

Gadu Buku

New Testament in Saramaccan (NS:srm:Saramaccan)

Gadu Buku

New Testament in Saramaccan (NS:srm:Saramaccan)

copyright © 2009 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Saramaccan

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Saramaccan

srm

Suriname

Copyright Information

© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Saramaccan

© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents.

For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022

34d0907e-4b31-5f4f-b863-1c52b958344e

Contents

Mateosi	1
Maikusi	68
Lukasi	110
Johanisi	176
Tjabukama	220
Loomë	281
1 Kolenti	308
2 Kolenti	333
Galasia	350
Efeise	361
Filipi	370
Kolosën	377
1 Tesalonika	383
2 Tesalonika	389
1 Timoteo	393
2 Timoteo	402
Titusi	408
Filemon	412
Hebelejën	414
Jakobosi	437
1 Petuisi	444
2 Petuisi	452
1 Johanisi	457
2 Johanisi	463
3 Johanisi	464
Judasi	465
Akoalimbo	468

Dee woto u Masa Jesosi dee Mateosi sikifi

Wan wöutu a fesi.

Söö. Wë andi di pisi u Gadu Buku aki kē taki da u, dee sēmbē? Wë a di fosu kamian nöö de kai ën Mateosi, biga wan womi de kai Mateosi sikifi ën. Di womi aki bi dē wan u dee tuwalufu bakama u Masa Jesosi dee a bi kai a wan apaiti fasi, dee de ta kai Apösutu. Nöö Mateosi abi tu nē e. Biga te i lesi soni fēen a dee oto pisi u Gadu Buku, nöö de ta kai ën Leifi.

Nöö de taa Mateosi sikifi di pampia aki kuma 75 jaa baka u di de pali Masa Jesosi. Nöö te joo lesi ën, nöö joo si taa a sikifi ën möön taanga da dee Dju sēmbē. A ta biinga nöömō u de sabi taa Masa Jesosi hēn da di Keesitu, di Könu di Gadu bi paamusi dee Dju sēmbē gaanduwe a fesi taa a o manda ko. Biga sōmēni pasi i sa si taa a ta hai soni u dee fesiten tjabukama u dee Dju ko fiti ku dee wooko Masa Jesosi bi ta du, be de sabi taa hēn da di Sēmbē di dee fesiten tjabukama bi ta taki.

Ma nöö fa Mateosi ta mēni dee Dju sēmbē möön gaanfa seei, ma na u de wanwan hedi Masa Jesosi ko e. Biga a ko faa tja wan njunjun tii ko da hii libisēmbē, nöö a di pampia aki i sa si fa di njunjun tii naandē dē. Nöö a di kaba pisi u di pampia di Mateosi sikifi aki, nöö a ta taki fa Masa Jesosi manda dee bakama fēen u de go a hii goonliba go paaja di buka fēen da hii mundu.

Nöö di pampia di Mateosi mbei nöö hēn disi.

Aki ta konda soni u di lö

u Masa Jesosi.

Luk. 3:23-38

¹ Wë nöö dee sēmbē, fa i si woo taki aki, nöö dee gaan sēmbē u „Masa” Jesosi Keesitu dee a abi, nöö de wë woo kai da unu aki e. Biga di de pai Masa Jesosi, nöö de pai ën a di lö u Abahamu, di gaan sēmbē fuu dee Isaëli sēmbē, ufō a dē wan bakamii u Könu Dafiti tu.

² Wë nöö haika e. Di möön fesiten gaan sēmbē fuu di u Dju sēmbē abi, hēn de kai Abahamu,
nöö hēn pali Isaki e,
nöö Isaki ko pali Jakopu,
nöö hēn Jakopu pali Juda ku dee baaa fēen.

³ Nöö hēn Juda tei Tamali nöö hēn ku ën pali Pëlēzi ku Zelaki,
nöö hēn Pëlēzi toona ko pali Esilon,
nöö hēn Esilon ko pali Lam.

⁴ Nöö Lam ko pali Aminada,
nöö Aminada toona ko pali Nakison,
nöö hēn Nakison ko pali Salima.

⁵ Nöö hēn Salima tei Lakabu hēn a pali Boasi. Hēn Boasi tei Luti nöö hēn a pali Obēti ku ën.
Nöö hēn Obēti toona pali Isai.

⁶ Nöö Isai hēn pali Könu Dafiti e,
nöö hēn Könu Dafiti toona pali Könu Salumon ku di mujēe u Ulia di a bi tei.

⁷ Nöö hēn Salumon toona pali Könu Lahabiam,
nöö hēn Könu Lahabiam toona pali Könu Abia,
nöö Könu Abia pali Könu Asa.

⁸ Nöö hēn Könu Asa ko pali Könu Josafati,
nöö hēn Könu Josafati toona ko pali Könu Jolam,

nöö hën Könu Jolam ko pali Könu Uzia.

⁹ Nöö hën Könu Uzia pali Könu Jotam,
nöö hën Könu Jotam ko pali Könu Akasi,
nöö hën Könu Akasi ko pali Könu Esikia.

¹⁰ Nöö hën Könu Esikia toona ko pali Könu Manase,
nöö hën Könu Manase ko pali Könu Amon,
nöö Könu Amon toona ko pali Könu Josia.

¹¹ Nöö hën Könu Josia ko pali Könu Jekonia ku dee baaa fëen.

Nöö a di ten u Könu Jekonia ala, nëen dee Babilon sëmbë kisi dee gaan sëmbë fuu tei tja go buta a katibo a Babilon köndë.

¹² Söö. Nöö woo kai dee gaan sëmbë u Masa Jesosi go dou. Nöö hën woo seti ku Könu Jekonia baka.

Könu Jekonia hën toona pali Seatiëli,
nöö hën Seatiëli pali Zebabeli.

¹³ Nöö hën Zebabeli toona ko pali Abiutu,
nöö hën Abiutu pali Eliakim,
nöö hën Eliakim toona pali Azolu.

¹⁴ Nöö hën Azolu toona ko pali Sadoki,
nöö hën Sadoki toona ko pali Akim,
nöö hën Akim ko pali Eliutu.

¹⁵ Nöö hën Eliutu toona ko pali Eleesa,
nöö hën Eleesa pali Maatan,
nöö hën Maatan ko pali wan sëmbë de kai Jakopu möön.

¹⁶ Nöö di Jakopu dë, hën ko pali Josëfu,
nöö di Josëfu aki, hën wë da di manu u Malia e,
nöö Malia hën pai Jesosi, di da di Keesitu.

„Nöö fa u kai ën di Keesitu dë, hën kë taki di Sëmbë di Gadu bi paamusi taa a o manda ko fu ko tii di goonliba a wan leti fasi.”

¹⁷ Nöö sô u kai teni-a-fö gaan avo fu Masa Jesosi fu kumutu a Abahamu te dou a Könu Dafiti. Nöö fu kumutu a Könu Dafiti te dou a di ten de kisi de buta a katibo a Babilon dë, u toona kai teni-a-fö gaan avo fëen baka. Nöö fu kumutu a di ten di de kisi de buta a katibo dë tee dou di ten di de pai di Keesitu, u toona kai teni-a-fö gaan avo baka. Nöö sô wë dee gaan sëmbë u Masa Jesosi bi waka e.

Aki ta konda fa a waka Malia

ko pai Masa Jesosi.

Luk. 2:1-7

¹⁸ Wë nöö fa i si woo taki ën aki, nöö sô de pai Jesosi Keesitu e, dee sëmbë. A dë sô taa Malia hën bi da di kiija mujëe u Josëfu. Nöö de an duumi seei, nöö hën wë de ko si taa di mujëe dë ku bëë gbolo. Nöö fa i si a ko dë ku bëë naandë, nöö di Akaa u Masa Gaangadu hën wë mbei a ko dë ku di bëë.

¹⁹ Nöö Josëfu dë wan sëmbë di ta libi leti a pasi kumafa Gadu kë. Nöö di Malia ko dë ku di bëë sô, nöö a kë disëen, ma an kë du ën a wan fasi fu sen kisi di mujëe, ma a kë du ën a wan tjubii fasi sô. ²⁰ Nöö hën wë a dë ta pakisei di soni te wan pisi, nöö hën a duumi. Hën a sunjan wan basia u Masa Gaangadu köndë ko nëen.

Hën a kai ën: “Josëfu, di böngö fu Könu Dafiti aki.”

Hën a piki.

A taa: “Ja musu fëëe fii tei Malia fii mujëe buta a i wosu e. Biga di bëë i si a dë ku ën naandë, na libisëmbë dëen. Di Akaa u Masa Gadu, hën wooko sô. ²¹ Nöö a o pai wan womi mii, nöö woon kai ën Jesosi. Hën kë taki ‘di Heepima’. Biga a o heepi dee sëmbë fëen puu de a dee hogilibi u de basu.”

²² Nöo fa i si di soni pasa dë sö, nöo a kai makandi ku di buka u Masa Gaangadu di a bi da wan fesiten tjabukama fëen „de kai Jesaaja”. ²³ A taa:

Un haika e, dee sëmbë.

Di wëndjë mujëë mii di an duumi ku manu wan daka,
hën o tei bëë, nöo a o pai wan womi mii.

Nöo de o kai di mii Imanuwëli.

Hën kë taki “Gadu dë ku u”.

Sö di tjabukama bi taki kaa e.

²⁴ Söö. Nöo di Josëfu hopo a duumi, nöo hën a du leti kumafa di basia taki dëen. Biga a tööu ku Malia hën a hoi ën nëen wosu. ²⁵ Ma nöo an sabi ën kuma mujëë fëen möönsö u teefa a pali wan womi mii, nöo hën wë de kai ën Jesosi.

Nöo a sö wan fasi de pali Masa Jesosi e.

2

Aki ta lei fa dee könima

bi ko luku Jesosi.

¹ Wë nöo di de pai Masa Jesosi, nöo de pai ën a wan köndë de kai Betelehem a di pisiwata u Judea naandë. Nöo di juu dë, wan könu de ta kai Helodi hën bi ta tii di köndë.

Nöo hën de dë te wan pisi, nöo hën wanlö könima ko a di köndë. Dee könima dë, de ta luku teeja u de sabi andi o ta pasa a goonliba. Nöo hën de kumutu te a di së u sonu kumutu ala, hën de waka te de ko dou a Jelusalen. „Biga hën da di hediköndë u dee Dju sëmbë.”

² Nöo fa de ko dou a Jelusalen dë, nöo hën de ta hakisi taa: “Wë na unsë de pai di njunjun könu fuun dee Dju sëmbë aki? Biga di u bi dë a u köndë a di së u sonu kumutu hën u si wan teeja di lei u soni fëen, nöo hën u ko aki fuu ko wai ku ën.” Sö de ta hakisi.

³ Wë nöo di Könu Helodi jei di soni dee könima ta hakisi naandë, nöo a toobi ën gaanfa, hën ku hii dee sëmbë u Jelusalen tuu. ⁴ Nöo hën a kai dee Gaan Begima u Dju ku dee Sabima u Wëti u de ko nëen. Hën a hakisi de taa: “Unfa di Buku taki? Naasë de o pai di Keesitu, di o ko dë könu fuu dee Dju sëmbë?”

⁵ Nöo hën de piki ën taa: “Wë leti a Judea aki a di köndë de kai Betelehem, ala de o pai di mii. Biga sö Gadu bi manda di tjabukama fëen faa musu sikifi. A taa:

⁶ Di köndë de kai Betelehem,
fa i si a dë a di pisiwata u Judea aki,
nöo an dë lagi möön dee oto köndë u Judea,
a dee hedima wojo e.

Biga nëen wan gaan tiima o kumutu.

Hën o tii dee Isaëli sëmbë u mi kuma wan sëmbë ta kiija sikapu ta tii de fu de an musu kaba a sösö.

Sö a dë sikifisikifi a di Buku e.”

Nöo sö dee leima piki Könu Helodi.

⁷ Nöo di Könu jei sö, hën a kai dee könima ko nëen saapi, nöo hën a ta fini de tefa a kaba fu de konda dëen gbelingbelin söndö ganjan ee un longi kaa de bi si di teeja. Hën de konda dëen tefa de kaba.

⁸ Nöo hën a manda de taa: “Un musu go a Betelehem e, nöo un suku finifini tee un go si di mii ka a dë, nöo un toona ko piki mi baka wantewante. Biga miseei kë go wai ku ën mbei piizii dëen tu.” Sö a taki da de.

⁹⁻¹⁰ Nöo hën wë di di Könu taki sö kaa, nöo hën de tei pasi nöo hën de go e. Nöo fa de nango dë, hën de ko si di wan seei teeja di de bi si a de köndë ala. Nöo di de si ën, nöo de wai seei. Nöo hën di teeja ta waka a de fesi ta tja de tee a go dou leti a di wosu ka di mii dë nëen dendu, nöo hën a tan piiia a di wosu liba.

¹¹ Nöo hën dee könima denda go a di wosu dendu, hën de go si di mii ku ën mama naandë, hën de tjökö kini a goon ta wai ku di mii ta bigi ën seei. Nöo hën de jabi dee toonpu u de, nöo hën de tei gaan dii gudu u di ten ala hën de da di mii. De dëen goutu. De dëen wan pei soni de ta tjuma nöo a ta sumëe suti, ku wan sumëe suti fatu degidegi kantii sö. Sö de dëen.

¹² Nöo di ndeti hën de duumi, hën de sunjan wan sunjan taa de an musu toona go a di könu möön. Nöo hën de tei wan oto pasi hën de waka go u de a de köndë.

Aki de tja Jesosi go tjubi

a Egepiti köndë.

¹³ Nöo hën a baka u di dë, hën wan basia u Masa Gaangadu köndë ko piki Josëfu a sunjan taa: “Womi, hopo e, nöo i tei di mii ku ën mama nöo un kule go a Egepiti köndë. Nöo un tan ala u tee un jei mi piki unu baka, biga di könu o ta suku di mii faa musu feni ën kii.”

¹⁴ Nöo hën a di ndeti naandë seei, hën Josëfu hopo hën a tei di mii ku ën mama hën de fusi go a Egepiti köndë. ¹⁵ Hën de fika ala teefa Könu Helodi dëdë bifö de toona ko baka.

Nöo fa di soni pasa dë, nöo a kai makandi ku wan oto buka Masa Gaangadu bi da dee tjabukama fëen a fesiten, a taa:

Mi kai di mii u mi puu a Egepiti köndë.

¹⁶ Ma nöo fa de bi dë a Egepiti köndë ala, hën di könu jei taa sö dee könima bi ganjëen, nöo hati fëen ko boonu seei tee an saanfa faa du. Nöo hën a kai dee sodati ko, hën a taki da de taa: “Un go a Betelehem e, nöo un go kii hii dee womi mii naandë tuu, kumutu a tide pai mii te kisi ku dee tu jaa mii.” Biga fu di soni naandë mbei a bi hakisi dee könima ee na un ten de bi si di teeja.

¹⁷ Nöo fa di soni pasa dë, nöo a kai leti ku di buka di Gadu bi da di tjabukama fëen de kai Jelemia, a taa:

¹⁸ A di köndë de kai Lama,
de ta jei wan tumisi wolo,
këe ta piki te na soni.

Mama Lakëli ta këe dëdë ku libi fu dee mii fëen hedi.

An kë sëmbë musu ganjëen möönsö biga dee mii fëen kaba tuu.

Sö wë di Buku bi taki a fesi e. Nöo sö wan gaan hogi pasa a di köndë di ten dë.

Aki de toona tja Jesosi ko

a Nazalëti.

¹⁹ Nöo hën de dë tee fa Könu Helodi dëdë, nöo hën wan basia u Masa Gadu Köndë toona ko a Josëfu a sunjan möön, te ka a dë a Egepiti köndë ala. A taki dëen taa: ²⁰ “Womi, hopo, nöo i tei di mii ku ën mama nöo un toona go a Isaëli köndë baka e. Biga dee sëmbë dee bi ta suku di mii u kii nöo de an dë ku libi möön.”

²¹ Nöo hën Josëfu hopo, hën a tei di mii ku ën mama hën de toona go a Isaëli Köndë. ²² Ma nöo di de dou, hën Josëfu ko jei taa di mii fu Könu Helodi de kai Akelausi ko dë könu u hii di pisiwata fu Judea nëen tata kamian. Nöo hën di a jei sö kaa, hën a panta seei.

Nöo hën a toona sunjan wan oto sunjan möön taa an musu go a di pisiwata u Judea ala möön. Nöo hën a bia tei di mii ku ën mama, hën de go a di pisiwata de kai Galilea. ²³ Hën de go libi a wan köndë de kai Nazalëti, ka Josëfu ku ën mujëe bi ta dë a fesi.

Nöo fa u du dë, nöo a kai ku wan oto soni Masa Gadu bi manda wan tjabukama fëen faa taki a fesi, u di Paamusi Könu di Gadu o manda. A bi taa:
De o kai ën sëmbë fu Nazalëti.

3

Aki Johanisi di dopuma ta bai basia a di sabana.

Maik. 1:1-8; Luk. 3:1-18; Joh. 1:19-28

¹ Wë nöö baka sëmëni jaa longi, hën wan womi de kai Johanisi ko dë a di gaan sabana u Judea dendu ta bai basia. ² A ta bai taa: “Un disa dee hogilibi fuunu e, bia ko libi bunu. Biga di juu dou kaa fu Gadu musu tii unu a wan njunjun fasi.” Fa Johanisi ta bai di basia dë, nöö sö a ta taki.

³ Nöö di Johanisi dë, nöö hën wë da di sëmbë di di tjabukama u Masa Gadu de kai Jesaaja bi taki a fesi di a taa:

De ta jei wan töngö, wan sëmbë ta bai a di sabana taa:

“Un mbei di pasi da Masa ooo,

be a dë limbolimbo gbegeedee dëen.

Un seeka dee bendibendi pisi u di pasi,

be de ko dë tololoo.”

Sö Jesaaja bi taki taa wan sëmbë o ko ta bai, nöö di sëmbë a bi taki dë, nöö di Johanisi aki wë e.

⁴ Nöö fa Johanisi sai dë, nöö di koosu a ta bisi nëen sinkii, nöö de mbei ën ku wan mbeti de kai kamëli puuma, nöö di banti a ta tai nëen mindi nöö ku mbeti kakisa de mbei ën. Nöö di soni a ta njan, a dë wan pei atiti ta dë a di sabana naandë, nöö höniwata a ta bebe. Sö wan sëmbë Johanisi dë.

⁵ Nöö hii dee sëmbë u Jelusalen te kisi hii dee oto köndë u Judea tuu, te dou ku dee oto pisiwata u di lio de kai Joodan dë, de tuu seei ta hai ko nëen naandë. ⁶ Nöö fa a ta bai de a dee hogilibi u de dë, nöö de ta piki. De ko si taa de an ta libi bunu tuu, nöö hën Johanisi ta dopu de a di Joodan lio dë.

⁷ Nöö di juu dë, i abi tu paatëi a di dju keiki. Wan da Sadusei, wan da Falisei. „Nöö fa dee sëmbë u de tu paatëi sai dë, de ta mbei deseei gaan hebima u Dju, bumbuu sëmbë.” Nöö di de jei taa Johanisi ta dopu sëmbë, nöö hën sëmëni u de ko nëen faa dopu de tu.

Ma di a si de, nöö hën a gandji da de seei. A taa: “Un dee takuhatima dë, unfa un hai ko gidjii sö naandë kuma wanlô hia sindeki ta lusu kumutu a dokunu ta kule da faja? Ambë bai unu taa fuun kule da di hatiboonu u Gadu fu an kai a unu liba?

⁸ “Wë nöö ee wan kë Gadu hati boonu ku unu, nöö un musu bia unu libi, be lanti si taa un disa dee hogilibi fuunu tuu e! ⁹ Wan musu sai naandë ta mbei taa: ‘Fa u dë Abahamu böngö tjika aki, nöö andi seei sa toobi u möön? Gadu sëmbë u dë kaa.’ Wan mëni di soni dë e! Biga mi taki da unu taa ee Gadu kë nöö a sa mbei dee sitonu i si aki kisi libi bia ko Abahamu böngö a unu kamian. „Biga wan ta libi bunu möön de.”

¹⁰ “Nöö mi taki da unu e, taa fa u dë aki, nöö de seti koti dee pau lutu kaa. Nöö ee wan pau sai dë an ta pai bumbuu njanjan, nöö de o faa ën puu koti tuwë a faja tjuma kaba a sösö.”

Sö Johanisi bai dee hedima u Dju keiki dee ko nëen dë.

¹¹ Nöö hën a toona fan möön taa: “Fa mi ta dopu sëmbë aki, nöö mi ta dopu de ku wata fu di de kë bia disa di hogilibi u de.

“Ma nöö wan oto sëmbë dë ta ko a mi baka, nöö a hebi gaanfa möön mi e. Ma bumbuu tjika seei u mi dë futuboi fëen ta tja saapatu fëen dëen. Nöö fa a o ko dë, nöö a o tja wan oto dopu ko, biga hën o dopu unu ku di Akaa u Masa Gadu, ku faja. „Biga fa a o du ën dë, nöö di Akaa o dë a unu liba kuma faja ta tjuma hogilibi puu a unu hati.”

“Sö wë di Sëmbë di o ko aki o abi kaakiti tjika e.

¹² “Nöö fa u dë aki, a dë kabakaba këë faa ko seeka di njanjan fëen. A o tja dee bumbuu njanjan ko lai a suwa, ma dee poipoi wan a o tjuma a di faja di an sa tapa a mundu möönsö.”

Sö Johanisi taki.

Aki Johanisi dopu Masa Jesosi.

Maik. 1:9-11; Luk. 3:21-22

¹³ Wë nöö di juu dë, hën Masa Jesosi seei kumutu a Galilea ko a Johanisi a Joodan Lio dë, faa musu dopu ën tu. ¹⁴ Ma nöö fa a ko dë, hën Johanisi kë tapëën. A taa: “Fa i dë aki, nöö mi bi musu ko a i fii dopu mi, nöö hën i ko a mi nöö?”

¹⁵ Ma Masa Jesosi piki ën taa: “Nönö, na tapa mi e. Boo du ën nöö. Biga a fiti fuu du hii dee soni dee dë leti a Gadu wojo.”

Nöö di a taki sö kaa, nöö hën Johanisi dopu ën awaa. ¹⁶ Nöö di a dopu ën te a kaba, hën Masa Jesosi ta kumutu a di wata. Nöö wantewante dë, hën mundu jabii wajaa gbegedee nëën liba, hën a si di Akaa u Masa Gadu kuma wan pomba saka ko nëën liba. ¹⁷ Hën de jei wan töngö piki te a liba ala taa: “Ja si di sëmbë aki ö? Hën wë da di lobi womi mii u mi. Libi fëën ta kai ku mi.”

Sö wan gaan soni wë pasa di Masa Jesosi dopu e, dee sëmbë.

4

Aki di didibi ta pooba

Masa Jesosi.

Maik. 1:12-13; Luk. 4:1-13

¹ Wë nöö baka u di Masa Jesosi dopu, nöö hën di Akaa u Gadu tjëën go a wan gaan sabana dendu, fu di didibi sa ko nëën ko poobëën luku ee a sa mbei a piki ën buka. ² Nöö hën Masa Jesosi go tan ala föteni daka ndeti ku didia ta begi söndö njan, nöö hangi ko kisi ën seei.

³ Nöö hën di poobasëmbëma de kai didibi go nëën ala. A taki dëën taa: “Wë di i dë di Mii u Gadu tuu, nöö be i fan ku dee sitonu i si aki be de bia soni u njan da i.”

⁴ Ma nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: “Ja jei fa a sikifi a Gadu Buku ö? A taa na soni u njan wanwan nöö ta hoi sëmbë a libi e, ma a hiniwan wöutu fu Gadu di a ta taki, nöö a de libi ta kumutu. Sö di Buku taki e.”

⁵ Nöö hën di didibi tei ën tja go te a di Wosu u Masa Gadu a Jelusalen naandë, tee a di tölu fëën a liba ala. ⁶ Hën a taki dëën taa: “Di i da Gadu Mii, nöö vinde i seei tuwë go a goon. Biga di Buku sikifi taa Gadu o manda dee basia fëën u de ko heepi i. De o tja i a maun fu ja musu naki futu a sitonu.”

⁷ Nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: “Ma di Buku taki tu taa ja musu pooba Masa Gadu e. Biga hën da i Gadu.”

⁸ Nöö hën a baka u di dë möön, nöö hën di didibi tei Masa Jesosi tja go tee a wan hei kununu liba, hën a lei ën hii soni u goonliba palalaa lontu dou. Dee waiti soni nëbai wan u goonliba ku hii dee köndë, de tuu a lei ën.

⁹ Hën a taki dëën taa: “Ja si ö? Hii dee soni aki tuu mi o da i fii seei, ee i tjökö kini a goon a mi fesi aki begi mi.”

¹⁰ Nöö fa di didibi fan te tjika dë, nöö hën Masa Jesosi gandji dëën awaa. A taa: “Hetji pasa kumutu a mi fesi aki, ju didibi Saatan! Biga di Buku u Gadu taki taa ja musu begi na wan oto soni a mundu möön leki Gadu i Masa. Hën tö nöö i musu ta dini.”

¹¹ Nöö fa a fan ku ën naandë, nöö hën di didibi disëën go, nöö hën dee basia u Masa Gadu Köndë ko nëën awaa ko sölu ën.

Aki Masa Jesosi seti konda di buka u Gadu da sëmbë.

Maik. 1:14-15; Luk. 4:14-15

¹² Nöö a baka u di dë, hën Masa Jesosi ko jei taa de kisi Johanisi di Dopuma buta a dunguwosu. Nöö di a jei sö, hën a kumutu a Judea go a di pisiwata u Galilea, a Nazalëti ka de bi kiijëën. ¹³ Ma nöö an tan dë. A pasa go libi a wan oto köndë u Galilea de kai Kapernaumi di dë a di ze bandja. Nöö di köndë a go sai dë, nöö a dë zuntu ku dee köndë ka dee Dju lö de kai Zebulon ku Nafutali ta libi.

¹⁴ Nöö a kai ku wan soni di tjabukama u Gadu de kai Jesaaja bi sikifi a di Buku di a taa:

¹⁵ Un luku dee köndë dë, dee u Zebulon ku Nafutali lö.

De dë leti a di pasi ka i ta waka nango a di ze,
a di oto sē banda u di Lio de kai Joodan,
a Galilea seei, ka dee sēmbē na Dju ta libi.

¹⁶ Dee lō sēmbē naandē bi dē a suguu,
ma awaa de ko si wan gaan limbo ta ko a de.
Fa de bi ta fēēē dēdē dē,
nōō di limbo dē o ko puu de a di sitaafu dē basu,
leti kuma te didia ta jabi faa jaka di ndeti go.
Sō Jesaaja bi sikifi.

¹⁷ Wē nōō di juu dē, nōō hēn Masa Jesosi seti ta konda di buka u Gadu taa: “Dee sēmbē o, un disa dee hogilibi fuunu e, bia libi bunu. Biga Masa Gaangadu dē kabakaba faa tii unu a wan hii njunjun fasi awaa.”

Aki Masa Jesosi tei

dee fosu bakama fēēn.

Maik. 1:16-20; Luk. 5:1-11

¹⁸ Tefa wan daka nōō hēn Masa Jesosi ta waka a di ze u Galilea bandja naandē, hēn a ko si wanlō womi ta tuwē nēti a wata u de kisi fisi. Nōō wan u dee womi de kai Petuisi, hēnseei da Simon. Di otowan da hēn baaa womi Andiasi. De tu baaa aki sō dē hōndima ta kisi fisi.

¹⁹ Nōō fa Masa Jesosi ta pasa dē, hēn a kai de: “Dee womi aki.”

Hēn de piki.

A taa: “Un ko go ku mi e, be mi lei unu fa fuun kisi libisēmbē tja ko da Gadu.”

²⁰ Nōō fa a fan ku de dē, nōō hēn wante de disa hii dee soni u de de bi ta hōndi dē tuu, nōō hēn de go ta waka a Masa Jesosi baka.

²¹ Nōō hēn de waka go möön longi. Nōō hēn Masa Jesosi si tu oto baaa möön, Jakobosi ku Johanisi, nōō deseei dē hōndima tu ta kisi fisi. Nōō de dē ku de tata Zebedeosi a wan boto dendu ta lapu dee nēti u de. Nōō hēn a kai de tu, fu de ko waka nēēn baka. ²² Nōō hēn de tu baaa kumutu wante a di boto disa de tata, nōō hēn de go ta waka a Masa Jesosi baka.

Aki Masa Jesosi seti kula sēmbē.

Luk. 6:17-19

²³ Nōō hēn Masa Jesosi kumutu dē ta waka a hii di pisiwata u Galilea naandē te dou. A nango a dee keikiwosu u dee Dju nango ta lei de ta konda di bunu buka u Masa Gaangadu da de kumafa di Njunjun Tii u Gadu o dē. Nōō a ta kula hii pei siki tu.

²⁴ Nōō fa u mbei naandē, nōō hēn nē fēēn ko paaja a hii di pisiwata naandē tuu te kisi Silia kōndē, nōō hēn de ta tja peipei sikima ko nēēn faa kula de. So sēmbē sinkii ta njan de, so sēmbē dē ku gadu a hedi, so sēmbē dē ku pikimii siki ta naki de ta tuwē, so sēmbē dē lanlan, hii dee lō pei sēmbē dē tuu de ta tja ko nēēn nōō a ta kula de.

²⁵ Nōō na sikima wanwan nōō ta ko nēēn sō e. Ma hii sēmbē dee dē a Galilea dē tuu booko seei gililii ta ko nēēn, ku dee sēmbē u di pisiwata de kai Dekapolisi, ku dee sēmbē u Jelusalen te dou ku dee oto kōndē u Judea tuu, te kisi dee sēmbē ta libi a oto banda u Joodan Lio ala. Hii dee sēmbē dee jei fēēn palalaa dou, de tuu ta booko gililii ta ko nēēn.

5

Aki ta lei ambē dē bunu

a Gadu wojo.

Luk. 6:20-23

¹ Nōō di Masa Jesosi si dee hia sēmbē ta ko nēēn dē, nōō hēn a subi wan kuun te dou nēēn mindi, nōō hēn a sindo faa lei de. Hēn dee bakama fēēn hai ko dē möön zuntu ku ēn. ² Nōō hēn a tei dee wōutu aki nōō hēn a lei de.

A taa: ³ “Dee sëmbe o, wan fëë e, ee un ta fii taa söndö Gadu wan dë wan wojo soni. Un dë bunu e, biga dee sëmbe ta fii sö, nöö de dë a dendu u di Tii u Gadu kaa.

⁴ “Nöö un dë bunu e, dee sëmbe, ee un ta këë. „Biga ee un biibi a Gadu, nöö, Gadu o mbei hati fuunu ko kötö wan daka nöömö.

⁵ “Nöö un dë bunu e, dee sëmbe, ee un abi saka fasi. Biga a bakaten di goonliba aki o ko fuunu nöömö fuun tii.

⁶ “Nöö un dë bunu e, dee sëmbe, ee un ta kë fu hii soni musu ta waka tololoo a Gadu wojo. Biga wan daka woon si ën sö nöömö.

⁷ “Nöö un dë bunu e, dee sëmbe, ee un abi tjalihati u sëmbe. Biga Gadu o abi tjalihati fuunu tu.

⁸ “Nöö un dë bunu e, dee sëmbe, ee hati fuunu dë limbolimbo a Gadu wojo. Biga a a’ wan daka unu ku Gadu o miti nöömö fesi ku fesi.

⁹ “Nöö un dë bunu e, dee sëmbe, ee un lo’ u mbei sëmbe ku sëmbe ko fii ku deseei. Biga sö wan sëmbe o tja di në taa a dë miii u Gadu gbelingbelin.

¹⁰ “Nöö un dë bunu e, dee sëmbe, ee sëmbe ta suku unu a toobi fu di un ta libi bunu a Gadu wojo hedi. Biga sö wan sëmbe dë a di Tii u Masa Gadu dendu kaa.

¹¹ “Nöö un dë bunu e, dee sëmbe, ee sëmbe ta kosi unu ta toobi unu ta mindi hii sootu pei hogi ta buta a unu hedi fu di un ta waka a mi baka hedi. ¹² Un musu ta wai da di dë e. Un musu ta piizii seei, biga a Masa Gadu Köndë ala woon feni wan gaan paima. Biga leti sö nöö wë de bi du ku dee tjabukama u Gadu dee bi dë bifö unu.

Aki ta lei fa wan bakama u

Masa Jesosi musu dë kuma satu

ku fa a musu dë kuma limbo.

Maik. 9:50; Luk. 14:34-35

¹³ “Nöö un haika e, dee sëmbe. Fa un ko nama ku mi aki, nöö un dë kuma satu da dee sëmbe u di goonliba aki. Nöö i sabi fa satu ta heepi tjika. Ma nöö ee a bi sa lasi di tesi fëën, nöö an bi o abi heepi a mundu möönsö e. A sitaati nöö i bi o sa tuwëën go, ka sëmbe o makisëën ku futu. Nöö un musu luku bunu fu wan lasi di tesi fuunu, fuun ko kuma satu di lasi ën tesi.

¹⁴ “Nöö söseei un dë kuma wan lampu faja tu e, da hii dee sëmbe u di goonliba aki. Nöö i sabi nö? Te wan köndë dë a wan hei kununu liba, nöö te dee faja fëën ta sëndë nëën nöö di köndë dë an sa dë tjubitjubi. Hii sëmbe ta si ën kaa. Nöö söseei un musu dë tu e. Hii sëmbe musu ta si di libi fuunu fa a limbo tjika.

¹⁵ “Biga na wan sëmbe o sëndë faja nöö a butëën a wan tjubi kamian te ka sëmbe an sa si limbo ku ën. Nönö. Fa a o sëndëën dë, nöö a o hopo ën buta a liba be hii sëmbe a di wosu sa si soni ku di limbo fëën.

¹⁶ “Nöö sö nöö di libi fuunu musu dë a di goonliba aki e, dee sëmbe. A musu dë gbegedee kuma wan faja limbo. Nöö sëmbe o ko si dee bunu soni un ta du, nöö de o ta gafa di Tata fuunu di dë a liba ala.

Aki ta taki soni u dee soni dee bi dë sikifisikifi a Gadu Buku kaa.

¹⁷ “Dee sëmbe o, fa mi ko ta lei unu aki, ma ko u ko poi dee wëti Gadu da Mosesi fuu hoi e. Nönö. Nöö ma ko u ko poi dee soni dee fesiten tjabukama bi sikifi tu. Ma mi ko u ko mbei hii soni pasa kumafa dee soni dë sikifisikifi dë bi kë taki.

¹⁸ “Nöö un si hii dee soni dee dë sikifisikifi a di Buku nö? Wë mi sa taki da unu gbelin taa solanga dee soni u goonliba aki ku dee soni u liba ala dë eti, nöö na wan u dee soni sikifi a di Buku o fika di an o pasa e, te dou ku dee piki pisi fëën tuu. Hii de tuu seei o pasa.

¹⁹ “Nöö ee wan sëmbe i ta poi ee wan piki pisi seei u dee soni Gadu taki ta sösö de nöö i ta lei sëmbe u de du sö tu, nöö di sëmbe dë o dë di möön sösö wan a dee sëmbe dee Gadu ta tii dendu.

“Ma ee wan sēmbē i ta hoi i seei a dee wēti dē liba nōō i ta lei otowan andi de kē taki, nōō hēn o dē gaan heima a dee sēmbē Gadu ta tii dendu.

²⁰ “Nōō mi taki da unu e, taa ee wan ta libi mōōn bunu a Gadu wojo mōōn dee Faliseima ku dee Sabima u Wēti, nōō wan o sa dē a di Njunjun Tii u Gadu dendu mōōnsō e.

Aki ta lei taa ja musu abi

takuhati u otowan.

Luk. 12:57-59

²¹ “Wē nōō un bi jei fa de bi fan ku dee gaan sēmbē fuu a fesi taa ja musu kii sēmbē, ma ee i kii sēmbē nōō i musu kisi sitaafu fēēn.

²² “Ma nōō mii taki da unu taa di sēmbē di hati fēēn boonu ku di otowan fēēn kaa, nōō hēnseei musu kisi sitaafu tu e, kuma di sēmbē di kii sēmbē. Sōseei di sēmbē di kosi di otowan fēēn taku kosi nōō hēnseei musu kisi sitaafu tu. Nōō di sēmbē di o kosi di otowan fēēn taa a lau, nōō a musu mēni ēn seei bunu, ee nasō a o go tja sitaafu a didibi faja.

Aki ta lei taa i musu seeka di taki di i ku sēmbē abi.

²³ “Nōō mi taki mōōn e, taa ee i go a di keikiwosu fii tja soni go da Gadu nōō hēn i ko mēni taa wan sēmbē ta hoi i a bēē a wan soni, ²⁴ nōō i musu disa di paima fii leti dē, nōō i go a di otowan go seeka di taki te i kaba bifō nōō i toona ko da Gadu di soni di i bi o dēēn awaa.

²⁵ “Nōō ee wan sēmbē ta tja i go a kuutu u wan soni hedi, nōō fa i si un dē a pasi nango naandē kaa, nōō i musu biinga seei be un koti di taki wante. Biga ee i sai dē ta buuja te di felantima fii tja i go a kuutu, nōō soni i miti e. Biga dee kuutuma o buta i a dee sikōutu maun, nōō dee sikōutu o tuwē i go a dunguwosu. ²⁶ Nōō mi taki da i gbelin taa solanga ja paka di mōni de o kai da i fii paka teee dou ku di lasiti kōpōsēnsi, nōō ja o sa kumutu dē mōōnsō.

Aki ta lei fa fii biinga tjika

fii libi bunu a Gadu wojo.

Mat. 19:9; Maik. 10:11-12; Luk. 16:18

²⁷ “Wē nōō un bi jei fa de bi fan ku dee gaan sēmbē fuu taa ja musu duumi ku wan mujēē na mujēē fii u wosu. Na sō de taki nō? ²⁸ Ma nōō mii taa di sēmbē di ta luku wan mujēē kuma a kē tei ēn, nōō nēēn hati a tei ēn kaa e.

²⁹⁻³⁰ “Dee sēmbē o, ƿa mi ta fan aki, un musu biinga fuun du fa un sa du fii waka a Gadu pasi e. Boo taki ēn sō, taa ƿee di fa i ta luku soni ku di wojo fii hēn ta manda i fii du hogi, nōō a mōōn bētē i diki ēn puu tuwē e. Nōō sōseei tu ee i kē du hogi ku di leti sē maun fii, nōō a bētē i koti ēn tuwē tu. Biga a sa mōōn bētē da i taa wan kamian fii sinkii poi ma i feni di libi u teego mōōn leki de hiti i ku telu tuwē go a di didibi faja.

³¹ “De bi taki taa ee wan sēmbē tuwē di mujēē fēēn nōō a musu dēēn wan biifi be lanti si taa a tuwēēn. ³² Ma nōō mii taki da unu taa ee wan sēmbē tuwē hēn mujēē ma na manu a tei nēēn wosu, nōō a mbei di mujēē naandē ko jajo mujēē e. Nōō ee wan womi go tei sō wan mujēē, nōō hēnseei booko Gadu wēti tu. Biga a tei wan oto sēmbē mujēē.

Aki ta lei taa ja musu ta soi.

³³ “Un bi jei fa de bi fan ku dee gaan sēmbē fuu mōōn taa te i tei Gadu nē soi, nōō ja musu booko di soi dē mōōnsō. I musu du di soni nōōmō. ƿMa ee i tei wan oto soni soi, nōō di soi dē an hogi poi fu booko.

³⁴ “Ma nōō mii taki da unu taa wan musu soi mōōnsō e, kwetikweti. Wan musu tei liba ala soi ku ēn biga ala di kōnubangi fu Gadu dē. ³⁵ Nōō wan musu tei di goonliba aki soi ku ēn tu, biga aki di bangi fēēn dē ka a ta buta futu. Nōō sōseei ja musu tei Jelusalen soi ku ēn biga hēn da di kōndē u di Gaan Kōnu. ³⁶ Nōō ja musu tei i hedi soi ku ēn tu, biga fa i sai naandē, ja a ƿkaakiti a i seei tjika fii mbei na wan niēn u di uwii fii bia ko weti ee nasō baaka.

“Hën mbei wë mi taki e, taa an dë fii soi möönsö ufö di soni i taki dë tuu. Ma te joo taki wan soni nöö i fan gbelin, nöö a bunu kaa. ³⁷ Wë biga te i taki aai, a musu tan aai e. Te i taa nöönö, a musu tan nöönö. Ma ee i musu soi ufö de o tei taa tuu, nöö a go a di së u hogi kaa.

Aki ta lei fa fii libi ku i felantima.

Luk. 6:27-30, 32-36

³⁸ “Nöö un bi jei tu fa de ta taki taa „du ku du na wisi“. Ee wan sëmbë booko wan së wojo fii, nöö i musu toona booko wan së wojo fëen tu. Ee wan sëmbë naki i booko tanda nöö i musu toona naki di fëen tanda booko tu. Na sô de ta taki nö?

³⁹ “Ma nöö mii taki da unu taa wan musu puu hatiboonu a wan sëmbë liba taa te a du i hogi nöö joo du ën hogi baka e. Ee di sëmbë hogi seei, ma ja musu libi sô ku ën. Ma ee wan sëmbë naki i baai maun a i bandja jesi, nöö i bia di oto së dëen be a naki möön. ⁴⁰ Nöö ee wan sëmbë kë tja i go a kuutu fu di a kë di liba bisi fii hedi, nöö i dëen di liba bisi fii ku di basu wan tuu. ⁴¹ Ee wan sëmbë ta duwengi i fii waka ku ën wan hafu juu langa, nöö i waka ku ën wan hii juu langa e. ⁴² Ee wan sëmbë hakisi i sondi fii dëen, nöö i dëen. Ee a hakisi i soni fii leni ën, nöö i leni ën. Na niinga.

⁴³ “Nöö un bi jei de bi taki taa i musu lobi di sëmbë di ta libi bunu ku i, ma di felantima fii i sa buuse ën.

⁴⁴ “Ma nöö mii taki da unu taa un musu lobi dee felantima fuunu e. Un musu ta begi da dee sëmbë dee ta du hogi ku unu. ⁴⁵ Nöö te un du sô kaa, nöö woon djeesi unu Tata a liba kuma miii fëen gbelingbelin. Wë biga fa a sai dë, nöö te di sonu fëen ta jabi, nöö a ta jabi da dee bunu sëmbë ku dee hogi wan tuu. Te tjuba fëen ta kai, a ta kai te dou a hii sëmbë, dee ta libi bunu nëen wojo ku dee an ta libi bunu nëen wojo tuu.

⁴⁶ “Nöö ee i ta lobi dee sëmbë dee ta lobi i nöö, ma ja ta lobi dee felantima fii, nöö un paima fëen seei joo feni? Biga sô nöö dee hogisonima u di goonliba aki ta libi u de kaa. ⁴⁷ Ee i ta fan ku dee sëmbë i ku de ta fii nöö, nöö na wan apaiti soni i du dë e. Sô nöö dee sëmbë u di goonliba aki ta libi dee an sabi na wan wojo soni u Gadu möönsö. Ma i musu libi bunu ku hii sëmbë.

⁴⁸ “Wë nöö mi taki e, taa un musu biinga be un libi söndö föutu te dou, leti kumafa unu Tata di dë a liba ala ta libi söndö föutu te dou.”

Nöö sô Masa Jesosi ta lei dee sëmbë.

6

Aki ta lei taa ja musu du soni

u feni në.

¹ “Nöö Masa Jesosi toona nango dou ku di lei fëen eti. A taa: „Haika e, dee sëmbë, ee woon du wan soni fuun dini Gadu, nöö wan musu du ën fuun feni në a libisëmbë e. Biga ee i du ën fu sô hedi, nöö wan o kisi na wan paima a unu Tata a liba. Kaba u di taki di dë kaa.

² “Nöö sôseei tu, ee joo da wan sëmbë wan soni fii puu ën a fuka, nöö ja musu tei ën ta bai basia a ganda mindi e, kumafa dee sëmbë ta pëe deseei u bumbuu sëmbë ta du. Biga de ta hopo a dee keiki ee nasö a sitaati ta bai ta konda soni u hii sëmbë musu si de taa sô de du wan gaan bumbuu soni. Nöö na sô un musu du, dee sëmbë. Biga mi taki da unu taa fa i si de du ën dë, nöö de an o kisi oto paima fëen a Gadu möönsö, biga de kisi di paima u de kaa.

³ “Ma te joo puu wan sëmbë a fuka, nöö i musu du ën a wan tjubi fasi kuma leti maun fii an saandi töötömaun fii ta du, töötömaun an saandi leti maun ta du. ⁴ Nöö di Tata fuu di ta si hii soni ee a tjubi seei, nöö hën o si ën nöö a o da i paima fëen.

Aki ta lei fa fii begi.

Luk. 11:2-4

⁵ “Nöö söseei tu, te joo begi nöö ja musu ta du ën kumafa dee sëmbë ta pëe deseei u bumbuu sëmbë ta du. Biga de lobi u hopo begi a keiki dendu ee nasö a ganda mindi, be hii sëmbë musu si taa sö de sabi u begi tjika. Mi taki da unu taa fa i si dee lö sëmbë sai dë, de an o kisi na wan wojo soni a Gadu e. Tuu fëen seei wë di dë kaa.

⁶ “Ma te joo begi, nöö be i go fii a i dendu wosu nöö i tapa i döo, nöö i begi i Tata ka i dë tapatapa döo dë te i kaba. Nöö i Tata di ta si andi ta pasa a tjubii, hën o da i di paima fii.

⁷ “Nöö te joo begi tu, nöö ja musu ta hai di fan nango langalanga nöömö e, kumafa dee sëmbë u di goonliba aki dee an sabi Gadu ta du. Fa de sai u de dë, de ta mëni taa te de ta begi longi sö nöö Gadu musu u jei de. ⁸ Ma na sö un musu begi e. Biga ufö un go u go begi seei, nöö Gadu sabi gaanduwe kaa andi ku andi un abi fanöudu.

⁹ “Ma te woon begi, nöö a di fasi aki un musu begi e, dee sëmbë:

Ke, u Tata a liba o,
hii sëmbë musu lesipeki i e,
sabi taa i dë bumbuu limbolimbo.

¹⁰ U begi taa di Tii fii musu paaja a hii goonliba,

be di fii kë pasa a goonliba aki leti kumafa a ta pasa a i a liba ala.

¹¹ Nöö u begi i tu, fii da u dee soni u abi fanöudu fuu pasa u libi tide.

¹² Nöö u begi i o,

be i puu u a bëë fu dee hogi dee u ta du,

leti kumafa i si u ta puu dee otowan fuu a bëë fu dee hogi de ta du u.

¹³ Nöö u begi i,

taa na disa u da dee soni dee sa hai u tja go a di së u hogi e,

ma puu u a di didibi maun.

Sö fuun begi e, dee sëmbë.

¹⁴⁻¹⁵ “Biga mi taki e, taa ee un ta hoi sëmbë a bëë u dee hogi de ta du unu, nöö unu Tata a liba ala o hoi unu a bëë tu e, u dee hogi dee un ta du. Ma ee un puu di otowan fuunu a bëë, nöö unu Tata a liba ala o puu unu a bëë tu.

Aki ta lei fa fii begi söndö njan.

¹⁶ “Nöö mi taki da unu möön e, taa te woon hoi begi söndö njan, nöö wan musu dë gudjuu kuma dee sëmbë dee ta mbei deseei u bumbuu sëmbë. Fa de sai u de dë, de ta gudju fesi fu hii sëmbë musu si taa aai, de da bumbuu sëmbë, sö de ta hoi begi tjika söndö njan. Nöö mi taki da unu taa fa i si de ta du naandë, tuu u de seei di dë kaa e. De an o kisi na wan kodo soni a Gadu möönsö.

¹⁷ “Ma te joo hoi begi söndö njan, nöö be i wasi te i kaba, lo’ fatu a sinkii, kan i uwii te i kaba, seeka, ¹⁸ be sëmbë an musu sabi taa sö i ta hoi begi söndö njan. Nöö di Tata fii di ta si hii soni ee a dë tjubitjubi seei, nöö hën o sabi nöö a o da i wan paima.

Aki ta lei taa na dee gudu u goonliba aki da di gaan soni.

Luk. 11:34-36, 12:22-31, 33-34, 16:13

¹⁹ “Wë nöö mi taki möön e, dee sëmbë, taa wan musu biinga fuun abi hia gudu a goonliba aki. Biga aki kopikopi sa njan dee gudu fii, ee nasö sukufu sa poi de. Fufuuma sa ko fufuu hii dee soni i abi tja go, i fika ku maun tjololoo. Sö di libi a goonliba aki dë kaa. ²⁰ Hën mbei i musu biinga fii libi a sö wan fasi taa i ta lai gudu a Masa Gadu Köndë. Biga ala kopikopi an o ko njan mëni, sukufu an o kisi ën, fufuuma an o ko dou dë u fufuu ën tja go. Nöö ala fii tjubi dee gudu fii e. ²¹ Biga ka gudu fii dë, nöö naandë di hati fii ta dë tu. Sö wë a dë e, dee sëmbë.

²² “Boo taki ën sö taa di wojo fii di dë a i sinkii dë, nöö a dë kuma wan lampu faja fii sa si soni limbolimbo. Nöö te i ta si soni sö kaa, nöö hii libi fii o dë gbegeedee limbolimbo.

²³ Ma nöö ee i ta luku dee soni u di goonliba aki ku di wojo fii söndö i mëni Gadu, nöö joo fika a dungu. Di wojo fii di bi musu heepi i fii si soni limbolimbo an heepi i möönsö, ma i fika leti a dungu dë.

²⁴ “Haika e, dee sēmbē, na wan sēmbē sa dini tu masa makandi e. I musu fu lobi wan möön wan, ee nasö joo hēngi a wan möön wan. Nöösöseei tu, ja sa waka a Masa Gadu baka ku dee gudu u goonliba aki baka makandi e, kwetikweti.

Aki ta lei taa Gadu ta sölugu

di sēmbē ta waka nēen baka.

²⁵ “Nöö mi taki da unu taa ja musu ta a’ bookohedi ta hakisi taa: ‘Maingē, andi seei mi o feni u njan?’ nasö ‘Unsē mi o feni wata u bebe baa?’ nasö i ta hakisi taa: ‘Naasē seei mi o feni koosu u mi tapa di sinkii u mi aki?’ Nönö, na sö i musu ta pakisei e. Biga fa i feni libi a Gadu dē kaa, nöö an bunu möön soni u njan ku soni u bebe nö? Nöö di sinkii fii wē? An bumbuu möön di koosu fii bisi nēen nö? ²⁶ Wē nöö di Gadu da i dee gaan soni naandē kaa, nöö an sa da i dee möön piki soni kuma njanjan ku koosu tu nö?

“Un luku dee fou ta buwa ta lontu a liba ala. Fa de sai naandē, nöö de aan goon ta paandi fu de sa feni njanjan. De an abi na wan suwa möönsö ka de sa tjubi njanjan tu. Ma de ta njan kēdē biga di Tata fii di dē a liba ala ta sölugu de. Wē nöö mi taki da unu taa un bumbuu gaanfa möön dee fou e!

²⁷ “Fa un dē aki sö, undi fuunu sa libi tjē sö seei pasa möön leki fa Gadu bi buta da i, fu di i ta booko hedi mbei? Na wan sēmbē e! ²⁸ Wē ee ja sa heepi i seei a dee pikipiki soni dē, nöö andi i ta booko hedi ku koosu soni u du?

“Un luku dee folo naandē, fa de hanse. Ma na deseei ta mbei dee bisi u de, nöö de an ta wooko u de bai de tu. ²⁹ Ma nöö mi taki da unu e, taa fa Könu Salumon bi ta bisi dee gaan waiti bisi fēen seei, ma dee bisi fēen an bi ta hanzo kuma dee folo naandē.

³⁰ “Nöö fa Gadu ta bisi dee sösö uwii ku hanse folo dē, an dē taa de ta sai dē longi seei. Te mamate i si taa de dē sö hanse, te u sapate de puu kai dē u de tja go tjuma. Wē nöö unu wē? Na möön hesi Gadu o sölugu unu ku soni u bisi tu nö? Ee, dee sēmbē aki, unfa seei a waka te nöö di biibi fuunu piki sö baa?

³¹ “Fēen mbei mi taki da unu taa, wan musu ta booko hedi taa: ‘Maingē, unsē woo feni soni u njan? Unsē woo feni wata u bebe? Unfa woo feni koosu u bisi?’ ³² Mi taki da unu taa dee sēmbē an dē ku Masa Gaangadu a wan sē, de ta a’ bookohedi a dee lö pei soni dē. Ma unu Tata a liba bi sabi gaanduwe kaa taa un abi dee lö soni naandē fanöudu. ³³ Ma nöö a di fosu kamian un musu biinga fuun ta dē a di Tii u Masa Gadu dendu ta libi kumafa a kē, nöö hii dee soni u taki dē tuu woon feni.

³⁴ “Nöö sö mi ta taki da unu e, dee sēmbē, taa ja musu abi bookohedi fu dee soni fu amanjan, biga te amanjan dou, nöö a sa sölugu fēen seei. Nöö hiniwan daka ta abi hēn soni fii booko hedi nēen te tjika kaa.”

7

Aki ta lei taa i musu seeka i seei ufö i suku otowan u seeka.

Luk. 6:37-38, 41-42

¹ Nöö hēn Masa Jesosi ta fan eti, a taa: “Wē nöö mi taki da unu taa na kuutu sēmbē e, nöö sēmbē an o kuutu i tu. ² Biga fa i si i ta kuutu sēmbē dē, nöö söseei de o toona kuutu i baka. Biga ku di wan seei maaka di i tei maaka di otowan fii, nöö ku ēn seei a o toona maaka i baka.

³ “Boo taki ēn sö taa i ta si wan sakisi a i baaa wojo, ma nöö wan gaan gindi baliki dē a i seei wojo, ja ta si ēn. ⁴ Nöö hēn i sai dē ta taki da di otowan fii taa: ‘Tan e womi, be mi puu di sakisi a i wojo da i,’ ma nöö di gaan gindi baliki dē leti a i seei wojo goboo naandē. ⁵ I bödjēema, fa i si i ta mbei i seei gaan bumbuu sēmbē möön di otowan fii naandē, faandi mbei ja sa puu di gaan baliki di dē a i seei wojo, nöö joo si möön limbo fii puu di sakisi a di otowan fii wojo?

Aki ta lei taa i musu sabi

ku ambë i ta fan.

⁶ “Nöo mi taki möön e, taa i musu ta mēni i seei ku di sēmbē di joo ta konda wan bumbuu soni da. Biga te i tuwē wan bumbuu soni da dagu, nöo a o disēēn dē bia ko kisi i njan tēnē pisipisi. Nöo sōseei tu, ee joo tuwē bumbuu soni da hagu, an o si ēn u soni. Ma a o bia makisēēn ku futu fiönfiön pasa go fēēn.

Aki ta lei taa Gadu o piki

ee i begi ēn.

Luk. 11:9-13

⁷ “Nöo un haika e, dee sēmbē. Un musu ta begi Masa Gaangadu soni, nöo woon kisi. Un musu ta suku soni nēēn, nöo woon feni. Un musu ta naki ēn döo nöömō, nöo a o jabi döo da unu. ⁸ Wē biga di sēmbē di ta begi Gadu, nöo hēn o kisi. Di sēmbē di ta suku soni nēēn, nöo hēn o feni. Di sēmbē ta naki ēn döo, nöo hēn a o jabi döo da. ⁹ Biga kumafa un dē aki, ee di mii fii hakisi i wan pisi bēēē, undi fuunu o go tei sitonu dēēn? ¹⁰ Ee a hakisi wan pisi fisi nöo joo go tei wan pisi sindeki tja ko dēēn o? Wē nōnō, ja o du sō e. ¹¹ Biga hii fa i si hati fii an dē bumbuu te dou seei, ma i ta da dee mii fii bumbuu soni. Nöo di Tata fuunu di dē a liba ala wē? Na möön hesi a o da unu bumbuu soni te un begi ēn nö?

¹² “Nöo mi taki e, i musu libi ku sēmbē leti kumafa i seei kē u de musu libi ku i tu. Biga te i libi sō kaa, nöo hēn da i piki di mama u hii dee wēti dee Gadu bi buta Mosesi ku dee fesiten tjabukama u de sikifi buta a di Buku fēēn.

Aki ta lei tu pasi dee dē

u sēmbē waka.

Luk. 13:24

¹³⁻¹⁴ “Wē dee sēmbē, fa u dē a goonliba aki, nöo tu dööbuka dē di sēmbē ta denda e, wan gaan wan ku wan piki wan. Nöo un musu biinga fuun denda a di piki wan. Biga ee i denda a di gaan wan nöo joo go dou a di didibi faja. Nöo di pasi di ta tja i go a di döo dē baai e, nöo an taanga u waka. Hia sēmbē ta tei ēn. Ma ee i denda a di piki döo nöo joo feni di libi u teego. Ma di pasi di ta tja i go dou a di piki döo dē piki tu, nöo a taanga u waka. Nöo biti sēmbē ta waka nēēn.

Aki ta lei taa i musu köni ku ganjansēmbēma.

Luk. 6:43-46, 13:25-27

¹⁵ “Nöo mi taki e, dee sēmbē, taa un musu mēni unu seei bunu ku dee sēmbē dee ta waka ta ganjan sēmbē taa de ta tja Gadu buka, ma na Gadu hēn manda de. Dee lö sēmbē naandē, de dē leti kuma wan takumbeti di bisi sikafu puuma te a kaba, nöo a go a dee sikafu dendu ta mbei kuma hēnseei da sikafu tu. Ma hii fu di dē takumbeti hati a abi. Sō dee ganjansēmbēma ta libi. ¹⁶ Ma fa de o ko dē seei, joo sabi de e, biga joo si a di libi u de taa ganjansēmbēma de dē.

“Biga ja sa booko bumbuu fuuta a matunga e. ¹⁷ Di pau di bi ta pai bumbuu njanjan nöo bumbuu njanjan nöo a o ta pai nöömō, nöo di pau di an bi naa pali bumbuu njanjan nöo an o pai ēn möönsō. ¹⁸ Wan bumbuu pau an sa pai poipoi njanjan, sōseei wan poipoi pau an sa pai bumbuu njanjan. ¹⁹ Nöo ee wan pau dē an ta pai bumbuu soni möönsō, nöo de o faa ēn gboogboo tuwē a gufalu tjuma puu dē. ²⁰ Hēn mbei wē mi taki taa i sa sabi dee sēmbē u bi taki dē a di libi u de.

²¹ “Biga na hii sēmbē di ta kai mi ‘Masa’ ta dē a di Tii u Gadu dendu fu de dou nēēn köndē e. Ma dee sēmbē dee ta du dee soni dee mi Tata kē, nöo de nöo o dou nēēn köndē.

²² “Nöo hēn mbei te di gaan kuutu daka dou, nöo mi o jaka sōmēni sēmbē puu a mi fesi taa ma sabi de. Nöo de o fia taa: ‘Masa, unfā wē? Na u bi da sēmbē buka a i nē nö? Na u bi jaka sōmēni gadu puu a sēmbē hedi ku di nē fii o? Sōmēni hia gaan foondo wooko u bi du a i nē, nöo unfā a waka ja sabi u?’

²³ “Nöö mi o piki de taa: ‘Ambë? Mi? Na wan ten seei mi bi sabi unu möönsö e. Un waka pasa kumutu a mi fesi naandë, un takusëmbëma!’ ”

Aki Masa Jesosi da di oto u de tu wosu sëmbë ta mbei.

Luk. 6:47-49; Maik. 1:22

²⁴ Nöö hën Masa Jesosi da wan oto möön, a taa: “Ee wan sëmbë i ta jei dee soni mi ta fan ku unu aki nöö i tei de fu tii i libi, nöö sô wan sëmbë mi ta si ën kuma wan gaan fusutan sëmbë di go u go mbei wan wosu fëën. Nöö a seti ën ku wan goonse taangataanga gingin kuma sitonu. ²⁵ Nöö di a mbei di wosu te a kaba, nöö hën wan gaan tjuba kai a mundu bigi möön hii soni singi di kamian zuuu pii, gaan ventu ko tee ta naki di wosu. Tee a pasa go, di wosu dë fëën gingin a pë naandë eti. An booko kai seei möönsö, biga de seti ën bunu.

²⁶ “Ma nöö di sëmbë di ta jei di lei u mi aki, ma an tei ën faa libi kumafa mi taki, nöö hën mi ta si kuma wan gaan don sëmbë di mbei di wosu fëën a sandu liba. ²⁷ Nöö hën wë tjuba kai singi di kamian dë pii, di ventu ta böö ta naki di wosu te wan pisi hën a booko kai djolou kaba a sösö fijaa.”

Nöö a sô wan fasi Masa Jesosi lei dee bakama fëën tefa a kaba. ²⁸ Nöö fa a fan dë, hii sëmbë tuu foondo gaanfa seei. ²⁹ De taa: “Di sëmbë aki sô, an dë kuma dee Sabima u Wëti e. Biga hën, a ta konda soni da u gbelin seei kuma hënseei da basi fëën.”

8

Aki Masa Jesosi kula

wan tjinama.

Maik. 1:40-45; Luk. 5:12-16

¹ Nöö hën Masa Jesosi bazia di kuun ko a goon, nöö hën dee gaan hia sëmbë ku ën bi dë ala, hën de dë nëën baka ta ko. ² Te wan pisi hën wan sëmbë waka ko nëën, hën a tjökö kini a goon nëën fesi. Di sëmbë aki siki tjina siki hën a begi Masa Jesosi taa: “Masa o, gaantangi, ee i kë, nöö i kula mi be mi ko bunu baa.”

³ Hën Masa Jesosi tuwë maun panjëën, hën a taki dëën taa: “Aai, mi kë. Ko bunu fii e.” Nöö hën wantewante dë hën a ko bunu. Sinkii fëën limbo gbegeedee.

⁴ Nöö hën Masa Jesosi bai ën taa: “Womi, fa joo go aki, nöö na konda di soni aki da na wan kodo sëmbë e. Ma be i waka tololoo go a di begima u keiki be de si taa i ko bunu. Nöö i tja di paima go paka Masa Gadu kumafa di wëti dë taa te wan sëmbë i ko bunu u sô wan siki nöö sô i musu du.”

Aki ta lei fa wan sodati hedima biibi Masa Jesosi tjika.

Luk. 7:1-10

⁵ Nöö a baka u di dë, hën Masa Jesosi toona go a Kapenaumi. Nöö fa a go dou naandë, hën wan hedima u dee Loomë köndë sodati ko nëën. ⁶ Hën a taki dëën taa: “Masa o, mi ko a i aki. Wan u dee futuboi u mi suwaki teee piki sô fika a dëdë. A dë a wosu kandikandi, nöö a dë a gaan fuka seei te an sa buli. Nöö hën mi ko a i ko begi i gaantangi be i kulëën da mi.”

⁷ Hën a piki ën taa: “Söö, mati mi jei. Mi o go nëën.”

⁸ Ma nöö hën di sodati hedima toona taki dëën taa: “Wë Masa o.”

A piki.

A taa: “Ma bumbuu tjika sô e, fii ko a mi wosu. Ma nöö i sabi nö? Be i fan leti ka i si i sai aki nöö, nöö di futuboi u mi o ko bunu kaa. Biga sô mi sabi taa i abi taki tjika.

⁹ “Biga miseei, fa mi dë aki, mi sabi andi da taki. Biga mi dë a sëmbë basu kaa, nöö miseei abi sômëni sodati a mi basu tu. Nöö ee mi taki da wan u de taa be a go ala, nöö a o go. Ee mi taki dëën taa be a ko aki, nöö a o ko. Ee mi manda wan u dee futuboi u mi faa du wan soni, nöö a o du ën.

“Nöö söseei mi sabi taa i abi taki tu, te a siki liba seei. Nöö hën mbei mi taa fii fan leti ka i dë aki nöö, nöö di futuboi u mi o ko bunu kaa.”

¹⁰ Nöö di Masa Jesosi jei fa di sodati hedima fan dë, nöö a bigi dëen tee na soni. Hën a fan ku dee Dju sëmbe dee ta waka ku ën dë taa: “Dee sëmbe, i si fa di sëmbe aki fan ö? Wë mi taki da unu seei gbelin taa, fa mi ta waka ta lontu a u Isaëli köndë aki, nöö ma si di biibi u di sëmbe aki wan daka e. Ma nöö hën an dë Isaëli sëmbe seei faa musu biibi sö.

¹¹ “Nöö un mëni unu seei e. Biga mi taki da unu taa sëmëni sëmbe na u Dju kuma di sodati hedima i si aki, o kumutu a dee pepei köndë u goonliba ko biibi a mi disa unu. Nöö de o go sindo makandi ku dee gaan sëmbe fuunu, dee Abahamu, Isaki, Jakopu sö, ka Masa Gaangadu dë könu, ta njan di gaan piizii. ¹² Ma nöö un dee sëmbe bi musu feni di piizii dë, nöö woon fika söndö ën e. Dee basia u Gadu Köndë o tuwë unu go a döo a dungudungu ala, nöö na ala woon dë ta bai ta kai olo ta njan tanda, ma an o heepi möönsö.”

¹³ Nöö di a bai de sö kaa, nöö hën a bia fan ku di sodati hedima awaa, a taa: “Mati o.” Hën a piki.

Hën a taa: “Toona go fii a wosu e. Di soni di i kë, nöö a pasa leti kumafa i biibi naandë.” Nöö fa a fan dë, nöö hën di juu dë seei hën di futuboi u di sodati ko bunu kaa.

Aki Masa Jesosi kula Petuisi mai ku sëmëni oto sëmbe.

Maik. 1:29-34; Luk. 4:38-41

¹⁴ Nöö hën Masa Jesosi kumutu dë, hën a go a di bakama fëen de kai Petuisi wosu. Nöö hën a go si di mai u Petuisi sikisiki pëtëëë a bedi naandë. Fëbë nöö kisi ën sö. ¹⁵ Nöö hën a tëndë maun panjëen, hën di mujëë ko bëtë wantewante. Nöö hën a hopo go seeka soni u njan da Masa Jesosi.

¹⁶ Hën di sapate buka dë seei, hën de ta tja wanlô hia sëmbe ta ko a Masa Jesosi faa musu kula de. Sëmëni u dee sëmbe naandë dë ku soni a hedi, nöö hën Masa Jesosi ta jaka de ta puu a de. Wan wöutu nöö a ta taki, nöö dee soni ta kumutu a de liba go kaa. Sö a abi kaakiti tjika, nöö sö a kula hii dee suwakima de tja ko nëen dë tuu.

¹⁷ Nöö fa Masa Jesosi ta du dë, nöö a kai makandi ku di soni di tjabukama u Gadu de kai Jesaaja bi sikifi a fesi di a taa:

A tei dee suwaki fuu ku dee siki fuu tuu tja go.

A puu de a u liba.

Aki Masa Jesosi ta fan ku tu sëmbe dee kë ko nëen baka.

Luk. 9:57-62

¹⁸ Nöö hën de dë te wan pisi, hën Masa Jesosi si fa dee hia sëmbe ko ta lontu ën, nöö hën a fan ku dee bakama fëen taa: “Un boo koti wata go a di oto së banda ala ufö e.”

¹⁹ Ma nöö di juu dë, hën wan u dee Sabima u Wëti ko a Masa Jesosi.

A kai ën taa: “Mësitë.”

A piki.

A taa: “Mi kë ko ta waka ku i o, hii kamian ka i nango.”

²⁰ Nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: “I fan bunu e, mati. Ma fii waka a mi baka na sösö soni e. Biga fa dee mbeti ta dë a sabana dë, nöö de abi baaku ta libi. Söseei dee fou dee ta buwa ta lontu i si dë, nöö de abi wosu a dee pau hedi. Ma nöö Mi di ko dë Libisëmbe Mii aki, ma abi kamian ka mi ta duumi e.”

²¹ Nöö hën wan oto sëmbe bi dë ku ën dë tu, hën a taki dëen taa: “Wë miseei kë waka ku i tu, ma te mi tata dëdë mi bei te mi kaba bifö.”

²² Nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: “Mati o, be dee sëmbe dee dë paatipaati ku Gadu bei de na de e. Ma be i ko go ku mi nöö.”

Aki Masa Jesosi du wan gaan foondo soni a wata liba.

Maik. 4:35-41; Luk. 8:22-25

²³ Nöo hën Masa Jesosi subi a boto, hën ku dee bakama fëen, ²⁴ hën de ta koti nango a di oto sê banda. Ma te u de mëni, hën wan gaan ventu ko, a bigi möön hii soni. Hën di wata ta seki nango a di boto dendu teee kuma a sa singi di boto. Ma hii u di dë, Masa Jesosi dë pii a wan kamian u di boto ta duumi.

²⁵ Nöo hën dee bakama fëen kule go nëen go kai ën taa: “Masa o! Masa!”

Hën a piki.

De taa: “Heepi u o! Woo kaba a wata!”

²⁶ Hën a taki da de taa: “Womi, andi un ta fëëë sö u du? Piki nöö di biibi fuunu piki sö nö?”

Nöo fa a fan dë, hën a hopo gandji da di ventu ku di wata taa: “Un tan pii!” Nöo wantewante dë hën di wata kötö pii. Di ventu kaba.

²⁷ Nöo di dee bakama fëen si sö kaa, nöö a foondo de te na soni. De luku de na de taa: “Womi, ambë seei da di sëmbe aki, womi? Te a fan ku ventu ku wata nöö de ta piki. A bigi da u o. Poosian nöö a abi sö.”

Aki Masa Jesosi puu wanlö taku soni a tu sëmbe liba.

Maik. 5:1-20; Luk. 8:26-39

²⁸ Nöo hën de go dou a oto banda a di pisiwata u dee Galasëni sëmbe. Nöo fa de kumutu a tela naandë, hën de ko miti ku tu womi ta libi a wan geebi naandë. Dee sëmbe dë, de dë ku wanlö taku soni a de liba, nöö de ta hogi tee na wan sëmbe tjika u ko a di kamian ka de sai dë.

²⁹ Nöo di de si Masa Jesosi kaa, hën de bai kai logologo wolo taa: “Ambë ta ko dë, ju di Mii u Gaangadu dë! I ta ko fii da u sitaafu bifö di daka dou nö?” Sö de bai.

³⁰ Nöo di juu dë, wanlö hia hagu bi dë te ala ta pii soni ta njan. ³¹ Hën dee taku soni dee dë a dee sëmbe liba naandë begi Masa Jesosi taa: “Wë ee joo jaka u puu aki, nöö gaantangi da u pasi fuu go a dee hagu ala.”

³² Hën Masa Jesosi piki de taa: “Un go!” Nöo fa a fan dë, wantewante hën de kumutu a dee sëmbe liba go a dee hagu. Nöo hën dee hagu kule ku baai gbulululu bazia wan kununu dë teee go kai a wata djolou dëdë tuu fijaa.

³³ Ma nöö di dee sëmbe bi ta luku dee hagu si sö, nöö hën de kule go a ganda go konda taa sö wan soni pasa ku dee sëmbe dee bi dë ku dee taku soni a hedi naandë. ³⁴ Nöo hën hii di köndë booko gililii ko miti ku Masa Jesosi. Nöo hën de begi ën taa gaantangi, be a kumutu a di pisiwata u de dë go fëen a oto kamian.

9

Aki Masa Jesosi kula wan lanma.

Maik. 2:1-12; Luk. 5:17-26

¹ Wë nöö di dee Galasëni sëmbe taki sö, hën Masa Jesosi ku dee bakama fëen toona subi a boto. Hën de koti wata toona go a di oto sê banda ka de bi kumutu, hën de go a di köndë ka Masa Jesosi ta libi.

² Nöo fa de ko dou, hën de tja wan lan sëmbe ko nëen faa kulëen. A dë kandikandi a wan kama liba. Nöo di Masa Jesosi si fa dee sëmbe dee tja di womi ko nëen dë ta biibi ën tjika, hën a taki da di womi taa: “Womi, na fëëë e. Masa Gaangadu da i paadon u dee hogi dee i bi du. An o hoi i a bëë möön.”

³ Ma nöö so u dee Sabima u Wëti sai naandë, hën de kuutu ku de na de taki taa: “Womi, un luku fa a ta mbei kuma hën da Gadu.”

⁴ Ma nöö Masa Jesosi saandi de ta pakisei kaa, hën a piki de taa: “Dee sëmbe o, unfa un ta mëni hogi u mi a unu hati sö?”

⁵ “Be mi hakisi unu wan soni. Fii taki da sö wan sëmbe taa Gadu puu ën a bëë, naa fii taki dëen taa be a hopo waka go, undi u dee tu soni sa möön fukë u taki ku buka? Na

di fosuwan nö? Biga sëmbë an sa go a Gadu faa go hakisi ee di soni i taki dë ee tuu, ee ganjan.»

⁶ “Ma nöö un luku, mi o toona fan ku di womi aki möön. Nöö joo si fa Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki abi makiti tjika tuu u puu di sëmbë aki a Gadu bëë.”

Hën a bia fan ku ën taa: “Womi.”

A piki.

A taa: “Mi taki e, hopo taanpu, nöö i tei di kama fii, nöö i go a wosu.”

⁷ Nöö fa a fan dë, hën wantewante sö hën di womi di bi dë lanlan dë hopo vu taanpu a hii dee sëmbë fesi naandë. Hën a tei di kama fëën hën a waka go fëën nëën wosu.

⁸ Nöö fa di soni pasa naandë, hën dee hia sëmbë bi sai dë da Masa Gadu tangi e. De gafëën seei fu di a da libisëmbë sö wan gaan kaakiti.

Aki Masa Jesosi kai Mateosi

faa ko dë bakama fëën.

Maik. 2:13-17; Luk. 5:27-32

⁹ Nöö hën Masa Jesosi kumutu dë, hën a ta waka nango. Te wan pisi, hën a si mi, Mateosi, dë sindosindo a mi kantoo naandë ta pii lanti möni.

Hën a kai mi taa: “Mati.”

Hën mi piki.

Hën a taa: “Ko go ku mi e. Ko ta waka a mi baka.”

Hën di a kai mi sö, hën mi hopo wante ko ta waka nëën baka.

¹⁰ Nöö baka u di dë, nöö hën mi kai Masa Jesosi ku dee oto bakama fëën fu de ko njan ku mi a mi wosu. Nöö fa u go sai dë, nöö wanlö oto sëmbë ko dë tu, dee ta pii lanti möni kuma miseei, ku wanlö oto sëmbë lanti ta si kuma poipoi sëmbë u di köndë, de tuu ko makandi a mi Mateosi wosu naandë.

¹¹ Nöö hën dee Faliseima ko si u dë, hën de bigi ta buja ku dee oto bakama u Masa Jesosi taa: “Unfa a waka di mësité fuunu ta sindo ku dee pii-lanti-mönima ku dee oto poipoi sëmbë u di köndë ta njan a wan tafa?”

¹² Nöö fa de fan dë, hën Masa Jesosi jei gbolo. Hën a taki da de taa: “Dee sëmbë un haika, mi o hakisi unu wan soni.”

Hën de taki aai.

Hën a taa: “Ambë un sabi abi data fanöudu, dee sëmbë dee dë bumbuu naa dee sikima?”

¹³ Hën a taa: “Mi o tei wan soni fu Gadu Buku konda da unu e, nöö un musu pakisei bunu ee andi a kë taki. Gadu taki e, taa:

Fa un ta tja dee mbeti ta ko ta kii da mi aki,

nöö na dee lö soni dë mi kë e.

Ma mi kë fuun abi tjalihati u sëmbë.

Hën nöö wë mi ta suku a unu.

Sö di Buku taki.

“Wë nöö fa mi ko a goonliba aki, nöö ma ko u kai un dee gaan bumbuu sëmbë e. Nönö. Biga mi si taa un dë fa un kë kaa.» Ma mi ko u ko kai dee sëmbë dee sabi taa de an ta libi bunu kuma dee aki, be de bia libi fu mi sa heepi de puu de a dee hogilibi u de.” Sö Masa Jesosi fan ku dee Faliseima.

Aki dee bakama u Johanisi

di Dopuma ko hakisi

Masa Jesosi wan soni.

Maik. 2:18-22; Luk. 5:33-39

¹⁴ Nöö baka u di dë, hën dee bakama u Johanisi di Dopuma ko a Masa Jesosi. Hën de taa: “Wë u ko a i aki ko hakisi i wan soni. So juu u ku dee Faliseima ta begi söndö njan kumafa di wëti taki, wë ma wa ta si i ku dee bakama fii ta du sö. Un ta njan ta bebe kodo. Nöö u kë sabi faandi mbei.”

¹⁵ Nöo hën Masa Jesosi piki de taa: “Haika e. Te wan womi ta tööu, nöo te de dë a di piizii dendu nöo dee sëmbë di tööuma bi tei u ta seeka soni dëen, nöo de ta wai biga a dë leti a de dendu naandë. Ma nöo te di juu dou de ko puu ën a de dendu bifö de o dë söndö njan ta kusumi awaa.

“Ma nöo fa mi ta fan ku unu aki, ma a sa toobi unu fuun tei.” ¹⁶ Biga de an ta tei wan njunjun koosu pisi lapu wan awoo koosu e. Biga te i wasi ën, nöo di njunjun koosu o hai disa di awoo wan, nöo di soni o ko möön hogi.

¹⁷ “Söseei de an ta tei njunjun diingi lai a wan awoo mbeti kakisa saku e. Biga di njunjun diingi o soopu, ma nöo di saku an o sa soopu möön biga a gaandi kaa. Te wan pisi a o basiti gboo latja, tuwë di diingi tuu fiaa. Nöo a ko dë taa di saku ku di diingi tuu kaba a söso.

“Ma njunjun mbeti kakisa saku fii tei, nöo i lai di njunjun diingi nëen te i kaba e. Nöo te di diingi ta soopu nöo di saku seei o ta soopu tu. Nöo di diingi o dë bumbuu nöo di saku seei o dë bumbuu tu.”

Aki Masa Jesosi heepi wan mujëe ku wan mujëe mii.

Maik. 5:21-43; Luk. 8:40-56

¹⁸ Nöo Masa Jesosi an kaba u fan seei, nöo hën wan fesima u Dju keiki ko suti kini a goon nëen fesi. Hën a taki dëen taa: “Mësitë o, mi ko a i aki ko begi i taa wan mujëe mii u mi suwaki teee fa u dë aki a dë seei a dëdë ku libi maun. Nöo hën mi ko hakisi i ee i sa ko buta maun nëen da mi be a toona ko libi.”

¹⁹ Nöo hën Masa Jesosi piki ën taa: “Antoobi, mati. Un boo go.”

Nöo hën a hopo, hën ku u dee bakama fëen, hën u nango.

²⁰ Te wan pisi hën wan mujëe waka ko a u baka dë. Nöo di mujëe dë bi abi wan siki, tuwalufu jaa longi soni ta kule nëen an ta koti möönsö. Ma nöo di a si Masa Jesosi ta ko dë, hën a waka saapi ko nëen baka, hën a panjan di koosu buka fëen tjë sö. ²¹ Biga a ta pakisei nëen hati taa: “Ee mi sa nama tjë seei a di koosu fëen, nöo mi libi kaa.”

²² Nöo fa u taki dë, hën Masa Jesosi bia luku, hën a si di mujëe. Hën a taa: “Mujëe o, na fëee e. Di biibi di i abi a mi liba dë heepi i kaa.” Nöo wantewante seei di mujëe ko bëtë gbegedee u di siki fëen.

²³ Nöo hën Masa Jesosi nango te a di wosu u di hedima u keiki di bi kai ën dë. Nöo fa a go dou, hën a si wanlö baakuma sai dë kaa ta böö foloiti, [kumafa di guwenti fuu dee Dju sëmbë dë te wan sëmbë dëdë]. Hia sëmbë sai dë ta bai ta këe tee di kamian ta mbei wööo seei, biga de si taa di mujëe mii dëdë kaa.

²⁴ Hën Masa Jesosi taki da de taa: “Dee sëmbë, un hai kumutu aki da mi pasi. Biga na dëdë di mii dëdë e. Duumi nöo a ta duumi.” Ma nöo di de jei a taki sö, nöo hën dee hia sëmbë dë lafu ën mbei ën fa te a bigi.

²⁵ Nöo hën dee sëmbë dee abi di wosu mbei dee sëmbë go a döo. Hën Masa Jesosi pasa go dou ka di mujëe mii dë, hën a panjën a maun. Nöo fa u mbei dë, wantewante naandë hën di mujëe mii weki hopo taanpu.

²⁶ Nöo fa a du dë, hën di soni bigi da sëmbë tee di buka paaja dou hii di pisiwata naandë tuu taa sö wan foondo soni Masa Jesosi du.

Aki Masa Jesosi kula wanlö sëmbë möön.

²⁷ Nöo hën Masa Jesosi kumutu naandë. Hën a ta waka nango te wan pisi, nöo hën tu bookowojoma ta ko nëen baka ta bai seei ta kai ën taa: “Na i da di bakamii u Könu Dafiti ö, [di Gadu bi paamusi taa a o manda ko faa heepi u.]? U begi i gaantangi, be i a’ tjalihati fuu nöo i heepi u o!” Sö de ta bai ta ko nëen baka nöömö. Ma Masa Jesosi an piki de möönsö, a pasa go fëen a wosu.

²⁸ Te wan pisi, hën de go dou nëen ka a dë a wosu dendu naandë. Nöo hën a hakisi de taa: “Wë dee sëmbë, fa un ko a mi aki, nöo un ta biibi tuutuu taa mi sa kula unu nö?”

Hën de taa: “Aai, Masa, u ta biibi e.”

²⁹ Hën a taki aai. Nöo hën a nama maun a de wojo hën a taki da de taa: “Söö. Wë be a pasa ku unu leti kumafa i si un ta biibi dë e.”

³⁰ Nöo fa u mbei dë, hën wojo u de tu sëmbë dë ko limbo seei gbegeedee.

Ma nöo hën Masa Jesosi bai de taanga taa: “Wan musu kondëen da na wan sëmbë e!”

³¹ Ma hii fa a bai de dë seei, ma de paa ja di soni a du dë te dou hii di köndë.

³² Nöo hën Masa Jesosi ku u dee bakama fëen kumutu naandë. Nöo di u nango, hën de tja wan womi ko nëen faa musu kulëen da de. Di sëmbë aki abi wan soni nëen hedi ta tapëen buka te an sa fan. ³³ Nöo hën Masa Jesosi bai ën puu nëen liba tefa a kaba, nöo wantewante dë hën di womi toona ko ta fan baka.

Nöo fa dee gaan hia sëmbë bi sai naandë si di soni pasa dë, hën de taa: “Hëen, aai maingë, u si foondo soni tide di wa bi si a u köndë aki wan daka.”

³⁴ Ma nöo dee Faliseima bi sai dë tu, hën de bai taa: “Höön, andi wë! Wan si taa di hedima u didibi hën ta dëen kaakiti faa jaka dee soni nö?”

Aki ta lei fa Masa Jesosi abi tjalihati u sëmbë tjika.

³⁵ Nöo hën Masa Jesosi ta waka ta lontu a dee gaangaan köndë ku dee pikipiki köndë fuu dee Dju sëmbë tuu te dou. A nango a dee keikiwosu fuu ta lei sëmbë soni u Gadu ta konda di Bunu Buka da de kumafa di Njunjun Tii u Gadu dë. Nöo hiniwan sooti pei siki di sëmbë abi kaa, de tuu a ta kula.

³⁶ Ma nöo fa a si dee gaan hia sëmbë ta ko nëen nöömö dë, nöo tjali u de kisi ën teee. Biga a si taa de dë fukafuka weiwei, kuma wanlö hia sikafu dë a mundu söndö sëmbë u kiija de.

³⁷ Nöo hën a bia fan ku u dee bakama fëen, a taa: “Dee sëmbë o, a tjali da mi e. Wan si fa dee sëmbë ta ko gidjii nöömö a mi nö? De dë kuma wan gaan goon njanjan lepilepi fii koti buta a suwa, ma wookoma biti poi o. ³⁸ Nöo un musu begi di goon Masa, be a manda möön hia wookoma fu de koti di njanjan buta a suwa.”

10

Aki Masa Jesosi lei dee bakama fëen fa de musu wooko.

Maik. 3:13-19, 6:7-13, 9:41, 13:9-13; Luk. 6:12-16, 9:1-6, 12:2-9, 51-53, 14:26-27, 21:12-17

¹⁻⁴ Söö. Wë a di pisi aki woo kai dee në fuu dee bakama u Masa Jesosi dee a bi tei a dee otowan mindi, fuu dë dee apaiti tjabukama fëen de ta kai “apösutu”. Di fosu wan hën de kai Simon, di oto në fëen da Petuisi, ku di baaa fëen de kai Andiasi. Nöo i abi Jakobosi ku ën baaa Johanisi, dee mii u Zebedeosi. Nöo a baka u di dë i abi Filipi ku Batolomisi, ku Tomasi, ku mi Mateosi di bi ta pii lanti möni dë. Ufö joo kisi Jakobosi di womi mii u Alufasi, ku Tadeosi, ku Simon di bi dë a dendu u dee sëmbë bi kë puu u dee Dju sëmbë a Loomë köndë basu, ku Judasi Isikaliotu, di o sei Masa Jesosi da dee felantima fëen fu de kii.

Nöo u dee tuwalufu sëmbë u kai aki, Masa Jesosi kai u ko nëen, nöo hën a da u makiti fuu ta jaka dee gadu ta kisi sëmbë a hedi ta puu. Nöo sösee a da u makiti tu, fuu kula hii pei sikima ko bunu.

⁵ Nöo hën a o manda u go a köndëköndë fuu ta konda di buka u Gadu. Nöo hën a fan ku u te a kaba fa u musu waka.

A taki da u taa: “Fa woon go aki, nöo wan musu go a dee oto sëmbë na Isaëli e. Nönö. Na a dee Samalia sëmbë seei un musu go. ⁶ Ma a dee Isaëli sëmbë fuu, dee i si ta dë kuma lasilasi sikafu dë, a de nöo un musu go.

⁷ “Nöo fa i si woon go dë, nöo un musu ta konda soni da de gbelingbelin, be de fusutan taa abiti möön nöo Gadu o seti di tii fëen a wan hii njunjun fasi.

⁸ “Nöo fa mi ta manda unu go aki, nöo te un dou a wan köndë nöo un musu kula dee sikima e. Ee wan sëmbë dëdë, nöo un weki ën. Nöo un kula dee sëmbë dee siki tjina nöo

un jaka dee gadu puu a sëmbe hedi. Nöo fa un kisi di kaakiti aki, na bai un bai en e, nöo wan musu mbei sëmbe paka unu fëen tu.

⁹ “Nöo fa un nango aki, na köpö sensi seei fuun musu tja go ku unu e. ¹⁰ Wan musu lai na wan soni a saku tja. Wan musu tei tu djakiti ee nasö tu susu tja go ku unu e. Nöo na tei tu pau fii mbei kokoti, ma i sa tei wan. Biga di sëmbe di i ta heepi, nöo hën musu sölugu i.

¹¹ “Söö. Nöo te un go a wan köndë, ee gaan wan ee piki wan, nöo un musu suku wan sëmbe di de abi lesipeki da a di köndë, nöo unu tuwë lai nëen wosu. Nöo a di wosu naandë, nëen i musu ta libi fu tee i kumutu dë e.

¹² “Nöo te woon denda a di wosu, nöo un da dee sëmbe odi taa ‘Masa Gadu musu da unu kötöhati e, dee sëmbe.’ ¹³ Nöo mi taki da unu taa ee dee sëmbe u di wosu naandë dë a pasi u kisi di lö bunu dë, nöo Gadu o da de kötöhati tuu. Ma ee de an dë a pasi u de feni en, nöo de an o feni en. Di bunu dë o toona ko a unu baka.

¹⁴ “Nöo ee un go a wan köndë ee nasö a wan wosu, nöo dee sëmbe an kë tei unu, de an kë jei di buka un ta tja go dë seei, nöo un kumutu dë go fuunu e. Nöo te woon go, nöo un musu puu di susu fuunu a unu futu, nöo un naki en puu di doti di bi peka nëen tuwë disa da de, nöo un kumutu dë e. ¹⁵ Nöo mi taki da unu taa te di daka Masa Gadu o kuutu a libisëmbe liba, nöo di köndë dë o kisi wan möön gaan hebi sitaafu möön leki fa dee hogi köndë de kai Sodom ku Gomola bi kisi.

¹⁶ “Nöo un haika e, dee sëmbe. Fa i si mi ta manda unu go aki, nöo a dë leti kuma mi ta manda sikafu go a takumbeti dendu. Nöo un musu dë wekiweki ta wooko ku fusutan e, ma nöo un musu dë ku saapi fasi seei tu kuma pomba. ¹⁷ Nöo wojo fuunu musu ta dë limbolimbo nöömö. Un musu saandi un ta du. Wë biga mi o bai unu a fesi taa de o kisi unu tei tja go a dee gaan kuutu u de e, nöo de o fon unu a dee keikiwosu u de seei. ¹⁸ De o ta tja unu go a dee hedima u köndë fu di në u mi hedi. Ma wan musu fëëë, biga naandë woon feni pasi fuun sa konda soni u mi da hii sëmbe, Dju sëmbe te dou ku dee na Dju sëmbe tuu.

¹⁹ “Nöo te de kisi unu tja go a dee kuutu u de, nöo wan musu dë pantapanta ta booko hedi ta pakisei taa: ‘Unfa woo piki de?’ Nönö. Biga a di juu dë Gadu o da unu di fa fuun piki de. ²⁰ Nöo an o dë taa unu o fan di fan naandë e, ma di Akaa fuu Tata di dë a unu liba dë, hën o ta fan da unu.

²¹ “Nöo mi taki e, taa wan baaa o tjëen baaa go könku u de kii puu fu di a nama ku mi hedi. Söseei tu wan tata o tjëen mii go könku u de kii puu, fu di di mii ta nama ku mi hedi. Dee mii o ta hopo ta puu de mama ku de tata a de liba manda go kii fu di de ta nama ku mi hedi. ²² Boo taa hii sëmbe o buuse unu fu di un ta nama ku mi hedi. Ma nöo di sëmbe di ta hoi te go dou a di kaba pisi, nöo hën o feni di heepi u Gadu.

²³ “Nöo te un go a wan köndë nöo te de ta toobi unu tumisi, nöo un kule kumutu dë go a oto köndë e. Biga mi taki da unu taa wan o sa kaba di wooko a hii dee köndë u dee Isaëli sëmbe fuu tuu bifö a dë taa mi di ko dë Libisëmbe Mii aki o toona ko a goonliba.

²⁴⁻²⁵ “Ma nöo fa i si de o du ku unu dë, nöo söseei de ta du ku mi aki kaa e. Hën mbei an musu dë gaan soni da unu. Biga di sëmbe di ta tei lei an sa hei möön di sëmbe di ta lei en. Söseei tu, wan futuboi an sa hei möön hën masa, ma a sa dë kuma hën masa nöo. Hën mbei fa de ta kosi mi aki taa di didibi hën ta wooko a mi liba, wë nöo na möönmöön de o kosi un dee sëmbe ta nama ku mi nö?

²⁶ “Nöo mi taki e, taa fa mi ta manda unu go aki, nöo wan musu fëëë fuun konda dee soni mi ta manda unu fuun konda. Biga na wan soni sa dë a tjubi te nöo an o ko a döo. Nöo na wan soni sa pasa te nöo sëmbe an o ko sabi en. ²⁷ Nöo fëen mbei dee soni i si mi ta konda da unu sapisapi a së aki, un musu ta bai ta konda de a lanti dendu.

²⁸ “Nöo wan musu fëëë tu te sëmbe o ta suku unu fu de kii. Biga de sa kii unu sinkii, ma de an sa kii unu akaa. Ma di Sëmbe fii fëëë, hën da Masa Gaangadu e. Biga ee ja a’

bisi ku en, nöö, a sa disa i te i kaba a sösö, nöö di sinkii fii ku di akaa fii tuu o go a didibi faja.

²⁹ “Dee sëmbë o, un luku dee sösö piki fou ta buwa ta lontu aki. Sëmbë an ta si de u gaan soni, hën mbei de ta sei tu u de u wan tiisënsi nöö. Ma nöö fa i si de ta buwa dë, na wan kodo u de sa puu kai a goon ee na u Tata a liba da pasi. ³⁰⁻³¹ Wë nöö un dee libisëmbë wë? Wan bumbuu gaanfa möön dee piki fou naandë ö? Nöö te i si wan soni pasa ku unu, nöö nëen da u Tata dëen pasi fa a pasa sö nö? Nöö hën mbei mi taa wan musu fëëë. Biga Masa Gaangadu sabi hii soni fuunu finifini, te dou ku un mënï niën uwii dë a unu hedi.

³² “Nöö mi taki e, taa ee ja fëëë fii piki a lanti fesi taa mi ku i nama, nöö miseei tu ma o fëëë u piki mi Tata a liba ala taa mi ku i nama. ³³ Ma ee wan sëmbë ja kë piki taa mi ku i nama, nöö miseei tu, ma o piki mi Tata taa mi ku i nama.

³⁴ “Dee sëmbë o, fa i si mi ko a di goonliba aki, na wata mi tja ko e, ma faja mi tja. ³⁵ Mi ko u ko paati sëmbë ku sëmbë. Biga fu mi hedi a o pasa leti kumafa i si Gadu Buku taki. A taa:

Wan womi mii ku en tata o kisi gaan toobi.

Mujëë mii ku en mama o kisi gaan toobi.

Mai ku mai o kisi gaan toobi.

³⁶ Nöö dee möön gaan felanti di wan sëmbë o abi, de o dë dee bëë fëen seei.

Sö a bi sikifi a Gadu Buku kaa e. ³⁷ Ma nöö ee wan sëmbë lobi hën mama ku en tata möön mi, ee nasö a lobi en womi mii ku en mujëë mii möön mi, nöö di sëmbë dë an bunu tjika u waka a mi baka.

³⁸ “Un haika e, dee sëmbë. Ja si fa de ta buta wan sëmbë faa tja hën lakpa pau te de o tjëen go kii ö? Wë sö nöö hiniwan sëmbë o abi fëen sitaafu di a musu tjai ee a o ko waka a mi baka. Nöö ee ja kë tja di sitaafu dë, nöö ja fiti fii dë wan bakama u mi e.

³⁹ “Söseei tu, ee wan sëmbë i kë dë fii seei, nöö ja o feni wan suti libi kumafa i kë möönsö. Poi nöö libi fii o ta poi. Ma nöö di sëmbë di ta sakëen libi da mi, hën o feni wan suti libi nöömö kumafa a kë.

⁴⁰ “Nöö mi taki e, taa fa mi ta manda unu fuun ta tja di buka u Masa Gaangadu aki, ee wan sëmbë tei unu buta a wosu nöö miseei wë a tei dë kaa e. Nöö ee wan sëmbë tei mi, nöö di Sëmbë di manda mi ko a goonliba aki, nöö hënseei wë a tei dë tu. ⁴¹ Nöö ee i si wan sëmbë ta tja Gadu buka nöö hën i hoi en a i wosu fu di a dë tjabukama u Gadu hedi, nöö i seei o feni paima a Gadu leti kumafa di tjabukama dë seei o feni. Söseei tu, ee i si wan sëmbë ta libi bunu kumafa Gadu kë, nöö hën i kisi en hoi fu di i sabi taa sö a ta libi hedi, nöö joo feni paima a Gadu leti kumafa di sëmbë dë seei o feni.

⁴² “Un luku dee sëmbë ta waka a mi baka aki o, dee sëmbë. Sömëni u de dë lagilagi sëmbë seei a libisëmbë wojo. Ma mi taki e, taa ee dëewata kisi wan u de nöö i dëen wan kan kötö wata faa bebe fu di a ta waka a mi baka hedi, nöö joo feni paima fëen a Gadu nöömö.”

Nöö sö Masa Jesosi leti u dee bakama fëen te a kaba ufö a manda u go.

11

Aki dee bakama u Johanisi

ko a Masa Jesosi.

Luk. 7:18-35

¹ Baka u di Masa Jesosi fan ku u sö, hën a kumutu dë, ta waka ta lontu a dee köndëköndë u Galilea ta konda di buka u Masa Gaangadu ta lei sëmbë soni fëen finifini.

² Wë nöö di juu dë, de bi kisi Johanisi di dopuma buta a dunguwosu kaa. Nöö ala a dë ta jei u hii dee soni dee Masa Jesosi, di Keesitu, ta du. Nöö hën a kai dee bakama fëen ko nëen, hën a manda de taa: “Un go a Jesosi e, ³ nöö un hakisi en ee hën da di sëmbë tuu, di Gadu bi paamusi u taa a o manda ko, naa u musu luku wan oto sëmbë möön? Sö fuun hakisi en e.”

⁴ „Nöö hën dee bakama u Johanisi nango te de go dou a Masa Jesosi. Hën de dëen di buka te de kaba.”

Nöö hën Masa Jesosi piki de, a taa: “Un toona go a Johanisi e, nöö un konda hii dee soni dee un si ku dee un jei a mi aki tuu dëen. ⁵ Un taki dëen taa „hii dee soni Gadu Buku bi taki u di Sëmbë Gadu o manda ko, nöö de tuu ta pasa fa u dë aki”. Biga bookowojoma ko ta si soni, lanma hopo ta waka, sikitjinama ta ko bunu, bookojesima ko ta jei soni, dëdë sëmbë ta weki, dee möfina sëmbë ta jei di suti Buka u Masa Gadu. Sö fuun taki dëen e. ⁶ Nöö un taki dëen tu, taa di sëmbë di an ta mati fu di ma ta du kumafa a bi mëni, nöö sö wan sëmbë dë bunu e.”

Sö Masa Jesosi piki de te a kaba.

Nöö hën de toona go a Johanisi baka.

Aki Masa Jesosi taki soni u Johanisi di Dopuma.

⁷ Nöö fa dee bakama u Johanisi nango dë, hën Masa Jesosi bia fan ku dee hia sëmbë dee ku ën sai dë. A taa: “Fa un bi kule go a Johanisi a di sabana dë, un sooti sëmbë un go si ala? Un si wan sëmbë di aan pakisei, kuma wan kambaluwa di ventu ta böö nango ta ko nö? ⁸ Ee nasö un si wan sëmbë bisibisi ku gaan waiti koosu nö? Nönö, Johanisi an bi dë sö e. Biga dee sëmbë ta bisi gaan waiti koosu, nöö a guduma wosu de ta dë. Na a sabana dendu de ta libi.

⁹ “A kandë un bi mëni tu taa fa woon go dë, nöö woon si wan gaan tjabukama u Gadu ta du gaan foondofoondo soni. Wë mi taki da unu taa un si wan tjabukama u Gadu tuu, ma a möön hei möön wan tjabukama seei. ¹⁰ Biga Johanisi wë da di sëmbë di dee fesiten tjabukama u Gadu bi sikifi soni fëen, taa Gadu o manda wan sëmbë ko faa seeka pasi da di Heepima di o ko.

¹¹ “Nöö mi taki da unu seei gbelin taa fu hii dee libisëmbë mujëë pai, nöö na wan u de hei kuma di Dopuma de kai Johanisi e. Ma fa mi fan dë seei, ma hiniwan sëmbë di dë a di Njunjun Tii u Gadu dendu te dou ku dee möön lagi wan seei, nöö de tuu a’ kölöku möön Johanisi.

¹² “Nöö fa mi ta fan soni u di Njunjun Tii u Gadu aki, nöö a ta ko taanga seei kaa e, dee sëmbë, fu kumutu a di ten Johanisi hopo seti konda soni fëen fu te kisi fa u dë aki. Nöö di sëmbë di ta biinga taanga nëen baka nöö hën o dë nëen dendu. ¹³ Nöö di Njunjun Tii aki, hën da di soni di Mosesi ku hii dee fesiten tjabukama u Gadu tuu bi ta taki, te kisi di ten u Johanisi aki.

¹⁴ “Nöö ee un kë piki, nöö woon ko sabi taa Johanisi wë da di sëmbë di bi musu ko a di ten di di tii aki o seti. Hën wë da di Elia di dee oto fesiten tjabukama bi ta taki taa a o toona ko. „Biga di wan seei fasi Johanisi ku Elia abi.” ¹⁵ Nöö fa i si mi ta fan ku unu aki nöö un pakisei ën bunu e, be un fusutëen.”

¹⁶ Nöö hën a bai taa: “Ee, dee sëmbë aki, andi seei mi sa tei maaka ku unu kumafa un dë aki baa? Un dë kuma dee mii ta pëë a sitaati, soni an ta kai ku de möönsö. Fa de sai dë, de ta buja ku de seei taa: ¹⁷ ‘U böö tutu da unu te u wei fuun baja, ma wan kë baja. Nöö hën u bia kanda tjali kanda da unu fuun këë, ma wan kë këë.’

“Nöö sö wë nöö un dë tu e, dee sëmbë. ¹⁸ Biga Johanisi ko, nöö hën an bi ta njan kuma unu, an bi ta bebe kuma unu, nöö un kosi ën taa a lau, soni dë nëen liba.

¹⁹ “Nöö hën Mi di ko Libisëmbë Mii aki ko, nöö hën mi ta njan ta bebe ku unu, nöö hën un ta kosi mi tu taa mi a’ langabëë tumisi, mi dë bebesonima, mi ta hulu takulibisëmbëma u di köndë. Ma mi sabi taa a o ko a döo nöömö u sëmbë musu ko fusutan taa Gadu hën manda mi ku Johanisi tuu ko, biga u tu tuu bi libi leti kumafa Gadu kë.”

Aki Masa Jesosi ta bai helu

*da dii köndë.
Luk. 10:13-15*

²⁰ Nöo hën Masa Jesosi ko gandji da dee sëmbë u dee köndë awaa ka a bi du dee möön hia wooko fëen, foondofoondo wan, ma töku de an bi bia ko piki ën möönsö fu de disa dee hogilibi u de.

²¹ A taa: “Mi bai helu da unu e, un dee sëmbë u Kolazin, ku un dee sëmbë u Betisaida. Biga fa dee köndë de kai Tilusi ku Sidon sai naandë, dee sëmbë u de hogi tee de hogi. Ma ee de bi si dee gaan foondo wooko dee un bi si aki, nöo de bi o bia de libi gaanduwe. Mi taki da unu taa, de bi o buta maun a mindihedi ta bai ta këe ta tuwë deseei a goon ta logoda ta bisi djodjo. Sö di hogilibi de bi ta libi dë bi o hati de tjika. Ma un wan du sö.

²² “Hën mbei mi taki da unu taa a di gaan kuutudaka u Gadu, nöo di sitaafu di dee sëmbë u Tilusi ku Sidon o kisi an o bigi kuma di woon kisi e.

²³ “Nöo söseei un dee sëmbë u Kapenaumi fa un hei di gaan hei aki, nöo un ninga taa hën o tja unu go a Gadu Köndë ö? Na seei. Mi taki da unu taa a di didibi faja a o tja unu go kaba a sösö. Biga fa dee sëmbë u Sodom bi hogi tjika dë seei, ma ee de bi si dee gaan foondo wooko dee un si aki, nöo de bi o bia libi gaanduwe. Nöo Gadu an bi o booko di köndë u de kaba a sösö te kisi fa u dë aki.

²⁴ “Nöo mi taki da unu taa di sitaafu di Sodom o kisi a di gaan kuutudaka an o bigi kuma di un dee sëmbë u Kapenaumi aki o kisi e. Biga wan kë bia unu libi möönsö.”

Aki Masa Jesosi fan ku ën tata

ufö a fan ku

dee sëmbë dee dë ku fuka.

Luk. 10:21-22

²⁵ Nöo hën Masa Jesosi bia fan ku ën Tata awaa. A taa: “Taata o, i wë da Masa u liba ala ku goon aki tuu. Nöo mi gafa i o, fu di fa i ta wooko. Biga i ta hoi dee soni fii tjubitjubi da dee könima u di goonliba aki ku dee sëmbë dee ta mbei taa de sabi soni poi, nöo hën i ta mbei dee lagilagi sëmbë ko sabi de. ²⁶ Aai Taata, a bigi o, biga wë sö i feni ën bunu fii du. Gaantangi fii e.”

²⁷ Nöo hën a bia fan ku dee sëmbë hën ku de sai dë möön. A taa: “Dee sëmbë o, fa mi dë aki, mi Tata buta hii soni a mi maun e. Nöo na wan sëmbë sabi mi fa mi dë boiti mi Tata nöo, nöo söseei na wan sëmbë sabi mi Tata tu fa a dë boiti mi di Mii fëen aki nöo, ku di sëmbë di mi kë mbei a ko sabi ën.”

²⁸ Nöo hën a taa: “Haika e, dee sëmbë, ee wan sëmbë i dë fukafuka, i ko wei u dee lai dee i ta tja, nöo be i ko a mi e. Nöo mi o mbei i ko dë bööböö. ²⁹ Dee sëmbë, un saka unu seei da mi o, be mi ta tii unu ta lei unu soni. Biga fa mi dë aki, mi abi tjalihati, mi a saka fasi, nöo ee wan sëmbë i ko a mi nöo joo feni böö te dou a i hati. ³⁰ Biga di tii u mi an taanga e, nöo dee lai dee mi o da unu fuun tjai, de dë fukëfukë.”

Sö Masa Jesosi fan ku dee sëmbë ta haikëen dë tefa a kaba.

12

Aki Masa Jesosi lei taa

hën da basi u saba daka.

Maik. 2:23-28; Luk. 6:1-5

¹ Nöo hën u dë te wan saba daka, hën u ku Masa Jesosi ta waka ta pasa a wanlö goon dendu. Nöo dee goon dë ku wan pei soni kuma alisi, ma i sa njan mën kuwakuwa. Nöo hangi bi kisi u, nöo hën u ta booko so taka fëen ta buuka ta njan.

² Te wan pisi hën dee Faliseima si taa sö u ta du, hën de taki da Masa Jesosi taa: “Ja si fa dee bakama fii ta wooko a di saba daka ta poi di tjina nö?”

³ Hën a piki de taa: “Dee sëmbë o, wan bi lesi a di Buku di soni bi pasa ku Dafiti ku dee mati fëen ö? Hangi bi ta kii de, ⁴ nöo hën de go a di wosu u Masa Gaangadu hën dee begima da de di bëëë di de ta buta da Masa Gadu. Wë nöo di bëëë naandë, dee begima

wanwan nöö ta a' pasi u njan mën, na sö nö? „Ma tökuseei Gadu an tei Dafiti ku dee sëmbë fëen fu hogi di de njan mën.»

⁵ “Nöö wan ta lesi a di Buku tu nö, taa a a' juu dee begima musu ta wooko a di saba daka nö? Wë ma tökuseei de an ta du hogi. „Biga a di Wosu u Gadu de ta wooko, nöö di Wosu hei möön dee wëti u saba daka.» ⁶ Wë nöö mi taki da unu e, taa Mi di Sëmbë di un ta si dë taanputaanpu a unu fesi aki, nöö mi hebi gaanfa pasa di Wosu u Gadu. „Nöö ee ma si taa dee sëmbë aki du hogi, nöö an dë fuun musu kuutu de e.»

⁷ “Wan jei fa Gadu taki a di Buku fëen ö? A taa:

Fa un ta tja dee mbeti ta ko ta kii da mi dë,

na dee lö soni dë mi kë a unu e.

Ma mi kë fuun abi tjalihati u sëmbë.

Hën nöö mi ta suku a unu.

Sö Gadu taki e. Wë nöö misikuma ee un bi sabi andi di Buku kë taki dë, nöö wan bi o kuutu dee sëmbë aki sö, „ma un bi o abi tjalihati u de fa di hangi ta kii de dë.»

⁸ “Nöö mi toona taki da unu möön taa Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki, nöö mi abi taki a saba daka liba e.”

Sö Masa Jesosi taki da dee Faliseima di juu dë.

Aki Masa Jesosi kula wan sëmbë

a di saba daka.

Maik. 3:1-6; Luk. 6:6-11

⁹ Nöö hën u kumutu naandë, hën u go dou a wan keikiwosu fuu dee Dju sëmbë, hën u denda nëen. ¹⁰ Nöö hën u ko si wan sëmbë dë, wan së maun fëen dë dëedëe tjakaa sö.

Wë nöö dee felantima u Masa Jesosi bi sai leti dë kaa, nöö hën de o poobëen luku ee de sa feni föutu nëen. Hën de hakisi ën taa: “Unfa i mën? A fiti fu kula wan sëmbë a saba daka nö?”

¹¹ Hën Masa Jesosi piki de taa: “Haika e. Ee i abi wan sikafu fii ta kiija nöö hën a kai go a baaku dendu a saba daka, nöö ja o go puu ën fu an musu dëdë ö? ¹² Wë nöö wan libisëmbë wë? An bumbuu möön wan mbeti nö? Nöö ee i kë du wan sëmbë bunu a saba daka nöö aan tjina e.”

¹³ Nöö hën a bia fan ku di sëmbë di abi di dëedëe maun taa: “Womi, tëndë di maun fii ko i si.”

Nöö fa a tëndë maun taaan naandë kaa, hën di maun fëen ko bunu gbelingbelin kuma di oto së maun.

¹⁴ Ma nöö di dee Faliseima si di soni Masa Jesosi du dë, nöö an kai ku de seei. Hën de go a döo go ta kuutu fa u de du de kii ën puu dë.

¹⁵ Ma Masa Jesosi sabi kaa taa sö fëen de ta pakisei, nöö hën a kumutu disa de dë, hën a go fëen. Nöö fa a nango dë, wanlö hia sëmbë ta waka ta ko nëen baka hën a kula dee sikima u de tuu. ¹⁶ Ma nöö hën a ta bai de taa de an musu mbei lanti ko sabi soni fëen.

Aki ta lei taa Masa Jesosi hën da di Futuboi u Gadu di bi musu ko.

¹⁷ Nöö hii fa Masa Jesosi ta du naandë, nöö a ta pasa leti kumafa Gadu bi buta di fesiten tjabukama fëen de kai Jesaaja faa sikifi a di Buku taa:

¹⁸ Luku di futuboi u mi aki, di mi tei u miseei vö, hën wë mi lobi e.

Gaan piizii fëen seei dë a mi hati.

Nëen liba wë mi o buta di Akaa u mi,

nöö a o ta konda da dee peipei sëmbë u goonliba andi da bunu ku andi da hogi.

¹⁹ Fa a o sai dë, nöö an o ta fia ta kai wolo.

Na wan sëmbë seei o jei bai fëen a sitaati möönsö.

Nöö a o abi tjalihati u sëmbë teee.

²⁰ Te a si wan sëmbë booko saka,

kuma wan piki pau de booko pië hëngi buta tēkēē dē,
 nōō an o fēn ēn puu.
 Ee a si wan sēmbē abi wan pikii biibi a Masa Gadu liba eti,
 kuma wan lampu di oli fēen ta kaba
 nōō a ta tapa nango njōiin,
 nōō an o bōō ēn tapa.
 Sō a o abi tjalihati u sēmbē tjika e.
 Nōō sō a o ta libi fēen fu te a wini hii mundu
 buta u de musu libi a wan leti fasi nēen wojo.
²¹ Nōō hii dee peipei nasiōn u di goonliba aki
 o buta pakisei nēen liba fu de feni heepi a Gadu.
 Sō wē di Buku bi taki fu di Futuboi u Gadu di bi o ko.

Aki dee Faliseima ku Masa Jesosi toosa tōngō.

Maik. 3:20-30; Luk. 6:43-45, 11:14-26

²² Nōō di juu dē, hēn de tja wan sēmbē ko a Masa Jesosi faa kulēen. Di womi dē, wan soni bi tapēen buka, a booko ēn wojo. Nōō hēn Masa Jesosi puu di soni nēen liba. Nōō wantewante dē hēn buka fēen jabi a ko ta fan, wojo fēen ko limbo a si soni baka.

²³ Nōō di soni foondo dee hia sēmbē sai dē te na soni, hēn de ko ta hakisi de na de taa: “Maingē, a sa kē di Bakamii u Kōnu Dafiti di Gadu bi paamusi u taa a o ko, di Heepima, hēn disi nō?” Sō dee sēmbē ta hakisi deseēi.

²⁴ Ma nōō di dee Faliseima jei fa de ta taki dē, hēn de taa: “Hōōn, andi wē? Di soni dē na gaan soni sō. Fa i si a ta puu dee soni a sēmbē liba dē, nōō di hedima u dee didibi de kai Belisabo hēn wē ta dēen di kaakiti faa du sō e. Na oto soni mōōnsō.”

²⁵ Ma nōō Masa Jesosi sabi kaa taa sō fēen dee Faliseima ta pakisei. Hēn a fan ku de taa: “Unfa un mēni? Ee wan kōnu dē nōō hēn dee sēmbē dee dē nēen tii hopo ta feti ku de na de, nōō nēen da di tii fēen o booko nō? Sōseei tu, ee wan piki kōndē ee nasō wan bēē ko paati ta feti ku de na de, nōō na kaba a ta kaba a sōsō nō?”

²⁶ “Nōō ee di didibi ta feti ku dee otowan fēen ta jaka de na de ta puu a sēmbē liba, nōō nēen da di tii fēen ta kaba a sōsō nō? ²⁷ Nōō fa un taki dē, taa mi ta puu dee soni a sēmbē liba ku di didibi kaakiti, nōō dee sēmbē fuunu wē? Ku un kaakiti de ta puu de? Wē de o da unu adjabēē o, biga ku di wan seei kaakiti mi ku de ta puu de.

²⁸ “Ma nōō ee mi ta puu de ku di kaakiti u di Akaa u Gadu, nōō un musu sabi taa di Njunjun Tii u Gadu ko a unu awaa e. ²⁹ Biga ee wan sēmbē i kē go a wan taanga sēmbē wosu u go tei dee gudu fēen, nōō i musu kisi ēn tai te i kaba bifō, na sō nō? Wē nōō hēn mi ta du aki.”

³⁰ “Nōō ee wan sēmbē ja tuwē gogo ku mi a wan sē, nōō hēn da i dē felantima u mi e. Ee ja ta wooko makandi ku mi fii hai sēmbē ko a mi, nōō hēn da i ta jaka sēmbē puu a mi kaa.

³¹ “Nōō un haika bunu fa mi o fan aki, dee sēmbē. Mi taki e, taa a dē wan gaan hogi soni fii sōsō di Akaa u Masa Gaangadu. Biga hii hogi di wan libisēmbē sa du ku hii pei hogi soni a sa taki ta sōsō Masa Gaangadu, de tuu sa puu a Gadu bēē. Ma ee i ta sōsō di Akaa fēen, nōō heepi an o dē da i mōōn e, biga Gadu an o puu i nēen bēē mōōnsō. ³² Aluwasi ee wan sēmbē i ta mindi soni da Mi di ko dē Libisēmbē Mii aki ta sōsō mi, nōō Gadu o sa puu i a bēē. Ma ee i ta mindi soni da di Akaa fēen ta sōsō ēn, mi taki da unu gbelin seei taa Gadu an o puu i a bēē mōōnsō, na a di ten u dē aki, na a bakaten tu.

³³ “Nōō fa un fan di soni dē, nōō wan sabi taa a di pau njanjan nēen i ta sabi un sootu pau a dē nō? Ee di njanjan bunu nōō hēn da di pau seei bunu, ma ee di njanjan an bunu nōō di pau seei an bunu tu.”

³⁴ Nōō hēn Masa Jesosi kosi dee Faliseima seei awaa, a taa: “Fa un hai ko zunta na dokunu gidjii kuma wanlō hila sindeki naandē, nōō un sa taki bumbuu soni mōōnsō

nö? Nönö, sösö hogi nöö un sa taki. Biga di hogi di dë a unu hati, hën nöö ta kumutu a unu buka te un ta fan.

³⁵ “Nöö un haika e, dee sëmbë. Ee wan sëmbë i dë nöö bumbuu soni dë a i hati, nöö bumbuu fan joo ta fan. Ma ee wan sëmbë i dë nöö hogi wanwan nöö dë a i hati, nöö hogi soni nöö joo ta taki ta tuwë.

³⁶ “Ma nöö mi taki da unu gbelin taa te di gaan kuutu daka u Masa Gaangadu kisi, nöö hiniwan sëmbë o piki fu hiniwan sösö fan di a bi fan söndö pakisei. ³⁷ Dee fan dee i bi ta fan, nöö de Gadu o tei ta kuutu i luku ee a dë faa da i leti, ee a dë fii musu kisi sitaafu fëen.”

Aki dee hedima u Dju ta hakisi wan maaka.

Maik. 8:11-12; Luk. 11:24-32

³⁸ Nöö hën wanlö u dee Sabima u Wëti ku dee Faliseima seei, hën de toona ko a Masa Jesosi möön. Hën de taki dëen taa: “Mësitë, wë fii du wan foondo soni boo si ee a Gadu di taki fii ta kumutu tuu.”

³⁹ Hën Masa Jesosi gandji da de, a taa: “Un dee takulibima aki, fa un disa Gadu dë, nöö un dë leti kuma wan mujëë di bia baka disëen manu go tei oto womi nëen manu wosu. Sö un hogi tjika. Hën mbei un kë u mi lei unu wan maaka ufö un sa biibi. Wë mi taki da unu e, taa ma a’ maaka fu mi lei unu möönsö möön leki di soni di bi pasa ku di tjabukama u Gadu de kai Jona. ⁴⁰ Biga fa a bi dë dii daka ndeti ku didia a di fisi bëë dendu bifö a kumutu, nöö söseei Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki o dë a goon basu dii daka ndeti ku didia ufö mi o kumutu.

⁴¹ “Nöö fa wan kë biibi mi aki, nöö mi taki da unu gbelin taa a di gaan kuutu daka u Masa Gaangadu nöö dee sëmbë u Ninifei o hopo da unu adjabëë e. Biga di Jona konda di buka u Gadu da de, nöö hesihesi seei de piki di buka hën de disa di hogilibi u de bia ko begi Masa Gadu faa puu de a bëë. Ma nöö di Sëmbë di ta fan ku unu aki, nöö a hebi möön Jona gaanfa e, ma wan kë piki ën buka möönsö.

⁴² “Nöö söseei mi taki da unu tu taa di mujëë könu di bi ko a Könu Salumon, hënseei o da unu adjabëë tu a di gaan kuutudaka u Gadu e. Biga a bi kumutu te a longi ko haika Könu Salumon luku fa a köni tjika. Ma nöö di Sëmbë un ta si aki, a hebi möön Könu Salumon gaanfa e, ma wan ta tei ën u soni möönsö.”

⁴³ Nöö hën Masa Jesosi bai dee sëmbë ta haikëën dë taa: “Un haika e, dee sëmbë. Te wan soni kumutu a wan sëmbë hedi, nöö a o ta waka ta lontu ta suku kamian faa tan te a wei, an feni möönsö.

⁴⁴ “Nöö a o taa: ‘Söö, antoobi. Mi o toona go a di sëmbë di mi bi kumutu nëen.’

“Nöö a o toona go dou nëen baka, nöö te a si di kamian hooo, oto soni an ko nëen hedi möönsö, nöö a o wai. Biga a dë kuma wan wosu de baí seeka te de kaba buta gbegedee.

⁴⁵ “Nöö a o taa: ‘Söö, mi böö.’

“Nöö a o go kai sëbën oto gadu möön hogi möön hënseei fu de ko kisi di sëmbë dë a hedi. Nöö mi taki da unu taa di lö sëmbë dë, soni fëen o ko möön hogi möön leki fa a bi dë a fesi.

“Nöö sö wan soni o pasa ku unu e, un dee takulibisëmbëma u di ten aki. [Biga hii fa un taa un ta dini Gadu dë seei, ma wan ta tei mi u soni möönsö.]”

Aki dee famii u Masa Jesosi

ko nëen.

Maik. 3:31-35; Luk. 8:19-21

⁴⁶ Nöö fa Masa Jesosi ta fan ku dee hia sëmbë naandë, nöö a wan wosu dendu a dë ta fan. Te wan pisi, hën hën mama ku dee baa fëen ko nëen u de ko fan ku ën, nöö hën de taanpu a döö buka naandë. ⁴⁷ Nöö hën wan sëmbë go taki da Masa Jesosi taa: “I mama ku dee baaa fii dë a dööbuka dë e, nöö de kë fan ku i.”

⁴⁸ Nöö hën a piki taa: “Aai, wë antoobi. Ma un haika e. Ambë sa dë mi mama ku dee baaa u mi tuutuu?” ⁴⁹ Nöö hën a lei finga a u dee bakama fëen taa: “Ja ta si de naandë nö?”

Dee sëmbe dë, de da mi mama ku dee baaa u mi. ⁵⁰ Biga hiniwan sëmbe di ta du kumafa mi Tata a liba ala kē faa du, nöö hën wë da mi baaa ku mi sisa ku mi mama.”

13

Aki Masa Jesosi da di oto

fu di sëmbe ta jaa böngö.

Maik. 4:1-9; Luk. 8:4-8

¹ Nöö hën di daka dë seei, hën Masa Jesosi kumutu a di wosu go sindo a bandja wata ala. ² Nöö hën wanlō gaan hila sëmbe hai go ta lontu hën gilili sō. Hën a hopo go sindo a wan boto bi sai dë dendu, nöö hën dee hia sëmbe dë a tela ala ta haikëen.

³ Nöö hën a tei wanlō oto ta lei de soni, a taa: “Wan daka nöö hën wan sëmbe go nëen goon go ta jaa böngö. ⁴ Nöö fa a ta jaa ën dë, nöö hafu u di böngö kai a pasi liba, nöö hën dee piki fou pii ën njan puu dë. ⁵ Hafu fëen kai a sitonu kamian ka hia doti an dë, nöö hën a nasi hesi seei. ⁶ Ma di di sonu ko hati taanga, nöö hën dee lö böngö dë dëe gbegedee kaba a sösö. De an ko soni möönsö. ⁷ Nöö hafu u di böngö kai a maka dendu, nöö a nasi ma nöö hën di maka göö peetëen te an ko soni möönsö.

⁸ “Ma nöö so u di böngö kai a bunu doti nöö hën a ko soni seei. So fëen puu diiteni toon möön hia möön fa a bi paandi. Otowan fëen puu sikisiteni toon möön hia, otowan puu wan höndö.”

⁹ Nöö di Masa Jesosi taki di oto te a kaba, nöö hën a taa: “Söö. Wë di woto mi taki aki, nöö un pakisei ën bunu e, dee sëmbe, be un fusutëen.”

Aki ta lei faandi mbei Masa Jesosi ta lei sëmbe ku nöngö.

Maik. 4:10-12; Luk. 8:9-10

¹⁰ Nöö hën u dee bakama fëen ko nëen hën u hakisi ën taa: “Masa o, faandi mbei i ta lei dee sëmbe ku nöngö sō? Biga de an ta fusutan.”

¹¹ Nöö hën Masa Jesosi piki u taa: “Fa un dee bakama u mi dë aki, unu wë a kai da e, fuun sa ko sabi dee tjubitjubi woto u Gadu. Biga unu sa fusutan fa di Njunjun Tii fëen dë. Ma na dee sëmbe naandë e, biga de an kē tei di lei u mi u soni.

¹² “Biga ee wan sëmbe i jei wan soni nöö hën i tei ën u gaan soni, nöö möönmöön seei joo ta sabi ën. Ma ee i jei ën, nöö ja tei ën u gaan soni möönsö, nöö di pikiwan i bi jei dë, hënseei o lasi da i tu, joo fika ku sösö maun tjololoo.

¹³ “Nöö hën wë mbei mi ta lei dee sëmbe dë ku nöngö e. Biga hii fa de ta si mi aki, ma de an sabi ambë da mi möönsö. Fa mi ta fan aki, nöö de ta haika ma de an ta fusutan möönsö. Biga de aan di pakisei u de fusutan soni. ¹⁴ Fa de sai u de dë, nöö a ta pasa ku de leti kumafa Jesaaja di tjabukama bi sikifi buta a Gadu Buku. A taa:

Woon ta si soni ku unu wojo,

ma wan o saandi un ta si.

Woon ta jei soni ku unu jesi,

ma wan o fusutan andi un ta jei.

¹⁵ Biga fa un sai dë,

hii un tuu hati dë tapatapa.

Jesi fuunu booko te wan sa jei soni.

Wojo fuunu dë dungudungu pii da dee soni u Gadu.

Ee nasö, fa i si un ta luku soni ku unu wojo dë,

nöö un bi o saandi un ta si.

Un bi o jei soni ku unu jesi,

nöö un bi o abi fusutan a unu hati,

te nöö un bi o ko a mi fu mi kula unu.

„Sö wë Gadu bi taki a fesiten u wanlō sēmbē e, nōō dee sēmbē u di ten aki, sö nōō de dē tu.”¹⁶ Ma nōō un dee bakama u mi aki, wan dē sö. Biga un ta si soni ku di wojo fuunu, un ta jei soni ku di jei fuunu.

“Nōō Gadu naki unu kölōku tuu o.”¹⁷ Biga sōmēni u dee fesiten tjabukama u Gadu ku dee oto sēmbē bi ta libi bunu a Gadu wojo a fesi, de bi hangī seei u si dee soni un ta si ku dee un ta jei aki, ma de an bi si de o. De an bi jei de tu.”

Aki Masa Jesosi ta puu di nōngō

u di bōngō.

Maik. 4:13-20; Luk. 8:11-15

¹⁸ Nōō hēn Masa Jesosi taa: “Sōō. Wë awa mi o puu di hedi u di woto da unu awaa.

¹⁹ “I abi so sēmbē de ta jei di buka u di Njunjun Tii u Gadu aki, ma nōō de an kē kai ēn gaan soni u de fusutēēn hoi a de hati. Nōō te wan pisi di hogihatima de kai didibi hēn o ko puu di buka de bi jei dē a de hati gbegedee. Nōō sö wan sēmbē hēn hati dē kuma di pasi liba ka di bōngō bi kai. An ko soni mōōnsō „biga dee fou bi pii ēn njan puu dē.”

²⁰ “Nōō ka di bōngō kai a di sitonu kamian naandē, nōō hēn da di sēmbē di jei di buka nōō hēn a kisi ēn seei ku wai. ²¹ Ma nōō an pakisei ēn go dou mōōnsō. Di fa a jei ēn wante wai dē, nōō a kaba.

“Nōō te wan fuka ko miti ēn, ee nasō sēmbē ko suku ēn a toobi fu di wōutu di a bi jei naandē hedi, nōō an o hoi go dou. A o disēēn bia baka da Gadu. Hēn wë da di bōngō di bi kai a di sitonu kamian.

²² “Nōō ka di bōngō kai a maka dendu naandē, nōō hēn da di sēmbē di jei di buka, ma a abi bookohedi a soni u di goonliba aki poi, ufō dee gudu u di goonliba aki ta ganjēēn ta hai ēn baka te di buka u Gadu an sa ko soni dēēn mōōnsō.

²³ “Ma ka di bōngō kai a di bunu doti naandē, hēn da di sēmbē di jei di buka nōō a kisi ēn seei limbolimbo, nōō a hoi ēn nēēn hati. Sö wan sēmbē dē kuma di bunu doti ka di bōngō kai hēn a pai dou diiteni toon mōōn leki fa a bi dē, ee nasō sikisiteni, ee nasō wanhōndō. Sö di buka ko soni dēēn tjika.”

Aki Masa Jesosi ta da di oto

u di sēmbē di ta jaa taku sii

a sēmbē goon.

²⁴ Nōō hēn Masa Jesosi toona tei wan oto woto mōōn ta lei dee sēmbē kumafa di Njunjun Tii u Gadu dē. A taa: “A dē leti kuma wan sēmbē tei wan bumbuu njanjan bōngō tja go jaa nēēn goon te a kaba, nōō hēn a go. ²⁵ Nōō tefa ndeti, kōndē kōtō pii, nōō hēn wan felantima fēēn tei wan taku sii hēn a go saapi a di goon fu di sēmbē. Nōō hēn a go jaa di taku sii a di goon dendu te a kaba, nōō hēn a go fēēn.

²⁶⁻²⁷ “Nōō hēn de dē tee juu dou, di njanjan seti nasi. Nōō hēn dee wookoma fēēn ko si taa wanlō taku soni dē a di njanjan dendu.

“Nōō hēn de kule go a di sēmbē abi di goon hēn de taa: ‘Wë na bumbuu bōngō i bi jaa a di goon nō? Wë u si taku uwii ta nasi ta ko a dee bumbuu wan dendu gidjii. Unsē dee di dē kumutu?’

²⁸ “Nōō hēn a piki de taa: ‘Nōnō, womi. Bumbuu bōngō nōō mii bi paandi e. Wë a musu dē taa wan felantima u mi du sö ku mi.’

“Nōō hēn de hakisi ēn taa: ‘Wë nōō unfa fēēn i mēni? Ja kē fuu go hōn dee hogi wan puu a dee bumbuu wan dendu nō?’

²⁹ “Nōō hēn a taa: ‘Nōnō e, dee sēmbē. Un boo disa de ufō, biga ee un go u go hōn de, nōō woon hōn dee bumbuu wan tu. ³⁰ A mōōn bētē un disēēn te de tuu lepi, nōō mi o manda sēmbē go koti dee taku wan tai a bondji tja go tuwë a faja tjuma. Nōō de go koti dee bumbuu wan awaa, tja go lai a suwa.’ ”

Nōō sö wan oto Masa Jesosi tei lei dee sēmbē te a kaba.

Aki Masa Jesosi da wanlō oto

u di uwii de kai mutaadi,

ku di mujëë ta dian boon.

Maik. 4:30-34; Luk. 13:18-21

³¹ Nöo hën a toona da de wan woto möön, faa lei de kumafa di Njunjun Tii u Gadu dë. A taa: “A dë leti kuma di uwii de kai mutaadi di de ta paandi a di köndë fuu aki. ³² Fa a sai dë, di sii fëen piki möön hii soni de ta paandi. Ma nöo te i paandi ën kaa, nöo a ta ko bigi möön hii dee oto uwii tuu dee u ta paandi a goon dendu, te fou seei ta ko ta mbei wosu nëën.”

³³ Nöo hën a toona da de wan woto möön. A taa: “Fa di Tii u Masa Gaangadu sai dë, nöo a djei kuma te wan mujëë ta dian boon. A ta tei wan pikiin sooda sō tuwë nëën, nöo di sooda ta soopu di boon tee a ko gindii, gaan hia soni möön fa a bi dë.”

³⁴ Nöo sō Masa Jesosi ta fan ku dee sëmbë. An ta lei de soni söndö an taki ën a nōngö da de. ³⁵ Nöo a kai makandi ku di soni wan tjabukama u Gadu bi sikifi buta a di Buku. A taa:

Mi o koti nōngö da de.

Dee soni bi dë tjubitjubi fu sensi di goonliba mbei,

mi o tei de taki awaa.

Sö Gadu bi taki a fesi e, nöo awaa a ta pasa.

Aki Masa Jesosi ta puu di oto

u di taku sii.

³⁶ Nöo di Masa Jesosi lei de sō te a kaba, hën a toona go a wosu. Nöo hën u dee bakama fëen ko nëën ko begi ën taa gaantangi, be a puu di oto möön limbo da u andi di taku sii ku di bunu böngö dë bi kē taki.

³⁷ Nöo hën a piki u taa: “Antoobi. Un haika e. Di sëmbë di jaa di bunu böngö naandë, nöo Mi wë di kö dë Libisëmbë Mii aki. ³⁸ Nöo di goon doti, hën da hii di goonliba u dë aki. Nöo di bunu böngö naandë, hën da dee sëmbë dee dë a di Njunjun Tii u Gadu dendu. Nöo dee taku sii, de da dee sëmbë dee ta dë a di tii u di didibi dendu. ³⁹ Nöo di gaan felantima di i si jaa di taku sii naandë, hën wë da di didibi seei. Nöo di ten u koti dë, hën da di kaba juu u di ten u ta libi aki. Nöo dee sëmbë dee o koti di njanjan buta a suwa, nöo de da dee basia u Masa Gadu Köndë.

⁴⁰ “Wë nöo fa i si dee sëmbë bi koti dee taku uwii tai a bondji tja go tjuma dë, nöo sō soni o waka te di ten di u dë aki o kaba. ⁴¹ Biga wan juu o ko, nöo Mi di kö dë Libisëmbë Mii aki o manda dee basia u Gadu Köndë go pii hii dee sëmbë dee ta libi takulibi, ku dee ta lei oto sëmbë u de libi sō tu. De o puu dee lö sëmbë dë a dendu u dee sëmbë dee Gadu ta tii, ⁴² nöo de o tja de go tuwë a didibi faja. Nöo naandë de o dë ta kai wolo ta bai ta kē ta njan tanda.

⁴³ “Ma nöo dee sëmbë dee bi libi bunu a Gadu wojo, nöo de o dë a di köndë ka Gadu dë könu, nöo hii sëmbë o si fa de bi libi bunu tjika. Biga di bunu libi u de o ko a döo ta sëndë leti kuma sonu u hii sëmbë musu si ën.

“Nöo fa u ta fan aki, nöo un pakisei ën bunu e, be un fusutëën.”

Aki Masa Jesosi ta da

wanlō sati oto möön

u lei fa di Tii u Gadu dë.

⁴⁴ Hën Masa Jesosi toona tei wan oto woto ta lei sëmbë möön kumafa di Njunjun Tii u Gadu dë. A taa: “A dë leti kuma wan gaan gudu bi dë tjubitjubi a wan pisi goon. Nöo hën wan sëmbë go si ën. Nöo fa a si ën dë, hën a toona tjubi ën te a kaba. An piki na wan sëmbë. Nöo hën a kule go ku gaan wai nëën hati, hën a go sei hii dee soni fëen dee a bi

abi tuu fiaa. Nöo hën a tei di möni go bai di goon naandë gbom tei, faa feni di gudu di dë neën dendu. Sö di gudu bumbuu dëen tjika.

⁴⁵ “Söseei tu, di Njunjun Tii u Gadu dë kuma wan wënkëma ta suku gaan bumbuu djamati sitonu faa musu bai. ⁴⁶ Hën a ta waka ta lontu tee a ko si wan gaan waiti wan, a dii te na soni. Nöo hën a go sei hii dee soni fëen dee a bi abi tuu fiaa, hën a tei di möni tuu hën a go bai di djamati sitonu dë puu tei. Sö a bumbuu dëen tjika.”

⁴⁷ Hën a toona taki wan otowan da de möön. A taa: “Di Njunjun Tii u Gadu aki, nöo a dë leti kuma dee sëmbe ta kisi fisi. De tuwë wan gaan nëti u de a wata. Hën de kisi hii pei fisi, dee dë u njan ku dee na dë u njan tuu, ⁴⁸ te di nëti fuu pöö. Hën de hai ën gbulululu puu a tela.

“Nöo hën wë de go sindo, hën de ta pii dee bunuwan ta tei ta buta a manda, nöo de ta tuwë dee na bunu.”

⁴⁹ Nöo hën a taa: “Nöo sö a o pasa e, dee sëmbe, te di kaba juu u di ten u ta libi aki dou. Biga Gadu o manda dee basia fëen köndë u de go pii dee takulibisëmbe puu a dee sëmbe dendu dee ta libi bunu a Gadu wojo. ⁵⁰ Nöo de o tuwë de go a di faja dendu ka de o dë ta bai ta kai wolo ta njan tanda te de wei, de an o kumutu dë möönsö.”

⁵¹ Nöo hën a hakisi de taa: “Dee sëmbe o, fa mi ta fan ku unu aki, nöo un ta fusutan mi o?” Hën de taa: “Aai, Masa, u ta fusutan i e.”

⁵² Nöo hën a taa: “Wë a bunu. Biga ee wan leima bi sabi dee awoo lei fu Gadu dee bi dë a di Buku kaa, nöo hën a toona ko kisi dee njunjun lei u di Tii u Gadu aki, nöo di sëmbe dë hën abi bumbuu soni seei te a hia e. A dë leti kuma wan sëmbe di abi wan kamba fuufuu ku awoo ten ku njunjun ten gudu tuu, nöo a sa nango ta tei kumafa a kë.”

⁵³ Sö Masa Jesosi taki da dee sëmbe tefa a kaba.

Aki Masa Jesosi toona go

a Nazalëti ka a bi kiija.

Maik. 6:1-6; Luk. 4:16-30

Nöo hën a kumutu dë, ⁵⁴ hën a tei pasi go a Nazalëti ka de bi kiijëen. Nöo hën wë a go a di keikiwosu u di köndë go ta lei dee sëmbe sai dë. Nöo fa a ta lei de naandë, hën a foondo de te na soni.

Hën de ta hakisi de na de taa: “Wë dee sëmbe o, naasë di mii aki sö feni di köni dë ku di kaakiti ta du dee foondo wooko? ⁵⁵⁻⁵⁶ Biga na di mii u di tëmbe ma fuu aki disi nö? Jee? Na Malia da mama fëen nö? Nöo dee baaa fëen, Jakopu, Judasi, Josëfu, ku Simon, ku dee sisa fëen, na u ku de ta dë aki nö? Naasë a go feni dee soni dë?” ⁵⁷ Hën de tei ën fu hogi seei.

Hën Masa Jesosi taa: “Awa, sö a dë tuu o. Wan tjabukama u Gadu sa feni gafa a hii oto köndë ma boiti neën seei köndë e, ku ën wosu dendu ka a bi kiija.”

⁵⁸ Nöo hën mbei wë an du hia foondo wooko a Nazalëti naandë. Biga dee sëmbe fëen an kë biibi ën.

14

Aki ta lei fa de du ku Johanisi

di Dopuma.

Maik. 6:14-29; Luk. 9:7-9

¹ Wë nöo di juu dë, Könu Helodi di ta tii di köndë ko jei fu dee foondo soni Masa Jesosi ta du a dee köndëköndë. ² Nöo hën a taki da dee otowan ku ën bi sai dë, taa: “Fa di sëmbe ta du dee soni naandë, nöo a musu dë taa di dopuma de kai Johanisi hën di dë e. A toona weki baka a dëdë, nöo hën mbei wë a abi kaakiti faa du soni gaanfa sö.”

³ Wë nöo di soni mbei di könu fan sö. A dë sö taa a bi tei di mujëe u wan baaa womi fëen de kai Filipi buta neën wosu. Di mujëe hën de kai Helodiasi. ⁴ Nöo hën Johanisi fan ku ën taa di soni a du dë, an bunu, aan leti seei kwetikweti. Gadu wëti wë a poi fa a tei di

mujëe fëen baaa dë. Sö Johanisi fan ku di könu tefa a kaba. ⁵ Nöo di a fan sö, nöo hën di könu hati boonu ku ën seei te a bi kë kii ën, ma fu di a fëëe hogi nê a lanti nöo hën mbei an kii ën ma a tuwëen a dunguwosu. Biga wë hii sëmbë bi ta si Johanisi taa a dë wan tjabukama u Gadu.

⁶ Ma nöo te wan pisi, hën di könu fujai. Nöo di mujëe di a bi tei dë abi wan mujëe mii fëen di a bi pai ku Filipi. Nöo fa de dë a di piizii u di könu dendu naandë, nöo hën di mujëe mii ko baja wan baja a di piizii dendu te a bigi. Nöo di soni suti da di Könu seei te na soni, ⁷ nöo hën a kai di mujëe mii ko nëen. Hën a paamusi ën ku soi a hii sëmbë fesi naandë taa hiniwan soni di a hakisi kaa, nöo a o dëen.

⁸ Nöo fa di könu fan dë, hën di mujëe mii kule go piki ën mama taa sö di könu paamusi ën, nöo ee andi a musu hakisi ën.

Nöo hën di mama taa: “Wë go taki da Könu taa i kë faa manda sëmbë go kii di Dopuma de kai Johanisi, nöo a koti hën hedi buta a wan gaan paabi dendu, nöo a tja ko da i. Sö fii taki dëen e.” Nöo hën di mujëe mii kule go a di könu go taki di soni dëen te a kaba.

⁹ Nöo di di könu jei sö, hën hati fëen latja te na soni. Biga an bi mëni taa sö wan soni di mujëe mii bi o hakisi. Ma nöo fu di a bi soi sö a hii lanti fesi kaa, hën mbei an sa piki nönö möön. ¹⁰ Nöo hën wante fa u mbei dë, hën a manda sëmbë go a dunguwosu go koti Johanisi hedi belim puu. ¹¹ Hën de butëen a wan paabi dendu, hën de tjëen ko da di mujëe mii. Hën di mujëe mii tei, nöo hën a tja go dëen mama.

¹² Nöo hën dee bakama u Johanisi go tei di dëdë sinkii fëen hën de tja go bei. Nöo hën de go piki Masa Jesosi taa sö wan soni. Johanisi dëdë.

Aki Masa Jesosi da 5000 sëmbë soni u njan.

Maik. 6:30-44; Luk. 9:10-17; Joh. 6:1-14

¹³ Nöo fa Masa Jesosi jei di buka dë „nöo a bigi dëen tee”. Nöo hën a kumutu naandë, hën a subi a boto, u ku ën, hën u koti wata go a di oto sê banda ala. Biga a bi kë fuu dë u wanwan pii ufö.

Ma nöo di dee sëmbë u dee peipei köndë si ka u ta puu nango dë, hën wë de booko seei gililii kule a futu koti tapa u a fesi ala. ¹⁴ Nöo di ten u go dou a lampeesi fuu kumutu a boto go a tela, nöo dee sëmbë sai dë gidjii kaa ta luku u. Nöo hën tjali u dee hia sëmbë dë kisi Masa Jesosi tee na soni, nöo hën a ta kula dee suwakima u de tefa a kaba.

¹⁵ Nöo di juu dë, nöo a bi dë ndeti buka kaa. Nöo hën u ko a Masa Jesosi ko taki dëen taa: “Masa o, luku. Ndeti ta ko. Na fii manda dee sëmbë go, be de go suku soni bai u de njan nö? Biga ka u sai aki, kamian u bai soni u njan an dë aki seei.”

¹⁶ Ma nöo hën a piki u taa: “An dë u de go e. Be unu da de soni u njan.”

¹⁷ Hën u mbei: “Huun? Wë Masa, wa a’ soni u njan aki möönsö. Feifi bëëë tö u abi aki, ku tu pikipiki fisi.”

¹⁸ Hën a taa: “Antoobi. Un tja de ko da mi aki.”

¹⁹ Nöo hën u tja de ko dëen. Nöo hën a manda dee hia sëmbë u de go sindo a goon a di ahun liba dë, nöo hën de sindo te de kaba. Nöo hën a tei dee bëëë ku dee fisi hën a hopo wojo luku liba, hën a da Masa Gaangadu tangi te a kaba. Nöo hën a booko dee bëëë „ku dee fisi” pisipisi tefa a kaba, hën a tëndëen da u.

Hën a taa: “Un tja go paati da dee sëmbë e.”

²⁰ Hën u tja go paati da de. Hën de njan teefa bëë u de fuu, ma tökuseei soni fika eti. Hën u toona pii dee pisipisi dee fika te u kaba, u feni tuwalufu manda fuufuu. Sö a fika hia tjika u dee feifi bëëë ku dee tu pikipiki fisi dë. ²¹ Ma nöo fa u du ën dë, de bi dë feifi dusu womi sëmbë dee bi njan dë, boiti dee mujëe ku dee mii.

Aki Masa Jesosi waka a wata liba.

Maik. 6:45-54; Joh. 6:15-21

²² Nöo baka u di dë, hën Masa Jesosi manda u taa be u toona koti wata go ka u bi kumutu, ma nöo hën a o fika naandë ufö faa manda dee sëmbë toona go a wosu. ²³ Nöo di a manda de go kaa, nöo hën a go a wan kununu kamian naandë go ta begi hën wanwan.

Nöo di juu dë, kamian ko dungu kaa. ²⁴ Nöo u dë te a mindi wata ala nango ku di boto. Te wan pisi hën wan gaan ventu ko ta seki di wata teee wa sa go möön. ²⁵ Hën u sai dë ta biinga teefa ganian kanda wa sa dou möönsö.

Nöo hën u bia luku te ala. Hën u si wan sëmbë ta waka ku futu tjuwatjuwa a di wata liba ta ko a u. Wë nöo di sëmbë dë, Masa Jesosi wë e, ma nöo wa bi sabi. ²⁶ U mën taa jooka. Nöo hën u bai kai olo, fëëë nöo u fëëë sö.

²⁷ Nöo hën Masa Jesosi bai da u wante taa: “Dee sëmbë, wan fëëë e. Un tai hati. Mi wë disi e!”

²⁸ Nöo hën Petuisi taa: “Masa, ju nö? Wë ee ju di dë tuutuu, nöo i piki mi be mi waka a di wata liba tu ko a i.”

²⁹ Nöo hën Masa Jesosi piki ën taa: “Antoobi. Waka ko nöo.”

Nöo hën Petuisi kumutu a di boto, hën a ta waka a di wata liba nango a Masa Jesosi. ³⁰ Ma te wan pisi hën a ko ta luku fa di ventu ta böö ku fa di wata ta seki tjika, nöo hën a panta te na soni, hati fëën latja, nöo hën a ta saka nango a basuwata zuuu.

Nöo hën a bai kai wolo taa: “Masa, heepi mi o. Heepi mi!”

³¹ Nöo hën Masa Jesosi tëndë maun panjëën. Hën a taa: “Womi, unfä i panta sö? Unfa biibi fii piki gaanfa sö?”

³² Nöo fa de mbei dë, hën de ko a di boto dendu. Nöo wantewante dë, hën di ventu saka, di wata ko dë pii.

³³ Nöo fa u si dee soni pasa dë, nöo hën u tuu saka tjökö kini a Masa Jesosi fesi dë, hën u taa: “Aai Masa, i da di Mii u Masa Gaangadu tuutuu.”

Aki Masa Jesosi ta kula sikima

a Ganesalëti.

Maik. 6:53-56

³⁴ Nöo hën u go dou a di köndë ka u bi nango. Hën da Ganesalëti. ³⁵ Nöo di dee sëmbë dë si u kaa, hën de sabi taa Masa Jesosi hën ko dë, nöo hën de paaja buka waaa a hii di köndë lontu dou taa hën ko a de dë.

Nöo hën dee sëmbë kisi dee sikima u de, hën de booko gililili ko a Masa Jesosi. ³⁶ Hën de begi ën taa gaantangi, be a da dee sikima pasi u de nama tjë sö seei a di libakoosu fëën buka. Hën Masa Jesosi da de pasi. Nöo fa de ta nama nëën dë, nöo hën hii de tuu fiaa ko bunu u hiniwan siki di de bi abi.

15

Aki Masa Jesosi ta lei de andi sa sundju sëmbë a Gadu wojo.

Maik. 7:1-23

¹ Wë nöo di juu dë, hën wanlö Faliseima ku wanlö Sabima u Wëti kumutu te a Jelusalen ala ko a Masa Jesosi ko hakisi ën wan soni. ² De taa: “Faandi mbei dee bakama fii ta poi dee wëti fuu sö? Biga de an ta wasi maun a di fa dee gaan sëmbë fuu bi buta fuu musu wasi maun bifö u njan.” Sö de hakisi.

³ Ma nöo hën a piki de taa: “Dee sëmbë o, faandi mbei un ta tötö dee wëti u Gadu buta go a wan së, nöo un ta buta dee lei fuunu a de kamian sö?”

⁴ “Biga Gadu taki taa i musu kai i mama ku i tata gaan soni. Ee wan sëmbë i dë nöo i ta kosi i mama ku i tata ta wisiwasi de, nöo di wëti taki taa sëmbë o kii i puu dë. Sö Masa Gadu hei mama ku tata tjika.

⁵ “Ma nöo unu taa wan sëmbë sa taki dëën mama ku ën tata taa: ‘Wë dee sëmbë, heepi an dë. Mi bi abi soni u da unu, ma mi tei ën buta a wan së kaa u mi da Gadu. Wë ma a’

köni fuunu möön e.’ ⁶ Nöo un feni taa te wan sëmbë du sö, nöo a bunu poi. Ma na tuu seei. Hogi a ta du fa an ta sölugu ën mama ku ën tata dë.

“Nöo hën mbei mi taa un ta tötö dee wëti u Gadu nöo un ta hai dee lei fuunu tja ko buta a de kamian.”

⁷ Nöo hën a kosi de awaa taa: “Un dee bödjëema aki, hii fa un ta pëe unu seei u bumbuu sëmbë naandë, ma unu wë di tjabukama de kai Jesaaja bi taki e, di a sikifi buta a di Buku taa:

⁸ Dee sëmbë aki, ku de buka de ta mbei taa de ta hei mi, ma mëni u de an dë a mi seei.

⁹ Hii fa de mbei taa de ta begi mi kuma Gadu u de naandë, ma sösö soni seei de ta du dë e. Biga na mi wë de ta hei.

Fa de ta mbei taa de ta lei sëmbë Gadu wëti dë, ma na tuu seei.

Libisëmbë soni tö nöo de ta lei.

Sö Jesaaja bi taki, nöo unu wë a bi taki dë e.”

¹⁰ Nöo hën Masa Jesosi kai dee hia sëmbë dee bi sai dë ko nëen awaa, hën a taa, “Dee sëmbë o, mi o taki wan soni da unu aki, nöo un musu fusutëen bunu. ¹¹ Mi taki e, taa dee soni i ta njan söndö wasi maun, na de sa mbei i ko sundju a Gadu wojo e. Ma dee soni dee i ta fan ku i buka, de wë ta mbei i ko sundju a Gadu wojo.”

¹² Nöo di a fan sö te a kaba, nöo hën u dee bakama fëen ko taki dëen taa: “Masa o, fa i si i fan dë, i sabi taa dee Faliseima tei i fu hogi ö?”

¹³ Hën a piki u taa: “An dë fuu a’ toobi ku de e, biga na Gadu ta manda de a dee soni de ta du. Nöo hii dee soni dee mi Tata an paandi nöo a o hön de puu. ¹⁴ Dee lö sëmbë dë, de dë kuma wanlö bookowojoma ta suku u de tja oto bookowojoma fu de go pasa ngötö. Nöo na de tuu o kai go a di ngötö nö? Nöo hën mbei mi bi piki unu taa an dë fuun a’ toobi ku de.”

¹⁵ Nöo hën Petuisi hakisi ën taa: “Wë nöo Masa o, di soni di i taki fu di njan söndö wasi maun dë, ja sa puu ën möön fini da u nö?”

¹⁶ Hën a piki taa: “Dee sëmbë, unfa a waka wan bi fusutëen?”

¹⁷ “Wë un haika e. Di soni di wan sëmbë ta njan, nöo hën nango nëen bëë. Te wan pisi a o kumutu a i bëë baka, na sö nö? Nöo hën mbei an sa sundju i a Gadu wojo, biga hën da kaba fëen kaa.

¹⁸ “Ma dee soni dee i ta puu a i buka ta taki, nöo na kaba u de di dë e. Biga a i hati de ta kumutu, nöo de ta mbei i ko sundju a Gadu wojo. ¹⁹ Biga wë a libisëmbë hati dendu hii pei hogi ta kumutu, kuma kii sëmbë, tei otowan mujëe ku hii oto fanafiti libi a di së u manu ku mujëe, fufuu, mindi soni, ganjan sëmbë, kosi sëmbë, njan sëmbë a baka. Hii dee soni dë tuu ta dë a sëmbë hati u de kumutu ko a döo. ²⁰ Nöo mi taki da unu e, taa dee lö soni dë wë ta sundju sëmbë a Gadu wojo. Ma fii njan söndö wasi maun a wëti fasi, sö wan soni an sa sundju i a Gadu wojo e, kwetikweti.” Sö wë Masa Jesosi fan ku u tefa a kaba.

Aki Masa Jesosi heepi wan mujëe di an dë Dju sëmbë.

Maik. 7:24-30

²¹ Nöo hën u kumutu a di köndë naandë, hën u go a di pisiwata fu Tilusi ku Sidon. ²² Nöo fa u go dou dë, hën wan mujëe u di pisiwata naandë ko a Masa Jesosi. Nöo di mujëe dë, Kaana sëmbë a dë e, na Dju sëmbë.

Nöo hën a ko ta bai taa: “Masa o, na i da di böngö u Könu Dafiti di bi musu ko nö? Na i da di Heepima nö? Wë nöo a’ tjalihati u mi o. Biga wan gadu dë a di mujëe mii u mi hedi ta dëen sitaafu ta kii. Mi begi i baa, gaantangi, heepi mi ku ën e.”

²³ Ma nöo fa di mujëe ta bai dë seei, ma Masa Jesosi an piki ën möönsö.

Nöo hën u dee bakama fëen taki dëen taa: “Masa o, gaantangi, piki di mujëe dë be a disa u baa. A ta bai ta ko a u baka kodo.”

²⁴ Hën a piki taa: “Haika e. Gadu an manda mi u mi go a oto pei sëmbë e, ma a dee Isaëli sëmbë fuu nöö mi musu go. Biga de dë kuma wanlô hia lasilasi sikaфу di dë sëndö tiima, nöö de a’ heepi fanöudu.”

²⁵ Ma nöö di juu dë hën di mujëe ko suti kini a goon nëen fesi, nöö hën a begi ën taanga taa: “Masa o, gaantangi, heepi mi o. Di mii u mi ta dëdë.”

²⁶ Hën a taa: “Wë mujëe o, na kë ma kë heepi i e, ma ja dë Isaëli sëmbë, nöö an fiti u puu bëëë a dee mii maun tuwë da dagu mii.”

²⁷ Hën di mujëe piki taa: “Aai Masa, wë sô a dë tuu o. Ma dee pikipiki pisi ta puu ta kai a tafa basu wë? Dee dagu mii an sa njan de nö?”

²⁸ Wë nöö fa di mujëe fan dë, nöö a suti da Masa Jesosi seei, hën a taa: “Aai mujëe, i ta biibi mi taanga tuu o. Wë nöö di soni di i si i ta suku dë, nöö i fendi ën kaa e.”

Nöö an kaba u fan seei, hën di mujëe mii u di mama ko bunu gbegedee.

Aki Masa Jesosi ta da 4000

sëmbë soni u njan.

Maik. 8:1-10

²⁹ Nöö hën Masa Jesosi kumutu dë, hën u ku ën ta waka a di ze u Galilea bandja dë ta lontu te u go dou a wan kamian ka wanlô kuun dë, nöö hën a go sindo. ³⁰ Nöö hën wanlô hia sëmbë booko gililili ko nëen möön, nöö de tja hia sikima ko tuwë nëen fesi faa musu kula da de. Hën a kula de tuu fiaa: lanlan sëmbë, bookowojoma, makisamakisa sëmbë, tapabukama, hii de tuu a kula te a kaba gbegedee.

³¹ Nöö di dee sëmbë ko si fa dee tapabukama ko ta fan, dee lanma ko ta waka, dee makisamakisa sëmbë ko bëtë seei, dee bookowojoma ko ta si soni, nöö a bigi da de tee. A foondo de tuutuu, nöö hën de da Masa Gaangadu tangi taa: “Ee, di Gadu fuu dee Isaëli sëmbë aki, a bigi tuu o.”

³² Nöö baka fëen, hën Masa Jesosi kai u dee bakama fëen te u piki, a taa: “Tjali u dee hia sëmbë aki kisi mi o. Biga tide mbei di u dii daka di de dë ku mi aki, nöö de an njan na wan wojo soni möönsö. Wë nöö ma sa manda de go sëndö njan, biga a kandë so u de sa faau a pasi.”

³³ Nöö hën u piki ën taa: “Aai, u jei, ma nöö unsë woo sa fendi sô wan hia soni u njan fuu sa da de, ka u dë a sösö kamian a sabana aki?”

³⁴ Hën a hakisi u taa: “Wë un mënî bëëë un abi dë?”

Hën u piki ën taa: “U abi sëbën bëëë aki ku wantu piki fisi.”

Hën a taa antoobi.

³⁵ Hën a manda dee sëmbë go sindo leti a goon na ahun liba dë. ³⁶ Nöö hën de sindo te de kaba, hën Masa Jesosi tei dee sëbën bëëë ku dee pikipiki fisi naandë, hën a da Masa Gadu tangi te a kaba. Nöö hën a booko de pisipisi, hën a tëndë da u taa: “Un tja go paati da dee sëmbë.”

³⁷ Nöö hën u tei, hën u ta paati da dee hia sëmbë dë te dou de tuu. ³⁸ Hën de tuu njan seei teee bëë u de fuu.

Nöö hën u toona go pii dee pisipisi dee de njan fika, te fuu sëbën gaan manda. Nöö fa di soni pasa dë, de bi dë fö dusu womi a di kamian ufö i abi dee mujëe ku dee mii. Sô dee sëmbë bi hia tjika.

³⁹ Nöö di de njan tefa de kaba kaa, hën Masa Jesosi manda de go a wosu awaa. Nöö hën u ku ën tei boto hën u koti wata go a di köndë de kai Magidala.

16

Aki dee hedima u keiki hakisi Masa Jesosi wan maaka möön.

Maik. 8:11-13; Luk. 12:54-56

¹ Nöö fa Masa Jesosi ko a Magidala dë, hën dee Saduseima ku dee Faliseima ko nëen. Wë de tu keiki paatëi dë, de an kë piki möönsö taa a Gadu Masa Jesosi kumutu. Nöö fa

de ko nëën dë, hën de taa de kē faa lei de wan maaka kumutu a Gadu ala, ee nasö de an o piki taa Gadu hën mandëën ko.

² Ma nöö hën Masa Jesosi piki de. A taa: “Dee sëmbe, a toobi mi poi da unu. Biga te sapate ee un si bundji a liba ala bë njaan, nöö un taa amanjan sonu o hati. ³ Te mamate un si di sonu bë hëii, tjuba ta baaka, nöö woon taa tjuba o kai tide. Sö un sabi u wegi dee maaka u liba ala tjika.

“Wë nöö unfä a waka wan sa wegi dee maaka dee dë leti a unu wojo un ta si aki? Biga ee un luku dee soni ta pasa a di ten u dë aki, de ta kai seei ku dee soni dee tjabukama u Gadu bi sikifi a fesi e. Nöö hën da di ten de bi taki dë, hën dou kaa.”

⁴ Nöö hën a gandji da de awaa, a taa: “Un dee takulibima aki, un dë leti kuma wan mujëe disëen manu go ta waka ta suku oto manu. [Biga Gadu bi da unu dee maaka fëen gaanduwe kaa, nöö hën un disa de go ta suku oto maaka möön.] Nöö mi piki unu taa wan o feni oto maaka a mi möönsö e, möön leki di i si mi bi taki da unu kaa u di tjabukama de kai Jona.”

Aki Masa Jesosi ta bai dee bakama fëen a di lei u dee Dju hedima.

Maik. 8:14-21

Nöö di Masa Jesosi fan ku dee hedima u keiki sö kaa, hën wë a disa de dë. ⁵ Nöö hën u ku ën toona subi a boto möön, hën u ta koti nango a di oto së banda ka u bi kumutu. Ma nöö u bi fëekëtë u tja bëëë go ku u.

⁶ Nöö fa u nango dë, hën Masa Jesosi bai u a soni, a taa: “Un mëni unu seei e, dee sëmbe, ku di sooda u dee Faliseima ku dee Saduseima.”

⁷ Ma nöö di a fan sö, hën u pakisei wante taa wë a kandë fu di wa tja bëëë, nöö hën mbei a fan sö.

⁸ Nöö Masa Jesosi sabi taa sö u ta mëni. Hën a taa: “Dee sëmbe aki, unfä biibi fuunu piki sö? Unfa un sa mëni taa bëëë soni mi ta taki? ⁹ Wan ta fusutan mi möönsö nö? Naasë un bi dë di mi tei dee feifi bëëë da feifi dusu sëmbe, de njan te de wei toona fika sëmëni manda eti? ¹⁰ Nöö naasë un bi dë möön di mi tei dee sëmëni bëëë da dee fö dusu sëmbe, de njan te de wei toona fika sëmëni manda möön?

¹¹ “Nöö unfä a waka wan ta fusutan taa ma ta a’ bookohedi ku soni u njan? Nöö na bëëë soni mi taki dë. Ma mi taki e, taa un musu mëni unu seei ku di sooda u dee Faliseima ku dee Saduseima.”

¹² Nöö fa a fan dë ufö u ko kisi u seei awaa taa na di sooda di de ta dian boon, nëën a ta taki, ma di poipoi lei u dee Faliseima ku dee Saduseima di de ta paaja a hii di goonliba, leti kuma wan piki sooda ta soopu ta paaja a wan hia boon, hën wë a ta taki di taki.

Aki Petuisi taki

ambë da Masa Jesosi.

Maik. 8:27-30; Luk. 9:18-21

¹³ Nöö di u dou a oto banda dë, hën u ta waka te u go dou a di pisiwata de kai Sesalia Filipi. Nöö hën Masa Jesosi kai u te u piki, a taa: “Unfa un ta jei de ta taki u Mi di ko dë Libisëmbe Mii aki?”

¹⁴ Nöö hën u piki ën taa: “Wë u ta jei so sëmbe ta taki fii taa i da di dopuma Johanisi, hën toona weki baka a dëdë. So u de taa i dë wan u dee oto tjabukama u Gadu bi dë a fesi kuma Elia, kuma Jelemia sö, hën toona weki baka. Sö u ta jei de ta taki fii.”

¹⁵ Nöö hën a toona hakisi u taa: “Wë unu wë? Ambë un ta mëni taa mi dë?”

¹⁶ Hën Simon Petuisi piki ën taa: “Masa o, i da di Keesitu e, di Könu Gadu bi paamusi taa a o manda ko. I da di Mii u Masa Gaangadu seei, di abi libi fu teego.”

¹⁷ Nöö di Masa Jesosi jei fa a fan dë, hën a taa: “Aai womi Simon, ju di mii u Jonasi aki, Gadu naki i kölöku tuutuu. Biga di soni di i ko sabi dë, nöö na libisëmbe lei i ën. Ma mi Tata a liba ala hënseei mbei i ko sabi ën.

¹⁸ “Nöö fa de ta kai i Petuisi dë, na ‘sitonu’ di nē fii kē taki nö? Wë nöö mi taki da i taa ku di gaan sitonu i si aki mi o seti di keiki u mi e. Nöö fa mi o seti ën dë, nöö di didibi ku hii di kaakiti di a abi, ku dëdë köndë seei, an o sa tapëën ën möönsö.

¹⁹ “Nöö mi taki da unu taa mi o da unu taki a di Njunjun Tii u mi dendu, te hiniwan soni di i si un tai a goonliba aki nöö a o dë taitai a Gadu ala. Söseei tu hiniwan soni di un lusu a goonliba aki, a o dë lusulusu a Gadu ala.”

²⁰ Nöö di a fan sö te a kaba, hën a bai u tuu seei taa wa musu konda da na wan sëmbë taa hën da di Könu Gadu bi paamusi taa a o manda ko.

Aki Masa Jesosi konda di hogi

di o pasa ku ën.

Maik. 8:31-9:1; Luk. 9:22-27

²¹ Nöö a di ten dë hën Masa Jesosi seti fan ku u, fuu sabi andi o pasa ku ën a bakaten. A taa: “Te wan pisi nöö woo go a Jelusalen. Nöö dee Gaan Womi ku dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti, de o kisi mi da sitaafu te a tjika de, nöö de o kii mi. Ma nöö a di u dii daka fëën, nöö mi o toona weki baka a dëdë e.”

²² Nöö fa a fan naandë, hën Petuisi kai ën tja go a së, hën a fia ku ën taa: “Masa, na taki dee lö soni dë e. Biga de an o sa pasa ku i seei, kwetikweti.”

²³ Nöö hën a bia gandji dëën taa: “Waka pasa kumutu a mi fesi dë e, ju didibi Saatan. I dë kuma wan sitonu a pasi da mi u mi naki futu kai kumutu a di pasi Gadu buta da mi u mi waka. Biga fa i fan dë, nöö na Gadu da i di pakisei dë e. Libisëmbë pakisei nöö di dë.”

²⁴ Nöö di a fan ku Petuisi sö te a kaba, nöö hën a bia fan ku u tuu taa: “Dee sëmbë o, wan mëni fa mi bi fan ku unu nö, taa hiniwan sëmbë abi sitaafu fëën fu tjai ufö a sa waka a mi baka. Nöö ee i kē waka a mi baka tuutuu, nöö i musu disa di soni di i seei ta kē, nöö i tei di sitaafu dë tja.

²⁵ “Biga ee wan sëmbë i ta suku wan suti libi da i seei a di goonliba aki, nöö ja o feni ën fa i kē möönsö e. Lasi nöö joo lasi. Ma nöö ee i saka i libi fu mi hedi, nöö joo fendi ën kumafa i kē nöömö.

²⁶ “Nöö ee i feni hii soni u di goonliba aki tuu te dou, ma i seei lasi go a di didibi faja, nöö un heepi seei a abi da i? Nöö andi seei dë a goonliba aki waiti tjika tu, fii tookëën ku di libi u teego? Soni an dë e, baa.

²⁷ “Biga te wan daka, Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki o toona ko a di goonliba aki nöömö, fu mi kuutu a libisëmbë liba. Nöö fa mi o ko dë, nöö mi ku dee basia u mi Tata köndë tuu o ko makandi, nöö ku di gaan hei u mi Tata seei woo ko e. Nöö mi o paka hiniwan sëmbë kumafa a fiti di libi di a bi libi a di goonliba aki.”

²⁸ Nöö hën a taa: “Mi taki da unu e, taa so fuunu dë aki an o dëdë möönsö bifö un si Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki toona ko dou ku di Njunjun Tii u mi.”

Sö Masa Jesosi fan ku u tefa a kaba.

17

Aki dee bakama u Masa Jesosi si di Gadu fasi fëën di a abi.

Maik. 9:2-13; Luk. 9:28-36

¹ Nöö hën a baka sikisi daka, hën Masa Jesosi tei Petuisi ku de tu baaa Jakobosi ku Johanisi, nöö hën de subi go te a wan hei kununu liba. ² Nöö hën de sai dë te wan pisi, hën Masa Jesosi ko tooka a de wojo seei. Fesi fëën ko ta koti faja kuma sonu, nöö dee koosu nëën sinkii ko weti faan te sëmbë wojo an sa kai ku de. ³ Nöö te u de kē mëni, hën de si tu womi ko taanpu nëën bandja, wan de kai Elia, wan da Mosesi. «De tu womi dë bi dë awoo tjabukama u Gadu u fesiten, gaan nēbai sëmbë, nöö de bi dëdë gaanduwe kaa» ma nöö hën de ko a Masa Jesosi dë ko ta fan ku ën.

⁴ Nöö fa de ta fan ku ën dë, hën Petuisi taa: “Masa o, a bunu fa i tja u ko aki. Nöö ee i kē, nöö mi sa mbei dii tjekë liba da unu: wan fii, wan u Mosesi, ku wan u Elia.”

⁵ Ma nöö di a fan sö kaa, hën wan gaan limbo wöluku saka zalalaa ko tapa de buuu. Hën de jei wan töngö ta fan a di wöluku dendu də taa: “Un luku di lobi Womi Mii u mi aki. Libi fëen ta kai ku mi. Nöö hën fuun ta haika e.” Sö di töngö piki.

⁶ Nöö fa de dii bakama u Masa Jesosi jei di fan də, nöö hën de fëë te de kai ku fesi a goon. ⁷ Hën Masa Jesosi waka go panjan de hën a taa: “Womi o, un hopo. Wan fëë sö e.”

⁸ Nöö di de ko jabi wojo, nöö Masa Jesosi wanwan nöö de si. De an si de tu sëmbë möön.

⁹ Nöö hën de toona ta bazia di kununu ta saka nango a goon. Nöö fa de nango də, hën Masa Jesosi bai de taa: “Un haika e, di soni di un si a di kununu liba naandë, nöö wan musu taki ën da na wan kodo sëmbë e. Un musu hoi ën a unu hati ufö. Tee Mi di ko də Libisëmbë Mii aki dëdë toona weki baka ufö un sa taki ën.”

¹⁰ Nöö hën de taki dëen taa: “Masa o, u kē hakisi i wan soni. Faandi mbei dee leima fuu, dee Sabima u Wëti, taa Elia hën fosu musu ko ufö di könu Gadu bi paamusi o ko a u?”

¹¹ Hën a piki de taa: “Awa, fa de ta lei unu də, nöö sö a də tuu. Elia bi musu ko a fesi fa a seeka pasi da di Könu. ¹² Ma nöö mi taki da unu taa a ko kaa e. Ma dee sëmbë an bi sabi ën, nöö hën de du ku ën kumafa de kē. Nöö sösee de o du ku Mi di ko də Libisëmbë Mii aki tu.” Sö Masa Jesosi taki.

¹³ Nöö fa a fan də ufö de ko sabi taa Johanisi di Dopuma hën a ta taki də. Hën wë bi da di Elia di bi musu ko.

Aki Masa Jesosi kula

wan womi mii bi də ku miii siki.

Maik. 9:14-29; Luk. 9:37-43a

¹⁴ Nöö hën de ta bazia di kuun ta ko te de ko kai a palala goon, nöö hën de ko si wanlö hia sëmbë naandë ta luku de. Nöö hën wan womi kule kumutu a dee sëmbë dendu ko kai a goon a Masa Jesosi fesi.

Hën a begi ën taa: ¹⁵ “Masa gaantangi, a’ tjalihati fu wan womi mii u mi aki o. Miii siki də ku ën seei te na soni. So juu a ta naki ën ta tuwë a faja, so juu a ta tuwëen a wata. Sö a ta fukëen tjika. ¹⁶ Nöö mi bi tjëen ko a dee bakama fii aki u de heepi mi kulëen, ma de an bi sa heepi mi möönsö. Nöö hën wë i si mi tjëen ko a i seei.”

¹⁷ Nöö hën Masa Jesosi djëmë, a taa: “Ee! Andi seei mi feni a dee sëmbë u di ten aki maun? Fa mi ku de də aki, de an ta biibi möönsö. Taangajesi nöö de abi sö. Un longi mi musu də ku unu aki ta hoi pasensi da unu ufö un sa biibi mi?”

Nöö hën a taa: “Söö. Wë tja di mii ko a mi aki i si.”

¹⁸ Nöö hën de tjëen ko dëen. Hën a jaka di soni di bi də nëen liba də puu tuwë go, nöö wantewante də hën di mii ko bunu fiaa.

¹⁹ Nöö baka u di də, hën u dee bakama fëen ko nëen. Hën u hakisi ën taa: “Masa o, andi seei mbei wa bi sa jaka di gadu də puu a di mii liba?”

²⁰ Nöö hën a taa: “Awa, wë baaa o, fu di wan ta biibi a di fa wë mbei e. Biga mi taki da unu taa ee un abi wan piki biibi tēin sö seei kuma di sii fu di pau de kai mutaadi, nöö i sa go taki da wan gaan kununu taa ‘hopo kumutu də’, nöö a o kumutu də go. Biga te di biibi fuunu də a di fa kaa, nöö na wan soni o də di wan o sa du e.

²¹ “[Ma boiti u di də, sö wan pei soni, ja sa puu ën a sëmbë liba ee na i tei ten fii begi Masa Gaangadu gaanfa söndö njan.]” Sö Masa Jesosi piki u di ten də.

Aki Masa Jesosi toona fan soni

u di dëdë fëen möön.

Maik. 9:30-32; Luk. 9:43b-45

²² Nöö baka u di də, hën u ku Masa Jesosi ko makandi a di pisiwata u Galilea naandë, hën a taki da u taa: “Dee sëmbë, mi kē taki wan soni da unu aki taa Mi di ko də Libisëmbë Mii aki, nöö wan daka de o buta mi a dee felantima u mi maun. ²³ Nöö de o kii mi e. Ma

di u dii daka fëen nöö mi o toona weki baka. Sö wë o pasa ku mi e, dee sëmbë.” Nöö fa a fan ku u dë, nöö a dë wan gaan tjali soni seei da u, a da u fuka te na soni.

Aki Masa Jesosi ku Petuisi

o paka keiki möni.

²⁴ Nöö hën u toona go a Kapenaumi möön. Nöö hën dee sëmbë ta pii möni da di Gaan Keikiwosu a Jelusalen dë, nöö hën de ko a Petuisi ko hakisi ën taa: “Wë mati o, fa di mësité fuunu sai dë, hën an ta paka di keikimöni nö?”

²⁵ Hën a taa: “Aai höön, a ta paka.” Ma nöö fa de ta fan dë, nöö Masa Jesosi an sai naandë.

Nöö hën Petuisi go nëen a wosu. Ma nöö fa a denda a di wosu, an jabi buka fan seei, hën Masa Jesosi kai ën taa: “Womi Simon.”

Hën a piki.

A taa: “Mi kë hakisi i wan soni. Fa dee könu u di goonliba aki ta pii lantimöni, nöö na ambë de ta pii ën? A deseei mii, naa a dee sëmbë dee an dë a di könu famii?”

²⁶ Hën Petuisi piki ën taa: “Wë a dee oto sëmbë dee na famii u könu.”

Nöö hën Masa Jesosi taa: “Söö. Wë hën da an dë u dee mii u di könu seei musu paka, na sö nö? ²⁷ Ma nöö un boo paka nöö e, fu de an musu mati u.

“Nöö haika e. Tei di huku fii nöö i go a huku. Nöö di fosu fisi di i si joo kisi nöö i jabi ën buka luku, nöö joo si wan möni nëen dendu, nöö i tei ën tja go paka u mi ku i.”

18

Aki ta lei ambë da hei sëmbë

a di tii u Gadu dendu.

Maik. 9:33-37; Luk. 9:46-48

¹ Hën u dë te wan daka, nöö hën u dee bakama u Masa Jesosi ko nëen ko hakisi ën taa: “Masa o, u kë hakisi i wan soni. Undi fuu sa dë di möön hei wan a di Njunjun Tii u Gadu dendu di ta ko aki?”

² Nöö hën Masa Jesosi kai wan piki mii tja ko nëen, nöö hën a butëen leti a u dendu naandë. ³ Hën a taa: “Wan ta si di mii aki nö? Ee wan sëmbë ja bia ko abi di fasi di wan piki mii abi, nöö ja o sa dë a di Njunjun Tii dendu möönsö e. ⁴ Ma nöö ee i abi sö wan sakafasi, nöö joo dë gaan hei sëmbë a di Njunjun Tii dendu.”

⁵ Hën a taki da u möön taa: “Ee i du sö wan piki mii kuma di i si aki wan bunu fu di a nama ku mi hedi, nöö miseei wë i du di bunu dë kaa e.

⁶ “Nöö ee wan mii kuma disa ko biibi a mi liba, nöö hën wan fuunu mbei a kumutu a Gadu pasi, nöö mi taki e, di sitaafu fëen di joo kisi a Gadu nöö a o hebi gaanfa e. A bi sa möön bëtë da i de bi tei wan gaan gindi sitonu tai a i gangaa te de kaba, nöö de tja i go tuwë a di möön fundu kamian u di ze dubuu pii. Biga di sitaafu dë an o hebi kuma di i bi o kisi a Gadu, ee i bi mbei so wan sëmbë kumutu a di pasi u Gadu.”

Aki ta lei fa i musu köni tjika

fii tan a di tii u Gadu.

Maik. 9:42-48; Luk. 17:1-2

⁷ Hën a taa: “Mi bai helu da di goonliba aki e, da dee soni fëen ta ganjan sëmbë puu a Gadu pasi. A dë sö tuu taa sö di goonliba aki dë kaa, ma tökuseei mi bai helu da dee sëmbë dee ta buta sëmbë fu de du dee soni dee an kai ku Gadu.

⁸⁻⁹ “Nöö mi bai unu taa ee i kë du wan soni ku i maun di o mbei i kumutu a di pasi u Gadu, nöö a möön bunu i koti di maun fii kolon puu a i sinkii tuwë wante.

“Nöö söseei tu, ee ku di wojo fii dë i kë luku wan soni di o puu i a Gadu pasi, nöö a möön bunu i diki ën puu tuwë. Biga a möön bëtë da i i lasi wan kamian fii sinkii ma i feni di libi u teego, möön leki de hiti i ku telu go a di didibi faja.

10-11 “Nöö mi taki da unu möön e, taa un musu mēni unu seei bunu a di fa i ta libi ku dee piki mii kuma di i si aki sō. Wan musu tei de u sōsō soni. Biga dee basia u mi Tata kōndē dee ta waka nango ta ko nēen fesi nōömō dē, nōö de wē ta watji dee mii aki e. Hēn mbei wan musu ta kai de sōsō soni.”

Aki Masa Jesosi taki soni u

wan sikapu di bi lasi.

Luk. 15:3-7

12 Nöö hēn a tei wan oto konda da u, a taa: “Ee wan sēmbē abi wan hōndō sikafu ta kiija, nōö hēn wan u de kumutu a dee otowan dendu lasi go te a go pii, nōö unfā i mēni? Na a o disa dee nēigiteni-ku-nēigi ka de ta njan a di sabana dē, nōö a go suku di lasi sikafu dē tee a feni ēn nō? Aai, sō a o du. 13 Nöö mi taki da unu, taa te a feni di wan kodo di bi lasi go dē, nōö a o wai ku ēn gaanfa seei möön leki dee nēigiteni ku nēigi dee an bi go lasi.

14 “Nöö sōseei wē mi Tata di dē a liba ala dē tu e, dee sēmbē. Biga an kē na wan kodo sēmbē fēen musu lasi, te dou ku dee piki mii kuma disi aki seei. Sō a ta kai de gaan soni tjika.

Aki ta lei fa fii du ku wan sēmbē di du hogi ku i.

15 “Nöö mi o taki wan oto soni da unu möön. Ee wan otowan fii du i wan hogi, nōö i musu go nēen i wanwan go fan ku ēn, fuun seeka di taki be un ko bunu baka. Nöö ee di otowan fii piki tei di fan fii, nōö hēn da i wini ēn tja ko buta a pasi. 16 Ma ee i fan ku ēn an kē haika möönsō, nōö i musu toona go kai wantu sēmbē, nōö un tuu go nēen makandi nōö un fan ku ēn te un kaba. Nöö a o kai ku di Buku u Gadu ka a sikifi taa i musu abi tu ee nasō dii kotoigima ufō de sa sitampu wan soni taa a dē tuu.

17 “Ma nōö ee di otowan fii an kē haika unu möönsō fu di taki musu seeka, nōö be un tja di taki go a dee oto biibima fuunu ka un ta miti makandi a keiki. Nöö ee un go taki ēn te un kaba, ma seei di sēmbē an kē piki möönsō, nōö a ko dē taa heepi an dē. Nöö un luku ēn kuma wan sēmbē na sabi soni fu Gadu, kuma wan takulibima.

18 “Nöö mi taki da unu e, taa fa un dee sēmbē u mi ta ko makandi naandē, nōö di soni di i si un sitampu te un kaba taa hēn bunu, nōö Gadu seei o nama ku unu nēen taa a bunu. Nöö ee un luku wan soni a goonliba aki tee un kaba sitampu taa an bunu, nōö Gadu seei o taa an bunu tu. Sō taki fuunu a goonliba aki o a’ kaakiti tjika e.

19 “Nöö mi taki e, taa ee wantu fuunu ko miti a wan kamian fuun begi mi Tata a liba faa du wan soni da unu, nōö mi piki unu gbelin taa a o du ēn e. 20 Biga ka tu dii fuunu ko makandi fu di un nama ku mi, nōö mi seei o dē leti a unu mindi dē.”

Aki ta lei taa u musu da sēmbē paadon.

21 Nöö hēn Petuisi ko nēen, hēn a hakisi ēn taa: “Wē Masa o, ee wan otowan u mi ta du hogi ku mi nōö hēn mi puu ēn a bēē te dou sēbēn pasi kaa, nōö an tjika nō?”

22 Hēn a piki ēn taa: “Nōnō, womi, an tjika e. I musu ta puu ēn a bēē nōömō, ee sēbēnteni toon sēbēn pasi seei. Ja musu hoi ēn a bēē möönsō.”

23 Nöö hēn a toona da u wan oto möön faa lei u fa di Njunjun Tii u Gadu dē. A taa: “A dē leti kuma wan kōnu di abi sōmēni wookoma ta juu mōni nēen. Nöö hēn a dē te wan daka nōö hēn a kai de ko fu de pakēēn di mōni di de bi juu nēen.

24 “Wē nōö di de seti di soni, hēn de tja wan sēmbē ko nēen. Di sēmbē naandē bi abi sōmēni milion faa pakēēn.

25 “Hēn di kōnu taa: ‘Wē mati o, da mi di mōni u mi di i musu paka mi.’

“Ma nōö di womi an abi di mōni. Nöö hēn di kōnu taa: ‘Wē antoobi. Un sei ēn, hēn ku ēn mujēē ku dee mii fēen ku hii soni a abi tuu, nōö un tja di mōni u de ko da mi, be mi feni di mōni u mi.’

26 “Ma nōö di di womi jei sō, nōö hēn a saka tjökō kini a goon nēen fesi, hēn a begi ēn taa: ‘Kōndē Masa o, i a’ leti, ma mi begi i gaantangi hoi pasensi da mi o. Di mōni di mi juu a i, nōö mi o paka i ēn nōömō.’

²⁷ “Nöö fa a begi ën te a kaba dë, nöö hën tjali fëen kisi di könu. Nöö hën a taa: ‘Wë mati o, wë an dë fii paka mi di möni möön e. Un boo disa di taki nöö.’ Nöö di a fan ku ën sö tefa a kaba, nöö hën a mandëen go.

²⁸ “Ma nöö fa di womi kumutu dë, hën a go miti ku wan otowan fëen a pasi, di hën ku ën tuu ta wooko makandi da di könu. Nöö di womi aki bi juu kuma wan teni-a-feifi kölu sö a di womi di kumutu a di könu dë. Nöö fa de miti dë, nöö hën a djombo kisi di otowan a gangaa gbolou peeta. Hën a taa: ‘Söö, womi, wë u miti. Paka mi di möni u mi wantewante, nasö mi o du ku i tide.’

²⁹ “Nöö hën di womi tjökö kini a goon nëen fesi hën a begi ën taa: ‘Gaantangi baa, hoi pasensi da mi o. Te mi feni di möni nöö mi o da i ën nöömö.’

³⁰ “Ma nöö di fosu womi naandë, hën an dë a di taki dë seei, kwetikweti. An haika seei andi di otowan fëen ta taki. Nöö hën wë a mbei dee siköutu ko tei ën tja go buta a dunguwosu fu tee a sa paka di paima.

³¹ “Ma nöö fa di soni pasa dë, nöö dee oto wookoma u könu sai dë ta si, nöö hën de kule tjatalaa go piki di könu taa sö wan soni de si pasa, a bigi te an sa taki.

³² “Nöö hën di könu toona kai di wookoma dë ko nëen möön, hën a gandji dëen seei awaa, a taa: ‘Ju hogihatima ju, hii di gaan hia möni di i bi abi u paka mi nöö hën wë mi disa i fu di i bi begi mi. ³³ Wë nöö an bi bunu da i fii abi tjalihati da di otowan fii nö? Jee? Sö i dë ö?’

³⁴ “Nöö hati fëen boonu ku ën teee, nöö hën a kai dee siköutu, a taki da de taa: ‘Un kisi di sëmbë dë tja go tuwë a dunguwosu, be a ta tja sitaafu fu teee a paka hii di möni di a bi musu paka mi, tee dou ku dee lasiti bësënsi tuu.’ ”

³⁵ Nöö sö Masa Jesosi taki wan oto da u te a kaba. Hën a taa: “Un si fa di soni pasa dë ö? Wë nöö leti sö nöö mi Tata di dë a liba ala o libi ku unu tu e, ee wan puu dee otowan fuunu a bëe ku hii unu hati a dee hogi de ta du unu.”

19

Aki Masa Jesosi ta taki fa

manu ku mujëe an musu tuwë.

Maik. 10:1-12; Luk. 16:18

¹ Nöö hën a baka u di dë, hën u ku Masa Jesosi kumutu a Galilea naandë latja Judea go te a di oto së banda u Joodan Lio. ² Nöö fa u ta waka nango dë, wanlö hia sëmbë ta dë a Masa Jesosi baka ta ko nöömö. Nöö di u dou a di oto së banda u di lio, nöö hën a kula dee sikima u de tefa a kaba.

³ Nöö di juu dë, hën wanlö Faliseima ko nëen fu de poobëen luku ee de sa feni föutu nëen u de tjëen go kaagi da lanti. Nöö hën de hakisi ën taa: “Mësitë o, u kë hakisi i wan soni aki. Unfa di wëti u Gadu taki? Wan womi sa tuwëen mujëe fu hiniwan piki soni di hën ku ën abi ö?” Sö de hakisi ën.

⁴ Nöö hën a piki de taa: “Wan bi lesi a di Buku nö, taa di Gadu mbei goonliba te a kaba nöö hën a mbei libisëmbë, wan womi ku wan mujëe. ⁵ Nöö kumutu a di ten dë te kisi fa u dë aki, wan womi o kumutu disa hën mama ku hën tata go libi ku ën mujëe, nöö de o ko dë wan sinkii. ⁶ De an o dë kuma tu sëmbë möön. Wë nöö fa Masa Gaangadu buta de ko di wan dë, nöö libisëmbë aan leti u paati de möönsö e.”

⁷ Hën de hakisi ën taa: “Wë nöö ee a dë sö tuu, nöö faandi mbei Mosesi bi buta da u Dju sëmbë taa i sa mbei wan pampia a lanti te i kaba taa i ku di mujëe fii tuwë, nöö i manda di mujëe fii go? Faandi mbei a taki sö?”

⁸ Hën a taa: “Awa, wë fa a da unu di pasi dë, fu di un abi taangajesi wë mbei e. Ma a seti u goonliba nöö an bi dë sö. ⁹ Nöö mii taki da unu seei gbelin taa ee wan sëmbë i abi wan mujëe fii nö i tuwëen ma na manu a tei a i wosu nöö hën i toona go tei wan oto mujëe, nöö Gadu wëti hën wë i booko dë e.” Nöö sö Masa Jesosi piki dee sëmbë.

¹⁰ Nöo di u dee bakama fëen jei a taki sö, hën u taa: “Wë nöo Masa o, ee sö di wëti fu Gadu dë, nöo an dë fu womi abi mujëë, an dë u mujëë abi manu tu e. Un boo dë fuu sö nöo.”

¹¹ Hën a taa: “Ma na hii sëmbë sa fika sö e. Nönö. Ma dee sëmbë dee a kai da, nöo de nöo sa dë sö. ¹² Biga so sëmbë an sa tei mujëë biga de pai ën sö kaa. So sëmbë an sa tei mujëë fu di oto sëmbë du hogi ku de. So sëmbë, deseei feni ën fu bunu fu de dë ku wan hati ta biinga fu di Tii u Gadu musu paaja a mundu, hën mbei de an tei mujëë.

“Nöo di sëmbë di sa tei di lei aki, nöo be a tei ën e.”

Aki de tja dee mihi ko

a Masa Jesosi.

Maik. 10:13-16; Luk. 18:15-17

¹³ Nöo di juu naandë, hën de tja wanlô mihi ko a Masa Jesosi faa musu buta maun a de hedi begi da de. Nöo di u dee bakama fëen si sö, hën u gandji da dee sëmbë seei. ¹⁴ Ma nöo hën Masa Jesosi si taa sö u ta du, hën a bai u taa: “Nönö womi, wan tapa de e. Be de tja dee mihi ko da mi nöo. Biga dee sëmbë dee abi sö wan [saka] fasi kuma dee piki mihi i si aki, nöo de nöo o dë a di Tii u Gadu dendu e.”

¹⁵ Hën a buta maun a dee mihi hedi, hën a begi da de te a kaba.

Aki Masa Jesosi ta fan

ku wan guduma.

Maik. 10:17-31; Luk. 18:18-30

Nöo baka fëen, hën u kumutu a di kamian dë nango möön. ¹⁶ Te wan pisi, hën wan kijoo ko a Masa Jesosi hën a kai ën te a piki, a taa: “Mësitë, wë mi ko a i aki. Mi ko hakisi i ee un bumbuu soni dë fu mi sa du nöo mi feni di libi u teego?”

¹⁷ Hën Masa Jesosi hakisi ën taa: “Faandi mbei i hakisi mi soni u bumbuu? Biga Gadu nöo da bumbuu sëmbë, nöo ee i kë feni libi u teego, nöo i musu hoi i seei a dee wëti fëen.”

¹⁸ Hën di womi hakisi taa: “Undi u dee wëti fëen fu mi hoi?”

Hën a taa: “Ja musu kii sëmbë. Ja musu go a wan mujëë na mujëë fii. Ja musu fufuu sëmbë soni. Ja musu mindi soni da sëmbë. ¹⁹ I musu a’ lesipeki da i mama ku i tata. I musu lobi hii sëmbë kumafa i lobi i seei.”

²⁰ Hën a taa: “Aaa, dee soni dë nö? Wë hii dee wëti dë tuu seei mi bi ta hoi kaa, fu sensi mi bi dë mihi. Ma nöo ee i si taa wan soni toobi mi eti, nöo gaantangi be i taki ën da mi o.”

²¹ Hën Masa Jesosi piki ën awaa, a taa: “Söö, wë antoobi. Wë ee i kë ko dë wan bumbuu sëmbë te dou, nöo i go sei hii dee gudu fii dee i abi tuu te i kaba, nöo i tei di möni paati da dee möfina sëmbë u di köndë. Nöo te i du sö kaa, nöo joo abi gudu a Masa Gaangadu köndë te a hia e. Nöo te i kaba, nöo i ko bakama u mi ta waka a mi baka.”

²² Wë nöo fa Masa Jesosi fan ku ën te a kaba dë, nöo hën di kijoo bia go ku gaan tjali nëen hati, biga a abi hia gudu tuu.

²³ Nöo fa a go dë, hën Masa Jesosi bia fan ku u dee bakama fëen, a taa: “Womi, a dë wan taanga soni tuu fu sö wan guduma musu ko a di Tii u Gadu dendu e. ²⁴ Ja si fa di mbeti de kai kamëli bigi ö? Ee i luku ën te i kaba, nöo ja sa maakëen seei taa a sa pasa na aguja baaku. Ma mi piki unu taa, di soni dë möön fukë möön leki fu wan guduma sa ko a di Tii u Gadu dendu.”

²⁵ Nöo di u jei sö kaa, nöo a toobi u seei. Hën u hakisi ën taa: “Wë ee sö a taanga [da wan sëmbë di Gadu heepi sö te a ko gudu], nöo ambë seei sa feni di libi u teego baa?”

²⁶ Hën a luku u diin sö, hën a taa: “Ee a nama a di kaakiti u libisëmbë, nöo na wan sëmbë sa feni ën e. Ma a di kaakiti u Masa Gadu a nama, nöo soni seei an dë di hën an sa du.”

²⁷ Nöo hën Petuisi taa: “Wë Masa o, uu bi disa hii soni seei ko ta waka a i baka, nöo un paima u o feni?”

²⁸ Hën a taa: “Haika e. Te a dou di juu fu hii soni musu ko njunjun, nöö Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki o go sindo a di kõnu sutuu u mi ku hii di hei u Gadu di a abi. Nöö di juu dë, nöö un dee tuwalufu sëmbë bi ta waka a mi baka aki, nöö woon ko sindo a tiima sutuu tu, ta kuutu dee tuwalufu lö u Isaëli.

²⁹ “Nöö na unu wanwan o feni paima e. Ma hii dee sëmbë dee disa de wosu, ee nasö de baaa, ee nasö sisa, tata, mama, miii, pandasi kamian, hiniwan soni fu di a kë waka a mi baka hedi, mi taki da unu taa dee lö sëmbë dë an o lasi. Biga de o toona feni dee soni naandë höndö toon baka, nöö te fu kaba fëen nöö de o feni di libi u teego a Gadu tu.

³⁰ “Nöö di juu dë, nöö sëmëni sëmbë dee de bi ta tei u heihei sëmbë a goonliba aki, de tuu o ko dë lagi sëmbë. Nöö sëmëni sëmbë dee bi dë lagima a goonliba aki o ko hei sëmbë awaa.”

Sö Masa Jesosi taki da u tefa a kaba.

20

Aki da wan oto fu wanlö wookoma bi wooko a wan goon.

¹ Nöö hën wë Masa Jesosi konda wan oto woto da u möön, faa lei u fa di Njunjun Tii u Gadu dë. A taa: “Wan guduma abi wan gaan goon fëen. Nöö hën di mamate biten hën a hopo go suku sëmbë fu de heepi ën wooko di goon. ² Nöö di a feni sëmbë, hën a mbei buka ku de te a kaba taa a o paka de wan daka wooko möni. Hën de taki aai, a bunu. Nöö hën wë a manda de go a di goon.

³ “Nöö hën a sai dë te kuma nëigi juu sö, hën a toona go suku sëmbë möön u de musu heepi ën wooko di goon. Nöö hën a go si wanlö sëmbë taanputaanpu pii a wojowojo naandë, de aan soni seei u du möönsö.

⁴ “Nöö hën a taki da de taa: ‘Un ko go wooko da mi a mi goon, nöö mi o paka unu kumafa a fiti.’ Hën de taki aai, nöö hën a manda de go.

⁵ “Nöö hën a dë te kuma tuwalufu juu, hën a toona go suku sëmbë möön fu de heepi ën wooko di goon. Hën a feni sëmbë möön.

“Nöö a di dii juu, hën a toona go suku möön.

⁶ “Hën a dë tee sapate feifi juu hën a toona go möön. Hën a go si wanlö sëmbë dë taanputaanpu a wan kamian, na soni seei de ta du möönsö.

“Hën a hakisi de taa: ‘Andi mbei un dë taanputaanpu aki di wan hii daka nöömö sö?’

⁷ “Hën de taa: ‘Wë nönö, wa feni wooko seei möönsö e.’

“Nöö hën a taa: ‘Söö. Wë mi o manda unu be un go wooko a mi goon ala. Un kë ö?’

“Hën de taki aai. Hën a manda de go a di wooko.

⁸ “Nöö hën de ta wooko tee fa juu kisi u de kumutu a di wooko. Nöö hën di sëmbë abi di goon hën a go fan ku di basi taa: ‘Wë go kai dee wookoma tja ko, nöö i paka de da mi. Nöö joo seti ku dee bi ko lasiti dë te kisi dee fosu sëmbë dee bi ko di mamate e.’

⁹ “Nöö hën di a go u go paka de, nöö hën a seti ku dee bakawan hën a paka de wan hii daka möni. Nöö sö a paka de tuu te dou.

¹⁰ “Ma nöö di a paka dee sëmbë bi ko a fesi, nöö de bi mëni taa de o kisi möön hila möni möön dee ko a baka dë. Ma nöö de ko si taa di wan möni nöö de tuu feni. ¹¹ Nöö di soni an kai ku de seei, nöö hën de sai dë ta guunjan di sëmbë abi di goon.

¹² “Te wan pisi hën de go nëen gbolo, hën de hakisi ën taa: ‘Unfa di soni waka? Di mamate hën u ko dë ta pena a di sonu mindi tefa di ndeti aki, ma nöö dee sëmbë dee wooko di wan kodo juu langa dë, u ku de tuu kisi di wan seei möni. A bunu sö nö?’

¹³ “Nöö hën di goon masa kai wan u de, a taa: ‘Mati.’

“Hën a piki.

“A taa: ‘Fa un taki dë, nöö ma du hogi ku unu e. Biga na mi ku unu bi mbei buka taa mi o paka unu wan daka möni nö? Wë nöö un mëni dë a i maun naandë? Na wan daka möni mi da i dë nö?’

14-15 “Nöö unfa i pakisei? Di soni di mi abi, ma sa du ku ën kumafa mi kë nö? Sö nöö mi bi kë da dee sëmbë dee ko lasiti dë, nöö fu di mi abi bunuhati u de fëen mbei un ta haun sö nö?”

16 Sö wan oto Masa Jesosi tei konda da de. Hën a taa: “Sö nöö a o dë a di Njunjun Tii u Gadu e. Dee sëmbë i mëni taa o dë a fesi, nöö de sa ko dë a baka e. Nöö dee sëmbë i sabi taa o dë a baka, nöö de sa ko fesima.”

Aki Masa Jesosi taki soni

u di dëdë fëen möön.

Maik. 10:32-34; Luk. 18:31-34

17 Nöö a baka u di dë, hën Masa Jesosi o go a Jelusalen. Nöö hën a kai u dee tuwalufu bakama fëen a së.

Hën a fan ku u te a kaba taa: 18 “Dee sëmbë, un haika e. Woo go a Jelusalen awaa. Nöö fa i si woo go dë, nöö wan gaan soni o pasa ku Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki e. De o sei mi da dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti, nöö de o kuutu ku de na de te de kaba fiti buka taa mi musu dëdë. 19 Nöö de o tja mi go buta a dee oto köndë sëmbë maun dee na dë Dju sëmbë, u de ta sösö mi ta mbei mi fa. Nöö de o fon mi te a tjika de ufö de o tei mi tja go peka a lakpa pau kii. Ma nöö a di u dii daka, nöö mi o toona weki baka e.” Sö wë a fan ku u gbelingbelin tjika.»

Aki wan mama ta hakisi hei kamian da dee womi mii fëen.

Maik. 10:35-45

20 Ma nöö baka di Masa Jesosi fan sö, hën di mama u Jakobosi ku Johanisi, dee mii u Zebedeosi, ko nëen ko tjökö kini a goon nëen fesi taa: “Masa o, mi kë begi i wan soni.”

21 Nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: “Antoobi, mujëë. Andi i kë?”

Hën a taa: “Wë ja si dee tu womi mii u mi aki ö? Wë mi ko begi i taa te joo subi a di könu bangi fii, fii tii di köndë, nöö mi kë i mbei de sindo a i bandja, wan u de a i leti maun së, di otowan a i töötömaun së.”

22 Hën Masa Jesosi hakisi ën taa: “Wë mujëë o, fa i ko begi mi di soni aki, ma nöö i saandi i ta begi mi nö?”

Hën a bia fan ku de tu baaa, a taa: “Womi, di soni di de lai da mi u mi bebe aki, nöö un sa bebëen tu ö?”

Nöö hën de taa: “Aai, Masa, u sa bebëen.”

23 Hën a taa: “Awa, wë woon bebe wan pikiwan fëen tuu o. Ma haika e. Ee a dë taa fii ko sindo a dee hebi kamian a mi bandja dë, nöö an dë a mi aki fu mi sa mbei buka ku unu nëen e. Biga dee sëmbë dee mi Tata a liba ala buta, nöö de nöö sa feni dee lö kamian naandë.” Sö Masa Jesosi piki de.

Aki ta lei ambë o hei a di tii u Gadu dendu.

24 Wë nöö di u otowan ko jei fa de tu baaa bi fan dë, nöö hati fuu ko boonu ku de seei.

25 Nöö hën Masa Jesosi kai hii u tuu ko nëen makandi, hën a fan ku u taa: “Womi, un haika e. Fa dee hedima u di goonliba aki ta tii köndë, nöö de ta masa sëmbë ta buta de a de basu, nöö dee sëmbë dee dë a de basu dë seei ta masa oto sëmbë tu ta buta a de basu. A sö wan fasi wë dee hedima u goonliba aki ta tja köndë.

26 “Ma nöö unu, wan musu dë sö e. Nönö. Biga ee wan fuunu kë ko heima a di Njunjun Tii u Gadu aki, nöö i musu saka i seei da di otowan fii. 27 Ee i kë ko fesima u dee otowan, nöö i musu ko dë kuma futuboi seei da de. 28 A di soni dë un musu ta djeesi mi e, dee sëmbë. Biga fa i si Mi di ko dë Libisëmbë Mii ko a goonliba aki, nöö ma ko fu sëmbë musu dini mi e, ma mi ko u miseei musu dini sëmbë. Mi ko u mi lasi mi libi seei paka paima fu sëmëni hia sëmbë sa ko bunu ku Gadu.” Sö Masa Jesosi taki da u a di ten dë.

Aki Masa Jesosi kula

tu bookowojoma.

Maik. 10:46-52; Luk. 18:35-43

²⁹ Nöo hën u ku ën ta waka nango tefa u go dou a wan köndë de kai Jelikou. Nöo fa u nango dë, na u wanwan e. Wanlô gaan hia sëmbë ta waka a Masa Jesosi baka gidjii kumafa de bi guwenti kaa, nöo hën u ta kumutu a di köndë.

³⁰ Nöo di juu dë tu bookowojoma bi dë leti a bandja pasi naandë. Nöo di de jei taa Masa Jesosi hën ta pasa dë, nöo hën de seti bai dëen taa: “Masa gaantangi, na i da di bakamii u Könu Dafiti di bi musu ko nö? Saa u ooo, saa u!” Sö de ta bai.

³¹ Ma nöo dee hia sëmbë dee ta waka ku u dë ta gandji da dee bookowojoma taa: “Un kabuka naandë!” Ma de an haika seei. Awaa de ta bai taa: “Masa, ju di Heepima dë, u begi i gaantangi, saa u ooo! Heepi u!”

³² Nöo hën Masa Jesosi taanpu pii, hën a kai de.

Hën de ko dou.

Hën a hakisi de taa: “Andi un kë fu mi musu du da unu?”

³³ Hën de taa: “Masa, u kë fii heepi u be u ko ta si soni.”

³⁴ Nöo fa de fan dë, hën tjali u de kisi Masa Jesosi tee na soni, hën a tëndë maun nama a de wojo. Nöo hën wantewante dë, hën wojo u de limbo, de ko si soni gbegedee. Nöo hën de ta waka nango a Masa Jesosi baka, de ku dee hia sëmbë dë.

21

Aki dee sëmbë ta wai ku Masa Jesosi kuma wan könu.

Maik. 11:1-11; Luk. 19:28-40; Joh. 12:12-19

¹ Nöo u ku Masa Jesosi nango tefa u ko dou a wan köndë de kai Betifaigi. Di köndë dë dë zuntu ku Jelusalen, leti a di kuun de kai Oleifi Kuun bandja naandë.

Nöo hën Masa Jesosi kai tu fuu dee bakama fëen, ² hën a taki da de taa: “Womi, un go a di köndë a u fesi naandë e. Nöo te un go dou nöo woon si wan buliki dë taitai ku ën mii nëen bandja. Nöo un lusu de tja ko da mi.

³ “Nöo ee a ko dë sö taa wan sëmbë ko hakisi unu taa: ‘Unsë un nango ku dee mbeti?’ nöo un piki ën taa: ‘Di Masa fuu, hën abi de fanöudu,’ nöo de o disa de da unu.” Sö Masa Jesosi fan ku de tu bakama te a kaba.

⁴ Wë nöo fa i si di soni o pasa aki, nöo a o kai ku di soni wan tjabukama u Gadu bi sikifi gaanduwe a fesi, a taa:

⁵ Un go taki da dee sëmbë u Jelusalen naandë,

leti a Sion dë seei, taa:

“Un luku di könu fuunu ta ko a unu a wan saapi fasi dë.

A dë sindosindo a wan buliki liba ta waka ta ko,

a wan buliki mii seei.”

Sö wë di tjabukama bi taki fu di könu Gadu o manda ko, nöo awaa a ta pasa.

⁶ Nöo hën de tu bakama du leti kumafa Masa Jesosi manda de. Biga de nango te de go dou, hën de go si di buliki taitai ku ën mii nëen bandja. ⁷ Hën de lusu de hën de tei tja ko da Masa Jesosi. Nöo hën de jabi koosu a de baka, nöo hën Masa Jesosi subi a di miii wan liba ta waka nango a Jelusalen.

⁸ Nöo di juu dë, hën dee hia sëmbë dee ta waka ku u naandë, hën de tei koosu jabi a di pasi liba, so sëmbë ta koti palo maun ta tuwë a di pasi u di buliki di Masa Jesosi dë nëen liba musu waka a de. Bigi nöo de ta bigi ën sö.

⁹ Nöo hën de ta waka nëen baka ta waka nëen fesi, te wan pisi hën de seti bai dëen taa: Ke baa, u böö!

Di Gaan Könu fuu dou,

di Bakamii u Könu Dafiti di Gadu bi paamusi u.

Masa Gaangadu musu dë ku i e!

Fa i si a manda i ko aki,

në fii musu bai te dou a Gadu Köndë ala!
Sö dee hia sëmbë ta bai ta wai ta mbei piizii dëen.

¹⁰ Nöo fa u mbei dë, nöo Masa Jesosi dou a Jelusalen kaa, nöo di juu dë köndë ta booko seei, sëmbë ta mbei wajawajawajawaja. Sëmbë ta hakisi taa: “Maingë, ambë ko aki?”

¹¹ Hën de taa: “Ja jei ö? Jesosi u Nazalëti wë, di tjabukama u Gadu di ta dë a di pisiwata u Galilea, hën ko aki e, hën wë u ta wai ku ën sö.”

Aki Masa Jesosi jaka sëmbë puu

a di wosu fëen Tata.

Maik. 11:15-19; Luk. 19:45-48; Joh. 2:13-22

¹² Nöo fa Masa Jesosi ko dou a Jelusalen naandë, nöo hën a go wante a di Wosu u Gadu. Nöo di a go dou, hën a si wanlë hia sëmbë sai naandë ta sei soni da dee wakama ta ko dë. De ta sei dee mbeti ku dee pomba sö dee de ta kii da Gadu ta paka paima. So sëmbë sai dë ta tooka möni. Nöo sö de buta di pisi kamian ko dë kuma wojowojo ta wooko möni te a hia a dee sëmbë ta ko dë.

Nöo hën di Masa Jesosi si sö kaa, hën hati fëen boonu seei. Hën a jaka dee sëmbë puu dë, a kandi dee tafa u de tuwë djolou a goon, a tötö dee bangi u dee sëmbë ta sei pomba dë tuwë ku baka a goon.

¹³ Hën a gandji da de taa: “Wan bi jei fa Masa Gaangadu bi taki a di Buku ö? A taa di wosu fëen dë wan kamian ka sëmbë musu ta ko ta begi ën. Ma nöo unu tei ën buta ko tan kamian u fufuuma!”

¹⁴ Nöo a baka u di dë, hën dee bookowojoma ku dee lan sëmbë u di köndë ko nëen naandë a di Wosu u Gadu, nöo hën a kula de te a kaba.

¹⁵ Nöo di juu dë, wanlë mii sai dë eti ta kanda ta bai taa: “Gaantangi u di Bakamii u Könu Dafiti di Masa Gadu manda da u aki ooo!”

Ma nöo di dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti ko si dee foombo wooko Masa Jesosi ta du dë, ku di fa dee mii ta kanda ta bai dëen a di Wosu, nöo hati u de ko boonu.

¹⁶ Hën de taki dëen taa: “Fa dee mii ta bai ta kai olo dë, ja ta jei fa de ta taki ö? Ja o tapa de be de kabuka nö?”

Hën a piki de taa: “Awa, mi ta jei. Ma nöo wan bi lesi a di Buku u Gadu ö, taa Gadu ta buta dee piki mii u de gafëen, te dou ku dee mii a bobi tuu.”

Nöo hën di a taki sö, ¹⁷ hën a kumutu disa de dë, nöo hën a go a di köndë de kai Betania. Naandë a duumi di ndeti dë.

Aki Masa Jesosi fan ku wan pau.

Maik. 11:12-14, 20-26

¹⁸ Nöo di dobooko fëen, hën u ku Masa Jesosi kumutu a Betania fuu toona go a Jelusalen möön. Nöo di u dë a pasi nango, hën hangi ko kisi Masa Jesosi. ¹⁹ Nöo hën a si wan fuuta pau leti a bandja pasi dë de kai figa, hën a go suku njanjan nëen faa musu njan. Ma nöo an feni. Uwii nöo di pau abi nëen hedi. Nöo hën a fan ku di pau taa: “Fa i si ma feni njanjan a i aki, nöo ja musu pai a di goonliba aki möön e.” Nöo di a fan sö, hën wantewante dë hën di pau uwii languwa waaa fiaa.

²⁰ Nöo di u dee bakama ko si di pau taa a dë, nöo soni fëen toobi u tumusi. Hën u hakisi Masa Jesosi taa: “Masa o, unfa a waka i fan ku di pau dë hën a dë hesi sö?”

²¹ Nöo hën a piki u taa: “Dee sëmbë, un haika e. Ee i ta biibi Masa Gadu ku hii i hati, nöo unu seei sa du sö tu e. Nöo na di dë nöo, ma möön gaan soni seei un sa du. Biga ee hën i taki da di kuun aki taa: ‘Hopo kumutu fii aki go a di ze,’ nöo a o du leti kumafa i taki dëen. ²² Biga ee i abi biibi a Masa Gadu tjika, nöo hiniwan soni di i begi ën nöo i sa feni ën nëen.”

Aki Masa Jesosi tai dee Dju hedima ku fan.

Maik. 11:27-33; Luk. 20:1-8

²³ Nöo hën u toona go a di Wosu u Masa Gadu möön, nöo hën Masa Jesosi seti ta lei sëmbe. Te wan pisi hën dee Gaan Womi ku dee Gaan Begima ko nëen möön.

Hën de hakisi ën taa: “Ambë da i taki fii du dee soni i ta du aki?”

²⁴ Hën a piki de taa: “Wë fa un hakisi di soni dë, nöo miseei o hakisi unu wan soni tu. Nöo te un piki mi, nöo miseei o piki unu unsë mi feni di taki.”

²⁵ Hën a hakisi de taa: “Di dopu Johanisi bi ta dopu sëmbe, ambë bi butëen a ta du di lö wooko dë, Masa Gadu naa libisëmbe?”

Wë nöo fa a hakisi de naandë, hën de go a së go pakisei di soni go, de pakisei di soni ko, te de wei, hën de taa: “Wë unfa woo taki di soni aki? Biga ee u piki taa Masa Gaangadu hën mandëen, nöo a o hakisi u ee faandi mbei wa bi piki ën buka? Wë nöo woo peka.

²⁶ Ma nöo ee u taki taa libisëmbe hën mandëen nöo u musu fëëë, biga hii dee sëmbe u di köndë aki tuu tei Johanisi fu wan gaan tjabukama di Gadu seei manda ko. Möön bëtë fëen nöo un boo piki ën taa wa sabi.”

²⁷ Nöo hën de go a Masa Jesosi hën de piki ën taa: “Wë di soni i hakisi u dë, nöo wa feni u piki i e.”

Hën a taki da de taa: “Wë di wan feni, nöo miseei tu, më sa konda da unu ambë da mi di taki u mi ta du dee soni mi ta du aki e.”

Aki Masa Jesosi da wan oto

fu tu baaa.

²⁸ Hën a toona fan ku de möön taa: “Un haika, mi o taki wan woto da unu aki, nöo un pakisei ën bunu e.

“Wan tata bi abi tu womi mii fëen. Nöo hën a go a di möön gaan wan hën a taki dëen taa: ‘Womi o, baa, wë mi kë fii go a u goon tide go wooko e.’

²⁹ “Nöo hën a taa: ‘Ambë? Mi ö?’ A taki aai. A taa: ‘Nönö, ma o go e.’

“Ma nöo hën a sai dë te wan pisi, di soni ko hati ën fu di a bi piki hën tata gaan buka sö, nöo hën a hopo go a di goon dendu go wooko.

³⁰ “Ma nöo söseei di tata bi go a di oto womi mii fëen tu, hën a taki dëen taa: ‘Womi, mi kë fii go a u goon dendu go wooko tide e baa.’

“Nöo hën a piki ën taa: ‘Söö. Wë antoobi Taata, mi o go e.’ Wë ma nöo hën an go möönsö.”

³¹ Nöo hën Masa Jesosi taa: “Wë nöo mi hakisi unu, de tu mii u di tata, di a fan ku de undi u de piki ën buka?”

Nöo hën de piki taa: “Wë di gaan wan, hën du kumafa di tata bi kë.”

Nöo hën Masa Jesosi taki da de taa: “Awa, sö a dë tuu. Nöo un haika e. Dee fufuuma u di köndë aki, ku dee jajo mujëë dee un ta mbei fa, nöo dee lö sëmbe dë sa ko a di Njunjun Tii u Gadu dendu möön hesi möön unu e. Biga de sabi kaa taa de an ta libi bunu. Ma nöo unu, un ta mbei kuma un ta piki Gadu buka, un dë bumbuu sëmbe kaa, nöo hën mbei a taanga da unu fuun saka unu seei a di tii u Gadu basu.

³² “Biga di Johanisi ko, nöo a bi ta lei unu unfa fuun libi ufö un sa ko bunu ku Gadu, ma nöo wan bi kë piki. Nöo hën dee sëmbe dee bi a’ poi në a di köndë, nöo de bia piki Johanisi hesihesi. Ma nöo unu, hii fa un si taa sö de ta piki, ma tökuseei wan bia piki ën buka möönsö. Un mbei taangajesi go dou te kisi fa u dë aki eti.”

Aki Masa Jesosi da wan oto fu wanlö hogihati wookoma.

Maik. 12:1-12; Luk. 20:9-19

³³ Nöo hën a tei wan woto konda da de möön, a taa: “Wan guduma bi dë e. Nöo hën a koti wan gaan goon hën a paandi di fuuta de kai doloifi nëen te a kaba faa musu ta mbei win. Hën a mbei wan peni te a kaba lomboto di goon. Nöo hën a diki wan baaku te a kaba mbei baki nëen, fu te di doloifi lepi nöo a di baki dë dendu de o ta makisëen ta mbei di win. Nöo hën a mbei wan hei wosu buta a di peni dendu u dee wakitima musu ta watji fufuuma.

“Nöö di a mbei hii dee soni tefa a kaba, hën a kai wanlô sëmbe ko nëen. Nöö hën a mbei buka ku de tefa a kaba taa de o ta wooko a di goon, nöö te juu kisi di fuuta lepi, nöö de o ta mbei win nöö hën ku de o ta paati ën.

“Nöö di di goon masa mbei di buka ku dee sëmbe te a kaba, hën a mbei wan lëisi go tee a wan oto kôndë.

³⁴ “Nöö hën a go dë ala teee juu dou di fuuta lepi. Nöö hën wë a kai wanlô futuboi fëen manda go a di goon, fu de go tei di win fëen a dee sëmbe tja ko dëen.

³⁵ “Nöö hën wë de nango tefa de go dou. Ma nöö di dee sëmbe dee ta wooko a di goon si taa de ta ko, hën de buta ku de. Wan u de de fon tee a fika a dëdë ku libi maun. Di otowan hën de fon kii. Di otowan hën de naki ën ku sitonu kii.

³⁶ “Nöö hën a baka u di dë, hën di goon masa toona manda oto sëmbe u de go möön go suku di win tja ko dëen. Nöö hën de nango tefa de go dou. Hën dee sëmbe dee dë a di goon du ku de leti kumafa i si de bi du ku dee fosuwan.

³⁷ “Nöö a baka u di dë, nöö hën di goon masa taa: ‘Söö. Wë mi o manda di womi mii u mi seei go awaa. A kandë te dee sëmbe si ën, nöö de o abi lesipeki fëen, di a dë mi mii.’

“Nöö hën a manda di womi mii fëen go gbolo. ³⁸ Ma di dee sëmbe dee dë a di goon si taa hën ta ko dë, nöö hën de taa: ‘Söö. Wë di sëmbe a’ di goon, luku di womi mii fëen ta ko dë e.’

“Nöö hën de kuutu ku deseei taa: ‘Te di masa dëdë nöö di mii i si naandë, hën o ko tei di goon aki puu a u maun. Nöö un sabi nö? Un boo kii ën puu aki wante, nöö di goon o fika da u wanwan.’

³⁹ “Nöö hën wë di womi mii ko dou. Nöö hën dee sëmbe kisi ën tja go a döösë u di djai, hën de kii ën gbegede puu dë.”

Sö wan woto Masa Jesosi konda da de te a kaba.

⁴⁰ Hën a taa: “Wë nöö fa dee soni pasa dë, nöö te di goon masa ko, andi un mëni taa a o du ku dee sëmbe naandë?”

⁴¹ Hën de taa: “Höön, wë di soni naandë dë u taki ö? A o sitaafu de ku wan gaan hogi sitaafu di fiti de nöö a o kii de. Nöö a o da oto sëmbe di goon di a sabi taa a sa feni wini fu di goon fëen a de.”

⁴² Nöö hën Masa Jesosi hakisi de, a taa: “Wan sabi fa de taki a di Buku u Gadu nö? De taa:

Dee sëmbe ta mbei sitonu wosu,

de si wan sitonu taa an bunu,

nöö hën de tuwëen a kapëë.

Ma nöö bakaten,

hën di sitonu dë ko di mama posu u di wosu.

Masa Gadu seei wë du di soni sö,

nöö a dë wan gaan foondo soni da u.

Sö wë di Buku taki.

⁴³ “Nöö mi taki da unu taa Masa Gadu an o biinga ku unu möön e, faa buta unu a di Tii fëen basu möön. Nönö. A o disa unu, nöö a o tei wanlô oto sëmbe buta a di Tii fëen di a o sa feni wini a de.

⁴⁴ “Biga di soni Gadu buta taa a bunu, nöö hën un feni taa an bunu kwetikweti, leti kuma di sitonu de bi tuwë dë. Nöö un sabi fa di sitonu naandë dë nö? Ee un kai nëen liba nöö woon booko pisipisi, ma ee di sitonu hën kai a unu liba nöö lala a o lala unu finufinu kaba a sösö fiaa.”

⁴⁵ Wë nöö fa Masa Jesosi fan dë, nöö dee Gaan Begima ku dee Faliseima jei, nöö de sabi taa de wë a tjökö ku di fan a fan dë, nöö hati u de boonu teee. ⁴⁶ Nöö de kë kisi ën tja go buta a dunguwosu, ma fu di de fëë lanti hën mbei de an du sö. Biga hii sëmbe ta tei Masa Jesosi u wan gaan tjabukama u Gadu seei.

22

Aki Masa Jesosi da wan oto

fu wan tööu wosu.

Luk. 14:15-24

¹⁻² Nöo hën Masa Jesosi toona tei wan woto möön konda faa lei u fa di Njunjun Tii u Gadu dë.

A taa: “Wan könu abi wan womi mii fëen o tööu, nöo hën a kai sëmbë a fesi fu te di daka dou nöo de ko a di tööuwosu. Nöo hën a seeka soni te a kaba këë. ³ Nöo hën a manda dee futuboi fëen fu de go piki dee sëmbë dee a bi kai dë taa wë aan soni, di daka hën a dou. Be de ko a di tööuwosu ko njan di gaan piizii.

“Nöo hën dee futuboi go, hën de da di buka te de kaba. Ma nöo dee sëmbë a bi kai dë, de an kë ko. De an dë a di soni dë seei.

⁴ “Nöo hën di könu manda wanlô oto futuboi fëen möön taa be de toona go taki da de taa a seeka hii soni tuu kaa. Dee gaan kau, ku dee kau mii dee a bi kiija buta naandë fu de fatu tjika u de njan di daka, nöo a kii de tuu kaa seeka boi. Nöo be de ko a di piizii. Sö a manda taki da de.

⁵ “Ma nöo fa dee futuboi go da di buka te de kaba naandë, hën dee sëmbë tjëkë ahwa maun da de taa de an dë a di soni dë. Hën wan u de hopo go fëen nëen goon dendu, di otowan go fëen a möni wooko. ⁶ Nöo dee sëmbë dee fika, hën de hopo, hën de kisi dee futuboi u di könu hën de du hogihogi ku de te a tjika de, hën de kii de puu dë gbelin.

⁷ “Nöo hën di könu jei taa sö wan soni, nöo hën hati fëen ko boonu seei tee na soni. Hën a kai wanlô sodati fëen, hën a manda de go kii dee sëmbë dee bi kii dee futuboi fëen, hën de booko di köndë, de suti faja nëen tjuma gbegedee.

⁸ “Nöo hën wë di könu toona kai wanlô oto futuboi u de ko nëen, hën a taa: ‘Wë un luku. Dee soni u seeka buta dë fuu njan di piizii, nöo u kaba u seeka de gaanduwe kaa e, ma dee sëmbë dee mi kai u de ko nöo de hogi poi. An fiti u de ko njan di piizii aki möön.

⁹ “ ‘Wë nöo un sabi nö? Un go a di köndë nöo un paaja waka a hii dee sitaati tuu, gaan wan ku piki wan. Nöo hiniwan sëmbë di un si, nöo un kai ën taa be a ko a di tööuwosu aki ko njan.’

¹⁰ “Nöo hën de paaja hii di köndë. Nöo hën de kai hii sëmbë dee de si kaa, bunuwan ku hogiwan tuu, hën de tja de ko a di piizii te di wosu fuu pöö ku sëmbë.

¹¹ “Ma nöo di tööu bi abi wan wëti taa di könu seei o buta di koosu fii bisi ko a di tööuwosu. Nöo hën de dë a di piizii dendu te wan pisi nöo hën könu ko u ko da de wodi. Nöo fa a ta da de wodi ta lontu dë, te wan pisi hën wojo fëen ko kai a wan sëmbë ko naandë. A dë fëen ku fëen seei koosu nëen sinkii gbolo. An bisi di koosu könu bi dëen möönsö.

¹² “Hën könu luku ën diin, a kai ën: ‘Womi.’

“A piki.

“A taa: ‘Unfa a waka i ko aki söndö i bisi di koosu di mi da i fii musu bisi?’

“Hën di womi dë pii. An sa piki na wan soni.

¹³ “Nöo hën di könu manda dee futuboi fëen taa: ‘Un kisi di sëmbë dë tai ën maun ku ën futu te un kaba, nöo un vindëen go a döo a dungudungu ala, ka sëmbë dë a sitaafu ta bai ta këë ta djëmë nöömö.’ ”

¹⁴ Sö wan oto Masa Jesosi taki da de naandë e. Hën a taa: “Nöo sö wë a dë e, dee sëmbë. Masa Gadu kai hia sëmbë u de ko, ma nöo biti sëmbë nöo ta ko nëen a di fasi di a buta faa tei de.”

Aki Masa Jesosi ta taki soni

u lanti möni.

Maik. 12:13-17; Luk. 20:20-26

¹⁵ Nöo fa Masa Jesosi fan te a kaba dë, hën dee Faliseima go a së go kuutu ku de na de unfa u de du de feni ën kisi tai ku dee fan a ta fan. ¹⁶ Nöo hën de feni wan soni fu de hakisi.

Nöo hën de kai dee bakama u de, ku wanlö sëmbë u Könu Helodi paatëi, hën de manda de go a Masa Jesosi go hakisi ën di soni de pakisei dë.

Nöo hën de naki te de go dou. Hën de kai ën: “Mësitë o.”

Hën a piki.

De taa: “Wë u ko a i aki.”

A taki aai.

“Wë u sabi taa fa i dë aki, nöo i dë gaan bumbuu sëmbë. Biga i ta konda dee soni u Gadu gbelingbelin da u leti kumafa de dë. Ja a’ toobi ku di fa sëmbë ta pakisei fii, hën mbei ja ta kwei di fan da u. Wë nöo hën i si u ko a i aki ko hakisi i wan soni, nöo di fa a dë nöo i piki u.

¹⁷ “Fa di Gaan Könu a Loomë ta duwengi u fuu ta paka lanti möni aki, wë nöo unfa i si ën? A fiti fuu pakëen naa an fiti?” Sö de hakisi ën.

¹⁸ Ma nöo Masa Jesosi sabi kaa taa politiki wë de ta naki ën sö, hën a piki de taa: “Un dee bödjëema aki, andi mbei un ta suku mi fuun tai ku fan sö? ¹⁹ Wë un da mi wan kwëngëlë möni i si.”

Nöo hën de tei wan kwëngëlë möni tja ko dëen.

²⁰ Nöo hën a hakisi de taa: “Wë ambë abi di në ku di fesi dë a di möni liba aki?”

²¹ Hën de piki taa: “Di Gaan Könu.”

Hën a taa: “Nasö nö?”

De taki aai.

Hën a taki da de taa: “Wë nöo di soni di dë u könu nöo un da könu ën e, nöo di soni di dë u Masa Gaangadu nöo un da Masa Gaangadu ën.” ²² Nöo fa a piki de dë, nöo a bigi da de seei. De an bi mën taa sö a bi o piki de a sö wan köni fasi te de an sa feni soni u taki möön. Nöo hën de kumutu disëen dë, hën de go u de.

Aki dee Saduseima ko hakisi Masa Jesosi soni u di dëdë weki baka.

Maik. 12:18-27; Luk. 20:27-40

²³ Nöo hën di daka dë seei, hën wanlö sëmbë u di keiki paatëi de kai Sadusei ko a Masa Jesosi. Wë dee lö pei sëmbë naandë, de an kë biibi taa te sëmbë dëdë nöo di akaa fëen ta fika ku libi faa toona ko a di sëmbë sinkii a bakaten, be a weki baka.

Nöo fa de ko nëen dë, hën de hakisi ën taa: ²⁴ “Mësitë o, de taa te sëmbë dëdë nöo a o toona weki baka. Wë nöo u ko hakisi i wan soni fëen fii piki u.

“Wë Mosesi bi da u wan wëti. A taa ee wan womi ku ën mujëe libi te nöo hën di womi dëdë söndö a pali ku ën, nöo di baaa fëen musu hoi ën suwagi, be a pali miii ku ën fu di baaa fëen böngö an musu kaba. Na sö nö?”

²⁵ “Söö. Wë nöo de bi dë sëbën baaa womi a u mindi aki. Nöo hën di gaan wan u de tei wan mujëe. Hën de dë te wan pisi hën dëdë kii di womi gbolo, hën ku di mujëe an pai möönsö. Nöo hën di oto baaa hoi di mujëe. ²⁶ Te di womi dë seei dëdë, an pali ku ën möönsö. Hën di u mbei dii hoi di mujëe. Tefa a dëdë an pai ku ën möönsö. Nöo sö hii dee sëbën baaa womi tuu libi ku di mujëe, ma na wan u de pali miii ku ën möönsö. ²⁷ Nöo a baka u di dë, hën di mujëe seei ko dëdë tu.

²⁸ “Wë nöo di soni u kë hakisi i, hën da ee sëmbë dëdë de ta weki baka, nöo unfa di soni o pasa te de tuu weki baka? Undi u dee sëbën baaa o abi di mujëe? Biga de tuu bi libi ku ën.” ²⁹ Nöo hën Masa Jesosi piki de taa: “Wë un ta tei di taki a wan föutu fasi poi e, fu di wan saandi Gadu Buku taki, nöo wan sabi un kaakiti Gadu abi tu. ³⁰ Biga tee sëmbë dëdë weki nöo manu ku mujëe soni an o dë möön e, ma hii sëmbë tuu o dë kuma dee basia u Masa Gaangadu köndë.

³¹ “Ma nöö fuu taki a di fa sëmbë ta dëdë weki baka dë, nöö wan ta lesi a di Buku u Gadu fa Gadu bi fan ku Mosesi a di faja dendu ö? ³² A taa: ‘Mi da di Gadu di dee gaan sëmbë fii ta begi, de Abahamu ku Isaki ku Jakopu.’

“Wë wan jei ö? An taa, ‘Mi da di Gadu di de bi ta begi,’ ma a taa ‘Mi da di Gadu de ta begi.’ Wë nöö Masa Gaangadu an dë di Gadu u dëdëdëdë sëmbë e, ma a dë di Gadu u libilibi sëmbë. Wë nöö hën da Abahamu ku Isaki ku Jakopu, di akaa u de dë ku libi a wan kamian eti, nasö nöö? Nöö faandi mbei wan kë piki taa tee sëmbë dëdë nöö de dë ku libi eti?”

³³ Wë nöö di dee hia sëmbë sai dë jei fa Masa Jesosi piki dee Saduseima, nöö a bigi da de te na soni.

Aki Masa Jesosi ta lei undi u dee wëti u Gadu da di möön hebi wan.

Maik. 12:28-34; Luk. 10:25-28

³⁴ Nöö di dee Faliseima ko jei taa sö Masa Jesosi wini dee Saduseima a fan, nöö hën de toona hai ko makandi möön ko ta suku soni möön u de go kisi ën. ³⁵ Te de kaba nöö hën de go nëën.

Nöö de bi abi wan fiafia lei wan a de dendu di sabi Dju wëti finifini, nöö hën o fan di fan. ³⁶ Nöö hën a kai ën taa: “Mësitë.”

A piki.

A taa: “Wë nöö fa Mosesi sikifi dee wëti u Gadu buta a di Buku, nöö undi u de da di möön hebi wan u de tuu?”

³⁷ Hën a piki de taa: “Di möön hebi wan ö? Hën da i musu lobi Gadu i Masa te dou ku hii i hati ku hii i akaa ku hii di pakisei fii di i abi. ³⁸ Hën da di möön hebi wan u hii dee wëti tuu. ³⁹ Ma nöö wan otowan dë leti nëën baka, hën da i musu lobi di otowan fii leti kumafa i lobi i seei. ⁴⁰ De tu wëti dë, de dë a fesi u hii dee otowan tuu. Biga hii dee wëti Mosesi ku dee tjabukama bi kisi a Gadu tuu, de tuu ta hëngi a de tu wëti naandë e.”

Sö Masa Jesosi piki de.

Aki Masa Jesosi tai dee Faliseima ku wan hakisi.

Maik. 12:35-37; Luk. 20:41-44

⁴¹ Wë nöö di dee Faliseima dë a Masa Jesosi dë kaa, nöö hën a bia hakisi de wan soni awaa. ⁴² A taa: “Wë miseei o hakisi unu wan soni. Unfa un ta mëni u di Könu de kai Keesitu, di Gadu bi paamusi taa a o manda ko? Ambë bakamii a musu dë?”

Hën de taa: “Wë a musu dë wan bakamii u Könu Dafiti.”

⁴³ Hën a taa: “Na sö nöö? Wë nöö unfa a waka Dafiti seei kai ën ‘Masa’, ee bakamii fëën nöö a o dë? Biga i sabi fa di Buku taki. Di Akaa u Gadu ko a Dafiti liba nöö hën a taki wan soni u di Paamusi Könu taa:

⁴⁴ Masa Gadu taki da mi Masa taa:

‘Ko sindo a mi letimaun së aki ta luku te mi buta dee felantima fii a i basufutu.’ Na sö Dafiti bi taki ö?

⁴⁵ “Wë nöö andi Dafiti kë taki ku di soni dë? Biga ee di Paamusi Könu o dë hën bakamii nöö, unfa a o sa dë hën Masa möön?” Hën di soni dë Masa Jesosi hakisi dee Faliseima.

⁴⁶ Ma nöö fa a hakisi de di soni dë, na wan u de saanfa u piki ën möönsö. Nöö hën mbei fu kumutu a di ten naandë, nöö na wan sëmbë abi hati u go hakisi Masa Jesosi soni u de sa kisi ën möön.

23

Aki Masa Jesosi bai helu da dee hedima u keiki ku dee Faliseima.

Maik. 12:38-40; Luk. 11:37-52, 20:45-47

¹ Nöö a baka u di dë, hën Masa Jesosi fan ku u dee bakama fëën ku dee hia sëmbë dee sai dë tuu. A taa: ² “Un haika e, dee sëmbë. Wan si fa dee Sabima u Wëti ku dee Faliseima ta libi ö? De buta deseei a di kamian di Mosesi bi abi ta lei sëmbë dee wëti u Gadu. ³ Nöö fa un jei de ta fan dë, nöö un musu piki de tuu. Ma nöö wan musu suku u djeesi de a di

fa de ta libi e. Nönö, biga de an ta libi kumafa dee wëti ta taki. ⁴ Nöö de ta lai wëti tee a hia da unu fuun musu ta tjai, ma de seei an ta tja wan pikiwan fëen seei.

⁵ “Nöö fa dee lö sëmbë dë sai dë, nöö hiniwan soni di de o du kaa nöö de ta du ën fu sëmbë wojo musu si de taa de dë bumbuu sëmbë. Biga Gadu bi taki taa i musu sikifi dee wëti fëen buta a i mindifesi ku i maun fu ja musu fëëkëtë de. Ma nöö dee lö sëmbë dë, de ta mbei gaan gindi dosu te de kaba ta sikifi Gadu wëti te a hia lai nëen ta tai buta a de mindi fesi ku de maun te de kaba fu sëmbë musu si de taa aai, sö de ta biibi Gadu tjika.

“Söseei Masa Gaangadu bi taki taa te de o nai di koosu u de, nöö de musu nai ën ku jëkëjëkë a buka. Ma nöö de ta nai gaan langalanga jëkëjëkë te pasa maaka fu hii sëmbë musu si taa sö de ta biibi Gadu hebi tjika. Ma an dë sö a de hati. Un si ö?

⁶ “Nöö fa i si de sai dë, ee de o go a wan piizii ee nasö de go a keiki, nöö de lobi u sindo a dee möön hei kamian fu hii sëmbë wojo musu ta kai a de. ⁷ Nöö te de o go a wojowojo ee nasö a wan oto kamian a lanti dendu, nöö de lobi u sëmbë musu ta da de wodi a lanti dendu dë ta kai de ‘Munëli, Munëli.’ A ta suti da de seei.

⁸ “Wë ma nöö mi taki da unu taa na sö un musu libi e, dee sëmbë. Biga un tuu dë baaa ku baaa makandi. ⁹⁻¹⁰ Nöö wan musu buta unu seei hei möön sëmbë fu de ta ko ta kai unu ‘Munëli’ ee nasö ‘Taata,’ ee nasö ‘Masa.’ Di fa dë an bunu e! Biga wan kodo Masa nöö un abi, ku wan kodo Tata, hën da Masa Gaangadu di dë a liba. Nöö wan kodo Mësitë nöö un abi hën da di könu di Gadu bi paamusi taa a o manda ko. Nöö wan musu tei libisëmbë buta a dee lö kamian dë e, nöö wan musu hopo unu seei buta a dee lö kamian dë tu. Nönö.

¹¹ “Ma nöö ee wan fuunu kë dë fesima, nöö i musu saka i seei ko dë kuma futuboi u dee otowan fii. ¹² Biga ee wan sëmbë i ta suku u hopo i seei, nöö Gadu o booko i saka. Ma ee i saka i seei, nöö Gadu o buta i möön hei.”

¹³ Nöö hën Masa Jesosi gandji da dee hedima u Dju awaa, a taa: “Mi bai helu da unu e, un dee Sabima u Wëti ku un dee Faliseima aki, un bödjëëma unu! Fa un sai naandë, wan ta ko a di Njunjun Tii u Gadu dendu möönsö, nöö dee sëmbë dee dë fa u ko nëen nöö un ta tapa di pasi da de tu. Un ta tapa di döo seei a de fesi u de an musu denda ko a dendu.

[¹⁴ “Nöö mi toona bai helu da unu möön e, un dee Sabima u Wëti ku un dee Faliseima naandë, un bödjëëma unu! Biga te un si wan mujëë manu fëen dëdë a fika a ganda, nöö un ta tei dee gudu fëen ku hii dee soni dee dë nëen wosu tuu ko fuunu. Nöö naandë seei un ta dë ta begi gaan langa begi, ta mbei taa un dë bumbuu sëmbë poi. Fa un ta du dë, nöö mi taki da unu taa woon kisi wan gaan sitaafu fëen a Gadu e.]

¹⁵ “Nöö mi bai helu da unu möön e, un dee Sabima u Wëti ku dee Faliseima aki, un bödjëëma unu! Biga fa i si un sai dë, nöö un ta waka hii di mundu fuun feni ee wan kodo sëmbë seei hai tja ko a unu së. Nöö te un wini ën kaa, nöö un ta butëen ko tu toon didibi möön leki fa un sai dë.

¹⁶ “Nöö mi bai helu da unu möön e, un dee bookowojoma dë. Biga fa un sai dë, un ta suku u ta lei otowan pasi ma unu seei wan ta si di pasi möönsö.

“Biga un taa ee wan sëmbë i tei di Wosu u Masa Gadu soi, nöö di soi dë aan kaakiti. Ee i poi ën seei nöö an o kisi i. Ma ee i tei di goutu di dë a di Wosu soi, nöö hën a’ kaakiti tjika fu di soi kisi i. Sö di lei fuunu di un abi, sö a dë. ¹⁷ Wë un dee bookowojoma dë, unfa un du don sö? Biga di goutu ku di Wosu u Masa Gadu, undi u de möön hebi? Na di Wosu nö? Nöö fu di di goutu dë a di Wosu dë, hën mbei a ko dë wan hebi soni, na sö nö?

¹⁸ “Söseei tu, un ta lei sëmbë taa ee de tei di begitafa soi, nöö di soi aan kaakiti tjika. Ma ee i tei di soni de tja ko buta a di tafa dë soi, nöö hën abi kaakiti, di soi o kisi i ee i booko ën. Na sö un ta taki ö? ¹⁹ Wë nöö un wisiwasi di dë? Biga di soni de tja ko buta a di tafa, nöö nëen hebi e. Ma di begitafa hën hebi, nöö te i tja di soni ko buta a di tafa liba ufö a o ko wan hebi soni. ²⁰ Nöö mi taki da unu taa, ee i tei di begitafa dë soi, nöö hën da i soi ku ën ku hii dee soni dee dë nëen liba tuu.

²¹ “Nöö söseei tu, ee i tei di Wosu u Masa Gaangadu soi nöö hën da i ta soi ku ën ku hii dee soni dee nama ku ën tuu, te dou ku Masa Gaangadu seei tu di ta dë a di Wosu. ²² Nöö te i tei liba ala soi, nöö hën da i tei di könubangi u Masa Gaangadu a liba ala ku Masa Gadu seei di dë sindosindo nëën. Sö di soi fuunu hebi tjika.

²³ “Nöö mi bai helu da unu möön e, un dee Sabima u Wëti, ku un dee Faliseima, un bödjëëma unu! Biga hii dee soni un ta paandi fuun njan te dou ku dee pikipiki sii tuu, nöö de tuu un ta paati a teni pisi finifini nöö i ta da Gadu fëen pisi. Sö un ta mbei taa un ta hoi Gadu wëti fini tjika. Ma nöö dee gaan wëti u Gadu kuma fii wegi soni luku a wan leti fasi, ee nasö fii abi tjalihati da otowan, ee nasö fii libi a wan leti fasi fu sëmbë sa futoou i, dee di dë wan ta kai de gaan soni möönsö. Nöö an bunu e! Biga ee i lobi u hoi wëti sö, nöö dee wëti dë tuu i bi musu hoi makandi söndö i disa hafu u de.

²⁴ “Nöö mi bai helu da unu möön, un dee bookowojoma ta lei otowan pasi naandë. Biga un dë leti kuma wan sëmbë ee wan piki sundju kai a di wata fëen di a ta bebe, nöö a o hopo wante go maani ën puu te a kaba bifö a o bebëën. Ma ee wan gaan gindi mbeti dë a di wata nöö an o si ën möönsö. A o bebe di wata wiö. Nöö sö wan sabi u wegi soni tjika.

²⁵ “Nöö mi bai helu da unu möön, un dee Sabima u Wëti ku un dee Faliseima, un bödjëëma unu! Biga un ta wasi paabi fuunu ee nasö kan fuunu finifini a wëti fasi, ufö de sa limbo da unu tjika. Ma hii fu di dë, hati dendu fuunu an dë limbolimbo. A lai ku sösö giii ku langahati ku takufasi. ²⁶ Un dee bookowojo Faliseima aki, un haika e! Un mbei hati fuunu ko dë limbolimbo, nöö hii dee döösë soni fuunu o dë limbolimbo tu.

²⁷ “Nöö mi bai helu da unu möön e, un dee Sabima u Wëti ku un dee Faliseima aki, un bödjëëma unu! Fa un sai dë, un dë leti kuma dee geebi de ta seeka feifi a döösë tee de ko dë wetiweti faan limbolimbo. Ma dendu u de lai ku dëdë sëmbë pondipondi fika bonu.

²⁸ Sö un dë e, fa i si un sai dë. Biga un ta mbei unu seei kuma gaan bumbuu sëmbë, ma hati dendu fuunu lai ku sösö ganjan ku bödjëë fasi ku hii pei hogi.

²⁹ “Nöö mi bai helu da unu möön e, un dee Sabima u Wëti ku un dee Faliseima, un bödjëëma unu! Fa un sai naandë, un ta seeka dee geebi u dee fesiten tjabukama u Gadu, ku dee u dee oto sëmbë dee bi libi bunu a Masa Gaangadu wojo. Un ta bisi de te de hanso möön hii soni. ³⁰ Sö un ta du e, nöö hën wë un sai dë ta taki taa ee unu bi dë a di ten u de ala, nöö wan bi o kii de kumafa dee gaan sëmbë fuunu bi kii de.

³¹ “Ma nöö hii fa un taki dë seei, ma ee sëmbë wegi di fa un ta libi te de kaba, nöö de musu si taa un dë lalalala bakamii u dee gaan sëmbë fuunu dee bi kii dee tjabukama dë. Un djei de tumisi ku di hogilibi fuunu. ³² Nöö mi taki e, taa be un libi di hogilibi fuunu go dou nöö e, te nöö a o kisi di maaka di dee gaan sëmbë fuunu bi buta da unu.

³³ “Nöö fa un hai ko zunta gidjii kuma sindeki lolulolu na akata dë, nöö un sabi taa un sa lusu kule go te de an o kisi unu tuwë a di didibi faja nö? ³⁴ Wë nönö e! Un haika, mi o toona manda wanlô oto tjabukama ko a unu möön, ku fusutan sëmbë. Bumbuu leima seei mi o manda da unu leti kumafa Masa Gadu bi manda ko da dee gaan sëmbë fuunu a fesiten. Nöö hafu u de woon peka a lakpa pau kii, hafu u de woon kii a oto fasi, hafu u de woon fon a dee keikiwosu fuunu, hafu u de woon ta buta ku de ta jaka ta puu a köndëköndë kuma dagu. Sö woon du ku de tjika.

³⁵ “Nöö hën mbei mi taki da unu taa hii dee bumbuu sëmbë u Gadu dee de bi kii a goonliba aki tuu kaa, de tuu o fika a unu liba e, kumutu na Abeli te dou a Sakaliasi di mii u Belekia di de bi kii a di Wosu u Masa Gadu ganda mindi. ³⁶ Hii di hebi u de tuu o kai a un dee hogi sëmbë ta libi a di ten aki liba e.” Sö Masa Jesosi fan ku dee hedima u Dju naandë.

Aki Masa Jesosi ta këë

da Jelusalen.

Lk. 13:34-35

³⁷ Nöo di a fan sö te a kaba, nöo hën wan gaan tjali kisi ën u di köndë. Hën a taa: “Ee aai, Jelusalen, Jelusalen, a i ganda mindi aki de vinde sitonu naki dee sëmbe kii, dee Gadu bi manda. Hii dee tjabukama tuu de kii a i aki. A tjali e. Sömëni pasi mi bi hangi fu mi kai dee sëmbe fii ko a mi, kumafa wan ganian mama ta kai hën miii fu de ko nëen hanza basu faa tjubi de. Ma nöo de an bi kë ko möönsö. ³⁸ Da a ko dë taa wë heepi an dë. Nöo mi o disa unu be un libi kumafa un kë e, be di kamian fuunu aki booko kaba a sösö.

“Biga mi disa unu fuun bai sabi sö. ³⁹ Nöo mi taki e, te di daka dou u mi toona ko möön, nöo woon dë kabakaba fuun tei mi awaa. Nöo woon toona bai kumafa un bi bai dë kaa taa: ‘Gaantangi u Gadu u di sëmbe a manda da u aki. Gadu musu dë ku ën.’ ”

Sö Masa Jesosi fan te a kaba di ten dë.

24

Aki ta lei dee maaka u te

di ten u dë aki o kaba.

Maik. 13:1-31; Luk. 21:5-33

¹ Nöo hën di a ta kumutu a di Wosu u Masa Gadu a Jelusalen dë faa go, nöo hën u dee bakama fëen ko nëen ko hakisi ën taa: “Masa o, ja si fa dee wosu fu di keikipisi aki waiti nö?”

² Nöo hën a taa: “Awa, ma fa i si de hanzo seei, ma wan daka ta ko di na wan u dee gaan sitonu i si aki o fika oto a oto liba möön e. De tuu de o booko tuwë a goon paaja fanjanfanjan.”

³ Nöo hën a kumutu dë, hën a go a di kuun de kai Oleifi Kuun go sindo. Nöo hën u ko nëen naandë u wanwan hën u hakisi ën taa: “Masa, wë di soni i taki dë, na un juu ten a o ko pasa? Nöo un maaka joo lei u tu, fuu sa sabi di juu di joo toona ko baka ku di juu di ten u dë aki o kaba?”

⁴ Nöo hën Masa Jesosi piki u taa: “Söö. Wë a bunu fuun sabi ën tuu e, fu sëmbe an sa ganjan unu. ⁵ Biga di juu dë, nöo sëmëni sëmbe o hopo ta tei mi në taa de da di Paamusi Könu, nöo a di fasi dë de o ta kisi sëmëni sëmbe ta ganjan.

⁶ “Nöo un haika e. Te di juu ta kisi, nöo woon ta jei taa: ‘Feti dë aki,’ te wan pisi, ‘Feti dë ala.’ Nöo wan musu panta e, biga dee lö soni dë musu ko pasa ufö. Ma nëen da di kaba eti e. ⁷ Di juu dë, nöo wan köndë o hopo go feti ku di oto köndë, wan könu o hopo go feti ku wan oto könu, gaan hangi o ko, goonliba o ta seki, kamian o ta bai ta latja. ⁸ Nöo di dë hën da di seti nöo fu di gaan fuka ten di dë u ko. A o dë leti kuma te bëe seti njan wan mujëe faa pai. Sö dee fuka dë o ta lei taa di juu zuntu fu di ten u dë aki musu kaba.

⁹ “Nöo di juu dë, de o seti du ku un dee sëmbe u mi tu. De o buta unu a sëmbe maun u de sitaafu kii. Hii sëmbe o ta buuse unu fu di un nama ku mi hedi. ¹⁰ Hën wë mbei hia sëmbe o bia baka, de an o a’ biibi a mi liba möön. Nöo di juu ten dë, di libi o hogi tee. Sëmbe o ta tja de na de go sei, de o ta buuse deseei te na soni. ¹¹ Nöo sëmëni sëmbe o hopo ta konda taa de da tjabukama u Gadu, nöo de o ta ganjan hia sëmbe ta kisi ta hai tja ko a de së.

¹² “Nöo fa dee sëmbe u di ten dë o libi hogi ku deseei tjika dë, nöo gaan së u de an o lobi de na de möön e. ¹³ Ma nöo dee sëmbe dee o tai hati ta biibi a Gadu tee dou di kaba pisi, nöo de o feni di libi u teego. ¹⁴ Ma nöo di bunu buka u di Njunjun Tii u Gadu musu paaja te dou hii goonliba e, be hii föluku musu jei. Nöo baka u di dë ufö di ten u dë aki o kaba.

¹⁵ “Nöo te wan pisi, nöo woon si di gaan hogi di di tjabukama u Gadu de kai Daniëli bi taki e. Di hogi dë, Masa Gaangadu an sa si ën a wojo seei, kwetikweti, biga hën ta biinga u poi hii bumbuu soni kaba a sösö gbededee. Nöo di hogi dë o hopo ën seei buta leti a di kaba apaiti kamian u Masa Gaangadu Wosu, ka hën wanwan bi musu dë. Sö a o hopo ën seei tjika. (Nöo fa u sikifi ën aki, nöo di sëmbe di ta lesi, nöo be a buta mëni nëen bunu faa musu fusutëen.)

¹⁶ “Nöö te di soni u taki dë pasa, nöö dee sëmbë dee dë a Judea köndë aki nöö de musu kule hesihesi go tjubi a dee gaan kununu liba e. ¹⁷ Ee wan sëmbë i dë a i wosu a baiko a liba ala, nöö i musu bazia wante kai a goon kule go tjubi. Ja musu bia go a i wosu dendu seei taa i nango tei soni fii tja go ku i. Nönö. Sö i musu biinga kule hesi tjika. ¹⁸ Nöö dee sëmbë dee dë a goon dendu, sö nöö de musu kule wantewante go tu. De an musu go a wosu go tei koosu u de tjai. ¹⁹ Nöö a o tjali möönsö o, dee sëmbë, da dee mujëë dë ku bëë ku dee dë ku miii a maun. Biga dee daka naandë o dë wan hebi daka seei da de.

²⁰ “Nöö un musu ta begi Gadu taanga e, be di juu naandë an kisi i a kötö ten, ee nasö a saba daka ‘di a’ tjina fii kule. ²¹ Biga mi taki da unu taa, fu sensi di Masa Gadu mbei goonliba, nöö di lö gaan fuka dë an bi ko pasa wan daka eti. Nöö söseei tu an o pasa ufö di ten dë dou. Nöö fa a o pasa naandë, nöö an o pasa möön tu e. ²² Ka soni o hogi tjika dë, mi taki da unu taa ee Masa Gaangadu an tapëën hesi, nöö na wan sëmbë o dë ku libi a goonliba möön. Hii sëmbë seei tuu fiaa o dëdë kaba. Ma fu dee sëmbë dee Masa Gaangadu tei ko sëmbë fëën, nöö fu de hedi wë a o tapëën möön hesi.

²³ “Söö. Nöö di juu dë, nöö wan sëmbë o ko taki da i taa: ‘Luku di Paamusi Könu leti naandë!’ Ma wan musu piki e. ²⁴ Biga sëmëni sëmbë o ta hopo ta ganjan sëmbë taa de da tjabukama u Gadu ee nasö de da di Paamusi Könu. De o ta du gaan foondo soni ta bia sëmbë hedi ta hai tja ko a de së. Mi taki da unu taa ee a bi sa, nöö de bi o ganjan dee sëmbë fu Gadu seei tu, dee a bi tei kaa ko sëmbë fëën seei. Un si ö? ²⁵ Nöö fa mi ta taki dee soni da unu aki, nöö mi ta taki de a fesi da unu fu buuja an musu kisi unu. Biga un bi jei de kaa.

²⁶ “Nöö mi o toona bai unu wan pasi möön, kumafa i si mi bi bai unu dë kaa taa ee de ko taki da i taa: ‘Di Paamusi Könu ko e! A dë leti a sabana dendu ala!’ nöö wan musu kule go luku e. Biga na tuu. Ee de taa: ‘Haika, a dë leti tjubitjubi a wosu dendu dë,’ ma wan musu piki e. ²⁷ Biga te mi ko, nöö an o dë wan tjubitjubi soni sö. Nönö. A o dë limbolimbo u hii sëmbë u goonliba sa si, leti kuma te gaangadu koti faja a di së u sonu kumutu nöö i ta si ën te a di së u sonu go tu. Sö nöö di ko u Mi di ko Libisëmbë Mii aki o dë e. An o dë seei u oto pena taki da oto, biga hii sëmbë o si mi kaa.

²⁸ “Ja sabi fa a dë te soni dëdë pondi a wan kamian nö? Te wan pisi nöö joo si hia tingifou ta hai ta ko gidjii dë u de ko njan di soni. Wë sö nöö di ko u mi o dë u hii sëmbë sa si tu. An o dë a tjubi.

²⁹ “Nöö a baka u di fukaten u bi taki dë, nöö wanlö gaan soni o pasa, leti kumafa di tjabukama u Gadu bi taki ën. A taa:

Di sonuwojo o dungu kankan.

Nöö di libawojo an o tuwë limbo möön tu.

Nöö dee teeja dee dë a liba ala,

de o ta kumutu a de kamian ta puu ta kai.

Hii soni u mundu kaa o ta seki.

Sö di tjabukama bi taki, nöö sö a o ko pasa a di ten u ta taki aki.

³⁰ “Nöö di juu ten dë, de o si di maaka fu Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki te a liba ala, nöö hii sëmbë u di goonliba aki tuu o ta bai ta këë te na soni. Biga de o si mi ta koti faja ta ko a dee bundji dendu ala ku gaan kaakiti. ³¹ Nöö fa mi o ta ko dë, nöö wan tutu o piki taanga. Nöö dee basia fu Masa Gaangadu köndë o ta waka ta pii hii dee sëmbë u Gadu tuu hai tja ko buta a wan kamian. De o pii de a hii kamian ka de bi dë, ee a sonu go, ee a sonu kumutu, ee a basusë, ee a libasë. Sö dee basia o hai de ko makandi.

³² “Söö dee sëmbë, be mi lei unu wan soni a di fuuta pau de kai figa. Te un si di pau dë toona ta buta njunjun uwii ta ko, nöö un sabi taa a deewei buka u dë, na sö nö? ³³ Wë nöö so seei tu, te un si dee soni mi bi taki da unu aki ta pasa, nöö un musu sabi taa di juu kisi u Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki toona ko. ³⁴ Nöö mi taki da unu seei gbelin taa dee lö sëmbë u di ten u dë aki, na de tuu o dëdë e, bifö hii dee soni mi taki dë tuu o ko pasa.

³⁵ “Nöö fa mi ta fan ku unu aki, nöö mi taki e, taa hii soni u goonliba aki ku hii soni a liba ala tuu sa kaba a sösö, ma dee wöutu dee mi ta taki da unu aki, na wan u de seei o lasi kaba a sösö möönsö. Sö de dë tuutuu soni tjika.

Aki ta lei taa i musu dë

seekaseeka da di kaba u di ten

u dë aki.

Maik. 13:32-37; Luk. 12:41-48, 17:26-30, 34-36

³⁶ “Ma nöö fa mi taki dee soni dë seei, ma na wan sëmbë sabi na un juu ten de o pasa e. Dee basia u Gadu Köndë an sabi, nöö Mi di Mii u Gadu aki seei, ma sabi tu. Ma mi Tata a liba wanwan tö nöö sabi un juu de o pasa.

³⁷ “Nöö leti kumafa un jei soni bi waka a di ten u Noa, nöö sö nöö soni o dë a di ten Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki o toona ko a goonliba. ³⁸ Biga dee sëmbë u di ten naandë bi dë ta njan u de ta bebe ta tei mujëe ta da mujëe manu, tee dou di daka Noa go a di gaan sipi.

³⁹ De an bi mëni seei taa sö wan hogi dë u ko miti de. Ma te u de kë mëni, nöö hën tjuba kai gbulululu singi di goonliba pii, sawa de tuu fia tja go kii puu dë.

“Nöö mi taki da unu taa leti sö nöö a o dë a di juu ten mi o toona ko a goonliba. ⁴⁰ Biga tu sëmbë sa dë u de a goon dendu ta wooko, te wan pisi mi o ko tei wan u de tja go, di otowan o fika naandë. ⁴¹ Tu mujëe o dë u de ta puu fania, te wan pisi mi tei wan u de tja go, di otowan fika. ⁴² Nöö hën mbei mi ta bai unu aki taa be un ta dë setiseti ta mëni mi e. Biga wan o sabi na un juu di Masa fuunu aki o toona ko a unu.”

⁴³ Nöö hën Masa Jesosi toona taki wan oto soni u di ko fëen möön taa: “Di ko u mi o dë leti kuma te wan fufuuma go booko wan wosu a ndeti. Wë nöö di sëmbë di abi di wosu, ee a bi sabi un juu di fufuuma bi o ko, nöö a bi o dë ku wojo setiseti ta watji ën fu an ko booko di wosu fëen. Na sö nö? ⁴⁴ Nöö hën mbei un musu ta dë setiseti e. Biga tee wan daka nöö mi o dou a unu liba vau sö, a wan juu di wan bi mëni seei taa mi ta ko.”

⁴⁵⁻⁴⁶ Hën a taa: “Di juu dë o dë kuma te wan guduma o go a wan kamian. Nöö a o kai wan u dee futuboi fëen ko nëen faa musu butëen basi a dee otowan fëen liba. Hën o ta seeka de ta da de njanjan kumafa a dë fanöudu, fu tee di juu kisi fu de masa toona ko.

“Wë nöö a o bunu seei da di lö futuboi dë e, ee a dë taa a ta du di wooko fëen a wan bunu fasi ku fusutan. ⁴⁷ Biga tee di juu dou u di masa fëen toona ko, nöö a o si taa a wooko bunu. Nöö a o wai ku ën seei te a o buta hii gudu fëen tuu nëen maun faa musu ta seeka dëen nöömö.

⁴⁸ “Ma ee di futuboi dë wan hogi sëmbë, nöö kandë a o pakisei nëen hati taa: ‘Wë fa di masa u mi ta hoi longi tjika aki, nöö kandë an o ko eti.’ ⁴⁹ Nöö a o seti ta fon dee oto futuboi kuma hën ta du hogihogi ku de. Nöö a o ta waka ku dee mati fëen ta njan ta bebe soni a kamiankamian ta dööngö. ⁵⁰ Nöö i sabi andi o pasa ö? Te wan pisi nöö di masa fëen o ko dou a wan juu di an bi mëni ën seei. ⁵¹ Nöö mi taki da unu taa a o sitaafu di futuboi fëen naandë wan gaan hogi sitaafu e. Biga a o tuwëen go a di kamian ka dee bödjëema ta dë, nöö naandë a o dë ta tja fuka ta bai ta kai olo ta njan tanda fu nöömö.”

Sö wë Masa Jesosi taki da u di juu dë.

25

Disi da di oto u dee

teni mujëe mii.

¹ Nöö hën Masa Jesosi taa: “Mi o konda wan oto woto da unu aki möön u lei unu fa di Njunjun Tii u Gadu dë.”

Hën a taa: “Wë un sabi fa di guwenti dë kaa, u te wan womi ku wan mujëe o tööu. Dee wëndjë mujëe mii o go miti ku di womi fu de tei ën tja go tööu ku di mujëe. Na sö nö?”

“Wë nöö hën wë de o hoi wan tööu, nöö teni mujëë mii bi musu go miti ku di womi a wan kamian, fu de tjëën ko a di mujëë. Hën wë de seeka te de kaba, hën de tei de lampu faja hën de nango. ²⁻³ Ma nöö feifi u dee mujëë mii waka a wan don fasi. Biga de an tja oli möön leki di dë a de lampu kaa. ⁴ Ma nöö de feifi otowan, de waka ku fusutan. Biga di de kumutu fu de go, nöö hën de tja oli go ku de.

⁵ “Nöö hën wë de go sai dë ta luku di womi o tööu di tööu faa ko. Ma nöö a waka lati seei, hën de sai dë tefa ndeti, hën wë duumi tja de gbolo.

⁶ “Hën de dë te tuwalufu juu u ndeti, te u de kë mëni hën de jei bai taa: ‘Un hopo! Un hopo seeka! Di womi ta ko e!’

⁷ “Nöö hën de teni mujëë mii panta hopo vu, hën de kisi lampu u de valai seeka hesihesi.

⁸ “Ma nöö dee feifi dee bi waka a don fasi dë, hën de pidi dee otowan taa: ‘Mujëë gaantangi, u begi unu un da u wan piki oli fuu munjan maaun, biga faja fuu ta tapa.’

⁹ “Ma nöö de piki de taa: ‘Wë nönö, mujëë, di fuu an hila tjika fuu da unu e. Be un go bai a dee wënkëma.’

¹⁰ “Nöö hën wë de feifi mujëë mii hën de go u go bai oli. Nöö fa de go dë, hën di womi ko miti ku de feifi mujëë mii dee bi fika dë, nöö hën de tjëën go a di tööuwosu. Nöö di de go dou, hën de tapa döo gbalai söötö, biga di juu pasa kaa u sëmbë musu ko a di piizii. Nöö hën de dë a di piizii wante.

¹¹ “Nöö hën de sai dë tee wan pisi hën de feifi mujëë mii dee bi fika baka dë ko dou ko ta naki di döo ta bai taa: ‘Gaantangi o, dee sëmbë. Un ko jabi döo da u baa.’

¹² “Nöö hën di womi di abi di tööu hakisi taa: ‘Ambë da dee sëmbë ta bai ta kai mi dë?’ Hën a gandji da de taa: ‘Un go kumutu dë e! Ma sabi unu seei!’ ”

Sö wan oto wë Masa Jesosi tei konda da u te a kaba. ¹³ Nöö hën a taa: “Hën wë mbei mi ta bai unu e, taa be un dë seei kabakaba hiniwanten. Biga wan sabi di juu di mi o toona ko a goonliba.”

Aki da di oto u wanlö sëmbë di bi musu wooko ku möni.

Luk. 19:11-27

¹⁴ Nöö hën a toona tei wan oto woto konda da u möön, faa lei u fa di Tii u Gadu dë. A taa: “Wan guduma bi dë nëën köndë, nöö hën wë a o go a waka a wan oto köndë. Nöö di a o go, hën a kai dii futuboi fëën ko nëën, nöö hën a tei möni hën a paati da de fu de musu wooko ku ën dëën.

¹⁵ “Wë nöö di fosuwan a buta feifi dusu nëën maun. Di u mbei tu a buta tu dusu. Di u mbei dii hën a buta wan dusu. Nöö fa a da de di möni peipei dë, nöö a da de ën leti kumafa a sabi taa de abi köni tjika fu de sa wooko ku ën. Hën a baka u di dë, hën a tei pasi hën a go.

¹⁶ “Nöö fa di masa go dë, hën di futuboi di feni di feifi dusu dë, hën a ta wooko ku ën tefa a toona feni feifi dusu möön buta nëën liba, a ko teni dusu. Sö di sëmbë dë wooko ku di fëën tjika. ¹⁷ Nöö söseei di u tu, a wooko ku di fëën tee a feni tu dusu möön buta a di fëën liba, a ko fö dusu.

¹⁸ “Ma nöö di u mbei dii, hën a tei di wan dusu fëën dë nöö hën a go diki baaku te a kaba, hën a bei ën buta a goon basu dë.

¹⁹ “Wë nöö di masa u de go tan longi seei ufö a toona ko. Nöö di a toona ko, nöö hën a kai dee futuboi fu de ko konda dëën unfa de wooko ku di möni tjika.

²⁰ “Nöö hën di fosuwan ko. Nöö hën a taki dëën taa: ‘Masa o.’ A piki. A taa: ‘Wë di feifi dusu i bi disa da mi aki nöö mi wooko ku ën e, tee nöö hën mi feni feifi dusu toona buta nëën liba möön. Nöö ja ta si ën aki nö? Mi tjëën ko da i.’

²¹ “Hën di masa fëën wai ku ën seei. A taa: ‘Aai, womi, i dë wan sëmbë u futoou e. I dë wan bumbuu futuboi u mi seei. Wë nöö di i wooko sö bunu ku di piki soni mi bi buta a i maun dë, nöö mi o toona buta wan möön gaan soni a i maun awaa. Nöö be i fika ku mi aki e, be u tuu ta wai makandi.’

²² “Nöö baka u di dë, hën di u mbei tu hën a ko. Nöö hën a taa: ‘Wë, Masa.’ Hën a piki. A taa: ‘Wë i bi da mi tu dusu. Wë nöö mi wooko ku ën te nöö hën mi toona feni tu dusu buta nëën liba möön. Ja ta si ën aki nöö? Mi tjëen ko da i.’

²³ “Hën di masa fëën taki dëën taa: ‘Aai, womi, i dë wan sëmbë u futoou e. I dë wan bumbuu futuboi u mi seei. Wë nöö di i wooko sô bunu ku di piki soni mi bi buta a i maun dë, nöö mi o toona buta wan möön gaan soni a i maun awaa. Nöö be i fika ku mi aki e, be u tuu ta wai makandi.’

²⁴ “Nöö hën di u mbei dii nöö hën a ko dou. Hën a taa: ‘Wë Masa, wë fa i dë aki, wë nöö mi bi sabi taa i dë wan hogi sëmbë. I ta koti soni ka ja bi paandi. I ta pii ka ja bi jaa tuwë.

²⁵ Nöö di mi sabi sô fii kaa, nöö mi fëë e. Nöö hën wë mbei mi go diki baaku te mi kaba hën mi bei di möni fii. Nöö ja ta si ën kädë aki, mi tjëen ko da i.’

²⁶ “Nöö di di sëmbë fan sô te a kaba, nöö hën di masa fëën hati boonu. Hën a gandji dëën te na soni, a taa: ‘Ju hogisonima, malëngëma ju! Di i bi sabi taa mi ta koti soni ka ma bi paandi, mi ta pii soni ka ma bi jaa tuwë, ²⁷ wë nöö i bi sa tja di möni u mi tololoo go buta a banku. Biga mi bi sa feni wan piki wini nëën te mi ko.’

²⁸ “Nöö hën a manda dee oto futuboi fëën taa: ‘Un go puu di wan dusu nëën maun naandë e, nöö un da di sëmbë di abi teni dusu ën. ²⁹ Biga di sëmbë di bi abi te a hila kaa, nöö hën o toona feni te pasa maaka. Ma nöö di sëmbë di abi wan pikiwan nöö, nöö nëën maun de o puu di pikiwan a abi dë, be a fika ku sôsô maun tjololoo.’

³⁰ “Hën a taa: ‘Un go tei di sôsô futuboi naandë puu a mi aki, nöö un tuwëen go a dungudungu ala, ka sëmbë ta tja fuka ta bai ta kai olo ta njan tanda fu nöömö.’ ”

Nöö sô wan woto Masa Jesosi tei lei u e.

Aki ta lei fa Masa Jesosi o kuutu sëmbë a bakaten.

³¹ Hën a toona fan ku u möön, a taa: “Te wan daka nöö Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki o toona ko a goonliba e, mi ku dee basia u Gadu Köndë tuu. Nöö fa mi o ko dë, nöö ku hii di hei u Masa Gadu di a abi, ku hën wë mi o ko e. Biga mi o ko fu mi ko sindo a di könubangi u mi, nöö di waiti u Gadu o ta koti faja a hii di kamian.

³²⁻³³ “Nöö di juu ten dë, nöö de o kai hii sëmbë u goonliba kumutu a hii dee köndëköndë tuu fia tja ko a mi fesi, nöö mi o paati de a tu pei. Hafu u de o dë a mi letimaun së, hafu u de o dë a mi töötömaun së, leti kumafa dee sëmbë ta kiija mbeti ta paati dee mbeti u de, sikapu dë a wan së, kaabita dë a wan së.

³⁴ “Nöö mi o taki da dee sëmbë dee dë a mi letimaun së taa: ‘Söö, wë un dee sëmbë Gadu limbo fesi da aki, un pasa ko tei di kamian fuunu a mi Tata köndë aki e, di i si a bi seeka buta dë gaanduwe da unu kaa bifö a seti mbei goonliba. ³⁵ Biga di mi bi dë da hangi ta kii, nöö hën un da mi soni mi njan. Di dëwata bi ta kii mi, hën un da mi wata mi bebe. Di mi bi dë wakama, nöö hën un tei mi buta a unu wosu seeka. ³⁶ Mi bi dë pënëpënë söndö soni a sinkii, hën un tei koosu da mi, mi bisi. Di mi bi siki hën wë un sölugu mi. Nöö di de bi tja mi go söötö a dunguwosu nöö hën un ko luku mi e.’

³⁷ “Nöö fa mi o fan dë, nöö a o bigi seei da de. Nöö de o hakisi mi taa: ‘Wë Masa o, na un juu u bi si i a kamian hangi bi ta kii i, hën u da i soni fii njan? Na un juu u bi si dëwata ta kii i, hën u da i wata i bebe? ³⁸ Na un juu u bi si i kuma wakama a wan kamian hën u tei i buta a wosu? Na un juu u bi si i söndö koosu a sinkii hën u da i soni u bisi? ³⁹ Na un juu u si i suwakisuwaki ee nasö a dunguwosu, hën u bi ko luku i?’

⁴⁰ “Nöö mi o piki de taa: ‘Haika e. Hii dee bunu dee i si un bi ta du dee sëmbë u mi tee dou ku dee kaba lagiwan tuu ala, nöö mi seei wë un bi ta du dee bunu dë e.’ Sô mi o piki de.

⁴¹ “Nöö baka u di dë, nöö mi o bia fan ku dee dë a mi töötömaun së taa: ‘Un waka pasa kumutu a mi fesi dë! Fa di siba u Gadu kisi unu dë, nöö un kaba a sôsö e! Nöö un go a di faja di ta kisi u nöömö, di de bi seeka da di didibi ku dee basia fëën. ⁴² Biga mi bi dë ku hangi ma wan bi da mi soni u njan. Dëwata bi kisi mi, ma wan bi da mi wata mi bebe.

⁴³ Mi bi dë wakama a unu mindi ma wan tei mi buta a wosu. Mi bi dë pënëpënë ma wan da mi soni mi bisi. Mi bi siki, mi bi dë a dunguwosu, ma wan ko sölugu mi.’

⁴⁴ “Nöö de o piki mi taa: ‘Aan, ma Masa o, a bigi da u poi. Na un juu seei u bi si i ku hangi, ma wa bi da i soni u njan? Na un juu u bi si i dëë wata ta kii, ma wa bi da i wata fii bebe? Na un juu u bi si i kuma wakama ma wa bi tei i buta a wosu? Na un juu u bi si i söndö koosu a sinkii ma wa da i koosu fii bisi? Na un juu seei i bi dë suwakisuwaki ee nasö a dunguwosu, ma wa bi sölugu i?’ Sö de o hakisi mi.

⁴⁵ “Nöö hën mi o piki de taa: ‘Mi taki da unu seei gbelin, taa fa i si wan bi heepi dee sëmbë u mi te dou ku dee kaba lagiwan seei, nöö mi seei wë i si wan bi heepi dë e.’ Sö mi o piki de.

⁴⁶ “Wë sö wë i ta si taa dee takulibima o feni gaan sitaafu fu teego, ma nöö dee sëmbë ta libi bunu a Gadu wojo, de o feni di libi u teego.”

Nöö sö wan oto Masa Jesosi taki dë.

26

Aki dee felantima u Masa Jesosi ta kuutu u de kii ën.

Maik. 14:1-2; Luk. 22:1-2; Joh. 11:45-53

¹ Nöö a baka u di dë, hën Masa Jesosi kai u dee bakama fëen te u piki. Hën a fan ku u taa: ² “Dee sëmbë, fa u dë aki tu daka nöö fika e, nöö di Pasika o kai. Nöö a dee daka ta ko aki de o kisi Mi di ko Libisëmbë Mii aki tja go buta a sëmbë maun u de musu peka mi a lakpa pau kii.” Sö wan soni Masa Jesosi taki da u.

³ Wë nöö di juu dë kaa, nöö dee Gaan Begima ku dee Gaan Womi bi go dë a di wosu u di Kaba Hei Begima de kai Kajafasi. ⁴ Nöö naandë wë de go sindo ta kuutu unfa de sa du de feni Masa Jesosi tja go kii.

⁵ Ma so u de dë a di kuutu taa: “Dee sëmbë, un haika e. Ee woo du di soni aki, nöö wa musu du ën a di Pasika daka, biga di köndë o mbei wajawaja da u poi nöö woo abi hogi në a lanti.” Sö so u de taki a di kuutu dendu.

Aki wan mujëë du Masa Jesosi wan gaan bunu.

Maik. 14:3-9; Joh. 12:1-8

⁶ Nöö di juu dë, u ku Masa Jesosi dë a di köndë de kai Betania. Nöö hën u go a di wosu u wan womi de kai Simon di bi siki tjinasiki, go njan.

⁷ Nöö hën u ta njan te wan pisi, hën wan mujëë ko dou ku wan hanse bata nëen maun ku wan gaan dii sumëësuti fatu nëen dendu. Nöö hën a waka tololoo ko a Masa Jesosi ka a dë a tafa naandë, hën a tutu di fatu nëen hedi te di fatu kaba këëë a di bata.

⁸ Nöö fa a du ën dë, nöö di soni an bunu da u dee bakama u Masa Jesosi seei, nöö hën u sai dë ta guunjan di mujëë taa: “Wë andi a du dë maingë? Di gaan dii fatu dë sö hën a poi kaba a sösö nö? ⁹ Biga a bi sa sei ën puu gaan hila möni, nöö de tei di möni paati da dee penama u di köndë.”

¹⁰ Ma fa u ta fan dë, Masa Jesosi sabi kaa. Hën a hakisi u taa: “Ma dee sëmbë o, andi mbei un sai dë ta guunjan di mujëë u du? An du wogi e. Wan gaan bumbuu soni seei wë a du da mi aki. ¹¹ Biga dee pootima o dë aki nöömö fuun ta sölugu, ma mi, ma o dë ku unu longi möön e.

¹² “Ma nöö boiti u di dë, i si fa di mujëë du dë ö? Fa a tutu di fatu a mi sinkii aki, nöö mi sinkii wë i si a seeka sö a fesi e, da di bei di de o bei mi abiti möön aki.

¹³ “Nöö mi taki da unu taa a hii kamian u goonliba ka de o ta konda di buka u mi kaa, nöö sö de o ta konda di bumbuu soni di mujëë aki du da mi tu.”

Aki Judasi go a dee felantima

u Masa Jesosi.

Maik. 14:10-11; Luk. 22:3-6

¹⁴ Nöo fa u mbei dë, hën wan fuu de kai Judasi Isikaliotu hopo vu disa u, nöo hën a waka tololoo go a dee Gaan Begima ka de ta kuutu dë, dee felantima u Masa Jesosi. Hën a go hakisi de taa: “Wë ee mi mbei möiti fuun sa feni Jesosi kisi, nöo andi woon paka mi?”

¹⁵ Hën de taa: “Sö nö womi? Wë ee u da i diiteni pisi soofu möni, nöo a o tjika ö?”

Hën a taki aai.

Hën de tei di möni konda kpaakpaa te de kaba gbelin, hën de tëndë dëen. Hën a tei ën nöo hën a go. ¹⁶ Nöo fu seti a di ten dë, hën a ta suku pasi nöömö unfa a sa du buta Masa Jesosi a dee felantima fëen maun.

Aki Masa Jesosi ku dee bakama fëen ta njan di Pasika.

Maik. 14:12-26; Luk. 22:7-23; Joh. 13:21-30; 1 Kol. 11:23-25

¹⁷ Wë nöo di gaan piizii de kai Pasika dë, nëen de ta njan di bëë di de ta jasa söndö sooda, nöo sëmëni daka longi de ta njan mën. Nöo a di fosu daka fëen de ta kii di sikafu mii njan. Nöo hën mbei u hakisi Masa Jesosi taa: “Masa o, naasë i kë fuu seeka kamian fuu ku i sa njan di daka?”

¹⁸ Hën a taki da u taa: “Wë un haika. Un go a di köndë di dë leti a u fesi aki, nöo woon si sö wan womi. Nöo un taki dëen taa: ‘Di Mësitë taki e, a taa di juu Gadu buta dëen nöo a ko zuntu kaa. Nöo a taa a kë ko njan di Pasika aki a i wosu.’ Sö fuun taki da di womi e.”

¹⁹ Nöo hën so fuu go hën de feni di wosu, hën de seekëen te de kaba fuu go njan.

²⁰ Nöo hën di sapate hën u go sindo a tafa ta njan, Masa Jesosi ku u dee tuwalufu bakama fëen tuu. ²¹ Hën u dë te wan pisi, hën a fan ku u taa: “Mi taki e, taa wan fuunu dë leti a u dendu aki o tja mi go sei da dee felantima u mi.”

²² Nöo di a fan sö tefa a kaba, hën a hati u tee, a da u gaan pakisei. Nöo hën u ta hakisi ën taa: “Masa o, fa i fan dë, nöo a sa kë taa mi ö?” Sö u ta hakisi oto a oto baka.

²³ Hën a piki taa: “Wan fuunu di i si mi ku ën ta munjan bëë a di wan kodo baafu paabi aki, hën wë o sei mi sö e. ²⁴ Nöo a dë sö tuu taa dee tjabukama bi sikifi sëmëni soni a fesi u Mi di ko Libisëmbë Mii aki, nöo de tuu musu pasa. Ma helu u di sëmëni di o sei mi aki. A bi möön bëtë hën mama an bi pai ën wan daka ko a di goonliba aki.”

²⁵ Nöo fa a fan dë, hën Judasi seei hakisi ën awaa taa: “Wë Mësitë, ambë da di sëmëni? Mi nö?”

Hën a piki ën taa: “Leti kumafa i si i taki ën dë, nöo sö a dë e, womi.”

²⁶ Nöo fa u dë a tafa ta njan naandë, te wan pisi hën Masa Jesosi tei wan bëë hën a da Gadu tangi te a kaba. Nöo hën a booko ën hën a tëndëen da u. Hën a taa: “Ja si fa mi booko di bëë aki ö? Hën da di sinkii u mi di o booko fu libisëmbë hedi. Un tei ën nöo un njan e.”

²⁷ Nöo a baka u di dë, hën a tei wan kan win hën a toona da Gadu tangi möön te a kaba, hën a tëndëen da u. ²⁸ A taa: “Un tei nöo un bebe e. Hën da di gadjabia u mi di mi o tuwë a goon fu Gadu sa mbei wan njunjun buka ku libisëmbë. Biga fa de o kii mi aki, nöo hën o mbei Gadu o puu hia sëmëni a bëë u dee hogi de bi du.”

²⁹ Hën a taa: “Mi taki da unu e, taa te mi ku unu bebe win a di fasi aki möön, nöo di Njunjun Tii fu mi Tata hën seti kaa e.”

³⁰ Nöo di u njan te u kaba kaa, hën u kanda wan kanda da Masa Gaangadu te u kaba, hën wë u hopo kumutu naandë ta waka nango a di kuun de kai Oleifi Kuun.

Aki Masa Jesosi ta taki da Petuisi andi o pasa.

Maik. 14:27-31; Luk. 22:31-34; Joh. 13:36-38

³¹ Hën Masa Jesosi fan ku u, a taa: “Dee sëmëni o, a di ndeti i si aki seei nöo na wan fuunu o abi biibi a mi liba möön e. Un tuu o go disa mi. Biga a o pasa leti kumafa dee fesiten tjabukama bi sikifi buta a di Buku taa de o fon di sëmëni di ta luku dee sikafu, nöo hii dee sikafu tuu o kule paaja fanjanfanjan.

³² “Ma nöö mi taki e, te mi weki baka kumutu a dëdë, nöö mi o go dë a Galilea ta luku unu.” Nöö sö Masa Jesosi fan ku u tefa a kaba.

³³ Ma nöö fa a fan dë, hën Petuisi piki ën wante taa: “Ambë, Masa! Aluwasi hii dee otowan aki tuu go disa i ma mi, aan juu seei di mi o disa i möönsö.”

³⁴ Nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: “Womi, fa mi o fan aki, nöö tuutuu soni mi o taki e. A di ndeti aki seei, ganian an o kanda ufö joo fia dii toon taa ja sabi mi, womi.”

³⁵ Wë nöö Petuisi an sa jei di soni dë. A taa: “Aluwasi ee mi ku i musu dëdë makandi seei, ma ma o fia möönsö taa ma sabi i. Na seei.” Nöö fa Petuisi taki dë, nöö sö nöö u dee oto bakama tuu taki.

Aki Masa Jesosi dë a di djai

de kai Gëtiseimani.

Maik. 14:32-42; Luk. 22:39-46

³⁶ Nöö hën u ku Masa Jesosi nango tefa u go dou a wan djai de ta kai Gëtiseimani. Nöö hën a taki da u taa: “Un sindo aki ufö e, nöö mi o go ala go begi.”

³⁷ Nöö hën a tei Petuisi ku de tu mii u Zebedeosi, hën de ta waka nango te de go dou a wan kamian u di djai. Nöö hën gaan pakisei ko a Masa Jesosi liba te an saanfa u du. A ko dë seei fukafuka tee na soni.

³⁸ Hën a taki da de taa: “Womi, fuka ku tjali fuu mi hati tee kuma a sa tja dëdë kii mi. Nöö un tan aki ta da mi taanga e.”

³⁹ Nöö hën a waka go a fesi abiti sö, hën a kai tapa fesi a goon dë wante. Nöö hën a begi taa: “Ke Taata o, gaantangi mi begi i, di soni di i lai da mi u mi bebe aki, ee i sa puu ën da mi u ma bebëen nöö be i puu ën o. Ma nöö fa mi fan aki seei, ma na du di soni di mi kë e, ma be a pasa kumafa i kë.”

⁴⁰ Nöö di a begi sö tefa a kaba, hën a hopo toona go a de dii womi dee a bi disa dë, nöö hën a si taa de ta duumi.

Hën a kai Petuisi te a piki a taa: “Womi, wan sa tan ku wojo ku mi di wan kodo juu langa aki seei nö? ⁴¹ Wë un weki hoi wakiti e, nöö un begi taanga be di didibi an wini unu. Ma mi sabi taa hati fuunu kë du kumafa a fiti, ma wan taanga sö.”

⁴² Nöö hën a toona go begi di wan seei begi baka. A taa: “Taata, di soni di i lai da mi u mi bebe, nöö ee an sa puu, nöö heepi mi be mi bebëen nöö. Biga di soni di i kë, nöö hën musu pasa.”

⁴³ Nöö hën a toona ko a de dii bakama fëen möön, hën a si taa de toona ta duumi möön. Duumi nöö hebi a de wojo sö. ⁴⁴ Nöö hën a disa de dë, hën a toona go begi di u mbei dii pasi, di wan seei begi te a kaba.

⁴⁵ Nöö hën a toona ko a de dii bakama dë möön. Hën a fan ku de taa: “Duumi nöö un ta duumi ta böö sinkii sö nö baa? Wë ma nöö di juu kisi o. De sei Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki da dee hogihatima kaa. ⁴⁶ Nöö un hopo boo go e, biga di sëmbë di sei mi hën wë ta waka ta ko dë.”

Aki de kisi Masa Jesosi.

Maik. 14:43-50; Luk. 22:47-53; Joh. 18:3-12

⁴⁷ Nöö Masa Jesosi an kaba u fan seei, nöö hën wë Judasi dou, hën ku wanlö gaan hila sëmbë. De ko ku feti lai e, de ko ku ufangi, de dë ku kodjo a maun. Nöö fa de ko dë, nöö dee Gaan Begima ku dee Gaan Womi wë bi manda de e.

⁴⁸ Wë nöö Judasi di könkuma bi taki da de kaa taa: “Haika, mi o da unu wan maaka. Fa i si woo go dou naandë, nöö di sëmbë di i si mi o bosi, nöö hën da di sëmbë di un musu kisi e.” Sö wan buka a bi mbei ku de te a kaba.

⁴⁹ Nöö fa de go dou naandë, hën a waka go a Masa Jesosi wante, hën a dëen odi taa: “Mësitë, odi o.” Hën a bosi ën a bandjajesi naandë kumafa di guwenti u di köndë bi dë te joo da wan sëmbë fii odi.

⁵⁰ Hën Masa Jesosi taa: “Mati o, di soni di i ko aki fii ko du, nöö be i du ën nöö e.” Nöö fa a fan dë, hën dee sëmbë kule voo ko kisi ën gbalau panjan gingin wante u de tja go.

⁵¹ Nöö hën wan fuu dee bakama u Masa Jesosi hai di ufangi fëen valau puu a dosu hën a hiti go dë. Nöö hën a koti di futuboi u di Kaba Hei Begima jesi belim puu tuwë a goon naandë.

⁵² Ma nöö hën Masa Jesosi taa: “Nönö womi, toona tuusi di ufangi fii nëen dosu e. Biga di sëmbë di hopo ufangi a liba nöö ju ufangi o kii.”

⁵³ Hën a toona taa: “Unfa i mëni, baa? I sa’ taa ma abi kaakiti fu mi sa hakisi mi Tata faa heepi mi nö? Biga a sa manda möön un mëni dusudusu basia fëen köndë u ko puu mi a dee sëmbë aki maun. ⁵⁴ Ma nöö ee mi du sö, nöö dee soni dee fesiten tjabukama bi sikifi buta a di Buku, nöö de an o pasa möön.”

⁵⁵ Nöö hën a bia fan ku dee hia sëmbë ko nëen naandë, a taa: “Dee sëmbë, faandi mbei un ko a mi aki ku feti soni ku kodjo ku ufangi, fuun ko kisi mi kuma mi da wan toobisëmbëma a di köndë? Biga hiniwanten mi bi dë a di Wosu u Masa Gadu ta lei sëmbë, ma tökuseei wan bi kisi mi.

⁵⁶ “Ma seei mi sabi taa dee soni ta pasa aki, nöö de musu fu ko pasa, be dee soni dee fesiten tjabukama bi sikifi musu ko tuu.”

Nöö fa a fan dë, nöö hën hii u dee bakama fëen tuu fiaa kule go disëen. A fika hën wanwan ku dee sëmbë dee ko kisi ën dë.

Aki de tja Masa Jesosi go a kuutu.

Maik. 14:53-65; Luk. 22:54-55, 63-71; Joh. 18:13-14, 19-24

⁵⁷ Nöö hën de tei ën tja go tee a di wosu fu di Kaba Hei Begima u bi taki dë de kai Kajafasi. Biga naandë dee Sabima u Wëti ku dee Gaan Womi tuu bi hai ko makandi ta luku u de tja Masa Jesosi ko.

⁵⁸ Ma nöö fa dee sëmbë ta tjëen go dë, nöö Petuisi bi dë te a baka ala ta waka sapisapi ta ko. Nöö hën a nango tee go dou a di djai dendu. Nöö hën a sindo ku dee watjima u di wosu ta luku ee unfa de o du ku Masa Jesosi.

⁵⁹ Nöö di juu dë, hën di Kaba Hei Begima ku dee tiima ku hii dee oto kuutuma u dee Dju tuu sai dë kaa ta mindi soni ta buta a Masa Jesosi hedi. De ta suku föutu nëen nöömö fu de feni tja go konda da dee lanti u Loomë dee ta tii di köndë, be gaan lanti sa piki taa a musu dëdë. ⁶⁰ Ma nöö hii fa de ta pii soni ta mindi dëen seei, ma na wan soni de si bigi tjika faa musu dëdë.

⁶¹ Te wan pisi, hën tu u dee mindisonima hopo taanpu. Hën de taa: “Lanti, un haika e. Di womi i si aki sö, hën bi taki taa a sa booko di Wosu u Masa Gadu tuwë a goon, nöö a dii daka dendu nöö a sa toona mbei ën baka. Sö wë a bi taki e, fa i si un ta si ën aki.”

⁶² Nöö hën di Kaba Hei Begima hopo vu taanpu a pë. Nöö hën a fan ku Masa Jesosi, a taa: “Wë di soni fii de ta taki aki, andi fëen joo taki? Soni de ta mindi da i, naa sö i taki tuu?”

⁶³ Ma Masa Jesosi dë fëen pii. An piki ën na wan töngö seei.

Nöö hën di Kaba Hei Begima fan ku ën möön taa: “Mi manda i e, fii soi da mi a di libilibi Gadu fesi aki, taa di soni joo piki mi, a o dë tuutuu soni. Nöö mi hakisi i taa ee ju da di Könu di Gadu bi paamusi taa a o manda ko? Ju da di Mii u Gadu nö?”

⁶⁴ Nöö hën Masa Jesosi piki ën awaa, a taa: “Wë leti kumafa i si i taki dë, nöö sö nöö mi dë e. Nöö di juu o dou, nöö woon si Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki sindosindo leti a letimaun së u Masa Gaangadu di abi hii kaakiti a mundu. Woon si mi kumutu a liba ala ta saka ta ko e, a dee bundji dendu.” Sö a piki ën.

⁶⁵ Wë nöö fa a fan dë, nöö hën di Kaba Hei Begima tënë dee koosu fëen sinkii seei zaaa, „hati fëen nöö boonu sö”. Hën a taa: “Dee sëmbë, andi un kë jei möön? An dë fuu suku kotoigi möön e. Biga wan jei fa a mindi soni da Masa Gaangadu nö? ⁶⁶ Andi un pakisei fuun du ku ën?”

Hën de tuu bai piki a di kuutu taa: “Aan soni u du möönsö, dëdë nöö a musu dëdë e!”

⁶⁷ Nöo fa u mbei dë, hën de bigi u du hogihogi ku Masa Jesosi awaa. De ta tunta nëen fesi, de ta naki ën ku böö, „de tai ën wojo, hën de ta naki ën baai maun a bandjajesi ta mbei ën fa taa: ⁶⁸ “Di i taa i da di Paamusi Könu, i ku Gadu ta fan, nöo konda da u ee ambë naki i di naki?” Nöo sö dee sëmbe ta du ku Masa Jesosi di juu naandë.

Aki Petuisi fia taa an sabi

Masa Jesosi.

Maik. 14:66-72; Luk. 22:56-62; Joh. 18:15-18, 25-27

⁶⁹ Ma nöo fa dee soni ta pasa dë, Petuisi hën a dë pii sindosindo ku dee watjima a di djai dendu. Te wan pisi hën wan mujëe futuboi fu di wosu ko nëen, hën a hakisi ën taa: “Wë womi, na i bi dë ku di Jesosi fu Galilea naandë nö?”

⁷⁰ Nöo hën Petuisi fia a hii dee sëmbe dë fesi taa: “Ambë? Mi? Nönö! Ma saandi i ta taki dë.” ⁷¹ Hën a hopo kumutu dë waka go a di djai döobuka ala.

Nöo hën wan oto mujëe mii ko nëen möön, hën a fan ku dee sëmbe taa: “Di womi i si aki, a bi dë ku Jesosi u Nazalëti tu e.”

⁷² Hën Petuisi toona fia möön, a soi seei taa: “Ma sabi di sëmbe un ta taki dë e!”

⁷³ Te wan pisi, hën wanlö sëmbe bi dë taanputaanpu dë, hën de ko a Petuisi möön taa: “Womi, an dë fi pena fia taa ja dë sëmbe u di womi dë e. Biga u ta jei a di töngö tatai fi taa i da wan Galilea sëmbe.”

⁷⁴ Höön, wë Petuisi an bi fia eti e. Hën a ta konda soni a buka ta sibëen seei ta fia tee, a taa: “Mi taki da unu e, taa di womi dë ma sabi ën seei wan daka, kwetikweti!” Nöo fa a fan dë, wante nöo hën wan ganian bai kanda te a koti.

⁷⁵ Nöo hën Petuisi ko mëni di fan di Masa Jesosi bi fan ku ën taa: “A di ndeti aki seei, ganian an o kanda bifö joo fia dii pasi taa ja sabi mi.” Nöo di a ko mëni di soni dë, hën a kule go a döo go këe te a bigi. Hati nöo a hati ën sö.

27

Aki de tja Masa Jesosi go

a Gaama Pilati.

Maik. 15:1; Luk. 23:1-2; Joh. 18:28-32

¹ Nöo hën di dobooko fëen mamate biten, hën dee Gaan Begima ku dee Gaan Womi kai kuutu u de taki unfa de sa du buta Masa Jesosi a dee gaan lanti fu Loomë maun. „Biga de an sa manda sëmbe go kii ee na dee Loomë lanti dë da de pasi.” Hën de kuutu tefa de ko feni wan baaku. ² Nöo hën de go tei Masa Jesosi, hën de bui ën te de kaba. Hën de tjëen go tee a di gaama de kai Pilati, di dee Loomë lanti bi buta faa tii dee Dju sëmbe.

Aki ta lei andi pasa ku Judasi.

Tjab. 1:18-19

³ Wë nöo di juu dë, hën Judasi ko si taa fa a sei Masa Jesosi dë nöo de o kii ën tuu. Nöo di soni ko hati ën tee an saanfa u du möön. Nöo hën a tei de diiteni pisi soofu möni dee de bi pakëen dë, hën a go a dee Gaan Begima ku dee Gaan Womi.

⁴ Hën a taki da de taa: “Dee sëmbe, ma du bunu e. Sö wan bumbuu sëmbe mi sei fu de kii ën tuwë buuu fëen a goon. Biga fa i si a sai dë, na hogi a du möönsö e.”

Ma nöo hën de piki ën taa: “Ambë? Wa a’ soni fëen u taki möön e. A fika da i.”

⁵ Nöo di de piki ën sö kaa, nöo hën a hiti di möni tuwë djolou a goon leti a di Wosu u Masa Gadu dendu naandë, hën a kule go hëngi hënseei kii.

Nöo sö wë di soni dë pasa ku Judasi e.

⁶ Nöo hën dee Gaan Begima go pii di möni te de kaba. Hën de taa: “Wë di möni aki an bunu u buta a di keiki kasi möön. An o kai ku di wëti fuu, biga hën da möni di de paka u de kii sëmbe.”

⁷ Nöo hën de kai pakisei te de kaba ee unfa u de du ku di möni. Nöo hën de ko fendi taa de o go a dee sëmbe ta mbei dee soni kuma agban sö go bai wan pisi goon a de fu de ta bei wakama. ⁸ Hën mbei de ta kai di goon dë Buuu Goon te kisi fa u dë aki.

⁹ Wë nöo fa di soni pasa naandë, nöo a kai makandi ku wan soni di tjabukama u Gadu de kai Jelemia bi taki a fesi, a taa: “De tei dee diiteni soofu möni di dee Isaëli sëmbe bi si taa a hia tjika fu paka u di sëmbe dë, ¹⁰ nöo hën de go bai wan goon ku ën a dee sëmbe ta tëmbe ku doti, kumafa Masa Gadu manda mi.” Sö a bi dë sikifisikifi a di Buku kaa e.

Aki de dë a Gaama Pilati pisi.

Maik. 15:2-15; Luk. 23:3-5, 13-15; Joh. 18:33-19:16

¹¹ Wë nöo di juu dë, de bi tja Masa Jesosi go a Gaama Pilati kaa. Nöo hën di Gaama hakisi ën taa: “Wë ju da di könu u dee Dju sëmbe tuu nö?”

Nöo hën Masa Jesosi piki ën taa: “A dë leti kumafa i si Gaama taki naandë.”

¹² Di juu dë, dee Gaan Begima ku dee Gaan Womi ta pii soni ta mindi ta buta a Masa Jesosi hedi tee a hia, ma Masa Jesosi an ta piki. A dë fëen pii nöo.

¹³ Nöo hën di Gaama hakisi ën taa: “Wë ja ta jei dee hia hogi fii de ta konda dë nö? Nöo ja o piki nö?”

¹⁴ Ma Masa Jesosi an taki na wan soni möönsö. Nöo di soni ko bigi da Gaama seei fu di a dë fëen pii, an ta piki.

¹⁵ Wë nöo a bi dë sö taa te di Pasika daka dou, nöo Gaama bi guwenti u puu wan sëmbe di lanti kë a dunguwosu da de. ¹⁶ Nöo di ten dë, wan gaan hogihatima de ta kai Balabasi bi dë a dunguwosu. ¹⁷ Nöo hën Gaama bia fan ku dee hia sëmbe dee bi hai ko dë taa: “Wë lanti, un saanfa di guwenti fuunu dë taa mi musu lusu wan sëmbe da unu.” Wë nöo undi u dee sëmbe aki un kë fu mi lusu da unu: Balabasi, naa Jesosi di un ta kai di Paamusi Könu fuunu aki?”

¹⁸ Wë fa a hakisi di soni naandë, nöo a sabi taa dee Dju hedima bi tja Masa Jesosi ko nëen fu di de ta haun ku ën. “Hën wë mbei na de a hakisi di soni ma a hakisi dee sösö sinkii sëmbe.”

¹⁹ Nöo fa Gaama ta fan ku dee sëmbe dë, nöo a bi dë sindosindo a di kuutubangi fëen. Te wan pisi, hën wan sëmbe tja wan buka ko dëen taa hën mujëe taki taa an musu dë a dendu fu di kuutu u di gaan bumbuu sëmbe naandë. Biga a di ndeti dë a bi sunjan wan sunjan, nöo a dëen fuka seei gaanfa nëen hati. Sö wë di mujëe u Gaama manda taki dëen.

²⁰ Nöo di juu ten Gaama ta haika di buka fëen mujëe naandë, nöo dee Gaan Begima ku dee Gaan Womi ta tuusi dee sösö sinkii sëmbe a baka ta duwengi de taa: “Un piki taa Balabasi faa lusu e! Un piki taa Balabasi un kë. Jesosi nöömö de musu kii.” Sö dee felantima u Masa Jesosi ta manda de u de taki.

²¹ Nöo hën aan soni möön. Gaama bia hakisi de taa: “Wë andi un feni fuun piki?”

Nöo hën de tuu bai wööö ku wan töngö taa: “Balabasi hën u kë e! Balabasi hën i musu lusu!”

²² Hën a hakisi taa: “Wë andi un kë u mi du ku Jesosi di de ta kai di Paamusi Könu fuunu aki?”

Hën de bai piki taa: “De musu pekëen a lakpa pau kii e!”

²³ Nöo hën Gaama toona hakisi de taa: “Ma wë un hogi seei wë a bi du?”

Hën de ta bai möön taanga nango taa: “Un pekëen nöo, un pekëen a lakpa pau kii e!”

²⁴ Nöo fa de ta bai dë, nöo Gaama ta luku de diin. A si taa an sa tapa de te a heepi möönsö. Ee an piki fa de kë, nöo de o mbei toobi booko di köndë.

Nöo hën a tei wata nöo hën a wasi maun te a kaba a hii dee sëmbe fesi dë. Hën a taa: “Söö, mi kaba e. Mi wasi maun puu miseei a dendu fu di buuu u di bumbuu sëmbe aki an fika a mi hedi. Soni fëen fika da unu e.”

²⁵ Nöo hën hii dee Dju sëmbe sai naandë tuu bai taa: “Aai, be a fika a u ku dee mii fuu tuu hedi e, taa u kii ën. Wa a’ toobi!”

²⁶ Nöo hën wë Gaama lusu Balabasi puu a dunguwosu da de. Hën a manda dee sodati fëen u de fon Masa Jesosi te de kaba, hën a butëen a de maun u de pekëen a lakpa pau kii.

Aki dee sodati ta mbei

Masa Jesosi fa.

Maik. 15:16-20; Joh. 19:2-3

²⁷ Nöo hën dee sodati tei Masa Jesosi hën de tjëen go a di wosu u Gaama dendu. Nöo hën de bai da dee otowan u de taa: “Un ko lontu ën e!”

Nöo hën hii dee sodati u di lö dë tuu ko lomboto ën gilili sô. ²⁸ Hën de puu dee koosu fëen nëen sinkii di a bi bisi, hën de bisi ën wan langa djapona bëëë sô, kumafa könu ta bisi. ²⁹ Nöo hën de tei wan agbago maka hën de lolu ën te de kaba mbei kuma könu kaapusa, hën de tuusi ën nëen hedi. Nöo hën de tei wan baluma hën de butëen nëen maun kuma könu pau. Nöo hën de ta mbei ën fa ta tjökô kini a goon ta bai taa: “Wodi o, könu u dee Dju! Wodi o, könu!” ³⁰ Nöo de ta tunta nëen fesi. Te wan pisi nöo hën de puu di pau nëen maun nöo hën de ta naki ën ku ën a hedi gboogboo sô sômëni pasi.

³¹ Nöo di de du ku ën sô tefa de kaba, hën de toona puu di könu djapona nëen sinkii, hën de tei dee fëen koosu toona bisi dëen baka. Nöo awaa de o tjëen go ka de o pekëen a di lakpa pau.

Aki de peka Masa Jesosi

a lakpa pau.

Maik. 15:21-32; Luk. 23:26-43; Joh. 19:17-27

³² Nöo fa de ta tja Masa Jesosi nango dë, te wan pisi nöo hën de miti ku wan womi de kai Simon. A dë wan sëmbe u di köndë de kai Sileni, wan Afiikan köndë. Nöo fa de si ën dë, hën de duwengi ën faa tei di lakpa pau u Masa Jesosi tja dëen, biga hënseei an sa tjëen möön.

³³⁻³⁴ Nöo hën de nango te de go dou a di kamian de kai Golugata, hënseei da Hedibonu Kamian. Nöo hën de tei win mökisi ku bita hën de da Masa Jesosi faa bebe. Ma di a tesi ën kaa nöo an këen. Nöo hën de kandi ën a di lakpa pau a goon dë peka ku peegu tefa de kaba.

³⁵ Nöo di dee sodati pekëen tefa de kaba kaa, hën de hopo ën ku di lakpa pau taanpu a pë. Nöo hën de tei dee bisi fëen dee bi dë nëen sinkii, hën de tuwë lötü luku ambë ku ambë o wini dee koosu fëen te de kaba, nöo hën de paati de puu. ³⁶ Nöo di de du sô kaa te de kaba, nöo hën de sindo u de naandë ta watji Masa Jesosi.

³⁷ Ma nöo de bi tei wan paanga hën de sikifi soni nëen te de kaba taa DISI DA JESOSI DI KÖNU U DEE DJU SËMBË, hën de pekëen leti a di lakpa pau hedi. Biga sô dee Loomë lanti bi guwenti u piki sëmbe faandi mbei de peka di sëmbe a di lakpa pau.

³⁸ Nöo fa de ta kii Masa Jesosi a lakpa pau dë, nöo de ta kii tu oto sëmbe a lakpa pau tu. Wan dë nëen letimaun së, wan dë nëen töötömaun së, nöo Masa Jesosi dë a mindi. Wë de tu oto sëmbe naandë, de bi dë fufuuma ta watji sëmbe ta kisi fon u de tei soni fii tja go, nöo hën de peka de ku Masa Jesosi a di wan ten dë.

³⁹ Nöo fa u du dë, nöo sômëni sëmbe ta waka ta pasa a di kamian. Nöo te de si Masa Jesosi a di lakpa pau, nöo de ta kosi ën ta mbei ën fa ta seki hedi, ⁴⁰ ta taki taa: “Wë ju bi taa joo booko di Wosu u Masa Gadu puu nöo a dii daka dendu joo toona mbei ën baka. Sô i bi mbei taa i a’ kaakiti tjika. Wë nöo andi mbei ja sa puu i seei a di lakpa pau dë? Ee i da di Mii u Gadu tuutuu, nöo saka kumutu a di lakpa pau boo si e.” Sô de ta taki fa i si de ta pasa dë.

⁴¹ Nöo sôseei dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti ku dee Gaan Womi ta mbei ën fa ta lafu ën tu. De ta taki taa: ⁴² “Höön, wë a bi ta heepi oto sëmbe. Andi mbei an sa heepi ën seei? Jee? Ee hën da di Paamusi Könu fuu tuu, wë nöo be a saka kumutu a di lakpa

pau ko a goon, nöö woo biibi ën. ⁴³ Fa a sai dë, a taa a ta buta futoou fëen a Gadu liba. Wë nöö be Gadu heepi ën biga a taa Gadu dëen tata.” ⁴⁴ Nöö söseei dee hogi sëmbë dee dë pekapeka nëen bandja dë ta kosi ën ta mbei ën fa tu, fa de ku ën sai naandë.

Aki Masa Jesosi dëdë.

Maik. 15:33-41; Luk. 23:44-49; Joh. 19:28-30

⁴⁵ Ma nöö fu kumutu a tuwalufu juu sonuati u tee kisi dii juu sapate, nöö hii di köndë tuu ko zuguu pii. Hii dii juu langa a tan sö dungudungu kankan. ⁴⁶ Nöö a di dii juu ten dë, hën Masa Jesosi bai taanga a di töngö fuu a taa: “Eloi, Eloi, lama sabaktani?” Di dë kë taki: “Gadu e, di Gadu u mi, andi mbei i bia baka disa mi sö?”

⁴⁷ Nöö dee sëmbë dee sai taanputaanpu naandë nöö de jei ën, ma nöö de an sabi andi a taki. Nöö hën de taa: “Dee sëmbë, un haika. Elia në wë a ta kai dë sö e, faa musu ko heepi ën.”

⁴⁸ Nöö hën wan u de kule go tei wan sipönsu, hën a munjëen ku wan gandjigandji win te a kaba, hën a butëen a wan pau buka tëndë dëen faa bebe. ⁴⁹ Ma dee otowan taa: “Nönö, un tan. Un disëen boo luku ee Elia o ko heepi ën tuu.”

⁵⁰ Nöö fa u mbei dë, nöö hën Masa Jesosi bai wan taanga bai möön, hën a manda di akaa fëen go awaa. A dëdë pii, böö fëen koti.

⁵¹ Nöö di juu dë seei, hën sëmëni gaan foombo soni ko pasa. Biga di gaan degi koosu bi dë a di Wosu u Masa Gadu di bi tapa di möön hebi kamba u Masa Gaangadu fu libisëmbë an sa dou ala, hën tënë seei zalalaa kumutu a liba te kisi goon, di kamian fika jabijabi hooo. Goonliba ta seki ta bai. Gaangaan sitonu ta bai ta latja. ⁵² Nöö sëmëni u dee geebi u di köndë booko jabi, nöö wanlô hia sëmbë dee bi ta biibi Gadu toona weki ko ku libi baka. ⁵³ Hën de kumutu a dee geebi, ma nöö de an go a di köndë ganda u Jelusalen eti. Tefa baka di Masa Jesosi seei toona weki baka a dëdë bifö de go a Jelusalen awaa. Nöö sëmëni sëmbë si de e, fa de toona weki baka dë.

⁵⁴ Söö. Wë nöö dee sodati ku di hedima u de, di de si fa di goonliba seki, dee gaangaan soni pasa dë, nöö hati u de latja te na soni. De taa: “Wë di soni aan soni. Di sëmbë aki, a bi musu dë Miii u Masa Gaangadu tuutuu.”

⁵⁵ Nöö hii fa i si de bi ta du ku Masa Jesosi naandë, nöö wanlô mujëe bi dë taanputaanpu te a longi ala ta luku. Dee mujëe naandë, fu sensi a di ten di Masa Jesosi bi seti di wooko fëen a Galilea, nöö de bi ta sölugu fëen nöömö. ⁵⁶ Wan u de da Malia u Magidala, di otowan da Malia di mama u Jakobosi ku Josëfu, ku di mama u de tu womi mii u Zebedeosi. Sö de bi dë te ala ta luku andi de ta du ku Masa Jesosi.

Aki de tja Masa Jesosi sinkii

go bei.

Maik. 15:42-47; Luk. 23:50-56; Joh. 19:38-42

⁵⁷ Nöö hën u dë tefa sapate buka. Nöö wan guduma de kai Josëfu bi dë a Jelusalen dë, nöö di köndë de kai Alimatea hën da köndë fëen. Nöö hënseei bi dë wan sëmbë ta biibi a Masa Jesosi tu. ⁵⁸ Nöö di a si taa Masa Jesosi dëdë, hën a go a Gaama Pilati go hakisi ën pasi faa go tei di dëdë sinkii fëen tja go bei. Hën Gaama taa antoobi, hën a manda sodati fu de puu ën a di lakpa pau dëen.

⁵⁹ Nöö hën Josëfu tei di dëdë, hën a lolu ën a wan gaan langa weti koosu tefa a kaba. ⁶⁰ Nöö a bi abi wan sitonu baaku di de bi seeka njunjun u bei sëmbë, nöö hën a tja di dëdë go buta a di baaku dë dendu. Hën de logoda wan gaan gindi sitonu tuwë ko tapa di baaku buka te de kaba, nöö hën de go. ⁶¹ Nöö fa de ta du dë, nöö Malia fu Magidala ku di oto Malia bi dë leti dë sindosindo a di oto së u di geebi ala ta luku.

Aki dee sodati ta watji di geebi.

⁶² Nöö di juu dë, di daka de ta seeka da di saba pasa kaa. Ma hii fu di dë, dee Gaan Begima ku dee Faliseima, hën wë de go a Gaama gbolo.

⁶³ Hën de kai ën: “Köndë Masa.”

A piki.

De taa: “Wë u ko a unu aki. U ko taki wan oto ku unu taa di ten di di bödjëëma naandë bi dë ku libi, nöö a ta taki kodo taa te a dëdë nöö a di u dii daka fëën nöö a o toona weki ko ku libi baka. Sö a bi ta taki e.

⁶⁴ “Wë nöö u kë begi Gaama fuun buta sëmbë a di geebi be de watji ën dii daka longi fu sëmbë an musu ko dë. Biga ee wan du sö, nöö dee bakama fëën o go fufuu di sinkii fëën tja go, nöö de o go ta ganjan sëmbë taa a weki baka a dëdë. Nöö di lö ganjan dë o hogi möön leki fa de bi ta ganjan sëmbë a fesi e. Nöö hën wë tja u ko a Gaama aki, u ko begi ën faa musu heepi u a di lö pisi dë.”

⁶⁵ Nöö hën Gaama taa: “Wë un go tei wanlö sodati tja go buta, nöö un seeka di geebi tapa kumafa un sa tapëën.”

⁶⁶ Nöö di a da de pasi sö, nöö hën de go tapa di geebi tee de kaba naki sitampu nëën fu sëmbë an ko dë. Hën de tei sodati buta a di kamian ta watji da de, nöö hën de go u de.

28

Aki Masa Jesosi weki baka.

Maik. 16:1-10; Luk. 24:1-12; Joh. 20:1-10

¹ Wë nöö hën u dë teefa di saba daka pasa. Nöö di oto daka di o ko dë möön, hën da di fosu daka u di wiki. «Hën da sonde.» Hën di daka dë, hën Malia fu Magidala ku di oto Malia hopo hën de tei pasi nango a di geebi ka de bi bei Masa Jesosi. Nöö di juu dë, sonu seti kumutu kaa.

² Wë nöö wan gaan soni bi pasa a di ndeti dë. Goonliba bi seki tee na soni, hën wan basia u Masa Gadu Köndë kumutu a liba ala bazia ko a di geebi ka de bi bei Masa Jesosi. Nöö hën a puu di gaan gindi sitonu di de bi tapa di baaku buka, hën a go sindo leti a di sitonu dë liba. ³ Nöö fa a sai naandë, fesi fëën ta sëndë teee kuma te gaangadu koti faja, nöö dee koosu fëën sinkii dë wetiweti faan.

⁴ Nöö hën dee sodati dee bi sai dë ta watji di geebi, di de si di soni pasa sö kaa, nöö hën de fëëë tee de ta täämë tjatjatja tombi kai a goon gbolou dë pii kuma de dëdë. Sö de panta tjika.

⁵ Wë nöö hën de tu mujëë waka go dou a di geebi. Nöö di de si di basia fu Gadu dë, hën de fëëë te na soni.

Nöö hën a kai de taa: “Dee mujëë aki.”

De piki.

A taa: “Wan fëëë sö e. Mi sabi ambë un ta suku kaa. Jesosi di de kii a di lakpa pau, hën wë un ta suku. ⁶ Wë an dë aki möön e. A weki baka leti kumafa i si a bi taki da unu ufö a dëdë. Un ko luku di kamian ka de bi butëën. Wan si ö? Sëmbë an sai dë möön. A go.

⁷ “Nöö mi taki e, un bia toona, nöö un kule go a dee bakama fëën go piki de taa a weki baka a dëdë nöö a o waka a de fesi go a Galilea. Ala de ku ën o miti kumafa a bi taki. Un jei bunu fa mi taki da unu ö? Mi fan ku unu kaa e.”

⁸ Nöö hën dee mujëë toona kumutu dë. De ta panta möönsö ma etiseei de ta wai. Hën de ta kule nango u de tja di bunu buka dë go konda da u dee bakama u Masa Jesosi.

⁹ Ma nöö fa de nango dë, te u de kë mëni, hën de ku Masa Jesosi seei miti a pasi. Hën Masa Jesosi da de odi taa: “Dee mujëë aki, un weki nö?”

Nöö di sondi bigi da de teee. Hën de saka tjökö kini a goon nëën fesi, hën de ta kisi ën a futu dë ta baasa.

¹⁰ Ma nöö hën Masa Jesosi taki da de taa: “Dee mujëë, wan fëëë e. Un go taki da dee otowan u mi taa be de go a Galilea, nöö ala mi ku de o miti kumafa mi bi taki da de.”

Aki de buta dee wakitima

u de mindi soni.

¹¹ Wë nöö di juu dë, so u dee sodati kumutu ka de bi ta watji di geebi naandë, hën de kule go a ganda go a dee Gaan Begima. Hën de go konda da de kumafa hii soni bi pasa ka de bi ta watji a di geebi ala.

¹²⁻¹³ Nöö di dee begima jei sö kaa, nöö hën de kai dee Gaan Womi tuu ko a de. Hën de go sindo a kuutu fu de taki ee andi de sa feni fu di soni di pasa naandë.

Nöö di de kuutu tefa de kaba, hën de toona kai dee sodati ko a de möön, hën de taki da de taa: “Wë un haika e. Woo paka unu wan gaan möni aki, nöö wan musu konda taa weki di womi weki e. Ma un musu piki sëmbë taa un bi duumi, nöö hën dee bakama fëen ko fufuu ën tei tja go. Sö un musu taki. Nöö wan musu fëëë e. ¹⁴ Biga ee di taki dë dou a di Gaama jesi, nöö woo heepi unu fan ku ën tee nöö hati fëen o kötö.”

¹⁵ Nöö hën wë dee watjima tei di möni naandë, nöö hën de ta konda leti kumafa dee hedima manda de. Nöö fa de ta taki ën dë, nöö sö nöö dee Dju sëmbë ta kondëen te kisi fa u dë aki eti.

Aki Masa Jesosi ta manda dee sëmbë fëen u de go paaja di buka.

Maik. 16:14-18; Luk. 24:36-49; Joh. 20:19-23; Tjab. 1:6-8

¹⁶ Nöö hën wë dee mujëë ko dou a u dee ëlufu bakama u Masa Jesosi, hën de da u di buka te de kaba. Nöö di u jei sö nöö aan soni möön, hën wë u go a Galilea. Hën u nango tefa u go dou a di kuun ka Masa Jesosi bi taki da u a fesi fuu go, nöö hën u go si ën ala.

¹⁷ Nöö di u si ën, hën u tjökö kini a goon nëen fesi ta bigi ën. Ma nöö so fuu an saandi seei fuu pakisei, a bigi da u poi.

¹⁸ Nöö hën Masa Jesosi waka ko a u awaa, hën a taki da u taa: “Söö, wë dee sëmbë, un haika e. Mi kisi hii makiti a liba ala ku goon aki tuu. ¹⁹ Nöö un musu ta waka a dee köndëköndë u goonliba ta paaja di buka u mi da hii sëmbë, be de bia ko dë bakama u mi kuma unu. Nöö un musu dopu de a di në u mi Tata ku di në u mi di Mii fëen aki ku di në u di Akaa fu mi Tata tu. ²⁰ Nöö un musu ta lei de u de piki hii dee soni tuu dee mi manda unu fuun musu ta du kaa. Nöö fa woon nango dë, nöö mi taki da unu taa mi o dë ku unu hiniwanten e, u tee a kaba u di goonliba aki.”

Sö wë Masa Jesosi fan ku u dee bakama fëen a di kuun liba ala e.

A kaba.

Dee woto u Masa Jesosi dee Maikusi sikifi

Wan wöutu a fesi.

Söö. Wë andi di pisi u di buku aki o taki da u, dee sëmbë?

Wë a di fosu kamian, nöö di pisi aki de kai Maikusi, biga hën da di në u di womi di de taa sikifi ën. Nöö a so pisi u Gadu Buku de ta kai di womi aki Johanisi Maikusi. Di womi aki an bi dë wan u dee tuwalufu bakama ta waka ku Masa Jesosi hiniwanten e, ma a bi dë wan biibima nöö u di ten dë.

Nöö fa Maikusi sikifi sondi u Masa Jesosi aki, nöö a sikifi andi a bi jei fëen a oto sëmbë, ku andi hënseei bi sabi tu. Biga di dee bakama u Masa Jesosi seti di wooko ta tja di buka ta konda a köndëköndë, nöö di Maikusi aki bi dë ku de a di wooko. Nöö so sëmbë si kuma Petuisi hën bi konda sëmëni u dee sondi dëen, biga a ta fan hia sondi u Petuisi a di pampia aki.

Wë nöö dee fö sëmbë dee bi sikifi soni u di libi u Masa Jesosi a goonliba aki, nöö so u de bi sikifi möön fini a dee soni dee a bi ta lei. Ma Maikusi, hën a sikifi möön fini a dee soni dee a du, be sëmbë sabi taki aai, Masa Jesosi bi abi gaan kaakiti ku gaan taki tuu.

Nöö di a o tapa di pampia, hën a taki finifini fa de kii Masa Jesosi. Ma nöö fu di a taki a di weki baka a dëdë fëen kölö poi, hën mbei wanlö oto sëmbë taki di pisi dë go möön longi.

Nöö dee leima ta mëni kuma Maikusi sikifi di pampia aki kuma 70 jaa baka di Masa Jesosi ko pali a goonliba aki. Nöö fa a sikifi ën, nöö a sikifi ën da dee oto köndë sëmbë dee an dë Dju sëmbë, be de sabi dee soni dee Masa Jesosi bi du di a bi dë a goonliba aki.

Aki ta lei fa di Bunu Buka

u Masa Jesosi seti.

Mat. 3:1-12; Luk. 3:1-18; Joh. 1:19-28

¹ Söö dee sëmbë, leti kumafa woo taki aki, nöö sô nöö di Bunu Buka u Masa Jesosi di Paamusi Könu seti e. Jesosi Keesitu hën da di Mii u Masa Gaangadu seei, nöö di pampia aki o lei i fa a dë.

² Nöö a bi ko pasa leti kumafa di sëmbë de kai Jesaaja bi sikifi buta a di Buku u Gadu. Biga Jesaaja bi dë wan tjabukama u Gadu u fesiten, hën a sikifi wan soni u di Könu Gadu bi paamusi taa a o manda ko a dee Dju sëmbë. A taa, Gadu o manda wan sëmbë waka a di Paamusi Könu dë fesi faa musu buta sëmbë a pasi dëen. ³ Nöö di sëmbë dë o dë a di sabana dendu ta bai basia ta taki taa:

Un seeka di pasi da Masa ooo,

be a dë limbolimbo gbegeedee dëen.

Un seeka dee bendibendi pisi u di pasi,

be de ko dë tololoo.

Sö Jesaaja bi sikifi taa sô wan sëmbë o ko sai dë ta bai.

⁴ Wë nöö da sô a ko pasa tuu leti kumafa Gadu bi taki dë e. Biga wan womi de kai Johanisi di Dopuma, hën Gadu manda ko. Nöö fa a ko naandë, nöö a ta libi a di sabana dendu u di pisiwata de kai Judea. Naandë a ta bai di basia ta dopu sëmbë. Nöö sëmëni sëmbë ta ko nëen nöömö, nöö a ta bai ta taki: “Un bia disa di hogilibi fuunu oo, nöö unu ku Masa Gaangadu o ko bunu. Gaangadu an o hoi dee hogi du fuunu a bëë möön.” Sô a ta bai ta taki.

⁵ Nöö hii dee sëmbë u di pisiwata u Judea naandë, ku di mama köndë fëen de kai Jelusalen, nöö de tuu ta ko a Johanisi naandë ta ko ta haika fa a ta bai di basia. Nöö hën de ko ta piki taa: “Awa, wa ta libi bunu tuu.” Nöö te wan sëmbë i piki sô kaa, nöö Johanisi ta dopu i a di lio de kai Joodan dë.

⁶ Söö. Wë nöö di koosu fu Johanisi di a ta bisi nëen sinkii, a mbei ku di puuma u di mbeti de ta kai kamëli. Atiti ku hönwata da sondi u njan fëen. Sö wan sëmbë a bi dë e.

⁷⁻⁸ Nöö Johanisi toona ta fan ku dee sëmbë. A taa: “Un haika e, dee sëmbë. Wan oto Sëmbë o ko a mi baka nöö a hebi möön mi gaanfa e. Ma bumbuu tjika seei u sa bendi lusu di susu fëen puu nëen futu. Fa mii dë aki, mi ta dopu unu ku wata, ma di Sëmbë di o ko dë, nöö hën a o dopu unu ku di Akaa u Masa Gaangadu. „Biga a o mandëen ko a unu liba.”

Di pisi aki o lei fa Johanisi

dopu Masa Jesosi.

Mat. 3:13-17; Luk. 3:21-22

⁹ Wë nöö di juu dë, hën Masa Jesosi kumutu a di köndë de kai Nazalëti u di pisiwata de kai Galilea, nöö hën a ko a Joodan Lio naandë fu Johanisi musu dopu ën. Nöö hën Johanisi dopu ën te a kaba. ¹⁰ Nöö fa Masa Jesosi ta kumutu a di wata dendu ta ko a tela, nöö hën a luku nëen liba ala hën a si liba jabi hooo. Nöö hën a si di Akaa u Gadu kuma wan pomba bazia ko nëen liba. ¹¹ Nöö hën wan tängö piki a liba ala taa: “I da mi lobi Womî Mii. Libi fii ta kai ku mi e.”

Sö wan soni pasa di Masa Jesosi dopu.

Aki di didibi ta biinga ku Masa Jesosi faa du hogi.

Mat. 4:1-11; Luk. 4:1-13

¹² Söö. Wë nöö a baka u di dë, nöö hën di Akaa u Gadu tja Masa Jesosi go a wan sabana kamian. ¹³ Nöö hën a go dë ala hii föteni daka. Nöö a dee föteni daka dendu dë, nöö di didibi ta mbei möiti ku ën nöömö faa musu piki ën buka a soni, ma nöö Masa Jesosi an du kumafa a kë möönsö.

Nöö fa Masa Jesosi dë a di sabana dee hia daka naandë, nöö dee mbeti u di sabana bi sai dë tu, ma dee basia u Gadu Köndë bi dë ku ën ta tjubi ën.

Aki o lei fa Masa Jesosi kai

dee fosu bakama fëen.

Mat. 4:12-22; Luk. 4:14-15, 5:1-11

¹⁴ Hën de dë te wan daka, nöö hën de kisi Johanisi di Dopuma söötö a dunguwosu. Nöö baka u di dë, hën Masa Jesosi toona go a Galilea, nöö hën a seti ta waka ta lontu ta konda di Bunu Buka u Gadu da dee sëmbë u di pisiwata dë. ¹⁵ A ta taki da de taa: “Di juu ko zuntu e, u Masa Gadu musu tii unu a wan njunjun fasi. Nöö ee wan sëmbë i kë ko a di Njunjun Tii u Gadu dendu, nöö i musu bia disa di hogilibi fii, nöö i piki di Bunu Buka u Gadu di mi ta konda aki.” Sö Masa Jesosi ta taki da de.

¹⁶ Nöö wan piki ze bi dë a di pisiwata u Galilea naandë. Te wan daka nöö hën Masa Jesosi go ta waka a di ze dë bandja, nöö hën a ko miti ku tu womi. Dee womi aki dë baaa ku baaa. Wan de kai Simon, „hënseei de ko ta kai Petuisi”. Di otowan da Andiasi. De dë ta tuwë nëti u de kisi fisi biga hën da wooko u de de ta du.

¹⁷ Nöö hën Masa Jesosi kai de tu baaa dë te de piki. A taa: “Un ko dë ku mi ta waka a mi baka e, nöö mi o lei unu fuun kisi libisëmbë „tja ko a mi së.”

¹⁸ Nöö wantewante naandë, hën de tu womi disa dee nëti u de hën de go ta waka a Masa Jesosi baka.

¹⁹⁻²⁰ Nöö hën Masa Jesosi waka go möön longi, nöö hën a ko si tu oto baaa möön. De seei dë höndima tu ta kisi fisi. Nöö fa Masa Jesosi ta pasa dë, nöö de bi dë ku de tata a boto ta seeka wanlô nëti u de. Wan u dee baaa de ta kai Johanisi, di otowan da Jakobosi, nöö di tata u de hën de kai Zebedeosi.

Nöö di Masa Jesosi si de tu baaa dë, hën a kai de taa: “Un ko go ku mi e.” Nöö hën wante dë, hën de disa de tata ku dee wookoma u de naandë, nöö hën de go ta waka a Masa Jesosi baka.

Aki ta lei fa Masa Jesosi abi taki

a dee gadu liba tjika.

Luk. 4:31-37

²¹ Nöo hën Masa Jesosi kumutu naandë, hën ku dee bakama fëen, hën de go a wan u dee köndë u Galilea de ta kai Kapenaumi. Nöo hën de dë te di saba daka, hën Masa Jesosi go a di keikiwosu u di köndë go ta lei dee sëmbë dee bi ko dë di lei fëen. ²² Nöo fa a ta lei de naandë, a bigi da hii sëmbë tee na soni. Biga an ta lei de kumafa dee Sabima u Wëti bi guwenti u lei de Gadu wöutu, ma a ta lei de seei a wan apaiti fasi kuma hënseei abi di lei.

²³ Wë nöo di daka dë gbolo, wan womi bi dë a di keikiwosu naandë, a dë ku wan soni nëen liba. Nöo hën wë a bai ko a hedi ko ta fan. A taa: ²⁴ “Jesosi u Nazalëti, andi seei u ku i abi? I ko aki fii kaba u a sösö nö? Wë mi sabi ambë da i. I wë da di apaiti Sëmbë u Gadu di a manda ko a di goonliba aki.”

²⁵ Nöo hën Masa Jesosi bai ën taa: “Kabuka naandë! Kumutu a di sëmbë liba wante.”

²⁶ Nöo fa a fan dë, hën di soni ko möön taanga a di sëmbë liba te hii sinkii fëen ta täämë tjatjatjatja. Hën a bai taanga bifö a kumutu nëen awaa.

²⁷ Wë nöo fa di soni pasa naandë, a ko foondo dee sëmbë tumisi. Hën de ko ta taki da de na de taa: “Dee sëmbë, andi u ta si aki? Njunjun lei ko a u nö? Di sëmbë aki abi taki a dee soni ta kisi sëmbë a hedi liba tee de ta piki hën buka a soni seei.”

²⁸ Nöo hën di soni Masa Jesosi du naandë paaja a hii dee köndëköndë u Galilea tuu paliu dou. Sö a bigi da sëmbë tjika.

Aki ta lei fa Masa Jesosi

kula wanlô hia sëmbë.

Mat. 8:14-17; Luk. 4:38-41

²⁹ Nöo hën Masa Jesosi kumutu a di keikiwosu naandë, hën ku Jakobosi ku Johanisi, nöo hën de go a di wosu u Simon ku ën baaa Andiasi. ³⁰ Di juu dë di mai u Simon bi dë ku gaan fëbë. A dë leti a bedi naandë. Hën de kondëen da Masa Jesosi.

³¹ Nöo hën wë Masa Jesosi go a di mama, hën a panjëen a maun hopo ën sindo. Nöo hën wantewante di fëbë go, a ko bunu seei te a hopo seeka soni da de.

³² Nöo hën de dë tefa sonu go, hën dee sëmbë u di köndë tja sëmbë te a hia ko a Masa Jesosi naandë. Dee sëmbë de tja ko dë, de dë ku peipei siki ufö i abi dee sëmbë dee dë ku soni a hedi. ³³ Hii sëmbë u di köndë tuu fiaa hai ko a di dööbuka naandë, ³⁴ nöo hën Masa Jesosi kula hii dee sëmbë ku dee peipei siki naandë te a kaba. Söseei a jaka dee soni ta kisi sëmbë a hedi. An da de pasi u de fan möönsö, biga an kë u de konda ambë dëen.

Aki ta lei fa Masa Jesosi lei dee sëmbë u di pisiwata u Galilea.

Luk. 4:42-44

³⁵ Nöo hën di mamate biten, ganian an kanda seei, nöo hën Masa Jesosi hopo. Hën a kumutu a di köndë ganda go dë a wan kamian piii hën wanwan ta begi Masa Gaangadu.

³⁶ Te wan pisi hën Simon ku dee otowan fëen ko hopo, de an si Masa Jesosi a wosu dë, hën de go ta suku ën te fa de ko si ën. ³⁷ Nöo hën de hakisi ën taa: “Andi pasa? Dee sëmbë ta hakisi fa fii poi.”

³⁸ Nöo hën Masa Jesosi piki de taa: “Nönö, na soni. Ma un boo go a dee oto köndë ala tu e, go tja di Bunu Buka u Gadu go paaja. Biga wë hën mbei mi ko a goonliba.”

³⁹ Nöo hën de kumutu ala, hën de ta waka a dee köndëköndë u Galilea tuu. Fa de ta waka dë, nöo Masa Jesosi ta konda di Bunu Buka u Gadu da dee sëmbë a hii dee keikiwosu u dee Dju sëmbë. Nöo a ta jaka dee soni ta kisi sëmbë a hedi ta puu a de liba.

Aki ta lei fa Masa Jesosi kula

wan sēmbē ku tjināsiki.

Mat. 8:1-4; Luk. 5:12-16

⁴⁰ Hēn de dē te wan daka, nōō hēn wan sēmbē dē ku tjināsiki ko a Masa Jesosi. Nōō hēn a tjōkō kini a goon nēēn fesi begi ēn taa: “Ee, Masa o, mi sabi taa ee i kē i sa kula mi o.”

⁴¹ Nōō hēn tjali u di sēmbē kisi Masa Jesosi, nōō hēn a tēndē maun panjēēn. Hēn a taa: “Aai mati, mi kē e. Be i ko bunu wante!” ⁴² Nōō fa a fan dē, hēn di sēmbē ko bunu wantewante naandē, di tjināsiki an dē u si nēēn sinkii mōōn seei.

⁴³⁻⁴⁴ Nōō hēn Masa Jesosi mandēēn taa be a go. Ma nōō a bai ēn tu taa: “Na konda di son-di pasa ku i aki da sēmbē e! Ma waka tololo go a di begima di ta dē a di keikiwosu, be a si taa i ko bunu. Nōō i tja di paima go tuwē da Gadu kumafa Mosesi bi taki.” Biga gaanduwe Gadu bi da wan tiima u dee Dju sēmbē de kai Mosesi dee wēti fēēn. A taa te wan sēmbē i ko bunu u sō wan siki, nōō i musu tja paima go da Gadu bifō i sa toona go a wosu baka.

⁴⁵ Ma nōō fa di sēmbē kumutu naandē, an tapēēn buka mōōnsō. Ma a go ta paaja di taki naandē te dou hii di kōndē, te Masa Jesosi an bi sa ko a dee kōndē ganda mōōn u sēmbē si ēn. Nōō hēn a fika a dōōsē ka sēmbē an ta dē hia, ma tōku sēmbē ta kumutu a hii sē nango nēēn ala eti.

2

Aki Masa Jesosi kula wan sēmbē.

Mat. 9:1-8; Luk. 5:17-26

¹ Baka wan tu daka sō, hēn Masa Jesosi toona go a Kapenaumi. Nōō an dou seei, hēn di njunsu paaja taa sō wan soni, Masa Jesosi toona ko nēēn wosu. ² Nōō hēn dee sēmbē u di kōndē booko gulululu ko fuu di kamian naandē pōō te kamian an dē u denda go a wosu dendu mōōn seei. ³ Di juu dē, Masa Jesosi dē a di wosu dendu ta konda di Buka u Gadu da dee sēmbē.

Te wan pisi hēn fō womi ko dou ku wan lanlan sēmbē di de ta tja a wan kama liba ko dēēn faa kula. ⁴ Ma nōō fa sēmbē hia a di kamian tjika dē, nōō de fō womi an sa feni pasi u pasa go dou a Masa Jesosi. Nōō hēn de subi a wan sikada go a di wosuliba. Biga dee wosuliba u di kōndē bi dē paatapaata. Nōō hēn de fula wan baaku leti a Masa Jesosi liba dē, hēn de saka di womi a di kama liba zēngēē ku tatai te go buta leti a Masa Jesosi fesi a goon dē.

⁵ Nōō hēn di Masa Jesosi si fa dee womi ta biibi ēn tjika te de mbei sō wan gaan mōiti, nōō hēn a taki da di lan womi taa: “Na fēēē, womi. Mi da i paadon u dee hogi dee i bi du. Masa Gadu an ta hoi i a bēē mōōn e!”

⁶ Ma nōō wanlō Sabima u Wēti bi dē sindosindo leti naandē ta haika soni. Nōō di fa Masa Jesosi fan dē an bunu a de seei, kwetikweti. Nōō hēn de ta guunjēēn a de hati taa: ⁷ “Unfa di womi dē sa a’ hati u taki sō wan gaan soni? Na sōsō a ta sōsō Masa Gadu nō? Biga ambē sa puu sēmbē a Gadu bēē boiti Masa Gadu seei nōō?”

⁸ Ma nōō Masa Jesosi sabi taa sō de ta pakisei, nōō hēn a hakisi de taa: “Dee sēmbē o, unfa un ta mēni hogi u mi a unu hati sō? ⁹ Wē mi hakisi unu e, taa ee fii taki da sō wan sēmbē taa Gadu puu ēn a bēē, ee nasō fii taki dēēn taa, be a hopo waka go, nōō undi u de tu soni dē sa mōōn fukē u taki ku buka? Na di fosu wan nō? Biga sēmbē an sa go a Gadu go hakisi ēn ee a puu di sēmbē a bēē tuu.”

¹⁰ “Ma nōō un luku. Mi o lei unu taa Mi di ko Libisēmbē Mii aki, na fan nōō mi sa fan, ma mi abi makiti tu a di goonliba aki fu mi sa puu sēmbē a Gadu bēē.”

¹¹ Nōō hēn a bia fan ku di womi taa: “Mati, hopo taanpu! Tei i kama nōō i go fii a wosu!”

¹² Nōō fa a fan dē, hēn di womi hopo vu taanpu a pē a dee hia sēmbē fesi naandē, nōō hēn a tei ēn kama hēn a waka go fēēn a wosu.

Nōō di soni naandē bigi da hii sēmbē tee de ko ta gafa Gadu taa: “Hoo, wa si sō wan gaan son-di wan daka.”

Aki Masa Jesosi kai Leifi

faa ko waka nëën baka.

Mat. 9:9-13; Luk. 5:27-32

¹³ Nöö hën Masa Jesosi kumutu hën a go a di piki ze u Galilea bandja. Nöö sëmbë ta ko nëën naandë te a hia, nöö a ta da de di lei fëën.

¹⁴ Nöö hën a ta waka nango. Te wan pisi, hën a si wan womi de kai Leifi. „Hën seei da Mateosi.” A dë fëën sindosindo a wan piki wosu a bandja pasi dë ta pii lanti-mönima, biga hën da wooko fëën kaa. Nöö di Leifi aki, wan womi de kai Alufasi hën pai ën. Nöö di Masa Jesosi si ën, hën a kai ën faa musu ko bakama fëën. Nöö wantewante hën Leifi hopo ko ta waka nëën baka.

¹⁵ Wë nöö a ko pasa sö taa Leifi kai Masa Jesosi ku dee bakama fëën fu de musu ko njan ku ën nëën wosu. Nöö hën de go sindo u de njan. Nöö sëmëni u dee pii-lanti-mönima ku sëmëni oto sëmbë dee abi poi në a di köndë, nöö sö de ko dë ta njan ku de a wan tafa makandi. Biga hia u dee lö pei sëmbë naandë bi ta waka a Masa Jesosi baka kaa.

¹⁶ Te wan pisi nöö hën wë dee Sabima u Wëti ko ta pasa naandë gbolo, dee u di Dju paatëi de kai Falisei. Nöö hën de ko si Masa Jesosi dë sindosindo ku dee pii-lanti-mönima ku dee oto nëpoima u di köndë dë ta njan makandi, nöö di sondi an bunu a de seei, kwetikweti.

Nöö hën de hakisi dee bakama u Masa Jesosi taa: “Faandi mbei di mësité fuunu go dë ta njan ku dee lö pei sëmbë naandë a wan tafa u du?”

¹⁷ Nöö di Masa Jesosi jei di hakisi u de, nöö hën a piki de a nöngö taa: “Dee sëmbë o, unfä un mënï? Wan sëmbë di siki ku wan sëmbë di dë bumbuu, undi u de abi data fanöudu? Na di sikima nö? Wë nöö ma ko u kai dee sëmbë dee dë bumbuu sëmbë kaa e, ma mi ko u kai dee sëmbë dee an ta libi bunu a Gadu wojo, fu mi heepi de.” Nöö sö a piki de.

Aki ta lei faandi mbei Masa Jesosi

ku dee bakama fëën an ta disa

u njan a di fasi u Dju.

Mat. 9:14-17; Luk. 5:33-39

¹⁸ Hën de dë te wan pisi. Nöö di juu dë, dee bakama u Johanisi di Dopuma ku dee u dee Faliseima ta hoi deseei söndö njan. Biga sö dee Dju sëmbë abi wan guwenti taa so juu de ta tja hangi u wan pisiten fu begi hedi. Nöö hën wan tu sëmbë ko a Masa Jesosi, hën de hakisi ën taa: “Faandi mbei dee bakama u Johanisi ku dee u dee Faliseima ta tja hangi fu begi hedi, ma i ku dee bakama fii wan ta du sö?”

¹⁹ Nöö hën Masa Jesosi piki de a wan nöngö fasi, a taa: “Fa u dë aki, ee wan sëmbë o tööu, nöö a o kai sëmëni sëmbë ko a di piizii, na sö nö? Wë nöö solanga di tööuma dë ku de naandë, nöö de an sa ta kusumi ta tja hangi. Wai nöö de o ta wai. ²⁰ Ma te di juu dou de ko puu ën a de mindi bifö de o sa ta kusumi ta tja hangi awaa.”

²¹ Nöö hën a taa: “Fa mi ta fan ku unu aki, ma a sa toobi unu fu un tei.” Biga na wan sëmbë o tei wan njunjun koosu pisi u lapu wan awoo koosu. Biga te i wasi ën nöö di njunjun pisi o hai kumutu disa di awoo wan, nöö di baaku o ko möön bigi möön leki fa a bi dë kaa.

²² “Söseei tu, ja sa tei wan njunjun win lai a wan awoo mbeti kakisa saku. Biga di awoo saku gaandi kaa, an ta hai möön. Nöö ee i lai di njunjun win go nëën dendu, nöö te di win soopu nöö di saku o tënë tuwë di win fiaa. Da a ko dë i lasi di win fii ku di saku tuu.

“Ma nöö i musu tei wan njunjun saku nöö i lai di njunjun win nëën, nöö de tuu o dë bunu kumafa a fiti.”

Aki ta lei taa Masa Jesosi

hën da basi u di saba daka.

Mat. 12:1-8; Luk. 6:1-5

²³ Nöo hën de dë te wan saba daka, nöo hën wë Masa Jesosi ku dee bakama fëen ta latja ta pasa a wan goon dendu. Di goon naandë, de paandi wan pei soni kuma alisi nëen, ma i sa njan mën kuakua. Nöo hën wë dee bakama ta booko dee taka dee bendi ko a di pasi naandë ta gili a maun ta njan.

²⁴ Di juu dë wanlö sëmbë u di Faliseima kulupu si de, hën de ko hakisi Masa Jesosi taa: “Fa dee bakama fii ta du dë, na Gadu wëti de ta poi nö? Biga de ta wooko a saba daka.”

²⁵⁻²⁶ Nöo hën a piki de taa: “Wan bi lesi a Gadu buku nö, di soni bi pasa ku Dafiti a di ten u di Kaba Hei Begima de kai Abiata? Hangi bi ta kii hën ku dee mati fëen, nöo hën a go a di wosu u Gadu, hën dee begima da de di bëëë di de ta buta da Gadu naandë. Nöo hën Dafiti njan mën, hën ku dee mati fëen tuu. Wë nöo di bëëë naandë, dee begima wanwan nöo bi a’ pasi u njan mën, na sö nö? „Ma tökuseei Gadu an tei Dafiti ku dee sëmbë fëen fu hogi di de njan mën o.”

²⁷ Nöo hën a taki da de taa: “Haika e, dee sëmbë. Masa Gaangadu an mbei libisëmbë fu de hoi saba tjina hedi e, ma a mbei di saba faa heepi libisëmbë. ²⁸ Nöo mi taki da unu, taa Mi di i si ko Libisëmbë Mii aki, nöo mi dë Masa a hii soni liba e te dou ku di saba tuu.”

Sö wan soni Masa Jesosi taki da dee Faliseima a di ten dë.

3

Aki ta lei fa Masa Jesosi kula

wan sëmbë a saba daka.

Mat. 12:9-14; Luk. 6:6-11

¹ Wë nöo a wan oto saba möön, hën Masa Jesosi toona go a di keikiwosu. Nöo di a go dou, nöo wan womi sai naandë, wan së maun fëen dë dëedëë tjakaa. ² Ma nöo sëmbë dë leti dë ta watji Masa Jesosi ee a o kula di womi a di saba daka naandë, biga de kë feni föutu nëen u de tjëen go kaagi.

³ Nöo hën wë aan soni. Hën Masa Jesosi taki da di womi di dë ku di dëedëë maun naandë taa be a hopo taanpu a dee hia sëmbë fesi dë. Nöo hën a hopo taanpu.

⁴ Nöo hën Masa Jesosi bia hakisi dee sëmbë dee sai naandë taa: “Unfa Gadu Buku taki, dee sëmbë? Undi möön bunu? Fii du bunu a saba, naa fii du hogi? Fii musu puu sëmbë a dëdë buka, naa fii disëen faa dëdë? Unfa Gadu wëti sikifi fëen?” Ma nöo fa a hakisi de naandë, na wan sëmbë piki ën möönsö, de tuu ko dë pii.

⁵ Nöo hën a luku de ku hatiboonu. Ma nöo a hati ën tu, fu di de abi sö wan taangajesi da Gadu te tjali u sëmbë an ta kisi de möönsö.

Nöo hën a bia fan ku di womi taa: “Mati, tëndë di maun fii i si.” Nöo hën di womi tëndëen maun, nöo hën wantewante di maun ko bunu leti kumafa a bi musu dë.

⁶ Nöo hën wë dee Faliseima kumutu dë, hën de waka go langalanga tee a di kulupu u di Könu u di köndë, hën da Helodi. Nöo hën de ko ta kuutu makandi unfu u de du de kisi Masa Jesosi kii.

„Sö di soni Masa Jesosi du dë hati de tjika.”

Aki ta lei fa dee sëmbë ta ko hia a Masa Jesosi liba.

⁷ Wë nöo wan daka möön, hën Masa Jesosi ku dee bakama fëen hën de go a di piki ze u Galilea bandja. ⁸ Nöo fa de ko dou dë, hën wanlö hia sëmbë hai ko nëen gidjii, dee sëmbë u Jelusalen ku hii dee oto köndë u Judea, ku dee u di pisiwata de kai Idumea, ku dee sëmbë dee ta dë a di oto së banda u Joodan Lio, ku dee u dee köndëköndë u dee pisiwata de kai Tilusi ku Sidon. Sö dee sëmbë hai ko a Masa Jesosi tjika, biga de bi jei u dee foondo wooko a ta du.

⁹ Nöo di de ko hia sö kaa, nöo hën Masa Jesosi taki da dee bakama fëen taa be de seeka wan boto buta a bandja wata naandë dëen. Biga fa a ta kula sëmbë dë, nöo awaa seei de ta pusa ta ko nëen liba. ¹⁰ Biga de ta si taa ee de nama nëen, nöo de sa ko bunu nöömö.

¹¹ Di juu dë, dee sëmbe dë ku soni a hedi, te de ko dou a Masa Jesosi nöö de ta bai kai olo seei kai a goon. Nöö de ta taki dëen taa: „U sabi ambë da i e! I da di Mii u Masa Gaangadu.” ¹² Ma nöö hiniwanten te de taki sö kaa, nöö Masa Jesosi ta gandji da de taa de an musu taki di soni dë.

Aki ta lei ambë ku ambë Masa Jesosi tei u ko bakama fëen.

Mat. 10:1-4; Luk. 6:12-16

¹³ Wë nöö te wan pisi hën Masa Jesosi go a wan kamian ka wanlö hia kuun dë, nöö hën a kai sëmëni sëmbe u de ko nëen. ¹⁴ Nöö hën a pii tuwalufu womi a de dendu tei u de fika ku ën ta lei nëen nöömö, nöö de de kai “apösutu”. Nöö a o manda de go a köndëköndë u de paaja di Bunu Buka u Gadu, ¹⁵ nöö a o da de makiti tu u de ta jaka dee gadu ta kisi sëmbe a hedi puu a de liba.

¹⁶ Söö. Wë nöö dee në u de tuwalufu womi dee a tei dë, nöö di fosu wan hën da Simon, hën Masa Jesosi ta kai Petuisi. ¹⁷ Nöö joo kisi Jakobosi ku ën baaa Johanisi, de da de tu womi mii u di womi de kai Zebedeosi. Nöö Masa Jesosi da de wan në, a ta kai de Boanëgesi, nöö di në dë hën kë taki “Mii u Döndö”, „biga sö de tu baaa fasi bi dë”. ¹⁸ Nöö baka u dee baaa dë, nöö joo kisi Andiasi, Filipi, Batolomisi, Mateosi, Tomasi ku wan oto Jakobosi. Hën tata da Alufasi. Nöö joo kisi Tadeosi ku wan oto Simon, nöö di womi aki, hën bi dë a di paatëi u dee sëmbe dee ta suku u puu Loomë lanti a de liba. ¹⁹ Ufö joo kisi Judasi Isikaliotu, hën o sei Masa Jesosi buta a dee felantima maun.

Nöö sö wanlö sëmbe Masa Jesosi tei u de dë ku ën makandi e.

Aki dee Dju hedima taa Masa Jesosi ta wooko ku didibi kaakiti.

Mat. 12:22-32, 46-50; Luk. 8:19-21, 11:14-23, 12:10

²⁰ Te wan daka möön hën Masa Jesosi go dë a wan wosu, nöö hën sëmbe booko ko nëen naandë tee hën ku dee bakama fëen an sa fendi pasi u njan seei. ²¹ Te wan pisi hën dee mama bëë fëen ko jei taa sö ta pasa, hën de taa de o ko tei ën tja go. Biga de ta si kuma tja sondi kamian fëen an dë bunu möön.

²² Nöö di juu dë, wanlö Sabima u Wëti u Jelusalen bi dë a Masa Jesosi naandë, hën di de si andi ta pasa hën de taa: “Wë di sondi aki an dë u taki oto fasi möönsö e. Hën di gaan hedima u dee didibi de kai Belisabo hën wë kisi ën a hedi sö. Hën ta dëen di taanga faa ta jaka dee gadu puu a dee sëmbe liba.”

²³ Nöö Masa Jesosi „sabi taa sö de ta taki, hën a, kai de ko, hën a taki da de taa: “Dee sëmbe, unfa di didibi sa jaka dee otowan fëen puu a wan kamian? A sa booko di tii fëen seei sö nö? ²⁴ Biga ee dee sëmbe u wan köndë hopo feti ku deseei, nöö na booko di köndë dë o booko nö? ²⁵ Söseei ee wan bëë hopo ta feti ku deseei, nöö na booko di bëë naandë ta booko kaba a sösö nö? ²⁶ Wë nöö ee di didibi ta feti ku ën seei sö, nöö nëen da a ta kaba di tii fëen a sösö nö? Ma nöö di soni ta pasa aki, na di soni un ta taki dë e.

²⁷ “Ma mi o taki da unu andi da di soni ta pasa aki. Te joo go tei gudu a wan taanga womi wosu, nöö i musu kisi ën tai gingin ufö i sa go tei dee gudu fëen awaa. Wë nöö hën u ta du aki e. ²⁸ Nöö un dee leima u wëti aki, un haika. Fa i si un fan dë, un musu mëni unu seei e. Biga fu hii dee hogi dee sëmbe ta du, ee de ta kosi Masa Gaangadu seei ta sösö ën ta poi ën në, Gadu sa puu de nëen bëë eti. ²⁹ Ma ee wan sëmbe i ta kosi di Akaa u Gadu ta wisiwasi ën, di sëmbe naandë an o kisi paadon a Gadu möönsö a mundu.”

³⁰ Nöö sö Masa Jesosi fan ku dee sëmbe, fu di de taki taa di hedima u dee didibi hën dë nëen liba ta du dee foondo wooko.

³¹ Te wan pisi Masa Jesosi mama ku dee baaa fëen ko dou a dööbuka dë gbolo, hën de manda kai ën. ³² Nöö di juu dë, sëmëni sëmbe bi sindo lontu Masa Jesosi a di wosu dendu. Nöö hën sëmbe taki dëen taa: “Masa o, dee sëmbe fii ko aki, i mama ku dee baaa fii, nöö de ta kai i e. De dë leti a dööbuka dë.”

³³ Nöo hën a taa: “Dee sëmbe u mi nö?” ³⁴⁻³⁵ Nöo hën a luku dee sëmbe sindosindo lontu ën naandë, hën a taa: “Un dee sëmbe aki dee ta du kumafa Gadu kë, nöo unu wë da mi mama ku mi baaa ku mi sisa e.”

4

Aki Masa Jesosi da di oto

u di sëmbe ta jaa böngö.

Mat. 13:1-9; Luk. 8:4-8

¹ Wë nöo te wan oto daka möön, hën Masa Jesosi toona ko dë a di piki ze u Galilea bandja möön ta lei sëmbe Gadu wöutu. Nöo hën sëmëni sëmbe booko seei gililili ko nëën naandë, nöo hën a subi a wan boto bi dë a lampeesi dë, nöo hën a sindo. Nöo dee hia sëmbe dë a tela liba dë, ² nöo hën a tei wanlô woto ta lei de sëmëni sondi a wödu fasi.

³ A taa: “Wan goonma go ta jaa böngö nëën goon dendu. ⁴ Nöo fa a ta jaa ën naandë, nöo so fëën ta kai a di pasi liba nöo dee piki fou ta ko ta pii ën ta njan.

⁵ “So u di böngö ta kai a sitonu kamian ka doti an dë hia, nöo a nasi hesi seei. ⁶ Ma nöo hën di sonu ko hati, hën a kii ën, biga di sitonu kendi di lutu fëën.

⁷ “Nöo so u di böngö kai a maka dendu, nöo di böngö ku dee maka tuu ta göö makandi, ma dee maka ta peeta di njanjan te an sa ko sondi.

⁸ “Ma nöo dee otowan kai a bunu goon doti, nöo hën a göö ko puu njanjan e. Biga so puu diiteni toon möön hia möön fa a bi dë, so puu sikisiteni toon möön hia, otowan puu wanhöndö. Nöo sö di pisi dë ko njanjan tjika.”

⁹ Sö wan woto Masa Jesosi da dee sëmbe te a kaba, nöo hën a taa: “Wë fa mi fan ku unu aki, nöo un pakisei ën bunu e, be un fusutëën.”

Aki Masa Jesosi puu andi

di oto kë taki.

Mat. 13:10-23; Luk. 8:9-18

¹⁰ Nöo hën de dë te wan pisi, Masa Jesosi dë ku wantu sëmbe ku de tuwalufu bakama fëën, nöo hën de hakisi ën taa: “Masa o, faandi mbei i ta lei dee sëmbe a tjubi fasi sö?”

¹¹ Nöo hën a piki de taa: “Haika e. Unu wë Gadu naki kölöku fuun sa ko sabi dee tjubitjubi soni u di tii fëën. Ma dee oto sëmbe naandë de an ta kë saka deseei a di Tii u Gadu basu möönsö, nöo fëën mbei mi ta lei de a tjubi fasi sö. ¹² Nöo a ko dë taa de ta si kodo ma de an ta fusutan, de ta haika kodo ma de an ta jei möönsö. Biga ee nasö de bi o bia de libi ko a Gadu, nöo a bi o puu de a bëë.”

¹³ Nöo hën a hakisi dee bakama fëën taa: “Wan bi fusutan di woto di mi lei dee sëmbe ö? Wë nöo unfa woon du fusutan dee oto sondi mi o toona lei sëmbe möön?”

¹⁴ Hën a taa: “Söö. Wë nöo un haika e, mi o puu ën da unu. Di goonma mi bi taki naandë, hën da di bosikopuma u Gadu e, nöo di böngö hën da di wöutu u Gadu di a ta tja ta paaja. ¹⁵ Nöo ka di böngö kai a pasi liba, dee piki fou ko pii ën njan dë, hën da dee sëmbe ta jei di wöutu u Gadu, ma te de jei ën, nöo wantewante di didibi ta ko puu ën a de pakisei djee, de an ta mëni ën möön.

¹⁶ “Nöo ka di böngö kai a di doti ku sitonu a basu, hën da dee sëmbe dee jei di wöutu u Gadu hën de tei ën seei ku wai, ¹⁷ ma de an ta hoi dou. Biga te sëmbe ta hoi de u felanti, fuka ku toobi ko miti de u di wöutu hedi, nöo de ta kumutu disa di biibi djee. Biga di wöutu an bi go fundu a de hati tjika.

¹⁸ “Nöo di goon ka di böngö kai a maka dendu dë, hën da dee sëmbe ta jei di wöutu ¹⁹ ma de ta abi bookohedi ku dee sondi u goonliba aki poi. Dee gudu u di goonliba aki ta ganjan de, de ta kë peipei sondi te de an ta a’ ten u di wöutu u Gadu, nöo an sa göö ko sondi a de libi möönsö.

²⁰ “Ma nöo ka di böngö kai a di bunu goon, hën da dee sëmbe tei di wöutu u Gadu nöo de ta dëën pasi faa wooko a de hati. Nöo Gadu ta fendi wini a dee lö sëmbe naandë seei

te a hia, leti kuma di böngö di puu diiteni toon möön hia möön fa a bi dë, ku sikisi toon, ku wan höndö toon.”

²¹ Nöo hën Masa Jesosi taa: “Fa i si di womi jaa di böngö naandë, nöo sö a musu du e, biga di wöutu u Gadu an musu fika tjubitjubi. Biga ee wan sëmbë tja wan faja ko a wan wosu dendu, nöo an o butëen a sondi basu. Ma a o butëen a wan kamian be hii sëmbë sa si limbo ku ën, na sö nö?”

²² “Nöo un haika e, dee sëmbë. Dee soni mi ta lei a di fasi aki, de an o fika sö tjubitjubi u nöömö e. De o ko a döo wan daka nöömö u sëmbë musu ko sabi de. Biga hiniwan soni di dë tjubitjubi musu u ko a döo wan daka nöömö.”

²³ Hën a taa: “Söö. Wë nöo fa mi fan ku unu aki, nöo un pakisei ën bunu e, be un fusutëen.”

²⁴ Nöo hën a taa: “Dee sëmbë, un buta pakisei a dee soni mi ta taki e. Biga di wan seei maaka joo tei u maaka soni, nöo ku hënseei de o toona maaka da i tu, nöo möön hia seei joo kisi a liba. ²⁵ Biga ee wan sëmbë i kisi wan piki soni, nöo hën i wooko ku ën, nöo joo toona kisi möön hia. Ma nöo ee ja wooko ku ën möönsö, nöo di pikiwan di i bi kisi naandë joo lasi ën fiaa.”

Sö Masa Jesosi taki di ten dë.

Aki Masa Jesosi konda wan woto fu di fa njanjan ta waka ko soni.

Mat. 13:31-34; Luk. 13:18-19

²⁶ Nöo hën wan oto toon, hën Masa Jesosi tei wan oto woto toona lei dee sëmbë möön fa di Njunjun Tii u Gadu dë. A taa: “A dë leti kuma wan goonma go nëen goon dendu go jaa njanjan böngö te a kaba, nöo hën a go fëen a ganda. ²⁷ Nöo fa a go dë, a fëekëtë di oto naandë. A dë fëen nöo ta duumi ta weki.

²⁸ “Ma nöo fa di böngö sai a di goon naandë, te wan pisi a tja aguja ko a döo. Hën a ta göö fëen ta ko, teee a ko dë ku bëe ko puu jakajaka seei ko abi njanjan. ²⁹ Te wan pisi a lepi, juu fëen dou, hën di goonma ko koti. Ma nöo hii fa di njanjan waka ko sö naandë, ma di sëmbë di paandi ën an saanfa a du ufö a ko sö. Wë nöo leti sö nöo a ta pasa a di Njunjun Tii u Gadu dendu e.”

Sö wan oto Masa Jesosi da di juu dë.

³⁰ Nöo hën a taa: “Un oto mi o toona tei u mi lei unu möön fa soni ta waka a di Njunjun Tii u Gadu dendu?”

³¹ Hën a taa: “Wë a dë sö leti kuma di uwii de kai mutaadi di u ta paandi a di köndë fuu aki. Fa a sai dë, nöo di sii fëen piki möön hii dee oto sii de ta paandi, na sö nö? ³² Ma nöo te a göö, nöo a ta ko bigi pasa hii dee oto uwii tuu dee u ta paandi a goon dendu, te piki fou seei ta ko ta mbei wosu a dee maun fëen.

“Nöo sö nöo sondi dë a di Njunjun Tii u Gadu dendu e.”

³³⁻³⁴ Wë nöo te Masa Jesosi ta konda di wöutu u Gadu da sëmbë, nöo dee lö oto aki a lobi u tei konda. Biga a ta fan ku de a wan fasi kumafa de sa fusutan soni nöo. Ma te hën ku dee bakama fëen dë de wanwan, nöo a ta puu sondi da de möön fini.

Aki Masa Jesosi du wan gaan foondo soni a wata liba.

Mat. 8:23-27; Luk. 8:22-25

³⁵ Wan daka hën Masa Jesosi dë ta konda di wöutu u Gadu da dee gaan hia sëmbë naandë tefa sapate, nöo hën a fan ku dee bakama fëen taa: “Womi, un boo koti go a di oto së banda ala ufö.” Hën de taki aai.

³⁶ Nöo aan soni, hën de disa dee hia sëmbë naandë, nöo hën de tei Masa Jesosi leti fa a sai dë, nöo hën de subi a boto, hën de ta aba di piki ze naandë nango. Ma nöo wanlö oto boto ta faaka de. ³⁷⁻³⁸ Nöo fa de nango dë, hën Masa Jesosi go a di boto gogo ala wante go kandi buta hedi a wan kunsu liba, hën a duumi pii. Wei nöo a wei sö.

Nöo hën de nango te wan pisi, hën wan gaan ventu ko bigi möön hii soni ta seki di wata teee, di wata nango a di boto dendu seei djululuu, kuma de sa singi. Nöo dee bakama

fëëë te na soni hën de kule go a Masa Jesosi go weki ën taa: “Masa, ja si taa woo dëdë kaba a di wata aki ö? Ja a’ toobi nö?”

³⁹ Nöo hën Masa Jesosi weki, hën a hopo. Hën a bai di ventu ku di sekiwata taa: “Un tan pii e!” Nöo fa a fan dë, wantewante hën di ventu ku di wata tan pii.

⁴⁰ Nöo hën Masa Jesosi hakisi dee bakama taa: “Andi mbei un fëëë sö? Wan a’ futoou a mi liba eti nö?”

⁴¹ Nöo hën dee bakama panta te na soni, de ko dë ta luku deseei diin ta hakisi de na de taa: “Womi, ambë da di sëmbe aki di abi sö wan poosian te gaan ventu ku sekiwata seei ta piki ën buka a soni?”

5

Aki Masa Jesosi jaka wanlö taku soni puu a wan womi liba.

Mat. 8:28-34; Luk. 8:26-39

¹ Wë nöo hën Masa Jesosi ku dee bakama fëën aba di piki ze go tjökö a di pisiwata u dee Galasëni sëmbe.

²⁻⁴ Nöo fa de ta kumutu a boto dë, nöo hën de ko miti ku wan womi di wanlö taku soni dë nëën liba gbolo. Di womi aki ta libi a dee sitonu baaku u di köndë ka de ta bei sëmbe, nöo a dë sö taanga tee na wan sëmbe seei sa kisi ën hoi buta a wan kamian pii. Biga sëmëni pasi de bi pooba bui ën nëën maun ku ën futu tuu, ma nöo a ta koti dee këti seei wököwökö kule go fëën. ⁵ Nöo a ndeti ku didia di womi aki ta dë a di geebi naandë ta sanga nango ta ko ta bai ta kai wolo ta koti ën seei ku sitonu pisi hii ën sinkii.

⁶ Nöo fa a dë a di kamian naandë te wan pisi hën a si Masa Jesosi te ala, nöo hën a kule ko kai a goon nëën fesi holou sö. ⁷ Nöo hën a ta bai taanga seei ta fan ku ën taa: “Andi tja i ko aki, Jesosi, i di Womi Mii u di möön hei Gadu u mundu? Andi u ku i abi eee? Mi begi i taa be i soi a Masa Gadu fesi taa ja o da mi sitaafu e!” ⁸ Nöo sö a taki, biga Masa Jesosi bi fan ku di soni nëën liba naandë taa a musu go kumutu dë.

⁹ Nöo hën Masa Jesosi hakisi di womi taa: “Un në fii?”

Hën a taa: “Mi de kai A-Hia-Möön-Hii, biga u dë seei te a hia.”

¹⁰ Nöo hën de ta begi Masa Jesosi seei nöömö, taa: “Gaantangi, na jaka u puu a di pisiwata aki e, u begi i.”

¹¹ Nöo zuntu ku di kamian naandë i abi wan kununu, nöo wanlö hia hagu bi sai nëën ta pii soni ta njan. ¹² Nöo hën dee taku soni begi Masa Jesosi taa: “Ee joo puu u a di sëmbe aki liba, nöo gaantangi da u pasi fuu go a dee hagu e.”

¹³ Hën Masa Jesosi da de pasi.

Hën de tuu kumutu a di sëmbe go a dee hagu. Fa u mbei naandë hën dee hagu tei kule seei ta bazia di kununu naandë gililili te a di ze u Galilea dubuu pii. Dee hagu dëdë a wata fiaa. Nöo de bi dë kuma tu dusu hagu sö.

¹⁴ Nöo di dee sëmbe bi dë ta watji dee hagu naandë si di soni, nöo hën de kule go a ganda go konda taa sö wan soni pasa ku dee hagu.

Nöo hën dee sëmbe u di köndë booko seei gililili ko a Masa Jesosi. ¹⁵⁻¹⁶ Fa de ko dou, hën de si di sëmbe di bi dë ku dee hia taku soni nëën liba sindosindo pii ku koosu a sinkii, ku bunu fusutan seei. Nöo dee sëmbe dee bi sai dë, hën de konda da dee otowan te de kaba kumafa de si soni pasa ku di womi ku dee hagu.

¹⁷ Nöo hën dee sëmbe u di köndë begi Masa Jesosi taa gaantangi be a kumutu a di pisiwata u de go fëën. ¹⁸ Nöo Masa Jesosi an fia ku de. A piki, hën a go a boto wante faa go.

Ma nöo hën di womi a bi jaka dee taku soni puu nëën liba dë begi ën taa: “Masa, gaantangi, be mi go ku i e.”

¹⁹ Ma nöö Masa Jesosi an dëen pasi faa go ku ën. A taki dëen taa: “Mati o, toona go a dee sëmbë fii ku dee mati fii e, nöö i go konda da de di bunu Gadu du da i aki, ku di fa a saa i tjika.”

²⁰ Nöö hën di womi go e, hën a ta konda di sondi pasa ku ën a hii di pisiwata naandë tuu palalaa te dou, kumafa Gadu heepi ën tjika. Baa nöö di sondi dë foondo sëmbë e.

Nöö da sö wan gaan wooko Masa Jesosi du a di pisiwata de kai Dekapolisi naandë.

Aki Masa Jesosi heepi wan mujëë ku wan mujëë mii.

Mat. 9:18-26; Luk. 8:40-56

²¹ Wë nöö hën Masa Jesosi ku dee bakama fëen toona aba go a di oto së banda ala, nöö fa de go dou dë hën sëmbë ko lontu ën seei te a hia buta a mindi.

²² Nöö di juu dë, hën wan womi de kai Jailusi ko dou. Di womi aki, a dë wan u dee hedima u keiki u di köndë naandë. Nöö di a si Masa Jesosi hën a kai ku kini a goon. ²³ A taki dëen taa: “Gaantangi mi begi i, nama maun a wan mujëë mii u mi da mi. A siki seei te fu dëdë.”

²⁴ Nöö hën de tei pasi u de go a di hedima wosu, nöö dee hia sëmbë naandë ta bondji Masa Jesosi seei gililili sö nango ku ën.

²⁵ Wë nöö di juu dë wan mujëë bi dë a dee sëmbë dendu naandë, sondi ta kule nëen tuwalufu jaa longi kaa. ²⁶ A bi go a sëmëni data, de kulëen te de wei. Hii möni fëen tuu kaba këëë, ma ka u di siki bëtë awaa a ta ko möön hogi.

²⁷⁻²⁸ Nöö hën di mujëë ko jei u Masa Jesosi gbolo, nöö hën a taa a o ko nëen ko suku heepi tu. Biga a taa: “Ee mi sa nama tjë söseei a di koosu fëen, nöö mi si kuma mi sa ko bëtë nöömö.” Sö di mujëë ta taki nëen hati.

Nöö hën a ta tuusi hënseei a dee sëmbë mindi dë tefa a ko nama maun a di koosu u Masa Jesosi kumafa a bi taki. ²⁹ Nöö di a nama nëen, wantewante dë a fii taa a ko bëtë djeeë, di soni an ta kule nëen möön. A ko böö u di sitaafu dë.

³⁰ Nöö Masa Jesosi seei fii taa wan poosian kumutu nëen kula wan sëmbë, nöö hën wante a bia hakisi dee hia sëmbë ta waka nëen baka naandë taa: “Ambë panjan di koosu u mi?”

³¹ Nöö hën dee bakama fëen piki taa: “Masa, dee gaan hia sëmbë ta bondji i gililili aki, hën i taa ee ambë nama a i nö?”

³² Ma nöö Masa Jesosi ta tuwë wojo a dee hia sëmbë dendu naandë, faa si ee ambë bi panjëen. ³³ Nöö hën di di mujëë ko sabi taa sö wan gaan sondi pasa ku ën, nöö hën a ko fëëë seei. Hën a ko tuwëen seei a goon a Masa Jesosi fesi naandë, hën a konda hii di sondi te a kaba kumafa a bi waka.

³⁴ Nöö hën Masa Jesosi fan ku ën taa: “Mujëë, di fa i si i biibi a mi tjika dë, hën wë mbei i fendi heepi e. Nöö go fii, i böö u di siki bi ta sitaafu i dë.”

³⁵ Nöö an kaba u fan ku di mujëë seei, nöö hën wanlô sëmbë ko dou dë. De kumutu a di wosu u Jailusi, di hedima u keiki di bi ko begi Masa Jesosi faa ko kula di mujëë mii fëen dëen. Nöö hën de fan ku Jailusi taa: “Mati o, gaan sondi. An dë u di mësité ko a i wosu möön e, biga di mujëë mii fii lasi libi kaa.”

³⁶ Nöö hën Masa Jesosi jei fa de fan, ma nöö an dë gaan sondi dëen seei. Nöö hën a fan ku Jailusi taa: “Na fëëë e, mati. Ta biibi a mi nöömö.”

³⁷ Nöö hën de nango a di wosu ka di mujëë mii dë dëdëdëdë ala. Ma nöö Masa Jesosi an mbei dee hia sëmbë go ku ën möön. Petuisi, ku Jakobosi, ku ën baa Johanisi, de nöö a mbei go ku ën. ³⁸ Nöö di de naki tefa de go dou a di wosu, nöö sëmëni sëmbë sai naandë kaa ta mbei wajawaja ta bai ta këë ta kai olo te a bigi.

³⁹ Nöö hën Masa Jesosi denda go a di wosu, hën a hakisi dee sëmbë taa: “Andi un ta du a di kamian aki sö? Biga na dëdë di mujëë mii dëdë e. Duumi a ta duumi.”

⁴⁰ Nöö fa a fan dë, hën de lafu ën te a bigi, biga de sabi bunu taa di mujëë mii dëdë tuu. Nöö hën a buta dee sëmbë naandë tuu go a döö, nöö hën a kai di tata ku di mama u di mujëë mii, ku de dii bakama fëen naandë, nöö hën de go a di kamba ka di dëdë dë.

⁴¹ Nöo hën Masa Jesosi go panjan di dëdë a maun, hën a taa: “Talita kumi,” dati wan taki: “Mujëë mii, hopo taanpu fii e!”

⁴² Nöo fa a taki naandë, hën di mujëë mii hopo taanpu a pë. Hën a ta waka ta lontu a di wosu dendu, biga a abi tuwalufu jaa kaa. Baa nöo di soni pasa dë, a bigi da dee sëmbë e.

⁴³ Nöo hën Masa Jesosi bai de taa: “Di soni i si pasa aki, wan musu taki ën da sëmbë e. Nöo un da di mujëë mii soni u njan.”

Nöo sö wan gaan soni Masa Jesosi du möön e, ka a dë a di pisiwata naandë.

6

Aki Masa Jesosi toona go

a Nazalëti.

Mat. 13:53-58; Luk. 4:16-30

¹ Wë nöo hën Masa Jesosi ku dee bakama fëën kumutu naandë, nöo hën de go a di köndë ka a bi kiija. „Hën da Nazalëti.” ² Nöo a di saba daka, hën a go a di keikiwosu go ta lei dee sëmbë u di köndë dee lei fëën.

Nöo fa a ta fan dë, a ta bigi da de seei, nöo hën de bia ta hakisi de na de taa: “Naasë a kumutu ko aki ku dee lei fëën dë? Unsë a feni sö wan köni? Ambë dëen kaakiti faa ta du dee foondo wooko u ta jei a ta du? ³ Biga na di tëmbëma bi dë aki nëen disa nö? Na di mii aki Malia bi pali nö? Dee baaa fëën u sabi de bunu: Jakobosi, Josëfu, Judasi, ku Simon. Dee sisa fëën, na u ku de ta dë aki nö?” Nöo hën de tei ën u hogi te na soni.

⁴ Nöo hën Masa Jesosi taki da de taa: “Un haika e, dee sëmbë. Wan tjabukama u Gadu an ta fuka u nëbai a oto köndë e, boiti a di köndë ka a bi kiija, ku dee bëë fëën. A de nöo an ta fendi gafa.”

⁵⁻⁶ Ma fa a fan dë seei, ma a bigi dëen fa dee sëmbë an kë biibi ën. Nöo fëën mbei an du foondo wooko naandë möönsö, boiti wantu sëmbë nöo a kula, di a buta maun a de liba.

Nöo hën a kumutu naandë hën a go a dee oto köndë u di pisiwata dë go ta lei sëmbë.

A di pisi aki Masa Jesosi manda

dee bakama fëën go

a dee köndëköndë.

Mat. 10:1, 5-15; Luk. 9:1-6

⁷ Te wan daka hën Masa Jesosi kai de tuwalufu bakama fëën ko nëen. Nöo hën a taki da de taa: “Un haika e, mi o manda unu go tu ku tu a dee köndëköndë, „nöo woon go konda taa Masa Gadu ta hopo wan njunjun tii.” Nöo mi o da unu makiti fuun sa jaka dee soni ta ko a sëmbë hedi puu a de liba.

⁸⁻⁹ “Ma nöo fa woon go aki, wan musu tja soni e. Wan musu tja bëëë. Wan musu tja tu susu, di fuunu futu dë tjika kaa. Wan musu tja tu koosu tu, di dë a unu sinkii dë tjika kaa. Wan musu tja möni e. Nöo di kokoti a i maun dë, hën nöo fii tja.

¹⁰ “Nöo fa woon go aki, nöo te un dou a wan köndë, nöo di sëmbë di o kisi unu buta nëen wosu, nöo naandë un musu tan fu te un kumutu a di köndë dë e. Wan musu kumutu dë go tan a oto wosu möönsö.

¹¹ “Nöo te un go a wan köndë ka de an kë unu, de an kë jei di lei fuunu, nöo un kumutu disa di köndë dë go e. Ma bifö un go un musu feki di basufutu sandu fuunu tuwë a di köndë kuma wan maaka u de si taa di hebi fika da de.”

Nöo sö Masa Jesosi fan ku dee bakama fëën te a kaba.

¹² Nöo hën dee bakama go e. Hën de go ta konda da dee sëmbë a dee köndëköndë taa be de bia disa dee hogilibi u de. ¹³ Nöo fa de go dë, nöo de heepi sëmbë e. Biga de jaka sëmëni soni bi ta kisi sëmbë a hedi puu a de liba, de tutu fatu a sëmëni sikima sinkii kula de ko bunu.

Aki ta lei andi pasa ku Johanisi

*di Dopuma.**Mat. 14:1-12; Luk. 9:7-9*

¹⁴⁻¹⁶ Nöo fa Masa Jesosi ta du dee foondo wooko a di pisiwata u Galilea naandë, nöo në fëen ta bai ta paaja nango a dee köndëköndë. De ta taki nëen liba seei.

So sëmbë taa: “Un haika, dee sëmbë. Johanisi di Dopuma di di könu bi manda dee sodati kii, hën wë toona weki a dëdë e, hën a tei oto në ta tja.”

Otowan taa: “Nönö, di fesiten Tjabukama u Gadu de kai Elia, hën di dë e. Hën toona weki ta tja oto në.”

Otowan a dendu taa: “Nönö e, na weki di sëmbë aki weki a dëdë, ma a dë wan hebi Tjabukama u Gadu nöo, kuma dee bi dë a fesi.” Nöo sö dee sëmbë ta fan peipei soni u Masa Jesosi.

Te nöo di könu u di köndë de kai Helodi seei ko jei u Masa Jesosi. Hën a taa: “Awa, Johanisi di Dopuma di mi bi manda sëmbë kii, hën toona weki tuu. Biga hën nöo sa du dee lö foondo wooko mi ta jei di sëmbë naandë ta du dë.” Sö hën a taki.

¹⁷⁻²⁰ Wë nöo fa di Könu fan dë, a bi kii di Dopuma tuu o, biga a bi manda sodati go koti ën hedi puu. Nöo di sondi mbei a du sö. Di Könu bi abi wan baaa fëen de kai Filipi, nöo di baaa bi abi wan mujëe de kai Helodias. Nöo hën di Könu tei di mujëe u di baaa fëen aki buta a wosu gbolo. Nöo hën di a du sö, hën wë Johanisi bai ën taa an du bunu, biga a booko Gadu wëti fa a tei ën suwagi dë.

Nöo hën di di mujëe jei taa sö Johanisi bai di manu fëen, nöo a tei Johanisi fu hogi. A hoi ën a bëe seei, a kë kii ën nöömö. Ma nöo di Könu an dëen pasi faa musu kii ën, biga a ta lesipeki Johanisi, a ta si taa a dë wan bumbuu sëmbë ta libi kumafa Gadu kë. Ma nöo u di Könu musu du di mujëe fëen wan piizii, hën a manda sodati buta Johanisi a dunguwosu. Ma so juu di könu ta kai Johanisi faa fan ku ën, nöo a lobi u ta haikëen, hii fa dee fan u Johanisi ta toobi ën seei.

²¹ Wë nöo hën de dë te wan daka gbolo, di mujëe kisi pasi faa du ku Johanisi kumafa a bi kë. Biga a ko pasa sö taa di Könu fujai, nöo hën a hoi wan gaan piizii. A kai hii dee bigima u di pisiwata naandë tuu ko a di piizii: dee lanti hedima, ku dee hedima u sodati, ku dee guduma.

²² Nöo hën de dë a di piizii dendu tee wan pisi. Nöo di baa mujëe fëen di a tei dë bi abi wan mujëe mii fëen. Nöo hën di mujëe mii ko baja wan gaan [dë wojo] baja bigi möön hii sondi. Baa nöo a suti da di Könu ku hii dee bigima sai naandë te na soni, fa di mujëe mii baja dë.

²³ Nöo hën di könu kai di mujëe mii ko nëen, hën a taa: “Wë mii, di baja i baja aki a suti poi, nöo mi kë paka i e. Ma nöo i musu piki mi andi i kë, nöo mi soi a hii dee bigima aki fesi tuu taa hiniwan sondi di i hakisi mi mi o da i ën kaa. Ee hafu u di köndë mi ta tii aki seei i kë, mi o da i ën.” Sö di Könu taki da di mujëe mii.

²⁴ Nöo di a taki sö, hën di mii kule seei hesihesi go nëen mama taa: “Maama o, sö di Könu taki da mi e, nöo andi mi musu hakisi ën?”

Nöo hën di mama piki di mujëe mii taa: “Go piki di könu e, taa i kë u de tja di hedi u Johanisi di Dopuma a wan paatu dendu ko da i.”

²⁵ Nöo hën di mii kule hesihesi go a di könu. A taa: “Wë Köndë Masa, mi ko piki di sondi mi kë e. Mi kë fii da mi di hedi u Johanisi di Dopuma a wan paatu dendu hesihesi seei.”

²⁶ Wë nöo di di Könu jei sö, nöo hati fëen ko latja, biga a hati ën faa musu du sö wan sondi ku di Dopuma. Ma nöo fu di soi a bi soi a dee bigima naandë fesi da di mujëe mii kaa, fëen mbei an sa puu di buka dë möön. ²⁷ Nöo aan köni, hën a manda wan sodati faa go koti Johanisi hedi buta a wan paatu tja ko. Nöo hën di sodati go koti Johanisi hedi belim puu, ²⁸ hën a tei buta a di paatu tja ko da di mujëe mii. Nöo hën di mii tei tja go nëen mama.

²⁹ Wë nöo di dee bakama u Johanisi jei di taki dë, nöo a hati de e, ma heepi an dë. Nöo hën de ko tei di dëdë sinkii fëen tja go bei.

Nöö da sö wan gaan hogi Könu Helodi du e.

Aki ta lei fa Masa Jesosi bi da

hia sëmbë soni u njan.

Mat. 14:13-21; Luk. 9:10-17; Joh. 6:1-14

³⁰ Wë nöö hën dee bakama u Masa Jesosi, dee a bi manda go a köndëköndë, hën de toona ko nëën baka, nöö hën de konda dëen te de kaba fa de lei dee sëmbë ku fa de du di wooko tjika.

³¹ Nöö hën Masa Jesosi taki da de taa: “Un sabi nö? Un boo go a wan pii kamian u wanwan ka sëmbë an dë, fuu sa böö abiti sö.” Nöö di sondi mbei a taki sö, biga hia sëmbë ta kumutu a dee köndëköndë ta ko nëën nöömö ta suku heepi te hën ku dee bakama fëen an sa fendi pasi u njan, bamba u de böö seei.

³² Nöö hën de kai a boto ta puu nango a di kamian ka de o go dë de wanwan. ³³ Ma nöö wanlô hia sëmbë si de, nöö de sabi kaa taa a sö wan kamian de nango. Nöö hën de kule lontu a bandja wata u de go miti ku de a di oto së banda ala.

³⁴ Nöö di Jesosi ku dee bakama fëen go tjökö, hën de si dee hia sëmbë naandë ta luku de kaa. Nöö aan soni, hën Masa Jesosi go ta lei de sëmëni soni möön, biga tjali u de kisi ën. A si taa de dë kuma wanlô hia sikafu söndö tiima ta waka ta daama nango ta ko.

³⁵⁻³⁶ Nöö fa u mbei dë, nöö sapate ta ko kaa, nöö hën dee bakama taki da Masa Jesosi taa: “Masa o, i sabi nö? A tjika fii manda dee sëmbë go, be de go suku sondi u njan bai a dee köndëköndë a u bandja aki. Biga sëmbë an ta libi ka u dë aki, nöö sondi u njan an dë aki u fendi tu.”

³⁷ Ma nöö hën Masa Jesosi taa: “Nönö e, unu musu da de sondi u njan.”

Hën de taki dëen taa: “Unfa i mëni? Dee sëmëni sëmbë aki, u o da de sondi u njan nö? Biga di möni di u musu puu bai sondi u njan da de, nöö a musu dë aiti liba wooko möni.” Sö dee bakama fëen piki ën.

³⁸ Nöö hën Masa Jesosi hakisi de taa: “Un mëni bëëë un abi aki? Un go luku i si.”

Nöö hën de go luku te de ko, hën de ko piki ën taa: “U abi feifi bëëë ku tu fisi nöö.”

³⁹ Nöö hën a manda de taa: “Un go mbei dee sëmbë sindo a dee ahun liba aki na alö e.”

⁴⁰ Nöö hën de go mbei dee sëmbë sindo a hipihipi, feifiteni ku feifiteni a wan hipi, wan höndö ku wan höndö a wan hipi. ⁴¹ Nöö hën di de sindo sö kaa, hën Masa Jesosi tei de feifi bëëë ku de tu fisi, nöö hën a hopo wojo luku liba da Masa Gadu tangi te a kaba, hën a booko de pisipisi te a kaba. Nöö hën a tëndë da dee bakama taa be de paati da dee sëmbë. Nöö hën de tei paati da dee sëmëni sëmbë naandë tee lontu ko kai. ⁴² Nöö hii dee sëmbë tuu seei njan te bëë u de fuu, de an kë möön.

⁴³⁻⁴⁴ Wë nöö di mëni sëmbë njan di ten dë, feifi dusu womi sëmbë de konda e, ufö i abi dee mujëë ku dee mii. Nöö di de njan te de kaba, hën dee bakama go pii di bëëë ku di fisi dee fika nöö a dou hii tuwalufu manda fuufuu eti.

Nöö da sö wan gaan foondo wooko Masa Jesosi du a di lö kamian dë e.

Aki ta lei fa Masa Jesosi waka

a wata liba.

Mat. 14:22-33; Joh. 6:15-21

⁴⁵ Nöö di dee sëmbë njan te de kaba naandë kaa, hën Masa Jesosi kai dee bakama ko nëën, hën a taa: “Un go tei di boto, nöö un puu go a Betisaida ala.” Sö Masa Jesosi taki da de. Ma nöö hën a o fika dë faa manda dee sëmbë go.

⁴⁶ Nöö hën dee bakama fëen go. Nöö di Masa Jesosi manda dee oto sëmbë go kaa, hën a go a wan kuun kamian naandë hën wanwan go ta begi Masa Gaangadu.

⁴⁷ Nöö hën di sapate, di boto u dee bakama fëen dë tee a mindiwata ala. ⁴⁸ Te wan pisi hën Masa Jesosi tuwë wojo luku, a si taa de dë a gaan toobi seei. Biga de ta puu kodo ma

de an nango fesi. Wan gaan ventu wë ko ta kii de sö. Nöö a gaan ndeti seei di sondi dë ta pasa, biga fosu ganian an kanda eti.

Nöö di Masa Jesosi si sö, hën a bazia di kuun ko a di wata bandja hën a ta waka seei tjuwatjuwa ta ko a dee bakama fëen.

Nöö hën di a ko zuntu ku de hën a mbei kuma a ta pasa. ⁴⁹⁻⁵⁰ Di juu dë dee bakama wojo ko kai a di sëmbe ta waka a di wata liba naandë, nöö hati u de latja te na soni, de bai kai wolo, biga de mënì taa jooka de si dë.

Nöö hën Masa Jesosi kai de taa: “Kijoo, wan fëëë sö e. Un tai hati. Mi wë disi.”

⁵¹ Nöö hën a subi a di boto dendu. Fa a subi dë, nöö wante hën di ventu kötö pii.

Wë nöö di sondi dë bigi da dee bakama fëen te na soni. ⁵² Biga wë hii fa de bi si Masa Jesosi tei de feifi bëëë hën a da dee gaan hia sëmbe, de njan dë seei, ma töku de an bi buta mënì nëën fu de sabi ambë dëen.

Aki ta lei fa Masa Jesosi kula sëmëni sikima.

Mat. 14:34-36

⁵³ Nöö hën de puu go tjökö a di pisiwata u dee Genesalëti sëmbe ala, nöö hën de tai di boto u de te de kaba. ⁵⁴ Nöö fa de ko dou dë, hën sëmbe si de sabi wante kaa. ⁵⁵ Nöö hën de kule go paaja di njunsu te dou hii dee köndë naandë, taa: “Jesosi di kulama dë a di köndë fuu.” Nöö hën dee sëmbe kule go tei dee sikima buta a kama ta tja ko a Masa Jesosi seei gililili sö.

⁵⁶ Wë nöö sö. Hii ka Masa Jesosi nango kaa, a dee gaangaan köndë ku dee pikipiki köndë te dou ku dee pandasi kamian tuu, dee sëmbe ta tja dee sikima u de ko buta a sitaati dëen faa musu kula de da de. Nöö de ta begi ën taa be a da de pasi u de ta nama a di jëkéjékë u di koosu buka fëen, nöö hii dee sëmbe dee nama sö kaa, de tuu ko bëtë.

Nöö da sö Masa Jesosi kula dee sëmbe u di pisiwata dë tjika.

7

Aki ta lei fa dee Faliseima

ku dee Sabima u Wëti ta kuutu

Masa Jesosi.

Mat. 15:1-9

¹ Wë nöö hën de dë te wan daka, hën so u dee Faliseima ku dee Sabima u Wëti kumutu a Jelusalen ko a Masa Jesosi dë.

² Te wan pisi hën de ko si taa te dee bakama u Masa Jesosi ta njan, nöö de an ta wasi maun a di fa dee Dju sëmbe guwenti u wasi maun. ³ Biga wan tuutuu Dju sëmbe an o njan ee na a wasi maun kumafa a lei a dee gaan sëmbe fëen, ⁴ taa te a kumutu a wojowojo ko, nöö a musu wasi a wan apaiti fasi bifö a sa njan. Nöö a musu wasi dee paabi lai fëen a wan apaiti fasi tu, kuma dee kan u bebe wata, gansë, paabi u njan. Biga de ta mënì taa ee de an du sö nöö de an o dë limbolimbo a Gadu wojo.

⁵ Nöö hën mbei dee Faliseima ku dee Sabima u Wëti hakisi Masa Jesosi taa: “Faandi mbei dee bakama fii an ta hoi dee wëti dee dee gaan sëmbe fuu buta da u?”

⁶ Nöö hën Masa Jesosi fan ku de, a taa: “Un dee bödjëëma i si aki, un haika e. Gadu bi da di tjabukama fëen de kai Jesaaja wan buka u wanlö sëmbe, nöö a bi a’ leti e. Biga a taa:

Dee sëmbe i si aki sö,
de ta lesipeki mi ku de buka,
ma hati u de an dë a mi seei.

⁷ Fa de ta bai taa de ta hei mi naandë, na tuu.

Sösö sondi seei de kai në ta du dë.

Biga na dee wëti u mi de ta lei sëmbe möönsö.

Libisëmbe wëti nöö de ta lei.

Sö Jesaaja bi taki, nöö dee sëmbe a taki dë, unu wë e.”

⁸ Nöo hën a taa: “Dee lei libisëmbë buta, de un ta tei u gaan soni seei, ma nöo dee lei Gadu buta, de un ta disa a wan së ala.”

⁹ Hën a taa: “Aai, un köni seei baa, fa un saanfa u buta dee lei u dee gaan sëmbë fuunu a dee lei u Gadu kamian tjika. ¹⁰ Biga a fesiten di Gadu bi da Mosesi dee wëti, hën a taa i musu lesipeki i mama ku i tata. Ee wan sëmbë i ta kosi i mama ku i tata ta wisiwasi de, nöo de musu kii i puu. Sö Gadu hei mama ku tata tjika.

¹¹ “Ma nöo un biëen ko wan hii oto soni. Biga wan sëmbë sa taki dëen mama ku ën tata taa: ‘Dee sëmbë, mi si taa un dë a fuka. Ma nöo di soni mi bi musu tei u heepi unu, mi butëen a wan së da Gadu kaa. Da a ko heepi fëen an dë. Ma a’ soni u da unu möön.’

¹² Nöo fa di sëmbë fan dë, nöo un ta si taa a fan bunu poi. Nöo sö un sai dë ta tapa sëmbë u de an sa puu de mama ku de tata a fuka möön.

¹³ “Wë nëen da un puu dee lei u Gadu buta dee lei u dee gaan sëmbë fuunu a de kamian nö? Nöo di soni mi taki dë, hën da wan kodo nöo, u dee hia sösö lei fuunu dee un ta lei sëmbë.”

Aki ta lei dee soni ta sundju sëmbë a Gadu wojo.

Mat. 15:10-20

¹⁴ Nöo hën Masa Jesosi mbei dee hia sëmbë dee bi ko dë hai ko möön zuntu ku ën, nöo hën a taa: “Un haika bunu fa mi o fan aki, be un fusutëen. ¹⁵ Mi taki e, dee soni ta kumutu a döo së nango a i sinkii, na de ta mbei i ko sundju a Gadu wojo e. Ma dee soni ta kumutu a i hati ko a döo, de ta sundju i a Gadu wojo. [¹⁶ Nöo fa mi fan ku unu aki, nöo un pakisei ën bunu e, be un fusutëen.]”

¹⁷ Nöo hën a disa dee sëmbë naandë, hën a go a wosu.

Nöo hën dee bakama fëen ko hakisi ën taa: “Masa o, andi di soni i lei dee sëmbë naandë kē taki?”

¹⁸ Nöo hën a taa: “Fa mi fan dë, unu seei tu wan fusutan nö? Wan sabi nö, taa di soni di i njan tuwë go a i bëe an sa mbei i ko sundju a Gadu wojo? ¹⁹ Biga te wan pisi a ta toona kumutu a i sinkii baka.” (Nöo ku di lei aki i sa si taa Masa Jesosi puu tjina a hii soni u njan.)

²⁰⁻²¹ Hën a fan go möön longi, a taa: “Di soni di ta kumutu a wan sëmbë hati ko a döo, nöo hën ta sundju ën a Gadu wojo, kuma te i ta libi fanafiti a manu ku mujëe soni, kuma te i ta fufuu, i ta kii sëmbë, i ta tei sëmbë mujëe ee nasö sëmbë manu, ²² i a’ langahati u sëmbë soni, i ta a’ hogihati u sëmbë, i ta ganjan sëmbë, i ta du fanafiti soni, i ta haun ku sëmbë, i ta tja sëmbë go sei a baka, i abi gaan fasi, i abi wisiwasi fa. ²³ Hii dee lö soni naandë tuu, a libisëmbë hati de ta kumutu ko a döo, nöo de ta mbei i ko sundju a Gadu wojo. Un jei bunu fa mi taki aki nö? Söö.”

Aki Masa Jesosi heepi

wan mujëe di an dë Dju.

Mat. 15:21-28

²⁴ Nöo hën Masa Jesosi kumutu a di köndë naandë, hën a go a di pisiwata zuntu ku di köndë de kai Tilusi, nöo hën a denda go a wan wosu. Ma nöo an kē u sëmbë sabi taa sö a ko sai naandë. Ma di soni an sa tjubi, sëmbë ko sabi gbolo taa a dë a di köndë.

²⁵ Nöo wan mujëe bi sai dë bi abi wan piki mujëe mii, nöo wan taku soni dë a di mujëe mii liba. Nöo sö hesi di di mujëe ko sabi taa Masa Jesosi sai dë, nöo hën a waka seei langalanga ko nëen naandë. Nöo hën a tjökö kini nëen fesi ²⁶⁻²⁷ ta begi ën gaanfa seei taa: “Masa, gaantangi, ko jaka wan soni puu a di mujëe mii u mi liba da mi. Biga a ta penëen te na soni.”

Ma nöo hën Masa Jesosi piki ën taa: “Mujëe o, an fiti fii musu puu bëëe a de mii maun tuwë da dagu mii e. Biga dee mii fosu musu njan.” Nöo fa a fan dë, a kē taki taa dee Dju sëmbë fëen fosu musu fendi heepi, biga wë di mujëe aki sö an dë Dju sëmbë, oto köndë sëmbë a dë. De pai ën a Finisia u Silia köndë.

²⁸ Nöo di Masa Jesosi piki ën sö, nöo hën di mujëe hakisi ën taa: “Wë Masa o, dee sakasaka dee ta puu a di tafa liba ta kai a goon, nöo dee dagu mii an sa pii de njan nö?”

²⁹ Nöo hën Masa Jesosi piki ën taa: “Aai mujëe, i hakisi bunu o, nöo i fendi heepi kaa. Toona go fii a wosu, biga di taku soni kumutu disa di mujëe mii fii e.”

³⁰ Nöo hën di mujëe toona go a wosu. Nöo fa a go dou dë, hën a si di mii fëen dë kandikandi pii, biga di taku soni disëen go kaa.

Nöo da sö Masa Jesosi heepi di mujëe naandë e.

Aki Masa Jesosi kula

wan bookojesima.

³¹ Nöo hën a kumutu a di pisiwata u Tilusi naandë nöo hën a o toona go a di ze u Galilea. Nöo fa a nango dë, hën a latja Sidon pasa go dou a di pisiwata de kai Dekapolisi möön.

³² Nöo di a dou, nöo hën de tja wan womi ko nëen. Di womi aki sö an ta jei soni, an ta fan bunu tu. Nöo hën de ko begi Masa Jesosi taa gaantangi, be a buta maun nëen liba faa sa ko bunu.

³³ Nöo hën Masa Jesosi puu di womi a dee sëmbë naandë mindi nöo hën a tjëen go a wan së. Nöo hën a buta finga a di womi jesi toona puu. Hën a tunta nëen finga buta a di womi tögö. ³⁴ Nöo hën a luku liba nöo a hai böö taanga. Nöo hën a taa: “Efata,” dati wan taki: “Un jabi.” Di tögö Masa Jesosi ta fan hën taki sö e. ³⁵ Nöo fa u mbei naandë, nöo hën di womi ko ta fan limbolimbo, a ko ta jei soni seei gbegedee.

³⁶ Nöo hën Masa Jesosi bai dee sëmbë taanga taa de an musu konda di soni di pasa naandë da na wan sëmbë. Ma nöo di möön a ta bai de, möönmöön seei de ta paajëen nango.

³⁷ Nöo hën di soni bigi da hii mundu. De sai dë ta taki taa: “Aai oo, hii dee soni di sëmbë aki ta du, de tuu bunu e. Biga dee tapabukama ku dee sëmbë dee an ta jei soni seei a ta mbei de ta ko ta jei soni ta fan.”

8

Aki Masa Jesosi da fö dusu sëmbë soni u njan.

Mat. 15:32-39

¹ Wë nöo hën a ko pasa sö a di ten naandë taa wanlö hia sëmbë ko dë ku Masa Jesosi möön ta haika di lei fëen. Hën de sai ku ën dë te nöo hangi ko kisi de poi, soni an dë u de njan.

Nöo hën Masa Jesosi kai dee bakama fëen ko nëen, hën a taa: ² “Un haika e. Tjali kisi mi da dee sëmbë aki, biga disa mbei dii daka di de dë ku mi aki, nöo hangi kisi de poi. ³ Ma nöo ee mi manda de go a wosu söndö njan, nöo so u de o faau a pasi, biga ka de ta libi ku aki longi poi.”

⁴ Nöo hën dee bakama piki taa: “Wë ma sëmbë an ta libi a di kamian aki, nöo unsë u sa feni soni u njan tjika u da dee hia sëmbë aki?”

⁵ Nöo hën a hakisi de taa: “Un mëni bëëë un abi aki?”

Nöo hën de piki taa: “Sëbën nöo u abi.”

⁶ Nöo hën a taa antoobi. Hën a mbei dee sëmbë sindo leti a goon naandë. Nöo hën a tei de sëbën bëëë, hën a begi da Gadu tangi te a kaba. Nöo hën a booko dee bëëë pispisi, hën a tëndë da dee bakama u de paati da dee sëmbë. Nöo hën dee bakama tei, hën de paati da dee hia sëmbë dë te lontu ko kai.

⁷ Nöo de bi abi wantu fisi naandë tu, nöo hën de tei de tja ko da Masa Jesosi. Nöo hën a toona begi Gadu te a kaba dëen tangi, nöo hën a tëndë da dee bakama fëen. Nöo hën de tei toona paati da dee sëmbë te de kaba. ⁸⁻⁹ Nöo hën hii sëmbë njan te bëë u de fuu. Nöo dee sëmbë bi njan di njan naandë bi dë fö dusu e.

Nöö di de njan te de kaba, hën dee bakama go pii dee njanjan fika naandë te de kaba zunta, nöö a fuu hii sëbën manda. Nöö hën Masa Jesosi ko manda dee sëmbë go a wosu awaa.

Nöö da sö wan gaan foondo wooko Masa Jesosi du möön a di pisi kamian dë e.

Aki dee Faliseima hakisi

Masa Jesosi wan maaka.

Mat. 16:1-4

¹⁰ Nöö a baka u di dee sëmbë go, hën Masa Jesosi ku dee bakama fëën subi a boto kumutu dë. Nöö hën de hai go a di pisiwata de kai Damanuta. ¹¹ Nöö di de ko dou, nöö wantewante hën dee Faliseima ko a Masa Jesosi ko ta suku ën buka a son-di. Nöö hën de fan go, de fan ko, nöö hën de hakisi ën taa a musu du wan foondo wooko u lei de taa a Gadu di kaakiti fëën ta kumutu tuutuu.

¹² Nöö di de hakisi sö, hën Masa Jesosi djëmë hun. Hën a taa: “A bigi a mi, di a dë taa dee sëmbë u di ten aki ta suku foondo wooko nöömö ufö de sa piki taa Gadu hën manda mi ko.”

Nöö hën a piki de, a taa: “Ma o du na wan foondo wooko lei unu kumafa un kë möönsö e.” ¹³ Sö a piki de, nöö hën a disa de naandë go fëën. Hën ku dee bakama fëën toona subi a boto fu de go a di oto së banda u di ze ala baka.

Aki Masa Jesosi ta bai dee bakama u de mëni deseei ku dee poipoi lei u dee Dju hedima.

Mat. 16:5-12

¹⁴⁻¹⁶ Ma nöö fa Masa Jesosi ku dee bakama fëën dë a di boto nango dë, de bi fëëkëtë u tja bëëë. Nöö hën de nango te wan pisi, hën Masa Jesosi bai de a wan son-di a nöngö fasi sö, a taa: “Un mëni unu seei e, be wan tei di sooda u dee Faliseima ku di u Könu Helodi.”

Ma nöö fa a fan dë, dee bakama an fusutan andi a kë taki da de. Nöö hën de ta fan ku deseei taa: “Awa womi, wan kodo bëëë tö nöö u tja ku u a di boto, nöö hën mbei wë i si a bai u sö e.”

¹⁷ Ma nöö Masa Jesosi sabi taa sö de ta taki, nöö hën a gandji da de, a taa: “Dee sëmbë o, unfa un sa taki sö wan soni taa u di wa tja bëëë hën mbei mi ta fan sö ku unu? Wan fusutan fa mi dë eti nö? Unfa un sa don sö? ¹⁸ Biga misikuma un abi wojo ma wan ta si son-di, un abi jesi ma wan ta jei son-di. Wan sabi möön andi bi pasa ¹⁹ di mi bi tei de feifi bëëë booko pisipisi, hën un paati da de feifi dusu sëmbë nö? Di de njan te bëë u de fuu, unfa di bëëë bi fika hia tjika?”

Nöö hën de piki taa: “Tuwalufu manda.”

²⁰ Nöö hën a hakisi taa: “Wë di mi booko de sëbën bëëë un bi paati da de fö dusu sëmbë wë? Un mëni manda bi fika?”

Nöö hën de piki taa: “Sëbën.”

²¹ Hën a taa: “Wë nöö an tjika fuun sabi taa fa mi dë aki, ma ta abi bookohedi ku njanjan son-di nö?”

Aki Masa Jesosi kula

wan bookowojoma.

²² Nöö hën de tjökö a di köndë de kai Betisaida. Nöö di de ko dou, hën wanlö sëmbë tja wan bookowojoma ko a Masa Jesosi, nöö hën de begi ën faa musu nama maun a di womi be a ko ta si son-di.

²³ Nöö hën a panjan di womi a maun tja puu a di köndë ganda. Nöö hën a tunta a di womi wojo, hën a nama maun nëën.

Nöö hën a hakisi ën taa: “I ta si son-di ö?”

²⁴ Hën di womi piki taa: “Wë mi ta si sëmbë ta waka ma de djei pau.”

²⁵ Nöö hën Masa Jesosi toona lobi maun nëën wojo wan pasi möön, nöö hën a hakisi ën taa: “Unfa i ta si son-di möön?”

Nöö hën di womi luku sondi möön. Fa u mbei dë, a ko ta si sondi gbegedee seei awaa.
²⁶ Nöö hën Masa Jesosi bai ën taa an musu toona go a di köndë naandë. Hën a mandëën go a wosu.

Aki de taki ambë da Masa Jesosi.

Mat. 16:13-20; Luk. 9:18-21

²⁷ Wë nöö hën Masa Jesosi ku dee bakama fëën, hën de tei pasi nango a dee köndëköndë dee dë zuntu ku di gaan köndë de kai Sesalia Filipi. Nöö fa de dë a pasi nango dë, nöö hën Masa Jesosi hakisi dee bakama fëën, a taa: “Womi, ambë un ta jei de ta taki taa mi dë?”

²⁸ Nöö hën de piki taa: “Wë de ta taki taa i da wan u dee nëbai Tjabukama u Gadu di toona weki a dëdë, kuma Johanisi di Dopuma, kuma de Elia sö. Sö lanti ta mëni fii e.”

²⁹ Nöö hën a bia hakisi de taa: “Wë unu wë? Ambë uun taa mi dë fa mi ku unu ta lontu aki?”

Nöö hën Petuisi piki taa: “Masa, i da di Keesitu e, di Paamusi Könu di bi o ko.”

³⁰ Nöö hën Masa Jesosi bai de taa: “Fa Petuisi taki dë, nöö wan musu kondëën da na wan sëmbë e. Un musu hoi ën tjubitjubi ufö.”

Aki Masa Jesosi ta taki u di hogi di o pasa ku ën.

Mat. 16:21-28; Luk. 9:22-27

³¹ Nöö hën a seti fan ku de soni fëën seei limbolimbo awaa. A taa: “Mi o taki wan soni da unu aki e, taa Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki, mi o tja sëmëni pei sitaafu a dee Gaan Womi ku dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti maun. Biga de an kë tei mi u soni möönsö. Te wan pisi nöö de o kii mi. Ma nöö a di u dii daka, nöö mi o toona weki ko ku libi baka.” ³² Nöö sö a fan ku dee bakama fëën limbolimbo.

Ma nöö hën Petuisi kai ën a së, hën a taa: “Haika, di fan i fan dë, ja musu taki sö e. Sö wan soni an musu pasa ku i seei, kwetikweti.” ³³ Nöö di a fan sö, hën Masa Jesosi bia luku dee oto bakama naandë, nöö hën a gandji da Petuisi. A taa: “Pasa kumutu a mi fesi dë, Didibi Saatan ju, biga fa i fan dë, na sö Gadu ta mëni soni. Libisëmbë pakisei nöö di dë.”

Aki Masa Jesosi taki andi

wan sëmbë musu du

faa waka nëën baka.

³⁴ Nöö hën a kai dee oto bakama fëën, ku wanlô hia sëmbë bi sai dë, u de hai ko möön zuntu ku ën. Nöö hën a taa: “Un haika e, dee sëmbë. Ee wan sëmbë i kë ko dë bakama u mi, nöö i musu disa di soni di i seei kë du, nöö i musu dë kabakaba fii tei hiniwan sondi di ko a i liba fu di i ta nama ku mi hedi, te dou ku dëdë seei. Ja musu hai baka möönsö.” Sö a fan ku de.

³⁵ Nöö hën a taa: “Fa mi fan dë, di soni mbei mi taki sö. Biga ee wan sëmbë i ta suku fii hoi i libi kumafa i kë, nöö joo lasi di suti libi Gadu kë da i. Ma ee wan sëmbë i ta saka i libi fu mi hedi nasö fu di Bunu Buka u Gadu musu paaja hedi, nöö di sëmbë dë o fendi libi a Gadu nöömö.

³⁶ “Nöö unfä un mëni, dee sëmbë? Ee wan sëmbë i fendi di goonliba aki njan kumafa i kë, ma i lasi go a di didibi faja fu teego, nöö andi seei a heepi i? ³⁷ Nöö andi seei dë a di goonliba aki waiti tjika tu fii sa lasi i seei fëën hedi?”

³⁸ “Nöö wan ta si fa dee sëmbë u di ten u dë aki ta disa Gadu ta libi dee hogilibi u de nö? Wë nöö ee hën wan sëmbë sen ta kisi i fii piki a dee lö sëmbë dë dendu taa i ta nama ku mi, ee nasö sen kisi i fii piki dee soni mi ta taki da unu aki, nöö söseei sen o kisi mi da i tu, a di daka di mi o ko.

“Biga di juu o dou, nöö Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki o toona ko a goonliba aki, mi ku dee basia u mi Tata köndë tuu. Nöö fa i si woo ko dë, ku hii di gaan hei u mi Tata ku di

waiti fëen tuu mi o ko e. Nöo a di juu dë, mi o piki seei gbelin taa ma sabi i di lö sëmbë naandë tu.”

Nöo da sö Masa Jesosi bai dee sëmbë te a kaba.

9

¹ Hën a taki da dee bakama fëen taa: “Dee sëmbë o, mi piki unu seei gbelin taa, so fuunu dë aki an o dëdë bifö un si di Tii u Gadu ko a goonliba ku kaakiti e.”

Aki dee bakama si di Gadu fasi

u Masa Jesosi di a abi.

Mat. 17:1-13; Luk. 9:28-36

² Nöo hën a baka sikisi daka u di a fan ku dee bakama fëen sö kaa, nöo hën a tei Petuisi, Jakobosi, ku Johanisi, hën de subi wan gaan hei kununu go te nëen liba ala, de wanwan. Nöo hën de sai dë te wan pisi, hën de ko si Masa Jesosi tooka gaanfa seei a de wojo. ³ Dee koosu fëen sinkii ko weti faan. Ka de weti tjika dë, na wan libisëmbë tjika u mbei koosu ko weti kuma di dë e.

⁴ Nöo hën de ko si tu sëmbë ta fan ku Masa Jesosi dë. Mosesi ku Elia wë e, de tu gaan nëbai tjabukama u Gadu u fesiten, de wë ko fan ku ën sö, ma de bi dëdë gaanduwe kaa.

⁵ Nöo hën Petuisi taki da Masa Jesosi, a taa: “Mësitë o, a suti fa u dë aki. Nöo i sabi nö, woo mbei dii tjëkëliba da unu, wan fii, wan u Mosesi, ku wan u Elia.” ⁶ Ma fa a fan dë seei, ma na ku fusutan e, biga di ten dë hën ku dee otowan fëen bi fëë te de an sa fa u taki.

⁷ Di juu dë, hën de si wan bundji saka zaaa ko tapa de buuu. Nöo hën de jei wan tängö ta piki a di bundji dendu taa: “Di sëmbë aki, hën wë da di lobi Womi Mii u mi e. Nöo hën un musu ta haika.” Sö di tängö taki.

⁸ Nöo te u de Petuisi kë mëni, de an si de tu sëmbë dë möön. Masa Jesosi wanwan tö nöo de si fika dë.

Aki Masa Jesosi ku de dii bakama ta bazia di kuun ta ko.

⁹ Nöo hën de bia kumutu a di kununu liba ta saka nango a goon. Te wan pisi hën Masa Jesosi taki da de, a taa: “Un haika e, dee sëmbë. Di soni un si a di kununu liba ala, wan musu taki ën da na wan sëmbë e. Ma un hoi ën fuunu wanwan ufö. Te mi di ko dë Libisëmbë Mii aki weki baka a dëdë bifö fuun sa kondëen.” Sö a bai de.

¹⁰ Nöo hën mbei de an kondëen da sëmbë tu. Ma di de ta bazia di kuun nango, hën de ta taki a di soni dë liba de na de nöo. Nöo de ta hakisi deseei taa: “Fa a taki soni u dëdë weki baka dë, andi a kë taki ku di dë?”

¹¹ Nöo hën de bia hakisi Masa Jesosi taa: “Masa o, faandi mbei dee Sabima u Wëti ta lei u taa Elia fosu bi musu ko bifö di Paamusi Könu ko?”

¹²⁻¹³ Nöo hën a piki de taa: “Awa, sö a dë a Gadu Buku tuu e, taa Elia fosu musu ko lei sëmbë buta a pasi bifö di Paamusi Könu ko. Ma nöo mi taki da unu taa Elia ko kaa e, nöo hën de du ku ën kumafa de kë, leti kumafa di Buku bi taki taa de bi o du.”

„Nöo fa a fan dë, hën dee bakama ko fusutan taa Johanisi di Dopuma a ta taki dë. Hën wë bi dë di Elia di bi musu ko.”

Hën a taa: “Wan oto soni dë sikifisikifi a di Buku tu, taa te di Sëmbë di ko Libisëmbë Mii o ko, nöo de an o si ën u wan wojo soni. De o sitaafu ën te a tjika de. Sö di Buku taki. Nöo unfa un mëni u di dë?” Sö a hakisi de. „Ma de an sabi unfa u piki ën.”

Aki Masa Jesosi puu wan taku soni a wan mii liba.

Mat. 17:14-21; Luk. 9:37-43a

¹⁴ Nöo hën de ta saka ta ko tefa de kai a palala goon, ka dee oto bakama bi dë a di kununu futu dë. Nöo di de ko dou, hën de ko si sëmëni sëmbë a di kamian ta fan nango ta ko kuma de dë a wan gaan buja, nöo dee Sabima u Wëti seei bi dë a dendu tu. ¹⁵ Nöo te u dee sëmbë kë mëni, hën de si Masa Jesosi gbegedee ta ko, nöo de ko foondo gaanfa seei. Hën de kule go nëen go dëen odi.

¹⁶ Nöo hën a hakisi de taa: “Andi ta pasa a di kamian aki mbei un ta fan hia sö?”

¹⁷ Nöo hën wan womi piki ën taa: “Mësitë o, mi bi ko a i aki. Wan soni dë a wan womi mii u mi liba ta biinga seei u kii ën. A ta tapëën buka te an sa fan, ¹⁸ nöo te a ta ko nëën liba, nöo a ta kisi ën ta tuwë a goon holou, sukuma ta puu nëën buka fukuu, a ta tai ën tanda gingin, sinkii fëën ta ko gagagaa sö. Nöo di ja bi dë, hën wë i si mi begi dee bakama fii u de musu jaka di soni puu a di mii liba da mi. Ma nöo de biinga seei te de wei, de an sa du na wan soni da di mii. Nöo sö e baa.”

¹⁹ Nöo hën Masa Jesosi piki taa: “Ee maingë, andi seei mi fendi a dee sëmbë u di ten aki maun di a dë taa wan ta biibi möönsö? Un longi seei mi musu dë ku unu aki eti bifö woon biibi? Un longi mi musu hoi pasensi ku unu?”

Nöo hën a taa: “Un go tei di mii tja ko aki i si.”

²⁰ Nöo hën de go tei di mii. Ma fa de ta ko ku ën dë, nöo hën di soni di dë nëën liba si Masa Jesosi gbedee, nöo aan soni, hën a kisi ën ta du soni te na sipootu. Biga a tuwë di mii a goon holou, a ta logoda a goon, ta puu sukuma a buka seei fukuu.

²¹ Nöo hën Masa Jesosi hakisi di tata u di mii taa: “Un longi di soni dë ku di mii kaa?”

Hën a piki taa: “Wë u sensi di a dë piki mii a maun, ²² hën a ta ko nëën te kisi fa u dë aki. Nöo sëmëni pasi seei a ta biinga u kii ën, te a wata ku faja tuu a ta hiti ën go. Wë nöo Mësitë, ee i sa heepi u, nöo gaantangi mi begi i tei tjalihati fuu nöo i heepi u.” Sö di tata u di mii taki.

²³ Nöo hën Masa Jesosi piki ën taa: “Wë na a mi a dë e, ma a i a dë. Biga ee wan sëmbë ta biibi Gadu, nöo soni seei an dë di Gadu an sa du dëën.”

²⁴ Nöo di a taki sö hën di tata u di mii bai taanga taa: “Mësitë o, mi ta biibi e. Ma nöo fii heepi mi be mi biibi tjika.”

²⁵ Nöo di juu dë, hën Masa Jesosi si taa sëmëni sëmbë ta booko ta ko a de naandë. Nöo hën a bai di soni di dë a di mii liba taa: “Ju di soni ta dë a di mii aki liba ta tapëën jesi ku ën buka, mi taa, hetji pasa kumutu disëën! Nöo na toona ko nëën möön a mundu!”

²⁶ Nöo fa a bai ën dë kaa, hën di soni bai kai wan hogi olo. Nöo hën a kisi di mii wan pasi möön, di mii ta seki ta du soni, sinkii fëën ko kakakaa. Nöo hën a kumutu go disa di mii djee awaa. Ma nöo di mii fika a goon pii, nöo hën dee sëmbë sai naandë taa: “Awa, dëdë a dëdë e.”

²⁷ Ma nöo hën Masa Jesosi panjëën a maun hopo taanpu, biga a ko bunu kaa.

²⁸ Nöo hën a kumutu dë ku dee bakama fëën hën de toona go a wosu. Nöo di de dou, hën dee bakama hakisi ën taa: “Masa o, faandi mbei wa bi sa puu di soni a di mii liba?”

²⁹ Nöo hën a piki de taa: “Sö wan taku soni ja sa jakëën puu go söndö begi e.”

Aki Masa Jesosi taki soni

u di dëdë fëën möön.

Mat. 17:22-23; Luk. 9:43b-45

³⁰ Nöo hën Masa Jesosi ku dee bakama fëën kumutu a di köndë naandë. Nöo fa de nango dë, de ta latja ta pasa a di pisiwata de kai Galilea. Nöo di ten dë Masa Jesosi an kë u lanti sabi naasë a dë, ³¹ biga a kë lei dee bakama fëën a wantu soni liba.

Nöo hën de nango te wan pisi, hën a kai de te de piki, hën a taa: “Un haika e. De o könku Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki buta a sëmbë maun e, nöo de o kii mi. Ma nöo a di u dii daka nöo mi o toona weki baka.” Sö a fan ku de.

³² Ma nöo dee bakama an ta fusutan di soni a ta taki da de dë, nöo de fëëë u hakisi ën tu.

Aki ta lei ambë o dë hei sëmbë

a di tii u Gadu dendu.

Mat. 18:1-5; Luk. 9:46-48

³³ Nöo hën de nango te de dou a Kapenaumi nöo hën de go denda a wosu. Nöo hën Masa Jesosi hakisi de taa: “Fa u bi dë a pasi ta ko dë, andi un bi fendi ta fia ku unu seei sö?”

³⁴ Ma nöo de an piki ën, de dë piii seei. Biga di soni de bi ta fia, de bi ta hakisi de na de taa tee Masa Jesosi ko könu, nöo ee undi u de o dë möön hei möön dee oto.

³⁵ Nöo hën Masa Jesosi sindo te a kaba, hën a kai de tuwalufu bakama fëen tuu ko nëen. Nöo hën a fan ku de, a taa: “Söö. Wë un kë ko fesima a di könu tii u mi dendu ö? Wë be mi taki da unu, taa di fuunu di o saka hënseei tei di möön lagi kamian ta dini dee otowan fëen, hën wë o dë di möön hei sëmbë fuunu tuu e.” Sö a piki de.

³⁶ Nöo hën a kai wan piki mii ko a de fesi dë. Hën a hopo ën tei. ³⁷ Hën a taa: “Haika e. Ee wan sëmbë i tei sö wan lagi sëmbë kuma di mii aki sö u gaan sondi fu di i nama ku mi hedi, nöo miseei i tei dë e. Nöo fa i tei mi dë, nöo na mi wanwan i tei, ma i tei Masa Gaangadu tu di manda mi ko a goonliba aki.” Nöo sö Masa Jesosi fan ku dee bakama fëen te a kaba.

Aki ta lei ambë ku Masa Jesosi

dë a wan së.

Luk. 9:49-50; Mat. 10:42

³⁸ Nöo baka u di dë, hën Johanisi taki wan sondi da Masa Jesosi, a taa: “Masa o, u bi si wan sëmbë ta tei di në fii ta jaka dee soni ta kisi sëmbë a hedi puu a de liba. Nöo hën u fan ku ën faa disa, biga an dë a di kulupu fuu.”

³⁹ Nöo hën Masa Jesosi piki, a taa: “Wë an bi dë fuun tapëen e. Biga na wan sëmbë sa tei di në u mi du foondo wooko, nöo a bia sö hesi ta kosi mi. ⁴⁰ Nöo boiti di dë, fa a ta du foondo wooko a mi në dë, hën da an dë felantima fuu. Nöo ee wan sëmbë an dë felanti fuu, nöo hën da u ku ën dë a wan së.” Nöo sö Masa Jesosi piki.

⁴¹ Nöo hën a taa: “Mi o taki wan sondi aki da unu gbelin seei. Di sëmbë di o du wan sëmbë bunu a di në u mi di Paamusi Könu, ee wan gangaa wata seei a dëen, nöo Gadu o dëen paima nöömö.”

Aki ta lei fa a dë gaan soni tjika

u wan sëmbë fika a Gadu pasi.

Mat. 18:6-9; Luk. 17:1-2

⁴² Hën Masa Jesosi fan ku dee bakama fëen go möön longi, a taa: “Ja si fa di mii aki dë nö? [An kisi fusutan fu soni fu mi wan bëtë eti.] Nöo ee sö wan sëmbë ko biibi a mi, nöo hën i mbei a du wan soni faa kumutu a Gadu pasi, nöo gaan hogi seei i du dë e. A bi sa möön bëtë da i de bi tai wan gaan gindi sitonu a i gangaa te de kaba, nöo de tja i go tuwë a di möön fundu kamian u di ze dubuu piii. Biga mi taki da unu taa di sitaafu naandë an hogi kuma di joo kisi ee i mbei wan lagi sëmbë kuma di i si aki kumutu a Gadu pasi.

⁴³ “Nöo mi taki e, i musu biinga seei fii fika a Gadu pasi. Fëen mbei ee wan gaan soni fii kuma di letisë maun fii kë puu i a Gadu pasi, nöo a bëtë i koti ën puu tuwë e. Biga a dë möön bunu da i fii dou a Gadu Köndë ku wan së maun, möön leki de tuwë i a didibi faja ku telu. [⁴⁴ Biga di faja ala an ta tapa möönsö, söseei dee bitju ta njan sëmbë ala de an ta dëdë möönsö tu.]

⁴⁵ “Nöo ee di futu fii ta suku u puu i a Gadu pasi tu, nöo fii koti ën puu tuwë e. Biga a dë möön bunu ee i dou a Gadu Köndë ku wan së futu, möön leki i dou a didibi faja ku de tu së futu fii, fii go ta tja sitaafu u nöömö. [⁴⁶ Biga di faja ta tjuma sëmbë ala, an ta tapa möönsö, söseei dee bitju ta njan sëmbë ala, de an ta dëdë tu.]

⁴⁷ “Söseei, ee di letisë wojo fii kë puu i a Gadu pasi, nöo fii diki ën puu tuwë e. Biga a dë möön bunu da i i dou a Gadu Köndë ku wan së wojo, möön leki i dou a didibi faja ku tu së wojo go ta tja sitaafu u nöömö. ⁴⁸ Biga di faja ta tjuma sëmbë ala an ta tapa möönsö, söseei dee bitju ta njan sëmbë ala, an ta dëdë möönsö tu e.”

⁴⁹⁻⁵⁰ Nöo hën Masa Jesosi fan möön, a taa: “Un haika e, dee sëmbë. Satu dë wan bumbuu soni da u a goonliba aki. Ma ee a lasi ën kaakiti, nöo soni an dë u toona dëen kaakiti möön e. „Nöo sö un sa luku di libi fuunu. A musu a’ kaakiti tu, kuma satu. Ma bifö a sa ko sö,„ nöo i musu tai hati pasa sëmëni soni dee ta pooba i ufö. „Ma ee nasö, nöo joo dë kuma di satu u taki dë di lasi ën kaakiti, ja o abi wan wojo heepi da sëmbë möön.”

“Nöo sö e baa, wan musu lasi unu kaakiti, ma un musu ta libi fiifi ku unu seei nango nöömö.”

10

Aki Masa Jesosi ta taki fa manu ku mujëe an musu tuwë.

Mat. 19:1-12; Luk. 16:18

¹ Nöo hën Masa Jesosi ku dee bakama fëen kumutu a di kamian naandë, nöo hën de toona go a Judea. Hën de koti Joodan Lio aba go a di oto së banda. Nöo di de go dou, nöo sëmëni sëmbë ko a Masa Jesosi, nöo hën a seti u lei de kumafa a bi guwenti.

² Te wan pisi hën wanlö sëmbë u dee Faliseima kulupu ko nëen naandë, nöo hën de ko hakisi ën soni fu de sa feni ën kisi. Biga de hakisi ën taa: “Mësitë o, unfa di wëti u Gadu dë? Wan womi sa tuwë di mujëe fëen nö?”

³ Nöo hën hënseei toona hakisi de wan soni. A taa: “Unfa Mosesi bi sikifi u di soni dë buta a di buku u Gadu?”

⁴ Hën de piki taa: “Wë a sikifi buta taa ee wan womi o tuwë di mujëe fëen, nöo a musu sikifi wan pampia te a kaba u taki di soni mbei an këen möön ufö a mandëen go.”

⁵ Nöo hën a taa: “Awa, sö a sikifi tuu. Ma fu di taangajesi fuunu mbei Mosesi da unu sö wan pasi. Ma un haika e. ⁶ A seti di Masa Gaangadu mbei hii soni u goonliba, nöo hën a mbei wan womi ku wan mujëe nöo. ⁷ Nöo fëen mbei wan womi o kumutu disa hën mama ku ën tata nöo a go dë ku ën mujëe, ⁸ nöo de an o dë tu sëmbë paatipaati möön, ma de o ko dë di wan sinkii. ⁹ Nöo dee sëmbë Gadu tja ko makandi sö kaa, nöo na wan sëmbë abi leti u paati de e.” Sö Masa Jesosi piki dee Faliseima.

¹⁰ Nöo di de toona ko a wosu, hën dee bakama hakisi ën a di manu ku mujëe soni liba di a bi taki naandë. ¹¹ Nöo hën a piki de taa: “Mi taki da unu e, taa ee wan womi tuwëen mujëe go tei oto mujëe, nöo Gadu wëti seei a booko dë. ¹² Söseei tu ee wan mujëe tuwëen manu go tei oto manu, nöo Gadu wëti di mujëe dë booko tu.” Sö a piki de.

Aki ta lei fa Masa Jesosi tei pikimii u gaan soni.

Mat. 19:13-15; Luk. 18:15-17

¹³ Wan daka hën wanlö sëmbë ta tja dee mii u de ko a Masa Jesosi faa musu buta maun a de liba. Nöo di dee bakama si sö, hën de gandji seei da dee sëmbë taa de an musu tja dee mii ko nëen.

¹⁴ Nöo hën di Masa Jesosi si sö kaa, nöo hati fëen boonu. Hën a bai de taa: “Wan tapa dee mii u de an ko a mi e. Biga di fasi i si wan piki mii abi, hën da di fasi di dee sëmbë dee dë a di Tii u Masa Gadu musu abi. ¹⁵ Biga mi taki da unu gbelin taa ee wan sëmbë an sa futoou hënseei a Masa Gaangadu maun kumafa wan piki mii ta futoou hënseei a dee gaan sëmbë fëen maun, nöo soni an o mbei te a sa dë a di Tii u Gadu dendu möönsö.”

¹⁶ Nöo di a fan sö te a kaba, hën a tei dee mii nëen maun, hën a begi Masa Gaangadu da de.

Aki ta lei fa a dë gaan soni da

wan guduma faa ko

a di Tii u Gadu dendu.

Mat. 19:16-30; Luk. 18:18-30

¹⁷ Nöo hën Masa Jesosi kumutu a di pisi kamian naandë ta waka nango. Te wan pisi hën wan womi ko tjökö kini a goon nëen fesi, hën a hakisi ën taa: “Di bumbuu mësité aki o, andi seei mi sa du u mi feni di libi u teego a Gadu?”

¹⁸ Nöo hën Masa Jesosi piki ën taa: “Fa i taa mi bumbuu dë, na wan sëmbe dë bumbuu boiti Masa Gaangadu tö.

¹⁹ “Ma nöo fu piki a di hakisi fii naandë, nöo ja sabi dee wëti Gadu buta da sëmbe u de libi ku de nö? A taa ja musu kii sëmbe, ja musu tei oto sëmbe mujëë, ja musu ta fufuu, ja musu ta mindi soni buta a sëmbe hedi, ja musu ganjan sëmbe a kõni fasi njan, i musu lesipeki i mama ku i tata, na sö nö?”

²⁰ Nöo hën di womi piki ën taa: “Aai, ma sensi di mi bi dë piki mii, nöo hën mi ta hoi miseei a dee wëti naandë liba te kisi fa u dë aki.”

²¹ Hën Masa Jesosi luku di womi nöo a lobi ën seei. Nöo hën a taki dëen taa: “Wë ma wan soni toobi i eti. Go, nöo i sei hii dee gudu fii dee i abi te i kaba, nöo i tei di möni nöo i paati ën da dee pootima, nöo joo abi gudu a Gadu Köndë ala e. Nöo ko fika ku mi ta waka a mi baka.”

²² Nöo di di womi jei fa a fan naandë, nöo hën a saka hedi a goon ko dë pii. Nöo ku gaan tjali a hati a go a wosu biga a abi gudu te a hia a di goonliba aki.

²³ Hën Masa Jesosi bia luku dee bakama fëen, hën a taa: “Un si ö? A taanga e, fu wan guduma musu ko a di Tii u Gadu dendu.”

²⁴ Fa Masa Jesosi taki naandë, nöo a bigi da dee bakama fëen te na soni.

Nöo hën a taa: “A taanga tuu e, dee mii. Mi taki da unu seei taa fu wan guduma musu ko a di Tii u Gadu dendu, an dë sösö soni e. ²⁵ Leti kumafa di gaan mbeti de kai kamëli an sa pasa a wan aguja baaku, nöo söseei a taanga da wan guduma faa ko a di Tii u Gadu dendu.”

²⁶ Nöo fa a taki naandë, awaa seei di soni ko foondo dee bakama fëen biga de an bi mëni sö. Nöo hën de bia ko ta hakisi deseei taa: “Wë nöo ee sö a dë, nöo hën da na wan sëmbe sa feni libi u teego e.”

²⁷ Nöo hën Masa Jesosi luku de diin, hën a taa: “Ee a nama a di kaakiti u libisëmbe nöo na wan sëmbe sa feni ën tuu. Ma a nama a di kaakiti u Masa Gadu, nöo soni an dë di hën an sa du.”

²⁸ Nöo hën Petuisi hakisi ën taa: “Wë nöo u wë Masa? Fa u disa hii soni ko ta waka a i baka aki, un wini fëen woo feni.”

²⁹ Nöo hën Masa Jesosi piki taa: “Aai, sö a dë tuu. Ma nöo mi taki da unu taa di sëmbe di o disa hën baaa, ku ën sisa, ku ën mama, ku ën tata, ku ën mii, ku dee pandasi kamian fëen fu di a ko nama ku mi, ee nasö fu di a kë paaja di bunu buka u Gadu, nöo an o lasi e.

³⁰ Biga a o toona feni hii soni wan höndö toon baka: ee sisa, ee baaa, mama, tata, pandasi kamian, ku köndë tuu seei a o feni a di ten u dë aki, ma nöo a o kisi sitaafu tu o. Ma nöo a di ten di ta ko, nöo a o feni di libi u teego a Gadu.

³¹ “Nöo a di ten dë tu, sëmëni sëmbe dee bi dë heima a goonliba aki o ko lagi sëmbe e. Nöo sëmëni sëmbe dee an bi dë wan wojo soni a libisëmbe wojo aki, nöo de o ko fesima seei.”

Nöo sö Masa Jesosi fan ku dee bakama fëen di ten dë.

Aki Masa Jesosi taki di dëdë soni fëen wan pasi möön.

Mat. 20:17-19; Luk. 18:31-34

³² Nöo di juu dë, Masa Jesosi nango a Jelusalen. Nöo a dë a pasi nango seei, ma nöo dee bakama fëen dë nëen baka ta waka, ma na ku wai. Biga de dë fëëfëëë pantapanta. Söseei dee oto sëmbe ta waka ku de, deseei dë fëëfëëë tu, biga de ta sinti taa soni o pasa ku ën ala.

Te wan pisi, hën a kai de tuwalufu bakama fëen a së, nöo hën a toona fan ku de möön kumafa a bi fan ku de a fesi kaa. ³³ A taa: “Womi, un haika e. Fa u nango a Jelusalen aki, nöo de o du ku Mi di ko Libisëmbe Mii aki e. Biga de o sei mi buta a dee Gaan Begima

ku dee Sabima u Wëti maun, nöö de o tei mi tja go a kuutu te de kaba buta taa mi musu dëdë. Nöö baka u di dë, nöö de o tja mi go buta a dee oto köndë sëmbë dee ta tii di köndë i si aki maun. ³⁴ Nöö de o mbei mi fa seei, de o tunta a mi, de o fon mi ku wipi. Te u kaba fëen de o kii mi. Ma nöö a di u dii daka nöö mi o toona weki baka ko ku libi e.”

Nöö sô Masa Jesosi piki dee bakama fëen gbelin möön.

Aki tu u dee bakama u Masa Jesosi ko suku hei kamian nëën.

Mat. 20:20-28

³⁵ Wë nöö baka u di dë hën Jakobosi ku ën baaa Johanisi, dee mii u Zebedeosi, kai Masa Jesosi a së. De taa: “Masa o, u ko begi i wan soni aki.”

³⁶ Hën a hakisi de taa: “Wë andi un kë sô baa?”

³⁷ Hën de taa: “Wë Masa, u kë begi i fii buta da u taa te i tei di könu kamian fii, nöö wan fuu o dë a i leti maun së, di otowan o dë a i töötömaun së ta heepi i tii di köndë. Nöö hën da di soni u ko begi i.”

³⁸ Nöö hën Masa Jesosi piki de taa: “Ma kijoo, di soni un hakisi mi aki, ma un sabi andi un ta hakisi ö? Di kan de lai da mi u mi bebe aki, woon sa bebëen tu nö? Di sitaafu mi o tja aki, woon sa tjëen nö?”

³⁹ Nöö hën de piki taki taa: “Aai Masa, woo sa tjëen.”

Nöö hën a taa: “Awa, woon tja sitaafu tuu, ⁴⁰ ma fuun feni dee hei kamian dë, di dë ma sa paamusi unu e, biga an dë a mi. Gadu nöö a fika da, faa da dee sëmbë ku dee sëmbë dee a bi buta fu de feni sô wanlô hei kamian.”

⁴¹ Wë nöö di dee oto bakama ko jei taa sô de tu baaa naandë go suku sô wan hei kamian a Masa Jesosi, nöö hën de tei de fu hogi seei.

⁴² Ma nöö hën Masa Jesosi kai hii de tuu makandi ko nëën, hën a taa: “Un haika e, kijoo. Dee goonliba hedima dee an ta biibi a Gadu, un sabi fa de ta libi kaa. De tuu ta kë pëe basi a oto sëmbë liba te dou a deseei liba tu. ⁴³ Ma nöö unu, na sô un musu libi e. Di fuunu di kë dë heima nöö a musu sakëen seei ta dini dee otowan fëen. ⁴⁴ Nöö di sëmbë di kë ko di möön hei wan fuunu tuu, nöö a musu dë kuma saafu da dee otowan. ⁴⁵ Biga fa mi ko dë Libisëmbë Mii aki, ma ko u sëmbë musu dini mi e. Ma mi ko u mi dini sëmbë. Mi ko seei u mi paka mi libi kuma paima fu sëmëni hia sëmbë sa ko bunu ku Gadu.”

Aki Masa Jesosi kula

wan bookowojoma.

Mat. 20:29-34; Luk. 18:35-43

⁴⁶ Nöö hën Masa Jesosi ku dee bakama fëen ko a wan köndë de kai Jelikou tefa de nango. Nöö di de ta kumutu a di köndë, nöö wanlô hia sëmbë nango ku de.

Di juu dë, nöö wan bookowojoma bi dë leti a di pasi bandja naandë sindosindo ta pidi möni. Di womi aki de kai Balitimeosi. A di töngö u de, hën kë taki, di mii u Timeosi. ⁴⁷ Nöö hën di a ko jei taa di nëbaima u Nazalëti de kai Jesosi, hënseei ta pasa dë wante, nöö hën a seti ta bai ta kai ën taa: “Jesosi, na i da di bakamii u Könu Dafiti di bi o ko di Heepima nö? Gaantangi mi begi i o, saa mi, saa mi e!”

⁴⁸ Nöö fa a ta bai dë, hën sëmëni u dee sëmbë ta waka a Masa Jesosi baka naandë gandji dëen taa: “Womi, kabuka naandë e!” Ma nöö an haika de seei. Möönmöön a ta bai eti taa: “Jesosi, di bakamii u Könu Dafiti dë, saa mi, saa mi e!”

⁴⁹ Nöö hën Masa Jesosi taanpu pii hën a taa: “Un kai di sëmbë ta bai dë da mi.”

Nöö hën de go a di womi, de taa: “Söö. Be hati fii kötö e, womi. A ta kai i. Nöö fii hopo boo go.”

⁵⁰ Nöö di a jei sô kaa, hën a feki ën liba koosu vau tuwë go ala, hën a hopo vu taanpu, hën de tjëen go dou a Masa Jesosi.

⁵¹ Nöö di Masa Jesosi si ën a taa: “Mati, andi i kë u mi du da i?”

Hën a taa: “Mësitë, mi kë i heepi mi be mi ko ta si soni e.”

⁵² Hën Masa Jesosi taa: “Wë fa i ta biibi a mi tjika aki, mati, nöö i feni heepi kaa e.” Nöö fa u mbei naandë, hën di womi ko si soni gbegedee, nöö hën a ta waka nango a Masa Jesosi baka mökisi ku dee oto sëmbë.

11

Aki ta lei fa de ta wai ku Masa Jesosi kuma wan könu.

Mat. 21:1-11; Luk. 19:28-40; Joh. 12:12-19

¹ Wë nöö hën Masa Jesosi ku dee bakama fëen ta waka nango te de ko dou a di pisiwata ka dee köndë de kai Betifaigi ku Betania dë, ka di kununu de kai Oleifi dë tu. Hën da de ko zuntu ku Jelusalen.

Nöö hën Masa Jesosi kai tu u dee bakama fëen ko nëen. Hën a taki da de taa: ² “Un go langalanga a di köndë a u fesi dë e, nöö te un denda nëen, nöö woon si wan njönku buliki taitai a bandja pasi dë, di sëmbë an sindo nëen liba waka wan daka. Nöö un lusu ën tja ko da mi.

³ “Nöö ee wan sëmbë hakisi unu taa: ‘Faandi mbei un ta lusu di buliki?’ nöö un musu piki ën taa: ‘Masa abi ën fanöudu.’ ” Nöö sô Masa Jesosi manda de te a kaba.

⁴ Nöö hën de tu bakama naandë go a di köndë. Nöö fa de go dou, hën de si di buliki taitai a wan döobuka a bandja pasi naandë tuu, leti kumafa Masa Jesosi bi taki. Hën de go ta lusu ën.

⁵ Nöö wanlô sëmbë bi dë taanputaanpu dë, nöö di de si taa sô de ta lusu di buliki, hën de hakisi de taa: “Andi un ta lusu di buliki u du?”

⁶ Hën de piki de leti kumafa Masa Jesosi bi taki da de taa: “Masa abi ën fanöudu.” Nöö fa de fan dë, hën dee sëmbë an tapa de möön.

⁷ Nöö hën de tja di buliki ko da Masa Jesosi hën de jabi koosu nëen liba. Nöö hën Masa Jesosi subi a di buliki liba. ⁸ Nöö hën sëmëni sëmbë ko ta jabi koosu a di pasi liba, otowan ta denda a kapëë ta koti uwii tja ko tuwë a di pasi a Masa Jesosi fesi, nöö di buliki ta waka a dee uwii ku dee koosu liba. Bigi nöö de ta bigi Masa Jesosi sô. ⁹ Nöö fa de nango dë, sëmbë ta waka a fesi, sëmbë ta waka a baka, Masa Jesosi dë a mindi.

Di juu dë, hii sëmbë ta bai taanga taa:

“Hosana e! Hosana! Gadu dë ku di sëmbë aki!”

Otowan ta bai taa:

“Aai, Gadu dë ku di sëmbë di a manda ko a u aki!”

¹⁰ Otowan taa:

“Ke baa! Gadu o toona seti di tii u Könu Dafiti baka!”

Otowan taa:

“Aai, hosana! Di bai aki a musu go dou seei te a Masa Gaangadu köndë!”

Sô dee sëmbë ta bai ta taki.

¹¹ Nöö hën Masa Jesosi go dou a Jelusalen dendu gbolo, nöö hën a go wante a di Wosu u Masa Gadu nöö hën a denda nëen. Nöö hën a tuwë wojo luku hii soni naandë finifini te a kaba. Ma nöö fu di a ko lati kaa an sa du soni möön, nöö hën hën ku dee tuwalufu bakama fëen hën de toona go a Betania go duumi.

Aki Masa Jesosi fan ku wan pau.

Mat. 21:18-19

¹² Di dobooko fëen hën de kumutu a Betania u toona go a Jelusalen baka, nöö hangi ko kisi Masa Jesosi. ¹³ Nöö hën a tuwë wojo go te ala hën a si wan fuuta pau de kai figa, nöö a si taa a dë ku uwii seei tjentjen. Nöö hën a go suku njanjan nëen. Ma nöö di a go dou, an feni na wan kodo, biga an bi dë ten u di pau pai njanjan eti.

¹⁴ Nöö hën a taki da di pau taa: “Na wan ten sëmbë o feni njanjan a i njan möön e.” Nöö fa a fan dë, dee bakama bi haikëen nöö hën de pasa go.

Aki Masa Jesosi jaka sëmbë

a di Wosu u Masa Gaangadu.

Mat. 21:12-17; Luk. 19:45-48; Joh. 2:13-22

¹⁵ Nöo hën Masa Jesosi ku dee bakama fëen ta waka te de go dou a Jelusalen, nöo hën de toona go wante a di Wosu u Masa Gadu möön. Nöo di de go dou, hën de si taa sëmbë sai naandë gidjii te a hia, so u de ta sei soni, so u de ta tooka möni da dee wakama dee ta ko naandë ta feni hia wini a de. Nöo hën wë di soni an bunu da Masa Jesosi seei, nöo hën a jaka dee sëmbë puu dë. A kandi dee tafa u dee sëmbë ta tooka möni naandë tuwë djolou a goon. Nöo i bi abi wanlô sëmbë ta sei pomba da sëmbë u de sa paka paima da Gadu, nöo hën Masa Jesosi kandi dee bangi u de tuwë tu. ¹⁶ Nöo hën a tapa pasi da dee sëmbë dee ta waka ta pasa a di keikipisi naandë kuma gaan pasi, be de an waka naandë möön ku dee soni de ta sei dë.

¹⁷ Nöo hën a bai dee sëmbë dë taa: “Wan bi jei fa Gadu Buku taki nö? A taa: ‘Mi wosu musu dë wan kamian u hii pei nasiön sëmbë ta ko ta begi Mi,’ ma uun tei ën ko buta wan kamian u ta tjubii fufuuma.”

¹⁸ Nöo hën dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti ko jei taa sô Masa Jesosi du, nöo an bunu da de seei kwetikweti, nöo hën de ta suku wan fasi u de sa kisi ën kii. Ma da töku de fëëë biga wë hii mundu tei ën u gaan soni u di fasi fa a ta lei de soni u Gadu.

¹⁹ Nöo hën de fika dë te di ten sonu go a goon, hën Masa Jesosi ku dee bakama fëen toona kumutu a Jelusalen go.

Aki Masa Jesosi lei dee bakama fa de musu begi Gadu ku biibi tjika.

Mat. 21:20-22

²⁰ Di dobooko möön, hën Masa Jesosi ku dee bakama fëen ta toona go a Jelusalen baka. Te wan pisi hën de dou a di figa pau di a bi siba naandë, nöo hën dee bakama luku, de si taa dee uwii fëen ko laulau. Di pau dëdë seei te dou a lutu.

²¹ Nöo hën Petuisi ko mëni fa Masa Jesosi bi fan ku di pau, nöo hën a kai ën te a piki, a taa: “Mësitë, luku di figa pau di i bi siba jeside aki, a dëdë tuu o.”

²² Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Awa, sô a dë tuu, nöo fëen mbei un musu ta biibi Gadu e. ²³ Aai, mi taki da unu taa ee un ta futoou Gadu tuutuu söndö panta a unu hati, nöo sondi an o dë di Gadu an o sa du da unu. Biga ee i taki da di kununu aki sô taa be a hopo kumutu naandë go tuwëen seei a ze, nöo a o du sô tuu.

²⁴ “Fëen mbei mi taki da unu taa, ee woon hakisi Gadu wan soni nöo un ta biibi a unu hati taa un abi di soni kaa, nöo woon kisi ën e.”

²⁵ Nöo hën a fan ku de möön a taa: “Haika e, te un ta begi, nöo ee i ko mëni taa i ku sëmbë a’ soni, nöo i musu puu di sëmbë a bëë ufô i go dou ku di begi e, nöo Masa Gaangadu o puu i a bëë tu u dee hogi dee i ta du. [²⁶ Ma nöo ee wan ta puu sëmbë a bëë u dee hogi dee de ta du unu, nöo unu Tata a liba an o puu unu a bëë tu u dee hogi dee un ta du.]”

Aki Masa Jesosi tai dee hedima

u Dju keiki.

Mat. 21:23-27; Luk. 20:1-8

²⁷ Nöo hën de ko dou a Jelusalen awaa, nöo hën de toona go a di Wosu u Masa Gadu möön. Nöo fa Masa Jesosi ta waka ta lontu naandë, nöo hën wë a ko miti ku dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti ku dee Gaan Womi.

²⁸ Nöo hën de kai ën te a piki, de taa: “Wë u ko hakisi i wan sondi. Dee soni dee i du a di Keikiwosu aki, unsë i feni di leti fii du sô? Ambë da di sëmbë di manda i fii du sô wanlô soni?”

²⁹ Nöo hën Masa Jesosi piki de taa: “Wë antoobi. Ma mi o hakisi unu wan sondi tu. Nöo ee un piki mi, nöo mi o piki unu ambë manda mi.

³⁰ “Wë mi taki e, taa Johanisi di Dopuma, ambë bi mandëen faa dopu sëmbë: libisëmbë, naa Masa Gadu?”

³¹⁻³² Nöo di a hakisi de sö, hën de hai go a sê go ta kuutu nango ta ko te de wei, de taa: “Ee u taa Gadu hën bi mandëën, nöo a o hakisi u ee faandi mbei wa bi piki ën? Ma nöo wa sa piki taa libisëmbë mandëën.” Nöo di soni mbei de taki sö, biga de fëëë lanti, fu di sëmëni sëmbë bi biibi taa Johanisi bi dë wan tjabukama u Gadu tuutuu.

³³ Nöo hën de toona ko a Masa Jesosi, hën de piki ën taa: “Wa sabi ambë bi mandëën e.”

Nöo hën a piki de taa: “Ee wan sa piki mi, nöo miseei ma sa piki unu tu.”

Nöo hën de disa di oto.

12

Aki ta lei di oto u wan goon masa.

Mat. 21:33-46; Luk. 20:9-19

¹ Nöo hën Masa Jesosi tei wan oto ta lei dee sëmbë a wödu fasi. A taa: “Wan womi bi dë, nöo hën a koti wan gaan goon fëën te a kaba, nöo hën a paandi di pau de kai doloifi a di goon, faa ta mbei win u bebe ku di njanjan fëën. Nöo hën a mbei wan sitonu peni te a kaba lontu di goon. Nöo hën a toona mbei wan goon mata ku sitonu ka de o ta fon di doloifi ta mbei di win. Nöo a baka u di dë, hën a mbei wan wakiti wosu tjongoo sö go a liba.

“Nöo di a kaba u du dee lö soni dë kaa, nöo hën a buta di goon a wanlö sëmbë maun fu de musu ta wooko ën dëën. Nöo hën a kumutu dë go a wan oto köndë.

² “Nöo hën a dë ala tee a sabi taa di juu dou u di fuuta lepi de mbei di win kaa. Nöo hën a kai wan futuboi fëën ko nëën, hën a mandëën taa be a go a dee wookoma go tei di fëën pisi u di win di a bi musu feni u di goon, tja ko dëën.

³ “Ma nöo di di futuboi dë naki te a go dou a di goon, nöo hën dee wookoma kisi ën hën de fon mën te a fon, nöo hën de mandëën go ku sösö maun.

⁴ “Nöo a baka u di dë, hën di womi toona manda wan oto futuboi go möön. Nöo di dee wookoma si di futuboi ko dou, hën de kisi ën, hën de fon mën a hedi te a fon nöo hën de toona du sëmëni oto hogihogi soni ku ën te a tjika de.

⁵ “Nöo hën di goon masa manda wan oto futuboi go möön, hën de toona kisi di dë kii. Nöo hën a ta puu futuboi ta manda nango a dee wookoma kodo, so u de de ta fon, so u de de ta kii, ⁶ teee a fika wan kodo sëmbë tö di a sa manda möön, hën da di wan kodo womi mii fëën di a lobi te na soni.

“Hën a taa: ‘Wë mi o manda di womi mii u mi aki go. A kandë te dee wookoma si ën nöo de sa abi lesipeki fëën fu di a dë miii u mi.’

⁷ “Nöo hën a manda di womi mii fëën go. Ma nöo di dee wookoma si di womi mii u di tata ta ko, nöo hën de taki da de na de taa: ‘Söö, ja ta si di womi mii u di sëmbë abi di goon aki ta ko naandë nö? Hën wë o kisi di gudu fëën tata a bakaten. Wë nöo un sabi nö? Un böö kisi ën kii, nöo di goon aki o fika a u maun.’

⁸ “Nöo hën de kisi di womi mii, nöo hën de kii ën wantewante naandë, hën de puu ën a di djai dendu tuwë go a kapëë ala. De an bei ën seei.”

⁹ Nöo hën Masa Jesosi hakisi taa: “Wë nöo fa dee soni pasa dë, nöo di sëmbë di bi disa di goon da dee wookoma naandë, unfa i mën taa a o du? Na a o manda sëmbë go kii dee hogihatima dë puu dë nö? Awa, nöo a o buta di goon fëën a oto sëmbë maun.

¹⁰ “Nöo wan bi lesi fa Masa Gadu Buku taki nö? A taa:

Dee sëmbë ta mbei sitonu wosu dë,

de si wan sitonu taa an bunu,

nöo hën de tuwëën a kapëë.

Ma nöo bakaten,

hën di sitonu dë ko di mama posu u di wosu.

¹¹ Masa Gadu seei wë du di soni sö e,

nöo a dë wan gaan foondo soni seei da u.

Na sô di Buku taki ô?”

¹² Nöô di Masa Jesosi fan sô hên a tapa dë. Ma nöô dee keikihedima u Dju dee sai naandë, hên hati u de boonu seei te de kë kisi ên kii. Biga de sabi limbolimbo taa de a fan tjökô ku di oto naandë. Ma nöô töku de fëëë taa lanti o du ku de ee de kisi Masa Jesosi a wajaa naandë. Nöô hên mbei de disëën, nöô hên de go.

Aki de ta hakisi Masa Jesosi

soni u lanti möni.

Mat. 22:15-22; Luk. 20:20-26

¹³ Baka u di dë, nöô hên dee keikihedima dë go puu wanlô sëmbë u di Faliseima kulupu, ku di u könu Helodi, hên de manda de go a Masa Jesosi go luku ee de sa kisi ên ku fan.

¹⁴ Nöô fa de ko dou dë, hên de kai ên te a piki, hên de taa: “Mësitë, u sabi taa i dë wan leti sëmbë di an ta ganjan sëmbë. Fa i dë aki nöô libisëmbë an sa ta hai i nango ta ko ku di u de pakisei. Biga ja a’ toobi ku di fa de ta pakisei soni. Nönö. Fa i sai dë, i ta lei sëmbë Gadu wöutu seei gbegedee kumafa Gadu kë u sëmbë musu sabi, nöô hên i si u ko a i aki ku wan hakisi.

“Wë fa di gaan könu u Loomë köndë ta duwengi u fuu musu ta paka lanti möni aki, nöô unfä i feni fëën? ¹⁵ A fiti fuu pakëën, naa an fiti? Unfa i si ên?”

Ma nöô Masa Jesosi sabi taa bödjëë de ko ta pëë u de musu kisi ên, nöô hên a taki da de taa: “Baja, mi un kë kisi sô nö? Wë un da mi wan kpëngëlë möni i si.”

¹⁶ Nöô hên de tei wan kpëngëlë möni tja ko dëën, nöô hên a luku ên, a taa: “Ambë abi di në ku di fesi dë a di möni liba aki?”

Hên de piki taa: “Wë di Gaan Könu u Loomë.”

¹⁷ Hên a taa: “Na sô nö? Wë nöô un da di Gaan Könu di soni di da fëën e, nöô un da Masa Gadu di soni di dë fëën.” Sô a piki de.

Nöô fa a piki dë, nöô a foondo de seei, [biga de an bi mëni taa sô a bi o piki de a sô wan köni fasi.]

Aki dee Saduseima pooba u kisi Masa Jesosi ku wan hakisi möön.

Mat. 22:23-33; Luk. 20:27-40

¹⁸ Nöô hên sëmbë u di Saduseima kulupu ko a Masa Jesosi awaa. Wë nöô fa dee Saduseima sai dë, de an kë piki taa te wan sëmbë dëdë nöô a o toona weki baka. [Biga de an ta biibi seei taa di akaa u wan sëmbë ta fika ku libi baka u di a dëdë.]

¹⁹ Nöô fa de ko a Masa Jesosi dë, hên de kai ên te a piki, de taa: “Mësitë, u kë hakisi i wan soni aki. Wë i sabi fa Mosesi bi sikifi buta da u, taa ee wan womi tei wan mujëë ma nöô an pai ku di mujëë, nöô te a dëdë nöô wan baaa fëën musu hoi ên suwagi faa musu pai ku ên, be hên baaa böngö an kaba. Na sô a dë nö?”

²⁰ “Wë nöô a pasa sô taa de bi dë sëbën baaa, nöô hên wan u de tei wan mujëë. Te a dëdë an pai ku ên möönsö, ²¹ nöô hên wan oto baaa fëën hoi suwagi. Te di baaa naandë seepi dëdë tu, an pai ku di mujëë tu. Te dou di u dii, hên seepi ko dëdë tu, an pai ku di mujëë möönsö. ²² Nöô sô a go tee dou dee sëbën baaa tuu. Hii de tuu libi ku di mujëë ma na wan kodo pai mihi ku ên möönsö. Baka u di dë, hên di mujëë seepi ko dëdë tu.

²³ “Wë nöô di de ta bai taki taa te wan sëmbë dëdë nöô a o toona weki baka, wë nöô u kë hakisi i wan soni. Te sëmbë weki baka a dëdë, undi u dee sëbën baaa naandë o abi di mujëë? Biga de tuu bi libi ku ên.” Nöô sô dee Saduseima hakisi Masa Jesosi.

²⁴ Hên a piki de taa: “Wë awa mi jei, ma di hakisi fuunu föutu tumisi fu di wan sabi Masa Gaangadu Buku, hên tu wan sabi di kaakiti di Masa Gadu abi tu. ²⁵ Biga te sëmbë weki baka a dëdë kaa, nöô manu ku mujëë soni an o dë möön e. Womi an o tei mujëë möön, mujëë an o tei manu möön tu, ma de o dë kuma dee basia u Gadu Köndë.

²⁶ “Ma nöô boiti u di dë, wan jei fa Mosesi bi sikifi buta a di Buku nö? Di ten a bi si di faja ta kisi a di uwii ma di uwii an ta tjuma, nöô hên Gadu fan ku ên. A taa: ‘Mi da di Gadu di dee gaan sëmbë fii ta begi: de Abahamu, Isaki, Jakopu sô.’ Na sô a taki nö? [Wë nöô fa

a fan dë, an taa mi bi dë di Gadu u dee lö sëmbë dë e, ma a taa mi da di Gadu u de.»²⁷ Wë nöö Masa Gadu an dë Gadu u wan sëmbë di an dë ku libi e. „Nöö hën da de Abahamu sô dë ku libi a wan kamian eti, hii fa de bi dëdë a sinkii fasi gaanduwe kaa.» Nöö hën mbei mi taa wan a' leti seei a di soni un hakisi dë.”

Nöö sô Masa Jesosi piki dee Saduseima di ten dë.

Aki ta lei undi u dee wëti u Gadu da dee möön hebi wan.

Mat. 22:34-40; Luk. 10:25-28

²⁸ Wë nöö fa Masa Jesosi ku dee Saduseima fan te de kaba naandë, nöö wan Sabima u Wëti bi sai leti naandë ta haika. Nöö di a si taa Masa Jesosi piki de sô bunu hën a hakisi ën taa: “Mësitë o, dee hia wëti Gadu buta da u fuu ta hoi aki, undi u de da di möön hebi wan u de tuu?”

²⁹ Nöö hën a piki ën taa: “Di möön hebi wan u de nö? Wë hën da disi: Un dee sëmbë u Isaëli aki, un haika e.

Masa Gaangadu di Gadu fuunu,
hën wanwan tō da Masa u mundu.

³⁰ Nöö un musu lobi ën ku hii unu hati
ku hii unu akaa
ku hii unu pakisei,
te dou ku hii di kaakiti di un abi.

³¹ Nöö di otowan dë sô taa,
I musu lobi oto sëmbë leti kumafa i lobi i seei.
Nöö de tu wëti aki, de da dee möön hebi wan u dee wëti u Gadu tuu.”

³² Nöö hën di Sabima u Wëti piki Masa Jesosi taa: “Aai Mësitë, fa i si i taki dë, sô a dë tuu. Biga Masa Gaangadu hën tō nöö da Gadu u mundu, otowan an dë möönsô. ³³ Nöö hën nöö fuu lobi ku hii u hati ku hii u pakisei ku hii u akaa, ku hii di kaakiti di u abi. Wë nöö sôseei u musu lobi oto sëmbë leti kumafa u lobi u seei tu. Wë nöö misikuma ee wan sëmbë i ta libi sô kaa, nöö di dë dë möön bunu möön leki hii dee mbeti i ta tja ko ta tjuma da Masa Gaangadu, ku hii dee oto soni u ta tja ko ta tuwë dëen, na sô nö?”

³⁴ Nöö di Masa Jesosi jei fa di womi piki ku fusutan, nöö hën a taki dëen taa: “Aai mati, misikuma ja dë longi poi fii sa ko a di Tii u Masa Gaangadu dendu.”

Wë da sô Masa Jesosi fan ku di Sabima u Wëti naandë. Nöö di dee hia sëmbë jei fa a ta piki ku fusutan tjika dë, nöö na wan u de abi hati u hakisi ën soni möön.

Aki Masa Jesosi tai sëmbë

ku wan hakisi.

Mat. 22:41-46; Luk. 20:41-44

³⁵ Nöö fa Masa Jesosi dë a di Wosu u Masa Gadu ta lei sëmbë naandë, te wan pisi hën hënseei bia hakisi wan soni. A taa: “Dee sëmbë, faandi mbei dee Sabima u Wëti ta lei unu taa di Paamusi Könu o dë wan baka mii u Dafiti nöö? ³⁶ Biga wë di Akaa u Gadu seei bi ko a Dafiti liba. Hën a taki soni u di Paamusi Könu di o ko. A taa:

Masa Gadu taki da mi Masa taa:
‘Ko sindo a mi letisë maun aki,
u tee mi buta hii dee felantima fii a i basufutu.’
Na sô Dafiti sikifi nö?

³⁷ “Wë nöö ee Könu Dafiti ta kai di Paamusi Könu Masa fëen, nöö unfä a sa dë hën bakamii nö?”

Nöö sô wan soni Masa Jesosi hakisi dee sëmbë naandë, ma de an saanfa u piki. „Nöö fa a fan köni tjika dë te a tai hii sëmbë te dou ku dee hedima u Dju,» nöö a ta suti da dee sôsô sinkii sëmbë naandë tee na soni.

Aki ta lei fa Masa Jesosi ta puu dee hedima u keiki gogo a döö.

Mat. 23:1-36; Luk. 11:37-54, 20:45-47

³⁸ Nöö hën a fan go möön longi. A bai dee sômëni sëmbë naandë taa: “Un haika e, dee sëmbë. Un musu mëni unu seei bunu ku dee Sabima u Wëti e. Aai. Biga fa i si de sai

dë, nöö de lo' u ta waka ta poolo a lanti dendu ku dee gaan langa djakiti u de zëëë, be hii sëmbe musu ta saka ta da de odi a wan gaan lesipeki fasi. ³⁹ De lobi u ta sindo a dee möön gaan hedima kamian a dee keiki fuunu. Te de go a wan sëmbe wosu u de go njan, nöö de nango ta sindo a dee möön gaan heima bangi. Sö de ta mbei de seepi u bumbuu sëmbe tjika.

⁴⁰ “Ma na bumbuu sëmbe de dö e. Biga fa i si de sai dö, nöö ee de si wan mujëë manu fëen dëdë a fika tjököö a ganda naandë, nöö de o ko njan dee gudu fëen wosu puu nëen maun fiaa seei. Nöö ku ën sö de o ta ko ta taanpu a lanti wojo ta begi wanlö gaan langa begi u de, ta mbei deseei bumbuu sëmbe a sëmbe wojo.

“Wë nöö mi taki da unu taa dee lö sëmbe i si naandë, de o kisi wan gaan sitaafu a Gadu maun e, te a o ko kuutu libisëmbe.”

Sö Masa Jesosi bai dee sëmbe naandë.

Aki ta lei ambë bi tuwë di möön gaan hia möni da Gadu.

Luk. 21:1-4

⁴¹ Nöö fa Masa Jesosi ku dee bakama fëen dö a di gaan keikiwosu naandë, te wan pisi nöö hën a waka go sindo zuntu ku di kamian ka de ta tja möni ta ko ta tuwë da Gadu a di keikiwosu. A ta luku fa de ta tuwë dee möni. Nöö di ten naandë, nöö dee guduma ta tja möni ta ko ta tuwë seei djolodjolo sö.

⁴² Te wan pisi hën wan pooti mujëë waka ko naandë. Di mujëë aki, hën manu bi dëdë disëen, nöö hën a ko tuwë tu kpëngëlë möni da Gadu, an dou wan bësënsi seei.

⁴³ Nöö hën Masa Jesosi kai dee bakama fëen te de piki, a taa: “Un si di pooti mujëë dö nö? Hën tuwë di möön gaan hia möni möön hii de tuu da Gadu e. Aai. ⁴⁴ Biga fa i si dee guduma ta tja möni u de ta ko ta tuwë dö, nöö wan pikiwan nöö de ta tuwë u dee gaan hia wan de abi. Ma nöö di mujëë naandë, di soni a abi faa tei heepi ën seei, hën i si a tei tuwë tuu dö kaa. Nöö fëen mbei mi taki da unu taa hën tuwë di möön hia möni.”

Nöö sö Masa Jesosi taki da dee bakama fëen di daka dö.

13

Aki Masa Jesosi ta lei dee maaka u di ten goonliba o kaba.

Mat. 24:1-35; Luk. 21:5-33

¹ Nöö hën Masa Jesosi ku dee bakama fëen kumutu a di Wosu u Masa Gadu ko kai a döo. Nöö hën wan u dee bakama kai ën te a piki, a taa: “Mësitë o, ja si fa dee wosu u di keikipisi aki waiti nö? Luku fa dee sitonu u de bigi!”

² Nöö hën a piki taa: “Sö a dö tuu o, ma fa i ta si dee wosu dö sitampusitampu aki seei, ma nöö mi taki da unu taa wan daka o dou, hii dee sitonu i si aki tuu o booko kai paaja fanjanfanjan sö. Na wan u de o fika oto a oto liba möön e.” Sö a piki de.

³ Nöö hën de kumutu naandë waka go a Oleifi Kununu. Nöö hën Masa Jesosi go sindo a di kununu bandja ta luku go a Jelusalen, nöö a ta si di Wosu u Masa Gadu seei gbegeedee.

Te wan pisi hën Petuisi, ku Jakobosi, ku Johanisi ku Andiasi hën de ko nëen. Hën de taa: ⁴ “Wë Masa o, fa i bi taki di booko u di Gaan Keikiwosu di u bi dö ala, un juu dee lö soni dö o pasa? Un maaka joo da u fuu sa sabi taa di ten dö dou?” Sö de hakisi ën.

⁵ Nöö hën a piki de taa: “Awa, a dö fuun dö ku mëni fëen tuu, fu sëmbe an musu ganjan unu. ⁶ Biga mi taki da unu taa sëmëni sëmbe o hopo tei mi në ta taki taa de da di Paamusi Könu kaa. Nöö ku di fan u de dö, de o ta ganjan sëmëni sëmbe hai tja ko a de së. Hën mbei un musu mëni unu seei e.

⁷ “Söö. Wë nöö di ten dö, nöö woon ta kisi njunsu taa gaan feti ta pasa a sëmëni köndë u goonliba aki. Nöö te un jei sö, nöö an musu buuja unu e, biga dee lö soni naandë tuu musu pasa. Ma nëen da di kaba u goonliba eti e. ⁸ Mi taki da unu taa wan nasiön sëmbe ku wan oto nasiön sëmbe o ta hopo ta feti ku deseei. Wan könu o manda dee sodati fëen u de ta miti ta feti ku dee sodati u wan oto könu. Goon o ta seki ta jabi a kamiankamian,

gaan hangi o ko a sëmëni köndë ta kii sëmbe. Nöö fa dee lö soni dë o pasa, de o dë leti kuma te bëë ta njan wan mujëë, juu fëën zuntu faa pali. „Sö dee fuka u kai dë o lei taa di juu zuntu fu di goonliba aki musu kaba.”

⁹ “Söö. Nöö di juu dë, un musu luku bunu ku unu seei taa un dë tololoo a Gadu pasi. Biga sëmbe o ta kisi unu tja go a kuutu e, de o ta fon unu a dee keikiwosu fuunu. De o ta tja unu go a dee gaama ku dee könu u de kuutu unu. Dee lö soni dë tuu de o du ku unu fu di un ta nama ku mi hedi. Ma nöö töku a bunu o, biga a di fa dë woon kisi okasi fuun musu taki soni u mi da de. ¹⁰ Nöö mi taki e, taa hii nasiön sëmbe u goonliba musu ko jei di bunu njunsu u Gadu, biga te a dë sö kaa ufö di kaba u goonliba sa dë.

¹¹ “Söö. Nöö haika. Te sëmbe kisi unu tja go a kuutu fu mi hedi kaa, nöö wan musu sai dë ta booko hedi taa: ‘Andi woon taki ee?’ Nönö, un fan go nöö. Biga na unu o fan ma di juu dë di Akaa u Gadu seepi o da unu andi fuun taki.

¹² “Nöö di ten dë sëmbe o hogi e, dee sëmbe. Biga wan baaa womi o tei ën baaa tja go könku u de kii ën, söseei wan tata o könku ën mii da de u de kii. Dee mii o ta biinga u puu dee gaan sëmbe u de a de liba, de o ta könku de da sëmbe seei u de kii. Sö libisëmbe o hogi tjika e. ¹³ Di juu dë, hii sëmbe o buuse unu fu di un nama ku mi hedi. Ma nöö di sëmbe di o tai hati fika a di pasi u Gadu go dou, nöö hën o feni di libi u teego a Gadu.”

Nöö sö Masa Jesosi fan ku dee bakama fëën di ten dë.

¹⁴ Wë nöö gaanduwe a fesi kaa wan tjabukama bi taki u wan gaan hogi soni o ko pasa a di Gaan Wosu u Masa Gaangadu dendu, nöö di sëmbe di ta lesi Gadu buku nöö be a buta pakisei faa fusutan andi di soni aki kë taki.

Hën Masa Jesosi fan ku dee bakama fëën go möön longi, a taa: “Te un si di Gaan Hogi Soni ko taanpu a di kamian ka an bi musu dë ta poi Masa Gaangadu tjina, nöö aan soni u taki möön. Un dee sëmbe a di pisiwata u Judea aki musu kule go tjubi a dee gaan kununu liba e.

¹⁵ “Ee wan sëmbe dë nëën liba wosu a baiko dë, nöö a musu saka kai a goon wante kule go ka a sa go. An musu denda a wosu go tei soni. ¹⁶ Ee wan sëmbe dë a goon dendu ta wooko, a musu kule go wante ka a o go. An musu go tei koosu a gangasa seei. ¹⁷ Nöö mi taki da unu e, taa dee mujëë dee dë ku bëë, ku dee o dë ku miii a maun, a o dë gaan fuka soni da de o. Aai. ¹⁸ Nöö un musu begi Gadu be di soni aki an musu pasa a gaan kötö ten, nasö a gaan tjuba ten. ¹⁹ Biga mi taki da unu taa fu sensi Masa Gadu mbei goonliba, nöö di lö gaan fuka dë an bi ko pasa wan daka eti, nöö baka u di ten naandë nöö an o pasa möön tu.

²⁰ “Nöö hën mbei mi taki da unu taa ee Masa Gaangadu an sati di ten puu hafu u dee daka naandë, nöö na wan sëmbe o fika ku libi möön e. Ma fu dee sëmbe dee Masa Gaangadu tei ko sëmbe fëën, fu de hedi mbei an o disa di hogi naandë go dou, ma a o koti ën hafu.

²¹ “Söö. Nöö a di ten naandë, ee de ko taki da unu taa di Paamusi Könu dë a sö wan kamian, wan musu piki e. ²² Biga sëmëni sëmbe o ta hopo ta mindi soni taa de da di Paamusi Könu, de o ta mindi soni taa Gadu hën ta wooko a de liba, nöö de o ta du gaan foondo wooko seei. Nöö a sö wan fasi de o ta biinga u kisi dee sëmbe u Gadu ta ganjan puu nëën pasi, ee de sa. ²³ Hën mbei mi taa un musu ta luku bunu ku unu seei.

“Un si, mi taki hii soni da unu a fesi kaa e, nöö be un köni.”

²⁴ Nöö hën Masa Jesosi taki möön a taa: “Nöö baka u di gaan fuka ten u taki dë, nöö wanlö oto gaan soni o ko pasa tu e, kumafa di tjabukama bi taki a fesi. A taa:

Di sonuwojo o dungu kankan,

nöö di libawojo an o tuwë limbo möön tu.

²⁵ Dee teeja dee dë a liba ala,

de o ta kumutu a de kamian ta puu ta kai.

Hii kaakiti u mundu kaa o ta seki.

²⁶ Nöo di juu dë, sëmbë o si Mi di ko Libisëmbë Mii aki kumutu a liba ala ta ko a dee wöluku dendu. Nöo ku gaan kaakiti mi o ko e, ku waiti seei, ta koti faja ta ko. ²⁷ Nöo di ten naandë nöo mi o manda dee basia u mi go ta pii hii dee sëmbë dee mi tei ko sëmbë u mi kaa kumutu a hii dee peipei kamian u mundu ka de dë tuu, tja ko a mi.

²⁸ “Nöo fa mi ta fan ku unu aki, nöo un tei wan lei a dee figa pau u di köndë aki. Te i si taa de ta buta njunjun uwii, nöo i sabi taa deewei zuntu kaa, na sö nö? ²⁹ Nöo söseei a dë ku dee soni dee mi ta taki aki. Te i ta si taa de ta pasa sö kaa kumafa mi taki de dë, nöo un musu sabi taa di juu dou fu Mi di ko Libisëmbë Mii aki musu toona ko a goonliba. Mi dë leti a baka huku naandë ta ko e. ³⁰ Nöo mi taki da unu taa dee lö sëmbë u di ten u dë aki, de an o dëdë kaba tuu bifö dee soni dee i jei mi taki aki o ko pasa.

³¹ “Nöo fa i si dee soni u di goonliba aki ku dee u mundu sai dë, nöo de tuu sa pasa go kaba a sösö e. Ma dee wöutu dee mi ta konda da unu aki, nöo de an o kaba a sösö möönsö. Sö de dë tuutuu soni tjika.”

Aki ta lei taa i musu dë

seekaseeka da di daka di

Masa Jesosi o toona ko.

Mat. 24:36-44

³² Nöo hën a taa: “Di juu ku di ten di mi o toona ko a goonliba, na wan sëmbë sabi ën e. Dee basia u Masa Gaangadu köndë an sabi ën, nöo miseei di ko Libisëmbë Mii aki an sabi ën tu. Gadu u Tata wanwan tö nöo sabi di juu ku di ten dë. ³³ Hën mbei un musu dë kabakaba këëë ta watji mi. Biga wan sa na un juu mi o ko.

³⁴ “Mi o kondëën da unu a wan fasi aki taa a dë leti kuma wan bigima di o go a oto köndë go waka. Nöo hën a kai dee wookoma fëën go buta wooko a de maun te a kaba u de ta du, hiniwan sëmbë ku ën wooko. Nöo hën a fan ku di sëmbë ta watji a di dööbuka taa: ‘I musu dë kabakaba ta luku mi e.’

³⁵ “Nöo mi wë da di bigima mi taki dë. Nöo un musu dë kabakaba ta luku mi. Biga wan o sabi di ten nasö di juu di mi o ko e, ee a sapate buka, ee a gaan ndeti, ee a ganian kanda, ee te kamian ta limbo, wan o sabi. ³⁶ Te fii sabi nöo mi dou kaa, nöo na be a dë taa i dë kuma i ta duumi di juu dë e.

³⁷ “Nöo sö e. Fa i si mi ta fan ku unu aki, nöo sö nöo mi ta fan ku hii sëmbë. Un musu dë kabakaba ta luku mi e, dee sëmbë.”

14

Aki wan mujëë du Masa Jesosi wan gaan bunu.

Mat. 26:1-13; Luk. 22:1-2; Joh. 11:45-12:8

¹ Wë nöo fa Masa Jesosi ta fan ku dee bakama fëën dë, nöo a fika tu daka nöo de o njan di gaan piizii daka u dee Dju de kai Pasika. „A di daka dë, de ta mëni fa dee gaan sëmbë u de bi kumutu a saafu a Egepiti köndë,„ nöo de ta njan wan pei bëëë de ta jasa söndö sooda.

Söö. Nöo di juu dë, dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti sai dë ta watji Masa Jesosi u de kisi kii a wan köni fasi. ² Ma de ta kuutu ku deseei taa: “Wa musu kisi ën a di gaan daka e, biga ee nasö dee hia sëmbë o mbei toobi ku u, nöo di köndë o seki poi.” So de ta taki.

³ Nöo di ten dë, Masa Jesosi dë a di köndë de kai Betania a di wosu u wan womi de kai Simon. Di womi aki bi abi tjinasiki, nöo nëën wosu Masa Jesosi ku dee bakama fëën dë ta njan.

Te wan pisi hën wan mujëë waka ko dou naandë. A dë ku wan sitonu bata nëën maun, ku wan sumëë suti fatu nëën dendu. Di fatu aki, de mbei ën ku di lutu u wan pei uwii nöo a dii te na soni. Nöo fa di mujëë ko denda a wosu dë, nöo hën a waka tololoo go a

Masa Jesosi, nöö hën a booko di bata a buka naandë kpö, hën a ta tutu di fatu a Masa Jesosi hedi te hii di fatu kaba kää a di bata.

⁴ Ma nöö fa a du dë, nöö so u dee sëmbe sai naandë an tei di soni u bunu seei, nöö hën de ta guunjëen taa: “Faandi mbei a poi di fatu sö u du baa? Jee? ⁵ Biga di fatu dë, ee de bi sei ën, nöö wan hii jaa möni a bi o puu, nöö de bi sa tei di möni paati da dee pootima u di köndë. Nöö hën a poi ën sö.” Sö de ta guunjëen.

⁶ Ma Masa Jesosi bai de taa: “Un disa di mujëe e. Andi mbei un ta guunjëen u du? Mi taki da unu taa wan gaan bumbuu soni a du da mi aki. ⁷ Biga ee un kë da dee pootima möni, nöö un sa ta da de hiniwanten. Ma mi, ma o dë ku unu aki fu nöömö e. ⁸ Nöö fëen mbei di mujëe aki ta du andi hën a sa du da mi wante. Un si? Biga fa a du di soni aki, nöö a du ën da di dëdë mi o dëdë abiti möön, leti kumafa de ta tuwë fatu a sëmbe sinkii u de tja go bei.

⁹ “Nöö mi taki gbelin seei da unu taa te de ta tja di bunu buka u Gadu ta paaja a goonliba da sëmbe, nöö de o ta taki di soni di di mujëe du aki nöömö. De an o fëekëtëen möönsö.”

Aki Judasi go a dee felantima

u Masa Jesosi.

Mat. 26:14-16; Luk. 22:3-6

¹⁰ Nöö fa Masa Jesosi fan naandë kaa, nöö hën di bakama fëen de kai Judasi Isikaliotu, nöö hën a kumutu a dee otowan dendu naandë, nöö hën a waka go tololoo a dee Gaan Begima, dee felantima u Masa Jesosi. Hën a go taki da de taa a sa heepi de u de kisi Jesosi.

¹¹ Nöö di de jei sö nöö de wai e, nöö hën de paamusi ën taa de o pakëen ee a du sö.

Nöö fu kumutu a di ten naandë, nöö di Judasi aki ta suku wan okasi nöömö faa sa buta Masa Jesosi a dee Dju hedima naandë maun.

Aki de ta seeka u njan di Pasika.

Mat. 26:17-25; Luk. 22:7-14, 21-23; Joh. 13:21-30

¹² Nöö baka u di dë, hën di fosu daka u di Pasika piizii dou. Nöö a di daka dë, nëen de ta njan di bëë de ta mbei söndö sooda. Nöö de ta kii wan sikapu u de njan tu, nöö ku di sikapu dë de ta mëni fa Gadu bi puu de a saafu a fesiten. Nöö hën mbei de ta seeka da di daka dë seei gaanfa.

Söö. Nöö hën dee bakama u Masa Jesosi hakisi ën taa: “Masa, naasë i kë fuu musu seeka fuu njan di daka?”

¹³ Hën a kai tu u de taa: “Un haika, mi kë manda unu go a Jelusalen ganda. Nöö fa woon nango te un go dou dë, nöö woon si wan womi ta waka ta ko ku wan djogu wata, nöö un faakëen. ¹⁴ Nöö te un si taa a denda a wan wosu, nöö woon go fan ku di sëmbe abi di wosu taa ee naasë di kamba dë di di Mësitë ku dee bakama fëen musu ko njan di daka. ¹⁵ Nöö te un hakisi ën sö kaa, nöö a o lei unu wan gaan kamba a di wosu a liba, ka hii soni dë di un abi fanöudu. Nöö di kamba dë, hën un musu seeka te un kaba e.” Nöö sö Masa Jesosi manda dee bakama fëen, nöö hën de go.

¹⁶ Nöö di de naki te de go dou a di köndë, nöö hën de si hii soni leti kumafa a bi taki da de, nöö hën de seeka te de kaba.

¹⁷ Nöö hën di sapate buka, nöö hën Masa Jesosi ku dee oto bakama ko dou a di wosu.

¹⁸ Hën de go sindo a tafa u de njan.

Aki Masa Jesosi pindja dee

bakama fëen a wan hogi soni

o pasa.

Te wan pisi hën Masa Jesosi kai de te de piki, a taa: “Un haika e, dee sëmbe. Wan fuunu ta njan ku mi aki o könku mi e.”

¹⁹ Fa a taki dë, a booko dee bakama hati seei, hën de ta hakisi ën wan fu wan taa: “Masa, mi a o sa dë nöö?”

²⁰ Hën a toona piki de taa: “Mi taki seei gbelin da unu taa wan fuun dee tuwalufu i si ta nama di bëëë ku mi a di wan kodo baafu paabi aki, o du sö ku mi e. ²¹ Nöö a o pasa ku mi leti kumafa a bi sikifi a Masa Gadu buku kaa, taa di Sëmbë di o ko Libisëmbë Mii musu dëdë. Ma nöö mi taki da unu taa helu u di sëmbë di o könku mi e. A bi sa möön bëtë de an bi pali ën ko a di goonliba aki wan daka.” Sö Masa Jesosi fan ku de te a kaba.

Aki Masa Jesosi njan di lasiti njan ku dee bakama fëën.

Mat. 26:26-30; Luk. 22:15-20; 1 Kol. 11:23-25

²² Nöö fa de ta njan makandi dë, te wan pisi hën Masa Jesosi tei wan bëëë nöö hën a da Gadu tangi te a kaba, nöö hën a booko ën.

Nöö hën a langa da dee bakama fëën, taa: “Disi da di sinkii u mi e. Un tei njan.”

²³ Söseei a tei di kan ku di win nëën dendu, hën a da Gadu tangi te a kaba. Hën a langëën da dee bakama taa: “Un bebe tjëntjën te lontu ko kai.” Hën de bebëën lontu dou te de kaba.

²⁴ Nöö hën a taa: “Fa i si un bebe di win aki, hën da di buuu u mi di o kai a goon fu Gadu sa mbei wan njunjun buka ku libisëmbë. Biga fa mi o dëdë aki, hën o paka puu sëmëni hia sëmbë a Gadu bëë u dee hogi du u de.”

²⁵ Nöö hën a taa: “Mi taki da unu tuutuu seei, taa ma o bebe di win a di fasi aki möön e. Biga tee i si mi bebëën möön, nöö Gadu ko ku di Njunjun Tii fëën a libisëmbë mindi.”

²⁶ Nöö baka u di dë, hën de kanda wan kanda te de kaba da Gadu tangi, nöö hën de kumutu naandë. Nöö hën de nango a di kununu de kai Oleifi Kununu.

Aki Masa Jesosi fan ku Petuisi

a wan soni o pasa ku ën.

Mat. 26:31-35; Luk. 22:31-34; Joh. 13:36-38

²⁷ Nöö fa Masa Jesosi ku dee bakama fëën dë a pasi nango dë, hën a kai de te de piki, a taa: “A di ndeti aki hii unu tuu o paaja go disa mi fiaa. A o pasa leti kumafa a sikifi a di Buku u Gadu, taa de o fon di sikafuma nöö dee sikafu o paaja fanjanfanjan go u de.”

²⁸ Nöö hën a taa: “Ma te mi weki baka a dëdë, nöö mi o waka a unu fesi go a Galilea e. Ala mi ku unu o toona miti.”

²⁹ Nöö hën Petuisi piki taa: “Masa, ee dee otowan aki tuu disa i go seei ma mi, ma o disa i möönsö e.”

³⁰ Ma nöö Masa Jesosi toona piki ën taa: “Womi, haika. Mi taki da i taa a di ndeti aki ganian an o kanda dou tu pasi bifö joo fia dii pasi taa ja sabi mi a goonliba wan daka.”

³¹ Wë nöö Petuisi an sa jei di soni dë. Hën a taa: “Ambë, Masa! Ee u mi dëdë ku i seei, nöö mi dë kabakaba kaa. Ma sa piki wan daka taa ma sabi i e.” Nöö sö nöö dee otowan tuu ta piki tu.

Aki de dë a di djai de kai Gëtiseimani.

Mat. 26:36-46; Luk. 22:39-46

³² Nöö hën Masa Jesosi ku dee bakama fëën nango te de go dou a wan kamian de kai Gëtiseimani. Nöö hën a taki da de taa: “Un dë aki ta luku mi e. Mi o go begi ala.” ³³ Ma nöö a tei Petuisi ku Johanisi ku Jakobosi fu de musu go ku ën möön fundu a di kamian.

Te wan pisi hën Masa Jesosi ko dë fukafuka te na soni. ³⁴ Nöö hën a fan ku de dii bakama naandë taa: “Wan gaan fuka ko a mi liba seei tee kuma mi sa dëdë. Nöö un tan aki ufö ta da mi taanga e.”

³⁵ Nöö hën a waka go wan pikiwan möön longi, nöö hën a tuwëën seei a goon. ³⁶ Nöö hën a begi Masa Gaangadu taa: “Ke Taata o, mi sabi taa i sa du hii soni. Nöö di kan di i lai da mi u mi bebe aki, nöö a hebi da mi o. Nöö mi begi i, ee a sa, nöö be i tei ën puu a mi. Ma nöö fa mi fan aki seei, ma na du kumafa mi kë e, ma du kumafa i kë.”

³⁷ Nöo di a begi sö te a kaba nöo hën a toona ko a de dii bakama fëen, hën a si taa de duumi pii.

Nöo hën a kai Simon Petuisi te a piki, a taa: “Simon, duumi i ta duumi sö nö, womi? Wan sa dë ku wojo di wan kodo juu aki ta da mi taanga nö?”

³⁸ Hën a toona taa: “Be un dë ku wojo ta begi e, dee sëmbë, be di didibi an wini unu. Ma mi sabi taa hati fuunu kë du kumafa a fiti, ma sinkii fuunu an taanga sö.”

³⁹ Nöo fa a taki dë, hën a toona go a di begi baka. A begi di wan seei begi di a bi begi te a kaba, ⁴⁰ nöo hën a toona ko a dee bakama fëen möön. Awaa seei de dë ta duumi, biga duumi nöo hebi a de wojo sö. Nöo di a weki de, nöo a ko bigi da de te de an saanfa u fan ku ën möön.

⁴¹ Nöo hën a toona go begi te a kaba di u dii pasi, nöo hën a toona ko a de möön. Hën a taa: “Duumi nöo un ta duumi ta böo sinkii fuunu sö nö baa? Aai. Wë di juu dou e, u de buta Mi di ko Libisëmbë Mii aki a dee takuhatima maun. ⁴² Biga di sëmbë di sei mi, nöo a dou kaa. Nöo un hopo boo go.”

Aki de kisi Masa Jesosi.

Mat. 26:47-56; Luk. 22:47-53; Joh. 18:3-12

⁴³ Wë nöo Masa Jesosi an kaba u fan seei, nöo hën Judasi dou. Hii fa a bi dë wan u dee tuwalufu bakama u Masa Jesosi seei, ma töku a ko dou ku wanlö hia sëmbë. De dë ku kodjo ku ufangi a maun u de ko kisi Masa Jesosi. Dee Gaan Begima, ku dee Sabima u Wëti, ku dee Gaan Womi, de wë manda de.

⁴⁴ Wë nöo Judasi bi mbei buka ku dee sëmbë dë kaa taa: “Te i si mi bosu wan sëmbë, nöo di sëmbë dë hën fuun kisi tei e. Nöo un musu panjëen taanga, fu an sa kumutu.” Sö Judasi bi fan ku dee sëmbë a fesi.

⁴⁵ Nöo di de ko dou, nöo hën Judasi waka go miti ku ën nöo hën a taa: “Odi o, Mësitë.” Nöo hën a baasëen bosu. ⁴⁶ Fa u mbei naandë, hën dee sëmbë kisi Masa Jesosi gbalau panjan gingin wante.

⁴⁷ Ma nöo wan u dee bakama dë a dendu naandë hai ën ufangi valau, hën a djafu wan futuboi u di Kaba Hei Begima jesi belim puu tuwë a goon naandë.

⁴⁸ Nöo hën Masa Jesosi hakisi dee sëmbë dee ko naandë taa: “Dee sëmbë, a mi liba un ko sö nö, ku pau ku kodjo ku ufangi, kuma mi da wan sëmbë ta booko di köndë nö? ⁴⁹ Wë nöo un bi ta si mi hiniwanten a di Wosu u Masa Gaangadu ta lei sëmbë Gadu wöutu, nöo unfa wan bi kisi mi ala?

“Ma mi sabi taa fa un ta du aki, nöo a ta pasa leti kumafa a bi sikifi a Gadu Buku kaa.”

⁵⁰ Fa u mbei naandë, hii dee bakama u Masa Jesosi paaja kule go disëen fiaa. ⁵¹ Ma nöo wan kijoo bi dë a de dendu naandë, a bi dë ku wan gaan koosu nëen sinkii lolulolu, nöo hën dee felantima tuwë maun kisi ën wante. ⁵² Nöo hën a feki di gaan koosu valau puu nëen sinkii disa, hën a kule pënëpënë go.

Aki de tja Masa Jesosi go

a dee gaan kuutuma.

Mat. 26:57-68; Luk. 22:54-55, 63-71; Joh. 18:13-14, 19-24

⁵³ Wë nöo fa dee sëmbë bi ko kisi Masa Jesosi naandë, nöo hën de tjëen go tee a di wosu u di Kaba Hei Begima. Nöo di ten naandë hii dee hedima u Dju tuu, dee Gaan Begima ku dee Gaan Womi ku dee Sabima u Wëti, sö de tuu hai ko makandi naandë.

⁵⁴ Di juu dë Petuisi bi dë te a baka ala ta waka sapisapi ta ko. Nöo hën a ko dou a di djai dendu naandë, nöo hën a go sindo ku dee wakitima bi sai dë ta këndë faja ku de makandi.

⁵⁵ Nöo di ten naandë, dee Gaan Begima ku hii dee kuutuma u dee Dju sëmbë, nöo de seti ta kuutu a Masa Jesosi liba kaa. Nöo de ta suku u tja kaagi fëen ko a fesi u de sa feni wan soni fu de sa buta taa a musu dëdë, ma de an sa feni soni möönsö. ⁵⁶ Biga hii fa dee sëmbë ta tja sëmëni soni ko ta mindi dëen, ma de an ta kai a di wan baaku möönsö.

⁵⁷ Te wan pisi hën wanlô sëmbë hopo taki wan soni, taa: ⁵⁸ “Dee sëmbë aki, un haika wan soni u seei bi jei ku u seei jesi. Di womi aki bi taki taa a o booko di Wosu u Masa Gadu di de mbei ku libisëmbë maun tuwë a goon, nöö a dii daka dendu nöö a o toona mbei ën baka söndö libisëmbë maun. Sö a bi taki e.” ⁵⁹ Ma fa dee sëmbë fan dë seei, ma dee fan u de an ta kai a wan möönsö.

⁶⁰ Nöö hën di Kaba Hei Begima hopo taanpu a dee oto kuutuma fesi naandë, nöö hën a hakisi Masa Jesosi taa: “Wë dee soni fii de ta taki aki, nöö ja o piki de möönsö nö, ee tuu soni de ta mindi da i. Unfa i taki?”

⁶¹ Ma Masa Jesosi an jabi ën buka piki na wan soni. Nöö hën di Kaba Hei Begima hakisi ën baka taa: “I da di Könu di Masa Gaangadu bi paamusi taa a o manda ko nö? I da di Mii u di möön hei Gadu u mundu nö?”

⁶² Nöö hën Masa Jesosi piki awaa taa: “Leti kumafa i taki dë, nöö sö a dë. Nöö wan daka o dou, nöö woon si mi di ko dë Libisëmbë Mii aki dë sindosindo a di letisë maun u Gadu di abi hii makiti u mundu. Söseei woon toona si mi ta saka ta ko a dee bundji dendu ala.” Sö Masa Jesosi piki.

⁶³ Wë nöö di di Kaba Hei Begima jei fa a piki ën naandë, nöö hati fëen boonu e, tee a hai di koosu nëen sinkii naandë tënë zaan sö. ⁶⁴ Nöö hën a hakisi hii dee kuutuma dee sai naandë taa: “Dee sëmbë aki, un ta suku kaagi a di womi aki möön nö? Wan jei fa a piki dë nö? A butëen seei makandi ku Gadu. Nöö unfa un mëni fëen?”

Nöö hën de tuu piki a di kuutu taa: “An dë u taki möön e. Dëdë nöö a musu dëdë.”

⁶⁵ Nöö fa u mbei dë, nöö di kamian ko ta fanjanfanjan kaa. Hën de bigi ta tunta a Masa Jesosi fesi, te wan pisi de tai ën wojo ku hangisa, hën de ta naki ën ta dëen baaimaun, ta hakisi ën taa: “Wë di i taa Gadu ta lei i soni, wë nöö piki u, ambë naki i dë?” Dee wakitima u di kamian seei ta naki ën ku böö tu.

Aki di soni Masa Jesosi taki da Petuisi ko pasa ku ën.

Mat. 26:69-75; Luk. 22:56-62; Joh. 18:15-18, 25-27

⁶⁶ Wë nöö fa de ta du ku Masa Jesosi dë, nöö Petuisi dë a di djai dendu a goon ala.

Te wan pisi nöö hën wan mujëe futuboi u di Kaba Hei Begima waka ko dou. ⁶⁷ Nöö hën a si Petuisi sindosindo ta këndë faja ku dee sëmbë naandë. Hën a luku ën diin. A taa: “Womi, na i seei bi dë makandi ku di Jesosi u Nazalëti dë nö?”

⁶⁸ Nöö hën Petuisi piki taa: “Ma saandi i ta taki dë e. Ma fusutan seei.” Nöö hën a kumutu dë go taanpu zuntu ku di djai dööbuka. Ma nöö fa a taki dë, nöö hën wan womi ganian kanda kënkënjënkëen.

⁶⁹ Te wan pisi, nöö hën di mujëe mii toona si ën möön, hën a fan ku dee sëmbë dee ku ën sai dë taa: “Di womi aki da wan u dee sëmbë u di womi de ta kuutu dë e.” ⁷⁰ Nöö hën Petuisi toona fia taa: “Mi taki e, ma sabi di sëmbë naandë.”

Hën de sai dë te wan pisi, nöö hën dee sëmbë ku Petuisi taanpu naandë taa: “Womi, i musu dë wan sëmbë fëen, biga i da Galilea sëmbë e.”

⁷¹ Nöö hën Petuisi fia awaa taa: “Dee sëmbë aki, ee mindi mi ta mindi soni nöö Masa Gaangadu seei musu sitaafu mi e. Biga mi ta soi da unu taa ma sabi di sëmbë un ta taki dë, kwetikweti.”

⁷² Di a fan sö kaa, hën wantewante di ganian toona kanda di u tu pasi. Nöö hën Petuisi ko mëni fa Masa Jesosi bi taki dëen taa: “Ganian an o kanda dou tu toon bifö joo fia dii pasi taa ja sabi mi.” Nöö di a ko mëni sö kaa, nöö hën a bia go ta këe seei te a bigi. Hati nöö a hati ën sö.

15

Aki de ta tja Masa Jesosi go

a Gaama Pilati.

Mat. 27:1-2, 11-26; Luk. 23:1-5, 13-25; Joh. 18:28-19:16

¹ Wē nōō di juu dē, dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wēti ku dee Gaan Womi, ku dee oto kuutubasi u dee Dju sēmbē bi sai naandē ta kuutu makandi nōōmō unfa u de du ku Masa Jesosi. Nōō hēn de ta kuutu tefa di ganian kanda, nōō hēn de kai a wan pakisei. Hēn de toona kisi Masa Jesosi tai gingin. Nōō hēn de tjēen go a di sēmbē di dee Loomē lanti bi buta faa ta kuutu soni da dee Dju sēmbē. Hēn da Gaama Pilati.

² Nōō hēn de go a di kuutu wante. Hēn di gaama hakisi Masa Jesosi taa: “Fa de ta taki fi aki, ju da di kōnu u dee Dju tuu nō?”

Nōō hēn Masa Jesosi piki taa: “Kumafa Gaama taki dē nōō.”

³ Nōō di ten dē, dee Gaan Begima ta pii sōmēni soni da kaagi Masa Jesosi da di gaama.

⁴ Nōō hēn di gaama toona bia fan ku Masa Jesosi mōōn. A taa: “Haika dee hia hogi de ta konda taa i du aki. Ja o piki ee soni de ta mindi da i nō?”

⁵ Ma nōō Masa Jesosi an piki na wan soni seei.

Nōō di soni dē bigi da Gaama Pilati e, di Masa Jesosi an ta piki ta fia ku dee sēmbē a dee soni de ta kaagi ēn dē.

⁶ Wē nōō wan guwenti bi dē taki taa te di Pasika piizii o dou, nōō dee Dju sēmbē o hakisi di gaama faa puu wan sēmbē a dunguwosu da de. ⁷ Nōō di juu dē wan womi de kai Balabasi ku wanlō otowan fēen bi dē a dunguwosu sōōtōsōōtō. Biga de bi kii wanlō sēmbē a wan wajawaja dendu, di ten de ta feti u puu dee Loomē lanti a de liba. Nōō hēn mbei de bi sōōtō de.

⁸ Di juu dē, hēn dee hia sēmbē dee bi ko a Masa Jesosi baka di de ta tjēen go a Gaama Pilati dē, hēn de hai ko mōōn zuntu ku di wosu hēn de bai taa: “Du da u kumafa i bi guwenti e, Gaama.”

⁹ Nōō hēn Gaama hakisi de taa: “Ambē un kē mi musu lusu da unu? Un kē mi lusu di kōnu fuunu aki nō?” ¹⁰ Fa a hakisi de di soni dē, a hakisi sō biga a sabi taa na dee sōsō sinkii sēmbē dē bi tja Masa Jesosi ko dē. Ma dee Gaan Begima bi tjēen ko fu di de ta haun ku ēn hedi.

¹¹ Ma nōō di juu dē, dee Gaan Begima dē a dee sēmbē dendu naandē ta da de faja taa: “Un ta piki taa Balabasi e! Un piki taa Balabasi, hēn a musu lusu.”

Nōō hēn dee sēmbē seti ta bai ta taki da di gaama taa: “Balabasi hēn i musu lusu e!”

¹² Nōō hēn di gaama hakisi taa: “Nōō andi mi musu du ku di sēmbē un ta kai di kōnu fuunu aki?”

¹³ Hēn de bai taa: “Pekēen a lakpa pau! Pekēen a lakpa pau kii e!”

¹⁴ Hēn Gaama toona hakisi taa: “Faandi mbei un taki sō? Un hogi a du?”

Hēn de bai mōōn taanga taa: “Pekēen a lakpa pau kii e!”

¹⁵ Wē nōō di gaama kē u dee sēmbē hati musu kōtō, hēn a lusu Balabasi puu a di dunguwosu da de. Nōō hēn a manda dee sodati hēn de wipi Masa Jesosi wan gaan taku wipi te de kaba. Nōō hēn Gaama butēen a dee sodati maun awaa fu de tjēen go peka a lakpa pau.

Aki dee sodati ta mbei

Masa Jesosi fa.

Mat. 27:27-31; Joh. 19:2-3

¹⁶ Nōō hēn dee sodati tei Masa Jesosi hēn de tjēen go a wan apaiti kamba u di wosu u di gaama. Nōō hēn de kai hii di sodati lō u de tuu ko makandi. ¹⁷ Nōō hēn de tei wan baaubaau koosu sō kumafa kōnu ta bisi, hēn de bisi Masa Jesosi te de kaba. Nōō hēn de tei wan tatai ku maka hēn de lolu ēn te de kaba mbei kuma kōnu kaapusa, tuusi nēen hedi. ¹⁸ Nōō hēn de ta hoi ēn a sipootu awaa. De ta wai maun dēen ta taki taa: “Odi o, kōnu! Odi o, kōnu u dee Dju!”

¹⁹ Nōō hēn de tei wan pau, hēn de ta naki ēn a hedi. Nōō de ta tunta nēen fesi, de ta saka ta tjōkō kini nēen fesi a goon ta mbei kuma de ta dēen lesipeki.

²⁰ Nöö di de kaba u mbei ën fa sô kaa, nöö hën de toona puu di koosu de bi bisi nëën sinkii, nöö hën de bisi di fëën seei koosu dëën baka. Nöö hën de tjëën puu a di kôndë ganda go a döösë u de go pekëën a lakpa pau awaa.

Aki de tja Masa Jesosi go peka

a lakpa pau.

Mat. 27:32-44; Luk. 23:26-43; Joh. 19:17-27

²¹ Nöö hën de nango ku ën te wan pisi, hën de miti ku wan womi de kai Simon. A kumutu a kamian ta ko a ganda. Di womi aki, a dë u wan kôndë u Afiikan de kai Sileni, nöö a dë di tata u Lufusi ku Alekesani. Nöö fa a ta pasa naandë, hën dee sodati duwengi ën faa musu tja di lakpa pau u Masa Jesosi dëën, biga Masa Jesosi ko suwaki te an sa tjëën möön.

²² Nöö hën dee sodati ta tja Masa Jesosi go tee a wan kamian de kai Golugata, hën da Hedibonu Kamian, sô de kai di kamian naandë. ²³ Nöö di de ko dou, nöö hën de mökisi win ku wan pei deesi dëën faa musu bebe, „be di sinkii hati fëën musu bösö,„ ma nöö Masa Jesosi an kë bebëën.

²⁴ Nöö hën dee sodati kandi ën a di lakpa pau peka awaa, hën de hopo di pau taanpu a pë. Nöö a baka u di dë, hën de ta tuwë lötü luku ambë o wini dee koosu u Masa Jesosi di de bi puu nëën sinkii buta dë. Nöö sô de paati dee koosu fëën te de kaba.

²⁵ Nöö di ten de peka Masa Jesosi a di lakpa pau dë, nöö a bi dë wan pisiten u nëigi juu mamate sô. ²⁶ Nöö de bi sikifi wan soni a wan paanga pisi peka a di lakpa pau hedi naandë, de sikifi taa JESOSI, DI KÖNU U DEE DJU, HËN DISI. Biga sô dee Loomë lanti bi guwenti u piki sëmbë faandi mbei de peka di sëmbë a di lakpa pau.

²⁷ Wë nöö fa de du ku Masa Jesosi dë, nöö de peka tu oto sëmbë buta nëën bandja, wan dë nëën leti maun së, di otowan dë nëën töötömaun së. Dee sëmbë dë, de bi ta kii sëmbë ta tei soni u de, hën mbei de ta kii de a sô wan fasi. [²⁸ Nöö sô a ko pasa leti kumafa Masa Gaangadu Buku bi taki gaanduwe u di Sëmbë di Gadu o manda ko taa: “De o kondëën makandi ku dee takulibima.”]

²⁹ Nöö sëmbë ta waka ta pasa naandë, nöö de ta lafu Masa Jesosi seei, de ta seki hedi ta lei finga nëën ta taki taa: “Luku, i bi ta taki taa joo booko di Wosu u Gadu nöö a dii daka dendu joo toona mbei ën baka. Na sô i bi taki nö? ³⁰ Wë nöö be i saka kumutu a di lakpa pau di i a’ makiti sô!”

³¹ Söseei dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti ta taki tu. De taa: “Fa a sai naandë, a bi ta heepi oto sëmbë ta puu de a sitaafu, na sô nö? Wë nöö andi mbei an sa heepi ën seei?”

³² Biga ee hën da di Paamusi Könu tuu, nöö be a saka kumutu a lakpa pau ko a goon be u si, nöö woo biibi nëën liba.” Söseei de tu womi dee dë pekapeka ku ën naandë ta taki soni ta tjökö ën tu.

Aki ta lei fa Masa Jesosi dëdë

ku andi pasa di ten dë.

Mat. 27:45-56; Luk. 23:44-49; Joh. 19:28-30

³³ Wë nöö a di sonuati tuwalufu juu, nöö hën wan gaan dungu ko kai a goonliba kankan, nöö a dë sô teee dii juu sapate. ³⁴ Nöö hën Masa Jesosi bai taanga, a taki a di töngö fëën taa: “Eloi, Eloi, lama sabaktani?” Hën kë taki: “Gadu e, di Gadu u mi, andi mbei i bia baka disa mi sô?”

³⁵ Nöö dee sëmbë dee dë taanputaanpu naandë, de jei fa a bai “Eloi,” hën so u de taa: “Un haika, a ta kai di fesiten tjabukama fuu de kai Elia e, faa ko puu ën a di lakpa pau.”

³⁶ Nöö hën wan sëmbë sai dë kule go tuusi wan sipönsu a wan asin mbeimbei di de abi naandë, hën a fingëën a wan papai tëndë go a Masa Jesosi buka faa tjupa. Nöö hën a taa: “Söö. Un boo tan luku ee Elia o ko puu ën a di lakpa pau tuu.”

³⁷ Ma nöö hën Masa Jesosi bai wan pasi möön a wan taanga töngö te a kaba, nöö hën böö fëen koti awaa. A dëdë pii.

³⁸⁻³⁹ Nöö di oposii, di hedima u dee sodati, a sai leti taanputaanpu a Masa Jesosi fesi naandë. Nöö di a jei fa a bai, a si di fasi fa a dëdë naandë, nöö hën a taa: “Aai, di sëmbe i si de kii aki, Mii u Gadu wë a bi dë tuu e.”

Di juu dë, nöö de bi abi wan gaan degi gaan koosu a di Wosu u Masa Gadu a Jelusalen naandë, ta tapa di kamian u di wosu ka di Kaba Hei Begima ku Gadu ta miti wan pasi a wan jaa, fu sëmbe an sa go nëen dendu. Nöö fa Masa Jesosi böö koti dë, hën wantewante di gaan degi koosu dë tënë a tu pisi kumutu a liba ala zalalaa te kisi goon, disa di kamian hoo. Sö wan gaan soni pasa a di ten naandë.

⁴⁰ Nöö wanlö mujëe bi dë taanputaanpu te a longi ala ta luku fa Masa Jesosi ta dëdë. Wan u dee mujëe de kai Salome, wan da Malia, di u di köndë de kai Magidala, ku wan oto Malia, di mama di bi pali Josëfu ku di piki baa fëen de kai Jakobosi. ⁴¹ De dii mujëe aki sö bi ta waka a Masa Jesosi baka a di pisiwata de kai Galilea ta sölugu ën a sëmëni fasi. Nöö wanlö oto mujëe bi ko ku de tu, fa de bi ko a Jelusalen naandë, nöö sö de tuu bi sai naandë ta luku dee soni de ta pasa.

Aki ta lei fa de bei Masa Jesosi.

Mat. 27:57-61; Luk. 23:50-56; Joh. 19:38-42

⁴² Nöö fa dee soni ta pasa aki, nöö saba ta kisi kaa. Biga fa i si sonu o go dë, nöö saba kai a goon, nöö de an o sa du soni möön. Nöö dee Dju sëmbe ta seeka gaanfa da di lö saba dë, fu di a ta kai a di ten u di Pasika.

⁴³ Nöö di juu dë wan womi de kai Josëfu u di köndë de kai Alimatea bi dë a Jelusalen naandë. Di womi aki, a dë wan u dee möön hebi kuutuma u dee Dju sëmbe. Nöö a dë wan sëmbe ta dini Masa Gaangadu seei, biga a dë ta luku di ten di di Njunjun Tii fëen o ko a goonliba. Sö wan sëmbe di Josëfu aki bi dë. Wë nöö di a si taa Masa Jesosi dëdë, di saba ta ko saaa sö seei, hën mbei a tei hati waka langalanga go a Gaama Pilati. Nöö hën a hakisi ën taa, gaantangi be a dëen di dëdë sinkii u Masa Jesosi faa tja go bei.

⁴⁴ Wë nöö fa Josëfu hakisi di soni dë, nöö a foondo di gaama möönsö, biga an kë piki taa Masa Jesosi dëdë sö hesi. Nöö hën a kai di oposii hakisi ën ee a dëdë kaa, nöö hën di oposii piki ën taa aai, a dëdë tuu. ⁴⁵ Nöö di Gaama jei sö, hën a da Josëfu pasi faa musu go tei di dëdë sinkii fëen tja go bei.

⁴⁶ Nöö hën Josëfu kumutu dë, hën a go bai wan pei finu weti wojo koosu. Nöö hën de go puu di dëdë sinkii u Masa Jesosi a di lakpa pau, hën de lolu ën te de kaba ku di weti koosu. Nöö hën de tjëen go buta a wan sitonu baaku dendu di de bi diki seeka u bei sëmbe. Biga a di fasi dë dee Dju bi ta bei dëdë. Nöö di de du sö te de kaba, hën de lola wan gaan gindi sitonu tapa di baaku buka buuu.

⁴⁷ Nöö di juu naandë, de tu Malia dee u bi taki dë, de dë leti naandë ta luku ka de buta di sinkii u Masa Jesosi.

Nöö da sö wanlö gaan soni pasa a di daka naandë.

16

Aki wanlö mujëe ko jei taa

Masa Jesosi weki baka.

Mat. 28:1-8; Luk. 24:1-12; Joh. 20:1-10

¹ Nöö hën de njan di saba daka te de kaba, nöö hën Malia u Magidala, ku Salome, ku di oto Malia, di mama u Jakobosi, nöö hën de go bai peipei sumëe suti soni u de musu go sakwi a di dëdë sinkii u Masa Jesosi kumafa di guwenti u dee Dju sëmbe dë.

² Nöö hën di dobooko fëen, a di fosu daka u di wiki dë, nöö hën dee mujëe tei pasi ta waka nango a di geebi. Di ten naandë, sonu bi ta ko kaa. ³ Nöö fa de ta waka nango, nöö

de ta hakisi deseei taa: “Mujëë, fa woo go aki, nöö ambë seei woo feni heepi u lola di gaan gindi sitonu puu a di baaku buka, fuu sa go nëën dendu?”

⁴ Nöö hën de naki tee de ko zuntu ku di geebi. Hën de ko si taa di gaan sitonu di bi dë a di baaku buka, a dë te a wan së ala. Di baaku fika hooo.

⁵ Hën de denda go a di baaku. Nöö hën de si wan basia u Masa Gaangadu köndë leti naandë kuma wan njönku kijoo sô, a dë sindosindo a letimaun së a di baaku dendu. Fa a sai dë, a dë bisibisi ku wan langa djakiti zëëë sô, wetiweti faan. Nöö dee mujëë panta seei.

⁶ Nöö hën di basia fan ku de, a taa: “Wan panta sô e, dee mujëë. Na Jesosi u Nazalëti un ta suku ô, di sëmbë di de bi peka a di lakpa pau kii? Wë an dë aki möön e. A weki baka a dëdë. Un luku ka de bi bei ën aki. Un si taa a dë aki möön nö?”

⁷ Hën a taki da de taa: “Un toona go, nöö un go piki dee bakama fëën te dou ku Petuisi tu e, taa a o go a Galilea. Nöö ala unu ku ën o miti kumafa a bi taki da unu. Sô fuun taki da de.”

⁸ Nöö di dee mujëë jei a taki sô, nöö a toobi de. De fëëë seei. Nöö hën de kumutu a di baaku dendu ko a döô, hën de kule vililili go. De panta tee de an konda da na wan sëmbë andi de bi si dë.

Aki sëmëni sëmbë si taa

Masa Jesosi weki baka.

Mat. 28:9-10, 16-20; Luk. 24:13-53; Joh. 20:11-23; Tjab. 1:6-11

[⁹ Wë nöö fa Masa Jesosi bi weki baka a dëdë dë a di fuuku mamate u di fosu daka u di wiki, nöö Malia u Magidala hën bi da di fosu sëmbë di si ën ku wojo taa a weki baka tuu. Di mujëë dë, a fesi a bi dë ku sëbën gadu nëën hedi, nöö hën Masa Jesosi bi jaka de puu. ¹⁰ Nöö hën fa di mujëë si ën naandë, nöö hën a kule go wante a dee bakama u Masa Jesosi ka de bi go ta kusumi ta këë. Nöö hën a go konda da de taa sô a si Masa Jesosi gbolo, a weki baka a dëdë. ¹¹ Ma fa dee bakama jei taa Masa Jesosi dë ku libi dë, Malia seei si ën, ma töku de an biibi.

¹² Nöö hën a baka u di dë, hën Masa Jesosi tjëën seei go lei tu oto sëmbë möön. Dee sëmbë aki bi „kumutu a Jelusalen ganda” ta waka nango, nöö hën Masa Jesosi ko a de ko ta fan ku de kuma wan hii oto sëmbë. „Ma nöö te u kaba fëën nöö hën de ko si taa hën di dë tuu, a weki baka a dëdë.” ¹³ Nöö hën de toona go a Jelusalen wante go konda da dee bakama taa sô Masa Jesosi weki baka a dëdë tuutuu, de bi si ën. Ma tökusee dee bakama an kë piki.

¹⁴ Nöö baka u di dë, hën dee ëlufu bakama bi dë a tafa ta njan a wan kamian. Te u de kë mëni, hën Masa Jesosi dou a de dendu naandë kaa. Nöö hën a gandji da de fu di de an bi ta biibi. A bai de fu di de bi abi taangajesi sô te de an kë piki dee sëmbë dee bi konda di soni da de taa sô a weki baka a dëdë.

¹⁵ Nöö hën a fan ku de taa: “Söö. Wë nöö awaa un musu paaja go a hii köndë u goonliba e, go konda di Bunu Buka u mi da hii sëmbë. ¹⁶ Nöö di sëmbë di o biibi tei dopu, nöö hën Gadu o da libi u teego. Ma nöö di sëmbë di an biibi möönsô, nöö hën o kisi sitaafu a Gadu fu teego.”

¹⁷ Nöö hën a taki da de möön taa: “Dee soni aki sô o ta pasa a dee sëmbë dendu dee o biibi mi tuutuu. De o kisi kaakiti a Gadu u de ta du peipei foondo wooko. Biga de o ta jaka dee gadu ta kisi sëmbë a hedi. De o ta fan a wanlô oto töngö di de an bi sabi wan daka. ¹⁸ Ee de panjan hogi sindeki ku maun, ma soni an o du de. Ee de bebe taku soni seei, ma an o du de hogi. De o buta maun a dee sikima hedi begi da de, nöö de o ko bëtë. Hii dee soni aki sô o ta pasa a dee biibima dendu u lei taa di wöutu de ta konda dë, a Gadu a kumutu tuu.”

¹⁹ Nöö sô Masa Jesosi fan ku dee bakama fëën te a kaba. Nöö di a manda de sô kaa, nöö hën Gadu hopo ën tja go a liba, hën a go sindo a di letisë maun u Gadu.

Nöö hën dee bakama waka go a hii köndë go konda di Buka. ²⁰ Nöö Masa heepi de seei, a da de maun a di wooko. Biga de du sëmëni foondofoondo wooko u lei taa di buka de ta konda naandë, a Gadu a kumutu tuutuu.
Da sö.]

Dee woto u Masa Jesosi dee Lukasi sikifi

Wan wöutu a fesi.

Wë dee sëmbe, wan womi de kai Lukasi hën mbei di pampia aki e. A bi dë data, nöö hën a ko dë wan mati u di tjabukama u Masa Jesosi de kai Paulosu. A ta waka ta lontu ku ën ta paaja di Buka u Gadu.

Nöö Lukasi mbei di pampia aki manda da wan mati fëen de ta kai Teofilusi, be a sabi soni u Masa Jesosi. Ma hii fa a mbei ën apaiti da Teofilusi seei, ma a mbei ën a wan fasi fu hii sëmbe musu sa fusutëen. Dee Isaëli sëmbe ku dee sëmbe dee an dë u Isaëli, ku dee biibima u Masa Jesosi ku dee sëmbe dee an dë biibima, de tuu sa lesi ën fusutan. Biga sëmëni sëmbe bi jei di Buka kaa ma de an bi jei ën ku telu, nöö hën a kë fu de jei ën finifini be de sabi seti fëen te go dou a kaba fëen.

Nöö hën da di pampia aki.

Aki Lukasi seti di fan fëen.

¹ Wë, mi mati Teofilusi, mi, Lukasi, manda gaan odi da i. Nöö mi kë taki da i kumafa soni bi pasa ku Masa Jesosi. Ma nöö fa mi o taki aki, na mi da fosu sëmbe di mbei ën buta a pampia e. Biga sëmëni sëmbe bi sikifi soni fëen kaa. ²⁻³ Nöö dee bakama u Masa Jesosi ku sëmëni oto sëmbe bi si dee soni aki ku deseei wojo kumutu a seti fëen te kaba fëen, nöö de fika ta konda da sëmbe kumafa a bi pasa. Nöö leti fa de ta kondëen dë, nöö sô nöö dee sëmbe ta sikifi ën buta a pampia. Nöö miseei jei ën finifini tu, biga mi nango ta hakisi sëmbe, de ta kondëen da mi. Nöö di mi jei ën sô, nöö mi si taa a bunu fu mi mbei di pampia aki manda da i ⁴ fii seei musu jei ën finifini tu taa na lëgëdë. Dee soni de bi lei i dë, de tuu dë tuutuu soni.

Aki di oto u Johanisi

di Dopuma seti.

⁵ Wë a di juu ten di di sëmbe de kai Helodi bi dë könu u Judea Köndë, nöö hën wan begima bi dë de kai Sakaliasi. A bi dë a wan feleniki u dee begima de kai Abia. Nöö hën mujëe de ta kai Elizabëti, nöö hënseei dë famii u dee Begima tu. ⁶ Nöö de tu sëmbe dë tuu bi ta libi kumafa Masa Gaangadu kë. De ta hoi dee wëti fëen te na wan sëmbe bi feni föutu a de. ⁷ Ma wan soni nöö bi makei de, hën da de an bi abi miii, biga Elizabëti an bi pai wan daka, nöö de tu sëmbe tuu ko gaan sëmbe kaa.

⁸ Nöö hën de dë te wan daka, nöö hën Sakaliasi ku dee oto begima musu go du di wooko u de a di Gaan Wosu u Masa Gaangadu „a Jelusalen naandë“. ⁹ Nöö hën de dë a di wooko te wan pisi, nöö hën de tuwë lötu kumafa di guwenti u de bi dë, fu de luku ee ambë o go tjuma sumëe suti soni da Masa Gadu nëen Wosu dendu dë. Nöö hën de tuwë tefa de kaba, nöö hën di lötu kai a Sakaliasi. Nöö hën de mandëen go. ¹⁰ Nöö di a go a di wosu faa go tjuma di soni, nöö hii dee oto sëmbe tuu dë taanputaanpu a dööbuka ta begi Masa Gadu.

¹¹ Nöö hën Sakaliasi dë a di Wosu dendu te wan pisi, hën wan basia u Gadu ko nëen ko taanpu a letimaun së u di tafa ka de ta tjuma di sumëe suti soni. ¹² Nöö di Sakaliasi si ën, nöö hën hati fëen latja. A panta tee na sipootu.

¹³ Hën di basia taki dëen taa: “Na fëëe e, Sakaliasi. Masa Gaangadu jei dee begi fii, nöö di mujëe fii, Elizabëti, o pai wan womi mii. Nöö i musu kai ën Johanisi. ¹⁴ Nöö te i pai di mii, nöö joo abi gaan piizii ku ën. Söseei hii sëmbe o wai ku di mii. ¹⁵ Nöö fa joo pai ën dë, nöö a o dë wan hei sëmbe a Masa Gadu wojo. Hiniwan taanga diingi di sa dööngö sëmbe nöö an musu beëen. Nöö sensi nëen mama bëe dendu seei di Akaa u Masa Gadu o dë

ku en, nöö di mii o ta de nëen leiki. ¹⁶ Nöö a o mbei sëmëni sëmë u Isaëli Köndë aki bia de libi toona ko a Masa Gaangadu, di Gadu u de.

¹⁷ “Nöö di mii di woon pai de o de wan sëmë kuma di fesiten tjabukama de kai Elia. Biga kumafa di kaakiti u Masa Gadu bi de a Elia liba, nöö sö a o de a di mii liba tu. Nöö leti kumafa Elia bi de a di Akaa u Masa Gadu leiki, nöö söseei di mii o de tu. Nöö a o waka a Masa fesi faa seeka hii soni deen. A o ta bia sëmë hati, tata ku mii o ko ta libi bunu ku deseei. A o mbei dee sëmë dee an bi ta piki Gadu buka musu bia ko abi bunu fusutan, kuma dee sëmë dee ta libi bunu a Masa Gadu wojo. Leti kumafa mi taki aki, nöö sö a o seeka sëmë hati da Masa.”

¹⁸ Nöö hën Sakaliasi hakisi di basia taa: “Wë fa un taki de, wë nöö un maaka un o da mi fu mi sa sabi taa a sa de sö tuu? Biga mi ko gaandi kaa, nöö di mujëe u mi seei ko gaandi tu.”

¹⁹ Nöö hën di basia piki en taa: “Mi da Gabiëli, di basia u Masa Gadu di ta de hiniwanten leti nëen bandja. Hën wë manda mi ko a i fu mi tja di bunu buka aki ko da i. ²⁰ Ma nöö fu di ja kë biibi, nöö di maaka mi o da i hën da buka fii o tapa. Ja o fan möön u te di mujëe de ku bëe te a pai bifö joo fan möön. Biga dee soni mi taki da i aki, te di daka dou nöö de tuu o pasa sö tuu.”

²¹ Nöö di juu de, dee hia sëmë bi de a dööbuka ta luku Sakaliasi. Hën de tuu foombo. De taa: “Wë unfa a tan longi a di Wosu dendu sö?”

²² Te wan pisi, hën Sakaliasi kumutu ko a döö. Nöö buka fëen tapa, an sa fan ku dee sëmë möön. Nöö de ko si wante taa wan soni a si a di Wosu dendu, biga a ta biinga u kondëen da de ku maun.

²³ Nöö hën Sakaliasi ta wooko a di Wosu u Masa Gadu tefa juu fëen kisi faa go a wosu, nöö hën a go. ²⁴ Nöö an longi möön seei, hën di mujëe fëen, Elizabëti, tei bëe. Nöö hën a tjubi feifi liba longi a wosu dendu. ²⁵ Hën a da Gadu tangi seei taa: “Masa Gadu, gaan tangi fii. I du mi wan gaan bunu fu di i mëmbë mi ku i bunuhati. Biga awaa ufö i puu sen a mi wojo a hii sëmë fesi.”

Aki Masa Gadu manda Gabiëli go a Malia.

²⁶ Nöö baka u di de, hën Elizabëti de ku di bëe tee a a' sikisi liba, nöö hën Masa Gadu toona manda di basia de seei go a wan wëndjë mujëe mii de ta kai Malia. A ta libi a di pisiwata de kai Galilea a di köndë de ta kai Nazalëti. ²⁷ Nöö di mujëe aki an sabi womi wan daka, ma wan womi de kai Josëfu bi pidi en ta kiija. Ma an bi tei en eti. Nöö Josëfu bi de wan sëmë u di lö u di fesiten könu de kai Dafiti.

²⁸ Wë nöö fa di basia go dou a Malia naandë, nöö hën a deen odi taa: “Tia, odi oo. I a' bunuhedi möön hii mujëe e. Biga Masa Gaangadu de ku i. A o naki i kölöku möön hii mujëe u goonliba.”

²⁹ Wë di Malia jei di odi hën a panta teee, biga a toobi en. Hën a hakisi en seei taa: “Wë un sooti odi disi? Andi a kë taki?”

³⁰ Hën di basia taki deen taa: “Malia, na fëëe e! Masa Gadu seei tei i apaiti kaa faa lei i di bunuhati fasi fëen. ³¹ Biga joo de ku bëe, nöö joo pai wan womi mii. Nöö i musu kai en Jesosi. ³² Nöö di mii di joo pai de, a o hebi möön hii sëmë. Biga di në fëen o de 'di Mii u di möön hei Gadu a liba.' Nöö Masa Gadu o butëen ko könu nëen gaan avo Dafiti kamian, ³³ nöö a o de könu u dee bakamii fuunu gaan avo Jakopu u nöömö. Taki fëen an o kaba möönsö a mundu.”

³⁴ Hën Malia hakisi di basia taa: “Unfa mi sa du de ku bëe? Biga ma sabi womi wan daka.”

³⁵ Hën di basia piki en taa: “Di Akaa u Masa Gadu hën o ko a i e, nöö di taanga u Gadu hën o du di soni naandë. Nöö hën mbei di mii di joo pai, de o kai en Gaangadu Mii. A o de wan apaiti sëmë u Masa Gadu limbolimbo.

³⁶ “Nöö haika e, i sisa Elizabëti de ku gaan bëe a di gaandigaandi ten fëen aki. Fa u de aki, a de ku bëe sikisi liba longi kaa. Di wan seei mujëe di hii sëmë bi sabi taa an sa pai

mii, hën wë ko dë ku bëë e. ³⁷ Biga na wan soni dë a goonliba aki di Masa Gaangadu an sa du.”

³⁸ Hën Malia piki ën taa: “Wë mi dë a mi Masa maun dendu. Be a pasa ku mi kumafa i taki dë.” Hën di de fan sô te de kaba, hën di basia go fëën.

Aki Malia go a Elizabëti.

³⁹ Nöö a baka u di di basia fan ku Malia sô kaa, nöö an longi möön seei, nöö hën Malia hopo tei pasi. Hën a waka hesihesi go tee a wan köndë u di pisiwata de kai Judea a dee kuun mindi. ⁴⁰ Hën di a go dou, hën a denda go a Sakaliasi wosu, hën a da Elizabëti odi. ⁴¹ Nöö hën di Elizabëti jei di odi u Malia, hën di mii dë nëën bëë dendu dë buli seei.

Nöö hën di Akaa u Masa Gadu ko a Elizabëti liba ⁴² hën a bai taa: “Keeë, mujëë, i a’ bunuhedi möön hii mujëë. Gadu dë ku i. Söseei di mii di dë a i bëë dendu dë tu, Masa Gadu a’ gaan piizii ku ën. ⁴³ Unfa mi du ufö mi a’ bunuhedi sô tee di mama u mi Masa seei ko haika mi? ⁴⁴ Wë biga di mi jei di odi fi, nöö di mii dë a mi bëë dendu aki wai te a buli.

⁴⁵ “Wë nöö fa i si i piki Gadu buka dë, mujëë, nöö joo si bunu fëën e. Biga dee soni a taki da i dë, nöö de tuu o pasa sô tuu.”

⁴⁶ Nöö hën Malia seei bïa gafa Gadu tu. A taa:
“Mi gafa Masa tee dou ku mi akaa tuu.

⁴⁷ Mi ta wai seei a mi hati ku di Gadu u mi.
Hën da mi Heepima.

⁴⁸ Biga a bi luku mi möfina sëmbë
te a buta mi ko hei sëmbë a goonliba.
Nöö di hei a hei mi aki, mi abi ën fu teego.
Hii sëmbë u goonliba o ta kai mi në
taa sô Masa bi dë ku mi.

⁴⁹ Wë biga di Sëmbë di abi kaakiti a hii mundu liba
nöö hën wë du mi di gaan bunu aki.
Di Sëmbë di abi limbo hati möön hii sëmbë a goonliba
nöö hën du mi ën.

⁵⁰ An ta wei möönsö
fu du dee sëmbë dee ta lesipeki ën gaan bunu.
A ta heepi dee lö sëmbë dë nöömö fu teego.
Biga a a’ tjalihati u libisëmbë.

⁵¹ Nöö a taanga, a a’ makiti u du soni.
Biga a jaka dee gaanfasi sëmbë ku dee bigimëmbë wan paaja.

⁵² Dee gaan könu u goonliba
a ta hai puu a de könu bangi.
Ma dee sakafasi sëmbë
a ta hopo fu de musu ko dë hei sëmbë.

⁵³ A ta paati dee gudu fëën da dee pena sëmbë,
dee ta kë Masa Gadu.
Ma dee guduma dee aan fanöudu fëën,
a ta mbei de go ku sösö maun.

⁵⁴⁻⁵⁵ A ta a’ tjalihati nöömö
ta heepi dee sëmbë fëën u Isaëli,
leti kumafa a bi paamusi u tata Abahamu ku dee bakamii fëën.
Fa a bi fan dë,
nöö an fëëkëtë möönsö.
A heepi u tuu.
Nöö a o ta heepi u nöömö.”
Sô Malia fan te a kaba gafa Gadu.

⁵⁶ Nöo hën a fika ku Elizabëti naandë te a abi dii liba, nöo hën a toona go fëen nëen köndë.

Aki de pai Johanisi di Dopuma.

⁵⁷ Nöo hën de dë te di ten u Elizabëti dou faa pai, nöo hën a pai wan womi mii. ⁵⁸ Nöo di dee famii fëen ku dee sëmbë a di pisiwata dë jei taa sö Gadu du ën sö wan gaan bunu, nöo hën de tuu wai ku ën seei.

⁵⁹ Hën de dë tefa di mii abi aiti daka, hën de ko u ko koti di mii buta di maaka faa dë taa sëmbë u Gadu disi, kumafa di guwenti u dee Dju sëmbë bi dë. Nöo de bi kë tei ën tata në ta kai di mii Sakaliasi. ⁶⁰ Ma hën mama taa: “Nönö, u musu kai ën Johanisi.”

⁶¹ Hën de piki ën taa: “Wë nönö mujëë, biga na wan sëmbë dë a di famii fuunu de ta kai Johanisi.”

⁶² Hën de go fan ku ën tata ku maun hakisi ën ee un në a kë fu de musu kai di mii.

⁶³ Nöo hën a mbei de dëen wan piki böutu sö, nöo hën a sikifi nëen taa di në u di mii da Johanisi.

Hën de taa: “Hmmm, di soni aki, a foombo.”

⁶⁴ Nöo a di juu dë seei, Sakaliasi buka jabi, töngö fëen lusu, hën a seti u fan baka. Nöo di a si sö, hën a gafa Gadu seei.

⁶⁵ Nöo hii dee sëmbë u di pisiwata naandë foombo te na soni. Nöo hën di woto dë ko paaja a hii Judea a dee kuun mindi naandë. ⁶⁶ Nöo di hii sëmbë jei fa di soni pasa naandë, nöo hën de ta pakisei a de hati taa: “Wë unfa seei di mii naandë o dë?” Biga de si taa Masa Gadu dë ku ën.

Aki Sakaliasi ta gafa Gadu.

⁶⁷ Nöo hën di Akaa u Masa Gadu ko a Sakaliasi di tata u di mii liba, nöo hën a konda wan buka u Masa Gadu taa:

⁶⁸⁻⁶⁹ Gaantangi u Masa Gadu,

di Gadu fuu dee Isaëli sëmbë aki,
fu di a ko puu u dee sëmbë fëen a sitaafu.

Biga ɿfa i si di wëndjë mujëë mii o pai di mii dë,

nöo Gadu o da u wan taanga Heepima

a di lö fu di futuboi fëen de kai Dafiti.

⁷⁰ A o da u ën leti kumafa a bi mbei dee fesiten tjabukama fëen bi paamusi dee gaan sëmbë fuu gaanduwe kaa

⁷¹ taa hën sa ko puu u a dee felantima fuu basu.

Nöo dee sëmbë dee an lobi u, nöo de an o feni u ta sitaafu möön.

⁷²⁻⁷⁵ Biga Gadu taa a o ta a’ tjalihati da dee gaan sëmbë fuu

faa ta heepi de.

Nöo a ta mëni di buka di a bi mbei ku de nöömö.

Biga a bi mbei wan buka ku u tata Abahamu

te a djula dëen taa a o puu u dee bakamii fëen a dee felantima fuu basu

fuu musu sa dini ën ta libi gbelingbelin kumafa a kë

söndö fëëë fu tee u dëdë.

⁷⁶ Wë nöo, di mii u mi aki sö,

de sa kai i Tjabukama u di möön hei Gadu a u liba.

Biga joo waka a Masa fesi go fan ku lanti

be de seeka hatiböö u de dëen.

⁷⁷ Joo taki da de taa

de musu bia de libi be Masa Gadu heepi de,

be an hoi di hogilibi u de a bëë möön.

⁷⁸⁻⁷⁹ Biga Masa Gadu a’ tjalihati u libisëmbë.

An kë u de ta dë a dungudungu da dëdë ta sitaafu.

Hën mbei a tuwë di limbo fëen ko a goonliba

kuma te sonu ta booko ta ko,
fu de sa kumutu a dungu ko ta libi fiifi a di limbo u Gadu.
Sö Sakaliasi fan te a kaba.

⁸⁰ Nöo hën di mii sai dë ta göö ta ko. Nöo fusutan fëen ta göö tu biga di Akaa u Gadu ta heepi ën.

Nöo hën a sai dë teefa a ko bigi tjika, hën a kumutu go ta libi a sabana dendu hën wanwan, teefa a dou di juu faa konda di Buka u Gadu da dee Isaëli sëmbë.

2

Aki Lukasi ta konda soni

u di pai u Masa Jesosi.

Mat. 1:18-25

¹ Wë nöö a di ten dë, di Gaan Könu u dee Loomë sëmbë de kai Këisë Aukesi bi ta tii, nöö hën a manda wan buka go a hii köndë ka a abi taki taa hii sëmbë musu go sikifi de në buta a lanti buku. Biga de ta konda sëmbë. ² Di konda aki, hën bi dë di fosu toon de o konda sëmbë. Nöö di juu dë, di gaama de kai Sileni bi dë gaama fu Silia Köndë.

³ Nöö hën hiniwan sëmbë nango a di kamian ka de bi pai hën avo fu de musu tei hën në sikifi a lanti buku. ⁴⁻⁵ Nöö söseei Josëfu fu di köndë de kai Nazalëti a di pisiwata fu Galilea dë hopo tu, hën ku ën kiija mujëë Malia di bi dë ku di bëë. Hën de go tee a di köndë de kai Betelehem a di pisiwata u Judea ala. Biga hën da di köndë fu dee gaan lö fu di fesiten könu de kai Dafiti, nöö Josëfu bi dë bakamii u Dafiti. Nöö hën de go fu de sikifi de në.

⁶ Wë nöö di de dou a Betelehem naandë, nöö ten u Malia kisi faa pai. ⁷ Nöö hën a pai wan womi mii. Hën da fosu mii fëen. Hën a dimboli ën a koosu, hën a kandi ën buta a wan kädë dendu ka sëmbë ta buta ahun da dee mbeti ta njan. Biga a mbeti wosu de bi buta de fu de duumi, fu di kamian an bi dë a di lantiwosu möön.

Aki dee basia u Gadu ko konda

da dee sikafuma taa sö de

pai Masa Jesosi.

⁸ Wë nöö sëmbë u di pisiwata naandë ta kiija di mbeti de ta kai sikafu. Nöö a di ndeti di de pai di mii dë seei, nöö wanlö womi bi dë a sabana ta luku sikafu fu soni an musu du de. ⁹ Hën de dë te wan pisi, nöö te u de kë mëni hën wan basia u Masa Gadu Köndë bazia ko a de a di ndeti dë. Nöö hën kamian ko limbo gbegedee kuma didia, biga a Masa Gadu seei di limbo kumutu. Nöö fa di soni pasa dë, nöö dee womi ta luku sikafu dë tuu panta seei. De ko fëëë tee kuma de sa dëdë.

¹⁰ Ma di basia taki da de taa, “Nönö dee womi, wan fëëë sö e. Biga fa mi ko aki, nöö mi tja wan gaan bunu buka, piizii wan seei, ko da unu. Nöö di piizii an o dë fu wan kodo sëmbë, ma a o dë u hii sëmbë u goonliba. ¹¹ Biga mi ko taki da unu taa tide de pai di Heepima fuunu da unu awaa, di i si un bi ta jei soni fëen nöömö taa a o ko a goonliba. Hën de ta kai di Keesitu, di Paamusi Könu. Hën da di Masa fuunu. Nöö tide de pai ën a di köndë u Könu Dafiti de ta kai Betelehem.

¹² “Wë nöö mi o lei unu wan maaka e. Te un go nöö woon si wan mii dimbolidimboli a koosu pisi. De kandi ën buta a wan kädë dendu ka de ta da mbeti soni u njan. Nöö te un si sö, nöö hën di mii di dë e.”

¹³ Nöö hën wantewante dë, nöö hën wanlö oto basia u Gadu köndë ko gidjii ko mökisi ku di bi sai dë. Hën de ta gafa Gadu tee a bigi taa:

¹⁴ “Masa Gadu, u ku hii dee sëmbë fii Köndë ala tuu ta bai i në.

U ta gafa i o,

biga gaan fii ko a goonliba

da dee sëmbë Gadu ta wai ku de.”

Sö de ta bai ta taki. ¹⁵ Nöo di de konda di soni te de kaba, hën de toona go u de a Masa Gadu Köndë ka de bi kumutu.

Nöo di dee basia go, hën dee sëmbë fan ku deseei taa: “Wë womi, di buka Masa Gadu manda ko da u aki, nöo un boo go a Betelehem go luku di soni.”

¹⁶ Nöo de seeka hesihesi, hën de hopo go a Betelehem. Nöo hën de go si Malia ku Josëfu ku di mii tuu. Di mii dë kandikandi a wan kädë de ta da mbeti njanjan dendu.

¹⁷ Nöo di de si ën sö kaa, hën de go konda di woto u di mii da hii sëmbë leti kumafa di basia bi taki ën da de. ¹⁸ Nöo hii dee sëmbë dee jei di soni u di mii, nöo de tuu ko foondo te na soni, fu di buka dee sikafuma ko taki da de naandë.

¹⁹ Nöo hën Malia tei dee soni a bi jei u di mii ku dee soni dee bi pasa tuu hoi nëen hati ta pakisei de nöömö.

²⁰ Nöo hën dee sikafuma bia toona go a di sabana baka. Nöo de ta gafa Masa Gaangadu ta bai ën në ta wai fu hii dee soni dee de bi jei ku dee de bi si ku de wojo. Biga de bi dë leti kumafa di basia bi taki da de.

²¹ Nöo hën de dë tee di mii abi aiti daka hën de koti ën buta di maaka kumafa di wëti u Masa Gadu bi dë. Hën de dëen në. De kai ën Jesosi leti kumafa di basia u Masa Gadu bi kai ën kaa bifö hën mama bi tei bëë fëen.

Aki de tja di mii go

a di wosu u Gadu.

²²⁻²⁴ Nöo hën Malia ku Josëfu sai dë te di juu dou fu Malia musu seeka puu di pai sundju. Nöo hën a tei tu piki pomba faa tja go tjuma da Masa Gaangadu a di Gaan Wosu fëen, kumafa Gadu bi da Mosesi di wëti. Nöo hën de hopo, hën de tei di mii, hën de tjëen go a Jelusalen go butëen a wan apaiti fasi da Gadu kumafa di wëti taki u wan fosupai womi mii, ufö Malia tjuma dee pomba puu di pai sundju awaa.

²⁵ Nöo di juu dë, wan womi bi ta dë a Jelusalen de ta kai Simion. A bi dë wan gaan bumbuu sëmbë ta libi kumafa Gadu kë ta hoi dee wëti fëen. Fa a sai dë a ta luku Masa Gadu nöömö faa musu puu dee Isaëli sëmbë fëen a dee sitaafu u de, be de feni böö. Nöo di Akaa u Gadu dë ku di womi aki ta tjëen nëen leiki. ²⁶ Nöo di Akaa bi taki dëen kaa taa an o dëdë ufö a si di sëmbë de kai di Keesitu, di Paamusi Könu di Masa Gadu taa a o manda ko da de u heepi de.

²⁷ Nöo di juu di de ta tja di Mii ko, hën di Akaa manda Simion faa go a di Wosu u Masa Gadu dendu. Hën fa a go dou dë, hën a si di mama ku di tata ta tja di mii ko, fu de seekëen kumafa di wëti u Masa Gadu taki. ²⁸ Hën di a si de, hën a tei di mii puu a de maun. Hën a gafa Gadu, taa:

²⁹⁻³⁰ “Ke, Masa, awaa mi sa dëdë waiwai.

Mi hati ko kötö.

Biga mi seei wojo si di Heepima kumafa i bi paamusi mi.

³¹⁻³² I mandëen ko da u dee Isaëli sëmbë faa heepi u ku hii dee oto sëmbë u goonliba tuu.

A o puu u a di së u dungu buta ko a di së u limbo, nöo a o lei u di bunu pasi fuu waka.

Nöo fëen hedi sëmbë o bai u Isaëli sëmbë në taa:

‘Di mii u Isaëli Köndë hën heepi hii sëmbë u goonliba.’ ”

Sö Simion fan te a kaba.

³³ Nöo fa a fan dë, nöo a toobi Josëfu ku di mama u di mii. A foombo de seei.

³⁴⁻³⁵ Hën Simion begi Gadu da de te a kaba. Hën a taki da Malia, di mama u di mii, taa: “Di mii i si aki sö, a o mbei sëmëni u dee Isaëli sëmbë aki booko saka e. Nöo söseei a o mbei sëmëni u de ko hei tu. Nöo a o puu sëmëni sëmbë gogo a döö, be de si dee pakisei u libisëmbë dee dë a de hati awaa. Biga a ko a u kuma wan maaka di Gadu da u. Di soni de an si wan daka, hën de o ta si nëen. Di soni de an bi jei wan daka, hën de o ta jei nëen.

Fëen mbei na hii sëmbë o lobi ën. De o ta kosi ën. Nöö söseei tu, wan daka ta ko, nöö di soni di o pasa ku di mii aki o hogi da i kuma de suti i ku ufangi a i hati. Sö a o hogi da i tjika.”

³⁶⁻³⁷ Nöö di juu dë, wan m’ma bi sai naandë tu di Masa Gadu ta fan nëen liba. Hën de ta kai Hana. Wan tata de kai Fanuëli hën pai ën nöö gaan lö fëen dë Asë. Nöö a bi dë wan gaandi mujëë kaa. Fa a sai dë, a bi libi sëbën jaa ku di fosu manu fëen di a bi tei nëen njönku ten, nöö hën di womi dëdë. Nöö hën a dë a ganda te a dou aititeni-ku-fö jaa söndö manu. Nöö a ta dë a di Wosu u Masa Gadu nöömö, an ta kumutu dë möönsö. A sai dë ta begi Gadu ta hopo ën në ndeti ku didia te so juu an ta njan seei.

³⁸ Nöö a di juu Simion ta fan dë, hën di mujëë aki seei ko dou tu, hën di a si di mii nöö hën a da Gadu tangi. Nöö hën a sai dë ta konda soni u di mii da hii dee sëmbë u Jelusalen dee bi ta mëni Masa Gadu faa manda di Heepima ko u ko puu de a sitaafu.

³⁹ Nöö hën Malia ku Josëfu seeka hii soni kumafa di wëti u Masa Gadu taki te de kaba, nöö hën de toona go u de a de köndë, a Nazalëti a di pisiwata u Galilea.

⁴⁰ Nöö hën di mii sai dë ta göö ta ko. A dë seei gaagaa. Möönmöön a ta a’ fusutan u dee soni u Masa Gadu ku libisëmbë tuu. Nöö Masa Gadu seei ta dë ku ën tu ta tjëen a bunu liba.

Aki Jesosi bi fika a di

Gaan Wosu u Gadu dendu.

⁴¹ Wë nöö dee gaan sëmbë fëen bi guwenti fu go a Jelusalen hiniwan jaa u de go njan di gaan piizii de ta kai Pasika. ⁴² Nöö hën di Jesosi abi tuwalufu jaa, nöö hën de ku ën go a Jelusalen a di piizii.

⁴³ Nöö di dee piizii daka pasa kaa, nöö hën de toona nango a wosu baka. Ma nöö di juu dë Jesosi bi fika a Jelusalen, ma dee sëmbë fëen an bi sabi taa sö a fika ala. ⁴⁴ Biga de bi ninga taa sonte a waka ku dee oto sëmbë u de dee bi go a di piizii. Fëen hedi de waka wan hii daka te ndeti bifö de ko mëni u de suku ën. Hën de suku ën a dee famii u de ku dee mati u de dendu tefa de wei.

⁴⁵ Hën di de an si di mii, nöö hën de toona go a Jelusalen baka go suku ën. ⁴⁶ Nöö a di u dii daka dendu u di de ta suku ën ufö de go si ën a di Wosu u Masa Gadu dendu sindosindo a dee mësitë mindi. A ta haika fa de ta lei sëmbë soni u Masa Gadu, nöö a ta hakisi de soni tu, de ta konda dëen. ⁴⁷ Nöö hii dee sëmbë dee ta jei di fan u di mii, nöö a ta foondo de te na soni. Biga de an sabi unfa a waka a abi sö wan bumbuu fusutan te a ta piki dee sëmbë dee ta fan ku ën dë kuma na piki mii a dë. ⁴⁸ Nöö söseei di soni toobi Josëfu ku Malia tu tee de foondo.

Nöö di de go si di mii, nöö hën hën mama hakisi ën taa: “Ma di mii aki o, andi mbei i du sö ku u? Tide mbei dii daka di mi ku i tata ta booko hedi ta suku i.”

⁴⁹ Hën a toona hakisi de taa: “Wë andi mbei un ta suku mi sö? Wan sabi taa mi dë aki a mi Tata wosu nö?” ⁵⁰ Ma fa di mii fan dë, hën tata ku hën mama an bi saandi a kë taki da de. De an fusutëen seei.

⁵¹ Nöö hën de tei ën nöö hën de toona go u de a Nazalëti baka. Nöö hën Jesosi toona sakëen seei a dee gaan sëmbë fëen basu. Ma hën mama tei hii dee soni u di mii buta nëen hati dendu ta pakisei nöömö.

⁵² Nöö hën di mii sai dë ta göö ta ko. Nöö möönmöön a ta a’ fusutan u soni, nöö Masa Gadu ku libisëmbë tuu lobi ën.

3

Aki Lukasi ta konda dee soni

u Johanisi.

Mat. 3:1-12; Maik. 1:1-8; Joh. 1:19-28

¹ Wë nöö a di teni-a-feifi jaa u di tii u di Gaan Könu de kai Këisë Tibelia, nëen Johanisi seti di wooko fëen. Nöö a di ten dë sëmëni tiima bi dë a di Gaan Könu dë basu. Biga

Gaama Pontuisi Pilati bi ta tii di köndë de kai Judea. Könu Helodi bi ta tii di köndë de kai Galilea. Nöo di baaa fëen de kai Filipi bi ta tii de tu köndë de kai Idumea ku Takonitisi. Nöo Gaama Lisamiasi bi ta tii di köndë de kai Abilene. ² Nöo a di ten dë, Ananiasi ku Kajafasi bi dë dee Kaba Hei Begima u dee Dju sëmbë.

Nöo hën Masa Gadu kai di mii u Sakaliasi de kai Johanisi ka a dë a sabana dendu ala. ³ Nöo hën a hopo ta waka ta lontu a hii dee köndë a di pisiwata u di lio de kai Joodan, ta konda da sëmbë taa de musu bia de libi ko dopu, be Masa Gadu an hoi dee hogilibi u de a bëë möön. ⁴ Nöo fa a ta du dë, a kai ku di soni di fesiten tjabukama u Gadu de kai Jesaaja bi sikifi a di Buku u Gadu taa:

Wan sëmbë ta bai a di sabana taa:

“Un mbei di pasi da Masa ooo,

be a ko dë tololoo.

⁵ Hii dee hei liba ku dee kuun,
te dou ku dee sakasaka kamian tuu
musu ko dë palalaa.

Nöo dee bendibendi u di pasi musu ko dë tololoo.

Söseei dee baaku dee dë a di pasi,
de musu tapa de tuu ko buta palalaa.

⁶ Nöo te a dë sö kaa,
nöö hii sëmbë o si di heepi di Masa Gaangadu abi awaa.”

⁷ Nöo fa Johanisi ta bai dë, nöo wanlô gaan hia sëmbë ta ko nëen faa dopu de.

Hën a taki da de taa: “Unu takuhatima kuma sindeki, un ko tei dopu nö? Ambë taki da unu taa un sa kumutu a di hatiboonu u Gadu, sündö un bia unu libi,?” ⁸ Un musu libi bunu e, be hii sëmbë si taa libi fuunu tooka. Wan musu sai dë ta taki taa fu di di gaan avo fuunu de kai Abahamu ku Masa Gadu bi dë gaan mati, nöo Gadu an o sitaafu unu e! Nönö, wan mëni sö. Biga ee Gadu kë, a sa mbei dee sitonu aki bia ko böngö u Abahamu, a unu kamian,.” ⁹ Biga luku, de seti koti dee pau lutu kaa. Nöo ee wan pau sai dë an ta pai bumbuu njanjan, nöo de o faa ën puu koti tuwë a faja tjuma kaba a sösö.” Sö Johanisi ta bai.

¹⁰ Nöo hën de hakisi ën taa: “Wë nöo andi u musu du möön?”

¹¹ Hën a piki de taa: “Ee wan sëmbë i abi tu hëmpi, nöo i musu tei wan nöo i da di sëmbë di na abi. Söseei ee wan sëmbë i abi njanjan, nöo i musu da di sëmbë di na abi.”

¹² Nöo a baka fëen, nöo hën dee pii-lanti-mönima ko nëen tu faa musu dopu de. Hën de hakisi ën taa: “Mësitë o, andi u musu du möön?”

¹³ Nöo hën a taki da de taa: “Un haika e. Te un ta pii möni, nöo wan musu hakisi möön hia möön leki fa lanti buta.”

¹⁴ Nöo hën dee sodati ko nëen tu, hën de hakisi ën taa: “Wë andi uu musu du?”

Nöo hën a taki da de taa: “Wan musu suku toobi ku sëmbë ta musu de ta tei möni a de e. Söseei wan musu mindi soni da sëmbë tu fii tja de go a kuutu fu möni hedi. Ma un musu dë tifihi ku di möni un ta kisi a lanti.”

¹⁵ Nöo fa dee sëmbë ta jei di fan u Johanisi dë, hën de pakisei taa: “Wë ambë da di sëmbë naandë, maingë? A sa kë di Keesitu, di Paamusi Könu di Masa Gadu bi taa a o manda ko da u a goonliba aki nö?” Biga de bi kë fu di Paamusi Könu musu ko.

¹⁶ Fëen hedi Johanisi piki de taa: “Nönö, dee sëmbë, nëen disi e. Ma hebi kuma ën. Ma di Sëmbë dë hën ta ko nöömö. Fa mi dë aki, ma hei tjika u mi lusu di susu fëen puu nëen futu seei. Biga mii ko u mi dopu sëmbë ku wata nöo, ma nöo te hën a ko nöo a o dopu unu ku di Akaa u Masa Gadu, ku faja. Biga di Akaa o limbo unu hati puu dee hogilibi dee bi dë a unu, kuma te faja ta tjuma goon puu dee soni fika di goon doti.” ¹⁷ Nöo fa di Sëmbë o ko dë, nöo a dë kabakaba këë faa seeka di njanjan fëen. Dee bumbuu njanjan a o tei tjubi a gaan suwa, ma dee poipoi wan a o tuwë a di faja di an sa tapa a mundu möönsö, be de tjuma kaba a sösö.”

¹⁸ Nöo sö Johanisi ta wasiköi dee sëmbë nöömö ta konda di Bunu Buka u Masa Gadu da de.

¹⁹ Ma Johanisi bi gandji da Könu Helodi tu fu di di könu bi tei hënseei baaa mujëë, ufö a du sëmëni oto hogi tu. ²⁰ Nöo hën di Könu hopo hën a go du wan möön gaan hogi eti. A kisi Johanisi sөөтö a dunguwosu.

Di pisi aki ta konda fa Masa Jesosi ko dopu.

Mat. 3:13-17; Maik. 1:9-11

²¹ Ma bifö de sөөтö Johanisi a dunguwosu, nöo sëmëni hia sëmbë bi ta ko nëën faa dopu de. Nöo Masa Jesosi seei bi kisi dopu nëën tu. Nöo fa a bi dë a di dopu, nöo a ta begi. Tee wan pisi, hën di mundu jabi waaa sö nëën liba. ²² Hën di Akaa u Masa Gadu saka ko kuma wan pomba ko tan nëën liba, nöo hën wan töngö piki a liba ala taa: “I da mi lobi Womi Mii. Libi fii ta kai ku mi te.” Sö wan soni pasa a di dopu u Jesosi e.

Aki Lukasi kai dee gaan lö

u Josëfu da u.

Mat. 1:1-17

²³ Nöo Jesosi bi abi diiteni jaa di a seti lei sëmbë. Nöo hiniwanten de bi ta luku ën kuma wan mii u Josëfu.

Nöo Josëfu, hën da di mii u Eli.

²⁴ Nöo Eli, hën da di mii u Mataati.

Nöo Mataati, hën da di mii u Leifi.

Nöo Leifi, hën da di mii u Mëtji.

Nöo Mëtji, hën da di mii u Janai.

Nöo Janai, hën da di mii u Josëfu.

²⁵ Nöo Josëfu, hën da di mii u Matatiasi.

Nöo Matatiasi, hën da di mii u Amosi.

Nöo Amosi hën da di mii u Naum.

Nöo Naum, hën da di mii u Esili.

Nöo Esili, hën da di mii u Nagai.

²⁶ Nöo Nagai, hën da di mii u Maati.

Nöo Maati, hën da di mii u Matatiasi.

Nöo Matatiasi, hën da di mii u Semei.

Nöo Semei, hën da di mii u Joseki.

Nöo Joseki, hën da di mii u Joda.

²⁷ Nöo Joda, hën da di mii u Joanan.

Nöo Joanan, hën da di mii u Lesa.

Nöo Lesa, hën da di mii u Zebabeli.

Nöo Zebabeli, hën da di mii u Seatiëli.

Nöo Seatiëli, hën da di mii u Neli.

²⁸ Nöo Neli, hën da di mii u Mëtji.

Nöo Mëtji, hën da di mii u Adi.

Nöo Adi, hën da di mii u Kosan.

Nöo Kosan, hën da di mii u Elimadon.

Nöo Elimadon, hën da di mii u Eli.

²⁹ Nöo Eli, hën da di mii u Josua.

Nöo Josua, hën da di mii u Eleise.

Nöo Eleise, hën da di mii u Jolim.

Nöo Jolim, hën da di mii u Mataati.

Nöo Mataati, hën da di mii u Leifi.

³⁰ Nöo Leifi, hën da di mii u Simion.

Nöo Simion, hën da di mii u Juda.

Nöo Juda, hën da di mii u Josëfu.

Nöö Josëfu, hën da di mii u Jonam.
 Nöö Jonam, hën da di mii u Eliakim.
³¹ Nöö Eliakim, hën da di mii u Mëlia.
 Nöö Mëlia, hën da di mii u Mëna.
 Nöö Mëna, hën da di mii u Mataata.
 Nöö Mataata, hën da di mii u Naatan.
 Nöö Naatan hën da di mii u Dafiti.
³² Nöö Dafiti, hën da di mii u Isai.
 Nöö Isai, hën da di mii u Obëti.
 Nöö Obëti, hën da di mii u Boasi.
 Nöö Boasi, hën da di mii u Salima.
 Nöö Salima, hën da di mii u Nakison.
³³ Nöö Nakison, hën da di mii u Aminada.
 Nöö Aminada, hën da di mii u Adimin.
 Nöö Adimin, hën da di mii u Alini.
 Nöö Alini, hën da di mii u Esilon.
 Nöö Esilon, hën da di mii u Pëlëzi.
 Nöö Pëlëzi, hën da di mii u Juda.
³⁴ Nöö Juda, hën da di mii u Jakopu.
 Nöö Jakopu, hën da di mii u Isaki.
 Nöö Isaki, hën da di mii u Abahamu.
 Nöö Abahamu, hën da di mii u Teela.
 Nöö Teela, hën da di mii u Naako.
³⁵ Nöö Naako, hën da di mii u Seluku.
 Nöö Seluku, hën da di mii u Leu.
 Nöö Leu, hën da di mii u Pëlëki.
 Nöö Pëlëki, hën da di mii u Ebeli.
 Nöö Ebeli, hën da di mii u Sela.
³⁶ Nöö Sela, hën da di mii u Kainan.
 Nöö Kainan, hën da di mii u Apakasa.
 Nöö Apakasa, hën da di mii u Semi.
 Nöö Semi, hën da di mii u Noa.
 Nöö Noa, hën da di mii u Lamëki.
³⁷ Nöö Lamëki, hën da di mii u Metusela.
 Nöö Metusela, hën da di mii u Enöku.
 Nöö Enöku, hën da di mii u Jeleti.
 Nöö Jeleti, hën da di mii u Mahalali.
 Nöö Mahalali, hën da di mii u Kainan.
³⁸ Nöö Kainan, hën da di mii u Enösi.
 Nöö Enösi, hën da di mii u Seti.
 Nöö Seti, hën da di mii u Adam.
 Nöö Adam, hën da di mii u Masa Gadu.
 „Dati wan taki Masa Gadu seepi bi mbei ën ku ën seei maun.”

4

Di pisi aki ta lei u kumafa di didibi pooba Masa Jesosi.

Mat. 4:1-11; Maik. 1:12-13

¹ Nöö di Masa Jesosi kumutu a Joodan Lio ka Johanisi bi dopu ën dë, nöö di Akaa u Masa Gadu bi dë nëën liba, hën a tei ën tja go a sabana dendu. ² Nöö ala di didibi go poobëen luku ee a o piki ën buka a soni. Hën Masa Jesosi tan fōteni daka ku fōteni ndeti a di sabana dë söndö njan, nöö hën hangì ko kisi ën.

³ Nöö hën di didibi taki dëën taa: “Luku, di i dë di Mii u Gadu kaa, nöö i fan ku di sitonu aki be a bia ko bëëë da i, fii feni soni u njan.”

⁴ Ma Masa Jesosi piki ën taa: “Nönö e. Biga di Buku u Gadu taa: ‘Na njanjan wanwan ta hoi sëmbë a libi.’ ”

⁵⁻⁷ Nöo hën di didibi tjëen go a wan hei kamian, hën a lei ën kölö sö hii dee köndë tuu fu goonliba aki. Hën a taki dëen taa: “Luku, hii dee soni aki tuu dë u mi. Gadu da mi de, nöo ee mi kë da sëmbë, nöo mi sa da. Nöo de tuu mi sa da i ku di kaakiti u de ku hii dee gudu u de tuu, be i dë takima u de ta njan di bunu ku di waiti u de. Ma i musu tjökö kini a goon a mi fesi begi mi ufö.”

⁸ Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Nönö e, biga a dë a Masa Gadu Buku taa: ‘Masa Gadu wanwan tö i musu ta begi. Hën wanwan nöo i musu ta dini, biga hën nöo da i Masa.’ ”

⁹ Nöo a baka u di dë, hën di didibi tjëen go a Jelusalen, tee a di Gaan Wosu u Masa Gadu liba a di tölu hedi ala. Hën a taki dëen taa: “Di i dë di Mii u Gadu, nöo hiti i seei puu aki tuwë go a goon, nöo soni an o du i. ¹⁰ Biga a dë a Gadu Buku taa: ‘Masa Gadu o manda dee basia fëen ko heepi i fu soni an musu du i. ¹¹ De o tja i a maun fu ja musu naki futu a sitonu.’ ”

¹² Hën Masa Jesosi toona piki ën taa: “Ma a dë a di Buku tu taa: ‘Ja musu pooba Masa Gadu e, biga hën da i Gadu.’ ”

¹³ Nöo sö di didibi pooba Masa Jesosi a hii soni te a wei, an sa wini ën möönsö. Nöo a baka fëen hën a disëen dë, hën a go fëen ufö.

Aki Masa Jesosi seti wooko a

di pisiwata u Galilea.

Mat. 4:12-17, 13:53-58; Maik. 1:14-15, 6:1-6

¹⁴ Nöo a baka fëen, hën Masa Jesosi toona ko a di pisiwata u Galilea. Nöo di kaakiti u di Akaa u Gadu bi dë ku ën te në fëen bai a hii di kamian. ¹⁵ Nöo a nango ta lei de di oto u Masa Gadu a dee keikiwosu u de, nöo hii sëmbë ta gafëen taa a sabi soni.

¹⁶ Nöo hën a sai dë te wan pisi hën a toona ko a Nazalëti ka de bi kiijëen. Nöo hën a dë tefa saba daka dou, hën a go a di keikiwosu kumafa a bi guwenti. Hën a hopo taanpu faa lesi Gadu Wöutu da de. ¹⁷ Hën wan u dee tiima u di keiki tei di pampia di di fesiten tjabukama u Masa Gadu de kai Jesaaja bi sikifi, hën a tëndëen dëen. Hën a jabi ën te a dou a wan kamian ka a de sikifisikifi taa:

¹⁸⁻¹⁹ Di Akaa u Masa Gadu dë a mi liba.

Masa Gadu tei mi fu mi konda di Bunu Buka fëen da dee pootima ku dee möfina sëmbë.

A tei mi u mi konda da dee sëmbë dee dë taitai,

taa mi sa puu de a di fuka de sai dë fu de ko feni böö.

A tei mi u mi konda da dee bookowojoma

taa dee wojo u de sa ko bunu fu de ko si soni baka.

A tei mi u mi konda da dee sëmbë dee ta dë a sitaafu ta kaba a sösö

taa de sa kumutu a di sitaafu dë basu.

A tei mi u mi konda da hii sëmbë tuu

taa di juu dou awaa fu Masa Gadu limbo fesi da libisëmbë.

²⁰ Nöo di Masa Jesosi kaba u lesi di pampia hën a tapëen, hën a toona tëndëen da di tiima baka. Nöo hën a go bazia sindo. Nöo hii dee sëmbë dë a di keikiwosu tuu ko ta luku ën diin.

²¹ Nöo hën a taki da de taa: “Wë di pisi u di Buku di i si u lesi aki, nöo di Sëmbë di Gadu taa a o manda ko dë nöo hën wë disi e.”

²² Nöo di a fan sö te a kaba nöo di fan fëen suti da dee sëmbë tee a foombo de. Ma tökusee de an gafëen kaba. Biga so u de toona kosi ën taa: “Wë ambë da di sëmbë di ta fan di fan naandë? Na di mii u Josëfu nö?”

²³ Nöo hën Masa Jesosi piki de taa: “Aai, a bunu. Un sa koti wödu da mi kumafa un kë e. Un sa taki da mi taa: ‘Data o, heepi i seei. Biga un bi jei dee soni i bi ta du a Kapenaumi, nöo di i ko a i seei köndë aki nöo be i heepi dee sëmbë fii tu, boo si.’ ”

²⁴ “Ma un haika e, mi o taki wan soni da unu. Wan tjabukama u Gadu an ta a’ nē nēen seei kōndē e. ²⁵ Biga luku di tjabukama de kai Elia. Di ten a bi dē, nōō sō de an bi tei ēn u soni tu. A bi tapa di tjuba hii dii jaa ku sikisi liba longi nēen kōndē Isaēli aki. Tjuba seei an bi kai mōōnsō, nōō hēn wan gaan hangi ko. Nōō Isaēli kōndē bi abi sōmēni mujēē di manu u de bi dēdē disa de. ²⁶ Ma tōkuseei fu di dee sēmbē fēēn seei kōndē an bi biibi ēn tjika, hēn mbei Gadu puu ēn manda go tee a wan oto kōndē de kai Salepita te a di pisiwata u Sidon Kōndē ala go ta heepi wan oto kōndē mujēē di hēn manu bi dēdē disa.

²⁷ “Nōō sōseei a di tjabukama de ta kai Elisa ten, Isaēli kōndē aki bi abi hia sikitjinama, ma Elisa an bi kula na wan kodo u de fu di de an biibi ēn tjika. Ma wan oto sēmbē de kai Naaman kumutu te a wan oto kōndē de kai Silia nōō hēn a feni kula.”

Nōō sō Masa Jesosi fan ku dee sēmbē te a kaba.

²⁸ Nōō dee sēmbē dee bi dē a di keikiwosu dendu, di de ko jei fa Masa Jesosi fan, nōō hēn hati u de ko boonu tee na sipootu. Biga de sabi taa de a ta taki. ²⁹ Hēn de hopo vu hēn de kisi ēn hai tja go a dōō. Hēn de tjēēn go a di kuun buka fu de tuusi ēn tuwē go a goon. Biga di kōndē bi dē a wan kuun liba. ³⁰ Ma te u de kē si, hēn a pasa a de mindi dē go fēēn.

Aki Masa Jesosi jaka wan gadu puu a wan sēmbē liba.

Maik. 1:21-28

³¹ A baka u di dē, nōō hēn Masa Jesosi toona go a Kapenaumi, a di pisiwata u Galilea dē seei. Nōō hēn a dē tefa di saba dou, hēn a go a keiki go ta lei sēmbē. ³² Nōō fa a ta lei de dē, nōō a foombo de seei. Biga te a ta fan, i ta si taa hēn abi di taki.

³³ Nōō fa de dē a keiki naandē nōō wan oto sēmbē bi ko dē tu. A bi dē ku wan gadu nēēn hedi. Nōō di a si Masa Jesosi, hēn a bai kai olo taa: ³⁴ “Disa u ooo, disa u, Jesosi u Nazalēti. Andi tja i ko aki? I ko fii ko kii u wante nō? Mi sabi i. Ju da di Sēmbē u Masa Gadu seei apaiti.”

³⁵ Ma hēn Masa Jesosi gandji dēēn taa: “Kabuka dē! Andi joo feni taki? Kumutu a di sēmbē dē liba e!” Nōō hēn di gadu hiti di sēmbē tuwē a goon a dee oto sēmbē fesi dē, ma an du ēn soni. Nōō hēn a kumutu disēēn go.

³⁶ Hēn dee sēmbē tuu ko fēēē teē de taki ku deseei taa: “Maingē, andi u ta si aki! Dee soni a ta lei dē, andi seei da de? Biga ku di makiti ku di taanga fēēn a puu di gadu a di sēmbē liba. Fa a fan dē, wante di soni disa di sēmbē.” ³⁷ Nōō hēn oto fēēn paaja a hii di kōndē naandē.

Aki Masa Jesosi kula di mai u Simon ku wanlō oto sēmbē mōōn.

Mat. 8:14-17; Maik. 1:29-39

³⁸ Nōō hēn Masa Jesosi kumutu a keiki, hēn a go a di wosu u di womi de kai Simon. Hēn a go si Simon mai sikisiki naandē. Wan taanga fēbē kisi ēn. Nōō hēn de begi Masa Jesosi faa kulēēn da de.

³⁹ Nōō hēn a bendi go a di mujēē liba hēn a gandji da di fēbē. Nōō hēn wantewante dē, hēn di fēbē pasa di mujēē, hēn a hopo go seeka soni da de de njan.

⁴⁰ Hēn de sai dē tefa sapate buka, sonu nango. Nōō hēn dee sēmbē u di kōndē naandē tja wanlō hia sikima peipei wan ko a Masa Jesosi, nōō hēn a buta maun a de kula de tuu ko bunu. ⁴¹ Nōō sōseei a puu hia soni a sēmbē liba tu, dee ta kisi sēmbē a hedi. De ta bai taa: “Ju da di Womi Mii u Masa Gadu,” nōō a ta gandji da de taa: “Un kabuka dē! Wan fan dē mōōn e.” Biga de tuu bi sabi ēn tuutuu taa hēn da di Keesitu, di Paamusi Kōnu.

⁴² Hēn di dobooko fēēn, mamate biten, hēn Masa Jesosi hopo go a dōō, hēn a go dē a wan kamian hēn wanwan. Nōō hēn dee hia sēmbē go ta suku ēn teefa de go si ēn naandē. Hēn de begi ēn taa gaantangi, be a tan ku de naandē. An musu go disa de.

⁴³ Ma Masa Jesosi taki da de taa: “Wē ma mi musu fu go a dee oto kōndē tu u mi konda di Bunu Buka u Masa Gadu da de, be de jei kumafa a ta hopo di Njunjun Tii fēēn fa u dē aki. Biga fu di soni dē hedi mbei a manda mi ko a goonliba aki.”

⁴⁴Nöö hën a ta waka a hii dee köndëköndë u dee Dju tuu ta konda di Bunu Buka u Gadu da de a dee keiki u de.

5

Aki dee fosu bakama ko ta waka a Masa Jesosi baka.

Mat. 4:18-22; Maik. 1:16-20

¹Wan daka hën Masa Jesosi bi dë a di ze de ta kai Genesalëti bandja, nöö hën sëmëni sëmbe ta ko nëën fu de jei Masa Gadu oto. De ko hila tee kamian an dë faa taanpu möön.

²Nöö hën a si tu boto a lampeesi dë. Wanlë sëmbe bi kumutu a hëndi ko ta wasi dee nëti u de. ³Nöö hën a go subi a di boto u di womi de ta kai Simon. „Hën seei da Petuisi.” Hën a taa be a tuusi di boto go a wata abiti sö. Nöö hën a sindo a di boto ta lei dee sëmbe dee dë a tela liba ala.

⁴Nöö di a kaba u lei de, nöö hën a taki da Simon taa: “Womi, tuusi di boto go a mindiwata, nöö un tuwë dee nëti fuunu be un kisi fisi.”

⁵Nöö hën Simon piki taa: “Wë Mësitë o, hii di ndeti u ta dëdë ta tuwë nëti te u wei, wa kisi na wan wojo soni. Ma töku di i taki sö, nöö u sa tuwë luku.”

⁶Nöö hën de tuwë dee nëti a wata, hën de kisi fisi teee a fika piki sö nëti u de bi tënë.

⁷Nöö hën de bai kai dee oto sëmbe a di oto boto ala, dee ku de ta wooko makandi, u de ko heepi de hai dee fisi. Nöö hën de ko a de, hën de ta kisi dee hia fisi ta buta a de tu boto teee a fika piki sö möön nöö de tu boto tuu bi singi.

⁸Nöö di Simon Petuisi si sö, hën a tuwëen seei a goon a Masa Jesosi fesi. Hën a taa: “Masa, kumutu a mi aki e! Biga mi dë wan hogilibi sëmbe. „Ma bumbuu tjika fii ko a mi bandja.”

⁹Di soni mbei a taki sö. Fa de kisi dee hia fisi di wan pasi dë, nöö a foombo ën te a ko fëëë, hën ku dee oto sëmbe dee ku ën sai naandë. ¹⁰Nöö Johanisi ku Jakobosi, de da dee sëmbe dee ta wooko ku Simon makandi. De dë mii u wan tata de ta kai Zebedeosi. Nöö di soni foondo de tu.

Hën Masa Jesosi taki da Simon taa: “Na fëëë, womi. I bi ta kisi fisi, ma fa u dë aki mi o mbei i ko ta kisi libisëmbe „ta tja ko u de musu sabi mi.”

¹¹Hën de tja dee boto u de go buta, hën de disa hii soni u de dë, hën de go ta waka a Masa Jesosi baka.

Aki Masa Jesosi kula wan sëmbe di bi siki tjina siki.

Mat. 8:1-4; Maik. 1:40-45

¹²Wë nöö a baka u di dë, nöö hën Masa Jesosi go a wan köndë. Nöö wan sëmbe bi sai naandë, sinkii fëën lai ku tjinasiki. Nöö di a si Masa Jesosi, hën a kai ku fesi a goon begi ën taa: “Masa, ee i kë nöö i sa kula di tjinasiki u mi da mi.”

¹³Nöö hën Masa Jesosi tëndë maun nama nëën, hën a taa: “Wë mi kë. Ko bunu e!” Nöö hën wante dë, di sëmbe ko bunu kaa.

¹⁴Nöö hën Masa Jesosi bai ën taa an musu konda da na wan sëmbe, ma be a go a di begima „a Masa Gaangadu Wosu dë” be a si taa a ko bunu. Nöö be a tja paima go da Gadu kumafa di wëti taki. Biga da sö Gadu bi taki da di fesiten hedima u dee Dju de kai Mosesi taa sö sëmbe musu du te de ko bunu u di lö siki dë, fu hii sëmbe sabi taa i ko bunu tuu.

¹⁵Ma hii fa a bai ën dë seei, ma tökuseei soni u Masa Jesosi paaja a hii di kamian dë. Nöö hii sëmbe ta ko nëën gidjii u de jei dee soni a ta taki, söseei faa heepi de a dee siki u de tu. ¹⁶Ma Masa Jesosi lobi u nango a sabana dendu go begi hën wanwan.

Aki Masa Jesosi kula

wan lan sëmbe.

Mat. 9:1-8; Maik. 2:1-12

¹⁷ Wë nöö wan oto daka möön hën Masa Jesosi ta lei sëmbe „a wan wosu dendu. Nöö wanlö sëmbe u di keiki paatëi de kai Falisei ku dee Sabima u dee Djuwëti seei dë sindosindo naandë tu. De bi kumutu a hii dee köndëköndë u Galilea ku Judea, te dou ku Jelusalen. Nöö di juu dë, di kaakiti u Gadu bi dë a Masa Jesosi faa kula dee sikima.

¹⁸ Te wan pisi hën wanlö womi ko dou ku wan lan sëmbe a wan kama liba ko suku heepi a Masa Jesosi. ¹⁹ Hën di de ko dou a di wosu ka Masa Jesosi dë, nöö sëmbe sai dë teee a hia. De an sa feni kamian seei u de tja di sëmbe go dou a Masa Jesosi. Nöö hën de subi go a di wosu liba, „biga dee wosu liba u di köndë bi dë palalaa sö. Nöö hën de go booko di wosu a liba ala. Nöö hën de saka di womi a di kama go a dee hia sëmbe dendu dë, go buta a Masa Jesosi fesi.

²⁰ Nöö hën di Masa Jesosi si fa dee sëmbe biibi tjika, hën a taki da di sikima taa: “Womi, wë Masa Gadu puu i a bëë e. An ta mëni dee hogi i bi du möön.”

²¹ Nöö di dee Faliseima ku dee Sabima u Wëti jei fa Masa Jesosi taki, nöö hën de ta kuutu ën a de hati taa: “Huun? Unfa wan libisëmbe sa fan sö? Ambë da di sëmbe naandë di ta hoi Gadu a sipootu sö? Ambë tjika u puu sëmbe a Gadu bëë boiti hënseei nöö?”

²²⁻²³ Wë nöö Masa Jesosi sabi di pakisei de abi, nöö hën a piki de taa: “Dee sëmbe, andi mbei un musu ta pakisei dee soni dë u du? Andi seei mi musu du fuun sabi taa mi abi taki a di goonliba aki? Ee mi taa Gadu puu di sëmbe nëën bëë, ee nasö mi taki dëën taa be a hopo waka go nëën wosu, undi u de mi musu du fuun sabi taa mi abi taki a goonliba?

²⁴ Ma nöö un luku e, mi o lei unu taa Mi di ko dë Libisëmbe Mii aki, na fan nöö mi sa fan, ma mi abi makiti tuú a goonliba aki fu mi sa puu sëmbe a Gadu bëë.”

Nöö hën a bia fan ku di sikima taa: “Mi taki e, hopo, nöö i tei di kama fii nöö i waka go fii a wosu.”

²⁵ Hën wante dë, hën di sëmbe hopo a hii dee sëmbe tuu fesi. Hën a tei hën kama hën a ta waka ta gafa Masa Gaangadu nango nëën wosu.

²⁶ Nöö hii sëmbe ko foondo. A bigi da de te na soni, hën de taa: “Aai, dee sëmbe, Masa Gaangadu bigi e. A bumbuu. U si foombo soni tide.”

Aki Masa Jesosi kai Leifi faa ko dë bakama fëën.

Mat. 9:9-13; Maik. 2:13-17

²⁷ A baka u di dë, hën Masa Jesosi go si wan sëmbe de kai Leifi sindosindo nëën kantoo ka a ta pii lanti möni, nöö hën a kai ën faa ko dë bakama fëën. ²⁸ Hën di womi hopo disa hii soni fëën dë, hën a waka go a Masa Jesosi baka.

²⁹ Nöö hën de dë te wan daka, nöö hën Leifi mbei wan gaan piizii nëën wosu da Masa Jesosi. Nöö sëmbe u dee sëmbe dee ta pii lanti möni ku sëmbe oto sëmbe bi dë a di piizii ta njan ku de tu. ³⁰ Te wan pisi hën dee Faliseima, ku dee Sabima u Wëti dee ta nama ku dee Faliseima, ko si Masa Jesosi ku dee lö sëmbe dë sindosindo ta njan makandi, hën hati u de boonu. Hën de hakisi dee bakama u Masa Jesosi taa ee faandi mbei de ta njan ta bebe ku dee sëmbe dee ta pii lanti möni dë ku dee oto takulibi sëmbe u di köndë? „Biga bumbuu sëmbe an bi musu ta hulu dee lö sëmbe dë.”

³¹ Hën Masa Jesosi koti wan nongö da de taa: “Ee wan sëmbe ja siki, nöö ja abi data fanöudu. ³² Nöö un haika e. Ma ko aki fu bumbuu sëmbe hedi e, ma u dee takulibi sëmbe hedi, u mi kai de u de bia de libi ko a Masa Gadu.”

Aki Masa Jesosi ta konda soni u

di njunjun lei ku di awoo lei

da de.

Mat. 9:14-17; Maik. 2:18-22

³³ Nöö hën dee Faliseima ku dee Sabima u Wëti toona hakisi ën taa: “Wë Mësitë o, andi mbei dee bakama fii an ta disa u njan fu begi hedi kumafa u ta disa? Biga dee bakama u

Johanisi di Dopuma ta begi söndö njan hiniwanten, söseei dee bakama fuu ta begi söndö njan tu. Ma dee bakama fii ta njan ta bebe kodo. Unfa a waka?”

³⁴ Nöo hën Masa Jesosi da de wan oto. A taa: “Ee wan sëmbe o tööu, nöo dee mati fëen o ko nëen a di tööu. Nöo fa hën ku de o sai dë, nöo de o ta njan ta piizii makandi. ³⁵ Ma tee di daka dou de puu ën a de mindi ufö de o ta kusumi ta tja hangii awaa.”

³⁶ Nöo hën a toona da de wanlö oto möön ta lei de kumafa di awoo lei u de ku di njunjun lei fëen an ta kai. A taa: “Dee sëmbe, un haika e. Na wan sëmbe o tei wan njunjun koosu pisi go lapu wan awoo koosu. Wë biga ee a du sö, nöo a o poi di njunjun wan nöo di awoo wan an o kai ku ën tu.

³⁷ “Nöo söseei na wan sëmbe sa buta wan njunjun diingi a wan awoo mbeti kakisa saku. Biga a ko taanga kaa. Nöo te di diingi o soopu, nöo di awoo saku o bai latja. Di diingi o kaba a söso nöo di saku seei o kaba a söso tu. ³⁸ Ma te i buta di diingi a wan njunjun saku, nöo di saku dë diaan eti. Nöo te di diingi soopu, nöo di saku o tëndë, an o bai latja tuwë di diingi. Nöo di njunjun diingi ku di njunjun mbeti kakisa saku tuu o dë bunu.

³⁹ “Ma nöo na wan sëmbe ta bebe awoo diingi nöo i kë bebe njunjun wan möön, biga joo si taa di awoo diingi suti möön di njunjun wan.”

6

Aki Masa Jesosi lei dee

Faliseima kumafa hën ku

saba daka dë.

Mat. 12:1-8; Maik. 2:23-28

¹ Wë nöo a wan saba, hën Masa Jesosi ku dee bakama fëen ta waka ta pasa a wan goon dendu. Nöo wan sootu pei soni kuma alisi sö dë a di goon ma de sa njan mëen kuakua, nöo hën dee bakama ta booko ën ta buuka ta njan. ² Nöo hën so u dee Faliseima hakisi de taa: “Faandi mbei un ta booko di soni a di saba daka u du? Nëen da un ta booko di wëti nö?”

³ Nöo hën Masa Jesosi piki de taa: “Ja bi lesi a di Buku u Gadu andi Dafiti bi du nö, di ten hangii bi ta kii hën ku dee oto sëmbe ku ën bi ta waka? ⁴ De bi ta lontu te de go dou a di wosu u Gadu dendu, hën Dafiti si dee bëë de bi tja go buta da Gadu naandë. An bi dë soni u de musu njan, biga dee begima wanwan tö nöo bi sa njan mën. Ma tökuseei Dafiti njan mën, hën ku dee otowan fëen tuu. Ma Gadu an bi tei de u hogi fu di fuka u de hedi.”

⁵ “Ma boiti u di dë, un musu sabi taa mi di ko dë Libisëmbe Mii aki dë Masa u saba.”

Aki Masa Jesosi kula wan sëmbe a wan saba daka.

Mat. 12:9-14; Maik. 3:1-6

⁶ Nöo hën wan oto saba möön, hën Masa Jesosi go lei sëmbe a keiki. Nöo hën wan sëmbe ko naandë di wan së maun fëen doba fika dëdëdë. ⁷ Nöo wanlö Sabima u Wëti ku dee Faliseima bi sai dë kaa, nöo hën de ta luku ee a o heepi di sëmbe naandë a di saba, u de feni föutu nëen fu de tja go kaagi.

⁸ Ma nöo Masa Jesosi bi sabi kaa andi de ta mën a de hati, hën a kai di sëmbe taa: “Womi, hopo ko taanpu a u fesi aki.” Nöo hën di sëmbe hopo hën a ko taanpu naandë.

⁹ Hën Masa Jesosi hakisi dee sëmbe sai dë taa: “Andi möön bunu fuu du a saba, hogi naa bunu? Fuu musu puu sëmbe a dëdë maun, naa fuu disëen faa dëdë? Unfa di wëti taki?”

¹⁰ Hën a luku dee sëmbe tuu lontu dou. Nöo hën a taki da di sëmbe taa: “Womi, tëndë di maun fii i si.” Nöo hën di di womi mbei kuma a kë tëndë di maun fëen, nöo hën wante hën a ko bunu djee kumafa a bi dë.

¹¹ Nöo hën dee sëmbe hati ko boonu ku Masa Jesosi tee kuma de sa lau sö, nöo hën de seti kuutu ku deseei ee unfa u de du ku ën.

Aki Masa Jesosi tei tuwalufu sēmbē ko bakama fēēn vō.

Mat. 10:1-4; Maik. 3:13-19

¹² A di pisiten dē, hēn Masa Jesosi go a wan kuun liba go begi Masa Gadu, nōō hēn a tan dē begi wan hii ndeti. ¹³ Te di mamate fēēn, hēn a kai dee sēmbē dee bi ta waka nēēn baka u de ko nēēn. Nōō hēn a tei tuwalufu sēmbē a de mindi, dee o dē apaiti tjabukama fēēn de ta kai apōsutu. ¹⁴ Nōō haika dee nē u de. Di fosuwan de kai Simon, hēnseei da Petuisi, ku ēn baaa Andiasi, ku Jakobosi ku Johanisi ku Filipi ku Batolomisi, ¹⁵ Mateosi ku Tomasi, ku Jakobosi wan mii u Alufasi, ku Simon di bi dē wan sēmbē u di paatēi de kai Zeloti, ¹⁶ ku Judasi wan mii fu Jakobosi, ku Judasi Isikaliotu di sei Masa Jesosi.

Aki wanlō hia sēmbē ko suku heepi a Masa Jesosi.

Mat. 4:23-25

¹⁷ Nōō hēn Masa Jesosi ku dee tuwalufu bakama dee a bi tei dē ku dee otowan dee fika, hēn de saka go a goon a wan palala kamian. Nōō sēmbē u Jelusalen te dou ku dee oto kamian u Judea, ku sēmbē u de tu kōndē ta dē a di ze bandja de kai Tilusi ku Sidon tuu sai dē kaa. ¹⁸ De ko u jei di lei fēēn. So sēmbē ko faa kula de. So sēmbē bi abi soni a de liba ta toobi de, nōō hēn de ko a Masa Jesosi faa puu de da de. Nōō hēn a puu de tuu. ¹⁹ Hii sēmbē bi ta mbei mōiti u de nama nēēn, biga di kaakiti u Masa Gaangadu ta kumutu nēēn ta kula de tuu.

Aki Masa Jesosi ta lei dee

bakama fēēn fa u de libi

nōō de dē bunu.

Mat. 5:1-12

²⁰ Nōō hēn Masa Jesosi hopo wojo luku dee bakama fēēn, nōō hēn a taa:

“Un dee mōfina sēmbē aki, un dē bunu e, biga woon njan di bunu u di Njunjun Tii u Masa Gaangadu.

²¹ “Nōō un dee sēmbē dee ta hangi fuun ko kumafa Masa Gadu kē, nōō un dē bunu e, biga woon feni ēn sō tuu.

“Nōō un dee sēmbē dee ta kēē, un dē bunu, biga di kēē fuunu o bia ko lafu.

²² “Nōō un dē bunu e, un dee sēmbē oto sēmbē an sa si a wojo fu di un ta biibi a Mi di ko dē Libisēmbē Mii aki hedi. Fa de ta puu unu a de mindi ta kosi unu ta poi unu nē a kōndēkōndē, nōō un dē bunu e. ²³ Nōō un musu piizii, un musu wai seei, biga a Masa Gadu Kōndē woon kisi wan gaan paima. Biga sōseei dee fesiten sēmbē fuunu bi du ku dee fesiten tjabukama u Masa Gadu.

²⁴ “Ma un dee sēmbē dee taa: ‘U abi gudu, nōō wa abi Masa Gaangadu fanōudu mōōn,’ mi bai helu da unu, biga te bakaten te di gudu fuunu kaba, nōō wan o a’ soni mōōn. Biga un bi njan di bunu fuunu tuu a fesi kaa.

²⁵ “Nōō un dee sēmbē dee ta mbei taa un dē fa un kē, nōō wan abi Masa Gadu fanōudu mōōn,’ mi bai helu da unu biga a bakaten wan o dē kumafa un kē mōōn.

“Nōō un dee sēmbē dee ta wai ta lafu fu di un feni andi un kē, mi bai helu da unu biga a bakaten kēē nōō woon ta kēē.

²⁶ “Nōō un dee sēmbē ta kisi gafa a kōndē fu di un ta libi kumafa dee sēmbē dee an dē a Masa Gadu sē kē, mi bai helu da unu. Biga sōseei dee fesiten sēmbē dee bi ta ganjan taa de ta tja Gaangadu buka bi kisi gafa tu.”

Aki Masa Jesosi ta lei dee bakama fēēn fa u de libi ku dee felantima u de.

Mat. 5:38-48, 7:12a

²⁷ Hēn Masa Jesosi toona taki da de taa: “Ma un dee sēmbē dee kē jei mi tuutuu aki, un haika. Mi taki e, un musu lobi dee felantima fuunu, nōō un du bunu da dee sēmbē dee abi hogihati fuunu. ²⁸ Nōō sōseei un musu wensi bunu da dee sēmbē dee ta siba unu ta kosi unu. Nōō un musu begi da dee sēmbē dee ta du hogihogi ku unu tu.

²⁹ “Nöö ee wan sëmbë naki i baaimaun a bandjajesi, nöö i bia di oto së dëen be a toona naki e. Nöö ee wan sëmbë tei di liba koosu fii, nöö ja musu tapëen fu an tei di basu koosu fii tu. ³⁰ Nöö sösei ee wan sëmbë hakisi i wan soni, nöö ja musu niingëen. Ee wan sëmbë tei soni fii, nöö ja musu toona tei ën nëen baka.

³¹ “Nöö leti kumafa i kë fu sëmbë musu libi ku i, nöö sösei i musu libi ku sëmbë tu.”

³² Hën a taki da de möön taa: “Un haika e, dee sëmbë. Ee i ta lobi dee sëmbë dee ta lobi i nöö, nöö ja o feni gafa naandë e. Biga na wan apaiti soni i ta du dë. Biga dee sëmbë dee an dë ku Masa Gadu a wan së, sösei ta libi tu.

³³ “Nöö sösei ee i ta du dee sëmbë bunu dee ta du i bunu wanwan, nöö ja o feni gafa fëen tu. Biga sösei nöö dee sëmbë dee an dë ku Masa Gaangadu a wan së ta libi u de kaa.

³⁴ “Nöö ee i juu wan sëmbë soni fu di i sabi taa a o toona da i ën baka, nöö ja du wan apaiti soni fii kisi gafa e. Biga sösei nöö dee sëmbë dee an dë ku Masa Gadu a wan së ta du tu. Nöö un musu libi bunu möön de.

³⁵ “Biga un musu lobi dee felantima fuunu. Un musu du de bunu. Ee joo juu sëmbë soni, nöö i musu juu di sëmbë di ja abi pakisei taa joo feni soni nëen baka. Nöö te i du sösei, nöö joo kisi wan gaan paima a Gadu e. Nöö a di fasi dë woon djeesi unu Tata Masa Gadu tu, biga sösei a ta libi. A abi bunuhati u sëmbë, biga dee sëmbë an ta dëen tangi seei a ta heepi te kisi ku dee hogihati sëmbë tuu.

³⁶ “Nöö un musu ta abi tjalihati u sëmbë e, leti kumafa Masa Gadu abi tjalihati.”

Aki Masa Jesosi ta bai de taa de an musu kuutu de na de.

Mat. 7:1-5

³⁷ Nöö hën Masa Jesosi toona taki da de taa: “Ja musu ta kaagi sëmbë e, dee sëmbë, nöö de an o kaagi i tu. Ja musu kuutu de u de musu kisi sitaafu, nöö Masa Gadu an o kuutu i tu, fii kisi sitaafu. Ja musu ta hoi otowan a bëë nöö Masa Gaangadu an o hoi i a bëë tu.

³⁸ I musu ta da sëmbë soni, nöö i seei o kisi tu. Nöö möön hia seei joo kisi e. Biga Gadu o lai ën a wan gaan manda ta zin ta fugu tee di manda an sa tei möön, nöö a hopo ën da i. Biga ku di wan seepi maaka di i ta maaka da otowan, nöö ku ën seei de o maaka da i tu.”

³⁹ Nöö hën a koti wanlö nongö da de, a taa: “Bookowojoma an sa tja bookowojoma a maun e. Biga de tuu o go kai a ngötö dendu kaba a sösö. ⁴⁰ Nöö sösei wan siköö mii an o sabi soni kuma di mësité fëen e, ma te a ta lei te a ko sabi ufö a o ko dë kuma di mësité.”

⁴¹⁻⁴² Nöö hën a taa: “Dee sëmbë o, unfa i ta si di piki sundju a di otowan fii wojo fii taki dëen taa: ‘Womi, be mi puu di sundju a i wojo dë da i,’ ma di gaan wan a i seei wojo dë, ja ta si ën? I bödjëema, i musu puu di gaan sundju di dë a i seei wojo te i kaba, nöö i sa si bunu fii puu di u di otowan dëen.”

Aki Masa Jesosi ta lei fa i sa

du sabi ee wan pau bunu.

Mat. 7:16-20, 12:33-35

⁴³ Nöö hën a taa: “Ee wan pau ta pai sösö njanjan, nöö an dë wan bumbuu pau e. Sösei wan pau di ta pai bumbuu njanjan an dë wan sösö pau tu. ⁴⁴ Biga hiniwan pau i sa sabi ën nëen njanjan. Ja o feni apeesina naa alandja pau, nöö sösei ja o feni mamaun a panpantii. ⁴⁵ Dat i wan taki ee i dë hogihatima, nöö ja o taki bumbuu soni. Nöö ee i dë bumbuu sëmbë, ja o taki hogihatima soni. Ma kumafa di hati fii dë, nöö sösei di buka fii o ta fan.”

Aki ta taki u tu sëmbë

dee mbei wosu.

Mat. 7:24-27

⁴⁶ Nöö hën Masa Jesosi toona lei dee sëmbë soni möön. A taa: “Dee sëmbë o, faandi mbei un ta kai mi ‘Masa’ ma wan ta du dee soni dee mi ta taki da unu fuun du?”

47-48 “So sëmbe ta ko a mi ta ko ta jei di lei u mi, nöö te de go nöö de ta du kumafa de jei de. Nöö sö wan sëmbe, a de kuma wan sëmbe di o mbei wan wosu feen, nöö hen a seti en ku wan goonse taangataanga gingin kuma sitonu. Hen a mbei di wosu te a kaba. Nöö hen a bakaten, hen wan gaan tjuba kai tee na soni, singi di kamian pii. Ma töku di wosu an booko kai möönsö. A fika taanputaanpu apé fu di de seti en bunu sö.

49 “Ma di sëmbe di ta jei di lei u mi ma an ta du kumafa mi ta lei en, nöö a de kuma wan sëmbe di ta mbei wan wosu feen, nöö hen a seti en a sandu liba mbei te a kaba. Nöö hen a baka, hen wan gaan wata ko sawa di wosu tja go fiaa. Biga di goonse an bi de gingin tjika.”

7

Aki Masa Jesosi kula wan wookoma u wan oposii.

Mat. 8:5-13

¹ A baka u di Masa Jesosi kaba u lei dee sëmbe naandë, nöö hen a toona go a Kapenaumi. ² Nöö wan oposii u dee Loomë Köndë sodati bi de a di köndë de. Nöö a abi wan futuboi feen di a lobi gaanfa, ma nöö hen di futuboi siki tee a de a maunmaun. ³ Nöö hen di di oposii jei u Masa Jesosi, nöö hen a go a wanlô Gaan Womi u dee Dju sëmbe go hakisi de ee de sa go a Masa Jesosi go begi en faa ko kula di futuboi feen deen.

⁴⁻⁵ Nöö hen dee sëmbe hopo go a Masa Jesosi, hen de begi en seei taa be a ko heepi di womi da de, mbei di futuboi feen ko bunu. De taa: “Di womi aki, a de wan sëmbe di lobi u Dju sëmbe e. Biga di keiki fuu seei a heepi u mbei fiaa. Wë nöö hen u si taa a fiti fii sa du en di bunu aki da u.”

⁶ Nöö hen Masa Jesosi hopo wante faa go ka di oposii ta libi. Nöö hen de ta waka nango. Ma nöö di de ko zuntu, hen di oposii manda sëmbe u de taki deen taa: “Ma bumbuu tjika fii musu ko a mi wosu e. ⁷ Hen mbei miseei an ko a i tu. Ma be i taki wan wöutu nöö, nöö di sëmbe u mi o ko bunu kaa.

⁸ “Wë biga miseei, fa mi de aki nöö mi de a sëmbe basu, nöö mi abi sodati a mi basu tu. Nöö ee mi taki da wan u de taa be a go ala, nöö a o hopo go. Ee mi taki da wan otowan taa be a ko aki, nöö wante a dou kaa. Ee mi taki da di futuboi u mi taa be a du di de, nöö wantewante a ta du en. Nöö söseei mi sabi taa ee i, Masa Jesosi, taki ee wan wöutu seei, nöö a o pasa sö kaa.”

⁹ Nöö hen dee sëmbe go, hen de da Masa Jesosi di buka te de kaba.

Nöö di a jei fa di oposii taki, nöö a bigi deen tee na soni. Hen a bia luku hii dee sëmbe dee bi ta waka ku en naandë. Hen a taa: “Dee sëmbe, a bigi da mi e. Biga di wakama de ko ta biibi mi möön leki un dee Isaëli sëmbe u di köndë aki seei.”

¹⁰ Nöö hen dee sëmbe dee bi tja di buka ko de toona go. Nöö di de go dou a wosu, hen de si taa di futuboi u di oposii ko bunu kaa.

Aki Masa Jesosi weki wan

kijoo mii a dedë.

¹¹ Nöö baka u di de, hen Masa Jesosi go a wan köndë de kai Nain, hen ku dee bakama feen ku wanlô hia oto sëmbe. ¹² Nöö di de go dou a di dööbuka u di peni di lontu di köndë, nöö hen de si wanlô sëmbe kumutu ta waka ta ko ku wan dedë de ta tja go bei. Di sëmbe naandë bi de di wan kodo womi mii tö feen mama, nöö di mama manu bi dedë disëen kaa. Nöö di mama ku sömëni sëmbe ta waka ta ko. ¹³ Nöö di Masa Jesosi si di mama u di mii, nöö tjali feen kisi en. Hen a fan ku di en taa: “Mujëe o, kabuka.”

¹⁴ Nöö hen a waka go panjan di daagi, nöö hen dee sëmbe ta tja di dedë taanpu pii. Nöö hen a taa: “Womi, hopo.”

¹⁵ Nöö hen wantewante de, hen di dedë sëmbe weki. Hen a hopo sindo, hen a seti fan. Nöö hen Masa Jesosi taki da di mama taa: “Luku di mii fii aki. Ko tei i soni.”

¹⁶ Wë nöö di soni di pasa dë, a bigi da dee sëmbe tee na soni. De taa: “Masa Gadu bigi e, dee sëmbe. A ko heepi u dee sëmbe fëen te a manda wan gaan tjabukama fëen ko da u.”

¹⁷ Nöö hën di oto dë paaja a hii Judea te dou ku dee oto köndë tuu dee dë zuntu dë.

Aki Johanisi di Dopuma manda wan buka go da Masa Jesosi.

Mat. 11:2-19

¹⁸ Wë nöö di dee bakama u Johanisi di Dopuma jei hii dee oto u Masa Jesosi dë, hën de go konda de da Johanisi ka a dë a dunguwosu dë.

Nöö hën Johanisi kai tu u dee bakama fëen ko nëen ¹⁹ faa manda de go a Masa Jesosi. A taki da de taa: “Wë un sabi taa Masa Gadu bi paamusi taa a bi o manda wan sëmbe ko da u faa puu u a dee fuka fuu. Nöö un go a Jesosi e, go hakisi ën ee hën da di sëmbe dë, naa a dë a baka ta ko eti.” Sö Johanisi manda di buka.

²⁰ Nöö hën dee bakama u Johanisi nango tefa de go dou a Masa Jesosi. Nöö hën de taki dëen taa: “Wë Johanisi di Dopuma manda u fuu musu ko hakisi i ee i da di sëmbe di Masa Gadu bi paamusi taa a bi o manda ko da u, naa a dë a baka ta ko eti?”

²¹ Nöö a di ten dë seei, Masa Jesosi bi dë ta kula wanlô hia sëmbe. De bi ko nëen ku peipei siki, ku gadu a hedi, so u de dë bookowojo sëmbe, nöö de ko faa heepi de. Hën a ta kula de te a kaba.

²² Hën a fan ku dee bakama u Johanisi taa: “Wë un toona go, nöö un konda dee soni dee un si aki dëen e, ku dee soni dee un jei aki. Un taki dëen taa bookowojo sëmbe ko ta si soni, lan sëmbe ko ta waka, tjinama ta ko bunu, bookojesima ko ta jei soni, dëdë sëmbe ta weki baka a dëdë, dee möfina sëmbe ta jei di buka u Masa Gadu leti kumafa di tjabukama bi taa sö a o dë te di Paamusi Könu ko.”

²³ “Nöö i taki da Johanisi tu taa di sëmbe di ta futoou mi te an ta mati fu di ma ta du kumafa a bi mëni, nöö sö wan sëmbe dë bunu e. Sö fuun taki dëen.”

Aki Masa Jesosi taki soni u Johanisi di Dopuma.

²⁴ Hën di dee bakama u Johanisi go kaa, nöö hën Masa Jesosi bia ko ta hakisi dee sëmbe dee sai dë taa: “Dee sëmbe aki, fa un bi go a Johanisi a di sabana ala, un sooti sëmbe un go si ala? Un si wan sösö sëmbe di na a’ pakisei fëen seei nö, kuma wan kambaluwa di di ventu ta tja nango ta ko? ²⁵ Andi un bi si? Un si wan sëmbe di bisi wan gaan hanso bisi ta wai ta njan ta bebe nö? Nönö e! Dee sëmbe ta libi di lö libi dë, a guduma wosu de ta dë, na a sabana dendu. ²⁶ Naa un si wan gaan tjabukama u Masa Gadu? Aai, hën un si dë tuu. Ma Johanisi bigi möön wan tjabukama seei e. ²⁷ Biga hën da di sëmbe di Buku u Gadu bi taki taa a o manda ko a di Heepima fesi, faa seeka di pasi dëen.

²⁸ “Nöö mi taki da unu e, taa fu dee sëmbe de bi pai a fesiten te kisi fa u dë aki, nöö Johanisi di Dopuma hei möön de tuu. Ma tökuseei fa Masa Gadu ta hopo di Njunjun Tii fëen aki, nöö dee möön lagi sëmbe dee ta dë a di Tii fëen dendu, nöö de a’ bunu hedi möön Johanisi e.” Sö Masa Jesosi taki.

²⁹ Wë nöö fa Johanisi bi ko dë, nöö dee sösö sinkii sëmbe u di köndë ku dee sëmbe ta pii lanti möni, de bi piki di buka fëen. Biga de ko si taa Masa Gadu a’ leti. Nöö hën de bia de libi hën de mbei Johanisi dopu de. ³⁰ Ma dee fesima u keiki kuma dee Faliseima ku dee Sabima u Wëti, de an bi kë di heepi Masa Gadu bi o heepi de möönsö. Biga de bi niinga u bia de libi fu Johanisi dopu de.

³¹ Nöö hën mbei Masa Jesosi taki da de taa: “Wë nöö ambë seei mi sa tei maaka ku dee sootu pei sëmbe aki? ³² De djei dee mii ta pëe a sitaati. Ee i mbei fofio da de u de baja, de an o baja. Ee i kanda këe kanda da de u de këe, de an o këe. Nöö sö dee fesima u keiki dë tu. Ja sa du soni te a kai ku de möönsö.” ³³ Wë biga di Johanisi di Dopuma ko, nöö an ta njan dee njanjan u di köndë, an ta bebe dee soni u di köndë, hën de feni taa didibi dë nëen liba. ³⁴ Nöö hën Mi di ko dë Libisëmbe Mii aki ko, nöö hën mi ta njan ta bebe kuma

dee otowan. Nöo hën de feni taa mi a' langabëë, mi dë bebesonima, mi ta hoi mati ku dee sëmbë ta pii lanti möni ku dee oto hogilibi sëmbë u di köndë.

³⁵ “Ma antoobi. Fa de ta taki dë seei, ma töku dee sëmbë u Masa Gadu o sabi di köni fëen. „De o sabi taa mi ku Johanisi tuu ta libi bunu.”

Aki wan Faliseima kai Masa

Jesosi faa ko njan ku ën

nëen wosu.

³⁶ Hën de dë te wan daka, hën wan u dee Faliseima de kai Simon kai Masa Jesosi faa ko nëen wosu ko njan ku ën. Nöo hën Masa Jesosi hopo, hën a go a Simon wosu. Nöo hën a sindo a wan langa bangi „tëndë futu buta nëen liba, kumafa guwenti u de dë a di köndë te de o sindo a tafa u njan.”

³⁷ Nöo wan mötjö mujëë bi dë a di köndë. Nöo di a jei taa sö Masa Jesosi dë a Simon wosu, nöo hën a o go ala tu. Nöo di a nango, hën a tja wan gaan dii bata sumëësuti fatu.

³⁸ Nöo hën a go dou. Hën a go taanpu leti a Masa Jesosi futu së, nöo hën a seti këë. Hën a ta bosi Masa Jesosi futu ta këë tefa di wojowata fëen munjëen futu pëtëëë, nöo hën a dëë ën ku di uwii u hedi fëen. Nöo hën a tei di sumëë suti fatu hën a tutu ën a Masa Jesosi futu.

³⁹ Nöo di Simon si di sondi, nöo hën a ta guunjëen nëen hati taa: “Wë, ee di sëmbë aki dë wan tjabukama u Masa Gadu tuu, nöo a musu u sabi taa di mujëë naandë dë wan jajo mujëë. An bi musu nama nëen seei.”

⁴⁰ Nöo hën Masa Jesosi kai ën, “Simon.”

Hën a piki.

A taa: “Wë, mi kë taki wan soni da i.”

Hën a taa: “Andi wë, Mësitë?”

⁴¹ Hën a taa: “De bi dë tu womi bi juu möni a wan sëmbë. Wan u de juu teni dusu kölu, di otowan juu feifi höndö kölu. ⁴² Nöo hën de dë a di taki dë ta bia nango ta ko biga de an sa feni di möni u de paka di womi.

“Te wan pisi hën di womi ko taki da de taa an dë u de paka di möni möön. Be de disa di möni dë soni seei ku piizii.”

Sö wan oto Masa Jesosi taki te a kaba, nöo hën a hakisi Simon taa: “Wë de tu sëmbë dë, undi u de o lobi di sëmbë möön taanga?”

⁴³ Hën Simon taa: “Wë misikuma di womi di bi juu möön hia möni.”

Hën a taa: “Wë awa, i piki bunu. ⁴⁴⁻⁴⁶ Nöo luku, fa i kai mi, mi ko a i wosu aki.”

A taki aai.

“Ja da mi wata fu mi wasi futu, ja bosi mi, ja tutu fatu a mi hedi, ja du na wan wojo soni da mi kumafa di guwenti dë. Ma nöo luku di mujëë aki. Fu sensi di a ko aki, hën a ta këë ta munjan mi futu ku ën wojowata ta dëë mi futu ku di uwii u hedi fëen. A bosi mi futu seei, hën a tei wan gaan dii sumëësuti fatu lobi a mi futu.

⁴⁷ “Nöo mi taki e, di mujëë i si aki sö, nöo Masa Gadu puu ën a bëë u hii dee hogilibi fëen tuu dee a bi ta libi. Hën mbei wë i si a lobi mi ta wai ku mi sö.

“Biga di sëmbë di sabi taa a du hia hogi hën Gadu puu ën a bëë, nöo di sëmbë dë hën o lobi Gadu möön taanga. Ma di sëmbë di pakisei taa wan piki hogi sö nöo a bi du nöo Gadu puu ën a bëë, nöo di sëmbë dë o lobi Gadu wan pikiwan nöo.”

⁴⁸ Nöo hën Masa Jesosi bia fan ku di mujëë taa: “Mujëë, i kisi paadon e. Masa Gadu an hoi dee hogi fii i bi du nëen bëë möön!”

⁴⁹ Nöo hën dee oto sëmbë ku Masa Jesosi bi sindo a tafa naandë, hën de ta fan ku deseei taa: “Wë ambë da di sëmbë aki di ta puu sëmbë a Gadu bëë?”

⁵⁰ Hën Masa Jesosi taa: “Mujëë, di biibi fii heepi i e. Nöo i go fii a wosu ku piizii.”

8

*Aki Lukasi ta taki soni u wanlō
mujëe dee bi ta waka*

ku Masa Jesosi ta lontu.

¹ A baka u di dë, hën Masa Jesosi go ta waka a dee köndëköndë ta tja di Bunu Buka ta konda da lanti taa Gadu tja di Njunjun Tii fëen ko a goonliba awaa. Nöo de tuwalufu bakama fëen bi dë ku ën, ² ku wanlō mujëe tu. A fesi nöo dee mujëe dë bi dë ku siki, nöo hën a kula de ko bunu. So u de, soni bi kisi de a hedi hën a jaka de puu. Wan u dee mujëe de ta kai Malia u di köndë de kai Magidala, hën bi abi sëbën gadu nëen hedi hën Masa Jesosi puu de tuu dëen. ³ Wan otowan möön de kai Johana, hën manu de kai Kusasi, wan hedima u Könu Helodi wosu, ku wan de kai Susana, ku sëmëni otowan möön bi dë ku Masa Jesosi ku dee bakama fëen ta waka ku de ta lontu. De ta heepi de a dee soni dee de bi abi fanöudu u de sa libi, ta puu de a fuka a di së u möni soni.

Aki Masa Jesosi da wan woto

u wan sëmbë di ta jaa böngö.

Mat. 13:1-23; Maik. 4:1-20

⁴ Wan daka hën sëmëni sëmbë kumutu a dee köndëköndë ta ko a Masa Jesosi te a hila. Nöo hën a tei wan oto faa lei de soni. A taa: ⁵ “Wan daka hën wan sëmbë go nëen goon go ta paandi wan soni [kuma alisi]. Nöo di a ta jaa di sii, nöo hafu kai a pasi liba, nöo sëmbë ta waka dë ta makisëen ku futu te an sa ko soni, ufö dee piki fou ta pii ën ta njan tu.

⁶ “Nöo hafu u di sii kai a sitonu goon. Nöo di a booko wojo ko nöo hën a toona dëdë, fu di di kamian aan doti tjika nöo an ta feni wata kumafa a dë fanöudu.

⁷ “Nöo so fëen kai ka maka dë, nöo hën di maka göö ko peetëen kii. An sa ko soni möönsö.

⁸ “Ma nöo hafu u di sii kai a bunu goon, nöo hën a göö tee a puu njanjan te a hila.”

Sö wan oto Masa Jesosi taki te a kaba. Nöo hën a taa: “Fa mi fan ku unu aki, nöo un pakisei ën bunu e, be un fusutëen.”

⁹ Nöo baka u di dë, hën dee bakama fëen ko hakisi ën faa puu di hedi u di oto da de.

¹⁰ Nöo hën a taa: “Wë un haika e. Dee tjubitjubi soni u di Njunjun Tii u Masa Gadu, unu musu sabi de tuu. Ma dee oto sëmbë, [de dë kuma dee sëmbë Esaja bi taki taa:]

De ta luku ma de an ta si soni.

De ta haika ma de an ta fusutan.

Hën mbei mi ta fan ku de a nöngö.”

¹¹ Hën a taki da de taa “Wë di puu u di oto dë sö taa: di sii, hën da di Wöutu u Gadu.

¹² Nöo di ka di sii kai a di pasi, hën da te wan sëmbë jei di Wöutu, nöo di didibi ko puu ën nëen hati wante fu an fika ta biibi u Gadu heepi ën.

¹³ “Nöo di ka a kai a sitonu goon, nöo hën da di sëmbë di kisi di Wöutu seei ku wai, ma te toobi miti ën faa poobëen luku ee a biibi Gadu tuutuu, nöo a ta toona tuwëen disa biga aan lutu wan bëtë.

¹⁴ “Nöo di ka a kai a maka kamian, nöo hën da di sëmbë di tei di Wöutu tuu, ma a a’ bookohedi u dee soni u di goonliba aki tumisi. A ta pakisei dee peipei libi u di goonliba aki, hogi wan ku bunu wan tuu, ta suku gudu ku piizii. Dee lö soni dë ta fuu di sëmbë hati te nöo di Wöutu an sa ko soni möönsö.

¹⁵ “Ma nöo ka di sii kai a bunu goon, hën da a kai a wan bumbuu sëmbë hati. Nöo di a jei di Wöutu, nöo a ta hoi ën nëen hati ta pakisei ën tee a ko soni seei nëen libi.”

Aki Masa Jesosi ta taki

andi limbo ta du.

Maik. 4:21-25

¹⁶ Nöo hën a taki möön taa: “Di Wöutu u Masa Gadu dë kuma wan faja e.” Nöo na wan sëmbe o sëndë faja te a kaba, nöo a butëen a wan bungu dendu, nasö a soni basu. Ma a o butëen a wan heihei kamian ka hii dee sëmbe dë a di wosu sa si soni ku ën. ¹⁷ Nöo te di limbo fëen kai ko dë, nöo na wan soni o fika tjubitjubi tee nöo sëmbe an o si ën e, nöo na wan soni sa danga tee an o sa ko a limbo.

¹⁸ “Nöo un seti jesi be un jei bunu e, dee sëmbe. Biga di sëmbe di bi jei soni kaa, nöo a o sa jei möön hia. Ma di sëmbe di an kë jei seei, nöo di piki soni di a bi mëni taa a jei, hën a o toona lasi.”

Aki Masa Jesosi mbei de ko sabi ambë da famii fëen.

Mat. 12:46-50; Maik. 3:31-35

¹⁹ Wan daka hën Masa Jesosi dë a wan wosu ta lei sëmbe. Te wan pisi hën hën mama ku dee baaa fëen ko u ko luku ën, ma dee sëmbe bi hia a di kamian tee de an sa feni pasi u go dou nëen. ²⁰ Nöo hën wan sëmbe go taki da Masa Jesosi taa: “Mësitë o, i mama ku dee baaa fii ko a i aki. De dë a döo dë, nöo de kë si i.”

²¹ Hën a taa: “Sö nö baa? Wë nöo dee sëmbe i si mi ku de dë aki, nöo de da mi mama ku mi baaa e. Wë biga dee sëmbe dee ta jei Gadu buka ta piki ën, de da mi bëe kaa.”

Aki Masa Jesosi mbei di ventu ku di wata ko kötö.

Mat. 8:23-27; Maik. 4:35-41

²² Wan daka hën Masa Jesosi ku dee bakama fëen dë a wata bandja dë, hën a taki da de taa: “Un boo subi a boto koti wata go a di oto së banda ala.” Nöo hën wante hën de subi a boto tuusi go a mindi wata. ²³ Nöo hën Masa Jesosi go kandi ta duumi.

Hën de nango te wan pisi, hën wan gaan ventu ko ta seki di wata tee di boto ta biinga seei u singi. ²⁴ Hën de go kai ën weki taa: “Masa hesi, hopo ooo, hopo! Woo dëdë a wata tuu kaba!”

Nöo hën Masa Jesosi hopo, nöo hën a gandji da di wata ku di ventu. Nöo hën wantewante dë hën di wata ku di ventu tuu ko kötö pii.

²⁵ Nöo hën Masa Jesosi hakisi de taa: “Dee sëmbe aki, andi mbei un fëëë sö? Naasë di biibi fuunu dë? Wan sabi taa mi ku unu dë aki nö?”

Ma nöo fa a du dë, nöo a foondo de te de ko fëëë. Hën de ta hakisi de na de taa: “Wë ambë seei da di sëmbe aki, dee sëmbe? Biga ventu ku wata tuu ta piki ën buka.”

Aki Masa Jesosi puu wanlö hia taku soni a wan sëmbe liba.

Mat. 8:28-34; Maik. 5:1-20

²⁶ Nöo baka u di dë, hën Masa Jesosi ku dee bakama fëen nango teefa de go tjökö a di pisiwata u dee Galasëni sëmbe, leti a oto banda u Galilea dë.

²⁷⁻²⁹ Nöo di a nango a tela, hën wan sëmbe u di köndë ko miti ku ën. Di lö sëmbe dë, a abi wanlö hia taku soni nëen liba, nöo de dë nëen liba longi kaa. An ta bisi koosu a sinkii, an ta libi a wosu, an ta libi seei kumafa libisëmbe ta libi möön, ma a ta dë fëen a dee sitonu baaku ka de ta bei dëdë. Dee sëmbe u di köndë mbei möiti a hii fasi te de wei. De ta tai ën ku bui, ma a ta booko dee bui kölökölö seei lusu puu, nöo dee taku soni nëen liba ta hai ën ta tja go a dee sabana kamian. Na tide oto de ta penëen sö.

Nöo hën di a si Masa Jesosi, nöo hën a kai olo tuwëen seepi a goon a Masa Jesosi fesi. Nöo hën a taa: “Jesosi, i di Mii u di Möön Hei Gadu a liba, andi mi ku i abi? I ko aki fii ko pena mi nö? Mi begi i, na sitaafu mi e!” Biga Masa Jesosi bi bai ën kaa taa a musu kumutu a di sëmbe liba.

³⁰ Nöo hën Masa Jesosi hakisi ën taa: “Un në fii?”

Hën a taa: “Mi da A-Hila-Möön-Hii.” Biga de bi dë hia te sëmbe an sa konda de.

³¹ Nöo hën de begi Masa Jesosi fa an musu tuwë de go a di sitaafu kamian u de eti.

³² Nöo wanlö hagu bi dë a wan kuun bandja ta pii soni ta njan. Nöo hën dee soni taa be Masa Jesosi da de pasi fu de go a dee hagu dë. Nöo hën a taa: “Un go!”

³³ Nöo hën de kumutu a di womi, hën de go a dee hagu. Nöo fa u ta taki aki, hën dee hagu kumutu kule gililili go kai a wata djulululu dëdë faa.

³⁴ Hën dee sëmbe dee bi ta luku dee hagu, hën de kule go a ganda go paaja di buka te dou a hii kamian u di köndë dë tuu taa sö wan soni de si. ³⁵ Nöo hën hii dee sëmbe tuu booko kumutu a dee kamiankamian ko luku andi pasa. Nöo hën de go si di womi di dee soni bi dë nëen liba dë, sindosindo a Masa Jesosi bandja a goon dë pii. A dë ku koosu a sinkii, ku ën bumbuu fusutan. Nöo hën de tuu ko fëë.

³⁶ Nöo hën dee sëmbe dee bi si di soni, hën de konda da dee otowan fa Masa Jesosi bi puu dee soni a di sëmbe liba. ³⁷ Nöo hën di fëë de fëë dë, hën mbei hii dee sëmbe u di pisiwata dë begi Masa Jesosi taa, gaantangi be a kumutu a di köndë u de go. Nöo hën Masa Jesosi subi a di boto faa go.

³⁸ Nöo hën di sëmbe di Masa Jesosi bi puu dee soni nëen liba naandë, hën a taki da Masa Jesosi taa a kë go ku ën.

Ma Masa Jesosi taki dëen taa: ³⁹ “Wë, nönö, mati. Toona go a i köndë, nöo i go konda da dee sëmbe kumafa Gadu du i bunu tjika.”

Hën di sëmbe piki, nöo hën a go nëen köndë go ta paaja di buka ta konda da hii sëmbe di bunu di Gadu du ën.

⁴⁰ Hën Masa Jesosi ku dee bakama fëen toona koti go a di oto së banda ka de bi kumutu. Nöo di de go dou, nöo hën dee hia sëmbe bi sai dë wai ku de, biga de bi dë ta luku Masa Jesosi faa toona ko.

Aki Masa Jesosi heepi wan mujëe ku wan mujëe mii.

Mat. 9:18-26; Maik. 5:21-43

⁴¹ Nöo a di ten dë seei, hën wan hedima u keiki de kai Jailusi ko a Masa Jesosi. Nöo hën a tjökö kini a goon nëen fesi begi ën taa gaantangi be a ko nëen wosu. ⁴² Biga a abi wan kodo mujëe mii fëen tö nöo a abi tuwalufu jaa, ma nöo a siki seei tee a dë a dëdë ku libi maun.

Nöo hën Masa Jesosi piki ën taa, “Söö. Wë antoobi, mati. Un boo go.”

Nöo hën de tei pasi nango, nöo hën wanlö hia sëmbe ta waka ku ën ta peetëen seei tee na soni.

⁴³ Nöo di juu dë, hën wan mujëe bi sai a di köndë naandë, a bi dë ku wan siki tuwalufu jaa longi kaa, soni ta kule nëen an ta tapa möönsö. A go a data seei te a wei, ma an sa ko bunu möönsö. ⁴⁴ Hën di a jei taa Masa Jesosi ko dë, nöo hën wë a waka saapisapi nëen baka go panjën a dee jëkëjêkë u di koosu buka fëen. Nöo hën wante, hën a ko bunu kaa.

⁴⁵ Ma nöo hën Masa Jesosi bia hakisi taa: “Ambë panjan mi?”

Nöo hën de tuu ta piki taa: “Na mi.” Disi taa: “Na mi.” Disi taa: “Na mi.”

Nöo hën Petuisi taa: “Wë Masa, luku fa dee sëmbe hia sëmbe ta peeta i aki. Nöo unfajoo du sabi ambë panjan i?”

⁴⁶ Hën Masa Jesosi taa: “Aai, ma seei mi sabi taa wan sëmbe panjan mi. Biga mi fii wan kaakiti kumutu a mi sinkii go kula wan sëmbe.”

⁴⁷ Nöo hën di mujëe si taa wë di soni an sa tjubi möön. Nöo hën a ko ku panta seei ko tjökö kini a goon a Masa Jesosi fesi a hii dee sëmbe wojo dë. Nöo hën a konda hii soni dëen, andi mbei a waka ko panjan di koosu jëkëjêkë fëen, ku fa a ko bunu. De tuu a pii konda dëen.

⁴⁸ Nöo hën Masa Jesosi taa: “Mujëe, na fëë möön e. Di biibi fii aki, nöo a heepi i kaa. Go fii a i wosu ku piizii.”

⁴⁹ Nöo di juu dë seei, hën wan u dee sëmbe u di hedima u keiki di bi ko kai Masa Jesosi faa ko kula di mujëe mii fëen dëen, ko dou. Hën a taki dëen taa: “Mati, gaan soni. An dë fii mbei di Mësitë ko möön e, biga di mii fii dëdë kaa.”

⁵⁰ Ma nöo hën Masa Jesosi seei taki da di tata u di mii taa: “Na fëë e, mati. Hoi di biibi fii a mi liba nöömö, nöo joo si. Di mii fii o toona ko bunu.”

⁵¹ Nöo hën de nango te de go dou a di wosu. Nöo Masa Jesosi an kë oto sëmbë go ku ën a di wosu ka di mii dë möön leki Johanisi, Petuisi, Jakobosi, ku di mii tata ku ën mama nöo.

⁵² Nöo di a go dou a di wosu dendu, hën a taki da dee sëmbë dee ta bai ta këë naandë taa be de an këë möön. Wë biga di mii na dëdë a dëdë, duumi a ta duumi. ⁵³ Nöo hën de lafu ën mbei ën fa, biga de bi sabi tuutuu taa di mii dëdë.

⁵⁴ Nöo hën a pasa go dou a di mujëë mii. Nöo hën a panjëën a maun, hën a kai ën taa: “Mujëë mii, hopo e.”

⁵⁵ Nöo hën wantewante dë, hën di mujëë mii weki hën a hopo. A libi baka. Nöo hën Masa Jesosi taa be de dëën soni u njan.

⁵⁶ Nöo di soni foondo di mama ku di tata u di mii te na soni. Ma Masa Jesosi taki da de taa: “Di soni i si pasa aki, nöo wan musu taki ën da sëmbë e.”

9

Aki Masa Jesosi manda dee bakama fëën go a dee köndëköndë.

Mat. 10:5-15; Maik. 6:7-13

¹ A baka u di dë, hën Masa Jesosi kai dee tuwalufu bakama fëën ko nëën. Hën a da de kaakiti ku taki fu de ta jaka dee gadu ta puu a sëmbë hedi. Söseei a da de kaakiti tu u de ta kula hii sootu pei siki u sëmbë. ² Nöo hën a manda de u de go ta lontu a dee peipei köndë ta konda da sëmbë taa Masa Gadu ta hopo di Njunjun Tii fëën fa u dë aki. Nöo söseei tu de musu kula dee sikima ko bunu.

³ Hën a taki da de taa: “Fa woon go aki, nöo wan musu tja soni go ku unu e. Wan musu tja wakatiki. Wan musu tja saku. Wan musu tja njanjan. Wan musu tja möni. Nöo dee koosu dë a unu sinkii dë, nöo ku de nöo un musu go. ⁴ Nöo te wan sëmbë hoi unu nëën wosu, nöo naandë un musu dë fu tee un kumutu a di köndë dë.

⁵ “Nöo te un go a wan köndë, nöo te de an kë haika di buka fuunu, nöo un musu feki di sandu u di köndë di bi peka a unu basufutu puu tuwë da de e, be a fika kuma wan maaka taa un bi konda di buka da de ma de an bi këën. Nöo a fika da de.”

⁶ Nöo hën de go. De ta waka a dee köndëköndë ta konda di Bunu Buka u Masa Gadu ta kula sëmëni sikima.

Aki lei fa dee soni u Masa Jesosi ta danga Könu Helodi.

Mat. 14:1-12; Maik. 6:14-29

⁷ Di juu dë, hën Könu Helodi, di ta tii Galilea Köndë, ko jei hii dee soni Masa Jesosi ta du. Nöo a toobi ën tee na soni, biga de an sabi ambë ta du dee soni dë. So sëmbë taa wë Johanisi di Dopuma, di di könu bi kii, hën hopo baka a dëdë ko ta du dee soni. ⁸ So sëmbë taa di fesiten tjabukama u Masa Gadu de kai Elia hën toona ko, ee nasö wan u dee oto awoo fesiten tjabukama hën weki baka.

⁹ Hën Könu taa: “Wë Johanisi miseei bi kii, nöo ma sabi ambë da di sëmbë dë.” Nöo hën a ta mbei möiti nöömö faa musu si ën.

Aki Masa Jesosi da feifi dusu sëmbë soni u njan.

Mat. 14:13-21; Maik. 6:30-44; Joh. 6:1-14

¹⁰ Nöo hën a baka wan pisiten, nöo hën dee tjabukama toona ko a Masa Jesosi, hën de konda dëën fa soni bi waka di de tja di Buka go a dee köndëköndë. Nöo hën Masa Jesosi tei de, nöo hën de ku ën go a wan sabana kamian zuntu ku, wan köndë de kai Betisaida, de wanwan.

¹¹ Nöo di lanti jei taa Masa Jesosi go a di kamian dë, nöo hën de faakëën. Nöo di a si de, hën a kisi de ku wai. Nöo hën a ta konda da de kumafa Masa Gadu ta hopo di Njunjun Tii fëën fa u dë aki. Hën a ta kula dee sikima u de tu.

¹² Nöo hën de dë te di sapate buka, hën dee bakama u Masa Jesosi ko nëën. Hën de taki dëën taa: “Masa o, fa u dë a di kamian aki, nöo a lati kaa. Nöo na fii manda dee sëmbë go

nö, be de go a dee boiti ku dee köndë dee dë a zuntu aki go suku soni u njan ku kamian u duumi.”

¹³ Nöo hën Masa Jesosi taki da de taa: “Wë nönö, wan musu mbei dee sëmbe go e. Un da de soni u njan.”

Hën de taki dëen taa: “Wa abi soni u njan aki möön leki feifi bëëë ku tu fisi tö. Ee na i kë fuu go bai soni u njan da de, ma de hia e!”

¹⁴ Nöo hën Masa Jesosi taki da de taa: “Wë un mbei dee sëmbe sindo a hiphipi u feifiteni sö te dou.” Biga dee sëmbe bi dë kuma feifi dusu womi sö bifö i abi mujëë ku mii.

¹⁵ Nöo hën dee bakama go seeka dee sëmbe buta te de kaba. ¹⁶ Nöo hën Masa Jesosi hopo wojo a liba, nöo hën a da Masa Gadu tangi. Hën a booko dee bëëë ku dee fisi pispisi, hën a da dee bakama fëen. Nöo hën de tja go paati da dee sëmbe, ¹⁷ hën de njan tee bëë u de fuu. Nöo hën dee bakama go pii dee pisi dee fika te de kaba, de fuu tuwalufu gaan manda.

Aki Petuisi taki ambë da

Masa Jesosi.

Mat. 16:13-19; Maik. 8:27-29

¹⁸ Wan daka möön, hën Masa Jesosi go dë a wan kamian hën wanwan ta begi. Te wan pisi hën dee bakama fëen ko nëen, hën a hakisi de taa: “Wë fa mi ku unu ta waka ta lontu aki, ambë lanti ta taki taa mi dë? Andi u mi de ta pakisei?”

¹⁹ Hën de taa: “Wë u ta jei de ta taki taa i da Johanisi di Dopuma di de bi kii, hën toona weki. So sëmbe taa i da Elia, di fesiten tjabukama u Masa Gadu, hën toona weki ko a goonliba baka. Ee nasö wan u dee oto fesiten tjabukama kuma ën, hën toona weki. Sö de ta mënì.”

²⁰ Nöo hën Masa Jesosi hakisi de taa: “Wë unu wë, fa mi ku unu ta waka ta lontu aki, ambë un mënì da mi?”

Nöo hën Petuisi piki ën taa: “Masa o, i da di Paamusi Könu e, di Keesitu di Gadu bi paamusi taa a o manda ko da u [faa heepi u.]” ²¹ Nöo hën Masa Jesosi bai de taa de an musu konda di soni dë da na wan sëmbe.

Aki Masa Jesosi ta konda da de kumafa de o kii ën.

Mat. 16:20-28; Maik. 8:30-9:1

²² Nöo hën a taki da de taa: “Un haika e, dee sëmbe. Mi di ko dë Libisëmbe Mii aki musu tja sëmëni sitaafu e. Fa dee Gaan Womi ku dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti sai dë, de an dë a mi du nöo de o tja mi go kii. Ma a di u dii daka fëen nöo mi o toona weki baka a dëdë e.”

Sö Masa Jesosi taki da de te a kaba.

Aki Masa Jesosi konda da de fa de musu du bifö de sa waka nëen baka.

²³ Hën a taki da de möön taa: “Ee wan sëmbe i kë ko a mi baka, nöo dee du fii an musu hati i fii disa e. Nöo hiniwan daka i musu ta tja di sitaafu di o ta miti i fu di i ta waka a mi baka, leti kumafa wan sëmbe ta tja wan lakpa pau u de pekëen kii. ²⁴ Biga ee wan sëmbe i ta suku fii hoi i libi ku dee du fii, nöo ja o feni ën kumafa i kë möönsö e. Ma di sëmbe di hopo ën seei ku telu da mi, nöo hën o feni ën kumafa a kë. ²⁵ Wë biga ee wan sëmbe i feni hii bunu u di goonliba aki tuu ma i dëdë go a didibi faja, nöo andi i wini? [Nëen da i sei i hedi bai kaapusa nö?]”

²⁶ “Biga ee wan sëmbe sen ta kisi i fii piki taa i nama ku mi ta tei dee lei u mi a goonliba aki, nöo söseei tu te mi go te mi ko u mi ko tei di könu bangi u mi, nöo sö sen o kisi mi da i tu. Biga wan daka o dou di mi o ko ku di gaan waiti u mi ku di u mi tata, ku di u dee basia u Gadu Köndë ala tuu. Nöo di juu dë, sen o kisi mi tu fu mi nama ku di sëmbe naandë.

²⁷ “Nöo dee sëmbe, un haika bunu e. Fa mi ta fan ku unu aki, nöo so u dee sëmbe dë aki an o dëdë bifö de o si fa Masa Gadu o hopo di Njunjun Tii fëen.”

Aki Masa Jesosi ko tooka

a dee bakama fëen wojo.

Mat. 17:1-8; Maik. 9:2-8

²⁸ A baka u aiti daka fu di Masa Jesosi taki dee oto dë, nöö hën a tei Johanisi ku Petuisi ku Jakobosi go a wan kuun liba go ta begi. ²⁹ Nöö di a ta begi tee wan pisi, nöö hën fesi fëen ko tooka. Dee koosu nëen sinkii tuu ko ta sëndë kuma te Gadu ta koti faja.

³⁰⁻³¹ Te wan pisi, hën tu sëmbë ko naandë ko ta fan ku Masa Jesosi. Dee sëmbë dë seei sinkii ta sëndë te na soni tu, kumafa dee sëmbë ta libi a Masa Gadu Köndë sinkii ta sëndë. Nöö fa de ko ta fan ku ën naandë, de dë wanlô fesiten tjabukama u Masa Gadu dee bi dëdë gaanduwe kaa. Wan de kai Mosesi, wan da Elia. De ko ta fan ku Masa Jesosi u di wooko di Masa Gadu bi mandëen ko a goonliba faa du. Biga de ta taki soni u di fa a o dëdë a Jelusalen.

³² Di juu dë, nöö Petuisi ku dee otowan fëen bi ta duumi. Te wan pisi, nöö hën de weki. Nöö hën de bia luku, de si Masa Jesosi sinkii ta sëndë seei, nöö de si de tu sëmbë tu dee ku hën ta fan dë.

³³ Nöö hën di de tu sëmbë o toona go, nöö hën Petuisi taa: “Wë Masa o, a suti fa u dë aki. Nöö ee i kë, nöö u sa mbei dii tjëkëliba, wan fii, wan u Mosesi, ku wan u Elia.” (Ma wë fa Petuisi ta fan dë seei, nöö a dë kuma an saandi a ta taki e.)

³⁴ Nöö an kaba u fan seei, hën de si wan bundji saka zaaa ko tapa de. Nöö dee bakama ko fëëë. ³⁵ Nöö hën de jei wan tōngō a di bundji dendu taa: “Di sëmbë aki sō, hën da di Womi Mii u mi di mi tei manda ko a goonliba. Nöö hën fuun musu haika e.”

³⁶ Nöö di de jei di fan sō kaa, hën de ko si taa Masa Jesosi wanwan tō nöö fika naandë. Nöö sō wan soni dee sëmbë si pasa e. Ma nöö fa de si ën seei, ma de an kondëen da na wan sëmbë möönsō di ten dë.

Aki Masa Jesosi puu wan soni

a wan mii liba.

Mat. 17:14-21; Maik. 9:14-27

³⁷ Di dobooko fëen, hën de kumutu a di kuun liba saka ko a goon, nöö sëmëni sëmbë ko miti ku de.

³⁸ Nöö hën wan sëmbë a de mindi bai taa: “Mësitë, gaantangi, heepi mi ku di wan kodo womi mii u mi aki o. ³⁹ Wan soni ta ko nëen liba, nöö a ta bai ta tuwëen a goon, nöö sukuma ta kumutu nëen buka. Ee fuu taki, an ta disëen möönsō. Möönmöön a ta kabëen a sōsō. ⁴⁰ Nöö mi bi begi dee bakama fii fu de puu ën da mi, ma de an sa puu ën.”

⁴¹ Hën Masa Jesosi taa: “Huun? Andi seei mi feni a dee sëmbë u di ten aki maun? Fa mi ku de ta dë aki, de an ta biibi möönsō. Taangajesi nöö de abi sō. Fu un longi ten mi musu dë ku unu ta hoi pasensi da unu ufō woon biibi mi?”

Hën a taki da di sëmbë taa: “Tja di mii ko da mi aki.”

⁴² Nöö hën di sëmbë ta waka ta ko ku di mii a Masa Jesosi. Ma nöö de an dou seei, hën di soni kisi di mii tuwë a goon dobëen buta kakakaa.

Nöö hën Masa Jesosi bai ën taa, “Hetji pasa kumutu a di mii liba e!” Nöö hën a kumutu wante, di mii ko bunu. Nöö hën Masa Jesosi tei di mii hën a dëen tata.

⁴³ Nöö di soni foondo dee sëmbë tee de taa: “Maingë, mi fëëë di kaakiti u Masa Gadu e! Aai, a a’ poosian tuu.”

Aki Masa Jesosi taki soni

u di dëdë fëen möön.

Mat. 17:22-23; Maik. 9:30-32

Fa dee sëmbë ta fan dë, hën Masa Jesosi taki da dee bakama fëen taa: ⁴⁴ “Un haika e, dee sëmbë. Mi o taki wan soni da unu aki, nöö un musu hoi ën fu wan fëëkëtëen. Fa i si

dee sëmbe ta gafa mi aki seei, ma wan ten o dou nöö de o tja Mi di ko de Libisëmbe Mii aki go sei da sëmbe fu de kii mi puu.”

⁴⁵ Ma nöö di fan a fan de, a de wan foombo soni da dee bakama feen. De an fusuteen möönsö, biga a de wan tjubitjubi soni da de. Ma seei de bi feee u de hakisi en andi da di soni.

Aki Masa Jesosi ta lei ambë

da fesima.

Mat. 18:1-5; Maik. 9:33-37

⁴⁶ Wë nöö di juu de, hen wan gaan toobi hopo a dee bakama dendu. De ko ta hakisi deseei taa: “Undi fuu seei de di möön hei wan a di wooko aki?”

⁴⁷ Nöö hen Masa Jesosi saandi de ta pakisei, hen a go tei wan mii tja ko buta neen bandja naandë. ⁴⁸ Hen a taki da de taa: “Dee sëmbe o, un si di mii aki sö? An de wan hei sëmbe, ma tökusee di sëmbe di ta tei sö wan lagilagi sëmbe kuma di mii aki fu mi hedi, nöö hen da a ta tei misee tu. Nöö di sëmbe di ta tei mi, nöö hen ta tei di Sëmbe di manda mi ko aki.

“Nöö di sëmbe di a’ sakafasi te a ta buteen seei a hii dee otowan feen basu, nöö hen da di möön hei sëmbe a Masa Gadu wojo e, dee sëmbe.”

Aki ta lei ambë ku Masa

Jesosi de a wan së.

Maik. 9:38-40

⁴⁹ Nöö hen wan u dee bakama u Masa Jesosi de kai Johanisi taki deen taa: “Masa, u bi si wan sëmbe ta puu soni a sëmbe liba ku i në, ma di sëmbe de an bi ta nama ku i kumafa u ku i nama aki. Nöö hen u tapëen taa be an musu du sö.”

⁵⁰ Hen Masa Jesosi taa: “Wë nönö womi, wan musu tapëen e. Biga ee wan sëmbe an de feantima fuunu, nöö hen da unu ku en de a wan së.”

Aki wan köndë an kë da Masa Jesosi kamian u duumi.

⁵¹ Wë nöö di juu de, Masa Jesosi ten ko zuntu faa toona go a Gadu Köndë ka a bi kumutu. Nöö di a sabi sö kaa, hen a buta taa a o go a Jelusalen. ⁵² Nöö hen a manda wantu u dee bakama feen go a fesi u de go suku kamian u de duumi a pasi.

Nöö hen dee bakama feen go te de go dou a wan u dee köndë u dee Samalia sëmbe, hen de go hakisi wanlö sëmbe de kamian u de ku Masa Jesosi duumi.

⁵³ Ma nöö dee sëmbe sabi taa a Jelusalen de nango, nöö hen mbei de piki de taa de aan kamian da de u de duumi. ⁵⁴ Nöö hen dee sëmbe bia toona ko piki Masa Jesosi baka.

Nöö hen di Johanisi ku Jakobosi jei di soni, hen de hakisi Masa Jesosi taa: “Masa o, ja kë fuu kai faja kumutu a liba ko kaba dee sëmbe de a söso nö?”

⁵⁵ Nöö hen Masa Jesosi bai de taa: “Nönö womi, un sooti pei pakisei da di de? Un kaba ku dee soni de!”

⁵⁶ Nöö hen de pasa go suku kamian a oto köndë duumi.

Aki Masa Jesosi ta leti dee sëmbe kë waka neen baka.

Mat. 8:19-22

⁵⁷ Nöö fa de de a pasi nango de, hen wan sëmbe ko a Masa Jesosi ko taki deen taa: “Mi kë go ku i aluwasi naasë i nango.”

⁵⁸ Hen Masa Jesosi piki en taa: “Wë a bunu, ma i sabi nö? Dee mbeti abi baaku ka de ta kandi duumi, nöö söseei dee piki fou abi wosu tu. Ma Mi di ko de Libisëmbe Mii aki, ma abi kamian ka mi ta de e. Ma ee i kë sö, nöö i ko boo go.”

⁵⁹ Nöö hen wan oto daka möön, hen Masa Jesosi kai wan womi faa musu ko de bakama feen. Hen di womi taa: “Antoobi, mi sa ko, ma mi kë begi i wan soni ufö. Mi kë de te mi tata dedë mi bei te mi kaba, nöö mi ko e.”

⁶⁰ Hën Masa Jesosi taa: “Wë nönö womi, be dee sëmbë dee an dë a mi du bei dee dëdë sëmbë u de e. Ma ju, be i ko go ku mi go paaja di Buka, be sëmbë ko sabi taa Masa Gadu ta hopo di Njunjun Tii fëen fa u dë aki.”

⁶¹ Nöo hën wan oto daka möön, hën wan womi taki da Masa Jesosi taa a kē ko bakama fëen. Ma a kē faa dëen pasi be a go da dee sëmbë fëen wosu adjoisi ufö a ko.

⁶² Nöo hën Masa Jesosi piki ën taa: “Aai, wë mi jei, ma i sabi nö? Ee wan sëmbë ta du wan wooko ku tu hati nöö di wooko dë an o ko bumbuu soni möönsö. Nöo ee wan sëmbë ta wooko a di lö fasi dë, nöö an bumbuu tjika faa ko dë wan wookoma a di Tii u Gadu dendu e.”

10

Aki Masa Jesosi manda wanlö

hia bakama fëen u de go

paaja di Buka.

¹ Wan oto daka möön, hën Masa Jesosi kai sëbënteni-ku-tu u dee bakama fëen ko nëen. Nöo hën a manda de tu ku tu u de musu go a dee pikipiki köndë ku dee gaangaan köndë ka hënseei bi pakisei faa musu go, be de konda da dee sëmbë taa Gadu ta hopo di njunjun tii fëen.

² Nöo hën a taki da de taa: “Un haika e, dee sëmbë. Di goon bigi nöö di njanjan lepi u koti, ma wookoma biti poi. Nöo un begi Masa Gadu e, faa puu hia sëmbë manda go a di wooko fëen.”

³ Nöo hën a toona taa: “Fa mi ta manda unu aki, mi ta manda unu leti kuma sikafu mii nango a pëndë mbeti dendu. Ma un go nöö. Mi ta manda unu. ⁴ Nöo fa woon go dë, wan musu tja möni e, wan musu tja saku. Nöo dee susu un tuusi a unu futu dë, nöö ku de nöö un musu go. Nöo te un nango, wan musu ta buuja ta da oto ku sëmbë a pasi.

⁵⁻⁶ “Nöo ee de kai unu a wan wosu fuun go duumi, nöö un musu begi da di sëmbë abi di wosu taa: ‘Masa Gadu musu dë ku i e.’ Nöo fa woon taki dë, nöö ee wan bumbuu sëmbë sai naandë di fiti u feni di bunu i begi dëen dë, nöö di bunu o tan a di wosu. Ma ee di sëmbë an fiti di lö bunu dë, nöö di bunu o toona ko a unu baka.

⁷ “Nöo fa de o tei unu a di wosu dë, nöö naandë un musu tan e. Wan musu kumutu ku unu lai go libi a oto wosu. Nöo te de da unu soni u njan, nöö un musu njan mën. Sen an musu kisi unu. Biga wan wookoma musu feni hën paima fu di wooko di a ta du.

⁸ “Nöo te un go a wan köndë nöö ee de kisi unu ku piizii, nöö di soni i si de seeka da unu fuun njan nöö hën un musu njan e.

⁹ “Nöo un kula dee sikima dee sai a di köndë dë. Nöo un taki da hii dee sëmbë taa di ten kisi u Masa Gadu hopo di Njunjun Tii fëen awaa, nöö be de seeka u ko nëen.

¹⁰ “Ma te un go a wan köndë, nöö ee dee sëmbë dë nëen an kē haika unu, nöö un musu go taanpu a sitaati u di köndë, nöö un taki da de taa: ¹¹ ‘Di doti u di köndë aki di bi peka a u futu, nöö u feki ën puu tuwë disa da unu e, kuma wan maaka taa Masa Gadu o sitaafu unu. Biga u bi ko fuu konda da unu taa Masa Gadu ta hopo di Njunjun Tii fëen fa u dë aki, ma wan kēen. Nöo di hebi fëen fika da unu e. U, u nango.’ ”

¹² Nöo hën a toona taki möön taa: “Nöo un musu sabi taa a di daka di Masa Gadu o kuutu hii mundu, nöö di sitaafu di köndë dë o kisi o möön hogi möön leki di hogi köndë de kai Sodom bi kisi e.”

Aki Masa Jesosi bai helu

da wanlö köndë.

Mat. 11:20-24

¹³ Nöo hën Masa Jesosi taa: “Mi bai helu da un dee sëmbë ta libi a Kolazin ku dee u Betisaida e. Wë biga ee dee köndë de kai Sidon ku Tilusi bi si dee gaan foombo wooko dee mi ta du a unu mindi aki, nöö de bi o bia de libi gaanduwe kaa. Di hogilibi u de bi o

hati de tee de bi o bisi djodjo go sindo a goon ta tuwë sindja a de sinkii. Sö a bi o hati de tjika. Ma un dee sëmbë u Kolazin ku Betisaida si dee foondo wooko u mi, ma töku wan a' toobi möönsö fuun disa dee hogilibi fuunu.

¹⁴ “Nöö hën mbei mi taki taa tee Masa Gadu o kuutu goonliba, nöö di sitaafu woon kisi o hogi möön di Sidon ku Tilusi o kisi.

¹⁵ “Nöö un dee sëmbë u Kapenaumi tu, unfa un mëni? Un mëni taa di hei fuunu aki o tja unu go a Gadu Köndë nö? Nönö e, na seei. Ma a didibi faja a o tja unu go! „Biga mi ko a unu ma wan tei di lei u mi u soni möönsö.”

¹⁶ Nöö hën Masa Jesosi taki da dee bakama fëen taa: “Ee wan sëmbë ta piki unu buka, hën da a ta piki di buka u mi kaa. Ma ee wan sëmbë an tei unu, nöö hën da an tei mi tu, söseei an tei di Sëmbë di manda mi ko aki tu.”

Aki Masa Jesosi ta lei

dee bakama fëen

andi de musu wai da.

¹⁷ Nöö hën de sëbënteni-ku-tu bakama u Masa Jesosi go tefa de toona ko, nöö de ta wai seei. De taki dëen taa: “Masa o, fa u go dë, nöö dee gadu bi saka a u basu seei, di u tei di në fii bai de.”

¹⁸ Hën Masa Jesosi taki da de taa: “Awa, sö de o saka da unu tuu. „Biga miseei bi si fa di kaakiti u didibi bi booko saka gaanduwe kaa. Mi si ën, a kumutu a liba ala pasa a mi wojo valau sö, kuma liba koti faja go a goon. Nöö fa dee gadu saka a unu basu dë, nöö sö de o ta saka.

¹⁹ “Biga mi ta da unu makiti a di gaan felantima fuu liba e, ku hii dee hogi soni dee a o manda ko a unu, te dou ku sindeki ku kukutulabu tuu. De an o sa du unu hogi.

²⁰ “Ma tökuseei na fu di soni dë hedi un musu ta wai e. Na fu di dee gadu ta saka a unu basu mbei un musu ta wai tu. Ma un musu ta wai seei fu di un sabi taa në fuunu dë sikifisikifi a Masa Gadu Köndë ala.”

Aki Masa Jesosi konda da dee bakama fëen kumafa de abi bunuhedi tjika.

Mat. 11:25-27, 13:16-17

²¹ Nöö hën di Akaa u Gadu mbei Masa Jesosi ko wai tee na soni. Hën a taa: “Masa Gadu, gaantangi fii o. I da Masa u liba ala ku goonliba aki tuu. Nöö mi da i tangi u di a dë taa i tjubi dee soni fii da dee könima ku dee sabisonima u di goonliba aki te de an sa sabi de möönsö. Nöö hën i toona mbei dee lagilagi sëmbë aki dee ta piki i buka, ko sabi de. Aai Taata, gaantangi fii e. Biga sö i feni ën taa a bunu. Wë nöö i bigi e, Taata.”

²² Hën a taa: “Dee sëmbë o, mi Tata buta hii soni a mi maun e. Nöö na wan sëmbë sabi kaba u di Mii boiti di Tata nöö. Söseei na wan sëmbë sabi kaba u di Tata tu boiti di Mii nöö, ku di sëmbë di di Mii kë faa ko sabi ën.”

²³ Nöö hën a bia luku dee bakama fëen, nöö hën a taki da de taa: “Un dee sëmbë aki, un abi bunuhedi e, fu dee soni dee un ta jei ku dee un ta si aki. ²⁴ Biga sëmëni u dee fesiten tjabukama ku dee könu tuu bi hangi u de si dee soni un ta si aki. De bi hangi tu u de jei dee soni dee un ta jei aki, ma de an bi sa jei de.”

Aki Masa Jesosi konda di oto u wan bunuhati Samalia sëmbë.

²⁵ Te wan daka, hën wan u dee sabima u wëti hopo go a Masa Jesosi u go poobëen luku. Nöö hën a hakisi ën taa ee andi faa musu du te nöö a sa feni di teego libi u Masa Gadu.

²⁶ Hën Masa Jesosi hakisi ën taa: “Andi sikifi a Gadu Buku? Andi i ta lesi nëën?”

²⁷ Hën a taa: “Wë mi ta lesi taa i musu lobi Masa Gadu ku hii i hati ku hii i akaa ku hii i taanga ku hii pakisei fii. Nöö i musu lobi di otowan fii leti kumafa i lobi i seei.”

²⁸ Nöö hën Masa Jesosi taa: “Wë fa i piki dë, nöö i piki bunu. Sö fii libi tuu, nöö joo dou a Masa Gadu Köndë.”

²⁹ Ma di di womi si taa di soni a hakisi dë nëën a feni, hën a toona hakisi Masa Jesosi taa: “Wë ambë da di otowan u mi di mi musu lobi kuma miseei?”

³⁰ Nöo hën Masa Jesosi tei wan oto konda dëen. A taa: “Wan sëmbe bi kumutu a Jelusalen nango a Jelikou. Nöo hën a nango te wan pisi, hën wanlō fufuuma ko kisi ën panjan. Hën de fon mën te a fon. Hën de tei dee soni fëen dee a bi tja tuu, te kisi ku dee koosu dee bi dë nëen sinkii. Hën de disëen a goon dë a dëdë ku libi maun, hën de go u de.

³¹ “Nöo hën a sai dë te wan pisi, hën wan u dee begima di ta wooko a Masa Gadu Wosu ko ta pasa. Nöo di a si di womi a goon dë, hën a koti lontu a oto së pasa go fëen.

³² “Nöo a baka u di dë, hën wan u dee bakamii u Leifi di ta wooko a Masa Gadu Wosu ko ta pasa tu. Nöo di a ko si di womi a goon dë, hën a luku ën diin te a kaba. An du wan wojo soni möönsö. Hën a koti lontu a oto së pasa go fëen.

³³ “A baka fëen hën wan Samalia sëmbe ko ta pasa dë tu. Nöo di a si di womi a goon naandë, nöo hën tjali fëen kisi ën te a taa: ‘Wë di sëmbe aki, ƿa u ku dee lö sëmbe aki dë feanti seei, ƿa tjali fëen kisi mi, nöo ma sa disëen aki go. Mi musu heepi ën.’

³⁴ “Nöo hën a go a di womi go lobi deesi a dee koti buka fëen hën a tai de te a kaba. Hën a hopo ën buta a di mbeti fëen liba, hën a ta tjëen te a wan lantiwosu. Nöo naandë a go sölugu ën.

³⁵ “Nöo di mamate hën a hopo, nöo hën a go a di sëmbe di abi di wosu. Nöo hën a tei möni, hën a dëen. Hën a taki dëen taa: ‘Womi o, gaantangi baa, luku di sëmbe aki bunu da mi, nöo ee di möni an tjika nöo te mi toona nöo mi o paka i dou.’ ” Sö wan oto Masa Jesosi taki te a kaba.

³⁶ Nöo hën a bia hakisi di womi di bi ko nëen dë taa: “Wë mati, andi i pakisei u de dii sëmbe naandë? Undi u de libi ku di womi kuma di otowan fëen di a ta lobi kuma hënseei?”

³⁷ Hën di womi taa: “Wë misikuma di sëmbe di bi a’ tjalihati fëen dë.”

Hën Masa Jesosi taa: “Wë nöo i piki bunu. Nöo i go e, nöo i libi kumafa di womi dë libi dë.”

Aki Masa Jesosi dë

a Maita ku Malia wosu.

³⁸ Nöo di Masa Jesosi ku dee bakama fëen dë a pasi nango ƿa Jelusalen dë, te wan pisi hën de go dou a wan köndë. Nöo hën wan mujëe de kai Maita kai ën faa ko nëen wosu. Nöo hën a go.

³⁹ Wë nöo Maita bi abi wan sisa fëen de ta kai Malia. Nöo fa Masa Jesosi ko a de dë, hën Malia go sindo leti nëen fesi a goon naandë ta haika dee soni a ta taki.

⁴⁰ Ma Maita bi dë ku bookohedi ta seeka soni u njan da Masa Jesosi ku dee bakama fëen. Hën de dë te wan pisi, an sa tjëen möön. Nöo hën a fan ku Masa Jesosi taa: “Masa o, ja si nö? Fa i si i ko aki, nöo hën Malia disa mi wanwan tö fu mi seeka hii soni da unu. Ja sa mandëen fa a ko heepi mi nö?”

⁴¹ Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Wë Maita o, mujëe, haika e. I dë ku gaan pakisei ta booko hedi a sëmëni soni. ⁴² Ma wan soni nöo dë fanöudu e, mujëe. Fa i si Malia ko sindo ta haika mi aki, nöo hën du di möön bunu soni, nöo ma o puu ën nëen.”

11

Aki Masa Jesosi lei dee bakama fëen fa u de begi Gadu.

Mat. 6:9-13, 7:7-11

¹ Wan daka hën Masa Jesosi bi dë a wan kamian ta begi. Hën a begi teefa a kaba, nöo hën wan u dee bakama fëen hakisi ën taa: “Masa o, andi mbei ja sa lei u fa fuu begi tu, kumafa Johanisi lei dee bakama fëen?”

² Hën a taki da de taa: “Antoobi. Mi o lei unu. Te woon begi, nöo sö fuun musu taki: Ke, u Tata a liba, hii sëmbe musu lesipeki i e. De musu sabi taa i dë bumbuu limbolimbo. U begi taa di Tii fii musu paaja a hii goonliba.

³ Nöo u begi i fii da u dee soni u abi fanöudu fuu pasa u libi tide.

⁴ Nöo u begi i tu, be i puu u a bëë u dee hogi dee u ta du, leti kumafa u seei ta puu dee otowan fuu a bëë fu dee hogi de ta du u. Nöo u begi i taa na disa u da dee soni dee sa hai u tja go a di së u hogi e. Sö fuun ta begi e, dee sëmbë.”

⁵⁻⁶ Hën a toona taki da de taa: “Ee wan sëmbë i a’ wan bunu mati, nöo hën wan sëmbë ko a i a mindi ndeti, nöo joo go a di mati fii. Nöo joo taki dëën taa: ‘Mati, gaantangi baa, mi ko begi i soni. Wan mati u mi kumutu a kamian ko a mi, nöo ma a’ soni u njan fu mi dëën. Gaantangi, juu mi dii bëëë.’

⁷ “Nöo di sëmbë o piki i taa: ‘Haika, na toobi mi a di juu aki e. Mi sөөтө döo go kandi kaa. Mi ku dee mii u mi dë a kamba aki, de ta duumi. Ma sa hopo go tei bëëë da i möön e.’ Ma nöo fu di di fuka fii bigi, nöo joo ta naki di döo kodo ta begi ën nango nöömö.

⁸ “Nöo mi taki e, kandë an o jabi di döo da i fu di un dë mati hedi. Ma fu di i ta naki di döo nëën hedi nöömö te an sa feni pasi duumi, nöo hën mbei a musu hopo tei di bëëë da i kuma di mëni i abi fanöudu.

⁹ “Fëën mbei mi taki da unu taa i musu ta begi Masa Gadu nöömö e, nöo a o da i di soni di i ta begi ën. I musu ta suku di soni i abi fanöudu nëën, nöo joo feni ën. I musu ta naki di döo fëën, nöo a o jabi ën da i. ¹⁰ Biga di sëmbë di ta begi ën, nöo hën a ta da. Di sëmbë di ta suku nëën, nöo hën o feni. Nöo di sëmbë di ta naki di döo fëën, hën a o jabi ën da.

¹¹ “Wë nöo fa un dë aki, ee di mii fii pidi i wan pisi fisi nöo i sa tei wan sindeki pisi dëën nö? Na seei. ¹² Nöo ambë dë a unu mindi aki tu di o tei kukutu labu da hën mii ee a pidi i obo. Nönö, sëmbë an dë e.

¹³ “Wë nöo fa un ta du hogi so juu seei, ma un sabi taa un musu da dee mii fuunu bumbuu soni, wë nöo unu Tata a liba wë? An sa da unu di Akaa fëën tu nö, te un ta begi ën.”

Aki Masa Jesosi ta taki soni fëën ku dee didibi.

Mat. 12:22-30, 43-45; Maik. 3:20-27

¹⁴ Te wan oto daka möön, hën Masa Jesosi puu wan soni bi dë a wan womi liba. Di soni bi tapa di womi buka nöo di Masa Jesosi jakëën puu, nöo wantewante a ko ta fan bumbuu baka. Nöo di soni foombo hii sëmbë.

¹⁵ Ma seei so u dee sëmbë kosi Masa Jesosi. De taa: “Fa i si a ta puu dee soni a sëmbë liba aki, nöo na ku wan oto kaakiti möönsö, ma ku di kaakiti u di hedima u dee didibi de kai Belisabo, ku ën wë a ta du ën e.”

¹⁶ Nöo hën wanlö sëmbë sai dë kë poobëën luku. Hën de hakisi ën taa: “Wë dee soni dee i ta du aki, nöo ee i da sëmbë u Masa Gadu tuu, nöo lei u wan maaka be u sa sabi taa Gadu dë ku i tuu.”

¹⁷ Ma Masa Jesosi sabi fa de ta pakisei [taa na sëmbë u Gadu a dë, ma a dë sëmbë u didibi]. Nöo hën a taki da de taa: “Hiniwan köndë di hopo ta feti ku ën seei, nöo an sa tan e. A o booko. Söseei hiniwan famii di hopo ta feti ku ën seei o kaba a sösö tu.

¹⁸ “Wë nöo ee dee didibi hopo ko ta feti ku deseei, nöo unfä i mëni de o du? Na kaba de o kaba a sösö nö? Didibi sa jaka dee otowan fëën go nö?

“Wë nöo di un bai taa ku kaakiti u di hedima fu dee didibi mi ta puu dee otowan fëën, ¹⁹ nöo dee sëmbë fuunu dee ta puu soni a sëmbë liba wë? Ambë kaakiti de tei ta du ën? Biga di wan puu nöo u tuu ta puu de. Nöo naandë a o waka mbei dee sëmbë fuunu seei o da unu adjabëë.

²⁰ “Nöo un mëni unu seei ku dee lö pakisei dë e. Biga ku di kaakiti u Masa Gadu wë mi ta du dee soni aki. Wë nöo di mi ta du de ku di kaakiti u Masa Gadu, nöo hën da Gadu hopo di Njunjun Tii fëën a unu mindi awaa.”

²¹ Hën a toona taki da de möön taa: “Un haika. Solanga wan taanga sëmbë dë fëën seekaseeka ku ën feti lai ta luku ën wosu, nöo na wan kodo sëmbë seei sa ko fufuu soni fëën tja go e. ²² Ma te wan oto sëmbë ko di taanga möön hën, nöo a o sa ko kisi ën panjan

feti ku ën tee a wini ën. Nöo a o tei hii dee feti lai fëen dee a bi ta mëni u heepi ën seei, ku dee gudu fëen tuu, tja go paati da dee otowan.”

²³ Nöo hën Masa Jesosi taki da de möön taa: “Fa u taki dee soni aki, nöo di sëmbë di an kē nama ku mi, nöo hën da felantima u mi kaa e. Söseei di sëmbë di an ta suku sëmbë tja ko da mi, nöo hën ta jaka sëmbë puu a mi.”

²⁴ Nöo hën a taa: “Te wan gadu dë a wan sëmbë hedi, nöo te a kumutu disëen go, nöo a o ta waka ta lontu ta suku kamian ka dee otowan fëen ta libi te a wei. Nöo a o taa: ‘Wë, nönö, ma feni kamian aki u mi tan.’

“Nöo a o bia toona ko a di sëmbë hedi ka a bi kumutu dë seei. ²⁵ Nöo te a ko naandë nöo a o si di kamian limbolimbo hooo. ‘Di sëmbë an feni wan bumbuu soni buta nëen möönsö.’ ²⁶ Nöo paa, tjala! A toona ko a di sëmbë hedi baka. Nöo a o go kai sëbën gadu hogiwan möön leki ën seei, nöo de o ko lai a di sëmbë naandë hedi. Nöo di lö sëmbë naandë, tan fëen o ko dë möön hogi gaanfa möön fa a bi dë a fesi.”

Aki Masa Jesosi ta konda ambë da dee sëmbë sa feni di möön gaan bunu.

²⁷ Nöo fa Masa Jesosi ta fan dë, nöo hën wan mujëe bi sai a dee sëmbë mindi dë hopo bai fan ku ën. A taa: “Womi, di mama fii di pai i, a abi kölöku e, fu di Gadu feni taa hën musu pai i.”

²⁸ Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Aai, mujëe, ma fa i si u dë aki, nöo dee sëmbë dee ta jei di Wöutu u Masa Gadu ta piki ën buka, nöo de ta feni di möön gaan bunu möön leki di sëmbë di pai mi e.”

Aki Masa Jesosi ta taki soni

u dee sëmbë fëen ten.

Mat. 12:38-42; Maik. 8:12

²⁹ Nöo fa de dë ala, nöo sëmbë ta ko a Masa Jesosi naandë gidjii sö. Hën a taa: “Dee sëmbë u di ten aki, de abi takuhatiböö. Na biibi de kē biibi sö e, ma de ta ko a mi u de feni maaka a mi. Ma ma abi oto maaka u lei de möön leki di maaka u di fesiten tjabukama de ta kai Jona e.

³⁰ “Wë biga leti kumafa Jona bi dë wan maaka da dee sëmbë u Ninifei, nöo söseei Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki dë wan maaka da dee sëmbë u di ten u dë aki tu.

³¹ “Nöo un haika e. Gaanduwe a fesiten, wan mujëe könu bi kumutu tee a wan longi köndë ko a Jelusalen faa ko jei di köni u Könu Salumon. Ma nöo un dee sëmbë u di ten aki abi wan sëmbë a unu dendu kaa di hei gaanfa möön di fesiten könu dë e, ma tökuseei wan kē haikëen.

“Wë nöo woon si fa a o waka a di Gaan Kuutu Daka di Masa Gadu o kuutu hii sëmbë. Biga di mujëe u taki dë, hënseei o hopo ta kuutu unu e, taa: ‘Mi wë bi kumutu a sö wan longi kamian ko haika di fan u di könu, ma unu bi dë leti a wan möön hebi Sëmbë bandja, ma wan bi kē haikëen möönsö.’

³² “Nöo söseei dee sëmbë u Ninifei dee bi piki di buka u Jona o hopo a di Daka dë fu de kuutu unu tu. Biga de bi bia de libi wantewante fu di de jei di fan fu Jona. Ma aki un ta si wan Sëmbë a unu mindi di hei möön Jona gaanfa, ma töku wan kē piki ën buka.”

Aki Masa Jesosi toona ta lei de ku di oto u di faja möön.

Mat. 5:15; 6:22-23

³³ Hën a toona taki da de taa: “Na wan sëmbë o sëndë wan faja te a kaba, nöo a tjubi ën a soni basu e. Ma a o sëndëen buta a wan kamian fu hii sëmbë di o ko a di wosu musu sa si limbo ku ën.

³⁴ “Nöo ee i sëndë wan faja, nöo ee wojo fii bunu nöo i ta si limbo ku ën fii saandi i ta du. Biga di wojo hën da di faja fii sinkii. Ma nöo ee wojo fii booko nöo ee i sëndë faja buta naandë seei, töku ja o si soni. A sösö dungu nöo joo ta dë. Ja o saandi i ta du.

³⁵ “Hën mbei i musu ta köni ku i wojo fu an musu ko dungu. ‘Nöo söseei i musu ta köni fu hogi pakisei an musu dë a i hati.’ ³⁶ Biga leti kumafa i ta si soni bunu te wojo fii dë

limbolimbo, nöö söseei ee hati fii dë limbolimbo fii tei Gadu wöutu ta hoi, nöö i o ko dë bumbuu sëmbë te dou.”

Aki Masa Jesosi ta bai helu da

dee Faliseima ku dee

Sabima u Wëti.

Mat. 23:1-36; Maik. 12:38-40; Luk. 20:45-47

³⁷ Di Masa Jesosi fan sö tefa a kaba, hën wan Faliseima kai ën faa ko njan nëën wosu. Nöö hën a go ku ën. ³⁸ Nöö di juu de sindo u de njan, nöö soni u Masa Jesosi toobi di Faliseima. Biga an wasi maun kumafa dee Faliseima ta wasi maun.

³⁹ Nöö di Masa Jesosi si taa di soni dë toobi di Faliseima, hën a taki dëen taa: “Un dee Faliseima aki, andi mbei un ta biinga fu sinkii fuunu musu ta dë limbolimbo, ma hatiböö fuunu lai te dou ku hii sootu pei hogi. ⁴⁰ Un wisiwasi di dë? Un ninga taa Masa Gadu kë fu di sinkii fuunu wanwan nöö musu ta dë limbolimbo nö? Wë di hatiböö fuunu wë?”

⁴¹ “Wë un musu biinga be hati fuunu dë limbolimbo e, be un ta libi bunu ku hii sëmbë ta heepi dee penama. Biga te un libi sö, nöö an o dë fuun suku fuun ta wasi soni a dee peipei fasi dë möön. Biga hii soni fuunu o ta dë limbolimbo kaa.”

⁴² Nöö di a taki sö da de te a kaba, hën a taa: “Un dee Faliseima aki, mi bai helu da unu e. Fa un sai dë, un ta mbei taa un dë bumbuu möön hii sëmbë. Un ta paati hii soni fuunu, fii da Gadu di fëen së te dou ku dee pikipiki goon njanjan fuunu tuu kumafa di wëti dë. Nöö di naandë bunu tuu, ma an tjika. Biga wan ta libi bunu ku sëmbë, nöö wan lobi Gadu tu.”

⁴³ Hën a toona taa: “Mi bai helu da unu wan pasi möön e, un dee Faliseima. Biga te un go a keiki, nöö un lobi u sindo a di möön hei kamian u di wosu. Te un ta waka a sitaati, nöö un ta kë hii sëmbë musu ta da unu odi a lanti dendu, kuma un hei möön hii sëmbë.

⁴⁴ “Nöö mi bai helu da unu e. Un dë leti kuma wan awoo geebi, sëmbë ta waka ta pasa nëën liba söndö de sabi taa ku sö wan hogi soni de ta nama dë.”

⁴⁵ Nöö di Masa Jesosi taki sö kaa, hën wan u dee Sabima u Wëti hakisi ën taa: “Wë Mësitë o, fa i taki aki, na u i ta kosi tu nö?”

⁴⁶ Nöö hën Masa Jesosi bia fan ku de awaa, a taa: “Mi bai helu da unu tu, un dee Sabima u Wëti. Biga fa un ta lei lanti dee wëti u Mosesi dë, un ta suku u lai hebi soni a de liba fu de musu tjai, ma unu seei wan ta pooba u tjëen wan pikiwan seei.

⁴⁷ “Nöö mi bai helu da unu möön e. Biga un ta seeka dee geebi fu dee fesiten tjabukama u Masa Gadu te de hanzo. Dee gaan sëmbë fuunu wë bi kii de, nöö unu ta seeka dee geebi.

⁴⁸ Nöö di soni dë mbei hii mundu ko ta si gbelin taa fa dee gaan sëmbë fuunu bi kii dee tjabukama dë, nöö a bunu a unu. Dee gaan sëmbë bi kii, nöö dee mii ta seeka dee geebi.

⁴⁹ “Ma antoobi, Masa Gadu sabi fa fuunu. Biga a bi taki a fesi taa a o manda dee tjabukama ku dee futuboi fëen ko da unu, nöö so u de woon kii. So u de woon sitaafu.

⁵⁰ Fëen mbei, un dee sootu pei sëmbë aki, unu wë Masa Gadu o sitaafu fu hii dee tjabukama fëen tuu dee de bi kii tuwë buuu a goon, fu sensi goonliba seti. ⁵¹ Fu kumutu a Abeli te dou ku Sakaliasi di de bi kii a di Wosu u Masa Gadu dendu, leti a di begi tafa ku di möön hebi kamba mindi dë, nöö u de tuu woon kisi sitaafu e.”

⁵² Nöö hën Masa Jesosi taki da de möön taa: “Mi bai helu da unu möön, un dee Sabima u Wëti. Biga un ta tei dee oto u Masa Gadu tuu ta tapa buta dë fu sëmbë an musu sabi de. Unu seei, wan kë mbei möiti fuun musu sabi de, nöö ee wan sëmbë kë sabi de nöö un ta tapa pasi da de. Biga wan kë lei de a di fasi.”

⁵³⁻⁵⁴ Nöö hën di Masa Jesosi fan ku de sö te a kaba, hën a kumutu go fëen. Nöö a baka u di dë, hën dee Faliseima ku de Sabima u Wëti seti ta ko nëën ku hatiboonu fasi nöömö ta hakisi ën peipei soni. De ta seti taapu dëen faa musu taki wan soni fu de sa feni ën tja go kaagi da lanti.

12

Aki Masa Jesosi ta wasiköi dee

bakama fëen a di ganjan libi

u dee Faliseima.

Mat. 10:26-27

¹ Nöo di juu Masa Jesosi ta fan dë, nöo dusudusu sëmbë ta ko nëen naandë tee kamian an dë u de tan, nöo de ta peeta deseai.

Nöo hën Masa Jesosi seti wasiköi dee bakama fëen, a taki da de taa: “Womi, un mēni unu seei ku di sooda u dee Faliseima e. Dati wan taki wan musu tei di ganjan libi u de. Biga de ta mbei taa de dë bumbuu sëmbë ma na tuu. Nöo hën mbei wan musu djeesi de e.

² “Biga na wan soni sa tjubi te nöo an ko a döo. Nöo na wan soni sa danga tu te nöo sëmbë an o ko sabi ën. ³ Fëen mbei di soni di i si un ta taki a ndeti a dungudungu, nöo de o jei ën a gaan didia. Nöo di soni di un ta konda sapisapi da unu seei a kamba dendu, nöo hën de o feni ta bai basia a di köndë.”

Aki Masa Jesosi ta taki taa libisëmbë an dë u fëë.

Mat. 10:28-33, 12:32; 10:19-20

⁴ Nöo hën a taki da dee bakama fëen möön taa: “Un dee mati u mi aki, wan musu fëë dee sëmbë dee o sa kii unu e. Wë biga ee wan libisëmbë kii i, nöo an sa du oto soni ku i möönsö. Biga an sa du soni ku di akaa fii, hën mbei wan musu ta fëë de. ⁵ Ma Masa Gadu hën un musu ta fëë e. Biga tee a kii wan sëmbë te a kaba, nöo a sa toona sitaafu ën a bakaten. Biga hën abi di faja ka didibi o go, nöo hën mbei hën un musu ta fëë.

⁶⁻⁷ “Nöo un musu ta mēni Masa Gadu tuu e, dee sëmbë, biga hën ta sölugu fuunu. Wë biga luku dee piki fou ta buwa aki. De ta sei feifi u de u wan bangunötu nöo, ma töku Gadu ta mēni de. Wë nöo un dee libisëmbë wë? An möönsö nö? Nöo Masa Gadu sabi unu finifini te kisi ku dee uwii u hedi fuunu tuu.”

⁸ Nöo di a fan sö te a kaba, hën a taki da de taa: “Mi taki da unu e, taa dee sëmbë dee ta piki a libisëmbë fesi taa de sabi Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki, nöo a bakaten nöo miseei o piki a dee basia u Masa Gadu fesi taa mi sabi de tu.

⁹ “Ma ee wan sëmbë an kē piki taa a sabi mi a libisëmbë fesi aki, nöo a bakaten nöo ma o piki taa mi sabi ën tu, a dee basia u Masa Gadu fesi ala.”

¹⁰ Hën a toona taa: “Ee wan sëmbë kosi Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki, nöo Gadu sa puu ën a bëe eti. Ma ee wan sëmbë ta kosi di Akaa fëen, nöo an o puu ën a bëe möönsö e.”

¹¹ Hën a toona taki da de möön taa: “Haika, dee sëmbë. Te de kisi unu u tja go a kuutu a dee keiki u de, ee nasö de tja unu go a dee gaan sëmbë ku dee gaama u köndë u de kuutu unu, nöo wan musu ta pakisei taa: ‘Ee maingë, unfa woo du? Andi seei woo taki?’ ¹² Biga te di juu dou, nöo di Akaa u Masa Gadu seei o lei unu andi fuun musu taki e.”

Aki Masa Jesosi ta bai de taa de an musu suku hia gudu a goonliba aki.

¹³ Nöo di juu naandë seei, nöo hën wan sëmbë bi dë a de mindi naandë taki da Masa Jesosi taa: “Mësitë o, mi kē begi i wan soni. Di tata fuu dëdë disa di gudu fëen naandë. Nöo mi kē i taki da di baaa u mi taa be a paati dee gudu, be a da mi u mi sē.”

¹⁴ Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Womi, na di wooko dë mi ko aki u ko du e. Ma ko u ko kuutu soni fuunu ta paati gudu da unu.”

¹⁵ Nöo hën a taki da dee sëmbë sai dë tuu taa: “Dee sëmbë aki, un musu mēni unu seei fu wan abi langawojo a soni e. Biga na gudu ta mbei sëmbë ta libi gaandi, söseei an ta mbei sëmbë libi suti tu.”

¹⁶ Hën a konda wan oto da de, a taa: “Wan guduma bi dë, hën a ta koti goon ta wooko ta paandi njanjan nöömö tefa a feni hia njanjan. ¹⁷ Hën a sindo pakisei taa: ‘Wë unfa mi o du? Biga ma a’ wosu tjika fu mi lai dee njanjan dee mi abi.’

¹⁸ “Hën a sai dë te wan pisi, hën a taa, ‘Söö. Wë mi saandi mi o du. Mi o booko dee wosu aki tuwë, nöö mi o mbei wanlö gaan gindi wan. Nöö a de mi o lai dee njanjan ku dee gudu u mi tuu, ¹⁹ nöö mi o dë kumafa mi kē awaa. Dee gudu dee mi abi, nöö de o tja mi sōmēni jaa. An o dë u mi wooko möön. Mi o ta njan ta bebe ta mbei piizii ta libi suti kumafa mi kē.’

²⁰ “Ma nöö te faa mēni, hën Masa Gadu taki dēen taa: ‘I lauma ju! A di ndeti aki seei de o ko tei di akaa fii puu a i tja go. Nöö dee gudu i abi dë ku dee njanjan i tjubi buta dë, ambë seei de o fika dā?’ ”

²¹ Nöö hën Masa Jesosi taa: “Wan si ö? Nöö sö a ta pasa ku dee sēmbë dee ta suku gudu u goonliba aki, söndö de ta suku u libi kumafa Masa Gadu kē, fu de feni gudu nēen ala.”

Aki Masa Jesosi ta konda da dee

bakama andi dë fanöudu

u de suku.

Mat. 6:25-34

²² Hën Masa Jesosi bia fan ku dee bakama fēen awaa. A taa: “Fēen mbei wan musu abi bookohedi tumisi taa andi woon njan, nasö andi woon bisi. ²³ Biga di libi, di Masa Gadu da unu dë, nöö, a dë gaan soni möön leki dee njanjan fuun njan. Nöö di sinkii, Masa Gadu da unu dë, a dë gaan soni möön leki dee koosu fuun bisi nēen. Nöö di a da unu libi ku sinkii kaa, nöö an sa toona da unu njanjan ku koosu u bisi tu nö?”

²⁴ “Wë biga fa dee fou sai dë, de an ta diki goon paandi njanjan. De an ta diki alisi. De an a’ kēdë ee nasö gaan suwa ta tjubi njanjan möönsö, ma Masa Gadu hën ta sölugu de. Wë nöö unu libisēmbë wë? Wan bumbuu gaanfa möön dee fou nö? Nöö an sa sölugu fuunu tu nö?”

²⁵ “Nöö un sēmbë sa libi ee wan juu langa seei möön fa Gadu bi buta dēen, fu di a ta booko hedi mbei? Di libi fii an o pusa pasa di daka a bi da i möönsö. ²⁶ Wë nöö ee di bookohedi fii an sa heepi i a di piki soni dë, nöö ee i ta bookohedi a gaangaan soni seei nöö a sa heepi ö?”

²⁷ “Nöö luku dee folo dee ta nasi a peipei kamian, fa de hanse. De an ta wooko, nöö de an ta nai soni u bisi tu. Ma nöö mi taki da unu taa, fa di gaan könu de kai Salumon bi dë ku hii dee gaan waiti bisi fēen seei, ma an bi ta bisi hanso kuma dee folo dë e.

²⁸ “Ma nöö fa i si dee folo hanse seei ma te sapate de puu kai pökö. De kaba a sösö kaa. Wë nöö di Masa Gadu ta bisi dee sösö uwii ku so wanlö hanse folo, nöö an sa da unu koosu fuun bisi tu nö? Ke dee sēmbë aki, luku fa di biibi fuunu piki. Biga wan ta buta mēni a Masa Gadu tjika.

²⁹ “Dee sēmbë o, mi taki e, wan musu a’ bookohedi fu njanjan ku soni u bebe. Wan musu ta kai dee soni naandë gaan soni poi. ³⁰ Biga a dee lö soni dë, dee sēmbë dee an ta dë ku Masa Gadu a wan sē ta booko hedi. Ma unu Tata sabi dee soni un abi fanöudu kaa e. ³¹ Nöö be un suku nöö fuun dë a di Tii fēen basu, nöö hēnseei o da unu hii dee soni dee un abi fanöudu.”

Aki Masa Jesosi lei taa ja musu tjubi gudu a di goonliba aki.

Mat. 6:19-21

³² Nöö hën a toona taki da dee bakama fēen möön taa: “Dee sēmbë u mi aki, fa un dë biti seei, ma wan musu fēē e. Biga unu Tata Masa Gadu bi feni ēn u bunu faa buta unu u di Njunjun Tii fēen dendu, fuun sa njan dee bunu fēen.

³³ “Nöö fa i si un dë aki, wan musu lai hia gudu a wosu te poi. Ma un musu sei de, nöö un paati di möni da dee pena sēmbë. Nöö hën da un ta lai möni a wan saku di an sa gaandi möönsö. Biga di lö möni dë an o kaba a sösö möönsö ka a dë a Gadu Köndë ala. A o dë u teego. Fufuuma an o sa go ala go fufuu ēn möönsö, nöö bitju an o sa go ala go njan mēn tu. Nöö naandë fii lai di gudu fii buta e, dee sēmbë, ma na a goonliba aki. ³⁴ Biga ka

di gudu fii dë, naandë hati fii ta dë tu.” Nöo sö Masa Jesosi taki da dee bakama fëen di ten dë.

Aki Masa Jesosi ta konda da de taa de musu ta dë seekaseeka.

Mat. 24:45-51

³⁵ Nöo hën a toona taki da de taa: “Dee sëmbë o, un musu dë kabakaba e, ku faja sëndësëndë a unu maun. Un musu bisi wooko koosu, be i dë kabakaba ta luku di Masa fuunu.

³⁶ “Nöo woon dë leti kuma wanlö futuboi de Masa go a kamian a wan piizii. Nöo de o dë a wosu dë pii kabakaba ta luku ën, fu te a ko dou naki di döo nöo de musu hopo jabi di döo dëen wantewante. ³⁷ Nöo te di Masa u dee futuboi ko si taa de dë kabakaba kaa, nöo de o feni paima. Biga hënseei o puu ën koosu nëen sinkii buta a wan së, nöo a o hopo tafa sölugu de te a kaba.

³⁸ “Wë nöo hën da bunu u dee futuboi seei te de Masa ko baka a wosu nöo a ko si taa de dë kabakaba. Biga wë hiniwan juu di a ko dou, nöo de musu dë kabakaba, ee a ganian kanda, ee a mindi ndeti seei.

³⁹ “Nöo un musu pakisei di soni dë bunu e. Biga ee wan sëmbë sabi a fesi taa a sö wan juu fufuuma o ko nëen, nöo a o dë ku wojo ta watji bunu fu an musu ko booko di wosu fëen fufuu soni. ⁴⁰ Nöo fëen mbei un musu hoi unu seei bunu fuun dë kabakaba tu. Biga Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki o toona ko a goonliba a wan juu di sëmbë an o mën taa nëen mi o ko.”

⁴¹ Nöo di Masa Jesosi fan sö te a kaba, nöo hën Petuisi hakisi ën taa: “Wë Masa o, fa i ta da u dee oto ta lei u dee soni aki, a dë fuu wanwan nö? Naa a dë u hii sëmbë?”

⁴² Nöo hën Masa Jesosi piki ën taa: “Wë mi ta fan di fan aki da dee sëmbë dee abi bumbuu fusutan, ku dee lanti sa a’ futoou a de liba. Biga sö wan sëmbë hën di masa o tei buta hedima nëen wosu, fu te di juu dou hën musu paati njanjan da dee otowan.

⁴³ Nöo te di Masa fëen toona ko, nöo ee a ko si taa a dë wan bumbuu futuboi, a ta du di wooko fëen bunu, nöo a o kisi wan gaan paima. ⁴⁴ Mi taki da unu e, taa nëen maun hën masa o buta hii dee gudu fëen.

⁴⁵ “Ma ee di futuboi dë bi taki nëen hati taa: ‘Wë mi masa an o ko eti,’ nöo hën a hopo ta fon dee otowan fëen, womi ku mujëe tuu, ta njan ta bebe ta piizii ta dööngö, ⁴⁶ nöo te hën masa toona ko baka a wan daka di an sabi ku wan juu di an bi mën, nöo a sa sitaafu ën wan hogi sitaafu e. A o du ku ën seei kumafa a ta du ku dee oto sëmbë dee an ta piki ën buka.

⁴⁷ “Biga di sëmbë di ta du soni ku sabi, nöo hën o kisi wan möön hogi sitaafu. ⁴⁸ Ma di sëmbë di ta du hogi söndö a saandi a ta du, nöo hën an o sa kisi sö wan hogi sitaafu kuma di sëmbë di ta du hogi ku sabi. Biga di sëmbë di i bi du bunu, nöo nëen i ta pakisei u feni bunu baka. Söseei di sëmbë di i bi da möön hia, nöo nëen joo ta mën taa joo feni möön hia.”

Di pisi aki ta lei u taa

sëmbë ku sëmbë sa paati

fu Masa Jesosi hedi.

Mat. 10:34-36

⁴⁹ Nöo hën Masa Jesosi toona taa: “Fa i si mi ko a goonliba aki, nöo mi ko u ko suti faja kumafa sëmbë ta suti faja a goon. Ma dee sëmbë o, mi bi kë u di faja dë bi suti kaa e.

⁵⁰ Biga di sitaafu mi musu tja bifö mi kaba di soni di mi ko u ko du aki, a hebi da mi o.

⁵¹ “Nöo unfa un pakisei, dee sëmbë? Un ninga taa mi ko aki u tja fii ko a di goonliba aki nö? Nönö e, ma mi ko u paati sëmbë ku sëmbë. ⁵² Biga ee feifi sëmbë dë a wan wosu dendu, nöo de o ta kisi toobi ku deseei fu mi hedi. Dii o dë ku mi a wan së, tu dë a wan oto së. Ee nasö, tu o dë ku mi a wan së, dii dë a wan oto së. ⁵³ Wan tata o poi ku di womi mii fëen fu mi hedi e, nöo wan womi mii o poi ku ën tata. Wan mama o poi ku di mujëe

mii fëën. Wan mujëë mii o poi ku ën mama. Mai ku mai o poi ku de seei. Hën mbei mi taa na u piizii mi ko e.”

Aki Masa Jesosi taki da

dee sëmbë taa de musu sabi

na un juu de dë.

Mat. 16:2-3, 5:25-26

⁵⁴ Hën Masa Jesosi ko ta fan ku dee hia sëmbë ko nëën dë awaa. A taki da de taa: “Dee sëmbë aki o, unfa un du ta sabi dee maaka dë a liba ala, ma dee u goonliba aki wan ta sabi de? Biga te un hopo wojo luku liba, nöö ee un si taa di bundji bë njaaan a di së ka sonu ta kumutu, nöö un taa tjuba o kai. Nöö a ta kai tuu.

⁵⁵ “Nöö te un hopo wojo luku a di së u libasë, nöö te di ventu ta ko nöö un taa: ‘Ma di ventu di ta ko di ko aki, di sonu o hati e.’ Nöö sonu ta hati tuu.

⁵⁶ “Wë nöö dee soni u liba ala, de un dë aki ta sabi. Wë nöö dee soni ta pasa a unu fesi a goonliba aki wë? Unfa wan ta si de fuun sabi na un juu u dë, un bödjëëma?

⁵⁷ “Biga un saandi da di leti soni fuun du, nöö faandi mbei wan ta seeka soni fuunu buta a pasi? ⁵⁸ Te i ku i felantima a’ soni nöö i si taa a kë tja i go a kuutu u di soni dë hedi, nöö te i si taa i a’ föutu, nöö be i dëën leti wante e, be di taki koti bifö un dou a di kuutuma. Ma ee nasö, te di kuutu kaba, nöö dee siköutu o kisi i buta a dunguwosu, ⁵⁹ fu tee i paka di lasiti bë sënsi u di paima de kai da i fii paka.”

13

Aki Masa Jesosi ta bai dee

sëmbë u de disa dee

hogilibi u de.

¹ Nöö di juu naandë, hën wanlö sëmbë ko konda da Masa Jesosi taa wanlö Galilea sëmbë bi ta kii wan mbeti u de tjuma da Masa Gadu. Nöö fa de dë ta seeka di paima naandë, nöö de an kaba seei, hën dee sodati u Gaama Pilati ko kii de tuwë leti dë a di paima liba.

² Hën Masa Jesosi piki de taa: “Wë dee sëmbë o, unfa un mëni u dee Galilea sëmbë dee sodati kii naandë? Ün mëni taa de dë möön hogi möön hii dee oto sëmbë u Galilea mbei di soni dë miti de nö? ³ Wë nönö, na di soni dë mbei e. Ma nöö mi taki da unu taa ee wan bia unu libi, nöö sô unu seei sa dëdë kaba a sôsö tu.

⁴ “Nöö di di tölu u Siloam bi kai kii dee teni-a-aiti sëmbë, nöö unfa fëën un pakisei? Ün mëni taa dee teni-a-aiti sëmbë naandë bi hogi möön hii dee sëmbë u Jelusalen, mbei di soni dë miti de nö? ⁵ Nönö e, ma mi taki da unu taa ee wan bia unu libi, nöö sôseei un sa dëdë kaba a sôsö tu.”

Aki Masa Jesosi ta konda di oto u di fuuta pau.

⁶ Nöö hën a toona da de wan oto möön. A taa: “Wan sëmbë bi abi wan goon fëën, nöö hën a paandi di fuuta pau de ta kai figa nëën. Nöö hën a dë te wan daka, nöö hën a go a di goon go suku njanjan a di pau. Ma nöö an feni na wan kodo njanjan nëën.

⁷ “Nöö hën a taki da di sëmbë di ta luku di goon taa: ‘Wë i sabi nö? Dii jaa longi kaa mi ta ko ta suku njanjan a di pau aki, ma ma ta feni möönsö. Nöö fii faa ën e. Andi a dë a di goon ta du?’

⁸ “Nöö hën di sëmbë di ta luku di goon taa: ‘Wë un boo disëën di jaa aki möön, nöö mi o diki wan ngötö lontu ën buta deesi dëën. ⁹ Nöö te di oto jaa ee an pai njanjan, nöö te i toona ko nöö i sa faa ën awaa.’ ”

Aki Masa Jesosi kula wan mujëë a saba daka.

¹⁰ Nöo hën Masa Jesosi dë teefa wan saba, hën a go a wan keiki go ta lei sëmbë. ¹¹ Nöo wan mujëe sai naandë bi dë ku wan siki teni-a-aiti jaa longi kaa. Wan gadu wë bi du ku ën sô te sinkii fëen bendi doba fika sô, an sa hopo luku liba.

¹² Nöo di Masa Jesosi si di mujëe hën a kai ën ko nëen. Hën a taki dëen taa: “Mujëe o, i ko bunu e. I böö u di siki fii.”

¹³ Nöo hën a buta maun a di mujëe liba. Nöo wantewante dë hën di mujëe ko bunu leti kumafa a bi dë. Nöo hën a da Masa Gadu tangi taa: “Ke! Masa o, i bumbuu e. Gaantangi fii. Mi böö.”

¹⁴ Wë nöö di di hedima u di keiki si sô, nöö hën a mati. Hati fëen boonu te na soni, fu di kula Masa Jesosi kula di mujëe a di saba. Hën a hakisi dee oto sëmbë dë taa: “Na sikisi daka u abi fuu wooko nö? Wë a dee sikisi daka dë dendu un musu ko suku kula, ma na a saba e!”

¹⁵⁻¹⁶ Ma Masa Jesosi piki taa: “Un dee bödjëema aki, hiniwan saba un ta lusu dee kau ku dee buliki fuunu ta tja de go bebe wata. Nöo di mujëe aki wë? Fa a dë wan bakamii fu Abahamu nöö a dë wan apaiti sëmbë u Gadu kaa, ma töku di didibi sitaafu ën teni-a-aiti jaa longi kaa. Wë nöö di tatai di tai ën aki, ee a saba seei an musu lusu nö?”

¹⁷ Nöo di Masa Jesosi fan sô teefa a kaba, nöö hën sen kisi dee felantima fëen te na soni. Ma hii dee oto sëmbë tuu ta wai seei ku hii dee gaan wooko dee a ta du.

Aki Masa Jesosi ta konda soni

u di Njunjun Tii u Masa Gadu.

Mat. 13:31-33; Maik. 4:30-33

¹⁸ Nöo hën Masa Jesosi toona seti lei de baka. A taki da de taa: “Andi mi sa tei taki da unu tee nöö a djeesi di Njunjun Tii u Gadu? ¹⁹ Wë a dë kuma wan sii de kai mutaadi di wan sëmbë tei paandi nëen goon. Di sii piki tee kuma wojo an sa si ën. Ma te i paandi ën, nöö a ta nasi ta göö tee a ko pau seei. A ta paaja maun tee fou seei ta feni kamian a dee maun fëen ta mbei wosu. Nöo sô di Njunjun Tii u Masa Gadu dë e.”

²⁰ Hën a toona taa: “Andi mi sa tei möön fu mi lei unu fa di Njunjun Tii u Gadu dë? ²¹ Wë a dë leti kuma wan piki sooda di wan mujëe tei tuwë a wan hia boon, nöö di sooda ta soopu hii di boon te dou. Sô di Njunjun Tii u Masa Gadu dë e.”

Aki Masa Jesosi taa i musu biinga fii pasa a di piki döö.

Mat. 7:13-14, 21-23

²² Nöo a baka u di dë, hën Masa Jesosi toona tei pasi nango a Jelusalen. Nöo fa a nango dë nöö a ta pasa a sëmëni köndë, nöö a ta lei sëmbë a dee peipei köndë nango.

²³ Nöo hën wan sëmbë ko nëen ko hakisi ën taa: “Masa o, biti së u sëmbë nöö o dou a Gadu Köndë nö?”

Hën Masa Jesosi piki ën taa: ²⁴ “Un sabi nö? Na suku di soni dë e. Ma biinga be i dë wan u dee sëmbë di sa pasa a di piki döö go a dendu. Biga mi taki e, taa a a’ wan juu ta ko dë, nöö sëmëni fuunu o kë biinga fu de pasa go a di piki döö ma wan o sa feni ën. ²⁵ Woon sai dë te di sëmbë di abi di köndë o hopo tapa di döö. Nöo woon go taanpu a di döö buka ta naki di döö ta begi di sëmbë taa: ‘Masa o, gaantangi jabi di döö da u.’ Ma a o piki unu taa: ‘Un disa mi. Ma sabi unu. Unsë un kumutu?’

²⁶ “Nöo di juu dë woon piki taa: ‘Wë nönö, Masa, i sabi u. U ku i bi ta njan ta bebe makandi. A u köndë seei i bi ta lei u hiniwan juu.’

²⁷ “Ma nöö a o piki unu taa: ‘Mi taki e, ma sabi unu e. Ma sabi naasë un kumutu. Un kumutu a mi fesi dë, un takusëmbëma.’

²⁸ “Nöo naandë woon fika ta si dee fesiten sëmbë fuunu te a Gadu Köndë ala, de Abahamu, Isaki, ku Jakopu, ku hii dee tjabukama u Masa Gadu. Woon ta si de ma wan o sa dou a de. Nöo naandë woon dë ta du soni ta kai olo te un wei. ²⁹ Nöo sëmbë o kumutu a hii së u di goonliba go a Gadu köndë ala, nöö de tuu o go sindo a tafa ala, ma wan o sa

dou a de, ³⁰ Nöo hën mbei mi ta taki da unu limbolimbo taa dee sëmbe dee bi dë fesiwan aki sa ko bakawan ala. Dee bi dë bakawan aki sa bia ko dë fesiwan ala. Da sö.”

Aki u ta si fa Masa Jesosi

lobi Jelusalen.

Mat. 23:37-39

³¹ A di wan seei daka naandë, hën wanlô Faliseima ko a Masa Jesosi ko taki dëen taa: “Mësitë, a bëtë i kumutu aki go e, biga Könu Helodi ta suku i faa kii.”

³²⁻³³ Ma nöo Masa Jesosi piki de taa: “Un go taki da di bödjëema naandë taa mi dë aki ta jaka dee didibi ta puu a sëmbe liba, mi ta kula dee sikima ko bunu. Nöo mi o wooko di wooko u mi wantu daka eti. Ma fu go, mi musu fu go a Jelusalen nöömö. Biga de an ta kii wan tjabukama u Masa Gadu a wan oto kamian möön leki a Jelusalen.”

³⁴ Hën a bia ta fan soni u Jelusalen. A taa: “Aai baa, di köndë de kai Jelusalen, dee sëmbe fëen nöo ta kii dee tjabukama u Masa Gadu sö. Dee sëmbe a ta manda da de tuu de ta naki ku sitonu ta kii. Nöo a tjali möönsö, un dee sëmbe a Jelusalen dë. Biga fa un sai dë, un sabi un mënî pasi mi kai unu fuun ko a mi nö, leti kumafa wan ganian mama ta kai dee mii fëen fu de ko tjubi nëen hanza basu. Ma wan bi kë.

³⁵ “Hën mbei fa u dë aki, nöo di köndë fika da unu awaa. Biga mi, ma o dë ku unu möön. Mi o go. Ma te wan ten dë, woon toona si mi möön. Nöo woon _ḵisi mi ku wai awaa, ta bai taa: ‘Gaantangi u Gadu fu di sëmbe di ko a u a di në u Masa.’ ”

14

Aki Masa Jesosi kula wan sikima a saba daka.

¹ A wan saba daka hën wan u dee fesima u dee Faliseima kai Masa Jesosi faa ko njan nëen wosu. Nöo di a ko, nöo _ḵwanlô Faliseima ku wanlô Sabima u Wëti, dë leti dë ta watji ën _ḵu de feni wan soni nëen di an bunu, u de tjëen go kaagi.

² Nöo wan womi sai dë tu ku wan siki fëen. Di sëmbe bi siki taanga te hii sinkii fëen soi.

³ Nöo hën Masa Jesosi hakisi dee Faliseima ku dee Sabima u Wëti dee sai dë taa: “Wë dee sëmbe aki o, mi kë hakisi unu wan soni. Te saba daka, a bunu fii kula wan sëmbe ko bunu, naa i musu disëen? Unfa di wëti u Mosesi taki?”

⁴ Ma nöo na wan sëmbe piki ën. De an taki aai, de an taki nönö. Nöo hën Masa Jesosi tëndë maun panjan di womi. Nöo hën a kulëen te a kaba, hën a mandëen go.

⁵ Nöo hën a toona hakisi de möön taa: “Ee wan sëmbe i abi wan womi mii fii ee nasö wan kau, nöo hën a kai a tobo wata, nöo fu di a dë saba daka nöo joo disëen faa dëdë nö, naa joo go puu ën?” ⁶ Ma nöo de an piki ën na wan wojo soni möönsö.

Aki Masa Jesosi taa na wan sëmbe musu suku hei fëen seei.

⁷ Nöo fa de dë sindosindo a tafa naandë, nöo hën Masa Jesosi luku dee sëmbe dee ko a di piizii dë te a kaba lontu dou. Nöo hën a si taa sëmbe sai dë kë sindo a dee möön hebi kamian fu di tafa, biga de ta suku hei u deseei tumisi. Nöo hën a konda wan oto da de.

⁸ A taki da de taa: “Te wan sëmbe kai i fii ko a wan piizii nëen wosu, nöo te i go, nöo ja musu suku u go sindo a di möön hei kamian wante e. Ma i musu sindo te a wan së buka ala. Biga kandë sö, di sëmbe di kai i ko dë, bi kai wan oto sëmbe tu di hei möön i. ⁹ Nöo a o ko taki da i taa: ‘Wë mati o, saka ko sindo a baka aki, be di otowan sindo a i kamian.’ Nöo di juu naandë, ku gaan sen joo hopo go sindo a di möön lagi kamian.

¹⁰ “Ma ee wan sëmbe kai i fii ko a wan piizii nëen wosu, nöo te i go, nöo go sindo a di möön lagi kamian e. Nöo te di juu a ko, nöo ee a si taa wë di kamian i sindo ala an fiti i, nöo a o kai i taa: ‘Mati o, na sindo ala baa. Ko sindo aki.’ Nöo a o tei i tja go buta a wan möön hei kamian. Nöo fa joo hopo ka i bi sindo dë fii waka go sindo a di möön hei kamian, nöo dee oto sëmbe o si taa aai, i dë wan hei sëmbe tuu.

11 “Biga di sɛmbɛ di ta hopo ɛn seei, nɔɔ hɛn de o saka. Ma di sɛmbɛ di ta sakɛɛn seei, nɔɔ hɛn de o hopo.”

Aki Masa Jesosi taki da di

Faliseima ambɛ faa musu ta

kai a piizii.

12 Nɔɔ hɛn Masa Jesosi taki da di sɛmbɛ di kai ɛn a di piizii naandɛ taa: “Mati o, te joo kai sɛmbɛ mɔɔn fu de ko njan ku i, nɔɔ na kai dee bɛɛ fii e, ku dee bunu mati fii, ee nasɔ dee gudu sɛmbɛ dee ta libi a i bandja dee sa du i bunu baka. Wɛ biga ee i kai dee sɛmbɛ dɛ wanwan, nɔɔ te de o njan nɔɔ de o toona kai i tu. Nɔɔ te de kai i, i go njan te i hopo, nɔɔ hɛn di njanjan i njan dɛ, hɛn nɔɔ da di paima i feni fu di i bi kai de ko njan ku i. Nɔɔ a kaba.

13 “Ma te joo kai sɛmbɛ u de ko a i wosu ko njan, nɔɔ i musu suku dee pootima e. Ee wan sɛmbɛ aan mɔni, ee wan sɛmbɛ wojo booko, ee wan sɛmbɛ lan, nɔɔ de i musu ta kai be de ko njan a i wosu. 14 Nɔɔ joo feni bunu fɛɛn. Biga dee lɔ sɛmbɛ dɛ, de an sa toona paka i baka. Ma wan daka ta ko Masa Gadu o weki dee sɛmbɛ a dɛdɛ dee bi libi bunu nɛɛn wojo, nɔɔ a di daka dɛ joo feni di paima fii e.”

Aki Masa Jesosi ta konda di oto u di gaan piizii.

Mat. 22:1-10

15 Nɔɔ hɛn di Masa Jesosi fan sɔ te a kaba, nɔɔ hɛn wan u dee sɛmbɛ ku ɛn dɛ sindosindo a tafa dɛ taki dɛɛn taa: “Wɛ di sɛmbɛ di o feni kamian go sindo a di tafa u Masa Gadu nɛɛn kɔndɛ ala, nɔɔ a a’ bunuhedi e!”

16 Nɔɔ hɛn Masa Jesosi piki ɛn, a konda wan oto dɛɛn taa: “Wan womi bi dɛ, nɔɔ hɛn a kai hia sɛmbɛ u de ko nɛɛn. Nɔɔ hɛn a seeka soni u njan te a hia u de musu ko njan ku ɛn.

17 “Nɔɔ di di juu kisi, nɔɔ hɛn a manda wan wookoma fɛɛn u go taki da dee sɛmbɛ taa di juu dou, be de ko. Biga hii soni dɛ seekaseeka kaa.

18 “Ma nɔɔ di di wookoma go kai de, hɛn de tuu ta pii soni ta konda. Wan u de taa: ‘Wɛ fa mi dɛ aki, nɔɔ ma sa ko e. Biga mi bai wan goon, nɔɔ mi musu go luku ɛn. Nɔɔ taki da i masa taa an musu tei mi u hogi.’

19 “Di otowan taki taa: ‘Wɛ mi bai teni kau, nɔɔ mi musu go wooko ku de luku. Nɔɔ hɛn mbei ma o feni pasi u ko. Nɔɔ taki da i masa taa be an tei mi u hogi.’

20 “Di otowan taki mɔɔn taa: ‘Wɛ djunsu aki mi tei wan mujɛɛ, nɔɔ ma o sa ko.’

21 “Hɛn di wookoma toona ko dɛɛn masa dee bosikopu. Nɔɔ hɛn di masa hati boonu seei, hɛn a taki dɛɛn taa: ‘Wɛ nɔɔ toona go hesihesi e, nɔɔ i waka a dee gaangaan sitaati ku dee pikipiki sitaati dee dɛ a di kɔndɛ aki tuu, nɔɔ i suku dee lanlan sɛmbɛ ku dee sɛmbɛ dee an sa wooko, ku dee bookowojo sɛmbɛ ku dee pena sɛmbɛ, nɔɔ i tja de tuu ko.’

22 “Hɛn di wookoma go tefa a ko, hɛn a taa: ‘Wɛ Masa, wɛ mi feni dee sɛmbɛ nɔɔ de ko kaa, ma misikuma kamian dɛ eti.’

23 “Hɛn a taa: ‘Wɛ nɔɔ toona go a dee pandasi kamian ku dee boiti ku dee sabana dendu, nɔɔ te i feni sɛmbɛ nɔɔ i panjan de a maun hai tja ko. Biga di wosu u mi musu fuu. 24 Ma nɔɔ mi taki da unu taa dee fosu sɛmbɛ dee mi bi kai dɛ, nɔɔ na wan u de sa feni di njanjan u mi aki njan mɔɔn e.’ ”

Aki Masa Jesosi ta lei dee sɛmbɛ andi de musu du ufɔ de sa dɛ bakama fɛɛn.

Mat. 5:13, 10:37-38; Maik. 9:50

25-26 Nɔɔ fa Masa Jesosi ta waka nango dɛ, nɔɔ wanlɔ hia sɛmbɛ ta waka ku ɛn nango. Tee wan pisi, hɛn a bia luku de. Hɛn a taki da de taa: “Ee wan sɛmbɛ ja sa kai mi gaan soni mɔɔn i mama ku i tata ku i mujɛɛ ku dee mii fii ku dee baaa fii ku dee sisa fii ku hii dee libi dee i abi tuu, nɔɔ ja sa dɛ wan bakama u mi e. Biga i musu sa tja sitaafu u mi hedi. Ee i dɛdɛ seei fu mi hedi, ja musu a’ toobi. 27 Biga ee wan sɛmbɛ i kɛ waka a mi

baka, nöö ja musu abi kë fii seei e. Ma di soni di mi kë, hën nöö i musu du, nöö joo də wan bakama u mi tuutuu.

²⁸ “Wë nöö un musu pakisei di soni bunu e. Biga ee wan fuunu kë mbei wan wosu nöö unfa joo du? Ja o go sindo pakisei te i kaba luku ee di möni fii tjika u du di wooko bifö i go seti mbei ën ö?”

²⁹ “Wë biga ee i go seti ën nöö hën di möni fii kaba, nöö te wan sëmbe ko də ko si ën nöö a o taa: ³⁰ ‘Di womi aki, luku wan gaan wosu a seti mbei disa aki. Na mbei wë an kë mbei ën e, ma di möni fëen wë kaba.’ Nöö di juu də nöö de o ta mbei i fa.

³¹ “Nöö söseei ee wan könu abi teni dusu sodati nöö hën a pakisei taa a o go feti ku wan oto könu di abi tuwenti dusu sodati, nöö bifö a go a musu pakisei bunu ee a sa feti ku ën.

³² “Ma ee a luku te a kaba nöö a si taa: ‘Wë di könu di abi tuwenti dusu sodati də, ma sa wini ën,’ nöö an musu luku te di könu ko zuntu poi e. Ma a musu manda sëmbe a fesi go begi ën te a kaba, be di taki koti bifö de ko miti.

³³ “Wë nöö söseei hiniwan fuunu musu sindo pakisei ee i sa disa dee soni dee i abi, nöö ee ja sa disa de fii ko ta waka a mi baka nöö ja sa də bakama u mi e.

³⁴ “Wë biga un luku, dee sëmbe. Satu də wan suti soni u njan tuu, ma ee di satu kaba a sösö te an sa kisi gansë möön, nöö andi i sa du ku ën möön? ³⁵ A kapëe nöö i sa tei ën tuwë, biga aan heepi a goonliba möön. ‘Nöö söseei joo də tu e, ee ja waka ku hii i hati a mi baka.’

“Nöö fa mi fan ku unu aki, nöö un pakisei ën bunu e, dee sëmbe, be un fusutëen.”

15

Aki Masa Jesosi ta konda soni

u wan lasi sikapu.

Mat. 18:12-14

¹ Wan daka hën dee sëmbe ta pii lanti möni ku dee oto takulibima u di köndë, hën de go a Masa Jesosi faa musu konda Gadu oto da de.

² Nöö hën dee Faliseima ku dee Sabima u Wëti ko si Masa Jesosi ku dee sëmbe naandë makandi. Nöö hën de taa: “Ee! Aai baa. Di sëmbe aki, a ta butëen seei kuma bumbuu sëmbe, ma a ta hulu dee gaan takulibima u di köndë. So juu hën ku de ta njan makandi seei. A bunu nöö?”

³ Nöö Masa Jesosi sabi taa sö de ta guunjëen, nöö hën a da de wan oto. A taa: ⁴ “Un haika e, dee sëmbe. Ee wan fuunu abi wan höndö sikafu nöö wan u de kumutu a dee otowan dendu go lasi, nöö unfa joo du? Ja o seeka dee nënitëni-ku-nëni naandë disa a sabana də, nöö i go suku di lasi wan te i feni ën nöö? ⁵⁻⁶ Nöö te i feni ën kaa, nöö joo wai seei hopo ën buta a gangaa baaku tja ko a ganda. Nöö te i ko dou ku ën kaa, nöö joo kai dee mati fii ku dee sëmbe də a i bandja naandë taa: ‘Un ko mbei piizii ku mi e, dee sëmbe. Biga di mbeti u mi bi lasi, nöö mi feni ën baka.’

⁷ “Wë nöö fa i si hii sëmbe ta wai naandë, nöö söseei a də a Gadu Köndë tu te wan takulibima biëen libi ko ta waka a Masa Gadu baka. De ta piizii ku ën möön leki dee oto nënitëni-ku-nëni sëmbe dee bi də seekaseeka də kaa.”

Aki Masa Jesosi ta konda di oto u di kpëngëlë möni di bi lasi.

⁸ Nöö hën a toona taki da de möön taa: “Nöö söseei tu, ee wan mujëe abi teni kpëngëlë möni nöö hën wan u de lasi, nöö an o sëndë faja nöö a ta bai di wosu köniköni ta suku ën teefa a feni ën baka nöö? ⁹ Nöö te a feni ën kaa, nöö a o kai dee mati fëen ku dee sëmbe də nëen bandja tuu ko. Nöö a o taki da de taa: ‘Dee sëmbe o, mi bi abi teni kpëngëlë möni nöö wan u de bi lasi, hën mi ta suku ën tefa u də aki hën mi feni ën. Nöö un ko wai mbei piizii ku mi makandi.’

¹⁰ “Wë nöö fa i si dee sëmbë ta wai u di wan kodo kpëngëlë möni bi lasi de feni dë, nöö sösei dee basia u Masa Gadu ta wai tu e, ee wan kodo takulibima seei biëen libi ko ta waka a Masa Gadu baka.”

Aki Masa Jesosi ta konda di oto u di mii di bi lasi.

¹¹ Nöö hën a toona taki da de möön taa: “Wan tata bi dë e, nöö a bi abi tu womi mii fëen. ¹² Nöö hën wan daka hën di piki wan ko nëen. Hën a taki dëen taa: ‘Taata o, mi kë fii paati dee gudu fii, nöö i da mi di u mi së di mi bi o feni wante.’ Nöö hën di tata paati di gudu fëen da dee womi mii fëen te a kaba.

¹³ “Nöö an longi möön, hën di piki wan sei dee gudu fëen. Hën a tei di möni. Hën a go a wan longi köndë, nöö naandë a poi di möni fëen tuu ku jajo libi. ¹⁴ Nöö hën a sai dë te wan pisi, hën wan gaan hangi ko a di köndë. Nöö hën pena ko ta kii ën a hii fasi, biga di möni fëen bi kaba gaanduwe kaa.

¹⁵ “Nöö hën a go a wan sëmbë u di köndë go suku wooko. Nöö hën di sëmbë dëen wan wooko, a mandëen faa musu go ta luku dee hagu fëen dëen. ¹⁶ Nöö hangi ko ta kii di womi mii tee dee hagu njanjan seei a bi kë feni njan fu bëë fëen fuu, ma na di dë seei de dëen. Na wan sëmbë dëen soni u njan a di köndë möönsö.

¹⁷ “Nöö hën a sai dë tee wan pisi, nöö hën wojo fëen ko limbo. Hën a taa: ‘Luku fa mi dë aki. Sömëni wookoma mi tata abi ta da njanjan, de ta njan te tjika de, nöö hën mi ko dë aki ta pena da hangi ta kii. ¹⁸ Nöö mi sabi andi mi o du. Mi o toona go a mi tata, nöö mi o go taki dëen taa: ‘Taata, wë mi du hogi ku i tee dou ku Masa Gadu tuu. ¹⁹ Nöö ma waiti möön seei fii musu tei mi kuma mii fii e, ma tei mi kuma wan wookoma fii nöö.’ ”

²⁰ “Nöö hën a hopo ta waka nango nëen tata.

“Nöö di tata bi dë a wosu naandë. Te wan pisi, hën a tuwë wojo go te ala, hën a si wan sëmbë ta ko. Hën a si taa di womi mii fëen hën ta ko naandë. Nöö hën tjali fëen kisi ën tee. Hën a hopo vu kule go kisi ën baasa, a bosi ën wai ku ën te a bigi.

²¹ “Nöö hën di womi mii taa: ‘Taata o, wë ma waiti tjika möön fii tei mi kuma miii fii e, biga mi du i hogi tee dou ku Masa Gadu seei tu.’

²² “Ma di tata an haika di mii seei. A taki da dee wookoma fëen taa: ‘Un hesi go tei di möön waiti wojo koosu tja ko bisi dëen. Nöö un go tei andelu tja ko tuusi nëen finga, nöö un tja saapatu ko dëen be a bisi. ²³ Nöö un go kii di fatu kau tja ko, boo boi njan mbei piizii. ²⁴ Biga di womi mii u mi aki bi go kaba a sösö, ma a toona ko a u baka.’ Hën de seti mbei di piizii.

²⁵ “Nöö a di ten dë seei, di gaan baaa fëen bi dë a goon dendu. Nöö hën di a kumutu a goon ta ko, hën a jei de ta wai ta pëë ta mbei piizii te a bigi. ²⁶ Nöö hën a kai wan u dee wookoma fëen tata ko, hën a hakisi ën taa: ‘Andi ta pasa bigi di bigi aki sö?’

²⁷ “Hën a piki ën taa: ‘Wë di piki baaa fii di bi go, hën wë toona ko a wosu. Nöö hën i tata kii di fatu kau ta wai ku ën fu di a toona ko ku libi a wosu baka.’

²⁸ “Nöö di di gaan baaa jei sö, hën hati fëen boonu tee a taa an o go a wosu.

“Nöö hën di tata ko jei, hën a go nëen a döo go begi ën taa: ‘Womi, gaantangi, ko boo go a wosu.’

²⁹ “Hën a taa: ‘Wë nönö Taata, më o ko a wosu. Wë biga sömëni jaa longi mi ku i dë aki, mi ta du hii soni da i dee i ta manda mi fu mi musu du. Na wan daka seei mi pasa i buka. Mi ta wooko da i kuma mi da wan sitaafuma fii, ma na wan daka i da mi wan u dee kaabita seei fu mi mbei piizii ku dee mati u mi. ³⁰ Ma di womi mii fii aki di go poi dee gudu fii ku di jajo libi fëen, tefa a toona ko aki nöö hën i ta mbei sö wan gaan piizii te i kii di fatu kau dëen. Nöö ma sa ko a wosu. A hati mi poi.’

³¹ “Hën di tata taa: ‘Wë mii o, wë fa mi ku i ta libi makandi aki, nöö hii dee soni dee mi abi aki tuu dë fii, na sö nö? ³² Ma di baaa fii di bi go sömëni longi te u mëni taa a dëdë kaba a sösö, hën wë toona ko a u ku libi baka. Nöö an fiti fuu wai mbei piizii ku ën nö?’ ”

16

Aki Masa Jesosi ta konda taa i musu seeka da di bakaten libi fii.

¹ Nöo hën Masa Jesosi toona taki wan oto woto möön da dee bakama fëen. A taa: “Wan guduma bi dë, nöo ɿa a’ hia wookoma. Hën a tei wan sëmbë buta basi a dee wookoma fëen liba faa ta seeka di wooko ta luku hii dee gudu fëen dëen.”

“Nöo hën a dë tee wan daka, nöo hën wan sëmbë ko nëen ko taki dëen taa: ‘Mati o, haika e. Di basi i buta a dee wookoma fii liba dë, an ta wooko bunu e. A ta njan di möni fii.’

“Hën di guduma taa: ‘Sö nö?’ Hën a taki aai. Hën a taa: ‘Wë antoobi.’

² “Nöo hën a manda kai di basi ko nëen. Hën a taki dëen taa: ‘Womi, mi jei wan soni. Wë nöo hën mi kai i ko hakisi fii musu konda da mi. De taki da mi taa i ta njan di möni u mi tuu. Wë nöo i musu taki da mi unfa i wooko ku di möni, biga abiti möön mi o puu i. Ja o dë basi fu di wooko u mi möön.’

³ “Nöo hën di basi taki nëen hati taa: ‘Ee maingë, di soni aki, a bigi da mi. Wë nöo ee di masa u mi ko puu mi a wooko, nöo andi seei mi o du? Biga ma sa wooko a goon dendu te tja heepi ko da mi fu mi feni soni njan. Nöo fu mi ta waka ta pidi njanjan a sëmbë wosu, mi a’ sen fëen. Ma sa du ën.’

⁴ “Hën a sai dë te wan pisi, hën a taa: ‘Söö. Wë mi saandi mi o du u te de puu mi a di wooko, nöo oto sëmbë sa hoi mi a de wosu. Nöo pena an o kii mi.’

⁵ “Hën di a pakisei sö kaa, nöo hën a kai hii dee sëmbë dee bi juu soni nëen masa söndö paka. Nöo hën di de ko nëen, hën a taki da di fosuwan taa: ‘Womi o.’ A piki. A taa: ‘Un mën i bi abi fii paka di masa u mi?’

⁶ “Hën a piki ën taa: ‘Wë basi, mi abi wan höndö bali fatu dee mi bi tei fu mi musu paka.’

“Hën a taki aai. Hën a tei di pampia a bi sikifi dee soni a bi juu, hën a tënëen tuwë. Hën a dëen wan oto pampia taa: ‘Luku wan oto pampia aki. Go sindo, nöo i toona sikifi ën. Ma te joo sikifi, na sikifi wan höndö möön e. Sikifi feifiteni bali nöö.’ Hën a tei, hën a go sindo hën a sikifi.

⁷ “Hën a kai wan otowan, di u mbei tu. Hën a taa: ‘Womi o, fa u ta wooko aki, nöo dee soni mi bi juu i, un mën i bi abi fii musu paka?’

“Hën a piki ën taa: ‘Wë basi, mi abi wan dusu saku boon fu mi musu paka.’

“Hën a tei di biifi hën a tënëen. Hën a taki dëen taa: ‘Go sindo, nöo i sikifi otowan. Ma te joo sikifi, nöo i sikifi aiti höndö nöö. Na sikifi wan dusu möön.’ ɿNöo sö a saka di möni da de tuu.”

⁸ “Nöo hën di di guduma si fa di basi du dë, hën a taa: ‘Aai, di sëmbë aki, ɿhii fa a hogi, ma a sabi u du soni e. A kōni tuu. ɿA sabi fa u heepi ën seei fu te di fuka ko nëen a bakaten, nöö a sa libi.’ ”

Nöo hën Masa Jesosi toona taa: “Luku fa di guduma gafa di sëmbë. Nöo mi taki e, dee sëmbë u di goonliba aki dee an ta waka a Masa Gadu baka, de ta libi a wan fasi u tja wini ko da de a bakaten möön leki dee sëmbë dee ta waka a Gadu baka e.”

⁹ Nöo hën a toona taki da de taa: “ɿUn si fa di basi du aki nö? A seeka di soni faa musu toona heepi ën seei a bakaten.” Nöo sö unu seei musu du tu e, dee sëmbë. Dee möni un si un ta wooko a goonliba aki, nöo un musu ta wooko ku de a wan fasi fu te di daka un kumutu a di goonliba aki, nöo de o kisi unu ku piizii seei te un dou a Gadu köndë ala ka woon dë fu teego.

¹⁰ “Nöo a dë sö taa ee wan sëmbë ja sa seeka wan piki soni te a ko bumbuu soni, nöo söseei ja o sa seeka gaan soni tu. Nöo ee i ta fufuu piki soni, nöo söseei joo ta fufuu gaan soni tu.

¹¹ “Nöo ee wan sëmbë ja ta seeka di gudu i ta feni a goonliba aki a wan bumbuu fasi, ja ta njan mën kumafa a fiti, wë nöo unfa Masa Gadu o sa futoou i faa da i gaan gudu nëen

köndë fii seeka? ¹² Nöo ee wan sëmbë ja ta seeka oto sëmbë soni te de butëën a i maun, nöo unfa de o da i soni fii seei, fii seeka?

¹³ “Nöo na wan sëmbë sa dini tu masa makandi e, dee sëmbë. Biga joo lobi wan möön wan. Ee i hëngi a wan, nöo ja o sa hëngi a di otowan möön. Wë nöo i sa dë a Gadu baka, ee nasö i sa dë a gudu baka, ma nöo ja sa dë a de tuu baka makandi e.”

¹⁴ Nöo di Masa Jesosi taki dee oto aki teefa a kaba, nöo hën dee Faliseima jei, nöo hën de an kë sö. Biga deseei a’ langabëë u möni tumusi. Nöo hën de bia ta sösö Masa Jesosi ta mbei ën fa.

¹⁵ Hën Masa Jesosi taki da de taa: “Wë unu wë mi ta taki tuu e. Biga a sëmbë wojo un ta mbei taa un dë bumbuu sëmbë, ma Masa Gadu hën sabi unu hati e. Nöo di soni libisëmbë ta si u gaan bumbuu soni, nöo a Masa Gadu wojo an dë wan wojo soni.”

*Aki Masa Jesosi ta konda soni u
di awoo tii ku di Njunjun Tii*

u Masa Gadu.

¹⁶ Nöo hën a taki da dee Faliseima möön taa: “Un haika e, dee sëmbë. Fu sensi di ten u Mosesi te kisi di ten u Johanisi di Dopuma, nöo dee wëti Mosesi ku dee tjabukama bi kisi a Gadu bi ta konda da libisëmbë fa u de waka a Gadu baka. Ma nöo fa u dë aki, wan njunjun buka ko taa Masa Gadu hopo wan Njunjun Tii. Nöo hia sëmbë ta biinga a di Njunjun Tii dë baka kaa. ¹⁷ Ma tökuseei an dë taa dee awoo wëti an bunu e. Mundu ku goonliba sa kaba, ma na wan piki wan u dee wëti seei o kaba a sösö möönsö.”

*Aki Masa Jesosi ta lei fa
manu ku mujëë an musu tuwë.
Mat. 5:31-32; Maik. 9:42*

¹⁸ Hën a toona taki möön taa: “Ee wan sëmbë i go tei wan mujëë te nöo hën i tuwëën disa nöo i toona go tei wan otowan, nöo di wëti u Masa Gadu hën i booko dë kaa e. Nöo söseei tu, ee wan sëmbë i go tei wan tuwë mujëë fu wan oto womi, nöo i seei booko di wëti u Gadu tu.”

Aki Masa Jesosi ta konda di oto u di guduma ku Lazalosi.

¹⁹ Nöo hën a toona taki da de möön taa: “Wë un haika e, dee sëmbë. Wan guduma bi dë a wan köndë. Nöo a gudu tee na sipootu. Hiniwan juu a ta libi fëën kumafa a kë ta bai dee gaan dii koosu ta bisi ta mbei gaan piizii.

²⁰ “Ma nöo wan sëmbë bi dë a di köndë naandë tu de ta kai Lazalosi. A pena te an saanfa u du ku ën seei. Kasikaasi kisi ën hii ën sinkii. Na hopo seei a ta hopo ta waka. Nöo de ta hopo ën ta tja nango ta buta a di guduma dööbuka ²¹ fu te di guduma njan nöo a kandë a sa feni so u dee sakasaka u dee njanjan fëën dee ta kumutu nëën tafa ta kai a goon. Nöo dee dagu u sitaati ta ko ta lëmbë dee kasikaasi fëën nëën sinkii.

²² “Nöo hën de dë te wan pisi nöo hën di penama dëdë. Hën dee basia u Masa Gadu ko tei ën tja go nëën gaan sëmbë Abahamu bandja. Nöo a sai dë ta wai ta piizii ta libi suti kumafa di libi dë ala.”

“Nöo a baka fëën hën di guduma dëdë tu, hën de tjëën go bei. ²³ Ma nöo fa a dëdë dë, nöo hën a go a didibi faja. Hën a go sai dë a di faja dendu ta tja sitaafu ta bai ta kai olo.

“Tee wan pisi, nöo hën a hopo wojo luku te ala, a si Lazalosi a Abahamu bandja dë.

²⁴ “Hën a bai kai Abahamu taa: ‘Taata oo, Taata, gaantangi, tei tjali u mi nöo i manda Lazalosi be a tuusi finga fëën a wata tja ko munjan mi tōngō. Biga ka mi dë aki, di faja ta kendi mi tumusi.’

²⁵ “Nöo hën Abahamu piki ën taa: ‘Ke, aai mii, wë mi jei e. Ma mëni taa di ten di i bi dë a goonliba ala, i bi ta libi bunu kumafa i kë. Soni seei an bi ta fuka i. I bi njan di bunu libi fii a goonliba ala tuu bifö i dëdë ko aki. Nöo Lazalosi, di a bi dë a goonliba ala, nöo hii fuka a bi ta tjai. Wë nöo fa u dë aki i ko ta tja sitaafu, ma Lazalosi hën ko feni böö awaa.

²⁶ “Ma haika, boiti u di dë, pasi an dë fu dee sëmbë u mi aki aba ko a unu ala e. Söseei pasi an dë a unu ala tu fu un sa aba ko a u aki. Biga wa sa pasa di gaan fundu ngötö a u mindi aki fuu ko miti ku u seei.’

²⁷ “Nöö hën di guduma taa: ‘Aai, wë mi jei. Ma nöö i sabi nö? Mi begi i Taata, gaantangi, manda Lazalosi be a go a mi tata wosu, ²⁸ nöö a o si wanlö baaa u mi naandë. De dë feifi. Nöö gaantangi be a wasiköi de da mi taa de an musu libi kumafa mi bi libi a goonliba ala möön, fu de ko a di sitaafu kamian aki.’

²⁹ “Nöö hën Abahamu piki ën taa: ‘Sö nö, womi?’ Hën a taki aai. Hën a taa: ‘Wë, mi jei. Ma i sabi nö? Dee sëmbë a goonliba ala, de abi dee buku fu Mosesi ku dee u dee tjabukama u Masa Gadu kaa. Nöö be dee baaa fii haika andi dee buku ta taki nöö de waka a de baka.’

³⁰ “Hën di guduma taa: ‘Aai, Taata, sö a dë tuu. Ma di dë wanwan an tjika. Ma ee wan dëdë sëmbë hopo go wasiköi de, nöö de o bia de libi.’

³¹ “Hën Abahamu piki ën taa: ‘Ma haika e, mati. Ee de an sa tei dee sikifi a dee buku naandë, nöö ee wan sëmbë hopo kumutu a dëdë köndë go fan ku de seei, de an o jei möönsö e.’ ”

Sö wan gaan oto Masa Jesosi konda dë e.

17

Aki Masa Jesosi bai dee bakama

fëën u de an ganjan sëmbë

puu a Gadu pasi.

Mat. 18:6-7, 21-22; Maik. 9:42

¹ Hën Masa Jesosi taki da dee bakama fëën taa: “Un musu sabi taa dee soni ta hai sëmbë puu a Gadu pasi an o sa kaba a di goonliba aki möönsö. Ma mi bai helu da dee sëmbë dee o ta tja dee lö soni dë ko a sëmbë. ² Biga ka fii du sö wan soni, nöö a möön bunu de tai wan gaan gindi sitonu a i gangaa, nöö de tja i go tuwë a ze mindi be i dëdë kaba a sösö wante, fu ja du di hogi di i bi pakisei dë. Di sitaafu dë hogi, ma an hogi kuma di i bi o feni ee i bi feni pasi puu sëmbë a Gadu pasi. ³ Un musu luku bunu ku di soni naandë fu an musu miti unu e.”

Aki Masa Jesosi ta lei de

fa u de libi ku dee sëmbë

dee ta du de hogi.

Hën a toona taa: “Wë nöö ee i si taa di otowan fii du i hogi, nöö i musu fan ku ën be an du sö ku i möön. Nöö ee i si taa a piki disa di hogi du fëën dë, nöö i musu disëën. Ja musu hoi ën a bëë. ⁴ Ee a du i hogi sëbën toon a wan daka seei nöö hën a ko a i sëbën toon ko begi i fii dëën paadon, nöö i musu disëën. Na hoi ën a bëë möön e.”

Aki Masa Jesosi konda taa

ee di biibi fii piki seei

ma a sa du gaan wooko.

⁵ Nöö hën dee bakama taki da Masa Jesosi taa: “Wë Masa o, u ta biibi a Masa Gadu liba, ma di biibi fuu an tjika. Nöö u begi i gaantangi, heepi u be di biibi fuu ko möön taanga.”

⁶ Nöö hën Masa Jesosi piki de taa: “Aai. Wë womi, ee i abi wan piki biibi a Gadu liba kuma ahun sii seei, hën i taki da di pau i si aki sö taa: ‘Hön kumutu aki go paandi i seei a ze,’ nöö a o piki i buka e.”

Aki Masa Jesosi ta konda da de kumafa di wooko u de dë.

⁷ Nöo hën a taki da de möön taa: “Undi fuunu o abi wan wookoma, nöo te a go a wooko a goon dendu nasö a go luku dee mbeti a sabana tee a ko, nöo i taki dëen taa: ‘Ko sindo njan’?”

⁸ “Na tuu fii. Ma joo taki dëen taa: ‘Wë luku, di i ko kaa, nöo i seeka hesihesi nöo i go boi njanjan seti tafa da mi be mi njan. Nöo te mi njan te bëe u mi fuu kaa, nöo i seei sa njan tu.’

⁹ “Wë nöo unfa un pakisei u di soni naandë? Un pakisei taa di basi u di wookoma musu da di wookoma fëen apaiti tangi fu di a wooko dëen taanga sö nö? Nönö. An dë faa dëen tangi e. Wë biga fa a wooko naandë, sö nöo a bi musu wooko.

¹⁰ “Wë nöo unu seei tu e, te un wooko da Masa Gadu kumafa a da i di wooko, nöo an dë fuun suku tangi nëen e. Biga sö nöo di wooko fuunu dë kaa.”

Aki Masa Jesosi kula teni sëmbë dee bi siki tjinasiki.

¹¹ Nöo fa Masa Jesosi nango a Jelusalen dë, nöo hën a ta pasa a di pisiwata u Samalia ku Galilea mindi.

¹² Nöo hën a go dou a wan piki köndë. Hën teni sëmbë ko miti ku ën naandë, nöo dee sëmbë dë tuu siki tjina siki. Hën de taanpu te ala, ¹³ de bai taanga kai Masa Jesosi taa: “Jesosi, Masa o, ke gaantangi, tei tjalihati fuu nöo i heepi u baa!”

¹⁴ Nöo di Masa Jesosi jei di bai, nöo hën a bia luku. Hën a si dee sëmbë. Hën a taki da de taa: “Ee, aai mii. Wë un sabi nö? Un pasa go a dee begima be de si unu fa un dë.”

Nöo di de seti nango, te wan pisi hën de tuu ko bunu djee. ¹⁵ Nöo di wan u de si taa a ko bunu, hën an go möön ma a bia toona. Nöo hën a ta bai taanga ta gafa Gadu ta dëen tangi u di bunu a du ën naandë.

¹⁶ Nöo hën a kule go kai a Masa Jesosi fesi a goon naandë. Hën a taki dëen taa: “Ke Masa, gaantangi fii e, fu di bunu i du mi aki. A bigi. Nöo mi si ën!” Nöo di sëmbë dë bi dë wan Samalia sëmbë. „An bi dë Isaëli sëmbë seei kuma dee oto nëigi, faa bi musu da Gadu tangi sö.”

¹⁷⁻¹⁸ Nöo hën Masa Jesosi hakisi ën taa: “Wë womi o, fa i ko i wanwan aki, na teni sëmbë un bi dë ko bunu nö? Unsë dee otowan fii dë? Na wan u de toona ko fu de ko da Gadu tangi möönsö möön leki di döösë sëmbë aki nö? Wë a bigi a mi.”

¹⁹ Hën a taki dëen taa: “Wë womi o, hopo go fii e. Di biibi di i abi a mi liba, nöo a heepi i kaa.”

Aki Masa Jesosi ta konda soni u di ten di a o toona ko a goonliba.

Mat. 24:23-28, 37-41

²⁰ Wan daka, hën wanlö Faliseima ko a Masa Jesosi ko hakisi ën taa: “Mësitë o, na un ten Masa Gadu o ko a goonliba ko tei di Könu Tii fëen, faa taki a hii sëmbë liba?”

Nöo hën Masa Jesosi piki de taa: “Wë un haika e. „Di tii u Gadu an ta ko kumafa un ta mënï ën dë e. Biga, dee könu u di goonliba aki te de o ko u tii dee köndë, nöo hii sëmbë ta sabi taa de ta ko. „Biga de ta wai ta pëe doon, tutu ta piki.” Ma di ko u di tii u Masa Gadu hën an o dë sö e.

²¹ “Biga te a o ko, nöo na wan sëmbë o sa taki taa: ‘Luku ën aki.’ Ee nasö: ‘Luku ën ala.’ De an o sa lei sëmbë sö. Biga di Tii fëen ta dë a dee sëmbë dee ta waka nëen baka hati.”

²² Nöo hën a taki da dee bakama fëen taa: “Fa mi o disa unu go aki, nöo wan ten o ko nöo un tuu o hangi u si ee wan u dee daka seei di Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki o dë nëen könubangi ta taki a hii mundu liba. Ma wan o sa si ën eti. ²³ Sëmbë o taki da unu taa: ‘Un luku ën aki!’ Ee nasö: ‘Un luku ën ala.’ Ma wan musu go luku e. Wan musu piki möönsö.

²⁴ “Biga te di daka di Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki o toona ko, nöo a o dë leti kuma te liba koti faja walau sö, hii sëmbë ta si ën. Biga liba ala o limbo gbege te kisi ku goon aki tuu. Nöo söseei di ko u mi o dë tu. ²⁵ Ma bifö mi toona ko aki a sö wan fasi, nöo mi musu tja sitaafu ku pena tee bifö. Biga dee lö sëmbë u di ten u dë aki, de an dë a mi du. Kwetikweti.

²⁶ “Ma di ten di Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki o toona ko a goonliba, nöö a o dë leti kumafa di ten u Noa bi dë. Biga leti kumafa soni bi ko miti dee sëmbë a di ten dë, nöö söseei a o miti dee sëmbë u di ten di mi o ko tu. ²⁷ Biga a Noa ten de bi ta njan ta bebe, dee womi bi ta tei mujëë, dee mujëë bi ta tei manu. De bi ta libi u de kumafa de kë söndö mēni Gadu möönsö, tefa di daka Noa go a di sipi dendu. Hën di tjuba seti kai, gaan wata ta ko te a kii de tuu fia puu dë.

²⁸ “Nöö söseei tu a bi miti dee sëmbë a di ten u Lotu. Dee sëmbë bi sai dë ta njan ta bebe, de bi ta bai soni ta sei, de bi ta koti goon ta paandi njanjan, de bi ta mbei wosu, ²⁹ tee di daka di Lotu kumutu a Sodom go. Nöö hën di wan seei daka naandë faja kumutu a liba mökisi ku di soni de kai zuwalufu kai ko a goon tjuma dee sëmbë u Sodom kii tuu fiaa puu dë. ³⁰ Wë nöö söseei a o pasa tu te Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki o toona ko a goonliba fu sëmbë musu si mi.”

³¹ Nöö hën a taki da de möön taa: “A di daka dë nöö ee wan sëmbë dë nëen baiko, nöö an musu tei ten faa go tei soni fëen nëen wosu dendu e. A musu bazia ko a goon wante nöö a kule go tjubi. Nöö söseei ee wan sëmbë dë nëen goon dendu ta wooko, nöö an musu kule go a ganda go tei soni nëen wosu, ma a musu kule go tjubi nöö.

³² “Nöö fa mi ta fan aki, un mēni di soni di bi pasa ku di mujëë fu Lotu e. ³³ Biga di sëmbë di ta biinga faa hoi ën libi kumafa a kēen [ku dee soni fëen dee a abi a goonliba aki, nöö a o lasi ën nöömö. Ma di sëmbë di aan toobi faa lasi ën, nöö hën o feni ën fa a kē.”

³⁴ Hën a taki möön taa: “A di daka di Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki o ko, nöö tu sëmbë sa dë a wan bedi ta duumi, nöö wan u de Gadu o tei tjä go nöö di otowan a o disëen. ³⁵ Nöö tu mujëë o dë makandi a wan kamian ta mbei boon, nöö wan u de Gadu o tei tjä go, nöö di otowan a o disëen. [³⁶ Söseei tu sëmbë sa dë makandi ta wooko a goon dendu, nöö wan u de Gadu o tei tjä go, nöö di otowan a o disëen dë.]”

³⁷ Nöö hën dee bakama u Masa Jesosi hakisi ën taa: “Wë, Masa o, na unsë u di goonliba di soni naandë o pasa?” Nöö hën a koti wan nongö da de taa: “Ka wan mbeti dëdë fika, nöö naandë dee opete ta ko.”

18

Aki Masa Jesosi taki fa u musu ta begi nöömö söndö wei.

¹ Nöö hën Masa Jesosi taki wan woto da dee bakama fëen faa lei de kumafa de an musu ko wei u begi Gadu, ma de musu ta begi ën hiniwanten söndö lasi hati.

² A taa: “Wan fisikai bi dë a wan köndë, nöö a bi hogi tee an ta fëë Gadu, nöö aan toobi ku libisëmbë tu. ³ Nöö wan mujëë bi ta dë a di köndë dë tu, manu fëen bi dëdë. Nöö a bi ta ko a di fisikai nöömö ta ko ta begi ën taa: ‘Fisikai o, mi kē i heepi mi. Mi ku wan sëmbë a’ soni, nöö mi begi i fii kuutu di soni da u. Da mi di leti u mi nöö i dëen di adjabëë fëen.’

⁴ “Nöö a fesi di fisikai an bi kē heepi di mujëë. Ma a baka fëen a ko pakisei tee a kaba, hën a taa: ‘Wë aluwasi fa ma ta fëë Gadu, nöö ma a’ toobi ku libisëmbë tu, ⁵ ma tökuseei di mujëë aki ta ko a mi nöömö, an ta disa mi ku di taki möönsö. Nöö mi o heepi ën be a feni di leti fëen, be mi böö fëen. Biga ee nasö, a o ta ko ta kaakei mi ku di taki fëen dë nöömö.’ ”

⁶ Nöö hën Masa Jesosi taa: “Un haika fa di fisikai taki dë. A abi hogihati, ma tökuseei, a piki di mujëë buka. ⁷ Wë nöö Masa Gadu di abi sö bunuhati wë? Ee wan sëmbë fëen ta begi ën nöömö a ndeti ku didia, an sa heepi ën nö? Biga a bi pii de puu a oto sëmbë dendu tei ko fëen sëmbë kaa, nöö a o buuja ufö a ko a de nö? Nönö, an o buuja e. ⁸ Mi taki e, a o ko hesihesi a de ko kuutu soni da de.

“Ma nöö fa mi fan dë seei, ma [fa de o du ku dee sëmbë u mi a di goonliba aki tjika dë, nöö] te Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki toona ko [u mi ko heepi de], nöö mi o feni sëmbë möönsö di ta biibi a mi eti nö?”

Aki Masa Jesosi da wan oto

u wan Faliseima

ku wan pii-lanti-mönima.

⁹Nöö hën Masa Jesosi da de wan oto u dee sëmbë dee ta wisiwasi otowan ta mbei deseei taa de dë bumbuu sëmbë. ¹⁰A taa: “Wan daka nöö hën tu sëmbë hopo, hën de go a Masa Gaangadu Wosu fu de go begi Gadu. Nöö wan u dee sëmbë bi dë Faliseima nöö di otowan bi dë wan sëmbë di ta pii lanti möni.

¹¹“Nöö hën di de go naandë, hën di Faliseima go taanpu te a wan së ala, hën wanwan. Nöö hën a begi taa: ‘Masa Gadu, gaantangi fii e, fu di ma dë kuma dee takusëmbëma, kuma dee fufuuma, kuma dee sëmbë dee ta tei sëmbë mujëë, kuma di sëmbë ta pii lanti möni aki. ¹²Tu toon hiniwan wiki mi ta disa u njan ta begi i. Hiniwan soni mi abi nöö mi ta paati, nöö mi tja fii së ko da i a keiki kumafa di wëti dë. Sö mi ta libi.’ Sö di Faliseima begi.

¹³“Ma di sëmbë ta pii lanti möni naandë, nöö a sabi taa an ta libi bunu tuu. Nöö sen kisi ën tee an sa hopo wojo luku liba möön. A fika a baka ala ta naki maun nëën hati taa: ‘Ke, Masa Gadu, a’ tjalihati u mi nöö i heepi mi o. Biga mi sabi taa mi dë wan gaan takusëmbëma tuu.’ ”

¹⁴Nöö hën Masa Jesosi taa: “Wë mi taki da unu taa fa di sëmbë ta pii lanti möni go a wosu dë, nöö Masa Gadu an hoi dee hogi du fëën nëën bëë möön e, ma a tei ën ko sëmbë fëën. Ma di Faliseima dë, Gadu disëën a go fëën a wosu nöö. Biga hiniwan sëmbë di hopo hënseei, nöö Gadu o sakëën. Ma hiniwan sëmbë di saka hënseei, nöö hën Gadu o hopo.”

Aki de tja dee mii ko

a Masa Jesosi.

Mat. 19:13-15; Maik. 10:13-16

¹⁵A di juu dë seei, nöö hën de ta tja dee piki mii ko a Masa Jesosi faa musu buta maun a de liba begi da de. Ma di dee bakama u Masa Jesosi si sö, nöö hën de gandji da de taa: “Wan musu tja dee piki mii dë ko aki e.”

¹⁶Ma di Masa Jesosi jei fa dee bakama taki, hën a taa: “Nönö. Wan tapa de e! Un be dee mii ko a mi nöö. Biga sëmbë kuma dee mii aki, de ta dë a di Njunjun Tii u Masa Gadu dendu ta feni di bunu fëën. ¹⁷Nöö mi taki e, ee wan sëmbë i kë ko dë a di Tii u Gadu dendu, nöö i musu abi sakafasi ta futoou Masa Gaangadu kumafa wan mii ta abi sakafasi ta futoou dee gaan sëmbë fëën.”

Aki Masa Jesosi ta konda

soni u gudu da de möön.

Mat. 19:16-30; Maik. 10:17-31

¹⁸Nöö hën wan hedima u dee Isaëli sëmbë ko a Masa Jesosi. Hën a hakisi ën taa: “Mësitë o, mi sabi taa i dë wan bumbuu sëmbë, nöö hën mi ko hakisi i andi mi musu du fu mi feni di libi u teego.”

¹⁹Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Womi, fa i ta kai mi bumbuu sëmbë aki, ma i saandi i ta taki dë nö? Bumbuu sëmbë an dë boiti Gadu wanwan nöö. ²⁰Ma nöö fii feni di libi u teego, nöö ja sabi dee wëti u Masa Gadu eti ö, taa ja musu go a oto mujëë möön leki di mujëë fii u wosu. Ja musu kii sëmbë. Ja musu fufuu sëmbë soni. Ja musu mindi soni da sëmbë. I musu ta lesipeki i tata ku i mama.”

²¹Hën di hedima piki taa: “Wë, hii dee wëti dë tuu mi ta hoi fu sensi di mi dë piki mii.”

²²Nöö hën Masa Jesosi toona taki dëën taa: “Wë, mi jei. Ma ee fuu taki ën gbelin kumafa a dë, wan soni nöö toobi i eti. Hën da i musu go sei hii dee soni fii dee i abi te i kaba, nöö i paati di möni da dee pena sëmbë. Nöö te i du sö kaa, nöö i ko ta waka a mi baka. Nöö a bakaten nöö joo feni wan möön bunu gudu a Gaangadu Köndë.”

²³Nöö di di sëmbë jei sö, hën tjali ko kisi ën tee kuma a sa këë, biga a abi hia gudu tuu.

²⁴ Nöo di Masa Jesosi si fa tjali kisi di womi fu dee gudu fëen hedi, nöo hën a taki taa: “Aai, di soni aki, a taanga e. Fu wan guduma butëen seei a di Tii u Masa Gaangadu basu, a dë wan taanga soni tuu. ²⁵ A dë leti kuma te wan gaan mbeti ta biinga faa pasa a wan aguja baaku. Sö a taanga tjika.”

²⁶ Nöo di de jei sö, hën de hakisi ën taa: “Wë, ee a taanga da wan sëmbë ɿ di Gadu seei heepi sö te a ko gudu, nöo ambë seei o sa go a Gadu Köndë?”

²⁷ Hën Masa Jesosi piki de taa: “Di soni dë, na wan libisëmbë a’ taanga u du ën, ma Gaangadu hën a sa du hii soni.”

²⁸ Nöo hën Petuisi taki dëen taa: “Wë Masa, luku. U disa hii soni tuu, fuu ko ta waka a i baka.”

²⁹ Nöo hën Masa Jesosi piki ën taa: “Wë sö a dë tuu. Ma haika e. Ee wan sëmbë i kë dë a di Njunjun Tii u Gadu dendu te nöo hën i disa i wosu ee nasö i tata ku i mama ee nasö dee baaa fii ee nasö i mujëe ku dee mii fii, ³⁰ nöo mi taki e, taa hii dee soni naandë tuu joo toona feni baka möön leki fa i bi abi a goonliba aki, nöo a bakaten nöo joo feni di bunu libi u teego tu a Gadu Köndë.”

Aki Masa Jesosi konda soni u di dëdë fëen da de möön.

Mat. 20:17-19; Maik. 10:32-34

³¹ A baka u di dë, hën Masa Jesosi kai de tuwalufu bakama fëen a së. Hën a taki da de taa: “Un haika e. Fa u dë aki, nöo u nango a Jelusalen. Nöo hii dee soni dee tjabukama u Gadu bi sikifi u Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki, nöo de tuu o pasa ku mi awaa. ³² Dee feantima u mi o tja mi go a dee döösë sëmbë dee abi taki a di köndë aki, nöo de o ta mbei mi fa ta kosi mi ta tunta a mi. ³³ Nöo de o wipi mi te de kaba ufö de o kii mi awaa. Ma nöo di u mbei dii daka fëen, nöo mi o toona weki hopo baka.”

³⁴ Ma fa Masa Jesosi fan ku dee sëmbë fëen dë, nöo de an fusutëen. A dë wan tjubitjubi soni da de, biga de an saandi a ta taki dë.

Aki Masa Jesosi kula wan bookowojoma.

Mat. 20:29-34; Maik. 10:46-52

³⁵ Nöo hën de nango tefa de ko zuntu ku di köndë de ta kai Jelikou. Nöo wan bookowojoma bi dë sindosindo a bandjapasi naandë ta pidi möni. ³⁶ Nöo di a ta jei dee hia sëmbë ta fan ta ko dë hën a hakisi taa: “Sëmbë hën ta ko hia naandë sö nö? Andi ta pasa?”

³⁷ Hën de taki dëen taa: “Di sëmbë de ta kai Jesosi u Nazalëti, hën wë ta pasa aki e.”

³⁸ Nöo di a jei sö, nöo hën a bai taanga taa: “Jesosi eee, i di bakamii u Dafiti dë, ɿna i da di Heepima nö? Gaantangi mi begi i, a’ tjali u mi, nöo i heepi mi ooo.”

³⁹ Ma di dee sëmbë dee bi ta waka a Masa Jesosi fesi jei di bai, hën de gandji dëen taa a musu kabuka dë. Ma tökusee an disa. A bai möön taanga eti taa: “Jesosi eee, di mii u Dafiti dë, saa mi ooo, heepi mi, gaantangi!”

⁴⁰ Nöo di Masa Jesosi seei jei di bai, nöo hën a taanpu pii. Hën a taki da dee sëmbë taa be de go tei di sëmbë naandë tja ko nëen.

Nöo hën de tjëen ko. Hën Masa Jesosi hakisi ën taa: ⁴¹ “Mati o, wë andi i kë u mi du da i?”

Hën di bookowojoma piki ën taa: “Masa, mi kë ta si soni baa.”

⁴² Hën Jesosi taki dëen taa: “Wë antoobi. Be wojo fii ko limbo e. Biga di biibi i ta biibi a Masa Gadu dë heepi i kaa.”

⁴³ Nöo wantewante dë, hën wojo fëen ko limbo gbegedee. Nöo hën a ta waka nango a Masa Jesosi baka ta gafa Gadu u di bunu a du ën dë. Nöo fa hii dee sëmbë dee bi sai dë si andi pasa dë, nöo hën de tuu gafa Gadu seei.

a Zakeosi wosu.

¹ Nöo hën di Masa Jesosi kula di bookowojoma te a kaba, nöo hën a pasa go dou a Jelikou. Nöo a ta latja pasa a di köndë ganda „faa go a Jelusalen.” ² Nöo wan guduma de kai Zakeosi bi ta dë a di köndë. A dë wan hedima u dee sëmbe ta pii lanti möni.

³⁻⁴ Nöo fa Masa Jesosi ta pasa naandë, nöo Zakeosi bi kë si ën faa sabi ën. Ma an bi sa si ën a dee hia sëmbe dendu, biga a dë wan sati sëmbe. Nöo hën a kule go a fesi go subi a wan pau go dë a liba ala, fu te Masa Jesosi ta pasa dë nöo a musu u si ën.

⁵ Te wan pisi hën Masa Jesosi ko ta pasa, nöo hën a hopo wojo a liba hën a si Zakeosi. Hën a kai ën: “Mati Zakeosi!” Hën a piki. Hën a taa: “Šaka hesi ko a goon. Biga a dë fanöudu fu mi ko a i wosu tide.”

⁶ Nöo hën Zakeosi saka hesihesi ko a goon, nöo ku gaan piizii seei a tei Masa Jesosi tja go nëen wosu. ⁷ Ma nöo di dee oto sëmbe si sō, hën de mati. De tei Masa Jesosi fu hogi seei fu di a de taa a go a wan takusëmbëma wosu.

⁸ Ma nöo hën Zakeosi hopo taanpu „a dee sëmbe dendu,” nöo hën a fan ku Masa Jesosi. A taki dëen taa: “Masa o, wë luku, te kuma tide nöo mi o paati dee gudu u mi leti mindi, nöo mi o da dee pootima u di köndë wan së. Nöo ee mi bi fufuu wan sëmbe, nöo mi o dëen fö toon möön hia möön fa mi bi tei.”

⁹ Hën Masa Jesosi piki taa: “Wë un dee sëmbe u di wosu aki, un a’ bunuhedi e. Biga tide Masa Gadu heepi unu. Nöo di sëmbe di a’ di wosu aki, a bi dë fanöudu u mi ko nëen, biga hënseei da wan bakamii u Abahamu di gaan sëmbe fuu tu. Wë nöo luku, a bi poi seei te kaba a sösō, ma tide a toona ko a Gadu baka. ¹⁰ Nöo fu dee lö sëmbe aki hedi mbei Mi di ko dë Libisëmbe Mii aki ko a goonliba e. Biga mi ko fu mi suku dee sëmbe dee kaba a sösō u mi tja de ko da Gadu.”

Aki Masa Jesosi konda di oto u di guduma di bi paati möni da dee wookoma fëen.

Mat. 25:14-30

¹¹ Nöo di juu Masa Jesosi ta fan ku dee sëmbe naandë, nöo de bi dë zuntu ku Jelusalen. Nöo dee Dju sëmbe bi ta mēni taa naandë nöömō Masa Gadu o bazia ko a goonliba faa ko tei di Könu Tii fëen a hii sëmbe wojo. Nöo dee sëmbe ta waka ku Masa Jesosi dë, de ta mēni taa wantewante di soni dë o pasa. Nöo fëen mbei Masa Jesosi da de wan oto, fu de musu sabi taa an o pasa kumafa de ta mēni ën dë.

¹² Nöo hën a taki da de taa: “Wan hebima bi o go a wan longi köndë fu de butëen ko könu, bifō a o toona ko ta tii di köndë awaa.

¹³ “Nöo fëen mbei di juu a o go, nöo hën a kai teni u dee wookoma fëen ko nëen. Hën a da hiniwan u de wan dusu kölu. A taki da de taa: ‘Un wooko ku di möni aki fu mi sa feni wini nëen te mi toona ko.’ Nöo di a taki sō kaa, nöo hën a go fëen.

¹⁴ “Ma dee sëmbe u di köndë fëen bi buuse ën te de manda buka go da dee sëmbe u di köndë ka a nango ala taa: ‘Wa kë di sëmbe aki ko könu fuu e.’ ¹⁵ Ma tökuseei de butëen ko könu.

“Nöo hën a baka fëen hën a toona ko a di köndë ko seti di könu tii fëen awaa. Nöo di a ko, hën a manda buka kai dee wookoma fëen dee a bi da di möni fu de musu wooko dëen, be de musu piki ën unfa de bi wooko ku di möni.

¹⁶ “Nöo hën di fosuwan ko nëen nöo hën a tja di möni ko dëen. Hën a taa: ‘Masa o, luku, i bi da mi wan dusu kölu. Nöo hën mi ta wooko ku ën tefa i ko aki, mi feni dusu kölu buta nëen liba. Nöo hën mi tjëen ko da i.’

¹⁷ “Nöo hën di masa fëen taa: ‘Aai womi, wë i wooko bunu e. Wë nöo fu di i wooko a sō wan futoou fasi ku di piki soni aki, nöo mi o da i wan gaan wooko awaa. Mi o buta i be i dë hedima u teni köndë.’

¹⁸ “Nöo hën di u mbei tu ko. Nöo hën a taki dëen taa: ‘Masa, luku, i bi da mi wan dusu kölu, nöo hën mi wooko ku ën tee mi wini feifi dusu kölu buta nëen liba. Nöo ja si ën aki, mi tjëen ko da i.’

¹⁹ “Nöö hën di masa fëen taki dëen taa: ‘Söö. Wë nöö fu di i wooko sö, nöö hën mbei mi o buta i fii dë hedima u feifi köndë.’ Nöö hën a taki aai.

²⁰⁻²¹ “Nöö hën di u mbei dii ko nëen. Hën a taki dëen taa: ‘Masa, ja ta si di möni fii aki nö. I bi da mi wan dusu kölu. Nöö u di mi sabi taa i dë wan taangalibi sëmbë, langahatima, i ta tei soni ka ja bi buta, i ta koti soni ka ja bi paandi, nöö mi fëëë i. Hën mbei mi tai di möni fii a di hangisa aki fu an musu kaba a sösö, nöö hën mi tja i soni ko da i.’

²²⁻²³ “Hën di masa fëen taki dëen taa: ‘Womi, sö i hogi gaanfa wë nö? Wë di i sabi taa mi dë wan taangalibi sëmbë, langahatima di ta tei soni ka ma bi buta, mi ta koti soni ka ma bi paandi, nöö faandi mbei ja bi tei di möni u mi tja go buta a banku, fu te mi toona ko nöö a möön hia. A bi sa göö a di banku. Ma fa i du ku ën aki, nöö andi seei mi wini? Wë antoobi.’

²⁴ “Nöö hën a taki da dee oto sëmbë sai dë taa: ‘Un hesi ko puu di möni aki nëen maun e, nöö un da di sëmbë di abi teni dusu kölu dë, be disi fika ku sösö maun.’ ²⁵ Hën de bai: ‘Huun? Wë Masa, di sëmbë ala, hën a feni teni dusu kölu kaa.’ ²⁶ A taki: ‘Aai, mi sabi sö. Ma di sëmbë di abi hia, nöö hën o feni möön hia eti. Ma di sëmbë di na abi, nöö nëen maun de o puu di pikiwan di a abi, be a fika ku maun.

²⁷ “ ‘Nöö dee felantima u mi, dee na bi kë u mi dë könu u de, nöö un musu tja de tuu ko kii a mi fesi aki.’ ”

Aki de ta wai ku Masa Jesosi

fa a dë a di buliki liba.

Mat. 21:1-11; Maik. 11:1-11; Joh. 12:12-19

²⁸ Nöö di Masa Jesosi taki di soni dë tefa a kaba, nöö hën hën ku dee bakama fëen tei pasi nango a Jelusalen, nöö Masa Jesosi hën dë a de fesi. ²⁹ Nöö hën de nango tefa de ko zuntu ku de tu köndë de ta kai Betifaigi ku Betania, leti a di gaan kuun de ta kai Oleifi Kuun naandë. Nöö hën Masa Jesosi manda tu u dee bakama fëen fu de waka a fesi.

³⁰ A taki da de taa: “Un nango te un go dou a di köndë a unu fesi ala, nöö woon si wan buliki mii taitai naandë. Sëmbë an sindo nëen liba waka wan daka. Nöö un lusu ën tja ko da mi e. ³¹ Ma a kandë sö, wan sëmbë o ko hakisi unu taa: ‘Wë faandi mbei un ta lusu di mbeti u du?’ Nöö un musu taki dëen taa: ‘Masa abi ën fanöudu.’ ”

³² Nöö hën de tu bakama go, hën de go si hii soni leti kumafa Masa Jesosi bi taki da de.

³³ Hën di de go seti lusu di buliki, hën sëmbë ko hakisi de taa: “Wë, faandi mbei un ta lusu di mbeti u du?” ³⁴ Hën de piki taa: “Masa abi ën fanöudu.”

³⁵ Nöö hën de tei ën tja go da Masa Jesosi. Hën de jabi koosu a di buliki baka mindi, hën de mbei Masa Jesosi sindo nëen liba. ³⁶ Hën de seti u waka go. Nöö hën dee sëmbë ku ën ta waka nango dë ta jabi koosu a di gaan pasi liba fu di buliki musu waka a dee koosu liba. ‘Sö de ta hei Masa Jesosi tjika.’

³⁷ Nöö hën de nango tefa de dou ka de o seti bazia di kuun fu de go a goon, nöö hën dee hia sëmbë ta waka nëen baka naandë tuu seti mbei piizii. De ta bai taanga ta gafa Gadu fu dee gaan bunu de bi si Masa Jesosi du a goonliba.

³⁸ De taa:

“Gaantangi u Masa Gadu ooo.

A manda di Könu fëen ko da u.

Masa Gadu musu dë ku ën e.

Gadu, gaantangi fii!

I mbei i ku libisëmbë toona ko fii!

Di në fii musu bai te dou a di möön hei kamian a liba ala!”

³⁹ Ma di dee Faliseima jei fa de ta bigi Masa Jesosi nöö de an kë sö. Hën de taki dëen taa: “Mësitë o, bai dee sëmbë fii be de kabuka dë.”

⁴⁰ Hën a taki da de taa: “Un haika e. Ee dee sëmbë u mi kabuka, nöö dee sitonu a bandjapasi aki seei o bia bai a dee sëmbë dë kamian. ‘Biga di bai aki musu u bai.’ ”

Aki tjali u Jelusalen kisi

Masa Jesosi.

⁴¹ Nöo hën Masa Jesosi nango te a ko dou ka a sa si Jelusalen, nöo hën a hopo wojo luku di köndë. Nöo hën tjali fëen kisi ën te a bai kër. ⁴² A taa: “Un dee sëmbe u Jelusalen aki, ee a di ten aki un bi sabi di soni di bi sa heepi unu fuun sa feni böö, nöo wan bi o libi sö e. Ma luku, kumafa u dë aki, a poi da unu kaa, ma wan sa si ën biga a tjubi da unu. ⁴³ Nöo wanlô hoga daka ta ko, nöo a dee daka dë dee felantima fuunu o ko lontu di köndë fuunu tapa buta a djegi, nöo woon fika a di köndë ganda naandë. Na wan fuunu o sa pasa ko a döo.

⁴⁴ “Nöo naandë woon dë ta pena ta tja sitaafu fu te de kii unu ku dee miii fuunu tuu. Nöo dee gaan sitonu de tei mbei wosu a unu naandë, na wan u de o fika oto a oto liba möön e. De tuu de o booko tuwë a goon paaja fanjanfanjan. Sö de o booko di köndë fuunu tjika, fu di wan bi kër sabi di juu di Gadu bi ko faa ko heepi unu.”

Aki Masa Jesosi jaka sëmbe puu a di Wosu u Gadu.

Mat. 21:12-17; Maik. 11:15-19; Joh. 2:13-22

⁴⁵ Nöo hën Masa Jesosi go dou a Jelusalen awaa, hën a dendu go a di Gaan Wosu u Masa Gadu. Nöo wanlô sëmbe bi sai naandë ta sei soni a di wosu dendu. Nöo hën Masa Jesosi jaka de tuu puu tuwë a döo.

⁴⁶ Hën a taki da de taa: “A sikifi a Gadu Buku taa: ‘Di wosu u mi aki, a dë wan wosu fuun ta ko ta begi mi.’ Ma un dee bödjëma aki tei ën buta ko fufuuma kamian ta du kumafa un kër.”

⁴⁷ Nöo di juu dë, hën Masa Jesosi ta lei sëmbe a di Wosu u Masa Gadu dendu hiniwan daka. Ma dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti ku dee oto fesima u di köndë tuu bi ta suku wan fasi fu de musu kii ën. ⁴⁸ Ma de an saafa u du u de sa feni ën kii, biga hii sëmbe lobi u go nëen go jei dee soni a ta taki.

20

Aki dee sëmbe ko hakisi Masa

Jesosi ambë dëen taki faa

du dee soni a ta du.

Mat. 21:23-27; Maik. 11:27-33

¹ Wan daka hën Masa Jesosi bi dë a di Wosu u Masa Gaangadu dendu ta lei sëmbe ta konda di Bunu Buka u Gadu da de. Nöo hën dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti ku dee Gaan Womi u di köndë ko nëen. ² Hën de hakisi ën taa: “Wë dee soni i ta lei sëmbe aki, ku hii dee oto soni i ta du tuu, ambë seei manda i fii ta du de? Kondëen da u.”

³ Nöo hën Masa Jesosi piki de taa: “Söö. Wë antoobi. Ma miseei o hakisi unu wan soni tu. Nöo te un kondëen da mi, nöo mi o piki unu di Sëmbe di manda mi fu mi ta du dee soni aki.”

⁴ Hën a hakisi de taa: “Di dopu Johanisi bi ta dopu sëmbe, naasë a kumutu, a Masa Gadu naa a libisëmbe? Ambë un sabi mandëen? Un kondëen da mi.”

⁵ Nöo hën de kuutu ku deseei tefa de wei, de taa: “Wë ee u piki ën taa Masa Gadu hën mandëen, nöo a kandë a o hakisi u taa: ‘Andi mbei wan bi kër biibi ën?’ ⁶ Ma ee u piki ën taa a bi dë u libisëmbe, nöo lanti o kër naki u ku sitonu kii.” Biga hii lanti bi tei Johanisi kuma wan tjabukama u Gadu.

⁷ Fëen mbei de piki ën taa: “Wë wa sa naasë a kumutu.”

⁸ Hën Masa Jesosi taki da de taa: “Wë da miseei tu, ma sa konda da unu ambë manda mi fu mi du dee soni aki.”

Aki Masa Jesosi konda di oto u

di guduma ku di pandasi

kamian fëen.

Mat. 21:33-46; Maik. 12:1-12

⁹ Nöo hën a toona da de wan oto möön. A taa: “Wan sëmbë bi koti wan gaan goon fëen faa mbei pandasi kamian. Nöo hën a paandi wan fuuta de ta kai doloifi nëen tefa a kaba. Nöo fu di a o go a wan oto köndë go tan te a longi, nöo hën a suku wanlö sëmbë tja ko buta a di pandasi kamian u de ta luku ën dëen. Nöo hën wë a go fëen.

¹⁰ “Hën a go dë ala teefa a sabi taa di fuuta u di goon sa lepi. Nöo hën a manda wan u dee wookoma fëen go a dee sëmbë, fu de musu dëen hafu u dee njanjan u di goon faa tja ko dëen.

“Ma di di wookoma go dou a di pandasi kamian, nöo hën dee sëmbë kisi ën. Hën de fon mën tee a fon, hën de mandëen go nëen masa ku sösö maun.

¹¹ “Hën di masa u di goon toona manda wan oto wookoma go luku möön, nöo sösei de du ku ën tu. De kisi ën fon dëen sen tee a tjika de, hën de mandëen go nëen masa ku sösö maun tu.

¹² “Nöo hën di masa u di goon toona manda wan otowan u dee wookoma fëen go möön, di u mbei dii. Ma sösei de du ku ën tu. De naki ën koti hii ën sinkii, hën de jakëen puu a di pandasi kamian. Hën a toona go nëen masa ku sösö maun.

¹³ “Hën di masa u di goon taa: ‘Wë andi seei mi musu du möön? Wë nöo mi o manda di lobi mii u mi aki go. Kandë sö de sa a’ lesipeki fëen fu di a dë mi mii.’ ¹⁴ Nöo hën wë a mandëen go.

“Ma di de si di mii u di masa ta waka ta ko, nöo hën de fiti buka makandi taa: ‘Söö. Luku di mii fëen ta waka ta ko dë. Hën wë di tata o disa di goon aki da e. Nöo un boo kii ën wante, nöo woo feni di goon ku dee soni dee dë nëen tuu ko fuu seei.’

¹⁵ “Nöo hën di di mii ko dou, hën de kisi ën. Hën de puu ën a di pandasi kamian ganda, hën de kii ën.”

Nöo hën Masa Jesosi hakisi dee sëmbë taa: “Wë nöo fa de kii ën dë, nöo andi di sëmbë di abi di pandasi kamian o du ku dee sëmbë dee kii di mii fëen dë? ¹⁶ Na a o ko kii de tuu puu a di pandasi kamian fëen nö? Nöo a o suku oto sëmbë tja ko buta dë fu de ta luku di kamian fëen dëen.”

Wë nöo di dee Isaëli sëmbë dee sai dë jei a fan sö, nöo de an këen. Hën de taa: “Nönö, di sondi aki an musu pasa sö e!”

¹⁷ Hën Masa Jesosi luku de diin sö te a kaba, hën a taki da de taa: “Wë a o pasa tuu. Biga ja jei fa de sikifi a Gadu Buku nö? De koti wan nongö taa:

Di sitonu dee tëmbëma bi feni taa an bunu

te de tuwë a kapëë,

hën wë ko dë di mama posu ta hoi di wosu.”

¹⁸ Hën a taa: “Ee wan sëmbë i kai a di sitonu dë liba, nöo a o booko hii i sinkii. Ma ee di sitonu seei hën kai a i liba, nöo ja o a’ pisi möön. Biga a o lala i finufinu.”

Aki de go hakisi Masa Jesosi

soni u lanti möni.

Mat. 22:15-22; Maik. 12:13-17

¹⁹ Nöo fa Masa Jesosi da de di oto naandë, nöo dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti bi kë kisi ën tja go söötö wantewante, biga de sabi taa de a tjökö ku di oto. Ma de fëëë dee hia sëmbë bi sai naandë.

²⁰ Nöo hën de sai dë ta watji ën nöömö tefa de feni wanlö sëmbë. Hën de taki da de taa: “Wë u kë begi unu wan soni fuun heepi u, nöo u paka unu.”

Hën dee sëmbë taa: “Söö, wë antoobi.”

Hën de taa: “Un go a Jesosi kuma bumbuu sëmbë. Nöo un hakisi ën soni a köni fasi fuun feni wan tögö nëen fuu sa tjëen go kaagi da di gaama.” Nöo hën dee sëmbë go.

²¹ Nöo hën de go a Masa Jesosi, hën de hakisi ën taa: “Mësitë o, u ko a i aki. U kë hakisi i wan soni e, ma na u gaan womi fasi. Biga u sabi taa di fan fii dë bumbuu soni. I ta lei

sëmbë di pasi u Masa Gadu bunu. I ta luku hii sëmbë di wan fasi nöö, ta konda fa Gadu kë u sëmbë musu libi söndö ganjan.

²² “Nöö hën wë u ko a i aki ko hakisi i wan soni. Fa u ta paka di Gaan Könu lanti möni aki, nöö a bunu fuu pakëen nö, naa an bunu? Unfa a dë a di wëti u Gadu?”

²³ Ma fa de taki dë, nöö Masa Jesosi sabi kaa taa de kë kisi ën, hën a taa: ²⁴ “Un tja wan kpëngëlë möni ko i si.”

Hën de tei wan möni hën de tja ko dëen.

Hën a hakisi de taa: “Wë ambë fesi dë a di möni? Un në un si dë sikifisikifi nëen?”

Hën de taa: “Wë di u di Gaan Könu.”

²⁵ Hën a taa: “Wë, ee a dë u di Gaan Könu, nöö un dëen hën soni e. Nöö un da Masa Gadu di soni di dë fëen.”

²⁶ Nöö fa a fan dë, a foondo de tee. Hën de taa: “Aai, di sëmbë aki, wa a’ möiti fuu mbei te nöö u sa kisi ën möönsö.” Nöö hën de disëen.

Aki Masa Jesosi piki dee Saduseima taa sëmbë ta weki baka a dëdë tuu.

Mat. 22:23-33; Maik. 12:18-27

²⁷ Ma a baka u di dë, hën so u dee sëmbë u di keiki paatëi de ta kai Sadusei ko a Masa Jesosi. Dee sëmbë naandë an kë biibi möönsö taa dëdë sëmbë sa weki baka. Hën de hakisi ën taa: ²⁸ “Wë Mësitë o, Mosesi bi sikifi wan wëti da u taa ee wan womi libi ku wan mujëe nöö ee di womi dëdë disa di mujëe söndö de pai miii, nöö wan u dee baaa u di womi musu tei di mujëe hoi, be de pai mii fu di böngö u di baaa di dëdë dë an musu kaba.

²⁹ “Wë wan tata ku wan mama bi abi sëbën womi mii. Nöö hën di gaan wan tei wan mujëe. Hën de dë te wan pisi, hën di womi dëdë disa di mujëe söndö de pai miii. ³⁰ Nöö hën di baaa di waka nëen baka tei di mujëe hoi, ma a dëdë disa di mujëe möön söndö de pai miii. ³¹ Hën di baaa di u mbei dii toona tei ën, hën a dëdë disëen tu. Nöö sö a pasa ku hii dee sëbën baa tuu fiaa. Na wan u de pai miii ku di mujëe möönsö. ³² A baka u di dë hën di mujëe ko dëdë tu.

³³ “Wë te dee dëdë sëmbë o toona weki ko ku libi, nöö undi u de sëbën baa o abi di mujëe? Biga de tuu bi libi ku ën kaa.”

³⁴ Nöö hën Masa Jesosi piki de taa: “Dee sëmbë aki, wan fusutan di soni bunu e. Biga a goonliba aki nöö, womi ta tei mujëe, mujëe ta tei manu. ³⁵⁻³⁶ Ma a Gadu ala dee lö libi dë an dë ala e. Biga dee sëmbë dee ta dë a Gadu Köndë ala, nöö de ko dë kuma dee basia fëen köndë kaa, de an ta dëdë möön.

“Nöö di soni mbei sëmbë an ta dëdë ala. Biga dee sëmbë ta dë ala, de dë Masa Gadu mii, nöö de dëdë weki ko feni di libi u teego kaa. Nöö dee sëmbë dee Masa Gadu si taa de dë bumbuu nëen wojo, nöö de a o weki tei tja go u de feni di lö libi dë e.”

³⁷ Nöö hën a toona taki da dee Saduseima taa: “Unfa wan kë piki taa te sëmbë dëdë nöö akaa fëen ta fika ku libi eti, faa toona ko nëen sinkii möön a bakaten? Biga luku di Buku u Gadu, ka Mosesi bi sikifi kumafa a bi si di faja a di uwii. A bi sai dë ta luku di soni te wan pisi, hën a jei wan töngö a di faja dendu taa: ‘Mi da di Gadu di dee gaan sëmbë fuunu, Abahamu, ku Isaki, ku Jakopu ta begi. Di Gadu u de wë disi.’

³⁸ “Wë fa Gadu fan dë, hën kë taki taa dee sëmbë a kai dë, de dë ku libi eti. Biga Gadu an dë wan Gadu u dëdë sëmbë e. Nöö hën da hii dee sëmbë dee Gadu mbei tuu dë ku libi eti nëen wojo.”

³⁹⁻⁴⁰ Nöö hën wanlö Sabima u Wëti piki ën taa: “Mësitë, i abi leti e, i taki bunu.” Nöö a baka u di dë, nöö na wan sëmbë abi hati u hakisi Masa Jesosi na wan soni möön.

Aki Masa Jesosi hakisi dee sëmbë soni u di Paamusi Könu.

Mat. 22:41-46; Maik. 12:35-37

⁴¹ Nöö hën Masa Jesosi taki da de taa: “Wë mi o hakisi unu wan soni awaa. Dee mësitë ta lei unu di Buku u Gadu taa di Paamusi Könu o dë Dafiti bakamii, na sö nöö? ⁴² Wë nöö sö a dë tuu. Ma Dafiti seei sikifi soni fëen a di Kanda Buku. A taa: Masa Gadu taki da mi Masa taa:

‘Ko sindo a mi letimaun sê aki.

⁴³ Nöo i dë aki fu tee mi buta dee felantima fii tuu a i basu futu.’

⁴⁴ Wë nöo di Dafiti ta kai ën ‘mi Masa’, nöo unfa a sa dë bakamii fëen nöo?”

Aki Masa Jesosi ta bai lanti u de

musu luku bunu ku dee

Sabima u Wëti.

Mat. 23:1-36; Maik. 12:38-40; Luk. 11:37-54

⁴⁵ Nöo leti a hii dee hia sëmbë dendu naandë Masa Jesosi taki da dee bakama fëen taa:

⁴⁶ “Un musu luku bunu ku dee Sabima u Wëti e. Biga fa de sai dë, de lobi u tapa gaan langa bandjakoosu ta waka ta lontu u de a köndë ganda mindi nango a wojowojo, fu hii sëmbë musu ta si de ta da de odi a lesipeki fasi a hii sëmbë fesi. Nöo sösei tu, te de go a keiki, ee nasö tee de o go fu de go sindo a tafa a wan piizii, nöo de lobi u go sindo a dee möön hei kamian.

⁴⁷ “Ma nöo hii fa de ta mbei taa de bumbuu dë, ma de an bumbuu e. Biga dee mujëe söndö manu dee aan heepi u deseei, nöo de dee Sabima ta njan hii soni de abi te kisi ku de wosu tuu. Nöo ku di fasi dë seei, de ta kumutu u de nango ta begi wanlô gaan langa begi u sëmbë musu sabi taa de dë bumbuu sëmbë. Nöo dee lö sëmbë dë, de o kisi di möön gaan hebi sitaafu a Gadu e.”

21

Aki Masa Jesosi ta luku fa

de ta tja möni ko da Gadu.

Maik. 12:41-44

¹ Nöo hën Masa Jesosi dë a di Wosu u Gadu te wan pisi, hën a hopo wojo luku ala hën a si fa dee guduma ta tuwë möni a di möni kädë u di keiki. ² Nöo hën a si wan pena mujëe, manu fëen bi dädë, hën a tja tu köpö sensi fëen ko tuwë a di kädë.

³ Nöo hën Masa Jesosi luku ën te a kaba, hën a taki da dee bakama fëen taa: “Un si ö? Fa de ta buta möni a di kädë aki, nöo di pena mujëe i si naandë buta gaan möni möön de tuu e. ⁴ Biga di wan piki möni dë, hën nöo a bi abi faa njan. Aambi a wosu möönsö. Ma dee guduma abi hia möni a wosu eti.”

Aki Masa Jesosi ta konda dee

soni o pasa a bakaten da

dee bakama fëen.

Mat. 24:1-22; Maik. 13:1-19

⁵ Wë nöo fa de dë a di Wosu dë, hën so u dee bakama u Masa Jesosi taa: “Ja si fa di Wosu u Gadu aki waiti nö? De tëmbëen te a hanso. Nöo hën de bisi ën seei ku dee soni dee de ta tja ko ta da Masa Gadu.”

Nöo hën Masa Jesosi taki da de taa: ⁶ “Aai, sö a dë tuu. Ma i si fa di Wosu dë aki nö? Fa i si de mbei ën hanso seei, ma wan ten o ko de o booko ën fiaa tuwë a goon. Dee sitonu i si dë, na wan u de o dë oto a oto liba möön. De tuu o booko paaja.”

⁷ Nöo hën de hakisi ën taa: “Wë mësitë o, u kë fii lei u wan maaka fuu sabi na un ten di soni dë o pasa.”

⁸ Nöo hën Masa Jesosi piki de taa: “Un musu luku bunu a di ten u ta taki aki fu sëmbë an musu ko ganjan unu. Biga hia sëmbë o ta ko a unu ku mi në. So u de o taa: ‘Mi wë da di Paamusi Könu,’ nöo di otowan o taa: ‘Di ten dou kaa.’ Ma wan musu piki e. Wan musu haika dee soni de ta taki da unu möönsö.

⁹ “Nöo te un ta jei taa takitaki, toobi, feti, buja ta pasa a kamiankamian, nöo wan musu fëëe e. Biga dee lö soni dë musu ko pasa ufö, ma di kaba u di goonliba nëen di dë eti.

¹⁰ Wan kõnu o ta suku di otowan a toobi ta feti ku ën tee a bigi. Nöo söseei wan kõndë o hopo ta suku di oto kõndë a toobi, de o ta feti te a bigi.

¹¹ “Nöo di juu dë, goon o ta seki ta latja a sëmëni kamian u di goonliba ta kii sëmbe. Gaan hangi o ta ko tee soni seei an o ta dë u njan. Nöo taku siki o ko a mundu ta kii piki mii ku gaan sëmbe tuu. Gaangaan soni seei o ta pasa a goonliba tee dou a mundu a liba ala tu. Gaangaan maaka o ta pasa dee ja bi mëni, te hii sëmbe o ko ta fëëë a di ten dë.

¹² “Ma bifö hii dee soni aki ko, nöo de o buta unu da siköutu kisi. De o sitaafu unu ta du hogihogi ku unu te a tjika de. De o tja unu go kuutu a dee keikiwosu u de. De o tja unu go söötö buta a dunguwosu. De o tja unu go a dee kõnu ku dee gaama go kuutu unu fu di un ta waka a mi baka. ¹³ Ma nöo te a pasa sö kaa, nöo woon feni pasi fuun konda di Bunu Buka u Masa Gadu da dee sëmbe awaa.

¹⁴ “Ma nöo fa woon go a dee kuutu dë, nöo an dë fuun booko hedi a di soni woon taki e. ¹⁵ Biga miseei o da unu dee wöutu dee fuun taki. Mi o da unu fusutan fuun sabi unfa fuun piki de. Nöo te un fan te un kaba kaa, nöo na wan u dee felantima fuunu o feni soni u piki möön e.

¹⁶ “Unu tata ku unu mama ku dee baaa fuunu ku dee famii fuunu ku dee mati fuunu, de tuu o tja unu go kaagi da lanti fu de musu sitaafu unu. Nöo sëmëni fuunu de o kii puu.

¹⁷ Nöo hii sëmbe o buuse unu, fu di un ta biibi a mi hedi. ¹⁸⁻¹⁹ Ma tökuseei wan musu fëëë. Biga ee un hoi a di biibi go dou, nöo na wan u dee uwii a unu hedi seei sa lasi. Ee un dëdë seei, ma woon toona weki fuun feni di bunu libi fu teego.”

Aki Masa Jesosi ta konda soni

u di fa Jelusalen o booko.

Mat. 24:15-21; Maik. 13:14-19

²⁰ Hën a taki möön taa: “Te un si sodati lontu Jelusalen buta a djegi, nöo un musu sabi taa di ten dou fu de booko ën puu dë e. ²¹ Nöo dee sëmbe dee dë a Judea a di ten dë, nöo de musu kule go tjubi a dee gaan kuun mindi. Nöo dee sëmbe dee dë a kõndë ganda, nöo de musu kule kumutu dë. Dee sëmbe dee dë a goon dendu, de an musu toona go a kõndë ganda möön. ²² Biga a di daka dë Gadu o sitaafu dee sëmbe u Jelusalen fu hii dee hogi du u de, kumafa di Buku fëën bi taki a fesi.

²³ “Nöo a tjali fu dee mujëë dee dë ku bëë a di lö ten naandë e, ku dee mujëë dë ku miii a maun. Biga sö wan gaan hebi sitaafu o ko a di kõndë. Masa Gadu hati o boonu tee na sipootu. ²⁴ Nöo hafu u dee sëmbe de o kii ku sëufangi, hafu u de de o kisi tja go paaja a hii kõndë. Nöo dee döösë sëmbe o ko tei Jelusalen ko u de nöo de o ta du ku ën kumafa de kë, fu tee dou di ten Masa Gadu bi buta da de pasa.”

Aki Masa Jesosi ta konda soni

u di toona ko fëën a goonliba.

Mat. 24:29-35; Maik. 13:24-31

²⁵ Nöo hën a toona taki da de möön taa: “Di ten u ta taki soni fëën aki, nöo de o ta si gaangaan maaka a di sonu ku di libawojo, ku dee teeja tuu a gaangadu ala. Nöo a goonliba aki, nöo di ze o ta seki ta giinta tee hii sëmbe a dee kõndëkõndë o ko fëëë. ²⁶ De o ta panta tee. Biga de o si taa de dë a dëdë ku libi maun, fu di de an saandi o ko a di goonliba. Di mundu a liba ala o ta seki te na soni, nöo hii dee soni ala tuu o pusa kumutu a de kama ka de bi dë.

²⁷ “Nöo di juu dë, Mi di ko dë Libisëmbe Mii aki o kumutu a liba ala ta bazia ta ko a goon a wan bundji dendu, ku di gaan kaakiti u mi ku di limbo u mi kuma sonuwojo. ²⁸ Nöo te un si dee soni naandë seti ko, nöo un musu dë waiwai awaa. Biga di juu zuntu fuun kumutu a di fuka di un dë aki.”

²⁹⁻³⁰ Nöo hën a da de wan oto taa: “Un luku. Te i si di pau de kai figa ku dee oto pau buta folo, nöo i musu sabi taa de o buta njanjan.

³¹ “Wë nöö söseei tu, te un si taa hii dee soni mi ta taki da unu aki tuu seti ko, nöö un musu sabi taa Masa Gadu juu dou faa ko a di goonliba ko tei di Könu Tii fëen ta taki a hii mundu liba awaa.

³² “Nöö mi taki da unu tuutuu taa dee lö sëmbë u di ten u dë aki, de an o dëdë kaba bifö hii dee soni u taki aki ko pasa. ³³ Nöö fa mi ta fan aki, nöö di mundu a liba ala ku di goonliba u dë aki tuu sa lasi go kaba a sösö, ma dee wöutu u mi aki na wan u de sa lasi möönsö.”

³⁴⁻³⁵ Hën a taki da de möön taa: “Dee sëmbë o, un mēni unu seei e, fu wan booko unu hedi ku dee sölugu u di goonliba aki ku dee jajo libi fëen, te nöö un fëekëtë di Daka dë e. Wan musu ta sai dë ta dööngö ta poi ten te nöö di daka kisi unu söndö un mēni. Biga a o ko kai a hii sëmbë tuu liba kuma aviti. Aan fa fii köni te nöö an o kisi i. ³⁶ Hën mbei un musu dë ku wojo ta begi Gadu nöömö fuun sa pasa dee soni u ta taki aki söndö un lasi di biibi di un abi a mi liba. Nöö un sa ko taanpu a Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki fesi söndö fëë.”

³⁷ Nöö sö Masa Jesosi ta lei dee sëmbë nöömö a di Wosu u Masa Gadu dendu. Mamate a ta lei de tee sapate, ma a ndeti a ta dë a di Kuun de ta kai Oleifi Kuun. ³⁸ Nöö te mamate biten, nöö dee sëmbë u di köndë ta toona ta ko a di Wosu u Gadu naandë möön fu de jei andi a o ko taki da de möön.

22

Aki Judasi taki da dee hedima u

Dju taa a sa heepi de u de

kisi Masa Jesosi.

Mat. 26:1-5, 14-16; Maik. 14:1-2, 10-11; Joh. 11:45-53

¹ Wë nöö di ten dë, di daka u dee Isaëli Sëmbë ko zuntu kaa di de ta njan bëëë söndö sooda. «Di daka dë, hën de ta kai Pasika.» ² Nöö dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti ta suku wan köni fasi nöömö fa de sa du de feni Masa Jesosi kii. Biga ee lanti ko sabi, a kandë de o mbei gaan toobi ku de.

³ Di juu naandë, hën di didibi go a di womi de kai Judasi Isikaliotu hati. Nöö di womi aki bi dë wan u dee tuwalufu bakama u Masa Jesosi. ⁴ Nöö hën a hopo go a dee Gaan Begima ku dee hedima u dee sodati dee ta hoi wakiti a di Wosu u Masa Gadu naandë. Hën a taki da de taa ee de kë nöö a sa mbei möiti da de fu de sa kisi Masa Jesosi.

⁵ Nöö di dee sëmbë jei sö, hën de wai seei. De taa de sa pakëen möni ee a heepi de sö.

⁶ Nöö hën di Judasi jei sö kaa, hën a ta suku fa fu de sa feni Masa Jesosi kisi a wan fasi fu lanti an musu sabi.

Aki Masa Jesosi ku dee bakama fëen njan di Pasika.

Mat. 26:17-30; Maik. 14:12-26; Joh. 13:21-30; 1 Kol. 11:23-25

⁷ Nöö hën de dë tefa di daka dou u de kii di sikapu mii fu de njan di daka. ⁸ Nöö hën Masa Jesosi manda Petuisi ku Johanisi a wan soni. A taki da de taa: “Wë un go, nöö un seeka boi soni fuu njan di Pasika.”

⁹ Hën de hakisi ën taa: “Wë Masa o, unsë i kë fuu go seeka?”

¹⁰ Hën a taa: “Un go a di köndë ganda, nöö woon si wan womi ta waka nango ku wan djogu wata, nöö un waka go nëen baka. Nöö te un si a denda a wan wosu, nöö unu seei musu go denda naandë tu. ¹¹ Nöö un musu taki da di sëmbë abi di wosu taa: ‘Di mësité manda u fuu ko hakisi i ee naasë di kamba dë ka hën ku dee bakama fëen sa ko njan di piizii?’ ¹² Nöö a o lei unu wan gaan kamba a liba dë ku hii dee soni dee un a’ fanöudu. Nöö naandë un musu go seeka soni te un kaba.”

¹³ Nöö hën dee sëmbë go. Hën de go si hii soni tuu leti kumafa Masa Jesosi bi taki da de. Nöö hën de go seeka soni. ¹⁴ Nöö hën de sai dë tee di juu kisi, hën Masa Jesosi ku dee oto bakama fëen ko dou. Hën de tuu go sindo a tafa u de njan.

¹⁵ Nöo hën a taki da de taa: “Wë mi bi hangii seei fu mi njan di daka aki ku unu e baa, ufö di juu dou fu mi tja di sitaafu di mi musu tjai. ¹⁶ Wë biga ma o njan sö wan daka ku unu möön eti e, u tee dee soni u ta mënii ku di piizii aki tuu pasa, nöo Masa Gadu seti di Njunjun Tii fëen a libisëmbë mindi.”

¹⁷ Nöo hën a tei di kan hën a da Masa Gadu tangi te a kaba. Nöo hën a taki da de taa: “Un tei ën nöo un tuu bebe lontu ko kai. ¹⁸ Wë biga fa i si u ta bebe di win aki sö, nöo ma o bebëen möön eti e. Ma te Masa Gadu tja di Njunjun Tii fëen ko bifö mi o toona bebëen möön.”

¹⁹ Nöo hën a tei di bëë hën a da Gadu tangi te a kaba. Hën a booko ën paati da dee bakama fëen. Nöo hën a taki da de taa: “Di bëë i si aki, hën da di sinkii u mi di o dëdë fuunu hedi. Nöo kumafa i si u ta njan mën aki, sö nöo un musu ta du nöömö, fuun ta mënii di dëdë di mi o dëdë da unu.”

²⁰ Nöo di de njan te de kaba, hën a tei di kan, hën a taa: “Di win un ta si a di kan aki, nöo hën da di njunjun buka Masa Gadu mbei ku unu fu di mi o tuwë di buuu u mi a goon, dëdë fuunu hedi.”

²¹ Nöo hën a taa: “Ma un haika e, dee sëmbë. Wan fuunu di mi ku ën dë sindosindo ta njan a tafa aki o tja mi go kônku fu de musu kii mi. ²² Nöo sö nöo a musu pasa e. Biga Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki musu u dëdë kumafa Masa Gadu bi butëen. Ma helu u di sëmbë di o kônku mi sö e, biga di sitaafu di a o kisi, a o bigi.”

²³ Nöo di Masa Jesosi taki sö, nöo hën dee bakama seti hakisi de na de taa: “Wë undi fuu seei dë aki di sa du sö wan soni baa?”

Aki Masa Jesosi lei de u de

musu saka deseei.

²⁴ A di ten dë seei hën dee bakama u Masa Jesosi kisi toobi ku deseei. De ta fia ku de na de ta hakisi taa fa de sai dë undi u de sa dë möön hei möön dee oto.

²⁵ Ma Masa Jesosi taki da de taa: “Dee sëmbë aki, un haika e. Dee könu u di goonliba aki dee ta tii köndë, de ta duwengi sëmbë fu de musu du dee soni de kë. Nöo de ta suku u sëmbë musu buta de hei möön oto sëmbë. ²⁶ Ma di lö libi naandë an musu dë a unu mindi e. Biga di sëmbë di dë di möön hei wan fuunu, hën musu dë di möön sakafasi sëmbë. Nöo di hedima fuunu hën musu dë kuma wan wookoma a unu mindi.

²⁷ “Biga di sëmbë di ta sindo ta njan a tafa ku di sëmbë di ta buta njanjan a di tafa, undi u de möön hei? Na di sëmbë ta sindo a tafa nö? Ma luku mi fa mi dë kuma wan wookoma a unu mindi aki, kuma di sëmbë di ta buta njanjan a tafa da dee otowan. Nöo söseei unu musu dë tu e.”

²⁸ Nöo hën a taa: “Wë un haika e baa. Unu bi da dee sëmbë dee bi dë ku mi sëmëni longi, ku dee pena u mi ku dee fuka libi u mi te kisi fa u dë aki. ²⁹ Wë nöo fëen mbei mi paamusi unu taa te mi subi a di Könu Tii u mi, nöo mi o da unu taki a sëmbë liba e. Wë biga sö mi Tata bi paamusi mi taa a o da mi taki a sëmbë liba, nöo söseei mi toona paamusi unu tu. ³⁰ Nöo un sa sindo a tafa ta njan ta bebe a di köndë u mi ka mi dë könu. Nöo un sa sindo a dee könubangi ta kuutu dee tuwalufu lö u dee Isaëli sëmbë.

“Sö mi paamusi unu e, dee sëmbë.”

Aki Masa Jesosi wasiköi Petuisi taa di didibi o poobëen.

Mat. 26:31-35; Maik. 14:27-31; Joh. 13:36-38

³¹ Nöo hën Masa Jesosi kai Petuisi, a taa: “Simon o.”

Hën a piki.

Hën a taa: “Haika e, mi o taki wan soni da i. Di didibi Saatan hakisi pasi faa pooba unu e. Nöo a o pooba unu leti kuma te wan sëmbë ta fon alisi ta böö, faa musu sabi undi da di kakisa, undi da di njanjan. ³² Ma haika Simon, mi begi da i kaa e, fu ja musu disa di biibi fii di i abi. Biga joo disa mi. Ma te i toona ko a mi baka nöo i musu heepi dee otowan fii tu, fu de ko möön taanga a di biibi.”

³³ Hën Petuisi taa: “Höön, Masa, nönö! Mi, fa mi dë aki, nöö hiniwan kamian ka i nango mi sa go ku i. Ee a dunguwosu seei mi sa go. Ee te a dëdëköndë seei mi sa go ku i. Ma o disa i möönsö.”

³⁴ Hën Masa Jesosi taki dëen taa: “Womi Petuisi, mi taki e, taa tide seei bifö ganian kanda joo fia dii pasi nöömö taa ja sabi mi, mi ku i na mati.”

Aki Masa Jesosi konda da de andi ku andi de musu tjai te de nango a kamian.

³⁵ Nöö hën a toona taki da de möön taa: “A fesi mi bi ta manda unu go a kamian söndö möni, söndö tasi, söndö susu a futu. Wë nöö di un bi nango un bi ta pena nö?”

Nöö hën de tuu piki ën taa: “Wë nönö, Masa, soni an bi ta fuka u e.”

³⁶ Nöö hën a taa: “Söö. Wë un haika e. Fa u dë aki, te woon go a kamian möön nöö ee wan sëmbë abi saku nöö be a tjëen e. Ee wan sëmbë a’ möni nöö be a tjëen. Nöö ee wan sëmbë aambi sëufangi, nöö be a sei di gaan koosu fëen nöö a bai sëufangi.

³⁷ “Wë biga wan soni u mi dë sikifisikifi a Gadu Buku taa de ta si mi ku dee takusëmbëma di wan fa. Nöö hii dee soni di Buku bi taki u mi, nöö fa u dë aki de tuu musu ko pasa e.”

³⁸ Hën de taki dëen taa: “Masa o, luku. U abi tu ufangi aki kaa.”

Hën Masa Jesosi taki da de taa: “Aaa, wë un boo disa di oto ufö.”

Aki Masa Jesosi ta begi.

Mat. 26:36-46; Maik. 14:32-42

³⁹ A baka u di dë, hën Masa Jesosi ku dee bakama fëen go a döö. Hën de nango tefa de go dou a di kuun de ta kai Oleifi Kuun, kumafa de bi guwenti.

⁴⁰ Nöö di de go dou a di kamian, hën a taki da de taa: “Un begi e, dee sëmbë, be di tesi di ta ko a unu aki an musu wini unu.”

⁴¹ Nöö hën a waka kumutu dë go a wan së buka. A go longi tjika kuma ka wan sëmbë sa hiti kodjo dou.

Nöö hën a tjökö kini a goon dë begi Masa Gadu. A taa: ⁴² “Taata o, gaan tangi mi begi i, luku di soni dë a mi liba aki. Nöö ee i feni ën bunu nöö un boo du ën a wan oto fasi. Biga a hebi da mi poi. Ma fa mi taki aki seei, na du kumafa mi kë e, ma du kumafa i kë.”

⁴³ Nöö di juu dë hën a si wan basia u Masa Gadu Köndë ko nëen ko dëen kaakiti.

⁴⁴ Ma nöö hën di soni ko hebi nëen liba möön tee an saanfa faa du. Hën a ko begi möön taanga eti tee di suwa fëen ko dë kuma buuu ta koti ta kai a goon.

⁴⁵ Nöö di a kaba u begi, hën a hopo toona go a dee bakama fëen. Nöö di a go dou, hën a si de tuu ta duumi. Biga tjali bi kisi de poi.

⁴⁶ Nöö hën a taki da de taa: “Duumi un ta duumi sö nö, womi? Wë un hopo e, nöö un begi Masa Gadu faa musu heepi unu fu di soni di ta ko a unu aki an musu wini unu.”

Aki de ko kisi Masa Jesosi.

Mat. 26:47-56; Maik. 14:43-50; Joh. 18:3-11

⁴⁷ Nöö an kaba u fan seei, hën de bia luku hën de si wanlö hia sëmbë ta ko. Nöö fa de ta ko dë, Judasi di bakama u Masa Jesosi dë a fesi, nöö hën a waka ko zuntu ku Masa Jesosi faa musu bosi ën.

⁴⁸ Hën Masa Jesosi hakisi ën taa: “Womi Judasi, andi wë, baa? Ku bosi i ta sei Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki nö?”

⁴⁹ Nöö hën dee bakama fu Masa Jesosi hakisi ën taa: “Masa o, andi u musu du? U musu tei sëufangi heepi i kii dee sëmbë aki ö?” ⁵⁰ Nöö fa u mbei dë, nöö hën wan u dee bakama koti di letisë jesi u wan u dee futuboi u di Kaba Hei Begima belim puu.

⁵¹ Nöö hën Masa Jesosi taa: “Womi, nönö. Na du sö e.” Nöö hën a go panjan di jesi u di sëmbë hën a ko bunu baka.

⁵² Nöö hën a fan ku dee Gaan Begima ku dee hedima u dee sodati dee ta luku di Wosu u Gadu, ku dee Gaan Womi dee ko dë, a taa: “Dee sëmbë, faandi mbei un ko a mi aki ku ufangi ku kodjo kuma un ta ko kisi wan bookoköndëma di ta kii sëmbë?” ⁵³ Biga mi ku unu

bi ta dë hiniwan daka a di Wosu u Masa Gadu, ma na wan daka un buta maun a mi taa woon kisi mi tja go a kuutu. Nöo hën un ko a mi aki tide sö nö?

“Ma wë antoobi, awaa di juu fuunu ku didibi dou, biga hën a’ taki a di mindi aki.”

Aki Petuisi fia taa an sabi

Masa Jesosi.

Mat. 26:57-58, 69-75; Maik. 14:53-54, 66-72; Joh. 18:12-18, 25-27

⁵⁴ Wë nöo di Masa Jesosi fan sö te a kaba, hën de kisi ën gbolou panjan. Hën de tjëen go tee a di Kaba Hei Begima pisi. Nöo fa de nango dë, hën Petuisi seei ta waka saapisaapi nango a de baka. ⁵⁵ Nöo hën de nango tefa de go dou hën de tja Masa Jesosi go a wosu dendu.

Ma nöo de bi mbei wan gaan faja a di djai dendu, nöo hia sëmbë bi sindo naandë ta këndë faja. Nöo di Petuisi ko dou, hën a go sindo a dee sëmbë bandja ta këndë faja tu.

⁵⁶ Nöo hën a sai dë te wan pisi. Hën wan mujëë ta wooko a di wosu ko si ën a di faja bandja naandë, nöo hën a luku ën diin sö. Hën a taa: “Huun, di womi aki, mi si kuma di sëmbë de tja ko aki dë sëmbë fii.”

⁵⁷ Hën Petuisi fia taa: “Ambë? Mi? Di sëmbë dë, ma sabi ën!” ⁵⁸ Te wan pisi hën wan oto sëmbë ko dou dë möön. Hën a taa: “Wë womi, di fasi mi si i aki, i musu u dë wan u dee sëmbë u di womi naandë.”

Hën Petuisi toona fia möön taa: “Nönö womi, di sëmbë un ta taki dë, ma sabi ën e! Na kai mi në mökisi ku ën.”

⁵⁹ Nöo kuma baka wan juu langa sö, hën wan otowan ko dou dë möön. A taa: “Huun? Di womi aki, a musu dë sëmbë u di womi dë, biga a dë Galilea sëmbë.”

⁶⁰ Hën a taa: “Nönö e, dee sëmbë. Mi taki e, di sëmbë dë ma sabi soni fëen e! Un disa mi ku soni fëen!” Nöo di a taki sö, nöo hën wë di ganian bai kanda kënkenjënkeën.

⁶¹ Di juu dë, hën Masa Jesosi bia luku ën diin. Nöo Petuisi ko pakisei di woto di a bi taki dëen taa: “Womi, a di ndeti aki seei ufö ganian kanda, nöo joo fia dii pasi taa ja sabi mi.”

⁶² Nöo hën wë a kule kumutu go a döo, hën a go bai këë te a bigi. Di disa di a disa Masa Jesosi dë, nöo hën wë hati ën sö.

Aki dee hedima u dee Isaëli sëmbë kuutu Masa Jesosi.

Mat. 26:59-68; Maik. 14:55-65; Joh. 18:19-24

⁶³ Ma nöo fa de kisi Masa Jesosi tja go buta naandë, nöo hën dee sëmbë sai dë ta watji ën. De ta hoi ën a sipootu ta naki ën wanwan böö. ⁶⁴ Nöo hën de tei wan koosu hën de tai ën wojo tapa. Hën de ta naki ën ta hakisi ën taa: “Ee Gadu ta fan ku i tuu, nöo i taki da u ambë naki i?” ⁶⁵ Nöo hën de ta kosi ën peipei takutaku kosi tefa a tjika de.

⁶⁶ Nöo hën di dobooko fëen, mamate biten, nöo hën dee Gaan Womi ku dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti, hën de ko makandi fu de kuutu a Masa Jesosi liba awaa. Nöo hën de go tei ën tja ko. ⁶⁷ Nöo hën de hakisi ën taa: “Wë unfä i ta pakisei fii seei, fa i dë aki? I da di Paamusi Könu nö? Taki da u.”

Hën a piki de taa: “Wë ee mi taki da unu seei, wan o kë biibi mi e. ⁶⁸ Nöo ee mi hakisi unu wan soni tu, nöo wan o piki mi. ⁶⁹ Ma wan soni nöo mi sa taki da unu taa, fu kumutu a di ten aki nöo Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki o dë sindosindo a letimaun së u Masa Gadu ka a dë ku di gaan kaakiti fëen.”

⁷⁰ Nöo hën de tuu hakisi ën taa: “Wë womi, fa i fan dë, nöo i da di Mii u Gadu nö?”

Hën a taki da de taa: “Wë, leti kumafa un taki dë, nöo sö nöo a dë e.”

⁷¹ Nöo hën de tuu bai taa: “Söö. Un toobi u abi fu de tja kaagi fëen ko da u möön? Biga u seei jei nëen seei buka fa a taki. A taa hën da Masa Gadu Mii. U feni soni fuu kii ën awaa.”

23

Aki de tja Masa Jesosi go a Gaama Pilati ku Könu Helodi.

Mat. 27:1-2, 11-14; Maik. 15:1-5; Joh. 18:28-38

¹ Nöo hën hii dee sëmbë tuu hopo vu taanpu. Hën de tei Masa Jesosi, hën de tjëen go a Gaama Pilati, di hedima u di köndë. ² Nöo di de ko dou, hën de seti kaagi ën taa: “Di sëmbë i si aki sô, a ta tja gaan toobi ko a di köndë e, ta bia sëmbë hedi ku dee lei fëen. A taa wa musu paka di Gaan Könu lanti möni möön. Nöo a taki taa hën da di Keesitu, di Paamusi Könu di Masa Gadu bi taa a o manda da u.”

³ Nöo hën Pilati hakisi ën taa: “Womi, i da di könu u dee Dju sëmbë tuu nö?”

Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Leti kumafa i taki dë, sô nöö a dë.”

⁴ Nöo hën Pilati taki da dee Gaan Begima ku hii dee oto sëmbë dee ko naandë taa: “Wë di sëmbë aki, ma feni föutu nëen u mi sitaafu ën e.”

⁵ Ma nöö hën dee sëmbë tuu ta piki nöömö taa: “A ta tja gaan toobi ko a hii di köndë ku di lei fëen e. Biga a seti a Galilea hën a ta waka ta lontu hii dee köndë teefa a ko dou ku ën a u a Judea aki.”

⁶ Wë nöö di Pilati jei sô, hën a hakisi ee Jesosi dë sëmbë u Galilea. ⁷ Biga Pilati seei aan taki a Galilea, ma Könu Helodi hën abi taki ala. Nöo hën de piki ën taa: “Aai, a dë sëmbë u Galilea.”

Nöo di Pilati ko jei sô, hën a mandëen go a Könu Helodi be hën kuutu soni fëen. Biga a di juu dë di könu bi dë leti a Jelusalen dë tu.

⁸ Wë nöö di Könu Helodi si Masa Jesosi ko dou, hën a wai. Biga a bi ta jei fëen nöömö, ma hën ku ën an bi miti wan daka. Nöo fa de miti dë nöö a bunu dëen, biga kandë a sa du wan foombo soni dëen be a si.

⁹ Nöo hën di könu hakisi Masa Jesosi wanlô hia soni faa konda dëen, ma Masa Jesosi an piki ën. A dë fëen pii.

¹⁰ Nöo hën dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti djombo tei fesi ta konda sëmëni soni fëen ku hatiboonu da di könu.

¹¹ Hën di könu ku dee sodati fëen, hën de lafu Masa Jesosi te a bigi, ta wisiwasi ën ta mbei ën fa. Hën de bisi wan gaan waiti koosu dëen kumafa könu ta bisi, hën de toona mandëen go a Gaama Pilati baka.

¹² Nöo a di daka naandë seei Gaama Pilati ku Könu Helodi ko mati, ma a fesi de bi dë felantima.

Aki de piki taa Masa Jesosi

musu dëdë.

Mat. 27:15-26; Maik. 15:6-15; Joh. 18:39-19:16

¹³ Nöo hën Pilati kai hii dee Gaan Begima ku dee hedima u Isaëli ku hii dee oto sëmbë ko nëen makandi. ¹⁴ Hën a taki da de taa: “Wë un tja di sëmbë aki ko a mi taa a du hogi. Un taa a ta tja gaan toobi ko a di köndë. Ma fa mi luku ën ta hakisi ën soni a unu fesi aki, nöö ma si taa a du dee soni un ta konda dë e. Nöo ma si föutu nëen. ¹⁵ Nöo Könu Helodi seei an bi feni föutu nëen tu, biga a toona mandëen ko a u aki baka. An du wan wojo hogi tjika faa musu dëdë e. ¹⁶ Fëen mbei mi o sitaafu ën nöö, nöö mi o toona puu ën da unu.” [¹⁷ Wë biga hiniwan jaa a di piizii aki dendu di Gaama bi guwenti u puu wan sëmbë a dunguwosu da dee Isaëli sëmbë.]

¹⁸ Ma nöö di a taki taa a o puu Masa Jesosi da de, nöö hën hii dee sëmbë tuu fiaa bai taa: “Nönö e, nönö! Kii ën puu dë! Balabasi, hën i musu puu da u.” ¹⁹ (Wë nöö di Balabasi aki, hën de bi buta a dunguwosu fu wan gaan toobi a bi tja ko a di köndë, bifö a bi kii sëmbë tu.)

²⁰ Ma Pilati bi kë puu Masa Jesosi. Nöo hën a taa: “Jesosi, hën mi o puu e, biga ma si di föutu di a du!”

²¹ Ma de ta bai nango nöömö taa: “Kii ën! Pekëen a lakpa pau kii!”

²² Nöo hën a toona hakisi de möön di u mbei dii pasi taa: “Wë un hogi seei a bi du? Biga ma feni na wan kodo soni nëen fu mi mandëen go kii. Fëen mbei mi o sitaafu ën nöö, nöö mi o puu ën be a go.”

²³ Ma dee sëmbë ko bai möön taanga eti taa de musu pekëen a lakpa pau kii. De ta bai ta kai olo teee kamian ta mbei wajawaja. Nöo Pilati an ko saanfa u du möön. ²⁴ Nöo hën mbei a taki da de taa: “Söö. Wë ma sabi möön e. Fa un kë du nöö un du.”

²⁵ Nöo hën a puu di sëmbë di de kë da de. Di sëmbë dë, hën de bi buta a dunguwosu fu di a bi kii sëmbë nöö a bi tja gaan toobi ko a di köndë tu. Ma di hën de kë, hën a puu ën a dunguwosu. Ma Masa Jesosi, hën a disa da de fu de du ku ën kumafa de kë.

Aki de peka Masa Jesosi

a di lakpa pau.

Mat. 27:32-44; Maik. 15:21-32; Joh. 19:17-27

²⁶ Nöo hën de ta tja Masa Jesosi nango tee wan pisi hën de miti ku wan sëmbë de ta kai Simon fu di köndë de ta kai Sileni. A bi kumutu a kamian ta ko a ganda, hën de miti ku ën a pasi. Nöo hën de kisi ën panjan taa a musu tja di lakpa pau u Masa Jesosi dëen. Hën de hopo ën buta nëen baka, hën a ta tjëen dëen.

²⁷ Wë nöö di juu dë, nöö sëmëni sëmbë ta waka nango a Masa Jesosi baka, womi ku mujëe tuu. Nöo tjali fëen kisi de tee dee mujëe ta bai ta këë.

²⁸ Nöo hën Masa Jesosi bia luku de, hën a taki da de taa: “Un dee mujëe mii u Jelusalen aki, wan këë u mi hedi e. Ma un musu këë fuunu seei ku dee mii fuunu hedi. ²⁹ Biga abiti möön nöö wan sitaafu ten o ko, nöö sëmbë o dë ta taki taa: ‘Ee maingë, di ten di u dë aki, a bunu da dee mujëe dee an pai mii wan daka, ku dee mujëe mii dee na a’ miii a maun.’

³⁰ Biga a di lö ten dë, nöö hia sëmbë o dë ta bai taa: ‘Dee gaan kuun aki eee, gaantangi, un kai ko a u liba ooo.’ Nöo de o taki da dee piki kuun taa: ‘Gaantangi, un kai ko tapa u, be soni fuu an dë a di goonliba aki möön. Biga di ten aki hogi tumusi.’

³¹ “Wë biga ee ku di kuwakuwa pau de ta du sö, nöö di dëedëe pau wë?” Sö Masa Jesosi taki da dee mujëe.

³² Wë nöö fa de ta tja Masa Jesosi nango dë, nöö de ta tja tu oto sëmbë tu fu de go kii ku ën makandi. De tu sëmbë naandë bi du gaan hogi a di köndë.

³³ Nöo hën de nango te de ko dou a di kamian de ta kai Hedibonu. Nöo hën de peka Masa Jesosi ku de tu hogi sëmbë dë a lakpa pau, nöö hën de hopo de taanpu a pë, wan dë a Masa Jesosi letimaun së, di otowan dë nëen töötömaun së, Masa Jesosi dë a de mindi.

³⁴ Nöo hën Masa Jesosi taa: “Taata o, na hoi dee sëmbë ta kii mi aki a bëë e, biga de an saandi de ta du.”

Nöo hën dee sodati tuwë lötu paati dee koosu fëen.

³⁵ Nöo sëmëni sëmbë bi sai dë taanputaanpu ta luku dee soni ta pasa. Dee hedima u di köndë seei dë a dendu tu, nöö de ta wisiwasi ën ta mbei ën fa. De taa: “A bi heepi oto sëmbë ta du de gaangaan bunu, nöö be a heepi ën seei tu, ee hën da di Keesitu, di Paamusi Könu.” Sö dee hedima ta taki. ³⁶ Nöo söseei dee sodati ta mbei ën fa tu. De tja gandji win u ko dëen fa a bebe. ³⁷ Hën de taa: “Ee i da di könu u dee Dju sëmbë tuu, nöö i heepi i seei be i kumutu naandë.”

³⁸ Nöo de sikifi wan soni peka a di lakpa pau hedi taa: DISI DA DI KÖNU U DEE DJU SËMBË.

³⁹ Nöo söseei wan u dee sëmbë di de peka ku Masa Jesosi a di lakpa pau naandë ta kosi ën tu. A taki dëen taa: “Womi, ee i dë di Paamusi Könu di Masa Gadu manda da u aki, nöö i puu i seei a di lakpa pau e, nöö i ko puu u tu.”

⁴⁰⁻⁴¹ Ma di otowan gandji dëen taa: “Womi, fa i si mi ku i ta kisi di sitaafu aki, u ta kisi ën leti kumafa a fiti, biga u bi du hogi tumusi. Ma di sëmbë aki sö, hën an bi du hogi möönsö. Nöo fa i ta kosi ën dë, ja ta fëëë Gadu nö? Ja sabi taa u tuu o dëdë aki nö?”

⁴² Nöo hën a bia fan ku Masa Jesosi taa: “Jesosi o, gaantangi mi begi i, te i tei di Könu Tii fi nöo i mēni mi e.”

⁴³ Nöo hën Masa Jesosi piki ën taa: “Antoobi. Mi taki da i gbelin taa tide seei mi ku i o dē makandi a di waiti kamian u Masa Gadu de ta kai Paladēisi.”

Aki Masa Jesosi dēdē.

Mat. 27:45, 56; Maik. 15:33-41; Joh. 19:28-30

⁴⁴ Hën de sai dē te tuwalufu juu sonuati, nöo hën kamian ko dungu tee a dē kuma ndeti. Nöo hën a tan sō tee di dii juu sapate, ⁴⁵ sonu seei an jabi möönsö.

Nöo hën di gaan koosu di bi tapa di Kaba Hebi Kamian u di Wosu u Masa Gadu tēnē leti mindi puu tu pisi.

⁴⁶ Nöo hën Masa Jesosi bai ku taanga tōngö taa: “Taata o, gaantangi, tei di Akaa u mi e. Mi disēen da i.” Nöo fa a fan dē, hën böö fēen koti. A dēdē pii.

⁴⁷ Nöo di di oposii si fa hii soni pasa, nöo a bigi dēen te na soni. Hën a bia gafa Gadu taa: “Aai oo dee sēmbē, di sēmbē i si aki sō, a bi dē wan gaan bumbuu sēmbē a Gadu wojo e.”

⁴⁸ Nöo di dee hia sēmbē dee bi ko naandē si fa hii soni pasa, hën de naki maun a de hati taa: “Ee, aai maingē, di soni pasa aki, a hogi. A tjali da u.” Nöo hën de paaja go a wosu.

⁴⁹ Nöo dee mati u Masa Jesosi ku dee mujēē dee bi kumutu a Galilea ko ku ën a Judea dē, de bi dē taanputaanpu te a wan sē ala ta luku fa hii soni ta pasa ku ën.

Aki de bei Masa Jesosi.

Mat. 27:57-61; Maik. 15:42-47; Joh. 19:38-42

⁵⁰⁻⁵¹ Nöo wan gaan kuutuma u dee Isaēli sēmbē bi dē de ta kai Josēfu, nöo a di köndē de kai Alimatea a ta libi. Nöo a dē wan bumbuu sēmbē, hii sēmbē ta lesipeki ën. Nöo a dē wan sēmbē ta luku fu Masa Gadu musu ko hopo di Tii fēen a di köndē. Nöo di ten de ta kuutu u kii Masa Jesosi dē, nöo hën an bi dē wan ku de a dee soni de ta taki dē.

⁵² Nöo di di womi aki si taa Masa Jesosi dēdē, nöo hën a go a Pilati go begi ën faa dēen di dēdē go bei. ⁵³ Nöo hën a dēen pasi.

Nöo hën a go puu Masa Jesosi a di lakpa pau, hën a lolu ën ku wan gaan limbo koosu. Nöo a bi abi wan njunjun baaku de bi diki a sitonu dendu u de bei sēmbē, ma de an bi bei sēmbē nēen wan daka eti. Nöo naandē a tja Masa Jesosi go bei.

⁵⁴ Wē nöo a di daka naandē de ta seeka soni u de njan di saba, biga a di sapate juu dē di saba o kai a goon. ⁵⁵ Nöo dee mujēē u Galilea dee bi ko ku Masa Jesosi naandē, hën de go ku Josēfu fu de musu luku unsē de buta di dēdē sinkii u Masa Jesosi. ⁵⁶ Nöo hën di de si kaa, nöo hën de bia toona. Nöo hën de go seeka sumēē suti soni, u de tja go lobi a di dēdē sinkii u Masa Jesosi [kumafa di guwenti bi dē te wan sēmbē dēdē]. Ma di de si taa saba kai a goon kaa, nöo hën de disa hii soni, hën de go dē pii ta böö, kumafa di wēti u dee Isaēli sēmbē bi dē.

24

Aki Masa Jesosi weki a dēdē.

Mat. 28:1-10; Maik. 16:1-8; Joh. 20:1-10

¹ Nöo hën a di sonde mamate biten, hën dee mujēē hopo. Hën de tei dee soni de bi seeka buta naandē fu de tja go sakwi a di dēdē sinkii u Masa Jesosi, nöo hën de go a di kamian ka de bi bei Masa Jesosi. ² Ma nöo di de go dou, hën de si di baaku jabijabi hooo. Di gaan sitonu de bi tapa di geebi bi logoda kumutu a di baaku buka. ³ Nöo hën de denda go a di baaku dendu, ma nöo de an si di dēdē sinkii u Masa Jesosi naandē möön. ⁴ Hën de bai: “Huun? Wē andi pasa maingē? Unsē de tjēen go?”

Nöo fa de ta fan dē, te u de kē mēni, hën de si tu womi sēmbē dē taanputaanpu leti a de bandja naandē. De dē ku gaan limbo koosu a de sinkii ta koti faja te na soni. ⁵ Nöo hën de panta tee, de saka kai ku kini tapa de fesi a goon.

Nöö hën dee basia taki da de taa: “Dee mujëë, andi mbei un ko suku wan libisëmbë a geebi dendu? ⁶ Di sëmbë un ta suku an dë aki e. A hopo kumutu a dëdë. Wë nöö un pakisei dee oto a bi taki da unu, di unu ku ën bi dë a Galilea ala. ⁷ Biga a bi taki da unu taa de o tja di Sëmbë di ko dë Libisëmbë Mii go sei da dee hogihati sëmbë. Nöö de o pekëën a lakpa pau kii, ma nöö a di u dii daka fëën a o toona weki hopo baka. Na sô a bi taki nö?”

⁸ Wë nöö di dee basia taki sô kaa, hën dee mujëë ko mëni fa Masa Jesosi bi taki awaa. Hën de taa: “Aai, sô a bi taki da u tuu.”

⁹ Nöö hën de bia toona go. Hën de nango tee a de ëlufu bakama u Masa Jesosi ku dee oto sëmbë fëën, nöö hën de konda di soni da de taa sô wan soni de go si.

¹⁰ Wë nöö dee mujëë dee konda di soni naandë, wan u de de ta kai Malia Magidala, di otowan da Johana, di otowan möön da Malia di mama u Jakobosi, ku wanlô oto mujëë möön dee bi dë ku de naandë. De wë go konda di buka da dee tjabukama u Masa Jesosi.

¹¹ Ma dee sëmbë an kë biibi, biga de feni taa dee soni de ta taki dë, na bumbuu soni. Sôsô soni de ta taki.

¹² Ma nöö hën Petuisi hopo, hën a kule go a di geebi. Nöö di a go dou, hën a bendi luku a di baaku dendu, hën a si dee koosu dee bi dë a Masa Jesosi sinkii leti dë. Nöö hën a bia toona go a wosu. Di soni foombo ën tee a taa: “Ee maingë, andi seei miti u aki? Andi pasa?”

Aki Masa Jesosi miti ku tu sëmbë nango a Emausu.

Maik. 16:12-13

¹³ Wë nöö a di daka dë seei, hën tu u dee sëmbë bi ta waka a Masa Jesosi baka kumutu a Jelusalen dë nango a wan köndë de kai Emausu. An longi ku Jelusalen tumusi, ma a sa dë kuma wan teni-a-fö kilomëti sô fu waka. ¹⁴ Nöö di de nango, hën de ta da oto u de a pasi ta taki dee soni dee bi pasa ku Masa Jesosi.

¹⁵ Nöö hën de nango te wan pisi, nöö hën de si wan sëmbë ko ta waka ku de a di pasi. De si di sëmbë, ma de an sabi taa Masa Jesosi hën di dë. ¹⁶ A bi dë kuma wojo u de bi tapa u de an si ën sabi.

¹⁷ Te wan pisi, hën di sëmbë hakisi de taa: “Wë, dee sëmbë, un oto un ta da a pasi taangataanga sô? Andi du unu?” Hën de taanpu pii ku tjali.

¹⁸ Nöö hën wan u de de ta kai Kelopasi mbei: “Huun? Wë nöö ja jei di gaan soni di bi pasa a Jelusalen a dee daka aki nö? A sa kë taa wakama i dë mbei ja jei ën nö?”

¹⁹ A taa: “Andi pasa?”

De taa: “Ja jei di soni fu di sëmbë de kai Jesosi u Nazalëti nö? A bi dë wan tjabukama u Masa Gadu ta du foombo wooko ta lei sëmbë ku kaakiti leti kuma hën abi di lei. Masa Gadu ku hii sëmbë bi feni ën taa a dë wan gaan hei sëmbë a goonliba. ²⁰ Ma dee Gaan Begima ku dee hedima fuu tjëën go a di Gaama faa kuutu ën, nöö hën wë Gaama piki taa a musu dëdë. Nöö hën de pekëën a lakpa pau kii. ²¹ Wë u bi pakisei taa hën sa dë di sëmbë di bi o puu u dee Isaëli sëmbë a dee fuka fuu, ma nöö tide mbei dii daka kaa di de kii ën.

²² “Ma na di dë nöö, ma tide wanlô mujëë sëmbë fuu ko taki wan foondo soni da u. De taa a di mamate biten, de go a di baaku ka de bi bei ën. ²³ Ma nöö di de go luku, de an si di dëdë sinkii fëën naandë möön. Hën de toona ko taki da u taa de si basia u Masa Gadu Köndë naandë. Nöö dee basia taki da de taa Jesosi dë ku libi, a weki baka. ²⁴ Nöö wantu sëmbë fuu kule go a di geebi go luku tu. Hën de go si di baaku hooo leti kumafa dee mujëë bi taki da de, ma de an si Jesosi.”

²⁵ Nöö hën Masa Jesosi taki da de taa: “Ma dee sëmbë aki, unfa un don gaanfa sô? Andi mbei a taanga da unu sô fuun biibi dee soni dee tjabukama u Masa Gadu bi taki? Biga hii dee soni aki tuu de bi taki a fesi kaa. ²⁶ Nöö un bi musu sabi taa di Paamusi Könu bi musu fu pena sô bifô a sa go sindo a di könubangi fëën.” ²⁷ Nöö hën a seti taki a dee soni liba, dee Mosesi ku dee oto tjabukama u Masa Gadu bi sikifi buta dë. A mbei de ko fusutan hii dee soni fëën seei tuu dee bi dë sikifikifi a Gadu Buku.

²⁸ Nöo hën de ta fan di fan nango tefa de ko zuntu ku di köndë ka dee sëmbë nango, nöo hën Masa Jesosi mbei kuma a kē pasa go fëen.

²⁹ Hën dee sëmbë begi ën taa: “Mati o, gaantangi, tan ku u aki. Na pasa go, biga a ko lati kaa. Ndeti.” Nöo hën a piki hën a waka go ku de a wosu.

³⁰ Nöo hën de ko sindo a tafa fu de njan. Nöo hën Masa Jesosi tei di bëëë, hën a da Masa Gadu tangi te a kaba, nöo hën a booko di bëëë paati da de. ³¹ Nöo di juu dë, hën wojo u de ko limbo gbegeedee awaa. De ko sabi taa di sëmbë i si de ta si aki, nöo Masa Jesosi wë. Ma te u de kē mēni, nöo de an si ën möön. A go djee.

³² Nöo hën de taki ku deseei taa: “Hooo, aai baa, luku fa hati fuu bi fii piizii di a ta fan ku u a di pasi ta puu Gadu Buku da u.”

³³ Nöo di juu dë seei, hën de hopo bia toona go a Jelusalen baka. Nöo naandë de go miti ku dee ëlufu bakama u Masa Jesosi ku dee otowan makandi. ³⁴ Nöo di de dou, hën dee sëmbë taki da de taa: “Dee sëmbë aki o, Masa Jesosi hopo kumutu a dëdë tuu, biga Simon seei si ën.”

³⁵ Nöo hën dee sëmbë seei toona konda hii soni da de wante. De seti ku dee soni bi pasa ku de a pasi, di de nango a Emausu tefa de dou a wosu. Hën de toona konda fa de go sindo u njan, ku di fa Masa Jesosi booko di bëëë paati da de nöo hën wojo u de ko limbo fu de sabi taa hën di dë.

Aki Masa Jesosi ko a dee bakama fëen, be de si ën.

Mat. 28:16-20; Maik. 16:14-18; Joh. 20:19-23; Tjab. 1:6-8

³⁶ Ma nöo dë an kaba u fan seei, nöo te u de kē si nöo Masa Jesosi dë taanputaanpu a de mindi dë pii. Nöo hën a da de odi, a taa: “Dee sëmbë, Masa Gadu musu dë ku unu ta da unu böö e.”

³⁷ Ma nöo fa de si ën dë, nöo de panta seei. De fëëë biga de mēni taa jooka de ta si dë.

³⁸ Nöo hën a hakisi de taa: “Wë andi du unu un ta panta gaanfa sö? Andi mbei wan kē biibi? ³⁹ Biga luku mi maun ku mi futu aki [ka de bi peka mi]. Mi seepi wë dis i e. Nöo un ko panjan mi fii luku. Biga jooka an ta abi mbeti, an ta a’ bonu kumafa un si mi abi aki.”

⁴⁰ Wë nöo di a taki sö da de kaa, nöo hën a lei de hën maun ku hën futu. ⁴¹ Nöo di soni bigi da de te na soni. A da de piizii te kuma de an sa biibi ën.

Nöo hën a hakisi de taa: “Wan abi soni u njan aki nö?”

⁴² Hën de taki aai. Nöo hën de tei wan pisi fisi jasajasa hën de dëen. ⁴³ Nöo hën a tei ën njan leti a de wojo dë, be de si.

⁴⁴ Nöo hën a taki da de taa: “Wë hii dee soni aki tuu mi bi taki da unu di ten mi ku unu bi dë e, taa sö dee soni o pasa ku mi leti kumafa de dë sikifisikifi a dee buku u Mosesi ku dee tjabukama, ku di Kanda Buku.” ⁴⁵ Nöo hën a mbei de wojo ko limbo fu de musu fusutan di Buku u Gadu.

⁴⁶ A taki da de taa: “Sö nöo a dë a di Buku e, taa di Paamusi Könu musu pena te a dëdë, ma a di u dii daka fëen a o weki hopo baka a dëdë. ⁴⁷ Nöo di Buku taki tu taa de musu konda soni fëen da hii sëmbë, be de bia de libi ko ta waka nëen baka, be Gadu an hoi dee hogilibi u de a bëë möön. Nöo a Jelusalen fosu de musu seti konda di Buka, nöo de musu kondëen da hii pei nasiön sëmbë u goonliba. Sö a dë sikifisikifi a di Buku kaa.

⁴⁸ “Wë nöo unu wë da dee sëmbë dee musu kondëen e. Biga unu da dee kotoigima dee si hii dee soni pasa aki tuu. ⁴⁹ Ma nöo fa mi ta da unu di wooko aki, nöo un musu luku te di kaakiti di mi Tata bi paamusi unu ko ufö. Biga mi o mandëen ko da unu. A Jelusalen aki un musu dë ta luku ën e, fu te Gadu mandëen ko a unu liba.”

Aki Masa Jesosi hopo go a liba.

Maik. 16:19-20; Tjab. 1:9-11

⁵⁰ Nöo a baka u di dë, nöo hën de ta waka nango te de ko zuntu ku di köndë de kai Betania. Nöo hën a hopo maun a de liba hën a begi da de. ⁵¹ Nöo an kaba seei, hën Masa Gadu tei ën tja go a liba.

⁵² Nöö hën de fika dë ta wai ku ën ta gafëen te wan pisi, nöö hën de bia toona go u de a Jelusalen baka ku gaan wai.

⁵³ Nöö hën de go sai dë a di Wosu u Masa Gadu ta gafa Gadu ta dëen tangi nöömö.

Dee woto u Masa Jesosi dee Johanisi sikifi

Wan wöutu a fesi.

Söö. Wë disi da di u fö pampia di ta taki u di libi u Masa Jesosi ku dee soni dee a fan di a bi dë a goonliba aki. Nöö wan u dee möön gaan mati fëen di bi ta waka ku ën hiniwanten, hën sikifi ën.

Nöö fa Johanisi mbei di pampia aki, nöö a tooka gaanfa ku di u Mateosi ku di u Maikusi ku di u Lukasi. Biga sëmëni gaan soni de oto dii sëmbe taki Johanisi an taki, kuma di fa Masa Jesosi bi go a di sabana hën didibi ko tesi ën, ku di fa hën ku de dii bakama fëen bi go a di kununu liba hën a ko tooka a de wojo. An taki di fa Masa Jesosi ku dee bakama fëen bi sindo njan di lasiti njan. An taki andi di diingi ku di bëëë kë taki di de bi njan a di Pasika daka dë. An taki kumafa a bi go begi a di djai de kai Gëtiseimani. Dee lö oto naandë an dë a di pampia u Johanisi aki seei.

Ma a di pampia aki nöö i sa lesi fa Masa Jesosi bi fan ku Nikodemusi di bi ko nëen a ndeti, ku di fa a fan ku di Samalia mujëe a di baaku wata. A di pampia aki i sa si fa a weki Lazalosi a dëdë. Di pampia aki ta konda finifini tu dee soni ku dee soni Masa Jesosi taki da dee bakama fëen bifö a dëdë, faa kötö de hati.

Nöö a 20:31 u di pampia aki, Johanisi seei taki faandi mbei a sikifi ën. A taa a sikifi ën fu te sëmbe lesi ën, nöö de musu biibi taa Masa Jesosi hën da di Könu di Gadu paamusi taa a o manda ko a goonliba faa heepi libisëmbë. Hën da di Womi Mii u Gadu seei. Biga te i biibi sö kaa, nöö joo feni di libi u teego a Gadu.

A di pisi aki, de o taki soni u di Sëmbë de kai Di Wöutu u Gadu.

Söö. Wë dee sëmbe, mi da unu piimisi e, taa mi kë konda wan gaan soni da unu aki. ¹⁻² A dë sö taa bifö hii soni u mundu bi seti, nöö di Sëmbë de ta kai di Wöutu u Gadu bi dë gaanduwe kaa. Nöö di Sëmbë dë ku Gadu bi dë makandi. Hën seei wë bi da Gadu e. ³ Hën mbei hii dee soni dee dë a mundu tuu. Biga na wan soni seei dë di ko fëen seei, söndö hën mbei ën. ⁴ Hën abi libi, nöö te wan sëmbe i feni libi nëen kaa, nöö i kumutu a dungu ko a limbo. Biga hënseei da di limbo. ⁵ Nöö di limbo dë ta sëndë seei a di dungu. Hii fa i si di dungu ta mbei möiti u tapëen, ma an sa tapëen möönsö.

⁶ Söö. Wë u dë te wan pisi, hën wë Masa Gadu manda wan womi de kai Johanisi ko, ⁷ faa konda soni a fesi u di Limbo di o ko abiti möön. Nöö fa a o konda soni fëen dë, a o kondëen fu hii sëmbe musu jei, be de biibi dee soni a o taki. ⁸ Ma nöö di Johanisi dë, nëen da di Limbo eti e, ma ko a ko nöö faa konda dee soni dee a sabi u di Sëmbë di da di Limbo. ⁹ Biga di Sëmbë di o ko dë, hën da di tuutuu Limbo di sa limbo hiniwan sëmbe wojo. Nöö abiti möön nöö a o ko a lanti wajaa u si.

¹⁰ Nöö di Sëmbë di u ta konda soni fëen aki, nöö a ko a di goonliba aki tuu e, di goonliba di hënseei bi mbei. Ma dee sëmbe bi dë a di ten dë, de an bi sabi ambë dëen. ¹¹ Dee Dju sëmbe dee bi musu dë sëmbe fëen seei an tei ën u soni. ¹² Ma tökuseei sëmbe bi dë dee bi tei ën u soni, hën de ko biibi nëen liba. Nöö hiniwan sëmbe di tei ën sö kaa, nöö sö wan sëmbe a da i di leti fii ko miii u Gadu. ¹³ Ma na kumafa de ta pali miii a libisëmbë fasi e. Nönö. Ma fu di Gadu hën o wooko sö a i, nöö hën mbei joo ko miii fëen.

¹⁴ Nöö di Sëmbë u ta konda soni fëen aki di de ta kai di Wöutu u Gadu dë, a ko wan libisëmbë tuu e, nöö hën a ko libi a u mindi fu wan pisiten. Nöö u seei bi si di waiti fëen di a abi. Nöö di waiti u si nëen naandë, a dë di waiti di di wan kodo womi mii u Masa Gaangadu tö nöö sa abi. Biga fa a libi a u mindi aki, nöö nëen u si fa Gadu abi bunuhati u libisëmbë tjika. Nöö nëen u si tu kumafa a sabi hii soni gbelingbelin tjika, leti kumafa a dë a Gadu wojo.

¹⁵ Nöo kumafa u taki dë, Johanisi hën bi ta konda soni fëen. Nöo hën di a si ën, hën a bai taa: “Söö. Un si di Sëmbë dë nö? Hën wë mi bi ta konda da unu taa o ko a mi baka di hebi gaanfa möön mi. Mi, djunsudjunsu aki ufö de pali mi, ma hën a bi dë gaanduwe kaa a mundu. Nöo hën wë i si di dë e!”

¹⁶ Nöo di Sëmbë di i si Johanisi taki dë, nöo u seei ko sabi ën tu e, dee sëmbë. „Hën da Masa Jesosi Keesitu.” Nöo fa di bunuhati fasi u Gadu dë nëen tjika dë, nöo u tuu ta feni sëmëni bunu nëen baka na baka te a hia. ¹⁷ Biga a Mosesi Gadu bi manda dee wëti ko da u fuu hoi. Ma a Jesosi Keesitu a mbei u ko sabi di bunuhati fasi fëen di a abi. Hën a mbei u ko sabi soni gbelingbelin tu, „leti kumafa a dë a Gadu wojo. Sö wanlö gaangaan bunu u feni a Masa Jesosi e.”

¹⁸ Dee sëmbë, fa Masa Gadu sai dë, na wan daka seei libisëmbë si ën ku wojo möönsö e. Ma di wan kodo Womi Mii fëen dë, di hën ku ën dë wan makandi te wata an sa pasa a de mindi, hën mbei u ko sabi ën awaa.

A di pisi aki de manda sëmbë go fini Johanisi di Dopuma.

Mat. 3:1-12; Maik. 1:1-8; Luk. 3:1-18

¹⁹ Wë nöo di juu Johanisi ko dë, nöo dee gaan hedima u Dju bi ta dë a di köndë de ta kai Jelusalen. Nöo hën dee hedima dë manda wanlö begima u Dju ku wanlö oto sëmbë ta wooko ku de makandi a di Gaan Wosu u Masa Gaangadu a Jelusalen dë, u de go hakisi Johanisi ee ambë dëen.

²⁰ Nöo hën dee sëmbë dë nango tefa de go dou a Johanisi, hën de hakisi ën ee hën da di Keesitu, di Heepima di Gadu bi paamusi taa a o manda ko a goonliba.

Nöo Johanisi an ganjan de. A piki de gbelin taa: “Nönö, na mi da di sëmbë dë e.”

²¹ Nöo hën de toona hakisi ën möön taa: “Wë a sa kë taa i da Elia di tjabukama u Gadu, hën weki toona ko nö?” Hën a piki taa: “Nönö, nëen disi e.”

Hën de taa: “Wë di oto Tjabukama di Gadu bi o manda ko wë, hën da i nö?”

Hën a toona piki de möön taa: “Nönö, nëen da mi e.”

²² Hën de taa: “Wë nöo ambë seei da i? Taki da u bumbuu, fuu sa toona go piki dee sëmbë dee manda u ko a i aki. Andi i ta taki fii seei?”

²³ Nöo hën a taa: “Wan bi jei fa di tjabukama u Gadu de kai Jesaaja bi sikifi buta a di Buku u Gadu nö? A taa:

U ta jei wan töngö kuma wan basia ta bai a di sabana taa,

‘Un seeka di pasi oo, be a ko dë tololoo da Masa!

‘Un seeka di libi fuunu buta a tatai liba!’

Wë di sëmbë di Jesaaja bi taki abi di töngö dë, nöo hën wë disi e. Awaa di soni ta pasa kumafa Jesaaja bi taki.” Sö Johanisi piki dee sëmbë.

²⁴ Nöo fa de ko ta hakisi Johanisi dee soni dë, nöo wanlö sëmbë u di Dju keiki paatëi de kai Falisei bi dë a dendu tu. ²⁵ Nöo hën de toona hakisi ën taa: “Wë ja dë di Keesitu. Ja dë Elia. Ja dë di oto Tjabukama tu. Nöo andi mbei i ta dopu sëmbë u du?” Sö de hakisi ën.

²⁶ Hën a taa: “Wë nönö, fa mi ta dopu sëmbë aki nöo an bigi sö e. Biga ku wata nöo mi ta dopu de. Ma wan sëmbë dë a unu mindi di wan sabi, nöo hën o du wan möön gaan wooko. ²⁷ Hën wë mi ta taki da unu taa mi ta seeka di pasi da. Nöo fa a sai dë, a hei teee ma hei tjika fu mi sa dë futuboi fëen seei. Na di susu fëen seei mi sa lusu puu nëen futu.”

²⁸ Nöo di kamian ka de ko ta fini Johanisi dee soni dë, a dë zuntu ku di köndë de kai Betania, a di oto së banda u di lio de kai Joodan Lio. Ala wë Johanisi ta dopu dee sëmbë.

A di pisi aki Johanisi ta taki soni u di Sikapu Mii u Gadu.

²⁹ Nöo di dobooko fëen, nöo hën Johanisi si Masa Jesosi ta waka ta ko nëen. Hën a taa: “Un luku di Sikapu Mii u Gadu dë e. Hën wë Gadu manda faa ko paka fu dee hogi du fu hii libisëmbë „kumafa de ta kii sikapu ta paka paima.” ³⁰ Nöo hën wë mi bi ta konda da unu taa mi ta seeka di pasi da. Nöo a hebi möön mi e. Biga a bi dë gaanduwe kaa bifö de pali mi.

³¹ “Nöö mi seepi tu, ma bi o sabi ën. Ma nöö fu soni fëen musu ko wajaa a limbo da u dee Isaëli sëmbë aki, hën mbei i si mi ko ta dopu sëmbë a di wata aki.” Sö Johanisi taki u Masa Jesosi.

³² Nöö un haika bunu fa Johanisi konda fëen e. A taa: “Mi seepi si di Akaa u Masa Gaangadu saka ko kuma wan pomba ko tan a di Sëmbë dë liba e.

³³ “Nöö ma bi o sabi ën, ma Masa Gadu di manda mi fu mi dopu sëmbë aki, nöö hën bi taki ën da mi a fesi. A taa di sëmbë di mi o si di Akaa fëen saka ko fika nëen liba, nöö hën da di Sëmbë di o dopu sëmbë ku di Akaa u Gadu.

³⁴ “Nöö di soni Gadu taki da mi dë, mi si ën tuu e. Nöö fëen mbei wë mi ta konda da unu gbelingbelin taa di Sëmbë i si dë, hën da di Womi Mii u Masa Gaangadu.” Sö Johanisi taki da de di ten dë.

A di pisi aki sëmbë ta o seti waka

a Masa Jesosi baka.

³⁵ Di dobooko möön, hën Johanisi ku tu u dee bakama fëen dë taanputaanpu a di wan seei kamian naandë. ³⁶ Te wan pisi hën Johanisi si Masa Jesosi ta waka ta pasa, hën a taa: “Un luku di Sikapu Mii u Gadu, hën wë di dë e.” ³⁷ Nöö di de tu sëmbë dë jei a taki sö, nöö hën de tei nëen baka wante ta faakëen.

³⁸ Te wan pisi hën Masa Jesosi bia luku, hën a si de ta ko nëen baka. Nöö hën a hakisi de taa: “Andi un kë sö baa?”

Hën de piki taa: “Wë Labi, wë u kë ko sabi unsë i ta dë.” (“Labi” hën da “Mësitë” a de töngö.)

³⁹ Hën a taa: “Wë antoobi. Un ko luku nöö woon si.”

Nöö hën wë de go. Nöö a di juu ten de go dë, nöö a bi dë kuma fö juu sapate, hën de fika ku ën dë tefa ndeti.

⁴⁰ Wë nöö de tu sëmbë dee go ku Masa Jesosi naandë, wan u de de kai Andiasi, nöö a abi wan baaa fëen de kai Simon. ⁴¹ Nöö hën wë di de kumutu a Masa Jesosi dë, hën Andiasi go nëen baaa Simon wante. Hën a taki dëen taa: “Womi e, womi, u feni di sëmbë baa, di Gadu bi paamusi taa a o manda da u faa ko Könu fuu.”

⁴² Nöö hën a tjëen baaa Simon go a Masa Jesosi. Nöö hën wë di Masa Jesosi si de ko nëen, nöö hën a fan ku Simon taa: “Di mii u Jonasi aki, fa u dë aki de ta kai i Simon. Ma bakaten nöö de o bia ta kai i Kefasi e.” (Nöö Kefasi, hën kë taki “gaan sitonu.” Hën seei da “Petuisi”.)

Aki Nataniëli ko sabi

Masa Jesosi.

⁴³ Nöö di dobooko fëen möön, nöö hën Masa Jesosi kë go a di pisiwata de kai Galilea. Hën a suku wan womi de ta kai Filipi tefa a si ën. Hën a taa: “Womi, mi kë i ko go ku mi e, baa.” ⁴⁴ Nöö di soni mbei a kai Filipi. Biga a dë sëmbë u wan köndë u Galilea de kai Betisaida. Hën da di köndë u Andiasi ku ën baaa Petuisi tu.

⁴⁵ Ma nöö ufö de go, nöö hën Filipi seei go a wan womi de kai Nataniëli, hën a fan ku ën taa: “Womi, u feni di sëmbë di Mosesi ku dee fesiten tjabukama bi sikifi soni fëen e. Di sëmbë dë, hën da Jesosi, di Mii u Josëfu u di köndë de kai Nazalëti.”

⁴⁶ Nöö hën Nataniëli hakisi ën taa: “Ma wan bumbuu soni sa kumutu a Nazalëti nö, womi?”

Hën a piki ën taa: “Wë ko luku nöö joo si.” Hën de hopo nango a Masa Jesosi.

⁴⁷ Nöö hën wë di Masa Jesosi si Nataniëli ta waka ta ko nëen, hën a taa: “Un luku wan sëmbë ta ko aki. Bumbuu Isaëli sëmbë e. Biga aan ten seei a ta ganjan sëmbë möönsö.”

⁴⁸ Nöö hën Nataniëli hakisi ën taa: “Wë unfä i du sabi mi baa?”

Hën a piki ën taa: “Mi bi si i sabi gaanduwe kaa a di ten i bi dë a di figa pau basu, ufö Filipi ko kai i.”

⁴⁹ Nöo di soni bigi da Nataniëli tee, hën a taa: “Ee, aai Mësitë, i da di Mii u Gadu tuu e. I da di Könu fu u dee Isaëli sëmbë.”

⁵⁰ Nöo hën Masa Jesosi taki dëen taa: “Awa, wë di mi taki sö da i taa mi bi si i a di figa pau basu, hën mbei i biibi sö nö? Wë joo si möön gaan foombo soni möön di dë e. ⁵¹ Biga mi taki da unu gbelin, taa a a’ wan ten woon si mundu jabi wajaa, nöo dee basia u Masa Gadu Köndë o kumutu a Mi di ko Libisëmbë Mii aki ta subi nango a Gadu ta saka ta ko.” Sö Masa Jesosi fan ku ën.

2

Aki Masa Jesosi go a wan toou.

¹ Nöo baka tu daka u dee soni u taki dë, nöo hën de hoi wan tööu wosu a di köndë u Galilea de kai Kana, nöo di mama u Masa Jesosi ko a di piizii. ² Nöo de bi kai Masa Jesosi ku u dee bakama fëen tu, fuu ko a di piizii.

³ Nöo hën wë u dë te wan pisi, hën di win u ta bebe ko kaba. Hën Masa Jesosi mama go nëen go taki dëen taa: “Wë Baa o, gaan soni, di win u dee sëmbë kaba.”

⁴ Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Faandi mbei i ko a mi? Juu u mi an kisi eti e.”

⁵ Ma nöo hën di mama bia fan ku dee futuboi dee ta wooko a di wosu taa: “Haika e. Di soni di i si a o taki da unu, nöo hën fuun du e.”

⁶ Nöo de bi abi sikisi gaan sitonu djogu naandë. A dee djogu dë de bi guwenti u lai wata u wasi kumafa di wëti u dee Dju bi dë, nöo hiniwan u dee djogu ta hoi kuma wan höndö liti wata sö. ⁷ Nöo hën Masa Jesosi fan ku dee futuboi taa be de go ba wata lai a dee djogu naandë tuu. Nöo hën de go ta tja di wata ta tuwë a dee sikisi gaan gindi djogu dë te de fuu pöö.

⁸ Hën a taa: “Un go ba so u di wata tja go da di hedima u di piizii be a tesi ën luku.”

Nöo hën de ba di wata tja go da di hedima, ⁹ nöo hën di hedima tesi ën te a kaba. Ma nöo bifö de bi tjëen go dëen, nöo di sösö wata dë bi bia ko win kaa. Nöo fa di hedima tesi ën dë, an sabi naasë di win kumutu. Dee futuboi wanwan nöo sabi, biga de bi tja di wata lai a dee djogu.

Nöo hën di hedima u di piizii kai di tööuma a së. ¹⁰ A taa: “Womi, unfa di soni waka? Biga hii sëmbë lobi u da di suti win a fesi, nöo te dee sëmbë bebe te a tjika de ufö de o ta da de di möön sösö wan awaa. Ma nöo i ja du sö. I hoi di suti win a baka hën i buta de bebe di sösö wan fosu, ufö i ko ta da di möön suti wan awaa. Mi kë sabi faandi mbei.”

¹¹ Wë nöo fa di soni pasa dë a Kana a di pisiwata u Galilea naandë, nöo hën da di fosu foondo wooko Masa Jesosi du e. Ku ën a mbei sëmbë si di Gadu fasi fëen di a abi, nöo hën u dee bakama fëen ko biibi möön taanga nëen liba.

¹² Nöo hën a baka u di dë, hën Masa Jesosi ku ën mama ku dee baaa fëen ku u dee bakama fëen tuu, hën u go a di köndë de kai Kapenaumi, hën u tan ala wantu daka.

Aki Masa Jesosi go a di Wosu

u Gadu a Jelusalen.

Mat. 21:12-13; Maik. 11:15-17; Luk. 19:45-46

¹³ Nöo di ten dë, di gaan daka fuu dee Dju de kai Pasika, juu fëen ko zuntu faa kai. Nöo hën Masa Jesosi tei pasi, nöo hën a go a Jelusalen.

¹⁴ Nöo hën a nango tefa a go dou a di gadii u di Gaan Wosu u Masa Gadu. Nöo hën a luku, hën a si hia sëmbë sai dë ta sei kau, ta sei sikapu, ta sei pomba. So sëmbë dë sindosindo ta tooka möni da dee sëmbë dee ta ko dë.

¹⁵ Nöo di a si dee soni de ta du a di Wosu, hën a tei wanlö tatai mbei wipi tefa a kaba. Nöo hën a buta ku dee sëmbë ta jaka de ku dee kau u de ku dee sikapu u de tuu ta puu a di gadii dë. Hën a ta du soni a di kamian teee, ta tombi dee tafa u dee tookamönima ta tuwë djolou a goon ta paaja dee möni fanjaan a goon dë.

¹⁶ Nöo hën a bai dee sëmbe ta sei pomba dë taa: “Un hopo kumutu aki ku dee soni fuunu dë, biga di wosu u mi Tata aki na wojowojo a dë e!”

¹⁷ Nöo fa a du dë, nöo hën wë u dee bakama fëen ko fusutan wan soni bi dë a Gadu Buku sikifisikifi taa: “Di biinga di mi ta biinga da di wosu fii, Gadu, a o njan di kaakiti u mi tuu fiaa.”

¹⁸ Wë nöo di soni Masa Jesosi du naandë an kai ku dee hedima u Dju seei. Hën de hakisi ën taa: “Womi, ambë manda i fii du di soni naandë? Un maaka joo da u fuu sabi taa Gadu da i leti u du sö.”

¹⁹ Hën Masa Jesosi piki de taa: “Un sa booko di Wosu u Masa Gadu aki, nöo baka dii daka mi o toona hopo ën baka.”

²⁰ Hën de taa: “Höön, föteni-ku-sikisi jaa longi de tei kaa ta mbei di Wosu aki, nöo hën i taa i sa hopo ën a dii daka dendu nö?”

²¹ Ma nöo fa Masa Jesosi ta fan naandë, na di wosu dë a ta mëni. Ma a ta mëni hënseei sinkii. Biga hën da di Wosu u Gadu kaa ka Gadu ta dë. Nöo Masa Jesosi sabi taa a bakaten nöo de o kii ën, ma a di u dii daka fëen nöo a o toona hopo baka.

²² Nöo hën u dë te a bakaten di a hopo baka a dëdë tuu, bifö u dee bakama fëen ko mëni taa sö wan soni a bi taki. Nöo hën u ko biibi hii dee soni dee dë sikifisikifi a Gadu Buku ku dee soni dee Masa Jesosi seei bi fan ku u tuu awaa.

²³ Wë ma nöo di juu ten dë di Masa Jesosi dë a Jelusalen faa njan di Pasika dë, nöo a du sëmëni foombofoombo soni e, nöo fëen mbei sëmëni sëmbe ko biibi nëen liba taa Gadu hën mandëen. ²⁴ Ma hii fa de biibi ën dë seei, ma Masa Jesosi an ta futoou de möönsö. An hopo hënseei tuwë da de, biga a sabi libisëmbe fasi fa de dë. ²⁵ Fa a sai dë, an bi a’ fanöudu u sëmbe musu konda soni u libisëmbe dëen, biga a sabi gbelin hii soni di dë a de hati kaa.

3

A di pisi aki Masa Jesosi ku Nikodemusi ta fan.

¹ Nöo di juu dë, wan Faliseima bi dë de ta kai Nikodemusi, nöo a bi dë wan u dee kuutuma u dee Dju. ² Nöo hën wë a ko a Masa Jesosi a wan ndeti gbolo. A kai ën: “Mësitë o.” Hën a piki.

A taa: “Wë u sabi taa i da wan leima di Gadu seei manda ko. Biga na wan sëmbe sa du dee gaan foombo wooko dee i ta du, ee na Gadu dë ku i.”

³ Nöo hën Masa Jesosi piki ën taa: “Wë a bunu di i taki sö, mati. Ma mi o taki wan soni da i, nöo tuutuu soni seei a dë. Mi taki e, ee wan sëmbe i dë, nöo de an toona pai i fii feni wan njunjun libi baka, nöo ja o sa dë a dendu u dee sëmbe Gadu ta tii.”

⁴ Nöo hën Nikodemusi hakisi ën taa: “Wë nöo unfa de o du pai wan sëmbe möön di ko gaangaan sëmbe kaa? A o toona go nëen mama bëë dendu, faa pai ën di u tu pasi nö?”

⁵ Hën a piki ën taa: “Be mi taki wan soni da i gbelin, mati. Fa de pai i a libisëmbe fasi aki, nöo an tjika eti e. Ma di Akaa u Gadu hën musu toona pai i a wan hii oto fasi baka. A musu da i wan njunjun libi a i akaa ufö joo sa dë a dendu u dee sëmbe Gadu ta tii. ⁶ Biga te de pai i a libisëmbe fasi, nöo i ta feni libi a i sinkii nöo. Ma te di Akaa u Gadu pai i, nöo i ta feni libi a i akaa.

⁷ “Nöo fa mi ta fan ku i aki, taa de musu toona pai i baka, nöo an musu dë gaan soni da i sö e. ⁸ Biga na hii soni mbei fii sa fusutëen wantewante.

“Luku fa u dë aki, di ventu ta böö nango ka a kë. Fa a ta mbei vuuu dë, di bai fëen nöo i ta jei, ma ja sabi naasë a ta kumutu, ja sabi naasë a nango tu. Wë sö nöo a dë tu ku hii dee sëmbe dee di Akaa u Gadu mbei ko pai baka fu de toona feni di njunjun libi u ta taki aki. Ja o fusutëen, ma joo sabi nöo taa sö a dë.”

⁹ Ma nöo fa Masa Jesosi ta fan dë, di soni toobi Nikodemusi eti. Hën a hakisi taa: “Unfa seei di soni dë o sa waka maingë?”

¹⁰ Hën Masa Jesosi toona piki ën taa: “Wë mati o, fa i dë wan gaan leima u Isaëli aki, nöo hën ja fusutan dee soni u ta taki aki eti ö?”

¹¹ “Wë haika e. Mi o taki da i gbelin taa uu sabi andi u ta taki e. Biga dee soni dee u si nöö de wë u ta konda. Ma nöö wan kē piki dee fan fuu. ¹² Wë nöö ee wan kē piki te mi ta konda soni u di goonliba aki da unu, nöö unfa woon du piki te mi ta konda soni u Gadu? ¹³ Biga na wan sēmbē go ka Masa Gadu ta dē wan daka, boiti mi wanwan tō di kumutu nēen ala ko dē Libisēmbē Mii aki.

¹⁴ “Luku di soni di bi pasa a fesiten a di sabana. Gadu manda Mosesi faa mbei wan köpō sindeki hopo buta a liba, nöö hiniwan sēmbē di luku di sindeki dē ku biibi, nöö a ko bunu kaa. Wë nöö sōseei de o hopo Mi di ko dē Libisēmbē Mii aki a liba tu e. ¹⁵ Nöö ee wan sēmbē i ta biibi a mi, nöö joo feni libi a Gadu fu teego.

¹⁶ “Wë biga Masa Gadu lobi libisēmbē sō tee a da de di wan kodo Womi Mii fēen di a abi. Nöö ee wan sēmbē i ta biibi a di Mii fēen aki liba, nöö ja o lasi go kaba a sōsō möönsō, ma i abi di libi u teego kaa. ¹⁷ Biga fa Masa Gadu manda di Mii fēen ko a goonliba aki, nöö an mandēen ko faa kuutu sēmbē tuwē go da sitaafu e. Ma a mandēen ko faa hai sēmbē puu a didibi basu, be de feni di libi u teego.

¹⁸ “Nöö ee wan sēmbē i ta biibi a di Mii u Gadu aki liba, nöö ja o kisi sitaafu a Gadu e. Ma ee ja kē biibi ēn, nöö Gadu kuutu i kaa fii kisi di sitaafu dē. Biga ja kē piki taa di Sēmbē aki, hēn da di wan kodo mii u Gadu di a manda ko.

¹⁹ “Nöö di soni aki sō, hēn da di soni mbei sō wan sēmbē musu kisi sitaafu. A dē sō taa Gadu manda limbo ko a goonliba u limbo libisēmbē wojo, ma nöö de an kēen. Fa de sai dē, de lobi di dungu möön di limbo. Biga de an kē disa di hogilibi u de fu de ko a di sē u limbo. ²⁰ Biga di sēmbē di ta du hogi, hēn ta buuse limbo. An o ko seei ka di limbo sa kai nēen, fu di an kē u sēmbē si dee hogi a ta du.

²¹ “Ma nöö ee wan sēmbē ta libi leti, nöö hēn aan toobi ee di limbo kai nēen. Biga a kē u de si taa Gadu dē ku ēn a dee soni a ta du.”

Sō Masa Jesosi fan ku Nikodemusi di ndeti dē.

A di pisi aki sō, Johanisi di Dopuma ku dee bakama fēen ta taki soni u Masa Jesosi.

²² Nöö a baka u di dē, nöö hēn Masa Jesosi ku u dee bakama fēen kumutu a Jelusalen dē, nöö hēn u go a wan oto kamian u Judea, fuu ku ēn sa dē u wanwan ufō. Nöö hēn u go dē ala te wan pisi, hēn sēmbē ta ko a u ala fuu dopu de.

²³⁻²⁴ Wë nöö di juu dē, nöö de an bi buta Johanisi a dunguwosu eti e. Nöö hēnseei dē a wan kamian de kai Anon ta dopu sēmbē tu. Nöö di Anon dē, a dē zuntu ku di köndē de kai Salim, nöö naandē bi abi hia wata, hēn mbei Johanisi ta dopu sēmbē ala. Nöö sōmēni sēmbē ta ko nēen tu faa dopu de.

²⁵ Te wan pisi hēn dee bakama u Johanisi ku wan oto sēmbē u Dju ko ta fia wan gaan fia a unfa i musu wasi ufō i sa ko limbo a Gadu wojo. ²⁶ Nöö hēn dee bakama u Johanisi ko nēen, hēn de taki dēen taa: “Wë Mēsītē, ja jei nō? Di sēmbē u bi si ku i a di oto sē banda ala, di i bi ta konda soni fēen nōömō dē, a dē leti a wan kamian ala ta dopu sēmbē seei tee a hia. Hii sēmbē nango nēen ala gililili sō ta disa i.”

²⁷ Nöö hēn Johanisi piki de taa: “Un haika e, dee sēmbē. Na wan sēmbē sa feni sō wan hei ee na Gadu hēn hei ēn sō e. ²⁸ Nöö wan bi jei fa mi bi fan ku unu kaa nō, taa na mi da di Paamusi Könu, ma Gadu manda mi ko nēen fesi nöö.

²⁹ “Wë nöö fa di soni un taki ta pasa dē, nöö a dē leti kuma te wan womi o tōōu ku wan mujēē, a o abi wan mati fēen ta seeka soni dēen. Nöö te di mati seeka te a kaba kaa, nöö a o go dē fēen pii, ta haika ee unfa soni ta waka. Nöö ee a si taa a ta waka bunu, nöö a o wai seei gaanfa. Na sō nō? Wë nöö di wai di mati u di tōōuma ta wai dē, nöö hēn da di wai di miseei ta wai aki e. ³⁰ Biga di Sēmbē dē hēn musu ta hei nango nōömō, ma mi musu ta saka nango möönmöön.

³¹ “Biga wë di sēmbē di kumutu a Gadu nöö hēn hei möön hii sēmbē. Mi, a goonliba aki de pai mi e. Hēn mbei goonliba sēmbē nöö mi dē, nöö te mi ta fan mi ta taki soni nöö kumafa goonliba sēmbē sa fusutan soni. Ma di Sēmbē dē, fa a sai dē, hēn a musu hei

möön hii sēmbē biga a Masa Gaangadu a kumutu. ³² Nöo fa a kumutu nëen dē, nöo a ta konda dee soni dee a si ku dee a jei a Gadu ala, ma tökuseei libisēmbē an kē tei dee soni a ta taki.

³³ “Ma ee wan sēmbē i ta piki taa dee soni a ta taki dē, de dē tuu, nöo hēn da i ta sitampu taa dee soni Gadu seei ta taki, de dē tuu. ³⁴ Biga di Sēmbē dē, fa i si a sai dē, nöo Gadu wē mandēen e, nöo a ta konda soni leti kumafa Gadu ta dēen. Nöo i si fa Masa Gadu dēen di Akaa fēen dē nö? An dēen hafuhafu e, ma a dēen tuu seei ku telu faa sa ta wooko nëen liba nöömö.

³⁵ “Di sēmbē i si u ta taki aki sō, nöo Masa Gadu seei Mii a dē e, dee sēmbē. Nöo hēn Tata lobi ēn tee, nöo hēn a buta hii soni nëen maun faa ta tii. ³⁶ Nöo ee wan sēmbē i ta biibi a di Womi Mii u Gadu i si dē, nöo i abi di libi u teego kaa. Ma ee wan sēmbē ja kē biibi ēn, nöo ja o feni di libi dē möönsō, biga di hatiboonu u Gadu dē a i liba kaa.”

Sö Johanisi fan ku dee bakama fēen di daka dē te a kaba.

4

Aki Masa Jesosi ta fan ku

wan mujēē u Samalia.

¹ Wē nöo di juu dē, hēn dee Faliseima ko jei taa sēmbē ta ko a Masa Jesosi te a hia faa dopu de. Nöo de ta fika ku ēn dē ta ko bakama fēen, teefa dee bakama u Masa Jesosi ko hia möön dee u Johanisi seei. ² Ma nöo fa u ta taki aki seei, na Masa Jesosi ta dopu dee sēmbē e, ma u dee bakama fēen, u ta dopu de.

³ Nöo hēn wē di Masa Jesosi ko jei taa sō dee Faliseima ko sabi fēen kaa, nöo hēn a kumutu a Judea dē wante faa toona go a Galilea. ⁴ Ma nöo a musu latja pasa a di pisiwata de kai Samalia ufō a sa go dou.

⁵ Nöo hēn u nango te u go dou a wan köndē u Samalia de ta kai Sikali. A dē zuntu ku wan pisi goon di di gaan sēmbē fuu de kai Jakopu bi da hēn mii Josēfu. ⁶ Naandē Jakopu bi diki wan baaku wata fēen, nöo a sai dē eti. Wē nöo di juu dē, Masa Jesosi ko wei u waka, nöo hēn a go sindo a di baaku bandja dē. Nöo a bi dē wan soni u tuwalufu juu sō u didia.

⁷ Te wan pisi nöo hēn wan mujēē u di köndē naandē ko u ko ba wata. Hēn Masa Jesosi hakisi ēn taa: “Mujēē o, mi begi i, da mi wan piki wata mi bebe.” ⁸ (Di juu dē, u dee bakama fēen bi go a di köndē ganda u go bai soni u njan.)

⁹ Nöo hēn di mujēē hakisi ēn taa: “Wē womi, unfā i sa hakisi mi wata u mi da i fii bebe? Na i da wan Dju nö? Wē mi da wan Samalia mujēē.” (Biga dee Dju ku dee Samalia sēmbē an ta koti.)

¹⁰ Nöo hēn Masa Jesosi piki ēn taa: “Wē mujēē, ee i bi sabi di bunu di Gadu kē da i, ku ee i bi sabi di Sēmbē ta hakisi fii dēen wata aki, nöo i bi o bia begi ēn faa da i kuwakuwa wata fii sa feni libi nëen.”

¹¹ Nöo hēn di mujēē piki ēn taa: “Wē womi, fa i ta fan dē, nöo ja abi na wan wojo soni naandē fii kisi wata, ufō di baaku aki fundu poi tu. Nöo naasē joo feni di wata dē u da mi? ¹² Fa i sai dē, i hei möön di gaan sēmbē fuu de kai Jakopu nö? Biga di baaku i si aki, nöo hēn wē diki ēn da u, nöo hēn seepi bi ta bebe di wata fēen, hēn ku dee mii fēen ku dee mbeti fēen tuu.”

¹³ Nöo hēn Masa Jesosi toona taki taa: “Wē di sēmbē ta bebe di wata aki sō, nöo dēewata ta toona kisi ēn. ¹⁴ Ma di sēmbē di o bebe di wata di mi o dēen, nöo hēn dēewata an o kisi möönsō a mundu. Biga di wata di mi o dēen, nöo a o dē nëen dendu kuma wan kiikihedi ta kule wata ta ko nöömö. An o kaba möönsō. Nöo so wan sēmbē abi di libi u teego e.”

¹⁵ Nöo hēn di mujēē taki dēen taa: “Wē womi o, wē mi kē di wata dē e baa, fu dēewata an musu kisi mi möön. Nöo an o dē u mi ta ko aki ta ko ta ba wata hiniwanten möön.”

¹⁶ Hēn Masa Jesosi taki dēen taa: “Wē antoobi. Go kai i manu be i ku ēn ko.”

¹⁷ Hēn di mujēē taa: “Ambē? Mi nö? Ma a’ manu e!”

Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Söö mujëë, fa i piki naandë, ja ganjan e. Ja a’ manu tuu. ¹⁸ Biga feifi womi i tei tuwë kaa. Nöö di i ku ën sai naandë fa u dë aki, nöö an dë manu fii tu. Hën mbei mi taa i piki bunu.”

¹⁹ Nöö hën di mujëë taa: “Aai, womi, awaa mi si taa i da wan tjabukama u Gadu tuu.

²⁰ “Wë nöö dee gaan sëmbë fuu bi ta begi Gadu a di kuun aki sö. Ma un dee Dju taa Jelusalen ala da di möön bunu kamian fuu ta begi Gadu. Nöö unfä i ta taki u di soni dë?”

²¹ Hën Masa Jesosi taki dëën taa: “Mujëë, mi o taki wan soni da i aki, nöö i biibi mi e, taa wan ten ta ko, nöö na a di kununu i si aki, na a Jelusalen tu woo go u go begi Gadu di Tata fuu möön. Biga di kamian ka fuu begi ën, nëën o dë di gaan soni möön.”

²² “Ma nöö haika e. Fa i si un dee Samalia sëmbë ta begi Gadu aki sö, ma an dë taa sabi un sabi ën ufö un ta begi ën e. Ma nöö u dee Dju uu sabi ën kaa bifö u ta begi ën, biga a u di heepi u Gadu ta kumutu ta paaja go a oto sëmbë.

²³ “Ma mi taki e, di soni dë seei an o dë gaan soni möön tu. Biga wan ten o ko, nöö a dë kaa tu, taa te sëmbë o begi Gadu u Tata, nöö ku hii de akaa de o ta begi ën ta hopo ën në a wan gbelingbelin fasi söndö ganjan. Nöö te i begi ën sö kaa, nöö hën da i ta begi ën a wan leti fasi. Nöö sö wanlö sëmbë Gadu ta suku u ta begi ën e.

²⁴ “Biga fa Gadu sai dë an dë libisëmbë ku sinkii e, ma a dë akaa. Nöö ee wan sëmbë i kë begi ën, nöö ja musu begi ën a wan döösë fasi nöö e, ku ganjan. Nönö. Ma i musu ta hopo ën në ta begi ën a wan tuutuu fasi ku hii i akaa.”

²⁵ Nöö hën di mujëë taa: “Wë i sabi nö? Un boo disa di oto ufö e, baa. Biga di Könu di Gadu bi paamusi u taa a o manda ko, nöö te a ko, nöö a o lei u hii soni möön fini.”

²⁶ Nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: “Mujëë o, di Sëmbë i taki dë, hën wë i si ta fan ku i aki kaa e.”

A di pisi aki dee bakama u

Masa Jesosi toona ko.

²⁷ Nöö di juu dë, nöö u dee bakama u Masa Jesosi toona ko nëën. Nöö di u si taa a ta fan ku wan Samalia mujëë nöö a bigi da u seei. Ma tökuseei na wan fuu hakisi ën ee andi a ta taki, ee nasö un oto de ta da naandë.

²⁸ Nöö fa u mbei dë, hën di mujëë tuwë di djogu fëën disa dë, hën a kule go a köndë ganda. Nöö hën a go kai dee sëmbë ala taa: ²⁹ “Un ko luku wan womi ala, dee sëmbë. A konda hii soni dee mi bi du tuu da mi. A sa kë hën da di Könu di Gadu bi o manda da u nö?”

³⁰ Nöö fa a fan dë, nöö hën dee sëmbë hopo gililili nango a Masa Jesosi.

³¹ Nöö di juu dë, u dee bakama bi dë a di baakuwata dë ta begi Masa Jesosi taa: “Mësite o, wë fii ko njan.”

³² Hën a piki u taa: “Mi abi wan njanjan aki ta njan di wan sabi e, nöö hën ta da mi kaakiti kaa.”

³³ Nöö hën u ta hakisi u seei taa: “Wë a sa kë fa u go ala, nöö hën wan sëmbë tja soni u njan ko dëën aki a njan nö?”

³⁴ Nöö hën Masa Jesosi piki u taa: “Di njanjan u mi, hën da te mi ta du dee soni di Sëmbë manda mi ko aki kë fu mi du, be di wooko fëën go dou.

³⁵⁻³⁷ “Wan jei fa de taki nö? De taa a fika fö liba nöö dee njanjan u dee goon o lepi u koti. Ma mi taki da unu taa, un hopo wojo luku dee njanjan u dee goon. De lepi tjika u koti kaa. Biga ja ta si dee sëmbë ta ko gidjii ala nö? De lepi kaa e, fuu heepi de feni di libi u teego wantewante aki. U sa hai de tja ko buta a suwa seei. Nöö hën da u dee kotima ta feni u paima kaa.

“Nöö aki sö di nongö ko tuu taa wan sëmbë ta paandi, di otowan ta koti. Nöö te di njanjan u di goon lepi, nöö di sëmbë di bi paandi ku di sëmbë di ta koti tuu ta wai makandi.

³⁸ “Fa mi bi manda unu go dë, dee sëmbë, mi bi manda unu go fuun koti dee soni dee oto sëmbë bi paandi. Dee otowan dë, de bi waka a unu fesi, nöö de bi wooko taanga ta konda di buka, nöö hën un ko a baka aki ko ta feni di wini. Biga awaa ufö dee sëmbë ta piki di buka.”

A di pisi aki hia sëmbë u

Samalia ko biibi a Masa

Jesosi liba.

³⁹⁻⁴⁰ Nöö di juu dë, dee Samalia sëmbë ko dou gidjii dë kaa. Nöö hën de begi Masa Jesosi faa tan ku de naandë. Nöö hën a fika ku de tu daka.

Wë nöö fa de bi ko nëen naandë, nöö sëmëni u de bi ko biibi nëen kaa, fu di fan di di mujëe bi fan ku de taa, “A konda hii dee soni mi bi du tuu da mi.” ⁴¹ Ma nöö fa Masa Jesosi fika ku de dë, nöö hën sëmëni oto sëmbë ko biibi nëen möön, fu dee wöutu u Gadu dee a tei ta lei de hedi.

⁴² Nöö hën de piki di mujëe taa: “U bi ta biibi fu di i bi fan ku u, ma nöö fa u dë aki u seepi jesi ko jei dee soni dee a taki. Nöö hën mbei u ko sabi tuutuu taa di Sëmbë i si aki, hën da di Paamusi Könu, di Heepima di Gadu manda ko u heepi hii sëmbë u goonliba.”

A di pisi aki Masa Jesosi kula wan womi mii u wan sëmbë.

⁴³ Wë nöö kumafa u taki dë, Masa Jesosi fika dë tu daka a Samalia ala, nöö hën u kumutu dë. Hën u go dou a Galilea awaa. ⁴⁴ Wë nöö Masa Jesosi bi taki taa wan tjabukama an ta feni nëbai nëen seei köndë. ⁴⁵ Ma nöö „di pasi aki” di a ko dou a Galilea, nöö dee sëmbë kisi ën seei ku wai. Biga sëmëni u de bi dë a Jelusalen ta njan di Pasika piizii, nöö de bi si fa Masa Jesosi bi du sëmëni gaan foombofoombo soni ala. Hën wë mbei de wai ku ën gaanfa sö.

⁴⁶⁻⁴⁷ Nöö hën a toona go a Kana ka a bi mbei di wata bia ko win. Nöö di a go dou, hën wan womi kumutu a Kapenaumi ko nëen. Di sëmbë aki, a dë wan lantima ta wooko da di Könu. Nöö di a jei taa sö Masa Jesosi kumutu a Judea ko a Kana dë, nöö hën a go nëen wante go begi ën faa ko kula wan womi mii fëen dëen, biga a siki te a fika piki a dëdë.

⁴⁸ Nöö hën Masa Jesosi taki dëen taa: “Söö, wë fa un dë aki, ee na un si foombo wooko, nöö wan o biibi mi möönsö nö?”

⁴⁹ Ma nöö tökusee hën di womi fan ku ën taa: “Mësitë o, gaantangi mi begi i baa, ko go heepi mi ku di mii u mi bifö a dëdë.”

⁵⁰ Hën Masa Jesosi taki dëen taa: “Wë antoobi. Go fii a wosu e. Di mii fii an o dëdë, a libi kaa.” Nöö fa a fan ku di sëmbë dë, nöö a biibi, nöö hën a go fëen. ⁵¹ Nöö fa a tei pasi nango dë, te wan pisi hën dee futuboi fëen ko miti ën a pasi. Hën de tja buka ko dëen taa di mii libi, a bëtë kaa.

⁵² Nöö hën a hakisi de taa: “Wë nöö na un juu u di daka di mii ko bëtë?”

Hën de taa: “Jeside a di sonuati a di wan juu ten, nöö hën di fëbë an kisi ën möön e.”

⁵³ Nöö hën di tata kai pakisei diin. Hën a si taa a kai leti a di ten Masa Jesosi bi fan ku ën dë taa di mii libi, an o dëdë. Nöö hën di de ko sabi sö kaa, nöö hën di womi ku hii dee sëmbë fëen wosu dendu tuu fiaa ko biibi a Masa Jesosi.

⁵⁴ Nöö di soni di i si pasa naandë, hën mbei di u tu gaan foombo wooko di Masa Jesosi du a Kana, nöö a du ën di a kumutu a Judea toona ko a Galilea baka.

5

Aki Masa Jesosi kula wan suwakima a wan petiwata bandja.

¹ Nöö a baka u di dë, hën wan oto piizii u dee Dju o dë. Hën Masa Jesosi tei pasi hën a toona go a Jelusalen.

² Wë nöö di juu dë, wan peti wata bi dë a Jelusalen ganda, zuntu ku di djai dööbuka ka de ta tja dee sikapu ko a di köndë dendu. Di peti naandë sö, dee Dju bi ta kai ën

Batesita, nöö de mbei feifi baiko lontu en. ³ Nöö a dee baiko naandë sömëni sikima sai dë kandikandi: bookowojoma, sömëni lanlan sëmbë, de tuu sai dë [ta luku di ten di wata o seki. ⁴ Biga de taa a ta a' juu nöö wan basia u Gadu Köndë ta saka ko naandë ko seki di wata, nöö ee wan sëmbë i fosu go nama a di wata, nöö i sa ko bunu nöömö aluwasi un sootu siki i bi abi].

⁵ Wë nöö wan womi bi sai naandë, diiteni-ku-aiti jaa longi a siki, an sa hopo waka. ⁶ Nöö di Masa Jesosi go si en kandikandi dë, nöö a sabi taa a bi sai dë longi kaa. Nöö hën a hakisi en taa: “Wë womi, unfa wë? Ja kë ko bëtë nö?”

⁷ Hën a piki en taa: “Wë awa, mi kë bëtë, ma ma abi sëmbë u tja mi go a di wata. Biga te a ta seki, nöö ufö mi penapena go dou nëen nöö wan oto sëmbë bi go a mi fesi gaanduwe kaa.”

⁸ Nöö hën Masa Jesosi taki dëen taa: “Wë antoobi. Hopo, nöö i tei di kama fii, nöö i waka go fii a wosu.” ⁹ Nöö fa i si a taki dë, wantewante hën di womi ko bunu kaa. Hën a tei en kama hën a go. Ma nöö di soni aki pasa leti a wan saba daka u dee Dju.

¹⁰ Nöö di a nango te wan pisi hën wanlô hedima u Dju ko si taa a ta waka ta tja di kama fëen. Hën de hakisi en taa: “Womi, unfa i du ta tja di kama fii a di saba daka aki? Ja sabi di wëti taa ja musu wooko a saba ö?”

¹¹ Hën a piki de taa: “Wë nönö, di sëmbë di kula mi, hën taki da mi taa mi musu hopo tei mi kama nöö mi go a mi wosu.”

¹² Nöö hën de hakisi en taa: “Ambë da di sëmbë di manda i sö?”

¹³ Ma nöö di sëmbë an bi sabi Masa Jesosi seei. Biga hia sëmbë bi dë a di kamian, nöö di a kulëen te a kaba, hën a fusi go fëen.

¹⁴ Ma nöö te wan pisi hën Masa Jesosi ko si di womi möön a di Wosu u Masa Gadu. Hën a fan ku en taa: “Womi.” A piki. A taa: “Fa i si i ko bunu aki, nöö i musu kaba ku hogilibi e, ee nasö wan möön gaan soni o miti i.”

¹⁵ Nöö di di womi ko sabi Masa Jesosi, hën wë a go konda wante da dee Dju hedima taa Jesosi hën wë kulëen mbei a ko bunu.

Aki ta lei fa Masa Jesosi piki

dee Dju hedima.

¹⁶ Nöö di dee Dju hedima jei sö kaa, hën de bia buta ku Masa Jesosi taa a ta poi tjina fu di saba.

¹⁷ Nöö hën a piki de taa: “Wë mi tata an ta disa bunu fëen u du fu di a dë saba daka hedi e, nöö hën mbei miseei di Mii fëen aki, më sa disa bunu u du a saba tu.”

¹⁸ Wë nöö fa a piki de dë, nöö an bunu da dee hedima, nöö hën hati u de boonu seei te de ta suku köni u de feni en kii. Biga na di tjina u di saba nöö a poi, ma a kai Gadu hën eigi tata ta mbei taa hën ku Gadu dë pei.

¹⁹ Nöö hën Masa Jesosi fan ku de, a taa: “Söö. Wë mi o taki wan soni da unu aki, nöö a tuu möön hii soni. Mi taki da unu e, taa fa mi ku mi Tata dë di wan tjika aki, ma sa du na wan soni mi wanwan möönsö söndö en. Di soni mi si a ta du nöö hën nöö mi seei ta du tu, biga u tuu ta du di wan soni.

²⁰ “Fa mi dë aki, mi Tata lobi mi e, nöö hii dee soni a ta du kaa tuu a ta lei mi. Nöö a o lei mi möön gaan soni eti u mi du möön leki dee un si aki kaa, nöö a o foombo unu seei.

²¹ Biga fa i si mi Tata ta weki dëdë sëmbë toona da de libi, nöö sö nöö mi di Mii fëen aki sa da hiniwan sëmbë di mi kë libi tu.

²² “Nöö na mi Tata ta kuutu libisëmbë e. Ma hii kuutu tuu a buta a mi maun. ²³ Nöö di soni mbei a du sö, fu hii sëmbë musu sa hei mi di Mii fëen aki leti kumafa de ta hei mi Tata.

“Nöö sö e. Ee wan sëmbë an kai di Mii fëen aki gaan soni, nöö söseei an kai mi Tata di manda mi ko aki gaan soni tu.

²⁴ “Nöö tuutuu mi o taki wan oto soni da unu, taa ee wan sēmbē i tei dee fan mi ta fan aki taa tuu nöö i ta biibi a di Sēmbē manda mi ko aki liba, nöö i abi di libi u teego kaa. De an o sa kuutu i tuwē go da di sitaafu u teego, biga i kumutu a di sē u dēdē ko a di sē u libi.

²⁵ “Nöö mi taki da unu e, taa wan juu o dou nöö a dē kaa tu, taa dee sēmbē dee an bi feni di libi u Gadu eti o jei di fan u mi di Mii u Gadu aki. Nöö ee de piki mi, nöö de o feni libi. ²⁶ Biga leti kumafa Gadu hēn abi libi, nöö sō nöö mi di Mii fēen aki abi libi tu. Sō a butēen da mi kaa. ²⁷ Nöö hēn a da mi di leti tu fu mi kuutu libisēmbē fu di mi seei ko dē libisēmbē miii.

²⁸ “Dee soni mi ta fan aki nöö de an musu bigi da unu poi e, dee sēmbē. Biga wan juu o dou, nöö hii dēdē sēmbē tuu o jei mi di Mii u Gadu aki ta kai de u de musu ko a kuutu, nöö de tuu o weki kumutu a geebi toona ko ku libi baka. ²⁹ Dee bi libi bunu a Gadu wojo, de o weki fu de libi ku Gadu fu teego. Ma nöö dee bi libi hogi a Gadu wojo, nöö de o toona weki fu de feni di sitaafu u teego. Sō mi o kuutu a de liba e.

³⁰ “Nöö te mi ta kuutu a sēmbē liba, nöö di kuutu u mi ta dē leti. Biga ma ta du na wan kodo soni mi wanwan, ma kumafa mi ta jei a mi Tata nöö sō nöö mi ta kuutu buta. Nöö ma ta du na wan wojo soni tu faa kai ku miseei e, ma mi ta du dee soni dee ta kai ku mi Tata di manda mi ko aki.”

Aki Masa Jesosi ta lei dee fesima u Dju taa a abi kotoigima

ta taki soni fēen.

³¹ Hēn a taa: “Un haika e. Ee mi ta konda soni u miseei da unu kumafa mi dē, nöö wan o kē piki mi e. ³² Ma nöö wan oto sēmbē ta konda soni u mi, hēn da mi Tata, nöö a ta kondēen leti kumafa a dē.

³³ “Nöö Johanisi seei tu bi ta konda soni u mi. Unu seei bi manda sēmbē go fini ēn u dee soni a bi ta konda, nöö fa i si a piki dē an ganjan unu e. Ma a piki unu leti kumafa a dē.

³⁴ “Ma nöö fa mi ta fan aki seei, ma an dē taa mi ta langi a dee soni libisēmbē ta taki u mi e. Ma mi taki ēn sō nöö fuun musu piki, be un feni libi u teego. ³⁵ Biga Johanisi bi dē kuma wan lampu sēndēsēndē ta lei sēmbē di pasi, nöö a bi suti da unu fu wan pisiten. Di juu dē un bi kē jei ēn seei.

³⁶ “Ma nöö wan oto soni möön dē eti di ta konda u mi, nöö a möön hebi möön dee fan u Johanisi seei. Hēn da dee wooko dee mi Tata manda mi ko u mi ta du aki. Biga fa i si mi ta du dee foombo wooko aki, nöö de ta sitampu gbelin taa mi Tata Masa Gadu hēn manda mi ko aki tuu.

³⁷ “Nöö fa a manda mi ko aki, hēnseei bi ta taki soni u mi tu. Ma kumafa un dē aki, un wan jei fan fēen wan daka. Wan si ēn sabi wan daka tu. ³⁸ Fa un ta jei dee wōutu fēen dē, de an ta fika a unu hati möönsō. Biga wan kē piki mi, di Sēmbē di a manda ko da unu aki.”

³⁹ Hēn a taki da de möön taa, “Wan oto soni dē möön di ta konda soni u mi, hēn da di Buku u Gadu. Nöö un ta hulu di Buku dē ta bia nango ta ko kodo, fu di un sabi taa nēen un sa feni di libi u teego. [Wē nöö sō a dē tuu.] Ma fu mi wē di Buku ta taki di taki e, ⁴⁰ ma wan kē ko a mi möönsō fuun sa feni di libi dē.

⁴¹ “Ma nöö fa mi ta fan aki, dee sēmbē, wan musu mēni taa pena mi ta kēē e, fu di un libisēmbē wan kē hei mi. Nönō. Biga a Gadu nöö mi ta suku hei. ⁴²⁻⁴³ Ma nöö fa un sai dē, mi sabi unu taa wan lobi Gadu. Biga ee un bi lobi ēn, nöö un bi o tei mi u soni. Biga fa mi ko aki, a Gadu nē mi ko. Hēn da mi Tata, nöö hēn manda mi ko aki tuu. Ma nöö wan ta tei mi u soni möönsō. Ma te wan oto sēmbē hopo ko nēen seei nē, nöö hēn un ta tei u soni waiwai seei.

⁴⁴ “Ma nöö fa mi fan dē, unfa un sa biibi mi? An foombo mi tu. Biga a libisēmbē nöö un ta suku u feni nēbai, ma wan a’ bisi möönsō fuun feni nēbai a di wan kodo Gadu u mundu.

⁴⁵ “Ma nöö hii fa i si mi ta fan ku unu aki seei, dee sēmbē, ma wan musu mēni taa mi o tja unu go kaagi da mi Tata e. Ma wan sēmbē dē kabakaba kaa u kaagi unu. Hēn da

Mosesi di i si un ta buta mēni fuunu sō gaanfa nēen liba taa woon feni heepi a dee soni a sikifi buta dē. ⁴⁶ Ma ee un bi biibi Mosesi tuu nōō an bi o toobi unu fuun sa biibi mi e, biga soni u mi wē a bi sikifi buta dē. ⁴⁷ Nōō sō wē i si taa wan ta biibi dee soni a sikifi dē, nōō unfa un sa biibi dee soni mi ta fan ku unu aki?”

Sō Masa Jesosi fan ku dee hedima u Dju dē te a kaba.

6

A di pisi aki Masa Jesosi ta da feifi dusu sēmbē soni u njan.

Mat. 14:13-21; Maik. 6:30-44; Luk. 9:10-17

¹ Hēn u dē te wan daka hēn u ku Masa Jesosi koti di ze u Galilea de kai Tibelia, go te a di oto sē banda. ²⁻⁴ Hēn u subi go sindo a wan kununu bandja. Nōō di ten dē, di gaan daka fuu dee Dju de kai Pasika ko zuntu faa kai.

Nōō di juu dē, wanlō gaan hila sēmbē ta lontu a futu ta faaka Masa Jesosi ta ko, fu di de bi si a du sōmēni foombofoombo soni ta kula sōmēni sikima. ⁵ Nōō fa u ku Masa Jesosi dē sindosindo naandē, te wan pisi hēn a hopo wojo hēn a si dee hia sēmbē ta ko.

Nōō hēn a hakisi Filipi taa: “Wē womi, dee sēmbē ta ko dē, naasē woo feni soni u njan u da de?” ⁶ Ma fa a hakisi ēn dē seei, ma a ta poobēen luku ee unfa di biibi fēen bigi tjika. Wē biga a bi saandi a o du kaa.

⁷ Hēn Filipi piki ēn a taa: “Wē Masa o, ee u bi wooko tu hōndō daka seei, ma tōku mōni fēen an o tjika fuu bai soni u njan da dee hia sēmbē gidjii dē e. Aan fa fuu paati ēn pikipiki te nōō a sa tjika de.”

⁸ Nōō hēn Andiasi di baaa u Simon Petuisi taa: ⁹ “Wan mii dē aki abi feifi piki bēēē ku tu pikipiki fisi tō, ma nōō unfa dee soni dē sa du heepi dee hia sēmbē aki?”

¹⁰ Nōō di a taki sō, hēn Masa Jesosi taa: “Antoobi.” Hēn a manda u taa u musu mbei dee sēmbē sindo a goon, biga di kamian naandē bi dē ku hia ahun.

Nōō hēn dee sēmbē saka sindo. Nōō fa de bi ko hia dē, nōō de dē feifi dusu womi sōndō de konda dee mujēē ku dee mii. Sō dee sēmbē bi hia tjika.

¹¹ Nōō hēn Masa Jesosi tei dee bēēē ku dee fisi dē, hēn a da Gadu tangi te a kaba. Nōō hēn a booko de pisipisi te a kaba, hēn a tēndēen da u dee bakama fēen fuu paati da dee sēmbē. ¹² Nōō hēn u tja go paati da de, hēn de njan tefa de bēē fuu.

Nōō di de kaba u njan, nōō hēn Masa Jesosi manda u taa: “Sōō. Wē nōō be un go pii dee pisipisi dee fika e, be de an poi kaba a sōsō.” ¹³ Nōō hēn u go pii te a fuu tuwalufu gaan manda. Sō a fika hia tjika u dee feifi bēēē dee sēmbē njan.

¹⁴ Wē nōō di dee sēmbē si di gaan soni Masa Jesosi du dē, nōō a bigi da de te na soni. Hēn de taa: “Sōō. Wē di soni aki an dē u fia. Di sēmbē i si aki, hēn da di Tjabukama di i si Masa Gadu paamusi taa a o manda ko a goonliba.” ¹⁵ Nōō hēn di de taki sō kaa, hēn de kē kisi ēn ku taanga buta kōnu u de wante. Ma nōō di Masa Jesosi sabi sō kaa, nōō hēn a fusi kumutu a de mindi, hēn a go a dee kununu ala hēn wanwan.

A di pisi aki Masa Jesosi waka

a wata liba.

Mat. 14:22-33; Maik. 6:45-52

¹⁶⁻¹⁷ Nōō hēn u sai dē tefa di ndeti buka, Masa Jesosi an ko mōōnsō, nōō hēn u dee bakama fēen go subi a di boto fuu aba go a Kapenaumi. Nōō di juu dē kamian ko ta dungu kaa.

¹⁸ Nōō hēn di u nango te wan pisi, hēn wan gaan ventu ko ta bōō teee, di wata ta seki te na soni. ¹⁹ Hēn u ta puu ku taanga nango te u go kuma wan feifi kilomēti longi ku ka u bi kumutu, nōō hēn u bia luku. Hēn u si wan sēmbē ta waka ku futu a di wata liba ta ko a u. Nōō hēn u ko fēēē te, u ta tēēmē tjatjatjatja sō, biga wa saandi da di soni ta ko a u dē. Nōō hii u di dē, Masa Jesosi wē gbolo, ma wa bi sabi.

²⁰ Nōō hēn a fan ku u taa: “Dee sēmbē, wan fēēē e. Mi wē disi.”

²¹ Nöo di u jei sö kaa, hën hati fuu ko kötö, nöo wa fëëë möön faa ko a di boto. Ma nöo fa i si a subi a di boto dë kaa, nöo te fuu mënî hën u dë a di oto së banda ala piiî, ka u bi nango.

²² Di dobooko fëën möön, hën dee hia sëmbe dee bi dë a di oto së banda ka u kumutu ala, hën de ko foondo tee. De an sa naasë Masa Jesosi bi go. Biga oto boto an bi sai dë möönsö möön leki di fuu boto, nöo de sabi taa na u ku Masa Jesosi bi go di go.

²³ Nöo di juu dë wanlô gaan boto fu Tibelia Köndë ko tjökô naandë zuntu ku di kamian ka Masa Jesosi bi tei dee bëëë da Gadu tangi paati da de de njan. ²⁴ Nöo hën di dee sëmbe ko sabi taa Masa Jesosi an sai dë möön, u dee bakama fëën seei wa sai dë möön tu, hën de subi a dee gaan boto hën de koti ko a Kapenaumi.

A di pisi aki Masa Jesosi ta fan ku dee sëmbe taa hën da di bëëë di ta da sëmbe libi u teego.

Hën dee hia sëmbe ta suku Masa Jesosi ²⁵ teefa de ko si ën. Nöo hën de hakisi ën taa: “Mësitë o, na un ten seepi i ko aki baa?”

²⁶ Nöo hën Masa Jesosi taki da de taa: “Fa i si mi o fan ku unu aki, nöo tuutuu soni a dë e. Wan ta kule a mi baka fu di un ta fusutan dee foombo wooko mi ta du hedi e, ma fu di a dë taa mi bi da unu di bëëë un njan te bëë fuunu fuu.

²⁷ “Nöo mi taki e, taa wan musu ta biinga fuun feni di njanjan di ta hoi unu fu wan pisiten nöo e, dee sëmbe. Ma be un biinga fuun feni di njanjan di sa mbei un feni libi u teego. Di njanjan dë, Mi di ko Libisëmbe Mii aki nöo sa da unu ën e. Biga mi nöo Gadu si taa fiti faa da mi di taki fu da unu sö wan soni.”

²⁸ Nöo hën de piki ën taa: “Wë nöo unfu u musu du te nöo u sa du dee wooko Gadu kë fuu du?”

²⁹ Hën a piki de taa: “Di wooko Gadu kë nö? Hën nöo da fuun musu biibi a Mi di Sëmbe di a manda ko aki.”

³⁰ Hën de toona hakisi ën taa: “Wë nöo un maaka joo lei u fuu sabi taa a i u musu biibi?

³¹ I sa du foombo wooko kuma Mosesi nö? Biga hën bi ta da dee fesiten sëmbe fuu di njanjan de kai ‘mana’ hibiwan daka, u de njan a di gaan sabana kumafa di Buku taki taa: ‘Gadu Köndë bëëë a da de de njan.’ Nöo i sa du sö wan soni tu nö?”

³² Hën Masa Jesosi piki de taa: “Dee sëmbe, be mi taki wan tuutuu soni da unu e. Na Mosesi bi da de di mana dë e, ma mi Tata seei bi da de ën. Ma nöo fa mi taki dë seei, ma nëën bi da di tuutuu njanjan di ta kumutu a Gadu ala eti. ³³ Biga awaa ufô a ta da libisëmbe di tuutuu njanjan awaa. Hën da di Sëmbe aki di kumutu nëën ala, nöo hën bumbuu möön di mana. Biga hën sa mbei sëmbe feni di tuutuu libi di dë u teego.”

³⁴ Hën de taa: “Wë nöo Mësitë o, tide wante fii seti da u di njanjan dë, fuu sa ta njan mën nöömö.”

³⁵ Nöo hën Masa Jesosi piki de taa: “Un haika e. Mi wë da di njanjan di i si mi ta taki dë, di ta da sëmbe libi u teego. Biga ee wan sëmbe i ko a mi, nöo hati fii an o hangi na wan soni möön. Ee i ta biibi a mi liba, nöo dëwata seei an o kisi i möön. [Biga joo dë bööböö.]

³⁶ “Ma nöo a dë leti kumafa mi bi taki da unu dë kaa. Un ta si mi fa mi dë, ma wan ta kë piki taa Gadu hën manda mi ko aki. ³⁷ Ma fa mi fan dë seei, ma hii dee sëmbe dee mi Tata Gadu ta da mi, nöo de tuu o ko a mi nöömö, nöo di sëmbe di ko a mi ma o jakëën möönsö.

³⁸ “Biga fa mi kumutu a liba ala ko aki, dee sëmbe, ma ko u mi du kumafa mi kë e. Ma mi ko u mi du dee soni dee di Sëmbe manda mi ko kë u mi du. ³⁹ Nöo andi da di kë fëën? Hën wë da ma musu lasi na wan u dee sëmbe dee a da mi, ma mi musu weki de a dëdë a di kaba lasiti daka.

⁴⁰ “Tuu wë e, dee sëmbe, disî da di soni mi Tata kë, taa hiniwan sëmbe di ta si mi di Mii fëën aki nöo i biibi a mi liba, nöo di sëmbe dë i abi di libi u teego kaa. Nöo sö wan sëmbe mi o weki a di kaba lasiti daka.” Sö Masa Jesosi taki da dee hia sëmbe dee ko nëën dë.

⁴¹ Nöo fa de jei di fan fëën naandë taa hën da di njanjan di kumutu a liba, hën so u de tei ën fu hogi seei. Hën de ta guunjëën, ⁴² taa: “Wë di mii aki sö, nëën da di mii u Josëfu de kai Jesosi nö? U sabi hën mama ku ën tata, nöo unfu a sa taki da u taa a kumutu a liba?”

⁴³ Nöo hën Masa Jesosi taa: “Dee sëmbe o, un disa di guunjan un ta guunjan mi naandë e. ⁴⁴ Biga na wan sëmbe sa ko a mi ee na mi Tata di manda mi ko aki hën hai ën ko. Nöo sö wan sëmbe, hën mi o weki a dëdë a di kaba lasiti daka.

⁴⁵ “Wan jei fa dee tjabukama sikifi buta a di Buku u Gadu nö? De taa hii sëmbe tuu o kisi lei a Gadu. Wë nöo ee wan sëmbe i jei di lei u Gadu dë, nöo i tei ën tja go a i hati, nöo a mi joo ko nöömö. ⁴⁶ Biga fa sëmbe ta kisi lei a Gadu seei, ma na wan sëmbe bi si ën ku wojo wan daka, boiti mi tö di kumutu nëen ala. „Hën mbei a mi i musu ko fii sabi soni fëen.” ⁴⁷ Nöo fëen mbei mi taki da i tuutuu taa di sëmbe di ko biibi a mi, nöo hën feni di libi a Gadu di dë u teego.

⁴⁸ “Mi taki da unu möön e, taa mi da di njanjan di ta da sëmbe gbelingbelin libi. ⁴⁹ Dee fesiten sëmbe fuunu, de bi njan di mana a di sabana tuu, ma töku de bi dëdë. ⁵⁰ Ma aki sö di njanjan dë awaa di kumutu a Gadu ko, nöo ee wan sëmbe i njan mën nöo ja o dëdë, ma joo feni di libi a Gadu di dë fu teego.

⁵¹ “Mi taki da unu möön e, dee sëmbe, taa mi da di njanjan ta da sëmbe libi. A Gadu mi kumutu, nöo di sëmbe di ta njan di njanjan aki hën abi di libi u teego. Nöo di njanjan di mi ta taki aki, nöo hën wë da di sinkii u mi aki, di mi o da fu hii goonliba sëmbe musu sa feni libi.”

⁵² Nöo di dee hedima u Dju jei a fan sö, hën de bigi ta fia ku deseei makandi taa: “Unfa di sëmbe aki sa da u hën sinkii fuu njan, maingë?”

⁵³ Nöo hën Masa Jesosi piki de taa: “Tuutuu soni seei mi o taki da unu aki, dee sëmbe, taa ee wan sëmbe ja tei di sinkii u Mi di ko Libisëmbe Mii aki kuma njanjan fii, nöo ee ja tei di buuu u mi kuma wata di i ta bebe, nöo ja feni libi seei eti e. ⁵⁴ Ma ee wan sëmbe i tei di sinkii u mi kuma njanjan fii u njan, nöo i tei di buuu u mi kuma wata fii u bebe, nöo i abi di libi u teego kaa, nöo mi o weki i a dëdë a di kaba lasiti daka.

⁵⁵ “Biga di sinkii u mi aki, hën da di tuutuu njanjan fii njan ee i kë libi. Nöo di buuu u mi, hën da di tuutuu wata fii bebe. ⁵⁶ Nöo ee wan sëmbe tei di sinkii u mi aki kuma njanjan fëen a ta njan, nöo a tei di buuu u mi kuma wata fëen a ta bebe, nöo mi ku di sëmbe dë ko di wan. Wa o paati ku u seei möönsö.

⁵⁷ “Dee sëmbe o, fa mi Tata sai dë, nöo hën wë abi libi e, nöo hën toona da mi ën fu mi abi ën tu. Nöo hën manda mi ko aki. Nöo ee wan sëmbe tei mi kuma njanjan fëen a ta njan, nöo di sëmbe dë hën mi o da di libi dë tu e. ⁵⁸ Fëen mbei mi taa mi da di njanjan di kumutu a Gadu ala di ta da sëmbe libi. An dë kuma di mana di dee fesiten sëmbe fuunu bi njan, biga wë de bi dëdë, ma ee wan sëmbe njan di njanjan aki sö, hën o abi di libi u teego.”

⁵⁹ Nöo a sö wan fasi Masa Jesosi ta lei dee sëmbe e, a di keikiwosu u dee Dju a Kapenaumi.

Aki sëmbe bia go disa

Masa Jesosi.

⁶⁰ Nöo fa dee sëmbe dee bi ta waka a Masa Jesosi baka jei di fan a fan dë, nöo hën sëmëni u de taa: “Maingë, andi da dee soni a ta lei dë? Ambë tjika u tei de?”

⁶¹ Ma nöo Masa Jesosi sabi kaa taa sö de ta fan, nöo hën a fan ku de taa: “Wë di soni mi taki dë, hën taanga da unu fuun tei sö nö? ⁶² Wë nöo unfa seei a o dë da unu te un si Mi di ko dë Libisëmbe Mii aki toona go a liba ka mi bi kumutu? ⁶³ Dee soni dee mi fan ku unu dë, na a söso sinkii fasi un musu fusutan de e. Biga sinkii soni an sa heepi i fii feni di lö libi dë. Ma Akaa soni mi fan naandë, nöo ee i tei ën, nöo joo feni di libi u teego. ⁶⁴ Ma nöo fa mi ta biinga ku unu aki seei, so fuunu an kë piki mi.” Biga Masa Jesosi bi sabi gaanduwe kaa ambë ku ambë an o kë biibi ën, nöo a sabi di sëmbe di o sei ën a bakaten tu.

⁶⁵ Nöo hën a toona taki da de taa: “Di soni aki wë mbei mi taki da unu taa na wan sëmbe sa ko a mi ee na mi Tata da i taanga.”

⁶⁶ Nöo kumutu a di ten naandë, hën sëmëni u dee sëmbe bi ta waka nëen baka kumutu go disëen, de an dë ku ën möön.

⁶⁷ Nöo hën a bia hakisi u dee tuwalufu bakama fëen dee a bi pii tei apaiti taa: “Unfa un pakisei baa? Un kë go tu nö?”

⁶⁸ Nöo hën Simon Petuisi piki ën taa: “Masa o, na ambë seei u sa go möönsö? Biga i nöo abi dee wöutu dee ta da sëmbe libi u teego. ⁶⁹ Nöo u ta biibi a i liba, biga u sabi taa i da di Paamusi Könu, di Mii u Gadu gbelingbelin di a manda ko.”

⁷⁰ Nöo hën a piki de taa: “Awa, sö un ta piki tuu. Ma nöo a dendu fuun dee tuwalufu womi mi pii tei aki, wan fuunu dë didibi e.”

⁷¹ Fa a taki naandë, nöo di mii u Simon Isikaliotu de kai Judasi, hën wë da di sëmbe a ta taki. Biga hii fa i si a dë a dendu fuu dee tuwalufu bakama u Masa Jesosi seei, ma hën o sei ën a bakaten.

7

Aki Masa Jesosi o go a wan piizii u dee Dju sëmbe.

¹ Nöo a baka u di dë, hën Masa Jesosi ta waka a dee köndëköndë fu Galilea. An nango a dee köndë u Judea ala möön, fu di dee hedima u Dju ta watji ën fu de feni ën kii. ² Ma nöo di juu dë, wan oto piizii fuu dee Dju sëmbe de ta njan bi zuntu faa kai. A dee daka dë, u ta mbei tjëkëliba ta toona mëni fa dee gaan sëmbe fuu bi libi a di sabana hii föteni jaa longi.

³ Nöo hën dee baaa u Masa Jesosi ko ta kaakei ën taa: “Womi, andi i ta fika aki u du? Na a Judea ala fii go nö, fu dee sëmbe dee lo’ u nama ku i si dee foombo wooko i ta du.

⁴ Biga ee wan sëmbe ta suku nëbai, nöo an o ta dë tjubitjubi, ma a o go lei ën seei a lanti wajaa be hii mundu si ën. Wë nöo di i ta du dee soni aki kaa, nöo fii go a lanti ala e, be de si i.” ⁵ Biga wë hii fa de dë baaa fëen seei, ma de an ta biibi ën. Hën wë mbei de fan sö.

⁶⁻⁸ Nöo hën Masa Jesosi piki de taa: “Awa, mi sa go, ma di ten u mi an kisi eti e. Ma be un go nö. Biga hiniwan juu uun kë, nöo un sa go ala. Fa un dë aki, dee sëmbe u di goonliba aki an ta buuse unu, ma mi de ta buuse. De an sa si mi a wojo seei, fu di mi ta konda da de gbelingbelin taa de an ta libi bunu a Gadu wojo. Nöo be unu wanwan go a di piizii e.” ⁹ Nöo di a fan ku de sö kaa, hën de de go, ma hën a fika a Galilea naandë ufö.

¹⁰ Ma baka u di de go, nöo hën a tei pasi faa go a di piizii awaa. Ma fa a nango naandë, an waka u lanti si ën. A waka a wan tjubi fasi sö.

¹¹ Nöo di juu dë, fa de dë a di piizii dendu a Jelusalen naandë, nöo dee hedima u Dju ta watji ën ta hakisi taa: “Naasë a dë? Unsë di womi dë?”

¹² Nöo dee hia sëmbe dee ko a di piizii naandë, nöo deseei ta taki soni fëen tu. So u de ta gafëen taa a dë bumbuu sëmbe. Otowan taa: “Nönö huun, a dë wan ganjansëmbëma, politikima.” ¹³ Ma hii fa de ta fan naandë seei ma na wajaa a lanti, biga de ta fëëe dee hedima u Dju.

A di pisi aki, Masa Jesosi ko

dou a di piizii.

¹⁴ Nöo dee daka dee de buta u de njan di piizii nöo de pasa mindi kaa bifö Masa Jesosi ko dou awaa. Hën a go fëen wante a di gadii u di Wosu u Masa Gaangadu, nöo hën a seti lei sëmbe. ¹⁵ Nöo dee hedima u Dju ko sai dë ta haikëen tu, nöo de ko foondo seei teee, de taa: “Wë unfa di lagilagi sëmbe aki ko sabi soni sö, ma na a dee siköö fuu a go?”

¹⁶ Hën Masa Jesosi bia piki de. A taa: “Dee sëmbe, un haika e. Di lei i si mi ta lei aki, nöo na a mi a kumutu e. Ma di Sëmbe di manda mi ko aki, nëen a kumutu. ¹⁷ Nöo ee wan sëmbe i ta hangi fii du fa Gadu kë nöo joo sabi ee a Gadu di lei u mi ta kumutu, ee miseei soni mi ta tei ta taki.

¹⁸ “Ma nöö ee wan sēmbē hopo ta konda soni fēēn seei, nöö nēbai nöö a ta suku, na sō a dē nö? Ma ee a ta suku nēbai da di sēmbē di mandēēn ko, nöö di sēmbē dē dē bumbuu sēmbē kaa. Na politiki a ta naki.”

¹⁹ Nöö hēn a taa: “Dee sēmbē, na Mosesi bi tja dee wēti u Gadu ko da unu nö? Hēn mbei un ta hei ēn sō. Ma töku na wan fuunu kē hoi dee wēti dē, biga un kē kii mi. Nöö mi kē sa faandi mbei.”

²⁰ Nöö hēn de piki ēn taa: “Soni hēn ko a i hedi nö, womi? Ambē da di sēmbē di kē kii i?”

²¹ Nöö hēn a taa: “Fa mi dē aki, wan kodo foondo wooko tö mi du a saba, hēn wē a bigi da unu te wan saanfa fuun du. ²² Ma nöö unu, hiniwanten un ta poi saba. Biga Mosesi bi da unu wan wēti taa un musu koti di maaka u Dju a dee womi mii fuunu sinkii, te de abi aiti daka u di de pai ēn. Ma nöö tökuseei na a Mosesi ten wē di wēti dē kumutu e, ma sensi a dee oto gaan sēmbē fuunu dee bi dē ufō ēn. ²³ Nöö ee wan sēmbē ko a unu fuun koti di maaka a di mii fēēn sinkii dēēn, nöö ee a kai a saba daka seei ma un ta koti ēn waiwai fu di di wēti musu hoi. Wē nöö na wooko un ta wooko a di saba dē nö?”

“Wē nöö faandi mbei un musu ta guunjan mi u di mi heepi wan sēmbē ko bumbuu ku telu a saba daka? ²⁴ I si ö? Wan musu ta kuutu soni hesihesi sō e, dee sēmbē, ma un musu ta wegi soni luku fini ufō un kuutu, nöö di kuutu fuunu o dē leti.” Sō Masa Jesosi fan ku dee hedima naandē.

Di pisi aki ta lei i kumafa sēmbē ta mēni u Masa Jesosi.

²⁵ Nöö fa dee sēmbē u Jelusalen dē ta haika di fan u Masa Jesosi, nöö so u de ta hakisi taa: “Wē di sēmbē aki, nēēn dee hedima fuu bi ta suku u kii nö? ²⁶ Nöö hēn a ko dē aki ta fan a lanti dendu wajaa sō. Ma na wan sēmbē dē aki ta suku u tapēēn seei. Wē a sa kē sonte dee hedima fuu ko si taa hēn da di Paamusi Könu di Gadu bi o manda ko nö? ²⁷ Ma ee de ta mēni sō seei, ma u sabi naasē di sēmbē aki kumutu. U sabi ēn bumbuu. Ma te di Paamusi Könu ko, sēmbē an o sabi naasē a kumutu.”

²⁸ Nöö di de fan sō, hēn Masa Jesosi bai fan möön taanga ka a dē a di djai dendu dē taa: “Awa, un sabi mi tuu, di da un taa un sabi naasē mi kumutu. Ma tökuseei wan sabi fini fēēn eti e. Biga fa mi ko aki, ma ko u mi seepi ma wan Sēmbē hēn manda mi ko. Nöö di Sēmbē dē an ta ganjan sēmbē. Ma fa uun sai dē, wan sabi di Sēmbē mi ta taki aki möönsō.

²⁹ Ma nöö mii sabi ēn biga nēēn ala mi kumutu. Hēn manda mi ko aki.”

³⁰ Nöö fa a fan dē, nöö di fan fēēn an kai ku dee hedima seei, nöö hēn de kē kisi ēn tja go. Ma tökuseei na wan sēmbē panjēēn, biga di juu fēēn an dou eti.

³¹ Ma nöö hii fa dee hedima bi ta suku ēn u kisi seei, ma wanlō hila sēmbē sai dē ko ta biibi nēēn. Biga de taa: “Wē mi hakisi e, te di Paamusi Könu ko, nöö a o sa du möön gaan foombo wooko möön fa di sēmbē aki ta du nö?”

³² Nöö fa dee lanti ta fan kusikusi naandē, nöö dee Faliseima an kē jei seei taa sō de ta mēni u Masa Jesosi taa hēn da di Paamusi Könu. Nöö hēn de go a dee Gaan Begima dee ta dē a di Gaan Keikiwosu dē, hēn de fiti buka makandi. Nöö hēn de manda dee wakitima dee ta watji di Wosu taa be de go kisi Jesosi tja ko da de.

³³ Di juu dē, Masa Jesosi ta fan ku dee sēmbē eti. A taa: “Wan sati pisiten nöö mi o dē ku unu möön eti e, nöö mi o toona go a di Sēmbē di bi manda mi ko aki. ³⁴ A di juu dē woon ta suku mi te un wei, ma wan o feni mi möönsō. Biga ka mi o go dē, wan o sa ko dou ala e.”

³⁵ Nöö hēn dee Dju hedima hakisi deseei taa: “Wē nöö naasē di womi aki sa go maingē te nöö wa o sa si ēn möön? A sa kē taa a o go a dee oto köndē ka dee Dju sēmbē fuu paaja go, faa musu go ta lei dee oto köndē sēmbē nö? ³⁶ Andi da di oto a ta taki naandē taa woon suku mi te un wei, wan o si mi möön, nöö ka mi o go nöö wan o sa dou ala?”

³⁷ Nöö di kaba lasiti daka u di piizii dē, hēn bigi möön hii dee oto daka tuu. Nöö a di daka dē, hēn Masa Jesosi hopo taanpu hēn a bai taa: “Ee wan sēmbē dēēwata kisi i nöö be i ko a mi e, ko tei wata fii bebe. ³⁸ Biga a sikifi a Masa Gadu Buku taa, di sēmbē di ko biibi

a mi nöö a o dē nēen hati dendu kuma wan kiiki hedi ta kule wata ta ko nöömö, ta tja di libi u teego ta paaja.”

³⁹ Wē nöö fa a fan naandē, a ta taki u di Akaa u Gadu di dee sēmbē ta biibi nēen o kisi a bakaten. Biga di juu dē, sēmbē an bi kisi di Akaa eti fu di Masa Jesosi an bi toona go a Gadu Köndē faa feni di nēbai fēen eti.

⁴⁰ Nöö di dee sēmbē jei fa a bai dē, hēn so u de taa: “Maingē, di sēmbē dē, a musu u dē di Tjabukama di Gadu bi o manda ko e.”

⁴¹ Otowan taa: “Hēn di Paamusi Könu seei di dē wante.” Otowan taa: “Hun? Nönö, na a Galilea di Paamusi Könu bi o kumutu e. ⁴² Biga Gadu Buku taki taa a o dē wan bakamii u Dafiti, nöö a Betelehem a o kumutu, ka Dafiti bi ta libi.”

⁴³ Nöö da sö dee sēmbē ko paati fu Masa Jesosi hedi. ⁴⁴ So u de kē go kisi ēn seei fu de tja go a kuutu, ma tökuseei na wan sēmbē panjēen möönsö.

Aki ta lei fa dee Dju hedima buuse Masa Jesosi tjika.

⁴⁵ Nöö fa de mbei dē, hēn wē dee wakitima toona go a dee Faliseima ku dee Gaan Begima, dee bi manda de ko. Hēn dee hedima hakisi de taa: “Unfa wē? Wan kisi ēn tja ko nö?”

⁴⁶ Hēn de taa: “Wē nönö. Fa u jei di fan fēen te u kaba dē, nöö a bigi da u poi. Biga wa jei na wan sēmbē fan sö wan daka.”

⁴⁷ Nöö hēn dee Faliseima taa: “Ambēē? A ganjan unu kisi tu nö? ⁴⁸ Fa u dē aki, un jei wan daka taa wan fuu dee takima ku dee Faliseima aki ko biibi nēen ö? ⁴⁹ Wan sabi taa dee lagilagi sēmbē söso wan dē, dee na sabi wan wojo soni u Gadu wēti, de nöö ta biibi ēn nö? Helu u de tu!”

⁵⁰ Nöö fa de fan dē, nöö Nikodemusi di bi go fan ku Masa Jesosi a wan ndeti, nöö hēnseei dē wan u dee hedima tu. Nöö hēn a hakisi de taa: ⁵¹ “Wē nöö unfa di wēti fuu dē? U sa kuutu wan sēmbē da sitaafu söndö u dēen pasi faa fan, fuu sabi taa hogi a du tuu nö?”

⁵² Nöö hēn de piki ēn taa: “Aa, fa u dē aki, nöö i seei dē a di sē u dee Galilea sēmbē tu nö? Wē go suku a di Buku luku ee unsē joo si taa wan tjabukama u Gadu kumutu a Galilea wan daka.”

[⁵³ Nöö fa de fan dē, nöö hēn hii sēmbē booko paaja go u de a wosu.

8

¹ Ma nöö Masa Jesosi hēn a go a di kununu de kai Oleifi Kununu.

A di pisi aki de tja wan mujēē ko a Masa Jesosi di de bi kisi ku waka manu.

² Nöö di dobooko fēen mamate biten, hēn Masa Jesosi toona ko a di Wosu u Masa Gadu möön. Nöö fa a ko dē, nöö hēn hii sēmbē hai ko wante nēen naandē, hēn a seeka sindo faa lei de.

³ Nöö di juu dē, dee Sabima u Wēti ku dee Faliseima tja wan mujēē ko nēen naandē. A dē sö taa de kisi di mujēē dē ku wan womi, hēn de tjēen ko buta taanputaanpu leti a dee hia sēmbē fesi dē.

⁴ Hēn de taki da Masa Jesosi taa: “Wē Mēsītē o, di mujēē aki, hēn wē u kisi ku womi djunsu dē nöö hēn wē u tjēen ko a i. ⁵ Wē nöö a dee wēti Mosesi bi da u, nöö a taa te u kisi wan mujēē sö nöö u musu naki ēn ku sitonu kii. Nöö unfa ii taki u di soni dē?” Sö de hakisi ēn. ⁶ Ma nöö fa de ta hakisi ēn dē, taapu tö nöö de ta seti dēen sö fu de feni föutu nēen u de tjēen go kaagi. Ma nöö Masa Jesosi an piki de, hēn a bendi ta sikifi soni ku ēn finga a goon. ⁷ Hēn de ta buta ku ēn nöömö faa musu taki wan soni.

Te wan pisi hēn a hopo taanpu. Hēn a taa: “Luku, di fuunu di si taa a dē söndö föutu a Gadu wojo, nöö be a hiti di fosu sitonu naki di mujēē.” ⁸ Hēn di a fan sö kaa, hēn a toona bendi ta sikifi soni ku finga a goon möön.

⁹⁻¹⁰ Nöö di dee sēmbē bi tja di mujēē ko dē jei sö, nöö hēn de bia ta fusi nango u de oto a oto baka, seti a dee gaan wan te dou a dee möön njönku wan. Biga de tuu ko si taa de an dē söndö föutu a Gadu wojo.

Nöö hën Masa Jesosi hopo taanpu, nöö an si na wan kodo sëmbë dë möön boiti di mujëe wanwan tö sai dë taanputaanpu. Hën a hakisi ën taa: “Wë mujëe o, unsë dee sëmbë dee tja i ko aki dë? De an da i sitaafu möön nö?”

¹¹ Hën a taa: “Wë nönö, Mësitë.”

Nöö hën a taa: “Söö, wë antoobi. Nöö miseei, ma o da i sitaafu tu. Nöö i toona go fii, ma te i go nöö na du hogi möön e, mujëe.”]

A di pisi aki dee hedima u dee Dju ta fia ku Masa Jesosi.

¹² Nöö hën Masa Jesosi toona seti fan ku dee sëmbë dee bi ko nëen naandë. A taa: “Mi da di limbo u di goonliba aki e. Hën mbei ee wan sëmbë i ta waka a mi baka nöö ja o waka a dungu möönsö, ma fusutan fii o dë limbolimbo gbegedee. Biga i kisi di libi u Gadu kaa.”

¹³ Nöö di a taki sö, hën dee Faliseima buta ku ën wante. De taa: “Haika fa i ta fan fii seei naandë. Ja abi na wan sëmbë u dë kotoigima da i, hën mbei sëmbë an sa piki di fan fii taa tuutuu soni i ta taki.”

¹⁴ Hën Masa Jesosi piki de taa: “Ee soni u miseei mi ta konda seei, ma nöö tuutuu soni mi ta taki e. Biga mii sabi naasë mi kumutu, nöö mi sabi naasë mi nango tu. Ma fa un sai dë, un wan sabi dee soni dë.

¹⁵ “Nöö fa un ta kuutu mi aki, un ta kuutu mi a libisëmbë fasi nöö. Ma fa mi dë aki, ma ta kuutu na wan sëmbë. ¹⁶ Ma te mi o kuutu, nöö di kuutu u mi o dë leti e, biga na mi wanwan o kuutu ën. Ma mi ku mi Tata di manda mi ko aki tuu o kuutu ën makandi.

¹⁷ “Nöö unfu a dë a di wëti fuunu, dee sëmbë? Na tu sëmbë musu taki di wan soni ufö de sa piki taa tuu nö? ¹⁸ Wë nöö mi dë wan sëmbë ta kotoigi da miseei kaa, nöö di otowan hën da mi Tata di manda mi ko aki.”

¹⁹ Nöö hën de hakisi ën taa: “Sö nö? Wë naasë di tata fii dë?”

Hën a piki de taa: “Wë di wan sabi mi, hën mbei wë wan sabi mi Tata. Ma ee un bi sabi ambë da mi, nöö un bi o sabi ambë da mi Tata tu.”

²⁰ Nöö dee fan Masa Jesosi ta fan naandë, nöö a fan de leti a di Wosu u Masa Gaangadu dendu, zuntu ku di kamian ka de ta tja möni ko u da Gadu. Ma nöö fa hii sëmbë bi dë gidjii dë seei, ma töku na wan sëmbë kisi ën panjan, biga di juu fëen an dou eti.

A di pisi aki Masa Jesosi ku dee hedima u Dju ta fan eti.

²¹ Nöö hën a toona fan ku de möön taa: “Mi o go, nöö woon suku mi te un wei ma wan o sa dou ka mi nango e. Nöö woon dëdë söndö Gadu puu unu a bëë u dee hogidu fuunu.”

²² Nöö hën di a taki sö, hën dee hedima u Dju taa: “Wë unsë a o go di a taa ka a o go wa o sa dou ala? A sa kë a o go kii ën seei nö, maingë?”

²³ Ma nöö hën a taki da de taa: “Un haika e, uun dë u goonliba aki, ma nöö mii dë u Gadu. ²⁴ Nöö fa mi taki da unu taa woon dëdë söndö Gadu puu unu a bëë u dee hogi du fuunu aki, nöö tuu e. Biga ee wan kë piki mi taa mi da di Sëmbë di mi taki da unu taa mi dë aki, nöö woon dëdë a dee hogi du fuunu liba söndö Gadu puu unu a bëë.”

²⁵ Nöö hën de hakisi ën taa: “Wë fa i ta fan dë, ambë seei da i?”

Nöö hën a piki de taa: “Mi da di Sëmbë di mi ta taki da unu nöömö kaa taa mi dë. Hën nöö mi dë eti. ²⁶ Nöö fa mi dë aki, mi abi sömëni soni u mi sa tei kuutu unu, ma nöö ma o du sö e. Biga di Sëmbë di manda mi ko aki, nöö dee soni dee a ta taki da mi nöö de nöö mi ta tei ta taki. Nöö tuutuu soni a ta taki e, dee sëmbë. I sa futoou ën.”

²⁷ Ma nöö fa Masa Jesosi ta fan naandë, de an ta fusutan taa soni fëen Tata Masa Gadu a ta taki. ²⁸ Fëen mbei a taki da de taa, “Te di daka woon hopo Mi di ko Libisëmbë Mii aki buta a liba bifö woon ko sabi ambë da mi awaa. Nöö a di ten dë, nöö woon ko si taa ma ta du na wan wojo soni u mi seei, söseei tu ma ta fan wan soni u miseei, ma dee soni mi Tata lei mi, nöö de mi ta taki. ²⁹ Nöö fa a manda mi ko aki, nöö a ta dë ku mi tu e. An ta disa mi wanwan möönsö, biga hiniwan juu mi ta du dee soni dee ta kai ku ën.”

³⁰ Nöö di dee hia sëmbë bi sai dë jei fa a fan, nöö sömëni u de bia ko biibi nëen, te kisi so u dee hedima u Dju.

A di pisi aki Masa Jesosi ta taki da de taa de an dē tuutuu bakamii u Abahamu.

³¹ Nöo hën Masa Jesosi fan ku dee _{hedima u} Dju dee ko biibi ën dē taa: “Ee un ta hoi dee lei mi ta lei unu aki nango nöömö, nöo woon ko dē bakama u mi tuutuu. ³² Nöo woon ko sabi sondi gbelingbelin, leti kumafa a dē a Gadu wojo. Nöo te un ko sabi sondi sö kaa, nöo a o mbei un ko fii kumutu a di saafu un sai dē.”

³³ Nöo hën de piki ën taa: “Ambëë? Fa uu dē aki, u da Abahamu böngö. Hën da gaan sëmbe fuu. Na wan ten u bi dē saafu a sëmbe basu wan daka. Nöo unfä i sa taa woo ko fii kumutu a saafu?”

³⁴ Nöo hën Masa Jesosi piki de taa: “Fu tuutuu mi taki da unu taa ee wan sëmbe i ta du hogi nango nöömö, nöo saafu wë i dē a hogi du basu e.

³⁵ “Nöo ee i dē saafu ta wooko da wan famii, nöo ja a’ wan tan kamian a di famii dē möönsö. Biga saafu nöo i dē. Ma nöo di sëmbe di dē miii u di famii, nöo hën o dē a di famii nöömö, nöo _{hën o abi taki a di wosu dendu}. ³⁶ Wë nöo ee di Mii u Gadu aki, hën puu i a saafu mbei i ko fii, nöo i ko fii tuutuu seei.

³⁷ “Dee sëmbe, fa un sai dē, mi sabi taa unu da dee böngö u Abahamu, ma nöo wan ta djei ën e. Biga un dē kabakaba u kii mi fu di wan kē tei dee soni mi ta lei unu aki. Ee Abahamu wë, an bi o du sö o. ³⁸ Fa mi dē aki, mi ta lei unu dee sondi dee mi si ku dee mi jei a mi Tata, ma nöo unu ta du dee sondi dee un si a di tata fuunu.”

³⁹ Nöo hën de piki ën taa: “Un tata fuu i ta taki dē? Na di böngö u Tata Abahamu u dē nö?”

Hën a piki de taa: “Ee un bi dē dee gbelingbelin böngö u Abahamu, nöo un bi o libi kuma hën. ⁴⁰ Ma un dē kabakaba u kii mi, hii fa mi da di Sëmbe di ta lei unu dee tuutuu soni u Gadu dee miseei jei nëen. Abahamu an bi o du sö wan soni e. ⁴¹ Ma uun ta du dee soni dee un si a unu tata, hën mbei un kē kii mi.”

Nöo hën de piki ën taa: “Wë nöo fa i ta fan dē, i kē mbei taa u da oto tata mii nö? Nönö. Masa Gaangadu mii seei u dē. Hën nöo da u Tata.”

⁴² Nöo hën Masa Jesosi piki de taa: “Ee Gadu hën bi da unu tata, nöo un bi o lobi mi e, biga nëen ala mi kumutu ko aki. Hën seei wë manda mi ko aki. ⁴³ Nöo faandi mbei wan ta fusutan dee soni mi ta taki aki? A dē fu di wan dē a di fa fuun tei de, hën wë mbei e.

⁴⁴ “Di didibi seei wë da unu tata e, dee sëmbe. Biga dee soni dee a lo’ u du, nöo deseei wë un ta kē du dē kaa. Fa a sai dē, sensi a di seti u mundu a bi ta kii sëmbe kaa. An nama wan daka seei a tuu soni möönsö, biga di soni de kai tuu, an dē nëen hati seei. Mindi soni, hën da di hiniwan daka fan fëen di a ta fan kaa, biga nëen mindi soni ku lëgëdë kumutu. ⁴⁵ Nöo fu di un nama ku ën, hën wë mbei wan kē piki mi a dee tuutuu soni mi ta lei unu aki.

⁴⁶ “Fa un dē aki, na wan fuunu sa lei finga a mi taa mi du hogi wan daka möönsö. Wë ee wan sa lei sö, nöo hën da tuutuu soni nöo mi ta taki. Nöo faandi mbei wan kē piki mi?

⁴⁷ Na fu di wan dē sëmbe u Gadu nö? Aai, hën wë mbei. Wë biga di sëmbe di dē u Gadu nöo hën ta haika Gadu woto.”

⁴⁸ Nöo hën de piki ën taa: “Söö. Wa bi taki leti o, taa ju da wan takusëmbëma, ju Samalia sëmbe ju? Wan hogi soni wë dē a i liba ta fan dee lö fan naandë!”

⁴⁹ Hën Masa Jesosi piki de taa: “Nönö e, dee sëmbe. Na soni hën dē a mi liba e, ma mi Tata në hën nöo mi ta suku u bai. Ma unu ta wisiwasi mi. ⁵⁰ Ma nöo ma a’ toobi, biga ma ta suku nëbai da miseei. Ma nöo wan Sëmbe dē di ta suku ën da mi, nöo hën ta kuutu buta ambë fiti nëbai ku ambë an fiti. ⁵¹ _{Nöo ka a hei mi tjika aki}, nöo fu tuutuu mi taki da unu taa ee wan sëmbe ta hoi dee soni mi ta fan aki, nöo an o dëdë kaba a söso möönsö.”

⁵² Nöo hën dee Dju hedima piki ën taa: “Söö. Awaa u ko si gbelin taa wan didibi hën dē a i liba tuu, _{fa i ko ta fan dee laulau fan naandë}. Biga Abahamu dëdë gaanduwe kaa, söseei dee fesiten tjabukama tu. Ma nöo ii ko dē aki ta bai taa ee wan sëmbe ta hoi a dee lei fii nöo an o dëdë möönsö. ⁵³ Fa i sai dē, i hei möön Abahamu ku dee oto tjabukama u Gadu dee dëdë kaa nö? Unfa seei i ta mēni fii seei?”

⁵⁴ Hën Masa Jesosi piki de taa: “Ee miseei ta hei miseei, nöö an dë wan wojo sonde. Ma mi Tata di un taa hën da Gadu fuunu, hën ta hei mi e. ⁵⁵ Nöö hii fa un taa a dë unu Gadu ma töku wan sabi ën, ma nöö mii sabi ën. Ee mi taa ma sabi ën, nöö hën da mi dë wan lëgëdëma kuma unu. Ma nöö mii sabi ën e, nöö mi ta hoi dee taki fëen tu. ⁵⁶ Nöö Abahamu, di gaan sëmbe fuunu, bi wai tumusi e, di a sabi taa a o si di daka di mi o ko a goonliba aki. Wë nöö a si ën tu, nöö a wai seei.”

⁵⁷ Fa a fan dë, hën de mbei: “Höön, andi i ta taki dë? Fa I sai naandë, ja gaandi dou feifiteni jaa eti, hën i bai taa i si Abahamu nö?”

⁵⁸ Nöö hën Masa Jesosi piki de taa: “Tuutuu mi taki da unu taa bifö de pai Abahamu, nöö mi bi dë gaanduwe kaa.”

⁵⁹ Nöö fa a piki dë, nöö de jei seei gbelin taa a taki taa hënseei da Gadu. Nöö hën de kule go kisi sitonu mii u de naki ën kii. Ma nöö Masa Jesosi fusi a de dendu pala kumutu a di Wosu dë go fëen.

9

A di pisi aki Masa Jesosi kula wan bookowojoma a

wan saba daka.

¹ Nöö hën fa Masa Jesosi nango dë, te wan pisi hën a si wan bookowojoma di de bi pali sö.

² Nöö hën u dee bakama fëen hakisi ën taa: “Wë Mësitë o, fa de pali di sëmbe bookobookowojo aki, hongi hën tata ku ën mama du mbei de pali ën sö nö, naa nëen seei a kumutu?”

³ Nöö hën a piki u taa: “Nönö, na hongi di womi aki du e, na hongi hën mama ku ën tata du tu. Ma a ko pasa sö u di kaakiti u Masa Gadu musu ko a limbo nëen libi. ⁴ Fa u dë aki, nöö u abi ten eti fuu ta wooko da di Sëmbe di manda mi ko aki, biga didia dë eti. Ma te wan pisi ndeti o ko, nöö na wan sëmbe o sa wooko möön. ⁵ Hën mbei solanga mi dë a goonliba aki, nöö mi da di Limbo di ta limbo sëmbe u di goonliba aki wojo.”

⁶ Nöö fa a fan naandë, hën a tunta a goon wante. Nöö hën a mbei ën pötöpötö, hën a lobi a di bookowojoma naandë wojo. ⁷ Nöö hën a taki dëen taa be a go wasi a di tobo de kai Siloam. (Nöö di “Siloam” dë, hën kë taki “de mandëen”.)

Nöö hën di sëmbe go, hën a go wasi te a kaba. Nöö fa a du naandë, hën wojo fëen limbo gbegedee, a ko ta si soni, nöö hën a toona go fëen a wosu.

⁸ Wë nöö di a dou a wosu, hën dee sëmbe ku ën ta libi bandja ku bandja naandë, ku dee oto sëmbe dee bi naa si ën ta pidi möni, hën de ko si ën naandë.

Hën de ta hakisi taa: “Wë nöö di sëmbe aki, nëen u bi ta si sindosindo ta pidi möni nö?”

⁹ Otowan taa: “Hën seei wë di dë e.”

Otowan taa: “Nönö, nëen. Oto sëmbe nöö wë djei ën sö.”

Ma nöö hënseei piki taa: “Mi seei wë disi wante e, dee sëmbe!”

¹⁰ Hën de taa: “Wë nöö unfa a waka wojo fii jabi te i ko ta si soni baa?”

¹¹ Hën a piki de taa: “Wan womi de kai Jesosi hën wë mbei wan pötöpötö lobi a mi wojo, hën a manda mi u mi go wasi a di tobo de kai Siloam. Nöö hën di mi go wasi, nöö hën mi ko ta si soni.”

¹² Hën de hakisi ën taa: “Wë nöö naasë di sëmbe dë?”

Hën a taa: “Wë nönö, ma sabi.”

¹³ Nöö hën wanlö sëmbe bi sai naandë tei ën tja go a dee Faliseima. ¹⁴ Wë biga di daka di i si Masa Jesosi kulëen naandë, nöö a bi dë leti a wan saba.

¹⁵ Hën dee Faliseima hakisi ën taa: “Wë womi, unfa i du ko ta si soni? Kondëen da u.”

Hën di sëmbe piki taa: “Wë di sëmbe tei doti mbei pötöpötö lobi a mi wojo, hën mi go wasi. Hën wë wojo u mi ko limbo, mi ko ta si soni e.”

¹⁶ Nöö hën so u dee Faliseima taa: “Hön, di sëmbe naandë, na a Gadu a kumutu e. Biga an hoi di saba.”

Ma dee otowan u de taa: “Ma wan hogi sēmbē an bi o sa du sō wan gaan foondo soni e.” Hēn de kisi toobi ku deseei naandē.

¹⁷ Nōō hēn de toona bendi ko a di sēmbē di wojo bi booko naandē baka, hēn de taa: “Wē ju a bi kula mbei i ko ta si soni. Nōō unfa fēēn ii taki?”

Hēn a taa: “Wē mi si taa a dē wan tjabukama u Gadu.”

¹⁸ Ma nōō de an kē piki seei taa de bi pai ēn bookobookowojo ma nōō fa u dē aki a ko ta si soni. Nōō hēn de dē a di taki tee, hēn de kai hēn tata ku ēn mama ko.

¹⁹ Hēn de hakisi de taa: “Wē di sēmbē aki sō, miii fuunu nō? Nōō bookobookowojo un bi pai ēn nō? Nōō unfa a waka ufō a ko ta si soni fa u dē aki? Un piki u boo jei.”

²⁰ Nōō hēn di tata ku di mama piki de taa: “Wē u sabi taa a dē miii fuu, nōō u sabi gbelingbelin tu taa u bi pali ēn bookobookowojo. ²¹ Ma nōō fa a waka ufō a ko ta si soni, nōō di dē wa sabi. Nōō wa sabi tu ambē da di sēmbē di kulēēn te a ko ta si soni. Ma nōō di a dē gaangaan sēmbē kaa, nōō a kandē un sa hakisi ēn seei i si, be hēnseei fan ku unu.”

²² Nōō sō di tata ku di mama u di womi piki, u di de fēēē dee hedima u Dju. Biga wē de bi buta taa ee wan sēmbē ta piki taa Jesosi hēn da di Paamusi Kōnu, nōō de o puu i a keiki.

²³ Hēn mbei de piki a di lō fasi dē taa: “Un hakisi hēnseei biga a ko gaan sēmbē kaa.”

²⁴ Nōō hēn de toona kai di womi di u tu pasi ko a de.

Hēn de taki dēēn taa: “Wē womi, fa i fan dē, u kē jei ēn mōōn. Ma nōō i musu hopo maun a liba soi a Gadu fesi taa tuutuu soni gbelin joo taki awaa. Biga u sabi taa di sēmbē di i taa hēn kula i dē, nōō takulibima a dē e.”

²⁵ Nōō hēn di sēmbē piki de taa: “Wē ee a dē takulibima nōō di dē ma sabi. Ma wan kodo soni nōō mi sabi. Hēn da mi bi dē bookowojoma, ma nōō fa u dē aki mi ko ta si soni.”

²⁶ Nōō hēn de hakisi ēn mōōn taa: “Wē andi ku andi seei a du da i baa, ufō i ko ta si soni. Piki u boo jei.”

²⁷ Nōō hēn a piki de taa: “Wē mi bi taki di soni da unu kaa ma nōō wan kē piki. Andi fēēn seei un kē jei a mi mōōn? A sa kē taa unu seei kē bia ko bakama fēēn tu nō?”

²⁸ Nōō fa a piki de naandē, hēn de kisi faja awaa. Hati u de boonu ku ēn tee hēn de kosi ēn te a bigi. De taa: “Hōōn, wē nōō i kē dē bakama u sō wan lagilagi sēmbē nō? U dee sēmbē aki, bakama u Mosesi uu dē, ²⁹ biga u sabi taa ku Mosesi wē Gadu bi fan. Ma di lō sēmbē dē, hēn wa sabi naasē seei a kumutu ko aki.”

³⁰ Nōō hēn di sēmbē taa: “Aa, wē a foombo mi tumisi o, di un taa wan sabi naasē a kumutu, ma nōō a kula mi te mi ko ta si soni. ³¹ Wē u sabi taa fa Gadu sai dē, an ta haika di begi u wan takulibima. Ma di sēmbē di ta lesipeki ēn ta du dee soni dee a ta taki, nōō te hēn begi ēn nōō a ta jei. ³² Wē nōō fu sensi di goonliba mbei te kisi tide, nōō wa jei taa de mbei wan sēmbē di de pali bookobookowojo ko si soni wan daka. ³³ Ee di sēmbē dē an bi dē u Gadu, nōō an bi o sa du sō wan soni e.”

³⁴ Nōō fa di womi piki naandē, hēn dee hedima kosi ēn tee, de taa: “Ju! Fa i si de pali i bookobookowojo dē, nōō ja sabi taa hogilibi mbei de pali i sō nō? Nōō andi i abi u lei u?” Nōō hēn de jakēēn puu a di keikiwosu dē buta go a dōō.

³⁵ Nōō di Masa Jesosi ko jei taa sō de jaka di womi, hēn a ko miti ku ēn. Hēn a hakisi ēn taa: “Unfa wē baa? I ta biibi a di Mii u Gadu di ko libisēmbē mii nō?”

³⁶ Nōō hēn di womi piki ēn taa: “Wē nōō Mēsītē o, unsē seei a dē baa? Mi kē biibi nēēn.”

³⁷ Nōō hēn a piki ēn taa: “Hēn wē i si disi kaa e. Hēn seei wē ta fan ku i aki.”

³⁸ Nōō hēn di womi taa: “Aaa, wē Masa, mi ta biibi o.” Hēn a saka tjökō kini a goon dēēn.

³⁹ Nōō di soni pasa dē, hēn mbei Masa Jesosi taki wan soni aki sō. A taa: “Fa mi ko a goonliba aki, nōō mi ko fu mbei libisēmbē musu kuutu paati ku deseei. Dee bookowojoma, de o ko a mi fu mi limbo de wojo be de fusutan soni. Ma nōō dee sēmbē dee taa wojo u de an booko, de ta si soni kaa, nōō de o ko fika bookowojoma awaa.”

⁴⁰ Nöo fa a fan naandë, nöo wanlö Faliseima bi sai naandë ta jei, nöo de sabi taa de a ta tjökö. Hën de taa: “Ee? Unfa i taki? I kë taa u dë bookowojoma nö?”

⁴¹ Hën a piki de taa: “Wë ee un bi piki taki wojo fuunu booko, nöo wan bi du hogi e. Ma nöo di un taa soni an du unu, un ta si soni kaa, nöo fëen mbei föutu fika a unu liba.”

10

Aki Masa Jesosi ta taki soni u sikafu ku di sëmbë ta kiija de.

¹ Nöo hën Masa Jesosi ta lei dee sëmbë möön, a taa: “I sabi fa a dë te wan sëmbë o kiija sikafu. A o mbei wan sitonu peni ta tjubi de fu hogi mbeti an sa ko kisi de kii. Na sô a dë nö? Wë nöo fa a o mbei di peni dë, nöo wan kodo döobuka tö a o abi.” Nöo mi o konda wan soni da unu aki, nöo tuutuu soni seei a dë e. Ee wan sëmbë an kë waka a di döobuka, ma a ta subî fëen a wan oto kamian fu go a di peni dendu, nöo di sëmbë dë nöo fufuuma e, hogihatima gbelin seepi a dë wante.

² “Ma di sëmbë di o waka a di döobuka ko a di peni dendu, nöo hën da di kiijama u dee sikafu seei. ³ Nöo fa i si a ko dou dë, nöo wantewante di wakitima o jabi di döo dëen, faa pasa go a dendu. Nöo te a go a dendu kaa, nöo hiniwan u dee sikafu a o kai de nê, nöo de o jei ën biga de sabi ën töngö. Nöo a o tja de kumutu a di peni dendu go a döo faa sölugu de. ⁴ Nöo fa de o go a döo dë, nöo di sikafuma o ta waka a de fesi, nöo de o dë nëen baka, biga de ta sabi ën töngö.

⁵ “Ma ee wan oto sëmbë di nëen ta kiija de ko a de naandë, nöo de an o go nëen baka e. De o kule seei dëen, biga de an sabi wan oto sëmbë töngö möön leki di sëmbë ta kiija de.”

⁶ Sô wan woto Masa Jesosi tei lei dee sëmbë a nöngö fasi, ma nöo de an saandi a ta taki da de möönsö.

⁷ Nöo di a si taa de an ta fusutan, hën a toona fan ku de möön. A taa: “Mi taki e, dee soni i si mi o fan ku unu aki, nöo tuutuu soni seei de dë e. Mi seepi wë da di döobuka, di fii waka go dou a dee oto sikapu. ⁸ Hii dee sëmbë dee bi buta deseei a di kamian di i si mi abi aki, nöo fufuuma sösö nöo de bi dë e. Fëen mbei dee sikafu dee dë u mi tuutuu an bi ta piki de buka.

⁹ “Mi taki da unu e, taa mi da di döobuka da hiniwan sëmbë di sa kë pasa go a di peni dendu faa feni di heepi u Gadu. Nöo sô wan sëmbë i dë fii bööböö seei. I sa ta waka fii nango a döo toona ko, ta feni di sölugu u Gadu.

¹⁰ “Dee fufuuma dee mi bi taki dë, de ko u de ganjan dee sikapu kii poi kaba a sösö. Ma mii ko u ko da de gbelingbelin libi seei ku telu.”

¹¹ Hën a toona taki möön taa: “Mi da di möön bumbuu sikafuma u sikafu e. Biga fa mi dë aki, mi dë kabakaba u mi dëdë da dee sikafu u mi. ¹² Ma di sëmbë de ta juu u luku sikafu u de pakëen, nöo hën an o dë sô e, biga nëen abi dee sikafu. Nöo te a si taa hogi mbeti ta ko, nöo a o kule disa de naandë go fëen fiaa. Nöo di hogi mbeti o booko ko a de ko paaja de fanjanfanjan. Wan si ö? ¹³ Di sëmbë de ta juu ta paka dë, a go fëen gaanduwe biga aan toobi ku dee sikafu. Möni nöo a ta wooko fëen. Ma mi, ma dë sô e.

¹⁴ “Mi taki da unu möön e, taa mi da di möön bumbuu kiijama u sikafu. Mi sabi dee sikafu u mi, nöo dee sikafu u mi seei sabi mi tu. ¹⁵ Leti kumafa i si mi ku mi Tata sabi u seei bunu aki, nöo sô mi ku dee sikafu u mi sabi u seei tu, hën mbei wë mi o dëdë da de.

¹⁶ “Nöo mi abi oto sikafu dee an dë a di hipi aki dendu eti e, nöo deseei mi musu tja ko mökisi ku dee disi tu. Biga de o jei di töngö u mi, nöo te de jei ën nöo de o piki ko a mi, nöo woo dë wan kodo hipi sikapu ku wan kodo sikafuma.

¹⁷ “Nöo fu di soni i si mi fan naandë, fëen hedi mbei mi Tata lobi mi sô e, fu di mi o lasi mi libi da dee sikafu u mi, fu mi toona feni ën baka. ¹⁸ Nöo fa mi o lasi mi libi dë, na sëmbë hën o puu ën a mi e. Nönö. Ma ku miseei kë mi o lasi ën. Nöo mi abi leti fu mi lasi mi libi, mi abi leti fu mi sa toona feni ën baka tu, biga sô mi Tata buta da mi kaa u mi musu du.”

Sô Masa Jesosi fan ku dee sëmbë ta haikëen dë te a kaba.

¹⁹ Nöo fu di fan u Masa Jesosi naandë hedi mbei dee hedima u Dju kisi toobi buja te a bigi paati ku deseei. ²⁰ So u de taa: “Di sëmbe naandë, didibi dë nëen hedi e. Hën wë poi ën sô. Faandi mbei un sai naandë ta haikëen eti?”

²¹ Otowan taa: “Wan sëmbe di didibi dë nëen hedi, nöo a sa fan sô wan fan nö? Unfa wan didibi sa kula wan sëmbe di de pali bookobookowojo te a ko ta si soni?”

Aki ta lei fa dee hedima u Dju

an ta biibi tjika.

²² Nöo di juu dë, de ta njan wan gaan piizii a Jelusalen möön, di de ta mēni kumafa de bi toona wēi di Gaan Keikiwosu da Gadu. Nöo di ten dë da di möön kötö ten u di jaa.

²³ Nöo hën wë Masa Jesosi ta waka a di baiko u di Wosu u Masa Gadu de ta kai di Baiko u Salumon. ²⁴ Nöo hën wë aan soni, hën dee hedima u Dju ko lontu ën naandë wante.

Hën de hakisi ën taa: “Womi, un longi seei joo ta bia u ta daama nango ta ko? Fan ku u limbolimbo awaa. Ee i da di di Paamusi Könu, nöo i piki u gbelin boo sabi awaa.”

²⁵ Hën Masa Jesosi piki de taa: “Wë mi bi taki ën da unu kaa, ma nöo wan bi kē biibi. Biga sōmēni gaan wooko mi du a mi Tata nē, nöo de ta konda gbelin ambē da mi. ²⁶ Ma wan kē piki möönsō. Nöo di soni mbei, fu di wan dë a dee sikafu u mi dendu.

²⁷ “Fa dee sikafu u mi sai dë nöo de sabi mi töngö e, nöo mi seei sabi de tu. Nöo de ta waka ta ko a mi baka, ²⁸ nöo mi ta da de di libi u teego. Soni an o mbei te de sa lasi go kaba a sösö möönsö e, nöo de an sa puu de a mi maun dendu tu. ²⁹ Biga mi Tata hën da mi de, nöo hën abi di möön gaan kaakiti u mundu. Hën mbei de an sa puu de nëen maun möönsö, nöo de an sa puu de a mi maun möönsö tu. ³⁰ Biga mi ku mi Tata dë di wan.”

³¹ Nöo fa i si Masa Jesosi fan dë, nöo hën dee hedima hati boonu wante, te de kisi sitonu mii möön u de naki ën kii.

³² Nöo hën Masa Jesosi fan ku de taa: “Sōmēni gaan foondo wooko mi du a unu mindi u lei unu di kaakiti u mi Tata. Wë nöo fu undi u de hedi mbei un kē naki mi ku sitonu kii?”

³³ Hën de taa: “Nönö e! Fa i si u kē naki i aki, na u dee foondo wooko fii hedi e. Ma fu di i ta sösö Masa Gaangadu, hën mbei. Biga fa i dë aki, nöo i da wan sösö libisëmbe leti kuma u, ma nöo hën i sai naandë ta pē i seei taa i dë Gadu. Hën mbei wë u kē naki i ku sitonu kii.”

³⁴⁻³⁵ Nöo hën Masa Jesosi piki de taa: “Wë nöo di soni dë hën bigi da unu sô nö? Wan sabi fa a sikifi a di Buku u Gadu di un taa hën ta tii libi fuunu naandë nö? A taa, Gadu bi kai so sëmbe ‘gadu’ fu di a buta de fu de kuutu nëen kamian. Sô di Buku taki, nöo ja sa puu na wan soni a di Buku.

“Wë nöo ee dee sösö sinkii sëmbe dë a kai ‘gadu,’ ³⁶ nöo mi wë? Unfa un sa taki taa mi ta sösö Gadu te mi taa mi da Mii fëen? Andi mbei a ta bigi da unu sô? Biga mi Tata seei wë tei mi apaiti fëen seei vö, hën a manda mi ko a goonliba aki.

³⁷ “Ma nöo fa i si mi ta fan ku unu aki seei, ma an dë fuun piki e, ee na un si mi ta du dee lö wooko dee mi Tata nöo bi sa du. ³⁸ Ma ee un si mi ta du de, nöo be un biibi fu de hedi e, ee wan kē piki fa mi ta fan aki. Biga te un biibi u de wooko hedi kaa, nöo woon ko fusutan taa di Tata dë a mi tuu, nöo mi dë a di Tata. Mi ku ën, sô u dë di wan.”

³⁹ Nöo fa Masa Jesosi fan dë, hën de kē kisi ën panjan tja go wante, ma nöo hën a fusi kumutu a de dendu go fëen. ⁴⁰ Nöo hën a koti go a di oto sē banda u Joodan Lio ka Johanisi bi ta dopu sëmbe a fesi, ⁴¹ nöo naandë sëmbe ta ko nëen seei te a hia.

Hën de taa: “A dë sô tuu, taa Johanisi an bi du na wan foondo wooko möönsö. Ma Gadu bi dë ku ën e, biga hii dee soni dee a bi taki u di sëmbe aki, de tuu dë tuu.” Sô de ta fan ku deseei. ⁴² Nöo fu di soni dë hedi mbei hia sëmbe ko biibi a Masa Jesosi a di kamian dë.

11

Aki ta konda fa Masa Jesosi weki Lazalosi a dëdë.

1-2 Wë nöö di juu dë, nöö hën wan womi bi dë de kai Lazalosi, nöö hën a kai a siki. Nöö a abi tu sisa fëën: wan da Maita, di otowan da Malia. Nöö de dii sëmbë dë tuu ta dë a di köndë de kai Betania. Nöö di Malia aki sô, hën da di mujëë di o tutu di sumëë suti fatu a Masa Jesosi futu te a kaba nöö a o dëë ën ku di uwii u hedi fëën.

3 Nöö hën wë de tu sisa manda buka da Masa Jesosi ka a dë ala taa Lazalosi di mati fëën di a bi lobi di gaan lobi, nöö a siki teee na soni.

4 Nöö di Masa Jesosi jei di buka dë kaa, hën a taa: “Awa, ma di siki fëën i si aki, na dëdë o dë kaba fëën e, ma fu Masa Gaangadu kisi nëbai. Biga di Mii fëën aki o feni gaan nëbai a di soni di o pasa aki.”

5 Wë nöö Masa Jesosi lobi de dii sëmbë dë gaanfa: Maita, ku Lazalosi, ku Malia. 6 Ma tökuseei fa a jei di buka naandë seei, ma a tan tu daka eti ufö a o go haika dee sëmbë awaa.

7 Nöö hën a taki da u dee bakama fëën taa: “Un seeka, boo toona go a Judea awaa e.” Biga Betania da wan köndë fu Judea.

8 Nöö hën u taa: “Wë ma Mësitë o, djunsudjunsu dë dee hedima bi kë naki i ku sitonu kii ala, nöö hën i kë fuu toona go ala möön nöö?”

9 Nöö hën Masa Jesosi piki u a wan nöngö fasi, a taa: “Hiniwan didia ta limbo tuwalufu juu langa, nöö di sëmbë di ta waka a dee juu dë an sa naki futu kai. Biga di sonu ta tuwë limbo dëën. 10 Ma nöö di sëmbë di ta waka a ndeti nöö hën sa naki futu biga limbo an dë. I si?”

11 Nöö hën a fan ku u taa: “Di mati fuu de kai Lazalosi duumi e. Ma mi o go weki ën baka.”

12 Nöö hën u taa: “Wë Masa o, wë ee a dë sô nöö an hogi poi. Biga ee duumi a duumi, nöö hën da a o bëtë.” 13 Ma nöö fa Masa Jesosi fan dë, a taki ën fu di a si taa Lazalosi dëdë kaa, ma u dee bakama fëën ta mën taa sôsö duumi nöö a ta taki.

14 Nöö hën a fan ku u limbolimbo awaa taa: “Lazalosi böö koti e. 15 Ma nöö mi wai fuunu hedi u di a dë taa ma bi dë ala, biga di soni ta pasa aki hën o mbei un ko biibi möön taanga. Nöö un hopo seeka, boo go haika di dëdë.”

16 Nöö hën Tomas, di de kai Tumii, taki da u dee otowan taa: “Womi, un boo go nöö e, be dee hedima kii u ku Masa Jesosi tuu makandi, be de böö fuu.” 17 Nöö fa de fan dë, nöö hën de hopo, hën de nango teefa de go dou a di köndë. Nöö hën de ko sabi taa Lazalosi dëdë, de bei te a abi fö daka kaa.

18 Nöö di köndë de kai Betania dë, hën ku Jelusalen an bi dë longi tumisi. Dii kilomëti nöö de bi dë, 19 nöö hën mbei sëmëni u dee hedima u Dju kumutu a Jelusalen ko a Betania u de ko këë pena ku Maita ku ën sisa Malia.

20 Nöö hën di Maita ko jei taa sô Masa Jesosi dë a pasi ta ko, hën a hopo wante waka go faa go miti ën a pasi. Ma Malia nöö hën a fika a wosu ala eti.

21 Nöö fa Maita ko dou a Masa Jesosi naandë, hën a taki dëën taa: “Ee Masa o, ee i bi dë aki, nöö di baaa u mi an bi o dëdë e. 22 Ma nöö mi sabi taa hiniwan soni di i hakisi Gadu kaa, nöö Gadu o da i ën.”

23 Nöö hën Masa Jesosi taa: “Mujëë, na fëëë e. Di baaa fii o toona weki baka.”

24 Hën a taa: “Aai, wë mi sabi taa a di kaba lasiti daka teee hii sëmbë o toona weki nöö hënseei o weki tu.”

25 Nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: “Mujëë o, miseei wë disi kaa e, di ta weki sëmbë a dëdë ta da de libi. Nöö di sëmbë di ta biibi a mi, ee hën sinkii dëdë seei ma nëën da kaba u di libi fëën eti e. Biga a abi di libi u teego kaa. 26 Nöö hiniwan sëmbë di biibi a mi te a feni di libi dë, nöö na wan ten seei a o dëdë kaba a sôsö möönsö. I ta piki di soni dë nöö, mujëë?”

27 Hën a taa: “Aai Masa, mi ta biibi tuu taa i da di Mii u Masa Gaangadu. I da di Könu Gadu bi paamusi taa a o manda ko a di goonliba aki.”

28 Nöö fa de fan te de kaba naandë, nöö hën Maita toona go a wosu. Hën a kai ën sisa Malia tja go a wan së, hën a taki dëën taa: “Di Mësitë ko e, nöö a hakisi fa fii.”

²⁹ Wë nöö di Malia jei sō taa Masa Jesosi ko, nöö hën a hopo wante nango nëen. ³⁰ Biga fa Masa Jesosi bi ko dë, nöö an bi dou a di köndë ganda eti. A fika a hafu pasi ka i si Maita bi go miti ku ën naandë. ³¹ Nöö di dee *hedima u* Dju dee bi ta kërë pena ku Malia dë ko si fa a hopo hesihesi go a döo ala, nöö hën de mëni taa kandë a nango kërë a di geebi ka de bei Lazalosi ala. Nöö hën de nango nëen baka.

³² Nöö hën Malia waka te go dou a Masa Jesosi. Nöö di a si ën, hën a hiti hënseei tuwë a goon nëen fesi dë. Hën a taa: “Ee, Masa, ee i bi dë aki nöö di baaa u mi an bi o dëdë.”

³³ Nöö di Masa Jesosi si fa Malia ku dee *hedima u* Dju ta kërë, nöö a fukëen nëen hati gaanfa te a fika piki an sa hoi ën seei möön. ³⁴ Hën a hakisi de taa: “Wë naasë un bei di dëdë?”

Hën de taa: “Masa, ko go luku nöö joo si.”

³⁵ Nöö di ten naandë, nöö wata ta pasa a Masa Jesosi wojo.

³⁶ Hën dee Dju *hedima u* taa: “Dee sëmbe, un luku fa a bi lobi ën!”

³⁷ So u de taa: “Wë nöö ma di sëmbe aki, nëen bi heepi di bookowojoma te a ko ta si soni nö? Nöö faandi mbei an bi heepi di womi aki be an dëdë?”

³⁸ Nöö di de fan sō, hën Masa Jesosi toona ko dë ku fuka möön te na soni, nöö hën a waka go dou a di geebi. Nöö di geebi dë wan baaku di de bi diki a sitonu, nöö hën de logoda wan gaan sitonu tapa di geebi buka.

³⁹ Nöö hën Masa Jesosi taki da de taa: “Un logoda di sitonu puu a di baaku buka e.”

Nöö hën Maita, di sisa u di womi di dëdë naandë, taki taa: “Masa, nönö e. A ta tingi kaa, biga disa mbei fö daka di a dëdë.”

⁴⁰ Nöö hën Masa Jesosi taki dëen taa: “Mujëe o, ma bi taki da i taa ee i ta biibi a mi, nöö joo si fa Gadu bigi nö?” ⁴¹ Nöö fa a fan dë, nöö hën de logoda di sitonu puu a di baaku buka awaa.

Hën Masa Jesosi hopo wojo luku liba, hën a taa: “Taata o, gaantangi fii e, fu di a dë taa i ta jei mi kaa. ⁴² Nöö mi sabi tu taa hiniwanten te mi ta fan ku i nöö i ta jei mi. Ma nöö fu dee sëmbe dee taanpu aki hedi mbei mi ta fan sō e, fu de sa ko biibi tuu taa i wë manda mi ko a goonliba aki.”

⁴³ Nöö fa i si a begi te a kaba dë, nöö hën a bai kai Lazalosi ku wan taanga tōngö taa: “Lazalosi, hopo kumutu ko a döo!”

⁴⁴ Nöö hën di sëmbe di i si a kai dë, hën a hopo kumutu ko e, ku dee geebi koosu lolulolu nëen sinkii eti te dou ku ën maun ku ën futu. Fesi fëen seei dë taitai ku wan hangisa.

Nöö hën Masa Jesosi taki da dee sëmbe taa: “Un lusu dee koosu puu nëen sinkii, be a go.”

A di pisi aki dee hedima ta

kuutu unfä de o du ku

Masa Jesosi möön.

Mat. 26:1-5; Maik. 14:1-2; Luk. 22:1-2

⁴⁵ Wë nöö di dee *hedima u* Dju dee bi sai dë si di soni Masa Jesosi du naandë, nöö hën sëmëni u de ko biibi nëen. ⁴⁶ Ma nöö so u de kule go konda da dee Faliseima taa sō wan gaan soni Masa Jesosi toona du möön. ⁴⁷ Nöö hën wë aan soni, hën dee Gaan Begima u dee Dju ku dee Faliseima kai wan gaan kuutu hakisi ee andi de musu du möön.

De taa: “Wë wa ta du. Wan si fa di bödjëema dë ta du dee foondo wooko fëen nango nöömö nö? ⁴⁸ Wë nöö ee wa tapëen, nöö hii sëmbe o ko biibi nëen taa hën da di könu di bi musu ko. Nöö dee sëmbe u Loomë dee ta tii u, nöö de o ko booko di köndë fuu puu u a di kamian i si u dë aki.” Nöö sō de taki.

⁴⁹ Nöö wan womi de kai Kajafasi, hën bi da di Kaba Hei Begima a di lö ten naandë, nöö hën a taki da dee otowan taa: “Dee sëmbe aki, unfä un don sō? ⁵⁰ Wan sabi taa a möön

bunu di wan kodo sēmbē aki dēdē, möön leki hii di nasiön fuu aki tuu fiaa musu dēdē kaba a sösö nö?”

⁵¹ Ma nöö fa a fan dē, nöö na fan fēēn seei a fan e, ma fu di hēn da di Kaba Hei Begima a di ten naandē, nöö hēn mbei Masa Gaangadu seei dēēn di fan naandē faa konda fa Masa Jesosi o dēdē a hii Dju sēmbē kamian. ⁵² Ma na Dju sēmbē wanwan nöö e, ma a o dēdē da hii dee sēmbē tuu dee o ko miii u Gadu. Fa de dē paajapaaja a hii goonliba, ma nöö a o tja de ko a di wan.

⁵³ Nöö fa Kajafasi fan te a kaba dē, nöö hēn dee hedima tuu piki ku ēn makandi. Nöö fu kumutu a di ten naandē, nöö de ta suku fu de sa kisi Masa Jesosi tja go kii nöömö. ⁵⁴ Hēn mbei Masa Jesosi an ta waka wajaa a dee Dju sēmbē dendu möön, ma a hai go fēēn te a wan kamian zuntu ku di sabana. Naandē sö a go a wan köndē de kai Efalaim ufö, hēn ku u dee bakama fēēn.

⁵⁵ Nöö di juu dē, di ten ko zuntu u de toona njan di Pasika. Nöö sōmēni hia sēmbē u dee boiti kamian hai ko dē a Jelusalen naandē, u de wasi a wēti fasi be de dē kabakaba fu de njan di daka. ⁵⁶ Nöö fa de ko dē, nöö de ta tuwē wojo ta suku Masa Jesosi ee a ko. De taanpu a di Wosu u Masa Gadu ta hakisi de na de taa: “Wē dee sēmbē, unfā un mēni fēēn? A o ko a di piizii aki möönsö nö?”

⁵⁷ Nöö di soni mbei de ta hakisi sö, fu di dee Gaan Begima ku dee Faliseima bi buta kaa taa ee wan sēmbē i sabi naasē a dē, nöö i musu piki de be de kisi ēn tja go a kuutu.

12

A di pisi aki

Malia tutu sumēēsuti fatu

a Masa Jesosi futu.

Mat. 26:6-13; Maik. 14:3-9

¹ Wē nöö di a fika sikisi daka ufö di Pasika kai, nöö hēn Masa Jesosi toona ko a Betania ka a bi weki Lazalosi a dēdē naandē. ² Nöö di a ko, nöö hēn dee sēmbē wai te de hopo tafa dēēn. Nöö Maita bi dē wan u dee sēmbē ta seeka soni u njan da dee sēmbē ko dē. Nöö fa de sindo a tafa naandē, nöö Lazalosi seei dē sindosindo ku de dē tu.

³ Hēn de sai dē te wan pisi hēn di oto sisa u Lazalosi de kai Malia hopo go tei wan bata sumēēsuti fatu. Nöö di fatu dē, de mbei ēn ku wan sootu pei pau lutu nöö a dii te na soni. Nöö hēn Malia tutu hii di fatu a Masa Jesosi futu te a kaba kēē, nöö hēn a ta dēē hēn futu ku di hediuwii fēēn. Nöö fa a du ēn dē, nöö hii di wosu ta sumēē suti te na soni.

⁴ Nöö hēn di soni dē fuka Judasi Isikaliotu te na soni. Wē di sēmbē dē, hēn o sei Masa Jesosi, hii fa a dē wan bakama fēēn. Nöö hēn a ta guunjan taa: ⁵ “Na poi a poi di fatu dē nö? Faandi mbei de an bi sei ēn, nöö de tja di möni ko da u fuu paati da dee penama u di köndē?” Biga di fatu bi dē kuma wan hafu liti sö, nöö i bi musu wooko wan hii jaa ufö i sa feni möni tjika fii bai ēn.

⁶ Ma nöö fa i si Judasi fan dē, na pootima seei a ta mēni sö e, ma fu di a dē wan fufuuma nöö hēn wē mbei a taki sö. Biga hēn ta tja di mönisaku fuu, nöö a ta fufuu hafu u dee möni dee sēmbē ta da u.

⁷ Nöö hēn Masa Jesosi taki dēēn taa: “Nönö womi, un disa di mujēē e. A bi dē fanöudu faa tjubi di fatu dē tuwē a mi futu ufö di daka dou u de bei mi. ⁸ Biga dee pootima o dē ku unu nöömö fuun sölugu, ma mi, ma o dē aki ku unu nöömö e.”

⁹ Nöö di juu dē, nöö sōmēni u dee Dju ko jei taa Masa Jesosi dē a Betania, nöö hēn de booko gililili kumutu a Jelusalen ala ko luku ēn. Ma na Masa Jesosi nöö de ko u ko luku e, ma de kē si Lazalosi tu, di a bi weki a dēdē. ¹⁰ Nöö di soni dē mbei dee Gaan Begima fiti buka u de musu kii Lazalosi tu. ¹¹ Biga fēēn hedi mbei sōmēni u dee Dju sēmbē ta paati ku de ta biibi a Masa Jesosi.

A di pisi aki, dee sēmbē ta bigi Masa Jesosi tee na soni.

Mat. 21:1-11; Maik. 11:1-11; Luk. 19:28-40

¹² Nöo di dobooko möön, hēn dee hila sēmbē bi ko a Jelusalen naandē u de ko njan di Pasika ko jei taa Masa Jesosi dē a pasi ta ko. ¹³ Nöo hēn de go booko palomaun te a hila, hēn de kule gililili go kisi Masa Jesosi a pasi ta wai dee palomaun dēen. De ta bai a de tōngō taa:

Hosana! Di sēmbē ta ko a u aki,

Gadu dē ku ēn e!

Hēn da di kōnu fuu dee Isaēli sēmbē

di u bi ta luku nöömō faa musu ko.

Hēn wē i si ta ko aki awaa a di nē u Masa!

¹⁴ Nöo Masa Jesosi bi feni wan njönku buliki, hēn a subi nēen liba. Nöo di buliki ta tjēen leti kumafa de bi sikifi a Masa Gadu Buku taa:

¹⁵ Wan fēēē, un dee sēmbē u Sion.

Un luku, hēn di kōnu fuunu wē ta ko a unu dē e.

A dē sindosindo a wan njönku buliki liba ta waka ta ko a unu.

Sö di Buku bi taki kaa, nöo hēn wē i si ko pasa dē. ¹⁶ Ma nöo di juu dē, u dee bakama u Masa Jesosi wa bi fusutēen eti. A bakaten di a dēdē weki ko feni di hei di a bi musu feni a Gadu ufō u ko sabi awaa taa sö wan soni fēen bi sikifi a di Buku gaanduwe kaa, nöo hēn wē i si pasa leti a u wojo dē.

¹⁷ Wē nöo dee sēmbē dee bi dē ku Masa Jesosi a di ten a bi weki Lazalosi a dēdē naandē, nöo de bi ta konda di soni nango nöömō teefa hii lanti ko jei ēn. ¹⁸ Hēn mbei i si dee hia sēmbē kule go miti ku Masa Jesosi naandē, fu di de bi jei taa sö wan gaan foombo soni a du.

¹⁹ Nöo hēn dee Faliseima hai go dē a wan sē gudjuu ala, go ta taki ku deseei taa: “Wē di soni aki, wa ta du seei möönsö. Biga hii mundu seei ta kule gililili nango nēen baka.”

A di pisi aki Masa Jesosi ta

taki fu di dēdē fēen.

²⁰ Nöo fa dee hia sēmbē ko a Jelusalen naandē, nöo wanlō pei sēmbē de ta kai Giiki ko tu. De ko fu de ku dee Dju musu begi Gadu makandi, nöo de kē si Masa Jesosi tu. ²¹ Nöo hēn de go a wan fuu dee bakama u Masa Jesosi de kai Filipi. Biga di Filipi aki, a kumutu a Betisaída, di dē wan köndē u Galilea. „Nöo hia Giiki sēmbē bi dē a Galilea di ten dē.”

Nöo hēn wē de go fan ku ēn taa: “Wē mati, u ko a i aki e baa. U ko fuu si Jesosi, ee u sa si ēn.”

²² Nöo di Filipi jei sö, nöo hēn a go a Andiasi. Hēn de tu sēmbē dē, Andiasi ku Filipi, hēn de go a Masa Jesosi go piki ēn taa: “Masa o, wanlō Giiki sēmbē ko aki nöo de kē si i.”

²³ Nöo hēn a piki taa: “Wē awa, di juu dou tuu e, fu dee oto köndē sēmbē sa ko a mi tu. Biga awaa ufō di Sēmbē di ko Libisēmbē Mii aki o feni di hei di a musu feni a Gadu.

²⁴ Nöo fu tuutuu mi taki da unu seei gbelin taa ee wan kalu sii an kai a goon te a pondi, nöo a o fika hēn wanwan tō logoo dē. Ma te a kai a goon pondi toona nasi ufō a sa feni otowan kuma hēnseei te a hia.

²⁵ “Nöo sōseei a dē ku unu tu e, dee sēmbē. Biga ee wan sēmbē ja kē saka i seei kuma di kalu sii di kai a goon naandē, ma i kē libi fii seei kumafa i kē, nöo ja o feni ēn fa i kē möönsö e. Ma ee di libi fii a goonliba aki an dē gaan soni da i i ta saka i seei da Gadu,” nöo joo feni ēn fa i kē tee dou ku di libi u teego tuu. „Nöo hii fa mi ta taki u di kalu sii aki, nöo sö wan soni o pasa ku mi fa u dē aki.”

²⁶ “Nöo ee wan sēmbē i kē ko futuboi u mi, nöo i musu ta waka a mi baka a hii futu, te dou ku di dē tu. Biga hiniwan kamian ka mi nango nöo naandē di sēmbē ta dini mi musu go tu. Nöo ee wan sēmbē ta dini mi a sö wan fasi, nöo mi Tata o hei ēn gaanfa seei.”

²⁷ Nöo di Masa Jesosi fan sö te a kaba, hēn a taa: “Dee sēmbē, hati u mi nöo dē ku fuka sö, fu di soni di o pasa ku mi aki. Wē andi seei mi musu taki maingē? Mi musu begi mi

Tata faa puu mi nëën nō? Wē nōnō, ma sa begi ēn sō, biga fu di soni dē hedi mi dē te kisi di ten aki.

²⁸ “Taata o, be sēmbē si di hei ku di kaakiti di i abi e, be di nē fii bai.”

Nōō fa a fan dē, nōō hēn wan tōngō piki kumutu a liba ala wante taa: “Mi feni nē a i liba kaa e, nōō mi o toona feni nē a i mōōn eti.”

²⁹ Nōō dee sēmbē dee bi taanpu lontu ēn naandē jei, hēn so u de taa: “Wē maingē, liba hēn bai sō nō?”

Otowan taa: “Nōnō, wan basia u Masa Gadu Kōndē wē fan ku ēn sō e.”

³⁰ Nōō di Masa Jesosi jei de taki sō, hēn a taa: “Dee sēmbē, fa i si un jei di tōngō naandē, nōō na u mi hedi a fan e, ma fuunu hedi wē. ³¹ Biga di juu dou kaa u di soni di Gadu o tei fu kuutu hii sēmbē u goonliba musu pasa. Awaa di takulibima di ta tii goonliba musu lasi ēn kamian awaa. ³² Ma nōō mi, fa de o hēngi mi kii aki, nōō hēn o mbei mi o sa hai hii pei fōluku ko a mi.” ³³ Nōō fa Masa Jesosi ta fan dē, nōō pindja wē a ta pindja dee sēmbē fu de sabi un pei dēdē o kii ēn.

³⁴ Nōō di soni a fan dē bigi da dee sēmbē te na soni. Hēn de hakisi ēn taa: “Wē fa i taa i da di Sēmbē di ko Libisēmbē Mii dē, na di Paamusi Kōnu i ta taki nō? Wē nōō unfa i sa taki taa de o hēngi i kii? Biga a sikifi a di Buku u Gadu taa di Paamusi Kōnu o libi u teego. Ambē da di Sēmbē di ko Libisēmbē Mii i ta taki naandē?”

³⁵ Hēn Masa Jesosi piki de taa: “Un haika e, dee sēmbē. Fa mi dē a unu mindi aki, mi ta limbo unu wojo a dee soni u Gadu eti. Nōō be un waka a di limbo dē e, biga na sō a o dē nōōmō. Biga abiti mōōn nōō di dungu o ko, nōō di sēmbē di o ta waka a dungu an o sabi naasē a nango.

³⁶ “Fēēn mbei fa i si mi dē aki ta limbo unu wojo eti, nōō be un biibi a mi liba e, nōō unu seei o ko dē sēmbē di sa limbo oto sēmbē wojo a Gadu soni tu.”

Nōō di a fan ku dee sēmbē dē sō te a kaba, hēn a kumutu a de dendu go tjubi da de.

Di pisi aki ta lei fa dee hedima u Dju abi taangajesi tjika.

³⁷ Nōō sō i ta si taa hii fa dee sēmbē si dee hia foondo wooko Masa Jesosi bi du a de fesi dē seei, ma de an kē biibi mōōnsō taa Gadu hēn mandēēn ko. ³⁸ Nōō hēn da a pasa sō leti kumafa di fesiten Tjabukama u Gadu de kai Jesaaja bi fan di a taa:

Masa o, fa u ta konda di Buka fii aki,
nōō ambē seei ta piki ēn?

Ambē seei ta si di gaan kaakiti fii fu de fusutēēn mōōnsō?

³⁹ Nōō sō a ko dē taa dee sēmbē dee Jesaaja taki dē, de an bi sa biibi mōōn e. ⁴⁰ Biga a toona taki a wan oto kamian mōōn taa:

Gadu bi dungu de wojo
fu de an musu si soni fēēn mōōn.
A mbei de aan fii a de hati mōōn
u de sa fusutan soni fēēn.

Nōō hēn Gadu taa:

Fa u dē aki, de an sa piki fu de bendi ko a mi mōōnsō,
u mi kula de puu a hogi du.

Sō Masa Gadu bi manda Jesaaja fa a fan. ⁴¹ Nōō di soni mbei Jesaaja fan sō e. A bi si di Gadu fasi u Masa Jesosi gaanduwe kaa, ku di gaan waiti fēēn di a o abi, hēn mbei a kēē pena a di fasi dē sō.

⁴² Ma tōku fa u taki ēn dē seei, ma sōmēni u dee hedima u Dju ko biibi nëēn, ma de an kē ta tjēēn wajaa a lanti u sēmbē sa sabi. Biga de fēēē dee Faliseima taa ee de jei nōō de o puu de a keiki. ⁴³ Nōō sō wē i si de bi kē abi bunu nē a libisēmbē mōōn leki fu de abi bunu nē a Gadu.

⁴⁴ Nōō a wan ten naandē, Masa Jesosi bi bai fan ku de a wan taanga tōngō, a taa: “Ee wan sēmbē i ta biibi a mi, nōō na a mi wanwan nōō i ta biibi e. Ma i ta biibi a di Sēmbē di manda mi ko aki tu. ⁴⁵ Nōō di sēmbē di ta si mi, nōō di Sēmbē di manda mi ko aki hēnseei a ta si dē tu.

⁴⁶ “Fa mi ko a goonliba aki, mi ko kuma wan faja ta tuwë limbo a dungu, nöö ee wan sëmbë ta biibi a mi nöö an sa fika a dungu e.”

⁴⁷ Nöö hën a taa: “Ee wan sëmbë ta jei dee lei mi ta lei aki ma an kë piki de, nöö di sëmbë dë nöö ma ta kuutu ën e. Biga fa mi ko a goonliba aki, nöö ma ko u ko kuutu libisëmbë da sitaafu, ma mi ko u ko heepi de puu de a hogi basu. ⁴⁸ Ma ee wan sëmbë an kë mi ku dee lei mi ta lei aki möönsö, nöö hii fa mi taa ma ta kuutu ën dë, ma an dë taa an o feni kuutu e. Nönö. Di kuutu fëen hën a dë kaa. Biga dee lei i si a bi jei a mi aki, deseei o kuutu ën a di kaba lasiti daka.

⁴⁹ “Biga dee soni mi ta lei unu aki, nöö an dë taa soni u mi seei mi ta tei ta konda e. Nönö. Ma mi Tata di manda mi ko aki, hën ta buta da mi andi u mi musu taki ku unfu mi musu taki ën. ⁵⁰ Nöö mi sabi gbelin taa dee soni dee a ta manda mi u mi konda aki, nöö de sa heepi i fii feni libi u teego. Hën wë mbei mi ta konda de gbelingbelin leti kumafa mi Tata taki da mi u mi konda.”

Nöö sö Masa Jesosi fan di ten dë.

13

A di pisi aki Masa Jesosi wasi dee bakama fëen futu.

¹ Nöö di juu dë, nöö di Pasika daka bi zuntu kaa faa kai. Nöö Masa Jesosi sabi taa di ten fëen ta kisi faa musu kumutu a di goonliba aki toona go nëen Tata. Wë nöö a bi lobi u dee sëmbë fëen dee bi nama ku ën apaiti, ma awaa a o lei u fa a lobi u gaanfa tjika.

² Nöö hën wë di sapate woo njan makandi. Nöö di juu dë, di didibi bi buta di pakisei a Judasi di mii u Simon Isikaliotu hati kaa, faa musu sei Masa Jesosi.

³ Nöö fa u ko a tafa dë, nöö Masa Jesosi bi sabi taa hën Tata bi dëen taki a hii soni liba kaa. A sabi taa a Gadu a bi kumutu nöö a Gadu a o toona go baka. ⁴ Nöö hën a hopo hën a puu dee liba koosu fëen nëen sinkii buta go a wan së ala, hën a tei wan duku tai nëen mindi. ⁵ Hën a tombi wata tuwë a wan gaan paabi te a kaba faa wasi u futu. Nöö hën a ta wasi u futu ta lontu ta dëe ku di duku di a bi tai nëen mindi dë.

⁶ Te wan pisi hën a go dou a Simon Petuisi faa wasi ën futu. Hën Petuisi taa: “Ambë, Masa! Na tuu fii! Ja sa wasi mi futu.”

⁷ Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Di soni di mi ta du aki, ja o fusutëen eti e, ma bakaten ufö joo fusutëen.”

⁸ Hën a taa: “Kwetikweti! Ja o feni mi futu wasi e!”

Hën Masa Jesosi taki dëen taa: “Womi, haika. Ee ma wasi i futu, nöö mi ku i an o sa nama möön e.”

⁹ Nöö di Petuisi jei sö kaa, hën a bia piki ën awaa, taa: “Masa o, di a dë sö, nöö na mi futu wanwan fii wasi e, ma be i wasi mi futu te dou ku mi maun ku mi hedi tuu.”

¹⁰ Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Wë nönö, womi. Ee wan sëmbë i bi wasi kaa, nöö an dë fii toona wasi hii sinkii fii möön e, ma futu fii nöö dë u wasi ee a sundju. Nöö fa un dë aki, uun dë limbolimbo kaa, ma nöö na hii unu tuu e.” ¹¹ Nöö di soni mbei a taa na u tuu dë limbolimbo, biga a sabi undi fuu o sei ën.

¹² Nöö hën di a wasi u futu te a kaba, hën a toona go tei dee koosu fëen bisi baka, hën a go sindo a tafa awaa.

Hën a hakisi u taa: “Wë dee sëmbë o, di soni mi du aki, un saandi nö? ¹³ Wë un haika e. Fa un dë aki, un ta kai mi ‘Mësitë’ ku ‘Masa,’ nöö un a’ leti biga sö mi dë tuu. ¹⁴ Wë nöö ee mi dë di Masa ku di Mësitë fuunu, nöö hën mi saka miseei sö te mi wasi futu fuunu, wë nöö unu wë? Na sö fuun du tu nö? ¹⁵ Biga di soni mi du da unu dë, nöö mi du ën fuun sa djeesi mi ta du sö tu.

¹⁶ “Biga mi taki da unu gbelin taa wan futuboi an sa hei möön hën masa. Söseei tu wan bosikopuma an sa hei möön di sëmbë di dëen di buka. ¹⁷ Wë nöö te un ko sabi dee soni mi ta lei unu aki ta du de kaa, nöö Gadu o ta dë ku unu e.

A di pisi aki Masa Jesosi taki kumafa wan u dee bakama

fëen o sei ën.

Mat. 26:20-25; Maik. 14:17-21; Luk. 22:21-23

¹⁸ “Ma fa mi ta fan aki seei, nöö na hii unu tuu o dë a di fan mi ta fan aki dendu e. Biga mi sabi unu tuu hati fa un dë. Ma töku mi bi pii unu tei nöö, fu di soni di sikifi a di Buku u Gadu musu ko tuu taa:

Di sëmbë mi ku ën sindo ta njan a wan tafa,

hënseei hopo ën futu makisa mi.

Sö di Buku taki. ¹⁹ Nöö mi ta kondëen da unu a fesi, fu te a ko pasa nöö woon biibi taa mi da di Sëmbë di mi bi ta konda da unu nöömö taa mi dë.

²⁰ “Nöö un haika e. Mi o manda unu kuma tjabukama u mi, nöö mi taki da unu tuutuu taa di sëmbë di tei unu nöö miseei a tei dë e. Nöö di sëmbë di tei mi kaa, nöö a tei di Sëmbë di manda mi ko a goonliba aki tu.”

²¹ Nöö fa Masa Jesosi fan naandë, nöö hën wan gaan fuka ko nëen liba, hën a fan ku u limbolimbo. A taa: “Un haika e. Wan tuutuu soni mi o fan ku unu aki, dee sëmbë. Wan fuunu dë leti aki o tja mi go sei.”

²² Nöö di a taki sö kaa, nöö hën u tuu luku u seei lontu ko kai. Nöö a bigi da u poi, biga wa sabi undi fuu a ta taki.

²³ Nöö wan fuu bi dë gaan mati u Masa Jesosi möön de oto, nöö a dë sindosindo leti a Masa Jesosi bandja dë. ²⁴ Nöö hën Simon Petuisi njan wojo dëen faa hakisi Masa Jesosi ee undi fuu a ta taki. ²⁵ Hën di womi pusa ko möön zuntu ku ën hën a taa: “Masa, undi fuu seei dë aki sa du di soni dë baa?”

²⁶ Nöö hën a piki ën taa: “Fa i si mi o tuusi di bëëë a di baafu aki, nöö di sëmbë di mi o tëndëen da, nöö hën dëen e.”

Nöö hën a tei di bëëë hën a tuusi ën a di baafu nöö hën a tëndëen da Judasi Isikaliotu, di mii u wan tata de kai Simon. ²⁷ Nöö fa Judasi tei di bëëë dë, nöö wante hën di didibi subi nëen.

Nöö hën Masa Jesosi taki dëen taa: “Womi, di soni di i si i ta pakisei fii du dë, nöö hopo go du ën wante e.”

²⁸ Ma nöö fa u dee oto bakama dë sindosindo dë, nöö na wan fuu sabi faandi mbei Masa Jesosi fan ku ën sö. ²⁹ So fuu mëni taa, awa, wë di Judasi hën ta tja di mönisaku da u, nöö a kandë Masa Jesosi mandëen faa go bai soni fuu njan di daka. Ee nasö kandë a musu tja möni go da dee penama u di köndë. Sö u bi pakisei.

³⁰ Nöö di Judasi tei di bëë, nöö hën a hopo go a döo wante. Nöö di ten naandë ndeti ko kaa.

Aki Masa Jesosi ta fan ku Petuisi u wan soni a o du.

Mat. 26:31-35; Maik. 14:27-31; Luk. 22:31-34

³¹ Nöö di Judasi go kaa, hën Masa Jesosi fan ku u dee otowan fika ku ën naandë taa: “Söö. Wë dee sëmbë, awaa di juu dou e, fu Mi di ko Libisëmbë Mii aki musu feni nëbai. Nöö na di dë nöö, ma a di soni di o pasa ku mi aki, nöö Gadu seei o feni nëbai tu. ³² Nöö fu di a o feni nëbai a mi, nöö hënseei o buta mi di Mii fëen aki ko feni möön hia nëbai eti, nöö wantewante seei a o du ën.”

³³ Nöö hën a taa: “Dee mii o, a fika wan sati ten nöö fu mi ku unu dë aki eti. Woon ta hangi mi, ma wan o si mi möön. A o dë leti kumafa mi bi fan ku dee hedima kaa, nöö söseei mi o toona fan ku unu aki taa ka mi o go nöö wan o sa ko dë.

³⁴ “Nöö fa mi nango aki, nöö mi o manda unu a wan njunjun soni e. Wan si fa mi lobi unu nö? Wë nöö sö un musu lobi unu seei tu. ³⁵ Biga te un ta lobi sö kaa, nöö hii sëmbë o si taa bakama u mi gbelin un dë e.”

³⁶ Nöö hën Simon Petuisi hakisi ën taa: “Wë Masa o, naasë seei joo go disa u baa?”

Hën a piki ën taa: “Ka mi o go di pasi aki, nöö ja o sa ko ku mi eti, ma te bakaten ufö.”

³⁷ Nöo hën Petuisi toona hakisi ën möön taa: “Ma wë Masa, faandi mbei ma sa ko ku i wante? Biga mi dë seei kabakaba fu mi lasi mi libi da i.”

³⁸ Nöo hën Masa Jesosi piki ën taa: “Awa, i taa i sa lasi i libi da mi. Ma nöo haika. Fu tuutuu mi taki da i womi, taa ganian an o bai kanda seei di ndeti aki, ufö joo fia dii toon taa ja sabi mi.”

Sö Masa Jesosi fan ku Simon Petuisi te a kaba.

14

Aki Masa Jesosi ta kötö dee bakama fëen hati.

¹ Nöo hën Masa Jesosi bia fan ku hii u dee bakama fëen tuu awaa, a taa: “Dee mii o, wan musu dë fukafuka e. Un ta futoou Gadu kaa, nöo un musu futoou mi tu. ² Biga ka mi Tata ta dë nöo kamian u libi sai dë te a hia. Ee an bi dë sô, nöo mi bi o taki ën da unu. ³ Nöo mi o go ala go seeka kamian da unu te mi kaba, nöo mi o toona ko tei unu, be mi ku unu dë makandi ala. ⁴ Nöo fa mi ta fan aki, un sabi di pasi u go dou ka mi nango, nasö nö?”

⁵ Nöo hën Tomasi piki ën taa: “Wë Masa o, wa sabi naasë i nango seei, nöo unfu u sa du sabi di pasi baa?”

⁶ Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Womi, miseei wë da di pasi ku di tuu, ku di libi. „Biga a mi nöo i sa feni di libi u teego ku dee tuutuu soni dee an dë ganjan.” Nöo na wan sëmbë sa dou a mi Tata e, ee na mi tja i go nëën. ⁷ Nöo ee un bi sabi mi tuu kumafa mi dë, nöo un bi o sabi mi Tata tu. Nöo fu kumutu a di ten aki, un sabi ën e, biga un si ën kaa.”

⁸ Nöo hën Filipi taa: “Masa o, lei u di Tata nöo a tjika kaa.”

⁹ Hën Masa Jesosi taa: “Ma womi Filipi, fu di ten mi dë ku unu aki, nöo ja sabi mi eti nö? Ja sabi taa di sëmbë di si mi, nöo mi Tata a si naandë kaa nö? Unfa i sa taki taa mi musu lei i di Tata möön? ¹⁰ Ja kë biibi taa mi ku mi Tata dë di wan nö? Biga dee lei mi ta lei aki, nöo na mi abi de e, ma mi Tata hën abi de, nöo hën dë a mi ta wooko a mi liba.

¹¹ “Biibi mi e baa, taa mi ku mi Tata dë di wan. Ma nöo ee di fan u mi taanga da i poi fii piki, nöo be i biibi mi nöo u dee foondo wooko dee i bi si mi ta du.

¹² “Nöo tuutuu soni mi ta taki da unu aki e, taa ee un abi biibi a mi liba nöo unu seei o ta du dee wooko mi ta du tu. Nöo möön gaan wooko seei woon sa du eti, biga mi nango a mi Tata. ¹³ Nöo fa mi nango aki, nöo hiniwan soni di un ta hakisi mi Tata a mi në, nöo mi o ta du ën da unu. Nöo a di fasi dë mi, di Mii fëen aki, o tja nëbai ko da mi Tata.

¹⁴ “Nöo mi taki da unu wan pasi möön e, taa hiniwan soni di un hakisi mi a mi në nöo mi o du ën da unu e, dee sëmbë.

Aki Masa Jesosi taki soni u di Akaa di a o manda ko.

¹⁵ “Nöo un haika e. Ee wan sëmbë i lobi mi, nöo joo du dee soni dee mi ta manda i fii du. ¹⁶ Nöo fa mi o go aki, nöo mi o begi mi Tata be a manda wan oto Sëmbë ko da unu, faa taanpu ku unu ta heepi unu. Nöo di Sëmbë i si dë, hën an o disa unu möönsö. Unu ku ën o dë fu nöömö. ¹⁷ Nöo i sabi ambë dëen nö? Di Akaa u Gadu wë e, di ta lei unu soni gbelin kumafa a dë tuutuu, nöo hën wë mi o manda da unu.

“Ma nöo fa i si a o ko dë, nöo dee sëmbë u di goonliba aki dee an dë ku mi a wan së, nöo de an o tei ën u soni e. Biga de an o si ën u de fusutëen seei, de an o sabi ën. Ma uun sabi ën kaa, biga a ta dë ku unu fa u dë aki nöo abiti möön a o dë a unu hati ta tii unu. Un si?

¹⁸ “Nöo fa mi nango aki, ma o disa unu a zengezenge kuma miii di na a’ mama ku tata e, ma mi o toona ko a unu baka. ¹⁹ A fika wan sati ten eti, nöo dee sëmbë u di goonliba aki an o si mi möön, ma unu woon toona si mi baka. Nöo fu di mi o toona libi baka nöo söseei unu seei o toona libi baka tu. ²⁰ Nöo a di ten dë ufö woon ko fusutan gbelin taa mi ku mi Tata an dë paatipaati möönsö, di wan nöo u dë. Söseei tu woon ko si taa mi ku unu an dë paatipaati, di wan nöo u dë.

²¹ “Nöö mi taki e, di sëmbë di sabi andi ku andi mi mandëen faa du nöö a ta piki mi buka, nöö di sëmbë dë, hën lobi mi e. Nöö ee wan sëmbë i lobi mi sò, nöö sòseei mi Tata o lobi i tu. Nöö miseei o lobi i, nöö mi o hopo miseei da i fii sa ko sabi mi.”

²² Nöö fa a fan dë, hën Judasi hakisi ën soni, ma na di de kai Isikaliotu e. A hakisi taa: “Wë Masa o, faandi mbei u nöö joo hopo i seei da, ma ja o hopo i seei da hii mundu?”

²³ Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Di soni mbei nò? Haika e. Di sëmbë di lobi mi, nöö hën o ta piki mi buka a soni, nöö hën mi Tata o lobi. Nöö mi ku mi Tata o ko tan ku ën nöö woo hopo u seepi dëen. ²⁴ Ma nöö ee wan sëmbë an lobi mi, an ta piki mi buka, unfa mi sa du hopo miseei dëen? Biga hën da a ta sòsò mi, nöö na mi wanwan nöö a ta sòsò, ma a ta sòsò mi Tata tu. Biga, dee soni mi ta konda aki, de an dë soni u mi e, ma de dë u mi Tata di manda mi ko aki.

²⁵ “Nöö hii dee soni aki sò tuu mi ta fan ku unu e baa, fu di mi dë ku unu aki eti. ²⁶ Ma te mi go, nöö mi Tata o manda di Akaa fëen ko da unu a mi në. Nöö hën o ta lei unu hii soni. Fa i si a o ko dë, hii dee soni dee mi ta fan ku unu aki tuu kaa a o toona mbei un ko sabi de baka.

²⁷ “Nöö fa mi nango aki, di soni di mi ta disa da unu aki, hën da kötöhati. Nöö an o dë kuma di kötöhati i ta feni a goonliba aki e. Nönö. Ma a o dë wan gbelingbelin kötöhati kuma di miseei abi aki. Hën mbei wan musu ta dë fukafuka fëëfëë e, baa.

²⁸ “Wë dee sëmbë, un jei fa mi bi taki da unu naandë taa mi o go ma mi o toona ko a unu baka. Wë ee un lobi mi tuutuu, nöö misikuma a sa suti da unu fu di a dë taa mi nango a mi Tata. Biga mi Tata hei möön mi.

²⁹ “Nöö mi ta konda dee soni aki da unu a fesi e, fu tee di juu dou de ko pasa, nöö woon ta biibi möön taanga. ³⁰ Ma nöö ma sa fan ku unu möön longi e baa, biga di hedima u di goonliba aki ta ko kaa, faa ko du ku mi. Ma fa i si a ta ko dë seei, ma an o feni na wan wojo soni a mi faa musu a’ leti a mi liba. ³¹ Ma nöö fu di dee sëmbë u di goonliba aki musu ko sabi gbelin taa mi lobi mi Tata, fëen mbei baa ma ta biinga u mi puu miseei, ma mi ta hoi miseei tololoo a dee soni dee mi Tata buta da mi fu mi du. Da sò e, dee sëmbë.

“Wë nöö un hopo boo kumutu aki go.”

15

Aki Masa Jesosi ta taki soni u wan pau ku dee maun fëen

ku di fuuta a ta pai.

„Nöö di juu u ku Masa Jesosi ta waka nango, nöö hën a taki wan oto da u a wödu fasi. A taa: “Wan sabi fa wan doloifi pau ta dë nò? A abi sëmëni maun nëen sinkii. Wë sò nöö a dë a mi ku unu tu e.”

¹ “Biga mi da di tuutuu doloifi pau, nöö mi Tata hën da di sëmbë di abi di goon. ² Nöö unu da dee maun u di pau. Wë nöö ee wan u dee maun u mi an ta pai, nöö mi Tata o djafu ën puu. Ma hiniwan maun di ta pai, nöö a o ta seekëen djafu faa musu toona pai möön hia njanjan. Sò e.

³ “Ma nöö fa u dë aki, uun dë seekaseeka kaa e, fu di un tei dee fan mi bi fan ku unu. Nöö mi taki e baa, taa un fika namanama ku mi nöömö, u di kaakiti u mi musu dë a unu.”

⁴ Biga un sabi taa ee wan paumaun an dë namanama a di pau sinkii nöö an o sa pai. Nöö sò nöö a dë ku unu tu e. Ee wan fika namanama ku mi, nöö wa o pai dee fuuta dee un musu pai.

⁵ “Mi taki e, mi da di doloifi pau, nöö unu da dee maun u mi. Di sëmbë di i si ta fika namanama ku mi u di kaakiti u mi musu feni pasi wooko nëen, nöö a o dë kuma wan fuuta pau di ta pai njanjan te a hia. Biga söndö mi ja sa du na wan bumbuu soni möönsö.

⁶ “Ee wan sëmbë an fika namanama ku mi, nöö a dë leti kuma wan paumaun di an ta pali. Dee lö maun dë, de ta djafu de puu tuwë go a wan sè ala be de dë. Nöö te wan pisi nöö de ta pii de tuwë a faja tjuma.

⁷ “Ma ee un fika namanama ku mi fu di lei di mi ta lei unu aki ta feni pasi wooko a unu libi, nöö un sa hakisi hiniwan soni di un kë nöö woon feni ën e. ⁸ Nöö a di fasi dë mi Tata o feni gaan nëbai e, dee sëmbë, ee di libi fuunu ta pai hia fuuta dëen. Nöö sëmbë o si tu taa unu wë da bakama u mi tuutu.

⁹ “Wë nöö mi taki da unu e, taa leti kumafa i si mi Tata lobi mi aki, nöö sö nöö miseei lobi unu tu e baa. Nöö be un ta fika a di kamian ka di lobi u mi sa dou a unu. ¹⁰ Nöö un sabi fa fuun sa du fuun fika sö nö? Un musu ta piki mi buka a dee soni mi ta manda unu. Nöö ee un du sö, nöö woon ta si di lobi u mi nöömö, leti kumafa mi ta si di lobi u mi Tata, fu di mi ta piki ën buka a dee soni a ta manda mi. Sö e.

¹¹ “Nöö di soni mbei mi ta fan dee soni aki ku unu, fu di mi kë u di wai mi abi a mi hati aki musu dë a unu hati tu. Nöö mi kë u di wai dë musu dë ku telu fu nöömö.

¹² “Nöö mi o manda unu a wan soni aki, dee sëmbë. Un musu ta lobi unu na unu e, leti kumafa i si mi ta lobi unu aki. ¹³ Biga na wan sëmbë sa lobi sëmbë ku sö wan gaan lobi kuma di sëmbë di o lasi ën libi fëen mati hedi. Un si? ¹⁴ Nöö mi ku unu o dë mati, ee un ta du dee soni dee mi ta manda unu fuun ta du.

¹⁵ “Fa u dë aki ma ta kai unu futuboi möön e. Biga wan futuboi an ta sabi soni fëen masa wan bëtë. Ma mati mi ta kai unu. Biga hii dee soni dee mi jei a mi Tata tuu mi tei konda da unu finifini. ¹⁶ Nöö fa i si un ko dë mati u mi aki, na unu wë bi tei mi e, ma mi bi pii unu tei. Nöö mi buta unu fu di libi fuun musu pai hia fuuta di o tan fu nöömö. Nöö te a dë sö kaa, nöö hiniwan soni di un hakisi mi Tata a mi në, nöö a o da unu ën.

Aki Masa Jesosi ta bai dee bakama fëen a di fa sëmbë

o du ku de.

¹⁷ “Nöö mi ta manda unu taa be un ta lobi unu na unu e, baa. ¹⁸ Biga fa dee sëmbë u goonliba sai dë, de an dë ku Gadu a wan së, nöö de an o lobi unu möönsö. De o buuse unu seei. Ma nöö an musu dë gaan soni da unu e, biga un musu mëni taa mi fosu de bi buuse kaa bifö unu. ¹⁹ Ee un bi dë ku de a wan së, nöö de bi o lobi unu seei kuma sëmbë u de. Ma wan dë sö, biga mi pii unu puu a de dendu tja ko buta a mi së, nöö hën mbei de an sa si unu a wojo seei.

²⁰⁻²¹ “Wan mëni fa mi bi fan ku unu möön nö, taa wan futuboi an hebi möön hën Masa. Wë nöö leti kumafa i si sëmbë ta sitaafu mi aki, nöö sö nöö de o ta sitaafu unu tu fu mi hedi. Nöö di soni mbei de o du sö, fu di de an sabi taa Masa Gadu hën manda mi ko a goonliba aki. Ma nöö kumafa i si so sëmbë dë a de dendu ta piki mi buka, nöö sö nöö de o ta piki unu buka tu e.

²² “Fa dee sëmbë dee an dë ku Gadu a wan së sai dë, ee ma bi ko a goonliba aki ko fan ku de, nöö an bi o dë taa de du hogi. Ma nöö fa u dë aki, de an sa fia. Biga mi fan ku de kaa, nöö hën de buuse mi seei. ²³ Nöö ee wan sëmbë buuse mi, nöö mi Tata seei a buuse tu e. ²⁴ Ee ma bi du gaan foombo soni a de dendu di na wan sëmbë u goonliba aki bi sa du, nöö an bi o dë hogi sö ee de an kë piki mi. Ma mi du de, de si, ma tökuseei de ta buuse mi ku mi Tata tuu. Fëen mbei di zöndu u de hebi sö.

²⁵ “Ma nöö fa i si di soni ta pasa aki sö, nöö a kai ku di soni di dë sikifisikifi a di Buku u Gadu, di de taa de ta tei ta tii libi u de naandë. Biga a taa: De ta buuse mi seei, ma an dë taa soni wë mi du de e.

²⁶ “Ma nöö te mi o go a mi Tata, nöö mi o manda di Sëmbë mi bi taki dë da unu e, faa ko taanpu ku unu. Hën da di Akaa di ta mbei sëmbë ko sabi hii soni gbelingbelin leti fa a dë. A Gadu seei a o kumutu, nöö a o ta konda soni u mi. ²⁷ Nöö unu seei o ta konda soni u mi tu, biga a seti u di wooko hën mi ku unu bi dë kaa fu te kisi fa u dë aki.”

16

Aki Masa Jesosi ta fan soni möön u di Akaa fëen di

a o manda ko.

¹ Hën Masa Jesosi ta fan ku u dee bakama fëen eti, a taa: “Dee sëmbe o, mi ta konda dee soni aki da unu a fesi e, fu bakaten wan musu buuja te un disa u biibi a mi liba. ² Biga dee hedima o puu unu a dee keiki u de. A o ko dë sō taa kii seei de o ta kii unu, nōo de o ninga taa Gadu wë de ta heepi fa de ta du dë. ³ Ma di soni mbei de o du sō, fu di de an sabi mi Tata, nōo de an sabi ambë da mi tu. ⁴ Nōo mi ta konda dee soni aki da unu a fesi, fu te di juu dou de ko pasa nōo an o bigi da unu poi. Biga woon toona mēni taa sō mi bi taki da unu kaa.

“Nōo ma bi ta konda dee soni aki da unu fu di mi bi dë ku unu eti. ⁵ Ma awaa mi o toona go a di Sëmbe di manda mi ko aki baka. Ma nōo na wan fuunu ta hakisi mi möönsō ee naasë mi nango. ⁶ Ma fu di mi ta fan dee soni aki ku unu, nōo mi si taa hati fuunu dë fukafuka te na soni.

⁷ “Ma mi taki da unu gbelin, dee sëmbe, taa a dë wan gaan heepi da unu fa i si mi nango aki. Biga ee ma go, nōo di Akaa u Gadu di mi o manda u ko taanpu ku unu, nōo an o sa ko e. Ma te mi go kaa, nōo mi o mandëen da unu. ⁸ Nōo te a ko, nōo a o ta lei dee goonliba sëmbe aki taa de an saandi da hogilibi e, de an saandi da letilibi, de an sabi u wegì soni kuutu tu.

⁹ “Nōo di soni mbei mi taa de an saandi da hogilibi, biga de an kē biibi mi möönsō. ¹⁰ Nōo di soni mbei mi taa de an saandi da letilibi, biga mi libi leti tee mi sa toona go a mi Tata ka dee libisëmbe u goonliba aki an sa si mi möön seei. Sō mi libi leti tjika, ma de an si ën möönsō. ¹¹ Nōo di soni mbei mi taa de an sabi u wegì soni. Wë biga Gadu kuutu di hedima u de te a buta dëen taa a o feni sitaafu u nōömō, ma töku de ta waka nëen baka eti.”

¹² “Wë mi abi hia soni möön u konda da unu e, dee sëmbe, ma wan o sa fusutan de eti. ¹³ Ma te di Akaa ko, di ta lei soni leti kumafa a dë a Gadu wojo, nōo a o mbei i ko sabi hii soni kumafa a dë. Biga fa a o ko naandë, an o tei soni fëen seei konda, ma dee soni dee a jei a mi ku mi Tata, nōo de a o ta taki. Nōo a o fan ku unu a dee soni liba dee dë u ko eti.

¹⁴ “Fa a o ko dë, nōo a o mbei un si di hei ku di nēbai di mi abi e. Biga a o ta tei dee soni u mi ta konda da unu finifini fuun sabi de. ¹⁵ Nōo hii soni di mi Tata abi dë u mi kaa, hën mbei mi taa di Akaa o tei a dee soni u mi faa lei unu.”

¹⁶ Hën Masa Jesosi toona taki da u möön taa: “Abiti möön wan o si mi möön baa, ma nōo te wan pisi woon toona si mi baka.”

¹⁷⁻¹⁸ Nōo hën di u jei a taki sō, hën u bia ta hakisi u na u makandi taa: “Womi, andi da di soni di a ta fan naandë taa abiti möön wa o si ën möön, ma te wan pisi nōo woo toona si ën baka? Andi a ta fan dë taa a nango nëen Tata? Andi seei a kē taki di a taa ‘Abiti möön’? Wa saandi a ta taki e.”

¹⁹ Nōo hën Masa Jesosi si taa u kē hakisi ën soni fëen, hën a taa: “Fa un ta fan ku unu seei sapisapi naandë, fu di mi taki taa abiti möön wan o si mi möön, nōo te wan pisi woon toona si mi baka, hën ta toobi unu sō nō? ²⁰ Wë un haika e. Fu tuutuu mi taki da unu gbelin taa dee sëmbe dee an dë ku mi a wan së, de o ta wai seei, ma unu, woon dë ku gaan fuka ta kē ta kusumi te na soni. Ma nōo wan fëë e. Di fuka i si woon ta fuka naandë o bia ko wan gaan wai seei da unu.

²¹ “Wan sabi fa a dë te wan mujëe dë ku bëe nō? Te di juu fëen kisi faa pali, nōo di bëe ta njan mën seei, ma te a pai kaa nōo an ta mēni di fuka naandë möön. Wai nōo a ta wai fu di a pai wan mii.

²² “Nōo sō nōo a o dë ku unu tu e baa. Fa i si un sai naandë, nōo un dë ku gaan fuka seei a unu hati fu di mi taa mi nango. Ma mi o toona si unu baka e, nōo di juu dë woon bia ta wai seei. Nōo na wan sëmbe o sa puu di wai dë a unu hati möön. ²³ Nōo di juu naandë, nōo wan o ta hakisi dee lö hakisi dë möön tu.

“Nōo mi taki e baa, taa hiniwan soni di woon begi mi Tata a mi nē, nōo woon feni ën e. ²⁴ Te kisi kumafa u dë aki, wan hakisi na wan soni a mi nē eti. Ma nōo fuun seti hakisi awaa nōo woon feni, nōo di wai fuunu o ko dë telutelu awaa.

²⁵ “Dee sɛmbɛ o, fa mi ta fan ku unu aki, nɔɔ mi ta fan ku unu a nɔngɔ fasi nɔɔ. Ma nɔɔ wan juu o ko di ma o ta konda soni da unu a sɔ wan fasi mɔɔn. Ma mi o ta fan ku unu limbolimbo seei awaa ta lei unu soni u mi Tata. ²⁶ Nɔɔ di juu dɛ, nɔɔ unu seei o ta begi ɛn soni awaa a mi nɛ. An o dɛ u mi nɔɔ musu ta begi ɛn da unu mɔɔn. ²⁷ Biga mi Tata lobi unu, fu di un lobi mi nɔɔ un ta biibi taa nɛɛn mi kumutu ko aki. ²⁸ Nɔɔ sɔ a dɛ tuu e. Biga a mi Tata mi kumutu ko a goonliba aki, nɔɔ awaa mi o toona go nɛɛn baka.”

²⁹ Nɔɔ di a fan sɔ, nɔɔ hɛn u taa: “Aaa, u si taa i ta fan ku u limbolimbo awaa tuu. Ja ta fan ku u a nɔngɔ fasi mɔɔn. ³⁰ Nɔɔ u ko si tu taa an dɛ fanɔudu fu wan sɛmbɛ musu hakisi i soni biga i sabi hii soni kaa. Hɛn mbei u ta biibi taa a Gadu i kumutu ko.”

³¹ Hɛn a piki u taa: “Awa, un ta biibi tuu. ³² Ma nɔɔ un haika e. Wan juu o ko nɔɔ a ta ko seei zaaa kaa, di unu tuu seei o paaja disa mi wanwan tɔ. Hiniwan fuunu o go fɛɛn nɛɛn wosu. Ma nɔɔ ma ta dɛ mi wanwan mɔɔnsɔ e, biga mi Tata ta dɛ ku mi nɔɔmɔ.

³³ “Sɔ wɛ e, dee sɛmbɛ. Mi tei dee soni aki konda da unu baa, fuun sa abi kɔtɔhati fu di un nama ku mi. Biga a di goonliba aki fuka ku sitaafu dɛ nɛɛn. Ma wan lasi hati e, biga mi wini hii soni a di goonliba aki kaa.”

17

Aki Masa Jesosi ta begi.

¹ Nɔɔ di Masa Jesosi fan sɔ ku u te a kaba kaa, nɔɔ hɛn a hopo wojo luku liba. Hɛn a taa: “Wɛ Taata o, ja si di juu dou. Nɔɔ mi begi i taa a di soni di o pasa aki, nɔɔ fii mbei dee sɛmbɛ u goonliba aki ko si di waiti di dɛ a di Mii fii aki e, nɔɔ di waiti di i seei abi o ko a dɔɔ tu. ² Wɛ biga i da mi taki a hii sɛmbɛ liba kaa, fu mi sa da dee sɛmbɛ dee i da mi di libi u teego. ³ Nɔɔ andi da di libi u teego? Hɛn da u de ko sabi i, di wan kodo tuutuu Gadu u mundu ku mi, Jesosi Keesitu, di i manda ko a goonliba aki.

⁴ “Nɔɔ fa i manda mi ko aki, nɔɔ mi mbei libisɛmbɛ si di hei ku di waiti di i abi o. Biga di wooko di i da mi u mi du nɔɔ mi kabɛɛn. ⁵ Wɛ nɔɔ di i si a dɛ sɔ kaa, nɔɔ be mi toona ko a i e, Taata, u mi sa toona feni di hei ku di waiti baka di mi ku i bi abi makandi ufɔ di goonliba aki mbei.

⁶ “Wɛ nɔɔ luku dee sɛmbɛ aki dee i tei a dee oto sɛmbɛ u goonliba dendu da mi. Mi mbei de ko sabi fa i dɛ e. De bi dɛ fii kaa, nɔɔ hɛn i tei de hɛn i da mi de. Nɔɔ de an disa dee wɔutu fii e, Taata. De piki de hoi seei. ⁷ Nɔɔ hɛn mbei de ko sabi gbelin taa hii dee soni dee i da mi, nɔɔ a i de tuu kumutu. ⁸ Biga mi konda dee wɔutu fii da de, nɔɔ de tei de. Nɔɔ hɛn wɛ de ko sabi gbelingbelin taa aai, a i mi kumutu. De biibi seei taa i manda mi ko aki.

⁹ “Nɔɔ fa mi ta begi i aki, Taata, nɔɔ mi ta begi da dee sɛmbɛ dee i da mi aki. Ma ta begi da dee oto sɛmbɛ u goonliba dee an dɛ ku u a wan sɛ e. Nɔnɔ. Biga dee i si aki, nɔɔ de wɛ da fii. ¹⁰ Biga hii dee soni mi abi, nɔɔ de dɛ fii, nɔɔ hii soni i abi nɔɔ de dɛ fu mi. Nɔɔ fa i si dee disa dɛ aki, nɔɔ de o ta mbei oto sɛmbɛ si di waiti di mi abi, hɛn wɛ mbei mi ta begi da de sɔ. ¹¹ Biga ma o dɛ a goonliba aki mɔɔn. Mi ta ko a i kaa, ma de o dɛ aki eti. Taata, fa i si i dɛ fii limbolimbo sɔndɔ fɔutu dɛ, nɔɔ i tjubi dee sɛmbɛ dee i da mi aki ku di kaakiti u di nɛ fii o, be de dɛ di wan makandi leti kumafa mi ku i dɛ di wan aki.

¹² “Hii di ten mi bi dɛ ku dee sɛmbɛ aki, nɔɔ mi bi ta tjubi de ku di kaakiti fii nɛ. Mi bi ta luku de seei fu de an kumutu a di pasi. Fɛɛn mbei na wan u de lasi, boiti di hogi wan di i si fasi fɛɛn tjɛɛn go kaba a sɔsɔ naandɛ, u di soni di Buku fii taki musu ko tuu.

¹³ “Ma nɔɔ awaa mi ta ko a i, Taata. Nɔɔ mi ta fan dee soni aki fu di mi dɛ a goonliba eti. Biga mi kɛ u dee sɛmbɛ aki musu abi di wai di mi abi aki tuu ku telu a de hati. ¹⁴ Hii di juu ten mi dɛ ku de aki, nɔɔ mi bi ta da de dee wɔutu fii, hɛn mbei dee oto sɛmbɛ u di goonliba aki ta buuse de sɔ. Biga de an dɛ ku de a wan sɛ a dee hogi de ta du, leti kumafa i si miseei an dɛ ku de a wan sɛ tu.

¹⁵ “Ma nöö ma ta begi fii puu de a goonliba e. Nönö. Ma mi kë fii tjubi de be di didibi an musu wini de. ¹⁶ Biga na sëmbe u di goonliba aki de dë möön e, leti kumafa mi seei an dë sëmbe u di goonliba aki tu. ¹⁷ Nöö mi begi i, Taata, fii lei de di Wöutu fii, be de si soni gbelingbelin kumafa a dë tuutuu, nöö de o ko dë apaiti da i söndö föutu. Biga di Wöutu fii hën da di Tuu.

¹⁸ “Nöö leti kumafa i si i manda mi ko a goonliba aki, nöö sö nöö mi ta manda dee sëmbe aki go a goonliba tu, fu de ta lei sëmbe soni fii. ¹⁹ Nöö fu de hedi mi ta buta miseei ku telu a i maun fu de si, nöö deseei o buta deseei ku telu a i maun tu söndö ganjan.

²⁰ “Ma nöö na dee sëmbe aki nöö mi ta begi da e, Taata. Ma mi ta begi da dee sëmbe tu dee o jei di buka a de nöö de bia ko biibi. ²¹ Taata o, mi begi i gaantangi, be de tuu ko dë wan makandi e, leti kumafa mi ku i dë wan aki. Sö u ku de tuu musu dë wan makandi. Biga ee a dë sö kaa, nöö dee oto sëmbe u goonliba o ko sabi awaa taa aai, i manda mi ko aki tuu.

²² “Fa mi ku i dë aki, i bi da mi sö wan hei taa mi ku i sa dë di wan. Nöö mi ta toona da dee i si aki di wan seei hei dë tu, fu de dë di wan makandi. ²³ Nöö mi o dë a de dendu, nöö joo dë a mi dendu, nöö sö u tuu o dë di wan makandi. Nöö te a ko sö kaa, nöö dee oto sëmbe u goonliba o ko sabi gbelingbelin taa i manda mi ko aki. Nöö de o ko si tu taa i lobi dee sëmbe fii naandë leti kumafa i lobi mi aki.

²⁴ “Nöö Taata, fa mi ta begi i aki, nöö mi kë dee sëmbe i buta a mi maun aki musu ko dë ku mi ka mi dë e, be de sa si di waiti ku di hei di i da mi. Biga i bi lobi mi bifö i mbei di goonliba seei.

²⁵ “Taata, fa i ta du soni ku leti tjika naandë, nöö dee oto sëmbe u di goonliba aki an sabi i e. Ma nöö mii sabi i. Nöö dee sëmbe i da mi aki nöö deseei ko sabi taa i manda mi ko aki. ²⁶ Fa mi ku de bi dë aki, mi mbei de ko sabi i gbelin kumafa i dë, nöö mi o ta mbei de ko sabi i möönmöön eti. Biga te de sabi i kumafa i dë kaa, nöö de o ta lobi deseei ku di wan seei lobi di i si i ta lobi mi aki. Nöö miseei o dë a de dendu tu ta tii de.”

Sö Masa Jesosi fan ku ën Tata tefa a kaba.

18

Aki de kisi Masa Jesosi.

Mat. 26:47-56; Maik. 14:43-50; Luk. 22:47-53

¹ Nöö hën di Masa Jesosi begi sö te a kaba, hën u ku ën kumutu dë, hën u pasa di kiiki de kai Gidilon go a di oto së tela. Nöö ala wan djai dë ku wanlö hia pau, nöö hën u go a di djai dë dendu.

² Ma nöö Judasi, di sëmbe di o sei Masa Jesosi, nöö a bi sabi di kamian naandë bunu kaa, biga u ku Masa Jesosi bi lobi u ko makandi naandë. ³ Nöö hën u sai dë te wan pisi, hën u si Judasi ta ko ku wanlö hia sodati, ku wanlö siköutu dee ta wakiti a di Wosu u Gadu a Jelusalen dë. Nöö fa de ta ko dë, nöö dee Gaan Begima ku dee Faliseima, de wë manda de nöö de ta ko ku feti soni a maun, so sëmbe ta tja falambo, so sëmbe dë ku lampu, biga a bi dë ndeti.

⁴ Ma nöö Masa Jesosi bi sabi hii dee soni dee o pasa ku ën kaa, nöö hën a waka go miti ku de. Hën a hakisi de taa: “Ambë un ta suku sö?”

⁵ Hën de taa: “Jesosi u di köndë de kai Nazalëti.”

Hën a piki de taa: “Wë mi disi kaa.” (Nöö fa dee sëmbe ta fan dë, nöö Judasi di könkuma bi dë leti dë.)

⁶ Nöö di Jesosi piki de sö, nöö hën de tuu hai baka naki de na de tuwë a goon.

⁷ Hën a toona hakisi de möön taa: “Ambë da di sëmbe un ta suku?”

Hën de taa: “Jesosi u Nazalëti.”

⁸ Hën a piki de taa: “Wë mi bi piki unu kaa taa miseei disi wante. Nöö ee mi un ta suku, nöö un disa dee oto sëmbe aki be de go u de.”

⁹ Nöö da sö di wöutu ko leti kumafa a bi taki taa: Dee i bi da mi, na wan u de mi lasi möönsö.

¹⁰ Nöo wan u dee sëmbë ko dë de kai Malikusi. A dë wan futuboi u di Kaba Hei Begima. Nöo fa i si u mbei dë, nöo hën Petuisi hai di sëufangi fëen valau puu nëen dosu, hën a koti wan së jesi u di sëmbë dë belim puu tuwë a goon dë.

¹¹ Hën Masa Jesosi bai ën taa: “Nönö womi. Tuusi di ufangi fii nëen dosu baka. Di son-di di mi Tata da mi u mi bebe aki, ma musu bebëen tuu ku telu nö?”

Aki de tja Masa Jesosi go a

di Gaan Begima.

Mat. 26:57-58; Maik. 14:53-54; Luk. 22:54

¹² Nöo di juu dë, hën dee hia sodati ku di hedima u de ku dee siköutu u dee Dju hedima, hën de kisi Masa Jesosi awaa. Hën de tai ën maun te de kaba. ¹³ Hën de tjëen go a di wosu u wan tata de kai Ananasi. Nöo di Ananasi dë, hën bi dë di Kaba Hei Begima a fesi ufö Kajafasi, nöo Kajafasi tööu ku wan mujëe mii fëen. ¹⁴ (Nöo Kajafasi hën wë bi da di sëmbë di bi da dee hedima u Dju lai a di kuutu taa, ka u hii di nasiön tuu kaba a sösö nöo a möön bunu wan kodo sëmbë nöo dëdë.)

Aki Petuisi fia taa an sabi

Masa Jesosi.

Mat. 26:59-75; Maik. 14:55-72; Luk. 22:55-71

¹⁵ Nöo fa de kisi Masa Jesosi tja go naandë, nöo Simon Petuisi ku wan oto bakama bi dë tee a baka ala ta waka ta ko. Nöo di bakama naandë, di Kaba Hei Begima bi sabi ën kaa, fëen mbei de dëen pasi faa go ku Masa Jesosi a di djai dendu. Ma Petuisi hën a fika a döo naandë. ¹⁶ Nöo hën wë di oto bakama dë toona go fan ku di mujëe mii ta watji a di döobuka, nöo hën a mbei Petuisi pasa ko a di djai dendu tu.

¹⁷ Nöo hën di mujëe mii hakisi Petuisi taa: “Womi, na i da wan u dee bakama u di sëmbë de tja ko aki nö?”

Hën Petuisi piki taa: “Nönö, na mi e.”

¹⁸ Nöo fa de dë a di djai dendu a di ndeti dë, nöo kamian bi kötö, hën de mbei wan faja buta dë ta këndë. Dee wookoma ku dee siköutu tuu sai naandë, hën Petuisi seei go ta këndë faja ku de tu.

¹⁹ Nöo di juu naandë, de bi tja Masa Jesosi go a di awoo Kaba Hei Begima de kai Ananasi kaa. Nöo hën Ananasi ta hakisi ën peipei soni fuu dee bakama fëen, ku di lei a abi ta lei sëmbë a di köndë.

²⁰ Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Wë fa i ta hakisi mi dee soni aki, wë hibiwan juu mi bi ta lei sëmbë a lanti wajaa. Biga mi bi nango a hii dee keikiwosu te dou ku di Wosu u Masa Gadu tuu, ka hii dee Dju sëmbë ta ko makandi. Nöo na tjubitjubi mi bi ta du ën.

²¹ Wë nöo na mi i musu hakisi. Hakisi dee sëmbë dee bi ta haika dee fan u mi naandë, biga misikuma de musu sabi andi da dee soni mi bi ta lei de.”

²² Nöo fa a fan dë, hën wan u dee wakitima di bi dë zuntu ku ën dë, hën a dëen wan baaimaun a bandjajesi dë kpaa taa: “Sö joo piki di Kaba Hei Begima nö?”

²³ Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Womi, ee mi taki wan hogi soni, nöo lei mi di hogi mi taki. Ma ee mi fan leti, nöo andi mbei i naki mi u du?”

²⁴ Nöo fa a fan naandë, nöo hën de disa di taki, hën Ananasi mandëen taitai maun go a Kajafasi awaa.

²⁵ Nöo di juu dë, Simon Petuisi dë fëen taanputaanpu naandë ta këndë di faja eti. Te wan pisi hën de bia ko ta hakisi ën möön taa: “Wë womi, na i da wan u dee bakama u di sëmbë naandë nö?” Hën a fia taa: “Nönö, nönö, na mi e!”

²⁶ Nöo wan futuboi u di Kaba Hei Begima sai dë. A dë famii u Malikusi di Petuisi bi koti ën jesi, nöo hën a hakisi ën taa: “Tan. Wë womi o, na i ku ën mi bi si a di djai ala ö?”

²⁷ Nöo hën Petuisi toona fia möön taanga taa: “Nönö hön, na mi da di sëmbë di i bi si dë e!”

Nöö hën wantewante dë hën ganian bai kanda.

Aki de tja Masa Jesosi go

a Gaama Pilati.

Mat. 26:59-66, 27:1-2, 11-14; Maik. 14:55-66, 15:1-5; Luk. 22:66-23:5

²⁸ Nöö hën baka u di dë, hën de kumutu a Kajafasi. Hën de tja Masa Jesosi go a di kuutuwasu u dee Loomë sëmbe dee ta tii di köndë. Naandë wan Gaama de kai Pilati ta dë, di dee Loomë lanti buta ta tii di köndë. Nöö di juu dë a bi dë mamate biten. Nöö abiti möön di Pasika o kai, nöö fëen mbei dee hedima u Dju an sa go a di kuutuwasu, biga an dë wasu u dee Dju. Nöö de an kë poi di tjina taa de go a wan wasu na u Dju sëmbe, biga de kë hoi deseei limbolimbo u de sa njan di daka. ²⁹ Fëen mbei Gaama Pilati musu ko a de a döö.

Nöö di a ko dou, hën a hakisi de taa: “Wë un hogi di sëmbe aki du mbei un tjëen ko a mi aki?”

³⁰ Nöö hën de piki ën taa: “Hön, nönö. Wë di soni dë an dë u hakisi. Wë biga ee an bi dë wan sëmbe di ta du hogi, nöö wa bi o tjëen ko da i aki.”

³¹ Nöö hën di Gaama taa: “Sö nö? Wë nöö di a dë sö kaa, nöö be unu seei tei ën tja go kuutu ku dee wëti fuunu.”

Nöö hën de piki ën taa: “Wë nönö, wa sa kuutu ën e, biga un dee Loomë lanti an ta da u pasi u kii sëmbe!”

³² Nöö di soni mbei a musu pasa sö. Biga Masa Jesosi bi pindja de kaa taa de an o kii ën kumafa dee Dju sëmbe ta kii sëmbe, hën mbei de bi musu tjëen go da di Loomë Gaama fu hën musu mandëen go kii.

³³ Nöö hën Pilati toona go a di kuutuwasu, hën a kai Masa Jesosi ko nëen. Hën a hakisi ën taa: “Wë nöö i da di könu u dee Dju sëmbe tuu nö, kumafa de ta taki taa i taki?”

³⁴ Hën a piki ën taa: “Wë fa i ta hakisi mi aki, na un fasi i ta mëni ën? A di fasi i seei ta mëni u könu, naa a di fasi dee Dju ta mëni ën?”

³⁵ Hën Gaama taa: “Hön, ambë? Mi da Dju nö? Unfa mi sa mëni ën a Dju fasi? Na dee sëmbe fii seei ku dee Gaan Begima fii tja i ko a mi aki nö? Nöö hën mi ko hakisi i andi da di soni di i du mbei de tja i ko aki?”

³⁶ Hën a piki ën taa: “Wë de taa mi ta mbei miseei könu. Wë ma di Könu Tii u mi an dë wan tii kuma di u dee sëmbe u di goonliba aki e. Biga ee a bi dë sö, nöö dee futuboi u mi bi o hopo heepi mi feti fu dee Dju hedima an bi musu kisi mi tja ko aki. Ma nöö di tii u mi, na a di goonliba aki a kumutu e.”

³⁷ Nöö hën Gaama piki ën taa: “Söö. Wë nöö hën da i ta piki taa i dë könu.”

Hën Masa Jesosi taa: “Awa, mi da wan könu tuu. I a’ leti a di dë. Ma boiti di dë, di soni mbei de pai mi ko a di goonliba aki, fu mi sa lei sëmbe andi da tuu ku andi da ganjan. Nöö hibiwan sëmbe di kë jei tuutuu soni, nöö a o haika andi mi ta fan.”

³⁸ Nöö hën di gaama taa: “Ambë tjika u sabi andi da di tuu?”

Nöö fa de fan naandë, nöö hën Gaama Pilati toona go a döö a dee hedima u Dju ala, hën a taa: “Wë mi suku föutu a di womi te mi wej. Ma feni soni nëen möönsö u mi musu kuutu ën. ³⁹ Ma nöö un sabi nö? Un bi guwenti fu te Pasika kai, nöö mi lusu wan sëmbe di dë a dunguwosu da unu. Nöö unfa fëen un mëni? Un kë mi lusu di könu fuunu aki da unu nö?”

⁴⁰ Nöö fa a fan dë, nöö hën de tuu kai olo taa: “Ambë? Nëen i musu lusu e! Balabasi, hën fii lusu!”

Nöö di Balabasi dë, a bi dë a dunguwosu fu di a bi dë wan sëmbe ta tja toobi ko a di köndë.

19

Aki de manda Masa Jesosi go kii.

Mat. 27:15-31; Maik. 15:6-20; Luk. 23:13-25

¹ Nöo hën Gaama Pilati manda sëmbe, de wipi Masa Jesosi wan hogi wipi. ² Nöo baka u di dë, hën dee sodati tei wan tatai ku maka kuma agbago maka djangadjanga hën de lolu ën mbei kuma könu kaapusa te de kaba, hën de tuusi ën a Masa Jesosi hedi. Nöo hën de tei wan baau djakiti langa wan kumafa könu ta bisi, hën de bisi ën dëen te de kaba. ³ Nöo hën de nango nëen ta mbei ën fa taa: “Odi o, könu u dee Dju, odi o!” Hën de ta naki ën nëen bandjajesi ku ën fesi tuu.

⁴ Nöo hën di gaama toona go a döo a dee hedima u Dju, hën a taa: “Wë un haika, mi o toona tja di sëmbe ko da unu e. Biga mi, ma feni na wan föutu nëen möönsö fu mi sa dëen sitaafu.”

⁵ Nöo fa a fan dë, nöo hën a mbei de tja Masa Jesosi ko a döo da de. A dë ku di langa djakiti nëen sinkii, ku di maka kaapusa nëen hedi.

Hën di gaama taki da de taa: “Un luku di womi. Hën wë disii e.”

⁶ Ma nöo di dee Gaan Begima ku dee siköutu u de si ën, hën de bai kai wan gaan wolo taa: “Un kii ën oo! Un pekëen a lakpa pau kii! Un pekëen a lakpa pau kii!” Biga a sö wan fasi dee Loomë sëmbe bi guwenti u kii dee sëmbe ta du hogi a di köndë a di ten dë.

Nöo hën di gaama piki taa: “Mi? Na mi e! Ee a lakpa pau un kë kii ën, nöo be unu seei tjëen go hëngi kii, biga ma feni föutu nëen möönsö.”

⁷ Hën dee Dju bai piki taa: “Ja feni föutu nëen nö? Wë haika, u abi wan wëti nöo di wëti taa ee wan sëmbe ta mbei hënseei Gadu nöo a musu dëdë. Wë nöo di womi aki taa hën da Miii u Gadu, nöo hën mbei a musu dëdë e!”

⁸ Wë nöo di di gaama jei de fan sö, nöo a ko möön fëë seei. ⁹ Hën a toona go a di kuutuwasu dendu, hën ku Masa Jesosi, hën a hakisi ën taa: “Wë, ambë seei da i? Naasë i kumutu ko aki?” Ma Masa Jesosi an piki ën na wan soni.

¹⁰ Hën Gaama taa: “Ja kë piki mi nö? Ja sabi di makiti di mi abi aki nö, taa mi sa lusu i be i go, ee nasö mi sa mbei de peka i a lakpa pau kii?”

¹¹ Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Wë nönö, ja sa abi sö wan makiti a mi liba, ee na Gadu hën da i ën. Fëen mbei di sëmbe di i si tja mi ko da i aki, hën du di möön gaan hogi.”

¹² Wë nöo di di gaama jei a fan sö, nöo hën a ta suku wan baaku nöömö faa sa lusu ën. Ma nöo dee hedima u Dju an dë nëen. De ta bai wolo seei taa: “Kaba! Ee i lusu di sëmbe aki go, nöo i ku di Gaan Könu a Loomë o ko a wan gaan toobi e. Biga ee wan sëmbe ta mbei hënseei könu nöo hën ku di Gaan Könu dë gaan felantima!”

¹³ Wë nöo di Gaama Pilati jei fa de fan dë, hën a mbei de toona tja Masa Jesosi ko a di djai möön. Hën a go sindo a di kuutubangi fëen awaa faa koti di taki. Nöo di kuutubangi dë a wan hei sitonu liba. Mbei de mbei di kamian dë, nöo a di Dju töngö de kai ën Gabata.

¹⁴ Nöo di ten di soni aki ta pasa, nöo a bi dë kuma nëigi juu mamate sö. Nöo de ta seeka seei u de njan di Pasika daka di o kai dë.

Nöo hën di gaama taki da dee hedima u Dju taa: “Wë un luku di könu fuunu aki e!”

¹⁵ Ma nöo de an sa jei di soni dë. Hën de bai taa: “Un tjëen puu dë. Un tjëen puu dë. Un pekëen a lakpa pau kii!”

Hën a taa: “Di könu fuunu, hën u musu peka a lakpa pau kii nö?”

Hën dee Gaan Begima bai piki taa: “Wa a’ oto könu a u liba möönsö e, möön leki di Gaan Könu a Loomë!” ¹⁶ Nöo di Gaama Pilati jei de taki sö, nöo hën a da de Masa Jesosi awaa fu de tja go peka kii.

Aki de peka Masa Jesosi

a di lakpa pau.

Mat. 27:32-44; Maik. 15:21-32; Luk. 23:26-43

Nöo hën dëe sodati tei ën, hën de ku ën ta waka nango. ¹⁷ Nöo fa de nango dë, hënseei ta tja di lakpa pau fëen ku taanga nango ka de o pekëen kii. Nöo hën de nango te de go dou a di kamian de kai Hedibonu. A Dju töngö de kai ën Golugata. ¹⁸ Nöo naandë sö de

go pekëen a di lakpa pau te de kaba. Nöo de peka tu oto sëmbe a lakpa pau di daka dë tu. Hën de hopo de taanpu a pë nöo Masa Jesosi dë a de mindi.

¹⁹⁻²⁰ Ma nöo di gaama bi mbei de sikifi wan soni peka a di lakpa pau u Masa Jesosi, nöo de sikifi ën a dii pei tōngō: a dë a di Alamaiki tōngō di u dee Dju sëmbe ta fan, a dë a Latein, a dë a Giiki, a taa: JESOSI FU NAZALËTI, DI KÖNU U DEE DJU SËMBË, HËN DISI. Nöo di kamian ka de peka Masa Jesosi a di lakpa pau naandë, a dë zuntu ku Jelusalen, nöo sëmëni u dee Dju sëmbe ta waka ta pasa dë, nöo de ta lesi di sikifi di dë a di lakpa pau.

²¹ Nöo hën dee Gaan Begima go ta mbei toobi ku Gaama Pilati taa: “Ja bi musu sikifi ën sō taa hën da di könu fuu dee Dju sëmbe e. Ma i bi musu sikifi taa, hën bi ta mbei taa a dë könu fuu.”

²² Nöo hën di Gaama bai de taa: “Un disa mi e! Di soni mi sikifi naandë, a fika sō.”

²³ Wë nöo di dee sodati peka Masa Jesosi te de kaba kaa, hën de tei dee bisi fëen hën de paati de a fö pei, hiniwan sodati ku fëen. Ma nöo di gaan djapona fëen di de bi mbei ku telu sōndō miti, hën nöo fika. ²⁴ Hën de taa: “Wan boo tënë di djapona aki e, ma un boo tuwë lōtu luku ee undi fuu o feni ën.”

Nöo sō wë i si taa a kai ku di soni di bi sikifi a Gadu Buku taa
Dee bisi u mi de paati da de na de;
de tuwë lōtu da di koosu u mi.
Nöo leti sō dee sodati du e.

²⁵ Nöo fa Masa Jesosi dë a di lakpa pau dë, nöo hën mama ku ën mama sisa dë taanputaanpu naandë, ku wan mujëe de kai Malia di da di mujëe u Kelopasi, ku Malia fu Magidala. Sō de tuu sai dë makandi. ²⁶ Nöo hën Masa Jesosi bia luku, hën a si hën mama dë ku di bakama fëen di dë gaan mati fëen. Hën a taki dëen mama taa: “Mujëe o, luku di womi i si dë. Hën wë da mihi fii e.”

²⁷ Hën a fan ku di bakama tu taa: “Womi, luku i mama dë.”

Nöo kumutu a di ten dë, hën di bakama naandë tei Masa Jesosi mama buta nëen wosu ta sölugu.

Aki Masa Jesosi dëdë.

Mat. 27:45-56; Maik. 15:33-41; Luk. 23:44-49

²⁸ Ma nöo Masa Jesosi sabi taa hii dee soni hën Tata bi buta dëen faa du nöo de tuu pasa kaa, boiti wan oto soni nöo di bi sikifi a di Buku u Gadu. Hën a taa: “Dëewata kisi mi.”

²⁹ Nöo wan gandjigandji win kuma asin bi dë a wan paniki dendu dë, hën de tei sipönsu tuusi nëen. Hën de tei wan maun u di piki pau de kai hisopu hën de tuusi di sipönsu nëen hën de tëndëen buta nëen buka. ³⁰ Nöo di a tjupëen te a kaba hën a bai taa: “A kaba!” Hën a saka hedi hën a manda di akaa fëen go. Böo fëen koti.

³¹ Nöo di juu dë, dee Dju bi ta seeka seei u de njan di daka, biga fa a o kai dë, a dë wan gaan apaiti saba. Nöo hën mbei de go begi Gaama Pilati faa mbei sëmbe go booko dee sëmbe dee dë a dee lakpa pau tuu futu, be de dëdë möön hesi fu de sa puu de. Biga de an kë di sinkii u de musu fika hëngihëngi naandë kisi di saba.

³² Nöo hën dee sodati go booko di fosu sëmbe futu te de kaba. Hën de go booko di u tu. ³³ Ma nöo di de dou a Masa Jesosi fu de booko ën futu, hën de ko si taa a dëdë kaa. Nöo hën de an booko ën futu möön. ³⁴ Ma wan u dee sodati tei wan lanza hën a suti ën nëen bandja, nöo hën gadjabia ku wata ta kule ta kumutu nëen bandja dë tjölölölö ta kai a goon.

³⁵ Nöo di sëmbe i si ta taki dee soni aki, hën seepi si de ku wojo e. Nöo fa a ta fan aki, na soni a ta mindi e. Tuutuu soni seei a ta taki, fu te i jei nöo i musu bia ko biibi a Masa Jesosi tu. ³⁶ Biga hii dee soni i si pasa aki, de pasa sō fu dee soni dee dë a di Buku u Gadu tuu musu ko tuu. Biga di Buku bi taa:
Na wan kodo bonu fëen o booko möönsö.

³⁷ Ufö a taki a wan oto kamian taa:
De o ko si di sëmbe sabi di de bi suti di suti naandë.

Aki de bei Masa Jesosi.

Mat. 27:57-61; Maik. 15:42-47; Luk. 23:50-56

³⁸ Nöo di juu dë, i bi abi wan womi de kai Josëfu u di köndë de kai Alimatea. Nöo a bi dë wan bakama u Masa Jesosi tu, ma a tjubitjubi fasi fu di a bi fëëë dee hedima u Dju.

Nöo di Josëfu aki go a Gaama Pilati go hakisi ën pasi faa sa go tei di dëdë sinkii u Masa Jesosi tja go bei. Hën di Gaama dëen pasi. ³⁹ Nöo hën ku di womi de kai Nikodemusi di bi ko a Masa Jesosi a wan ndeti, hën de ko tei ën. Nöo fa Nikodemusi ko dë, a tja sumëë suti sondi te a hila mökismökisi faa seeka di dëdë sinkii u Masa Jesosi. Dee soni dee a tja ko naandë, de sa hia kuma wan feifiteni kilo sö, sö de hia tjika.

⁴⁰ Nöo hën wë de tu sëmbe dë lolu di dëdë sinkii u Masa Jesosi ku wanlö weti koosu pisi mökisi ku dee sumëë suti soni dë te de kaba, kumafa dee Dju sëmbe guwenti fu seeka wan dëdë bei.

⁴¹ Wë nöo zuntu ku ka de bi peka Masa Jesosi kii naandë, wan djai bi dë ku wan sitonu kununu ka de bi seeka wan gaan baaku u de ta bei sëmbe. Ma de an bei sëmbe nëen wan daka eti. ⁴² Nöo fa di gaan daka o kai dë, nöo dee sëmbe ta biinga seei. Nöo fu di di geebi bi dë zuntu naandë kaa, hën de tei Masa Jesosi sinkii tja go bei a di baaku dë te de kaba. Nöo hën de go u de.

20

Aki Masa Jesosi weki baka.

Mat. 28:1-8; Maik. 16:1-8; Luk. 24:1-12

¹ Söö. Wë nöo a di fosu daka u di wiki di hopo dë, hën da sonde, mamate biten, kamian an limbo eti, nöo hën Malia u Magidala hopo go a di geebi ka de bi bei Masa Jesosi. Nöo fa i si de bei Masa Jesosi naandë, nöo de bi logoda wan gaan gindi sitonu tapa di baaku buka. Ma nöo di Malia go dou, nöo hën a si taa di sitonu an dë a di baaku buka möön.

² Nöo hën a kule toona go konda da Simon Petuisi ku di oto bakama u Masa Jesosi di hën ku ën dë gaan mati taa: “Dee sëmbe, u go a di geebi di mamate aki e, ma nöo wa si Masa naandë. De puu ën dë tja go, nöo wa sa naasë de tjëen go buta.”

³ Nöo hën di de tu bakama naandë jei sö, hën de hopo tei pasi ta kule nango a di geebi u de go luku. ⁴ Nöo fa de ta kule dë, hën di oto bakama kule go pasa Petuisi, nöo hën fosu go dou a di geebi. ⁵ Hën a bendi luku a di baaku dendu, nöo hën a si dee koosu de bi lolu Masa Jesosi ala, ma nöo hën an go a di baaku dendu.

⁶ Nöo hën Petuisi ko dou, nöo hën a denda go a di baaku dendu wante. Hën a si dee koosu de bi lolu Masa Jesosi sinkii a wan kamian dë, ⁷ ma nöo di hangisa de bi tai ën hedi, hën a si ën dobadoba te a wan së ala.

⁸ Nöo hën di oto bakama ku ën ko dë, hën a denda go a di baaku dendu awaa, go luku dee soni te a kaba, nöo hën a ko biibi awaa. ⁹ Ma nöo fa a ko biibi naandë seei, ma de an fusutan eti taa sö Masa Gadu Buku bi taki gaanduwe taa di Paamusi Könu musu toona weki baka. ¹⁰ Nöo hën de tu bakama toona go a wosu.

Aki Malia si Masa Jesosi.

Mat. 28:9-10; Maik. 16:9-11

¹¹ Ma nöo Malia bi toona ko dë möön. Hën a ko taanpu leti a di geebi naandë ta këë nöömö. Te wan pisi, hën a bendi luku a di baaku dendu. ¹² Nöo hën a si tu basia u Masa Gaangadu köndë sindosindo naandë gbolo, leti ka Masa Jesosi sinkii bi dë. Wan dë nëen hedi së, wan dë nëen futu së ala, nöo de tuu bisi weti koosu faan a de sinkii.

¹³ Nöo hën de hakisi ën taa: “Mujëë, andi seei du i, i ta këë sö baa?”

Hën a taa: “Wë nönö, de puu di Masa u mi aki e, nöo ma sa naasë de tjëen go buta.”

¹⁴ Nöo fa a fan dë, nöo hën a bia luku, hën a si Masa Jesosi taanputaanpu leti naandë, ma hii fu di dë an sabi taa hën di dë.

¹⁵ Nöo hën Masa Jesosi hakisi ën taa: “Mujëe o, andi seei du i, i ta këe sö? Ambë fii lasi i ta suku?”

Ma nöo Malia bi mën i taa di sëmbe ta luku di djai wë ta fan ku ën dë, hën a taa: “Wë baa, ee i puu ën aki tja go a wan oto kamian, nöo gaantangi mi begi i, lei mi ka a dë be mi go tei ën.”

¹⁶ Nöo fa a fan dë, hën Masa Jesosi kai ën nëen në awaa taa: “Malia!”

Nöo hën di mujëe bia vau luku ën hën a kai ën: “Laboni!” (Hën da Mësitë a di Alamaiki tōngö di de ta fan.) Hën a go u go panjën.

¹⁷ Nöo hën Masa Jesosi fan ku ën taa: “Nönö mujëe, na panjan mi e, biga ma go a mi Tata eti. Ma nöo bia toona go piki dee otowan u mi taa mi nango a mi Tata di dë Tata fuunu tu, ku mi Gadu di dë di Gadu fuunu tu. Sö fii taki da de e.”

¹⁸ Nöo di de fan te de kaba, nöo hën Malia tja di buka ko konda da u dee bakama u Masa Jesosi taa: “Dee sëmbe, mi si Masa e!” Hën a da u di buka di a manda nëen da u.

Aki Masa Jesosi ko a dee

bakama fëen.

Mat. 28:16-20; Maik. 16:14-18; Luk. 24:36-49

¹⁹ Nöo a di sapate dë seei, hën u ko dë a wan wosu makandi, hën u sötö di döo fu di u fëe dee hedima u Dju. Nöo te fuu kë mën i hën Masa Jesosi ko taanpu leti a u mindi naandë.

Hën a da u odi taa: “Un dë nö? Be hati fuunu kötö e, dee sëmbe.” ²⁰ Nöo hën a lei u dee peegu maaka nëen maun dendu ku di lanza buka nëen bandja, be u si taa hënseei di dë kaa. Nöo hën u wai te na soni.

²¹ Hën a toona taki da u möön taa: “Un musu dë ku kötöhati e, dee sëmbe.”

Hën a taa: “Wë un haika e. Leti fa i si mi Tata bi manda mi ko a dee sëmbe u goonliba aki, nöo söseei mi ta manda unu go a de tu e.”

²² Nöo fa a fan naandë, nöo hën a böo u vuuu ku buka hën a taa: “Un tei di Akaa u Gadu a unu liba e. ²³ Nöo fa woon tei ën dë, nöo di sëmbe woon puu a bëe fu dee hogi du fëen, nöo Gadu puu ën a bëe tu. Ma nöo dee sëmbe dee un hoi a bëe fu dee hogi du u de hedi, nöo Gadu o hoi de a bëe tu e.” Sö a taki da u.

Aki Tomasi si Masa Jesosi.

²⁴ Ma nöo wan otowan fuu de kai Tomasi, hënseei de kai Tumii, hën an bi sai naandë di daka dë. ²⁵ Nöo di u si ën, hën u fan ku ën taa: “Womi, u seei si Masa Jesosi e.”

Hën a piki u taa: “Un disa mi e, womi. Mi, fa mi dë aki, ee na mi seei si dee peegu maaka nëen maun dendu u mi buta finga a de, ee nasö mi tuusi maun a di lanza buka nëen bandja, ma o piki möönsö e!” Sö Tomasi fia ku u tjika.

²⁶ Nöo baka aiti daka fëen, hën u toona ko makandi a di wosu möön, nöo Tomasi seei bi ko tu. Nöo hën u dë sötösötö döo naandë, te wan pisi hën u si Masa Jesosi dë taanputaanpu leti a u mindi dë.

Hën a da u odi taa: “Un musu dë ku kötöhati e, dee sëmbe.”

²⁷ Nöo hën a bia fan ku Tomasi wante taa: “Söö. Wë Tomasi, luku mi maun dendu aki ku dee peegu maaka. Nöo tëndë di finga fii ko buta a de e. Tëndë di maun fii ko buta a di lanza buka a mi bandja aki.”

Nöo hën a fan ku ën taa: “Womi o, di fasi di i abi taa ja ta kë ta biibi, nöo i musu disëen e, nöo i bia ko ta biibi awaa.”

²⁸ Nöo hën Tomasi piki awaa taa: “Aai o, Masa. I da mi Masa ku mi Gadu tuu.”

²⁹ Hën Masa Jesosi taa: “Womi, di i si nöo hën mbei i biibi nö? Ma nöo Gadu ta wai ku dee sëmbe dee ta biibi söndö de si.”

³⁰ Nöo fa u sikifi dee soni aki, dee sëmbe, nöo sömëni oto foombo soni dë di Masa Jesosi bi du eti e, faa mbei u dee bakama fëen ko si taa sö wan sëmbe a dë, ma dee di dë wa sikifi

de buta a di buku aki. ³¹ Ma nöö dee aki, u sikifi de fuun musu biibi taa Masa Jesosi hën da di Keesitu, di Könu di Masa Gadu bi paamusi taa a o manda ko. Hën da di Womi Mii u Masa Gaangadu seei gbelingbelin. Nöö te un biibi sö kaa, nöö woon feni di libi u teego fu di un nama ku ën.

Da sö.

21

Aki dee bakama u Masa Jesosi toona si ën möön.

¹ Wë nöö a baka u di dë, hën Masa Jesosi tjëen seei ko lei u dee bakama fëen wan pasi möön, a di piki ze de kai Tibelia.

Wë di oto aki, a pasa sö taa ² Simon Petuisi ku Tomasi, di de kai Tumii naandë, ku Nataniëli u Kana fu di pisiwata u Galilea, ku u de tu womi mii u Zebedeosi, ku tu otowan fuu möön, sö u bi dë makandi a wan kamian. ³ Te wan pisi hën Simon Petuisi taki da u dee otowan taa: “Wë mi o go tuwë nëti luku e baa.”

Hën u piki taa: “Antoobi. Woo go ku i tu e, womi.”

Nöö hën u hopo, hën u go tei boto wante, nöö hën wë u go e. Ma nöö fa u go dë, hii di ndeti tefa didia wa kisi na wan wojo soni möönsö.

⁴ Nöö hën di mamate biten, kamian ta mbei bëëë sö, hën wë Masa Jesosi ko dë taanputaanpu leti a bandja wata naandë, ma nöö wa bi sabi taa hën di dë.

⁵ Nöö hën a bai hakisi u taa: “Dee kijoo dë e, andi un kisi baa?”

Hën u bai piki taa: “Nönö, wa feni e.”

⁶ Nöö hën a taki da u taa: “Wë un sabi nö? Un hiti di nëti fuunu go a di letimaun së u di boto, nöö woon kisi.”

Nöö di u jei sö, nöö hën u puu di nëti a di së dë hiti go a di oto së. Nöö wantewante naandë hën u kisi fisi te a hila seei, tee wa sa hai di nëti ko a di boto dendu.

⁷ Nöö hën di bakama di hën ku Masa Jesosi dë gaan mati taki da Petuisi taa: “Womi, Masa Jesosi wë i si di dë e!”

Nöö di Petuisi jei sö kaa, hën a bia kisi koosu bisi, biga an bi dë ku bumbuu soni a sinkii. Hën a djombo kai a wata djubuu sun go a Masa Jesosi. ⁸ Ma nöö u otowan fika a di boto dendu ta diipi ta ko ku dee gaan hia fisi u kisi dë, biga wa bi dë longi ku lampeesii poi. A bi dë kuma wan höndö mëti sö nöö.

⁹ Nöö di u ko tjökö kumutu a di boto nöö hën u ko si zonka hëii naandë kaa, ku fisi a faja liba. Hën u si bëëë naandë tu.

¹⁰ Hën Masa Jesosi taki da u taa: “Wë un go tei so u dee fisi un kisi ala tja ko.”

¹¹ Nöö hën Simon Petuisi go ta hai di nëti ta tja ko a tela. Nöö dee fisi u kisi dë dë wan höndö ku feifiteni-ku-dii, nöö de tuu bi dë gaangaan fisi. Ma nöö hii fa de hia seei, ma na wan tatai u di nëti koti möönsö.

¹² Nöö hën Masa Jesosi kai u taa: “Wë un ko boo njan.”

Ma nöö hii fa i si di soni ta pasa dë, nöö u dee bakama fëen ta wegi ën ta luku. Nöö a bigi da u, u ta si kuma nëen ma da hën. Ma nöö na wan fuu bi a’ hati u hakisi ën ee ambë dëen.

¹³ Nöö hën Masa Jesosi tei di bëëë ku di fisi di bi dë a faja liba dë, hën a paati da u.

¹⁴ Wë nöö disi mbei dii pasi di Masa Jesosi tjëen seei ko lei u dee bakama fëen, baka u di a weki a dëdë.

Aki Masa Jesosi toona tei Petuisi a wooko baka.

¹⁵ Nöö di u njan te u kaba, hën Masa Jesosi fan ku Simon Petuisi, a kai ën: “Simon o.” A piki.

A taa: “Ju di mii u Jonasi aki, i lobi mi möön dee disi ö?”

Hën Petuisi piki taa: “Wë aai Masa, i seei sabi taa mi lobi i e.”

Nöö hën a taa: “Antoobi. Wë nöö fii ta da dee njunjun sëmbë dee ko biibi a mi liba di buka u mi e. Sölugu de da mi leti kumafa wan kiijama u sikapu ta sölugu dee sikapu mii.”

¹⁶ Nöö hën a toona hakisi ën di u tu pasi taa: “Simon, ju di mii u Jonasi aki, i lobi mi nö?”

Nöö hën a piki ën di wan seei fasi taa: “Aai Masa, i seei sabi taa mi lobi i.”

Nöö hën a taki dëën taa: “Antoobi. I musu sölugu dee sikapu u mi da mi e.”

¹⁷ Hën a toona hakisi ën di wan seei soni di u mbei dii pasi taa: “Simon, di mii u Jonasi aki, i lobi mi nö?”

Nöö di a jei a hakisi ën di u dii pasi ee a lobi ën, nöö a ko hati ën seei. Hën a taa: “Masa o, wë i seei sabi hii soni kaa. I sabi taa mi lobi i.”

Nöö hën Masa Jesosi taki dëën taa: “Söö. Wë nöö i musu sölugu dee sikapu u mi da mi e.”

¹⁸ Nöö hën a toona fan ku ën taa: “Womi, mi o taki wan soni da i aki e, nöö a dë tuu möön hii soni. Fa i dë njönku aki, nöö i seei ta bisi koosu da i seei te i kaba, nöö i ta waka fii nango ka i kë, nasö nö? Ma nöö haika e. Te i ko gaandi, nöö joo tëndë maun fii da oto sëmbë be de bisi koosu da i, nöö de o tja i go a wan kamian ka ja o kë go.”

¹⁹ Nöö ku di fan naandë, Masa Jesosi ta pindja Petuisi kumafa dëdë fëën o waka, nöö di dëdë fëën naandë o tja gaan nëbai da Masa Gaangadu.

Nöö hën Masa Jesosi taki dëën taa: “Womi o, Petuisi, be i ta waka a mi baka nöö e.”

²⁰ Ma nöö fa de ta fan dë, te wan pisi hën Petuisi bia luku, hën a si di bakama di hën ku Masa Jesosi dë gaan mati ta waka ta ko a de baka. (Di bakama aki, hën wë da di sëmbë di bi sindo hëngi a Masa Jesosi, di de bi ta njan di Pasika. Hën bi hakisi taa: “Undi fuu o könku i di könku?”) ²¹ Nöö fa Petuisi si ën dë, hën a hakisi Masa Jesosi taa: “Wë di sëmbë aki wë? Andi fëën i ta taki?”

²² Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Wë womi, ee mi kë faa fika ku libi fu te mi toona ko a goonliba aki baka seei, nöö andi fëën i kë? Be i ta waka a mi baka nöö e.”

²³ Wë nöö fu di soni dë hedi mbei dee biibima seti ta mindi soni taa di bakama naandë hën an o dëdë möönsö. Ma nöö fa i jei dë, Masa Jesosi hën an taki sö e. Ma a bi taa: “Ee mi kë faa fika ku libi u te mi toona ko, nöö andi fëën i kë?” Sö a bi taki di taki.

²⁴ Wë da sö e, dee sëmbë. Di bakama u taki naandë, nöö hën wë i si ta sikifi hii dee soni aki, nöö u sabi taa de dë tuu. ²⁵ Nöö sëmëni oto soni möön Masa Jesosi du tu, ma misikuma ee fuu sikifi de tuu buta a buku, nöö di mundu aki seei an o bigi tjika u hoi hii dee buku naandë e.

A kaba.

Dee woto u dee Tjabukama u Masa Jesosi

Wan wöutu a fesi.

Söö. Wë andi seei di pisi u Gadu Buku aki ta taki da u, dee sëmbë? Wë a di fosu kamian nöö di pampia aki hën ta waka a di de kai Lukasi baka e, biga di data de kai Lukasi hën bi sikifi de tu tuu da wan mati fëen de kai Teofilusi. Nöö de taa a bi sikifi de kuma baka 80 te go miti 90 jaa u di de pai Masa Jesosi.

Nöö di pisi u di Buku aki ta lei u fa dee bakama u Masa Jesosi bi ta paaja di Bunu Buka a köndëköndë ku di kaakiti u di Akaa di bi ko a de liba. De seti a Jelusalen ku dee oto köndë u Judea naandë, nöö hën de go a Samalia köndë, ufö de go a dee oto köndë u goonliba dee de bi sabi a di ten dë. (Luku Tjab. 1:8.)

Nöö di në de da di pampia aki, nöö ee i luku ën te i kaba, nöö an fiti ën ö. A bi möön bunu de kai ën Di Woto u di Akaa u Gadu. Biga na dee Tjabukama bi ta du dee wooko dë, ma di Akaa hën wë du dee wooko a de liba. Nöö an taki soni u hii dee tjabukama tuu e, ma a taki soni u Petuisi ku Paulosu möön taanga.

Nöö dee oto u di pampia aki, nöö de paati a tu gaan pisi. Biga a kapitë 1 te go miti 12 nöö Petuisi në hën ta ko a fesi möön gaanfa. Ma nöö kumutu a kapitë 13, nöö Paulosu në hën ta ko a fesi möön gaanfa. Biga di Akaa u Gadu bi buta Petuisi ta paaja di Buka a Judea köndë da dee Dju sëmbë, nöö hën a toona buta Paulosu ta paaja di Buka da dee sëmbë dee an dë Dju.

Nöö dee soni Lukasi sikifi aki, de dë dee soni a bi jei sëmbë bi ta konda, ku dee hënseei bi ta hakisi sëmbë tu. Ma so juu i sa si taa hënseei bi dë a dendu tu a so u dee soni a sikifi aki.

Aki Lukasi seti di biifi.

¹⁻² Mati Teofilusi, „mi Lukasi manda gaan odi da i e, taa mi dë bumbuu. Womi, mi bi mbei wan fosu pampia manda da i kaa, hën mi toona ta mbei disi u mi manda da i möön, di u mbei tu.

Wë nöö di fosu pampia di mi bi mbei dë, nöö mi bi sikifi sëmëni soni u Masa Jesosi da i, u di fa a bi libi a goonliba aki ku di fa a bi ta lei sëmbë soni u Gadu bifö Masa Gadu tei ën tja go a liba. Ma bifö a go, nöö a bi lei dee sëmbë a bi pii tei u de musu ko tjabukama fëen apaïti, fa u de musu du di a o go. Leti kumafa di Akaa u Masa Gadu mandëen, nöö so a lei de. ³ Biga baka u di a dëdë „toona weki baka, a nango a de ta ko nöömö te kai föteni daka, ta du peipei soni u de musu sabi taa a toona weki baka tuutuu. De seei ta si ën ku deseei wojo, nöö a ta fan ku de ta lei de fa di Njunjun Tii u Gadu dë.

⁴ Nöö hën de dë te wan daka, hën a kai de te de piki, a taa: “Un haika e, dee sëmbë. Wan musu kumutu a Jelusalen aki eti e. Un musu tan aki ta luku di soni Masa Gadu o du da unu. Biga a o da unu wan gaan bunu, leti kumafa mi bi paamusi unu kaa. ⁵ Fa i si Johanisi di Dopuma bi sai dë, a bi ta dopu sëmbë ku wata, ma abiti möön nöö Masa Gadu o dopu unu ku di Akaa fëen. „Biga a o mandëen ko a unu liba.” Sö wan soni Masa Jesosi fan ku dee bakama fëen te a kaba.

⁶ Nöö hën de sai dë tee wan daka, nöö hën de hakisi ën taa: “Wë Masa, unfa joo du? Joo puu dee Loomë sëmbë a u dee Isaëli sëmbë liba awaa, fuu sa toona tii u seei baka nö?”

⁷ Hën a piki de taa: “Wë nönö, an dë fuun biinga fu un ko sabi dee soni dë e. Biga mi Tata Masa Gadu nöö abi di taki faa buta di daka ku di juu di de o pasa.

⁸ “Ma unu, a o da unu di Akaa fëen. Nöö fa di Akaa o ko a unu liba dë, nöö a o da unu kaakiti fuun sa tei dee soni u mi dee un sabi konda da lanti be de jei. A Jelusalen aki woon seti konda di buka, nöö woon ta kondëen te dou hii Judea köndë te kisi Samalia köndë, nöö woon toona ta kondëen be a paaja a hii dee köndëköndë u goonliba tuu ka

sëmbë dë. Sö woon ta waka ta paaja di buka tjika.” Sö Masa Jesosi taki da dee bakama fëen di ten dë.

Aki Masa Jesosi toona go a liba di a weki a dëdë.

⁹ Nöo hën de dë te wan pisi, hën Masa Gadu tei ën tja go a liba gbolo leti a de wojo dë. A tjeën go tee bundji tapëen, de an sa si ën möön. ¹⁰ Hën dee bakama fëen sai dë ta luku ka a go a liba ala diin. Hën te u de kë mëni, hën de si tu sëmbë taanputaanpu a de bandja dë, ku wetiweti bisi faan a de sinkii.

¹¹ Hën de tu sëmbë hakisi dee bakama taa: “Dee sëmbë u Galilea aki, andi mbei un taanpu ta luku liba diin sö? Di wan seei sëmbë di un si Masa Gadu tja go a liba dë, Masa Jesosi, te wan ten a o toona ko a goonliba baka e. Nöo a di wan seei fasi kumafa i si a go dë, sö nöo a o toona ko baka.” Sö de tu sëmbë taki da de.

¹² Wë nöo di juu dë, de bi dë a di kuun de kai Oleifi Kuun. Nöo di di soni pasa sö kaa, nöo hën de kumutu dë hën de toona go a Jelusalen. Biga di kuun an longi ku di köndë, a sa dë kuma wan kilomëti sö nöo. ¹³ Nöo di de go dou a Jelusalen, hën de toona go a di wosu ka de bi guwenti u go, a wan kamba a liba ala.

Nöo dee sëmbë ku dee sëmbë dee go dë, de da dee tjabukama u Masa Jesosi: Petuisi, Johanisi, Jakobosi, Andiasi, Filipi, ku Tomasi, Batolomisi, Mateosi, Jakobosi di da di womi mii u Alufasi, ku Simon di womi di bi kë puu Loomë lanti a dee Dju liba. Ufö i abi di oto Judasi, di womi mii u wan tata de kai Jakobosi. ¹⁴ Dee lö sëmbë dë, sö de bi guwenti u ta ko makandi fu de ta begi Gadu nöömö, de ku Malia di mama u Masa Jesosi, ku wanlö oto mujëe, ku dee baaa fu Masa Jesosi.

Aki de ta kuutu u buta sëmbë

a Judasi kamian.

¹⁵ Nöo hën de dë te wan daka, hën wanlö hia sëmbë ko dë makandi a di kamian. De dë wan höndö ku tuwenti sëmbë, biibima u Masa Jesosi wanwan.

Te wan pisi, hën Petuisi hopo taanpu a de mindi. ¹⁶⁻¹⁷ Hën a taki da de taa: “Dee sëmbë u mi aki, wë un sabi fa di Akaa u Masa Gadu bi ko a Dafiti liba gaanduwe a fesi, faa sikifi soni u di soni Judasi du aki. Wë ee wan soni sikifi a di Buku kaa, nöo a musu pasa nöömö, nöo hën i si a pasa ku Judasi a u mindi aki. Biga Judasi bi dë wan fuu. Masa Jesosi bi tei u ku ën tuu fuu musu dë a di wooko u Masa Gadu makandi. Nöo hën wë i si a tja dee sëmbë ko kisi Masa Jesosi kii.”

¹⁸ Wë nöo fa Judasi bi du di hogi dë, nöo dee felantima u Masa Jesosi bi pakëen. Nöo hën a tei di möni, hën a go bai wan goon. Nöo a di goon di a bai dë, naandë seei a kai gbolo dëdë pii. Bëe fëen latja puu tiipa a döo. Sö wan soni pasa ku Judasi e. ¹⁹ Nöo hën hii dee sëmbë u Jelusalen ko jei taa sö a dëdë a di goon dendu, nöo hën de ko ta kai di goon Akelidama, hën da Buuu Goon.

²⁰ Hën Petuisi taki möön taa: “A bi dë sikifisikifi a di pisi u Gadu Buku de kai Kanda Buku taa:

Di wosu fëen ka a bi ta dë,

a musu fika söndö sëmbë.

Na wan sëmbë musu go libi nëen möön.

Hën a toona sikifi taa:

Oto sëmbë musu subi a di wooko nëen kamian.

²¹⁻²² “Wë nöo hën da wan sëmbë musu ko a Judasi kamian e, fu toona heepi u a di wooko. Nöo di sëmbë di woo tei, a musu dë wan sëmbë di bi dë ku u a bigi fu di soni, kumutu a di daka di Johanisi bi dopu Masa Jesosi tee dou di daka di Masa Gadu tei ën tja go a liba. A bi musu si taa Masa Jesosi dëdë toona weki baka. Sö wan sëmbë wë u musu tei buta a Judasi kamian e.”

²³ Nöo di Petuisi taki sö te a kaba, nöo hën de kai tu womi ko buta. Wan u de de kai Josëfu. Hën da Basabasi, hënseei da Jusitusi. Nöo di otowan de kai Matiasi.

²⁴⁻²⁵ Nöo hën de begi te de kaba taa: “Masa Gadu o, wë u ko a i. Biga i sabi hiniwan libisëmbë hatiböö fa a dë.

“Wë nöo fu di Judasi an dë aki möön, fëen hedi wan oto sëmbë musu subi a di wooko nëen kamian ko tjabukama fii. Nöo hën i si u tja de tu womi aki ko da i, fii lei u undi u de i kë. Biga Judasi disa u hën a go a di kamian di fiti ën.” Sö wan begi de begi.

²⁶ Nöo di de begi sö te de kaba, hën de tuwë lötu. Nöo hën Matiasi wini, hën a ko mökisi ku dee ëlufu Gaan Tjabukama u Masa Jesosi dee bi fika mbei tuwalufu.

2

Aki ta lei fa di Akaa u Gadu ko

a dee Tjabukama liba.

¹ Hën de dë te wan daka, dee Dju sëmbë o njan di daka de kai Pensiti, nöo hën dee biibima u Masa Jesosi tuu hai ko makandi a wan wosu möön. ² Hën de sai dë te u de kë mën, hën de jei wan soni kuma gaan ventu kumutu a liba ta ko te a ko dou a di wosu dendu vooo sö, ka de dë sindosindo. ³ Hën de si wan soni kuma faja tögö paaja fingafinga go nama a hiniwan u de. ⁴ Hën di Akaa u Masa Gadu wë i si ko a de liba sö e. Nöo a tja wan köni ko da de, hiniwan u de ko ta taki oto tögö.

⁵ Nöo di juu dë, wanlö hia Dju sëmbë fu dee peipei köndë u goonliba bi dë a Jelusalen. De tuu ta biibi Masa Gadu, nöo de bi ko a Jelusalen dë u de njan di daka. ⁶ Nöo di de jei di bai, hën de booko gilili ko a dee sëmbë u Masa Jesosi, ko haika. Nöo hën de ko ta jei de ta fan peipei tögö, hiniwan sëmbë ta jei di tögö fëen seei di a ta taki.

⁷ Hën de taa: “Wooo maingë, andi da di soni aki? A bigi da u. Naasë dee Galilea sëmbë aki lei dee tögö sabi sö? Biga na deseei tögö de ta fan dë. ⁸ Unfa a waka de ko sabi hii dee tögö fuu tuu ta taki. ⁹ Biga a sëmëni peipei köndë u kumutu nöo u ta fan di tögö u di köndë ka u kumutu: Paatia, Media, Elam, Mesopotamia, Judea, Kapadosia, Pontusi, Asia, ¹⁰ Fiigia, Panfilia, Egepiti, dee köndëköndë u Libië dee dë zuntu ku Sileni, ufö i abi Loomë, ku Keeta, ku Alabia. A dee köndë dë tuu u kumutu. ¹¹ So fuu dë Dju sëmbë, so fuu an dë Dju sëmbë, ma u ko ta biibi Masa Gadu kuma de, nöo hën u ko ta jei dee sëmbë aki ta konda dee foondofoondo soni u Masa Gadu da u a dee tögö dee u sabi. Nöo a bigi da u e!”

¹² Nöo hën de fika ta hakisi de na de nöömö taa: “Andi disi maingë? Wa fusutëen e!”

¹³ Ma nöo otowan a de dendu dë mbei dee Tjabukama u Masa Jesosi fa taa: “Maingë, wan piki e! Döögö nöo de döögö sö.”

Aki Petuisi ta fan ku dee sëmbë.

¹⁴ Nöo di dee Tjabukama jei de taki sö, hën Petuisi hopo, hën ku dee otowan fëen tuu. Hën a bai taki da dee hia sëmbë dë taa: “Dee sëmbë aki, un haika e. Un dee Dju sëmbë u Jelusalen aki ku hii un dee wakama tuu, un haika bunu fa mi o fan ku unu aki. Mi kë lei unu andi ta pasa aki.

¹⁵ “Wë fa un taa u döögö aki, nöo na tuu e, dee sëmbë. Fa di nëigi juu mamate u dë aki, a tjika u sëmbë bebe soni döögö kaa nö? Nönö. ¹⁶ Ma di soni pasa aki, a dë di soni di di fesiten tjabukama u Gadu de kai Joëli bi taki a fesi. A taa:

¹⁷ Masa Gadu manda wan buka ko taa:

‘A di kaba ten u goonliba mi o du wan soni.

Mi o da hii pei sëmbë di Akaa u mi.

Dee womi mii fuunu ku dee mujë mii fuunu o ta kisi fan a Gadu ta konda da sëmbë.

Dee kijoo mii fuunu o ta si soni u mi ku wojo limbo.

Dee gaan womi o ta sunjan soni u mi.

¹⁸ Di juu dë, di Akaa u mi o ko a dee sëmbë dee ta wooko da mi liba, womi ku mujë tuu.

Nöö de o ta kisi fan a mi u de konda da sëmbë.

¹⁹ Nöö mi o du foombofoombo soni a liba ala.

Mi o du bödjee soni a goonliba aki tu, kuma maaka sö.

Biga sëmbë o si buuu, de o si faja, de o si sumuku baakabaaka.

²⁰ Di sonuwojo o dungu pii,

nöö di libawojo o ko bëëë sö kuma buuu.

Sö o pasa bifö di Gaan Hebi Daka u Masa Gadu o dou.

²¹ Ma nöö hiniwan sëmbë di o kai Masa Gadu në faa feni heepi nëën,

hën Gadu o puu fu an feni sitaafu.’

Sö Masa Gadu bi fan a Joëli liba, nöö hën i si ta pasa aki e, dee sëmbë.”

²² Hën Petuisi toona taki da de möön, a taa: “Dee sëmbë fu Isaëli aki, un haika mi bunu e.

“Di sëmbë de kai Jesosi fu di köndë de kai Nazalëti, hën bi ta du sëmëni foombofoombo soni a unu dendu, leti kumafa un tuu sabi kaa. Masa Gadu wë dëën di kaakiti faa ta du sö e, be un musu sabi taa hën mandëën. ²³ Ma nöö di Jesosi dë, hën Masa Gadu bi buta a fesi taa a o da unu pasi fuun kii ën. A bi sabi kaa taa woon tjëën go da dee hogihati sëmbë fu de pekëën a lakpa pau kii. Sö a bi sabi a fesi kaa.

²⁴ “Ma fa un kii ën dë, nöö Gadu an disëën a dëdë köndë e. A puu ën a di sitaafu dë, toona weki ën baka. Biga Dëdë Köndë aan di kaakiti u tapëën buta dë u nöömö. Nöö hën i si a toona weki baka.

²⁵ “Wë nöö Dafiti bi sikifi wan soni.  Buka da fëën ma wöutu na fëën. Biga Masa Jesosi hën abi di wöutu.  A taa:

Fa mi dë aki, ma ta fëëë na wan soni,

biga mi sabi taa Masa Gadu dë leti a mi bandja aki.

Nöö a o ta dë ku mi nöömö.

²⁶ Fa i dë ku mi tjika aki, Masa Gadu,

nöö mi ta wai seei te dou a mi hati dendu.

Dee wöutu dee mi ta tei ta taki,

nöö waiwai soni de dë.

Biga fa i si mi dë ku mi sösö sinkii aki seei,

ma ma ta fëëë dëdë möönsö,

biga mi sabi taa joo tja mi.

²⁷ Nöö mi sabi tu taa ja o disa mi a dëdë köndë.

Di futuboi fii di dë apaiti da i vö,

ja o disëën sinkii a dëdë köndë faa lulu poi kaba a sösö.

²⁸ I lei mi di pasi kaa, ka fu mi go mi feni libi,

nöö joo dë ku mi, hën mbei mi o dë waiwai.

Sö Dafiti bi sikifi a fesiten e.

²⁹ “Wë nöö dee sëmbë u mi aki,  be mi puu di soni a sikifi dë da unu. Biga fa Dafiti taki dë, nöö na hënseei soni a tei taki e.  A bi dë wan gaan sëmbë fuu, nöö a dëdë te de bei gaanduwe kaa. Geebi fëën sai leti dë eti.

³⁰ “Ma nöö fa Dafiti fan naandë, nöö a bi dë wan tjabukama u Gadu, nöö a bi ta konda u wan soni o pasa a bakaten. Biga a bi sabi taa Masa Gadu bi paamusi ën wan soni ku soi seei taa wan u dee bakamii fëën o ko tei di könu sutuu fëën fu nöömö.

³¹ “Wë nöö di Dafiti sabi sö kaa, hën mbei a taki di lö soni dë fu di sëmbë di Masa Gadu o manda ko. Hën de kai di Keesitu. A o dëdë ma a o toona weki baka. A taa Masa Gadu an o disëën a dëdë köndë fu hën sinkii musu poi. Sö Dafiti bi taki.”

³² Nöö hën Petuisi taa: “Un haika e, dee sëmbë. Di sëmbë Dafiti taki dë, hën da Jesosi e. Biga a bi dëdë, ma nöö Masa Gadu an disëën a dëdë köndë, a weki ën baka a dëdë. U dee sëmbë i si aki tuu seepi bi si ën ku u wojo taa sö a pasa tuu. ³³ Nöö fa u dë aki, a dë leti a di letimaun së fëën Tata Masa Gadu a liba ala, ka a tjëën go buta a di möön kaba hebima kamian.

“Nöö fa i si Masa Jesosi go ala, nöö hën di tata fëen dëen di Akaa fëen kumafa a bi paamusi ën taa a o dëen. Nöö hën Masa Jesosi toona da u ën. Nöö fa i si u ta taki dee peipei töngö fuunu aki, nöö di Akaa u Gadu hën mbei e. Sö Masa Jesosi toona da u ën tjika.

³⁴ “Nöö i sabi fa Dafiti bi sikifi möön, a taa:

Masa Gadu taki da mi Masa taa:

‘Sindo fii a mi letimaun së aki,

³⁵ ta luku fa mi o buta dee felantima fii a i basufutu.’

Sö wan soni Dafiti sikifi. Wë nöö fa a sikifi dë, ma na Dafiti bi go a Masa Gadu a liba ala e. Fa a taki dee soni dë, na hënseei soni a ta taki, ma Masa Jesosi soni a taki.’

³⁶ “Nöö dee sëmbë u Isaëli aki, un musu sabi taa di Jesosi di un peka a di lakpa pau kii dë, hën wë Masa Gadu tei buta ko Masa fu hii mundu e. Hën da di Könu di a bi paamusi u kaa, di Keesitu.”

Sö Petuisi taki da dee sëmbë.

³⁷ Nöö di dee hia sëmbë jei fa a taki dë, nöö hën hati u de latja te na soni. A go a de sinkii. Hën de bai hakisi Petuisi ku dee oto Tjabukama u Masa Jesosi taa: “Woolo, dee sëmbë fuu dë, unfa woo du möön?”

³⁸ Hën Petuisi piki de taa: “Un musu disa di hogilibi fuunu, be hiniwan fuunu go dopu a di në u Jesosi Keesitu. Nöö te un du sö kaa, nöö Masa Gadu an o hoi dee hogilibi fuunu a bëë möön. Nöö a o da unu di Akaa fëen tu, faa wooko a unu liba.

³⁹ “Wë biga Masa Gadu bi paamusi unu kaa taa sö a o da unu di Akaa fëen. Unu, ku dee mii fuunu, ku hii dee böngö fuunu, ku hii dee sëmbë dee ta dë a dee longi köndë dee a ta kai fu ko sëmbë fëen, de tuu a bi paamusi.” Sö Petuisi taki da de.

⁴⁰ Nöö hën a tei sëmëni oto soni möön ta bai de. A ta biinga ku de kodo u de musu piki di fan fëen, be de an musu feni di sitaafu ta tja kumafa dee hogihatima u di köndë o feni ën.

⁴¹ Nöö di a taki sö kaa, nöö hën sëmëni sëmbë piki tuu. Biga di daka dë, nöö kuma wan dii dusu sëmbë sö piki di buka go dopu. Nöö hën de ko mökisi ku dee sëmbë u Masa Jesosi dee bi biibi kaa. ⁴² Nöö fa de ko biibi dë, hën de nango ta lei soni u Masa Jesosi a dee Tjabukama nöömö. De ta libi suti ku deseei ku piizii, ta begi Masa Gadu, ta njan makandi fu di de tuu ta biibi a Masa Jesosi.

⁴³ Nöö di juu dë, dee Tjabukama u Masa Jesosi ta du sëmëni foombofoombo soni e, te hii lanti ko ta fëëë.

⁴⁴ Nöö fa dee sëmbë ko biibi Masa Jesosi dë, de ta libi makandi seei. De an ta mömbi deseei soni. Te wan sëmbë abi, a ta da di otowan. ⁴⁵ Nöö ee wan sëmbë dë ku fuka, nöö di otowan o sei wan goon fëen, ee nasö wan oto soni di a abi, nöö te a feni di möni nöö a tja ko paati da dee otowan puu de a fuka. ⁴⁶ Nöö hiniwan daka de ta ko ta mökisi a di djai u di Wosu u Masa Gadu a Jelusalen naandë. Nöö sö de ta waka ta njan makandi a dee wosu u de ku piizii, ku limbohati seei. ⁴⁷ Nöö de ta gafa Masa Gadu nöömö.

Nöö fa de ta libi dë, hii sëmbë u di köndë tuu ta luku de taa: “Aai maingë, dee sëmbë aki, bumbuu sëmbë de dë e.”

Nöö hiniwan daka Masa Jesosi ta tja oto sëmbë ko nama ku de, dee sëmbë dee ta ko a Gadu fu de feni di heepi fëen.

3

Aki Petuisi kula wan lan sëmbë ku di në u Masa Jesosi.

¹ Nöö hën de dë te wan daka, nöö hën Petuisi ku Johanisi nango a di Wosu u Masa Gadu a wan dii juu sapate. Biga hiniwan daka sëmbë bi guwenti u go begi Gadu a di lö ten dë.

² Nöö di djai u di Wosu u Masa Gadu bi abi wan döo fëen de kai Hanse Nëngë Döö, nöö naandë de ta tja wan sëmbë ko buta. Di sëmbë dë bi lan sensi nëen mama bëë dendu,

nöö hiniwan daka de ta tjëen go buta naandë faa musu ta pidi möni a dee sëmbë ta pasa nango a di Wosu u Gadu.

³ Nöö hën di di sëmbë si Petuisi ku Johanisi ta pasa nango a di Wosu, nöö hën a pidi de möni.

⁴ Nöö hën de luku ën diin. Hën Petuisi taki dëen taa: “Womi, hopo wojo luku i si.”

⁵ Hën a luku de. A a’ di pakisei taa de o dëen wan soni.

⁶ Hën a taki dëen taa: “Ma a’ möni e, ma di soni di mi abi nöö hën mi o da i. A di në u Jesosi Keesitu fu Nazalëti mi taki da i taa hopo waka e!” ⁷ Nöö hën a panjëen a leti maun faa hopo ën taanpu. Fa u du dë, hën futu u di womi ko taanga, ⁸ hën a hopo vu taanpu apë. Hën a denda go ku de a di djai dendu. Hën a ta waka ta djombo ta bai ta gafa Masa Gadu ta dëen tangi u di bunu di a du ën dë.

Aki Petuisi ta fan ku dee sëmbë bi dë a di Keikiwosu.

⁹ Nöö di juu dë, sëmëni sëmbë bi dë a di Keikiwosu kaa, nöö de tuu si di womi fa a ta waka ta gafa Masa Gadu ta dëen tangi. ¹⁰ Nöö de sabi taa hën da di sëmbë bi dë sindosindo a di Hanse Nëngë Dööbuka ta pidi möni, nöö hën a ko hopo taanpu ta waka.

¹¹ Nöö hën de kule go a Petuisi ku Johanisi ka de sai dë a di pisi u di Keikiwosu de kai Salumon Baiko. Nöö di womi di bi lan dë, a dë ku de maun ku maun panjanpanjan. Nöö a bigi da de te na soni.

¹² Hën di Petuisi si dee hia sëmbë ta kule ta ko a de, hën a taki da de taa: “Dee Isaëli sëmbë u mi aki, andi bigi da unu sō? Fa di womi ko bunu aki, un ninga taa ku u seei kaakiti u kulëen nö? Ee na un mëni taa fu di hati fuu limbo möön oto sëmbë mbei Masa Gadu da u kaakiti sō? Nönö e! Nëen mbei.

¹³ “Ma Masa Gadu, di dee fesiten sëmbë fuu bi ta begi kaa, dee Abahamu, Isaki, Jakopu sō, hën wë kë da Masa Jesosi gaan nëbai, nöö hën mbei a kula di sëmbë aki, be un sabi taa sō wan sëmbë Jesosi dë. Biga Jesosi bi dë di Futuboi u Gadu seei di a manda ko da u, ma nöö unu tjëen go da dee tiima u di köndë fuu aki u de musu kii. Hën di un tjëen go, nöö Gaama Pilati an bi si na wan föutu nëen faa musu dëdë e. Hën a taa an o kii ën, a o disëen be a go. Ma di a taki sō, nöö hën un ko ta bai taa an musu disëen go.

¹⁴ “Di apaiti sëmbë u Masa Gadu, ku hën wë i si un du sō e, dee sëmbë. A bi bunu te Masa Gadu seei an feni na wan föutu nëen wan daka, ma unu taa wan këen. Hën un begi di gaama faa musu puu wan oto sëmbë a dunguwosu da unu nëen kamian. Hën un kai di sëmbë dëen. Wan gaan hogi sëmbë di bi ta kii sëmbë, hën un mbei a puu da unu. ¹⁵ Ma di bumbuu Sëmbë di ta da hii mundu libi, nöö hën un kii puu.

“Ma fa un du dë seei, ma Masa Gadu toona weki ën baka e. Biga u seepi si ën ku u seei wojo. ¹⁶ Nöö hën di kaakiti fëen wë i si kula di sëmbë bi lan aki. Fu di u ta biibi nëen liba, hën mbei di sëmbë ko dë tjentjen a unu fesi aki kumafa un tuu ta si ën kaa.

¹⁷ “Nöö haika e, dee sëmbë u mi aki. Mi sabi taa fa un ku dee hedima fuu kii Masa Jesosi dë, wan bi sabi taa sō wan gaan hogi un bi ta du e.

¹⁸ “Ma nöö gaanduwe a fesi Masa Gadu bi da dee tjabukama fëen wan buka taa di sëmbë fëen di a o manda ko a goonliba, di Keesitu, a musu tja sitaafu nöömö. Nöö hën wë i si pasa aki.

¹⁹ “Nöö dee sëmbë o, dee hogilibi fuunu musu hati unu te nöö un bia disa de e, ko a Masa Gadu. Nöö an o hoi unu a bëë möön. Nöö te un du sō kaa, nöö a o ta da unu böö. ²⁰ Nöö a o toona manda Jesosi Keesitu ko da unu möön e. Biga a bi buta a fesi taa sō a o toona mandëen da u kaa. ²¹ Ma nöö fa u dë aki a musu fika a Masa Gadu köndë ala ufö. Te dou di juu fu Masa Gadu musu puu hogi a goonliba buta hii soni ko bunu baka ufö a o toona ko. Biga sō wan soni Masa Gadu bi paamusi dee gaan sëmbë fuu a dee tjabukama fëen taa sō a o du.

²² “Nöö Mosesi bi taki da dee gaan sëmbë fuu taa:

Fa i si Masa Gadu manda mi ko da unu aki,
nöö sōseei a bakaten a o manda wan oto Tjabukama ko da unu.

Nöö di sëmbë di o ko dë,
a o dë di wan köndë sëmbë kuma unu.
Nöö te a ko, nöö dee soni dee a o taki da unu,
nöö de tuu un musu piki e.

²³ Biga ee wan sëmbë ja kë piki di buka u di Tjabukama dë,
nöö joo kumutu a dee sëmbë u Masa Gadu dendu go kaba a sösö.
Sö wë Mosesi bi taki da dee gaan sëmbë fuu e, dee sëmbë.

²⁴ “Nöö hii dee tjabukama u Gadu, kumutu a Samueli te dou ku hii dee otowan dee bi ta konda soni u Gadu da sëmbë, de tuu kisi di wan seei buka taa sö wanlö soni o pasa, nöö hën de ko ta pasa a di ten u dë aki. ²⁵ De bi konda taa sö wanlö bunu Masa Gadu o du sëmbë. Nöö unu wë da dee sëmbë dee musu kisi dee bunu dë e. Masa Gadu ku dee gaan sëmbë fuu bi abi di buka, ma unu wë ta feni dee bunu de bi taki.

“Biga a bi taki da u gaan sëmbë Abahamu taa a di böngö fëen hii pei sëmbë u goonliba o feni heepi. Wë nöö di böngö di a taki dë, Masa Jesosi wë e, dee sëmbë.” ²⁶ Hën a manda ko kuma Futuboi fëen. Nöö fa a mandëen ko dë, u dee Isaëli sëmbë fosu a mandëen da e. Biga a kë faa heepi unu mbei un disa dee hogilibi fuunu.” Sö wë Petuisi taki tuwë da dee hia sëmbë a di Keikiwosu dë.

4

Aki de kisi Petuisi ku Johanisi tja go a kuutu.

¹ Nöö di juu dë, Petuisi ku Johanisi an kaba u fan seei hën dee begima ku di hedima u dee siköutu dee ta watji a di Wosu u Gadu, ku dee sëmbë u di keiki paatëi de kai Sadusei, hën de ko dou a de. ² Hati u de boonu ku de te na soni, biga de ta konda da dee otowan taa Masa Jesosi dëdë toona weki baka. Biga dee Saduseima an sa jei taa sëmbë sa dëdë toona weki baka. ³ Nöö hën de kisi Johanisi ku Petuisi panjan gingin tja go söötö a dunguwosu. Nöö de o luku te amanjan bifö de o kuutu de, biga ndeti kaa.

⁴ Ma nöö fa dee Tjabukama bi fan ku dee sëmbë dë, nöö wanlö hia sëmbë bia piki di buka bendi ko a di së u Masa Jesosi. Nöö fa de go mökisi ku dee oto biibima u Masa Jesosi naandë hën de ko dë kuma feifi dusu sëmbë sö.

⁵ Nöö hën de dë te mamate, hën dee Dju hedima, ku dee Gaan Womi, ku dee Sabima u Wëti, de tuu hai ko mökisi a Jelusalen naandë u de kuutu. ⁶ Di awoo hedima u dee begima de kai Ananasi, ku di Kaba Hei Begima de kai Kajafasi, wan oto sëmbë de kai Johanisi, ku Alekesani, ku hii dee oto famii u Ananasi, sö de ko a di kuutu. ⁷ Nöö hën de manda sëmbë u de go tei de tu Tjabukama u Masa Jesosi, Petuisi ku Johanisi, tja ko a de.

Nöö di de ko dou, hën de hakisi de taa: “Ku un kaakiti un kula di lan sëmbë dë? Un sëmbë në un kai ufö un du sö wan soni?”

⁸ Nöö di juu dë di Akaa u Masa Gaangadu bi dë a Petuisi liba hebi seei. Nöö hën a piki de gbelin taa: “Gaan lanti, un piimisi fuunu e. ⁹ Un kë sabi unfa u du ufö u heepi di lan sëmbë ö? ¹⁰ Wë be mi taki ën da unu, biga a dë fanöudu fuun musu sabi. A dë fanöudu fu hii un dee sëmbë u Isaëli tuu musu sabi taa Jesosi Keesitu u Nazalëti hën kulëen ku ën kaakiti. Hën mbei i si a ko taanpu telutelu a unu fesi aki. Di sëmbë di un bi peka a di lakpa pau naandë kii, nöö hën kulëen e. Unu wë bi kii ën, ma Masa Gaangadu weki ën baka.

¹¹ “Wë wan sabi fa de sikifi ën buta a Masa Gaangadu Buku nö? De taa:

Dee sëmbë ta mbei sitonu wosu,
hën de si wan sitonu taa an bunu,
nöö hën de tuwëen a kapëë.
Ma nöö bakaten,
hën di sitonu dë ko mama posu u di wosu.

Wë di sitonu dë, Masa Jesosi wë e, dee sëmbë. ¹² Hën nöö sa puu sëmbë a hogi basu fii sa dou a Masa Gaangadu fesi. Oto në an dë a goonliba aki möönsö di u libisëmbë sa kai fuu feni di heepi u Gadu.”

¹³ Wë nöö di dee kuutuma jei fa Petuisi ku Johanisi ta fan söndö fëëë sö, hën de taa: “Maingë, dee sëmbë aki, na sösö sinkii sëmbë de dë nöö? Biga de an go a siköö wan bëtë, ma nöö hën de ko ta fan ku u söndö fëëë sö.” Di soni bigi da de, nöö hën de ko si taa di fa dee Tjabukama bi ta dë ku Masa Jesosi, hën wë mbei de sabi u fan sö. ¹⁴ Nöö soni an dë u fia möön tu. Biga di lan womi di de bi kula sai leti dë taanputaanpu ku de.

¹⁵ Nöö hën de manda Petuisi ku Johanisi ku di womi di bi lan taa be de kumutu a di kuutu kamba ufö. Nöö hën de kumutu go. Nöö hën dee kuutuma fika dë ta hakisi taa: ¹⁶ “Wë unfa woo du ku dee sëmbë? Biga hii sëmbë fu Jelusalen aki tuu sabi fa de bi kula di lan sëmbë dë. A dë wan gaan foondo soni da hii mundu, nöö wa sa fia, biga a bödjëë tuu. ¹⁷ Ma nöö un boo bai de nöö taa de an musu tei di në u Jesosi ta paaja a di köndë möön.”

¹⁸ Nöö di de kuutu tefa de kaba, hën de toona kai Petuisi ku Johanisi taa be de ko. Hën de ko dou. Hën de buta ku de seei taa de an musu ta kai di në u Jesosi ta lei sëmbë soni fëën möön a mundu.

¹⁹ Nöö hën Petuisi ku Johanisi piki de taa: “Lanti, fa un taki da u aki, nöö u jei. Un bai u taa wa musu konda soni u Masa Jesosi. Ma Masa Gaangadu manda u fuu musu konda. Nöö unfa un mëni? Undi u dee buka un si kuma Masa Gaangadu o kë fuu musu piki? ²⁰ Wë nöö wa sa tjubi dee soni u wojo bi si ku dee u jesi bi jei. U musu konda de nöömö.” Sö de piki de.

²¹ Hën dee kuutuma toona bai de seei gbelin taa de an musu konda de, nöö hën de manda de go. De an saanfa u de du fu de musu da de sitaafu, biga hii sëmbë ta gafa Masa Gaangadu ta bai ën në fu di gaan soni di bi pasa dë. ²² Biga di sëmbë di de bi kula a di gaan foondo fasi dë, nöö a bi abi jaa pasa föteni, ma an bi waka wan daka.

Aki dee Tjabukama u Masa Jesosi ku dee oto biibima ta begi.

²³ Nöö fa dee kuutuma manda Petuisi ku Johanisi go dë, nöö hën de go a dee oto biibima u Masa Jesosi go taki da de unfa dee Gaan Begima ku dee Gaan Womi bi taki da de. Hën de konda te de kaba.

²⁴ Nöö di dee otowan u de jei sö, nöö hën de tuu ko ta gafa Masa Gaangadu taa: “Masa Gadu oo, i mbei hii soni a liba ala, ku goon aki tuu, te dou ku di ze. ²⁵ Nöö hën i manda di Akaa fii faa fan a di futuboi fii liba, u gaan avo Dafiti, taa: Andi du dee peipei sëmbë u goonliba mbei hati u de boonu sö?

Faandi mbei de ta suku pasi sö te de wei,
u de du hogi ku Masa Gaangadu?

²⁶ Dee könu u goonliba ku dee oto tiima tuu
ta hai ko fiti buka u de feti ku Masa Gaangadu
puu hën ku di Könu fëën di a buta, a de liba.
Sö Dafiti taki.

²⁷ “Wë nöö Masa Gaangadu, di soni Dafiti bi taki dë hën wë i si ta pasa fa u dë aki. Biga dee hedima u goonliba, Helodi ku Pontuisi Pilati, ku dee Isaëli sëmbë fuu, ku dee oto köndë sëmbë tuu ko mökisi leti a Jelusalen aki fu de du hogi ku Masa Jesosi, di Futuboi fii di dë apaiti da i. Di Sëmbë di i bi da taki a hii mundu liba, nöö hën de bi sitaafu sö e. ²⁸ Nöö hën de du hii dee soni dee i bi buta a fesi taa sö o pasa. Wë Masa, sö i seei abi di kaakiti tuu, fu buta hii soni fu de musu pasa leti kumafa i bi kë.

²⁹ “Nöö fa u dë aki ja si o? Dee sëmbë bai u taa de o du ku u. Nöö hën u begi i, Masa, fii da u dee futuboi fii degihati, be u sa ta konda di Buka fii nöömö söndö fëëë. ³⁰ Masa Gaangadu, i musu kula dee suwakima, be sëmbë si di kaakiti fii di i abi. Be u tei di në u

Masa Jesosi ta du foondofondo soni, be hii sëmbe si di kaakiti di a abi. Biga hën wanwan tö dö di apaiti Futuboi fii di i buta. Nöo da sö u begi i, Masa.”

³¹ Nöo di de begi sö te de kaba, hën di kamian ka de dö ko ta seki seei te na soni. Hën di Akaa u Masa Gaangadu toona ko taanga a de liba, hën de ko ta konda di buka u Gadu seei söndö fëë.

Aki ta lei fa dee biibima u Masa Jesosi bi ta libi makandi tjika.

³² Nöo di juu dö, hii dee biibima u Masa Jesosi tuu bi dö ku wan hati. Na wan sëmbe ta hoi ën gudu buta nëen wosu fëen wanwan, ma de tuu ta abi soni makandi. ³³ Hën dee Tjabukama u Masa Jesosi ta konda da lanti nöömö fa Masa Jesosi weki a dödö. Nöo fa de ta fan dö, di fan u de abi kaakiti, nöo a dö u si tuutuu taa Masa Gaangadu ta tja de ku ën bunuhati seei. ³⁴ Fa de sai dö, na wan sëmbe bi dö a de dendu ta pena. Biga ee wan sëmbe i dö ku pena nöo dee otowan ee dee a’ goon ee nasö wosu, nöo de ta sei ën ³⁵ nöo de tei di möni tja ko da dee Tjabukama u Masa Jesosi. Nöo dee Tjabukama tei di möni nöo de paati da dee penama puu de a fuka. Sö de bi ta libi di ten dö.

³⁶ Nöo hën wan sëmbe bi dö de kai Josëfu. Dee Tjabukama u Masa Jesosi ta kai ën Banabasi; hën kë taki “wan sëmbe di ta da sëmbe hati.” Nöo a dö u di lö u Isaëli de kai Leifi, nöo a kumutu a di köndö de kai Sipuusi. ³⁷ Nöo hën di womi aki bi abi wan goon, hën a sei ën. Hën a tei hii di möni fëen tuu tja ko da dee Tjabukama u Masa Jesosi u de paati da sëmbe.

5

Aki ta lei andi pasa ku Ananiasi ku hën mujë.

¹ Di juu dö, hën wan womi bi dö de kai Ananiasi, nöo hën mujë de kai Safla. Nöo de bi abi wan goon u de. Nöo hën de sei di goon. ² Nöo hën di womi tei hafu u di möni hoi buta dö, hën a tei di fika tja go da dee Tjabukama u Masa Jesosi taa tuu u di möni di a sei di goon hën di dö. Nöo fa a du dö, hën mujë seei dö a dendu tu.

³ Nöo di a du sö, hën Petuisi gandji dëen taa: “Womi Ananiasi, unfu i du bifö di didibi subu a i liba sö, te i kë ganjan di Akaa u Masa Gadu? ⁴ Andi mbei i du sö? I seei bi abi di goon, nöo di i sei ën kaa, nöo i bi sa hoi hii di möni. Ma nöo hën i tjubi hafu fëen buta dö, hën i tei di fika tja ko da u taa taa tuu fëen di dö. Wë na ku libisëmbe i du di hogi e, ma ku Masa Gadu i du ën.”

⁵ Nöo di Ananiasi jei di fan wante, nöo hën a tombi kai a goon dödö pii, böo fëen koti.

Nöo fa di soni pasa dö, dee oto sëmbe jei nöo hati u de latja seei. ⁶ Nöo hën wanlô kijoo mii hopo hën de ko dimboli di dödö tefa de kaba, hën de tei ën tja go bei.

⁷ Hën de dö te baka dii juu langa sö, hën di mujë u di womi ko dou. An bi sabi taa sö wan soni bi pasa ku ën manu.

⁸ Nöo di a ko dou, hën Petuisi hakisi ën taa: “Mujë, haika. Fa di manu fii bi tja di möni u di goon ko aki, tuu fëen a tja nö?”

Hën a piki taa: “Aai, tuu fëen di dö e.”

⁹ Hën Petuisi toona taki dëen taa: “Faandi mbei i ku i manu tuu fiti buka makandi taa woon pooba di Akaa u Masa Gadu luku sö? Wë dee womi mii dee bi tja di manu fii go bei, haika futu u de a döobuka dö. Nöo de o tja i go bei tu e.”

¹⁰ Hën di a taki sö, di mujë jei. Hën a kai gbolo a Petuisi fesi dö dödö pii. Hën dee kijoo ko dou, hën de si ën dö dödödödö. Hën de toona hopo ën tei tja go bei nëen manu bandja.

Sö wan gaan soni pasa di juu dö.

¹¹ Nöo di dee biibima u Masa Jesosi ku dee oto sëmbe jei, nöo hën hii de tuu fëë te na soni. De si taa libi u de musu dö tololoo a pasi seei.

Aki ta lei fa dee Tjabukama u Masa Jesosi ta kula sëmbe.

¹² Di juu dë, dee Tjabukama u Masa Jesosi ta du hia soni, foondofoondo wan kuma maaka sô, „nöö sëmbë ta si taa Gadu dë ku de tuu. Nöö dee sëmbë dee ta biibi a Masa Jesosi ta ko a di kamian u di Keikiwosu de kai Salumon Baiko nöömö ta mökisi makandi. ¹³ Ma fa de ta ko dë, na de ku oto sëmbë e. Biga dee oto sëmbë dee an ta biibi a Masa Jesosi liba, de ta fëë seei u de ko mökisi ku de, hii fa de ta gafa de nöömö taa bumbuu sëmbë de dë.

¹⁴ Nöö dee sëmbë u Masa Jesosi ta ko möön hia seei. Hiniwan juu oto sëmbë ta ko biibi, womi ku mujëë tuu, ta mökisi ku dee otowan bi biibi a fesi.

¹⁵ Nöö fa Gadu ta da dee Tjabukama kaakiti tjika dë, nöö sëmbë ta tja dee suwakima u de ta ko ta buta a bandja pasi. De ta tja de ta buta a kama liba a goon dë, so u de dë a bedi, nöö de dë ta luku Petuisi faa pasa dë, sonte di jeje fëën sa kai a de nöö de sa ko bunu. ¹⁶ Gaan hia sëmbë seei ta kumutu a dee köndëköndë a Jelusalen bandja dë ta tja dee suwakima u de ta ko, ku dee sëmbë dee dë ku soni a hedi ta sitaafu de ta kii. Nöö de tuu dee Tjabukama kula ko bunu.

Aki wan basia u Masa Gadu Köndë ko heepi dee Tjabukama.

¹⁷ Nöö fa dee Tjabukama u Masa Jesosi ta du dee foombo soni sô, nöö hën di Kaba Hei Begima u dee Isaëli sëmbë ku dee mati fëën u di Sadusei paatëi, de ko ta haun ku de te na soni. ¹⁸ Te wan daka, hën de go kisi de tja go sôötö a dunguwosu.

¹⁹ Ma a di ndeti dë seei, hën wan basia u Masa Gadu Köndë ko jabi dee döo u di dunguwosu puu dee Tjabukama tja ko a döo. ²⁰ Hën a taki da de taa: “Un go taanpu a di Wosu u Masa Gadu e, nöö un ta konda da lanti nöömö taa wan njunjun libi dë u feni a Masa Gadu. Un puu hii soni fëën da de be de sabi.”

²¹ Nöö hën dee Tjabukama piki. Biga di dobooko fëën, hën de toona go dë a di Wosu go ta lei lanti leti kumafa di basia bi taki da de.

Aki dee Isaëli hedima kai dee Tjabukama u Masa Jesosi a kuutu möön.

Di mamate dë seei, hën di Kaba Hei Begima ku dee mati fëën ko makandi u de kuutu di soni u dee Tjabukama u Masa Jesosi. Hën de kai hii dee hedima u dee Isaëli sëmbë ku hii dee oto kuutuma u Isaëli tuu taa be de ko a kuutu.

Hën di de ko, hën de manda buka da dee wakitima u di dunguwosu taa be de go tei dee Tjabukama tja ko da de. ²² Nöö hën dee wakitima go. Ma nöö di de go dou nöö pii, djee. Dee sëmbë an sai dë.

Hën de toona go a dee kuutuma go taa: ²³ “Dee sëmbë aki, wë u dou e. Nöö gaan soni. Dee sëmbë dee un manda u fuu go tei, wa si de e. U go a di dunguwosu, u si dee döo tuu dë sôötösôötö ku dee siköutu dë a dee dööbuka ta hoi wakiti tuu u si. Ma nöö di u go dou hën u jabi di döo, wa si sëmbë. De an sai dë e. Wa sabi naasë de go.”

²⁴ Nöö di di Kaba Hei Begima ku dee Gaan Begima ku di hedima u dee wakitima u di Wosu u Gadu jei sô, nöö a toobi de tumisi. De an saandi pasa.

²⁵ Te wan pisi, hën wan sëmbë ko dou, a taa: “Un haika e, dee sëmbë. Dee womi un bi buta a dunguwosu, de dë leti a di Wosu u Gadu dë ta lei sëmbë e.”

²⁶ Nöö di de jei sô, hën di hedima u dee wakitima kai dee otowan fëën, hën de kule go tei dee Tjabukama tja ko. Ma na ku taanga e, biga de fëëë taa a kandë dee lanti hati o boonu ku de te de o naki de ku sitonu kii.

²⁷ Nöö hën de tja dee Tjabukama ko, hën de ko taanpu a dee kuutuma fesi.

Hën di Kaba Hei Begima taki da de taa: ²⁸ “Dee sëmbë aki, u bi bai unu kaa e, taa wan musu ta lei lanti dee soni u Jesosi möön. Jetiseei wan disa möönsô. Un ta lei sëmbë kodo, tefa hii sëmbë u Jelusalen tuu jei kaa. Nöö fa un ta du ën dë, un ta biinga kodo fu un buta a u hedi taa u kii ën.”

²⁹ Hën Petuisi ku dee oto Tjabukama toona piki ën taa: “Aai, wë u jei, dee sëmbë. Ma Masa Gadu buka hën u musu piki möön gaanfa möön libisëmbë buka e. ³⁰ Nöö unu wë bi kii Masa Jesosi tuu. Un pekëën a di lakpa pau, ma Masa Gadu seei, di dë di Gadu di dee

gaan sēmbē fuu bi ta begi gaanduwe kaa, nöö hēn toona weki ēn baka. ³¹ Nöö hēn a tjēen go buta te a di möön hei kamian nēen letimaun sē a liba ala, be a ko dē di kaba Fesima u mundu. Nöö fa a ko dē Fesima dē, nöö a dē di Heepima tu, di sa puu u a hogilibi basu.

“Fa Masa Gadu sai dē, dee sēmbē, an kē hoi di hogilibi fuu Isaēli sēmbē a bēē möön e. A kē fuu tuu musu bia libi, be a sa puu dee hogi du fuu a u liba. Sö a kē heepi u tjika. ³² Nöö u abi fu konda di buka aki da lanti be de jei e. Biga u seei dē kotoigima u dee soni u Masa Jesosi u ta taki aki, u ku di Akaa u Gadu di a ta da dee sēmbē dee ta piki ēn buka.”

³³ Nöö hēn di dee kuutuma jei fa dee Tjabukama fan, hēn de kisi faja seei. Nöö hēn de taa de o kii de puu a goonliba nöömö.

³⁴ Ma nöö wan sēmbē bi dē a de dendu de kai Gamalijēi. A bi dē wan sēmbē u di keiki paatēi de kai Faliseima di ta lei sēmbē dee wēti dee Gadu bi da dee Isaēli sēmbē. Nöö hii sēmbē abi gaan lesipeki dēen. Nöö hēn a hopo taanpu a di kuutu. Hēn a manda sēmbē taa be de tja dee Tjabukama go a döo ufö. Hēn de tja de go a döo.

³⁵ Nöö hēn Gamalijēi fan ku dee kuutuma taa: “Dee Isaēli sēmbē aki, un musu mēni unu seei e, ku andi woon du ku dee womi dē. ³⁶ Wan saandi bi pasa ku di womi de kai Teodasi nö? Di soni pasa wan pisiten kaa taa a bi kē buta hēnseei fesima u di köndē. Nöö hēn fö höndö womi go nama ku ēn. Hēn de dē te wan pisi hēn wanlö sēmbē kii ēn puu dē, nöö hēn hii dee sēmbē fēen paaja tuu. Nöö hēn di soni u Teodasi kaba.

³⁷ “Nöö baka fēen hēn wan oto sēmbē de kai Judasi, di u Galilea pisiwata, ko hopo a di ten lanti bi ta konda sēmbē ta sikifi sēmbē nē buta a buku. Nöö sōmēni sēmbē nama ku ēn tu, kumafa de bi nama ku di fosu sēmbē u taki dē. Ma sōseei sēmbē kii ēn tu, nöö hēn dee bakama fēen paaja. Kaba u di oto di dē.

³⁸ “Nöö hēn mbei mi kē taki da unu taa wan musu du soni ku dee sēmbē aki e. Un disa de be de go. Biga ee libisēmbē soni nöö de ta du, nöö a o kaba a sösö. ³⁹ Ma ee a Masa Gaangadu a kumutu, nöö wan o sa wini de. Te wan pisi un o ko si taa ku Gadu wē un ta du.” Sö Gamalijēi taki da dee kuutuma te a kaba.

Nöö di de jei fa a fan dē, hēn de piki ku ēn makandi. ⁴⁰ Nöö hēn de toona kai dee Tjabukama u Masa Jesosi ko. Hēn de buta sēmbē fon de ku wipi te de kaba. Hēn de toona gandji da de möön taa de an musu ta kai Masa Jesosi nē ta lei sēmbē soni fēen möön.

Nöö di de bai de te de kaba, hēn de manda de go. ⁴¹ Nöö hēn dee Tjabukama kumutu a di kuutu seei ku wai, fu di Masa Gadu bi si taa de bumbuu tjika u de tja sen fu Masa Jesosi nē hedi.

⁴² Nöö hēn de nango hiniwan daka a di Wosu u Masa Gadu kumafa de bi guwenti kaa, ku sēmbē wosu tuu, ta konda di Bunu Buka da lanti taa Jesosi hēn da di Paamusi Könu di Masa Gadu bi o manda ko.

6

Aki de tei sēmbē u heepi

dee Tjabukama.

¹ Nöö hēn dee biibima u Masa Jesosi sai dē e, nöö hiniwan daka de ta hia nango möönmöön. Di gaan sē u de bi dē Dju sēmbē, ma de dē tu pei. Biga hafu u de ta fan Giiki tōngö, hafu u de ta fan wan oto tōngö de kai Alamaiki. Nöö de tuu bi abi pooti mujēē söndö manu a de dendu.

Hēn de dē te wan daka, hēn de tu pei sēmbē dē ko kisi toobi ku deseei. Dee Giiki tōngö wan ta guunjan dee otowan taa de an ta da dee pooti mujēē u de soni u njan tjika kumafa de ta da dee u deseei mujēē.

² Nöö hēn de tuwalufu Tjabukama ko jei. Hēn de kai dee biibima u Masa Jesosi tuu ko makandi u de fan. Nöö hēn de ko.

Hēn de taki da de taa: “Un haika e, dee sēmbē fuu aki. U dee Tjabukama aki, wa musu disa di buka u Masa Gadu u konda fuu go ta seeka njanjan soni e. ³ Nöö u kē fuun suku

sëbën sëmbë a unu dendu, fu de heepi u ku di soni dë. Dee lö sëmbë dë, de musu abi në a hii sëmbë taa de abi bunu fusutan, nöö de musu dë ku telu a di Akaa u Masa Gadu leiki. Dee lö pei sëmbë dë fuun tei buta e. ⁴Nöö u seei sa dë ku telu a di fuu wooko ta begi Masa Gadu ta konda di Buka u Masa Jesosi da sëmbë.”

⁵ Nöö fa dee Tjabukama fan dë, nöö dee oto biibima piki ku de. Nöö hën de go suku sëmbë. Nöö dee sëmbë de pii tei, wan u de de kai Sitefani. A dë wan sëmbë ta abi taanga biibi a Masa Gaangadu, nöö a dë ku telu a di Akaa leiki. Söseei de tei Filipi, ku Pokolu, ku Nikanou, ku Timon, ku Paamenasi, ku Nikolasi. Nöö Nikolasi bi dë wan sëmbë u di köndë de kai Antiokia. An dë Isaëli sëmbë, ma a ko ta biibi Masa Jesosi kuma de. ⁶ Nöö sö de pii dee sëbën womi dë tei, hën de tja de ko da dee Tjabukama. Hën dee Tjabukama buta maun a de liba hën de begi Masa Gadu da de te de kaba, buta de a di wooko.

⁷ Nöö di juu dë, di wöutu u Gadu ta paaja seei möönmöön. Dee biibima a Jelusalen ta ko möön hia seei, nöö wanlö hia begima piki di Buka tu ko dë a de dendu.

Aki de mindi soni da Sitefani.

⁸ Nöö di sëmbë de kai Sitefani dë, a bi dë wan sëmbë Masa Gadu dë ku ën a wan apaiti fasi. Biga a ta dëen kaakiti seei, a ta du gaangaan soni, foombofoombo wan, sëmbë ta si.

⁹ Ma nöö te wan pisi, hën wanlö sëmbë hopo ta fia ku ën. Dee lö sëmbë dë, de dë u wan Dju keiki de kai “Fiima.” Isaëli sëmbë de dë, ma fu wanlö oto köndë de kai Sileni ku Alekesania, nöö de bi kumutu a de köndë ko fika a Jelusalen dë. Nöö hën de ku wanlö oto Dju sëmbë u Silisia ku Asia tuwë gogo a wan së ta fia ku Sitefani. ¹⁰ Ma di Akaa u Masa Gadu da Sitefani köni tefa dee sëmbë an sa wini ën a di fia.

¹¹ Nöö hën dee sëmbë kumutu dë, hën de go suku sëmbë saapi u de ko mindi soni da Sitefani taa a bi kosi Mosesi, di gaan sëmbë u de, ku Masa Gadu tuu. De seei jesi jei ën. Sö de taki.

¹² Nöö hën de paaja di taki dë go a hii lanti te dou ku dee Gaan Womi ku dee Sabima u Wëti. Nöö di dee sëmbë jei sö, nöö hën hati u de boonu te na soni. Hën de kule go kisi Sitefani hai tja go a gaan kuutu.

¹³ Nöö hën de tja sëmbë ko fu de musu mindi soni dëen möön. Hën de ko taki taa: “Di sëmbë i si aki, a ta kosi di Gaan Keikiwosu u Masa Gadu kodo, tee dou ku dee wëti u Gadu tuu. An ta disa möönsö. ¹⁴ Biga a taa di womi de kai Jesosi u Nazalëti o ko booko di Keikiwosu fuu, nöö a o puu dee wëti fuu dee Gadu da Mosesi fuu musu libi ku de. Sö u seepi jei ën ku u seei jesi di a taki sö.” Sö dee mindisonima taki a di kuutu.

¹⁵ Hën hii dee kuutuma bia luku Sitefani diin. Hën de si taa fesi fëen djei wan basia u Masa Gadu Köndë. „Sö a limbo tjika.”

7

Aki Sitefani ta fan ku dee sëmbë.

¹ Hën di Kaba Hei Begima hakisi Sitefani taa: “Womi, fa dee sëmbë ta taki aki, nöö sö i bi taki tuu nö?”

² Hën Sitefani piki ën taa: “Dee sëmbë u mi aki, un piimisi fuunu e. Mi kë toona mëni unu a wanlö soni bi pasa ku dee gaan sëmbë fuu a fesiten.

“Masa Gadu, di Gadu fuu di hei tee libisëmbë wojo an sa kai ku ën, hënseei bi ko a di gaan sëmbë fuu de kai Abahamu, ka a bi ta dë a Mesopotamia köndë. Di juu dë, Abahamu an bi foloisi go a Halan eti. ³ Nöö di Masa Gadu ko nëen, hën a taki dëen taa: ‘Womi, foloisi kumutu disa di köndë fii ku dee sëmbë fii aki, nöö i go a wan oto köndë ka mi o lei i fii go.’

⁴ “Nöö hën Abahamu kumutu a Kalidea naandë go a di köndë de kai Halan. Hën a ko sai dë teefa hën tata dëdë, a bei. Hën Masa Gadu puu ën dë manda go a di köndë ka i si u ta libi aki. „Ma nöö a di ten dë de bi ta kai di köndë Kaana.”

⁵ “Ma nöö fa Masa Gadu tja Abahamu ko a Kaana aki seei, ma an dëen di köndë fëen seei eti bifö a dëdë. Na wan kodo pisi fëen a dëen. Ma a bi paamusi ën taa a o dëen di

köndë nöömö, nöö a o ko köndë fëen ku dee bakamii fëen dee a o pai. Wë nöö di juu di Masa Gadu paamusi Abahamu di soni dë, Abahamu an bi pai na wan kodo mii eti.

⁶ “A di fasi aki wë Gadu fan ku ën e. A kai ën taa: ‘Mati.’ A piki. A taa: ‘Dee bakamii fii o go ta dë a wan oto köndë kuma wakama e. Nöö dee sëmbë u di köndë dë o buta de a sitaafu seei. De o ta du hogihogi ku de tee dou fö höndö jaa. ⁷ Ma bakaten mi o sitaafu dee sëmbë ta du hogihogi ku de awaa, nöö dee bakamii fii o kumutu a di köndë ka de bi ta sitaafu de. Nöö de o toona ko a di së aki baka, fu de sa toona begi mi a di kamian aki möön.’ Sö Gadu bi fan ku Abahamu.

⁸ “Nöö baka di a fan ku ën sô, hën a dëen wan wëti taa a musu koti wan maaka nëen sinkii faa dë taa hën ku hën a’ buka. Nöö di maaka fika fu hiniwan womi mii di de o pai, de musu koti ën nëen sinkii. Hën mbei di a pai Isaki, baka aiti daka hën a koti di maaka nëen sinkii. Tefa bakaten, hën Isaki toona pai Jakopu hën a koti ën. Hën teefa Jakopu ko pai dee tuwalufu gaan sëmbë fuu, sô seei a toona koti de tu, fu di maaka musu fika nango nöömö a u Isaëli sëmbë sinkii.”

⁹ Hën Sitefani toona taki möön, a taa: “Wë kumafa i sabi kaa, dee gaan sëmbë fuu bi ta haun ku di otowan u de de kai Josëfu, hën de sei ën da wanlô sëmbë. Hën dee sëmbë dee bai ën dë tjëen go a Egepiti köndë go buta a sitaafu. Tökuseei Masa Gadu bi dë ku ën e. ¹⁰ A puu ën a hii dee fuka fëen tuu.

“Hën de dë te dou wan ten, hën di gaan könu fu Egepiti köndë de kai Falao manda kai Josëfu. Nöö di Josëfu go a di könu, nöö Masa Gadu bi dë ku ën eti ta dëen bumbuu fusutan ku köni seei. Nöö hën di könu si taa a dë bumbuu sëmbë, nöö hën a tei ën buta ko takima fëen könuwosu te dou ku hii Egepiti köndë tuu.

¹¹ “Nöö hën de dë tee wan gaan hangi ko. Hii dee sëmbë a Egepiti köndë ku dee dë a Kaana tuu ta tja fuka ta dëdë ku di hangi. Dee gaan sëmbë fuu seei an sa feni soni u njan.

¹² Nöö hën Josëfu tata Jakopu, hën a sai dë te nöö hën a jei taa wë di köndë de kai Egepiti hën abi soni u njan. Nöö hën a manda dee gaan sëmbë fuu, dee womi mii fëen, hën de go bai soni u njan. Nöö hën bi da di fosu pasi di Jakopu manda de go a Egepiti köndë.

¹³ “Nöö di de go di u tu pasi, hën Josëfu kai de ko nëen, hën a piki de awaa taa: ‘Hën di baaa fuunu disi e. Mi wë disi, Josëfu.’ Nöö di juu dë ufö Könu Falao ko sabi fa u Josëfu taa dee famii fëen dee di dë.

¹⁴ “Baka u di dë, hën Josëfu manda kai hën tata Jakopu taa hii di wosu dendu fëen ku ën seei tu musu ko a Egepiti köndë, nöö a o sölugu de. Nöö di juu dë, de bi dë sëbënteni-ku-feifi sëmbë.

¹⁵ “Nöö hën di Jakopu kisi di buka, nöö hën de tei pasi go te a Egepiti köndë. Hën de sai dë teee nöö hën Jakopu ku hii dee mii fëen tuu ko dëdë. ¹⁶ Nöö fa de bi ta dëdë dë, nöö dee mii u de ta tei de ta tja ko a di së aki a di köndë de kai Sikëm go bei. Di geebi Abahamu bi bai a dee bakamii u Hamolu, nëen de ta tja de go bei.

¹⁷ “Nöö da sô dee bakamii fu Jakopu fika dë a Egepiti köndë. De ta pai teee de ko gaan hia sëmbë. Nöö di ten dë, di juu ta zuntu fu Masa Gadu da de di köndë Kaana kumafa a bi paamusi Abahamu.

¹⁸ “Nöö di juu dë, hën wan oto könu ko dë ta tii Egepiti köndë. Nöö di könu dë aan bisi ku Josëfu biga an bi sabi ën. ¹⁹ Nöö hën a ganjan dee gaan sëmbë fuu ta du hogihogi ku de teee. A taa de musu tja dee njunjun pai miii u de go buta a döo be de dëdë kaba a sösö.

²⁰ “Nöö a di ten dë, de pai Mosesi. A bi dë wan apaiti mii, biga Gadu seei si taa a hanse. Nöö hën de ta kiijëen tjubitjubi a wosu te a a’ dii liba. Nöö di de si taa de an sa tjubi ën möön hën de tjëen go buta a wan kamian ka sëmbë sa si ën tei kiija. ²¹ Nöö hën di mujëe mii u Könu Falao ko si ën, hën a tei ën tja go kiija kuma hënseei mii. ²² Dee Egepiti sëmbë ta lei ën hii dee köni dee de abi, ku hii dee sabi dee de abi tuu de lei ën. A ko dë wan hebi sëmbë u di köndë seei. Biga a sa’ u fan, nöö a sa’ u du soni tu.

²³ “Nöö hën Mosesi sai dë te a abi föteni jaa, nöö hën a taa a o go luku dee sëmbë fëen, dee Isaëli sëmbë, de ta libi a wan së u di köndë. ²⁴ Nöö di a go dou, hën a si wan u dee

Egepiti sɛmbɛ ta du hogihogi ku wan u dee Isaɛli sɛmbɛ fɛɛn. Hɛn a naki di Egepiti sɛmbɛ kii pii, fu di a bi du hogihogi ku di fɛɛn sɛmbɛ. ²⁵ Fa a du dɛ, a bi ninga taa dee Isaɛli sɛmbɛ fɛɛn o sabi taa Masa Gadu hɛn ta wooko nɛɛn liba faa puu de a di sitaafu de sai dɛ. Ma de an si ɛn sɔ.

²⁶ “Di dobooko mɔɔn, hɛn a toona go si tu u dee Isaɛli sɛmbɛ ta feti ku deseei. Hɛn a paati de puu. A taa: ‘Womi, faandi mbei un ta libi sɔ? Biga un dɛ baaa ku baaa. Faandi mbei un ta du sɔ ku unu seei u du?’

²⁷ “Hɛn di sɛmbɛ di abi adjabɛɛ tuusi Mosesi puu dɛ. A taa: ‘Ambɛ buta i fii musu dɛ hedima ta kuutu a u liba? ²⁸ Kii i kɛ kii mi kumafa i bi kii di Egepiti sɛmbɛ jeside nɔ?’

²⁹ “Nɔɔ di Mosesi jei sɔ, hɛn a panta. A si taa di soni di a bi du, a ko a dɔɔ. Nɔɔ hɛn a kule kumutu dɛ fusi go tee a wan oto kɔndɛ de ta kai Midian. Hɛn a go sai dɛ te a tei mujɛɛ pai miii. A pai tu womi mii.

³⁰ “Nɔɔ hɛn a dɛ a Midian fɔteni jaa longi. Te wan daka hɛn a go a di sabana dendu, zuntu ku wan gaan hei kuun de kai Sinai. Nɔɔ hɛn a bia luku, hɛn a si wan faja ta kisi a wan uwii nɔɔmɔ, an ta tapa mɔɔnsɔ. Wan Sɛmbɛ u Masa Gadu Kɔndɛ wɛ ko a Mosesi a di faja dɛ e. ³¹ Nɔɔ di Mosesi si di faja ta kisi nɔɔmɔ, nɔɔ a bigi dɛɛn. Hɛn a waka go zuntu ku di uwii go luku ɛn bunu ee andi.

“Nɔɔ di a go dou, hɛn a jei Masa Gadu tɔngɔ fan ku ɛn a di faja dendu taa: ³² ‘Womi, mi wɛ disi e. Di Gadu di dee gaan sɛmbɛ fii ta begi, de Abahamu, Isaki, Jakopu, hɛn wɛ disi e.’ Nɔɔ di Mosesi jei di tɔngɔ sɔ kaa, nɔɔ hɛn a panta te a ta tɛɛmɛ tjatjatjatja, aan hati u toona luku di faja mɔɔn.

³³ “Hɛn Masa Gadu toona taki dɛɛn taa: ‘Puu di susu fii a i futu. Biga ka i taanpu dɛ, nɔɔ a dɛ wan apaiti kamian u mi, nɔɔ i musu a’ lesipeki dɛɛn.’

³⁴ “Hɛn a taki mɔɔn taa: ‘Haika e. Mi si fa de ta sitaafu dee sɛmbɛ u mi a Egepiti kɔndɛ ala. Mi ta jei djɛmɛ u de, nɔɔ hɛn mi ko awaa u ko puu de. Nɔɔ hɛn mi ko kai i taa i musu toona go a Egepiti kɔndɛ.’ ”

³⁵ Nɔɔ Sitefani ta fan nango eti. Hɛn a taa: “Wɛ di Mosesi dɛ, hɛn da di sɛmbɛ di dee Isaɛli sɛmbɛ an bi kɛ. De bi dɛɛn gaan buka taa ee ambɛ mandɛɛn faa ko takima ta kuutu a de liba. Ma nɔɔ awaa Masa Gadu seei toona mandɛɛn da de baka faa musu ko dɛ takima u de, faa puu de a di fuka di de sai dɛ. Di Sɛmbɛ di dɛ a di faja dendu ta fan ku ɛn, hɛn wɛ mandɛɛn sɔ.

³⁶ “Nɔɔ hɛn Mosesi hopo hɛn a go a Egepiti Kɔndɛ. Hɛn a go du peipei foombo soni ala, te a puu dee sɛmbɛ fɛɛn a di kɔndɛ tja de go pasa di ze de kai Bɛ Ze, tja go buta a di sabana dendu ala. Hɛn de go sai a di sabana te dou fɔteni jaa. Nɔɔ hii di ten dɛ, Masa Gadu dɛ ku Mosesi ta du sɔmɛni gaan foondo soni nɛɛn liba.

³⁷ “Wɛ nɔɔ di Mosesi u ta taki aki, nɛɛn liba wɛ Gadu wooko sɔ e, nɔɔ hɛnseei wɛ bi fan ku dee gaan sɛmbɛ fuu taa: ‘A bakaten Masa Gadu o manda wan Tjabukama da unu, kumafa a manda mi da unu aki. A o dɛ wan Isaɛli sɛmbɛ leti kuma unu seei.’

³⁸ “Wɛ nɔɔ sɔ Gadu bi abi futoou a Mosesi liba tjika e. Hɛn mbei a dɛɛn di taki faa musu tii dee gaan sɛmbɛ fuu a di sabana sɔ. Hɛn seei bi dɛ di sɛmbɛ di Masa Gadu bi fan ku ɛn a di sabana, di a bi dɛ a Sinai dɛ, nɔɔ hɛn a kisi fan a Gadu faa musu toona da u ɛn. Nɔɔ ee u tei dee soni a fan dɛ, nɔɔ woo feni libi a de e.

³⁹ “Ma nɔɔ hii fu dati, dee gaan sɛmbɛ fuu an bi kɛ piki Mosesi buka mɔɔnsɔ. De an bi kɛ di fan fɛɛn. De kɛ toona go u de a Egepiti kɔndɛ baka. ⁴⁰ Hɛn de ko taki dɛɛn baaa Alon taa: ‘Womi, u kɛ begi i fii musu mbei wanlɔ gadu da u. Nɔɔ dee lɔ gadu dɛ, de woo ta begi fu te u nango a kamian de musu tja u. Biga wa saandi pasa ku di womi de kai Mosesi dɛ, di bi tja u kumutu a Egepiti kɔndɛ ko aki.’

⁴¹ “Nɔɔ hɛn de mbei wan pindigadu kuma wan kau mii sɔ te de kaba. Hɛn de hoi wan gaan piizii da di soni deseei mbei ku deseei maun dɛ, ta tuwɛ soni dɛɛn. ⁴² Nɔɔ hɛn Masa Gadu disa de be de libi kumafa de kɛ. Hɛn de ko ta begi di sonu, di libawojo, dee teeja, dee soni dɛ tuu de ko ta begi.

“Fa de du ën tjika dë, hën mbei Masa Gadu bi fan a dee fesiten tjabukama liba, a taa:
Dee sëmbe u Isaëli, un haika mi e.

Fa un bi ta kii dee mbeti fuunu
ta begi a di sabana te dou föteni jaa dë,
mi un bi ta kii de da nö?

⁴³ Nönö, na mi un bi ta kii de da e.

Biga di wosu u di gadu de kai Mölökö,
hën un bi ta tja ta lontu ku unu.

Nöö di teeja u di gadu de kai Lomfa,
hën u bi ta hei.

De wë da dee soni un bi ta begi e.

Nöö hën mbei mi o disa unu,

be de tja unu go buta a sitaafu a di köndë de kai Babilon.

Sö Masa Gadu taki a dee tjabukama fëen.

⁴⁴ “Wë fa dee gaan sëmbe fuu bi sai dë, nöö de bi dë ku di Wosu u Masa Gadu di de bi ta tja a di sabana. Te de ta si di Wosu nöö de ta sabi taa Gadu dë ku de. Di wosu dë, de mbei ën leti kumafa Masa Gadu bi lei Mosesi taa a sö wan fasi de musu mbei ën.

⁴⁵ “Hën de dë te bakaten nöö hën Josua ko a Mosesi kamian ta tii dee Isaëli sëmbe. Hën tja de go feti ku dee köndëköndë. Nöö fa de ta feti dë, nöö de ta tja di Wosu ta lontu ku de. Nöö hën de ta feti tefa Gadu puu dee peipei sëmbe bi dë a di köndë da de, fu de sa go libi a di köndë u de. Hën di Wosu fika ku de dë tefa de ko pai Könu Dafiti. ⁴⁶ Nöö hën Könu Dafiti libi a wan fasi tee Masa Gadu seei tei ën fu wan bumbuu sëmbe.

“Nöö hën de dë te wan pisi, hën Könu Dafiti taki da Masa Gadu taa a kë mbei wan wosu dëen. Fa a bi dë di Gadu u Jakopu ta tja dee Isaëli sëmbe fëen te kisi di ten fëen Könu Dafiti seei dë, nöö a kë mbei wan wosu dëen faa ta libi. ⁴⁷ Ma fa Könu Dafiti taki dë seei, ma nëen seei mbei di wosu e. Di mii fëen de kai Salumon, hën mbei di wosu.

⁴⁸⁻⁴⁹ “Ma nöö hii fa u ta taki aki, dee sëmbe, ma Masa Gadu hei poi fu libi a wan wosu di libisëmbe mbei e. Wan fesiten tjabukama bi taki ën kaa. A taa:

Masa Gadu taki e, taa:

‘A gaangadu a liba aki di könubangi u mi dë

di mi ta sindo.

Nöö goonliba da mi piki bangi

di mi ta buta futu te mi sindo.

Nöö un wosu seei i sa mbei da mi

fu mi feni kamian u mi böö sinkii?

⁵⁰ Biga mi mbei hii dee soni tuu kaa.’

Sö di tjabukama bi sikifi u Masa Gadu.”

⁵¹ Nöö hën Sitefani fan taanga ku dee sëmbe awaa, a taa: “Dee sëmbe aki, unfa un mbei? Misikuma jesi fuunu taanga kuma sitonu. Hati fuunu dë leti kuma dee sëmbe dë a goonliba aki dee an sabi soni u Masa Gadu. Biga te di Akaa u Gadu kë lei unu soni, nöö wan ta kë piki möönsö, leti kumafa i si dee gaan sëmbe fuunu an bi ta kë piki ën. Sö nöö un dë eti.

⁵² “Dee gaan sëmbe fuunu bi ta sitaafu hii dee fesiten tjabukama u Masa Gadu tuu. Na wan u de fika. Hii dee sëmbe Gadu bi manda da de tuu de kii, te dou ku dee sëmbe dee bi ta konda taa sö wan Futuboi fëen o ko. Nöö di Futuboi fëen dë, Masa Gadu an feni föutu nëen wan daka. Nöö tefa di juu dou hën a mandëen ko tuu. Nöö di a ko, hën un könku ën kii. ⁵³ Un dee Isaëli sëmbe aki, unu wë Masa Gadu bi manda dee basia fëen köndë da fu de tja dee wëti fëen ko da unu, ma wan ta hoi dee wëti möönsö. Biga un kii sö wan bumbuu sëmbe.”

Aki de naki Sitefani kii.

⁵⁴ Nöö di a taki sö, nöö hati u dee sëmbe boonu te de an sa tjëen möön.

⁵⁵ Ma nöö di juu dë, hën di Akaa u Gadu ko taanga a Sitefani liba. Hën a hopo wojo luku liba. Hën a si di waiti u Masa Gadu kuma sonuwojo. Hën a si Masa Jesosi dë a di letimaun së u Masa Gadu taanputaanpu.

⁵⁶ Hën di a si sô, nöö hën a bai taa: “Wë un luku, mi si Masa Gadu Köndë jabijabi ala, nöö mi si di Sëmbë di ko Libisëmbë Mii leti a Masa Gadu letimaun së taanputaanpu.”

⁵⁷ Nöö di de jei sô kaa, hën de tei de maun hën de tapa de jesi fu de an musu jei andi a ta taki. Hën de tuu bai kai wan gaan olo. Nöö hën de kule ku baai go a Sitefani, ⁵⁸ nöö hën de kisi ën panjan. Hën de hai ën gulululu tja go tuwë a wan së u di köndë. Hën de kisi sitonu mii ta naki ën u de kii ën.

Nöö fa de go a di du dë, hën de puu koosu a sinkii disa da wan kijoo de kai Saulosu faa hoi da de.

⁵⁹ Nöö hën de ta naki Sitefani te wan pisi, hën a bai taa: “Masa Jesosi, gaantangi, tei di akaa u mi hoi e.”

⁶⁰ Nöö hën a kai ku kini a goon begi taa: “Masa, fa dee sëmbë ta du ku mi aki, nöö na hoi de a bëe e.” Hën di a fan sô te a kaba, hën a dëdë. Böö fëen koti.

8

Nöö Saulosu sai leti dë ta luku fa de ta kii Sitefani, nöö a bunu dëen. A kai ku ën seei.

Aki de sitaafu dee biibima te de paaja go a oto köndë.

¹ Di daka dë seei, hën dee sëmbë u di köndë ko ta buta ku dee biibima u Masa Jesosi a Jelusalen dë te a bigi, tee de kule paaja go a kamiankamian. So u de go a dee oto köndë u Judea, so u de go a Samalia. Dee Gaan Tjabukama u Masa Jesosi nöö fika a Jelusalen dë.

² Nöö wanlô sëmbë sai dë dee lobi Masa Gadu, nöö hën de go tei di dëdë sinkii u Sitefani. Hën de këe dëen te a bigi, biga a hati de. Hën de tjëen go bei.

³ Ma Saulosu kë kaba dee biibima u Masa Jesosi seei gbelin puu dë. Hën a nango ta denda a dee wosuwosu u de ta pii de ta tja go söötô a dunguwosu, womi ku mujëe tuu.

Aki Filipi go a Samalia Köndë.

⁴ Nöö fa dee biibima ta kumutu a Jelusalen ta kule ta paaja dë, nöö de ta tja di buka u Masa Jesosi ta paaja tu a dee köndëköndë nöömô be sëmbë jei.

⁵ Di juu dë, hën Filipi di bi dë wan u dee sëbën womi de bi pii tei dë, hën a go a Samalia Köndë. Hën a ta konda di buka da sëmbë taa Masa Jesosi hën da di Keesitu, di Heepima di Gadu bi paamusi taa a o manda da libisëmbë. ⁶ Nöö fa a ta fan ku dee sëmbë dë, nöö de tuu ta haikëen, biga a ta du gaan foombofoombo soni. ⁷ Dee gadu dee ta dë a sëmbë liba ta bai ta kai olo ta kumutu, nöö a ta kula sëmëni lan sëmbë ko bunu tu. ⁸ Nöö dee soni Filipi ta du dë tuu ta mbei de ta wai a di köndë te na soni.

Aki ta taki u wan tofuma

de kai Simon.

⁹ Nöö wan sëmbë bi dë a di köndë dë de kai Simon. A bi sai dë longi kaa ta du wanlô tofu soni fëen a di köndë tee a ta foondo hii dee Samalia sëmbë tuu. Nöö a ta njan buka ta mbei ën seei bigima. ¹⁰ Nöö fa a ta du dë, nöö hii dee sëmbë u di köndë, sösô sinkii sëmbë ku nëbai sëmbë tuu, tei ën u soni. De ta tei ën fu wan gadu seei taa: “Di sëmbë aki hën de kai Taanga Gadu, Poosian Gadu.” ¹¹ Wë biga a ta foombo de nöömô ku dee tofutofu soni fëen.

¹² Nöö hën Filipi ko a di köndë ko ta konda di Bunu Buka ta taki taa Gadu tja wan Njunjun Tii ko da de. A ta konda taa Masa Gadu manda Jesosi Keesitu da libisëmbë faa heepi de. Nöö hën de ta piki di buka seei nango ta dopu, womi ku mujëe tuu. ¹³ Nöö Simon di tofuma seei piki di buka tu, hën a go dopu te a kaba. Nöö hën a fika ta waka ku Filipi hii ka a nango. Hii dee foombofoombo soni Filipi ta du tuu a ta si, nöö de bigi dëen.

¹⁴ Nöo hën wë dee Gaan Tjabukama u Masa Jesosi dë a Jelusalen ala ko jei taa sö dee sëmbë u Samalia Köndë ko ta piki di buka u Masa Gadu. Nöo hën de manda Petuisi ku Johanisi go haika. ¹⁵ Nöo di de go dou, hën de begi Masa Gadu faa musu manda di Akaa fëen da dee njunjun biibima dë. ¹⁶ Biga fa de biibi Masa Jesosi naandë, nöo de dopu a di në u Masa Jesosi ma di Akaa an ko a de eti. ¹⁷ Nöo hën Petuisi ku Johanisi buta maun a de, hën di Akaa u Masa Gadu ko a de awaa.

¹⁸ Nöo fa u du dë, Simon sai leti dë ta luku. A si taa te dee Tjabukama buta maun a sëmbë, nöo di Akaa ta ko a de. Hën a go tei möni tja ko faa paka Petuisi ku Johanisi.

¹⁹ A taa: “Dee sëmbë aki, mi begi unu fuun da mi di poosian di un abi dë, fu te mi buta maun a sëmbë di Akaa sa ko a de tu.”

Hën Petuisi gandji dëen te na soni. A taa: ²⁰ “Waka pasa kumutu aki ku di möni fii dë! I ku di möni fii tuu musu kaba a sösö, i takuhatima ju! I ninga taa möni i sa tei paka Gadu faa da i wan soni fëen di a ta da ku ën bunuhati ö? ²¹ Ja o feni ën möönsö, biga di hati fii di i abi an bunu da Masa Gadu. ²² I musu disa di hogilibi fii, nöo i begi ën fu an hoi di pakisei fii dë a bëë möön. ²³ Biga misikuma di hati fii dë fuufuu pöö ku haun. Di hogilibi fii kaba i a sösö.”

²⁴ Fa a fan dë, hën Simon panta. Hën a begi de taa: “Dee sëmbë, gaantangi mi begi unu, un begi Masa Gadu da mi o, be dee soni un taki dë an musu pasa ku mi.”

²⁵ Nöo hën Petuisi ku Johanisi fika a Samalia dë wan pisiten eti ta konda di Buka u Masa Jesosi ku dee soni de sabi fëen da sëmbë. Nöo hën de toona go a Jelusalen. Nöo di de nango, de ta latja dee peipei köndë u Samalia ta konda di Bunu Buka u Masa Gaangadu nango tefa de go dou a Jelusalen baka.

Aki Filipi ku wan Etiopia

sëmbë miti.

²⁶ Nöo hën Filipi sai dë te wan pisi, nöo hën wan basia u Masa Gadu Köndë ko nëen ko taki dëen taa: “Womi, hopo seeka. Gadu manda i fii go a di së u libasë, a di sabana pasi di kumutu a Jelusalen go a Gaza.”

²⁷ Nöo di Filipi jei sö, hën a hopo seeka wante hën a go. Nöo fa a nango dë, hën a go si wan sëmbë u di köndë u Afrikan de kai Etiopia ta pasa dë. Di sëmbë dë, a dë wan hei sëmbë nëen köndë ta seeka hii di möni u di mujëë könu u de de kai Kandasi. Nöo di womi dë bi go a Jelusalen go begi Masa Gadu te a kaba, ²⁸ nöo awaa a ta toona nango nëen köndë. A dë nëen wagi sindosindo ta lesi wan buku nango. Nöo di buku di a ta lesi dë, nöo a dë wan pisi u Gadu Buku di di fesiten tjabukama u Gadu de kai Jesaaja bi sikifi.

²⁹ Nöo hën Filipi go si ën dë, hën di Akaa u Gadu taki dëen taa: “Womi, go waka a di wagi bandja e.”

³⁰ Nöo hën Filipi kule go a di wagi bandja. Hën a jei di sëmbë ta lesi di soni di di tjabukama bi sikifi.

Hën a hakisi ën taa: “Mati o, dee soni i ta lesi dë, i ta fusutan de nö?”

³¹ Hën a taa: “Wë nönö mati, unfa mi sa du fusutan de? Biga ma a’ sëmbë u puu de da mi.” Hën a taa: “Ja sa ko sindo ku mi a di wagi dendu aki nö?” Nöo hën Filipi subi go sindo.

³² Nöo hën di womi ta lesi nango, nöo di pisi u Gadu Buku a ta lesi dë, a dë wan soni kuma nongö sö taa:

Di sëmbë dë,

a dë kuma wan sikafu de ta tja go kii.

A dë pii seei kuma wan sikafu mii

de ta limba puuma fëen puu nëen sinkii.

An ta bai möönsö.

³³ Fa de ta sösö ën ta mbei ën fa dë,

nöo de an ta da pasi u na wan sëmbë heepi ën möönsö.

Ambë sa taki soni u dee bakamii fëen?

Biga de kii ën puu a goonliba aki.

Sö wan soni di womi ta lesi.

³⁴ Nöo di a lesi te a kaba, hën a hakisi Filipi taa: “Wë mati, ambë de ta taki a di pampia aki? Di sëmbë di bi mbei di pampia, naa oto sëmbë?”

³⁵ Nöo di a hakisi ën sö kaa, nöo hën Filipi tei di Buku hën a seti ku di pisi di womi bi lesi dë, hën a konda di Bunu Buka u Masa Jesosi dëen. A taa: “Di sëmbë de ta taki a di pampia aki, hën da Masa Jesosi e.” Hën a puu ën dëen te a kaba.

³⁶ Nöo hën de nango te wan pisi, de ko dou a wan wata. Hën di sëmbë taki da Filipi taa: “Mati, wë wata dë aki. Na u mi dopu wante nö?”

[³⁷ Hën Filipi piki ën taa: “Ee i ta biibi di buka u Masa Jesosi ku wan hati, nöo i sa dopu.”

Hën a piki taa: “Aai, mi ta biibi taa Jesosi Keesitu hën da di Womi Mii u Masa Gadu.”]

³⁸ Hën a manda di sëmbë ta tja di hasi taa be a tapa di wagi. Nöo hën de kumutu. Nöo hën ku Filipi, hën de go a di wata hën Filipi dopu ën te a kaba.

³⁹ Nöo di de kumutu a di wata, hën wante di Akaa u Masa Gadu tei Filipi tja go, di Etiopia sëmbë an si ën möön. Ma aan toobi, a go fëen nëen köndë ku wai.

⁴⁰ Nöo di Filipi kisi ën seei baka, hën a si taa a dë a wan köndë de kai Azotusi. Nöo hën a ta lontu a dee pepei köndë nango ta konda di Bunu Buka u Masa Jesosi tefa a go dou a di köndë de kai Sesalia.

9

Aki ta lei fa Saulosu bia hën libi.

Tjab. 22:6-16; 26:12-18

¹ Di juu dë, di sëmbë de kai Saulosu bi ta dë ku di libi fëen ta toobi dee biibima u Masa Jesosi nöömö. A ta waka ta konda taa a o du ku de te kaba fëen seei a o kii de tuu nöömö puu a goonliba. Nöo hën a go a di Kaba Hei Begima u Isaëli, ² hën a go hakisi ën pampia faa sa ta tja go a dee Dju keikiwosu u di köndë de kai Damasikusi. Nöo di pampia o dëen pasi faa sa kisi dee biibima u Masa Jesosi tja go a Jelusalen go söötö, womi ku mujëe tuu. Sö wan pampia a hakisi di Gaan Begima. Nöo hën a dëen di pampia, nöo hën a go.

³ Hën a nango tefa a go zuntu ku Damasikusi. Nöo tefa a kë mëni hën wan faja kumutu a liba ala valau tuwë limbo lontu ën ko kai. ⁴ Hën a pasa kai a goon.

Hën a jei wan töngö kai ën tu pasi taa: “Saulosu! Womi Saulosu!”

Hën a piki.

Hën a taa: “Andi mbei i ta sitaafu mi sö u du?”

⁵ Hën a hakisi taa: “Ee Masa o, ambë ta fan ku mi di fan aki?”

Hën a piki ën taa: “Mi, Jesosi wë, di Sëmbë di i si i ta sitaafu sö, mi ta fan ku i aki e. ⁶ Nöo hopo go a di köndë a i fesi ala, nöo te i go, nöo de o konda da i andi ku andi fii musu du.”

⁷ Di juu dë, dee sëmbë ku Saulosu bi nango dë nöo de dë pii. De an saandi ta pasa. Biga de ta jei wan töngö ma de an ta si sëmbë.

⁸ Nöo hën Saulosu hopo, hën a jabi wojo te a wei, an sa si soni möön. Wojo fëen dungu pii. Hën de panjëen a maun tja go dou a Damasikusi. ⁹ Hën a go sai dë. A abi dii daka an sa si soni, an ta njan, an ta bebe wata. A de fëen nöo.

Aki Gadu manda Ananiasi

faa go a Saulosu.

¹⁰ Nöo di ten dë, wan womi bi dë a Damasikusi de kai Ananiasi. A dë wan biibima u Masa Jesosi. Nöo hën a dë nëen wosu, te wan pisi hën a sunjan wan sunjan, ma ku wojo limbo. Masa Jesosi ko fan ku ën. A kai ën taa: “Ananiasi!”

A piki.

¹¹ A taa: “Womi, hopo seeka, nöö i go a di sitaati de kai Tololoo Sitaati. Nöö i go a di wosu u di sēmbē de kai Judasi, ¹² go hakisi fa u di sēmbē de kai Saulosu u di kōndē de kai Taasusi. A sai leti a di wosu dē ta begi Masa Gadu. Nöö a sunjan wan sunjan ku wojo limbo taa a si wan womi de kai Ananiasi ko nēen ko nama maun nēen mindihedi, hēn di wojo fēen toona ko bunu kumafa a bi dē. Sō a bi si a di wojo limbo sunjan fēen kaa.”

¹³ Hēn Ananiasi piki ēn taa: “Wē Masa, mi jei. Ma nöö mi jei hia soni fu di sēmbē dē di a ta du. Sēmbē konda da mi taa a ta du hogihogi tumisi ku dee sēmbē fii dee ta dē a Jelusalen. ¹⁴ Nöö fa a ko a Damasikusi aki, nöö a ko faa ko du ku u tu. Biga mi jei taa dee Gaan Begima seei dēen di taki faa ko aki ko kisi u dee sēmbē dee ta kai i nē tja go sōötō a dunguwosu.”

¹⁵ Hēn Masa Jesosi piki ēn taa: “Antoobi, go nēen nöö. Biga mi tei ēn kaa faa dē wan wookoma u mi. A o tja di buka u mi go konda da dee Isaēli sēmbē ku dee sēmbē na u Isaēli tuu, te dou ku dee kōnu u de seei. ¹⁶ Nöö fa mi o mandēen go a de dē, nöö miseei o taki dēen a fesi fa de o sitaafu ēn tjika fu di a ta konda soni u mi hedi.”

¹⁷ Nöö hēn di Ananiasi jei sō kaa, nöö hēn a hopo, hēn a go a di wosu. Hēn a denda go nama maun a Saulosu hedi.

Hēn a kai ēn taa: “Mati Saulosu, mi baaa.”

A piki.

A taa: “Womi, Masa Jesosi seepi, di Sēmbē di bi ko a i a pasi ala di i bi ta ko aki, hēn wē manda mi ko a i aki fu di wojo fii sa ko bunu baka. A manda mi tu, be di Akaa u Masa Gadu ko a i liba.”

¹⁸ Hēn di a fan sō te a kaba, nöö hēn wante wan soni kumutu a Saulosu wojo kuma fisi kakisa sō. Hēn wojo fēen ko limbo gbege, hēn a hopo go dopu wante. ¹⁹ Hēn a go njan te a kaba, hēn sinkii fēen ko taanga baka.

Aki Saulosu dē a Damasikusi.

Nöö fa Saulosu ko ta biibi Masa Jesosi dē, hēn a fika a Damasikusi sōmēni daka ku dee biibima u Masa Jesosi ala. ²⁰ Nöö wantewante dē, hēn a bia ta fan a dee keikiwosu u dee Isaēli sēmbē u di kōndē, ta konda taa Jesosi da di Womi Mii u Masa Gaangadu tuu.

²¹ Nöö fa a ta fan dē, nöö a foondo hii mundu. De taa: “Maingē, wa ta fusutan di libi u di sēmbē aki. Nēen da di sēmbē di bi dē a Jelusalen ta sitaafu dee biibima u Masa Jesosi ta kii nö? Nöö fa a ko aki, na ku pampia a ko faa kisi de tei tja go da dee Gaan Begima u de sitaafu de nö? Soni fēen ta toobi u.”

²² Ma nöö di fan u Saulosu an saka möönsō. A fika ta fan ku dee Dju sēmbē u Damasikusi nöömō, ta buta ku de u de piki taa Jesosi hēn da di Keesitu di Masa Gadu bi paamusi taa a o manda ko. Nöö di fan fēen ta a’ kaakiti möönmöön, biga a ta wini dee sēmbē nöömō dee ta fia ku ēn dē.

²³ Nöö hēn de dē te bakaten, dee Dju sēmbē an ko a’ peesa ku ēn möön. Hēn de ko kuutu fa fu de sa du de feni ēn kii. ²⁴ Nöö hēn de ko dē a dee nēngē döō u di kōndē ta watji ndeti ku didia fu te a o ko pasa dē, nöö de feni ēn kii.

Te wan pisi, hēn Saulosu ko jei taa sō de ta watji ēn. ²⁵ Hēn a dē te wan ndeti. Hēn dee sēmbē dee nama ku ēn, hēn de tei ēn tja go a di sitonu peni di de tapa di kōndē, ka wan baaku bi dē. Hēn de butēen a wan manda sakēen go a goon.

Aki Saulosu dē a Jelusalen.

²⁶ Hēn Saulosu fusi kule kumutu dē, hēn a toona go a Jelusalen. Nöö di a go dou, hēn a kē go nama ku dee oto biibima u Masa Jesosi, ma de fēēē ēn poi. Hii fa a ta taki da de nöömō taa hēnseei da wan bakama u Masa Jesosi kuma de, ma de an kē piki. De ninga taa a ta ganjan de faa du hogihogi ku de möön.

²⁷ Nöö hēn di sēmbē de kai Banabasi heepi ēn. Biga a tjēen go da dee Gaan Tjabukama taki da de taa: “Un piki di sēmbē aki e, dee sēmbē. Biga a bi si Masa Jesosi tuu di a bi dē

a pasi nango a Damasikusi. Masa seei wë fan ku ën. Nöö fa a bi dë a Damasikusi dë, a bi ta konda dee soni u Masa Jesosi seei da hii mundu. An ta fëëë de u konda.”

²⁸ Nöö di Banabasi fan sô, hën de biibi ën awaa. Hën Saulosu fika ku de a Jelusalen wan hii pisiten ta waka ta lontu hii di köndë söndö fëëë, ta konda dee soni u Masa Jesosi da sëmbë.

²⁹ Ma nöö so u dee sëmbë a bi ta fan ku de dë bi dë Dju sëmbë ma de ta fan Giiki tòngö. Nöö Saulosu bi ta fan ku de ta biinga ku de u de piki di buka u Masa Jesosi. Ma de an kë di fan fëën. Te wan pisi hën de ko ta suku ën u kii. ³⁰ Nöö di dee biibima u Masa Jesosi ko jei sô, hën de tei ën tja go a di köndë de kai Sesalia, di dë a di ze bandja. Hën de butëën a boto manda go a di köndë de kai Taasusi „ka a bi kiija”.

Aki Petuisi du tu foombo soni.

³¹ Nöö baka u di dë, nöö hën dee biibima u Masa Jesosi u Judea naandë ku Galilea tuu te kisi Samalia, de feni böö a di mindi dë. Di juu dë, di keiki u Masa Jesosi ko abi kaakiti seei. Biga di Akaa u Gadu dë ku de ta da de degihati, nöö sëmëni oto sëmbë ta ko ta nama ku de nöömö. Nöö fa de sai dë, de ta libi a pasi seei ta lesipeki Masa Gadu.

³² Nöö hën Petuisi ta waka ta haika dee sëmbë u Masa Jesosi dee dë a dee peipei köndë, tefa a go dou a wan köndë de kai Lida. ³³ Hën a go si wan lan womi de kai Eneasi. A dë suwakisuwaki na amaka aiti jaa longi kaa.

³⁴ Hën Petuisi ko kai ën taa: “Mati Eneasi.”

Hën a piki.

A taa: “Womi, Jesosi Keesitu kula i kaa e. Nöö i hopo seeka di kama fii.”

Hën di womi hopo wante. ³⁵ Nöö fa di soni pasa dë, hën hii dee sëmbë u Lida ku dee sëmbë ta dë a di köndë de kai Salon tuu ko si fa di womi ko bunu naandë, nöö hën de tuu bendi ko a di së u Masa Jesosi.

³⁶ Nöö a wan oto köndë de kai Jopa, wan mujëë bi dë de kai Tabita, Giiki tòngö kai ën Doluka. Hën da “mbata”. Nöö di mujëë dë wan bumbuu sëmbë, wan biibima u Masa Jesosi. Hiniwan juu a ta puu sëmbë a fuka ta heepi dee pootima. ³⁷ Ma nöö hën a ko suwaki tefa a dëdë. Hën de wasi ën te de kaba, hën de tjëën go buta a wan kamba a liba.

³⁸ Wë nöö di köndë de kai Jopa dë, a bi dë zuntu ku Lida ka Petuisi dë. Nöö di dee biibima a Jopa jei taa sô Petuisi dë a Lida, hën de puu tu womi manda go kai ën taa be a hesi ko a de.

³⁹ Nöö hën Petuisi hopo hën a go a di köndë. Nöö di a go dou, hën de tjëën go a di kamba a liba ka di dëdë dë. Di juu dë, hii dee pooti mujëë u di köndë manu u de dëdë, de tuu dë ala ta këë. Hën de tei dee peipei koosu tja ko lei Petuisi taa: “Luku dee soni aki di di mujëë mbei da u, di a bi dë ku u eti. Bumbuu sëmbë a bi dë e.”

⁴⁰ Nöö hën Petuisi taki da de taa be de kumutu a di kamba ufö. Hën de go. Hën a tjökö kini a goon begi Masa Gadu te a kaba. Hën a bia luku di dëdë. Hën a kai ën taa: “Tabita, hopo.”

Hën di mujëë jabi wojo gbolo. Hën di a si Petuisi, nöö hën a hopo sindo.

⁴¹ Nöö hën Petuisi tëndë maun panjëën hën a hopo ën taanpu a pë. Nöö hën a kai dee mujëë ku dee oto bakama u Masa Jesosi taa be de toona ko. Hën de ko. Hën a tei di mujëë hën a da de. Biga a toona ko libi baka.

⁴² Nöö fa di gaan soni pasa dë, hii sëmbë u di köndë jei, nöö hën wanlô hia sëmbë bendi ko a di së u Masa Jesosi.

⁴³ Hën Petuisi fika a Jopa dë wan pisiten ta libi a di wosu u Simon, wan sëmbë ta dëë mbeti kakisa ta sei.

¹ Di juu dë, i bi abi wan womi de ta kai Konelisi ta libi a di köndë de kai Sesalia. Nöö a dë di hedima u wan kulupu u dee Loomë köndë sodati de ta kai Italia Lö. ² Nöö di womi dë, a ta biibi Masa Gadu ta lesipeki ën, hën ku hii ën wosu dendu tuu. Hii fa an dë Isaëli sëmbe seei, ma a ta dini Masa Gaangadu ta begi ën hiniwanten. Nöö a ta libi bunu ku sëmbe ta puu dee penama a fuka. Sö wan sëmbe a bi dë e.

³ Nöö hën a dë te wan daka a wan didia kuma dii juu ten sö, hën Gadu lei ën wan soni a wan wojo limbo sunjan. A si wan basia u Masa Gadu Köndë ko nëen ko kai ën taa: “Womi Konelisi!”

⁴ Hën Konelisi ta luku di basia diin. A fëëë poi. Hën a piki ën taa: “Abii, Masa.”

Hën di basia taki dëen taa: “Womi, di fa i ta begi Masa Gadu ku di fa i ta heepi dee penama ta puu de a fuka, nöö Gadu si ën e. Nöö a ko piki i awaa.

⁵ “Nöö haika e. Wan sëmbe de kai Simon Petuisi dë a Jopa ala. ⁶ A ta libi a di wosu u wan womi de kai Simon, wan sëmbe ta dëë mbeti kakisa ta sei. Wosu fëen dë a ze bandja. Nöö i musu manda sëmbe go tei di womi dë tja ko da i.” ⁷ Sö di basia fan ku ën te a kaba, nöö hën a go.

Nöö hën Konelisi kai tu futuboi fëen ku wan futoou sodati. Nöö di sodati ta biibi Masa Gadu ta lesipeki ën tu. ⁸ Hën a konda da de dii sëmbe dë taa sö wan soni a si. Hën a manda de taa be de go a Jopa go tei Petuisi tja ko dëen.

Aki Gadu lei Petuisi wan

foondo soni.

⁹ Nöö hën dee sëmbe tei pasi hën de nango a Jopa.

Di ten dë, Petuisi dë a di sëmbe wosu a Jopa dë. Hën a dë tefa sonuati hën a subi go a di wosu liba u go begi Gadu. „Biga dee wosu u di köndë mbei paatapaata fii sa go sindo a de liba.”

¹⁰ Hën a dë te nöö hangi ko kisi ën, a ta luku u de seeka soni u njan dëen. Hën Gadu lei ën wan soni a wan wojo limbo sunjan. ¹¹ Biga a si kuma mundu jabi hooo, hën a si wan soni kumutu a liba ala ta ko kuma wan gaan koosu sö. De ta hoi ën a dee fö së buka fëen tuu ta sakëen ta ko a goonliba. ¹² Nöö di Petuisi luku a di gaan koosu dendu, hën a si hii pei mbeti, hii pei fou, ku dee soni ta hai ku bëë a goon, de tuu dë a di gaan koosu dë dendu.

¹³ Hën Petuisi jei wan töngö taki dëen taa: “Womi Petuisi, hopo. Kii dee soni aki nöö i njan.”

¹⁴ Hën a taa: “Wë nönö, Masa, ma sa njan dee lö soni dë e, kwetikweti. U a tjina u de. Ma njan de wan daka.”

¹⁵ Hën a toona taki dëen taa: “Nönö womi. Te Masa Gadu taa wan soni bunu u njan, nöö ja musu fia taa i a’ tjina fëen.”

¹⁶ Sö wan soni Petuisi si, nöö hën a si ën dii pasa baka na baka ufö di gaan koosu hai go a liba baka ka a bi kumutu. ¹⁷ Nöö hën Petuisi sai dë ta pakisei taa: “Maingë, andi di lö soni dë kë taki?”

Aki Petuisi go a Konelisi.

Nöö di juu dë dee sëmbe u Konelisi ko dou a di wosu. De bi ta lontu ta suku ën tefa de ko si ën. Nöö hën de sai dë taanputaanpu a di djai buka.

¹⁸ Hën de kai sëmbe te de piki. Hën de hakisi de taa: “Di sëmbe de kai Simon Petuisi, aki a ta dë nö?”

Hën de piki taki: “Aai, a dë aki.”

¹⁹ Wë nöö di juu dë, Petuisi dë a wosu liba ala eti ta pakisei di soni di a bi si dë. Hën di Akaa u Masa Gadu taki dëen taa: “Womi, haika. Dii womi dë leti a basu ala ta suku i. ²⁰ Nöö hopo saka go a goon. Nöö te de kai i fii go ku de, an dë fii buuja. Go ku de nöö, biga miseei manda de fu de ko kai i.”

²¹ Hën Petuisi hopo, hën a saka go a goon. Hën a go piki de taa: “Dee sëmbë o, di sëmbë un ta suku nöö hën disi e. Andi un bi kē?”

²² Hën de taa: “Wë wan sodati hedima de kai Konelisi, hën manda u taa fuu musu ko a i. A dë wan bumbuu sëmbë ta biibi Masa Gadu fëen Gadu. Biga hii dee Dju sëmbë fu ala ta kai bunu nē fëen. Nöö wan basia u Masa Gadu Köndë ko nëen ko taki dëen taa be a manda kai i fii ko nëen wosu be a jei andi i abi u taki dëen.”

²³ Nöö di Petuisi jei fa de fan dë, hën a kai de taa be de ko a wosu. Hën de ko a wosu.

Nöö hën de duumi dë tefa di mamate. Nöö hën de ku Petuisi, ku wanlō oto bakama u Masa Jesosi u Jopa dë, nöö hën de tei pasi u go a Sesalia.

²⁴ Dobooko fëen, hën de dou a Sesalia. Nöö Konelisi bi kai dee famii fëen ku wanlō mati fëen u de ko nëen, nöö hën de tuu ko sai dë ta luku Petuisi faa ko.

²⁵ Nöö di Petuisi ko dou, hën Konelisi go nëen go tjökō kini a goon nëen fesi ta lesipeki ën.

²⁶ Ma Petuisi tapëen, a taa: “Nönō mati, na du sō e. Hopo taanpu fii. Mi dë libisëmbë nöö leti kuma i seei.”

²⁷ Nöö di a fan ku ën sō, nöö hën a hopo. Hën de ta fan nango te de go denda a di kamba ka dee hia sëmbë dë, dee Konelisi bi kai ko dë.

Aki Petuisi ta fan ku dee sëmbë a Konelisi wosu.

²⁸ Nöö di Petuisi si de, hën a kai de te de piki, a taa: “Dee sëmbë aki o, unu seei sabi taa u Dju sëmbë abi wan wëti taa wa musu hulu oto sëmbë möön leki Dju sëmbë nöö. Wa musu denda a de wosu seei. Ma Masa Gadu lei mi taa ma musu a’ tjina fu hulu na wan oto sëmbë.

²⁹ “Nöö hën di un manda sëmbë ko kai mi, nöö ma niinga. Nöö hën mi ko wante. Wë di mi ko kaa, nöö hën mi hakisi unu taa andi da di soni mbei un kai mi?”

³⁰ Hën Konelisi piki ën taa: “Söö. Wë sō mi manda kai i tuu. Wë biga wan soni pasa ku mi. Nöö fö daka fëen disi di a pasa. A wan dii juu sapate kuma di juu aki mi bi dë a mi wosu aki ta begi Masa Gadu. Te u mi sabi hën mi si wan sëmbë a mi fesi. Dee koosu dë a di sëmbë sinkii tuu ta koti faja te wojo u mi an sa kai ku de.

³¹ “Nöö hën a kai mi: ‘Konelisi.’ Hën mi piki. A taa: ‘Dee begi i ta begi Masa Gaangadu ku dee soni i ta da dee pootima, nöö Masa Gadu si de e. ³² Nöö i musu manda sëmbë go a Jopa go kai wan sëmbë de ta kai Simon Petuisi tja ko da i. A dë a di wosu u wan womi ta dëe mbeti kakisa de kai Simon. Wosu fëen dë a di ze bandja. Nöö i musu manda sëmbë go kai ën da i.’ Sö di basia u Gadu Köndë taki da mi.

³³ “Hën i si mi manda sëmbë ko kai i wante. Nöö di mi kai i, i ko a mi, nöö hën da i du mi wan gaan bunu kaa. Nöö hën i si u ko makandi aki u ko jei hii dee soni dee Masa Gadu manda i fii taki da u. Nöö fa u ko aki, misikuma Gadu seei dë aki tu.” Sö Konelisi taki da Petuisi.

³⁴ Nöö hën Petuisi toona taki da de taa: “Aai, wë dee sëmbë, mi jei. Nöö awaa mi ko sabi taa Masa Gadu an ta luku fesi. A ta si hii sëmbë di wan fasi. ³⁵ Biga ee wan sëmbë i ta lesipeki ën ta libi bunu nëen wojo, nöö a o tei i ko sëmbë fëen kaa, lee i dë Isaëli sëmbë, ee ja dë Isaëli sëmbë.”

³⁶ “Wë nöö di bunu buka di Masa Gadu manda da u Isaëli sëmbë, hën da disi: Jesosi Keesitu hën da Masa u hii mundu. Nöö hën seeka di pasi da u fuu ku Masa Gadu sa toona ko fii baka.

³⁷⁻³⁸ “Nöö misikuma un bi jei fa soni bi pasa wi a Isaëli köndë. Di womi de kai Johanisi, hën ko ta konda di buka u Masa Gadu da sëmbë ta dopu de. Te wan pisi, hën Jesosi u di köndë de kai Nazalëti hën a ko a Johanisi ko dopu, nöö hën Gadu manda di Akaa fëen ko nëen liba. A dëen gaan kaakiti, nöö hën a seti di wooko fëen a Galilea te kisi hii Isaëli köndë tuu. A ta waka ta lontu a hii kamian ta kula sëmbë ta puu dee sëmbë a fuka dee dë a di didibi basu. Biga Masa Gadu bi dë ku ën.

³⁹ “Nöö fa u taki ën aki, u seei bi dë leti dë ta si dee soni a ta du a dee peipei köndë fuu dee Isaëli sëmbe, te dou ku di gaan köndë fuu de ta kai Jelusalen. Ku u seei wojo u si ën.

“Nöö hën u dë te wan daka, nöö hën dee sëmbe tei ën peka a lakpa pau kii.

⁴⁰ “Ma nöö a di u dii daka fëen, nöö hën Masa Gadu toona weki ën baka e, tja ko lei u.

⁴¹ Na hii sëmbe si ën, ma u wojo si ën biga Masa Gadu buta a fesi taa u musu si ën. Nöö di a toona weki baka, nöö u ku ën bi toona njan bebe makandi. ⁴² Nöö fa a hopo baka a dëdë dë, hën a taki da u taa u musu konda di buka fëen da lanti taa hën Masa Gadu buta faa kuutu a hii mundu liba, dëdë wan ku libi wan tuu.

⁴³ “Wë nöö gaanduwe hii dee fesiten tjabukama u Masa Gadu tuu bi ta taki soni fëen kaa taa sô wan Sëmbe o ko a di goonliba nöömö. Nöö di Sëmbe dë, ee i piki ën buka ko a di së fëen, nöö Masa Gadu an o hoi dee hogilibi fii a bëë möön e. A o da i paadon fu di i nama ku di Sëmbe dë ta kai ën në. Da sô a dë e, dee sëmbe.”

Aki di Akaa u Gadu ko

a dee sëmbe liba.

⁴⁴ Nöö Petuisi an kaba u fan seei, hën di Akaa u Gadu ko a hii dee sëmbe dë tuu liba, dee ta jei di buka.

⁴⁵ Nöö dee oto biibima u Masa Jesosi, dee Isaëli wan fu Jopa dee tja Petuisi ko dë, di de si taa di Akaa u Gadu ko a dee sëmbe dë liba, nöö a bigi da de te na soni. Biga de an bi sabi taa Masa Gadu o paati di Akaa fëen da oto sëmbe ee na Isaëli sëmbe i dë. ⁴⁶ Ma nöö hën de ko si dee sëmbe aki ta gafa Gadu ta taki oto pei tögö di dë an bi sabi, nöö hën de si taa di Akaa ko a de liba tuu.

⁴⁷ Nöö hën Petuisi taa: “Wë Masa Gadu manda di Akaa da dee sëmbe aki kaa, kumafa a bi mandëen da u seei. Na fuu dopu de wante nö?”

⁴⁸ Nöö hën a taki da dee oto biibima u Masa Jesosi dë taa be de dopu de wante a di në u Masa Jesosi Keesitu. Hën de dopu de te de kaba.

Nöö hën Konelisi ku dee otowan fëen tapa Petuisi taa be a fika ku de wantu daka ufö a go.

11

Aki Petuisi fan ku dee

Isaëli biibima.

¹ Hën de dë te wan pisi, nöö hën dee oto Tjabukama u Masa Jesosi ku dee oto biibima dee dë a Isaëli köndë ala ko jei taa sô dee sëmbe na u Isaëli ko piki di buka u Masa Gadu. Wë nöö di juu dë, dee biibima bi ta mëni taa ee wan sëmbe an ta hoi dee wëti u Isaëli te dou ku di maaka de ta koti a sinkii, nöö Gadu an o limbo fesi da i. Sô de ta mëni.

² Nöö hën di Petuisi ko dou a Jelusalen, hën dee sëmbe ko buta ku ën. ³ De taa: “Womi, faandi mbei i go a oto sëmbe wosu dee na Isaëli sëmbe? Dee sëmbe ala, de an koti di maaka a de sinkii da Masa Gadu wan daka, ma töku i go sindo njan ku de. Nöö ja du bunu.”

⁴ Di de taki sô, hën Petuisi tei di soni konda da de tefa a kaba, kumafa a bi pasa. ⁵ A taa: “Dee sëmbe aki, un haika e. Mi bi dë u mi a di köndë de kai Jopa ta begi Masa Gadu. Te wan pisi hën Gadu lei mi wan soni a wan wojo limbo sunjan. Mi si wan soni kumutu a liba kuma gaan koosu sô. De panjëen a dee fö së buka ta saka, hën a ta ko te a ko dou a mi fesi.

⁶ “Hën mi luku ën dendu diin. Hën mi si hii pei mbeti u goonliba ku fou ku dee soni ta waka ta hai ku bëë a goon tuu nëen dendu. ⁷ Hën mi jei wan sëmbe taki da mi taa: ‘Womi Petuisi, hopo kii dee soni aki njan.’

⁸ “Hën mi taa: ‘Wë nönö, Masa, ma sa njan dee lö soni dë, kwetikweti. U tjina. Ma njan de wan daka.’

⁹ “Hën di tögö toona taki da mi möön taa: ‘Wë nönö, womi. Te Masa Gadu taa wan soni bunu u njan, nöö ja musu fia ku ën taa an bunu.’

¹⁰ “Nöö sö mi si di soni nango ta ko a mi te dou dii pasi, ufö a toona hai go a liba baka.

¹¹ “Nöö di juu də seei, hën dii womi dou a di wosu ka mi bi də. Wan sëmbë fu Sesalia hën bi manda de ko a mi. ¹² Nöö hën di Akaa u Masa Gadu taki da mi taa be mi go ku de wante, ma musu buuja seei. Nöö hën mi ku de sikisi biibima u Masa Jesosi fu Jopa i si aki, sö u go ku de. Nöö hën u nango te u go dou a Sesalia a di wosu u di womi di bi manda kai mi.

¹³ “Nöö hën di womi taki da u taa a bi si wan basia u Masa Gadu Köndë taanputaanpu nëen wosu də. Hën di basia taki dëen taa a musu manda sëmbë go a Jopa go kai mi, Simon Petuisi, ko nëen. ¹⁴ Hën di basia taki da di womi taa, fa mi o ko nëen də, nöö mi o taki dëen fa Masa Gadu sa puu ën ku dee sëmbë fëen a bëe u dee hogi u de de bi du.

¹⁵ “Nöö di mi jei sö, nöö hën mi seti fan ku di womi ku dee sëmbë fëen, hën wantewante də di Akaa u Masa Gadu ko a de liba. Leti kumafa a bi ko a u a fesi, sö a ko a de liba tu.

¹⁶ “Nöö fa mi si di soni pasa ku dee sëmbë də, nöö mi mēni di soni Masa Jesosi bi taki da u taa: ‘Johanisi bi ta dopu unu ku wata, ma Masa Gadu o dopu unu ku di Akaa fëen.’

¹⁷ “Wë nöö fa i si mi si di soni pasa də, nöö ma a’ soni u taki möön. Masa Gadu ta du ën wooko. Biga a da dee oto köndë sëmbë di wan seei soni di a bi da u di u piki di buka u Masa Jesosi Keesitu. Wë nöö ma tjika u tapa Gadu a di soni di a ta du e.” Sö Petuisi piki dee sëmbë.

¹⁸ Nöö di dee sëmbë dee bi ta fia ku ën də jei sö kaa, nöö hën de kabuka pii awaa. Nöö hën de bia ko ta gafa Masa Gadu taa: “Ke baa, awaa u ko sabi taa na u Isaëli sëmbë wanwan Masa Gadu jabi pasi da e, ma a ta da hii sëmbë pasi u de disa dee hogilibi u de ko feni di libi u teego!”

Nöö sö wan gaan soni dee sëmbë də ko fusutan di ten də.

Aki ta taki u dee sëmbë u Masa Jesosi dee də na Antiokia.

¹⁹ Wë nöö kumafa u bi taki kaa taa di juu ten de bi kii Sitefani, nöö hën de toona ko ta sitaafu dee oto biibima u Masa Jesosi tee nöö hën dee biibima bi kule kumutu a Jelusalen paaja go a sëmēni oto köndë. So u de go te a dee longi köndë, kuma Finisia, kuma Sipuusi, te kisi di köndë de kai Antiokia. Nöö fa de go də, nöö de ta konda di buka u Masa Jesosi nöömö, ma Isaëli sëmbë wanwan de ta kondëen da.

²⁰ Ma nöö te wan pisi, hën wanlō biibima u Masa Jesosi fu Sipuusi köndë ku wan oto köndë de kai Sileni, hën de go na Antiokia go ta konda di buka da dee sëmbë na u Isaëli.

²¹ Nöö fa de ta du də, nöö Masa Gadu də ku de nëen te sëmēni hia sëmbë piki di buka bendi ko a di sē u Masa Jesosi.

²² Hën de də te wan pisi, nöö hën dee biibima u Masa Jesosi də a Jelusalen jei taa sö wan soni ko pasa a Antiokia. Nöö hën de manda Banabasi go haika.

²³ Nöö hën Banabasi go dou. Nöö di a go dou, hën a si taa Masa Gadu də ku dee sëmbë tuú, ta tja de ku di bunuhati fëen. Nöö hën a wai ku de te na soni. Hën a da de taanga taa: “Dee sëmbë aki, un musu fika a Masa Jesosi leiki nöömö ta biibi ën ku wan hati nango.”

²⁴ Wë nöö di Banabasi aki, a bi də wan bumbuu sëmbë seei ta biibi taanga a Masa Jesosi liba. Nöö a də ku telu a di Akaa u Masa Gadu leiki. Nöö fa a ko na Antiokia də, hën sëmēni oto sëmbë u di köndë möön bia ko a di sē u Masa Jesosi.

²⁵ Nöö hën de sai də te wan pisi, hën Banabasi kumutu a Antiokia go a Taasusi go suku Saulosu. ²⁶ Hën a go ta suku ën tefa a ko si ën, nöö hën hën ku ën toona ko na Antiokia baka. Nöö hën de tu womi fika wan hii jaa ku dee hia biibima naandë ta lei de dee soni u Masa Jesosi.

Nöö a Antiokia də, ala fosu sëmbë seti ta kai dee biibima u Masa Jesosi Keesitu sëmbë. De an bi ta kai de sö a fesi.

²⁷ Nöö di juu ten də, wanlō sëmbë dee ta kisi fan a Gadu, hën de kumutu a Jelusalen ko na Antiokia. ²⁸ Nöö wan u de de kai Agabusi, di Akaa u Gadu bi də nëen liba, hën a hopo

konda taa abiti möön nöö wan gaan hangi o ko. (Nöö sö a pasa tuu a di juu ten Kalaudio bi dë di Gaan Könu a Loomë.)

²⁹ Nöö di de jei sö kaa, hën dee biibima u Masa Jesosi taa de kë heepi dee otowan u de a Judea Köndë pasa di hangi. Nöö hën de pii möni te de kaba. Hiniwan u de da kumafa a sa da, hën de tja di möni ko mökisi. ³⁰ Hën de buta di möni a Banabasi ku Saulosu maun u de tjëen go da dee tiima u dee biibima u Masa Jesosi, dee ta dë a Jelusalen. Nöö hën de go.

12

Aki wan basia u Gaangadu köndë ko puu Petuisi a dunguwosu.

¹ Nöö di juu dë, wan oto Helodi bi ko dë könu, nöö a ta buuse dee sëmbë u Masa Jesosi tee na soni. Nöö hën a manda sëmbë go kisi so u de söötö a dunguwosu faa da de sitaafu a bakaten. ² Ma nöö di baaa u Johanisi de kai Jakobosi, hën di könu manda sëmbë kii ën ku së ufangi wantewante dë.

³ Nöö fa di könu du dë, nöö a suti seei da dee Dju sëmbë dee an ta biibi a Masa Jesosi. Nöö di a si taa a suti da de, hën a toona manda sëmbë go kisi Petuisi söötö a dunguwosu. (Nöö di juu dë, a bi dë di ten u di jaa di dee Dju sëmbë ta njan dee gaan daka u de de kai Pasika. Nöö a dee lö daka dë, de ta njan bëëë söndö sooda.)

⁴ Nöö hën de tja Petuisi go söötö a dunguwosu. Hën de kai teni-a-sikisi sodati fu de musu ko watji ën fu an musu kumutu. Hiniwan ten fö u de ta dë ku ën ta watji ën, te dee disi kumutu, otowan ko. Hën Könu Helodi taa: “Te dee daka u Pasika pasa kaa, nöö mi o tja Petuisi go a kuutu a hii lanti fesi, be de si fa mi o mandëen go kii.”

⁵ Nöö fa Petuisi dë a dunguwosu dë, nöö dee oto biibima u Masa Jesosi dë a wan kamian ta begi Masa Gaangadu dëen nöömö taangataanga seei.

⁶ Nöö hën de dë wan daka tefa ndeti, nöö kuma amanan sö de o tja Petuisi go a di kuutu. Hën Petuisi sai dë ta duumi. De bui ën ku tu sodati mökisi maun ku maun, dee oto sodati dë a dööbuka ta watji ën.

⁷ Te u Petuisi mëni, hën wan basia u Masa Gaangadu köndë ko a di kamba dë. Fa a ko dou, nöö hii di kamian ko limbo gbege kuma de sëndë faja nëen.

Hën di basia tuwë maun seki Petuisi weki. Hën a taki dëen taa: “Womi, hesi, hopo!” Hën Petuisi weki, hën dee këti bi dë nëen maun lusu wante kai a goon.

⁸ Hën di basia toona taki dëen taa: “Womi, hopo bisi dee koosu fii, nöö i tuusi i susu a i futu.” Hën a hopo bisi.

Hën di basia taa: “Söö. Tei di gaan koosu fii tapa i sinkii, nöö i ko boo go.”

⁹ Hën de go. Di basia dë nëen fesi, Petuisi dë a baka. Hën de ta waka nango u de kumutu a di dunguwosu. Ma Petuisi an sabi taa di basia dë tuutuu soni, a ninga taa soni a ta sunjan ku wojo limbo.

¹⁰ Hën de ko dou a di fosu lö u dee sodati. Hën de pasa. Hën de go dou a di u tu lö, hën de pasa. Hën de ta waka tefa de go dou a di gaan felu nëngë döö di i ta jabi fii ko kai a döö.

Nöö di de ko dou nëen, hën a jabi ën seei da de, hën de pasa kai a sitaati. Hën de ta waka langalanga te de go dou a wan kamian. Hën djee, Petuisi an si di basia möön. A go disëen a sitaati dë.

¹¹ Hën wante dë, hën Petuisi wojo ko limbo. Hën a taa: “Aaaa, mi saandi pasa awaa. Masa Gaangadu hën manda wan u dee basia fëen ko puu mi a Könu Helodi maun. Dee Dju sëmbë an o feni mi fu de du ku mi kumafa de kë möön.”

¹² Nöö di a sabi sö kaa, hën a pasa go dou a di wosu u Malia, di mama u Johanisi Maikusi, ka sëmëni sëmbë bi ko mökisi ta begi Masa Gaangadu dëen. ¹³ Hën a go naki di döö kökökökö.

Te wan pisi hën wan mujëe saafu de ta kai Looda ko u ko jabi di döo, ¹⁴hën a jei Petuisi tōngö. Hën a sabi taa hën. Ma nöö a wai te a fëekëtë u jabi di döo dëen. Hën a toona kule go taki da dee sëmbë taa: “Dee sëmbë o, Petuisi ko aki e! A dë leti a döobuka dë.”

¹⁵ Ma dee sëmbë dë a di wosu dendu an kë biibi. De taki da di mujëe mii taa: “Lëgëdë fii. Soni i ta mindi.”

Hën di mujëe mii toona taki taa: “Nönö, na lëgëdë. A sai dë tuu.” Hën de ta fia ku ën tee nöö hën de taa: “Na Petuisi i ta jei. Di akaa fëen, hën i ta jei dë taa hën.”

¹⁶ Di juu dë, Petuisi sai dë ta naki di döo nöömö, te nöö hën de ko jabi dëen awaa. Hën de ko si ën kädë.

Hën de taa: “Wooo maingë, di soni aki bigi da u. Petuisi tuu.”

¹⁷ Hën Petuisi tapa maun da de taa: “Wan fan taanga e, dee sëmbë.” Hën a konda da de fa Masa Gaangadu puu ën a di dunguwosu. Hën a taki da de taa de musu piki Jakobosi ku dee oto biibima u Masa Jesosi taa sö Gadu puu ën a dunguwosu. «Biga di juu dë wan baaa u Masa Jesosi de kai Jakobosi, hën ko dë wan fesima u dee biibima a Jelusalen.»

Nöö di Petuisi fan sö te a kaba, nöö hën a kumutu dë go tjubi.

¹⁸ Di dobooko fëen hën dee sodati dë a di dunguwosu ko fanjaan. Hati u de latja biga de an si Petuisi möön, nöö de an saandi pasa ku ën möönsö tu.

¹⁹ Nöö di Könu Helodi ko jei, hën a manda sëmbë u de go suku Petuisi. Hën de suku ën te de wei, de an si ën möönsö. Nöö hën di könu manda kai dee sodati dee bi ta watji Petuisi. Hën hën ku de kuutu di soni te de kaba, de an sabi fa u piki ën. Nöö hën di könu toona kai oto sodati u de ko kii dee di dë puu.

Sö Könu Helodi du tefa a kaba, nöö hën a kumutu a Judea go a Sesalia go tan wan pisiten.

Aki ta taki andi pasa ku

Könu Helodi.

²⁰ Wë nöö di juu dë, hën dee sëmbë fu di köndë de kai Tilusi ku di de kai Sidon, de ku Könu Helodi bi a’ soni te a bigi. Nöö hën dee sëmbë u de tu köndë dë fiti buka makandi u de go fan ku di könu be hati fëen kötö. Biga a di köndë u di könu dee sëmbë bi ta bai njanjan ta libi, hën mbei de kë toona ko bunu ku ën baka.

Nöö hën de waka te de ko dou a Könu Helodi köndë. Nöö hën de go mbei guwenti ku wan sëmbë de kai Balitusi. Hën bi dë wan futoou futuboi u di könu ta seeka soni dëen nëen wosu. Hën mbei de go mbei guwenti ku ën. Nöö bakaten bifö de o go a di könu.

²¹ Nöö hën de buta wan daka. Hën di di daka dou, hën di könu bisi dee könu bisi fëen tee a kaba. Hën a go sindo fëen nëen könu sutuu a hii sëmbë fesi. Hën a fan ku lanti.

²² Hën di a fan tefa a kaba, hën dee sëmbë dee haikëen dë bai taa: “Woolo maingë, di sëmbë di fan di fan aki, na libisëmbë möön e! Wan gadu hën fan di fan aki!”

²³ Nöö fa de bai dë, nöö a kai ku di könu seei. Hën wante dë hën wan basia u Masa Gaangadu Köndë tjökö maun nëen. Biga a tei di hei di Gadu nöö musu feni. Hën a buta bitju kisi ën a bëe ta njan mën tefa a kii ën piii. Sö wan soni pasa ku Könu Helodi fu di a hopo hënseei sö.

²⁴ Ma nöö di buka u Masa Gaangadu hën a dë ta paaja nango nöömö. Möönmöön sëmbë ta jei ën ta piki kädë.

²⁵ Nöö hën Banabasi ku Saulosu tja di möni di de bi pii naandë go da dee Jelusalen sëmbë tefa de kaba. Nöö hën de tei di kijoo de kai Johanisi Maikusi hën de toona go na Antiokia baka ka de bi kumutu.

13

Aki di Akaa u Gadu kai

Banabasi ku Saulosu.

¹ Nöo dee biibima u Masa Jesosi fu Antiokia, de abi wanlö sëmbë a de dendu ta kisi fan a Gadu, ku wanlö otowan ta lei sëmbë soni fu Masa Jesosi. Wan da Banabasi, ku wan baakama de kai Simion, ku wan de kai Lusua u Sileni köndë, ku wan de kai Manën. Hën ku Kõnu Helodi bi kiija a wan wosu. Ufö i abi Saulosu. Sö de feifi sëmbë bi dë a dee Antiokia biibima dendu ta heepi de.

² Nöo hën de dë te wan daka, hën de ko miti u begi Masa Gadu. De dë ta begi ën ta hopo ën në söndö njan. Te wan pisi nöo hën di Akaa u Gadu ko taki da de taa be de buta Banabasi ku Saulosu apaiti dëen faa manda de go a wan wooko.

³ Nöo hën de begi go dou söndö njan tefa de kaba. Nöo hën de tei Banabasi ku Saulosu hën de buta maun a de wëi de da di wooko tefa de kaba. Hën de manda de go.

Aki de dë a di paati de

kai Sipuusi.

⁴ Nöo fa di Akaa u Gadu kai Banabasi ku Saulosu a di wooko dë, nöo hën de go a wan köndë de kai Selusia. Hën de tei zeboto, hën de pasa go a di gaan paati de ta kai Sipuusi.

⁵ Hën de go tjökö a wan köndë u di paati de ta kai Salami.

Nöo hën de go a dee keikiwosu u dee Dju sëmbë u di köndë go konda di buka u Masa Gadu da de be de jei. Nöo fa de ta du dë, nöo di kijoo de kai Johanisi Maikusi bi dë ku de ta heepi de.

⁶ Nöo hën de kumutu dë. Hën de ta waka langalanga hii di paati ta konda di buka u Masa.

Te wan pisi hën de go dou a di oto së u di paati a wan köndë de ta kai Pafosi. Hën de go si wan tofuma de ta kai Baliesosi. Hën da Elimasi. A dë wan Dju sëmbë ta mbei hënseei kuma wan tjabukama u Masa Gadu, ma na tuu seei.

⁷ Nöo di tofuma aki bi nama ku di gaama u di paati. Hën de kai Seligiusi Paulosu. Nöo di gaama dë, a dë wan sëmbë abi bunu pakisei. Nöo fa de tu tjabukama u Masa Jesosi ko dë, nöo hën di gaama jei, hën a kai de taa be de ko nëen ko konda di buka u Masa Gadu dëen.

⁸ Nöo hën de go u go konda di buka dëen. Ma nöo hii fa de ta kondëen, di tofuma sai leti dë ta suku u poi di buka. An kë di gaama piki seei.

⁹ Nöo hën di Akaa u Masa Gadu ko hebi a Saulosu liba. (Hën seei da Paulosu e.) Nöo hën a luku di tofuma diin. ¹⁰ A taa: “Mi ku i miti aki tide, i didibi womi mii, ju felantima u hii bunu u mundu. I ta ganjan sëmbë ku dee kõni tofu fii di i abi tumisi. Faandi mbei i ta bia di buka u Masa Gadu ta mindi soni dëen?”

¹¹ “Wë Masa Gadu o seeka i. Wojo fii o booko, nöo joo tan wan pisiten möön bifö joo si soni ku di wojo fii dë möön.” Nöo fa Paulosu fan dë, hën wantewante di tofuma si wan bundji baakabaaka ko tapëen wojo, a fika a ta waka ta tuwë maun ta suku sëmbë fu de musu panjëen a maun tja.

¹² Nöo hii fa de du dë, di gaama sai leti dë ta luku. Hën di a si sö kaa, nöo a biibi awaa. Biga dee soni u Masa de bi taki dëen dë, de foondo ën.

Aki de tja di Buka ko a Antiokia u Pisidia Köndë.

¹³ Nöo hën Paulosu ku dee sëmbë fëen, hën de tei wan boto a Pafosi pasa go dou a di pisiwata de ta kai Panfilia a wan köndë fëen de kai Peliga. Nöo di de go dou dë, hën Johanisi Maikusi kumutu disa de toona go fëen a Jelusalen baka.

¹⁴ Hën de kumutu a Peliga pasa go a di pisiwata de ta kai Pisidia. Hën de go dou a wan köndë de kai Antiokia möön, ma disa dë fu Pisidia Köndë. Hën de dë tefa di saba daka, hën de go sindo a di keikiwosu u dee Isaëli sëmbë.

¹⁵ Di juu dë, dee keiki tiima ta lesi di Buku u Gadu da dee sëmbë ko dë kumafa de bi guwenti. De ta lesi a di pisi u dee wëti dee Mosesi bi kisi a Gadu ufö de toona ta lesi di u dee fesiten tjabukama tu.

Nöö baka u di dë, hën de manda sëmbë hakisi Paulosu ku Banabasi taa: “Dee sëmbë, fa un ko mökisi ku u aki, ee un a’ wan soni u taki di sa da u hati, nöö un tuwë ko boo jei.”

¹⁶ Nöö hën di de kai de sö kaa, hën Paulosu hopo taanpu a pë. Hën a seti ta fan ku de ta tuwë maun taa, “Dee sëmbë, mi da unu piimisi e, un dee Isaëli sëmbë kuma miseei ku un dee oto lö sëmbë dë aki tuu, hiniwan fuunu di ta biibi Masa Gadu ta lesipeki ën. Mi o fan wan fan ku unu aki nöö un haika bunu o.

¹⁷ “Wë kumafa un sabi kaa, di Gadu fuu di u ta dini aki, hën bi tei dee gaan sëmbë fuu u de ko hën sëmbë. De bi dë a Egepiti köndë, nöö hën a kiija de tefa de ko gaan hia sëmbë. Hën a puu de a di köndë dë ku di gaan kaakiti fëen tja go a di sabana. ¹⁸ Aluwasi fa de hogi seei ma a ta tai hati ta tja de a di sabana te dou hii föteni jaa. ¹⁹ Hën a ta heepi de ta feti da de te de wini hii dee sëbën pei sëmbë dee bi dë a di köndë de kai Kaana. A puu de dë, nöö hën a da dee gaan sëmbë fuu di köndë fu de libi nëen.

²⁰ “Nöö hën de libi ala te dou kuma föhöndö-ku-feifiteni jaa longi. Hii di ten dë, Gadu ta da de tiima ta heepi de. Nöö hën de dë tefa de pai Samueli, hën a ko dë wan tjabukama u Masa Gadu.

²¹ “Te wan pisi, hën dee gaan sëmbë fuu ko a Samueli, hën de begi ën taa be a da de wan könu u tii de. Hën Gadu da de Saulosu, di womi mii u di tata de kai Kisi, sëmbë u di lö u Benjamin. Hën Saulosu tii de föteni jaa longi.

²² “Hën Masa Gadu puu ën, hën a buta Dafiti ko könu nëen kamian. Nöö fa Dafiti sai dë, Gadu bi kai ën soni e. A taa:

Di womi mii u di tata de kai Isai,
fasi fëen ta kai ku mi a hii futu.

Hën o piki mi buka

ta du hii soni kumafa mi kë.

Sö Masa Gadu taki fu Dafiti.

²³ “Ma nöö Gadu bi paamusi taa a o manda wan Heepima da u dee Isaëli sëmbë faa puu u a hogi basu. Hën o dë wan bakamii u Dafiti. Nöö hën i si u dë te di ten u dë aki, hën di Heepima ko tuu. Hën da di bakamii u Dafiti de kai Jesosi.

²⁴ “Ma nöö bifö Jesosi ko, nöö Johanisi di Dopuma bi ko kaa, hën a ta bai basia ta konda da hii dee sëmbë u Isaëli köndë taa de musu disa di hogilibi u de bia ko tei dopu.

²⁵ “Nöö hën de dë te Johanisi dë fa u kaba di wooko fëen, hën a taki da de taa: ‘Andi un ninga? Un ninga taa di Heepima di Gadu bi paamusi taa a o ko, hën disi nö? Nönö, nëen disi eti e. Ma wan fëëë, a o ko a mi baka nöömö. Nöö te a ko, nöö a o hei möön mi gaanfa. Ma bumbuu tjika seei u sa lusu di susu fëen puu nëen futu.’ Sö Johanisi taki.

²⁶ “Wë nöö dee sëmbë u mi aki, un dee bakamii u Abahamu kuma mi seei, ku un dee oto sëmbë dee ta biibi Masa Gadu ta lesipeki ën aki, un tuu haika mi e. Di buka di Masa Gadu manda ko taa sö a sa puu sëmbë a hogi basu, nöö u wë a manda di buka da e.

²⁷ “Nöö dee oto sëmbë fuu a Jelusalen dë ku dee hedima fuu, de an bi sabi taa Masa Jesosi hën da di Heepima e. Fa de ta lesi dee pampia u dee fesiten tjabukama u Masa Gadu hiniwan saba dë seei, ma töku de an bi sabi ën. Nöö hën de du hogihogi ku ën leti kumafa dee tjabukama bi taki a fesi. ²⁸ Biga hii fa de an sa feni na wan föutu nëen fu de musu kii ën, ma töku de begi Pilati faa kii ën nöö.

²⁹ “Leti kumafa di Buku u Masa Gadu taki ën dë, nöö sö de du ku ën tefa de kaba këë, hën de puu ën a di lakpa pau tja go bei.

³⁰ “Ma Masa Gadu toona weki ën baka e, dee sëmbë. ³¹ Nöö hën dee bakama fëen toona si ën baka ku deseei wojo. A nango ta ko a de te dou sömëni daka. Hën ku dee lö sëmbë dë bi kumutu a Galilea ta waka ta lontu makandi te dou a Jelusalen. Nöö fa u dë aki, dee lö sëmbë dë fika ta konda dee soni fëen nöömö da u dee oto Isaëli sëmbë be u jei.

³² “Nöö hën awaa u seei ko a unu aki ko tja di bunu buka u Masa Gadu dë ko konda da unu ³³ taa dee soni dee a bi paamusi dee gaan sëmbë fuu, de ko pasa awaa da u dee bakamii u de. Biga Masa Gadu puu Jesosi a dëdë toona weki ën baka tuu.

“Wë wan sabi fa de bi taki a di Buku u Gadu nö? De taki ën a di u tu kanda u di Kanda Buku, taa:

Tide mi tja i ko buta a lanti fesi,
be de si taa ju da mi Mii, mi da i Tata.

Sö Gadu bi taki u di Heepima di o ko. ³⁴ Nöo a wanlö oto pisi u di Buku a taki u di fa a o weki ën puu a dëdë fu sinkii fëen an musu poi kaba a sösö. Biga a taa:

Dee gaan bunu dee mi bi paamusi Dafiti ku mi bunu hati,
mi o da unu de nöömö.

³⁵ Hën a taa:

Di Sëmbë fii di dë apaiti da i,
ja o disëen a dëdë köndë fu sinkii fëen poi kaba a sösö.

Könu Dafiti wë sikifi sö e. ³⁶ Ma nöo fa a taki ën dë, na hënseei a taki dë e. Nönö. Biga fa a bi sai dë, a bi ta libi ku dee oto sëmbë u di ten ala ta du dee soni Masa Gadu kë tefa juu fëen dou a dëdë. Hën de tjëen go bei a dee gaan sëmbë fëen bandja. Sinkii fëen sai dë tefa a poi kaba a sösö.

³⁷ “Ma di Sëmbë Masa Gadu bi weki puu a dëdë köndë u ta taki aki, sinkii fëen an bi poi möönsö e. Hën wë da di sëmbë Dafiti bi taki.

³⁸ “Nöo dee sëmbë u mi aki, un haika mi bunu. Fa mi ta fan ku unu aki, un musu fusutan mi. A Masa Jesosi di pasi jabi da u fu Masa Gadu an hoi u a bëe möön e. ³⁹ Dee wëti u kisi a Mosesi an sa mbei u ko limbo a Gadu wojo möönsö, biga de an sa puu u te dee hogilibi fuu an fika a u liba. Ma awaa a ko dë taa hiniwan sëmbë di ta biibi Masa Jesosi ta piki ën buka, nöo Gadu sa puu dee hogilibi fëen nëen liba. Boo taa hii dee soni di dee wëti an bi sa du da u, Masa Jesosi sa du da u fa u dë aki.

⁴⁰ “Nöo un musu mëni unu seei fu di soni an musu pasa ku unu di dee tjabukama u Gadu bi taki a fesi e. De bi taa:

⁴¹ Haika, dee sëmbë dë.

Fa un ta mbei tjö da di buka u Masa Gadu dë,
un ko luku wan soni aki di o toobi unu,
nöo un go kaba a sösö.

Biga di soni di mi o du a di ten fuunu aki,
nöo wan o biibi.

Ee sëmbë puu ën da unu seepi, wan o piki.

Sö dee fesiten tjabukama bi sikifi. Ma na sö a musu pasa ku unu e.” Sö Paulosu fan ku dee sëmbë tefa a kaba.

Aki ta lei fa sëmbë piki di Buka, ku fa de an piki.

⁴² Nöo di de kumutu a keiki, hën dee sëmbë hakisi Paulosu ku Banabasi taa te saba möön, nöo be de toona ko a de ko lei de di soni möön fini.

⁴³ Nöo hën de go. Nöo di de nango, hën wanlö hia Dju sëmbë ku wanlö otowan na Dju ma de ko ta begi Masa Gadu tu, hën de ko ta waka a Paulosu ku Banabasi baka.

Hën Paulosu ku Banabasi fan ku de. De da de hati taa fa de ta libi dë ta mëni Masa Gadu faa tja de ku di bunuhati fëen dë, nöo be de ta libi sö go dou.

⁴⁴ Hën de dë tefa saba daka möön. Nöo hën gaan së u di köndë hai ko makandi u ko haika di buka u Masa Gadu.

⁴⁵ Ma nöo fa dee oto Dju sëmbë u di köndë ko si fa dee hia sëmbë ta haika di buka, nöo hën de ko ta haun seei. Hën de sai dë ta fia ku Paulosu ta kosi ën.

⁴⁶ Ma Paulosu ku Banabasi an fëen seei. Hën de taki da de taa: “A bi fiti fuu konda da unu Isaëli sëmbë fosu di buka u Masa Gadu. Ma di wan këen hën un buta unu seei sösö fasi te wan sa feni di libi u teego, wë nöo woo disa unu go a dee oto köndë sëmbë na u Isaëli e.

⁴⁷ “Biga Masa Gadu fan ku u kaa, a taa:

Mi buta unu kuma wan lampu faja
u limbo di pasi da dee oto köndë sëmbë,

be hii pei sēmbē u goonliba feni di heepi u Gadu.”

Nöo sö Paulosu taki da de te a kaba.

⁴⁸ Nöo di dee oto köndē sēmbē na u Isaēli jei fa a fan, nöo hēn de wai. Hēn de ko ta hei di buka u Masa Gadu taa a dē wan bumbuu buka. Nöo hēn dee sēmbē dee a kai da u de feni di libi u teego, hēn de piki bendi ko a di sē u Masa Jesosi.

⁴⁹ Nöo baka u di dē, hēn di buka u Masa paaja a hii dee köndēköndē u di pisiwata dē.

⁵⁰ Nöo hēn dee Dju sēmbē hati boonu, hēn de hopo go a dee hedima ku wanlō nēbai mujē u di köndē, dee ko ta biibi Masa Gadu. Nöo hēn de taki da de taa dee sēmbē dee ta tja di buka dē, na bumbuu sēmbē de dē.

Nöo hēn dee hedima ku dee oto sēmbē dē piki, hēn de buta ku dee Tjabukama u Masa Jesosi jaka puu a di pisiwata dē.

⁵¹ Nöo hēn di de jaka de sö kaa, hēn Paulosu ku Banabasi naki dee susu u de puu di sandu u di köndē tuwē disa dē da de, fu dee sēmbē u di köndē si taa ee Masa Gadu o sitaafu di köndē dē, nöo na de mbei möön. Biga de konda di Buka fēen da de kaa. Nöo hēn de go u de. Hēn de pasa go dou a wan köndē de ta kai Ikonium.

⁵² Nöo dee biibima u Masa Jesosi dee fika a di pisiwata dē, nöo de dē ku wai seei. Biga di Akaa u Masa Gadu ta wooko a de liba.

14

Aki Paulosu ku Banabasi dē

a Ikonium.

¹ Nöo kumafa u taki dē, Paulosu ku Banabasi bi go a di köndē de kai Ikonium. Nöo hēn de go a di Dju keikiwosu kumafa de bi guwenti. Hēn de go konda di buka u Masa Jesosi da de. Nöo fa de kondēen tjika dē, hēn sōmēni sēmbē ko piki di buka bendi ko a di sē u Masa Jesosi, Dju sēmbē ku na Dju sēmbē tuu.

² Ma wanlō Dju sēmbē dē a di köndē tu, de an kē piki di buka. Nöo de ta poi dee biibima u Masa Jesosi da dee oto sēmbē u di köndē dee an dē Dju sēmbē.

³ Ma nöo fa dee sēmbē ta du ku de dē seei, ma töku Paulosu ku Banabasi fika a di köndē dē longi ta konda di buka söndō fēē. De ta taki da de nöömō taa Masa Jesosi an ta libi ku u ku di fuu libi, ma a ta libi ku u ku di fēen bunuhati. Nöo hēn Masa Gadu nama ku de, a da de kaakiti u de du peipei soni, foombofoombo wan, be sēmbē sabi taa fa de ta konda di buka dē nöo tuutuu soni de ta taki.

⁴ Nöo hēn de dē te nöo hēn dee sēmbē u di köndē ko paati a tu. Hafu dē a di sē u dee Dju sēmbē, hafu u de dē a di sē u dee Tjabukama.

⁵ Nöo hēn dee Dju sēmbē ku dee otowan na bi kē di buka, ku dee hedima u de, de tuu fiti buka taki taa de o buta ku dee Tjabukama naki de ku sitonu kii.

⁶ Ma nöo hēn di dee Tjabukama jei sö, nöo hēn de kule kumutu dē go. Hēn de ta waka ta lontu a dee köndēköndē u di pisiwata de kai Likonia dē, kuma Lisita ku Deebi. A hii di pisiwata dē tuu de ta waka ta lontu, ⁷ ta konda di bunu buka u Masa Jesosi nöömō da sēmbē.

A di pisi aki de kai Paulosu ku Banabasi gadu.

⁸ Nöo a di köndē de kai Lisita dē, nöo wan lan womi bi sai dē. Sōseei de pai ēn, an hopo waka wan daka a goonliba. ⁹ Hēn a dē sindosindo ta haika di fan u Paulosu. Te wan pisi hēn Paulosu bia luku ēn diin, nöo hēn a si taa a abi biibi tjika fu Gadu sa kulēen be a ko bunu wante.

¹⁰ Hēn a bai taa: “Womi, hopo taanpu a pē!” Hēn a hopo vu taanpu, hēn a ko ta waka ta lomboto. A ko bunu gbege.

¹¹ Wē nöo dee sēmbē u di köndē dē an sabi Masa Gadu. De abi wanlō oto gadu u de de ta begi. Nöo fa de si di soni Paulosu du dē, nöo hēn de ko ta bai a di Likonia tōngō u de taa: “Dee sēmbē aki eee, dee gadu fuu bia ko libisēmbē saka ko a u ooo!”

¹² Nöo hën de seti ta kai Banabasi Jupitë. Hën da di hedima u dee gadu u de. Nöo Paulosu de ta kai Mekui, biga hën da di basia u dee gadu u de. Biga Paulosu hën ta fan möön di otowan.

¹³ Nöo di gaduwosu u di gadu u de de kai Jupitë dë leti a wan së u di köndë. Nöo hën di basi fëen jei di dee sëmbë ta bai taa sö Jupitë ko, hën a go tei wanlö kau ku wanlö hia folo tja ko buta a di nëngë dööbuka u di köndë. Hën ku hii dee sëmbë u di köndë o kii dee mbeti dë tjuma tuwë da Paulosu ku Banabasi kumafa de ta tuwë njanjan da dee gadu u de.

¹⁴ Te wan pisi, nöo hën Banabasi ku Paulosu ko jei taa sö wan soni de o du. Nöo a hogi a de tee de tënë de koosu kule go a dee sëmbë mindi ¹⁵ ta bai taa: “Dee sëmbë aki, andi u ta du aki eee! Un disa ooo, gaantangi un disa! U seei da sösö sinkii sëmbë kuma unu tu! Ma u ta tja wan bunu buka ko da unu taa be un disa dee sösö soni un ta begi aki, nöo un bia ko ta begi di libilibi Gadu di mbei hii soni, wata ku tela, goon ku liba, fou ku mbeti ku libisëmbë, hii soni a mbei. Nöo hën fuun biibi e.

¹⁶ “Nöo a fesi Gadu bi disa sëmbë fu de ta libi u de kumafa de kë. ¹⁷ Ma tökuseei a bi seti dee soni fëen buta fu sëmbë musu si sabi taa wan bunuhati Gadu dë nöömö. Nöo wan si ën nö? Biga te juu dou, a ta da unu tjuba. Te juu dou, a ta mbei dee soni i paandi göö fuun ta feni soni u njan. Un dë ku wai. „Da a dë taa un musu sabi taa di lö Gadu dë hën da di tuutuu Gadu u mundu.”

¹⁸ Ma fa Paulosu ta taki dë seei, ma ku gaan möiti ufö hën u Banabasi tapa dee sëmbë fu de an kii dee mbeti da de.

¹⁹ Hën de dë te wan pisi, nöo hën wanlö Dju sëmbë kumutu a di köndë de kai Antiokia u Pisidia Köndë naandë, ku di oto köndë de kai Ikonium, „ka de Paulosu bi go a fesi,„ hën de go dou a Lisita. Hën de ko ta fan ku dee sëmbë u di köndë ta poi dee Tjabukama u Masa Jesosi da de, tefa dee sëmbë tuu disa Paulosu ku Banabasi djee bia ko ta buuse de. Hën de naki Paulosu ku sitonu tee wan pisi, de ninga taa a dëdë. Nöo hën de hai ën gulululu a goon tja go tuwë a bandja së u di köndë.

²⁰ Nöo hën dee biibima fu di köndë ko taanpu lontu ën. Hën a weki. Hën a hopo toona go a di köndë baka.

Di dobooko fëen, hën hën ku Banabasi kumutu dë pasa go a di köndë de kai Dee bi.

Aki de Paulosu toona go

a Antiokia.

²¹ Hën di de go dou a Dee bi, hën de ta konda di bunu buka u Masa Jesosi da dee sëmbë u di köndë dë tee wanlö hia sëmbë piki di buka bendi ko a di së u Masa Jesosi. Nöo hën de kumutu dë, hën de bia toona go a dee köndëköndë ka de bi waka kaa. De go a Lisita, Ikonium, ku Antiokia u Pisidia Köndë.

²² Nöo fa de ta waka nango dë, nöo de ta da dee biibima u Masa Jesosi taanga taa de musu tai hati ta biibi a Masa Jesosi nöömö. De ta taki da de taa: “Sö nöo a dë e, dee sëmbë. Ee wan sëmbë i kë dë a di Tii u Gadu dendu ku telu, nöo i o tja hia sitaafu a goonliba aki.”

²³ Nöo a hiniwan u dee keiki ka de Paulosu ta waka, de ta buta tiima. Nöo fa de ta buta de dë, nöo de ta du ën ku begi seei te de an ta njan. De ta begi da de ta buta de a Gadu maun fu di nëen de ta biibi.

²⁴ Nöo hën Paulosu ku Banabasi kumutu a di pisiwata u Pisidia dë pasa go dou a di pisiwata de kai Panfilia baka. ²⁵ Hën de toona go a Peliga. De go konda di buka u Masa Jesosi da dee sëmbë u di köndë dë te de kaba, nöo hën de kumutu dë. Hën de go a wan köndë de kai Atalia „di dë a di ze bandja,„ ²⁶ Hën de go subi a boto. Nöo hën de pasa go dou a Antiokia di u Silia Köndë baka, ka de bi kumutu. Naandë dee sëmbë bi buta de a Gadu maun faa musu tja de ku di bunuhati fëen ta heepi de a di wooko. Nöo di di wooko kaba ufö, hën mbei de toona go ka de bi kumutu.

²⁷ Nöo di de ko dou a Antiokia dë, hën de kai hii dee biibima u Masa Jesosi tuu u de musu ko mökisi be de jei unfa de bi waka. Nöo di de ko, hën de konda hii dee soni Masa

Gadu bi du a de liba, fa a jabi di pasi da dee oto sēmbē dee na Isaēli sēmbē u de sa ko biibi a Masa Jesosi liba tu.

²⁸ Nöo hēn de fika wan hii pisiten ku dee biibima u Masa Jesosi na Antiokia naandē.

15

Aki i ko a Antiokia.

¹ Nöo di juu dē wanlō sēmbē kumutu a Judea Köndē „ko a Antiokia, ka Paulosu ku Banabasi dē”. Hēn de tja wan lei ko ta lei dee sēmbē fu Masa Jesosi taa ee ja koti i sinkii buta di maaka u Isaēli, nöo ja o feni di heepi u Gadu. Biga sö Gadu da Mosesi di wēti dē faa da dee sēmbē u Gadu. Sö de taki.

² Ma di Paulosu ku Banabasi ko jei taa sö de ta lei, hēn de ta fia ku de ta taki da de taa di soni an dē sö. „Biga ee i ko ta biibi a Masa Jesosi liba kaa, nöo an dē fanöudu fii musu hoi dee peipei wēti u Isaēli ufō Gadu o limbo fesi da i.”

Nöo hēn di fia ko wan gaan soni. Te wan pisi hēn de ko si taa di taki musu koti. Hēn de puu sēmbē u de manda go a Jelusalen go piki dee Gaan Tjabukama u Masa Jesosi ku dee oto tiima u keiki taki sö wan soni. Nöo unfa de musu du ku sö wan taki?

Nöo Paulosu ku Banabasi ku wanlō oto biibima fu Antiokia dē, nöo de da dee sēmbē de puu fu go jei di taki da de.

³ Hēn dee oto biibima u Masa Jesosi u di köndē tja de go buta a pasi. Hēn de go. Nöo di de nango, hēn de ta latja Finisia ku Samalia ta pasa. Nöo de ta piki dee Isaēli biibima a dee köndēköndē u dee pisiwata dē taa dee sēmbē na u Isaēli ko ta piki di buka awaa. Nöo di dee oto sēmbē u Masa Jesosi jei sö kaa, nöo de ta wai seei.

Aki de hoi wan gaan kuutu

a Jelusalen.

⁴ Nöo hēn de ko dou a Jelusalen. Nöo di de dou, hēn dee Gaan Tjabukama u Masa Jesosi, ku dee tiima u keiki, ku hii dee oto biibima u Masa Jesosi u Jelusalen tuu wai ku de. Hēn de sindo kai kuutu. Hēn de Paulosu konda da de hii dee soni dee bi pasa, kumafa Masa Gadu bi wooko a de liba di de bi ta tja di buka fēen ta konda.

⁵ Ma nöo i bi abi wanlō Faliseima a dee biibima dendu dē. Nöo di de jei taa sēmbē dee na u Isaēli sēmbē ko ta biibi Masa Jesosi, nöo hēn de hopo. Hēn de taa: “Fa dee oto köndē sēmbē ta ko ta biibi dē, nöo de musu koti di maaka a de sinkii e, ta hoi dee wēti u kisi a Mosesi. A musu dē sö nöömö. De musu abi sēmbē ta buta ku de be de hoi dee wēti dē.” Sö dee Faliseima taki.

⁶ Nöo di de fan sö te de kaba, nöo hēn dee Gaan Tjabukama ku dee tiima u keiki toona kai kuutu baka fu de taki di soni u dee Isaēli wēti, ee a dē u de disa de, nöo de disa. Ee a dē u de hoi de, nöo de hoi.

⁷ Nöo hēn de ta kuutu di soni nango ta ko tee, nöo hēn Petuisi hopo. Hēn a fan ku de. A taa: “Un dee sēmbē u mi aki, an dē u mi piki unu möön di fa Masa Gadu bi kai mi apaiti fu mi musu go konda di bunu buka fēen da wanlō oto köndē sēmbē na u Isaēli, be de ko ta biibi a Masa Jesosi liba.

⁸ “Nöo fa mi bi go dē, hēn mi konda di buka da dee sēmbē. Nöo Masa Gadu sabi hii sēmbē hatiböö. A si taa de ko ta biibi ēn tuutuu, hēn a tei di Akaa fēen hēn a da de kumafa a bi da u ēn a fesi. Nöo fa a da de di Akaa fēen dē, hēn da a tei de kaa. „An dē taa de hoi dee wēti u Mosesi möönsö ufō a tei de.”

⁹ “Nöo fa dee sēmbē sai dē, Masa Gadu ta luku u ku de tuu ku di wan wojo sabi taa fa u bi biibi ēn a fesi, nöo sö nöo de ko ta biibi ēn tu. Nöo hēn a da de wan njunjun limbo hati kumafa a bi da u kaa. ¹⁰ Nöo hēn un ko ta taki taa de musu hoi dee Isaēli wēti fuu. Wē neēn da pooba un ta pooba Gadu nö? Wē biga dee gaan sēmbē fuu a bi da dee wēti u hoi, nöo hēn wē de an bi sa hoi de. Nöo söseei tu, u dee bakawan aki bi ta biinga u hoi de te u wei. Nöo hēn un kē ko da dee njunjun biibima u Masa Jesosi dee wēti dē fu de hoi. Kwetikweti. Ma dē neēn e.

¹¹ “Biga fa u ko a biibi aki, u sabi taa Masa Jesosi Keesitu hën nöö sa mbei u feni di heepi u Gadu. Na di hoi u ta hoi wëti, nëen o tja u pasa, ma Jesosi Keesitu nöö sa tja u ku hën bunuhati.

“Nöö söseei a dë ku dee sëmbë dee na Isaëli sëmbë tu. An dë u de hoi dee wëti ufö Gadu sa heepi de e.” Sö Petuisi taki da de.

¹² Nöö baka fëen, hën Banabasi ku Paulosu konda da de fa Masa Gadu bi ta wooko a de liba di de bi go a dee sëmbë na u Isaëli. A bi du sëmëni foombofoombo soni kuma maaka, u de sa si taa Gadu buka de ta tja tuu. Nöö fa de ta fan dë, hën dee hia sëmbë naandë ko dë pii ta haika.

¹³ Nöö di de fan tefa de kaba, hën Jakobosi „di da wan u dee gaan tiima”, hën a tei. A taa: “Un dee sëmbë u mi aki, un haika mi. ¹⁴ Wë u jei fa Petuisi fan dë kaa. A konda da u fa Masa Gadu seti pii sëmbë a dee sëmbë na u Isaëli sëmbë dendu u de ko sëmbë fëen. ¹⁵ Nöö fa a fan dë, a kai ku dee soni Masa Gadu bi buta dee fesiten tjabukama u de taki, taa:

¹⁶ Te wan pisi möön, nöö mi o toona ko a unu e.

Nöö mi o ko seeka dee bakamii u Könu Dafiti.

Biga de kaba a sösö

kuma te wan wosu booko ja abi ën möön.

Sö di lö u Könu Dafiti kaba a sösö tjika.

Ma mi o toona hopo ën baka e,

be a ko kumafa a bi dë.

¹⁷ Nöö fa mi o du ën dë,

nöö dee oto sëmbë u goonliba o si,

nöö de o suku u de ko sëmbë u mi tu.

Dee oto köndë sëmbë na u Isaëli,

dee mi tei u ko sëmbë u mi,

de tuu o suku di pasi fu de sa ko a mi.

¹⁸ Sö Masa Gadu bi taki.

Di Sëmbë di ta mbei sëmbë ko sabi dee soni

dee a bi buta gaanduwe a fesi faa du,

hën wë taki sö e.

Sö di tjabukama bi sikifi, dee sëmbë.

¹⁹ “Wë nöö fa mi wegi di soni luku te kaba aki, nöö ma si kuma u musu toobi dee oto köndë sëmbë e, dee ko ta biibi Masa Gadu dë, fu de musu ta hoi dee wëti fuu Isaëli sëmbë.

²⁰ Ma un boo mbei wan pampia manda piki de taa:

Be de an njan njanjan di dee oto sëmbë ta tuwë da dee gadu u de.

De an musu libi fanafiti a di së u manu ku mujëë.

De an musu njan wan mbeti di dëdë sitaafu dëdë, buuu an kumutu nëen sinkii.

De an musu njan soni buuu.

„Dee disi, de da wëti de sa hoi, ma wan boo toobi de fu de hoi dee oto wëti u Isaëli.”

²¹ “Nöö ee de kë sabi soni möön fu dee wëti dee u kisi a Mosesi, nöö be de go a dee leima fuu go lei. Biga de ta taki soni u dee wëti dë a hii dee köndëköndë tuu, ka Isaëli keikiwosu dë. Gaanduwe de bi dë ku ën a fesi kaa te tide, hiniwan saba sëmbë ta dë a dee keikiwosu fuu ta lesi dee wëti ta puu da sëmbë u de musu sabi. Nöö ala fu de go ee de kë sabi de.”

Aki de mbei wan biifi manda

go na Antiokia.

²² Nöö di Jakobosi fan sö te a kaba, nöö hën dee Gaan Tjabukama u Masa Jesosi, ku dee tiima u keiki, ku dee oto biibima u Masa Jesosi tuu mökisi, de feni taa a taki bunu. Hën de taa a fiti fu de tei wantu fesima a de dendu manda go na Antiokia ku Banabasi ku Paulosu, „go piki de unfä de kuutu buta”.

Nöö hën de tei tu sëmbë dee dë fesima u de. Wan u de da Judasi, hënseei de ta kai Basabasi. Di otowan de kai Silasi.

²³ Hën de mbei wan pampia fu de manda go da dee biibima u Antiokia taa:

U dee Tjabukama u Masa Jesosi, ku dee oto tiima u keiki, dee sëmbë fuunu a Jelusalen aki, u ta mbei di pampia aki manda da un dee sëmbë na u Isaëli ta biibi Masa Jesosi na Antiokia, ku dee oto köndë u Silia, ku dee köndë u Silisia tuu. „U ta manda gaan odi da unu taa u dë.”

²⁴ Nöö u jei taa wanlö sëmbë fuu ko a unu dë ko ta toobi unu ku di lei u de „taa un musu koti sinkii buta di maaka u Isaëli ufö Gadu o limbo fesi da unu.” Fa de tja di lei ko a unu dë, nöö a mbei un ko ta pakisei fasifasi te nöö wan saandi fuun tei. Wë dee soni de taki dë, na u manda de e, fu de fan sö ku unu.

²⁵ Nöö di u jei sö kaa, nöö hën u ko fiti buka puu wantu sëmbë a u dendu aki manda ko piki unu unfa u si di soni. Nöö ku de tu lobi mati fuu, Banabasi ku Paulosu, ku de dee sëmbë fuu o waka.

²⁶ Wë un sabi Banabasi ku Paulosu kaa fa de dë, dee sëmbë. De dë wanlö sëmbë ta sei de hedi fu di në u Masa Jesosi Keesitu musu paaja. ²⁷ Nöö dee otowan u ta manda da unu aki, de da Judasi ku Silasi. Nöö de da kotoigima u di soni di u ta sikifi manda da unu aki taa u taki sö.

²⁸ Nöö a di së u di soni di ta toobi unu dë, nöö di Akaa u Masa Gadu ku u seei tu feni ën taa a bunu fu wa buta oto wëti da unu möönsö möön leki dee fanöudu wan u ta kai da unu aki taa:

²⁹ Be wan njan dee soni de ta tuwë da dee gadu u de.

Na be un njan soni buuu.

Na be un njan wan mbeti buuu an kumutu nëen sinkii.

Na be un libi fanafiti a di së u manu ku mujëë.

Ee un hoi de fö wëti aki, nöö woon du bunu. Hën nöö u kë taki da unu. U ta manda gaan odi da unu.

³⁰ Nöö di de mbei di biifi te de kaba, hën de manda dee sëmbë go. Hën de go dou na Antiokia. Hën de kai dee biibima u Masa Jesosi tuu ko makandi, nöö hën de da de di pampia di dee hedima a Jelusalen bi mbei da de.

³¹ Nöö di dee sëmbë lesi di biifi te de kaba, hën de wai. A da de hati seei. „Biga de si taa an dë u de buta deseei a dee hia Isaëli wëti basu.”

³²⁻³³ Nöö Judasi ku Silasi seei bi dë sëmbë ta kisi fan a Masa Gadu da sëmbë. Hën de fika na Antiokia dë wan hii pisiten ta fan ku dee sëmbë u Masa Jesosi, ta da de taanga u de tai hati ta hoi a di biibi nöömö.

Nöö di de o toona go a Jelusalen baka a dee sëmbë dee bi manda de ko, nöö hën dee biibima u Masa Jesosi tja de go buta a pasi ku kötö hati. [³⁴ Ma Silasi kai pakisei taa an o go möön, a o fika na Antiokia ufö.]

³⁵ Nöö Paulosu ku Banabasi fika dë tu. Nöö de ku wanlö hia oto sëmbë ta konda di buka nöömö, ta lei dee sëmbë u di köndë soni u Masa Jesosi.

Aki Paulosu ku Banabasi paati.

³⁶ Hën de dë te wan pisi, hën Paulosu taki da Banabasi taa: “Mati, un boo toona go ka u bi ta konda di buka, go haika dee sëmbë fuu a dee köndëköndë luku fa de ta du.”

³⁷ Nöö di a taki sö, hën Banabasi taa a kë toona tja Johanisi Maikusi go ku de tu. ³⁸ Ma Paulosu an kë faa musu go. Wë biga a bi disa de a Panfilia köndë kaa, an bi kë dë ku de a di wooko möön, hën mbei Paulosu an kë faa go.

³⁹ Nöö hën di soni ko wan gaan fia da de te de paaja. Banabasi tei Maikusi hën de subi a boto hën de go a Sipuusi.

⁴⁰ Nöö Paulosu kai Silasi fëen ku ën waka. Nöö di de o go, hën dee sëmbë u de a Antiokia, de begi Masa Gadu da de faa tja de ku ën bunuhati. Nöö di de begi sö tefa de kaba, nöö

hën de go. ⁴¹ Hën de waka a dee pisiwata u Silia ku Silisia. Nöö fa de ta waka nango dë, Paulosu ta fan ku dee biibima fu Masa Jesosi dee ta ko makandi a dee peipei köndë ta da de taanga.

16

A di pisi aki Timoteo seti

wooko ku de.

¹ Nöö hën Paulosu ku Silasi ta waka te de go dou a dee köndë de kai Deebe ku Lisita, ka Paulosu ku Banabasi bi konda di Buka kaa. Nöö hën de go si wan biibima u Masa Jesosi dë de kai Timoteo. Hën mama da Isaëli sëmbë, nöö hënseei ta biibi Masa Jesosi tu. Ma hën tata an dë Isaëli sëmbë, a dë wan Giiki sëmbë. ² Nöö fa Timoteo sai dë, a abi bunu në a dee otowan feën ta biibi Masa Jesosi a Lisita ku di oto köndë de kai Ikonium, de tuu ta gafëen fa a ta libi.

³ Nöö di hën ku de Paulosu ko miti, hën Paulosu kë faa musu go ku de. Hën a mandëen fu de koti di maaka nëen sinkii kumafa Dju sëmbë ta koti. Wë nöö di soni mbei a mandëen, fu di an kë Timoteo musu abi hogi në a dee Dju sëmbë a dee köndë dë. Biga de tuu sabi taa hën tata da Giiki sëmbë, nöö an bi koti di maaka.

⁴ Nöö hën de ta waka nango a dee köndëköndë. Nöö hii fa de nango dë, nöö di buka di dee Gaan Tjabukama u Masa Jesosi ku dee oto tiima u keiki a Jelusalen bi da de, hën de ta tja go da dee biibima fu de musu jei, be de hoi di taki kumafa de bi kuutu buta.

⁵ Nöö fa de ta du dë, nöö a ta heepi dee sëmbë u Masa Jesosi gaanfa, dee ta miti makandi a dee köndëköndë. Biga de ta kisi kaakiti nango fesi seei a di biibi, nöö hiniwan daka möön hia sëmbë ta piki di buka ta ko ta nama ku de.

Aki Paulosu si wan sëmbë u Masadonia a wan

wojolimbo sunjan.

⁶ Nöö di ten dë, de Paulosu bi kë go a di pisiwata de kai Asia go konda di buka. Ma nöö hën di Akaa u Masa Gaangadu bai de taa de an musu go ala. Nöö di a bai de sö kaa, hën de bia latja di pisiwata de kai Fiigia kisi Galasia.

⁷ Nöö di de ko zuntu ku di pisiwata u Misië, hën de ta suku unfa de sa du go dou a Bitinia köndë, ma di Akaa u Masa Jesosi toona tapa de möön fu de an go ala.

⁸ Nöö hën de go a oto köndë. De latja Misië kisi di köndë de kai Toasi.

⁹ Te wan ndeti, hën Paulosu si wan soni a wan wojolimbo sunjan. A si wan womi u wan pisiwata de kai Masadonia ko taanpu nëen fesi ta kai ën taa: “Gaantangi, aba ko a di së fuu aki ko heepi u baa.”

¹⁰ Nöö di Paulosu si di soni, nöö hën u ta seeka fuu go wante. Biga u sabi taa Masa Gaangadu hën ta manda u fuu go konda di bunu buka feën da dee sëmbë fu Masadonia.

Aki wan mujëe de kai Lidia

ko a di biibi.

¹¹ Hën u kumutu a Toasi waka tololoo ku sipi go dou a di köndë de kai Samotaake. Hën u duumi. Tefa di mamate hën u go nama a di köndë de kai Niapolisi.

¹² Hën u kumutu a di sipi. Hën u waka a futu go dou a di köndë de kai Filipi. Hën da di gaan nëbai köndë u di së pisi u Masadonia ala, ma dee Loomë köndë sëmbë de ta libi nëen ta tii ën. Hën u tan sëmëni daka ala.

¹³ Tefa di saba dou, hën u kumutu a di köndë go dë a wan lio bandja ka u sa’ taa sëmbë o ko begi Masa Gaangadu. Nöö di u go dou, hën u si wanlô mujëe bi ko makandi dë kaa. Hën u go sindo ku de ta konda di buka u Gaangadu da de.

¹⁴ Nöö wan u dee mujëe hën de kai Lidia. A dë wan sëmbë ta mbei baau koosu ta sei, nöö di köndë feën hën de kai Tiatila. Di mujëe dë ta biibi a Masa Gaangadu. Nöö fa a dë

pii ta haika di woto u Masa Jesosi, nöö hën Masa heepi ën faa tei dee soni dee Paulosu taki dë nëën hati.

¹⁵ Nöö di a ko biibi kaa, hën de dopu ën ku dee sëmbë fëën wosu dendu tuu. Hën a begi u gaantangi taa: “Ee un feni taa mi ta biibi Masa tuutuu, nöö be un ko tan ku u a u wosu.” Nöö hën a ta begi u nöömö tefa u du kumafa a hakisi u.

Aki de buta Paulosu ku Silasi

a dunguwosu.

¹⁶⁻¹⁷ Nöö di juu dë wan mujëe mii dë a di köndë ku wan gadu a hedi ta konda a fesi andi o pasa amanjan. Hën wanlô sëmbë u di köndë tei ën buta saafuma u de, nöö de ta wooko gaan hia möni a dee soni dee di gadu ta konda da sëmbë. Nöö di u nango a di kamian ka woo begi, hën di mujëe mii dë ko miti ku u. Hën a ta ko a u ku Paulosu baka ta bai nöömö taa: “Dee sëmbë dee dë a mi fesi aki, de da futuboi fu di kaba hei Gadu u mundu e. De ta lei unu di pasi di fuun waka nöö Gaangadu sa heepi unu puu a hogi basu.” Sö a ta bai a u baka nöömö.

¹⁸ Hën a ta bai seei nöömö te dou sëmëni daka. A ko ta toobi Paulosu gaanfa. Nöö hën a bia luku ën, hën a fan ku di gadu nëën hedi taa: “Mi tei di në fu Jesosi Keesitu bai i taa, hetji pasa kumutu a di mujëe mii liba e!” ¹⁹ Nöö wantewante dë hën a kumutu nëën liba wala. Wojo fëën ko limbo.

Nöö di dee basi u di mujëe mii si taa de lasi di wini fëën di de bi ta feni, hën hati u de boonu. Hën de panjan Paulosu ku Silasi dë gbalau hai gbululuuu tja ko a di köndë ganda mindi ka dee takima fu di köndë ta dë.

²⁰ Nöö hën de tja kaagi u de go da dee Loomë sëmbë dee ta tii di köndë taa: “Dee Dju sëmbë i si aki tja toobi ko a u e, te hii di köndë ta mbei seei wajawaja. ²¹ Biga de ta tja peipei wëti ta ko ta da u a u köndë. Ma wa musu tei de biga u dë Loomë köndë sëmbë, nöö dee wëti an ta kai ku dee fuu wëti.” A di fasi dë de kaagi de Paulosu.

²² Nöö di de taki sö te de kaba, nöö hën hii dee sösö sinkii sëmbë u di köndë piki ku de. Nöö hën dee hedima hai dee koosu u Paulosu ku Silasi puu a de sinkii, hën de manda sëmbë fon de taku fon. ²³ Nöö hën de tja de go söötö a dunguwosu. Hën de piki di wakitima taa a musu hoi de bumbuu fu de an musu kumutu.

²⁴ Nöö di di wakitima jei sö, nöö hën a tja de go buta seei a di kaba lasiti kamian a di dunguwosu gogo. Hën de tuusi de tu së futu u de a kaapa bui söötö gingin fu de an musu kumutu.

²⁵ Nöö hën de dë te wan juu ten kuma tuwalufu juu ndeti sö, Paulosu ku Silasi dë a di dunguwosu ta begi Gaangadu ta kanda dëën ta gafëën. Nöö dee oto sëmbë dee dë söötösöötö dë tuu sai dë ta haika. ²⁶ Te u de kë si hën di goonliba ko ta seki seei te dou ku dee dunguwosu posu. Hii dee döo tuu ko dë jabijabi hooo, nöö hii dee sëmbë bi dë a di dunguwosu söötösöötö ku bui dë, de tuu lusu.

²⁷ Hën di wakitima u di wosu panta weki a duumi. A ko si taa dee dunguwosu döo tuu dë jabijabi. Hën a hai ën së ufangi faa kii ën seei. Biga a ninga taa hii dee sëmbë dë söötösöötö a wosu dë, de tuu kule go. Nöö hën mbei a o kii ën seei.

²⁸ Ma di Paulosu si taa sö a o du, hën a bai taki dëën taa: “Nönö mati, na kii i seei e! U tuu dë aki eti. Wa go!”

²⁹ Hën di wakitima bai kai sëmbë taa be de tja faja ko. Hën de tja ko dëën. Hën a kule vou go kai a goon a de Paulosu fesi gbolou. Nöö a ta tëëmë tjatjatjatja. Hati fëën nöö latja sö.

³⁰ Hën a tja de go a döo. Hën a hakisi taa: “Mati, andi mi musu du ufö mi sa feni di heepi u Gadu?”

³¹ Hën de piki ën taa: “I musu biibi Masa Jesosi Keesitu fii Gadu, i ku i wosu dendu tuu, nöö wan o lasi go kaba a sösö.” ³² Hën de konda di woto u Masa Jesosi dëën ku hii dee sëmbë fëën wosu tuu.

³³ Nöo wante a di gaan ndeti dë seei, hën di wakitima tja de Paulosu go wasi dee wipi buka u de te a kaba. Nöo hën de Paulosu dopu ën ku hii dee sëmbe fëen wosu dendu fu di de ko ta biibi a Masa Jesosi liba.

³⁴ Hën di wakitima tei Paulosu ku Silasi tja go nëen wosu, hën a da de soni u njan. Fa hën ku hii dee sëmbe fëen wosu ko ta biibi a Masa Gaangadu liba dë, nöo de ta wai tee na soni.

³⁵ Hën di mamate fëen, hën dee gaan lanti u di köndë manda siköutu taa be de lusu Paulosu ku Silasi be de go u de. ³⁶ Nöo hën di wakitima ko fan ku Paulosu taa sö wan buka dee gaan lanti manda, nöo be de kumutu go ku kötöhati awaa.

³⁷ Ma nöo hën Paulosu toona piki de taa: “Ambëe? U da goon mii u Loomë. Wa bi du soni möönsö ufö de manda sëmbe ko fon u a lanti dendu söötö a dunguwosu. Na kuutu de kuutu di soni möönsö. Nöo awaa de ko manda u fuu musu go tjubitjubi. Wa o go e. Be deseei ko tja u go, ee de kë fuu go.”

³⁸ Hën dee siköutu go a dee gaan lanti go piki de taa sö wan soni Paulosu taki. Nöo di de jei sö kaa, nöo de panta. De ko fëëë. Biga de an bi sabi taa de da goon mii u Loomë.

³⁹ Hën de ko fan ku de da de leti te de kaba. Hën de tei de tja go a döo awaa. Hën de begi de gaantangi taa be de kumutu a di köndë.

⁴⁰ Nöo di Paulosu ku Silasi kumutu a di dunguwosu, hën de toona go a Lidia wosu. Hën de go si dee oto sëmbe u de dë, dee ta biibi Masa Jesosi kuma de. Hën de fan ku de te de kaba da de hati ufö de tei pasi kumutu a di köndë awaa.

17

Aki de mbei toobi ku de Paulosu a Tesalonika.

¹ Nöo di Paulosu ku Silasi kumutu a Filipi, hën de latja wanlö köndë de kai Amfipoli ku Apolonia, hën de pasa go dou a di köndë de kai Tesalonika. Nöo dee Dju sëmbe fu ala abi wan keikiwosu a di köndë dë.

² Nöo hën Paulosu go a di keikiwosu kumafa a guwenti. Nöo a go dii saba baka na baka. A nango ta lesi di Buku u Masa Gadu da dee Isaëli sëmbe fu de musu jei, nöo a ta toona puu ën da de be de fusutan. ³ A ta taki da de taa: “Kumafa un sabi kaa, Masa Gadu paamusi taa a o manda wan Heepima di de kai di Keesitu ko a goonliba. Nöo de o sitaafu ën te de kii, ma nöo a o toona weki baka. Sö a dë sikifisikifi a di Buku e.

“Wë nöo di Sëmbe di Buku taki dë, hën da Jesosi e. Hën da di Keesitu Gadu bi o manda ko.” Hën di soni dë Paulosu ta konda da dee sëmbe nöömö fu de musu biibi.

⁴ Nöo di dee Dju jei sö kaa, nöo so u de ko biibi hën de nama ku Paulosu ku Silasi. Nöo i abi wanlö hia Giiki sëmbe a de dendu bi ta biibi Masa Gadu kaa, nöo deseei ko piki di buka tu, ku sömëni u dee gaan nëbai mujëë u di köndë.

⁵ Ma di dee oto Dju sëmbe u di köndë ko si taa dee otowan ko nama ku de Paulosu, nöo hën de ko ta haun seei. Hën de pii wanlö wisiwasi sëmbe bi dë a sitaati hën de manda de fu de kule go mbei toobi a di köndë. Nöo a ko gaan soni. De kule gililili ko a di wosu fu wan womi de kai Jason, biga de mëni taa naandë de Paulosu dë, nöo de kë tja de ko buta a lanti fesi.

⁶ Ma di de go dou a di womi wosu, de an si de dë. Ma de si wanlö oto biibima u Masa Jesosi, hën de panjan de ku Jason tuu hai tja ko a dee hedima dee ta taki u di köndë.

Hën de bai taa: “Un si dee sëmbe aki ö? De ta waka a mundu ta toobi hii köndë ku dee fan u de nöömö, hën wë i si de ko dou a u aki tu. ⁷ Nöo Jason fuu köndë, hën ta hoi de nëen wosu. Nöo fa de dë u de dë, nöo de tuu ta sösö dee wëti fu di Gaan Könu fuu a Loomë taa wan oto könu dë de kai Jesosi.” Hën di soni dë de taki.

⁸ Hën di de jei de taki sö, nöo hën hii dee sösö sinkii sëmbe u di köndë te kisi dee hedima tuu ko ta mbei seei wajawaja sö.

⁹ Hën dee hedima naki Jason ku dee otowan butu ufö de disa de go.

Aki Paulosu tja Gadu wöutu

go a Belia.

¹⁰ Nöo di ndeti dë seei, hën dee biibima fu di köndë manda Paulosu ku Silasi go a wan oto köndë de kai Belia. Nöo di de go dou, nöo hën de go a di keikiwosu u dee Dju sëmbë fu naandë.

¹¹ Nöo dee sëmbë u Belia bi abi bunu pakisei möön dee sëmbë fu Tesalonika. Biga di Paulosu fan ku de, nöo de haikëen ku piizii seei. De an tuwë dee fan fëen a kapëë. Nöo hiniwan daka de ta lesi Gadu Buku finifini ta wegi ta luku ee di soni Paulosu ta taki dë ee a ta kai ku di Buku. Nöo di de si taa tuu soni de ta taki dë, ¹² nöo hën sëmëni u dee Dju sëmbë fu Belia ko piki di buka ko dë biibima u Masa Jesosi. Sëmëni womi dee an dë Dju, ku wanlô gaan nëbai mujëë u de tu, ko a di biibi tu.

¹³ Ma nöo te wan pisi hën dee Dju sëmbë a Tesalonika ala ko jei taa sô Paulosu ko ta konda Gadu buka a Belia. Nöo hën de hopo hën de go a Belia go ta fon faja a dee sëmbë u di köndë fu de an musu piki di buka. Fa de du dë, nöo hën dee sôsö sinkii sëmbë u di köndë piki ku de ta du soni wajawaja.

¹⁴ Nöo di dee sëmbë u Masa Jesosi si sô taa lanti o mbei toobi ku Paulosu, hën de mandëen go wantewante a di ze bandja. Ma Silasi ku Timoteo, de de an o go eti. De o fika a Belia ufô.

¹⁵ Fa Paulosu ko dë a Belia tefa di a nango, hën wantu sëmbë o tjëen go buta a pasi. Hën de ta tjëen te de go dou a di köndë de kai Atene. Nöo hën di de ta toona go baka, hën Paulosu manda buka da Silasi ku Timoteo taa de an musu tan a Belia ala longi poi. Te de sa ko, nöo be de ko nëen wante.

Hën dee Belia sëmbë toona go ka de bi kumutu. Paulosu fika na Atene dë.

Aki Paulosu dë na Atene.

¹⁶ Nöo fa a dë na Atene ta luku dee otowan fëen dë, a ko ta si dee pindigadu gidjii hii di köndë. Nöo a toobi ën gaanfa, a ta fukëen seei. ¹⁷ Nöo di ten dë, a nango a di Dju keikiwosu u di köndë nango ta ko. Dee Dju sëmbë ku wanlô oto sëmbë na Dju ma de ta biibi a Masa Gadu tu, sô de ta miti dë. Nöo fa Paulosu nango a de dë, nöo hën ku de ta taki u Masa Jesosi nango ta ko.

Nöo hiniwan daka Paulosu nango a di gaan sitaati u di köndë tu. „Biga naandë hii sëmbë u di köndë ta ko ta haika njunsu.” Nöo Paulosu ta fan ku dee sëmbë ta ko dë ta taki soni u Masa Jesosi da de.

¹⁸ Te wan daka hën dee leima fu wan pei feleniki de ta kai Epikuli ku wan otowan de ta kai Sitoiki ko ta da woto ta fia ku ën. Fa de ta fia dë, so u de ta kosi ën taa: “Di fanhiana aki, andi da di sôsö a ta fan dë? An saandi a ta taki.”

Otowan taa: “Misikuma a feni wanlô oto köndë gadu soni tja ko ta konda da u.” Wë biga Paulosu ta konda dee soni u Masa Jesosi da de, be de sabi taa sëmbë sa dëdë weki baka.

¹⁹ Hën de tei Paulosu tja go a wan gaan kuutu gangasa u de de kai Aleopakusi. Hën de kai ën taa: “Womi.” Hën a piki. Hën de taa: “Wë andi da di njunjun soni i ta tja ta lei sëmbë. Kondëen da u boo jei. ²⁰ Biga wë dee soni i ta fan, u jesi an bi jei de wan daka a goonliba. Nöo u kë sabi andi.”

²¹ Di soni mbei de hakisi sô. Wë biga dee Atene sëmbë ku dee oto sëmbë dee ko ta libi ku de dë tuu, na soni seei de ta suku möönsö möön leki njunjun soni fu de sa feni tja go konda.

Aki Paulosu ta fan ku dee sëmbë a di kuutuwasu.

²² Nöo hën Paulosu hopo taanpu a pë a hii dee kuutuma naandë fesi. Nöo hën a taa: “Dee Atene sëmbë aki, fa mi ko dou aki, nöo mi ta si tuutuu taa un ta dini dee gadu fuunu a hii fasi. ²³ Biga wë fa mi ta lontu di köndë fuunu aki, nöo mi ta luku dee sonisoni fuunu dee un ta begi a dee kamiankamian. Nöo hën mi si wan gadu tafa, a abi wan soni nëen sikifisikifi taa DI TAFA AKI, A DË FU DI GADU DI WA SABI.

“Wë nöö di Gadu dë di un taa wan sabi soni fëën, ma töku un mbei wan tafa dëën fu hati fëën an musu boonu ku unu, nöö hën soni wë i si mi o konda da unu aki.

²⁴ “Di Gadu di i si mi ta taki aki, hën un musu dini e, dee sëmbe. Biga wë hën mbei goonliba ku hii dee soni dë nëën tuu. An ta libi a wosu di libisëmbe mbei ku maun e, biga hën da Masa u hii soni, dee u liba ala ku goon aki tuu. ²⁵ An a’ fuka fu libisëmbe musu heepi ën. Biga hënseei ta da hii sëmbe libi. Hën ta da i böö, a ta da i hii soni.

²⁶ “Di Gadu i si mi ta taki aki sö, a seti ku wan kodo sëmbe tö, nöö di wan sëmbe dë böngö paaja dou goonliba tefa i si hii dee peipei sëmbe ko fika a goonliba aki. Hën seei buta di ten da de di de o libi, nöö hënseei paati dee köndëköndë tu, buta libisëmbe peipei ka u de musu ta dë.

²⁷ “Nöö di soni mbei a buta libisëmbe sö, fu de suku ën ee de sa feni ën. Töku an dë longi poi ku hibiwan fuu e. Ee i kë sabi soni fëën, nöö i sa sabi. ²⁸ Biga hën ta da u libi, mbei u ta dë ta buli.

“Fa dee kandama fuunu sai dë, de mindi wan kanda taa:
U dee disi tuu da böngö fëën.

²⁹ “Wë di u dë böngö fëën kaa, nöö wa musu mëni taa Masa Gadu dë wan soni kuma goutu, sitonu, soofu soni, kumafa wan sëmbe sa tëmbe ku di köni fëën. An dë sö e.

³⁰ “Masa Gadu si fa libisëmbe bi ta du ma nöö an bi ta tei de fu hogi. Wë biga de an bi sabi soni fëën wan bëtë. Ma fa u dë aki, nöö u ko sabi soni fëën. Nöö hën a ko ta bai hii sëmbe a hii kamian taa de musu disa di hogilibi u de bia ko nëën.

³¹ “Biga a buta daka kaa faa kuutu a libisëmbe liba kumafa a fiti. Hën a tei wan Sëmbe buta faa dë fesima u di kuutu. Hën di Sëmbe di a tei dë, a weki ën baka a dëdë e, be sëmbe si taa dee lö soni a ta taki dë o pasa a mundu nöömö.” Sö Paulosu taki da dee Atene sëmbe.

³² Nöö fa a ta fan dë, nöö de bi dë pii ta haika. Ma di de jei a taa sëmbe dëdë weki baka, hën so u de lafu ën mbei ën fa seei taa di soni dë na tuu. Ma so u de taa: “Antoobi. Te wan pisi, nöö woo toona ko a i möön ko jei di soni aki.”

³³ Hën Paulosu kumutu a de dendu. ³⁴ Nöö hën so u dee sëmbe dee bi haikëën dë ko nama ku ën. Wan u de da Dionisi, hënseei da wan u dee kuutuma fu di Aleopakusi kuutu wosu. Wan otowan da wan mujëe de kai Damalisi ku wanlö otowan möön. De tuu ko dë biibima u Masa Jesosi.

18

Aki Paulosu tja Gadu wöutu go a di köndë de kai Kolenti.

¹ Hën Paulosu kumutu na Atene hën a go a wan köndë de kai Kolenti. ² Nöö di a go dou, hën a ko miti ku wan womi de kai Akila, wan Dju sëmbe. Nöö hën mujëe hën de kai Pesila. Wan köndë de kai Pontusi, hën da Akila mama köndë, ma hën ku ën mujëe bi ta dë a di gaan köndë u Italia de kai Loomë. Ma nöö te wan pisi hën di Gaan Könu u Loomë de kai Kalaudio jaka hii Dju sëmbe puu nëën köndë, nöö hën Akila ku ën mujëe ko a Kolenti ko libi. Nöö hën Paulosu ko a de dë.

³ Nöö hën a fika ku de naandë ta wooko makandi ku de. Wë biga de tuu ta du di wan wooko ta mbei wan soni kuma pelawosu ku mbeti kakisa ta sei.

⁴ Nöö fa Paulosu ko a Kolenti dë, nöö hiniwan saba a nango a di keikiwosu u dee Dju sëmbe nango ta fan ku dee sëmbe dee ta ko dë, Dju sëmbe ku dee oto sëmbe dee na Dju tuu. A ta biinga ku de nöömö fu de musu piki di buka u Masa Jesosi.

⁵ Hën a dë te wan pisi, hën Silasi ku Timoteo kumutu a Masadonia köndë ko nëën. Nöö di de ko dou, hën Paulosu disa di tëmbe wooko fëën go a di wooko u Masa Gadu ku telu. A ta fan ku dee Dju sëmbe nöömö taa Masa Jesosi hën da di Paamusi Könu de bi ta luku, nöö awaa Gadu mandëën ko.

⁶ Nöö fa a ta fan ku de dë, nöö dee Isaëli sëmbe ta fia ku ën ta kosi ën ta dëën gaan buka. De an kë piki dee fan fëën.

Nöö hën Paulosu hopo. Hën a sakwi di koosu nëen sinkii bugubugu da de. Hën a taa: “Buuu fuunu fika a unu liba e! Biga ee un dë fuunu aki ta du sösö te wan sa dou a Masa Gadu köndë, an o fika a mi hedi e. Mi nango a dee sëmbë dee na Dju go fan ku de.”

⁷ Nöö hën a kumutu a de dendu. Hën a go a wan wosu u wan womi de kai Titiusi Jusitusi. A dë wan sëmbë ta biibi Masa Gadu, nöö di wosu fëen ku di keikiwosu u dee Dju sëmbë dë bandja ku bandja. ⁸ Nöö di hedima u di Dju keiki hën de kai Keesipusi, nöö hën seei ku hii dee sëmbë fëen wosu tuu bia ko ta biibi Masa Jesosi. Sömëni u dee oto sëmbë u di köndë dee bi jei di buka ko ta biibi tu ta tei dopu.

⁹ Nöö hën de dë te wan ndeti, hën Masa Jesosi ko fan ku Paulosu a wan wojolimbo sunjan taa an musu disa u ta konda di buka möönsö. Be a ta fan ku dee Kolenti sëmbë nango nöömö kumafa a ta du dë kaa. ¹⁰ A taa: “Fa mi ta fan ku i aki, nöö na panta e. Mi ta dë ku i. Nöö na wan sëmbë o du soni ku i a di köndë i si aki e. Biga mi abi hia sëmbë aki eti dee o bia ko ta biibi mi.”

¹¹ Nöö di Paulosu jei sö kaa, hën a fika a Kolenti dë wan hii jaa ku hafu eti ta lei de u de fusutan Gadu wöutu.

¹² Te wan pisi hën di Gaan Könu a Loomë manda wan womi de kai Galion ko a Kolenti faa musu tii di köndë. Hën de dë te wan daka, hën dee Dju sëmbë u di köndë fiti buka ko kisi Paulosu tja go a kuutu gangasa.

Hën de tjëen go kaagi da Galion taa: ¹³ “Di womi i si aki ta fan ku sëmbë ta suku u puu de fu de begi Gadu a wan oto fasi möön leki di fuu wëti di u abi aki.”

¹⁴ Nöö fa de fan dë, Paulosu bi dë leti fa u piki. Ma Galion an dëen pasi. A fan ku dee sëmbë tja Paulosu ko dë taa: “Dee Dju sëmbë aki, un haika mi. Ee wan gaan hogi un bi ta tja ko taki da mi, nöö mi bi dë u jei ën. ¹⁵ Ma di soni un tja ko aki, an dë gaan soni e. Soni fuunu nöö un ta pii ta fia, soni u dee lö fuunu, kuma dee wëti fuunu soni. Nöö ma dë nëen u piki unu. Unu seei sa kuutu dee soni naandë. Na soni u tja go a gaan lanti di dë e.”

¹⁶ Hën a manda sëmbë jaka de puu a di gangasa.

¹⁷ Nöö fa di kuutu booko dë, hën de kisi wan womi de kai Sositeni gbulu gingin, di sëmbë di bi ko hedima u di Isaëli keikiwosu a di otowan kamian. Hën de fon mën a di gangasa döobuka dë te a fon. Galion sai leti dë ma aan toobi ku di fa de ta du ku di sëmbë dë.

Aki Paulosu toona nango a Silia.

¹⁸ Nöö hën Paulosu fika a Kolenti dë wan hii pisiten eti.

Hën a da dee otowan fëen adjoisi taa a o toona go a Silia köndë ka a bi kumutu. Hën ku Akila ku ën mujëe Pesila, sö de o waka makandi.

Nöö hën de nango te de dou a di köndë de kai Kenkelea. Nöö naandë Paulosu mbei de koti di uwii fëen hedi te de kaba puu. Nöö fa sëmbë o si ën dë, nöö de o sabi taa a bi mbei buka ku Gadu faa du wan soni.

¹⁹ Nöö hën de subi a boto go a di köndë de kai Efeise. Nöö Pesila ku Akila a di köndë naandë de o fika.

Paulosu seei go a tela go denda a di keikiwosu u dee Dju sëmbë go ta fan ku de. De ku ën ta öndösuku soni u Gadu makandi.

²⁰⁻²¹ Nöö hën de begi ën faa musu tan ku de möön longi. Ma nöö a da de adjoisi taa: “Dee sëmbë, mi o go. Ma wan fëëë. Ee Masa Gadu kë, nöö mi o toona ko a unu baka.” Hën de taki aai. Hën a go.

²² Hën di boto kumutu a Efeise dë ta waka teee fa a nama a Sesalia. Hën Paulosu kumutu a di boto hën a tei pasi go a Jelusalen go da dee biibima u Masa Jesosi naandë odi. Nöö di a da de odi te a kaba, hën a kumutu dë waka go dou na Antiokia ka a bi kumutu awaa. Di lö waka dë kaba.

²³ Hën Paulosu sai na Antiokia wan hii pisiten, hën a toona kumutu dë möön. Hën a ta waka a dee köndëköndë fu Galasia ku Fiigia ta lontu. A nango ta haika dee biibima u Masa Jesosi a hii dee peipei köndë ka a bi go, ta da de taanga.

Aki de taki soni fu Apolo.

²⁴ Nöo di ten dë, hën wan Dju sëmbë de kai Apolo ko dë a Efeise. Di köndë de kai Alekesania hën dëen köndë. Nöo a dë wan sëmbë a goonliba di lei soni tee, nöo a di së u Gadu buku nöo a sabi soni finifini tu.

²⁵ Di womi aki sô, sëmbë bi lei ën di pasi u Masa kaa, fa faa waka a dou nëën. Nöo a ta lei sëmbë dee soni fëen fajafaja seei ku hii ën hati. Ma wan soni du ën. Di dopu di Johanisi bi ta dopu sëmbë, hën nöo a sabi a di së u dopu soni.

²⁶ Nöo fa di womi aki ko a Efeise dë, a ta fan söndö fëëë a di keikiwosu u dee Dju sëmbë. Nöo Pesila ku Akila dë leti dë sindosindo ta haikëen andi a ta taki. Hën de si taa an sabi di soni dou. Nöo hën de tjëen go a wosu go fan ku ën butëen a pasi faa sa sabi soni u Gadu möön fini.

²⁷ Te wan pisi hën Apolo kë go a Giiki Köndë. Hën dee biibima u Masa Jesosi a Efeise, hën de heepi ën. De mbei pampia manda da dee otowan u de a Giiki Köndë ala, dee ta biibi Masa Jesosi kuma de, taa de musu hoi Apolo kuma sëmbë u de.

Nöo di Apolo kisi di pampia, nöo hën a go. Hën a go ta heepi dee Giiki sëmbë seei, dee ko dë biibima fu di Masa Gadu abi bunuhati u libisëmbë. ²⁸ Wë biga a ta taki di wöutu u Gadu da dee Dju sëmbë u di köndë ta kuutu ku de nango ta ko a hii mundu fesi naandë. A ta tei Gadu Buku ta puu da de, be de si taa sô Masa Jesosi dë di Könu di Masa Gadu bi o manda ko a goonliba. Nöo fa a ta fan dë, nöo dee Dju sëmbë an saanfa u de du de toona piki ën baka. Wë biga dee fan fëen abi kaakiti.

Aki wanlô sëmbë fu Efeise kisi

di Akaa u Gadu.

19

¹ Wë nöo di juu ten Apolo dë a Kolenti dë, nöo Paulosu ta waka a dee köndëköndë dee dë longi ku di ze. Hën a ta ko tefa a ko dou a Efeise, hën a ko si wanlô biibima naandë.

² Hën a hakisi de taa: “Fa un ko ta biibi aki, di Akaa u Masa Gadu hën ko a unu liba nö?”

Hën de piki ën taa: “Wë nönö, wa bi jei soni u di Akaa dë wan daka.”

³ Hën a taa: “Wë fa de dopu unu dë, andi da di dopu de dopu unu?”

Hën de piki ën taa: “Kumafa Johanisi bi ta dopu sëmbë, nöo sô de dopu u.”

⁴ Hën a taa: “Wë fa i si Johanisi bi ta dopu sëmbë dë, nöo di sëmbë di kë di dopu bi musu kë disa hogilibi bifö Johanisi bi o dopu ën. Ma wan oto soni möön Johanisi bi ta taki tu. Fa a bi ta bai basia a di lio bandja dë, nöo fu wan Sëmbë di bi o ko nöo hii mundu musu biibi a di Sëmbë o ko dë liba. Nöo di Sëmbë di i si a bai basia taki dë, hën wë da Jesosi Keesitu e.” Sô Paulosu taki da de.

⁵ Nöo di de ko jei sô, nöo hën de toona dopu de a di në u Masa Jesosi.

⁶ Hën Paulosu buta maun a de, nöo hën di Akaa u Gadu ko a de liba. De ko ta taki peipei töngö, nöo de ta kisi fan a Masa Gadu ta fan. ⁷ Nöo dee sëmbë aki bi dë kuma tuwalufu womi sô.

Aki hia sëmbë ko lei soni u

Masa Jesosi a Paulosu.

⁸ Nöo dii liba longi Paulosu fika a di köndë dë nango ta fan ku sëmbë a di keikiwosu u dee Isaëli sëmbë. Nöo fa a ta fan ku de dë, an ta fan fëëëfëëë. A ta fan gbelingbelin ta biinga ku de kodo fu de sa ko ta fusutan taa Masa Gadu ko ta tii libisëmbë a wan hii njunjun fasi.

⁹ Ma so u dee sēmbē ta ko dē, de abi taangajesi tumisi. De ko ta sōsō di fa Gadu buta taa sēmbē sa feni heepi a Masa Jesosi ta kosi ēn a hii sēmbē dendu. Nōō hēn Paulosu ku dee oto biibima u Masa Jesosi kumutu a de dendu go disa de.

Nōō di juu dē wan womi de kai Tilanusi bi abi wan wosu fēēn ka lanti ta ko ta lei soni. Nōō ala Paulosu ku dee otowan fēēn go. Nōō hibiwan daka hēn ku dee sēmbē ta ko a di wosu ta fan soni u Masa Jesosi makandi.

¹⁰ Nōō sō Paulosu ta du te dou tu jaa longi, tefa hii dee sēmbē fu Asia pisiwata dē tuu ko jei di buka u Masa Jesosi, Dju sēmbē ku na Dju sēmbē tuu.

Aki dee sēbēn womi mii u Sikefasi pooba u jaka wanlō gadu ku di nē u Masa Jesosi.

¹¹ Nōō Masa Gadu ta dē ku Paulosu ta dēēn kaakiti seei faa sa du foondofoondo soni.

¹² De ta tei dee saka angisa fēēn ku dee koosu bi nama nēēn sinkii tja go nama a dee suwakima, nōō de bētē kaa. Ee soni bi kisi sēmbē a hedi, a ta kumutu.

¹³ Nōō wanlō Dju sēmbē bi dē kaa ta waka ta lontu ta jaka dee soni ta kisi sēmbē a hedi ta puu a de liba. Hēn de taa de o kai Masa Jesosi nē luku ee a sa puu dee gadu a sēmbē liba da de. Ma tōku de ku Masa Jesosi an dē a di wan sē.

Nōō hēn de fan ku so u dee gadu taa: “Mi tei di nē fu Jesosi di Paulosu ta konda soni fēēn manda i taa, hetji kumutu a di sēmbē liba e!”

¹⁴ Nōō dee sēmbē dee ta pooba di soni aki luku, de dē sēbēn womi mii fu wan tata de kai Sikefa. Hēn da wan u dee Gaan Begima fu dee Dju sēmbē.

¹⁵ Nōō di de taki sō kaa, nōō hēn di gadu taki da de taa: “Jesosi mi sabi, nōō mi sabi Paulosu tu. Ma un dee sēmbē ta fan ku mi aki, ambē da unu?”

¹⁶ Nōō hēn di womi dē ku di gadu nēēn hedi djombo vu kisi de gbolou. Hēn a ta feti ku de a di wosu tee tēnē koosu u de a de sinkii fon de tee hii de tuu kule kumutu a di wosu ko a dōō pēnēpēnē. Sinkii u de koti fanjanfanjan.

¹⁷ Fa di soni pasa dē, hii dee Dju sēmbē u Efeise tuu te kisi dee otowan na u Dju, de tuu ko jei. Hēn de panta. De ko fēēē seei u de kai Masa Jesosi nē fu sōsō. Nōō di nē u Masa Jesosi ta hei nango nōōmō fu di soni dē hedi.

¹⁸ Nōō sōmēni u dee sēmbē dee bi ta biibi ēn kaa ko ta pakisei dee hogi soni de bi ta du. Nōō hēn de ko ta puu deseei gogo a dōō taa sō de bi ta du hogi.

¹⁹ Nōō sōmēni u dee obiama tja dee obia pampia u de go mbei gufalu tjuma gbege de a lanti fesi dē. Nōō di de konda di mēni dusu de bi sa feni fu dee pampia dē, nōō a pasa feifiteni dusu soofu mōni.

²⁰ Nōō sō di buka u Masa Jesosi ko ta a’ poosian nango fesi nōōmō a Efeise kōndē dē.

Aki Dēmētusi mbei wan wajawaja hopo a Efeise.

²¹ Te wan pisi hēn Paulosu ko kai pakisei taa a o ta waka a dee kōndēkōndē fu Masadonia te kisi dee fu Giiki ta konda di Buka, ufō a o toona go a Jelusalen. Nōō a taa baka u di dē nōō a o waka go te a Loomē.

²² Nōō hēn a manda Timoteo ku wan womi de kai Elatusi fu de waka nēēn fesi go a Masadonia. Wē biga de tu womi dē ta heepi ēn a di wooko. Ma Paulosu seei o fika a di pisiwata u Asia dē wan pisiten mōōn bifō a o go.

²³ Nōō di juu dē, wan gaan wajawaja ko a Efeise fu di sōmēni sēmbē ko ta waka a Masa Jesosi baka hedi.

²⁴ Di soni mbei, fu di wan womi bi dē a di kōndē de kai Dēmētusi, nōō a dē wan gaan tēmbē basi ta mbei pikipiki gaduwosu ku soofu ta sei da sēmbē. Dee gaduwosu a ta mbei dē, nōō de ta djei di gaan wosu u di mujēē gadu u de de kai Diana. Nōō Dēmētusi abi sōmēni otowan ta wooko dēēn ta tēmbē ku soofu, nōō de tuu ta kisi gaan mōni fu di wooko.

²⁵ Nōō hēn Dēmētusi kai dee otowan ku ēn ta wooko, ku dee oto tēmbēma ta mbei dee lō soni dē a di kōndē tuu, be de ko sindo a kuutu.

Hēn a taki da de taa: “Womi, di wooko aki u ta wooko mbei wē u ta feni mōni sō e.

²⁶ Ma unu tuu ta jei dee soni di wisiwasima dē de kai Paulosu ta fan. A ko ta bai sēmbē

taki taa dee gadu u ta mbei ku maun aki, de an dē gadu. Nöo di fa a ta fan dē, nöo na u köndē sēmbē nöo jei ēn e. A fika piki nöo dee fan fēen dou hii köndē u Asia.

“Nöo fa a ta fan dē, nöo sēmbē pakisei a ta bia tuu. Biga sōmēni sēmbē ko piki ēn buka kaa.

²⁷ “Wē nöo fa a ta lontu ta taki ēn dē, abiti möön nē fuu o poi taa u ta mbei sösō soni ta ganjan sēmbē. Fa u dē aki, hii Asia köndē sēmbē ku hii mundu tuu ta begi di gaan mujēē gadu fuu de kai Diana. Ma fa Paulosu ta du dē, nöo di gaduwosu u Diana an o abi waiti da sēmbē möön. Nöo di nēbai di a bi abi, nöo a o saka.” Sō Dēmētusi taki da dee tēmbēma dē.

²⁸ Nöo di dee sēmbē jei fa a fan ku de, nöo aan soni. Hati u de boonu te na sipootu. Nöo hēn de seti ta bai taangataanga taa: “Diana fuu Efeise sēmbē a a’ gafa e! Diana fuu Efeise sēmbē a a’ gafa e!” Sō de ta bai nöömō.

²⁹ Hēn de ko ta taki ēn wajawaja seei paaja te dou hii lanti u di köndē. Hēn de kule go kisi tu u dee sēmbē dee ku Paulosu ta waka. Wan u de de kai Gajusi, di otowan da Alisitakusi. Nöo de tu tuu da sēmbē fu Masadonia köndē. Hēn de kisi de tu sēmbē dē kule ku de gilili tja de go a wan pisi u di köndē ka sēmbē ta hai ko luku pēē.

³⁰ Paulosu seei kē go fan ku lanti, ma dee oto biibima u Masa Jesosi u di köndē tapēēn taa an musu go. „Biga de si taa ee a go a dee hia sēmbē dendu dē, nöo de o du soni ku ēn.”

³¹ So u dee takima fu Asia köndē, dee mati u Paulosu, deseei manda go tapēēn tu taa be an go a di kamian naandē.

³² Di juu dē, de ta fan seei wajawaja sō a di kamian ta bai ta kai hii soni, ma di fan an ta kai a di wan baaku, biga hiniwan sēmbē ta taki fēen nango ka a kē. Nöo gaan sē u dee sēmbē dee sai dē an saandi mbei de ko hia naandē sō.

³³ Hēn de dē te wan pisi. Nöo wan Dju sēmbē de kai Alekesani bi dē a de dendu. Hēn dee Dju sēmbē tuusi ēn go a fesi faa musu fan ku dee hia sēmbē da de. Nöo a bi o fan ku de suku leti a de da dee Dju sēmbē fēen taa na de mbei di soni ko wajawaja sō. Hēn a hopo maun da de taa be de kabuka.

³⁴ Ma di de si ēn taa hēn da wan Dju sēmbē, nöo hēn de an kē jei andi a o taki. Nöo hēn de tuu bai makandi tapēēn taa: “Diana fuu Efeise sēmbē a a’ gafa e! Diana fuu Efeise sēmbē a a’ gafa e!” Sō de bai tu juu longi söndö böö.

³⁵ Hēn wan basia u di köndē ta penapena ku de ta fan ku de tefa de ko kabuka. Hēn a fan ku de taa: “Dee sēmbē fu Efeise aki, mi kē fan ku unu. Hii sēmbē sabi kaa taa di köndē fuu hēn ta hoi di wosu fu di gaan mujēē gadu fuu de kai Diana. U ta hoi di pindi fēen di bi kumutu a liba kai ko a goon. ³⁶ Na wan sēmbē sa fia ku u a dee soni dē e. Nöo un dē fuunu pii. An dē fuu ta mbei toobi a di köndē sō. Biga di Diana fuu a’ gafa kaa.

³⁷ “Nöo un haika e. Dee sēmbē un tja ko aki, nöo de an fufuu soni a gaduwosu wan daka e. De an kosi di mujēē gadu fuu wan daka tu, ma töku un tja de ko a u fesi aki.

³⁸ “Wē ee Dēmētusi ku dee oto tēmbēma fēen, ee de ku sēmbē a’ soni, nöo be de go a dee kuutuma go taki ēn e. Biga dee kuutuma ta dē leti a dee kuutuwsu naandē hiniwanten. Ee un kē da kaagi u wan sēmbē, nöo be un go a de ala.

³⁹ “Nöo ee un a’ wan soni u taki möön eti, nöo be un go a kuutu be lanti seeka di taki.

⁴⁰ Ee nasö dee hedima fu Loomē dee ta taki a u liba, de o kai u a kuutu nöo wa o saanfa fuu taki. Biga di soni ko a u aki a pasa wajawaja poi, nöo aan hedi.”

⁴¹ Hēn di a taki sō kaa, hēn de tuu paaja waaa djeeee go a de pisi.

20

Aki Paulosu ku wanlō hia sēmbē dē a wan lēisi.

¹ Nöo baka u di wajawaja dē, hēn Paulosu manda kai dee biibima u Masa Jesosi u di köndē fu de musu ko nēēn. Hēn a fan ku de te a kaba da de hati a di biibi. Hēn a da de adjoisi faa pasa go a Masadonia köndē awaa.

² Nöo di a nango, hën a ta waka a dee köndëköndë u Masadonia ta fan ku dee sëmbe dee ta biibi a dee köndë dë ta da de hati fu de hoi di biibi dou. Hën a nango tefa a go dou a Giiki köndë.

³ Nöo hën a fika dë dii liba longi. A bi ta seeka faa toona go ku boto a Silia Köndë, ma nöo hën de ko konda dëen taa dee Dju sëmbe ta suku kōni u de kisi ën a pasi du wogi ku ën. Nöo di a jei sō kaa, nöo hën a bia pakisei taa an o go ku boto möön. A o bia toona nëen bakafutu, fula a Masadonia lontu go kisi Silia.

⁴ Nöo fa Paulosu o go dë, nöo sōmëni sëmbe o go ku ën. Wan womi fu Belia de kai Sopate, di fu Piilusi mii, o go ku ën. Tu womi fu Tesalonika, wan da Alisitakusi, wan da Sekundi, o go ku ën. Wan womi fu Deebe de kai Gajusi o go ku ën. Timoteo o go ku ën. Tu womi fu Asia köndë, wan de kai Tikikusi, di otowan da Toofimusi, o go ku ën tu. Hii dee sëmbe dë tuu o waka ku ën makandi go a Silia Köndë.

⁵ Nöo hën dee sëmbe aki tei pasi hën de waka a u fesi go dë a Toasi ta luku u, fuu ku de go makandi a Silia.

⁶ Nöo uu go a Filipi. Nöo di ten dë, dee Isaëli sëmbe o njan dee gaan daka u de di de ta njan bëëë söndö sooda. Nöo hën u tan a Filipi pasa dee daka dë. Nöo hën u tei boto nöo baka feifi daka hën u go dou a Toasi ka dee otowan fuu dë ta luku u. Nöo hën u tan ala sēbēn daka.

⁷ Nöo a di fosu daka fu di wiki jabi dë, hën u tuu hai ko miti fuu booko bëëë paati njan. Nöo hën Paulosu ta konda Gadu woto da dee sëmbe dë te dou tuwalufu juu fu ndeti. Di soni mbei a du sō. A di mamate fëen, nëen woo go, hën mbei a fan ku de longi sō. ⁸ Nöo u dë a wan libawosu ku sōmëni faja sēndēsēndē ta haika Paulosu.

⁹ Nöo wan kijoo de kai Etikusi bi dë a di fēnsē buka sindosindo. Nöo fa Paulosu ta fan nango dë, nöo hën duumi kisi di kijoo mii, a ta djōnkō. Te fuu sabi a duumi pii puu viin kai go a goon. Hën de kule go tei ën. A dēdē pii. Biga di kamian di a puu kai dë bi dë dii sōdō hei ku goon.

¹⁰ Hën Paulosu saka go nëen a goon ala. Hën a go kisi ën baasa. Hën a taa: “Dee sëmbe, wan fēëë. A dë ku libi eti.”

¹¹⁻¹² Hën de toona tjēen go a wosu. De wai tee. Hati u de toona kisi goon baka.

Hën u ku Paulosu, hën u toona subi go a di kamba ka u bi dë. Hën u go tei di bëëë hën u booko, hën u njan tefa u kaba. Hën a toona ta fan ku u tefa didia gbegede. Nöo hën u kumutu a di köndë awaa.

¹³ Nöo hën u ku Paulosu o paati fu wan sati ten. U seei o waka a boto lontu go nama na Asusi. Nöo Paulosu o waka a futu ko a u na Asusi ufō a subi a di boto, biga da sō a bi seeka kaa taa sō a o du.

¹⁴ Nöo hën di u ku ën go miti na Asusi, hën a subi a di boto hën u nango te u go nama a di köndë de kai Mitilene.

¹⁵ Hën u kumutu a Mitilene hën di oto daka möön hën u go zuntu ku di paati de kai Kiosi. Dobooko fēen hën u aba go a Samosi. Hën di dobooko fēen möön hën u go dou a Milete.

Aki Paulosu kai dee hedima

u Efeise ko fan.

¹⁶ Nöo fa u nango, wa nama a Efeise möönsō. Paulosu pakisei fuu pasa a wata liba. Wë biga a ta biinga faa sa go dou a Jelusalen faa njan di Pensiti Daka ala, hën mbei an kē hoi na Asia köndë poi. ¹⁷ Nöo hën mbei tu, di u ta ko tefa u dou a Milete, nöo hën a manda kai dee tiima u keiki fu Efeise taa be de ko nëen.

¹⁸ Nöo di de ko dou, nöo hën a fan ku de taa: “Womi, mi kai unu taa sō mi ta pasa aki, nöo mi bi kē fan ku unu. Wë nöo wan si fa mi bi ta libi ku unu a Efeise nō? Sensi di mi bi ko na Asia köndë njunjun, sō nöo i si mi bi ta libi tefa di mi kumutu a unu, ma bia möönsō. ¹⁹ Hii di ten dë, mi dini Masa Jesosi kuma wan futuboi fēen, nöo ma du ën ku

gaan fasi o. A bi a' juu di wooko ta da mi fuka, a ta da mi kää, a ta da mi sitaafu fu di dee Dju sëmbe ta suku mi u kisi fu di mi ta konda di buka.

²⁰ “Fa mi ku unu bi libi dë, dee sëmbe, ma hoi na wan soni a baka di sa heepi unu a unu libi e. Mi konda dee wöutu u Masa da unu a lanti fesi te kisi ku unu wosu dendu tuu. Sö mi bi ta lei unu tjika fuun sa fusutan. ²¹ Mi bi ta bai hii sëmbe a unu dë, dee Dju sëmbe ku dee na Dju tuu, taa be de disa dee hogilibi u de bia ko a di së u Masa Gadu, be de ko biibi a u Masa Jesosi Keesitu liba. Sö mi bi ta fan nöömö.

²² “Nöö awaa di Akaa u Masa Gadu ta manda mi go a Jelusalen. Ma nöö fa mi nango aki, ma saandi o pasa ku mi ala e. ²³ Ma a hiniwan kondë ka mi nango, di Akaa ta piki mi kodo taa de o kisi mi bui buta a sitaafu.

²⁴ “Ma fa mi dë aki ma a' toobi. Biga mi libi an dë wan gaan soni da mi. Wan soni nöö a dë da mi. Di wooko di Masa Jesosi da mi fu mi du dëen, nöö mi kë du ën te dou. Mi kë ta konda di bunu buka fëen nöömö da sëmbe ta lei de kumafa Masa Gadu abi bunuhati fuu libisëmbe tjika. Sö nöö di libi u mi dë da mi.

²⁵ “Nöö fa i si mi bi ta lontu a unu dendu dë ta lei unu fa di Njunjun Tii u Gadu dë, nöö ma o du ën möön e. Biga mi sabi bunu taa fa mi nango aki, wan o si mi ku unu wojo möön.

²⁶ “Nöö hën mbei mi piki unu gbelin taa di buuu fuunu an dë a mi liba. [Ee wan sëmbe i lasi pasi te ja go dou a Masa Gadu, nöö ma o tei hebi fii tjai e.] ²⁷ Biga ma hoi baka möönsö fu konda da unu fa Masa Gadu kë heepi libisëmbe tjika.

²⁸ “Nöö awaa di Akaa u Gadu tei unu buta fuun ko hedima u dee sëmbe fëen u Efeise dë. Nöö un musu buta mën taanga a di fa un ta libi e, ku di fa un ta tii dee sëmbe dee dë a unu maun. Leti kumafa wan sikafuma ta abi sikafu ta luku de ta seeka, nöö sö nöö un musu ta luku dee sëmbe fuunu ta hoi de a pasi bumbuu e. Wë biga de da sëmbe u di keiki u Masa Gadu di Masa Jesosi dëdë paka da ku di fëen seei buuu.

²⁹ “Nöö mi sabi taa fa mi o go disa unu aki, nöö sëmbe o ko a unu dendu kumafa takumbeti ta denda a sikafu mindi ta paaja de ta kisi ta kii. Sö sëmbe o ko a unu, nöö de an o a' tjalihati fuunu möönsö.

³⁰ “A unu dendu aki seei, sëmbe o hopo ta bia di buka tee an o dë tuutuu soni möön. Nöö a di fasi dë, de o ta biinga u ganjan dee oto biibima fu Masa Jesosi hai ko a de së.

³¹ “Hën mbei un musu ta dë ku köni nöömö e, dee sëmbe. Un musu ta mën kumafa mi bi ta bai unu a di së u Masa Jesosi soni hii dii jaa longi, ta fan ku hibiwan fuunu a ndeti ku didia. Mi bi ta tja fuka ku wata a wojo seei, ma ma disa u fan ku unu möönsö.

³² “Nöö fa mi nango aki, mi ta disa unu da Masa Gaangadu ku di Wöutu fëen fu de tja unu. Biga di Wöutu fëen ta lei u taa Gadu an ta libi ku u kumafa u dë, ma a ta libi ku u ku di fëen bunuhati. Nöö fa un ta piki di Wöutu dë kaa, nöö a o sa ta heepi unu möönmöön, be un sa ko kumafa Masa Gadu kë. Nöö a o sa heepi unu tu, fuun feni hii dee bunu fëen dee a ta da dee sëmbe fëen dee ko bunu nëen wojo kaa.

³³ “Fa mi bi libi ku unu dë, dee sëmbe, ma bi abi gihi hati wan daka fu mi sa tei möni a unu, ee nasö dee koosu fuunu a unu sinkii. ³⁴ Unu seei sabi taa ku miseei maun mi bi ta wooko ta sölu mi seei ku dee sëmbe mi ku de bi sai dë tu.

³⁵ “Nöö mi bi ta du sö fuun sa si taa un musu wooko taanga ta heepi dee otowan dee suwaki möön unu. Un musu ta mën nöömö fa Masa Jesosi bi taki taa dee sëmbe ta da sëmbe soni, de dë waiwai möön leki dee sëmbe ta feni.” Nöö a sö wan fasi Paulosu fan ku dee Efeise hedima u keiki te a kaba.

³⁶ Nöö di a taki sö kaa, hën a tjökö kini a goon, hën ku dee otowan tuu, hën a begi Masa Gadu da de. ³⁷ Nöö hën de tuu ta bai ta kää ta baasëen ta bosi ën. ³⁸ Tjali nöö kisi de sö fu di a bi taki da de taa de an o si ën möön. Hën de tjëen go buta a boto.

21

Aki Paulosu dë a pasi nango

a Jelusalen.

¹ Nöö di u ku dee hedima u keiki fu Efeise paati, hën u buta a mindi. Hën u nango tefa u dou a di paati de kai Koosi, hën u nama nëën. Hën di u kumutu dë, hën di dobooko möön hën u go dou a Lodosu, hën u nama naandë. Hën u kumutu a Lodosu hën u go dou a Patala.

² Nöö di u ko dou a Patala, hën u si wan oto boto namanama naandë di o go a Finisia. Hën u subi nëën. Tefa di juu dou hën u tötö buta a mindi. ³ Hën u nango tefa u pasa Sipuusi a u töötömaun së. Hën u nango tefa u nama a di köndë u Silia de kai Tilusi, nöö naandë de o puu lai a di boto.

⁴ Hën u go a tela go suku dee biibima u Masa Jesosi naandë tefa u si de. Hën u tan ku de dë sëbën daka. Nöö fa u sai ku de dë, nöö di Akaa u Masa Gadu ta wooko a de liba hën de ta bai Paulosu nöömö taa be an go a Jelusalen.

⁵ Hën u dë tefa di juu dou fuu go. Nöö hën dee biibima u Masa Jesosi te dou ku mujëë ku mii u de tuu tja u go buta a pasi. U ku de kumutu a di köndë nöö hën u waka go dou a ze buka. Nöö hën u tuu tjökö kini a goon leti a sandu liba dë, hën u begi Masa Gadu te u kaba. ⁶ Nöö hën u toona hopo taanpu, hën u da adjoisi te u kaba. Hën u subi a di boto, hën dee sëmbë toona go a wosu.

⁷ Hën u kumutu a Tilusi ku di boto nango tefa u go dou a Tolemaisi. Hën u go da dee biibima u di köndë dë odi. U dë ku de dë wan daka te ndeti.

Aki lei andi pasa a Sesalia.

⁸ Dobooko möön hën u pasa. Hën u nango tefa u go dou a Sesalia, nöö hën u go a di wosu u Filipi. Hën da wan tjabukama u Masa Jesosi ta konda di buka fëën da sëmbë nöömö fu de sa biibi nëën liba. Di de bi pii dee sëbën womi tei a Jelusalen dë fu de musu ta sölugu dee biibima u Masa Jesosi, nöö di Filipi aki hën bi dë wan u de. Nöö hën u tan ku ën nëën wosu.

⁹ Wë nöö Filipi abi fö mujëë mii de aan manu wan daka, nöö dee mujëë mii tuu ta kisi fan a Gadu fu de konda da sëmbë.

¹⁰ Nöö hën u dë sëmëni daka. Hën di womi de kai Agabusi kumutu a Judea köndë ko a u. Nöö hënseei dë wan sëmbë di ta kisi fan a Gadu tu.

¹¹ Nöö di a ko dou a u dë, hën a tei di banti u Paulosu, hën a tai ën seei futu ku maun te a kaba. Hën a taki da u taa: “Di Akaa u Gadu taki e, a taa a sō wan fasi dee Dju sëmbë fu Jelusalen o kisi di sëmbë abi di banti aki, tai ën maun ku ën futu te de kaba. Nöö de o tjëën go da dee oto sëmbë na Dju.” Sō Agabusi taki.

¹² Wë nöö di u jei sō kaa, nöö u ku dee otowan dë tuu ta begi Paulosu gaantangi taa be an go a Jelusalen.

¹³ Hën a taki da u taa: “Dee sëmbë aki, andi seei ta bigi da unu un ta këë ta fuka mi hati? Fa mi dë aki, nöö ee de tai mi maun ku mi futu ma a’ toobi. Biga ee mi musu dëdë a Jelusalen fu Masa Jesosi hedi seei, nöö mi dë kabakaba fëën kaa.”

¹⁴ Wë di u si taa wa a’ köni fëën, u bai ën te u wei hën a nango fëën, nöö hën u disa. Hën u taa: “Wë antoobi. Fa i si i nango naandë, nöö di soni Masa Gadu kë, hën musu pasa ku i e.” ¹⁵ Nöö hën u seeka, hën u tei pasi fuu go a Jelusalen.

¹⁶ Nöö fa u nango dë, so u dee biibima fu Sesalia go ku u. Hën u ta waka tefa u go dou. Hën de tja u go a wan wosu u wan womi de kai Naason. Hën da wan u dee fosu sëmbë ko ta biibi Masa Jesosi a fesi. A dë wan sëmbë u Sipuusi ma a ko ta libi a Jelusalen. Nöö hën u tuwë lai nëën wosu.

¹⁷ Nöö di u ko dou a Jelusalen kaa, nöö hën dee otowan fuu dë, dee biibima u Masa Jesosi, de wai ku u tee na soni.

Aki dee tiima u keiki

da Paulosu lai.

¹⁸ Di dobooko fëen, hën u ku Paulosu, hën u go haika Jakobosi. Nöo di u go dou, hën u si dee oto tiima u keiki tuu nëen ala.

¹⁹ Hën Paulosu da de odi, hën de piki. Hën a sindo. Hën a pii dee soni tuu fia konda da de, dee Masa Gadu bi du nëen liba di a bi dë a dee sëmbë dendu na u Isaëli. ²⁰ Nöo di de jei dee soni Paulosu taki dë, nöo hën de ta wai seei ta gafa Masa Gadu fu dee soni dee a du.

Hën de taki da Paulosu taa: “Wë u jei. Wë ma womi, u kë taki wan soni da i aki. I sabi taa fa u dë aki nöo dusudusu Dju sëmbë ko ta biibi a Masa Jesosi liba, ma awaa de dë ku dee wëti u Mosesi gaanfa eti.

²¹ “Nöo de ta jei fii taa i ta lei dee oto Dju sëmbë dee ta libi a dee oto köndë taa de musu disa dee wëti u Mosesi. De ta jei taa i ta taki taa de an musu koti dee womi mii sinkii buta di maaka möön. De ta jei taa i ta taki taa de an musu hoi dee wëti dee de bi guwenti möön. Sö fii de ta jei.

²² “Wë unfa woo du? Biga de o jei nöömö taa i ko dou aki, [nöo de o kë sabi ee dee soni fii dee de bi ta jei, ee de dë sö tuu].

²³ “Wë u abi wan pakisei fëen taa hën di soni aki fii du e. U a’ fö womi aki, de mbei buka ku Masa Gadu kaa fu de du wan soni. ²⁴ Nöo de musu go a Gadu wosu go puuma de hedi kumafa di wëti u Mosesi dë. Nöo be i go ku de e, go seeka unu sinkii be un dë limbolimbo a Gadu fesi kumafa di wëti taki. Nöo joo paka di paima da de, nöo baka fëen de o puuma unu hedi. Nöo te sëmbë si sö kaa, nöo kumafa de bi jei fii nöo de o tei ën taa lëgëdë. Soni de ta mindi da i. Biga i seepi ta hoi dee wëti tu.

²⁵ “Ma a di së u dee otowan na Isaëli sëmbë dee ta biibi a Masa Jesosi liba dë, nöo u bi manda pampia da de kaa u di taki di u bi sitampu dë taa de an musu njan di njanjan di dee oto sëmbë ta tuwë da dee gadu u de. De an musu njan soni buuu. De an musu njan wan mbei ee buuu an kumu tu nëen sinkii. De an musu libi fanafiti a di së u manu ku mujëe. Dee na Isaëli sëmbë, nöo dee fö wëti aki nöo fu de musu hoi.”

²⁶ Nöo di dee hedima fan sö te de kaba, nöo hën Paulosu du kumafa de taki dëen. Di dobooko fëen, hën a go nama ku de fö womi nöo hën de go seeka de sinkii kumafa di wëti bi dë fu de sa dë limbolimbo a Gadu fesi. Hën de go a di Wosu u Masa Gadu dendu go piki dee begima taa a sö wan daka de o ko limbo fu de sa tja paima ko da Gadu. Biga a bi musu dou sëbën daka bifö de limbo.

Aki de kisi Paulosu a

di Wosu u Gadu.

²⁷ Nöo a fika piki dee sëbën daka kaba, hën Paulosu go a di Wosu u Masa Gadu. Hën wanlô Dju sëmbë fu Asia köndë ko si ën naandë. Hën de ko kisi ën gbolou panjan.

²⁸ Hën de bai kai olo kai hii mundu taa: “Un Isaëli sëmbë un hesi ko a u oo! Di womi di ta sösö u Isaëli sëmbë da hii mundu u si ën. A dë aki. Di sëmbë aki ta waka ta lontu ta konda taa dee wëti fu Mosesi an bunu, di wosu aki da sösö soni a goonliba. Sö a ta taki. Nöo awaa a ta tja dee oto köndë sëmbë ta ko a di Wosu u Masa Gadu aki ta poi ën.”

²⁹ Wë di soni mbei de taki sö. Biga de bi si ën a di köndë ganda mindi ku di womi de kai Toofimusi, di fu Efeise. An dë Isaëli sëmbë. Nöo hën de ninga taa a bi tjëen ko ku ën a di Wosu u Gadu ko booko di wëti u Isaëli.

³⁰ Nöo di de jei de bai sö, nöo hën de kule seei gililili ko gidjii. Hii di köndë ta mbei wajawajawajawaja. Hën de hai Paulosu vooo puu tuwë ko a döo. Hën de hai dee döo u di Wosu tapa gbaa. ³¹ De ta biinga u kii ën wante fu di de ninga taa a booko di wëti.

Nöo fa de ta du dë, nöo hën sëmbë manda buka go a di gaan hedima u dee Loomë sodati dee dë a di köndë kaa taa hii Jelusalen ko ta mbei seei wajawaja sö.

³² Nöo di di hedima jei sö, hën a kai wanlô sodati fëen ku dee kabiteni u de taa de musu go ku ën wantewante. Hën de kule tjalalaa go dou. Di juu dë, de bi seti ta fon Paulosu kaa, ma nöo di de si dee sodati ta ko, hën de disëen u fon.

³³ Hën di hedima ko dou. Hën a panjan Paulosu puu a dee sëmbe ta fon mën dë maun. Nöo hën a manda sëmbe söötö ën ku tu bui buta dë, faa sa ko sabi andi da di soni ta pasa.

Hën a hakisi dee sëmbe taa: “Ambë da di sëmbe un ta fon di fon aki? Un hogi a du ufö un ta fon mën sö?”

³⁴ Nöo hën de ta bai ta konda di soni kpatjakpatja ma di fan u de an ta kai a di wan kamian. Hibiwan sëmbe ta taki fëen tee di hedima u sodati an ta jei di soni bunu möönsö andi bi pasa. Nöo hën a manda dee sodati taa be de tja Paulosu go a dee sodati wosu ka sëmbe an sa kisi ën möön.

³⁵ Nöo di de go dou a di sikada buka fu de subi go a liba, nöo dee hia sëmbe dë gidjii a de baka. Hën dee sodati hopo Paulosu a liba tja fu de an musu sa dou nëen.

³⁶ Nöo hën de ta waka a de baka ta ko ta bai ta manda de taa: “Un kii ën, un kii ën, un kii ën.”

³⁷ Nöo di dee sodati dou fu de tja Paulosu go a di wosu u de, nöo hën Paulosu kai di hedima taa: “Wë piimisi fii, mi sa fan ku i ö?”

Hën a mbei: “Hun? Sö i sabi u fan Giiki töngö nö? ³⁸ Na i bi dë di Egepiti sëmbe di bi kë buta sëmbe feti ku lanti nö? Na i bi tja dee fö dusu hogihatima bi ta kii sëmbe go a di gaan sabana nö? Mi ninga taa i wë bi da di sëmbe.”

³⁹ Hën Paulosu piki ën taa: “Nönö, mi da wan Dju sëmbe fu di köndë de kai Taasusi, wan köndë u Silisia. Nöo di köndë u mi na sösö köndë e. Nöo mi kë begi i gaantangi be i da mi pasi be mi fan wan soni ku lanti aki be de jei.”

⁴⁰ Hën a dëen pasi. Hën Paulosu taanpu a di sikada dë. Hën a hopo maun da de be de kabuka. Hën de kabuka pii u de haikëen. Hën a fan ku de a di Isaëli töngö taa:

22

Aki Paulosu ta fan ku dee Isaëli sëmbe dee bi kisi ën.

¹ “Un haika, un dee Isaëli sëmbe u mi aki, mi kë taki wan soni da unu, be un si taa na hogi mi du e.”

² Nöo di de jei a ta fan a di Isaëli töngö „di de seei ta fan”, nöo hën de kabuka seei pii sö ta haikëen andi a o taki.

Hën a taa: ³ “Mi wë da wan Dju sëmbe tu e, kuma unu. De pai mi a Taasusi a Silisia köndë, ma nöo a Jusalen aki seei de kiija mi. Nöo di womi de kai Gamalijëi, hënseei lei mi finifini a di së u hii dee wëti u dee gaan sëmbe fuu. Nöo mi seepi tu, mi bi ta biinga seei a dee soni u Masa Gadu leti kumafa unu seei ta biinga nëen tide tu. ⁴ Biga a fesi nöo mi bi ta pena dee sëmbe dee ta libi a di njunjun biibi aki ta kii de. Mi seei bi ta kisi de ta buta a dunguwosu. Sö mi bi ta du ku de tjika. Womi ku mujëe tuu mi bi ta da sitaafu.

⁵ “Nöo fa mi ta taki aki, dee kuutuma fuu ku di Kaba Hei Begima fuu, tuu da kotoigima taa sö mi bi ta du e. Biga deseei mbei pampia da mi fu mi tja go da dee oto Isaëli sëmbe fuu dee dë a Damasikusi, fu go kisi dee biibima u Jesosi dee dë a di köndë ala bui tja ko a Jusalen aki fu da de sitaafu. Hën wë mi bi nango a Damasikusi u go du.

⁶ “Ma nöo di mi dë a pasi nango, mi bi ko zuntu ku di köndë, nöo a bi dë kuma tuwalufu juu, sonuati. Hën te u mi kë si hën wan gaan limbo kumutu a gaangadu kai ko lontu mi tapa.

⁷ “Hën mi panta kai a goon. Hën mi jei wan töngö kai mi tu pasi taa: ‘Saulosu, Saulosu, faandi mbei i ta sitaafu mi sö u du?’

⁸ “Hën mi hakisi ën taa: ‘Masa ee, ambë ta fan ku mi dë?’

“Hën a piki mi taa: ‘Mi, Jesosi fu Nazalëti, di sëmbe di i ta sitaafu sö, hën wë ta fan ku i aki.’

⁹ “Nöo di juu dë, dee sëmbe mi ku de bi nango dë, de an saandi ta pasa. De si di limbo ma de an jei di töngö u di Sëmbe di ta fan ku mi di fan.

¹⁰ “Hën mi toona hakisi taa: ‘Masa, andi i kë fu mi musu du?’

“Hën a piki mi taa: ‘Hopo, nöö i go dou a Damasikusi. Nöö te i dou nöö sëmbë o ko konda da i dee soni ku dee soni dee Masa Gadu buta da i fii musu du.’ Sö a fan ku mi te a kaba.

¹¹ “Nöö di mi hopo fu mi go, hën ma ta si soni möön. Di gaan limbo dungu mi wojo. Nöö hën dee sëmbë ku mi bi sai dë panjan mi a maun tja go dou a Damasikusi go buta a wosu.

¹² “Nöö di juu dë, nöö wan womi de kai Ananiasi bi dë a di köndë. Nöö di womi dë, a dë wan sëmbë ta libi a dee wëti fuu Dju sëmbë gaanfa. An ta misi de. Hii dee Dju sëmbë fuu u di köndë tuu ta gafëen seei taa a dë wan gaan bumbuu sëmbë.

¹³ “Nöö hën di womi dë waka ko taanpu a mi bandja. Hën a kai mi: ‘Mi baa Saulosu.’ Hën mi piki. A taa: ‘Wojo fii musu limbo e.’

“Di juu dë, hën mi hopo wojo luku ën. Mi si soni gbegedee.

¹⁴ “Hën a taki da mi taa: ‘Di Gadu fu dee gaan sëmbë fuu, hën tei i buta fii musu ko sabi dee soni dee a kë du. A tei i buta fii sa si di Gaan Bumbuu Sëmbë fëen di na poi ën wëti wan daka, söseei tu fii sa jei ën töngö. ¹⁵ Nöö joo dë kotoigima u dee soni dee i bi si ku dee i bi jei ta konda de da hii mundu.

¹⁶ “ ‘Nöö fa i si u dë aki, an dë fii buuja möön e. Hopo be de dopu i. Kai Masa Jesosi në be a puu dee hogi dee i bi du a i liba.’ Sö Ananiasi fan ku mi di daka dë.

¹⁷ “Nöö hën mi dë tee wan daka, hën mi toona ko a Jelusalen aki, hën mi go a di Wosu u Masa Gadu go ta begi ën. Te fu mi kë si, wan soni ko a mi a di wosu kuma mi ta sunjan. Ma na sunjan. ¹⁸ Masa Jesosi seei ko fan ku mi.

“A taa: ‘Womi hesi, kumutu a Jelusalen aki e. Fa i ko ta fan ku dee sëmbë u di köndë aki ta konda dee soni u mi da de, de an o jei möönsö u de piki i buka.’

¹⁹ “Hën mi taa: ‘Masa, unfa a waka de an o jei? Biga de bi sabi tuutuu taa mi wë bi da di sëmbë di bi nango a dee keikiwosu fuu Isaëli sëmbë ta kisi dee biibima fii ta fon ta söötö a dunguwosu. ²⁰ Nöö di dee sëmbë bi ta kii Sitefani fu di a bi ta konda soni fii da de hedi, nöö mi bi sai leti dë ta hoi dee koosu u dee sëmbë dee kii ën dë. Di di buuu fëen bi ta kule ta kai a goon dë, mi bi dë taanputaanpu dë ta da de leti fu di kii de ta kii ën dë.

“ ‘Nöö fa de si di libi u mi ko tooka sö aki, ma dë kuma fa mi bi dë möön, nöö unfa de an o sa piki mi?’ Sö mi hakisi ën.

²¹ “Hën a piki mi taa: ‘Tei pasi go nöö, womi. Mi ta manda i go a dee sëmbë na u Isaëli dee ta dë a dee longi köndë, fii tja di buka u mi go da de.’ ”

Aki de jei taa Paulosu da

goon mii u Loomë.

²² Wë nöö fa Paulosu ta fan dë, dee gaan hia sëmbë naandë tuu dë pii ta haika andi a ta taki. Ma di de jei sö taa Masa mandëen faa go a dee sëmbë na u Isaëli, nöö aan soni. Hati u de boonu te na soni. Hën de tuu bai taanga taa: “Di sëmbë aki an fiti faa musu libi möön. Un kii ën puu a goonliba e!”

²³ Hën de ta bai ta kai wolo nöömö ta wai dee koosu u de ta hiti gudugudu a liba ta du soni. Hati u de nöö boonu sö.

²⁴ “Wë nöö di hedima u sodati an saandi mbei dee Isaëli sëmbë hati boonu sö, biga an dë Isaëli sëmbë faa fusutan soni u de.” Nöö hën a manda dee sodati taa de musu tja Paulosu go buta a di sodati wosu, nöö de musu hupi ën faa sa konda di soni mbei de ta bai taanga sö. ²⁵ Hën de tjëen go seeka tai fu de hupi.

Hën Paulosu hakisi di kabiteni u sodati taanputaanpu dë taa: “Unfa di wëti dë? Un sa hupi wan goon mii u Loomë ufö un kuutu soni fëen ö?”

²⁶ Nöö di di kabiteni jei sö kaa, nöö hën a ko fëëë. Hën a go a di gaan hedima taa: “Wë di soni di i manda u fuu musu du aki, ma i sabi andi u ta du nö? Di sëmbë di i si u ta du di soni ku ën aki, a dë wan goon mii u Loomë.”

²⁷ Nöo hën di hedima ko a Paulosu. Hën a ko hakisi ën taa: “Tuu nö? I da goon mii u Loomë nö?”

Hën a piki taa: “Aai, sö mi dë e.”

²⁸ Hën di hedima taa: “Fa mi dë aki, mi paka möni tee a hia fu mi musu ko goon mii u Loomë e.”

Hën Paulosu piki ën taa: “Wë mi, an bi dë u mi paka. Wë biga dee sëmbë dee pai mi bi dë goon mii u Loomë kaa.”

²⁹ Nöo di dee sëmbë bi o hupi ën dë jei sö kaa, hën de hai kumutu wantewante nëen sinkii. Di hedima seei panta tu. Biga fa Paulosu bi dë goon mii u Loomë seei ma töku de bi söötö ën ku bui fu de hupi.

³⁰ Di dobooko fëen, nöo hën di hedima u sodati manda de taa be de lusu Paulosu puu di bui. Hën a manda kai dee Gaan Begima u Isaëli ku hii dee oto kuutuma u de be de ko miti kuutu, biga a kë sabi andi de ku Paulosu abi. Nöo di a kai di kuutu te de ko sindo, hën a tja Paulosu ko fu de fan fesi ku fesi.

23

Aki Paulosu dë a di kuutu.

¹ Hën Paulosu luku dee kuutuma diin. Hën a seti fan taa: “Dee sëmbë u mi aki, sensi di mi dë piki wan, nöo hën mi ta libi kumafa mi hati ta pakisei taa Masa Gadu kë fu mi musu libi te kisi fa u dë aki.”

² Di a taki sö kaa, nöo di Kaba Hei Begima de kai Ananiasi manda dee sëmbë dë a Paulosu bandja dë taa be de naki ën a buka.

³ Hën Paulosu taa: “Gadu o sitaafu i tu, i poipoi soni kuma wan bookowosu bandja de bi feifi ala. I sindo dë ta kuutu a mi liba a di së fuu Isaëli wëti, ma i seei booko di wëti fu di i manda sëmbë u de naki mi a buka.”

⁴ Hën dee sëmbë taanpu a Paulosu bandja dë hakisi ën taa: “Sö i ta kosi di Kaba Hei Begima u Masa Gadu nö?”

⁵ Hën a taa: “Dee sëmbë, un piimisi fuunu. Ma bi sabi taa hën da di Kaba Hei Begima e. Un a’ leti tuu. Biga Gadu Buku taki taa ja musu kosi di sëmbë di dë a i liba ta tii i.”

⁶ Nöo di juu dë, Paulosu sabi taa fa dee kuutuma sai dë, nöo de dë a tu keiki paatëi. Hafu u de dë Saduseima. Hafu u de dë Faliseima. Nöo de tu pei sëmbë dë an ta biibi di wan soni. Hën Paulosu fan möön taanga bai da de taa: “Dee sëmbë u mi aki, miseei dë wan Faliseima e, söseei dee gaan sëmbë u mi bi dë tu. Nöo fu di mi ta biibi kuma de taa dëdë sëmbë sa weki baka, hën mbei de tja mi ko a kuutu aki.”

⁷ Nöo di a taki sö kaa, nöo hën de tu paatëi bia ko ta fia ku deseei. ⁸ Wë biga dee Saduseima an ta biibi taa sëmbë sa dëdë toona weki. De an ta biibi taa Gadu abi basia nëen köndë. De an ta biibi taa sëmbë abi wan soni de kai akaa di ta libi u nöömö. De dii soni dë de an ta biibi. Ma dee Faliseima ta biibi dee soni dë tuu.

⁹ Hën dee kuutuma ta bai ta fia ku de na de nango ta ko. Nöo so u dee Faliseima dë bi dë Sabima u Wëti. Te wan pisi, nöo hën de hopo ta fia ku hatiboonu taa: “Di womi aki, Paulosu, wa ta feni wan föutu nëen möönsö. Kandë wan akaa ee nasö wan basia u Masa Gadu Köndë bi ko nëen tuu ko fan ku ën.”

¹⁰ Nöo hën di fia u de ko gaan buja seei, te di hedima u sodati di bi kai di kuutu ko fëë taa dee kuutuma o kisi Paulosu hai tënë pisipisi. Hën a manda dee sodati go a goon ka de ta kuutu dë go puu ën ku taanga a de dendu tja go a dee sodati wosu, fu dee kuutuma an sa dou nëen möön.

¹¹ Hën di ndeti dë seei, Masa Jesosi ko taanpu a Paulosu bandja. Hën a fan ku ën taa: “Womi, tai hati e. Kumafa i si i bi dë kotoigima u mi ta konda soni u mi a Jelusalen aki, nöo söseei i o dë a Loomë ta konda de tu.”

Aki wanlö sëmbë fiti buka

u kii Paulosu.

¹² Hën di dobooko fëen, hën dee Dju sëmbë fiti buka djula taa de an o njan möön, de an o bebe wata möön tu ee na de kii Paulosu. ¹³ Nöo dee sëmbë dee djula di djula dë, de pasa föteni womi.

¹⁴ Nöo hën de go a dee Gaan Begima ku dee Gaan Womi u Isaëli taa sö de djula u de kii Paulosu, ee nasö de an o njan möön, de an o bebe. ¹⁵ Hën de taa: “Nöo fa u ta fan ku unu aki, nöo u kē unu ku dee oto gaan kuutuma manda wan buka da di hedima u sodati mbei taa un kē kai Paulosu a kuutu, fuun fan di soni fëen möön fini seeka. Nöo tefa a bazia dou a unu, nöo woo feni ën kii ufö a dou.” Sö de fan ku de te de kaba.

¹⁶ Ma di ten dë, nöo hën wan sisa mii u Paulosu jei taa sö de ta fiti buka fu de kii ën tio. Hën a go denda a dee sodati wosu go piki Paulosu taa sö dee sëmbë o du fu de feni ën kii.

¹⁷ Nöo di di kijoo fan ku ën sö te a kaba, hën Paulosu kai wan u dee sodati kabiteni taa: “Kabiten, ja ta si wan kijoo aki. A kē go a di gaan hedima u sodati. Hën mi kai i ko begi fii tjëen go nëen, ee a sa dou nëen. A a’ wan soni fu hën ku ën musu taki.”

¹⁸ Hën di kabiteni tjëen go da di hedima. Hën a taa: “Di womi de kai Paulosu di dë sötösötö dë, hën manda mi taa be mi tja di kijoo aki ko a i. A abi wan soni faa taki ku i be i jei.”

¹⁹ Hën di hedima tja di kijoo a maun go a sē go hakisi ën taa: “Andi da di soni i abi u fan ku mi, kijoo? Fan be mi jei.”

²⁰ Hën a taa: “Dee Dju sëmbë ko fiti buka ku deseei makandi. Nöo de o begi i fu amanjan nöo i tja Paulosu go a di gaan kuutu u de. De o mbei taa de kē kuutu soni fëen möön fini.

²¹ “Nöo na piki e. Möön föteni womi ta seeka fu de kisi ën kii. De bi soi makandi taa ee de an kii ën, nöo de an o njan möön, de an o bebe tu. Nöo de dë kabakaba fëen kaa e. I nöo de ta luku fii mandëen ko da de nöo de kii.”

²² Hën di hedima bai di kijoo taa be an konda da na wan sëmbë taa sö a bi ko nëen ko fan di soni ku ën. Hën a toona mandëen go.

Aki de manda Paulosu go

a Sesalia.

²³ Hën a kai tu sodati kabiteni taa: “Un musu seeka tuhöndö sodati fu de go a Sesalia e. Nöo un tja sēbēnteni sēmbë ku hasi ku tuhöndö sēmbë ku lanza. A nēigi juu fu ndeti, nëen un musu dë kabakaba seei pii fuun go.

²⁴ “Nöo un musu seeka wan hasi di sa tja Paulosu nöo un tjëen ku köni e, go a Gaama Felikisi.” „Biga Sesalia, hën bi da di köndë u di gaama u di pisiwata di ten dë.”

²⁵⁻²⁶ Nöo hën a mbei wan pampia manda da di gaama taa:

Mi, Kalaudio Lisiasi, mbei di pampia aki manda gaan odi da di gaan lesipeki Gaama Felikisi taa mi dë. ²⁷ Nöo di womi i si mi ta manda da i aki, a dë wan womi di dee Dju sëmbë bi kisi panjan ta biinga seei u kii, nöo hën mi ko ku dee sodati u mi ko puu ën a de maun. Biga mi bi jei taki taa a dë wan goon mii u Loomë. ²⁸ Nöo fa mi denda a di taki u de dendu aki, nöo mi bi kē jei andi de ku ën abi mbei de kē kii ën. Hën mi ko tei ën tja go a di gaan kuutu u dee Dju sëmbë. ²⁹ Ma di mi ko luku di soni u de te mi kaba, nöo mi ko si taa a dë wan soni de ta fia a di sē u dee wēti u Dju. Di soni an bi dë gaan soni sö fu de kii ën, ee nasö sötö a dunguwosu. ³⁰ Nöo baka fëen, hën mi ko jei taa wanlö sëmbë fiti buka fu de kii ën. Hën mbei i si mi mandëen da i wantewante aki sö. Nöo mi o manda dee sëmbë dee ku ën a’ soni fu de musu tja kaagi fëen ko da i ala. „Na soni möönsö möön leki gaan odi.”

Sö wan pampia di hedima u sodati manda da Gaama Felikisi.

³¹ Nöo hën dee sodati seeka tefa de kaba kumafa de bi manda de, hën de tei Paulosu a di ndeti dë tja go te na Antipatisi.

³² Hën di dobooko fëen möön, hën de paati baka ku baka. Dee sodati söndö hasi toona go a de wosu, ³³ hën dee dë ku hasi tja Paulosu go dou a Sesalia.

Nöö di de dou, hën de tja Paulosu go a di gaama. Hën de tei di pampia hën de da Gaama faa lesi.

³⁴ Nöö di a lesi di pampia te a kaba, hën a hakisi Paulosu taa: “Wë un köndë fii?” Hën a piki Gaama taa “De pali mi a di pisiwata u Silisia.”

³⁵ Hën a taa: “Antoobi. Te dee sëmbe ku i a’ soni ko dou, nöö mi o jei di soni fii.” Hën a manda sëmbe tjëen go buta a Könu Helodi wosu, nöö de musu tei wakitima buta fu de koti wakiti dëen.

24

Aki dee Isaëli sëmbe ta kuutu Paulosu a Gaama Felikisi fesi.

¹ Hën de dë te de a’ feifi daka, hën di Kaba Hei Begima Ananiasi ku wanlô Gaan Womi u Isaëli hën de faaka Paulosu ko a Sesalia. Nöö fa de ko dë, de tja wan afokati de kai Tetulusi faa fan ku Gaama da de. Nöö sö de ko u tja di kaagi u Paulosu ko da Gaama.

² Nöö di de ko dou, hën de manda kai Paulosu tja ko, hën de ko sindo. Nöö hën Tetulusi seti di fan, a taa: “Mati Köndë Masa, kumaa.”

Hën a piki.

Hën a taa: “Wë u ko a i aki. Wë di köndë fuu soni di i ta seeka da u, nöö u si bunu fëen. Biga u dë söndö kisi toobi longi kaa. Nöö di köni di i, Gaama, abi a i hati, nöö hën mbei sëmëni soni a di köndë fuu ko ta waka bunu. ³ Nöö hii fa i si un du dë, nöö hii u tuu ta si ën. U ta tei ën fu gaan soni. Nöö hën i si u ko piki i da i tangi, Köndë Masa.

⁴ “Nöö fa i si u ta fan ku i aki, nöö wa kë pena i. Ma u begi i gaantangi be i hoi pasensi da u pala sö be u fan te u kaba, nöö u go.

⁵ “Wë nöö di womi di i si u tja kaagi fëen ko da i aki, a dë seei wan gaan kaakeisëmbe ma u goonliba. A ta suti faja a hii dee Dju sëmbe u goonliba tuu mindi tefa dee sëmbe ko ta mbei gidigidi a hii dee köndëköndë. Nöö a dë wan gaan nëbai sëmbe u di njunjun keiki de kai Nazaleni, nöö di keiki dë an ta kai a pasi ku di lei u Masa Gadu möönsö.

⁶ “Nöö hën a ko seei ko biinga u poi di Wosu u Masa Gadu a Jelusalen dë, nöö hën u kisi ën panjan. [Nöö u bi o kuutu ën ku dee fuu wëti, ⁷⁻⁸ ma nöö hën di hedima u sodati Lisiasi ko puu ën a u maun ku taanga tei tja go gbolo.

“Nöö hën wë a taa dee sëmbe a’ kaagi fëen musu ko a i.] Nöö hën i si u ko a i aki, Gaama. Nöö te i seei fan ku ën te i kaba, nöö dee soni u ta fan ku i aki, nöö joo si taa u a’ leti a de.”

⁹ Nöö fa Tetulusi ta fan dë, hii dee Dju hedima ku ën ko dë tuu ta piki ku ën taa aai, sö a dë tuu.

Aki Paulosu seei ta fan.

¹⁰ Nöö di di afokati fan te a kaba, nöö hën Gaama tuwë maun da Paulosu, faa musu fan. Nöö hën di a o fan, hën a kai ën: “Gaama, mi wai fu di i da mi pasi fu mi seepi fan tu. Biga sëmëni jaa kaa di i ta kuutu da u Isaëli sëmbe a u köndë aki.

¹¹ “Nöö te i luku fini, nöö joo sabi taa an pasa tuwalufu daka eti fu di mi go a Jelusalen u mi go begi Gadu a di Gaan Keikiwosu. ¹² Nöö fa mi go ala, na wan daka mi ku sëmbe kisi takitaki fia wajawaja a di Wosu u Masa Gadu. Na a dee oto keikiwosu u Isaëli, na a ganda mindi seei, mi buta faja a sëmbe möönsö fu de ko ta mbei gidigidi.

¹³ “Dee soni de ta kaagi mi aki, ja sa suku fini a de te i si taa de dë tuu möönsö. Wë biga na wan ten de bi si ën sö wan daka a mi.

¹⁴ “Ma wan soni nöö mi sa piki taa tuu. Hën da di taki de taki dë taa mi dë wan sëmbe fu wan njunjun biibi, nöö sö mi go a di Pasi dë tuu. Ma fa de konda dë taa an ta kai ku di lei u Masa Gadu, nöö na tuu e. Mi ta begi di wan seepi Gadu di dee gaan sëmbe fuu bi ta begi a fesi. Nëen nöö mi dë eti. Dee soni dee Masa Gadu bi buta Mosesi ku dee oto tjabukama fu de sikifi dëen, nöö de tuu mi ta piki eti.

¹⁵ “Nöö mi ta biibi tu taa tee sëmbe dëdë de o toona weki baka, dee bi libi bunu a Masa Gadu wojo ku dee an bi libi bunu tuu. Nöö söseei dee sëmbe ta kaagi mi aki, söseei de ta

biibi tu. ¹⁶ Nöo fu di mi ta biibi dee soni dë, nöo hën mbei mi ta biinga nöömö fu mi dë ku limbohati a Masa Gadu fesi ku libisëmbë fesi tuu.

¹⁷ “Wë nöo sëmëni jaa u mi disi fu di mi kumutu a Jelusalen. Nöo di soni mbei mi toona ko, fu di mi tja möni ko fu de da dee penama u dee Isaëli sëmë fuu. Nöo mi bi kë tja paima go buta da Masa Gadu tu. Dee soni dë mbei mi toona ko a Jelusalen.

¹⁸ “Nöo di mi dou, nöo hën mi o go a di Wosu u Masa Gadu u go du dee soni dë. Mi bi seeka sinkii u mi kaa buta limbolimbo kumafa di wëti taki. Nöo fa mi go dë, sëmë an bi hia a di Wosu. Wajawaja an dë.

¹⁹ “Ma nöo wanlô Dju sëmë fu Asia bi sai dë, nöo hën wë de ko si mi dë, nöo hën de mbei toobi ku mi. Ma nöo fa de mbei toobi ku mi seei, ma de an ko a i aki möönsö. Ee mi ku de bi a’ soni, nöo misikuma de wë bi musu tja di kaagi u mi ko da i.

²⁰ “Ma ee nasö, nöo mbei dee otowan aki konda da i andi de feni di de bi kuutu soni u mi a dee gaan kuutuma fesi a Jelusalen. ²¹ Wë biga ma saandi u mi de sabi u de ko konda da i möönsö möön leki di wan kodo soni tö di mi bi fan ku de taa fa de ta kuutu a mi liba dë, de ta kuutu da mi fu di mi ta biibi taa sëmë sa dëdë toona weki. Hën nöo da di soni di mi taki ala fu de sa tja kaagi u mi ko taki da i aki.”

²² Fa Paulosu ta fan dë, nöo Gaama Felikisi ta haikëen. Wë a sabi soni bunu u dee sëmë dee ta waka a di Pasi u Masa Jesosi, fa de ta libi.

Hën a taki da dee kuutuma taa: “Woo luku di sodati hedima Lisiasi be hën konda da u andi a bi si, bifö woo kuutu di soni dou.”

Aki ta lei fa Paulosu bi dë

a Sesalia.

²³ Hën a manda di sodati kabiteni taa a musu buta wakitima da Paulosu. Ma an dë taa hiniwan juu de musu ta dë nëen liba. De musu ta dëen pasi be a ta feni wan piki böö. Nöo de an musu tapa dee mati fëen tu fu de an sa sölugu ën.

²⁴ Baka sëmëni daka, hën Gaama Felikisi toona ko a di kuutuwosu möön, ku di mujëe fëen de kai Duusila, di dë Isaëli sëmë. Hën Gaama toona manda kai Paulosu ko nëen möön. A kë jei di fan fëen andi a ta taki. Hën Paulosu fan ku de di fa sëmë musu ta biibi a Masa Jesosi Keesitu liba.

²⁵ Hën a ta fan ku Gaama ku ën mujëe ta bai de taa de musu libi bunu a Masa Gadu wojo. De musu sabi u tai hati disa soni. De an musu libi kumafa de hati kë a di së u hogi. Hën a bai de taa: “Woo dë te wan daka, nöo Masa Gadu o kuutu a libisëmbë liba kumafa de bi libi.” Sö Paulosu ta fan ku de gbelingbelin tjika.

Nöo fa a ta fan dë, nöo Gaama ta haika, hën a ko fëëë. Wë biga an ta libi bunu. Hën a taki dëen taa: “Wë womi, fa i fan aki, mi jei. Nöo toona go fii ufö. Te mi feni pasi möön nöo mi o manda kai i, be i toona ko fan ku u möön.”

²⁶ Baka u di dë, sëmëni pasi Gaama ta manda sëmë ta kai Paulosu nöömö, a ta ko ta fan ku ën. Nöo Gaama ninga taa te Paulosu ko nëen, nöo a o pakëen gaan möni fu Gaama sa puu ën a dunguwosu.

²⁷ Baka tu jaa hën Gaama Felikisi kumutu a gaama, hën de buta wan otowan de kai Polisiusi Fesitu fu tja di köndë. Nöo fa Felikisi kumutu dë, a disa Paulosu leti a dunguwosu dë fu di a kë abi bunu në a dee Dju sëmë hedi. Hën mbei an puu ën möönsö.

25

Aki dee Isaëli sëmë ku Paulosu ta fan a Gaama Fesitu fesi.

¹ Baka dii daka u di Gaama Fesitu ko a Sesalia faa subi a gaama, hën a go a Jelusalen go waka.

² Nöo di a go dou, nöo hën a ta fan ku dee Gaan Begima ku dee oto tiima u dee Dju sëmë. Hën de tja kaagi u Paulosu ko dëen wantewante.

³ Hën de begi Gaama taa gaantangi be a du de wan bunu, be a manda Paulosu ko a Jelusalen da de. Nöö fa de ta begi ën dë, nöö de ta seeka u te a mandëen da de, nöö de tapëen a pasi kii.

⁴ Hën Gaama piki de taa: “Wë fa Paulosu dë a Sesalia dë, a dë a wakitima kaa, nöö be a dë fëen nöö. Abiti möön nöö mi seei o toona go ala. ⁵ Nöö te mi nango, nöö un sa manda so u dee fesima fuunu ko ku mi. Ee Paulosu bi du wan hogi nöö un sa tja kaagi fëen go kuutu ala.” Sö a piki de.

⁶ Hën Gaama fika a Jelusalen kuma teni daka sö ufö a pasa go a Sesalia awaa. Tefa di dobooko hën a ko sindo a kuutu. Hën a manda sëmbë taa be de tja Paulosu ko nëen.

⁷ Nöö di de tja Paulosu ko dou, nöö hën dee Dju sëmbë dee kumutu a Jelusalen lontu ën buta a djegi. Hën de tja sëmëni kaagi fëen ko konda da Gaama taa a ta du gaan hogi. Ma fa de ta fan dë seei, ma de an saanfa u taki ën te Gaama sa si taa sö Paulosu bi du tuu.

⁸ Paulosu seepi piki de taa: “Fa mi Paulosu dë aki, ma buuse na wan u dee Isaëli wëti fuu. Ma du soni di na bunu a di Wosu u Masa Gadu wan daka. Ma du soni na bunu ku di Gaan Könu u Loomë wan daka tu. Fa mi dë aki, na wan u dee soni dë mi du wan daka.”

⁹ Di Gaama haika tefa a kaba, nöö a kë feni bunu në a dee Dju sëmbë. Nöö hën a hakisi Paulosu taa: “Wë i sa go a Jelusalen be de go kuutu dee soni de ta taki aki a mi fesi ala ö?”

¹⁰ Hën Paulosu piki Gaama taa: “Ka mi dë taanputaanpu aki a wan u dee kuutuwsu u di Gaan Könu u Loomë, mi dë aki kaa, nöö de sa kuutu mi leti aki. Biga ma du dee Dju sëmbë hogi wan daka, leti kumafa i seepi sabi dë, fu de puu mi aki tja go ala.

¹¹ “Ee mi bi du wan gaan hogi tjika fu de kii mi, nöö ma bi o fëëë sitaafu fëen. Ma dee soni dee sëmbë ta kaagi mi aki, nöö ee de aan leti nöö na wan sëmbë a’ pasi fu de tei mi buta a de maun fu de du hogi ku mi. Fa mi dë aki, mi kë go a di Gaan Könu a Loomë e, be a kuutu da mi.”

¹² Di Paulosu taki sö te a kaba, Gaama jei. Nöö hën hën ku dee oto kuutuma fëen dee ku ën ta tja di köndë, go a së go kuutu te de kaba. Hën Gaama piki Paulosu taa: “Wë antoobi. Di i taa i kë go a di Gaan Könu, nöö mi o manda i go nëen.” Nöö di a taki sö kaa, nöö hën di taki dë kaba.

Aki Könu Agiipa ku Gaama Fesitu ta fan.

¹³ Hën de dë tefa wan daka. Hën di Isaëli könu de kai Agiipa hën ku ën sisa Benisi ko a Sesalia ko wai ku Gaama Fesitu fu di de butëen Gaama u di köndë.

¹⁴ Nöö di de ko, hën de sai naandë sëmëni daka. Hën Gaama Fesitu fan soni u Paulosu ku Könu Agiipa, a taa: “Di womi di bi dë gaama a mi fesi de kai Felikisi, di a kumutu a gaama, hën a disa wan womi sötösötö a dunguwosu aki.

¹⁵ “Nöö hën di mi go a Jelusalen, hën dee Gaan Begima ku dee gaan womi u Dju tja kaagi u di womi ko da mi ko begi mi gaantangi taa mi musu da di womi adjabëë da de.

¹⁶ “Hën mi piki de taa an dë guwenti fuu dee Loomë sëmbë fu da wan sëmbë adjabëë söndö na kuutu u kai fu hënseei musu piki dee sëmbë ku ën a’ soni.

¹⁷ “Nöö di mi taki sö kaa, hën de ko a Sesalia aki. Nöö ma buuja. Di dobooko fëen wante, hën mi go sindo a kuutu fu mi kuutu da de. Hën mi manda sëmbë taa be de tjëen ko a mi.

¹⁸ “Hën dee felantima fëen hopo taanpu a pë fu de kaagi ën konda dee soni fëen da mi. Ma de an taki gaan hogi fëen kumafa mi bi mëni taa de bi o taki. ¹⁹ Ma de ta fia ku ën a di së u di biibi u de soni. De ta fia ku ën fu wan dëdë sëmbë de kai Jesosi, ma Paulosu ta piki de kodo taa a dë ku libi eti.

²⁰ “Nöö fa de ta fia ta fan dë, mi ta jei, ma ma saanfa u kuutu möönsö a di së u dee keiki soni u de. Hën mi hakisi Paulosu ee a kë go a Jelusalen fu de tja dee kaagi fëen go kuutu ala.

²¹ “Ma a taa a kē fuu sa hoi ën aki fu te u sa mandëën go da di Gaan Könu a Loomë be hën kuutu di taki seeka dëën. Hën mi manda dee wakitima taa de musu hoi ën da mi. Te mi feni okasi, nöö mi o mandëën go da di Gaan Könu.”

²² Di Gaama Fesitu taki sö kaa, hën di könu taki dëën taa: “Wë miseei kē jei fa di womi ta fan.”

Hën a taa: “Wë antoobi. Amanjan wante nöö joo jei ën.”

Aki de seti kuutu Paulosu baka.

²³ Hën di dobooko fëën hën Könu Agiipa ku Benisi ko dou. Nöö di de ko dou, hën dee sëmbë u di köndë ta wai ta mbei piizii da de te na soni. Hën de denda a di kuutuwsu ku dee hedima u sodati ku dee tiima u di köndë. Hën de ko sindo. Hën Gaama Fesitu manda sëmbë taa de musu tja Paulosu ko da de. Hën de tjëën ko.

²⁴ Hën Gaama Fesitu seti di kuutu taa: “Wë Köndë Masa, hedima u köndë ku föluku, ja si di womi u tja ko taanpu a u fesi aki. Wë nöö hii dee Dju sëmbë fu Jelusalen te dou ku Sesalia aki tuu tja kaagi fëën ko da mi. De bai taa a musu dëdë, an musu dë a libi möön. Nöö hën di womi wë i si disi.

²⁵ “Nöö fa mi wegi soni fëën luku tefa mi kaba aki, ma si a du soni tjika faa musu dëdë e. Ma di hën seepi taki taa a kē go a di Gaan Könu faa kuutu dëën, nöö hën mi piki taa mi o mandëën go a Loomë kumafa a kē.

²⁶ “Ma nöö wan soni toobi mi. Ma sabi di soni fëën fini tjika fu mi mbei pampia manda da di Gaan Könu taa sö wan soni a du. Hën mbei mi manda kai ën faa ko a u aki, be un kuutuma tuu musu jei fa a o taki, ma u kē be Könu musu haika möön fini. Nöö fa a o taki te a kaba aki, i musu feni piki mi fu mi manda pampia da di Gaan Könu.

²⁷ “Biga an bunu da mi u mi manda wan sëmbë buibui da di Gaan Könu söndö pampia e. Mi musu piki ën di soni di u ku ën abi te mi mandëën go.”

26

Aki Paulosu ta fan ku Gaama Fesitu ku Könu Agiipa.

¹ Wë nöö di di Gaama taki sö te a kaba, hën Könu Agiipa taki da Paulosu taa: “Womi, wë da di soni aan soni. I sa piki kumafa di soni fii dë, boo jei.”

Hën Paulosu hopo maun a liba da de faa fan ku de. ² Hën a taa: “Köndë Masa, kölöku tja mi fu di mi ko dou a i aki, fu ko piki i fu hii dee soni dee Dju sëmbë tja mi ko kaagi da unu. ³ Wë biga i sabi hii dee guwenti fuu Isaëli sëmbë finifini, te dou ku dee soni dee u ta fia ta taki. Nöö fa i si mi o fan ku i aki, nöö mi begi i hoi pasensi haika mi.

⁴ “Fa dee Dju hedima tja kaagi u mi ko da i aki, an bi dë fanöudu fu de du sö e. Biga fu sensi di mi bi dë pikiwan ta libi a mi köndë te kisi Jelusalen fu tefa u dë aki, hii dee Dju sëmbë tuu bi sabi fa mi ta libi. ⁵ Biga de sabi mi longi kaa. Nöö ee de bi kē, nöö de bi sa taki da i taa Faliseima mi bi dë. Nöö dee sëmbë fuu dee dë u di paatëi dë, de ta hoi dee wëti u Dju möön hii dee oto sëmbë fuu tuu. Nöö söseei miseei bi ta hoi de tu.

⁶⁻⁷ “Nöö kumafa i seei sabi kaa, Masa Gadu bi paamusi dee fesiten sëmbë fuu taa te wan daka dëdë sëmbë sa weki baka. Nöö, Köndë Masa, di soni Masa Gadu paamusi dë, nöö hii u dee tuwalufu lö sëmbë fu Dju, u tuu këën. Hën mbei u ta lesipeki Gadu ta begi ën a ndeti ku didia nöömö fuu tuu musu feni ën. Ma tökuseei dee Dju sëmbë seei ta kuutu a mi liba fu di mi ta piki di soni dë taa a dë sö tuu.

⁸ “Köndë Masa, faandi mbei un Isaëli sëmbë wan sa piki taa Masa Gadu sa weki sëmbë puu a dëdë köndë?

⁹ “Ma wë sö mi seepi bi dë tu o. Biga mi bi abi di pakisei taa mi musu ta biinga u tapa dee soni u Jesosi fu Nazalëti, fu në fëën an musu kisi gafa. ¹⁰ Nöö hën wë da di soni di mi bi ta du a Jelusalen. Dee Gaan Begima fuu seei da mi taki taa sö mi musu kisi dee sëmbë u Jesosi tja go söötö a dunguwosu. Nöö fa de bi ta manda sëmbë u de kii de dë, nöö mi seepi bi dë a dendu tu.

¹¹ “Sömëni pasi mi bi ta denda a dee keikiwosu fuu go kisi dee biibima fu Jesosi ta sitaafu. Mi bi ta buta ku de seei fu de musu poi hën në taa de an dë ku ën möön. Mi bi dë fajafaja a di soni dë tee mi ta kule ta suku de te dou a dee köndëköndë na u Isaëli ka de bi kule go, fu mi sa sitaafu de.

¹² “Nöö a di soni dë mi bi nango a Damasikusi e. Fa mi nango dë, nöö dee Gaan Begima fuu bi da mi pampia ta da mi pasi a dee hogi mi nango du dë. ¹³ Ma nöö Köndë Masa, fa mi bi nango dë, a wan juu ten fu sonuati, hën mi si wan gaan limbo kumutu a gaangadu, a sëndë möön sonu lontu u koti zaaa tapa, mi ku dee sëmbë nango ku mi dë. ¹⁴ Hën u tuu panta te u tombi kai a goon.

“Hën mi jei wan tōngō kuma sëmbë. A fan ku mi a u Isaëli tōngō hakisi mi taa: ‘Womi Saulosu, faandi mbei i ta sitaafu mi sō? Ja ta si taa ku i seei i ta du hogihogi nö?’

¹⁵ “Hën mi hakisi ën taa: ‘Ee Masa, ambë ta fan ku mi aki?’

“Hën a taa: ‘Mi wë e, Jesosi, di sëmbë di i si i ta sitaafu sō.

¹⁶ “ ‘Nöö hopo taanpu e. Biga mi ko a i fu tei i ko futuboi u mi. Nöö fa mi ko a i tide aki, nöö i musu taki ën da sëmbë, te dou ku hii dee oto soni dee mi o toona lei i möön.

¹⁷ “ ‘Nöö fa i si mi ta manda i aki, nöö na fëëë. Mi o taanpu ku i a hii së ka mi o ta manda i go, fu dee Dju sëmbë ku dee sëmbë na Dju tuu an o sa feni i kii.

¹⁸ “ ‘Biga mi ta manda i fii musu ta fan ku de e, be wojo u de ko limbo, be de kumutu a di së u dungu ko a di së u limbo. I musu fan ku de puu de a di kaakiti u di didibi basu, be de feni di heepi u Gadu. Nöö fa de o piki i buka dë, nöö ma o hoi dee hogi du u de a bëë möön. Nöö mi o konda de a dee otowan u mi dendu dee ko dë apaiti da Gadu fu di deseei bi biibi a mi tu.’ Sö a taki da mi e.

¹⁹ “Nöö Köndë Masa, wë di soni di ko a mi dë, nöö Masa Gadu soni wë. Nöö ma niingëën. Mi piki leti kumafa a taki da mi. ²⁰ Biga mi go a Damasikusi hën mi go konda di buka da dee sëmbë fu ala te mi kaba. Hën mi toona go a Jelusalen go fan ku dee sëmbë a Jelusalen te dou ku dee oto Dju sëmbë u hii Judea köndë tuu. Nöö hën mi toona fan ku dee sëmbë na Dju. Fa mi ta konda di buka da dee sëmbë a dee köndëköndë dë, nöö mi ta taki da de taa de musu disa di hogilibi u de bia ko a di së u Masa Gadu. De musu libi bunu be hii sëmbë sa si taa hati u de bia tuu.

²¹ “Nöö fu di mi ta waka ta konda di buka da dee Dju sëmbë ku dee na u Dju tuu dë, nöö fëën hedi dee Dju sëmbë kisi mi a di Wosu u Masa Gadu a Jelusalen dë ta biinga u de kii mi.

²² “Ma Masa Gadu heepi mi mbei de an kii mi. Nöö hën i si mi dë ku libi te tide eti, ta taanpu aki ta konda dee soni u Gadu nöömö da sösö sinkii sëmbë ku hedima tuu. Ma ta taki wan oto soni möön leki dee soni Mosesi ku dee oto fesiten tjabukama fuu bi ta taki. ²³ Biga de bi ta konda taa a bakaten di sëmbë de kai di Keesitu o ko, nöö de o dëën sitaafu kii. Hën o dë di fosu sëmbë o dëdë weki a goonliba faa feni libi u teego. Nöö a o jabi pasi da dee Dju sëmbë fëën ku dee na Dju sëmbë tuu u de sa ko a di së u limbo. ‘Sö dee fesiten sëmbë bi taki e, nöö fa u dë aki nöö a ko pasa tuu.’”

²⁴ Di ka Paulosu fan dou dë, nöö hën Gaama Fesitu bai taa: “Paulosu, i lau e. Dee hia soni fii i lei dë mbei i ta fan laulau sō.”

²⁵ Hën a piki taa: “Mi lesipeki Köndë Masa, ma lau e. Dee soni mi ta taki aki nöö tuutuu soni de dë e, fii musu sa pakisei. ²⁶ Nöö mi sabi taa di Könu sabi de kaa, biga de an pasa a wosu dendu tjubitjubi fu sëmbë an sa sabi de. De tuu pasa a lanti wojo wajaa. Hën mbei ma ta fëëë u taki de.”

²⁷ Hën a bia hakisi di Könu taa: “Könu o, dee soni dee fesiten tjabukama u Masa Gadu bi sikifi buta dë, ja ta piki de nö? Mi sabi taa i ta piki de.”

²⁸ Hën Könu piki ën taa: “Wë ma womi, fa i ta fan ku mi aki, i mëni taa i sa mbei mi ko biibi a Jesosi wantewante aki sō nö?”

²⁹ Hën Paulosu piki ën taa: “Ee wantewante i sa ko, ee te bakaten seei, ma a’ toobi. Ma mi ta begi Masa Gadu da i ku dee otowan ta haika mi aki tuu taa un sa ko kuma mi, boiti di fa mi dë buibui a maun aki.”

³⁰ Di Paulosu taki sō kaa, nōō hën Kōnu Agiipa ku Gaama Fesitu hopo, de ku Benisi ku hii dee otowan tuu dee bi dë sindosindo dë, hën di kuutu booko.

³¹ Nōō fa de nango dë, hën de ta fan ku deseei taa: “Di womi aki an du hogi möönsō fu de musu kii ën e. An musu dë a dunguwosu seei.”

³² Hën di kōnu fan ku di gaama taa: “Ee an bi hakisi i kaa fii mandëen go a di Gaan Kōnu u Loomë, nōō u bi sa puu ën a dunguwosu. Wë ma di a hakisi i sō kaa, nōō wa sa puu ën möön.”

27

Aki de ta tja Paulosu go a Loomë.

¹ Hën de dë te wan daka, hën de buta taa de o manda Paulosu ku wanlō oto sëmbë sōötōsōötō ku bui go a Loomë. Nōō hën de tei wan sodati kabiteni de kai Julisi buta faa musu tja dee sëmbë dë go a di Gaan Kōnu. Nōō di kabiteni dë ta wooko da di Gaan Kōnu seei.

² Nōō di juu dë, wan zeboto bi kumutu a di kōndë de kai Adamitia [ko tjökō a Sesalia dë] ufō a o go a Italia Kōndë. Nōō a di boto dë de o tja Paulosu, biga a Italia Kōndë Loomë dë. Nōō di boto o ta nama a dee kōndëkōndë fu di ze bandja u Asia nango te a dou a Italia.

Hën u subi a di boto dë tefa u kaba. Hën u wai buta a mindi. Nōō fa u nango dë, nōō di womi u Masadonia de kai Alisitakusi di ta dë a Tesalonika hën o go ku u tu.

³ Hën di dobooko fëen hën u nango tefa u nama a Sidon. Nōō di sodati kabiteni libi bunu ku Paulosu. Biga a dëen pasi faa go a tela a dee mati fëen fu de sa sölugu ën.

⁴ Hën u toona ko subi a boto. Hën u buta a mindi. Ma di ventu ta hai u baka taanga te wa sa go. U musu ta waka a bandja së u di paati de kai Sipuusi nango ka di ventu an ta hai u baka sō möön.

⁵ Baka fëen möön, hën u waka a di ze langalanga ta pasa dee kōndë u Silisia ku Panfilia, hën u go nama a di kōndë de kai Mila u Lisia kōndë.

⁶ Hën di u ko dou, hën di sodati kabiteni ko si wan boto fu di kōndë u Aflikan de kai Alekesania nango a Italia. Hën a mbei u tei di boto dë.

⁷ Nōō di u kumutu a Mila, wa sa waka hesi. U ta waka teigiteigi ta ko nōömō te dou sōmëni daka ufō u ko zuntu ku di kōndë de kai Kinidusi. Tökuseei wa dou möönsō. Di ventu ta hai u baka kodo te wa sa go a di pasi di u bi musu go möön. Hën u ko pasa di paati de kai Saamoni kisi di gaan paati de kai Keeta, nōō hën u ta waka a di së bandja fëen ka di ventu an ta naki u sō möön.

⁸ Ma nōō fa u ta waka zuntu ku di bunu së u di paati nango dë seei, ma tökuseei di ventu ta tja u nango baka eti. Nōō hën u ta waka ku taanga nango, tefa u go nama a wan kamian u Keeta de kai Bumbuu Lampeesi. A dë zuntu ku di kōndë de kai Lasea.

⁹ Nōō fa u ta du dë, u ta lasi ten seei. Biga di gaan begi daka u dee Dju sëmbë di de ta begi sōndō njan pasa kaa, nōō te di daka dë pasa nōō an bunu u waka a di ze möön.

Te wan pisi hën Paulosu hopo bai de taa: ¹⁰ “Womi, mi si taa ee u kumutu aki go möön, nōō di boto o booko nōō woo kisi makei. A kandë lai fuu o go. A kandë so fuu o dëdë tu.”

¹¹ Fa Paulosu fan dë, hën di sëmbë abi di boto ku di sëmbë di ta tjëen, piki taa de sa go. Hën di sodati kabiteni nama ku de, an piki di fan u Paulosu. ¹² Nōō di gaan së u dee sëmbë dee dë a di boto, deseei tu an kē tan a Bumbuu Lampeesi dë. Biga di kamian an bunu da di kötō wei, nōō de kē biinga luku ee de sa go dou a di kōndë de kai Fenikisi go tan ala tefa di kötō ten pasa. Biga Fenikisi hën da wan bunu lampeesi u Keeta. Di ventu an ta kisi taanga ala a hii së kumafa a ta kisi a Bumbuu Lampeesi.

¹³ Hën u dë te wan pisi. Hën wan ventu kumutu a di ze ko a u, an bigi. Nōō di lö ventu dë, hën de mēni taa de kē. Nōō di a ko wante, nōō hën de hai di hanka u di boto. Nōō hën

u tuusi buta a mindi. Hën u ta waka langalanga a bandja sê fu di paati kumafa u sa waka zuntu ku tela tjika.

¹⁴ Ma fa u nango dë te fuu kē mēni, nōō hën wan gaan ventu kumutu a di oto sê u di paati dou a u. Nōō di ventu dë, hën da di gaan ventu u di ze. ¹⁵ Hën a kisi u a wataliba dë vuuu ku di boto. Hën a bia u viooo go a di ze mindi piiii. De biinga u tii di boto te de wei hën de disa. Hën di ventu ta tja u go ka a kē a sösö kamian.

¹⁶ Te wan pisi hën u ko zuntu ku wan piki paati de kai Kalauda, ka di ventu an ta kisi u taanga sō möön. Nōō hii fa u nango dë, u ta hai wan piki boto ta tja ku u, ¹⁷ nōō hën u hopo ën hai ku taanga tuwë ko a di boto dendu gbogolou. Hën baka fëen hën de tei köödëi hën de tai di gaan boto lontu hii ën sinkii ko dou fu di ventu an musu tjëen go booko.

Nōō hën de fëëë taa di boto o tjökö a di gaan sandu de kai Siite. Nōō hën de saka di zei di dë a di boto zaaa ko basu fu di ventu an sa tja u go hesi sō möön. Nōō di de seeka sō te de kaba, nōō hën di boto dë a di wata liba ta diipi nango ta ko ta tja u go ka di ventu kē.

¹⁸ Di dobooko fëen, hën di gaan ventu ta kisi u eti ta seki di boto taanga kuma a sa singi u. Hën de puu hafu u dee lai a di boto tuwë go a wata.

¹⁹ Di u dii daka fuu di u kumutu a lampeesi, hën dee wookoma u di boto seei tei dee wooko lai u di boto tuwë go a wata.

²⁰ Hën u dë a di boto dendu sōmēni daka. U hopo wojo luku liba te u wei, wa ta si teeja möönsö. Wa ta si sonuwojo. Di gaan ventu an ta saka möönsö, te nōō na wan fuu ta mēni möön taa woo kumutu ku libi.

²¹ Nōō di ten dë, dee sēmbë bi dë longi söndö njan. Biga de bi dë ku gaan pakisei te na wan u de ta mēni soni u njan möön.

Hën u dë te wan pisi, nōō hën Paulosu hopo taanpu a u mindi. Hën a taki da de taa: “Womi, hën di soni aki wë mi bi taki da unu taa wan boo kumutu a Keeta e. Ee u bi tan ala di soni aki an bi o miti u, nōō dee lai fuunu an bi o kaba a sösö.

²² “Ma nōō haika, un tai hati e. Di boto hën a o booko kaba a sösö, ma na wan fuu o lasi u libi. U tuu o kumutu.

²³ “Nōō di soni mbei mi taki sō. A di ndeti, hën di Gadu di mi ta dini aki, a puu wan basia fëen köndë manda ko taanpu a mi bandja ko fan ku mi, biga mi dëen sēmbë. ²⁴ Hën a taki da mi taa: ‘Womi Paulosu, na panta e. I musu nango te i dou a di Gaan Könu fesi nōömö faa kuutu soni fii. Nōō Gadu dë ku i. A o da i hii dee sēmbë ku i ta waka a di boto aki, de tuu o kumutu. Na wan u de o dëdë.’

²⁵ “Wë nōō womi, mi ta futoou Masa Gadu e. Di soni i si a manda ko piki mi aki, sō nōō a o pasa nōömö. Hën mbei mi ko fan ku unu taa un tai hati e. Woo libi. ²⁶ Ma fa i si u nango aki, di ventu o tja u go naki a wan paati, ma u tuu o kumutu.” Sō Paulosu fan ku u.

²⁷ Nōō hën u dë tee di u teni-a-fö ndeti fuu, di ventu ta tja u nango zaaa eti a di pisi u di ze de kai Adiia. Nōō hën kuma a di tuwalufu juu fu ndeti, hën dee tiima u di boto ko ta fii taa u ta zuntu ku sê tela. ²⁸ Nōō hën de maaka di wata luku. A fundu föteni mēti. Hën di u go wan pisi möön hën de toona maakëen möön, hën a ko diiteni mēti.

²⁹ Hën de ko panta taa di boto o go naki booko a wan sitonu kamian. Hën de saka fö hanka tuwë go a wata djolou a di boto gogo. Hën de ta begi soni fu didia musu ko.

³⁰ Nōō di juu dë dee sēmbë ta tii di boto, de kē fusi go. Nōō hën de go puu di piki boto u bi ta tja a di boto dendu dë tuwë a wata. De ta ganjan u otowan mbei taa de kē tuwë hanka a di boto hedi sê. Ma möiti wë de ta mbei fu de go disa u otowan a di boto dendu.

³¹ Ma Paulosu si de. Nōō hën a piki di kabiteni ku dee oto sodati sai dë taa: “Ee dee tiima u di boto kumutu go disa u, nōō wan o libi möön e. Woon dëdë.”

³² Nōō di dee sodati ko jei sō kaa, hën de hopo kisi de ufangi hën de koti dee tatai u di piki boto tuwë. Di boto diipi go fiaa.

³³ Hën di ganian kanda, hën Paulosu fan ku de taa: “Un haika e, dee sēmbë. Tide mbei teni-a-fö daka un dë aki ku bookohedi. Hati fuunu ta latja te wan ta njan. ³⁴ Nōō mi begi

unu be un njan wan pikiwan. Biga ee wan njan nöö woon dödë. Wan panta tumisi e. Biga na wan niën fuunu hedi uwii seei o lasi.”

³⁵ Hën di a taki sö kaa, hën a tei wan bëëë. Hën a da Masa Gadu tangi a de tuu fesi te a kaba. Nöö hën a booko wan pisi, hën a ta njan. ³⁶ Nöö di de tuu si sö kaa, nöö hën de tai hati, hën deseei njan tu. ³⁷ Nöö u dë tuhöndö ku sëbënteni-ku-sikisi womi a di boto dë e, sö u bi hia tjika.

³⁸ Nöö di u njan te u kaba, hën u bigi puu lai möön ta tuwë a wata fu di boto musu möön fukë. Dee lai u ta puu ta tuwë a wata dë, de dë sakusaku u di soni de ta mbei boon.

³⁹ Tefa kamian limbo, hën de ta si tela ma de an sabi di kamian. Hën de luku ën hën de si taa di kamian abi wan godo dë ku sandu balalaa. Nöö hën de taa de o biinga luku ee de sa tjökö di boto nëën.

⁴⁰ Hën de koti dee tatai ta hoi dee hanka tuwë disa a di ze. Hën de lusu dee tatai ta hoi dee pada. Hën de hopo di zei seeka faa sa kisi di ventu möön taanga be a tja u go a fesi möön hesi. Nöö di de seeka sö te de kaba, nöö hën u nango zaaaa faa tja u go dou a di sandu.

⁴¹ Nöö di u nango, te fuu kë sabi hën di sipi hedi tjökö a di sandu djoo ka tu ze buka ta kule ko miti. U peka gingin. Fa u peka dë, nöö di boto hedi hën peka, an sa buli. Ma di wata ta naki di boto gogo nango ta ko djugudjugu tefa a booko pisipisi.

⁴² Nöö di dee sodati si sö kaa, de panta taa dee sitaafuma o sun go kumutu, nöö de kë kii de wante. ⁴³ Ma di sodati kabiteni an kë u de kii Paulosu, hën a bai de taa be de disa dee sëmbë, be de an kii de. Hën a taa, dee sëmbë dee sa’ u sun nöö be de fosu djombo go a wata sun go a së. ⁴⁴ Nöö dee sëmbë na sabi u sun, nöö de musu subi a dee paanga liba ku dee bookobooko boto pisi liba, nöö de hai go a së.

Nöö di u du sö kaa, hën u tuu dou a tela. U libi.

28

Aki Paulosu dë a Malita.

¹ Nöö di u nango te u go dou ku libi a tela ufö u ko sabi taa di paati u naki dë hën de kai Malita.

² Nöö dee sëmbë u di köndë kisi u ku wai, de hoi u bunu, de mbei u sëmbë. Fa di tjuba ta kai ta fon u dë u ta kötö, hën de zunta faja da u, u ta këndë. ³ Paulosu seei ta pii udu ta tja ko zunta faja. Te wan pisi hën di faja kendi wan sindeki a di udu dendu, hën a kumutu ko njan mën a maun gaa peka gingin.

⁴ Hën di dee sëmbë u di köndë si di sindeki pekapeka nëën maun, hën de taa: “Wë di sëmbë di sindeki njan peka nëën maun aki, goonliba si taa an dë fa a libi möön e. Biga de singi a ze kumutu, an dödë, nöö hën di sindeki njan mën. Wë nöö di sëmbë dë musu dë wan hogisonima.” Sö de taki.

⁵ Hën Paulosu sakwi di sindeki vau puu tuwë a faja. Fa a njan mën dë seei, töku na wan soni du ën.

⁶ Di juu dë, dee sëmbë dë pii ta luku. Biga de ta mën taa ka a njan mën tjika dë, nöö te wan pisi maun fëën o soi ee nasö a tombi kai dödë. Hën de luku ën te de wei, soni seei an du ën möönsö. Hën de bia pakisei taa: “Wë di sëmbë dë, a musu u dë wan gadu. [Biga di sindeki aki an sa njan sëmbë sö, nöö a fika ku libi.]”

⁷ Nöö di hedima fu di paati dë hën de kai Pubiisi. Nöö a abi wan gaan pisi u di köndë zuntu ka di sindeki njan Paulosu dë. Nöö hën a tja u go nëën. Hën a sölugu u bunu hoi u seei dii daka longi.

⁸ Nöö di tata u di hedima bi dë suwakisuwaki. Fëbë ku bëë dë ku ën te na soni. Nöö hën Paulosu go nëën go begi dëen te a kaba, hën a nama maun nëën. Hën di tata bëtë gbege. A ko bunu.

⁹ Nöö di dee sëmbë ta libi a di paati jei sö, hën de go piki hii dee sikima u de a hii dee köndëköndë u di paati, hën de tuu ko a u ko suku heepi nöö hën de tuu fia ko bunu. ¹⁰ Hën

de bigi u a sömëni fasi seei. Tefa di daka woo kumutu dë, hën de buta dee soni u a' fanöudu a boto da u.

¹¹ Nöö u bi a' dii liba naandë. Nöö di woo go, hën u tei wan boto fu Alekesania de kai “De Tumii u Liba”. A bi sai dë ta luku fu di kötö wei musu pasa. Hën u subi nëen wai buta a mindi.

Aki Paulosu go dou a Loomë.

¹² Nöö di u kumutu a Malita hën u go nama a wan köndë de kai Silakuse. Nöö u hoi dii daka dë, ¹³ hën u kumutu. Hën u waka langalanga a di ze bandja. Hën u go nama a di köndë de kai Legiun. Dobooko fëen, hën wan ventu kumutu a u baka ta ko, nöö hën u kumutu ku ën. Hën di dobooko hën u nama a Puteoli.

¹⁴ Nöö di u ko nama a Puteoli, hën u ko si wanlö biibima u Masa Jesosi dë, hën de begi u fuu tan ku de sëbën daka. Hën u tan tefa di sëbën daka dou, hën u kumutu dë go dou a Loomë.

¹⁵ Wë nöö di u bi ta waka a futu fuu go dou a Loomë, nöö hën dee sëmbë u Masa Jesosi fu ala jei taa sö u ta ko. Hën de kai a pasi waka ko miti u. Hafu u de waka te dou a di wojowojo fu di gaan pasi de kai Apii. Hafu u de fika a di kamian de kai Dii Wakama Wosu ta luku u.

Nöö di Paulosu si taa sö de du, nöö hën a dëen taanga. Hën a da Masa Gadu tangi fu di piizii de mbei ku ën dë. Wë da sö di waka fuu waka bifö u dou a Loomë.

¹⁶ Nöö di u go dou a Loomë, hën de da Paulosu pasi fëen wanwan sa libi, ma a abi wan sodati ta watji ën.

Aki Paulosu ta fan ku dee Dju sëmbë a Loomë.

¹⁷ Nöö baka dii daka fëen fu di a dou, hën a kai dee hedima u Dju dee dë a Loomë taa be de ko nëen be a fan ku de. Nöö di de ko dou, hën a fan ku de taa: “Dee Isaëli sëmbë u mi aki, a Jelusalen wë mi kumutu. Ma fa mi dë buibui aki seei, ma na dee wëti u dee gaan sëmbë fuu mi poi e. Ma du hogi ku dee otowan fuu fu Isaëli tu, ma tökuseei de wë kisi mi a Jelusalen ala tja go da dee Loomë lanti fu ala.

¹⁸ “Nöö di dee lanti hedima ko öndösuku mi libi luku tefa de kaba, de an si föutu a mi seei möönsö fu de musu kii mi, nöö hën de kë puu mi a dunguwosu. ¹⁹ Ma nöö dee Dju sëmbë an kë piki. Nöö di ma si na wan oto baaku möönsö, hën mi taa mi kë ko a di Gaan Könu aki faa kuutu da mi. Ma fa mi ko aki seei, an dë taa mi kë tja kaagi u dee sëmbë fuu u Isaëli ko da di Könu e.

²⁰ “Hën mbei mi kai unu fu mi fan ku unu, fuun saandi da di soni mbei mi dë buibui aki. Fu di mi ta biibi taa di Heepima u Isaëli di u bi ta mëni faa ko nöö a ko kaa, fëen hedi mbei mi dë sötösötö ku di këti aki.”

²¹ Nöö di dee Isaëli sëmbë jei sö, hën de toona piki ën taa: “Wë nöö dee Isaëli sëmbë fuu a Judea ala an sikifi soni fii a pampia manda da u aki möönsö e. Na wan u dee sëmbë fuu dee kumutu ala tja kaagi fii ko da u aki tu.

²² “Ma nöö ee joo fan ku u a di soni di i, Paulosu, ta biibi, nöö fan ku u boo jei. Wë biga wan soni fu di biibi fii nöö u ta jei nöömö taa a hii kamian ka i ta taki a di njunjun biibi dë liba kaa, nöö a ta tja fia. Nöö u kë sabi soni fëen finifini e.”

²³ Di de fan sö kaa, nöö hën de buta daka. Tefa di daka dou, nöö hën de ko a Paulosu te a hia nëen wosu. Hën a ta fan ku de wan hii daka fu tefa sapate, ta leti de fa Masa Gadu ko ta tii libisëmbë a wan hii njunjun fasi. Nöö fa a ta fan dë, a ta tei Gadu buku ta lesi dee soni Mosesi ku dee fesiten tjabukama u Masa Gadu bi sikifi, ta puu da de. A ta biinga ku de nöömö fu de musu biibi taa dee soni de bi sikifi buta dë, soni u Masa Jesosi wë de bi ta taki nöö awaa de ko pasa.

²⁴ Nöö fa a ta fan ku de dë, de jei di fan. So u de piki taa tuu. Ma nöö so u de an kë tei ën seei.

²⁵ Te wan pisi hën de hopo u de go. Hën Paulosu fan ku de wan pasi möön ufö de go taa: “Di Akaa u Masa Gadu bi abi leti e, di a bi ko a di tjabukama fëen de kai Jesaaja liba. Biga a fan ku dee gaan sëmbë fuunu taa:

²⁶ Go fan ku dee Isaëli sëmbë aki taa:

‘Woon ta haika soni nöömö

ma wan o ta fusutan.

Woon ta luku soni nöömö

ma wan o ta si soni möönsö.’

²⁷ Biga dee sëmbë dee i si u ta fan ku de aki,
de a’ taanga hati te de an sa bia pakisei möönsö.

De a’ taangajesi poi.

De tapa de wojo seei u de an si soni.

Ee de an bi tapa wojo,

nöö de bi o si soni ku de wojo,

nöö de bi o jei soni ku de jesi,

de bi o a’ fusutan a de hedi dendu,

nöö de bi o bia ko a mi.

Nöö mi bi sa kula de.

Ma de an kë.

²⁸ [Sö Gadu bi fan ku dee gaan sëmbë fuunu, nöö mi kë mbei un sabi taa sö un dë te tide eti.]

“Wë nöö di wan ta kë piki di buka u Masa Gadu aki faa heepi unu, nöö mi taki da unu taa a ta manda di Buka go da dee sëmbë dee na Isaëli e, nöö de o piki.”

[²⁹ Di Paulosu fan sö tefa a kaba, hën dee Dju sëmbë kumutu dë. Nöö fa de nango dë, hën de ta fia wan gaan fia nango fu di fan a fan ku de dë hedi.]

³⁰ Baka u di dë, hën Paulosu libi a di wosu hii tu jaa longi, ta paka di wosu hënseei. Nöö a ta kisi hii dee sëmbë dee ta ko nëen tuu ku wai. ³¹ A ta konda nöömö fa Masa Gadu tja wan njunjun tii ko, nöö a ta lei dee sëmbë ta ko nëen dë dee soni u Masa Jesosi Keesitu nöömö. An ta fëëë seei u taki de. Nöö sëmbë an ta tapëen tu fu an taki de.

A kaba.

Di biifi Paulosu manda da dee biibima u Loomë

Wan wöutu a fesi.

Söö. Wë di pisi u Gadu Buku aki sö, nöö di tjabukama u Masa Jesosi de kai Paulosu hën sikifi ën manda da wanlö biibima u Masa Jesosi a di köndë de kai Loomë. Nöö fa a sikifi ën da de dë, nëen bi tja de ko a biibi e. Ma a buta taa a kë mbei wan lëisi faa go haika dee sëmbe u Loomë naandë. Nöö hën mbei a sikifi di biifi aki da de u de sabi ambë dëen, ku andi da di buka di a ta konda.

Nöö a di biifi aki, Paulosu ta lei gbegedee seei dee soni ku dee soni dee dë a di Buka u Masa Jesosi dendu. Nöö di mama sondi a taki a di biifi dë taa: Libi u teego fi fendi, nöö an dë sondi di wan sëmbe sa kisi ku ën seei kaakiti möönsö. Ma Gadu hën ta da u ën ku ën bunuhati te u nama ku Masa Jesosi.

Nöö Paulosu ta taki a sëmëni oto soni liba tu, a di biifi aki dendu. A ta lei fa hii sëmbe dë a wogi du basu, nöö de tuu o kisi sitaafu a Gadu ee na de biibi a Masa Jesosi liba. Hën tö sa mbei i ko limbo a Gadu wojo. Hën a toona ta lei fa di Akaa u Gadu tö nöö sa puu wan sëmbe fu an musu libi hogilibi möön.

Nöö a ta lei andi dee wëti u Gadu kë taki, ku fa dee Dju sëmbe ku dee sëmbe an dë Dju tuu dë a dendu u dee sondi Gadu buta faa du. Sëmëni oto soni a lei dee sëmbe u Loomë u de fusutan di Buka möön bunu.

Nöö di a o tapa di biifi, nöö hën a lei fa biibima ku biibima musu ta libi ku deseei makandi, ku fa de musu ta libi ku lanti. Nöö hën a tapa di biifi ku odi apaiti.

Nöö te joo lesi di biifi aki, nöö joo si fa Paulosu bi abi fusutan tjika fu dee soni Gadu du da u a Masa Jesosi. Nöö i seei o ko abi möön bunu fusutan u de tu.

Aki di pampia seti.

¹ Wë dee sëmbe u Loomë dë, mi ta manda gaan odi da unu. Nöö di sëmbe di ta mbei di biifi aki, nöö mi da Paulosu, wan futuboi u Jesosi Keesitu di hënseei kai buta apaiti fasi taa mi musu dë wan tjabukama fëen ta konda di Bunu Buka u Gadu da sëmbe.

² Nöö di Buka mi ta konda aki sö, nöö Gadu bi paamusi ën gaanduwe a fesi e. Biga a bi taki ën da dee fesiten tjabukama fëen, nöö hën de sikifi ën buta a di Buku fëen. ³ Nöö di Buka aki, a nama a di Mii fëen de kai Jesosi Keesitu, di dë di Masa fuu.

Fa Jesosi sai dë, dee sëmbe, a libisëmbe fasi nöö a bi dë di bakamii fu Könu Dafiti, ⁴ ma nöö te i luku ën te i kaba, nöö i ta si gbegedee taa Gaangadu Mii seei di dë. Biga libi fëen bi dë limbolimbo söndö föutu, ufö a weki baka a dëdë a wan kaakiti fasi. Sö di Akaa u Gadu bi dë nëen tjika.

⁵ Nöö di Mii u Gadu di u ta taki aki, hën wë libi ku u ku ën bunuhati. Hën a da u di wooko fuu sa ta tja di Buka fëen ta paaja da dee peipei sëmbe u goonliba, be de sa biibi ën nöö de o sa piki ën buka. ⁶ Nöö un dee biibima u Loomë seei dë a dendu tu e, u dee sëmbe dee Gadu kai fuun ko dë sëmbe u Jesosi Keesitu. ⁷ Nöö hën i si mi ta mbei di biifi aki da unu.

Masa Gadu lobi unu e, dee sëmbe. A kai unu fuun ko dë apaiti sëmbe dëen. Nöö mi ta manda gaan odi da unu taa u Tata Masa Gaangadu ku Masa Jesosi Keesitu tuu musu ta tja unu ku de bunuhati. De musu da unu böö.

Aki Paulosu taki di fa a kë go haika dee biibima u Loomë tjika.

⁸ Wë nöö a di fosu kamian nöö mi ta da di Gadu fuu di mi ta dini aki tangi da unu tuu a Jesosi Keesitu në. Biga de tei di fa un ta biibi ën naandë tja go paaja a hii kamian. ⁹ Nöö fa mi ta dini ën ku hii mi hati ta konda di Bunu Buka fëen Mii aki, nöö hënseei dë kotoigima u mi e. A sabi taa ma ta fëekëtë unu a di begi u mi möönsö. Hiniwanten mi ta mën unu.

¹⁰ Nöö mi ta begi ën nöömö, a kandë mi sa feni pasi fu mi dou a unu ala awaa, ee Gadu

kë. ¹¹ Biga wë mi hangî u si unu gaanfa seei, dee sëmbë, u mi musu tja wan soni u di Akaa u Gadu ko paati ku unu, be di biibi fuunu ko möön taanga.

¹² Boo taki ën sô taa mi kë fu mi ku unu tuu musu miti fuu da u seei taanga, fa u ta biibi Gadu makandi aki. ¹³ Tuu e, dee sëmbë, mi kë mbei un ko sabi taa sômëni pasi mi buta kaa fu mi sa ko a unu. Mi kë ko wini sëmbë a unu mindi naandë da Gadu, leti kumafa mi bi wini sëmbë a sômëni u dee köndë ka dee sëmbë na Dju ta libi, ka mi bi ta waka. Ma nöö hën mi ta biinga te tide, soni ta tapa mi nöömö.

¹⁴ Fa mi ta konda di Buka u Masa Jesosi aki, dee sëmbë, nöö mi musu u kondëën da hii sëmbë e, dee sëmbë dee kisi lei ku dee an kisi lei wan bëtë, dee sëmbë dee ta fusutan soni bunu ku dee sëmbë dee an ta fusutan soni wan bëtë, de tuu mi musu ta konda di Buka da. ¹⁵ Hën mbei mi kë ko a unu a Loomë ala, be mi kondëën ala tu.

¹⁶ Nöö fa mi ta konda di Bunu Buka u «Masa Jesosi» Keesitu aki, nöö sen an ta kisi mi dëën wan pikiwan seei. Kwetikweti. Biga mi sabi taa hën ta tja di kaakiti u Gadu ko da hii dee sëmbë dee ta biibi ën fu de feni di heepi u Gadu, u de an lasi go kaba a sösö.

Nöö di Buka aki sô, fosufosu a bi dë fuu dee Dju sëmbë, ma fa u dë aki a ko dë da hii sëmbë tuu. ¹⁷ Hën ta lei u di fasi fuu sa ko bumbuu a Gadu wojo. Nöö di fasi u ta taki aki, a Gadu a kumutu. Nöö ku biibi a ta seti, nöö ku biibi nöö a nango dou tu, leti kumafa de sikifi a di Buku u Gadu taa:

Di sëmbë di dë bumbuu a Gadu wojo,
hën ta libi ku biibi nöömö nango.

Aki ta lei fa Gadu hati boonu ku dee sëmbë dee na a' bisi ku ën.

¹⁸ Dee sëmbë o, di hatiboonu u Masa Gaangadu a liba ala ta kai a so sëmbë liba kaa e, biga de an ta mëni Gadu seei. Fa de sai u de dë, nöö de ta biinga u tapa dee soni dee dë leti, fu di de kë libi di takuhatilibi u de go dou. ¹⁹ Wë biga ee fu de sabi soni u Gadu nöö de sa sabi ën o. Gadu seei wë mbei de sa sabi ën limbolimbo. ²⁰ Biga fa Gadu sai dë, ja sa si ën ku wojo e. Ma te i luku dee wooko fëën te i kaba, nöö i sa si di kaakiti fëën di dë u teego, ku di Gadu fasi fëën di a abi. Biga fu sensi di a mbei goonliba, dee soni dee a bi mbei dë limbolimbo u hii sëmbë sa si, hën mbei na wan sëmbë sa puu ën seei taa an bi sa sabi ën.

²¹ Ma hii fa dee lö sëmbë dee u bi taki dë sabi Gadu seei, ma nöö de an ta lesipeki ën ta dëën di hei di a abi taa a dë Gadu. Na tangi seei de ta dëën. Nöö fëën mbei de ko ta pakisei sösö soni, hati u de ta mëni wisiwasi te de an abi bumbuu fusutan möön. ²² Hii fa de ta mbei taa de köni seei, ma di soni dë mbei de toon gaan wisiwasima. ²³ Biga de tei di waiti u di Gadu fuu di an ta dëdë möönsö hën de tuwë go a kapëë. Nöö hën de bia mbei pindi u dee soni dee sa poi kaba a sösö buta nëën kamian, kuma libisëmbë, kuma fou, mbeti, ku dee soni dee ta hai ku bëë a goon. Dee lö soni dë de go pii tja ko ta dini a Masa Gadu kamian.

²⁴ Nöö fa de du ën tjika dë, nöö hën mbei Gadu disa de be de go du andi de kë ku dee hogihatilibi u de, tee nöö fa u dë aki de ko ta du dee soni dee na fiti libisëmbë u de du ku deseei a di së u manu ku mujëë soni. De ta poi deseei sinkii ta kaba a sösö. ²⁵ De tuwë dee leti soni u Gadu tuu fiaa a kapëë go tei ganjanganjan soni. Ka u de ta dini Masa Gaangadu di mbei hii soni u mundu, nöö hën de tei dee soni dee a mbei buta ta begi nëën kamian. De disa di bumbuu Gadu dë di u musu ta begi ta gafa nango nöömö söndö kaba. A tan sô.

²⁶ Nöö hën mbei Gadu disa de tu, be de libi söndö sen kumafa de ta hangî a de hati, tee nöö dee mujëë seei an ta libi a di fa Gadu buta u de ta libi ku womi möön. De bia ko ta du soni dee na fiti fu libisëmbë musu du. ²⁷ Söseei dee womi tu, de disa fa Gadu buta de u de libi ku mujëë, nöö hën de ko ta kë de na de. Hën dee lö giïi dë ko dë kendikendi a de hati tee de go ta libi fanafiti ku de seepi kuma manu ku mujëë. Nöö hën wë i si taa de ko feni di sitaafu ta tja di fiti di lö takulibi di de ta libi naandë.

²⁸ Fa dee sëmbe sai u de dë, dee soni u Gadu de bi sabi naandë, hën de feni taa an dë fanöudu u de hoi de a de pakisei möön. Nöö fëen mbei Gadu disa de, be de du dee poipoi soni de ta pakisei dë go dou, be de ta du dee soni möönmöön dee na fiti fu libisëmbe du. ²⁹ Nöö hën hati u de ko fuu ku hii sootu pei hogifasi. Fa de sai u de dë, sösö hogihati ku langahati de ta abi. De aan toobi ku na wan wëti a dee hogi de ta du. De ta haun, de ta kii sëmbe, de lo' feti, de ta ganjan sëmbe, de a' hogihati u otowan, de ta tja sëmbe go sei, ³⁰ de ta guunjan sëmbe a baka. Fa de sai dë, de ta buuse Gadu seei, de ta saanti sëmbe ta wisiwasi otowan, de abi gaan fasi ta njan buka. De ta boi köni seei unfa de sa du hogi nango nöömö. De an ta piki mama ku tata buka möönsö. ³¹ Fa dee lö sëmbe sai u de dë, de aan bumbuu fusutan möön e. Ja sa futoou de a na wan soni. De aan tjalihati möön, nöö de an ta saa sëmbe möön tu.

³² Nöö hii fa de sabi taa Gadu a' leti di a buta taa dee sëmbe dee ta du dee lö soni naandë musu dëdë paati ku ën fu nöömö, ma nöö de aan toobi. De ta du sö nango nöömö. Nöö na di dë nöö, ma de ta da oto sëmbe taanga u de du sö tu. Sö dee sëmbe dë hogi tjika e.

2

Aki ta lei fa Gadu o kuutu

a wan leti fasi.

¹ Wë nöö a kandë kumafa un jei dee soni u taki dë, nöö un ta kuutu a dee sëmbe liba dee ta libi sö. Ma mi kë un sabi taa fa un ta kuutu dee oto sëmbe dë, ma nöö unu seei un ta kuutu tu e, dee sëmbe. Na wan fuunu sa puu hënseei a dendu, biga hii unu tuu ta du dee lö wogi naandë tu. ² Nöö u sabi taa Gadu abi leti te a ta kuutu a dee sëmbe liba dee ta libi a dee lö fasi dë. Na sö nö? ³ Ma nöö fa i ta suku u kuutu dee oto sëmbe dë, nöö i seei ja dë wan libisëmbe ta du dee soni dë tu nö? Nöö unfa i pakisei? I mëni taa di kuutu u Gadu an o kai a i liba tu nö? A o kai a i liba e! ⁴ Fëen mbei ja musu hei i seei fu di Gadu ta libi bunu ku i sö. Biga fa a abi gaan pasensi ku taihati da i dë, nöö a kë fu hati fii musu bia, fëen mbei a ta libi bunu ku i sö te kisi fa u dë aki.

⁵ Ma nöö fa i si i ta mbei taangajesi da Gadu naandë, hati fii an kë bia, ma i saandi i ta du ö? I ta pii di hatiboonu u Gadu buta dë faa musu kai a i liba a di daka di Gadu buta faa kuutu libisëmbe. Nöö a di daka dë, a o ko a limbo gbegedee fa Gadu ta kuutu leti tjika.

⁶ Biga a di juu dë, nöö a o paka hiniwan sëmbe a di sondi di a bi du. ⁷ Dee sëmbe dee bi ta libi bunu nöömö fu de feni gafa a Gadu ku di hei di a abi u da de, dee an bi kë dëdë, nöö dee lö sëmbe dë Gadu o da de libi fu teego. ⁸ Ma nöö dee sëmbe dee ta suku soni da deseei nöö, de aan bisi ku dee leti soni u Gadu möönsö, de ta waka a hogilibi baka nöömö, nöö a dee sëmbe naandë liba di hatiboonu u Gadu o ko e. ⁹ Nöö fa i si dee sëmbe sai dë, nöö toobi ku fuka o miti hiniwan u de, ee i dë Dju sëmbe, ee ja dë Dju sëmbe.

¹⁰ Ma ee wan sëmbe i ta libi bunu a Gadu wojo, nöö joo feni gafa a Gadu e, ku nëbai, ku kötöhati, ee i dë Dju, ee ja dë Dju. ¹¹ Biga fa Masa Gadu sai dë, an ta luku ambë da i.

¹² Ma haika e, dee sëmbe. Ee wan sëmbe i ta du hogi ma ja sabi dee wëti u Gadu dee a bi da u dee Dju, nöö Gadu an o kuutu i ku dee lö wëti dë e. Ma seei joo kisi sitaafu, biga hogi i du. Ma ee wan sëmbe i sabi dee wëti ma jetiseei i ta du hogi, nöö ku dee wëti dë seei a o kuutu i da sitaafu. ¹³ Biga an dë taa te i jei dee wëti nöö Gadu o luku i u bumbuu sëmbe nëen wojo e, ma te i piki de ufö.

¹⁴ Dee sëmbe o, fa i si dee oto sëmbe dee na dë Dju sai dë, de an sabi dee wëti dee Gadu da u Dju sëmbe e. Ma te i luku de te i kaba, nöö so juu i ta si kuma de ta libi leti kuma de sabi dee wëti. Hii fa de an abi dee wëti dë seei, ma a dë kuma de ta buta deseei a de basu. ¹⁵ Nöö hën mbei i ta si taa dee soni dee wëti ta taki, nöö de tuu dë sikifikifi a libisëmbe hati kaa. Biga te de ta poi de, nöö hati u de ta fon de. Fa de sai dë, hiniwan u de ta kuutu ku ën seei ta dëen seei leti ee nasö adjabëë, leti kuma a bi sabi dee wëti u Gadu kaa. ¹⁶ Nöö fëen mbei na wan sëmbe o fika söndö Gadu kuutu ën e. Biga wan daka o ko,

nöö Gadu o buta Jesosi Keesitu faa kuutu hii dee tjubitjubi soni tuu dee dë a libisëmbë hati, leti kumafa di Buka di mi ta konda aki ta taki.

Aki ta lei taa aan heepi ee i dë Dju sëmbë ma ja ta hoi dee wëti.

¹⁷ Söö. Wë awaa mi o fan ku un dee sëmbë dee ta hopo unu seei naandë fu di un dë Dju hedi. Fa un sai dë, un ta langi a dee wëti dee Masa Gaangadu bi da dee fesiten sëmbë fuu taa de o tja unu go a Gadu. Un taa un dë wan apaiti sëmbë di Gadu ta luku fëen seei. Sö un sai dë ta njan buka ta taki.

¹⁸ Un taa un sabi hii soni Gadu kë kaa, un lei dee wëti fëen tee sabi andi da dee möön bumbuu soni u goonliba. Sö un ta taki.

¹⁹ Un taa un sa leti dee sëmbë seei dee an bi sabi soni u Gadu wan daka, be wojo u de ko limbo. Un ta taki taa un sa heepi de, be de kumutu a dungu ko a limbo.

²⁰ Un taa ee wan sëmbë aan fusutan, nöö un sa heepi ën be a ko sabi unfa faa musu libi. Un ta lei sëmbë seei kuma unu da mësitë nöö de da miii. Biga unu abi dee wëti dee ta mbei sëmbë ko sabi andi da tuu ku andi da ganjan. Na sö un ta taki nö?

²¹ Ma nöö mi hakisi unu e, taa fa un ta lei oto sëmbë dë, un ta lei unu seei tu ö? Fa un ta konda taa sëmbë an musu fufuu, wë nöö unu seepi wë? Wan ta fufuu ö? ²² Un sai dë ta bai sëmbë taa ja musu tei wan mujëë di an dë mujëë fii. Wë nöö unu wë, wan ta du ën nö? Un taa un ta buuse dee pindigadu u dee oto sëmbë, ma nöö mi hakisi unu taa wan ta feni njan a dee pindigadu wosu u de nö? ²³ Un si? Fa un ta njan buka naandë ta mbei unu seei hei taa unu abi dee wëti u Gadu, ma nöö wan ta poi de ta sösö Gadu nö, dee sëmbë?

²⁴ Wan sabi fa di Buku bi taki nö? A taa: “Fu un dee Dju sëmbë i si aki hedi mbei dee oto köndë sëmbë ta kosi Gadu në e.”

²⁵ „Dee sëmbë o, fa un dë Dju sëmbë tjika aki, nöö un abi di maaka a unu sinkii kaa taa un dë apaiti sëmbë da Gadu. Na sö nö?” Wë nöö ee un ta hoi dee wëti dee Gadu bi da, nöö di maaka dë abi waiti. Ma nöö ee un ta booko dee wëti fëen nöö di maaka dë an abi wan wojo heepi. Biga di maaka nëen da di gaan soni. Nöö fa i ta booko Gadu wëti dë, nöö i ko dë leti kuma dee sëmbë dee na abi di maaka.

²⁶ Haika e, ee wan sëmbë an abi di maaka u Dju nëen sinkii, ma nöö libi fëen ta kai ku dee wëti u Gadu, nöö na Gadu o luku ën apaiti leti kuma a abi di maaka nëen sinkii, na sö nö? ²⁷ Nöö di lö sëmbë dë sa kuutu i o. Biga hii fa i abi dee wëti u Gadu sikifisikifi ku di maaka a i sinkii dë tuu seei, ma töku i ta booko dee wëti. ²⁸ Nöö sö wan Dju, an dë wan leti Dju a Gadu wojo e. Nöö sö seei tu di maaka a i sinkii dë, nëen da di tuutuu maaka di a ta si. Kwetikweti. ²⁹ Biga di sëmbë di dë wan leti Dju a Gadu wojo, nöö hati fëen hën tooka, na sinkii fëen. Nöö fa di hati fëen tooka dë, an dë fu di a abi dee wëti u Gadu sikifisikifi a pampia e, ma fu di di Akaa u Gadu hën du ën wooko nëen hati. Nöö sö wan sëmbë an ta feni gafa fëen a libisëmbë e, ma a ta feni ën a Gadu.

3

Aki ta lei fa Gadu dë u futoou

u nöömö.

¹ Wë a kandë fa mi taki dë, nöö so fuunu dee Dju sëmbë o hakisi taa: “Wë ee a dë sö, nöö un heepi seei a abi ee u dë Dju? Un heepi a abi fa u abi di maaka a u sinkii aki?”

² Aai, wë a abi heepi seei te a hila e. Nöö di fosu wan, hën da a u dee Dju sëmbë maun wë Gadu bi futoou dee wöutu fëen.

³ Ma nöö i abi so Dju sëmbë de an kë biibi Gadu, nöö unfa un pakisei? Fu di de an kë biibi, nöö hën da Gadu disa dee soni a bi taki ö? Sö un pakisei nö? ⁴ Nönö, kwetikweti! Gadu hën a o dë u futoou nöömö. Fa u dë aki, hii sëmbë u goonliba tuu sa ta lëgëdë ta mindi soni u de, ma Gadu hën an o du sö. A o du dee soni dee a taki nöömö.

Wan bi jei fa Dafiti bi taki a di Buku di a fan ku Masa nö? A taa:
Joo feni leti a dee fan fii dee i ta fan.

Fa de ta kuutu i dë, a bakaten i o wini de nöömö.

Sö a sikifi a di Buku.

⁵ Nöo a kandë wan sëmbe sa taa: “Wë ee di hogilibi fuu ta tja di bunulibi u Gadu ko a döo, nöo unfa a sa kuutu u te u ta du hogi? Naa fuu ta du wogi nango möönmöön nö, be në fëen bai.” Sö wan libisëmbe o fan. ⁶ Ma di lö fan dë, an bunu e. Biga ee sö a dë, nöo hën da Gadu an o sa kuutu a libisëmbe liba möönsö fu dee hogi de ta du.

⁷ A kandë tu wan sëmbe o taa: “Wë mi o ta mindi soni ta lëgëdë, biga hën o ta mbei di fa Gadu an dë mindisonima o ko möön limbo u sëmbe si. Nöo Gadu an o sa kuutu mi tu, biga mi ta heepi ën fu sëmbe sa si fa a bumbuu tjika. ⁸ Un boo ta du hogi nango nöömö, biga a ta tja bunu ko.” Sö wan soni so sëmbe ta mindi da u e, taa sö u ta lei sëmbe. Ma dee sëmbe dee ta fan dee lö soni dë, a fiti u de feni wan gaan sitaafu seei a Gadu e.

Aki ta lei taa hii sëmbe dë

a hogidu basu.

⁹ Wë nöo fa u taki dë taa Gadu bi hei u dee Dju sëmbe, nöo andi u lei a di dë? U dë bumbuu sëmbe möön dee sëmbe an dë Dju nö? Kwetikweti. Biga wë u bi taki kaa taa ee i dë Dju, ee ja dë Dju, ma hii u tuu ta dë a hogidu basu makandi a Gadu wojo. ¹⁰ Hën di soni dë wë de sikifi buta a di Buku u Gadu taa:

Na wan sëmbe dë di ta libi bunu a Gadu wojo e.

Na wan kodo seepi.

¹¹ Na wan sëmbe dë tu di abi fusutan.

Na wan dë di ta suku Gadu.

¹² Hii de tuu fia bia disa Gadu,

de ko dë kaba-a-sösöma u mundu.

Na wan sëmbe ta suku u du wan bunu soni möönsö.

Na wan kodo seei.

¹³ Ee i haika di fan u de te i kaba

nöo a dë gaan poipoi soni,

leti kuma te i jabi wan baaku ka de bei sëmbe.

Nöo a de töngö, sösö ganjan tö nöo dë nëen.

¹⁴ Dee soni de ta puu a de buka ta taki,

de dë hogi kuma te sindeki njaan i.

Fa i si de sai dë,

buka dendu u de fuu ku siba ku bita fasi.

¹⁵ Hiniwanten de ta dë setiseti u de kule go kii sëmbe.

¹⁶ Hii ka de ta waka,

soni nöo de ta poi ta tja fuka ko da sëmbe.

¹⁷ Nöo di soni de kai fii ku sëmbe,

de an sabi ën seei.

¹⁸ Di fa libisëmbe musu fëëë Gadu,

de an saandi de kai sö.

Sö di Buku taki e, dee sëmbe.

¹⁹ Ma nöo fa di Buku u Gadu ta taki dë, nöo ambë a ta taki tuwë da? Na u dee Dju sëmbe nö? U wë a ta taki e. Biga u sabi taa u dee sëmbe dee dë a dee wëti u Dju basu, nöo u di Buku sikifi da. Wa sa puu u seei a dendu.

Ma na u dee Dju sëmbe nöo Gadu o kuutu e. Ma hii sëmbe u goonliba tuu o hai ko a Gadu makandi faa kuutu de. Nöo fa woo dë a di kuutu dë, na wan sëmbe seei o feni soni u piki. U tuu o kabuka pii. ²⁰ Biga na wan sëmbe sa hoi wëti te nöo a ko bumbuu sëmbe a Gadu wojo möönsö e. Nöo boiti u di dë, na u di soni dë hedi tu mbei Gadu da u dee wëti, ma a da u de faa lei u fa u dë hogi tjika. Nöo sö e.

Aki ta lei fa i sa ko bunu

a Gadu wojo.

²¹ Ma nöö fa u dë aki, dee sëmbe, awaa ufö a ko a döo di fa Gadu bi buta fu libisëmbe sa ko bunu nëen wojo. Nöo ee i bi lesi dee buku u Mosesi ka a sikifi dee wëti buta, ku dee soni dee oto tjabukama u Gadu bi sikifi tu, nöo i bi o si taa de bi taki soni u di fasi aki gaanduwe kaa. ²² Nöo di fasi fa i sa ko bunu a Gadu wojo di u ta taki aki, na a wëti a nama e, ma a nama a biibi. Biga Gadu buta taa hiniwan sëmbe di ta biibi a Jesosi Keesitu liba, nöo a ko bumbuu sëmbe a Gadu wojo kaa, „ee i dë Dju, ee ja dë Dju.„ Aan toobi un pei sëmbe i dë.

²³ Haika e, dee sëmbe. Hii libisëmbe tuu du hogi a Gadu wojo. Na wan kodo seei kumutu a dendu. Di fa a mbei u fuu dë waiti kuma hën, nöo u tuu misi ën. ²⁴ Ma nöö fa u dë aki, u tuu Gadu du wan gaan soni da, kuma wan kado di a da u waiwai ku ën bunuhati. Biga a mbei u tuu sa ko bunu nëen wojo fu di Jesosi Keesitu dëdë paka faa puu u a hogi basu. ²⁵ Masa Jesosi hën wë Gadu bi da e, kuma wan paima a paka fu tja u ko bunu ku ën. Nöo ee wan sëmbe i ta buta biibi a di fa a dëdë tuwëen buuu da u dë, nöo ii ko bunu a Gadu wojo e.

Nöo fa u ta taki ën aki, dee sëmbe, nöo di soni mbei Gadu buta Masa Jesosi faa paka paima da u, faa lei u taa a dë wan leti kuutuma. Biga a bi dë sö kuma Gadu an bi a' leti, biga an bi ta sitaafu sëmbe u dee hogi de bi ta du. A bi ta hoi pasensi ku de ta tai hati ku de te kisi fa u dë aki. ²⁶ Ma nöö a di ten aki nöö a ko lei u taa a dë wan leti kuutuma. Biga a mbei Masa Jesosi dëdë da u. Nöo a di fasi dë a lei u taa sö a ta du soni ku leti tjika, nöo sö a sa mbei sëmbe ko bumbuu nëen wojo tu, ee i ko biibi a Masa Jesosi.

²⁷ Wë nöö fa u jei dee soni te u kaba aki, dee sëmbe, nöo u sa njan buka möön nö? Kwetikweti! Faandi mbei? Wë biga u si gbelin taa di ko bunu ku Gadu an nama seei a di fa i ta hoi wëti. Nönö. Ma a biibi nöö a nama. ²⁸ Mi taki e, dee sëmbe, ee wan sëmbe i kë ko bunu a Gadu wojo, nöo be i biibi nöö. A di fa dë nöö Gadu o luku i u bumbuu sëmbe, na te i ta hoi wëti ufö.

²⁹ Wë nöö mi hakisi e, taa Masa Gadu dë fuu Dju sëmbe wanwan nöö nö? An dë Gadu u dee oto föluku tu ö? Wë aai, a dë Gadu u de tu, ³⁰ biga hën wanwan tö nöö da Gadu u mundu. Nöo hën ta mbei u dee sëmbe dee abi di maaka u Dju a u sinkii, ku dee sëmbe dee na abi di maaka tuu, sa ko bumbuu sëmbe nëen wojo. Ma nöö a o luku ee i ta biibi ufö, biga ku di wan seei biibi nöö a ta tei u tuu.

³¹ Wë nöö a kandë i sa taki taa: “Wë nöö di a dë sö kaa, nöö nëen da u tuwë dee wëti a kapëe nö?” Na mëni sö e, dee sëmbe. Biga fa i si u ko ta biibi aki, nöö awaa ufö u ta hoi dee wëti u Gadu awaa.

4

Aki ta lei fa Abahamu ko bunu

a Gadu wojo.

¹ Wë dee sëmbe, fa u ta taki di soni aki, nöö un boo luku andi pasa ku di gaan sëmbe fuu dee Dju de kai Abahamu. ² Abahamu bi ko wan bumbuu sëmbe a Gadu wojo e. Nöo ee soni a bi du mbei a ko sö, nöö a bi sa njan buka, na sö nö? Ma nöö u sabi taa na wan sëmbe sa njan buka a Gadu fesi e.

³ Ma nöö unfu di Buku u Gadu taki? A taa: Abahamu bi biibi Gadu. Hën mbei Gadu luku ën kuma wan bumbuu sëmbe nëen wojo. I si?

⁴ Wë nöö sö a dë e. Ee wan sëmbe du wan soni te a kaba, nöö an dë gaan soni te de pakëen. Biga wooko nöö a wooko ën. ⁵ Ma ee wan sëmbe na soni a du, ma biibi nöö a biibi Gadu taa a ta kai dee takulibima fu de ko bumbuu sëmbe nëen wojo, nöö di sëmbe dë hën Gadu ta tei u bumbuu sëmbe e, fu di biibi fëen hedi. ⁶ Nöö Dafiti seei bi taki u dee lö sëmbe dë, dee Gadu ta luku u bumbuu sëmbe ma na u dee du u de hedi. A taki u di kölöku di de kisi. Biga a taa:

⁷ Kòlòku u dee sèmbè dee Gadu puu a bëë u di fa de bi poi èn wèti.

Kòlòku u de di Gadu an ta si dee hogi de bi du möön e.

⁸ Hèn a toona taki möön taa:

Kòlòku u di sèmbè di Gadu an o mbei a paka u dee hogi dee a du möön.

Sö Dafiti bi taki e.

⁹ Wë nöö di kòlòku dee sèmbè naki naandë, nöö unfä i mëni? A dë u dee sèmbè wanwan dee abi di Dju maaka a de sinkii ö? An dë u dee oto föluku tu nöö? Aai e, a dë u de tuu. Biga wë u bi taki kaa taa fu di Abahamu biibi hèn mbei Gadu tei èn fu wan bumbuu sèmbè nëën wojo. ¹⁰ Ma nöö na un ten Gadu bi tei èn sö? A baka u di a kisi di maaka, naa bifö a kisi èn? Wë bifö a kisi èn e! ¹¹ Nöö hèn a kisi di maaka, nöö di maaka hèn ta lei taa ufö a kisi èn seei Gadu bi tei èn kaa fu di a biibi èn hedi.

Nöö sö i si taa Abahamu ko dë gaan sèmbè fuu na akaa fasi, biga u ko ta waka nëën baka a di fa a bi ta biibi. Ee ja abi di maaka u Dju a i sinkii seei ma i ta waka a Abahamu baka ta biibi Gadu, nöö Abahamu ko gaan sèmbè fii kaa. Nöö Gadu ta tei i u bumbuu sèmbè nëën wojo. ¹² Nöö fa u taki dë, Abahamu dë gaan avo tuu u dee sèmbè dee abi di maaka, ma töku na de tuu e, ma dee ta waka nëën baka ta biibi Gadu leti kumafa hènseei bi ta biibi bifö a kisi di maaka naandë.

¹³ Wë u sabi taa Gadu bi paamusi Abahamu ku dee böngö fëen wan soni taa de o feni di goonliba a de maun a bakaten. Nöö di paamusi naandë, Abahamu an kisi èn fu di a bi hoi wèti e, ma a kisi èn fu di a biibi Gadu hèn Gadu tei èn u bumbuu sèmbè. Hèn mbei a paamusi èn sö wan gaan soni.

¹⁴ Wë nöö ee a bi dë sö taa di gaan bunu dë sèmbè sa feni èn fu di de ta hoi wèti hedi, nöö hèn da biibi aan heepi e. Nöö söseei di paamusi Abahamu bi kisi a Gadu dë an bi sa dë wan wojo soni tu, ee wèti i bi musu hoi ufö i feni èn. Ma na sö a dë e, dee sèmbè. Wèti an sa tja di lö bunu dë ko. ¹⁵ Ma i saandi wèti ta tja ko nöö? Sitaafu wë a ta tja e. Biga ka wèti an dë nöö sèmbè an ta feni èn poi faa tja sitaafu ko da de. Ma ka a dë, nöö naandë sèmbè ta poi èn nöö i kisi sitaafu.

¹⁶ Nöö fëen mbei ee Gadu paamusi i wan soni, nöö an o da i èn fu di i ta hoi wèti e. Ma fu di i ta biibi, hèn mbei joo feni èn. Di bunuhati u Gadu hèn nöö sa mbei di paamusi fëen ko tuu. Nöö di paamusi u Gadu di u taki dë, a dë sitampusitampu da hii u dee böngö u Abahamu tuu fu di u ta biibi Gadu, ee i dë Dju ee ja dë Dju. Biga Abahamu da di gaan sèmbè fuu tuu.

¹⁷ A dë leti kumafa Gadu bi taki da Abahamu a di Buku. A taa:

Mi tei i buta fii ko dë di gaan sèmbè fu hia föluku.

Sö wë Gadu bi taki da Abahamu. Nöö sö wan fasi i si taa Gadu ta luku u kuma böngö u Abahamu. Fa Abahamu bi biibi tjika dë, a bi sabi taa Gadu hèn ta weki dëdë sèmbè seei toona da de libi baka, hèn ta si dee soni dee an dë u si leti kuma de dë kaa.

¹⁸ Nöö fa Abahamu bi ta biibi Gadu dë, a bi ta pakisei di soni di Gadu bi paamusi èn taa a o ko di gaan sèmbè u hia föluku. Ma an bi dë faa mëni sö wan soni seei, biga di ten faa pai mihi bi pasa gaanduwe kaa. Ma fu di Gadu hèn bi paamusi èn taa dee böngö fëen o ko hia kuma dee teeja dë a liba, hèn mbei a fika dë ta mëni èn nöömö.

¹⁹ Nöö di juu di Gadu bi paamusi èn di soni dë, nöö Abahamu bi ko gaandi seei kaa tee a fika piki a tapa höndö jaa, nöö hèn mujëe Sala tu ko gaandi tee bëë fëen bi tapa. Na wan u de bi dë a di fa u pai mihi möön e. ²⁰ Ma nöö Abahamu an luku di dë. An bi pakisei seei taa dee soni dee Gadu paamusi èn dë an sa pasa. Ma a ta biibi Gadu nöö. Nöö fa a ta biibi nango dë, nöö di biibi fëen ko gingin te a ta wai ku Gadu seei, ²¹ taa a abi kaakiti tjika faa du leti kumafa a bi paamusi èn dë. Biibi nöö a biibi sö. ²² Nöö hèn di soni dë wë mbei de sikifi fëen a di Buku u Gadu taa Gadu bi tei èn u bumbuu sèmbè nëën wojo.

²³ Ma nöö fa de sikifi èn dë, na u Abahamu wanwan hedi mbei de sikifi èn e, dee sèmbè,

²⁴ ma fuu hedi tu. Biga u ta biibi Masa Gadu taa a bi weki Jesosi u Masa a dëdë tuu, nöö

fëen mbei u seei ko dë bumbuu sëmbë nëen wojo tu. ²⁵ Fa Gadu buta Masa Jesosi a dee sëmbë maun de kii ën dë, nöö hën da di paima a paka fu dee hogi du fuu. Nöö di i si taa Gadu toona weki ën baka, nöö hën da a tei di paima, nöö a ta luku u kuma u dë söndö föutu awaa e, dee sëmbë.

5

Aki ta lei andi u kisi

a Masa Jesosi.

¹ Wë kumafa u taki dë, dee sëmbë, u ku Gadu ko fii awaa e. Nöö di soni mbei, fu di u biibi ën hedi hën u ko bumbuu sëmbë nëen wojo. Jesosi Keesitu u Masa, hën wë i si heepi u sö e. ² Hën jabi di pasi da u fuu dë a di kamian ka i si u dë aki. Biga fa u ta biibi ën aki, hën mbei i si Gadu ta libi ku u ku ën bunuhati. Nöö u ko ta wai seei fu di u sabi taa woo feni di waiti u Gadu nöömö di Gadu bi kë fuu feni.

³ Ma nöö na di dë nöö u ta wai da e, ma u ta wai tu da dee sitaafu dee u ta tja. Biga u sabi taa sitaafu ta heepi u fuu abi degihati. ⁴ Nöö te u abi degihati, nöö woo ko möön bumbuu sëmbë. Nöö te u dë bumbuu sëmbë kaa, nöö wa o dë pantapanta, biga woo ta biibi nöömö taa Gadu o du kumafa a bi taki.

⁵ Nöö an o dë fuu panta möönsö e, dee sëmbë, taa di fa u ta biibi ën o dë u söso. Biga u sabi fa Gadu lobi u tjika. Di Akaa fëen di i si a manda ko da u aki, hën ta mbei u ta fii di gaan lobi fëen taanga seei a u hati. Wan si nö?

⁶ Un kë sabi fa Masa Gaangadu lobi u tjika nö, dee sëmbë? Wë haika e. A di leti juu di a buta, nöö hën a mbei „Masa Jesosi” Keesitu dëdë da u. A di ten dë wa bi a’ kaakiti u du na wan kodo soni di bunu nëen wojo. Gaan takulibima u bi dë, ma tökuseei Masa Jesosi dëdë da u e.

⁷ Wë nöö un pakisei ën bunu. Ee wan sëmbë i ta libi leti seei, ma a sa taanga fu wan oto sëmbë musu mëni faa dëdë da i. Na sö nö? Ee i abi bunuhati, nöö a kandë de sa kë dëdë da i fu di i abi bunuhati hedi. ⁸ Ma nöö Gadu lei u taa di lobi fëen pasa di dë gaanduwe. Biga na bumbuu sëmbë a manda „Masa Jesosi” Keesitu ko dëdë da e, ma u dee takulibima aki wë. „Dee sëmbë, a bigi o!”

⁹ Wë nöö un luku di soni di Masa Jesosi du dë. A dëdë tuwëen buuu paka da u fuu sa ko bunu a Gadu wojo. Wë nöö ee sö wan gaan soni a du da u kaa, nöö an dë fuu mëni seei taa di hatiboonu u Gadu o kai a u liba e!

¹⁰ Nöö ee di Mii u Gadu dë dëdë da u a di ten di u ku ën bi dë gaan felantima hën a mbei u ko fii ku Gadu, nöö unfä i mëni? Na awaa a o möön fukë dëen faa heepi u te dou nö, dee sëmbë, fa a dë a libi aki. Biga u ku ën ko bunu kaa.

¹¹ Fa u dë aki u ta wai seei ku Gadu fu di soni di u Masa Jesosi Keesitu du da u naandë e. Biga a bigi o, dee sëmbë, di fa a tja u ko bunu ku Gadu aki.

Aki ta lei fa di soni Adam tja ko

ku di Masa Jesosi tja ko

tookä tjika.

¹² Söö. Wë un boo luku di soni aki a di sëmbë de kai Adam. Adam hën tja hogi du ko da hii sëmbë a goonliba aki e, nöö di hogi du tja dëdë ko. Hën wë mbei dëdë ko ta kii hii sëmbë te kisi tide, biga hii sëmbë tuu ta du hogi.

¹³ Un boo taki ën sö taa bifö Gadu da dee fesiten sëmbë fuu dee wëti, nöö hogi du bi dë kaa e. Ma nöö de an bi kai ën sö, biga dee wëti an bi dë eti. Nöö ka wëti an dë nöö sëmbë an ta sabi taa de pasëen fu de kisi sitaafu fëen. ¹⁴ Ma nöö hii fa dee wëti an bi dë seei eti, ma hogi du bi dë kaa, biga kumutu a di ten u Adam te kisi di ten u Mosesi nöö hii sëmbë bi ta dëdë. Hii fa de an bi poi wëti a di wan seei fasi fa Adam bi poi ën, ma töku de bi du hogi, biga de tuu dëdë.

Nöö di soni u Adam dë, nöö a bi dë kuma wan peentje fuu luku nöö woo fusutan soni. «A ta lei u u wan Sëmbë bi dë a pasi u ko a bakaten. Nöö di Sëmbë dë, Masa Jesosi wë e. ¹⁵ Fa a sai dë, hën ku Adam djei a wan soni.» Biga Adam, di wan kodo sëmbë dë, nëen wan soni kumutu paaja ko a sëmbë. Nöö sösei Masa Jesosi tu, di wan kodo Sëmbë dë, nëen wan soni kumutu paaja ko a sëmbë.

Ma di soni di Adam tja ko, ku di Masa Jesosi tja ko, nöö de tooka gaanfa e. De an djei seei. Biga Adam pasa Gadu buka hën a tja dëdë ko ta kii hii sëmbë u goonliba aki. Ma nöö Masa Jesosi hën a piki Gadu buka hën a tja wan kado ko. Hën da a mbei u sa ko fii ku Gadu. Nöö unfa i mëni? Di soni Jesosi Keesitu du da u ku ën bunuhati aki, aan möön hia kaakiti nö? Aai a abi. Hën a tja bunu ko da sëmëni sëmbë. Sö wan soni Gadu du da u ku ën bunuhati e.

¹⁶ Nöö un boo luku wan oto soni möön u di fa de tooka gaanfa ku deseei. Di wan kodo pasi naandë Adam du hogi, nöö hën a tja sitaafu ko da hii sëmbë. Ma nöö di wan kodo soni Gadu du da u aki, a du ën a baka u sëmëni hia hogi di libisëmbë bi du, ma tökusei a tjika u puu dee hogi du tuu fiaa a u liba mbei u ko bunu nëen wojo.

¹⁷ Di pasa Adam pasa Gaangadu buka dë, dee sëmbë, hën buta dëdë ko tiima. Nöö unfa i mëni? Di fa Gadu libi ku u ku ën bunuhati tjika aki te a sa mbei u ko bumbuu sëmbë nëen wojo, nöö aan kaakiti gaanfa möön di hogi du u di sëmbë dë nö? Nöö ee u tei ën, nöö a o mbei u ko tiima a dëdë kamian fu di u abi di libi u Gadu di dë u teego kaa.

Nöö sö wë i si taa di soni di di wan kodo Sëmbë du di ko a baka aki, Jesosi Keesitu, a pasa di hogi du u di oto sëmbë dë gaanduwe e.

¹⁸ Wë dee sëmbë, un boo toona mëni dee soni u bi taki aki möön. Fa i si di wan kodo hogi du fu di wan kodo sëmbë dë bi mbei sitaafu musu ko a hii sëmbë liba, nöö sö nöö di wan kodo leti du u di wan kodo Sëmbë aki sa mbei hii sëmbë ko bunu a Gadu wojo tu, fu de feni di libi u teego. ¹⁹ Nöö leti kumafa di wan kodo sëmbë dë bi pasa Gadu buka te a mbei hii sëmbë ko takulibima a Gadu wojo, nöö sösei di wan kodo Sëmbë aki piki Gadu buka, te a mbei sëmëni sëmbë ko bumbuu sëmbë a Gadu wojo.

²⁰ Nöö fa dee Dju wëti sai dë, dee sëmbë, de ko a baka e, fu mbei sëmbë si fa dee hogi du u de hia tjika. Ma nöö hii fa hogilibi hia sösei, ma nöö di bunuhati u Gadu dë möön hia gaanfa eti u heepi u. ²¹ Leti kumafa i si di hogi du bi dë ta pëe basi a u liba te fa a bi ta kii u kaba aki, sö nöö di bunuhati u Gadu ko basi a dëdë kamian fa u dë aki. Hën a mbei u ko bunu nëen wojo fuu sa feni di libi u teego. Sö wan soni Gadu du da u e, dee sëmbë, fu di Jesosi Keesitu u Masa dëdë da u.

6

Aki ta lei taa u musu luku u seei kuma u dëdë da hogilibi.

¹ Wë fa u jei soni te u kaba naandë, nöö unfa un fusutan fëen? Un ninga taa u taa fuun du hogi go dou, fu di di bunuhati u Masa bigi gaanfa te pasa dee hogilibi fuu ö? Sö u taki nö, dee sëmbë? ² Kwetikweti, wa taki sö e. «Biga fa u nama ku Masa Jesosi aki,» nöö hën da u ku hogilibi paati kaa. A dë seei leti kuma u dëdë dëen, biga wa dë nëen soni möön. Nöö unfa u sa du toona go nëen möön? Nönö e, wa sa du sö baa!

³ Wan sabi andi di dopu di u dopu aki kë taki nö, dee sëmbë? A kë taki taa fa Jesosi Keesitu dëdë dë, nöö u seei dëdë tu da di awoo libi fuu u bi dë. ⁴ Fa de bei ën dë, nöö u ku ën wë de bei makandi e. Nöö fa i si hën Tata weki ën a sö wan foondo fasi ku di gaan kaakiti fëen dë, tja go a wan njunjun libi dendu, nöö sö u seei tu toona ko ta libi wan hii njunjun libi fa u dë aki. ⁵ Biga ee u ku ën bi dëdë makandi tuu, nöö na u ku ën toona weki makandi tu nö «fuu libi wan hii njunjun libi.»

⁶ Dee sëmbë o, fa Masa Jesosi dëdë a di lakpa pau dë, nöö a dë kuma di awoo fasi fuu u bi ta libi, hën wë dëdë ku ën makandi e. Nöö di soni mbei a pasa sö, fu dee hogi du di di

hati fuu ta kë ta du an musu a' kaakiti a u liba möön. An dë fuu dë saafu a de basu möön e. ⁷ Biga te wan sëmbe dëdë, nöö a kumutu a hogilibi basu ko fii.

⁸ Wë nöö fa u ku Keesitu dëdë makandi dë kaa, dee sëmbe, nöö u a' di biibi taa u ku ën o ta libi makandi tu. ⁹ Biga u sabi taa Masa Gadu toona weki ën, nöö an o sa toona dëdë möön e. Dëdë an abi kaakiti nëen liba möön seei. ¹⁰ Fa i si a dëdë di wan pasi dë kaa, nöö dee hogidu u libisëmbe wë a dëdë da. Ma nöö fa a dë ku libi aki, nöö Masa Gadu wanwan nöö a ta libi da.

¹¹ Wë nöö sö a dë ku unu tu e, dee sëmbe. Un musu si unu seei kuma hogilibi aan na wan kaakiti a unu liba möön e. Un dëdë dëen gbegedee kaa. Un musu sabi taa Gadu tö nöö un ta libi da, biga unu ku Masa Jesosi Keesitu nama kaa.

¹² Nöö fu di un dë sö kaa, nöö dee hogi soni dee i hati ta kë du, wan musu da de pasi u de tii unu sinkii möön e. Wan musu haika de seei. ¹³ Biga wan musu da hogilibi pasi faa sa wooko a na wan pisi fuunu sinkii u du fanafiti soni ku ën. Nönö. Ma un musu hopo unu seei ku telu tuwë da Gadu. Un musu buta dee kamiankamian fuunu sinkii tuu nëen maun kuma wooko felu, faa sa du dee leti wooko fëen ku de. Biga un dëdë da di awoo libi fuunu, fuun toona ko a wan hii njunjun libi dendu.

¹⁴ Di ten di un bi dë a dee wëti basu dë, dee sëmbe, nöö wan bi sa hoi de tjika te un ko bumbuu sëmbe a Gadu wojo. Ma fa u dë aki, Gadu naki unu kölöku te a tei unu u bumbuu sëmbe nëen wojo. Hën mbei nöiti hogilibi musu dë basi fuunu möön e.

Aki ta lei ambë saafuma

u musu dë.

¹⁵ Wë dee sëmbe, fa un jei dee soni dë, nöö kandë woon taki taa awa, wë di wa dë a dee wëti basu möön nöö da u sa du hogi, biga Gadu ta luku u ku ën bunuhati kaa. Sö nö? Na sö e. ¹⁶ Wan sabi taa te i tuwë i seei da wan sëmbe, nöö i dë saafuma u di sëmbe naandë nö? Hën buka nöö joo ta piki a soni. Wë aki i sa tei de tu soni. Ee i kë dë saafu a hogidu basu, nöö joo dëdë. Ma nöö ee i kë dë saafu a Gadu basu ta piki ën buka, nöö joo ta libi wan leti libi nëen wojo.

¹⁷ Ma fa mi taki dë seei, mi ta da Gadu tangi fuunu hedi e, dee sëmbe. Biga un bi dë saafuma a hogidu basu tuu, ma nöö di un kisi di lei u Gadu hën un piki tuwë unu seei dëen ku hii unu hati. ¹⁸ Fa u dë aki, un ko fii kumutu a hogilibi basu. Hën un ko saafu seei da Gadu fuun ta libi wan leti libi nëen wojo.

¹⁹ Fa mi ta fan dee soni aki, dee sëmbe, nöö mi ta taki de a libisëmbe fasi fu un musu sa fusutan. Biga wë libisëmbe nöö un dë, hën mbei a taanga da unu fuun fusutan andi Gadu kë. Nöö mi taki e, a fesi dee kamiankamian fuunu sinkii bi ta du fanafiti soni. Hii fan sootu pei hogi un bi ta du ku de nango nöömö. Ma fa un ko sabi Gadu aki, nöö un musu buta de tuu nëen leiki kuma saafu fëen, be de ta du dee letileti soni dee ta kai ku ën. Sösö gbelingbelin soni i musu ta du ku de e, dee soni dee dë limbolimbo a Gadu wojo.

²⁰ Haika e, dee sëmbe. Di ten un bi dë saafuma a hogidu basu naandë, nöö wan bi a' toobi seei fuun libi leti a Gadu wojo e. Na seei! ²¹ Wë ma mi hakisi unu, un wini seepi un bi feni u dee lö libi dë? Na dëdë nöö de bi o tja ko da unu nö? Nöö fa u dë aki de ko ta tja sen ko da unu. Un si ö?

²² Ma fa un ko fii kumutu a hogilibi basu naandë hën un ko dë saafu u Gadu aki, nöö awa ufö un abi wini. Biga un dë a pasi awaa fuun ko gbelingbelin da Gadu söndö föutu, nöö di kaba fëen hën da woon libi ku Gadu fu teego. ²³ Dee sëmbe o, hogilibi abi hën paka, hën da dëdë. Ma nöö Gadu, na paka a ta paka u. Soni a ta da u fu sösö, hën da di libi u teego di u sa feni a Jesosi Keesitu u Masa.

7

Aki Paulosu ta lei taa biibima kumutu a wëti basu.

¹ Wë fa mi ta fan aki, dee sëmbë, nöö mi ta fan ku un dee sëmbë fuu, dee sabi dee Dju wëti kaa. Wë nöö wan sabi nö, taa wëti ta abi kaakiti a wan sëmbë liba solanga a dë ku libi. Ma tee a dëdë kaa, nöö aambi kaakiti nëën liba möön.

²⁻³ Nöö un boo luku ën a wan futu aki i si. Wan mujëe te a tööu nöö a dë a wan wëti basu taa solanga di womi dë ku libi nöö an sa abi oto manu. Na sö a dë nö? Ee a tei oto manu nëën manu wosu, nöö de o kai ën wan puta mujëe. Biga a booko di tööu. Ma te di womi dëdë kaa, nöö di mujëe an dë a di wëti dë basu möön. Ee a ko abi oto manu seei, ma an du wogi.

⁴ Wë nöö dee sëmbë, söseei a dë ku unu tu e. A wan juu dë un bi dë a wëti basu. Ma fa i si unu ku „Masa Jesosi,” Keesitu ko nama naandë kaa, nöö wan dë a wëti basu möön e. Un ko abi wan oto masa awaa. Hën da di Sëmbë di bi weki baka a dëdë, faa sa ta wooko a u liba u tja wini ko da Gadu.

⁵ A wan ten dë dee hogi pakisei dee bi dë a u hati bi ta wooko a u liba fu de hai u tja go a di së u dëdë. Biga wa sa hoi dee wëti u Gadu. ⁶ Ma nöö fa u dë aki, di awoo fa u bi ta libi dë an dë wan wojo soni da u möön. A dë leti kuma u dëdë kumutu nëën basu ko fii. Biga wa ta dini Gadu a di awoo fasi dë möön, ta biinga u hoi wëti sikifisikifi a pampia e. Nönö. U ko ta dini ën a wan hii njunjun fasi. Nöö di njunjun fasi u ta taki aki, hën da di Akaa u Gadu seei dë a u hati ta tii u.

Aki ta lei fa hogilibi ta fia ku dee wëti u Gadu.

⁷ Wë unfu u sa taki u di sondi dë baa? Dee wëti dë, de hogi nö? Nönö, de an hogi e. Biga ma bi o sabi andi da hogilibi ee na dee wëti bi lei mi ën. Mi o taki ën sö, dee sëmbë. Bifö mi ko sabi dee wëti u Gadu, nöö di wëti bi dë kaa taa ma musu abi langahati u na wan soni. Ma nöö di mi ko jei di wëti dë ufö mi ko fusutan taa sö wan libi da hogilibi. ⁸ Ma nöö andi pasa? Fa mi jei di wëti dë, nöö hën mi ko si taa sëmëni soni dë a mi hati mi ta kë dee an ta kai ku Gadu. Ee i luku te i kaba, nöö a ta djei taa ka wëti an dë nöö hogilibi dë duumiduumi.

⁹ A fesi di ma bi sabi dee wëti u Gadu eti, nöö mi bi dë ta libi u mi seei waiwai. Soni an bi ta toobi mi. Ma di mi ko sabi dee wëti kaa, nöö mi ko si fa dee hogi pakisei dë hia a mi hati tjika. Nöö di lö libi di mi bi ta libi fiifi söndö soni ta toobi mi dë, nöö a ko kaba gbelin. ¹⁰ Nöö hën mi ko si taa dee wëti dee bi musu heepi mi u mi feni libi a Gadu, nöö de tja gaan paati ko a mi ku Gadu. Biga ma sa hoi de möönsö.

¹¹ Ee i luku ën te i kaba, nöö a djei taa dee hogifasi dee dë a mi hati tei dee wëti u Gadu ganjan mi. Biga mi bi mëni taa mi sa hoi de fu mi feni libi a Gadu, ma hii u di dë ma sa hoi de. Dëdë nöö mi bi o feni. ¹² Ma nöö fa mi taki ën dë seei, an dë taa dee wëti an bunu e. De bunu, biga de dë u Gadu. De dë wan leti soni gbelingbelin.

¹³ Wë nöö hën wë mi ta hakisi, dee sëmbë, dee bumbuu wëti naandë, de poi mi ku Gadu sö nö? Nönö e, na de. Ma di hogi di dë a mi hati aki kaa, hën wë tja mi ko a di lö sitaafu dë, faa musu ko a limbo taa gaan hogi logologo seei a dë. Biga a tei dee bumbuu wëti u Gadu dë kisi mi ku de, fu tja mi go kaba a söso. Nöö di soni mbei a pasa sö, fu mi musu ko sabi di fasi di dë a u libisëmbë hati aki, fa a hogi tjika.

Aki ta lei fa di hogilibi fuka Paulosu tjika.

¹⁴ Wë nöö u sabi taa dee wëti dee i si u ta taki aki, de kumutu a di Akaa u Masa Gaangadu. Ma nöö andi da di toobi? Wë di toobi dë a mi aki. Biga ma ta dë a di leiki u di Akaa u Gadu. A dë kuma dee hogi fasi u libisëmbë dee dë a mi hati aki, de bai mi tei ko saafuma u de.

¹⁵ Nöö andi mbei mi taki sö? Wë biga ma ta fusutan seei andi mi ta du. Biga di soni di mi ta kë du, nöö nëën mi ta du e, ma di soni di mi buuse gaan buuse, nöö te u mi mëni nöö mi du ën kaa. Ja si nö?

¹⁶ Wë dee sëmbë, di ma kë du dee hogi soni dee mi ta du naandë, nöö hën da mi ta tei dee wëti u Gadu u gaan bumbuu soni. ¹⁷ Nöö hën wë mi ko si taa na mi seepi ta du möön

e, ma dee hogifasi dee dë a u libisëmbë hati aki, de wë ta buta mi u mi ta libi di lö libi dë. I si nö? ¹⁸ Nöo mi ko sabi taa fa mi dë aki, ma sa du na wan bumbuu soni möönsö a mundu e. Di lö soni dë an dë a di fasi u mi seei. Fu mi du bumbuu soni mi dë kabakaba, ma di kaakiti an dë a mi u mi du ën. ¹⁹ Biga di bunu di mi kë du nöo nëen mi ta du, ma di hogi di ma kë du seei nöo hën nöo mi ta du nöömö. ²⁰ Hën mbei mi taki taa na mi wë ta du. Ma di hogi pakisei u libisëmbë di dë a mi hati aki, nöo hën wë i si buta mi u mi musu libi a sö wan wisiwasi fasi.

²¹ Wë sö a dë e, dee sëmbë. Wan soni ta wooko a mi liba hebi fu te mi go u go du wan bumbuu soni nöo hogi nöo mi ta du. ²² Fa mi dë aki, mi sa wai tumisi fu mi ta du kumafa dee wëti u Gadu taki. ²³ Ma nöo mi ta si taa wan oto soni dë ta wooko a hii dee pisipisi u mi sinkii tuu. A ta feti taanga ku dee wëti u Gadu dee dë a mi pakisei, ta hoi mi gingin a hogidu basu. ²⁴ Ee maingë, unfa seei mi o du te mi kumutu a di fuka aki basu? Ambë seei o puu mi a dee fasi u di sinkii u mi aki, fu ma musu paati ku Gadu? ²⁵ Wë gaantangi u Gadu di a dë taa a manda heepi ko a Jesosi Keesitu u Masa.

Wë da sö e, dee sëmbë. Fa mi dë aki, a mi hati mi ta kë dë saafu u Gadu ta piki dee wëti fëen, ma di fasi u mi ta buta mi saafu a hogilibi basu.

8

Aki ta lei fa di Akaa u Gadu sa puu u a hogilibi basu.

¹ Wë dee sëmbë, hii fa i si u kë di pena dë seei, ma an dë fuu panta. Biga fa u ku Masa Jesosi Keesitu nama tjika aki, nöo wa dë a pasi fu Gadu musu kuutu u tuwë go da sitaafu möön e. ² Biga di soni mbei. Di Akaa di u feni a Jesosi Keesitu, nöo hën abi libi. Nöo hën wë i si lusu u puu a hogilibi basu, be an feni u paati ku Gadu.

³ Fa i si Gadu bi da u dee wëti fëen dë, dee sëmbë, nöo de bi musu heepi u mbei libi fuu kai ku Gadu. Ma nöo de an bi sa heepi u sö e, biga dee fii ku dee kë fuu hati tapa u fu wa sa feni di heepi dë.

Nöo hën wë i si Gadu manda di Womi Mii fëen ko a goonliba aki. Nöo fa a ko dë, nöo sinkii fëen bi djei di fuu libisëmbë di ta du hogi aki, nöo ku ën a paka paima da u fu dee hogi du fuu. Nöo a sö wan fasi a kuutu di hogi di dë a u hati puu ën a u liba, be aan kaakiti a u liba möön. ⁴ Nöo fëen mbei libi fuu sa kai ku dee wëti u Gadu awaa a hii futu e, ee wa dë a di leiki u dee kë fuu hati möön ma u dë a di leiki u di Akaa u Gadu.

⁵ Dee sëmbë, un haika e. Ee di sösö kë fuu hati ta tii u, nöo a dee soni fëen woo ta buta pakisei. Ma ee di Akaa u Gadu ta tii u, nöo a dee fëen soni woo ta buta pakisei. ⁶ Nöo te i dë a di tii u di Akaa kaa nöo i feni libi u teego e, söseei i feni kötöhati tu.

Ma nöo ee di kë fuu libisëmbë hati ta tii i, nöo i ku Gadu paati kaa e. Ja abi di libi u teego. ⁷⁻⁸ Biga sö wan sëmbë i ku Gadu dë felantima. Fa i sai dë, ja kë saka i seei da dee wëti fëen. Nöo boiti di dë, ja o sa saka i seei da de tu, te i dë a sö wan fasi. Nöo ja o du wan bumbuu soni möönsö tu fu Gadu sa wai ku i.

⁹ Ma nöo ee di Akaa u Gadu hën ta dë a i naandë, nöo na dee sösö fii ku dee kë fii hati o ta tii i möön e. Di Akaa wë o tii i. Ma nöo ee wan sëmbë ja abi di Akaa u Masa Jesosi, Keesitu dë, nöo ja dë sëmbë fëen tu. ¹⁰ Ma ee Keesitu ta dë a i hati, nöo an dë fii panta e. Biga hii fa hogidu mbei sinkii fii o dëdë nöömö wan daka, ma töku di akaa fii hën abi di libi u Gadu kaa, biga Gadu mbei i ko bumbuu sëmbë nëen wojo.

¹¹ Fa Gadu sai dë, dee sëmbë, na sösö kaakiti a abi e! Biga hën bi weki Masa Jesosi, Keesitu a dëdë toona dëen libi. Nöo ee di Akaa fëen dë a i hati, söseei tu a sa weki di sinkii fuunu naandë di aan kaakiti, mbei a kisi kaakiti faa libi kumafa Gadu kë.

¹² Dee sëmbë fuu dë, un haika e. Soni dë fuu musu du tuu, ma na fuu musu piki dee fii fuu hati möön e. Nönö. ¹³ Biga ee un libi a dee lö fii naandë, nöo woon dëdë paati ku Gadu fu teego. Ma ee un da di Akaa pasi faa tapa dee lö libi naandë, nöo woon feni di libi u Gadu. ¹⁴ Biga dee sëmbë dee ta libi a di leiki u di Akaa u Gadu, nöo de wë da miii u Gadu e.

¹⁵ Nöo di Akaa di i si un kisi dë, an dë wan akaa di ta toona buta unu a katibo möön e, dee sëmbe, fuun musu ta dë fëëfëë hiniwanten kumafa un bi dë a fesi. Nönö. Ma a dë di Akaa u Gadu seei, di buta unu ko miii u Gadu. Nöo hën mbei u ta kai Gadu “Taata”.
¹⁶ Biga di Akaa fëen ta piki ku di fuu akaa taa u da miii fëen seei gbelin. ¹⁷ Nöo di u dë miii u Gadu kaa, nöo hën da u dë a pasi fuu feni dee gudu fëen a bakaten. U ku „Masa Jesosi” Keesitu tuu o feni de makandi e. Biga ee u hoi a dee sitaafu dee u ta tja aki go dou, leti kumafa hën seepi bi hoi a dee fëen sitaafu a bi tja, nöo woo dë a dendu u di waiti fëen di a abi nöömö.

*Aki ta taki u di waiti
 di woo feni a bakaten.*

¹⁸ Dee sëmbe o, fa mi wegi soni luku te mi kaba aki, nöo mi ko sabi gbelin taa dee sitaafu u ta tja aki an sa maaka seei ku di gaan waiti di dë a u aki u booko ko a döo a bakaten.

¹⁹ Un boo taki ën sô taa hii dee soni dee Gadu mbei kaa tuu dë setiseti ta luku di ten di Gadu o tja u dee sëmbe fëen ko a limbo ta lei taa u dë miii fëen. ²⁰⁻²¹ Biga te di juu dë kisi, nöo woo feni di gaan waiti fuu di u musu abi. Woo kumutu a dëdë basu ko fii, nöo hii dee soni Gadu mbei tuu o feni di fii naandë tu.

Ma nöo fa u dë aki, dee soni Gadu mbei an sa ko wan wojo soni möönsö, dee sëmbe. Biga di soni mbei. De dë a wan hebi siba basu taa de o dëdë wan daka nöömö. An dë taa ku deseei kë wë de ko sô e. Gadu hën buta de sô, ma nöo a du ën ku wan pakisei taa a bakaten de tuu o toona kumutu a di siba dë basu.

²² Dee sëmbe, ee i luku soni u mundu te i kaba, nöo a djei kuma hii soni tuu ta dë a gaan fuka ta djëmë seei, leti kuma te bëë ta njan wan mujëë faa pai. Sensi a fesi te kisi tide a dë sô eti. ²³ Ma an dë taa dee soni dë nöo ta fuka e, ma u seei ta djëmë a u hati te na soni tu. U kë di ten ko poi, di Gadu buta faa tja u ko a lanti ko lei taa u da miii fëen. Biga te di juu dë kisi, nöo Gadu o tooka dee sinkii fuu aki puu u a dëdë basu. Nöo u sabi taa a o du ën tu, biga di Akaa fëen di i si a da u aki hën da di fosuwan fu hii dee bunu dee a abi faa da u a bakaten.

²⁴ Nöo di soni u ta taki aki, a bi dë a dendu u di heepi di u feni a Gadu, ma tökuseei an pasa sô eti. Hën mbei u fika ta mënï ën nöömö. Biga na wan sëmbe dë di te a si wan soni kaa, nöo a o fika ta mënï ën eti taa a o si ën. Biga a si ën kaa. ²⁵ Ma te u sabi taa u abi di soni kaa, hii fa wa si ën eti seei, ma woo dë ku gaan pasensi ta luku di juu faa dou fuu feni ën.

²⁶ Nöo wan oto gaan heepi dë möön. Hën da di Akaa u Gadu di ta heepi u a dee suwaki fasi fuu libisëmbe aki. Biga so juu wa ta sabi unfu fuu musu begi, ma di Akaa hën ta begi da u ku djëmë seei tee pasa di fan fu wan libisëmbe. ²⁷ Nöo Masa Gaangadu di sabi dee hati fuu finifini kaa ta fusutan andi di Akaa ta mënï te a ta begi da u. Biga a ta begi a wan fasi di ta kai gbelin ku dee soni Gadu seei ta kë a u.

*Aki ta taki fa u dë winima
 a Masa Jesosi tjika.*

²⁸ Dee sëmbe o, u sabi taa Gadu ta wooko hii soni tuu makandi u tja bunu ko da u dee sëmbe dee lobi ën. Biga u wë da dee sëmbe dee a kai fu di a abi wan pakisei ku u. ²⁹ Biga gaanduwe a fesi a bi sabi u kaa. Hën a tei u buta fuu ko djei di Mii fëen, be hën Mii musu dë di fosuwan a dendu u sëmëni hia oto mii fëen. ³⁰ Nöo te Gadu o buta wan sëmbe fii djei di Mii fëen, nöo a o kai i nöömö. Nöo te a kai i kaa, nöo a o mbei i ko bunu nëen wojo. Nöo te a mbei i ko bunu nëen wojo kaa, nöo a o da i di waiti fëen nöömö di i musu abi.

³¹ Wë andi seei u sa taki möön fu hii dee soni dee u jei naandë, dee sëmbe? Fa Gadu dë ku u a wan së tjika aki, nöo ambë seei o sa du soni ku u te a wini u? ³² Biga Gadu kai u gaan soni te a da u di fëen seei Mii. An hoi ën a baka, ma a mbei a paka di paima fuu hedi. Nöo ee sô wan gaan soni a du da u kaa, nöo na waiwai seei a o da u hii dee oto soni dee u abi fanöudu nö?

³³ Wë nöö mi hakisi möön, ambë tjika u tja u dee sëmbë Gadu tei ko sëmbë fëen go kaagi? Sëmbë an tjika e! Biga Masa Gaangadu seei tei u u bumbuu sëmbë kaa, an si föutu a u möön. ³⁴ Nöö ambë seei da di sëmbë sa kē tja u go kuutu da sitaafu? A sa kē Jesosi Keesitu nō? Nönō, an o du sō wan soni e. Biga hën dēdē da u kaa, nöö na di dē nöö ma Gadu toona weki ën baka, nöö fa u dē aki a dē sindosindo a letimaun sē u Gadu ta begi da u.

³⁵ Mi hakisi unu möön, dee sëmbë, ambë sa paati u ku „Masa Jesosi, Keesitu, puu u a di gaan lobi di u dē aki? A sa kē toobi nō? Na seei. Fuka ö? Na seei. Wë ee sëmbë ta sitaafu u wë? Na seei. Wë ee gaan hangi ko wë? Na seei. Wë pena wë? Kwetikweti. Wë ee i jei taa wan gaan soni sa ko miti i wë? Na seei. Wë ee de ta ko a i ku ufangi wë? Na seei. ³⁶ Awa, kumafa i si i jei dē, sō wan soni dē sikifisikifi a Gadu Buku tuu taa:

Fii hedi u dē a dēdē buka hii daka.

De ta luku u seei kuma wanlō sikapu de ta tja go koti gangaa kii.

Sō u dē a libisëmbë wojo e, dee sëmbë. ³⁷ Ma nöö tōkuseei a hii dee soni u jei dē tuu, u dē gaanfa möön winima e! Biga di Sëmbë di i si lobi u aki sō hën wë wooko sō da u.

³⁸ Nöö hën mbei mi ko sabi gbelin taa na wan soni dē di sa paati u ku di fa Gadu lobi u tjika aki e. Na dēdē, na libi, na wan basia u Gadu Kōndē ee nasō dee u didibi kōndē, na wan soni u di ten u dē aki, na wan soni u bakaten tu, na wan makiti sa paati u puu a di lobi u Gadu aki. ³⁹ Na wan soni a liba ala, na wan soni a basu aki tu. Na wan kodo soni seei a hii di mundu di Gadu mbei aki abi di kaakiti u sa paati u ku di lobi di Gadu lobi u aki e, dee sëmbë, fu di u nama ku Jesosi Keesitu di Masa fuu.

9

Aki ta lei fa Gadu hei

dee Dju sëmbë tjika.

¹ Wë dee sëmbë, ka mi ku „Masa Jesosi, Keesitu nama tjika aki kaa, nöö mi o taki wan soni da unu, nöö na sipootu mi ta mbei e. Tuutuu soni mi o taki. Di Akaa u Gadu seei ta piki ku mi hati taa tuutuu soni mi o taki aki, dee sëmbë.

² Nöö mi taki e, fa i si mi dē aki, mi dē ku wan gaan fuka a mi hati ta kusumi seei nöömö te na soni. ³ I sabi faandi mbei ö? U dee sëmbë u mi dee dē Isaëli sëmbë kuma miseei. A ta hati mi da de teee, leti kumafa i si mi o fan aki, taa ee a bi sa dē sō, nöö mi bi sa kē u „Masa Jesosi, Keesitu jaka mi puu nëen fesi tuwë go kaba a sōsō, ee dee Isaëli sëmbë u mi bi sa ko feni di libi u teego a mi kamian. ⁴ Biga wë fa i si de sai naandē, nöö de wë bi dē a pasi u de ko miii u Gadu, u de feni dee bunu fëen a bakaten. De wë Gadu bi lei di gaan waiti fëen kaa di a abi kuma Gadu. Ku de wë a bi mbei sōmēni buka, nöö sōseei de a bi da dee wēti fëen, ku di fa u de musu ta dini ën ta begi a di Wosu fëen. De wë Gadu bi paamusi sōmēni gaan soni. ⁵ De abi dee nēbai gaan sëmbë fu goonliba tu, nöö a de wë Keesitu kumutu a libisëmbë fasi, hii fa a dē Gadu seei a hii soni liba, di dē u ta gafa nöömö. A tan sō.

Aki ta lei taa ja sa fia ku Gadu a di soni di a ta du.

⁶ „Ma hii fa Gadu bi hei u dee Dju sëmbë tjika seei, ma na hii u tuu dē apaiti sëmbë dëen e, dee sëmbë. Wë ma nöö fa mi fan naandē, nöö unfä fëen i mēni? „I ninga taa dee paamusi Gadu paamusi dē, de an ko soni möönsō nō? Nönō, na di soni dē mi taki e. Ma mi taki taa na hii dee bakamii u Isaëli dē tuutuu Dju sëmbë a Gadu wojo.

⁷ Leti kumafa i si i sabi tu taa na hii sëmbë dee ta kai Abahamu gaan avo dē tuutuu bakamii fëen a Gadu wojo. Biga wë Gadu bi fan ku Abahamu taa:

Fu dee bakamii fii,

nöö dee u Isaki mii nöö mi o tei konda e.

⁸ Nöö sō i si taa Gadu ta konda dee bakamii u di mii u Abahamu di a pai ku di paamusi u Gadu. An ta konda dee bakamii u di mii di a pai a libisëmbë fasi nöö.

⁹ Wë nöö haika bunu fa de pai Isaki e. Gadu kai Abahamu te a piki, a taa:

Luku, te kuma sö wan ten möön,
 nöö mi o toona ko a i,
 nöö Sala o dë ku wan womi mii a maun kaa.
 Nöö ku sö wan paamusi u Gadu wë i si Isaki ko e.

¹⁰ Nöö sö a bi waka tu ku de tu mii u Lebeka de kai Esau ku Jakopu, dee de pai tulingi.
 Fa dee mii sai dë, di wan kodo tata nöö de abi, hën da Isaki, di gaan sëmbe fuu. De an
 tooka seei a di dë. ¹¹⁻¹² Ma nöö bifö Lebeka bi pai de tu mii dë, Gadu bi taki dëen taa:
 Di gaan wan o saka a di pikiwan basu.

De an bi du bunu, de an bi du wogi seei, ufö Gadu taki sö. I si? Nöö di soni mbei a taki sö,
 fii musu si taa an ta nama seei a di du u wan libisëmbe, ma a ta nama nöö a di fa Gadu kai
 i. Söseei tu, i sa si taa fa Gadu pakisei faa buta wan soni ko, sö nöö a musu pasa nöömö.

¹³ A ko dë nöö kumafa de sikifi a di Buku taa:
 Jakopu hën mi tei, ma Esau hën mi disa.

¹⁴ Wë fa u fan dë, nöö unfä i mën i fëen, dee sëmbe? Kandë joo kë taa wë nöö Gadu an du
 bunu. Sö nö? Di lö pakisei naandë an musu ko a i seei. ¹⁵ Ja jei fa Gadu bi fan ku Mosesi
 ö? A taa:

Mi ta a' tjalihati a di sëmbe di mi kë e.

Mi ta saa di sëmbe di mi kë.

¹⁶ Nöö da sö i ta si taa an ta hëngi a di kë u wan libisëmbe, nasö a di fa i ta biinga, ma a ta
 dë a di fa Gadu ta abi tjalihati da i tjika.

¹⁷ Dee sëmbe, wan jei fa Gadu fan ku Könu Falao nö? A taa:

Mi ko buli i fu mi sa lei fa mi a' makiti tjika,
 be në u mi bai a hii goonliba.

Wan jei nö, dee sëmbe? ¹⁸ Wë nöö sö u ta si taa Gadu ta abi tjalihati da di sëmbe di a kë,
 nöö söseei tu te a kë a ta buta wan sëmbe faa abi möön taangajesi.

¹⁹ Nöö a kandë joo hakisi taa: "Wë nöö ee a dë sö, nöö unfä Gadu sa kuutu u ee wa kë
 piki ën buka? Nëen seei buta u sö nö? Ambë sa bia kumutu a di soni di Gadu kë du?"

²⁰ Aaa, sö i hakisi nö? Ma fa i sai dë libisëmbe nöö i dë, nöö i sa kai Gadu a kuutu ö?
 Haika e, ee wan sëmbe ta tëmbe ku doti, nöö unfä fëen i mën i? Ee a mbei wan soni, nöö
 di soni dë sa hopo hakisi ën taa: "Faandi mbei i mbei mi sö u du?" Nönö, an o sa taki sö
 e. ²¹ Fa i si di sëmbe ta wooko ku di doti dë, nöö a abi leti faa du ku ën kumafa a kë, na sö
 nö? Fa a sai dë, a sa tei wan pisi u di doti mbei paabi fu de sa du gaan bumbuu soni ku
 ën, nöö a sa toona tei wan oto pisi mbei paabi u de du wan möön lagi soni ku ën. Na sö
 nö?

²²⁻²³ Dee sëmbe o, andi i abi u taki u di fa Gadu ta wooko? Ja si fa a ta hoi pasensi ku
 dee sëmbe dee di hatiboonu fëen dë a de liba nö? Fa de sai dë, nöö de dë a pasi kaa u
 Gadu musu da de sitaafu kaba de a sösö. Nöö ee a bi kë lei kumafa hati fëen ta boonu ku
 de tjika, ku di fa a abi kaakiti tjika faa musu du ku de, nöö a bi sa du sö o. Ma a ta hoi
 pasensi da de ufö. Nöö di soni mbei, biga a kë lei di Gadu fasi fëen da u dee oto sëmbe
 dee a abi tjalihati da. Biga u da dee sëmbe dee a seeka buta kaa fuu musu feni di gaan
 waiti fëen a bakaten.

²⁴ Nöö di waiti dë, nöö na u Dju sëmbe nöö Gadu kai fuu feni ën e, ma oto köndë sëmbe
 seei dë a dendu tu. ²⁵ Nöö a kai ku di soni Gadu buta di tjabukama fëen de kai Hosea fa
 a taki, taa:

Dee sëmbe dee an bi dë sëmbe u mi,

nöö de wë mi o kai mi sëmbe.

Di sëmbe di sëmbe an bi lobi seei,

hën mi o kai mi lobima.

Sö Gadu taki e. ²⁶ Hën Hosea taki möön taa:

Ka Gadu bi fan taa dee sëmbe dë

na sëmbe fëen de dë,

nöö leti naandë

de o kai de miii u di libilibi Gadu.

Sö nöö a ta pasa fa u də aki ku dee sēmbē dee an də Dju.

²⁷ Ma a di sē u dee Dju sēmbē, di tjabukama de kai Jesaaja bi bai taa:

Dee Isaēli sēmbē sa hia

tee de də kuma dee sandu sii u di ze bandja seei,

ma wan biti wan nöö o feni heepi a Gadu e.

²⁸ Biga fa Masa Gadu buta faa du ku di goonliba aki,

nöö te juu fēen kisi,

nöö a o du ēn tjua puu wante a wan leti fasi sōndō buuja.

Sö Jesaaja bi taki. ²⁹ Hēn mbei a bi taki tu taa:

Ee na Masa Gadu di abi hii makiti

bi hoi wantu bakamii fuu a libi,

nöö hii u tuu bi o kaba a sōsō gbegedee

leti kumafa a pasa ku dee sēmbē u dee kōndē de kai Sodom ku Gomola.

³⁰ Wē nöö andi u sa taki u dee soni u jei dē, dee sēmbē? Dati wan taki, dee sēmbē na u

Dju u bi taki Gadu kai dē, de an bi ta biinga seei u de ko bumbuu sēmbē a Gadu wojo e,

ma tōkuseei de ko sō o. Nöö unfa a waka? Di biibi de ko biibi, hēn mbei. I si? ³¹ Ma dee

Isaēli sēmbē u mi wē? De ta biinga u de hoi wēti dēdē ku libi seei fu de sa ko bumbuu

sēmbē a Gadu wojo, ma fa i si i jei dē, de an ko sō mōönsō e. ³² Faandi mbei? Fu di de an

ta suku ēn ku biibi, ma de ta suku ēn ku du. Nöö hēn wē i si de naki futu a di sitonu gbolo

di di Buku bi taki. ³³ A taa:

Dee sēmbē, un luku.

Mi tja wan gaan sitonu ko buta

„a dee Dju sēmbē u mi dendu.”

Leti a Sion seei mi tjēen go buta.

Nöö a dē wan sitonu

sēmbē ta naki futu nēen ta kai.

Hēn ta tuwē sēmbē gbolou.

Ma nöö ee wan sēmbē i ta biibi nēen liba,

nöö aan ten di joo kisi sen a bakaten mōönsō.

Da sō e, dee sēmbē.

10

Aki ta lei fa dee Dju sēmbē

a' taangajesi tjika.

¹ Wē dee sēmbē, kumafa mi taki dē, nöö mi hati ta hangi seei u dee Isaēli sēmbē kuma mi musu feni di heepi u Gadu. Mi ta begi Gadu gaanfa da de fu di soni dē. ² Biga miseei dē kotoigima u de taa de ta biinga taanga seei u de sa dini Gadu e, ma fa i jei dē, na ku fusutan o. ³ Biga de aan bisi ku di fa Gadu buta u sēmbē musu ko bumbuu nēen wojo. De an ta saka dēen seei, ma de ta hopo ta biinga nöömō ku dee wēti u de de ta hoi, fu de ko bumbuu nēen wojo.

⁴ Ma fa i si Gadu bi da de dee wēti dē, na u mbei de ko bumbuu nēen wojo e, ma fu tja de ko dou a „Jesosi,” Keesitu. Biga hēn nöö sa mbei hiniwan sēmbē ko bumbuu a Gadu wojo, ee i ta biibi nēen liba. Nöö sō e.

⁵ Un boo toona mēni fa Mosesi bi taki da dee fesiten sēmbē fuu. A taa:

Di sēmbē di ta hoi hii dee wēti aki, nöö i feni di libi u Gadu.

Sö wē a taki e, kumafa i musu hoi wēti tjika ufō i sa ko bumbuu a Gadu wojo. ⁶⁻⁷ Ma haika fa a taki u di fa i sa ko bunu a Gadu wojo ku biibi. A taa:

Wan musu peevu hakisi a unu hati taa:

“Ambē o subi go a liba ala go tei heepi tja ko da u?”

Ee nasō, “Ambē sa saka go a goonbasu go tei heepi ko da u?”

Nöo a di soni dë i musu si taa an taanga sö fii du fa Gadu kë. An nama seei a soni di woo du ku u kaakiti. Biga na u bi subi go a liba ala go tei „Masa Jesosi„ Keesitu tja ko dëdë da u e. Nöo söseei di a dëdë nöo na u saka go a goonbasu ala go tei ën tja ko baka. Na sö u ta feni di heepi u Gadu. ⁸ Ma nöo a dë leti kumafa i si Mosesi bi toona taki dë möön, a taa: Di taki, a dë a i seei naandë.

A dë leti a i buka kakisa ku i hati dendu.

Nöo di Buka di i si u ta tja ta konda da sëmbë aki, nöo hën nöo wë di dë e. An nama a du, ma a nama a biibi. ⁹ Biga ee i jabi i buka piki taa Jesosi hën nöo da Masa u mundu, nöo i biibi a i hati taa Gadu bi weki ën a dëdë toona dëen libi, nöo i feni di heepi u Gadu kaa.

¹⁰ Biga ku i hati i ta biibi, nöo hën ta mbei Gadu ta si i kuma bumbuu sëmbë. Nöo ku i buka i ta piki taa Jesosi da Masa, nöo hën ta mbei i sa feni di heepi u Gadu fu ja lasi go kaba a sösö.

¹¹ A dë leti kumafa di Buku u Gadu bi taki dë kaa taa:

Di sëmbë di ta biibi nëen liba,
an o kisi sen a bakaten möönsö.

¹² Nöo ee i dë Dju sëmbë, ee ja dë Dju, na wan sëmbë dë a fesi a di soni aki e. Biga u tuu abi di wan Masa a u liba, nöo a abi bunu te a hia ta da hiniwan sëmbë di ta kai ën në ta suku heepi nëen, ee i dë Dju, ee ja dë Dju. ¹³ Biga di Buku taki taa:

Hiniwan sëmbë di ta kai Masa në
o feni di heepi fëen.

¹⁴ Wë ma fa mi fan naandë, mi kë hakisi unu wan soni. Unfa sëmbë o sa kai wan sëmbë në ee de an ta biibi nëen liba? Nöo unfa de sa biibi nëen liba ee de an jei soni fëen wan daka? Nöo unfa de o du jei soni fëen, ee sëmbë an kondëen da de? ¹⁵ Nöo unfa wan sëmbë sa kondëen da de ee de an mandëen go faa kondëen? Hën mbei de sikifi a di Buku taa:

Di futu u di sëmbë di ta tja wan bunu njunsu ko,
nöo a dë gaan waiti soni seei.

¹⁶ Nöo sö a dë tuu e. Ma hii fa sëmëni Dju sëmbë ko jei di buka u Gadu kaa, ma na de tuu piki o. Ja jei fa Jesaaja bi hakisi nö? A taa:

“Masa o, ambë seei ta biibi di buka u ta tja aki baa?”

¹⁷ Wë nöo kumafa u bi taki dë, dee sëmbë, nöo sö a dë e. Biga te i jei di buka u Gadu ufö biibi ta ko a i hati, nöo di buka u Gadu dë hënseei da di u Keesitu di u ta konda aki kaa.

¹⁸ Nöo mi hakisi, dee Dju sëmbë an jei di buka nö? Awa, de jei ën o. Ja jei fa di Buku taki u dee bosikopuma u Masa ö? A taa:

Töngö u de ta piki a hii di mundu.

A hii dee kamiankamian u goonliba tuu seei sëmbë sa jei dee soni de ta taki.

Sö di Buku taki e.

¹⁹ Wë nöo mi toona hakisi möön, a sa kë taa dee Isaëli sëmbë an bi fusutan di buka nö? Na di soni dë! Ja si fa Gadu buta Mosesi faa sikifi nö? A taa:

Mi o mbei un haun da wanlö pei sëmbë

dee an bi dë wan nasiön.

Fa un ta si de kuma wanlö sösö sëmbë söndö fusutan dë,

ma de o ko dë a unu fesi,

nöo di juu dë hati fuunu o boonu seei.

²⁰ Nöo söseei Jesaaja konda wan soni limbolimbo, an bi fëëë u taki ën. A taa:

Gadu taki taa,

“Wanlö sëmbë ko feni mi dee an bi ta suku mi seei.

Mi tja misei ko a limbo da wanlö sëmbë

dee an bi ta hakisi fa u mi möönsö.”

²¹ Ma fu dee Isaëli sëmbë a taa:

“Ndeti ku didia mi ta tëndë maun da de,

ma de ta hai baka.

De an kë piki mi buka.

Fa de sai u de dë,

de an kë tan seei a di tii u mi basu möönsö.”
Sö Gadu taki u dee Dju sëmbe u mi e.

11

Aki ta lei fa dee sëmbe na u Isaëli feni pasi u ko a Gadu.

¹ Wë nöö fa mi taki naandë, dee sëmbe, a sa kë un sa mëni taa Gadu tuwë dee Dju sëmbe fëen nö? Kwetikweti. An tuwë de e. Biga wë miseei da wan Dju sëmbe tu. Böngö u Abahamu seei mi dë. De pali mi a di lö u Benjamin. I si? ² Nöö Gadu an tuwë dee sëmbe fëen dee a bi tei a fesi e. A ta mëni de eti.

Wan jei fa di Buku u Gadu taki u di tjabukama de kai Elia nö? Elia kaagi dee Dju sëmbe fëen da Gadu. A taa:

³ Masa o, fa u dë aki, hii dee tjabukama fii tuu de kii e,
nöö dee sitonu tafa ka u bi ta tjuma soni da i, de booko de tuu fiaa puu.
Mi wanwan tö nöö da Isaëli sëmbe fika ta begi i eti.
Nöö na di dë nöö,
ma de dë a mi baka seei u kii mi puu nöömö.
Sö Elia taki.

⁴ Ma nöö unfa Gadu piki ën? A taa:

Na di soni dë e.

Mi hoi sëbën dusu sëmbe da miseei
dee an tjökö kini a goon da Baali wan daka.

„Biga Baali hën da di pindigadu sëmbe bi ta begi a di ten dë.”

Nöö sö Gadu fan ku Elia e. ⁵ Nöö söseei a dë fa u dë aki tu e, dee sëmbe. Wanlö Dju sëmbe fika eti, dee Gadu tei fëen seei ku ën bunuhati. ⁶ Ma nöö ee a dë taa ku bunuhati a tei de, nöö an dë taa soni de du mbei e. Biga wë ee sö, nöö nëen da bunuhati möön.

⁷ Wë andi u sa taki u di soni aki baa? Fa Isaëli sëmbe ta biinga fu de ko bunu a Gadu wojo tjika dë, ma di gaan së u de an feni ën möönsö. Dee Gadu tei a de dendu, de nöö feni ën, nöö dee otowan ko abi möön taangajesi. ⁸ A ko leti kumafa i si de sikifi a di Buku taa: Gadu buta de ko dë doon sö.

A da de wan pei wojo fu de an musu ta si soni fëen möönsö,
ku wan jesi u de an musu ta jei soni fëen tu,
te kisi tide eti.

⁹ Nöö Dafiti seei bi taki tu u dee lö Dju sëmbe dë. A taa:

Di soni de ta tei hebi kuma soni u njan u de dë,
a musu bia wan taapu da de u kisi de.

A musu dë kuma tatai a pasi da de,
nasö wan sitonu fu de naki futu kai,
u de feni di sitaafu nöömö di de musu feni.

¹⁰ Fa de sai u de dë, wojo u de musu ko dungu,
be de an ta si soni möön.
Hiniwanten de musu dë ku fuka,
kuma wan sëmbe di ta waka bendibendi nöömö.
Sö Dafiti taki e, u dee lö sëmbe dë.

Aki ta taki fa dee sëmbe an dë Dju ko a dendu u di heepi u Gadu.

¹¹ Wë mi hakisi möön taa, fa dee Dju sëmbe naki futu dë, nöö de kai fu nöömö nö? De an o hopo möönsö nö? Aai, de o toona hopo e. Ma nöö fa i si de kai fu wan pisiten dë, hën wë mbei un dee oto köndë sëmbe feni di heepi u Gadu. Nöö di soni mbei a ko sö, fu dee Dju sëmbe musu haun ku unu. ¹² Biga di kai i si de kai dë, hën wë mbei un dee otowan feni dee gudu u Gadu te a hila. Nöö unfa seei a o dë baa te dee Dju sëmbe toona ko a di kamian fu de feni hii dee gudu Gadu bi buta da de baka? Di juu dë, na dee gudu o ko möön hila da hii sëmbe nö? Awa, sö wë a o dë e.

¹³ Wë fa mi ta fan aki, dee sëmbë, nöö mi ta fan ku un dee sëmbë na Dju ufö. Nöö fa i si Gadu buta mi tjabukama fëen u ta konda di Buka da unu aki, nöö mi ta kai di wooko gaan soni e. Mi ta hopo ën seei. ¹⁴ Biga ku ën mi sa buli dee Dju sëmbë u mi be de haun ku unu, nöö a kandë a di fasi dë so u de sa bia ko feni di libi u teego tu.

¹⁵ Kumafa u taki dë kaa, dee sëmbë, Gadu disa dee Dju sëmbë fu wan pisiten e, nöö hën mbei un dee oto köndë sëmbë feni pasi fuun ko dë bunu ku Gadu. Nöö unfa seei soni o waka un mëni te Gadu o tei dee Dju toona tja ko nëen baka? Di soni dë, an o bigi ö, leti kuma te wan sëmbë dëdë toona weki baka? Aai, sö a o bigi tjika e.

¹⁶ Un boo mëni di soni u ta taki aki kuma te wan sëmbë ta dian boon. Ee a da Gadu wan pisi u di boon, nöö nëen da hii di boon tuu dë apaiti dëen ö? Söseei ee wan pau dë nöö di lutu fëen dë apaiti da Gadu, nöö na hii dee maun fëen tuu o dë apaiti dëen tu nö? Wë nöö sö a dë ku u dee Dju sëmbë tu. „Fa dee gaan sëmbë fuu bi dë apaiti sëmbë u Gadu tjika dë, nöö söseei u dee bakamii u de dë tu.”

¹⁷ Di fa Gadu ta wooko aki, nöö u sa mëni ën tu kuma wan sëmbë di abi di wooko ta tei wanlö oto pau maun tja ko mindi a wan oto pau, faa musu pai möön bunu fuuta. Nöö hën wë de bi abi wan pau ta pai di fuuta de ta kai oleifi. Hën de koti so u dee maun fëen puu. Hën de koti dee maun u wan matu oleifi di de an bi kiija seei, hën de tja de ko mindi a dee kamiankamian u di bumbuu pau di de ta kiija a ganda. Nöö fa de tja dee maun ko mindi dë, fu de feni di fatu u di bumbuu pau di ta kumutu nëen lutu, be de ko bumbuu soni.

¹⁸ Wë nöö dee paumaun i si de tja ko mindi dë, nöö un dee sëmbë na Dju wë e. Nöö di bumbuu pau i si dë, Dju sëmbë wë u kë taki. Nöö fa i si un nama naandë, nöö wan musu sai dë ta njan buka ta wisiwasi dee oto maun u di pau dee de bi koti puu naandë e. Biga wë fa i si un sai dë, nöö dee lutu u di pau ta hoi unu, na unu ta hoi dee lutu.

¹⁹ Wë a kandë i sa taa: “Awa, wë de koti dee di dë puu u de tei u a de kamian, na sö nö?”

²⁰ Tuu wë e, ma fa i si de koti dee maun dë, fu di de an kë biibi hën mbei de koti de puu. Nöö fu di uun biibi hën mbei wë un ko nama naandë. Nöö un musu mëni unu seei be wan abi gaan fasi. Un musu fëë seei. ²¹ Biga ku dee maun u di pau seei wë Gadu wooko sö. Nöö unfa un mëni a o wooko ku unu dee an bi dë maun u di pau seei, ma nama nöö de tja unu ko nama dë? Ee wan biibi, nöö na hesihesi Gadu sa koti unu puu tu nö?

²² Söö. Wë dee sëmbë, ee i buta pakisei bunu a dee soni u ta taki aki, nöö i o si fa Gadu abi bunuhati tjika, nöö i o si fa Gadu ta gandji da sëmbë tjika tu. Biga a gandji seei da dee sëmbë dee i si kai kumutu a di kamian de bi sai dë. Ma nöö a a’ bunuhati da unu, ee un tan a di kamian nöömö faa sa lei unu di bunuhati fëen. Ma ee na sö, nöö söseei a o koti unu puu tu. ²³ Fa dee Dju sëmbë dee u taki sai dë, ee de disa di taangajesi fasi u de toona ko biibi, nöö Gadu o toona tja de ko nama baka ka de bi dë. Biga a abi kaakiti tjika faa du di soni dë e.

²⁴ Un boo pakisei wan oto futu u di nöngö aki, dee sëmbë. Fa i si Gadu koti dee paumaun puu dë, nöö de wë bi dë u di bumbuu pau seei. Nöö hën wë a du wan soni di toobi libisëmbë fusutan. Biga unu dee bi dë a matu a tei tja ko nama a di kiijakiija oleifi pau a ganda dë. Nöö fa a heepi unu tjika dë, nöö na hesihesi a sa toona tei dee maun dee bi dë u di pau seei toona tja ko nama baka nö?

Aki ta lei taa Gadu an disa dee Isaëli sëmbë fëen u kooo.

²⁵ Dee sëmbë u mi dë, mi o taki wan soni aki awaa di bi dë wan tjubitjubi soni a Gadu hati, ma fa u dë aki an musu dë sö möön. Un musu fusutëen, ee nasö nöö un sa kisi gaan fasi.

Un haika e. Fa u dë aki, sëmëni u dee Isaëli sëmbë mbei taangajesi da Gadu tuu, ma fu wan pisiten nöö. Nöö te hii dee oto köndë sëmbë dee o ko a Gadu ko a biibi kaa, ²⁶ nöö baka u di dë nöö dee Isaëli sëmbë seei o bia ko a Gadu awaa u de feni heepi nëen. Nöö di ten dë a o dë leti kumafa Gadu bi taki a di Buku. A taa: Leti a dee Isaëli sëmbë dendu dë di Heepima o kumutu,

a Sion seei.

Nöö a o puu dee bakamii u Jakopu a di fa de sai dë,
be de bia ko ta mēni mi.

²⁷ Nöö sō wan buka mi o mbei ku de e:
mi o puu dee hogi du u de a de liba.

Sō Gadu bi taki e, u dee Dju sēmbë.

²⁸ Te i luku te i kaba a di fa dee Dju sēmbë an kē piki di Buka u Masa Jesosi u ta konda aki, nöö de ku Gadu ko dë gaan felantima fu di soni dë hedi e. Ma fa de ku ën ko felantima seei, ma un feni wini nëën, biga hën wë mbei di Buka ko a unu. Ma tōkusee a lobi dee Dju sēmbë eti o, fu dee gaan sēmbë u de hedi. ²⁹ Nöö dee bunu dee a buta da de kaa, ku di fa a kai de ko sēmbë fëën, dee lö soni dë an o sa puu möönsö.

³⁰ Fa i si un bi sai dë, dee sēmbë, nöö a fesi wan bi ta piki Gadu buka seei. Ma fu di dee Dju sēmbë an piki, hën wë mbei un feni di tjalihati u Gadu. ³¹ Nöö te kuma tide eti dee Dju sēmbë an ta piki Gadu buka möönsö. Nöö di soni mbei, fu Gadu musu a' tjalihati a de liba leti kumafa a bi abi tjalihati fuunu. ³² Nöö hën da te i luku soni te i kaba, nöö joo si taa a di wan fasi dë Gadu ta heepi hii sēmbë tuu. Biga a disa u tuu be wa piki hën buka, fu a bakaten a sa feni pasi lei u di tjalihati fëën, ee i dë Dju, ee ja dë Dju.

Aki Paulosu ta gafa Gadu.

³³ Ke maingë, un luku fa di kōni u Gadu fundu tjika! Un luku fa a sabi soni tjika maingë! Un luku fa a gudu tjika. Fa a ta kuutu soni buta, na wan sēmbë seei sa dë u suku fini nëën te a fusutëën möönsö. Na wan sēmbë sa fusutan tu fa Gadu ta buta soni faa waka. ³⁴ A dë leti kumafa i si Jesaaja sikifi a di Buku, a hakisi taa: „

Ambë seei sa sabi di pakisei u Gadu, andi dë nëën?

Ambë seei dëën lai wan daka taa sō a musu du?

³⁵ Ambë da Gadu soni wan daka faa musu go hakisi ën soni baka?

Un sēmbë seei baa?

³⁶ Biga nëën wë hii soni ta kumutu ko e.

Hën ta hoi hii soni fu de an kaba a sösö,

nöö de tuu o toona ko fëën nöömö tu.

Fa a sai dë, hën nöö musu abi hii nēbai fu teego.

A tan sō.

12

Aki ta lei fa i musu hopo i seei

da Gadu tjika fii libi

kumafa a kē.

¹ Söö. Wë un dee sēmbë u mi o, wan si fa Gadu abi tjalihati da u nö? Wë nöö hën mbei mi begi unu gaantangi baa, be un hopo unu seei ku telu da Gadu e, kuma wan libilibi paima apaiti wan i ta tuwë dëën „fu dëën tangi„. Nöö a o suti dëën seei. Nöö te un du sō kaa, nöö hën da un ta dini ën a wan tuutuu fasi.

² Fa i si un sai dë, dee sēmbë, wan musu ta djeesi dee sēmbë u di goonliba aki dee na sabi Gadu a dee soni de ta du. Ma i musu da Gadu pasi faa tooka di pakisei fii, be i ko abi wan hii oto pakisei. Nöö joo sabi u wegi soni luku fii sabi andi Gadu kē. Biga di soni Gadu kē, a dë wan gaan bumbuu soni e. A dë wan gbelingbelin soni da i fii tei ku piizii.

³ Dee sēmbë o, fa Gadu buta mi a sō wan gaan wooko ku ën bunuhati aki, nöö fëën mbei mi ta fan ku hiniwan fuunu taa ja musu luku i seei hei möön fa i dë e. Ma i musu ta wegi i seei ku bumbuu pakisei ta luku andi Gadu buta da i fii tei wooko ku ën ku biibi.

⁴ Ja si fa di sinkii fuu aki dë nö? A abi sōmēni pisi, ma de an ta du di wan wooko. ⁵ Wë sōseei a dë a u tu kuma biibima. Fa u ku „Jesosi„ Keesitu nama aki, nöö u dë hia seei, ma tōku u dë kuma di wan kodo sinkii nöö, nöö hiniwan fuu dë kuma wan kamian fëën.

⁶ Biga fa Gadu paati dee kõni fëen da u ku ën bunuhati aki, ma nõö de an dë di wan fasi e. De dë peipei. Nõö fëen mbei ee wan fuunu sai naandë, nõö Gadu da i di kõni fii ta kisi fan nëen ta konda da otowan, nõö be i du ën kumafa di biibi fii dou. ⁷ Ee Gadu da i di kõni fii ta heepi otowan, nõö be i du di dë. Ee Gadu da i di kõni fii ta lei otowan soni, nõö be i ta lei nõö. ⁸ Ee Gadu da i di kõni fii ta da otowan hati, nõö be i du di dë. Di sëmbë Gadu da di kõni faa ta puu otowan a fuka nõö be a du ën söndö landa e. Ee Gadu da i di kõni fii dë fesima ta tii oto sëmbë, nõö be i du ën ku hii i kaakiti. Ee wan sëmbë Gadu da i tjalihati fii ta heepi otowan, nõö be i ta du ën ku piizii söndö konda soni a buka. „Nõö a di fasi dë, woo ko dë wan sinkii telutelu.”

⁹ „Söö. Nõö awaa mi o taki peipei soni kumafa fii libi kuma biibima.” A di fosu kamian di lobi fuunu musu dë söndö ganjan. Nõö i musu buuse hiniwan soni di i si taa hogi, biga ku bunu soni nõö i musu ta nama. ¹⁰ Un musu ta fii makandi kuma baaa ku baaa, nõö be i ta hopo di otowan fii möön fa i ta hopo i seei.

¹¹ Dee sëmbë, wan musu dë malëngëmalëngë e. Ma i musu ta dë gaagaa sabi taa Masa hën i ta dini.

¹² Un musu ta wai nõömö e, fu di un sabi taa woon feni dee bunu u Gadu dee a bi paamusi u. Nõö un musu ta tja sitaafu ku pasensi e. Nõö un musu ta begi nango nõömö tu. Wan musu disa.

¹³ Nõö un musu ta heepi dee oto sëmbë u Gadu a dee soni de abi fanöudu. Nõö be un ta tei sëmbë ku wai a unu wosu tu.

¹⁴ Ee wan sëmbë ta toobi i ta du hogihogi ku i, nõö na sibëen e, ma wensi bunu dëen.

¹⁵ Ee i si wan sëmbë ta wai, nõö wai ku ën e. Ee i si wan sëmbë ta këë, nõö këë ku ën makandi. ¹⁶ Biga fa un sai dë, un musu ta libi ku wan hati makandi. Ja musu mbei taa i hei te nõö ja sa nama ku lagi sëmbë. Ja musu abi gaan fasi.

¹⁷ Ee wan sëmbë du hogi ku i, nõö ja musu toona du hogi ku ën baka. Ma i musu ta biinga fii libi a wan leti fasi a hii sëmbë fesi. ¹⁸ Nõö i musu biinga fii libi fiifi ku hii sëmbë, ee i sa.

¹⁹ Un dee lobi mati u mi dë, un haika e. Wan musu paka hogi ku hogi baka, ma un musu disa pasi da di hatiboonu u Gadu. Wan jei fa Gadu taki a di Buku ö? A taa:

Fu tei paima a sëmbë, nõö mi a fika da.

Te wan sëmbë du hogi, nõö mi o pakëen nõömö.

Sö Masa Gadu taki. ²⁰ Ma nõö unu, wan musu du sö e. Biga di Buku taki möön taa:

Ee hangi ta kii di felantima fii, nõö dëen soni u njan.

Ee dëewata kisi ën, nõö dëen wata a bebe.

Biga te un du sö kaa,

nõö a o hati ën kuma i tuwë zonka ku faja nëen hedi djolou.

²¹ Sö wë e, dee sëmbë. Na da hogi pasi faa wini i e, ma i musu wini hogidu ku bunulibi.

13

Aki ta lei fa u musu libi

ku dee tii lanti buta.

¹ Wë awaa woo konda da unu fa fuun musu libi ku lanti. Un haika e, hii sëmbë musu ta saka a dee tii u lanti basu e. Biga fa dee tii sai naandë, nõö na wan kodo u de dë di na Gadu buta. Biga hii dee tii u lanti dee dë kaa, nõö Gadu wë buta de. ² Nõö fëen mbei ee wan sëmbë ja kë saka a di tii u lanti basu, nõö a di soni di Gadu buta basu wë ja kë saka. Nõö dee sëmbë dee ta libi sö, sitaafu wë de ta hai ko a deseei liba e. ³ Biga ee wan sëmbë i ta libi bunu, nõö ja o ta fëëe dee tiima. Ma dee sëmbë ta du hogi nõö de musu dë ku gaan fëëe a hati da de. Hën mbei ee i kë kumutu a di lö fëëe naandë basu, nõö i musu bia ko ta libi bunu, nõö joo feni bunu në a lanti tu.

⁴ Biga fa i si dee tiima sai naandë, dee sëmbë, nõö futuboi u Gadu wë de dë e, fu de tja bunu ko da unu. Ma nõö ee i ta du hogi, nõö fëëe nõö fii fëëe. Biga dee soni de ta tja a

de bandja ta lontu ku de naandë, nöö na u sösö de ta tja de. Fa i si de sai dë, futuboi u Gadu de dë e, nöö ee de kisi i u da sitaafu, nöö hën di hatiboonu u Gadu wë i si ko a i liba dë kaa. ⁵ Fëen mbei a fiti fii saka i seei da di tii u lanti e, na fu di i ta fëëë sitaafu wanwan nöö, ma fu di ja musu ta dë ku latjahati taa ja ta libi bunu.

⁶ Nöö fu di dee tiima dë futuboi u Gadu kaa, nöö hën mbei u musu ta paka lanti möni tu. Biga di wooko de ta du dë musu nango nöömö. ⁷ Nöö un musu ta paka de kumafa a fiti. Ee möni fuun da de, nöö un da de e. Ee a dë fuun lesipeki de, nöö un lesipeki de. Ee a dë fuun hei de, nöö un hei de.

Aki ta lei fa u musu libi

ku dee otowan fuu.

⁸ Dee sëmbë, un haika e. Wan musu abi oto paima a unu liba fuun paka möönsö, boiti di paima di un abi kaa taa un musu ta lobi unu seei makandi. Biga di sëmbë di ta lobi di otowan fëen, nöö hën ta hoi hii dee wëti u Gadu tuu. ⁹ Biga dee soni dee i si Gadu taki naandë sö, kuma ja musu waka ku wan mujëë di na mujëë fii u wosu, ja musu kii sëmbë, ja musu fufuu, ja musu haun, ku hii dee oto wëti tuu dee Gadu buta da u, nöö a di wan kodo wöutu aki nöö de tuu nama taa i musu lobi di otowan fii kumafa i lobi i seei. ¹⁰ Biga di sëmbë di lobi di otowan fëen kaa, nöö an o du hogi ku ën e. I si? Fëen mbei baa lobi hën wanwan tö sa mbei i ta hoi hii dee wëti u Gadu tuu ku telu.

¹¹ Fa i si u ta fan ku unu aki, dee sëmbë, nöö sö fuun musu libi e, fu di un ko abi fusutan u di ten u dë aki. Biga wë di ten Gadu buta faa heepi u nöö a ko möön zuntu möön leki di ten un bi ko a biibi dë. Fëen mbei un musu weki a duumi buli seei. ¹² Fa u dë aki, di ndeti ta kule hesihesi ta pasa, nöö didia ta jabi ta ko. Wë nöö be wa libi kuma dee hogilibima dee ta du soni a ndeti tjubitjubi fu sëmbë an musu si de e. Nönö. Di lö libi dë u musu disa, nöö un mboo libi a wan limbolimbo fasi. Hën o dë kuma u dë ku fetilai bisibisi fu di didibi an sa wini u. ¹³ Biga u musu libi a wan fasi di fiti, kuma a didia nöö u ta libi.

Wan musu hai ko dë a wan kamian ta bebe ta dööngö ta bai ta kai olo ta du soni e. Wan musu ta booko dee wëti u Gadu a di së u manu ku mujëë tu, ta du peipei soni dee na fiti. Söseei tu wan musu ta kisi toobi ku unu seei ta haun ku unu na unu. ¹⁴ Ja musu ta suku unfu fii sa da di sinkii fii okasi faa piki dee taku kë fii hati e. Ma be di libi u Masa Jesosi Keesitu dë a unu fu hii sëmbë sa si, kuma wan waiti koosu di un ta bisi hiniwan daka.

„Sö fuun libi e, dee sëmbë, nöö Gadu o abi piizii ku unu.“

14

Aki ta lei fa i musu libi ku wan

oto biibima di i ku ën an ta kai

a di soni un ta du.

¹ „Söö. Wë awaa woo taki a dee soni liba dee biibima ku biibima an ta kai ku deseei a de.“ Fa un sai naandë sö, ee wan sëmbë biibi fëen suwaki te a ta dë a wanlö wëti basu di unu ku ën an ta kai a di wan, nöö un tei ën sö nöö e. Ja musu ta kuutu nëen liba u dee lö soni dë hedi. ² Kandë wan sëmbë biibi fëen taanga tjika te a sa njan hii soni. Di otowan biibi fëen suwaki tee hën an sa njan hii soni, guluntu wanwan nöö a ta njan. ³ Wë ma nöö di sëmbë di ta njan hii soni dë an musu ta mbei di otowan fa e. Nöö söseei di sëmbë di an ta njan hii soni, guluntu nöö a ta njan, nöö an musu ta kuutu di sëmbë di ta njan hii soni, biga Gadu tei ën kaa. ⁴ Biga ambë da i fii kuutu a wan sëmbë liba di an dë futuboi fii? Na soni fii di dë e. Nöö ee a kai, ee an kai, di dë di Masa fëen hën musu sabi. Nöö an o kai tu, biga Gadu abi kaakiti tjika faa hoi ën fu an kai.

⁵ A kandë wan sëmbë ta hoi wan daka apaiti möön dee oto daka. Di otowan ta luku hii daka tuu di wan fasi nöö. Ma fa de ta du ën dë, hiniwan u de musu sabi gbelin nëen hati taa Gadu kë faa du sö e. ⁶ Di sëmbë di ta hei wan daka möön dee oto daka, nöö Gadu hën

a ta hei ën da. Di sëmbë di u taki ta njan hii soni dë, a ta du sô fu di a si taa a kai ku Gadu, nöö a ta da Gadu tangi nëën liba. Söseei di oto sëmbë dë tu. Fa hën an ta njan hii soni dë, a dë fu di a si taa Gadu an kë faa njan mën, nöö a ta da Gadu tangi u dee soni dee a sa njan.

⁷ Dee sëmbë o, na wan kodo fuu ta libi fuu seei e, nöö na wan kodo fuu ta dëdë fuu seei tu. ⁸ Ee u dë ku libi, u dë u Masa. Ee u dëdë, u dë u Masa. Fëën mbei ee u dë ku libi, ee u dëdë, fu Masa nöö u dë nöömö.

⁹ Biga fa Keesitu dëdë toona weki ko libi baka dë, nöö a du ën sô faa musu dë Masa a libisëmbë ku dëdësëmbë tuu liba. ¹⁰ Nöö di a dë Masa fuu tuu kaa, nöö faandi mbei i ta taanpu ta kuutu a di otowan fii liba möön? Ee nasö, faandi mbei i ta sôsö di otowan fii u du? Wë biga te wan daka u tuu seei o hai ko a di kuutu bangi u Gadu, faa kuutu soni fuu.

¹¹ Wan jei fa a dë a di Buku ö? Gadu taki e, taa:

Fa i si mi ta libi nöömö aki,

nöö mi soi taa hiniwan sëmbë seei kaa o tjökö kini a mi fesi nöömö wan daka.

Nöö söseei hiniwan sëmbë o jabi ën buka piki mi a dee soni dee a bi du.

Sö Gadu taki e.

¹² Nöö sô i si taa hiniwan fuu o piki Gadu a dee soni dee u seei bi du. ¹³ Nöö fëën mbei u musu disa di kuutu u ta kuutu di otowan fuu. Nöö be un mëni unu seei bunu tu fu wan musu buta wan sitonu a pasi fu di otowan fii naki futu kai.

¹⁴ Dee sëmbë o, ka mi ku Masa Jesosi nama tjika aki, nöö mi sabi gbelin a mi hati taa na wan soni „u njan” seei abi tjina. Ma töku ee wan sëmbë si taa a abi tjina, nöö nëën dë a abi tjina tuu. ¹⁵ Nöö ee joo njan wan soni ma i sabi taa ee i njan mën a o buta di otowan fii a fuka, ma i ta njan mën sô nöö, nöö hën da ja ta libi kuma i lobi di sëmbë dë e. Haika e, ja musu mbei di otowan fii kaba a sôsö fu di i kë njan wan soni hedi. Biga hënseei tu „Masa Jesosi” Keesitu bi dëdë da.

¹⁶ A kandë i ta si wan soni taa a bunu fii du ën, ma di otowan fii hën an si ën sô. Wë nöö ja musu du ën a wan fasi faa feni i kosi taa hogi i ta du. Na tja i seei go a dee lö fia dë.

¹⁷ Biga wë fa Gadu ko dë könu a u liba ta tii u aki, nöö an nama a soni u njan ku soni u bebe. Nönö. Ma a nama a di fa i dë a di Akaa u Gadu leiki ta libi a wan leti fasi ku kötöhati, ku piizii. ¹⁸ Nöö hiniwan sëmbë di ta dini „Jesosi” Keesitu a di fasi dë, nöö ku i Gadu ta wai. Nöö dee oto sëmbë o si taa i ta libi bunu tu.

¹⁹ Söö. Dee sëmbë o, un boo biinga ku dee soni dee sa mbei u dë fiifi ku u seei, ku dee soni dee sa heepi u fuu ko a fesi a di biibi. ²⁰ Gaantangi baa, na poi di wooko u Gadu u soni u njan hedi e. Kumafa u taki dë kaa, Gadu an buta tjina a soni u njan. Ma nöö töku seei ee wan sëmbë i ta njan wan soni di sa mbei di otowan fii naki futu kai, nöö hën da hogi i ta du. ²¹ Nöö hën wë mbei, ee a nama a wan soni u njan, nöö i disëën. Ee soni u bebe, nöö na beëën möön. Biga ja musu du na wan soni di sa kaba di otowan fii a sôsö „fu di di biibi fëën an taanga tjika eti”.

²² Söö. Nöö fa di biibi fii taanga tjika a dee lö soni u ta taki aki, dee sëmbë, nöö be i hoi ën fii ku Gadu nöö. An dë fii tjëën go a oto sëmbë. Nöö i dë bunu e, ee hati fii an ta foo i a dee soni i ta du taa hogi. ²³ Ma nöö ee wan sëmbë i ta panta u njan wan soni fu di ja sabi ee a bunu ee an bunu a Gadu wojo, ma töku hën i njan mën nöö, hogi i du dë kaa e. Biga ja du ën ku biibi. Nöö hiniwan soni di ja du ku biibi, nöö hën da hogi i du kaa.

15

Aki ta lei u möön fa di libi makandi musu dë.

¹ Söö. Wë dee sëmbë, kumafa u taki dë kaa, u dee sëmbë dee dë taanga a di biibi musu hoi pasensi da dee otowan e, dee an dë sô taanga eti. Wa musu ta du di soni di ta kai ku u seei nöö a kaba, ² ma un boo du di soni di sa kai ku di otowan fuu, be a tja bunu ko dëën faa ko möön taanga a di biibi. ³ Biga „Jesosi” Keesitu seei an bi ta biinga dëën seei wanwan e. Ma leti kumafa de sikifi a di Buku, nöö sô nöö a bi pasa ku ën taa:

Dee kosi de kosi i dë, Gadu, de tuu kai a mi liba.

⁴ Nöo fa de sikifi dee soni a di Buku u Gadu dë, nöo de sikifi de tuu fu de lei u soni e. Biga te u lesi fa dee sëmbë u fesiten bi abi degihati ta hoi pasensi, nöo a ta da u degihati tu fuu hoi dou ta luku dee soni dee Gadu bi paamusi u taa de o pasa nöömö.

⁵ Fa Masa Gadu sai dë, dee sëmbë, nöo hën wë abi pasensi ku taihati e. Nöo hënseei musu heepi unu fuun libi ku wan hati makandi kumafa Keesitu Jesosi bi lei u fuu libi.

⁶ Nöo te un dë sö kaa, nöo un sa fiti buka ku wan kodo hati ta gafa Gadu makandi, di dë di Gadu fu u Masa Jesosi Keesitu, bifö a dë hën Tata tu.

⁷ Söö. Wë dee sëmbë, be un tei unu na unu kumafa un dë e, leti kumafa „Jesosi” Keesitu bi tei unu kumafa un dë, nöo Gadu o feni nëbai a unu.

⁸ Fa i si Jesosi Keesitu bi ko a goonliba dë, dee sëmbë, nöo a ko kuma wan futuboi u Gadu faa lei u dee Dju sëmbë taa Gadu dë u futoou. Biga a mbei u ko si taa hii dee soni Gadu bi paamusi dee gaan sëmbë fuu dë, nöo de tuu o pasa. ⁹ Nöo a ko a goonliba fu dee oto köndë sëmbë na u Isaëli tu, fu de sa si di gaan tjalihati u Gadu di a abi, be në fëen bai.

Ja sabi fa wan sëmbë sikifi a di Buku ö, u dee sëmbë na Dju. A fan ku Gadu taa:

Fëen mbei mi o gafa i në a dee oto köndë sëmbë dendu dee na Dju.

Mi o ta kanda ta bai di në fii.

Sö a sikifi a di Buku e.

¹⁰ Nöo de sikifi tu taa:

Un musu ta wai seei, un dee sëmbë na Dju.

Un mökisi ku dee sëmbë u Gadu ta wai.

¹¹ Nöo hën de toona taki möön taa:

Hii un dee sëmbë na Dju, un hopo Masa në e.

Hii un dee föluku tuu, un musu ta kanda dëen.

¹² Nöo söseei Jesaaja taki wan soni u dee sëmbë na Dju tu. A taa:

Dee böngö u Isai,

ee i si de joo taa de kaba a goonliba.

Biga de ko dë kuma wan pau de koti tee fika lutu wanwan.

Ma te wan pisi di lutu dë o booko wojo toona nasi ko.

Nöo fa a o nasi dë,

nöo hën o ko dë Tiima a hii pei föluku liba.

Nëen liba hii dee oto köndë sëmbë na Dju o buta de futoou fu de feni heepi.

Sö Jesaaja bi taki e.

¹³ Nöo da sö e, dee sëmbë. Di Gadu di ta buta sö wan gaan biibi a u hati aki taa a o heepi u nöömö, hën musu fuu unu hati ku piizii e, ku kötöhati, fa i si un ta futoou ën naandë. Fa di Akaa fëen abi kaakiti tjika dë, hën musu ta wooko a unu liba mbei un fika ta mëni nöömö taa Gadu o du dee soni dee a bi paamusi.

Aki Paulosu ta taki u di fa Gadu wooko nëen liba.

¹⁴ Dee sëmbë o, fa mi dë aki mi sabi gbelingbelin a mi hati taa un ta du sëmëni bumbuu soni kaa. Mi sabi taa un sabi soni te tjika, nöo un abi di köni tu fuun sa lei unu na unu.

¹⁵ Ma tökuseei mi mbei di pampia aki da unu nöo. Dee soni mi sikifi aki, mi fan so u de gbelin seei. Ma fëëë u taki de, fu di mi bi kë toona mëni unu de a bakafutu. Nöo di soni mbei mi du sö, fu di Gadu tei mi buta a sö wan gaan wooko ku ën bunuhati. ¹⁶ A buta mi u mi ko wan futuboi u Keesitu Jesosi ta tja di bunu buka fëen ta konda da un dee oto sëmbë na Dju. Mi dë kuma wan mindima fuunu ku Gadu, fu mi sa hopo unu kuma wan suti paima tja go dëen. Nöo di paima aki, a dë wan paima di di Akaa fëen seei seeka buta dëen apaiti.

¹⁷ Nöo fa i si mi ku Jesosi Keesitu nama aki, nöo mi ta hopo di wooko Gadu da mi u mi du dëen e. Mi ta kai ën gaan soni seei. ¹⁸ Nöo te mi ta konda soni, ma ta tei na wan soni u miseei ta konda. Ma mi ta konda dee soni dee „Jesosi” Keesitu bi du a mi liba. Biga a tei dee fan dee mi fan ku dee soni dee mi du hën a du gaan soni ku de, tee sëmëni u

dee sëmbe na Dju ko piki Gadu buka seei. ¹⁹ Ka di Akaa fëen abi kaakiti tjika dë, a mbei sëmëni gaan foombo soni pasa, u lei taa hën abi di wooko.

Nöö sô mi bi dë ta konda di bunu buka u „Jesosi„ Keesitu ku telu a hii kamian ka mi bi waka. A Jelusalen naandë mi seti, nöö hën mi ta kondëen ta lontu a dee kamiankamian tee go dou a di pisiwata de kai Iliikum. ²⁰ Hii fa mi du ën dë, mi ta biinga u konda di buka nöömö a dee kamian ka de an bi jei di në u „Masa Jesosi„ Keesitu wan daka eti, fu an musu dë kuma mi tei wan wosu ta mbei di wan oto sëmbe bi seti kaa. ²¹ A dë leti kumafa di Buku taki taa:

Te ka sëmbe an konda di buka wan daka

nöö na ala de o ko jei ën.

Dee sëmbe dee an bi jei ën wan daka o ko fusutëen.

Wan si ö?

Aki Paulosu toona taki möön

fa a kë ko a Loomë.

²² Nöö di wooko di i si mi taki dë, hën wë tapa mi sëmëni pasi mbei ma bi sa ko a unu ala eti. ²³ Ma nöö fa u dë aki, nöö ma a' kamian a dee köndë aki möön fu mi konda di buka. Mi kaba di wooko u mi aki kaa. Nöö fu di mi bi hangi sëmëni jaa longi kaa u mi musu ko luku unu ala, ²⁴ hën mbei pakisei u mi toona kai a di soni dë liba möön. Mi ta mëni fu mi go a Sipanjan köndë, nöö te mi o go nöö mi o pasa a unu ala ko tan wantu daka ku unu. Nöö a baka u di suti ten di mi ku unu o abi dë, nöö mi o kë fuun sa heepi mi fu mi go a Sipanjan awaa.

²⁵ Ma nöö fa u dë aki, nöö mi dë a pasi nango a Jelusalen ufö. Mi ta heepi dee biibima ala ku wan soni. ²⁶ Biga a dë sô taa dee biibima u Masa Jesosi a Masadonia ku Akaja pii möni fu de manda go da dee pooti biibima fuu, dee Dju wan, a Jelusalen ala. Nöö hën di möni dë wë mi ta tja go da de. ²⁷ Nöö fa dee biibima na Dju du di soni aki, nöö waiwai seei de du ën o. Biga ee i luku ën te i kaba a dë sô kuma dee sëmbe na u Dju, de a' paima seei a u dee Dju sëmbe. Biga a u de feni di bunu u Gadu a de akaa. Nöö hën mbei a fiti u de toona heepi dee Dju sëmbe fuu baka ku dee soni de abi fanöudu u de sinkii.

²⁸ Wë nöö te mi tja di möni aki go da dee sëmbe kaa, nöö mi o ko haika unu ufö mi pasa go a Sipanjan. ²⁹ Nöö mi sabi taa fa mi o ko a unu dë, nöö mi o ko ku hii dee bunu tuu dee u ta kisi a „Jesosi„ Keesitu.

³⁰ Söö. Wë nöö dee sëmbe, fa mi ku unu nama ku Masa Jesosi Keesitu makandi aki, mi kë begi unu a wan soni. Biga di Akaa u Masa Gadu seei hën buta di lobi fëen a u hati mbei u ta lobi u seei sô. Hën mbei mi kë hakisi unu fuun heepi mi begi fajafaja a tu soni liba.

³¹ Di fosuwan, hën da mi kë fuun heepi mi begi fu Gadu musu puu mi a dee Dju sëmbe u Judea pisiwata maun dee an ta biibi.

Nöö di otowan, hën da fu di wooko i si mi nango du a Jelusalen aki, dee Dju biibima musu tei ën u bumbuu soni. „Biga a kandë de an o kë tei soni di kumutu a oto köndë sëmbe maun.“ ³² Ma nöö te mi si taa hii soni waka bunu, nöö mi o ko a unu ala ku wai seei, ee Gadu kë, nöö woo ta da u seei hati makandi. Nöö da sô e, dee sëmbe.

³³ Nöö di Gadu fuu di nëen wanwan tö sëmbe ta feni kötöhati, hën musu dë ku unu. A tan sô.

16

Aki Paulosu ta manda odi apaiti da sëmbe sëmbe.

¹ Fa i si di mujëe de kai Fiibi ko a unu naandë, dee sëmbe, mi butëen a unu maun e. Di mujëe i si aki sô, a dë wan sëmbe fuu di ta wooko a di keiki a Kenkelea. ² Nöö mi ta begi unu gaantangi be un kisi ën a wan fasi di fiti dee sëmbe dee dë apaiti da Masa Jesosi. Fa i si unu ku ën tuu nama ku Masa Jesosi dë, nöö un musu heepi ën a dee soni a abi fanöudu. Biga fa a sai dë, a heepi sëmëni sëmbe gaanfa seei te kisi ku mi seei tu.

³ Nöo mi ta manda gaan odi da Pesila ku Akila taa mi dë bumbuu. Dee sëmbë dë, mi ku de bi ta du di wooko u Jesosi Keesitu makandi, ⁴ nöo a fika piki de bi dëdë fu mi hedi. Hën mbei na mi wanwan nöo ta da de tangi, ma hii dee oto biibima u Masa Jesosi dee na Dju, dee ta miti makandi a dee köndëköndë tuu, ta da de tangi tu. ⁵ Nöo un da dee biibima odi tu, dee ta hoi keiki a de wosu.

Nöo mi ta manda gaan odi da mi lobi mati Epënëtusi. Hën wë da di fosu sëmbë di ko biibi „Masa Jesosi„ Keesitu na Asia köndë.

⁶ Nöo un da Malia odi tu. Di mujëe dë bi wooko taanga seei da unu e, dee sëmbë.

⁷ Nöo un da Andoonikusi ku Juniasi odi, di mi ku de dë di wan famii. Mi ku de de bi sötö a dunguwosu makandi e, nöo de abi bunu në seei a dee oto tjabukama u Masa Jesosi. Fa i si de sai dë, de bi ta biibi a „Jesosi„ Keesitu kaa bifö miseei ko ta biibi nëen.

⁸ Nöo un da Ampiliatusi odi, di mi lobi fu di mi ku ën nama ku Masa makandi.

⁹ Nöo un da Ubanisi gaan odi. Hën bi heepi u a di wooko u „Jesosi„ Keesitu tu.

Nöo mi ta manda odi da mi lobi mati Sitaki tu.

¹⁰ Nöo be un da Apëlësi odi. Di womi dë, de bi poobëen te de wei, nöo hën de ko si taa aai, a dë wan bumbuu sëmbë u „Jesosi„ Keesitu tuutuu.

Nöo un da dee sëmbë u Alisitobu wosu tuu gaan odi da mi e.

¹¹ Nöo un da di oto sëmbë u mi de kai Helodion odi, ku dee sëmbë u Naasisusi wosu dee ta biibi a Masa.

¹² Nöo un da Teefena ku Teefosa odi da mi tu. De tu mujëe dë ta wooko taanga da Masa e.

Nöo un da mi lobi mati Pëësisu odi da mi tu. Di mujëe dë seei bi ta wooko taanga da Masa tu.

¹³ Nöo un da Lufusi odi da mi, di Masa bi tei apaiti. Nöo un da hën mama gaan odi da mi e, biga a dë mi mama tu.

¹⁴ Nöo un da Asinkitusi odi da mi tu, ku Filegon, ku Hëlimësi, ku Patobasi, ku Hëlimasi, ku dee oto biibima sai ku de naandë tuu.

¹⁵ Nöo un da Filologusi odi, ku Julia, ku Neluisi ku ën sisa, ku Olimpasi, boo taa hii dee biibima u Masa Jesosi tuu dee sai ku de naandë.

¹⁶ Nöo un baasa unu seei e, dee sëmbë, kuma apaiti sëmbë u Gadu.

Hii dee sëmbë u „Jesosi„ Keesitu dee ta ko a keiki makandi a dee kamiankamian tuu manda gaan odi da unu.

Aki Paulosu toona da de lai a wantu soni möön.

¹⁷ Söö. Wë dee sëmbë, mi begi unu gaantangi taa be un mëni unu seei ku dee sëmbë ta suku u poi unu na unu naandë e. Dee sëmbë i si naandë, taapu wë de ta buta a pasi fu kisi unu puu a di lei di un bi kisi kaa. Nöo wan musu hulu de möönsö. ¹⁸ Biga fa dee lö sëmbë sai dë, na „Jesosi„ Keesitu u Masa de ta dini e, ma dee soni deseei hati kë, de de ta dini. Fa i si de ta waka ta lontu ta fan suti ta naki sëmbë tëtë naandë, ganjan nöo de ta ganjan dee sëmbë dee an sabi soni möön bëtë e, fu de musu poi pakisei u de.

¹⁹ Ma töku fa i jei mi fan dë seei, ma hii sëmbë sabi unu kaa taa un ta piki Gadu buka, nöo fëen mbei baa mi ta wai seei ku unu. Nöo mi kë fuun abi fusutan te tjika fuun sabi bumbuu soni, ma nöo a di së u sabi hogi, un musu ta dë kuma miii.

²⁰ Dee sëmbë o, abiti möön nöo di Gadu fuu di ta da sëmbë kötöhati o makisa di didibi Saatan buta a unu basufutu e.

Jesosi Keesitu, di dë di Masa fuu, hën musu dë ku unu ku ën bunuhati, dee sëmbë.

²¹ Nöo Timoteo, di mi ku ën ta wooko makandi aki, ta manda gaan odi da unu tu, hën ku Lusiusi ku Jason, ku Sosipata. Boo taa, hii dee sëmbë u mi aki tuu ta manda gaan odi da unu.

²² Söö. Nöo mi, Teetusi, fa mi ta sikifi di biifi da Paulosu aki, nöo miseei ta manda gaan odi da unu tu a di në u Masa Jesosi.

²³ Nöo mi Paulosu toona ta manda odi u Gajusi da unu tu. Fa di womi dë aki, hën wë ta hoi mi nëën wosu, nöo hii dee oto biibima dee ta ko a keiki makandi aki tuu seei a ta kisi ku wai. Söseei Elatusi, di dë wan lantima ta seeka möni soni u di köndë aki, ta manda gaan odi da unu, hën ku di oto sëmbë fuu de kai Kwatusi ta manda gaan odi da unu tu e, dee sëmbë.

[²⁴ Masa Jesosi Keesitu musu dë ku unu ta tja unu ku ën bunuhati. A tan sö.]

Aki Paulosu tapa di biifi ku tangi a Gadu.

²⁵ Söö. Wë dee sëmbë, mi ta buta unu a Masa Gaangadu maun. Hën abi kaakiti faa hoi unu gingin fu di un ta piki di Buka fëën di mi ta konda aki. Biga soni u Jesosi Keesitu wë mi ta konda, nöo hën ta mbei di soni ko a limbo di bi dë tjubitjubi a di pakisei u Gadu sëmëni jaa longi kaa. ²⁶ Ma fa a bi dë tjubitjubi seei, ma töku dee fesiten tjabukama bi mbei sëmbë ko sabi soni fëën. Biga Masa Gadu di ta libi u teego, hën wë bi manda de u de sikifi soni fëën, be hii föluku u goonliba sa ko biibi Masa Jesosi u de piki ën buka.

²⁷ Nöo di Gadu fuu i si dë, nöo nëën maun wë i si mi ta buta unu e, dee sëmbë. Hën wanwan abi hii köni, nöo hën musu feni nëbai fu nöömö u di soni di a du da u a Jesosi Keesitu. A tan sö.

Di fosu biifi Paulosu manda da dee biibima u Kolenti

Wan wöutu a fesi.

Wë un haika, dee sëmbe. Di sëmbe de kai Paulosu bi dë wan u dee tjabukama u Masa Jesosi de kai apösutu. Gadu kai ën ko buta sö. Hën seei bi tja di Buka u Masa Jesosi ko da dee sëmbe u di köndë de kai Kolenti, nöö hën so u de piki di Buka tei Masa Jesosi ko Gadu u de.

Nöö di soni mbei Paulosu sikifi di biifi aki. Dee biibima u Kolenti fosu bi sikifi biifi manda hakisi ën wanlö soni unfa u de musu libi a di biibi, nöö hën a toona sikifi di biifi aki manda piki de.

Nöö a mbei di biifi aki tu, fu di a jei taa de an ta libi bunu a di biibi kumafa a bi lei de. A ta bai de be de bia ko ta libi kumafa a sa bunu da Masa Gadu.

Dee soni dë abi di biifi.

A di pisi aki Paulosu ta da

dee sëmbe odi.

¹ Dee sëmbe o, mi Paulosu, ta mbei di pampia aki e. „Nöö kumafa un sabi kaa, mi da di sëmbe Masa Gadu bi kai ku ën seei kë faa ko dë wan u dee tjabukama u Jesosi Keesitu de kai apösutu. Nöö fa mi ta mbei di pampia aki, nöö mi ku wan sëmbe fuu de kai Sositeni, ² sö u ta sikifi ën ta manda odi da un dee biibima u Masa Jesosi dee dë a di köndë de kai Kolenti. U ta mandëën da un dee sëmbe dee Masa Gadu bi kai fuun ko dë sëmbe fëën a wan apaiti fasi, fu di unu ku Masa Jesosi ko dë di wan. Nöö u ta mandëën tu da hii dee oto sëmbe a dee kamiankamian, dee ta kai Jesosi Keesitu në ta begi ën. Hën da Masa fuu ku de tuu.

³ U ta manda odi da unu taa Masa Gadu ku Masa Jesosi Keesitu tuu musu dë ku unu ku de bunuhati. De musu da unu böö.

A di pisi aki Paulosu ta da

Masa Gadu tangi.

⁴ Dee sëmbe o, hiniwanten mi ta da di Gadu u mi „ku unu tuu, tangi fuunu hedi e, fu dee soni dee a du da unu ku ën bunuhati, fu di un ko nama ku Jesosi Keesitu. ⁵ Biga wë a mbei un ko abi hii soni fa u dë aki a hii fasi. A mbei un ko abi fusutan ku bumbuu pakisei fuun sa sabi di Buka u Gadu. Nöö söseei a mbei un ko sa’ fa u fan fuun kondëën tu. ⁶ Biga wë dee soni u „Jesosi, Keesitu dee u bi konda da unu, de mbei lutu a unu hati te de dë u si a unu libi seei. ⁷ Fëën mbei fa un ta luku u Masa Jesosi Keesitu faa toona ko a goonliba aki, nöö na wan soni makei unu möön a di së u dee köni dee di Akaa u Gadu ta da dee sëmbe fëën e. ⁸ Nöö mi sabi taa Masa Gadu o hoi unu tu tee go dou a di kaba juu, fu te u Masa Jesosi Keesitu toona ko a goonliba nöö woon sa dë gbelingbelin söndö föutu. ⁹ Nöö u sabi taa a o du ën sö tuu, biga di Gadu fuu dë, un sa futoou ën. Nöö hën wë bi kai unu fuunu ku ën Mii Masa Jesosi Keesitu musu libi suti makandi.

Aki Paulosu ta fan ku dee sëmbe u de musu disa di fia libi u de.

¹⁰ Wë nöö un dee sëmbe u mi dë, fa mi gafa unu dë seei, ma mi kë toona bai unu a wan soni. Mi tei di në u Masa Jesosi Keesitu ta begi unu baa, taa be un disa di fia un ta fia ku unu seei naandë, ku di paati un ta paati ku unu na unu. Un musu dë makandi ku wan pakisei e, ku wan hati.

¹¹ Biga wë wanlö sëmbe dee ta dë a di wosu u di womi de kai Kolu mbei mi ko sabi taa fia fasi dë a unu mindi. ¹² Mi jei taa so fuunu ta taki taa: “Fa u ta waka a Masa Jesosi baka aki, nöö mii ta tei di lei u Paulosu.” Otowan taa: “Mii ta tei di lei u Apolo.” Di otowan taa: “Mii ta tei di lei u Kefasi.” „Hën seei da Petuisi.” So sëmbe taa: “U ta waka a „Masa Jesosi, Keesitu wanwan baka.”

¹³ Wë nöö mi hakisi unu, unfa wë? Fa un dë a peipei sëmbe baka dë, „Jesosi” Keesitu paati a pispisi nöö? Naa mi, Paulosu, de bi kii a lakpa fuunu hedi nöö? Fa un bi tei dopu dë, nöö a di në u Paulosu un bi tei ën nöö?

¹⁴ Wë mi da Gadu tangi seei fu di ma bi dopu na wan sëmbe a unu mindi e, boiti Keesipusi ku Gajusi, ¹⁵ fu na wan sëmbe sa taki taa mi dopu sëmbe a mi në „fu de konda taa de da bakama u mi”. ¹⁶ Oooo, aai, mi bi dopu Sitefanasi tuu, ku dee sëmbe fëen wosu dendu. Ma ma si kuma mi dopu oto sëmbe naandë möönsö.

¹⁷ Biga wë „Jesosi” Keesitu an bi manda mi „a di fosu kamian” u mi dopu sëmbe e, ma fu mi konda di Bunu Buka fëen, be sëmbe jei. Nöö söseei tu an manda mi u mi kondëen ku gaan kõni u libisëmbe. Biga an musu dë taa di suti u di fan u mi hën ta hai sëmbe tja ko a di biibi. Biga ee mi ta kondëen sö, nöö di buka u di dëdë u Masa Jesosi a di lakpa pau o lasi ën kaakiti.

Aki Paulosu ta taki u di kõni u Masa Gadu ku di kaakiti fëen.

¹⁸ Dee sëmbe o, di Buka u di fa Masa Jesosi dëdë a di lakpa pau, a dë seei wan gaan söso soni da dee sëmbe dee o kaba a söso a didibi faja e. Ma fu wi dee sëmbe dee Gadu puu a dee hogi du fuu basu, te u jei ën nöö u ta si fa Gadu abi kaakiti tjika. ¹⁹ A dë leti kumafa de bi sikifi ën buta a di Buku u Gadu taa:

Masa Gadu o mbei di kõni u dee kõnima bia ko söso soni.

Söseei a o mbei di fusutan u dee sabisonima ko poipo soni.

²⁰ Wë biga fa u dë aki, unsë dee kõnima dë? Unsë dee leima ku dee hulusonima u di goonliba aki dë? De an dë wan wojo soni möön e. Biga Gadu buta di kõni ku di lei u libisëmbe tuu ko söso soni kaa. ²¹ Fa a kõni tjika dë, nöö hën wë i si a seeka di soni buta sö taa dee sëmbe u goonliba aki ku hii di kõni di de kõni ku hii di lei de lei dë seei, de an o ko sabi ën möönsö. Ma ku di söso fan fuu dee tjabukama fëen nöö dee sëmbe dee ta biibi ën sa kumutu a dee hogi du u de basu.

²² Fa u dë aki, dee Dju kë si foombo wooko u Gadu bifö de o biibi. Nöö dee Giiki sëmbe ta suku gaan kõni a libisëmbe fasi bifö de, de o biibi. ²³ Ma u, u ta konda u „Jesosi” Keesitu kodo, di de bi peka a lakpa pau kii. Nöö di Buka u di dëdë u Masa Jesosi aki, nöö hën ta toobi dee Dju sëmbe te de an kë jei ën seei. A dë wan söso fan tu da dee oto kõndë sëmbe, ma töku u ta kondëen nöömö.

²⁴ Ma dee sëmbe dee Gadu kai u de ko nëen, ee Dju, ee oto kõndë sëmbe, te u ta konda di Buka da de nöö nëen de ta si fa Gadu taanga tjika e, ku fa a kõni tjika. ²⁵ Biga di soni Gadu du, di libisëmbe kai söso soni dë, kõni dë nëen möön leki hii di kõni di libisëmbe abi. Söseei di suwaki fëen di de ta si a di dëdë u Masa Jesosi dë, a abi kaakiti möön hii kaakiti u libisëmbe.

²⁶ Biga wë un luku a unu seei, dee sëmbe. A di ten di Masa Gadu bi kai unu, nöö di möön gaan së fuunu an bi dë leilei sëmbe a goonliba fasi e. Wan bi abi taki a kõndë. Wan bi dë hei sëmbe. ²⁷ Ma dee sëmbe dee goonliba sëmbe ta si taa de an sabi soni, nöö de Gadu ta tei fu da dee sabisonima u goonliba aki sen. Söseei a ta tei dee suwakisuwaki sëmbe faa mbei dee taanga sëmbe kisi sen. ²⁸ A ta tei dee lagilagi sëmbe dee an bi dë wan wojo soni a goonliba aki, dee söso wan, buta ko hei, fu goonliba sëmbe sa si taa dee soni mbei de bi ta gafa sëmbe an dë wan wojo soni.

²⁹ Nöö di soni mbei a du sö, fu na wan libisëmbe musu njan buka a Gadu fesi e. ³⁰ Biga Gadu wanwan mbei u ko feni di libi a „Jesosi” Keesitu.

Nöö Masa Jesosi wë mbei u ko sabi fa Masa Gadu kõni tjika e. Sö seei a mbei u ko dë a Gadu wojo söndö föutu. A puu u a hii dee sitaafu dee u bi hai tja ko a u liba fu di u bi booko Gadu wëti, nöö fa u dë aki a ta puu hogi a u fuu sa ko dë limbolimbo. „Hii dee soni dë tuu u feni a Masa Jesosi e, dee sëmbe.”

³¹ Fëen mbei de sikifi ën a di Buku taa:

Ee wan sëmbe kë njan buka,

nöö be a njan buka a dee soni Masa bi du dëen.

2

Aki Paulosu ta konda da de taa

ku di kaakiti u di Akaa u Gadu

a ta fan ku sēmbē.

¹ Wē, dee sēmbē, fa i si mi bi ko a unu naandē fu mi konda di woto u Gadu da unu, nōō ma bi ko kuma wan sēmbē di sabi soni tumisi e. Sōseei ma bi ta fan ku unu kuma wan sēmbē di sabi u fan poi tu. Nōnō.

² Biga fa mi bi dē a unu mindi dē, nōō mi buta miseei taa ma o konda oto soni möönsö möön leki di fa Masa Jesosi Keesitu bi dēdē a di lakpa pau. ³ Nōō mi bi ko a unu ku saka fasi ku fēēē, ku panta a hati seei. „Biga ma bi sabi ee mi sa du di wooko bunu.” ⁴ Nōō a di fa mi bi ta konda di buka da unu dē, nōō ma bi ta mbei kijoo fa, ta tei dee kōni di libisēmbē abi u wini unu hati e. Ma mi bi kē u di kaakiti u di Akaa u Masa Jesosi hēn musu tja unu ko a biibi, ⁵ fu di biibi fuunu an musu hēngi a libisēmbē kōni ma faa musu hēngi a di taanga u Gadu.

Aki Paulosu ta konda da de taa

di Akaa u Gadu wanwan tō

sa lei sēmbē soni fu Gadu.

⁶ Ma nōō hii fa ma ko a unu kuma wan kōnima seei, ma tōku dee soni u ta taki aki, de ta lei u fa Gadu abi kōni tjika. Nōō wa ta taki de da hii sēmbē, ma u ta taki de da dee sēmbē dee ko taanga kaa a di biibi. Nōō di kōni u ta taki aki an dē di kōni u dee hedima u di goonliba aki e, dee o go kaba a sōsō. Nōnō. ⁷ Ma u ta lei sēmbē di kōni u Gadu. Nōō di kōni dē, hēn Masa Gadu bi abi nēēn pakisei gaanduwe faa heepi u fuu ko feni dee gaan bunu fēēn. Bifō a mbei goonliba seei, nōō a bi sabi fa a o heepi u kaa, ma a fesi a bi dē wan tjubitjubi soni. ⁸ Nōō na wan u dee hedima u di goonliba aki bi sabi di lō kōni dē e. Biga ee de bi sabi ēn, nōō de an bi o peka di gaan nēbai Masa u mundu a di lakpa pau kii. ⁹ A dē leti kumafa de bi sikifi ēn a di Buku u Gadu taa:

Di soni na wan sēmbē wojo bi si,

di soni na wan sēmbē jesi bi jei,

ku di soni di na wan sēmbē bi mēni nēēn hati wan daka taa a sa feni ēn möönsö,

nōō hēn wē Gadu bi seeka buta a wan sē kaa faa da dee sēmbē dee lobi ēn.

¹⁰ Nōō sō di Buku taki, nōō sō a dē tuu. Ma uu ko sabi dee soni, biga di Akaa u Masa Gadu di a manda ko da u aki, hēn ta lei u de.

Fa di Akaa u Gadu sai dē, dee sēmbē, hēn ta öndösuku hii soni, te dou ku dee tjubitjubi soni dee dē a Gadu hati. ¹¹ Biga wē ambē sabi dee soni dee dē a wan sēmbē hati ee na di sēmbē dē seei? Sōseei tu, ambē sa sabi dee soni dee dē a Gadu hati, boiti di Akaa fēēn seei? ¹² Nōō di Akaa dē, hēn Gadu manda ko buta a u hati, nōō hēn ta lei u dee bunu Gadu da u ku ēn bunuhati. Na ku wan libisēmbē akaa u ko sabi de e. ¹³ Nōō dee soni di Akaa u Gadu ta lei u aki, nōō dee soni dē seei u ta tei ta lei sēmbē. Nōō wa ta lei sēmbē a di fa libisēmbē ta lei sēmbē ku de kōni e, ma kumafa di Akaa ta manda u fuu kondēēn, nōō sō u ta kondēēn.

¹⁴ Nōō ee wan sēmbē i dē nōō ja abi di Akaa u Gadu, nōō ja o piki dee soni di Akaa ta taki e. De tuu o dē kuma wan sōsō soni da i, fu di ja o fusutan de. Biga fa dee soni u Gadu sai dē, di Akaa u Masa Gadu nōō sa lei i de.

¹⁵ Ee wan sēmbē i dē nōō i abi di Akaa aki a i hati, nōō i sa sabi u öndösuku hii soni. „Biga hēn ta wooko a i liba.” Ma dee sēmbē dee na abi di Akaa, de an o sa fusutan di libi fii dē.

¹⁶ A dē leti kumafa di Buku taki:

Ambē seei da di sēmbē di sa sabi andi dē a Gadu hati

faa musu lei ēn soni?

Ma u, fu di u abi di wan seei hati kuma di u „Jesosi” Keesitu, „nōō u sa sabi soni fēēn.”

3

Aki Paulosu ta konda da de taa hii dee wookoma u Masa Gadu

dë a di wan kodo wooko.

¹ Dee sëmbe o, di un bi ko a di biibi njunjun, ma bi sa fan ku unu kuma sëmbe di sabi u libi a di Akaa u Masa Gadu leiki e. Ma mi bi musu lei unu kuma sëmbe di ta libi a deseei kë, kuma piki mii. ² Biga wë ku bobiwata nöö mi bi ta kiija unu, na ku taangataanga njanjan.

Ma nöö te tide un dë a di wan seei fasi dë eti, wan göö kumutu dë möönsö. Ee fuu taki, nöö dee fukëfukë pisi u di lei u Masa nöö mi sa tei ta konda da unu eti. Ma sa go a dee degidegi pisi u di lei, ³ fu di un ta libi kumafa dee libisëmbe u di goonliba aki ta libi eti. Biga wë ee un sai dë ta djalusu ta buja ta paati ku unu na unu, nöö nëen da unu ku dee sëmbe u di goonliba aki dë di wan fa nö? ⁴ Biga so fuunu ta taki: “Mi o tei di lei u Paulosu,” otowan ta taki: “Mi o tei di u Apolo,” nöö nëen da un ta libi kuma dee sëmbe u di goonliba aki dee na sabi Gadu nö?

⁵ Wë nöö fa un ta fia di fia dë, ambë un sabi da Apolo? Ambë un sabi da Paulosu? U tuu dë futuboi u Masa Gadu nöö. U tuu tja unu ko biibi nëen, fuun ta waka nëen baka. Biga hën da di wooko Masa da u. ⁶ Mi paandi di goon „biga mi fosu bi tja di buka ko konda da unu dë”. Nöö hën a baka u di dë hën Apolo ko munjan di goon, „biga a ko lei unu soni möön fini”. Ma Gadu hën mbei di buka göö a unu hati.

⁷ Nöö fëen mbei na wan sëmbe hei möön di otowan, na di sëmbe di paandi, na di sëmbe di munjan di goon. Ma Gadu wanwan, biga hën ta mbei soni ta göö nëen. ⁸ Nöö di sëmbe di paandi ku di sëmbe di ta munjan di goon, a di wan wooko nöö de dë e. Nöö hiniwan o kisi ën paima kumafa a bi wooko. ⁹ Biga fa u dë aki, Gadu buta u tuu fuu ta heepi ën a di wooko. U ku ën ta wooko makandi. Nöö fa u ta taki soni u di goon aki, nöö unu wë da di goon, ma Gadu hën abi ën e.

Aki Paulosu ta taki taa dee wookoma u Gadu musu mëni u de du di wooko fëen bunu.

„Wë nöö söseei fa un ko dë sëmbe u Gadu makandi dë, nöö un dë kuma wan wosu fëen tu, di a ta mbei.” ¹⁰ Nöö di wosu dë, Masa Gadu da mi wan wooko nëen ku ën bunuhati, hën a lei mi tu unfa mi musu seti ën. Nöö hën mi seti di goonsei te mi kaba kuma wan sëmbe di sabi di wooko. Nöö fa u dë aki, nöö dee otowan fuu ta ko ta mbei a di goonsei dë liba. Nöö a bunu, ma hiniwan sëmbe di o ko mbei dë, a musu saandi a ta mbei buta dë. ¹¹ Biga wë na wan sëmbe sa buta wan oto goonsei möön leki di Gadu buta kaa e.

Biga fa i si di wosu seti dë, dee sëmbe, nöö a Jesosi Keesitu liba wë a seti. ¹² Nöö ee wan sëmbe joo tja soni go mbei a di goonsei dë liba, nöö i sa tja sëmëni pei soni. I sa tja goutu, i sa tja soofu, i sa tja djamati sitonu, i sa tja pau. Ma i sa tja ahun ku dëedëe uwii tu. „Biga sëmëni sootu pei fasi i sa wooko di wooko u Gadu, bumbuu fasi ku poipoi fasi.”

¹³ Ma a di Gaan Kuutu Daka te Masa Jesosi ko, nöö hiniwan sëmbe wooko o ko a limbo. Biga dee soni dë tuu o pasa a wan faja, nöö di faja hën o mbei sëmbe si ee andi i bi tja ko buta dë. ¹⁴ Nöö ee di wooko fii pasa a di faja, nöö joo feni i paima. ¹⁵ Ma ee wan sëmbe wooko tjuma, nöö a lasi ën paima ku hii di möiti di a bi mbei tuu. Nöö hënseei o kumutu, ma ku sösö maun tjololoo. A fika piki hënseei bi o tjuma tu.

¹⁶ Nöö dee sëmbe, fa i si un dë sëmbe u Masa Gadu makandi dë, nöö unu wë da di Wosu u Masa Gadu kaa e, ka di Akaa fëen ta libi. ¹⁷ „Nöö fa un ta buja ta paati ku unu seepi dë,” ee wan sëmbe kaba di Wosu u Masa Gadu a sösö, Masa Gadu o kaba i seei a sösö tu e. Biga di wosu u Masa Gadu dë wan apaiti soni limbolimbo, „nöö dee lö soni dë an musu ta pasa nëen dendu.”

Aki Paulosu ta lei de taa

de an musu libi ku di köni

u dee sëmbe u di goonliba aki.

¹⁸ Dee sēmbē o, na be na wan fuunu ganjēen seepi e. Ee wan sēmbē dē a unu mindi naandē ta pēē i seei kōnima a di goonliba aki, nōō a mōōn bētē i disa di kōni dē, nōō i tei di lei u Gadu fii toon donma a di goonliba aki. ¹⁹ Biga wē di kōni u di goonliba aki dē wan sōsō soni a Gadu wojo.

Ja sabi fa a sikifi a Gadu Buku ö? A taa:
Di kōni u dee kōnima dē seepi Gadu o tei kisi de.

²⁰ Sōseei a taki mōōn taa:

Masa Gadu sabi di pakisei u dee kōnima taa a dē wan gaan sōsō soni.

²¹⁻²² Fēēn mbei na wan libisēmbē musu tei wan libisēmbē nē ta njan buka taa oto hei mōōn oto. Biga wē dee sēmbē tuu dē fu heepi unu. Paulosu ku Apolo ku Petuisi, u tuu Gadu manda da unu e. Sōseei tu, hii dee soni u di goonliba aki tuu dē fuunu. Ee i dē ku libi, ee i dēdē seei, hii soni u di ten u dē aki, ku hii dee soni sa ko a bakaten, dee soni naandē tuu dē fuunu fuun feni bunu a de e. ²³ Biga unu da sēmbē u Masa Jesosi, Keesitu, nōō Masa Jesosi dē u Gadu.

4

Aki Paulosu ta konda da de kumafa a dē tjabukama tjika.

¹ Wē nōō dee sēmbē, hiniwan sēmbē musu ta luku u dee tjabukama kuma futuboi u Jesosi, Keesitu nōō. Un musu ta luku u kuma sēmbē Masa Gadu futoou fuu ta konda dee soni fēēn dee bi dē a tjubi.

² Wē nōō di soni sēmbē ta luku a wan basi, nōō hēn da ee a ta du di wooko kumafa hēn masa kē. ³ Nōō fa mi ta wooko aki, ee un sai dē ta kuutu mi seei ma a' toobi. Sōseei ma a' toobi tu ee hiniwan oto sēmbē ta kuutu mi, tee kisi miseei. ⁴ Ma fa mi fan dē seei, ma hati u mi an ta kuutu mi taa ma ta wooko bunu e. Ma di dē an kē taki taa mi dē sōndō föutu. Masa Jesosi hēn nōō da di Sēmbē di sa kuutu mi.

⁵ Fēēn mbei wan musu kuutu sēmbē a fesi e, biga te Masa Jesosi ko kaa, nōō hēn o tja hii soni ko a limbo. Dee soni bi dē tjubitjubi a sēmbē hati tuu a o puu tja ko a dōō, nōō hiniwan sēmbē o feni ēn gafa kumafa a fiti.

⁶ Dee sēmbē o, fa mi ta sikifi soni da unu ta kai mi ku Apolo nē a dendu aki, nōō mi ta du ēn fuun sa lei soni e. Biga mi kē lei unu taa wan musu tei oto wēti mōōn leki dee wēti Gadu da u fuu ta wegi sēmbē ta luku. Wan musu buta wan sēmbē hei mōōn oto ta njan buka dēēn. ⁷ Biga wē ambē da i di kōni di i abi? Na Gadu ta da u hii soni nō? Wē ee Gadu hēn da i ēn, nōō unfa i sa njan buka fēēn?

⁸ Ma nōō unu, un ta mēni taa soni an makei unu mōōn. Un sabi hii soni kaa. Un abi hii soni kaa tu dee Gadu abi faa da dee sēmbē fēēn. A buta unu kōnu fuun ta tii hii mundu sōndō u dee tjabukama. Sō un ta mēni.

Aai, mi bi sa kē un ko dē kōnu tuu o, dee sēmbē, biga ee un bi dou dē nōō u ku unu tuu bi o dē kōnu makandi. ⁹ Ma fa mi ta wegi di soni ta luku aki, nōō a djei da mi taa Gadu tei u dee tjabukama fēēn de ta kai apōsutu aki buta a di mōōn hogi kamian. U dē kuma sēmbē di lanti kuutu buta u de tja go kii a ganda mindi ta mbei fa, fu hii libisēmbē te dou ku dee basia u Gadu Kōndē tuu, sai dē ta luku. ¹⁰ U ko dē kuma lauma u Jesosi, Keesitu hedi. Ma unu, un dē kōnima. Un sabi hii soni fu di unu ku Jesosi, Keesitu ko di wan kaa. Wa abi taki, ma unu dē takima. Unu de ta gafa, ma wi de ta kosi.

¹¹ Fa u dē aki, u ta dēdē ku hangi ku dēēwata. Wa a' koosu u bisi. De ta foo u ku böö. Wa abi na wan kamian u tan seei. ¹² U ta dēdē ku wooko. U sōsō tee te sēmbē ta kosi u, wa ta kosi de baka, u ta toona ta begi da de. Te de ta sitaafu u ta du hogihogi ku u, nōō u ta tjēēn. ¹³ Sōseei te de ta lēgēdē da u ta mindi soni ta poi u nē, töku u ta fan ku de suti. Boo taa u ko dē a sēmbē wojo kuma wan feki futu koosu, kuma wan sundju a sitaati u de ba tja go tuwē a matu. Sō u dē da de e.

¹⁴ Fa mi ta sikifi dee soni da unu aki, dee sēmbē, nōō ma ta sikifi de u da unu sen e, ma mi ta bai unu a soni nōō, kuma unu da miii u mi di mi lobi. ¹⁵ Biga aluwasi un abi teni

dusu sēmbē ta kiija unu da „Jesosi„ Keesitu seei, ma wan kodo tata nōō un abi. Fa mi fosu bi tja di Buka u Masa Jesosi ko konda da unu ala, nōō hēn mbei un ko dē kuma miii u mi. ¹⁶ Nōō mi ta begi unu baa taa be un suku fuun musu ko djeesi mi e.

¹⁷ Nōō hēn mbei mi ta manda Timoteo ko da unu ala. Hēn da wan lobi womi mii u mi di Masa Gadu da mi, nōō mi sabi taa a o du leti kumafa Gadu taki. Fa a o ko a unu dē, nōō a o toona mēni unu u di fa mi bi ta konda da unu u Jesosi Keesitu, kumafa a kē fu un musu libi. Leti kumafa mi ta kondēēn a oto kamian a dee keikikeiki, nōō sō nōō a o kondēēn da unu.

¹⁸ Wē a dē sō tuu taa sēmbē sai dē ta mēni taa ma o ko a unu ala möön, hēn mbei de ta njan buka ku di gaan fasi u de. ¹⁹ Ma mi o ko e. Mi o ko hesihesi seei, ee Masa kē. Nōō te mi ko, nōō mi o si ee di kaakiti u dee gaan fasi sēmbē naandē dē a buka wanwan, naa a dē a dee du u de tu. ²⁰ Biga wē ka Gadu dē Tiima, nōō kaakiti an dē a fan a buka nōō a kaba e, ma a o dē u si a di fa i ta libi ku di kaakiti fēēn.

²¹ Sōō. Wē dee sēmbē, mi fan ku unu kaa e. Nōō andi un kē? Mi musu ko a unu ku gandji, ku wipi nō? Naa mi ko a wan saapi fasi, ku lobi? A fika da unu.

5

Aki Paulosu ta konda da de taa de musu kuutu di soni u di sēmbē di bi tei ēn tata mujēē.

¹ Sōō. Wē nōō mi jei taa wan taki dē a unu mindi naandē di nama a manu ku mujēē soni. Nōō di lö libi dē, dee sēmbē dee an ta biibi seei ta si ēn u gaan hogi soni te de an ta libi sō. De taa wan womi dē a unu mindi dē tei ēn tata mujēē. ² Ma töku ku dee lö libi dē seei un sai dē ku gaan fasi eti. Un bi musu kisi sen ta tjali, te un jaka di sēmbē di du di hogi dē puu a unu mindi gaanduwe.

³ Fa mi dē aki, dee sēmbē, ma dē a unu mindi ma töku di akaa u mi dē a unu ala. Nōō mi saandi mi o du ku di sēmbē dē kaa. ⁴ Nōō mi taki e, un musu kai wan kuutu makandi a di nē u Masa Jesosi Keesitu. Nōō di akaa u mi o sai dē tu, nōō Masa Jesosi o mbei a pasa leti kumafa un kuutu buta dē. ⁵ Nōō un tei di sēmbē dē nōō un tuwēēn disa da di didibi be a du ku ēn te di hogi a du dē kaba nēēn hati, fu di akaa fēēn an musu go kaba a sösō a di daka Masa Jesosi o ko.

⁶ Nōō hii fa di soni naandē dē gaan sen soni seei, ma töku un sai dē ta njan buka ta mbei taa un bumbuu poi. Nōō an bunu e. Wan sabi taa wan pikii sooda ta paaja nango a wan hii gaan paabi boon nō?. ⁷⁻⁸ Hēn mbei dee Dju sēmbē ta puu sooda a de wosu fu de sa njan di Pasika Daka limbolimbo. Biga a di daka dē Gadu bi puu de a di saafu libi de bi dē a Egepiti köndē. Nōō de bi kii wan sikafu mii fu de sa kumutu a di awoo libi naandē basu. Nōō di sikafu mii de kii dē, hēn kē taki u Keesitu e, dee sēmbē, di dēdē da u fuu sa kumutu a di awoo libi fuu.

Fēēn mbei un musu puu hogi a unu mindi fuun sa dē limbolimbo a Gadu wojo e. Biga sō a buta da unu kaa. Un boo disa di awoo libi, fuu sa libi di njunjun libi Masa Jesosi tja ko da u, söndö ganjan, söndö hogihati.

⁹ Nōō mi bi sikifi wan pampia da unu kaa taa wan musu hulu dee sēmbē dee ta libi fanafiti libi a di sē u manu ku mujēē soni. ¹⁰ Ma fa mi bi taki dē, na dee sēmbē an ta biibi a Gadu mi bi taki e. Biga dee lö sēmbē dē, u tuu sabi taa de ta libi dee lö libi dē kaa, de a' langahati, de dē fufuuma, de ta njan sēmbē möni, de ta waka a oto gadu baka. Nōō na de mi bi taki fu wan musu hulu. Biga ee de mi bi taki nōō hēn da un musu kumutu a di goonliba aki. „Biga a dee sēmbē dē mindi u dē kaa.“

¹¹ Ma dēē sēmbē mi bi sikifi taa wan musu hulu, nōō de da dee sēmbē ta kai de seepi biibima, ma de ta libi fanafiti a di sē u manu ku mujēē soni, ee nasö de a' langahati, ee nasö de ta waka a oto gadu baka, ee nasö de ta kosi sēmbē a baka, ee nasö de dē bebema, ee nasö de ta fufuu. Sō wan sēmbē wan musu njan ku ēn seei.

¹² Wē biga un bisi mi abi ku dee sēmbē dee dē a döösē ala u mi musu kuutu de a dee soni dē? Nōnō, ma dee sēmbē dee dē a di keiki, de u abi pasi u kuutu. ¹³ Dee sēmbē dee dē

a döösë ala, Masa Gadu hën o kuutu de. Ma unu musu kuutu di sëmbë di du di hogi dë, puu a unu mindi e, „kumafa Gadu Buku taki„.

6

Aki Paulosu ta bai de a di fa

de ta tja kuutu u de go

a dee sëmbë an ta biibi Gadu.

¹ Nöo dee sëmbë, wan oto soni fuunu dë möön, a bigi da mi te na soni. Hën da di fa un a' hati nango suku leti a dee kuutuma u köndë dee na a' bisi ku Gadu, u de kuutu dee toobi un abi ku unu na unu. Na a dee biibima kuma unu un nango. Nöo anbunu e!

² Wan sabi taa a bakaten u dee biibima o kuutu hii goonliba nö? Wë ee un sabi sö kaa, nöo faandi mbei wan sa kuutu dee pikipiki toobi a unu mindi dë?

³ Wan sabi tu taa dee basia u Masa Gadu Köndë seei u dee biibima o kuutu a bakaten nö? Wë nöo unfä a waka wan sa kuutu dee soni u di goonliba u dë aki? ⁴ Fëen mbei te un abi wan toobi di nama a dee soni u di goonliba aki, nöo un sa kai ee dee möön lagi biibima seei ko, fu de kuutu dee soni dë da unu.

⁵ Fa mi ta fan aki, nöo mi ta fan u sen musu kisi unu e, dee sëmbë. Biga fa un ta tja dee toobi fuunu nango a dee kuutuma u köndë dë, nöo a djei sëmbë an dë a unu mindi möönsö di abi fusutan tjika faa kuutu dee toobi un abi ku unu na unu. ⁶ Ma wan biibima ta tei oto biibima tja go buta seei a kuutu a dee sëmbë dee na ta biibi fesi. A bigi da mi e, baa.

⁷ Ma di soni dë seei dë wan gaan lasi soni e, dee sëmbë, taa un ta kisi sö wan gaan toobi ku unu seei tee un musu go a kuutu. Andi mbei wan sa disa unu seei be otowan nöo ta du hogihogi ku unu? A bi sa möön bunu un tai hati be sëmbë ganjan unu nöo. ⁸ Ma ka fuun tai hati, nöo hën un sai dë ta du hogihogi ku otowan ta ganjan de. Te dou ku biibima seei un ta du sö.

⁹ Dee sëmbë, wan sabi taa ee wan sëmbë ta libi fanafiti a Masa Gadu wojo, nöo an o sa dë a dendu te Gadu o ko Tiima ku telu nö? Wan mbei sëmbë ganjan unu e. Dee sëmbë dee ta libi fanafiti a di së u manu ku mujëe soni, dee sëmbë dee ta waka a oto gadu baka, dee womi dee ta tei oto sëmbë mujëe, dee mujëe dee ta tei oto sëmbë manu, dee womi dee ta tei oto womi kuma mujëe, dee mujëe dee ta tei oto mujëe kuma manu u de, dee sëmbë dee ta du dee gaan sen soni dë, nöo na wan u de lö sëmbë dë o dou ka Gadu dë Könu. ¹⁰ Söseei tu dee fufuuma, dee langahatima, dee dööngöma, dee sëmbë dee ta waka ta kosi otowan, dee sëmbë dee ta ganjan sëmbë ta njan, na wan u dee lö sëmbë dë o dou tu.

¹¹ Nöo sö so fuunu bi dë a fesi tu e. Ma fa u dë aki, di Akaa u Masa Gadu wasi unu ko limbo buta a wan së kaa da Gadu. Un ko dë seei söndö föutu a Gadu wojo fu di Masa Jesosi Keesitu dëdë da unu.

Aki Paulosu ta konda da de

u de musu libi ku di sinkii u de

fäa musu tja nëbai ko da Gadu.

¹² Dee sëmbë o, fa u ko a Masa Jesosi aki, a kandë wan sëmbë o taa: „Ma dë a dee fesiten wëti basu möön e„, nöo mi sa du hii soni kumafa mi kë.”

Wë fa i taki dë, sö a dë tuu, ma na hii soni sa tja heepi ko da sëmbë e. Mi sa a' pasi u du hii soni tuu, ma na wan soni musu kisi mi buta nëen basu kuma hën da mi masa.

¹³ Dee sëmbë ta du hogi a di së u manu ku mujëe soni, nöo de sai dë ta koti wan nöngö ta taki taa: „Njanjan dë u bëe, bëe dë u njanjan.” Wë nöo sö a dë tuu. Gadu mbei bëe fii njan njanjan buta. Ma di bëe dë ku di njanjan tuu, Gadu o kaba ku de wan daka. Ma te woo taki a di së u manu ku mujëe soni, di dë dë oto soni. Biga Masa Gadu an mbei di sinkii fii fii libi ku ën fanafiti a di së u manu ku mujëe e. Ma hën abi di sinkii fii, nöo

a mbei en fii musu dini en ku en. ¹⁴ Nöo di sinkii fii an o kaba a sösö möönsö. Ma leti kumafa Masa Gadu bi weki Masa Jesosi puu a dede ku en kaakiti, nöo söseei a o weki dee dede sinkii fuu puu a dede tu, ku en kaakiti.

¹⁵ Dee sembe o, wan sabi nö taa di sinkii fuu aki, a de wan pisi u di sinkii u Masa Jesosi Keesitu. We ee a de sö, nöo mi sa tei di sinkii u Masa Jesosi aki ta waka ku mötjö nö? Nöno, kwetikweti. ¹⁶ Wan sabi taa di sembe di ta waka ku mötjö mujee hen ku en ko de wan sinkii nö? Biga di Buku taa: "Te wan womi ku wan mujee tei deseei kaa, nöo de tu sembe de ko de wan sinkii." ¹⁷ Ma nöo di sembe di nama ku Masa, hen ku en ko de di wan na akaa fasi.

¹⁸ Söo. We dee sembe, di un jei sö kaa taa di fanafiti libi a di se u manu ku mujee an bunu, nöo be un mbei möiti kumafa un sa mbei fu an musu kisi unu e. Biga we hii dee oto hogi sembe ta du kaa, de de hogi a Gadu wojo tuu, ma di hogi a di se u manu ku mujee soni ta kisi i seei sinkii a wan hii oto fasi. Biga ku i sinkii i ta du di hogi de.

¹⁹ Dee sembe o, wan sabi taa di sinkii fuunu de wan wosu u di Akaa u Masa Gadu nö? Di Akaa feen di i si a da unu de, a unu hati we a ta libi e. Nöo wan de basi fuunu seei mön, ²⁰ biga Gadu bai unu dii ku di buuu u Masa Jesosi. Feen mbei hii dee soni un ta du ku dee sinkii fuunu, de musu de fu Masa Gadu sa feni gafa a de e.

7

Aki Paulosu ta konda da de unfu libi u manu ku mujee musu de.

¹ Söo. We dee soni dee un bi sikifi da mi, awaa ufö mi o fan a de liba. Nöo mi taki e, ee wan womi de nöo an ke tei mujee, nöo antoobi. A bunu. ² Ma fu di wakawaka libi hedi, hen mbei mi o fan sö taa be hiniwan womi tei wan mujee feen seei vö. Söseei hiniwan mujee musu abi wan manu feen seei vö.

³ Nöo di womi musu du di soni di fiti deen mujee. An musu niingeen a ndeti. Söseei di mujee musu du da di womi tu e. ⁴ Biga di mujee sinkii an de feen wanwan mön e, ma a de feen manu tu. Söseei di womi sinkii an de feen wanwan mön, ma a de feen mujee tu. ⁵ Nöo feen mbei wan musu duumi paatipaati ku unu seei ta niinga unu seei, boiti ee un tuu fiti buka taa woon begi Masa Gadu u wan pisiten. Ma te un kaba u begi kaa, nöo un musu toona ko duumi makandi baka e, be di didibi an musu feni wan baaku faa tja unu go du hogi, fu di wan a' taanga fuun hoi unu seei.

⁶ Ma fa mi taki de seei, an de taa wan weti mi buta e, dee sembe, ma sö misikuma a sa fiti. ⁷ Biga we mi bi ke fu hii sembe musu de kumafa mi de aki söndö mujee. Ma di Masa Gadu ta da hiniwan sembe hen apaiti taanga, wan sembe de sö, di otowan de sö, nöo hen mbei mi taki sö.

⁸ Nöo mi taki e, unu dee na tei manu nasö mujee eti, ku un dee mujee manu fuunu dede, mi taa a bunu fuun fika sö kumafa mi de söndö mujee aki. ⁹ Ma ee un si taa wan sa tan sö, nöo be un tei manu ku mujee fuunu. Biga we a sa mön bunu un tei manu ku mujee tööu bifö di hangi u manu ku mujee ko mön unu.

¹⁰ Ma un dee sembe dee tei manu ku mujee kaa, nöo mi o da unu wan weti awaa, nöo di weti aki Masa Jesosi seei buteen, taa dee mujee an musu paati ku dee manu u de mönsö.

¹¹ Ma ee de paati, nöo de musu fika a ganda nöömö. De an musu go tei oto womi mön. Ma ee de ke tei manu nöo de musu go mindi ku di awoo manu u de. Söseei a de da dee womi tu. De an musu tuwe dee mujee u de mönsö.

¹² We nöo awaa ufö mi o taki soni u dee sembe a' manu ku mujee kaa. Fa mi o fan aki, nöo na Masa hen ta taki en e. Mi seei ta taki en. Nöo mi taki e, ee wan womi de biibima nöo di mujee feen an ta biibi, ma di mujee tifiهدي faa tan ku di lö womi de, nöo di womi an musu tuwe di mujee. ¹³ Söseei ee wan mujee de biibima ma hen manu an ta biibi, ma di womi de tifiهدي faa sa tan libi ku di mujee, nöo di mujee de an musu tuwe di womi. ¹⁴ Un saandi mbei ö? Biga fu di di mujee de biibima, nöo Gadu ta luku di lö womi de a wan apaiti fasi u di mujee feen hedi. Söseei tu, fu di di manu feen de biibima, nöo Gadu

ta luku di mujëe a wan apaiti fasi u di manu fëen hedi. Biga ee an bi dë sô, nöö Gadu an bi o ta luku dee mii u de apaiti tu. Ma te i si Gadu ta luku dee gaan sëmbe apaiti nöö hën da a ta luku dee mii apaiti tu.

¹⁵ Ma ee di sëmbe di na ta biibi kē paati ku di biibima faa go fëen, nöö be a go e. Nöö ee sô a waka, nöö antoobi. Di womi ee nasô di mujëe di ta biibi an musu fika kuma a dë taitai a duwengi. Biga wë Gadu bi kai u fuu musu dë fiifi ku hii sëmbe. ¹⁶ Unfa wan mujëe sa sabi ee a sa mbei di manu fëen ko a biibi, ee an o ko? Söseei unfa wan womi sa sabi ee a sa mbei di mujëe fëen ko a biibi, ee an o ko? „Be i disëen da Gadu nöö.”

Aki Paulosu taki da de taa be de an suku u tooka di fa de dë.

¹⁷ Wë nöö dee sëmbe, fa i si i bi dë di Gadu kai i fi ko nëen, nöö sô i musu dë e. Nöö ka i si Masa buta i, nöö i tan dë e. Sô mi ta fan ku hii sëmbe a dee oto keiki tu. ¹⁸ Ee wan womi bi a' di koti u dee Isaëli sëmbe nëen sinkii kaa bifö Masa Gadu kai ën, be an suku faa puu ën. Ee wan womi an bi kisi di maaka u Isaëli dë eti, be an go suku di lö koti naandë buta nëen sinkii e. ¹⁹ Biga wë ee i koti, ee ja koti, di soni dë an dë wan wojo soni fa u dë aki möön. Na dee soni dë Gadu ta suku a u. Ma dee wëti u Gadu fuu hoi, nöö de wë da dee gaan soni fa u dë aki.

²⁰ Fëen mbei hiniwan sëmbe musu dë fa a bi dë a di ten di Gadu bi kai ën. ²¹ Ee wan sëmbe i bi dë saafu di Gadu kai i, nöö na be di soni hati i te i hopo ta suku fii kumutu nëen. Ma an dë taa ee i ko feni pasi fii kumutu nöö ja musu kumutu e. I sa kumutu fii ku piizii. „Ma ee i tan dë tu an hogi.” ²² Biga wë wan saafuma di Gadu kai u ko nëen nöö a kumutu a saafu, a ko fii kaa. Söseei ee wan sëmbe an bi dë saafu nöö Gadu kai ën ko nëen, nöö a ko dë saafu e, u „Jesosi,” Keesitu, ²³ fu di a bai unu dii „ku ën buuu.” Fëen mbei wan musu buta unu seei da libisëmbe ta masa unu, tee un disa u piki Gadu buka ko ta piki libisëmbe buka a di soni u ta taki aki.

²⁴ Nöö da sô a dë e, dee sëmbe. Leti fa i si i bi dë di ten Gadu kai i, nöö sô i musu dë ta dini ën.

Aki Paulosu ta fan ku dee sëmbe

an tei manu ku mujëe eti, ku

dee mujëe manu u de dëdë.

²⁵ Wë nöö un dee mujëe mii dee an tei manu eti, ku dee womi mii an tei mujëe eti, nöö Masa an da mi buka a unu e. Ma kumafa a heepi mi tjika aki fu di a a' tjalihati u mi, nöö misikuma mi dë wan sëmbe un sa futoou te un sa tei lai a mi. ²⁶ Wë nöö fëen mbei mi taki da unu taa misikuma a möön bunu fuun dë söndö manu söndö mujëe fu di fuka libiten di u dë aki hedi. ²⁷ Ma nöö ee wan womi a' mujëe, nasô wan mujëe a' manu kaa, nöö de an musu paati. Ma ee wan womi an abi seei, nöö be an suku möönsô.

²⁸ Ma nöö töku fa mi taki dë seei, ee i ko abi mujëe nöö na hogi i du e. Söseei ee wan mujëe mii ko a' manu, nöö na hogi a du tu. Ma dee womi a' mujëe ku dee mujëe abi manu, de abi sömëni fuka u de tjai a di ten u dë aki, nöö hën mbei mi bi kē heepi un otowan a di pisi dë.

²⁹ Wë di soni mi kē taki, dee sëmbe, hën da di ten u dë aki a ko zuntu poi fu di goonliba kaba. Fëen mbei ja musu kai dee soni u di goonliba aki gaan soni te poi e. Biga ee wan womi abi mujëe, nöö na di mujëe dë wanwan nöö a musu ta mëni. ³⁰ Söseei ee wan sëmbe abi fuka nëen hati te a ta kē, an musu ta kai di soni dë gaan soni te poi. Ee wan sëmbe ta wai ta piizii, nöö na di dë wanwan nöö a musu ta mëni.

Söseei tu ee wan sëmbe ta bai wan soni, nöö a musu sabi taa an o abi di soni dë fu nöömö. ³¹ Ee wan sëmbe i ta wooko ku dee soni u di goonliba aki, nöö ja musu da de pasi u de tai i, biga abiti möön nöö di goonliba aki o kaba e!

³² Ma nöö fa mi taki da unu dë, dee sëmbe, fu di ma kē un dë ku fuka a unu hati, hën mbei mi taki sô e. Di womi di na abi mujëe nöö hën ta a' bookohedi a dee soni u Masa

wanwan, faa sa libi kumafa Masa kë. ³³ Ma dee womi dee abi mujëë, de a' bookohedi u dee soni u di goonliba aki, fu de sa libi kumafa de mujëë kë. ³⁴ Sö i ta si taa di bookohedi dë a tu së.

Söseei tu, dee mujëë dee abi manu ta a' bookohedi u dee soni u di goonliba aki, fu de sa libi kumafa de manu kë. Ma wan mujëë di na a' manu, a ta a' bookohedi u dee soni u Masa nöö, fa a sa ko libi ku ën sinkii ku ën akaa tuu apaiti da Masa Gadu.

³⁵ Nöö fa mi taki aki, mi taki ën sö fu di mi si taa a sa heepi unu. Ma an dë taa tai mi kë tai unu e. Ma mi ta fan nöö kumafa mi si a fiti, be na wan soni musu ta hai unu baka fu wan sa dini Masa ku hii unu hati.

³⁶ Nöö ee wan womi bi ta kiija wan mujëë, nöö te di mujëë ko bigi tjika nöö hën di womi ko fii taa ee an tei di mujëë fëën mujëë nöö an libi bunu ku ën, nöö antoobi. Be a tei ën fëën mujëë. An wogi. ³⁷ Ma ee di womi abi di fii nëën hati taa a taanga tjika faa sa hoi ën seei söndö mujëë, nöö a ta pakisei nëën hati taa an o tei di mujëë dë möön, nöö di dë bunu tu. ³⁸ Nöö a dë sö taki taa di sëmbë di tei, a du bunu, ma nöö di sëmbë di an tei, hën du möön bunu.

³⁹ Ma nöö haika, te wan mujëë dë ku manu, nöö a dë a wëti basu taa an sa tei oto womi solanga di fosu manu fëën dë ku libi. Te di manu fëën dëdë kaa bifö a abi pasi fu tei oto manu. Ma di womi a o tei dë, a musu dë wan biibima tu. ⁴⁰ Ma u mi aki, nöö mi pakisei taa di mujëë sa dë möön bunu ee a fika söndö manu, nöö mi ta si taa di Akaa u Masa Gadu dë ku mi a dee soni mi ta taki aki.

8

Aki Paulosu ta taki u dee njanjan sëmbë ta tuwë da dee gadu u de.

¹ Söö. Wë nöö wë da u ko a soni u dee gwamba dee sëmbë ta tja go tuwë da dee gadu u de. Nöö un ta taki taa u tuu sabi soni u de kaa, taa dee pindigadu na soni u fëëë, u sa njan di njanjan de ta tuwë da de. Awa, sö a dë tuu. Ma sabi ku sabi na di wan e. Biga i sa mbei taa i sabi soni tjika te i ko a' gaan fasi, ma lobi hën da di gaan soni biga hën ta tja heepi ko da sëmbë. ² Nöö ee wan sëmbë i mbei taa i sabi soni kaa, nöö hën da ja sabi soni kumafa a dë eti e. ³ Ma ee wan sëmbë i lobi Gadu, nöö di sëmbë dë Gadu ta sabi taa i dëën sëmbë.

⁴ Wë nöö ee fuu taki u dee soni de ta tuwë da dee gadu, wë u sabi taa dee lö gadu dë an dë wan wojo soni. Biga oto gadu an dë möön leki di wan kodo Gadu tö. ⁵ Aluwasi soni dë a goonliba aki te dou a liba ala tuu te a hia di de ta kai gadu ta begi, ⁶ ma töku u sabi taa wan kodo Gadu nöö dë. Hën da u Tata, nöö nëën hii soni kumutu ko. Fëën nöö u dë. Söseei wan kodo Masa tö nöö dë tu. Hën da Masa Jesosi Keesitu. Hën mbei hii soni u mundu, nöö hënseei ta da u libi.

⁷ Ma töku fa i jei dë seei, ma na hii u dee biibima tuu sabi bunu eti taa dee oto gadu an dë gadu e. Biga te tide eti biibima sai dë di bi guwenti oto gadu te de ta si de kuma tuutuu gadu eti. Te de go bai gwamba soni tja ko sindo u de njan, nöö de ta panta kuma kandë a bi dë wan soni de tuwë da dee gadu. Nöö de ta fëëë taa fa de ta njan mëën dë, nöö Masa Gadu o tei de u hogi.

⁸ De ta mëni sö tuu, ma na sö. Biga njanjan soni an ta puu u a Gadu e, nöö söseei an sa tja u ko nëën tu.

⁹ Ma nöö un mëni unu seepi, un dee sëmbë dee kumutu a dee oto gadu basu kaa. Fa un sabi tjika dë taa dee oto gadu an dë tuutuu gadu, ma wan musu tei di sabi dë buta kuma wan sitonu a pasi da dee sëmbë dee ta fëëë, u de naki futu kai.

¹⁰ Biga wë i sabi fa a o dë nö? Fu di i sabi bunu kaa taa dee gadu an dë tuutuu gadu, nöö joo go sindo ta njan ku dee sëmbë dee ta njan a di gaduwosu u de. Wë nöö te wan pisi, nöö di otowan fii di i si bi dë fëëëfëëë dë o ko si i ta njan, nöö hën seepi o tei hati go njan tu, ma ku di gaan fëëë i si u bi taki dë. ¹¹ Wë nöö di sabi fii i sabi dë, nëën tja di otowan fii go kaba a söso nö? Hii fa Jesosi Keesitu bi dëdë dëën tu, ma i ta du hogihogi ku ën sö.

„Biga i mbei a du wan soni di hënseei si taa an bunu.”¹² Nöo te un buta wan otowan fii faa du soni di ta fon mēen a hati taa an du bunu, nöo hogi i du ku „Masa Jesosi,” Keesitu seei e.

¹³ Nöo fēen mbei fa mi dē aki, ee mi sabi taa ee mi njan wan soni nöo a o mbei di otowan u mi kai, nöo ma o njan di soni dē a mundu möön e. Na seei.

9

Aki Paulosu ta konda kumafa a ta puu dee leti fēen buta a wan sē u di Buka u Masa Jesosi hedi.

¹ Wē fa mi ta fan ku unu aki, dee sēmbē, nöo miseei wē, ma bi ko fii kumutu a dee tjina naandē basu nö? Ma dē wan u dee tjabukama u Masa Jesosi de ta kai apösutu nö? Aai, mi dē wan u de e. Biga mi si Jesosi Keesitu u Masa ku miseei wojo. Nöo fa un ko a di biibi aki, na di wooko mi ta wooko da Masa Jesosi mbei un ko sö nö? ² Ee oto sēmbē an kē luku mi kuma wan tjabukama seei, ma unu musu luku mi sö. Biga fa i si un ko ta biibi dē, nöo hën ta lei limbolimbo taa mi da wan tjabukama u Masa Jesosi. ³ Nöo fēen mbei te dee sēmbē ta sösö mi a kamiankamian, nöo mi ta konda soni fuunu da de, be de sabi taa sö mi sa du di wooko u Gadu tjika.

⁴ Wē nöo di a dē sö kaa, nöo mi ku Banabasi, wa a’ pasi fuu ta njan ta bebe ku unu nö? ⁵ Söseei kumafa Petuisi ku dee oto Tjabukama ku dee baaa u Masa Jesosi ta waka ta lontu ku dee mujēē u de nango a sēmbē de ta sölugu de, nöo u wē? Wa a’ leti fu toou ku wan mujēē di dē a di biibi fuu ku ēn ta waka ta lontu tu nö? ⁶ Mi ku Banabasi wanwan nöo musu ta wooko möni ufö u sa feni soni fuu njan nö?

⁷ Nöo ee wan sodati ta wooko, nöo aan leti u de pakēen nö? Söseei tu, ee wan sēmbē paandi wan fuuta fēen, nöo aan leti faa njan di njanjan fēen nö? Ee wan sēmbē ta kiija mbeti, nöo aan leti faa feni wan njan nēen nö?

⁸ Nöo fa mi fan dē, libisēmbē soni nöo mi taki ö? Naa söseei u ta lesi a Gadu Buku tu nö, ⁹ ka Mosesi sikifi dee wēti dee Gadu dēen. A taa:

Di kau di ta bia di mbii,

ja musu tai di buka fēen fu an musu njan dē.

„Biga ka i ta wooko nöo naandē joo njan.”

Wē fa Gadu fan dē, kau soni nöo a ta mēni nö? ¹⁰ An taki soni fuu tu nö? Aai, a taki soni fuu tu e. Nöo dee sēmbē ta wooko goon ku dee sēmbē ta puu njanjan wē? Fa de ta wooko dē, na de tuu o feni njan naandē nö?

¹¹ Wē nöo fa u bi konda dee soni u Masa Gadu da unu dē, nöo a sa hebi da unu poi ee u suku goonliba gudu a unu nö, dee sēmbē? ¹² Biga ee oto sēmbē abi di lö leti dē a unu, nöo u wē? Misikuma u musu abi leti möön de.

Ma nöo hii di leti fuu dē u buta a wan sē ta tja pena fu soni an musu toobi sēmbē te de an sa piki di Buka u „Jesosi,” Keesitu u ta tja aki.

¹³ Ma töku fa u taki aki seei, dee sēmbē, ma un sabi taa dee sēmbē dee ta wooko a di Wosu u Masa Gadu, de ta feni hafu u dee soni sēmbē ta tja ko da Gadu naandē. Nöo dee begima dee ta tjuma mbeti da Gadu naandē, nöo deseei ta tei hafu, na sö nö?

¹⁴ Nöo söseei Masa bi taki tu taa dee sēmbē dee ta konda di buka fēen, nöo de musu ta feni soni u libi a goonliba aki a dee sēmbē dee de ta konda di Buka da.

¹⁵ Ma hii dee leti fuu dē tuu mi buta a wan sē. Nöo fa mi ta sikifi dee soni aki da unu seei, nöo na paima wē mi ta suku a unu e. Biga fa mi ta wooko da unu söndö paka aki, a dē wan soni mi ta njan buka da o. Nöo ma kē poi ēn. Ee de o kii mi fēen hedi seei, ma ma o hakisi paima fēen möönsö.

¹⁶ Ma nöo dee sēmbē, fa mi ta konda di Buka aki, na u di dē hedi mbei mi ta njan buka e. Biga musu mi musu u kondēen da sēmbē. Nöo helu u mi tu ee ma kondēen. ¹⁷ Ee mi bi buta miseei u mi kondēen, nöo mi bi a’ leti u suku paima. Ma ee fuka mi ta puu da

miseei te mi kondëën, nöö an dë taa wan apaiti soni mi du e. Biga di soni Gadu fitoou mi u mi du dëën, hën nöö mi ta du kaa. Nöö aambi wan apaiti paima.

¹⁸ Wë di a dë sö kaa, nöö un sooti wini seei mi o feni? Wë di wini di mi ta feni nëën, nöö hën da te mi konda di buka u Keesitu söndö tei paima a sëmbë kumafa dee oto tjabukama ta tei. Nöö a kai ku mi, a bunu da mi kaa. Mi a' piizii ku ën. „Biga mi du pasa möön fa Gadu bi manda mi.” Nöö hën da paima u mi kaa, nöö hën mbei ma ta tei paima kumafa di leti u mi dë.

¹⁹ Dee sëmbë o, fa mi dë aki ma dë a sëmbë basu e, ma mi dë u mi seepi. Ma nöö mi ta buta dee leti u mi a wan së ta saka mi seepi a sëmbë basu kuma wan saafu. Nöö di soni mbei mi ta du sö, u mi wini hia sëmbë kumafa mi sa wini tja ko da Masa Jesosi.

²⁰ Fëën mbei te mi dë ku dee Dju sëmbë kuma miseei, nöö mi ta libi kuma Dju sëmbë, u mi sa wini de hedi. Fa de dë a dee fesiten wëti basu eti, mi ta hoi miseei kuma mi dë a dee wëti dë basu tu u mi sa wini de hedi, hii fa mi sabi taa ma dë a dee wëti dë basu möön. ²¹ Te mi dë a dee sëmbë dendu dee na abi Isaëli wëti, nöö mi ta hoi mi seepi kuma ma dë a dee wëti dë tu, u mi sa wini de hedi. (Ma fa mi fan dë seei, ma an dë taa ma ta hoi Masa Gadu wëti e, biga mi ta hoi „Jesosi” Keesitu wëti.) Sö mi ta libi e, dee sëmbë.

²² Söseei tu, te mi dë ku dee biibima dee ta dë pantapanta fu di de an sabi soni u Masa Gadu tjika, nöö ma ta mbei taa mi sabi hii soni kaa. Ma mi ta hoi mi seepi kuma mi dë pantapanta tu, fu mi sa feni pasi heepi de. Sö mi ko sabi u libi ku hii sootu pei sëmbë u mi sa wini de. Mi ta biinga a hii pei fasi u mi sa puu de a didibi faja tja ko da Masa Jesosi.

²³ Dati wan taki mi ta libi sö u di buka u Masa Jesosi sa wini hia sëmbë. Nöö mi seepi tu ta feni dee bunu Gadu ta da dee sëmbë fëën.

²⁴ Nöö un haika möön e. Te sëmbë ta fia ta kule makandi, hii de tuu ta kule u de wini wan paima, na sö nö? Ma na de tuu o wini e, „biga na de tuu ta kule a di fasi kumafa a dë fanöudu.”

Wë nöö di kule u dee sëmbë u ta taki aki, nöö hën wë da di libi fuu e. Nöö fa i si de ta biinga ta kule fu de musu feni wan paima dë, nöö sö u seei musu biinga tu ta libi a di fasi fuu feni paima a Gadu.

²⁵ Fa dee oto sëmbë ta kule dë, nöö de ta mbei taanga möiti u sinkii u de musu lusu tjika fu de sa kule taanga u de wini di paima. Nöö de ta du ën u de feni wan uwii kaapusa a de hedi faa lei taa de da winima. Ma di kaapusa dë an dë wan soni di o dë u nöömö e, dee sëmbë. Ma di soni uu ta suku u wini aki, hën a o dë u nöömö. An o kaba möönsö.

²⁶ Nöö fëën mbei mi ta biinga, ma na kuma wan sëmbë nango a kamian ma an sabi naasë a nango. Na kuma wan sëmbë di ta hiti böö nango a sösö kamian tu. Nönö e. ²⁷ Ma mi ta duwengi miseei a hii fasi u mi ta dë a tatai liba nöömö, fu te di juu kisi an musu dë taa hii fa mi tja oto sëmbë ko a Masa, ma libi u mi an bi bunu tjika u mi sa feni paima a Gadu.

10

Aki Paulosu ta wasiköi dee sëmbë kumafa soni bi pasa

a fesiten.

¹ Dee sëmbë, un boo toona mëni dee fesiten sëmbë fuu u Isaëli. Hii de tuu bi ta waka a di wöluku u Gadu baka faa ta tjubi de ta tii. De tuu bi pasa di gaan ze ka Gadu bi paati di wata da de. ² Nöö fu di dee sëmbë waka a di wöluku baka pasa di ze, nöö hën mbei tu u sa taki taa de dopu ko dë bakama u Mosesi. ³ Hii de tuu bi ta njan di njanjan u Gadu di a bi ta tuwë da de a wan foombo fasi. ⁴ Hii de tuu bi ta bebe di wata di Gadu mbei kumutu a di sitonu dendu a wan foombo fasi. Di Sitonu dë, nöö „Masa Jesosi” Keesitu seei wë a kë taki e, dee sëmbë. Hën bi da de di wata dë, nöö hën bi ta dë ku de nöömö ta tja de a di pasi.

⁵ Ma nöö tökusee i fa i jei dë, di möön gaan së u dee sëmbë Gadu an bi lobi di fa de bi ta libi e. Fëen mbei de bi dëdë fika a peipei kamian a di sabana naandë. „De an dou a di bumbuu köndë di Gadu bi paamusí de möönsö.”

⁶ Ma nöö dee soni i si dë, u musu tei de kuma wan wasiköi fu wa musu hangi fuu go du hogi kumafa dee fesiten sëmbë dë bi du. ⁷ Wa musu waka a oto gadu baka kumafa so u de bi waka a oto gadu baka. Biga a dë a Gadu Buku taa: Dee sëmbë bi sindo njan bebe te de kaba, hën de hopo baja „da di pindigadu.”

⁸ Söseei wa musu du fanafiti soni a di së u manu ku mujëe kumafa dee sëmbë bi du gaan sen soni a di fasi dë tefa Gadu kii tuwenti-a-dii dusu u de a wan kodo daka. ⁹ Wa musu duwengi Masa ku di hogi du fuu kumafa so u dee sëmbë bi duwengi ën tefa a manda dee sindeki ko njan sëmëni u de kii. ¹⁰ Söseei wa musu guunjan tu, kumafa so u de bi ta guunjan tefa Gadu manda di basia fëen di ta kii sëmbë go kii sëmëni u de.

¹¹ Nöo fa i si hii dee soni pasa dë, de pasa kuma wan wasiköi da u dee sëmbë dee ta libi a di kaba ten u di goonliba di u dë aki. ¹² Nöo di sëmbë di ta mëni taa a taanpu gingin, nöo a musu luku bunu be an kai e. Biga i sa kai.

¹³ Ma nöö dee soni dee ta pooba i hiniwan daka dë, na tooka soni de dë e, dee sëmbë. De seei ta pooba otowan tu. Ma Gadu dë u futoou, nöö an o disa i u di soni musu wini i. A o mbei wan baaku da i nöömö fii pasa be ja kai.

Aki Paulosu ta bai dee sëmbë

a dee oto gadu soni eti.

¹⁴ Wë nöö un dee lobi mati u mi dë, mi taki e, wan musu nama seei ku dee soni de ta kai gadu e. ¹⁵ Mi ta fan ku unu leti kuma sëmbë di abi fusutan kaa, taa be unu seei pakisei dee soni dee mi ta taki aki, ee de an dë sö tuu. ¹⁶ „Nöo mi taki möön e, taa wan musu nama seei ku dee pindigadu soni. Biga un ta nama ku Masa Jesosi kaa.”

Un luku e, dee sëmbë. Di win di u ta bebe ta da Gadu tangi aki, na ku ën hii u tuu ta nama makandi a di dëdë „Masa Jesosi,” Keesitu dëdë tuwëen buuu da u nö? Söseei di bëë di u ta booko ta njan makandi aki, nöo ku ën u tuu ta nama a di dëdë „Jesosi,” Keesitu dëdë booko hën sinkii da u. ¹⁷ Biga aluwasi fa u dë te a hia seei, töku di wan kodo bëë dë u tuu ta njan makandi. Nöo hën da u tuu ko di wan sëmbë, ¹⁸ leti kumafa dee Isaëli sëmbë ta ko wan te de ta tja soni go tuwë da Masa Gadu. Biga hii dee sëmbë dee ta njan dee soni dë, de tuu nama makandi a di begi dë dendu, hën mbei de ko di wan.

¹⁹ Wë fa un jei di fan u mi aki, andi mi kë taki da unu? Dee pindigadu, de dë tuutuu gadu nö? Dee njanjan de ta tuwë da de dë, apaiti soni de dë nö? Nönö e! ²⁰ Dee lö gadu dë an dë wan wojo soni. Ma fa de ta tja soni go tuwë da de dë, nöö dee didibi seei de ta tja de go tuwë da. Na Masa Gadu de ta tja de go da. Nöo ma kë fuun musu nama ku dee didibi e. ²¹ Wan sa bebe a di kan u Masa taa un nama ku ën te un kaba, nöö un toona go bebe a di kan u dee didibi taa un nama ku de. Söseei wan sa go sindo njan a Masa tafa taa un nama ku ën te un kaba, nöö un toona go sindo njan a dee didibi tafa taa unu ku de nama. ²² Un kë duwengi Masa faa djalusu nö? Wë nöö fa a o djalusu dë, un tjika u tjëen nö?

Aki Paulosu ta taki da de taa

Gadu musu kisi gafa

a hii soni de ta du.

²³ Söö. Wë mi o toona taki di soni aki wan pasi möön taa so sëmbë ta taki taa: “Hii soni mi a’ pasi u du „ee an booko Gadu wëti.” Ma nöö mi o toona piki di sëmbë dë taa: “Wë sö a dë tuu, ma na hii soni ta tja heepi ko e.” Hii soni mi a’ pasi u du tuu, ma na hii soni ta heepi otowan u de ko a fesi a di libi u Masa Gadu. ²⁴ Nöo hën mbei na wan sëmbë musu

ta du wan soni di bunu dëen seei nöö a kaba e, ma i musu ta mēni andi dë bunu da di otowan fii tu.

²⁵ Nöö te un go a wojowojo nöö ee un bai di gwamba de ta sei ala tja go, nöö un njan mēn nöö. Ma wan musu hakisi ee unsë a kumutu fu ja musu ta pakisei taa i njan wan soni di ja bi musu njan. ²⁶ Biga

Hii di goonliba aki ku dee soni dë nēen tuu dë u Masa.

Sö Gadu Buku taki e.

²⁷ Nöö söseei tu ee wan sēmbë di an ta biibi kai i fii ko njan nēen wosu, nöö ee i kē go nöö be i go. Nöö di soni a da i fii njan, nöö i musu njan mēn nöö. Ma ja musu go sai dë ta hakisi unsë di soni i ta njan dë kumutu, fu ja musu ta pakisei taa sonte i njan wan soni di ja bi musu njan.

²⁸⁻²⁹ Ma ee wan sēmbë ko taki da i taa di njanjan naandë de bi tuwë da oto gadu, nöö ja musu njan mēn möön e, fu di sēmbë di fan ku i naandë hedi. Na fu di fii seei pakisei hedi taa i njan wan soni ja bi musu njan, ma u di oto sēmbë ala hedi. „Biga a o mēni taa i ta booko wēti u Gadu.”

Ma nöö i sa hakisi i seei taa: “Wë andi mbei di sēmbë di ta dë fëëfëë ku dee soni dë musu ko buta wēti da mi? ³⁰ Biga ee mi ta da Masa Gadu tangi a dee soni dee mi ta njan aki, nöö faandi mbei sēmbë musu sai dë ta kuutu mi taa mi ta du hogi?”

³¹ „Wë i kē sabi faandi mbei nō? Wë nöö haika e.” Ee woon njan wan soni, ee woon bebe wan soni, nasö hiniwan soni woon du kaa, nöö i musu du ën fu Masa Gadu musu feni gafa a i. ³² Nöö hën mbei wan musu buta wan soni kuma wan sitonu a pasi da sēmbë fu de naki futu kai e, na Isaëli sēmbë, na dee oto köndë sēmbë dee na ta biibi a Masa Gadu, na dee sēmbë dee ta biibi nēen seei tu. ³³ A hii fasi un musu suku u libi faa sa kai ku hii sēmbë, leti kumafa miseei ta libi aki. Biga ma ta suku bunu u mi seepi nöö a kaba e. Ma mi ta suku bunu u dee otowan, u mi sa feni de puu a di didibi faja.

11

¹ Nöö un musu ta djeesi mi e, dee sēmbë, leti kumafa mi ta djeesi „Masa Jesosi” Keesitu.

Aki Paulosu ta konda da de kumafa de musu libi a di keiki.

² Wë nöö, dee sēmbë, fa un ta mēni mi hiniwan juu „ta manda biifi ta hakisi mi soni u di fa un musu libi”, nöö mi ta gafa unu u di soni dë e. Nöö mi ta gafa unu tu, fu di un ta hoi dee lei mi bi kisi a Masa Jesosi toona lei unu. ³ Ma nöö mi kē fuun sabi wan tu soni möön eti.

Nöö mi taki e, Masa Gadu hën da di hedima u Masa Jesosi Keesitu, nöö Masa Jesosi hën da di hedima u wan womi, nöö di womi hën da di hedima fëen mujëe. ⁴ Nöö ee wan womi ta begi Gadu a lanti dendu, ee nasö a ta da wan buka di Gadu dëen, nöö ee a dë tapatapa hedi nöö a ta da di hedima fëen sen. ⁵ Ma ee wan mujëe ta begi Gadu a lanti dendu nasö a ta da wan buka di Gadu dëen, nöö ee an tapa hedi nöö a ta da di hedima fëen sen. Biga di soni dë, a hogi leti kuma wan mötjö mujëe de puumëen hedi maakëen fu lanti musu sabi taa sö wan mujëe a dë. ⁶ Nöö ee wan mujëe an kē tapëen hedi nöö be a koti ën uwii. Ma ee sen o kisi ën faa musu dë ku sati uwii, ee nasö ku puumapuuma hedi, nöö be a tapëen hedi.

⁷ Ma wan womi an musu tapëen hedi e, biga Gadu mbei womi kumafa hën seei dë. A mbei ën faa tja gafa ko dëen. Ma a mbei mujëe faa tja gafa ko da di manu fëen. ⁸ Biga di fosu womi an bi kumutu a mujëe, ma di fosu mujëe bi kumutu a womi. ⁹ Nöö Gadu an bi mbei di fosu womi faa musu dë wan heepi da di mujëe e, ma a mbei di fosu mujëe faa dë wan heepi da di womi. ¹⁰ Nöö fëen mbei wan mujëe musu tapëen hedi kuma wan maaka taa a ta sakëen seei nēen manu basu, fu dee basia u Masa Gadu Köndë musu si sö tu.

¹¹ Ma nöö fa u ta biibi a Masa Jesosi aki, nöö Gadu buta taa womi ku mujëe sēmbë tuu dë fanöudu. Womi an sa libi söndö mujëe, nöö mujëe an sa libi söndö womi tu. ¹² Biga

leti kumafa mujëë kumutu a womi sëmbë a fesi ma nöö fa u dë aki womi ko ta kumutu a mujëë, ma de tuu ta kumutu a Gadu.

¹³ Nöö unu seei sa kuutu a di soni aki liba luku ee un si taa a fiti fu wan mujëë musu begi Gadu söndö faa tapa hedi. ¹⁴ Biga wë di fa libisëmbë mbei seei ta lei u taa ee wan womi abi langa uwii nöö an ta fiti ën, ¹⁵ ma ee wan mujëë abi langa uwii nöö a dë wan gafa dëen. Biga di langa uwii dë, a dë wan soni di ta tapëen hedi kuma wan bisi fëen.

¹⁶ Ma ee wan sëmbë kë fia a dee soni aki, nöö be a luku a dee keiki u Gadu tuu. Wa abi wan oto guwenti möön leki fa mi taki aki.

Aki Paulosu ta bai de a di fa

de ta njan di bëëë ta bebe

di win u Masa.

Mat. 26:26-29; Maik. 14:22-25; Luk. 22:14-20

¹⁷ Nöö mi kë taki wan oto soni da unu e, dee sëmbë, nöö a di soni aki nöö ma sa gafa unu seei. Hën da di fa un ta ko makandi, ka faa tja heepi ko da unu nöö poi a ta poi unu.

¹⁸ A di fosu kamian, nöö mi jei taa fa un dee biibima ta ko makandi dë nöö un ta dë paatipaati. Wë nöö mi sa biibi hafu fëen tu. ¹⁹ Nöö an bunu. Ma seei so juu a dë fanöudu fu paati musu ko, fuu si ambë a' leti a Gadu.

²⁰ Wë nöö kumafa i si un ta ko makandi taa woon ta njan di bëëë ta bebe di win u da Masa tangi u di dëdë fëen, nöö mi kë un sabi taa na di soni dë un ta du dë möön e. ²¹ Biga di fasi un ta ko ta njan dë, nöö an bunu seei. Biga hiniwan sëmbë ta njan hënseei njanjan apaiti te bëë fëen fuu. An ta mëni dee pootima möönsö. Te de ko dou, hangi ta kii de, soni an dë u de njan. Söseei so sëmbë ta bebe di win fëen tee de dööngö, de an ta mëni u de paati da dee otowan möönsö.

²² Unfa wë baa? Wan a' wosu ka un bi sa njan bebe nö, naa dee biibima u Masa Gadu un ko u ko wisiwasi? Dee pootima un ko u ko da sen nö? Wan ta si de u soni nö? Andi seei mi sa taki u di soni aki baa? Mi sa gafa unu nö? Kwetikweti.

Aki Paulosu ta lei de fa de musu njan di bëëë bebe di win u Masa.

Mat. 26:26-29; Maik. 14:22-25; Luk. 22:14-20

²³ Haika e, dee sëmbë. A Masa Jesosi seei wë mi feni di lei aki e. Nöö mi bi lei unu ën kaa tu, fa un musu ta njan di bëëë ku fa un musu ta bebe di diingi fuun mëmbë Masa Jesosi.

Mi taki da unu taa di wan seei ndeti di de könku ën dë, nëen a tei di bëëë, ²⁴ hën a da Masa Gadu tangi te a kaba, hën a booko ën „paati da de te lontu ko kai”. Hën a taki da de taa: “Di bëëë i si aki, hën da di sinkii u mi di o dëdë fuunu hedi. Nöö kumafa i si u ta njan mën aki, nöö sö un musu ta njan mën nöömö, fuun ta mëni di dëdë di mi dëdë da unu.”

²⁵ Söseei di de njan tefa de kaba, nöö hën wë a tei di kan, hën a taki da de taa: “Di diingi i ta si a di kan aki, nöö hën da di buuu u mi e. Ku ën mi o sitampu di njunjun buka di Masa Gadu mbei ku unu, fu di mi o dëdë tuwë di buuu u mi a goon fuunu hedi.”

²⁶ Nöö hiniwanten te woon njan di bëëë bebe di diingi a di lö fasi aki, nöö ku ën un ta mëni fa Masa Jesosi dëdë da u. Nöö un musu ta du ën sö fu te a toona ko baka.

²⁷ Fëen hedi, ee wan sëmbë o njan di bëëë aki, ee nasö joo bebe di diingi a di kan u Masa a wan fasi di an fiti, nöö hën da i ta sösö di sinkii u Masa Jesosi di bi dëdë fuu hedi, ku di buuu fëen di a tuwë paka da u. Nöö gaan wogi i du dë e. ²⁸ Ma hiniwan sëmbë di o njan di bëëë aki bebe di diingi a di kan, a musu wegi ën seei luku bifö a njan e, be an abi föutu nëen libi. ²⁹ Biga wë ee wan sëmbë i ko ta njan ta bebe a wan fasi di an fiti, nöö hën da i ta hai wan sitaafu tja ko a i seei, fu di ja lesipeki di sinkii u Masa Jesosi di bi dëdë da i.

³⁰ Nöö fëen mbei sömëni sëmbë dë a unu dendu dë aan kaakiti, otowan ta dë sikisiki. So sëmbë lasi libi seei kaa.

³¹ Ma ee u seepi ta kuutu ku u hati ta seeka a fesi, nöö Gadu an o kuutu u da sitaafu möön. ³² Ma te a ta kuutu u ta da u sitaafu, nöö seeka a ta seeka u e, fu wa musu go kaba a sösö ku dee sëmbë dee an bi ta waka a Gadu baka.

³³ Wë nöö da sö e, dee sëmbë. Te un ko makandi u njan di njan aki sö, nöö un musu tan ta luku be un tuu ko makandi ufö un njan. ³⁴ Ma ee hangi ta kii wan sëmbë, nöö be a njan nëen wosu bifö a ko e, fu te un ko u ko njan makandi nöö wan o njan a wan fasi fa a tja sitaafu ko da unu.

Nöö a di së u dee oto soni, te mi ko ufö mi o buta unu a pasi a de e.

12

Aki Paulosu ta taki soni u dee

köni dee di Akaa u Gadu ta

paati da sëmbë.

¹ Wë nöö dee sëmbë fuu dë, fu dee peipei köni Masa Gadu ta manda di Akaa fëen faa paati da dee sëmbë fëen, nöö ma kë fuun dë a dungu a dee soni dë e. ² Biga wë unu seepi sabi taa a fesi nöö un bi ta dini dee pindigadu ta waka a de baka. Ma dee lö gadu dë, ganjanganjan soni de dë e. De a' buka ma de an sa fan ku sëmbë, nöö wan bi sa ko sabi soni u Gadu möönsö a de. ³ Ma nöö mi kë fuun ko fusutan soni fëen awaa.

Nöö un haika. Mi taki e, ee wan sëmbë ta taki soni ta kosi Masa Jesosi, nöö i musu sabi taa di sëmbë dë di Akaa u Masa Gadu an dë nëen liba e. Nöö na wan sëmbë sa piki ku hii ën hati taa Masa Jesosi hën da di Masa u mundu, ee na di Akaa u Masa Gadu ta wooko nëen liba.

⁴ Nöö fa u ta abi dee peipei köni aki seei, ma töku di wan Akaa nöö ta paati de da u. ⁵ Söseei fa Gadu ta da dee sëmbë fëen wooko, nöö dee wooko dë peipei, ma töku di wan Masa nöö u tuu ta dini. ⁶ Nöö söseei tu di kaakiti u Gadu ta wooko a peipei fasi a sëmbë liba, ma di wan kodo Gadu nöö ta wooko a de tuu.

⁷ Ma nöö hiniwan sëmbë di abi di Akaa u Masa Gadu o abi hën apaiti köni, faa musu sa heepi dee otowan fëen ku ën. ⁸ So sëmbë di Akaa ta da wan apaiti fusutan faa sa da sëmbë lai. Wan otowan a ta da köni faa sa sabi dee tjubitjubi soni u Gadu, faa sa konda de da sëmbë. Ma hii u di dë, di wan Akaa nöö ta wooko dee wooko aki sö e. ⁹ Nöö wan otowan, di wan seei Akaa ta dëen taanga biibi möön dee otowan fu Gadu sa du gaan soni da de. Di otowan, di wan seei Akaa ta buta i fii sa kula sikima ku di kaakiti u Gadu. ¹⁰ Wan otowan, di Akaa ta dëen kaakiti faa sa du foombofoombo soni. Wan otowan, Gadu ta dëen di köni faa kisi buka nëen taki da otowan. Wan otowan, Gadu ta da köni faa sa wegii soni luku ee a Gadu a kumutu nasö a didibi. Di otowan a ta da faa sa taki a oto töngö di an bi jei wan daka. Di otowan a ta da faa sa kisi di fan u di sëmbë dë puu da oto sëmbë.

¹¹ Ma hii dee peipei köni dë, di wan kodo Akaa u Gadu dë tö nöö ta wooko a de tuu. Hën ta paati de da hiniwan sëmbë fëen kumafa hën seepi kë.

Aki Paulosu ta konda da de taa

dee sëmbë u Gadu dë peipei, ma

hiniwan abi ën wooko faa du.

¹² Biga wë leti kumafa sëmbë sinkii mbei aki, a paati a sëmëni pisi, ma töku di wan sinkii nöö a dë. Aluwasi fa dee kamiankamian dë hia seei, ma nöö hii de tuu mökisi ko di wan sinkii. Nöö söseei Masa Jesosi Keesitu ku dee sëmbë fëen dë tu e. ¹³ Hii fa u dë peipei sëmbë seei, Dju sëmbë, Giiki sëmbë, saafuma, fiima, ma di wan Akaa hën dopu u tuu buta ko di wan sëmbë. Ee fuu taki ën, di wan seei Akaa u Masa Gadu dë hën nöö ta wooko a u tuu hati.

¹⁴ Nöö fa di sinkii fuu mbei aki, na wan kamian nöö a dë e, ma a paati a kamiankamian.

¹⁵ Nöö ee di futu fii sa mati taa: “Wë di ma dë maun, nöö ma dë wan pisi u di sinkii,” di

fan dë o mbei an dë wan pisi u di sinkii tuu nö? ¹⁶ Nöo ee jesi sa mati taa: “Wë di ma dë wojo kaa nöo ma dë wan pisi u di sinkii,” di dë o mbei an dë wan pisi u di sinkii tuu nö? ¹⁷ Wë nöo ee hii di sinkii fii dë wojo wanwan, nöo ku andi joo ta jei soni? Ee hii di sinkii fii dë jesi wanwan, nöo ku andi joo ta sumëe soni? ¹⁸ Nöo fëen mbei Gadu seepi buta de peipei a i sinkii, hiniwan nëen kamian kumafa a kë. ¹⁹ Ee de tuu bi dë di wan soni, nöo unfa sinkii bi o sa dë? ²⁰ Ma nönö, an dë sö e. Dee pisipisi dë hia, ma di wan sinkii nöo de dë.

²¹ Nöo wojo an sa taki da maun taa: “Ma abi i fanöudu.” Söseei hedi an sa taki da futu taa: “Ma abi i fanöudu.” An sa dë sö e. ²² Nöo dee pisi fuu sinkii dee wa ta kai gaan soni sö, nöo i musu sabi taa ja sa dë söndö de nöo i dë bunu e. ²³ Ma nöo dee pisi da sen kamian fuu nöo de u ta möön sölugu. Biga dee pisi fuu sinkii dee an musu ko a döo nöo de u ta tapa fu lesipeki fasi. ²⁴ Ma nöo dee pisi dee u ta si kuma möön waiti nöo wa ta tapa de. Biga Gadu hën bi fiti di sinkii buta makandi sö e, u dee oto pisi dee wa ta si taa de waiti ta kisi möön sölugu. ²⁵ A mbei de sö fu de an musu mbei toobi ku deseei a i sinkii, ma fu de musu ta sölugu de na de makandi. ²⁶ Fëen mbei te wan pisi fii sinkii ta hati i, nöo dee oto pisi tuu ta hati i tu. Söseei te wan pisi kisi gafa, dee oto pisi tuu ta wai.

²⁷ Wë nöo fa u taki soni u di sinkii dë, nöo sö u ku Jesosi, Keesitu dë tu e. U dee sëmbë ta waka nëen baka, hiniwan fuu dë wan pisi fëen. ²⁸ Nöo fëen mbei Gadu buta u peipei a di keiki fëen. A di fosu kamian a buta sëmbë u de dë gaan tjabukama fëen de ta kai apösutu. A di u tu kamian, a buta sëmbë u de ta kisi fan a Gadu ta konda da sëmbë. De de ta kai poofeiti. A di u dii kamian a buta sëmbë u de ta lei oto sëmbë. A buta otowan u de ta du foombo wooko. Otowan a buta u de sa kula sikima ku di kaakiti u Gadu. Otowan a buta u de ta heepi otowan a sëmëni fasi. Otowan a buta u de dë tiima. Otowan a buta u de ta taki a peipei tòngö di de an jei wan daka.

²⁹ Nöo unfa i fusutan fëen? De tuu dë gaan tjabukama nö? De tuu ta kisi fan a Gadu ta konda da sëmbë nö? De tuu ta lei sëmbë nö? De tuu ta du foombo wooko nö? ³⁰ De tuu ta kisi taanga u de sa begi da sikima te de ko bunu nö? De tuu ta fan a oto tòngö nö? De tuu sa puu dee tòngö nö? ³¹ Nönö e. Ma hiniwan sëmbë abi ën wooko.

Wë nöo un suku dee möön gaan köni a dee u ta taki aki dendu e, dee sëmbë, ma mi kë taki wan oto soni da unu ufö. Mi o lei unu wan soni di un musu kai gaan soni möön hii dee otowan tuu.

13

Aki Paulosu ta taki andi da lobi.

¹ Fa mi dë aki,
ee mi sabi u taki hii tòngö u libisëmbë
tee kisi dee tòngö u dee basia u Masa Gadu Köndë tuu,
ma ee ma lobi di otowan u mi,
nöo mi dë leti kuma wan genge ee nasö wan felu
di ta piki gbeingbein nöo a kaba.

² Söseei tu,
ee mi ta kisi fan a Masa Gadu
ta konda da sëmbë seepi,
nasö mi sabi hii soni
te kisi dee tjubitjubi soni u Masa Gadu tuu,
nasö mi ta biibi Gadu te tjika u hopo wan hii kununu
puu ka a dë buta go a oto kamian,
ma ee ma ta lobi di otowan u mi,
nöo ma dë wan wojo soni e.

³ Nöo aluwasi mi tei hii dee soni dee mi abi tuu
nöo mi paati de da dee penama

hën mi toona hopo miseei sinkii da sëmbë
fu de tjuma mi kii fu Masa Gadu hedi,
ma ee ma ta lobi sëmbë,
di soni dë aan heepi da mi.

⁴ Wë nöö fuu taki soni u lobi otowan,
nöö ee i lobi wan sëmbë
joo ta hoi pasensi dëen e.
Joo ta fii ku ën.

Ee i lobi wan sëmbë,
ja o ta haun ku ën.
Ee i lobi wan sëmbë,
ja o ta njan buka ta taki soni ta tuwë dëen.
Ja o mbei i seei hei dëen.

⁵ Ee i lobi wan sëmbë,
ja o ta du fanafiti soni ku ën.
Ja o ta suku bunu fii seei wanwan nöö a kaba,
ma joo ta suku bunu fii ku ën tuu.
Ee i lobi wan sëmbë,
hati fii an o ta boonu ku ën hesihesi,
nöö ja o ta hoi ën a bëë tu.

⁶ Ee i lobi wan sëmbë,
nöö ja o ta abi piizii ku hogi du fëen möönsö,
ma te a ta du soni a pasi,
nöö joo wai.

⁷ Ee i lobi wan sëmbë,
joo ta tjubi ën fu an kisi sen a lanti.
Joo ta suku di bunu pisi fëen nöömö.
Joo a' di mën taa na sö nöö a o dë,
te wan ten seei a o ko bunu nöömö.
Ja o lasi hati nëen möönsö.

⁸ Nöö di soni de kai lobi,
hën an o kaba a mundu möönsö e.
Ma di soni de kai kisi fan a di Akaa u Gadu konda da sëmbë,
di dë sa kaba.

Söseei taki a oto töngö sa kaba tu.
Di köni fii ko sabi dee tjubitjubi soni u Gadu,
wan daka hënseei o kaba tu.

⁹ Biga wë fa u ta sabi soni a goonliba aki,
nöö wan pikiwan nöö wë u ta sabi e.
Fa u ta kisi fan a Gadu ta konda da sëmbë aki,
wan piki pisi fëen nöö wë u ta kisi.

¹⁰ Ma nöö te di tuutuu soni ko ku telu kaa,
nöö dee hafuhafu soni aki tuu o kaba këëë.

¹¹ A dë leti kuma di mi bi dë piki mii,
nöö mi bi ta fan kuma wan piki mii.
Sö nöö fusutan u mi bi dë,
kuma wan piki mii.

Sö mi bi ta pakisei soni.
Ma nöö di mi ko gaangaan sëmbë kaa,
nöö mi kaba ku piki mii fasi.

¹² Nöö söseei fa u dë aki,
wa ta si soni limbolimbo eti e,

ma u ta si soni vitiviti sö.
 Ma a bakaten woo ko ta si soni gbegedee
 kuma u də fesi ku fesi.
 Fa mi də aki,
 wan piki soni sö nöö mi sabi,
 ma bakaten mi o ko sabi soni limbolimbo,
 leti kumafa Gadu seei sabi mi kaa.
¹³ Wë nöö da sö e, dee sëmbë.
 De dii soni aki an o kaba a mundu möönsö:
 di biibi a Gadu,
 ku di mēni u abi a dee paamusi fēen,
 ku lobi.
 Ma nöö lobi,
 hēn da mama u de tuu.

14

*Aki Paulosu ta taki soni möön
 u dee köni di Akaa u Gadu*

ta da sëmbë.

¹ Wë nöö dee sëmbë o, un musu biinga fuun feni di lö lobi də e, söseei un musu hangi fuun feni dee köni dee di Akaa u Gadu ta paati. Ma di fii kē möön taanga, hēn da fii ta kisi buka a di Akaa u Gadu fii konda da sëmbë.

² Biga di sëmbë di ta fan a wan tōngö di di Akaa u Gadu ta dēen, nöö hēn an ta fan ku libisëmbë, ma ku Gadu wanwan a ta fan. Biga wë sëmbë an ta fusutan andi a ta taki. Ku di akaa fēen a ta konda gaan tjubitjubi soni u Gadu.

³ Ma nöö di sëmbë di ta kisi buka a di Akaa u Gadu ta konda da sëmbë, nöö hēn ta heepi de u de go a fesi. A ta da de degihati ku kötöhati tuu.

⁴ Di sëmbë di ta fan a wan oto tōngö di di Akaa ta dēen, nöö hēn wanwan nöö ta feni heepi a di biibi. Ma di sëmbë di ta kisi buka a di Akaa u Gadu, nöö hēn ta heepi dee otowan fēen u de ko a fesi.

⁵ Wë nöö mi bi sa kē fuun tuu sa feni di köni u di Akaa fuun sa fan oto tōngö, ma a bi sa möön bunu da mi fuun tuu feni di köni fuun ta kisi buka nēen ta konda da sëmbë. Wë biga di sëmbë di ta kisi buka a Gadu, hēn u ta kai gaan soni möön dee sëmbë dee ta fan a oto tōngö di sëmbë an ta fusutan, boiti ee sëmbë də ta puu dee fan da sëmbë u de fusutēen.

⁶ Wë dee sëmbë, kumafa u də aki, nöö ee hēn mi ko a unu ko ta fan a oto tōngö söndö un saandi mi ta fan, nöö un heepi seei mi tja ko da unu baa? An bi möön bunu mi ko konda wan soni di Gadu mbei mi ko sabi nö, ee nasö mi taki wan soni da unu di wan bi sabi? Ee nasö mi da unu wan buka di mi kisi a Gadu u mi da unu, ee nasö mi lei unu soni u di Buka fēen möön fini.

⁷ A də kuma dee peipei soni de ta pēē te de ta kanda a di goonliba aki, kuma foloiti ee nasö benta. Ee de an ta naki ēn limbolimbo, nöö unfā i sa sabi un kanda de kē kanda?

⁸ Söseei tu, te dee sodati o go a feti, nöö ee di tutu an piki a di fasi, nöö unfā de o du seeka u de hopo go a feti?

⁹ Wë nöö söseei soni sa waka ku unu tu. Ee i ta fan wan oto tōngö di sëmbë an ta fusutan, nöö a də leti kuma i ta fan tuwë go a mundu də nöö. ¹⁰ Biga fa u də a di goonliba aki, sōmēni pei tōngö də, nöö hii de tuu də u sëmbë sa fusutan. ¹¹ Ma nöö ee mi ku wan sëmbë miti nöö ma sabi di tōngö u di sëmbë, nöö ee a ta fan nöö ma o fusutan andi a ta taki. Nöö u ko də kuma oto sëmbë ku oto sëmbë da u seei. ¹² Wë nöö sö a də ku unu tu e. Nöö fēen mbei fa un ta suku dee köni u di Akaa u Gadu gaanfa naandē, nöö be un suku dee köni dee sa heepi dee sëmbë dee də a di biibi u de ko a fesi e.

¹³ Hēn mbei ee wan sëmbë ta fan a wan tōngö di sëmbë an ta jei, nöö a musu begi Gadu fu Gadu musu dēen köni faa musu sa puu di fan be sëmbë sa fusutēen. ¹⁴ Biga wë ee mi

ta begi a wan tōngö di sēmbē an ta jei, nōö di akaa u mi ta begi Gadu tuu, ma miseei ma ta fusutan.

¹⁵ Wē nōö unfa a musu dē? Wē a musu dē sō taa mi akaa o begi, ma miseei o begi ku mi fusutan tu. Nōö sōseei mi akaa o kanda, ma mi o kanda be sēmbē sa fusutan mi tu. ¹⁶ Ee nasö, te mi akaa ta gafa Gadu, nōö dee sēmbē dee dē sindosindo dē, de an o fusutan di soni kaba eti. Nōö unfa de o sa du nama ku mi fuu gafa Gadu makandi? Biga de an saandi mi ta taki. ¹⁷ A kandē mi ta gafa Gadu tuu, ma tōkuseei an ta tja heepi ko da otowan.

¹⁸ Nōö mi ta da Gadu tangi fu di mi ta taki a tōngö möön hii unu tuu. ¹⁹ Ma tōkuseei te mi dē a dee biibima dendu, a möön bētē mi fan feifi wōutu di sēmbē sa fusutan fu de lei soni nēen, möön leki mi fan teni dusu wōutu di na wan sēmbē sa fusutan.

²⁰ Wē nōö dee sēmbē u mi dē, un disa u pakisei soni kuma piki mii e. A dē sō tuu taa a di sē u sabi hogi un musu dē kuma piki mii, ma a di sē u pakisei soni, nōö un musu dē gaangaan sēmbē. ²¹ Biga wē a Gadu Buku a sikifi sō taa, Masa Gadu taki taa:

Mi o manda oto kōndē sēmbē ko fan ku dee sēmbē aki.

Mi o manda sēmbē ko di sa fan ku de a oto tōngö tu,

ma tōkuseei de an o kē piki möönsö.

²²⁻²³ Wē nōö sō a dē taa di taki a oto tōngö, a dē wan maaka da dee sēmbē dee an ta biibi, u de sa biibi „Ma fa un ta du en tjika dē, nōö an ta heepi möön e.” Biga wē ee hii di keiki ko makandi a wan kamian, hēn de tuu bigi ta fan a oto tōngö di sēmbē an ta jei, nōö unfa i mēni? Ee wan sēmbē dē a di keiki an ta fusutan di soni, ee nasö wan sēmbē ko dē di an bi ta biibi seei, nōö hēn a jei un ta taki a oto tōngö wajawaja sō, nōö na a o taa hedi fuunu poi nō?

Ma di kisi fan a di Akaa u Gadu dē wan oto soni. A dē wan soni u tja sēmbē ko a limbo u si ambē kē biibi Gadu. ²⁴ Biga fa un ta ko makandi dē, nōö ee un tuu ta kisi fan a di Akaa u Gadu ta konda fu sēmbē musu jei limbolimbo „nōö a o dē wan bunu soni. Biga, ee sēmbē dē a unu mindi dē di an fusutan soni kaba eti, ee nasö wan sēmbē ko dē an bi ta biibi seei, nōö hēn a jei di buka limbolimbo dē, nōö a o ko si gbegedee fa a dē takulibima a Gadu wojo tjika. ²⁵ Hii dee fan dee a jei dē tuu o tja dee tjubitjubi soni bi dē nēen hati ko a döö. Nōö a o kai ku fesi a goon begi Gadu, nōö a o piki taa Gadu dē a unu mindi tuutuu.

Aki Paulosu ta leti de a di fa soni

musu waka te de ko makandi

a keiki.

²⁶ Wē nōö unfa a musu dē, dee sēmbē? Wē te un ko makandi, nōö hiniwan sēmbē o abi en soni faa du. Wan sēmbē o abi kanda faa kanda. Di otowan o abi wan soni di a kē lei sēmbē. Wan sēmbē o abi wan soni di Gadu tja ko a limbo dēen faa musu taki. Di otowan o kisi wan fan faa fan a oto tōngö, nōö di otowan o puu di fan dē da otowan. Ma hii dee soni dē tuu musu waka u dee biibima dee sai dē musu feni heepi a de e.

²⁷ Nōö ee sēmbē sai dē ta fan a oto tōngö, nōö be tu ee nasö dii nōö musu sa fan, ma de musu fan oto a oto baka. Nōö sēmbē musu dē di sa puu di fan da dee otowan. ²⁸ Ma ee sēmbē an sai dē u puu en, nōö ja musu fan a di lö ko makandi dē, ma i sa begi Gadu i wanwan a i hati.

²⁹ Sōseei a dē ku dee sēmbē dee ta kisi fan a di Akaa u Gadu ta konda da sēmbē tu. Tu ee nasö dii sa fan, ma oto a oto baka. Nōö dee oto sēmbē a keiki dē, de musu ta wegi dee soni de ta taki dē luku „ee a Gadu dee fan dē ta kumutu tuu.”

³⁰ Ma ee wan sēmbē bi ta fan, nōö wan oto sēmbē sai dē sindosindo nōö hēn Gadu dēen wan buka faa taki, nōö di fosu sēmbē di bi seti fan dē musu kabuka be di otowan fan.

³¹ Un dee sēmbē ta kisi fan a di Akaa u Gadu tuu sa fan e, ma un musu fan oto a oto baka fu hii sēmbē musu lei soni fu de feni degihati.

³² Biga wë dee sëmbë dee ta kisi fan a di Akaa u Gadu, nöö di fan an ta ko a de ku duwengi, ma a ta ko a de u de sa tii deseei ku ën kumafa a fiti. ³³ Biga Gadu an dë wan Gadu ta du soni fanjanfanjan e, ma a dë wan Gadu di ta tii soni tololoo a pasi.

Söö. Nöö leti kumafa a dë a dee keiki u dee biibima a dee kamiankamian, nöö söseei a musu dë a unu tu. ³⁴ Hën da dee mujëë fuunu an musu ta fan a di keiki dendu. Biga de aan pasi u de ta fan a sö wan fasi, ma de musu saka deseei kumafa di wëti u Gadu taki. ³⁵ Ee de kë hakisi wan soni, nöö be de hakisi de manu a wosu. Biga wë an fiti sö u dee mujëë musu ta fan a di keiki dendu.

³⁶ Söö. Wë nöö unfa un pakisei u dee soni mi taki aki, dee sëmbë? Un ta mëni taa a unu di buka u Gadu kumutu paaja go a dee oto kamian nö? Naa a unu wanwan nöö a ko nö?

³⁷ Ee wan sëmbë i ta mëni taa di Akaa u Masa Gadu da i di kõni fii kisi fan nëen ta konda da sëmbë, ee nasö a da i wan oto kõni, nöö sö wan sëmbë musu sabi taa Gadu buka hën mi ta sikifi aki. ³⁸ Ma ee wan sëmbë an kë piki di buka aki, nöö oto sëmbë an musu piki ën buka tu.

³⁹ Wë nöö sö a dë e, dee sëmbë. Un musu kë di kõni di di Akaa u Gadu ta da sëmbë fu de ta kisi fan nëen ta konda da oto sëmbë. Ma wan musu tapa dee sëmbë dee ta fan a oto töngö e. ⁴⁰ Ma be hii soni waka ku lesipeki fasi kumafa a fiti.

15

Aki Paulosu ta konda da de taa

Gadu ta weki sëmbë puu

a dëdë tuu.

¹ Söö. Wë dee sëmbë u mi dë, wë mi kë toona konda di Buka u Masa Gadu da unu wan pasi möön, di i si mi bi konda da unu a fesi kaa. Fa mi bi kondëen da unu dë, nöö un bi piki ën tei te nöö un dë ku ën seei gingin. ² Nöö ee un ta hoi ën sö nöömö kumafa mi kondëen da unu dë, nöö hën da un kumutu a dee hogilibi fuunu basu feni libi a Gadu. Ma ee un disëen go ta piki oto buka, nöö di Buka un bi jei a mi dë aan heepi da unu möön e.

³ Biga wë dee soni miseei bi jei, nöö deseei mi toona konda da unu, nöö de da dee möön gaan pisi u di biibi fuu. Nöö di fosu wan, hën da „Masa Jesosi” Keesitu dëdë u dee hogi du fuu hedi, leti kumafa de sikifi ën a Gadu Buku a fesi kaa. ⁴ Nöö di u tu, nöö hën da de bei ën. Nöö di u dii, hën da a di u dii daka dendu hën Gadu weki ën puu a dëdë, kumafa de bi sikifi ën buta a Gadu Buku a fesi tu. ⁵ Nöö di a weki hopo, nöö hën a ko a Petuisi be a si ën. Hën a baka u di dë, hën a ko a dee oto tjabukama fëen dee ku ën bi ta libi makandi, be de si ën tu. ⁶ Nöö a baka u di dë, hën a ko a möön hia möön feifi höndö u dee biibima. De tuu si ën ka de bi dë makandi a wan kamian. Sömëni u dee biibima naandë lasi libi kaa, ma gaan së u de dë a libi eti. ⁷ Nöö baka u di dë, hën a ko a Jakobosi be a si ën tu. Nöö hën a toona go a dee tjabukama fëen möön, dee de ta kai apösutu, be de tuu si ën. ⁸ Tee kaba fëen, hën a ko a mi tu. Biga mi da di lasiti wan u dee apösutu di si ën. Hën i si miseei ko a di wooko vau sö kuma wan mii de pai bifö ten fëen kisi.

⁹ Biga wë fa mi dë aki mi dë di möön lagi wan a dee tjabukama u Masa Jesosi mindi. Ma bumbuu tjika u de kai mi wan tjabukama fëen seei, biga mi bi du hogi ku dee biibima u Gadu a fesi.

¹⁰ Ma fu di Gadu abi gaan bunuhati, hën mbei i si mi ko dë di sëmbë di i si mi dë tide aki. Nöö di bunuhati u Gadu dë, an dë taa an tja heepi ko e. A tja heepi ko gbolo. Biga wë mi ta wooko taanga möön dee otowan tuu, ma nöö na miseei ta wooko di wooko sö e. Masa Gadu wë ta wooko a mi sö ku ën bunuhati.

¹¹ Ma boiti u di dë, ee mi, ee nasö dee otowan, u tuu ta konda di wan seei soni da unu „taa Masa Gadu weki Masa Jesosi a dëdë”. Hën nöö u bi konda, nöö hën nöö un bi piki tu.

¹² Wë nöö unfa a waka so fuunu sai dë ta fia taa te wan sëmbë dëdë an o sa weki baka, hii fa u bi konda da unu kaa taa Masa Jesosi Keesitu weki baka a dëdë. ¹³ Biga wë ee a

dë sô taa dëdë sëmbe an o weki a dëdë, nöö hën da „Jesosi„ Keesitu seei an bi weki baka a dëdë tu. ¹⁴ Nöö ee an bi weki baka a dëdë, nöö hën da di buka fëen u ta konda aki dë wan sôsö soni, sôseei di biibi fuunu dë wan sôsö soni tu. ¹⁵ Ma na di dë nöö e, ma hën da u seei ta mindi soni da Gadu tu, fu di u ta konda taa a weki baka.

Biga wë ee sëmbe an sa weki baka a dëdë, nöö da Gadu an bi weki Masa Jesosi a dëdë tu. ¹⁶ Biga wë ee sëmbe an o weki baka a dëdë, nöö hën da „Masa Jesosi„ Keesitu seei an bi weki a dëdë tu. ¹⁷ Nöö ee an bi weki baka, nöö di biibi un ta biibi dë dë wan gaan kaba a sôsö soni. Hën da un dë a dee hogi du fuunu basu eti. ¹⁸ Nöö hën da dee sëmbe dee nama ku „Masa Jesosi„ Keesitu ma dë dëdë kaa, nöö deseei lasi tu. ¹⁹ Nöö hën da fa u hai kumutu disa hii soni u köndë ko ta biibi a „Jesosi„ Keesitu liba aki, nöö ee te u dëdë nöö a kaba, nöö hën da u ko dë dee möön gaan hogihedima u mundu.

²⁰ Ma an dë sô e, dee sëmbe. Keesitu weki baka a dëdë tuu. U hii dee sëmbe dee bi dëdë kaa, nöö hën da di fosu wan di weki baka „fu an dëdë möön„. ²¹ Biga leti kumafa i si a dë taa wan libisëmbe „bi booko Gadu wëti hën a„ tja dëdë ko ta kii hii sëmbe, nöö sôseei di wan Libisëmbe di hoi Gadu wëti dë tja weki baka a dëdë ko dou a hii sëmbe tu. ²² Nöö leti kumafa hii sëmbe musu dëdë fu di de da bakamii u Adam, nöö sôseei dee sëmbe u „Masa Jesosi„ Keesitu o toona weki baka a dëdë tu fu de feni libi, fu di de dë sëmbe u Masa Jesosi.

²³ Ma nöö hiniwan sëmbe abi ën leti juu faa weki baka e. Nöö di fosu wan, hën da „Jesosi„ Keesitu, nöö baka fëen te a o toona ko a goonliba, nöö dee sëmbe fëen. ²⁴ Baka u di dë, nöö Masa Jesosi o kaba ku hii dee takima ku dee hedima, ku dee soni abi makiti a goonliba aki ku mundu ala tuu fiaa. Nöö di kaba juu u di ten u dë aki o dou awaa, nöö Masa Jesosi o toona da hën Tata di könubangi. ²⁵ Biga Masa Jesosi hën o dë könu a di ten dë. Nöö a o dë könu fu te kisi di juu Masa Gadu buta hii dee feantima fëen tuu nëen basufutu, ²⁶ tee kisi ku di dëdë di ta kii u aki tuu, di da di kaba lasiti felantima. ²⁷ Biga a sikifi a Gadu Buku taa: “A buta hii soni nëen basufutu.”

Ma fa a taa “hii soni” dë, hën da hii soni ma boiti Masa Gadu. Biga Masa Gadu seei hën buta dee soni a Masa Jesosi basu. ²⁸ Ma te a kaba u buta hii soni nëen basu kaa, nöö di Womi Mii fëen seei o toona sakëen seei nëen Tata basu, fu hën Tata musu dë di kaba Takima u Mundu.

²⁹ Ma ee a dë sô tuutuu taa te sëmbe dëdë de an o weki baka a dëdë, wë nöö dee sëmbe dee ta tei dopu a dee dëdë sëmbe kamian wë? Faandi mbei de ta du di lö soni dë? Nöö andi a o heepi de?

³⁰ Wë nöö u seei tu, ee di weki baka a dëdë an dë, nöö faandi mbei u ta buta u seei a dëdë ku libi maun hiniwan juu u di buka dë hedi? ³¹ Sô u ta libi tuu, dee sëmbe. Mi sa djula u di dë leti kumafa mi ta njan buka u di waka un ta waka a Masa Jesosi Keesitu baka. ³² Biga di mi bi dë a Efeise köndë, de bi dë a mi baka kuma takumbeti. Nöö ee di weki baka a dëdë an dë, nöö andi seepi di soni dë o heepi mi möönsö, ee bunu u di goonliba aki nöö mi ta suku? Aan heepi e. Nöö ee sëmbe an sa weki baka a dëdë nöö un boo bia ta njan ta bebe ta libi kumafa u kë, biga amajan te u dëdë nöö kaba u kaba.

³³ Ma na sô a dë e, dee sëmbe. Na mbei sëmbe ganjan unu seei. Poipoi sëmbe ta poi bumbuu sëmbe. ³⁴ Nöö un bia kumutu disa di wisiwasi pakisei dë, nöö un ko ta libi wan leti libi a Gadu wojo. Un musu kaba ku dee hogi du fuunu. Biga sëmbe dë eti a unu mindi naandë dee an sabi wan wojo soni u Gadu. Nöö fa mi ta taki aki, nöö sen musu kisi unu e, dee sëmbe.

Aki Paulosu ta konda kumafa

de o kisi wan njunjun sinkii

te de weki baka a dëdë.

³⁵ Ma sonte wan sëmbe sa hakisi taa: “Wë unfa sëmbe sa weki baka a dëdë? Unfa sinkii fëen o dë?”

³⁶ Dee sēmbē, di hakisi dē a dē wan sōsō hakisi e. Biga wē luku dee soni i ta paandi. De an musu dēdē pondi bifō de toona nasi ko a libi nō? ³⁷ Nōō dee sii i ta paandi naandē, na de da di pau eti e. Ma de dē bōngō nōō, di de ta paandi. A kandē alisi ʼee pinda, ee nasō hiniwan sootu pei soni bōngō, ³⁸ ma Gadu hēn ta toona dēen wan hii oto sinkii kumafa a kē, hiniwan sii ku fēen sinkii.

³⁹ Sō Gadu ta mbei soni peipei. Biga luku dee sinkii u dee libilibi soni, de an dē di wan fasi e. Libisēmbē sinkii dē wan fasi. Mbeti dē wan oto fasi. Fou dē wan oto fasi. Fisi dē wan oto fasi.

⁴⁰ Sōseei dee soni dē a liba ala tooka ku dee u goon aki tu. Di waiti u dee soni ala ku dee u goon aki an dē di wan. ⁴¹ Biga sonu abi ēn fasi faa ta sēndē. Libawojo abi fēen sēndē. Sōseei dee teeja abi u de sēndē, nōō dee sēndē u de an dē wan fasi, de tooka ku de na de.

⁴² Wē nōō sō nōō di weki baka a dēdē o dē tu e. Di sinkii de ta tja go bei dē, a dē wan sinkii di dēdē ta poi nōō. Ma di sinkii di o toona weki dē, hēn an dē soni di o dēdē poi mōōnsō. ⁴³ Di de bei dē, hēn a dē wan kaba a sōsō soni, ma fa a o toona weki ko dē, nōō a o dē wan gaan waiti soni. A bi dē wan suwakisuwaki sinkii nōō, ma te a weki baka a o dē ku kaakiti seei. ⁴⁴ Wan sinkii u goonliba hēn de tja go bei dē, ma fa a o weki baka dē nōō a o dē wan sinkii a di fasi faa sa libi a Masa Gadu Kōndē.

Sōō. Wē leti kumafa u abi wan sinkii fuu libi a di goonliba aki, nōō sōseei woo abi wan sinkii fuu libi a Gadu Kōndē ala tu. ⁴⁵ A o pasa leti kumafa a sikifi a Masa Gadu Buku kaa, u di sēmbē di mbei libisēmbē bōngō. A taa: “Gadu mbei Adam te a kaba, ʼhēn a bōō nēen nusu, hēn a kisi libi.”

Ma di Sēmbē di ta mbei dee bōngō u Gadu Kōndē ala, hēn de ta kai di u tu Adam. ʼHēn da Masa Jesosi. Hēn feni wan oto pei sinkii ʼdi Gadu weki ēn baka a dēdē, nōō ku ēn a dē a Gadu Kōndē ala ta da u libi.

⁴⁶ Ma di sinkii u Gadu Kōndē nēen fosu bi dē e. Di u goonliba fosu bi dē. A baka ufō di u Gadu Kōndē ko.

⁴⁷ Nōō di fosu sēmbē mbei ku di doti u di goonliba aki. Ma nōō di u mbei tu sēmbē kumutu a Gadu Kōndē.

⁴⁸ Nōō di fasi u sinkii di di fosu libisēmbē u goonliba aki bi abi, hēn di wan seei fasi dē nōō dee sēmbē u goonliba aki abi te tide eti. Nōō sōseei di fasi u sinkii di di fosu Sēmbē u Gadu Kōndē abi, nōō hēn di wan seei fasi u sinkii dee sēmbē u Gadu Kōndē o abi tu. ⁴⁹ Nōō leti kumafa u dē aki u abi di wan sinkii kumafa di fosu sēmbē u goonliba bi abi, nōō sōseei wan daka woo ko abi di wan sinkii kumafa di fosu sēmbē u Gadu Kōndē abi.

⁵⁰ Ma nōō mi kē taki wan soni aki da unu, dee sēmbē. Mi taki e, taa dee sinkii fuu dee dē ku buuu u go dēdē poi aki, de an o sa go a Gadu Kōndē sōndō tooka e. Biga dee soni dee dē u poi kaba a sōsō an o sa go ka soni an o poi kaba a sōsō mōōnsō.

⁵¹⁻⁵² Nōō un haika, mi o taki wan gaan tjubitjubi soni da unu aki. Mi taki e, na hii u tuu o dēdē bifō di kaba juu dou e. Ma te di juu dou di tutu bōō kaa, nōō wantewante bifō i mēni, nōō Gadu o tooka di sinkii fuu. A o da u wan sinkii di an sa poi kaba a sōsō mōōnsō. Nōō dee biibima dee bi dēdē, de o weki toona ko dē ku libi ku di njunjun sinkii dē. Nōō sōseei u dee biibima dee o dē ku libi eti, nōō u seei o tooka ko abi di njunjun sinkii dē tu. Nōō sō a o pasa e, dee sēmbē.

⁵³ Biga wē di sinkii fuu di o dēdē poi kaba a sōsō aki, a musu tooka ko wan hii oto pei sinkii di an o sa dēdē poi mōōnsō. ⁵⁴ Nōō te a pasa sō kaa, nōō a o kai ku di soni de sikifi a Gadu Buka taa:

Di wini Gadu wini, hēn kaba dēdē a sōsō kuma a guli ēn wiōō!

⁵⁵ Nōō hēn a sikifi mōōn taa:

Wē Dēdē oo, andi seei i wini? Naasē di poosian fii dē mōōn?

⁵⁶ Biga di poosian u dēdē, nōō hēn da di sitaafu di u bi o kisi a baka u dee hogi du fuu hedi. Nōō di soni mbei u bi o kisi sitaafu, biga wa hoi dee wēti dee Gadu buta da u. ⁵⁷ Ma nōō gaantangi u Gadu di a mbei Masa Jesosi Keesitu wini hii dee lō soni dē tuu da u.

⁵⁸ Wë da sö a dë, un dee lobi sëmbë u mi naandë, un musu tan gingin a di biibi un ta biibi Masa Jesosi dë. Wan musu disa möönsö. Un musu ta biinga hiniwanten a di wooko u Masa, biga i sabi taa di wooko i ta wooko da Masa dë an dë u sösö.

16

Aki Paulosu ta taki

wan möni soni da de.

¹ Söö. Wë nöö, dee sëmbë, a di së u di möni di woon pii manda go da dee sëmbë u Masa Jesosi „a Jelusalen„, nöö un musu du ën leti kumafa mi fan ku dee biibima a di pisiwata u Galasia a dee keikikeiki u de taa, ² hiniwan sonde un musu pii möni buta a wan së. Hiniwan sëmbë sa da kumafa a ta kisi. Nöö sö un musu zuntëen buta dë fu te mi ko nöö an o dë fuun ta biinga ta pii möön. ³ Nöö un musu suku wanlô sëmbë buta dë, dee un ta futoou. Nöö te mi ko, nöö mi o sikifi pampia da de u de tja di möni go da dee sëmbë a Jelusalen. ⁴ Nöö ee a dë taa miseei musu go tu, nöö mi o tja de go.

Aki Paulosu ta konda da de kumafa a ta mëni u ko a de.

⁵ Nöö mi o ko a unu nöömö e, dee sëmbë. Ma te mi o ko, nöö mi o latja pasa a di pisiwata u Masadonia „go haika dee sëmbë ala pala sö ufö„. ⁶ Biga wë te mi ko, mi a' di pakisei taa mi o tan ku unu naandë wan hii pisiten. A kandë mi sa sai dë te di kötö ten pasa seei. Nöö bakaten un sa heepi mi seeka fu mi sa go a dee kamian ka mi nango. ⁷ Biga ma kë ko da unu odi vaavaa sö nöö mi pasa, ma mi kë dë ku unu wan hii pisiten, ee Gadu da mi pasi.

⁸ Ma nöö mi o dë a Efeise aki pasa Pensiti e. ⁹ Biga wë mi ta feni wooko aki te a hia, sëmbë ta piki di buka mi ta konda da de. Ma söseei feanti dë aki te a hia tu, ta mbei möiti u tapa mi.

¹⁰ Wë nöö ee un si Timoteo ko a unu ala, nöö un kisi ën a wan fasi faa sa fii bunu e, biga hënseei dë a di wooko u Masa leti kuma mi seei. ¹¹ Hën mbei na wan sëmbë musu sösö ën, ma un musu butëen a pasi ku piizii be a toona ko a mi aki. Biga mi dë aki ta luku hën ku dee oto biibima u de ko a mi.

¹² Ma nöö u baaa Apolo, mi kë un sabi taa mi bi begi ën fu hën ku dee otowan fuu musu ko a unu, ma nöö an bi kë ko eti. Ma te a feni pasi, nöö a o ko.

Aki Paulosu ta tapa di biifi.

¹³ Nöö mi taki e, dee sëmbë, be un ta dë setiseti hiniwan juu fu soni an puu unu a pasi. Un musu dë gingin a di biibi un ta biibi Masa dë. Söseei un musu abi degihati ku taihati.

¹⁴ Nöö hii dee soni woon ta du kaa, nöö un musu du de fu lobi hedi e, dee sëmbë.

¹⁵ Ma nöö mi kë mëmbë unu a wan soni aki, taa dee sëmbë u Sitefanasi wosu dë, de da dee fosu sëmbë u di pisiwata fuunu na Akaja dë dee bi ko a di biibi. Nöö hën de buta deseei fu de musu ta heepi dee oto sëmbë u Gadu. ¹⁶ Wë nöö fëen mbei mi ta begi unu gaantangi be un ta piki dee lö sëmbë dë buka a soni, ku dee otowan dee ta wooko taanga da Masa a unu ala.

¹⁷ Nöö mi wai tuutuu u di Sitefanasi ku Folunatusi ku Akaikusi bi ko a mi aki. Biga de bi heepi mi leti kumafa unu bi o heepi mi. ¹⁸ De da mi degihati aki seei, leti kumafa de bi da unu hati ala tu. Nöö sö wanlô sëmbë un musu tei de u gaan soni e.

¹⁹ Da sö u taki e, dee sëmbë. Dee biibima dee dë a dee keikikeiki u di pisiwata u Asia aki tuu manda gaan odi da unu taa de dë. Akila ku Pesila seepi manda gaan odi da unu tu a di në u Masa. Nöö dee biibima dee ta ko hoi keiki a de wosu manda gaan odi da unu tu, ²⁰ ku hii dee oto biibima fuu aki tuu manda gaan odi da unu.

Nöö te woon da unu seei odi, nöö un baasa unu seei ku limbo hati e.

²¹ Nöö mi Paulosu seepi ta sikifi di lasiti pisi u di biifi aki ku mi seepi maun ta manda gaan odi da unu.

²² Ee wan sëmbë an lobi Masa Jesosi Keesitu, nöö di siba u Gadu musu kisi ën e.

Ma u dee sēmbē dee lobi ēn, u ta bai taa: “Ko o, Masa.”

²³ Masa Jesosi Keesitu musu dē ku unu ku ēn bunuhati e.

²⁴ Fa mi ta manda di biifi aki da unu, dee sēmbē, nōō mi lobi unu e, fu di mi ku unu tuu nama ku Masa Jesosi Keesitu.

„Na soni möönsö e. Mi, Paulosu, manda gaan odi da unu. A tan sö.”

Di u tu biifi Paulosu manda da dee biibima u Kolenti

Wan wöutu a fesi.

Disi da di u tu biifi di di tjabukama u Masa Jesosi de kai Paulosu mbei manda da dee biibima a di köndë de kai Kolenti.

Nöö di soni mbei a mbei di pampia aki. A dë sö taa wanlö sëmbë ko a de naandë ko ta hopo deseei buta kuma de dë tjabukama u Masa Jesosi, ma na tuu e. Biga na Masa Jesosi manda de, ma de dë ganjansëmbëma. Nöö fa de ko a Kolenti dë, hën de tja Paulosu në ko ta poi da dee biibima. De ta mbei ën fa taa an dë wan tuutuu tjabukama u Masa Jesosi, nöö de aan fu piki ën buka. Sö dee sëmbë ta lei dee sëmbë u Kolenti. Nöö hën Paulosu jei, hën a manda di pampia aki go da de fu de si fa a dë tjabukama tjika, ku fa dee sëmbë naandë an dë tjabukama u Masa Jesosi seei.

Nöö a leti de a wan oto soni möön. A dë sö taa fa a bi wooko a dee sëmbë mindi naandë, nöö de ku ën bi abi buka taa a bi o toona ko haika de. Nöö hën wë an ko kumafa a bi taki möön, hën dee sëmbë tei ën fu hogi. De si taa a ganjan de. Nöö hën a manda taki da de faandi mbei an ko.

Nöö a taki wan oto soni da de möön, hën da a da de taanga u de go dou ku wan pakisei de bi abi u pii wan möni manda go da dee biibima u Jerusalen u heepi de.

Nöö de dii soni aki, de da hedi u di pampia.

Aki Paulosu ta da dee sëmbë odi.

¹ Wë un dee biibima u Masa Jesosi dee dë a Kolenti dë, mi Paulosu ta manda gaan odi da unu e. „Leti kumafa un sabi kaa,„ mi dë wan u dee tjabukama u Jesosi Keesitu de ta kai apösutu, nöö Gadu seepi tei mi buta sö e.

Wë nöö fa mi ta sikifi di pampia aki, nöö mi ku Timoteo nöö sö u ta sikifi ën makandi. U ta mbei ën manda da unu ku hii dee oto biibima dee dë a di pisiwata fu Akaja naandë te lontu dou, ² taa Masa Gadu u Tata ku Masa Jesosi Keesitu musu dë ku unu ku de bunuhati. De musu da unu böö.

Aki Paulosu ta da Masa Gadu tangi u di heepi fëën.

³ Wë dee sëmbë o, u ta da Masa Gadu tangi e, di dë di Gadu u Masa Jesosi Keesitu ku ën Tata tuu. Hën në wë u ta hopo e. Hën seei da u Tata tu, nöö a abi tjalihati fuu. Nëen hii kötöhati ta kumutu.

⁴ Fa dee hia sitaafu ta miti u a di goonliba aki, nöö Gadu hën ta heepi u fuu feni kötöhati e, dee sëmbë. Nöö di soni mbei a du ën sö, fuu sa toona kötö dee sëmbë hati dee ta tja sitaafu tu. Leti kumafa a bi heepi u, nöö sö u seei sa heepi de tu fu de feni kötöhati.

⁵ Wë biga fa u dë aki nöö u ta tja fuka te a hia u „Masa Jesosi,“ Keesitu hedi e. Ma nöö leti kumafa dee fuka ta hia, nöö sö di kötöhati di u ta feni a Masa Jesosi ta hia tu.

⁶ Ma nöö dee sitaafu i si u ta tja aki, nöö de dë fuunu hedi wë e, dee sëmbë, fuun jei fa Gadu ta heepi sëmbë tjika fu de feni di bunu fëën. Biga fa Gadu ta kötö u hati aki, nöö söseei woo sa toona kötö unu hati tu. Nöö te hati fuunu ko kötö kaa, nöö woon abi taihati fuun sa tja dee sitaafu go dou, leti kumafa u seei ta tja de aki.

⁷ Nöö fëën mbei wa ta panta da unu e. Biga u sabi taa leti kumafa un ta tja dee sitaafu kuma u dë, nöö söseei un ta feni kötöhati kuma u tu.

⁸ Söö. Wë nöö dee sëmbë, u kë konda da unu taa dee sitaafu dee u tja a di ten u bi dë na Asia Köndë dë, nöö de bi hebi da u tee kuma wa bi sa tjëën. U bi fëëë seei tee u bi mëni taa de bi o kii u. ⁹ Tuu e, dee sëmbë. Wë biga u bi ta fii a u hati kaa taa woo dëdë. Wë ma tökuseei, sö nöö a bi musu waka fuu musu puu pakisei a u seei taa wa sa heepi u seei, ma Gadu nöö u musu futoou taa hën nöö sa heepi u.

Nöö a sa heepi u tuu, dee sēmbē, biga hēn ta weki sēmbē puu a dēdē. ¹⁰ Nöö sō a heepi u puu u a di hogi dēdē naandē e, nöö u ta futoou ēn taa sō a o ta heepi u nöömō. ¹¹ Nöö unu seei musu ta heepi u ku dee begi fuunu tu e. Wē biga ee hia sēmbē ta begi, nöö te Gadu piki ku di bunuhati fēen manda di heepi ko da u kaa, nöö hia sēmbē o dē u dēen tangi tu.

Aki Paulosu ta konda

di soni mbei an bi ko a de

kumafa a bi taki.

¹² Wē nöö, dee sēmbē, mi kē taki soni u di fa ma bi ko haika unu möön kumafa mi bi taki. Wē un sabi ēn bunu taa, u abi wan soni fuu sa hēngi nēen liba njan buka wan piki wan e. Hēn da wa ta libi ku ganjan. Biga wē u hati seepi ta piki u taa wa ta ganjan sēmbē e. Hii kamian ka u ta waka ta lontu kaa, nöö u ta tja u seei a wan limbo fasi fu di u dē sēmbē u Gadu. Wē ee ku oto sēmbē u ta libi sō, nöö ku unu wē? Na möönsō nō?

Nöö fa u ta libi aki, na ku di kōni u libisēmbē u ta libi sō e. Nönō. Ma a Gadu nöö u ta hēngi taa hēn o heepi u ku ēn bunuhati. ¹³ Te kisi dee biifi u ta sikifi ta manda da unu seei, wa ta sikifi de ku hebi wōutu a kōnima fasi te wan sa fusutan de e. Nönō. Ma de sikifi fuun sa fusutan de gbelingbelin seei.

¹⁴ Nöö sōseei un ta fusutan di libi fuu wan pikiwan tu. Ma nöö u kē fuun sa ko fusutēen ku telu. Biga ee a waka sō, nöö te Masa Jesosi toona ko a di goonliba aki, nöö woon njan buka da u leti kumafa u seepi o njan buka da unu tu.

¹⁵ Ma fuu toona go a di taki, di mi sabi taa mi ku unu dē bunu sō kaa, nöö hēn mbei mi bi pakisei taa mi o ko luku unu tu pasi. ¹⁶ Biga wē a unu naandē fosu mi bi o ko bifō mi bi o pasa ko a Masadonia Kōndē aki. Nöö te mi toona, nöö mi bi o ko fika a unu dē möön wan pisiten, fuun sa buta mi a pasi fu mi go a Judea. Nöö hēn da un bi o feni di bunu dē tu pasi.

¹⁷ Ma nöö fa mi pakisei dē, nöö di soni an waka kumafa mi bi kē möön. Wē di an waka sō, nöö unfa un mēni? Un tei mi u ganjansēmbēma nō, kuma wan sēmbē di taki sō tide, nöö amanjan a bia taki oto soni? Ma na sō mi dē e, dee sēmbē. Nönō. ¹⁸ Ma leti kumafa i si un sa futoou Masa Gadu, nöö sōseei un sa futoou u tu. Te u taki aai, nöö a tan aai. Te u taa nönō, nöö a tan nönō. Wa o ganjan unu.

¹⁹ Biga mi ku Timoteo ku Silasi, soni u Jesosi Keesitu di Womi Mii u Gadu u ta konda, nöö ganjan an dē nēen möönsō. Ma hii soni di a ta taki nöö a tan sō kaa e. ²⁰ Fa Masa Gadu sai dē, a paamusi u sōmēni soni, nöö u ta feni de tuu nöömō biga Masa Jesosi hēn ta tja de ko da u. Hēn mbei u ta bai Gadu nē, nöö hēn mbei u seei wa ta ganjan sēmbē tu.

²¹ Wē di Gadu u ta taki aki, hēn ta heepi mi ku unu tuu fuu sa tan gingin a Masa Jesosi Keesitu e. Biga hēnseei tei u buta apaiti fuu dē futuboi fēen, ²² nöö hēn a buta di Akaa fēen a u hati kuma wan sitampu taa u da sēmbē fēen seei vō. Nöö a dē di maaka tu, taa te di juu dou nöö woo feni hii dee soni tuu dee Gadu abi faa da u. Nöö fa u ku ēn nama tjika aki, nöö u sa ganjan unu nō, dee sēmbē?

²³ Wē nöö Gadu seepi dē kotoigima u mi e, taa di soni mbei ma ko a unu a Kolenti möön kumafa mi bi taki, a bi dē fu di ma bi kē ko ku hatiboonu a unu liba fu mi musu ta gandji da unu.

²⁴ Fa mi fan dē, dee sēmbē, an dē kuma mi kē buta miseei basi a unu liba ta taki da unu fa un musu biibi möön e, biga un dē gingin a di biibi kaa. Ma heepi nöö mi kē heepi unu fuun sa ta dē waiwai te dou.

2

¹ Fa i si mi bi pakisei u mi ko luku unu dē, nöö ma bi kē ko fu ko da unu fuka möön e, dee sēmbē. ² Biga wē ee mi ko da unu fuka, nöö ambē o dē u da mi hati möön? Biga na unu musu dē dee sēmbē ta mbei mi ta wai nō? Awa, unu wē e, dee sēmbē. ³ Wē nöö di ma kē da unu fuka, nöö hēn mbei mi mbei di oto pampia manda da unu, fuun musu buta

soni tololoo a tatai liba a fesi fu te mi ko nöö mi sa dë waiwai. Nöö mi sabi unu taa ee mi dë waiwai nöö unu seei o dë waiwai tu.

Ma ee sö mi musu ko si unu taa un ta libi wan libi di an fiti, nöö un dee sëmbë dee bi musu mbei mi dë waiwai nöö woon mbei mi dë fukafuka. Nöö wai an o dë. ⁴Nöö mi kë fuun sabi taa fa mi bi sikifi di pampia dë, nöö ku gaan fuka a hati e, ku wata a wojo seei. Ma na fu da unu fuka mbei mi sikifi ën e, ma mi bi kë lei unu kumafa mi lobi unu tjika.

*Aki Paulosu ta konda da de
fa de an musu hoi di sëmbë*

a bëë möön.

⁵Wë nöö dee sëmbë, un sabi di sëmbë di bi du hogi a unu mindi dë, fa a bi booko unu saka tjika. Nöö sö a booko miseei saka tu e, ma misikuma unu booko saka möön mi gaanfa.

Ma nöö fa mi taki soni u di sëmbë dë seei, ma ma kë taki ën nöömö kuma mi ta dëen sitaafu pasa maaka e. ⁶Biga di sitaafu di di gaan së fuunu bi sitaafu ën naandë kaa, nöö a tjika. ⁷Nöö fëen mbei mi kë fan ku unu taa be un puu ën a bëë e. Nöö un fan ku ën be hati fëen kötö, be an musu dë ku tjali poi tee a lasi hati. ⁸Mi begi unu baa, be un lei ën taa un lobi ën eti e.

⁹Biga wë fu di soni aki hedi wë mi sikifi di oto pampia manda da unu, fu pooba unu luku ee un ta piki mi buka a hii soni. ¹⁰Nöö ee un tuu puu wan sëmbë a bëë fu wan soni, nöö miseei puu ën a bëë tu e. Biga wë ee a dë u mi puu di sëmbë a bëë nöö mi ta puu ën a bëë waiwai, faa tja heepi ko da unu. Nöö „Masa Jesosi„ Keesitu seei dë kotoigima. ¹¹Nöö a sö wan fasi u musu libi tu, fu didibi an wini u. Biga u sabi andi dë nëen hati, taa a sai dë ta boi kõni faa kisi u.

*Aki Paulosu ta konda da de
fa a bi go a Toasi.*

¹²Wë nöö dee sëmbë, mi kë fuun sabi kumafa di waka u mi bi dë. A dë sö taa di mi go dou a Toasi fu mi konda di Bunu Buka u „Masa Jesosi„ Keesitu ala, nöö Gadu bi seeka di soni kaa e. „A bi naki dee sëmbë hati seei, biga hia sëmbë bi dë di kë jei di buka. ¹³Ma töku hii fa sëmbë kë jei di buka seei,„ ma hati u mi an bi dë kötökötö biga ma bi si mi mati Titusi naandë „fu mi jei fa fuunu. Nöö hën wë mi da dee sëmbë adjoisi hën mi pasa go dou a Masadonia aki.

Aki Paulosu ta konda fa a ta tja di Bunu Buka u Gadu tjika.

¹⁴Ma nöö gaantangi u Gadu di a ta buta u u ta waka a „Jesosi„ Keesitu baka kuma winima nöömö. Biga a manda u fuu ta konda soni fëen da hii sëmbë, kuma sëmbë ta tja sumëesuti fatu ta paaja a hii kamian. ¹⁵Nöö fa u ta paaja di buka aki, nöö u seei tu ko dë kuma sumëesuti soni di „Masa Jesosi„ Keesitu ta tjuma da Gadu ta mbei sumuku dëen. Biga hii ka u nango, sëmbë ta jei di buka. Dee sëmbë dee o kumutu a didibi faja ku dee sëmbë dee o go a didibi faja tuu ta jei ën. ¹⁶Nöö dee sëmbë dee o kumutu a didibi faja, nöö u dë wan sumëesuti soni da de tuú, biga u ta tja libi ko. Ma nöö dee sëmbë dee o go a didibi faja, nöö u dë da de kuma wan hogi soni di sa tja dëdë ko da de.

Ma nöö fa u ta fan aki, ambë seei fiti u du sö wan wooko baa? ¹⁷Wë a kandë u dee sëmbë aki wë e. Biga u ta konda di Buka u Gadu ku limbohati söndö ganjan. Wa ta suku möni nëen möönsö kuma so sëmbë. Nöö Gadu seei ta si taa u ta du di wooko kuma futoou futuboi u „Masa Jesosi„ Keesitu di Gadu seei manda.

3

¹Ma nöö fa u taki dë, nöö hën da u ta gafa u seei möön nö? Te woo ko a unu, u musu tei pampia a oto sëmbë tja ko, be un jei fa u dë tjabukama tjika nö? Ee nasö u musu tei pampia a unu dë tja go lei sëmbë, be de si fa u ta du di wooko tjika nö? Nönö, di lö pampia dë an dë fanöudu e, dee sëmbë. A kandë otowan sa abi ën fanöudu, ma na u.

² Biga a u hati nöö unu wë da u pampia kaa e, fu hii sëmbe sa lesi nöö de sabi fa u dë tjabukama u Gadu tjika. ³ Biga di u bi konda di buka u Masa Jesosi da unu dë nöö hën wë un piki ën, nöö fa u dë aki hii sëmbe ta si di libi fuunu ta lesi, kuma wan pampia di Masa Jesosi Keesitu manda da de. Nöö di pampia dë, u seei toona ta tjeën ta paaja tu, biga u ta konda da sëmbe kumafa un ta dini Gadu tjika.

Ma nöö di lö pampia u ta taki aki an sikifi ku pëni e, ee nasö a wan linzo sitonu kuma dee wëti Gadu bi da Mosesi. Ma di Akaa u di Gadu di ta libi u teego, hën ta sikifi ën a libisëmbe hati.

⁴ Wë nöö di soni mbei u abi degihati u gafa u seei sö e, fu di heepi „Masa Jesosi” Keesitu ta heepi u ku di wooko fëën. Nöö u ta futoou Gadu taa sö a o ta heepi u nöömö. ⁵ Biga an dë taa u ta pakisei möönsö taa u seei sa du di wooko e. Ma a Gadu hii di kõni ku di kaakiti fuu du di wooko aki tuu ta kumutu. ⁶ Hën seei ta heepi u mbei u sa ta tja di Njunjun Buka di a mbei ku libisëmbe aki ta paaja da lanti.

Nöö di buka aki sö, hën an dë kuma di awoo buka di bi dë sikifisikifi a dee linzolinzo sitonu dë e. Nönö. Dee wëti de sikifi di ten dë, dëdë nöö de ta tja ko. „Biga sëmbe an tjika u hoi de möönsö u de kumutu a di sitaafu u Gadu.” Ma nöö di njunjun buka di u feni a di Akaa u Gadu aki, hën ta tja libi ko.

Aki Paulosu ta konda fa di buka

de ta tja dë möön waiti möön

di fesiten buka.

⁷ Wë nöö, dee sëmbe, fa u ta taki soni u de tu Buka aki, nöö mi taki da unu e, taa di awoo buka naandë, dee wëti Gadu bi sikifi a dee sitonu dë, nöö de bi ta tja dëdë ko e. Ma töku di sëmbe di bi tja dee wëti ko da dee sëmbe u de piki, a bi kisi gaan nëbai e. Biga fa Mosesi ta tja dee wëti ko dë, nöö fesi fëën bi ta sëndë seei tee sëmbe wojo an sa kai ku ën. Ma hii u di dë, di sëndë fëën fesi bi seti saka kaa e.

Wë nöö ee di sëmbe di bi tja dee wëti naandë ko bi abi sö wan gaan hei, ⁸ wë nöö u dee sëmbe dee ta tja di njunjun buka aki ta paaja wë? Na u musu abi möön gaan nëbai u di wooko fuu hedi nö? Biga u dee disi ta lei sëmbe fa di Akaa u Gadu ta da sëmbe libi.

⁹ Nöö di fosu buka dë bi tja sitaafu ko a sëmbe liba fu di de an sa hoi dee wëti möönsö. Wë ee di sëmbe di tja di buka dë ko bi abi sö wan gaan nëbai, wë nöö u dee sëmbe dee ta tja di njunjun buka aki ko wë? Na u musu abi möön gaan nëbai nö? Biga u ta konda da sëmbe fa Gadu seeka wan njunjun fasi fuu sa ko bumbuu sëmbe nëën wojo.

¹⁰ Hën mbei de tu buka aki, ee i luku de te i kaba, nöö i sa si taa di awoo buka an abi waiti möön seei. Biga di waiti u di njunjun buka aki pasëën gaanfa. ¹¹ Hën tu, ee di soni di dë u wan pisiten nöö abi nëbai, nöö di teego soni wë? Na hën musu abi di möön gaan nëbai nö?

¹² Wë nöö dee sëmbe, di u sabi sö kaa, nöö wa ta konda soni u di njunjun buka aki da sëmbe tjubitjubi ku panta e. Na seei! ¹³ Biga an o pasa ku u kumafa a bi pasa ku Mosesi. Fa fesi fëën bi sëndë dë, nöö u wan pisiten nöö. Hën mbei a bi tapëën fesi, fu dee Isaëli sëmbe an musu sa si fa di sëndë fëën fesi ta saka. „Ma di waiti u di buka u ta tja aki hën an o saka möönsö.”

¹⁴ Ma i saandi pasa nö? Fa Mosesi tapëën fesi dë, nöö na hën fesi wanwan bi tapa e, ma hati u dee sëmbe bi tapa tu da di wooko u Gadu. Nöö te kuma tide hati u de dë tapatapa eti. Biga te de ta lesi a di Buku ka a ta taki soni u di awoo buka Gadu bi mbei ku de, nöö de an ta fusutan möönsö u de saandi Gadu kë taki. Nöö sö nöö a o dë tu e, dee sëmbe. Biga tee wan sëmbe i ko ta biibi a „Jesosi” Keesitu bifö wojo fii o ko limbo awaa.

¹⁵ Nöö di soni mbei mi taa wojo u de an limbo. Biga te tide eti te de ta lesi dee wëti Gadu bi da Mosesi, „de ta mëni kodo taa ee de hoi dee wëti dë, de sa kumutu a di sitaafu u di hogi du u de. Ma an dë sö e.” ¹⁶⁻¹⁷ Ma te wan sëmbe i ko biibi a Masa Jesosi bifö wojo fii o

ko limbo awaa. Biga di Akaa u Masa Jesosi, hën nöö sa da sëmbë fusutan u de kumutu a dee wëti dë basu ko fii.

¹⁸ Wë nöö fa u ta biibi a Masa Jesosi liba aki, dee sëmbë, nöö soni an ta tapa u wojo möön e „kuma dee sëmbë u taki dë”. Ma u ta si Masa Jesosi gbegeede seei kumafa a waiti tjika. Nöö fa u ta luku ën dë, nöö möönmöön di Akaa u Gadu ta tooka u fuu ko dë kuma Masa Jesosi seei, nöö möönmöön sëmbë ta si di waiti di Gadu abi a u.

4

Aki Paulosu ta konda kumafa

di wooko fëen dë.

¹ Wë nöö dee sëmbë, fa i si Masa Gadu buta u a di wooko aki ku ën gaan bunuhati, nöö hën mbei wa ta lasi hati e. ² Nöö hën mbei tu, wa ta tja di Buka u Gadu a wan ganjanganjan fasi tjubitjubi, faa da u sen a bakaten. Söseei tu, wa ta bia di Buka, ma u ta kondëen gbelingbelin be libisëmbë ku Gadu tuu si taa u ta du di wooko a wan leti fasi.

³ Nöö fëen mbei ee di Buka an dë limbolimbo da sëmbë, nöö na hii sëmbë e. Ma dee sëmbë dee o go a didibi faja, nöö de a dë dungudungu da. ⁴ Biga a di ten di u dë aki nöö didibi hën dee sëmbë u goonliba ta tei kuma gadu u de de ta dini, nöö hën ta abi taki a di goonliba aki. Nöö hën poi dee lö sëmbë dë hati ku de pakisei tuu, te di buka ta dë dungudungu da de. Hën mbei de an sa ko fusutan möönsö taa di waiti u „Jesosi” Keesitu di dë a di Bunu Buka fëen u ta konda aki, nöö hënseei da di waiti u Gadu kaa. Te i si ën, nöö hën da Gadu seei i si dë kaa.

⁵ Fa i si u ta konda di Buka aki, dee sëmbë, nöö na soni fuu seei u ta konda e. Ma soni u Jesosi Keesitu tö nöö u ta tei ta konda, taa hën da di Masa u hii mundu. Ma fuu seei, u ta konda taa u dë futuboi fuunu nöö, fu Masa Jesosi hedi. ⁶ Biga di ten Masa Gadu mbei goonliba, nöö a bi taki taa di limbo musu ko jaka di dungu puu. Nöö hën seei wë sëndë wan limbo a u hati, fuu musu ko sabi taa a „Jesosi” Keesitu u sa si hii di waiti fëen di a abi.

⁷ Ma nöö fa u ta tja di Buka aki, nöö a dë kuma wan sëmbë tei wan gaan gudu fëen buta a wan doti paabi dendu. Biga Gadu da u dee suwakisuwaki libisëmbë aki di Buka fëen fuu ta tja ta paaja. Nöö sö i sa si ën taa di gaan kaakiti di u abi aki, nöö na a u a ta kumutu e, ma a Gadu. ⁸ Biga hiniwan juu toobi tö nöö ta miti u, ma tökuseei an ta kaba u a sösö. So juu saanfa-u-du fuu ta kaba, ma seei wa ta lasi hati. ⁹ De ta du gaan hogi ku u, ma seei Gadu an ta disa u möönsö. So juu de ta foo u tee tuwë ku baka a goon, ma tökuseei dëdë an ta kii u. ¹⁰⁻¹¹ Fa u ta waka ta lontu aki, nöö hiniwan juu u ta nama ku Masa Jesosi a di dëdë fëen di a tja, fu di libi fëen di dë a u aki musu ko a döo u sëmbë sa si.

¹² Wë da sö i ko si taa hiniwan juu u ku dëdë ta dë fesi ku fesi. Ma töku ku ën sö nöö u ta tja di buka ko da unu fuun feni libi nëen.

¹³ „Biga u ta biibi taa Gadu abi kaakiti tjika u puu u a dëdë maun.” A dë leti kumafa wan sëmbë bi sikifi a di Buku u Gadu kaa taa:

Mi ta biibi Masa Gadu,

hën mbei mi ta konda soni fëen.

Nöö sö nöö u seepi sa taki tu. Biga di wan biibi dë nöö u seei abi, hën mbei u ta konda di Buka. ¹⁴ Biga wë u sabi taa di wan seei Gadu di i si bi weki Masa Jesosi puu a dëdë dë, hënseei o weki u a dëdë tu fu di u ku Masa Jesosi ko dë di wan. Söseei u sabi tu taa wan daka o dou di a o tja u ku unu tuu go buta nëen fesi.

¹⁵ Nöö hii dee soni ta pasa ku u, ee bunu ee hogi, nöö de dë nöö fuunu hedi e, dee sëmbë, „fuun sa jei di buka” be un feni di heepi Gadu ta heepi sëmbë ku ën bunuhati. Nöö möönmöön sëmbë o ta jei di buka ta feni di heepi u Gadu, tee wanlö hia sëmbë o dë u ta dëen tangi. Nöö möönmöön Gadu o ta feni nëbai tu.

Aki Paulosu ta konda faandi mbei an ta lasi hati.

¹⁶ Wë nöö di u sabi sō kaa, dee sēmbē, fēēn mbei wa ta lasi hati e. Aluwasi ee di sinkii fuu aki ta gaandi nango seei, ma u sabi taa a u hati dendu aki u ta njunjun nango hiniwan daka. ¹⁷ Fa i si u ta tja dee sitaafu u konda naandē seei, ma tōku wa ta tei de u gaan soni. Biga fu wan pisiten nōō de dē, nōō de ta mbei woo feni wan gaan waiti bunu a Gadu ala e, di o pasa dee pena dē gaanduwe.

¹⁸ Hēn mbei wa ta luku a dee soni dee u ta si ku wojo nōō e. Ma u ta tuwē wojo ta luku a dee soni a Gadu ala, ka libisēmbē wojo an sa si dou. Biga dee soni dee u ta si ku wojo aki, de dē u wan pisiten nōō, ma dee soni a Gadu ala ta dē u teego.

5

Aki Paulosu ta taki u

di tooka u sinkii.

¹ Dee sēmbē o, fa u ta libi a di goonliba aki seei, ma u sabi taa di sinkii u ta libi nēēn aki, nōō a dē kuma wan gangasa nōō di o kaba a sōsō nōōmō wan daka. Ma u sabi tu taa te wan daka woo feni wan mōōn bunu sinkii a Masa Gadu ala di o dē u teego, kuma wan wosu di an o booko mōōnsō. Biga Gadu seei o mbei ēn faa musu dē sō. ² Nōō u ta hangi seei fuu sa go libi a di oto sinkii Gadu o da u nēēn kōndē ala e. ³ Biga u sabi taa te u kumutu a di goonliba aki, nōō wa o go fika a zengezenge naandē sōndō sinkii e. Nōnō. Woo feni di njunjun sinkii fuu nōōmō.

⁴ Fa u ta libi a di sinkii fuu a goonliba aki, nōō u ta tja fuka nēēn tuu. U ta tja sōmēni hebi nēēn. Ma nōō fa mi ta fan aki seei, ma an dē taa buuse u ta buuse di sinkii fuu aki sō e. Nōnō. Ma u ta hangi fuu go libi a di oto sinkii fuu ala, be di sinkii fuu aki di ta dēdē musu tooka ko kuma di an ta dēdē mōōnsō.

⁵ Nōō fa u taki dē, dee sēmbē, Masa Gadu seei buta taa sō a o dē e. Nōō hēn a da u di Akaa fēēn kuma wan sitampu, fuu sabi taa hii dee oto gaan bunu dee a abi u da u tuu woo feni.

⁶ Fēēn mbei u abi gaan taihati, hii fa sōmēni soni sa miti u aki seei. Biga u sabi taa solanga u ta libi a di sinkii fuu aki, nōō a dē sō kuma u dē a dōō eti. Biga wē u ku Masa „Jesosi” an miti fuu libi nēēn kōndē eti. ⁷ Nōō na ku si u ta libi eti e, ma ku biibi.

⁸ Wë nōō di u sabi dee soni dē gbelingbelin sō kaa, nōō u ta hangi seei fuu musu sa kumutu a di sinkii aki go dē ta libi ku Masa Jesosi makandi. ⁹ Nōō fēēn mbei tu u ta biinga fuu sa libi bunu a hii futu, be Masa musu dē waiwai ku u, ee u dē a di sinkii aki eti ee wa dē nēēn mōōn seei. ¹⁰ Biga u sabi taa wan daka o dou nōō hii u tuu o hai ko taanpu a di kuutu sutuu a „Masa Jesosi” Keesitu fesi, faa da u paima u dee soni dee u bi du a di ten u bi ta libi a di sinkii fuu aki. Ee hogi, ee bunu, woo feni ēn paima e.

Aki Paulosu ta konda fa a ta

biinga u wini sēmbē tja ko

bunu ku Gadu.

¹¹ Wë nōō dee sēmbē, di u ta fēēē Masa Gadu ta lesipeki ēn, nōō fēēn mbei u ta biinga seei u hai sēmbē tja ko a di biibi. Nōō Gadu sabi sō fuu kaa, ma nōō u kē fuunu seepi musu ko sabi sō tu.

¹² Nōō fa u taki dē, an dē taa u ta mbei u seepi bumbuu sēmbē a unu fesi e. Nōnō. Ma u kē da unu pasi fuun sa gafa u da dee sēmbē dee ta kosi u da unu naandē. Fa dee lō sēmbē dē sai dē, de ta njan buka a dee dōōsē soni „kuma fa sēmbē hanson tjika, kuma fa de sabi soni tjika, kuma fa de bumbuu tjika”. Ma de an ta mēni fa i dē a i hati. ¹³ „Biga hii soni u ta du kaa, nōō fu di u ta tja di Buka hedi e.” Nōō ee sēmbē ta kosi u taa u lau, nōō a dē u Gadu hedi. Ma ee u dē ku fusutan, nōō fuunu hedi, dee sēmbē.

¹⁴ Biga fu di u sabi taa sō wan gaan lobi Masa Jesosi Keesitu lobi u, nōō fēēn mbei u musu ta konda di Buka. Wa sa disa mōōnsō. Biga fa a dēdē dē, nōō wan sēmbē dēdē a hii sēmbē kamian. ¹⁵ Nōō di soni mbei a dēdē da u, fu wa musu libi a u seei kē mōōn e. Ma u musu libi a di kē u di Sēmbē di dēdē toona weki baka fuu hedi naandē.

¹⁶ Wē nōō di u ko sabi dee soni dē kaa, dee sēmbē, nōō wa ta maaka sēmbē mōōn a di fasi di dee sēmbē u di goonliba aki ta maaka sēmbē fu de si ee de dē bumbuu sēmbē. Sō seepi dee soni u bi ta tei ta maaka „Masa Jesosi” Keesitu, nōō wa ta maakēēn a di fasi dē mōōn tu. Nōnō. U ko feni njunjun maaka e. ¹⁷ Biga ee wan sēmbē i ko nama ku „Masa Jesosi” Keesitu kaa, nōō i ko wan njunjun sēmbē. Di awoo libi go kaa, wan hii njunjun libi ko.

¹⁸ Nōō di wooko dē, Masa Gadu hēn wē wooko ēn da u e. Biga di ten u ku ēn bi dē felantima, nōō hēn a manda Jesosi Keesitu faa dēdē da u fuu sa toona ko fii ku ēn baka. Nōō hēn a toona buta u a di wooko aki, fuu sa tja sēmbē ko fii ku ēn tu. ¹⁹ Fa Masa Jesosi dēdē dē, dee sēmbē, nōō Gadu jabi pasi fu an hoi dee hogi du u libisēmbē nēēn bēē mōōn. Nōō hēn a da u di suti buka dē fuu sa konda da hii sēmbē taa de ku Gadu sa ko fiifi.

²⁰ Nōō hēn mbei i si u ta lontu goonliba aki sō ta konda di Buka u Gadu da sēmbē a „Masa Jesosi” Keesitu kamian. Nōō hēn mbei tu, te u ta fan ku unu, nōō a dē leti kuma Masa Gadu seei ta fan e. Nōō hēn i si u ta begi unu a „Jesosi” Keesitu kamian taa gaantangi, un ko fii ku Gadu baka e, dee sēmbē.

²¹ Biga fa Masa Jesosi sai dē, hēn da di kaba limbohati Sēmbē u mundu di an du hogi wan daka. Ma nōō Gadu tei hii dee hogi du u libisēmbē tuu lai nēēn liba te a ko dē hogi sōsō a Gadu wojo. Nōō fa a du ēn dē, a du ēn fu te u ku Masa Jesosi ko dē wan, nōō Gadu o luku u kuma bumbuu sēmbē fēēn hedi.

6

Aki Paulosu ta bai de fu de an musu lasi di bunu Gadu kē da de.

¹ Wē nōō dee sēmbē, fu di u ku Gadu ta wooko makandi, nōō u kē begi unu a wan soni e. Wan si fa Gadu kai unu ku ēn bunuhati tefa un ko nēēn naandē nō? Wē nōō wan musu lasi di bunu di a kai unu fuun feni nēēn e. ² Wan jei fa Gadu seei taki nō? A taa:

Di juu un kai mi dē, nōō mi jei,
biga wē un bi kai mi a di leti juu.

Nōō hēn mi piki, hēn mi tja heepi ko da unu.

Sōō. Wan jei fa a taki ō? Nōō fa u dē aki, nōō a di leti juu u dē aki. Biga a di juu aki Gadu ta puu sēmbē a hogi basu eti.

Aki Paulosu ta konda kumafa a ta biinga tjika u sēmbē musu feni di bunu u Gadu.

³ Wē nōō hēn mbei u ta kōni seei, dee sēmbē, fu wa musu buta na wan sitonu a pasi da sēmbē u de naki futu kai, te de lasi di bunu Gadu kē u de musu feni nēēn. Nōō u ta kōni tu, u sēmbē an musu feni wan soni a u fu de kosi u taa wa ta du di wooko bunu. ⁴ Ma u ta biinga a hii futu seei u sēmbē si taa u dē futuboi u Gadu tuutuu. Hii fa fuka ku sōmēni gaan sitaafu ta miti u, ma u ta hoi gaan pasensi ta tja pena seei. ⁵ So juu de ta foo u. So juu de ta sōtō u a dunguwosu. So juu de ta booko seei gbululu ko a u liba. So juu u ta wooko gaan hebi wooko te na a ndeti seei u ta duumi. So juu u ta tja hangi tee, biga soni an dē fuu njan.

⁶ Ma nōō hii fa dee soni ta miti u seei, ma u ta libi ku limbohati. U ta mbei mōiti fuu fusutan soni u Gadu finifini. U ta hoi pasensi da sēmbē ta a’ tjalihati da de. Sō u buta u seei a di Akaa u Gadu leiki tjika. U ta lobi hii sēmbē sōndō ganjan. ⁷ Nōō u ta konda di Buka u Gadu leti kumafa a dē, biga wē di kaakiti u Gadu hēn ta dē ku u. Ee u ta konda di Buka, ee u ta piki dee sēmbē ta fia ku u seei, ma u ta libi a wan leti fasi. Hēn da di fetilai fuu kaa. ⁸ Ee sēmbē ta gafa u, ee sēmbē ta da u sen, ee de taa u ta libi bunu, ee de taa u ta libi hogi, ee de taa u ta ganjan sēmbē, ma wa ta libi ku ganjan mōōnsō. ⁹ Ee libisēmbē an kē kai u soni, ma Gadu hēn a ta kai u gaan soni kaa. Sēmbē ta da u sitaafu te a bigi, ma

tökuseei di sitaafu an ta kii u. ¹⁰ U ta dē ku tjali, ma seei u ta wai. U dē kuma penama, ma u ta mbei hia sēmbē ko guduma a Gadu fasi. U dē kuma sēmbē di aan na wan wojo soni a mundu e, ma töku hii dee soni u goonliba tuu ta dē a u maun.

¹¹ Dee sēmbē u Kolenti naandē, un haika o. Fa u ta fan ku unu aki, nöö u ta jabi hati fuu da unu. ¹² Wa ta tjubi bēē da unu wan pikiwan seei, dee sēmbē. Ma nöö unu, wan dē sō e. Un ta tjubi bēē da u. ¹³ Wē nöö hēn di soni dē mbei mi ta fan ku unu kumafa wan tata ta fan ku ēn mii, taa be un hopo unu hati da u baa, leti kumafa u ta hopo di fuu da unu.

Aki Paulosu ta konda fa wan biibima an musu dē wan ku wan sēmbē di an ta biibi.

¹⁴ Nöö un dee sēmbē ta biibi Gadu dē, un haika e. Wan musu fiti buka ku dee sēmbē na ta biibi Gadu, fu un tai unu seei a wan bondji e. Kwetikweti. Biga wan sēmbē di ta libi bunu a Gadu wojo ku wan sēmbē di an ta libi bunu a Gadu wojo, unfa de o sa fii ku deseei? Luku fa dungu ku limbo sai dē, de an sa mökisi möönsö. Goonliba an mbei sō.

¹⁵ Nöö unfa un ta pakisei, dee sēmbē? Fa „Jesosi„ Keesitu sai dē, hēn ku didibi sa fiti buka makandi nö? Wē nöö unfa a waka di sēmbē di ta biibi ku di sēmbē di an ta biibi sa tai deseei a wan? Nönö, an musu dē sō e. ¹⁶ Di wosu u dee pindigadu ku di Wosu u Masa Gadu an o sa mökisi möönsö. Nöö di sinkii fuu i si aki, hēn da di tan kamian u di libilibi Gadu e.

Ja jei fa a bi taki nö? A taa:

Mi o libi a dee sēmbē u mi dendu,

mi o ta waka a de mindi.

Mi o dē di Gadu u de, nöö de o dē sēmbē u mi.

¹⁷ Sō Masa taki e. Nöö hēn a toona taki möön taa:

Fēen mbei un musu hai kumutu a dee oto sēmbē dendu.

Un musu buta unu seepi apaiti da mi.

Wan musu nama ku na wan soni di an dē limbolimbo e.

Nöö te un libi sō kaa,

nöö mi o tei unu ku wai seei.

¹⁸ Mi o dē unu Tata,

nöö unu o dē womi mii ku mujēē mii u mi.

Sō Masa Gadu taki e, di Gadu di abi hii kaakiti a mundu.

7

¹ Wē nöö un dee lobi sēmbē fuu naandē, di u kisi dee paamusi u Gadu dē kaa, nöö un boo disa dee soni dee ta poi u hati ku dee ta poi u sinkii e. Un boo ta fēēē Gadu te u ta libi apaiti dēen gbelingbelin söndö föutu.

Aki Paulosu ta konda kumafa a ta wai ku dee sēmbē tjika.

² Dee sēmbē o, u toona begi unu möön taa gaantangi, be un hopo unu hati da u baa. Biga fa i si u bi ko libi ku unu naandē, nöö wa bi du hogihogi ku na wan kodo sēmbē a unu naandē e. Wa bi poi na wan sēmbē libi nöö wa ganjan na wan sēmbē fuu njan soni fēen tu.

³ Söö. Nöö fa mi ta fan aki, nöö an dē taa mi ta fan kuma mi ta da unu föutu e. Nönö, na sō mi ta mēni ēn. Biga wē mi bi taki da unu kaa taa mi lobi unu tee ee ku libi ee ku dēdē seei, ma mi ku unu dē a wan sē. ⁴ Nöö u ta futoou unu gaanfa e, dee sēmbē. U ta njan buka da unu. Hii fa mi dē a sitaafu ta tja pena aki, ma töku mi ta wai ku unu. Un ta da mi hati seei.

⁵ Biga un sabi taa fa u bi ko dou a Masadonia aki, nöö wa bi dē bööböö. Hiniwan juu sēmbē bi ta suku u a toobi ta buja ku u, nöö hati fuu bi ta dē fēēēfēēē. ⁶ Ma nöö Gadu, di ta da dee lasihati sēmbē hati, nöö a da u hati e baa. Aai. Biga a mbei Titusi kumutu a unu ala ko dou a u aki, ⁷ nöö u ko ta wai seei. Ma na fu di u si ēn wanwan e, ma fu dee soni fuunu a konda da u. Biga a konda da u kumafa un bi dēen degihati tjika, nöö a konda da

u tu kumafa un lobi u. Un ta hangì u ta kēē pena fuu hedi seei. Nōō hēn mbei mi ko ta wai gaanfa e, dee sēmbē.

⁸ Fa i si mi bi mbei di fosu pampia manda da unu naandē, nōō a ko hati mi seei a baka biga mi sabi taa a o hati unu. Ma fa u dē aki an hati mi mōōn e. ⁹ Mi ko ta wai seei. Ma na u di di biifi hati unu mbei mi ta wai e, ma fu di tjali kisi unu fu dee hogi du fuunu hedi, leti kumafa Gadu bi kē. Biga un bia ko ta buta hii soni fuunu tololoo a tatai liba.

Hēn mbei un musu si taa na hogi u du ku unu mōōnsō. ¹⁰ Biga te wan sēmbē ta tjali kumafa Gadu kē kaa, nōō a ta heepi ēn faa biēēn libi kumutu a hogilibi basu. Nōō di soni dē na soni u bai sabisō da. Ma ee wan sēmbē ta tjali kumafa dee sēmbē an ta biibi Gadu ta tjali, nōō di dē an ta tja heepi ko dēēn mōōnsō. Lasi nōō a ta tja ko, biga mōōnmōōn a ta tjēēn go mōōn longi ku Gadu.

¹¹ Wē nōō fa i si a dē taa di biifi hati unu kumafa Gadu kē naandē, nōō hēn wē mbei un ko ta mbei mōiti seei fuun libi bunu nēēn wojo awaa. Biga un ko si hogi u di soni di pasa a unu mindi naandē te un tei hatiboonu seei. Un ko panta te un ta biinga a hii fasi fuun puu di fōutu dē a unu liba. Sōseei un ko ta hangì mi tu fu mi ku unu musu ko fii baka.

¹² Ma nōō fa mi mbei di pampia manda da unu naandē, dee sēmbē, nōō ma mandēēn fu di sēmbē di du di hogi dē nōō hedi e. Sōseei ma mandēēn tu fu di sēmbē di a du di hogi ku ēn dē. Mi bi kē dee soni dē bi musu seeka tuú, ma na de da di mama u di biifi. Ma mi mandēēn da unu be unu seei si taa un ta kai u gaan soni, te un ta piki u buka a soni, kumafa Gadu kē. ¹³ Nōō hēn mbei hati fuu ko kōtō, dee sēmbē.

Ma na di dē wanwan mbei u toona kisi hati baka e. Ma fa Titusi toona ko a u aki nōō a ko ku wai seei, nōō hēn mbei u seei toona wai mōōn. Aai. „Biga di a bi pakisei u ko a unu ala, nōō an bi sabi unfa soni bi o waka. Ma nōō di a ko si fa un kisi ēn hoi ku wai tjika dē,„ nōō hati fēēn toona ko kōtō. Bōō fēēn kisi goon awaa. ¹⁴ Biga wē hii dee bunu soni fuunu dee u bi konda dēēn, nōō wan da u sen a de. De tuu a si tuú. Wa ganjēēn leti kumafa wa ta ganjan unu tu.

¹⁵ Nōō fa un libi ku ēn naandē, nōō hēn mbei di lobi fuunu ko mōōn taanga nēēn hati e. Biga wē hiniwan juu a ta pakisei unu kumafa un bi kisi ēn hoi ku wai naandē, hii fa un bi dē pantapanta, taa kandē a o gandji da unu. A ta mēni di fa un bi haikēēn ta tei lai nēēn. Nōō hēn wē i si a ko ta wai sō ku unu e.

¹⁶ Nōō sōseei u seei ta wai tu baa. Biga u ko si taa u sa futoou unu seei, sabi taa woon piki u buka a hii soni.

8

Aki Paulosu ta taki soni fu wan

mōni de kē manda da dee

biibima a Jelusalen

¹ Sōō. Wē nōō, dee sēmbē fuu naandē, u kē taki wan soni fu dee biibima u Masadonia aki da unu. Wē biga fa dee sēmbē dē aki, nōō Gadu heepi de seei ku ēn bunuhati e.

² Sōmēni gaangaan tesi ta miti de aki, ma tōku de ta wai tee na soni. Aluwasi fa de pena seei, ma de ta feni soni ta da sēmbē te a hia.

³ Nōō fa u dē aki, nōō de pii mōni zunta te de kaba kaa, u de heepi dee biibima a Jelusalen ala. Nōō fa de du ēn dē, nōō de du ēn te pasa maaka e. An dē taa sēmbē hēn musu de, ma deseei hati pakisei ēn sō. ⁴ Nōō hēn de ko begi u gaanfa taa be u tei di mōni u de mōkisi ku di u dee otowan, be deseei dē a dendu u di piizii dē tu u de heepi dee sēmbē.

⁵ Ma nōō de du ēn pasa mōōn fa u bi mēni seei. Biga de hopo deseei da Masa te de kaba, hēn de toona hopo de seei da u tu kumafa Gadu kē.

⁶ Nōō hēn mbei u begi Titusi taa be a toona ko a unu ala, faa sa go dou ku di bumbuu wooko u di mōni soni aki di hēnseei bi seti ku unu naandē kaa.

⁷ Biga fa un sai dë, un dë a fesi gaanfa kaa a hii soni. A di së u biibi un dë a fesi, söseei un dë a fesi a di së u sabi dee soni u Gadu ku di fa un ta konda de da sëmbë tu. Un dë fajafaja a di wooko u Gadu hiniwanten, nöö un dë a fesi a di fa un ta lobi u. Wë nöö hën wë mbei mi taki da unu taa be un dë a fesi a di pisi u di libi aki tu, fuun heepi dee otowan fuu a di möni soni u ta taki aki.

⁸ Ma nöö fa mi ta fan aki, an dë taa mi ta duwengi unu e. Nönö. Ma mi kë fuun sabi fa dee oto keiki du kaa, be mi si fa woon du fu mi sa sabi fa di lobi fuunu dë. ⁹ Biga wë un sabi di bunuhati fasi u Jesosi Keesitu u Masa. A bi dë wan gaan guduma nëen köndë ala, ma fuunu hedi a ko libi kuma penama seei a di goonliba aki, be un feni dee gudu a abi tu.

¹⁰ Wë nöö mi kë da unu wan lai aki, dee sëmbë, biga mi si taa hën da di möön bunu soni fuun du. Biga unu fosu wë bi mēni u pii di möni aki, nöö hën a di jaa pasa dë un bi seti pii ën tu. ¹¹ Nöö mi taki da unu taa fa i si un seti ën ku wai dë, nöö sö fuun tjëen go dou e. ¹² Nöö mi taki e, be hiniwan sëmbë musu da kumafa a sa da dou. Biga wë ee wan sëmbë i kë da sëmbë soni, nöö an dë a di fa di soni hia ma fu di i kë da. Ja o da wan soni di ja abi ma joo da di i abi, nöö Gadu o si taa a bunu kaa.

¹³ Söö. Wë nöö fa mi ta fan aki, ma ta mēni ën sö taa fii puu dee otowan a fuka nöö i ko dë da pena ta kii e. Nönö, na sö mi ta mēni, ma fuun musu dë makandi. ¹⁴ Biga wë di un abi hia a di mindi aki, nöö be un heepi dee otowan fu de sa abi tu. A kandë te unu seei abi soni fanöudu a bakaten nöö de o sa heepi unu tu, nöö woon dë makandi. ¹⁵ A o dë kumafa de bi sikifi buta a Gadu Buku taa: „Fa dee sëmbë bi go pii di njanjan Gadu bi da de de ta kai “mana” naandë, nöö,»
dee sëmbë dee bi pii hia
ku dee sëmbë dee bi pii biti,
oto an bi abi möön oto.
Ma hiniwan sëmbë bi feni kumafa a dë fanöudu.

Aki Paulosu ta konda kumafa

sëmbë o ko a dee Kolenti

sëmbë naandë.

¹⁶ Söö. Wë nöö mi da Gadu tangi möön fu di a buta di wan seei fii da unu a Titusi hati kumafa miseei ta fii da unu tu. ¹⁷ Nöö fa mi begi ën faa toona ko a unu naandë, nöö a dë seei waiwai faa ko e, fu di hënseei bi kë ko kaa.

¹⁸ Nöö u begi wan oto womi aki faa tjëen ko. Nöö di womi aki, a dë wan sëmbë di hii dee biibima tuu ta kai ën bunu në seei a di fa a ta biinga ku di Buka u Masa Jesosi fu hii sëmbë musu jei ën. ¹⁹ Ma nöö na di dë nöö, ma fa woo tja di möni go da dee sëmbë „a Jelusalen,» ala, nöö dee biibima aki seei begi di sëmbë aki faa musu tja u go ala tu. Nöö te u go sö, nöö a o tja nëbai da Masa e, nöö sëmbë o si tu kumafa u kë heepi dee sëmbë tjika.

²⁰ Wë nöö a di lö fasi aki u kë u di möni musu tja tu e, u sëmbë an musu taki taa wa ta tjëen bunu. Biga di möni na biti möni, a hia. ²¹ Fëen mbei u ta köni fu hii soni musu waka a tatai liba, na a Masa Gadu wojo wanwan nöö e, ma te dou a libisëmbë wojo seei tu.

²² Ma nöö u toona begi wan oto sëmbë fuu aki möön faa musu waka ku de Titusi ko a unu ala. Nöö di womi aki tu, u ta gafëen taa a dë wan bumbuu sëmbë. Biga fa u ku ën libi makandi aki, nöö hiniwan juu a ta dë waiwai faa heepi u a di wooko u Gadu. Nöö hën seei ta wai seei taa a sa tja de go, biga a abi gaan futoou fuunu e, dee sëmbë.

²³ Wë nöö fa i si Titusi o ko a unu naandë, nöö un bi sabi ambë dëen kaa. Biga mi ku ën, sö u ta waka ta du di wooko u Gadu makandi. Fa mi bi ta biinga ku unu naandë, nöö hën wë bi ta heepi mi e.

Nöö dee womi woon si ko ku ën naandë, nöö de ko a dee sëmbë u dee keiki aki kamian. Nöö de dë bumbuu sëmbë e. „Masa Jesosi,» Keesitu ta feni nëbai a de. ²⁴ Nöö un musu

mbei de si taa un lobi de e, dee sēmbē. Nöo deseeri o si taa fa u bi ta gafa unu da de aki, nöo wa bi ganjan de, nöo hii dee sēmbē dee dē a dee oto keiki tuu o ko sabi sō tu.

9

Aki Paulosu ta konda da de fa fu de musu da di möni ku piizii.

¹ Wē dee sēmbē, mi si kuma an dē fanōudu fu mi musu sikifi da unu go möön longi a di fa un musu heepi dee oto biibima kuma unu seei. Nönö. ² Biga mi si taa un dē kabakaba kaa fuun du ēn waiwai. Nöo fa i si mi dē a Masadonia aki, nöo mi njan buka da unu taa un dee sēmbē fu di pisiwata fu Akaja ala, a di jaa di pasa naandē nöo unu bi dē kabakaba kaa fuun pii möni zunta [fuun heepi dee biibima u Jelusalen]. Sō mi njan buka da unu aki. Nöo fa mi fan dē, nöo a weki sōmēni otowan hati te de hopo ta pii möni ta zunta fu de djeesi unu e.

³⁻⁴ Nöo fu di mi bi taki sō fuunu aki kaa, nöo fēen mbei mi ta manda dee sēmbē aki ko a unu, fuun seeka di möni di un pii naandē buta kabakaba. Nöo ee sēmbē u Masadonia kumutu aki ko ku mi a unu ala, nöo de o si taa di soni fuunu mi bi ta taki da de dē, sō a dē tuu. Biga ee nasō, dee sēmbē, nöo woon kisi sen e. Nöo mi seepi o kisi sen tu u di fa mi bi futoou unu tjika. ⁵ Nöo hēn mbei mi si taa a bunu fu mi manda dee sēmbē aki waka a mi fesi ko a unu ala, be de ko seeka di möni di un bi paamusi naandē.

Nöo a sō wan fasi sēmbē o si taa di soni un ta da dee sēmbē, nöo a dē wan peesenti di un ta da waiwai ku piizii. An o dē kuma wan soni un ta du ku duwengi.

⁶ Nöo wan jei fa de bi koti wan nōngö nö, dee sēmbē, taa: “Piki goon, piki suwa njanjan, gaan goon, gaan suwa njanjan.” Nöo sō a dē tuu. ⁷ Nöo fēen mbei mi taa ee wan sēmbē o da, nöo be a da ku piizii nēen hati, ma na ku guunjan kuma sēmbē duwengi ēn. Biga di sēmbē di ta da soni ku wai nēen hati, hēn Gadu ta lobi. ⁸ Nöo mi taki da unu taa te un du sō kaa, nöo Gadu abi kaakiti te tjika faa da unu soni ku ēn bunuhati te a hia, fii puu i seei a hii fuka nöo i toona heepi oto sēmbē tu.

⁹ Ja sabi fa Gadu Buku taki nö? A taa:
Di sēmbē di ta paaja bunu da dee pootima,
nöo di bunu nē fēen o fika de ta kai nöömö.
Biga a bi libi bunu kumafa Gadu kē.

¹⁰ Nöo Masa Gadu di ta da di goonma böngö faa paandi ku di njanjan di di böngö ta puu tuu, hēn o da unu soni te a hia pasa maaka e, dee sēmbē. Nöo a o mbei dee bunu du fuunu ko hia nango möönmöön tu. ¹¹ A o mbei i ko guduma a hii futu fu hiniwan juu i sa ta wooko hiniwan bunu wooko di dē fanōudu u du. Nöo dee bunu wooko i ta du dē o tja gafa ko da Gadu tu.

¹² Biga wē fa i si woon manda di möni go da dee biibima a Jelusalen dē, nöo an o dē taa a fuka wanwan nöo woon puu de e, ma a o mbei dee sēmbē gafa Gadu dēen tangi seei. ¹³ Biga de o ko si taa na taki nöo un ta taki ku buka taa un ta piki di Buka u [Masa Jesosi] Keesitu, ma de o si taa a dē sō a unu libi tu. Biga fa de o si di heepi un manda da de naandē, nöo de o da Gadu tangi seei fu di un ta piki ēn buka ta heepi de ku oto sēmbē tu. ¹⁴ Nöo de o ta begi da unu seei ku gaan lobi, fu di de si fa di bunuhati u Gadu wooko a unu tjika dē.

¹⁵ Wē andi u sa taki möön, dee sēmbē, möön leki gaantangi u Gadu fu di a manda Masa Jesosi kuma wan gaan gudu ko da u. A bigi tee buka an tjika u sa taki ēn, dee sēmbē.

10

*Aki Paulosu ta toona taki möön
kumafa a dē tjabukama
u Masa Jesosi tjika.*

¹⁻² Wë dee sëmbë, awaa mi toona ko a unu möön a di toobi u mi ku unu, ku dee sëmbë dee ko a unu mindi dë. Wë nöö mi, Paulosu, ta tei di saapihati fasi u Masa Jesosi, Keesitu ta fan ku unu kumafa hënseei ta fan ku sëmbë. Mi manda begi unu gaantangi taa be un disa u piki dee sëmbë buka dee ta poi mi da unu naandë e, fu te mi ko ala nöö an o dë u mi musu fan ku unu ku hatiboonu.

Biga mi jei taa so sëmbë dë a unu ala ta kosi mi taa te mi dë a unu mindi nöö mi ta dë fëëfëë, ma te ma dë a unu mindi möön nöö mi ta abi degihati seei ta mbei biifi ta fan gaangaan fan a unu liba.

Fa dee lö sëmbë ta fan dë, nöö de ta mēni u a libisëmbë fasi nöö a kaba, ma na sö u dë e. ³ A dë sö taa u dë a di goonliba aki tuu, ma töku wa ta feti ku dee felantima fuu kumafa sëmbë u di goonliba aki ta feti ku deseei. ⁴ Biga dee fetilai dee u ta tei tja go a feti, nöö de an dë soni u di goonliba aki. Nönö. Ma a Gadu de kumutu, nöö de abi kaakiti tjika u ta booko dee gaan taanga kaakiti u didibi tuu fiaa kaba a sösö. ⁵ Ku de u ta poi hii dee sösö fia ku dee gaan heihei sabi dee sëmbë ta tei ta tja ko u puu sëmbë a pasi fu de an sabi Gadu kumafa a dë. Nöö u ta booko hiniwan poipoi pakisei, be sëmbë ko si taa na bumbuu soni a dë, be de disëen nöö de ko piki Masa Jesosi buka nöö. ⁶ Nöö fa i si woo ko a unu naandë, nöö te un ko ta piki Gadu buka a wan bunu fasi kaa, nöö woo dë kabakaba u da dee oto sëmbë sitaafu awaa.

⁷ Wë nöö dee sëmbë, fa u ta taki di toobi u mi ku unu aki, nöö un wegi di soni luku bunu e. Biga ee wan sëmbë a unu mindi naandë ta taki taa a dë tjabukama u Keesitu, nöö a musu mēni ën seei, biga u seei da tjabukama fëen tu. ⁸ Ee mi ta taki ën pasa seei fa u abi taki a unu liba tjika, ma töku sen an o kisi mi e. Biga Masa da u taki a unu liba tuú. Ma na fuu booko unu saka, ma fuu heepi unu.

⁹ Nöö fa u ta mbei dee pampia ta manda da unu aki, nöö wa ta manda de fu de panta unu e. Nönö. ¹⁰ Ma fu di u jei taa sëmbë sai naandë ta taki taa: “Dee fan a dee pampia fëen ta hebi tumusi te de ta panta sëmbë. Ma te hën seepi ko a u aki, nöö an dë wan wojo soni nöö dee fan fëen an ta a’ goma tu.” Sö u jei de ta taki. ¹¹ Ma nöö mi kē sö wan sëmbë musu sabi taa fa dee fan fuu hebi a dee pampia fuu, leti sö nöö woo dë a unu mindi tu e, te u ko.

¹² Söö. Ma nöö fa i si u taki naandë seei, ma wan fëë e, dee sëmbë. Biga wa a’ hati tjika u tja u seei go maaka ku dee heihei sëmbë dee ta buta deseei a fesi naandë e. Dee sëmbë dë ta maaka de seepi ku de na de te de kaba, nöö de ta si deseei u gaan bumbuu sëmbë. Ma di lö maaka naandë, a dë donma soni e.

¹³⁻¹⁴ Ma fuu seei, nöö wa o njan buka djombo pasa di maaka di Gadu buta da u fuu wooko. Nöö fa u bi ko a unu ala nöö wa bi djombo pasëen tu. Biga Gadu manda u tuú fuu tja di Bunu Buka u Masa Jesosi Keesitu ko konda da sëmbë. Nöö ee u njan buka a unu liba nöö antoobi, biga unu seei bi dë wan pisi u di wooko fuu tu.

¹⁵ Fa u ta fan aki, wa o go suku u njan buka a wan oto sëmbë wooko liba e. Nönö. Ma u ta suku nöö u di biibi fuunu musu göö ko soni. U ta kē fu di wooko u wooko a unu mindi naandë musu ko wan bumbuu soni, fuu sa disa unu go a oto sëmbë tu. ¹⁶ Biga u abi di mēni fuu tja di Bunu Buka u Masa Jesosi go paaja te a dee oto köndë tu. Ma na ka oto sëmbë bi go konda di Buka kaa e, be an dë taa u go ta njan buka a di wooko di wan oto sëmbë bi wooko kaa.

¹⁷ Biga u kē faa dë leti kumafa de bi sikifi buta a Gadu Buku taa:

Ee wan sëmbë kē njan buka a wan soni,

nöö be a njan buka da Masa

a di soni di a wooko nēen liba.

¹⁸ Biga wë ee wan sëmbë luku ën seei te a kaba si taa a bumbuu, nöö an dë bumbuu sëmbë eti e. Ma di sëmbë di Masa luku te a kaba feni taa a bumbuu, nöö di sëmbë dë hën da bumbuu sëmbë tuu.

11

Aki Paulosu ta taki soni möön u dee ganjansëmbëma dee ko a dee Kolenti sëmbë naandë.

¹ Söö. Wë nöö dee sëmbë, mi begi unu, be un hoi pasensi abiti sö möön longi, fuun haika wanlô wisiwasi fan mi o fan aki. ² Wë biga mi ta djalusu da unu leti kumafa Gadu seei ta djalusu da unu. Mi ta watji unu kumafa wan tata ta watji wan mujëe mii fëen di wan womi ta kiija, faa musu göö bunu dëen. Biga sö nöö mi paamusi unu da „Jesosi, Keesitu, fu te di daka dou nöö mi sa buta unu nëen fesi limbolimbo söndö föutu.

³ Ma nöö mi ta fëëe da unu o. Biga a kandë sëmbë sa ko ganjan unu fu wan waka a „Masa Jesosi, Keesitu baka ku limbo hati möön, leti kumafa i si di sindeki bi go ganjan Eva a di djai ku dee bödjëe fan fëen. ⁴ Biga fa un sai naandë, nöö misikuma te wan oto sëmbë ko a unu naandë ko ta mindi soni da Masa Jesosi te an ta djei di Jesosi di mi bi konda da unu dë möön, tökusee wan ta fia ku ën jakëen puu dë. Sösee ee wan sëmbë ko ta mindi soni da di Akaa u Gadu te an ta djei di Akaa u Gadu di bi dë a unu kaa, nöö woon piki. Ee nasö, ee wan sëmbë tja wan oto buka ko ta konda da unu ta mindi soni tee an djei di Bunu Buka u Gadu di mi bi konda da unu naandë möön, nöö wan o jakëen. Wë dee sëmbë, a bigi a mi da unu o.

⁵ Biga misikuma ma dë möön lagi möön leki dee sëmbë dee ta buta deseei kuma gaan tjabukama naandë e, te de ta kai deseei apösutu tu. ⁶ Fa mi dë aki, nöö ma lei fa u fan tuu, ma töku sabi an pena mi e. Biga te mi ta fan, mi saandi mi ta taki. Unu seei sabi sö tu a hii futu, biga a unu mindi naandë mi bi libi.

⁷ Dee sëmbë o, kumafa u ta taki dee soni aki, na unsë seei un si mi a' föutu a unu baa? A sa kë taa fa mi bi ta wooko ta heepi mi seei fu mi sa konda di Buka u Masa Gadu da unu söndö mi tei möni a unu nö? Fa mi bi lagi misee fu mi sa hei unu dë, hën da di föutu di mi mbei a unu mindi nö, dee sëmbë? ⁸ Biga a dë sö tuu taa ee i luku ën te i kaba, nöö a djei kuma mi fufuu dee oto keiki u mi heepi unu. Biga de wë bi ta sölugu mi ku dee soni mi abi fanöudu, hii fa unu mi bi ta heepi. ⁹ Ee mi bi abi wan soni fanöudu, nöö ma bi ta toobi unu ku ën e. Nönö. Ma dee biibima dee bi kumutu a Masadonia ko a mi dë, nöö de bi tja dee soni mi bi abi fanöudu ko da mi. Sö mi bi ta hoi mi seei a hii futu fu ma musu tuwë dee hebi u mi a unu liba. Nöö mi taki da unu taa sö nöö mi o ta libi ku unu nango nöömö tu.

¹⁰ Nöö sö mi o ta njan buka nango nöömö tu, „taa ma ta konda di Buka u Gadu fu mi feni njan a unu hedi,„. Biga fa mi ku Keesitu nama aki, nöö leti fa a ta taki tuutuu soni söndö tooka töngö, nöö sösee mi ta fan aki söndö tooka töngö tu e. Nöö na wan sëmbë dë a di pisiwata fuunu ala o tapa mi a di soni mi ta njan buka aki möönsö. ¹¹ Nöö fa mi ta fan aki, dee sëmbë, nöö un ta si kuma ma lobi unu mbei nö? Nönö e. Biga Gadu sabi tuutuu taa mi lobi unu seei.

¹² Söö. Ma nöö fa mi ta du aki un saandi mi ta du nö? Mi ta tapa pasi da dee sëmbë fu de an sa njan buka taa mi ku de dë pei ku pei a di wooko u Gadu. Nöö sö mi o ta du ën nango nöömö tu. ¹³ Biga wë dee lö pei sëmbë dë ta mbei taa de seei dë tjabukama u Masa Jesosi Keesitu kuma u dee apösutu, ma na Masa Jesosi hën manda de e. Ganjan de ta ganjan sëmbë.

¹⁴ Ma nöö fa de ta du dë, an dë gaan soni da mi tu. Biga fa didibi sai dë, nöö so juu a ta tooka seei ko dë dililii kuma wan basia u Masa Gadu Köndë, ta mbei taa a ta limbo sëmbë wojo. ¹⁵ Wë nöö andi wë? Ee dee futuboi fëen ta buta deseei kuma de dë bunulibima, nöö an dë wan foondo soni. Biga wan futuboi musu djeesi ën masa. Ma kaba u de o dë a di paima di de o kisi leti kumafa a fiti di wooko u de.

Aki Paulosu ta konda dee soni

dee ta miti ën a di tja

u di Buka baka.

¹⁶ Wë nöö dee sëmbe, mi taki da unu möön e, taa wan musu mēni taa fusutan u mi poi, fa mi ta njan buka da miseei aki. Ma ee un si sō seei ma un haika mi nöö, leti kumafa un ta haika te wan siki-a-hedima ta fan.

¹⁷ Nöö di soni mi o fan aki an dē taa Masa manda mi e. Nönö. Ma a dē wan gaan wisiwasi fan nöö, di mi o fan fu di mi sabi taa mi abi leti u miseei ta njan buka tu. ¹⁸ Biga sōmēni sēmbe dē a unu mindi naandē ta njan buka a soni u di goonliba aki ta hopo deseei buta u sēmbe si kumafa de bumbuu tjika. Nöö misikuma miseei sa njan buka sō tu. ¹⁹ Biga wë fa un sai dē, un lobi u haika di fan u dee wisiwasima kaa. Wë di un kōni sō, nöö misikuma un sa haika miseei tu kumafa un ta haika dee otowan.

²⁰ Biga fa un sai dē, ee sēmbe buta unu a katibo, wan a' toobi. Ee sēmbe ta njan mōni fuunu, wan a' toobi. Ee wan sēmbe kisi unu buta nēen basu, nöö wan ta a' toobi. Ee sēmbe ta hopo ēn seei buta a unu liba ta lagi unu ta wisiwasi unu, wan a' toobi. Ee de naki unu a bandja jesi seei, an dē gaan soni a unu. Biga sō dee sēmbe dē ta libi ku unu kaa. ²¹ Ma fu mi aki, a dē wan gaan sen soni da mi e, baa. Biga wë mii bi sōsō tee ma bi libi ku unu a dee lō fasi dē.

Ma nöö ee wan sēmbe a' hati u njan buka a wan soni liba, nöö miseei a' hati u njan buka da soni tu.

Sōö. Nöö mi o taki wanlō soni aki da unu möön kuma wisiwasima e, ma sō nöö mi o taki. ²² Biga ee wan sēmbe ta njan buka taa a dē lalalala Dju fu di dee Dju sēmbe dē apaiti sēmbe u Gadu, nöö miseei sa njan buka sō tu. Ee de taa de dē bakamii u Abahamu, nöö miseei dē sō tu. Ee de taa de dē Isaēli sēmbe, nöö miseei tu. ²³ Ee de taa de dē futuboi u Jesosi, Keesitu, mi bi pasa de gaanfa a di soni dē.

Nöö fa mi ta fan aki mi ta fan leti kuma wan wisiwasima, ma mi o ta taki ēn te go dou. Biga mi biinga da Masa Jesosi möön gaanfa möön leki dee ganjanma a unu mindi naandē e. Biga sōmēni pasi mi bi dē sōtōsōtō a dunguwosu fu Masa Jesosi hedi. Sōmēni toon mi bi kisi wipi fēen hedi tu. Sōmēni pasi mi ku dēdē bi miti fesi ku fesi. A hii dee soni dē tuu mi pasa dee sēmbe dē gaanduwe kaa. ²⁴ Feifi pasi dee Dju sēmbe u mi fon mi ku wipi. Hiniwan pasi fon de ta da mi diiteni-ku-nēigi wipi. ²⁵ Dii pasi de fon mi ku pau. Wan pasi de naki mi ku sitonu te de ninga taa mi dēdē. Dii pasi sipi booko disa mi a ze mindi. Wan u de mi bi dē wan hii ndeti ku wan hii didia a zengezenge a liba wata ta tja fuka.

²⁶ Fa mi dē aki, ma ta dē a wan kamian. Hii juu mi nango a kamian ta ko kodo. Nöö fa mi ta waka ta lontu aki, sōmēni pasi gaan wata bi dē fa u tja mi go kii. Sōmēni toon mi bi musu waka ka fufuuma ta watji sēmbe u de kisi. Mi bi ta dē a gaan nōutu a dee sēmbe u miseei kōndē maun, te kisi ku dee oto kōndē sēmbe maun tu. Mi bi dē a nōutu a ganda mindi. Mi bi dē a nōutu a sabana dendu. Mi bi dē a nōutu a wata liba. Mi bi dē a nōutu a dee sēmbe dee ta ganjan taa de dē biibima maun. ²⁷ Mi ta biinga ta wooko taanga tee so juu ma ta duumi a ndeti seei. So juu mi ta tja hangi tee na soni. So juu na wata seei mi ta feni u mi bebe tu. So juu ma ta a' soni u njan. So juu mi ta tja kōtō tee, biga soni an dē u mi tapa sinkii.

²⁸ Ma nöö boiti u dee dōösē soni naandē, hiniwan juu mi ta tja di hebi u dee biibima a dee kamiankamian a mi hati. ²⁹ Biga wë ee wan sēmbe dē suwakisuwaki a di biibi, nöö mi seei ta suwaki tu. Ee wan biibima kai, nöö mi ta tja di hebi fēen, biga hati u mi ta boonu ku di soni mbei a kai dē.

³⁰ Wë nöö fēen mbei ee mi musu ta njan buka a soni, nöö a dee lō soni dee miti mi dē, dee ta mbei mi lagi a sēmbe wojo naandē, nöö a de nöö mi sa njan buka. ³¹ Nöö Masa Gadu, di Tata u Masa Jesosi Keesitu di musu kisi gafa u teego, hēn sabi taa fa mi ta fan aki, na soni mi ta mindi e, dee sēmbe. Tuutuu soni mi ta taki. ³² Biga di mi bi dē a di kōndē de kai Damasikusi naandē, nöö di hedima di di kōnu de kai Aletasi bi buta dē, a manda wanlō sodati u de lontu mi watji kisi. ³³ Ma nöö hēn dee biibima naandē fusi mi. De buta

mi a wan manda dendu hën de saka mi go a goon a döösë u di sitonu peni u di köndë. A sô wan lagi fasi mi kumutu a dee felantima u mi maun.

Nöö sô soni bi waka ku mi, dee sëmbë. „Nöö a dee lö soni dë nöö mi sa njan buka e.”

12

Aki Paulosu ta konda da de fa Gadu bi lei ën tjubitjubi soni.

¹ Wë nöö dee sëmbë, leti kumafa i si mi taki da unu naandë kaa taa ee mi ta njan buka, nöö an o heepi mi a wan wojo soni. Ma töku mi o go dou. Biga mi o konda da unu kumafa Masa bi lei mi dee tjubitjubi soni fëen a wan apaiti fasi. A dë leti kuma mi bi ta sunjan sô, ma na sunjan, biga mi bi dë ku wojo.

² Mi sabi wan womi di bi biibi a Masa Jesosi Keesitu, nöö hën wan gaan soni pasa ku ën kuma teni-a-fö jaa longi kaa. Wë ee sinkii soni, ee akaa soni, di dë ma sabi. Gadu wanwan nöö sabi. Ma a dë kuma wan soni tei ën tja go pasa dee teeja u mundu go te a di köndë u Gadu seei. ³ Nöö kumafa i si mi taki dë kaa, ee sinkii soni ee akaa soni më sabi. Gadu wanwan nöö sabi. ⁴ Ma nöö de tjëen go dou a di waiti kamian u Gadu de ta kai Paladëisi. Nöö hën a jei wanlö soni ala di an sa konda seei. Ma boiti di dë, de bai ën taa an musu konda de tu.

⁵ Wë nöö, dee sëmbë, a dee lö soni dë mi bi sa njan buka e, ma nöö ma o du ën. Ma dee soni mi o tei ta njan buka da, nöö de da dee soni dee ta buta mi ko lagi a sëmbë wojo. ⁶ Ma ee u mi tei dee soni dee Gadu lei mi naandë fu mi sa njan buka a de liba, nöö ma lau e, biga sô Gadu bi lei mi de tuú. Ma nöö ma o du ën e. Biga fa mi dë aki ma kë u sëmbë musu luku mi möön hei möön leki fa de ta jei mi ta fan, ku fa de ta si mi ta libi.

⁷ Ma nöö dee sëmbë, fa mi taki dë seei, ma ma sa kisi gaan fasi fu dee gaan heihei soni i si Gadu lei mi naandë e. Nönö. Biga wë Gadu disa pasi da didibi, hën a manda wan futuboi fëen ko naki mi. A buta wan soni da mi di ta tjökö mi leti kuma maka, nöö hën ta fuka mi nöömö mbei ma sa abi gaan fasi. ⁸ Nöö dii pasi mi begi a wan apaiti fasi fu Masa musu puu di lö soni naandë a mi liba. ⁹ Ma nöö hën a fan ku mi taa: „Fa i dë aki, nöö mi sabi dee fuka fii kaa.” Nöö be i tifiهدي ku de nöö, biga mi o tja i ku mi bunuhati. Biga te wan sëmbë kaakiti ku saanfa-u-du fëen kaba, nöö nëen mi sa feni pasi u wooko nëen liba ku di kaakiti u mi awaa.” Sô Gadu fan ku mi e. Nöö fëen mbei a möön bunu da mi fu mi ta njan buka a dee suwaki pisi u mi libi. Mi o ta wai ku de seei, be di kaakiti u „Masa Jesosi” Keesitu tan ku mi.

¹⁰ Wë nöö da sô e, dee sëmbë. Fa u dë aki, më a toobi möön ee hiniwan soni ta pasa ku mi fu „Masa Jesosi” Keesitu hedi. Ee mi suwaki a soni, më a toobi. Ee sëmbë ta kosi mi, ee de ta sitaafu mi, an dë gaan soni da mi tu. Ee mi ta tja pena nasö mi ta tja fuka, ma a’ toobi. Mi ta wai seei a dee soni dë dendu. Biga wë hii dee suwaki pisi u mi dë tuu ta buta mi fu mi dë taanga „ku di kaakiti u Gadu wanwan”.

Aki Paulosu ta konda da de kumafa a kë heepi de tjika.

¹¹ Wë dee sëmbë, mi taki e, fa i si mi njan buka da miseei dë, nöö a dë leti kuma hedi u mi poi. Ma unu wë buta mi e. Biga unu bi musu ta gafa mi. Biga wë hii fa i si ma dë wan wojo soni seei fa mi dë aki, ma misikuma ma dë möön lagi möön dee sëmbë dee ta hopo deseei buta u gaan tjabukama a unu mindi naandë. ¹² Biga wë mi bi libi a unu mindi ku gaan pasensi e, nöö sëmëni foondo wooko mi bi ta du a unu dë ku di kaakiti u Gadu. Sëmëni maaka un si tu, nöö dee soni dë bi musu ta lei unu taa mi dë wan tjabukama u Gadu tuu.

¹³ Nöö dee sëmbë, unfä a waka un si taa mi ta seeka dee biibima a dee oto köndë bunu möön unu? A sa kë taa fu di ma bi ta tja dee fuka u mi ko tuwë da unu nö? Hën da di föutu mi mbei nö, dee sëmbë? Wë ee di dë wanwan, nöö mi begi unu be wan hoi mi a bëë. Wë biga sô mi libi ku unu tuu.

¹⁴ Ma fa u dë aki, mi dë kabakaba u mi ko a unu di u dii pasi. Ma seei te mi ko, ma o buta fuka u mi a unu liba möönsö e. Nönö. Biga wë na gudu mi ta suku a unu e, dee sëmbë, ma unu seepi wë mi kë di kë. Biga wan piki mii an musu ta sölugu ën tata ku ën mama, ma tata ku mama de ta sölugu piki mii. ¹⁵ Nöo fëen mbei fa u dë aki, mi dë seei kabakaba fu mi lasi hii soni da unu, te dou ku miseei tu. Ma nöo fu di un si taa mi lobi unu taanga, nöo fëen mbei wan sa lobi mi tu nö?

¹⁶ Ma nöo fa mi fan dë, nöo kandë sëmbë o dë a unu mindi naandë di o taa: “Höön, awa, fa i si an ta buta dee fuka fëen a u liba aki, bödjëe wë a ta pëe e. Biga a o abi kamian nöömö faa ganjan u njan a wan köni fasi.” ¹⁷⁻¹⁸ Sö un ta mëni nö, dee sëmbë? A kandë dee sëmbë mi bi manda ko a unu naandë, de un ta taki nö? Fa mi bi manda Titusi ku di otowan fëen ko a unu, nöo Titusi bi suku soni a unu a wan tjubi fasi faa tja wini ko dëen seei nö? Wë ma sikuma a dë sö e. Biga mi ku Titusi tuu ta waka a di Akaa u Gadu leiki ta libi a di wan seei fasi nöo.

¹⁹ Wë nöo fa mi fan ku unu naandë, dee sëmbë, a sa kë un mëni taa bunu në mi ta suku a unu nö? Nönö e. Ma mi ta fan ku unu a Gadu fesi fu di u ku unu tuu dë sëmbë u „Jesosi” Keesitu, nöo u kë fuun musu ko taanga a di biibi. Hën di soni dë nöo u ta suku a unu e, dee sëmbë.

²⁰ Biga wë mi ta fëëe da unu taa te mi o ko a unu ala, nöo mi o ko si unu a wan fasi di an bunu da mi seei. Nöo ee a dë sö, nöo unu seepi o ko si mi a wan fasi di an bunu da unu tu. Biga mi ta panta taa te mi ko dë, nöo mi o ko si unu taa un ta kisi toobi ku unu na unu ta haun ku unu seepi, hati fuunu ta dë boonuboonu, hiniwan sëmbë ta biinga nëen seei soni baka, wan abi toobi ku otowan, un ta tja unu seepi ta kosi a baka ta mindi soni da unu na unu, so fuunu o sai naandë ku gaan fasi, nasö un o dë ta du fanjanfanjan soni.

²¹ Dee sëmbë, misikuma ee mi ko si unu a sö wan fasi, nöo sen o kisi mi seei a Gadu fesi o. Nöo a o ta hati mi te na soni da dee sëmbë fuunu naandë dee an disa dee peipei fanafiti libi u de, te dou ku dee sensen soni de ta du a di së u manu ku mujëe soni. „Nöo mi kë un seeka dee lö pei libi fuunu dë bifö mi ko a unu ala e, baa.”

13

Aki Paulosu ta bai dee sëmbë

möön u de musu seeka de

libi bifö a ko a de.

¹ Söö. Wë kumafa i si mi taki dë kaa, dee sëmbë, disa o mbei di u dii pasi di mi o ko haika unu. Wë nöo un sabi fa de sikifi a Gadu Buku taa ee wan sëmbë du wan hogi, nöo tu nasö dii sëmbë musu piki taa sö a du ën tuu, bifö di sëmbë di du di hogi dë o kisi sitaafu awaa.

² Wë fa i si mi o ko a unu dë, nöo leti sö soni o waka e. Biga wë a di u mbei tu pasi di mi bi dë a unu ala, nöo mi bi bai wanlö sëmbë a dee hogi de ta du. Söseei fa mi ta mbei di pampia aki, mi toona ta bai de möön. Nöo fa i si mi o ko di pasi aki, nöo hën o mbei dii pasi. Nöo ma o fan ku de ku buka möön e. Ma mi o du ku de awaa te dou ku hii dee oto sëmbë dee sai dë tuu, dee an bia disa dee wogi du u de.

³ Biga wë misikuma un kë sabi ee dee fan mi ta fan ku unu, ee Masa Jesosi Keesitu hën ta da mi de tuutuu. Biga un taa te mi ta fan nöo mi ta fan fëëfëëe, ma Masa Jesosi hën an ta fëëe ma a ta wooko ku kaakiti a unu dë. ⁴ Wë nöo tuu. Ma fa i si de bi kii Masa Jesosi a di lakpa pau dë, nöo wan suwakisuwaki libisëmbë de kii dë, ma nöo di a weki ko dë ku libi fa u dë aki, nöo ku di kaakiti u Gadu a ta libi e. Nöo fa u ku ën nama makandi aki, nöo u dë suwakisuwaki libisëmbë eti tuu, ma tökuseei ku di kaakiti u Gadu u ta libi fuu heepi unu.

⁵ Wë dee sëmbë, mi taki e, „di un lo’ u wegì sëmbë luku naandë kaa,” nöo mi kë fuun wegì unu seei luku bunu ee un dë biibima tuutuu. Biga a kandë fa i si un sai dë seei, ma Jesosi Keesitu an dë a unu hati. „Ma töku na sö mi ta mëni e, dee sëmbë. Ma mi a’ di mëni

taa un dē tuutuu biibima u Masa Jesosi.」⁶ Nöo ee un pasa di lö tesi dē, nöo misikuma woon si taa u seei pasëen tu 』taa u dē tuutuu tjabukama u Masa Jesosi.」

⁷ Nöo mi ta begi Masa Gadu da unu fu wan musu du na wan hogi. Nöo ma taki sö fuu lei sëmbë kumafa u dē tjabukama u unu liba tjika e. Nönö. Ma fuun seepi hedi. Biga u kë di libi fuunu musu dē a tatai liba, hii fa sëmbë ta taki fuu taa wa dē bumbuu tjabukama tjika. ⁸ Biga wa ta mbei möiti u sëmbë musu du wan soni di an ta kai ku di Buka u Gadu e, ma fu de musu libi leti kumafa Gadu kë.

⁹ Nöo fëen mbei ma a' toobi ee mi ta libi kuma mi sösö, kuma ma abi kaakiti a unu mindi. Solanga un dē taanga a di biibi kaa, nöo mi dē waiwai. Nöo mi ta begi seei da unu fuun musu ko dē telutelu gbelingbelin kumafa Gadu kë.

¹⁰ Nöo hën mbei mi ta buta dee soni aki a pampia manda da unu a fesi, fu te mi ko a unu nöo ma o feni soni fu mi gandji da unu möön. Biga di makiti di Masa da mi aki, nöo an dē wan soni u mi booko unu saka e, ma fu mbei un ko dē gingin a di biibi.

Aki Paulosu ta tapa di biifi.

¹¹ Söö. Wë nöo ka mi sikifi tjika aki, nöo mi o tapa ufö e, dee sëmbë. Nöo mi taki e, be un piki dee soni mi sikifi aki nöo un buta unu libi a tatai liba ku telu. Nöo be hati fuunu dē bööböö ku wan pakisei makandi, nöo Masa Gadu o dē ku unu. Biga nëen lobi ku kötöhati ta kumutu.

¹² Nöo te woon da unu seei odi, nöo un baasa unu seei makandi ku limbohati e, 』kumafa a fiti biibima ku biibima.」

¹³ Nöo hii dee sëmbë dee Gadu tei apaiti aki tuu ta manda gaan odi da unu.

¹⁴ Masa Jesosi Keesitu musu dē ku unu ku ën bunuhati e, dee sëmbë. Nöo di lobi u Masa Gadu ku di makandi libi di di Akaa fëen ta da musu dē ku unu tu.

』Na soni möönsö e, dee sëmbë. Mi, Paulosu, ta manda gaan odi da unu. A tan sö.」

Di biifi Paulosu manda da dee biibima u Galasia

Wan wöutu a fesi.

Di womi de kai Paulosu bi dë wan u dee tjabukama u Masa Jesosi de ta kai apösutu. Nöo hën mbei di biifi aki manda da dee biibima a dee köndëköndë u di pisiwata de kai Galasia.

Nöo di soni mbei a mbei di biifi aki. A bi go a Galasia faa tja di Buka u Masa Jesosi go da dee sëmbë u di köndë. Nöo hën so u dee sëmbë fu ala bia libi ko ta waka a Masa Jesosi baka. Nöo di a kumutu dë, tee bakaten hën a ko jei taa wanlë sëmbë ko a dee Galasia biibima dendu dë ko tja wan njunjun buka poipoi wan ko da de, taa di fa de biibi a Masa Jesosi dë an tjika eti. De musu koti di maaka u Isaëli ta hoi dee Isaëli wëti ufö Gadu sa limbo fesi da de. Nöo de taki wan oto soni tu taa Paulosu aan taki a di Buka a bi tja ko da de naandë, biga na Gadu bi dëen di buka. A libisëmbë nöo a feni ën. Sö de ta lei dee Galasia sëmbë.

Nöo di Paulosu jei sö, hën a mbei di biifi aki wante manda bai de a dee lö lei dë. A manda leti de tu fa u de musu libi kuma biibima u Masa Jesosi.

Aki di biifi seti.

¹⁻² Wë dee sëmbë, mi Paulosu ta manda gaan odi da unu e. Nöo mi ta mbei di pampia aki da un dee sëmbë dee ta biibi a Masa Jesosi liba ta miti makandi a dee köndëköndë u di pisiwata u Galasia dë. Fa mi dë aki, mi da wan u dee tjabukama u Masa Jesosi de ta kai apösutu e. Nöo na libisëmbë buta mi sö. Na de manda mi tu. Ma Jesosi Keesitu ku hën Tata di bi weki ën a dëdë buta mi. Nöo fa mi ta manda di biifi da unu aki, nöo mi ku dee oto biibima u Masa Jesosi dee mi ku de dë aki, sö u tuu ta mandëen.

³ Nöo u Tata Masa Gadu ku Masa Jesosi Keesitu musu dë ku unu e, ta heepi unu ku de bunuhati. De musu mbei hati fuunu dë bööbö.

⁴ Fa Masa Jesosi sai dë, dee sëmbë, nöo hën wë hopo ën seei paka di paima da u fu dee hogidu fuu hedi e. Nöo a du ën faa sa puu u a dee hogi libi basu u di ten u dë aki. Sö wë u Tata Masa Gadu bi kë kaa. ⁵ Nöo fa a sai dë a musu abi gafa ku nëbai fu teego. A tan sö.

Aki Paulosu ta piki de taa wan kodo buka u Masa Gadu nöo dë.

⁶⁻⁷ Wë dee sëmbë, di soni aki sö, a foondo mi tumisi e. Ma bi mëni sö fu unu taa un bi o bia sö hesi kumutu a di Sëmbë di bi kai unu ku ën bunuhati ko nëen. Wë biga ku ën bunuhati a bi manda „Jesosi„ Keesitu ko jabi pasi da unu fuun sa ko sëmbë fëen. „Hën wë da di Buka di u konda da unu.“

Nöo hën wë un kë disa di bumbuu soni naandë go ta piki dee sösö buka dee oto sëmbë ta konda da unu naandë taa Gadu buka, ma na Gadu buka seei de dë. Wë biga Gadu aambi oto pei Buka möönsö „möön leki di u konda da unu. Ma fu di un ta haika dee oto sëmbë“, hën wë i si ta buuja unu sö teefa wan saandi un ta du möön.

⁸ „Nöo mi taki e, dee sëmbë, di Buka di i si u bi tja ko da unu dë, nöo hën nöo da di tuutuu wan e. Hën nöo un musu piki.“ Ee u seei toona ko a unu baka ko da unu wan oto buka, nöo wan musu piki e. Ee wan basia u Masa Gadu Köndë seei bazia ko a unu dë ko da unu wan oto buka möön leki di u bi konda da unu kaa, nöo Masa Gadu musu sibëen fu nöömö e! „Biga di Buka u Gadu hën a ta poi.“

⁹ Mi toona taki ën wan pasi möön leti kumafa i si u bi taki ën kaa, taa ee wan sëmbë a unu dë ta konda wan oto buka da unu möön leki di un bi jei a u kaa, nöo di siba u Gadu musu kisi ën fu nöömö e.

¹⁰ Wë di fan mi fan aki, unfa un mëni fëen, dee sëmbë? Mi fan ën faa kai ku libisëmbë ö, naa faa kai ku Gadu? Fa u dë aki, un ninga taa mi ta suku gafa a libisëmbë eti ö? Wë nöön

e baa. Biga ee mi ta suku gafa a libisëmbë eti, nöö hën da ma dë wan futuboi u „Jesosi„ Keesitu.

Aki a ta konda da de taa na a libisëmbë a kisi di Buka.

¹¹ Be mi taki da unu e, dee sëmbë u mi dë, taa di Buka di i si mi bi tja ko konda da unu dë, nöö na libisëmbë abi ën e. ¹² Biga na a libisëmbë a kumutu, nöö na libisëmbë lei mi ën tu. Ma Jesosi Keesitu hënseei wë ko a mi ko lei mi ën sō. ¹³⁻¹⁴ Biga fa un sai dë, nöö un bi musu jei sō u mi taa a fesi mi bi ta biinga ku hii dee guwenti fuu Isaëli sëmbë tuu, kumafa u bi lei a dee gaan sëmbë fuu. Mi bi dë a sōmëni u dee pei u mi fesi a dee soni naandë. „Biga mi bi mën taa fa mi ta hoi dee Isaëli wëti dë, nöö hën di soni dë Gadu bi kē ufō a o limbo fesi da mi.“ Nöö hën wë mbei mi bi ta sitaafu dee biibima u Masa Jesosi gaanfa seei „fu di de an dë ku dee wëti dë möön.“ Ma hii fu di dë, nöö hën di keiki u Gadu wë mi bi ta biinga u kaba a sōsō sō e. Ma bi sabi seei.

¹⁵ Ma fa i si mi bi ta du dë seei, Gadu bi a’ bunuhati u mi o. Biga gaanduwe a fesi bifō de pai mi, nöö a bi tei mi kaa fu mi ko sëmbë fëen a bakaten. ¹⁶ Nöö hën wë u dë teefa di juu dou, hën a mbei mi ko sabi Jesosi di Mii fëen, fu mi sa ta tja di Buka fëen awaa ta konda da dee sëmbë dee an dë Isaëli sëmbë.

Wë nöö fa i si a bi ko a mi naandë, nöö ma bi go a na wan libisëmbë go hakisi ee andi u mi musu du möönsō e. ¹⁷ Na a dee Tjabukama u Masa Jesosi de ta kai apōsutu, dee dë a Jelusalen, seei mi bi go. Fa de bi dë tjabukama ufō mi seei, ma tōku ma bi go a de. Ma mi hopo u mi wante, mi wanwan, hën mi go u mi te na Alabia a di sabana köndë dë. „Wë nöö fa mi ta taki ën aki sō, hën da libisëmbë lei mi di buka nö?“

Nöö di mi kumutu na Alabia naandë, hën mi toona go a Damasikusi baka „ka mi bi kumutu.“ ¹⁸ Nöö hën mi tan dii jaa naandë. Nöö hën mi toona kumutu a Damasikusi go a Jelusalen go haika Petuisi, be mi ku ën mbei guwenti awaa. Nöö hën mi dë ku ën a Jelusalen dë teni-a-feifi daka ufō mi kumutu dë. ¹⁹ Ma nöö fa i si mi bi go dë seei, ma si dee oto Tjabukama u Masa Jesosi möönsō e, ma di baaa u Jesosi de ta kai Jakobosi hën nöö mi bi si dë. ²⁰ Nöö fa mi ta fan aki, Masa Gadu seei sabi taa na soni mi ta mindi e. Tuutuu soni mi ta taki.

²¹ Nöö hën di mi kumutu a Jelusalen naandë, hën mi go ta waka a dee köndëköndë u Silia ku Silisia ta konda di Buka u Masa Jesosi Keesitu ta lontu. ²² Ma dee oto biibima fëen dee ta miti makandi a dee köndëköndë u Judea, nöö deseei an bi si mi sabi eti e. ²³ Ma de ta jei soni u mi nöö taa di sëmbë di bi ta sitaafu de a fesi ta kii, nöö hën wë bia ko biibi te a tei di Buka u Masa Jesosi ta tja ta paaja, di hënseei bi ta biinga u tapa. ²⁴ Nöö di de ko jei sō, hën de ta wai seei ta gafa Masa Gadu fu mi hedi.

2

Aki Paulosu konda fa a bi go miti ku dee hedima u keiki

a Jelusalen.

¹⁻² Wë nöö fa mi ta tja di buka ta paaja dë, nöö a baka teni-a-fō jaa bifō mi toona go a Jelusalen möön, mi ku Banabasi. Nöö di soni mbei u go ala, u di Gadu seei ko lei mi taa mi musu go. Nöö di u nango, hën u tja di kijoo de kai Titusi go ku u. „Biga u ku ën ta wooko di wooko u Gadu makandi.“

Nöö hën wë di u go dou a Jelusalen, hën u go a dee sëmbë dee de ta si kuma fesima u de a di biibi. Nöö hën u kai de tja go a sē. Nöö hën u fan ku de te u kaba taa sō wan buka u ta tja ta paaja da dee oto köndë sëmbë dee na u Isaëli „taa, ee wan sëmbë ja dë Isaëli sëmbë ma i ko ta biibi a Masa Jesosi kaa, nöö a tjika. An dë fii ta hoi dee wëti u Isaëli ufō Gadu o limbo fesi da i.“ Nöö hën u hakisi de ee fa u ta konda di buka dë, ee de dë ku u a wan sē. Biga fa de dë hedima naandë nöö u kē de nama ku u, ee nasō nöö a kandë sëmbë o mën taa sōsō soni u ta du.

³ Nöo di u fan ku de teefa u kaba, nöo hën de feni taa di buka u ta tja ta paaja naandë, nöo a bunu. Nöo fa Titusi sai ku u dë, an dë Isaëli sëmbe e. Giiki sëmbe a dë, nöo aan di maaka u Isaëli, ma de an duwengi ën tu fu de koti ën sinkii buta di maaka. ⁴ Nöo de an bi o mën di soni dë seei tu e, ma wanlö sëmbe ta ganjan taa de dë biibima u Jesosi Keesitu fufuu pasi ko saapi a u mindi dë, ko ta watji u ta luku fa u ta libi fiifi söndö u dë a wëti basu. Biga de kë kisi u toona tja go buta kuma saafuma a dee wëti dë basu möön. ⁵ Ma fa de ta du dë, nöo wa saka u seei da de e. Wa piki de buka seei a di soni dë. Biga u kë hoi di Buka u Gadu gbelingbelin da unu kumafa a dë.

⁶ Nöo dee sëmbe u go a de dë, nöo de wë de ta luku kuma gaan hei sëmbe e. Ma di soni dë an dë gaan soni a mi, biga mi sabi taa Gadu hën an ta luku a sëmbe fesi. Ma boiti u di dë, fa de dë heima dë seei, ma de an buta wan wojo soni a di lei mi ta lei liba möönsö. Biga de si taa di fa mi ta lei naandë, nöo a bunu kaa.

⁷ Nöo hën wë de ko si taa mi ku Petuisi, di wan wooko nöo wë Gadu da u ma de dë paatipaati. Petuisi hën da Tjabukama u Masa Jesosi a dee Isaëli sëmbe dendu, nöo mi da Tjabukama fëen a dee sëmbe dee na dë Isaëli sëmbe dendu. ⁸ Nöo leti kumafa Gadu dë ku Petuisi a di wooko di a sai dë, nöo söseei a dë ku mi tu.

⁹ Nöo fa i si Jakobosi, Petuisi, ku Johanisi sai dë, nöo de wë da dee sëmbe dee otowan ta si kuma posu a di biibi. Ma nöo fa de ko si fa Gadu dë ku mi ku ën bunuhati tjika, nöo hën de ko da mi ku Banabasi tuu maun. Nöo hën wë u ku de mbei buka te u kaba taa sö di wooko o paati. De o ta tja di Buka ta paaja a dee Isaëli sëmbe dendu. Nöo u, woo go a dee oto köndë sëmbe dee na u Isaëli. ¹⁰ Ma wan soni nöo de begi u taa u musu ta heepi de ku dee penama u de dee dë a Jelusalen naandë. Ma nöo di soni de taki dë, mi bi dë tifihi di ku ën gaanfa seei kaa.

Aki Paulosu konda taa a bi bai Petuisi a wan soni.

¹¹ Nöo mi o taki wan soni aki da unu e, dee sëmbe. Fa i si Petuisi dë gaan fesima dë seei, ma a wan juu dë nöo a bi ko a u na Antiokia, nöo hën wë mi bai ën a lanti fesi fu wan soni a bi du. Biga an bi a' leti.

¹² Biga a bi ta libi makandi ku dee biibima u Masa Jesosi fu Antiokia, dee na Isaëli sëmbe. Hën ku de bi ta njan a wan paabi. Nöo hën wanlö oto biibima u Masa Jesosi kumutu a Jakobosi a Jelusalen ala ko a u na Antiokia naandë. Nöo fa i si de ko dë, nöo de ta hoi di Isaëli wëti taa ee wan sëmbe aan di maaka u Isaëli nëen sinkii, nöo de an musu njan ku ën. Nöo di Petuisi ko si taa sö de ta du, nöo hën a ko fëë. Hën a hai hënseei puu a dee sëmbe na Isaëli sëmbe dë dendu ko ta hoi di wëti dë tu, ¹³ hën ku hii dee oto Isaëli biibima dee ku u sai dë. Banabasi seei de kisi hai tja go a dendu tu, faa go ta libi a di ganjan fasi dë.

¹⁴ Nöo di mi si taa di libi u de an ta kai ku di Buka u Masa Jesosi di u ta konda aki, nöo hën wë mi fan ku Petuisi a hii dee oto biibima dë tuu fesi taa: "Womi." A piki. Mi taa, "Di soni aki, a bigi a mi da i möönsö. Wë biga i da wan Dju sëmbe di bi ta dë a wëti basu, nöo di wojo fii ko limbo te nöo hën wë i kumutu. Nöo andi mbei i kë toona hai dee sëmbe na Dju aki tja go buta a dee wëti dë basu u du?" Sö mi fan ku ën.

¹⁵ Nöo di soni mbei mi taki sö, dee sëmbe. Biga wë un sabi fa u dee Dju sëmbe dë kaa. U ta si u seei kuma wa ta booko Gadu wëti kuma dee oto köndë sëmbe. ¹⁶ Ma tökusei, so fuu bi ko sabi taa di hoi di u bi ta hoi dee wëti dë, nöo an ta heepi u fuu ko bumbuu sëmbe möönsö a Gadu wojo. Wan kodo soni tö nöo sa mbei u ko sö, hën da ee u ta biibi a Jesosi Keesitu liba. Nöo hën wë mbei u ko ta biibi nëen e.

¹⁷ Nöo fa i si u ta suku fuu musu ko bumbuu sëmbe a Gadu wojo ku biibi a Masa Jesosi, Keesitu söndö hoi wëti aki, nöo hën wë mbei dee oto Dju sëmbe fuu ta luku u kuma bookowëtima. Nöo unfa un pakisei u di soni dë? Hën da Keesitu manda u fuu booko Gadu wëti ö? Nönö. Kwetikweti. ¹⁸ Ma ee Gadu bai mi a wan soni te mi disëen kaa, nöo bakaten hën mi toona go tei ën möön, nöo awa ufö mi ko bookowëtima a Gadu wojo awaa.

¹⁹ Wë, dee sëmbë o, fa i si mi bi ta hoi dee wëti dë, nöö hën wë tja mi ko a Gadu e. Biga mi bi biinga tefa mi wei, ma bi sa hoi de ku telu möönsö. Nöö fa mi dë aki, nöö ma dë a dee wëti dë soni möön e. Mi disa de gaanduwe fu mi sa libi kumafa Masa Gadu kë awaa.

²⁰ Biga fa „Masa Jesosi„ Keesitu dëdë a di lakpa pau dë, nöö mi ku ën tuu wë dëdë naandë e. Biga u dë di wan. Nöö di libi i si mi abi aki, na miseei ta libi ën möön. Masa Jesosi seei hën dë a mi hati ta tii mi. Nöö hii fa mi ta libi a di goonliba aki, nöö ku biibi nöö a di mii u Masa Gadu liba, di bi lobi mi tee a tei mi dëdë dëdë da mi.

²¹ Nöö ee mi ta hoi wëti eti fu hën musu mbei mi ko bumbuu sëmbë a Gadu wojo, nöö hën da mi ta sösö di soni di Gadu du da mi naandë ku ën bunuhati. Hën mbei ma o du ën e. Biga ee a dë taa wan sëmbë bi sa hoi wëti te a ko bumbuu tjika a Gadu wojo, nöö da an bi o dë fanöudu fu „Jesosi„ Keesitu musu dëdë.

3

Aki Paulosu ta gandji da dee Galasia biibima u di de

bia go ta hoi wëti.

¹ Wë nöö un dee Galasia sëmbë u mi dë, andi seei du unu mbei un don sö? Sëmbë hën ko ganjan unu gaanfa sö nö, mbei un lasi unu seei te un fëëkëtë di fa Jesosi Keesitu bi dëdë da unu nö? Ee! A bigi a mi da unu. Biga fa u bi tja Gadu Buka ko da unu dë, nöö u bi kondëen gbelingbelin da unu te a dë kuma a unu fesi seei de bi tja Masa Jesosi go peka a di lakpa pau kii. Sö wë un bi fusutan di Buka tjika e.

² Nöö hën wë mbei mi kë hakisi unu wan soni. Fa un bi kisi di Akaa u Gadu dë, fu di un bi ta hoi wëti mbei nö, naa fu di u bi konda di Buka da unu hën un ko ta biibi nëen?

³ Wan a' fusutan nö? A fesi di un bi ko a Masa Jesosi, nöö di Akaa u Gadu hën bi seti di wooko a unu hati. Ma nöö fa u dë aki, un kë puu unu seei a di Akaa leiki tjëen go dou ku di fuunu seei kaakiti nö? ⁴ Hii dee sitaafu un bi tja a fesi di un bi ko njunjun a di biibi dë, nöö u sösö un tja de nö? ⁵ Nöö fa Masa Gadu ta da unu di Akaa fëen ta du foombofoombo soni a unu dë, nöö faandi mbei a ta du sö? Fu di un ta hoi wëti mbei nö, naa fu di un bi jei di Buka nöö un ko ta biibi nëen?

Aki Paulosu ta lei fa Gadu bi tei Abahamu fëen sëmbë u di

biibi fëen hedi.

⁶ Wë dee sëmbë, mi kë fuun toona mëni di soni di un bi jei u di gaan sëmbë fuu de kai Abahamu. Biga de sikifi soni fëen a Gadu Buku taa, fa a biibi Gadu dë nöö fëen mbei Gadu si ën kuma an booko ën wëti wan daka. ⁷ Nöö hën a ko fika sö taa dee sëmbë ta biibi Gadu nöö de wë Gadu ta luku kuma gbelingbelin mii u Abahamu „biga de djei ën a di biibi„.

⁸ Nöö di Buku u Gadu bi taki tu taa te wan daka nöö dee sëmbë dee an dë Isaëli sëmbë o ko ta biibi, nöö Gadu o si de kuma de an bi booko ën wëti wan daka fu di biibi u de hedi. Nöö di Buka u Masa Jesosi aki sö, hën wë i si di Buku bi taki dë e. Nöö hën wë Gadu bi ta mëni tu di a taki da Abahamu taa: A i hii föluku u di goonliba sa feni heepi.

⁹ Nöö da sö e, dee sëmbë. Ee u ta biibi kumafa Abahamu bi biibi, nöö woo feni di bunu u Gadu leti kumafa i si di gaan biibima dë bi feni ën.

Aki Paulosu ta lei de taa Masa Jesosi puu u a di siba u dee wëti.

¹⁰ Ma hii dee sëmbë dee ta mëni u de hoi wëti fu de ko dë bumbuu sëmbë a Gadu wojo, nöö di siba u Gadu kisi de kaa e. Wë biga a dë a di Buku u Gadu taa:

Ee wan sëmbë ja ta hoi hii dee wëti u Gadu tuu

dee dë sikifisikifi a di Buku aki,

nöö di siba u Gadu dë a i liba e.

Sö di Buku taki. ¹¹ Ma nöö u sabi kaa taa na wan sëmbë sa ko bumbuu sëmbë a Gadu wojo fu di a ta hoi wëti hedi e. Biga di Buku taki möön taa:

Di sëmbë di ko bumbuu sëmbë a Gadu wojo

fu di a ta biibi nëën hedi,

nöö hën nöö o feni di libi u Gadu.

¹² Nöö wëti hoi, nëën da biibi e, dee sëmbë. Biga dee wëti dë seei taki taa:

Di sëmbë di ta du „hii” dee soni

dee dë sikifisikifi aki

o feni libi a Gadu.

Wë nöö nëën da biibi möön e. „Nöö hën tu, fa a taki dë, nöö hën da dee wëti siba u kaa.

Biga na wan sëmbë tjika u hoi dee wëti u Gadu söndö misi.”

¹³ Ma fa i si „Jesosi” Keesitu sai dë, hën puu u a di siba u dee wëti naandë. Biga di Buku taki möön taa,

Hiniwan sëmbë di de tei hëngi a pau kii,

nöö di siba u Gadu wë kisi ën.

Nöö fa de tei Masa Jesosi hëngi a di lakpa pau kii dë, nöö hën wë da di siba u Gadu kisi

ën fuu hedi e, dee sëmbë. ¹⁴ Nöö di soni mbei a du ën, fu hii sëmbë sa feni di bunu u Gadu

awaa, kumafa Gadu bi paamusi Abahamu. Nöö a ko dë taa „na Isaëli sëmbë wanwan ma”

hii sëmbë, ee i biibi a Jesosi Keesitu liba nöö joo feni di bunu dë. Nöö Gadu o da i di Akaa

fëen tu di a bi paamusi u, fu di i ta biibi nëën liba.

Aki Paulosu ta lei de taa wëti an sa puu di buka u Gadu.

¹⁵ Wë dee sëmbë u mi aki o, un boo taki di soni aki sö kumafa libisëmbë guwenti taa te i ku wan sëmbë mbei buka a wan soni te un sitampu ën a lanti fesi, nöö na wan sëmbë sa puu di buka dë möön e. Nöö söseei de an o sa buta wan oto soni nëën liba möön tu. Biga di buka mbei sö kaa.

¹⁶ Nöö sö wë, Masa Gadu mbei wan buka ku Abahamu te a kaba taa a di böngö fëen hii sëmbë u goonliba sa feni heepi. Nöö fa a taki ën dë, an bi taa “dee böngö” e, ma a bi taa “di böngö”. Nöö di böngö dë nöö hën da „Jesosi” Keesitu.

¹⁷ Nöö di ten di Gadu bi mbei di buka ku Abahamu naandë, nöö dee Isaëli wëti an bi dë eti e. A baka föhöndö-ku-diiteni jaa bifö dee bakamii fëen ko kisi dee wëti a Gadu awaa u de musu hoi. Ma nöö fa de ko kisi de seei, ma dee soni Gadu bi paamusi Abahamu di a mbei di buka ku ën dë, de an puu möönsö. ¹⁸ Biga ee a dë taa dee wëti dee ko a baka dë musu hoi ufö sëmbë sa feni dee bunu u Gadu, nöö an bi o dë taa Gadu ta da sëmbë dee bunu fëen u sösö fu di paamusi fëen hedi.

Ma na sö a dë e, dee sëmbë. Gadu ta da u dee bunu fëen u sösö ku ën bunuhati „söndö u ta hoi wëti e”, fu di sö a bi paamusi Abahamu.

Aki Paulosu ta lei de un heepi dee wëti Gadu bi da Mosesi

abi da u.

¹⁹⁻²⁰ Wë nöö mi hakisi unu e, dee sëmbë, ku un pakisei Gadu da u dee wëti? Wë a da u de faa lei u andi da bunu ku andi da hogi, nöö fu de hoi u a pasi tu fu te dou di juu di Masa Jesosi o ko. Biga hën wë bi da di böngö di Gadu bi paamusi Abahamu taa woo feni heepi nëën.

Nöö di paamusi di a bi paamusi dë, a hebi möön dee wëti a bi da a baka e. Biga di Gadu bi mbei di buka ku Abahamu, nöö hën ku ën wanwan tö nöö bi mbei ën. Oto sëmbë an bi dë ku de a de mindi. Ma dee wëti, mindima hën wë tja de ko e. Biga Gaangadu manda dee basia fëen köndë u de tja dee wëti ko da Mosesi, nöö hën Mosesi tei de hën a tja de go da dee Isaëli sëmbë fu de musu ta hoi.

Aki ta lei faandi mbei dee wëti

u Gadu bi ko.

²¹ Wë nöö unfa un mëni u dee wëti dë? De ta fia ku dee paamusi u Gadu dee a bi paamusi Abahamu nö? Wë nönö, de an ta fia ku dë e. Kwetikweti. Biga ee wëti bi sa dë di u bi sa hoi tee nöö hën u kisi libi a Gadu, nöö hën da wëti bi o mbei u ko bumbuu

sëmbë a Gadu wojo tuu. Ma an dë sô e! ²² Biga hii u libisëmbë tuu dë a hogidu basu, leti kumafa i si di Buku u Gadu bi taki kaa. Wa sa kumutu nëën basu fuu ko bumbuu sëmbë möönsö.

Ma dee sëmbë dee ta biibi a Jesosi Keesitu liba, nöö de nöö sa kumutu a wogi du basu u de feni di bunu di Gadu bi paamusi dee sëmbë ta biibi nëën.

²³⁻²⁴ Wë un boo taki ën sô, taa Masa Gaangadu bi buta u a dee wëti dë basu fu de ta hoi u gingin seei a pasi fu te „Jesosi” Keesitu ko. Nöö di a ko, hën a tja di pakisei u Gadu ko a döo taa ee u biibi nëën nöö woo ko dë bumbuu sëmbë a Gadu wojo. ²⁵ Nöö fa u dë aki, wa dë a dee wëti basu möön e, dee sëmbë, fu di u ko ta biibi a Masa Jesosi.

Aki Paulosu ta lei de fa biibima ku biibima dë a Gadu wojo.

²⁶ Dee sëmbë o, fa un ko ta biibi a Jesosi Keesitu liba dë, nöö un ko miii u Gadu e. ²⁷ Fa i si un ko nama ku ën tei dopu dë, nöö unu ku ën tuu ko dë di wan sëmbë. ²⁸ Nöö aan toobi e, ee i dë Dju sëmbë ee ja dë Dju, ee i dë saafu ee ja dë saafu, ee i dë womi ee i dë mujëë, ma fu di un dë sëmbë u Masa Jesosi Keesitu, nöö unu tuu ko dë di wan. ²⁹ Nöö a Gadu wojo, nöö unu wë da dee gbelingbelin böngö u Abahamu e, nöö woon kisi hii dee bunu Gadu bi paamusi ën taa a o da dee böngö fëën.

4

Aki Paulosu ta taki soni u

di guduma mii.

¹ Wë nöö aki woo taki soni u wan guduma mii. A dë sô taa te a dë miii nöö an dë fëën seei eti e. Aluwasi fa a o abi hii dee gudu fëën tata a bakaten seei, ma a dë a sëmbë basu leti kuma saafu nöö. ² Hën tata o buta wanlô futuboi faa kiijëën dëën, nöö de o ta tjëën ta manda a soni fu tee juu fëën dou faa kumutu a sëmbë basu.

³ Wë nöö a fesi, nöö sô wë u bi dë tu e, dee sëmbë, a dee wëti u libisëmbë basu. ⁴ Ma teefa di leti juu u Gadu dou, nöö hën a manda di Womi Mii fëën ko a goonliba. Wan mujëë pai ën leti kumafa mujëë ta pai miii nöö. Hën seei bi dë a wëti basu tu e. ⁵ Nöö fa a ko dë, a ko faa puu u a wëti basu buta ko miii u Gadu „kumafa di guduma mii bi kumutu a dee futuboi basu”. Biga a buta u fuu kisi hii dee soni dee wan mii u Gadu musu kisi. ⁶ Nöö fu di u dë miii u Gadu, hën a manda di Akaa u di Womi Mii fëën ko a u hati. Hën ta mbei u ta wai ku ën ta kai ën “Taata”.

⁷ Wë nöö sô a waka e, dee sëmbë. Wan dë a wëti basu möön kuma wan saafuma e, ma un ko dë miii u Masa Gadu fu di unu ku „hën mii Jesosi” Keesitu ko di wan. Nöö woon feni hii dee bunu dee a buta da unu fuun feni fu di un dë miii fëën e.

Aki Paulosu ta gandji da de möön u dee wëti hedi.

⁸ Ma kumafa u bi taki dë seei, dee sëmbë, a fesi wan bi sabi Masa Gadu e. Un bi dë saafu a wanlô soni de ta kai gadu basu, ta hoi dee wëti u de. Ma hii fu di dë na Gadu seei de bi dë. ⁹ Ma nöö di ten un ko sabi Masa Gadu, ma fuu taki, Masa Gadu hën fosu ko sabi unu, wë nöö andi mbei un toona go a dee lö sôsö wëti dë möön u du? Saafu un kë dë sô möön nö? ¹⁰ Wë biga misikuma un toona ta hoi wantu wëti apaiti möön di ta nama a liba, bamba daka, ee nasö jaa. ¹¹ Hën mbei wë mi ko fëëë da unu e, dee sëmbë, taa fa mi bi ta wooko a unu mindi dë, nöö u sôsö mi bi ta wooko.

¹² Dee sëmbë o, mi ta begi unu gaantangi e, taa be un toona ko dë leti kumafa i si mi dë aki. Biga mi wë da wan Isaëli sëmbë di bi ta hoi dee wëti fu mi ko bumbuu sëmbë a Gadu wojo. Te wan pisi nöö hën wë mi disa de ko ta libi söndö hoi de, kuma unu. Nöö hën fa u dë aki misikuma un kë ko tei dee lö wëti dë awaa ta hoi. Wë nöö an bunu e.

Aki Paulosu ta mëni de a di fa

de bi libi ku ën.

„Dee sēmbē o, mi begi unu, un boo toona libi kumafa u bi dē e. Wē biga di mi bi ko a unu dē,„ nōō na wan daka un bi libi hogi ku mi seei.

¹³ Mi kē fuun toona mēni di soni mbei mi bi ko fika ku unu ala. Mi bi suwaki e, „nōō hēn wē un bi hoi mi. Nōō fa un bi hoi mi dē,„ nōō naandē a waka mbei mi konda di Buka u Masa Jesosi fosu toon da unu.

¹⁴ Nōō a di ten dē, na wan fuunu seei bi mbei mi fa u di siki di bi dē a mi sinkii. Fa a bi dē wan fuka soni da unu seei, ma tōku wan bi sōsō mi e, ma un tei mi leti kuma wan basia u Masa Gadu Kōndē, kuma Jesosi Keesitu seei. Sō wē un hoi mi bunu tjika.

¹⁵ Nōō di gaan wai di un bi ta wai ku mi naandē, naasē a dē? Wē biga mi sa piki sēmbē gbelin seei taa soni an fika di wan bi sa du da mi a di ten dē. Ee dee wojo sii fuunu a unu sinkii dē seei un bi sa diki puu, nōō un bi o puu de da mi. ¹⁶ Wē nōō andi mbei mi ku unu poi? Fu di ma ta kwei fan da unu ma mi ta fan ku unu gbelingbelin, nōō hēn di soni dē mbei mi ku unu ko felantima nō?

Aki Paulosu ta bai de

a dee sēmbē dee kē tja de ko

buta a wēti basu.

¹⁷ Wē be mi bai unu a wan soni e, dee sēmbē. Fa i si dee sēmbē ta biinga ku unu naandē, nōō na bunu fuunu de kē sō e. Ma puu wē de kē puu unu a u, be un go ta kule a de baka.

¹⁸ Wē nōō ee wan sēmbē ta biinga ku unu nōō a bunu, ee a dē taa fu wan bumbuu soni hedi. Biga sōseei mi ta biinga ku unu kaa. Ma nōō na te mi ta dē ku unu bifō mi ta biinga sō e, ma hiniwanten. ¹⁹ Biga fa i si u dē aki, dee mii, mi toona ko dē seei a wan gaan fuka fuunu hedi, leti kuma te wan mujēē dē a pai liba. Biga mi ta biinga seei da unu mōōn fu mi sa si di bumbuu libi fu „Jesosi„ Keesitu a unu.

²⁰ Ma fa mi ta bai unu aki seei, nōō na sō mi bi kē e. Mi bi kē fan ku unu a wan mōōn suti fasi. Fēēn mbei mi kē toona ko a unu ala mōōn hii soni, biga mi a' booko hedi fuunu gaanfa e.

Aki Paulosu ta konda soni u Abahamu ku de tu mujēē fēēn.

²¹ Wē un dee sēmbē dee kē libi a wēti basu dē, un konda da mi. Wan bi jei di oto u Abahamu di dē sikifisikifi a Gadu Buku ō?

²² Wē a dē sō taa Abahamu bi pai tu womi mii. A pai wan ku di saafu mujēē, nōō a pai wan ku di tōōu mujēē fēēn. ²³ Nōō di mii di a pai ku di saafu mujēē, hēn an pai a wan foondo fasi e. Ma di mii di a pai ku di tōōu mujēē fēēn hēn pai a wan foondo fasi. Biga „Abahamu ku ēn mujēē an bi pai wan daka, ma fu di„ Gadu bi paamusi de taa a o da de wan mii nōō hēn mbei de ko pai ēn.

²⁴ Nōō di soni dē leti kuma wan nōngō sō, fu de tu buka Masa Gadu bi mbei ku libisēmbē. Boo taki ēn sō taa di saafu mujēē, hēn da di buka Masa Gadu bi mbei ku dee Isaēli sēmbē di a da de dee wēti fu de musu hoi. „Di fii mujēē, hēn da di buka Gadu bi mbei ku Abahamu di a paamusi ēn taa a o dēēn sōmēni soni fu di a ta biibi ēn hedi„. Nōō di saafu mujēē, hēn de kai Hagali, nōō dee bakamii fēēn tuu dē a saafu leti kuma de mama.

²⁵ Wē nōō a di kununu de kai Sinai na Alabia Kōndē, nēēn hedi ala Gadu bi da dee Isaēli sēmbē dee wēti u de musu hoi. Nōō di kununu dē, a ta da u mēni u di saafu mujēē. Biga leti kumafa i si Hagali ku dee mii fēēn bi dē a saafu, nōō sōseei Isaēli sēmbē dē a saafu u dee wēti Gadu da de naandē fu te kisi fa u dē aki eti. Sōseei fa Jelusalen sai dē, hēn da di hedi kōndē fu Isaēli sēmbē, nōō hēnseei dē kuma di saafu mujēē tu. Biga a dē a saafu te kisi hii dee sēmbē fēēn. De tuu dē a wēti basu.

²⁶ Ma de ta kai wan oto kōndē Jelusalen mōōn tu e, ma hēn an dē a goonliba aki. A dē a Masa Gadu ala, nōō di naandē „dē kuma di tōōu mujēē u Abahamu. Biga„ an dē saafu a wēti basu. Ma hēn a dē fiifii. Nōō hēn wē da mama kōndē fuu e, dee sēmbē, biga u seei wa dē a wēti basu tu.

²⁷ Nöo haika fa di Buku taki e. A taa:
I da wan mujëe ja bi ta pai,
ma fa u dë aki, i sa ko dë waiwai awaa.
Aluwasi fa bëe an bi njan i wan daka,
ma seei joo ta wai.
Fa i bi dë i wanwan tö naandë,
nöo joo ko abi mii seei tee a hia awaa
möö'n di mujëe di i si bi abi di manu fii.
Sö di Buku taki e.

²⁸ Nöo ku sö wan paamusi u Gadu Sala pai di mii de kai Isaki e. Nöo söseei, dee sëmbë,
fa mi ku unu ko miii u Gadu aki, nöo di paamusi u Gadu hën wë mbei u ko sö e. „Biga
Gadu paamusi u taa ee u biibi a Masa Jesosi nöo u sa ko miii fëen.”

²⁹ Nöo leti kumafa i si di mii u Hagali bi ta toobi Isaki a di ten ala, nöo sö nöo a dë ku
u fa i si u dë aki tu. Biga dee sëmbë dee dë libisëmbë mii nöo, de ta toobi u dee sëmbë dee
ko dë miii u Gadu ku di kaakiti u di Akaa fëen.

³⁰ Wë unfa di Buku u Gadu taki möön? A taa:
Jaka di saafu mujëe ku ën mii puu dë,
be de go.

Biga di gudu u di tata,
di saafu mii an o feni na wan kodo soni fëen möönsö.
Ma di mii u di fii mujëe, hën wanwan nöo o feni ën.
Sö a sikifi a di Buku e.

³¹ Wë da sö a dë e, dee sëmbë. Wa dë kuma mii u di saafu mujëe e, ma u dë kuma mii u
di fii mujëe.

5

Aki Paulosu ta taki da de

u de fika fifii.

¹ Wë dee sëmbë o, di soni mbei „Jesosi” Keesitu puu u a di sitaafu u dee wëti basu, hën
da fuu musu ko dë fiifii e. Wë nöo be wan toona go dë a wëti basu möön, ma un boo fika
fiifii sö wante.

² Nöo un haika. Mi Paulosu ta fan ku unu aki, taa ee wan sëmbë i tei di maaka u Isaëli a
i sinkii fu hën musu mbei i ko bunu ku Gadu, nöo hën da di dëdë u „Masa Jesosi” Keesitu
an heepi i seei eti e. ³ Fa i si mi fan aki, nöo sö nöo mi o ta fan ku hiniwan sëmbë di tei di
maaka naandë, taa fa i seti hoi wëti dë kaa, nöo i musu ta hoi hii dee wëti tuu te dou, ufö
i sa ko bunu ku Gadu. ⁴ Nöo hën wë da un koti paati ku „Jesosi” Keesitu. Biga un kumutu
a di soni di Gadu du da u ku ën bunuhati toona kai go a wëti basu möön.

⁵ Ma fa i si uu dë aki, wa dë sö e. Biga uu sabi taa Masa Gadu buta u bumbuu sëmbë
nëen wojo kaa fu di u ta biibi ën hedi. Nöo di Akaa u Gadu wë, hën ta mbei u abi di biibi
dë e, dee sëmbë. Fëen mbei u dë ku wai ta mëni di daka di woo ko bumbuu ku telu a u
libi. ⁶ Nöo fa i si u nama ku Jesosi Keesitu aki, ee i abi di maaka, ee ja abi di maaka, an
dë wan wojo soni e. Ma ee u ta biibi a Masa Jesosi te di lobi u Gadu dë u si a u libi, nöo
hën da di soni Gadu ta suku a u fa u dë aki.

⁷ Un bi ta libi seei tololoo nango e, dee sëmbë. Wë ambë seei ko tapa unu mbei wan ta
piki dee tuutuu soni u bi konda da unu möön? ⁸ Fa de tja di njunjun lei ko a unu dë, nöo
na a di Gadu di kai unu fuun ko sëmbë fëen a kumutu e. ⁹ Biga di lei dë o poi dee bumbuu
lei fuunu tuu fiaa, leti kumafa te wan kodo fisi poi a suwa nöo a ta kisi dee otowan tuu.

¹⁰ Ma töku fa un ta hëngi nango ala seei, ma mi ta biibi a Masa taa woon toona ko nama
ku mi nöömö. Ma nöo di sëmbë di tja di buuja libi naandë ko a unu, Masa Gadu o sitaafu
ën nöömö e, aluwasi ambë a dë.

¹¹ So sëmbë ta mindi soni da mi taa mi ta manda sëmbë eti fu de musu koti di maaka u
Isaëli a de sinkii ufö de sa ko bumbuu sëmbë a Gadu wojo. Wë nöo ee sö mi ta lei sëmbë

tuu, nöö faandi mbei dee Isaëli sëmbë ta toobi mi sö? Biga di lei dë an ta toobi de e. Ma di lei u Masa Jesosi fa a dëdë da u a di lakpa pau puu u a wëti basu, hën ta toobi de.

¹² Wë dee sëmbë dee ta buta ku unu ku di maaka u Isaëli soni dë, nöö mi kë fu de koti de sen kamian kolom puu a de sinkii tuwë wante ɽbe di maaka soni dë kaba a mi jesiɽ.

Aki Paulosu ta lei de fa

u de libi awaa.

¹³ Wë dee sëmbë u mi aki, Masa Gadu bi kai unu puu a wëti basu fuun ko dë fiifi tuu e. Ma na fuun pasa maaka go ta du hii dee hogi dee di hati fii ta manda i fii du. Kwetikweti! Ma un musu ta lobi unu na unu ta dini unu seei makandi. ¹⁴ Wë biga ɽee wëti un kë hoi söɽ, nöö be un hoi di wan kodo wëti aki. Hën da i musu ta lobi di otowan fii kumafa i lobi i seei. Nöö te i du sö kaa, nöö hën da i hoi hii dee wëti u Gadu tuu. Na wan u de o fika. ¹⁵ Ma ee un sai dë ta kosi dee otowan fuunu ta feti ta du taku soni ku unu seei makandi kuma taku mbeti, nöö un luku bunu e. Biga dee soni dë o poi unu kaba a sösö gbegedee.

Aki ta lei di tooka u te i dë a i seei leiki, ku te di Akaa

u Gadu ta tii i.

¹⁶ Nöö mi taki e, dee sëmbë, un musu buta unu seepi a di Akaa u Masa Gadu leiki, nöö wan o ta du dee hogi soni dee di hati fii ta manda i fii du. ¹⁷ Wë biga na dee lö soni dë di Akaa u Gadu ta kë a u e. Söseei di bunu di di Akaa kë fuu du, nöö nëën di hati fuu ta kë fuu du. Nöö sö de dë ta fia ku deseei makandi te wa sa du dee soni u kë du.

¹⁸ Ma ee i buta i seei a di Akaa u Gadu leiki, nöö an o dë fii musu ta duwengi i seei fii ta hoi peipei wëti möön e, biga di Akaa hën o ta tii i kaa.

¹⁹ Nöö dee soni di hati fii ta manda i fii du dee na ta kai ku Gadu, nöö hii sëmbë sa si taa de wë disi:
I ta libi jajo libi.

I ta libi fanafiti libi söndö sen.

I ta du peipei hogi a di së u manu ku mujëë soni.

²⁰ I ta dini oto gadu möön leki Masa Gadu.

I ta wisi sëmbë.

I ta buuse sëmbë.

I lo' fia ta buja ku sëmbë.

I ta djalusu da otowan.

I a' taku hatiboonu.

I ta biinga fii wanwan tö musu feni bunu.

I lo' u suku toobi ta pii oto ta paati sëmbë ku sëmbë.

I ta hai i seei puu a sëmbë dendu fu hiniwan piki soni hedi.

²¹ I ta haun ku sëmbë.

I ta bebe soni ta dööngö ta du fanjanfanjan soni, ta libi hii dee lö libi dë.

Nöö mi ta bai unu wan pasi möön kumafa mi bi bai unu kaa, taa dee lö sëmbë ta libi dee lö libi dë, de an o dë a dendu u dee sëmbë Gadu ta tii möönsö e.

²² Ma te di Akaa u Masa Gadu ta tii i, nöö dee soni aki o dë a i libi:

Joo ta lobi sëmbë.

Joo dë ku wai a i hati.

Joo abi kötöhati.

Joo abi pasensi.

Joo abi tjalihati u sëmbë.

Joo abi bunuhati.

Sëmbë o sa futoou i a soni.

²³ Joo abi sakafasi.

Joo ta tii i seei a soni.

Nöö ee u libi sö, nöö wa o poi na wan wëti e, dee sëmbë.

²⁴ Nöo u dee sēmbē dee dē u Jesosi Keesitu, nöo uu kaba ku dee awoo libi fuu dee u bi ta libi e. Fa u bi ta hangi u du dee soni dee an ta kai ku Gadu dē, nöo u kaba ku dee lö soni dē gbegedee. A dē sō kuma u tja de go peka disa a di lakpa pau ka de bi kii Masa Jesosi, fu de aan kaakiti a u liba möön. ²⁵ Biga fa u dē aki, di Akaa u Masa Gadu da u wan njunjun libi. Wē nöo di a da u ēn sō kaa, dee sēmbē, nöo un boo dē nēen leiki e.

²⁶ Wan musu ta suku hei ku nē, biga dee soni dē ta tja haun ku toobi ko.

6

Aki Paulosu ta lei de fa u

de libi ku deseei.

¹ Wē dee sēmbē u mi o, kandē wan fuunu du wan soni di an kai ku Gadu. Nöo te a pasa sō, nöo un dee sēmbē dee di Akaa u Gadu ta tii, nöo unu wē musu toona heepi di sēmbē dē tjeēn a wan saapi fasi ko buta a pasi baka. Ma nöo fa i si i ta heepi ēn dē, nöo i musu kōni ku i seei tu e, biga i seei sa misi tu.

² Un musu ta heepi unu seei makandi ta tja dee fuka fuunu e, dee sēmbē. Nöo te un du sō kaa nöo hēn da un ta hoi dee wēti u „Masa Jesosi” Keesitu.

³ Nöo ee wan sēmbē i ta mbei i seei hei ma ja dē sō, nöo hēn da i ta ganjan i seei e.

⁴ Hiniwan sēmbē musu wegi di soni a ta du luku ee a bunu, ee an bunu, nöo joo dē waiwai. An o dē fii luku ee di fii kai ku di u di otowan. ⁵ Wē biga hiniwan sēmbē musu piki Gadu hēnseei a dee soni dee a ta du.

⁶ Nöo ee wan sēmbē i ta lei Gadu wōutu a wan sēmbē, nöo i musu libi bunu ku di sēmbē dē ta paati dee bunu fii ku ēn.

⁷ Nöo wan ganjan unu seepi e, dee sēmbē, „taa di Gadu puu u a wēti basu kaa nöo u sa libi fa u kē”. Wē biga wan sa hoi Gadu a sipootu. Di soni di i paandi, hēn nöo joo koti.

⁸ Di sēmbē di butēēn seei ta du dee hogi soni dee hēn hati ta mandēēn, nöo a o poi kaba a sōsō u teego. Ma di sēmbē di butēēn seei a di Akaa u Gadu basu ta du dee soni di Akaa ta mandēēn, nöo hēn di Akaa o da di libi u teego.

⁹ Nöo fēēn mbei u musu ta du bunu nango nöömō. Wa musu wei möönsō. Nöo ee wa lasi hati nöo te di lepi ten dou nöo woo koti nöömō.

¹⁰ Fēēn mbei ee u feni pasi u du wan sēmbē bunu nöo u musu du ēn wante. Sō u musu libi ku hii sēmbē e, ma möön gaanfa ku dee oto sēmbē dee ta biibi Masa kuma u seei.

Aki Paulosu wasikōi de wan pasi möön ufō a tapa di biifi.

¹¹ Dee sēmbē o, un luku fa dee sikifi maaka a di pampia aki bigi. ¹² „Ma mi ta mbei ēn sō nöo, biga mi kē bai unu taa” dee sēmbē dee lo’ u hoi wēti dē, sōsō gafa tō nöo de ta suku a libisēmbē. Hēn mbei wē de ta duwengi unu fuun musu tei di maaka u Isaēli a unu sinkii. Na fu wan oto soni mbei, ma de an kē fu dee oto sēmbē u de toobi de. Biga de o kisi sitaafu ee de piki taa fa „Jesosi” Keesitu dēdē a di lakpa pau dē, nöo a puu u a wēti basu.

¹³ Fa dee lö sēmbē koti de sinkii dē seei, ma de an ta hoi dee wēti u Gadu e. Ma de kē fuun musu koti di maaka be de feni gaan nēbai taa de wini unu tja ko a de sē.

¹⁴ Ma mi, fa mi dē aki, ma ta njan buka a oto soni möönsō möön leki di dēdē Masa Jesosi Keesitu dēdē da u a di lakpa pau. Hēn nöo mi ta kai gaan soni. Nöo hēn wē puu mi a dee soni u goonliba aki basu.

Wē biga dee soni goonliba sēmbē ta kai gaan soni, nöo ma ta kai de soni möön e. Sōseei dee soni mi ta kai gaan soni aki, nöo de an dē wan wojo soni da de tu.

¹⁵ Mi taki e, dee sēmbē, ee i abi di maaka, ee ja abi di maaka, an dē wan wojo soni. Ma ee i ko feni libi a Masa Jesosi Keesitu te i ko wan hii njunjun sēmbē, nöo hēn da di gaan soni fa u dē aki.

¹⁶ Nöo un dee sēmbē ta libi kumafa mi ta lei unu aki, mi ta begi Masa Gadu da unu tuu taa a musu dē ku unu ku ēn bunuhati ta da unu kōtōhati e. Biga fa un dē aki, unu da dee apaiti sēmbē u Gadu.

¹⁷ Nöo mi ta begi unu tu, taa wan mbei sēmbē toobi mi ku dee soni aki möön e. Biga dee maaka dee mi kisi u dee fon de bi foo mi fu Masa Jesosi hedi, nöo de tuu dē leti a mi sinkii aki kaa.

¹⁸ Söö. Wē mi o tapa aki, dee sēmbē. Masa Jesosi Keesitu musu dē ku unu ta tja unu ku ēn bunuhati. A tan sö.

Di biifi Paulosu manda da dee biibima u Efeise

Wan wöutu a fesi.

Wë di pampia aki, hën da wan pampia di Paulosu mbei da dee biibima u Masa Jesosi dee dë a di köndë de kai Efeise. Paulosu bi dë wan u dee gaan tjabukama u Masa Jesosi de ta kai apösutu. Nöo fa a mbei di pampia aki, nöo a djei kuma na dee Efeise sëmbë wanwan a mbei ën da, ma a mbei ën da hii dee oto biibima tuu dee dë a di pisiwata naandë. Di a dë a Loomë a dunguwosu, nöo hën wë a mbei ën e.

Nöo a mbei ën u dee sëmbë musu sabi di pakisei Gadu abi taa a kë tja hii mundu ko buta a Masa Jesosi basu. Hën a toona ta leti de taa di de ku Masa Jesosi ko di wan kaa, nöo sëmbë musu si ën a de libi.

Aki di biifi seti.

¹ A di pampia aki mi ta manda gaan odi da unu dee biibima u Masa Gadu dee dë a Efeise ala, dee ta waka a Masa Jesosi baka ta biibi nëen tuutuu. Mi, Paulosu, ta fan ku unu aki, wan u dee tjabukama u Jesosi Keesitu di Gadu seei bi buta. Nöo mi ta mbei di pampia aki manda gaan odi da unu, ² taa Masa Gadu u Tata ku Masa Jesosi Keesitu musu dë ku unu ku de bunuhati. De musu da unu böö.

Aki Paulosu ta konda da de u dee bunu Gadu da u

fu Masa Jesosi hedi.

³ Wë dee sëmbë, mi ta hopo Masa Gadu në e, di Tata u Masa Jesosi Keesitu. Mi ta dëen tangi u di a naki u sō wan gaan kölöku. Biga a seeka di akaa fuu a hii futu, nöo a da u hii dee bunu fëen köndë tuu dee a abi u da u, u di u ku „Jesosi„ Keesitu ko di wan.

⁴ Biga gaanduwe kaa bifö Masa Gadu mbei goonliba, nöo a bi pakisei buta dë kaa taa a o tei u ko sëmbë fëen, u di Masa Jesosi o dëdë da u fuu ku ën sa ko di wan. A bi buta taa a o seeka u fuu musu ko dë gbelingbelin söndö föutu nëen wojo. U di a lobi u hedi, ⁵ hën mbei a bi buta taa a o tei u ko mii fëen fu di u ku Jesosi Keesitu o ko di wan. Nöo sō a feni ën taa a bunu. ⁶ Nöo fëen hedi a musu kisi gafa ku gaan nëbai e, u di gaan bunuhati fëen di a abi da u te a mbei u ku di lobi mii fëen, Masa Jesosi, ko di wan. Nöo u sösö seei a du ën da u o.

⁷ Nöo di bunuhati di Masa Gadu abi fuu dë, a bigi pasa maaka e, dee sëmbë. Biga fu di Masa Jesosi dëdë tuwëen buuu a goon paka da dee wogi du fuu da u dë, hën mbei Masa Gadu puu u a bëë. Sō wan gaan bunuhati a abi e! ⁸ Nöo hën a toona da u fusutan. A limbo u wojo gbege de seei. ⁹⁻¹⁰ Biga a mbei u ko sabi dee tjubitjubi pakisei dee a bi abi nëen hati, fu di a o manda Masa Jesosi ko a goonliba.

Biga a bi pakisei ën buta dë kaa taa te di juu dou nöo a o tja hii soni u mundu ko buta a „Masa Jesosi„ Keesitu maun. Dee soni u goonliba aki ku dee u liba ala tuu a o buta nëen maun, fu hën musu dë Masa u hii de tuu. A bi buta dee soni a fesi kaa, nöo awaa a mbei u ko sabi de.

¹¹ Nöo sōseei a buta a fesi taa a o tei u ko sëmbë fëen fu di u ku Masa Jesosi Keesitu o ko di wan. Wë nöo sō a pasa tuu, biga di soni di Gadu kë hën nöo o pasa nöömö. ¹² Nöo „u Isaëli sëmbë„ u musu tja nëbai ko da Gadu e, u di fa a ta heepi u tjika. Biga „u bi ta mēni di Keesitu faa musu ko heepi u nöömö, nöo hën di a ko, nöo „u fosu ko biibi nëen. Hën mbei u musu tja nëbai ko da Gadu.

¹³ Wë nöo unu seepi tu, „un dee sëmbë na u Isaëli„ di unu ku Masa Jesosi ko di wan, nöo hën Masa Gadu da unu di Akaa fëen di a bi paamusi taa a o da dee sëmbë fëen. Biga di Bunu Buka Gadu manda da u aki, hën da di leti buka di ta lei u fa Gadu ta heepi u fuu kumutu a didibi faja. Nöo di un jei ën nöo hën un piki ën, nöo hën a da unu di Akaa fëen kuma wan nöbu taa un dë sëmbë fëen. ¹⁴ Nöo di Akaa u Gadu di u ta taki aki, a dë kuma

wan gaan gudu a da u a fesi e, fu lei u taa te di juu dou faa puu u a hogi basu ku telu, nöö a o da u hii dee soni tuu dee a bi paamusi u da dee sēmbē fēēn.

Wē nöö, dee sēmbē, mi taki e, fu dee soni dē hedi mbei Masa Gadu musu kisi gafa ku gaan nēbai e!

Aki Paulosu ta begi da dee sēmbē a peipei soni.

¹⁵⁻¹⁷ Wē nöö dee sēmbē, di un dē a dendu u dee sēmbē u Gadu dee o feni dee bunu fēēn, nöö hēn mbei mi ta begi Masa Gadu, di nēbai Tata fuu ku di Gadu u Masa Jesosi Keesitu, da unu. Mi ta dēēn tangi fuunu hedi nöömō. Biga mi jei fa un ko ta biibi a Masa Jesosi tjika, ku fa un ta lobi dee oto biibima kuma unu a hii kamian.

Nöö mi ta begi Gadu u di Akaa fēēn musu da unu köni ku fusutan fuun musu sabi Gadu möön bunu. ¹⁸ Mi ta begi taa wojo fuunu musu ko limbo fuun sa ko sabi di bunu di a bi kai unu fuun musu feni nēēn. Biga a paamusi u wanlō gaan waiti gudu faa da u, fu di u dē sēmbē fēēn hedi.

¹⁹⁻²⁰ Nöö mi ta begi tu taa un musu ko sabi di kaakiti u Gadu di dē a u, fa a bigi tjika, be a ta wooko a unu libi. Biga ku di wan seei kaakiti dē a weki „Jesosi” Keesitu puu a dēdē tjēēn go buta nēēn letimaun sē a liba ala. ²¹ A tei ēn buta a hii dee könu ku dee gaama ku dee kabiteni ku hii dee takima u köndē ku dee u mundu ala tuu liba. Nöö hēn a dēēn nēbai pasa hii dee sēmbē u di ten aki tee kisi ku di oto ten di o ko a baka.

²² Da sō Masa Gadu buta hii soni a Masa Jesosi basu e. Sōseei a butēēn hedima u hii soni fu u dee biibima tu. Biga leti kumafa i hedi abi taki a hii i sinkii liba, nöö sō Masa Jesosi ku u dee sēmbē fēēn dē tu. Hēn ta taki a u liba. ²³ Nöö fa u ku ēn dē di wan sinkii aki, nöö a buta taa u ku hii mundu tuu o ko dē gbelingbelin „kumafa Gadu seei bi pakisei fuu dē”.

2

Aki Paulosu ta mēni dee sēmbē fa de bi dē kuma dēdēdēdē sēmbē ma Gadu puu de

a di dēdē dē.

¹ Dee sēmbē o, fa un bi dē a fesi ta libi a di hogihati fasi fuunu dē, nöö un bi ta böö nöö e, ma wan bi dē ku libi eti „biga unu ku Masa Jesosi bi dē paatipaati”. ² Un bi ta libi kumafa dee sēmbē u di goonliba an dē u Masa Gadu ta libi. A di didibi baka un bi ta waka e, di abi taki a dee oto didibi dee dē a mundu ala tuu. Nöö fa u dē aki a ta wooko eti a dee sēmbē hati dee na kē piki Gadu buka.

³ Nöö sō u seei bi ta libi a fesi tu e. U tuu bi ta libi kumafa u kē. Hiniwan hogi pakisei, hiniwan taku mēni di ko a u hati, ku dee soni Gadu taa wa musu du, nöö de tuu u bi ta du. Sō u bi dē makandi tjika ku dee sēmbē dee fiti u di hatiboonu u Gadu musu kai a de liba.

⁴ Ma Masa Gadu bi a’ tjalihati fuu te tjika. A lobi u gaanfa e. ⁵ Biga aluwasi fa u bi dē paatipaati ku ēn ta libi dee takulibi fuu seei, ma töku a puu u a di lö dēdē dē hēn a da u libi. Biga fa Masa Gadu weki „Jesosi” Keesitu a dēdē dē, nöö u ku ēn tuu a bi weki makandi dē kaa. Nöö sō wē i si di bunuhati u Masa Gadu mbei u kumutu a di sitaafu u di didibi faja e, dee sēmbē. ⁶ Nöö fa Masa Gadu tja Jesosi Keesitu go buta nēēn leti maun sē a liba ala faa taki a hii mundu liba dē, nöö hēn da u ku ēn dē makandi ala kaa e. Biga u ku Masa Jesosi dē di wan.

⁷ Nöö di soni mbei Gadu wooko sō ku u mbei u ku Jesosi Keesitu ko di wan. A du ēn fu hii mundu musu ta si nöömō taa sō di bunuhati fēēn bigi te pasa maaka. ⁸ Biga di bunuhati u Masa Gadu hēn wē mbei un kumutu a didibi faja e, dee sēmbē. Sō a du da unu u sösö, fu di un biibi a Masa Jesosi liba hedi. Biga na wan möiti un mbei mbei un feni ēn e. Gadu wanwan hēn mbei. ⁹ Nöö hēn da na wan sēmbē sa ta waka ta njan buka taa: “Mi seei biinga mbei mi feni di lö bunu aki.” Nönö, na seei. ¹⁰ Ma Masa Gadu hēn

mbei u ku Jesosi Keesitu ko di wan. A mbei u ko wan hii njunjun sëmbë, fuu sa du dee bunu soni dee a bi buta a fesi kaa fuu musu ta du.

Aki Paulosu ta konda da de

taa de tuu ko di wan.

¹¹ Un dee sëmbë dee an dë Isaëli sëmbë, wan musu fëëkëtë di fa unu ku Masa Gadu bi dë longi e. U Isaëli sëmbë bi ta njan buka ta kosi unu taa fa un sai dë wan abi di maaka u Gadu a unu sinkii kuma u. (Ma hii fu di dë, a bi dë wan maaka u sinkii nöö. Libisëmbë nöö butëën.) ¹² Wan bi dë a dendu u dee sëmbë Masa Gadu bi tei fëën seei, kuma u Isaëli sëmbë. Biga ku u dee lö sëmbë aki Masa Gadu bi a' buka. A paamusi u sëmëni soni, ma unu, wan bi dë a dendu. Un bi ta libi fuunu a di goonliba aki nöö a kaba. Wan bi abi di biibi taa sô wanlô gaan bunu Gadu bi abi u da unu. Wan bi ta mënî Gadu seei. Sô un bi ta dë di ten wan bi dë ku Masa Jesosi Keesitu.

¹³ Ma fa u dë aki, nöö wan dë sô möön e. Hii soni ko tooka. Unu ku Jesosi Keesitu ko dë di wan, u di a dëdë da unu tuwëën buuu a goon paka di paima da unu. Un bi dë longi ma un ko zuntu awaa.

¹⁴ Biga Masa Jesosi mbei u Isaëli sëmbë ku un dee oto lö sëmbë ko fii ku u seei awaa. A booko dee soni dee bi mbei u ku unu bi dë felantima, puu a pasi. ¹⁵ Biga fa a dëdë tuwëën buuu a goon dë, „nöö a paka Gadu di paima u dee peipei wëti dee Gadu bi da u Isaëli sëmbë fuu hoi. A kaba dee wëti dë a sôsô fiaa, hën a mbei u ku unu makandi ko wan hii oto pei sëmbë, njunjun wan. Biga u tuu ko dë wan a Masa Jesosi.

¹⁶ Nöö di u ko dë di wan sëmbë, nöö wa sa buuse u seei möön e. Biga a di lakpa pau ka Masa Jesosi dëdë da u dë, naandë a mbei u tuu ku Masa Gadu toona ko fii, nöö naandë di taki fuu ku unu koti.

¹⁷ Fa Masa Jesosi du dë, dee sëmbë, nöö hën tja di buka ko da hii u tuu, taa dee sëmbë bi dë longi ku Gadu ku dee sëmbë bi dë zuntu ku Gadu tuu sa abi wan libi makandi ku ën. Sôseei u tuu sa abi wan libi makandi ku u seei tu. ¹⁸ Biga fa u tuu ko nama ku Masa Jesosi aki, ee i dë Isaëli sëmbë, ee i dë oto lö sëmbë, ma di Akaa u Masa Gadu sa fan ku Gadu da i, be a limbo fesi da i awaa.

¹⁹ Nöö da sô e, dee sëmbë. Fa wan bi dë a Isaëli lö, nöö un bi dë döösë sëmbë. Ma fa u dë aki, wan dë sô möön. Un ko dë goonmii u Masa Gadu köndë makandi ku u dee oto sëmbë fëën. Un ko wosu dendu sëmbë u Gadu seei. ²⁰ Fa dee fesiten tjabukama u Masa Gadu ku dee tjabukama u Masa Jesosi bi ta konda soni u Masa Jesosi da sëmbë dë, nöö de seti di wooko kuma te wan sëmbë ta seti wan wosu buta di goonseï. Nöö hën u ko dë sitonu a di goonseï dë liba, ma „Masa, Jesosi Keesitu seei da di gaan posu. ²¹ Biga hën ta hoi hii di wosu makandi ta seeka u dee biibima fëën, fuu ko dë wan apaiti wosu gbelingbelin dëën. ²² Nöö unu seei dë a dendu tu. Wë biga fa unu ku Masa Jesosi ko di wan dë, nöö di Akaa fëën ta seeka unu ku hii dee oto biibima u Masa Jesosi tuu makandi fuun ko dë wan wosu ka Gadu ta libi.

3

Aki Paulosu ta taki da de

fa di wooko fëën dë.

¹ Nöö fëën hedi mi, Paulosu, ta begi da unu ka mi dë a dunguwosu aki e. Nöö di soni mbei de tja mi ko buta aki, fu di mi konda di buka u Jesosi Keesitu da un dee sëmbë dee na Isaëli lö taa un sa ko dë sëmbë u Gadu tu. ² Nöö mi ta wooko leti kumafa un sabi kaa taa sô wan wooko Gadu bi da mi, fu mi konda di Buka u di bunuhati u Gadu da unu. ³⁻⁶ Biga a lei mi a wan apaiti fasi di tjubitjubi pakisei fëën di a bi abi, taa na Isaëli sëmbë wanwan sa feni di bunu u Gadu e, ma dee sëmbë dee na dë Isaëli sëmbë seei sa feni ën tu. A ta kai u tuu fuu ko nëën fuu ko di wan sinkii, be u feni dee bunu dee a bi paamusi u fu di u piki di buka u „Masa Jesosi, Keesitu.

Nöo di soni aki, dee fesiten sëmbë an bi sabi ën wan bëtë e. Ma fa u dë aki, di Akaa u Masa Gadu lei mi ku dee oto tjabukama u Masa Jesosi dee ta konda di buka u Gadu taa hii pei sëmbë sa ko a Gadu. Nöo mi bi sikifi di soni aki da unu kaa, nöo ee un lesi ën, nöo woon si fa mi fusutan di pakisei di Masa Gadu bi abi dë tjika, mbei a manda „Jesosi„ Keesitu ko a goonliba.

⁷ Nöo Masa Gadu naki mi kölöku te a buta mi a di wooko aki, fu mi konda di buka aki da lanti. Ku di gaan kaakiti fëen a seeka mi buta a di wooko e. ⁸ Aluwasi fa mi bi dë di möön sösö wan u dee biibima tuu, ma tökuseei Masa Gadu da mi di buka fëen aki ku ën bunuhati. A manda mi fu mi sa kondëen da un dee sëmbë dee na Isaëli lö, taa ee un ko bia piki di buka u „Jesosi„ Keesitu, nöo unu seei sa feni dee bunu u Gadu tu. Biga Gadu abi gaan hia bunu te pasa fa hii sëmbë sa pakisei, faa da dee sëmbë fëen. Nöo un dee sëmbë na u Isaëli seei sa feni de tu.

⁹ Fa Gadu buta mi a di wooko aki, dee sëmbë, nöo a manda mi u mi mbei hii sëmbë musu ko sabi limbolimbo fa soni musu waka bifö a sa ko dë kumafa Gadu bi pakisei ën. Biga a fesi Masa Gadu, di bi mbei hii soni u mundu bi pakisei di soni aki kaa, ma a bi hoi ën tjubitjubi nëen hati ufö. Nöo awa ufö a mbei sëmbë ko sabi ën.

¹⁰ Nöo di soni mbei a du ën sö, fu dee gaan hedima u mundu dee abi taki a liba ala, musu sa si a u dee biibima fëen kumafa Gadu abi peipei köni tjika. ¹¹ A du ën leti kumafa a bi ta pakisei nëen hati nöömö taa sö a o manda Jesosi Keesitu u Masa ko a di goonliba aki. ¹² Nöo fu di u biibi nëen te u ku ën ko di wan aki, nöo u tuu sa ko a Gadu waiwai awaa söndö fëëë. Biga u sabi taa Gadu o limbo fesi da u fu Masa Jesosi hedi.

¹³ Nöo fëen hedi, dee sëmbë, fa mi dë a dunguwosu aki seei, ma mi ta begi unu fu wan musu lasi hati u dee sitaafu mi ta tja da unu aki e. Biga unu seei feni gaan wini nëen.

Aki Paulosu ta begi da

dee sëmbë möön.

¹⁴ Dee sëmbë o, „Gadu naki u kölöku tuu e,„ nöo fëen hedi mi ta tjökö kini a goon ta begi u Tata a liba, ¹⁵ di abi hii dee peipei sëmbë u mundu tuu, taa ¹⁶ fa a abi bunu pasa maaka tjika dë, nöo be a mbei di Akaa fëen da unu gaan degihati fuun ta waka nëen baka ku wan hati.

¹⁷ Nöo mi ta begi ën tu fuun musu sa biibi a „Jesosi„ Keesitu möönmöön, be a ko dë bööböo a unu hati kuma nëen seei wosu a dë.

Nöo mi ta begi ën da unu tu, u di lobi un ta lobi Masa Gadu ku libisëmbë tuu musu göö ko bigi, kuma wan pau di lutu fëen go fundu a goon te an sa hön kai.

¹⁸ Nöo te a dë sö kaa, nöo unu ku dee oto biibima tuu o ko sabi di lobi di „Masa Jesosi„ Keesitu lobi u, fa a hei, fa a fundu, fa a baai tjika te a pasa hii soni u mundu. ¹⁹ Di lobi a lobi u dë, sëmbë an tjika u sabi kaba fëen möönsö e. Ma töku mi ta begi da unu be un musu sa sabi ën tee a bebe unu. Sö mi ta begi da unu, dee sëmbë.

²⁰ Söö. Wë dee sëmbë o, Masa Gadu musu kisi gafa e. Biga fa di gaan kaakiti fëen ta wooko a u hati tjika aki, nöo a sa du soni gaanfa möön leki fa u ta begi ën. A sa du soni pasa ka pakisei fuu sa dou seei.

²¹ Fa a sai dë, dee sëmbë, a musu kisi gafa a u dee sëmbë fëen e, fu di u ku Jesosi Keesitu ko dë di wan. Gafa fëen an musu kaba a mundu möönsö fu ten na ten. A tan sö.

4

Aki Paulosu ta lei de taa

di wan sëmbë nöo u dë.

¹ Wë dee sëmbë, fa i si mi dë a dunguwosu aki, nöo fu di Buka u Masa Jesosi di mi ta konda hedi e. Nöo mi ta begi unu gaantangi taa fa i si Gadu tei unu fuun ko sëmbë fëen dë kaa, nöo un libi kumafa a fiti u sëmbë fëen musu libi. ² Biga un musu a' sakafasi ku saapifasi. Un musu ta hoi pasensi da unu seei nöömö. Un musu ta tei di otowan fii

kumafa a dë, fu di un lobi ën hedi. ³ Söseei un musu mbei möiti be un ta libi fiifi ku unu seei. Un musu dë ku wan hati kumafa di Akaa u Masa Gadu buta unu.

⁴ Biga fa u dë peipei sëmbë seei, ma di wan kodo nöö u dë e. Di wan Akaa u Gadu hën nöö dë a u tuu hati. Di wan bakaten bunu nöö a paamusi u tuu, fu di u dë sëmbë fëën.

⁵ Wan Masa nöö u tuu abi, di wan biibi nöö u tuu ta biibi, di wan kodo dopu nöö u tuu dopu. ⁶ Wan Gadu nöö u abi, hën da di Tata fuu tuu. Hën da di Masa u hii mundu, di ta libi a u dee sëmbë fëën tuu hati ta wooko a u liba fuu musu du andi a kë.

⁷ Nöö sö a dë e, dee sëmbë, ma töku fa u dë di wan seei, ma u tooka. Biga „Jesosi„ Keesitu paati dee peipei köni fëën da u ku ën bunuhati kumafa a fiti. ⁸ Fëën mbei Gadu Buku taki soni „u Masa Jesosi„ taa:

A toona hopo go a Gadu Köndë a liba ala.

Nöö fa a go dë, nöö a go kuma wan winima ku gaan nëbai seei, ta tja sëmbë te a hia ko nëën baka.

Nöö di a go, nöö hën a paati peipei gudu da sëmbë.

⁹ Wë nöö unfa di oto dë waka taa a toona hopo go a liba? Wë di a taa toona a toona, nöö hën da a bi dë a Gadu Köndë a liba ala a fesi, bifö a saka ko a di kaba lagi kamian a di goonliba aki.

¹⁰ Wë da sö e, dee sëmbë. Di Sëmbë di bi saka ko aki, hënseei toona subi go pasa dee bundji go te ka di wojo fii an sa si dou, tee dou a di kaba hei kamian a Gadu Köndë ala seei, faa sa dë Tiima a hii mundu liba. ¹¹ Hën seei wë da di Sëmbë di bi paati dee peipei wooko da u dee sëmbë fëën. So fuu a buta fuu dë gaan tjabukama dëën. So fuu a buta fuu musu kisi fan fëën ta konda da sëmbë. So fuu a buta fuu ta waka ta konda da sëmbë taa sö a dëdë da de nöö be de bia libi ko nëën. So fuu a buta fuu tan a wan kamian ta tii dee otowan ta tja de. So fuu a buta fuu ta lei otowan.

¹²⁻¹³ Nöö sö u dee wookoma fëën dë peipei, ma di wan wooko nöö a da u. Hën da fuu musu ta seeka dee sëmbë fëën, be de du di wooko fëën kumafa a fiti ta heepi de na de. Nöö a di fasi dë woo go a fesi a di biibi, te u tuu sa ko ta libi ku u seei ku wan hati kumafa Gadu kë. Biga u da sëmbë u Masa Jesosi Keesitu. U dëën sinkii. Nöö u musu ta lei soni u di Womi Mii u Gadu dë te u sabi ën bumbuu kumafa a dë, nöö woo ko dë gbelingbelin kumafa Masa Jesosi seei dë söndö föutu.

¹⁴ Wa o dë kuma miii möön, u sëmbë ta tja nango ta ko ku dee ganjanganjan lei u de. Di sëmbë aki taki disa da i, i piki. Di otowan taki sö, i piki. Dee lö sëmbë dë ta mbei möiti u de ganjan sëmbë tja go a sö sö së. ¹⁵ Ma na be uu du sö e. Ma un boo ta fan dee leti soni dee Masa Gadu kë fuu ta fan gbelin da sëmbë ku lobi. Nöö woo ta ko dë kuma „Jesosi„ Keesitu, di hedima fuu, a hii fasi.

¹⁶ Nöö fa Masa Jesosi dë hedima fuu dë, a ta seeka u dee sëmbë fëën be hiniwan fuu musu dë leti ka i fiti a di wooko, kumafa dee kamiankamian a sëmbë sinkii fiti ku deseei. Nöö te hiniwan sëmbë ta du ën wooko kumafa a fiti ta lobi dee otowan fëën, nöö woo nango a fesi seei.

Aki Paulosu ta bai dee sëmbë taa de an musu libi dee awoo

libi möön.

¹⁷ Fëën hedi, dee sëmbë, mi ta tei di në u Masa Jesosi bai unu taa wan musu libi kumafa dee sëmbë dee an ta dë ku Masa Gadu a wan së ta libi e. Dee sëmbë dë, fusutan u de poi gaanduwe. ¹⁸ Pakisei u de dungu. De dë longi ku di teego libi u Masa Gadu. Biga de niinga u piki ën buka tee de an sabi wan wojo soni fëën. ¹⁹ De an ta fii sen da na wan soni möön. De ta waka a dee taku giii u de hati baka ta du fanafiti soni tee a ko de sinkii kaa. Nöö soni an dë möön di sa hogi da de te de an sa du ën.

²⁰ Ma unu, wan musu dë sö e. Na a dee lö fasi aki u bi lei unu taa sö dee sëmbë u „Jesosi„ Keesitu ta libi. ²¹ Biga un bi kisi lei fëën, na sö nö? Aai, de bi lei unu dee tuutuu soni dee

de bi si ku dee de bi jei a Masa Jesosi. ²² De bi lei unu taa un musu kaba ku dee awoo fasi dee un bi abi a fesi. Biga di hatiböö fuu libisëmbë hën ta ganjan u ta tja u go kaba a sösö.

²³ Nöo un musu bia disa di awoo fasi dë. Di hatiböö fuunu ku di pakisei fuunu musu tooka te i ko wan hii njunjun sëmbë. ²⁴ Un musu tei di njunjun libi di Gadu da u, nöo woon ko ta djeesi ën seei. Biga hën ta libi bunu a hii futu ku limbo hati.

²⁵ Wë nöo fa u ta taki ën aki, dee sëmbë, nöo un musu kaba ku mindi soni e, nöo un fan ku unu seei gbelingbelin söndö ganjan. Biga di wan sëmbë nöo u dë, sëmbë u Masa Jesosi.

²⁶ Ee hati fii boonu, nöo i musu mëni i seei fu ja du hogi. Sonu an musu go bifö hati fii kötö. ²⁷ Biga di didibi ta suku pasi faa buta i fii du hogi, nöo na dëen pasi e.

²⁸ Ee wan sëmbë i bi ta fufuu, nöo be i disa. Be i go suku bumbuu wooko ta du, fii sa ta heepi i seei te dou ku dee sëmbë dee dë a fuka.

²⁹ Na mbei poipoi fan kumutu a i buka e, ma be i ta fan dee lö fan dee dë fanöudu fu sa heepi sëmbë tja de ko a fesi.

³⁰ Wan musu libi a wan fasi di an fiti te nöo di Akaa u Masa Gadu kisi tjali e. Biga ku di Akaa dë seei Masa Gadu maaka u, fu tee di daka dou fu Masa Jesosi Keesitu musu toona saka ko a goonliba nöo woo kumutu a sitaafu ku telu awaa.

³¹ Nöo un musu kaba ku hoi sëmbë a bëë, dee sëmbë, ku di gandji un ta gandji da sëmbë. Un musu kaba ku dee lö libi aki e: hatiboonu, buja ku sëmbë, feti, kosi sëmbë. Hii dee sootu takuhati libi dë tuu fiaa musu kaba a unu. ³² Ma un musu ta fii ku di otowan fii ta tjali ku ën. Un musu ta dëen paadon. Biga fa „Masa Jesosi” Keesitu dëdë da i dë, nöo Gadu an ta hoi i a bëë möön e.

Nöo sö u taki e, dee sëmbë.

5

Aki Paulosu ta lei dee sëmbë fa u de libi kuma sëmbë

di dë a limbo.

¹ Dee sëmbë o, unu da dee lobi mii u Masa Gadu, nöo un musu mbei möiti be un ko kuma hën, kumafa wan mii kë djeesi ën tata a soni. ² Un musu lobi unu seei gaanfa e, kumafa „Masa Jesosi” Keesitu lobi u tefa a tuwë hën libi da u, kuma wan paima di a paka di suti da Gadu.

³ Un musu kaba ku dee peipei takulibi a di së u manu ku mujëë soni. Un musu kaba ku langa hati ku jajo libi. Dee lö libi dë an fiti unu, biga unu da sëmbë u Masa Gadu „nöo un dë limbolimbo nëën wojo kaa.”

⁴ Söseei dee peipei wisiwasi fan an musu ta kumutu a unu buka e, dee dëwojo fan, ku dee gaan sipootu, ku dee fanafiti fan a manu ku mujëë soni. Dee lö fan dë an ta fiti wan sëmbë u Gadu. Ka fii dë ta fan dee lö fan dë, nöo a möön bunu fii ta da Gadu tangi.

⁵ Nöo wan soni i musu sabi gbelin e, dee sëmbë. Hën da, te Gadu buta „Jesosi” Keesitu ko könu a hii mundu liba kaa, nöo di bunu fëen köndë an o dë u dee sëmbë dee ta libi dee fanafiti libi ku dee mötjö libi u di goonliba aki. Söseei an o dë u dee sëmbë dee abi langahati u soni tu. Biga dee langahatima ku dee sëmbë ta begi oto gadu tuu dë di wan soni. Nöo di bunu u Gadu Köndë, dee lö pei sëmbë dë an o feni ën seei.

⁶ Wan musu mbei na wan sëmbë ganjan unu ku dee sösö fan u de taa Gadu u dini an taanga sö. Biga u dee lö libi naandë hedi mbei Gadu o kuutu dee sëmbë dee an kë piki ën buka, ku gaan hatiboonu seei. ⁷ Hën mbei wan musu nama ku de.

⁸ Biga a fesi unu seei bi dë a dungu tu, ma fa u dë aki wan dë sö möön. Masa Gadu tja unu ko buta a limbo, nöo un musu libi kuma sëmbë di dë a di së u limbo. ⁹ Biga ee i dë a di së u limbo, nöo joo ta libi bunu ku sëmbë, nöo joo ta libi letileti söndö ganjan. ¹⁰ Nöo un musu mbei möiti fuun sabi di libi di Gadu lobi e, dee sëmbë.

¹¹ Wan musu a' bisi ku dee soni dee sēmbē dē a dungu ta du, biga de an ta tja heepi ko. Ma un musu libi a sō wan fasi u dee sēmbē dē musu si taa de an ta libi bunu. ¹² Biga dee soni de ta du tjubitjubi dē, de dē gaan sen soni seei, te ja sa tei de taki da sēmbē. ¹³ Ma fa woon ta libi bunu a de dendu dē, nōō deseei o ko si taa de an ta libi bunu. Biga ka limbo dē nōō naandē sēmbē ta si hii soni gbegedee. ¹⁴ Fēēn hedi de taa:

Di sēmbē di dē a duumi dē, weki.

Hopo kumutu a dee dēdē sēmbē mindi dē,

be di Keesitu tuwē faja da i fii si limbo.

¹⁵ Fēēn mbei i musu mēni i seei kumafa i ta tja i libi e. Wan musu libi kuma dee sēmbē sōndō fusutan, ma un musu libi kuma sēmbē di a' bumbuu pakisei.

¹⁶ Nōō ee i feni okasi fii du wan bunu soni, nōō i musu du ēn wante e, biga u dē a wan gaan hogi ten. ¹⁷ Fēēn hedi ja musu dē kuma dee wisiwasima, ma i musu mbei mōiti fii sabi andi Gadu kē a i.

¹⁸ Ja musu bebe soni te a buta i nēēn leiki e, biga hēn ta buta i ko kaba-a-sōsōma. Ma be i ta dē a di Akaa u Gadu leiki. ¹⁹ Nōō un tei dee kanda dē a di Buku u Gadu ku dee oto kanda dee biibima mindi u ta gafa Gadu, nōō un ta fan ku unu seei ku de ta kanda ta mbei piizii da Masa Gadu ku hii unu hati. ²⁰ Sō un musu ta da Masa Gadu u Tata tangi hiniwan juu e, dee sēmbē. I musu ta dēēn tangi u hii soni a di nē u Masa Jesosi Keesitu.

Aki Paulosu ta fan ku dee womi ku dee mujēē fa u de musu

libi ku deseei.

²¹ Sō wē, dee sēmbē, un musu ta saka da unu seei e, fu di un ta lesipeki Gadu.

²² Dee mujēē, un musu ta saka da unu manu fu di un ta nama ku Masa Jesosi. ²³ Biga di womi hēn da hedima fēēn mujēē, leti kumafa „Jesosi„ Keesitu dē hedima fuu dee sēmbē fēēn. Hēn seei da di Heepima fuu tu. Hēn ku u dē leti kumafa sēmbē hedi ku ēn sinkii dē, biga hēn ta taki a u liba.

²⁴ Nōō leti kumafa u dee biibima ta saka da „Masa Jesosi„ Keesitu a hii soni, sōseei dee mujēē musu ta saka da de manu a hii soni.

²⁵ Nōō un dee womi, un musu lobi dee mujēē fuunu leti kumafa „Jesosi„ Keesitu lobi u dee sēmbē fēēn teefa a dēdē da u.

²⁶ Nōō di soni mbei a dēdē da u e, dee sēmbē, faa musu puu sundju a u hati seeka u buta gbelingbelin sōndō fōutu da Masa Gadu. Biga a bi konda di buka fēēn da u te a kaba nōō hēn a manda u fuu go dopu ku wata. Nōō a de tu fasi dē a buta u ko dē limbolimbo.

²⁷ Nōō a du ēn sō fuu sa dē wanlō waiti sēmbē dēēn seei gbelingbelin sōndō fōutu a u hati, kuma wan mujēē de seeka bisi buta dililii faa toou ku wan womi.

²⁸ Nōō sō dee womi musu ta lobi dee mujēē u de kuma deseei sinkii. Biga fa i si manu ku mujēē sai dē kaa, nōō de dē di wan sinkii e. Nōō hēn mbei te wan womi ta lobi ēn mujēē, nōō hēn da a ta lobi ēn seei. ²⁹ Biga leti kumafa na wan sēmbē ta buuse hēnseei sinkii ma a ta lobi ēn ta dēēn njanjan ta tjubi ēn faa musu dē bumbuu, nōō leti sō nōō Masa Jesosi ta lobi u dee sēmbē fēēn ta sōlugu u fuu musu dē bumbuu. ³⁰ Biga u da dee kamiankamian fēēn sinkii. ³¹ Fēēn mbei a sikifi a Gadu Buku taa:

Ee wan womi i dē nōō i a' wan mujēē fii,

nōō i musu kumutu disa i mama ku i tata go libi ku i mujēē,

be i ku ēn ko di wan.

³² Nōō di fa wan womi ku ēn mujēē ta libi ku deseei dē, nōō a fesi a bi dē wan tjubitjubi soni di libisēmbē an bi fusutēēn. Ma fa u dē aki, Gadu lei mi taa di libi u de dē kuma wan peentje ta lei u fa di libi u „Jesosi„ Keesitu ku dee sēmbē fēēn dē.

³³ Wē nōō sō di soni dē e, dee sēmbē. Fa mi ta fan ku unu aki, nōō hēn da hiniwan womi musu lobi ēn mujēē kuma hēnseei sinkii. Nōō sōseei tu hiniwan mujēē musu lesipeki ēn manu. Da sō.

6

Aki Paulosu ta fan ku dee mii

ku dee gaan sēmbē u de.

¹ Un dee mii, un musu piki unu mama ku unu tata buka e, kumafa a fiti biibima u Masa Jesosi. ² Ja sabi fa a sikifi a Gadu Buku nō? A taa: I musu lesipeki i mama ku i tata. Hēn da di fosu wēti di dē ku wan paamusi a dendu taa, ³ ee i lesipeki i mama ku i tata nōō soni fii o waka bunu a di goonliba, nōō joo libi gaandi.

⁴ Nōō un dee gaan sēmbē, wan musu ta libi ku dee mii fuunu a wan fasi di na fiti e, te de ko ta hoi unu a bēē. Ma un musu kiija de a wan leti fasi ta lei de kumafa Masa Gadu kē u de musu libi.

Aki Paulosu ta fan ku dee saafu ku dee masa u de.

⁵ Nōō un saafu, un musu ta piki dee masa fuunu buka gaanfa ku fēēē seei, u di un ta lesipeki, Masa Jesosi, Keesitu hedi. Un musu du ēn ku hii unu hati, leti kumafa un ta piki di buka u Masa Jesosi. ⁶⁻⁷ Wan musu ta wooko a sō wan fasi taa te di basi sai dē bifō un ta wooko bunu, ma te an sai dē nōō un bazia sindo fuunu. Biga te un wooko sō, nōō hēn da un ta suku gafa a libisēmbē wojo nōō, ma na a Gadu. Ma un musu wooko leti kuma saafu u, Masa Jesosi, Keesitu, ta du andi Gadu kē waiwai. ⁸ Biga i sabi taa Masa Gadu ta paka hiniwan sēmbē hēn paima kumafa i ta du bunu tjika, ee i dē saafuma, ee i dē fiima.

⁹ Wē nōō sōseei, un dee masa un musu libi bunu ku dee saafu fu unu tu. Wan musu ta bai de ta musu de ta da de gaan buka. Biga unu tuu abi di wan Masa di dē a liba ala, nōō an ta luku a fesi. Di wan fa nōō a ta si u tuu.

Aki Paulosu ta konda da dee sēmbē fa u de tei dee fetilai u Gadu u de musu feti ku didibi.

¹⁰ Wē nōō wan soni nōō fika bi fuu taki mōōn. Hēn da fa unu ku Masa Jesosi ko di wan dē, nōō un musu tei di gaan kaakiti fēēn di a abi faa heepi unu fuun ko dē gingin seei a di libi fuunu. ¹¹ Leti kumafa dee sodati ta bisi dee peipei soni u de nango a feti, sō nōō i musu wooko ku hii dee fetilai Gadu ta da u. Nōō te di didibi ko a i, nōō an o kisi i ku dee hogi kōni fēēn a ta boi. ¹² Biga na ku libisēmbē sinkii ku nōngō u ta feti e, ma ku dee tiima dee dē a mundu a liba ala, dee hedima u dee hia didibi dee abi taki a di dungu ten u dē aki. ¹³ Nōō fēēn hedi i musu biinga seei fu te de dou a i nōō i dē kabakaba kēēē ku dee fetilai Gadu da i fii wini de. Nōō joo taanpu gingin, fu te di feti kaba nōō joo dē di winima.

¹⁴ Nōō seeka i seei sō: ta waka a dee tuutuu soni u Gadu baka sōndō ganjan. Nōō te i du sō kaa, nōō hēn da i dē seekaseeka kuma wan sodati dē ku wan degi banti nēēn mindi faa go a feti.

Nōō i musu ta libi bunu a Gadu wojo. Nōō te i libi sō kaa, nōō hēn da i dē seekaseeka kuma wan sodati di bisi wan felu soni ta tapēēn hati.

¹⁵ Nōō hiniwan juu i musu ta dē kabakaba fii go konda da sēmbē kumafa Gadu ta puu sēmbē a hogi basu ta da de bōō. Nōō te i dē sō kaa, nōō hēn da i dē ku susu taitai a i futu kuma wan sodati nango a feti.

¹⁶ Nōō sōseei hiniwan juu i musu abi biibi a Gadu liba. Nōō te i dē sō kaa, nōō didibi an o feni baaku a i faa kisi i. I o dē kuma dee sodati ta hoi wan pei felu soni goboo sō a de fesi fu de tapa dee faja piiwa u dee felantima.

¹⁷ Nōō hiniwan juu i musu sabi tuutuu taa Gadu puu i didibi faja. Ja dē a di didibi basu mōōn. Nōō te i sabi sō kaa, nōō hēn da i dē kuma dee sodati ta tjubi de hedi ku felu kaapusa.

Nōō i musu tei di wōutu u Gadu di di Akaa fēēn ta da i. Hēn da sēufangi fii kaa.

¹⁸ Nōō hiniwan juu i musu ta tja hii dee fuka i abi tuu ko a Gadu fesi ku begi ku djēmē, kumafa di Akaa fēēn ta manda i fii begi. I musu ta dē kabakaba fii ta begi da hii dee sēmbē u Masa Gadu nōōmō. Ja musu wei mōōnsō.

¹⁹ Nöo un musu begi da mi tu, dee sëmbë, be Gadu heepi mi u mi konda di buka fëen waiwai söndö fëëë, fu sëmbë sa ko sabi di pakisei fëen di a bi abi a fesi tjubitjubi nëen hati kumafa a bi kë heepi sëmbë tjika. ²⁰ Biga tjabukama fëen mi dë ta fan ku sëmbë nëen kamian. Fëen mbei de söötö mi ku bui buta a dunguwosu aki. Nöo un begi da mi u mi sa ta konda di Buka waiwai söndö fëëë kumafa, a fiti u mi musu kondëen da sëmbë.

Aki Paulosu ta tapa di biifi.

²¹ Wë kumafa libi u mi dë aki, dee sëmbë, nöo mi o manda Tikikusi be a ko piki unu be un sabi. Di womi dë dë wan bumbuu futuboi u Masa Gadu e. A dë wan sëmbë fuu, nöo u lobi ën seei. Nöo te a ko a unu ala, nöo a o piki unu kumafa hii soni u mi dë. ²² Fëen hedi mi mandëen ko a unu faa piki unu be un jei fa mi dë, be hati fuunu kötö.

²³ Söö. Wë dee sëmbë fuu dë, Masa Gadu u Tata ku Masa Jesosi Keesitu musu da unu böö. De musu heepi unu be un lobi unu seei ta hoi di biibi nango nöömö.

²⁴ Di bunuhati fasi u Masa Gadu musu dë ku unu ku hii dee oto sëmbë dee ta lobi Jesosi Keesitu a wan tuutuu fasi.

„Na soni möönsö. Mi, Paulosu, manda gaan odi da unu. A tan sö.“

Di biifi Paulosu manda da dee biibima u Filipi

Wan wöutu a fesi.

Di tjabukama u Masa Jesosi de kai Paulosu, hën sikifi di biifi aki manda da wanlô biibima u Masa Jesosi dë a wan köndë de kai Filipi. Paulosu seei bi go konda di buka u Masa Jesosi da dee sëmbë aki tefa de bia ko piki di Buka ta biibi a Masa Jesosi. (Luku Tjab. 16.) Nöo hën di Paulosu kumutu a dee Filipi sëmbë ta paaja di Buka a köndëköndë tee wan pisi, hën lanti kisi ën tja go söötö a dunguwosu u Masa Jesosi hedi. Nöo hën dee Filipi biibima ko jei, nöo hën de manda wan sëmbë u de de kai Epafodisi go haikëën. Nöo di di sëmbë ko haikëën tefa a o toona go, nöo hën Paulosu sikifi di biifi aki manda tangi da dee Filipi biibima u di fa de libi ku ën. Söseei a manda lei de unfu u de libi kumafa Gadu kë.

Nöo fa a mbei di biifi aki, nöo a dë söötösöötö eti. An sikifi na un köndë a bi dë, a kandë a dë a Loomë. A sai dë ta haika lanti fu de musu kuutu soni fëën, ee de o kii ën ee de o puu ën.

Aki Paulosu ta manda odi da de.

¹ Wë dee sëmbë, mi Paulosu manda gaan odi da unu. Fa mi ta mbei di biifi aki, nöo mi ku Timoteo, nöo sö u dë aki, u dee futuboi fu Jesosi Keesitu. Nöo u ta manda di odi da hii unu tuu, un dee sëmbë a Filipi dee dë apaiti da Gadu fu di unu ku Masa Jesosi Keesitu ko di wan. U ta mandëën da un dee hedima ku dee basia u keiki tuu. ² Fa un sai dë, u Tata Masa Gaangadu ku Masa Jesosi Keesitu musu dë ku unu ta heepi unu ku de bunuhati e. De musu ta da unu böö.

Aki Paulosu ta begi ku wai

da dee sëmbë.

³ Wë dee sëmbë, hiniwan juu te mi ta mëni unu, nöo mi ta da di Gadu fuu di mi ta dini aki tangi fuunu hedi. ⁴ Hiniwan ten mi ta begi da unu tuu ku gaan piizii seei, ⁵ fu di u ku unu dë a di wan wooko makandi ta paaja di Buka u Masa Jesosi. Wë biga fu di ten un jei di Buka, nöo hën wë un tei ën, hën i si un dë ku mi makandi a di wooko fu te tide eti. ⁶ Nöo mi sabi taa di Sëmbë di seti di bumbuu wooko a unu hati dë, an o disëën a hafu pasi möönsö. Ma a o tjëën go dou fu te di daka Jesosi Keesitu o toona ko a goonliba aki baka.

⁷ Wë dee sëmbë u Filipi dë o, a fiti fa mi ta wai ku unu aki e. Mëni fuunu dë a mi hati. Biga fa Gadu naki mi di kölöku ku ën bunuhati aki fu mi sa ta tja di Buka u Masa Jesosi dëën, nöo mi sabi taa un tuu dë ku mi nëën makandi nöömö. Di juu mi bi ta waka ta lontu ta biinga ku di Buka u sëmbë musu piki ën, ta sitampu ën a kamiankamian, nöo un bi dë ku mi nëën kaa. Nöo fa de söötö mi a dunguwosu aki, un dë ku mi nëën eti. Wan disa mi möönsö. ⁸ Nöo Masa Gadu seei dë kotoigima ta si mi hati kumafa mi ta hangi unu tjika e. Jesosi Keesitu hën wë i si buta di gaan lobi fuunu a mi hati aki e.

⁹ Nöo te mi ta begi Masa Gadu da unu, dee sëmbë, nöo mi ta begi ën fu di lobi fuunu musu ta göö ku fusutan ku kõni nango nöömö. ¹⁰ Biga te un dë sö kaa, nöo woon ko sabi unfu u wegi soni te un kaba luku ee undi da di möön bunu wan fuun tei. Nöo woon dë bumbuu sëmbë gbelingbelin seei söndö föutu te di daka dou di Masa Jesosi, Keesitu o toona ko a goonliba. ¹¹ Biga hën o ta wooko a unu liba fuun ta libi bunu a hii futu, be sëmbë sa si. Nöo de o ta gafa Masa Gadu seei, në fëën o ta bai fuunu hedi. Sö wë u ta begi da unu e, dee sëmbë.

Aki ta lei taa di fa de söötö Paulosu dë, a a' wan heepi.

¹² Wë un dee sëmbë u mi dë o, mi kë fuun sabi taa di soni pasa ku mi aki, hën wë mbei di paaja u di Buka u Masa Jesosi nango a fesi seei. ¹³ Biga hii dee wakitima u di Gaan

Könu wosu aki palalaa dou, ku hii dee oto sëmbe aki, de tuu ko si taa na wan wojo soni mi du möönsö bifö de kisi mi bui buta aki. Ma fu di mi de wan futuboi u „Jesosi„ Keesitu hedi hën mbei. ¹⁴ Nöo hën wë mbei gaan sê u dee oto sëmbe fuu dee ta biibi a Masa Jesosi aki ko tei taanga a mi, hën de ko ta konda di Buka waiwai söndö fëëë. Biga de si taa fa de kisi mi fu Masa Jesosi hedi aki, nöo ma a' toobi.

¹⁵ Fa u de aki, a ko de taa so sëmbe ko ta konda di Buka u „Masa Jesosi„ Keesitu ku felanti, fu di de ta haun ku mi. Biga de kë u në u de musu bai kuma mi tu. Ma so sëmbe ta tjëen ku limbohati, ¹⁶ ku lobi. Biga de sabi taa na wan hogi mi du mbei de söötö mi buta aki möönsö, ma fu di mi ta fia ku sëmbe u de sabi taa di Buka u ta tja aki, tuutuu soni a de.

¹⁷ Fa dee sëmbe ta tja di Buka fu de feni nëbai hedi de, nöo de an ta tjëen ku limbohati e. Biga de ta mëni taa fa de ta du de, nöo möönmöön mi o fuka a di sitaafu mi de aki. ¹⁸ Wë nöo andi seei mi abi u taki fu di soni de, dee sëmbe? Biga ee de ta tjëen ku limbohati mi ta wai. Ee de an ta tjëen ku limbohati mi ta wai. Wë biga möönmöön seei di Buka u Keesitu ta paaja nango a hii mundu.

Aki ta lei fa di libi u Paulosu

dë dëen.

Nöo mi o ta wai nöömö tu e. ¹⁹ Biga fa un ta begi da mi naandë, ku fa di Akaa u Jesosi Keesitu ta heepi mi tjika aki, nöo mi sabi taa mi o kumutu nöömö a di sitaafu i si mi de aki. ²⁰ Nöo mi abi di biibi a Gadu taa ma o du na wan soni fu sen fëen musu kisi mi a bakaten. Ma mi o abi degihati fu mi sa tja miseei a wan bunu fasi, be „Masa Jesosi„ Keesitu feni gafa fu mi hedi kumafa a bi ta feni nöömö kaa, aluwasi ee mi libi ee mi dëdë.

²¹ „Nöo fa i si mi ta fan aki, nöo mi de kabakaba fu hiniwan u de tu soni de e, dee sëmbe.“ Biga hii libi u mi de a „Jesosi„ Keesitu kaa. Hii soni mi ta du kaa, nöo fëen hedi. Nöo ee mi dëdë seei a o de wan wini da mi „biga nëen ala mi o go.“ ²² Ma ee mi de ku libi eti, nöo a kandë mi o sa heepi möön hia sëmbe fu de ko a fesi a di sê u Gadu.

Fëen mbei ee a bi de soni u mi tei, nöo ma bi o sabi undi u de mi kë. ²³ Biga mi kë de tuu. Mi kë kumutu a di goonliba aki go de a „Masa Jesosi„ Keesitu ala. Di de sa de di möön gaan bunu soni da mi o. ²⁴ Ma nöo a de möön fanöudu da unu fu mi fika a goonliba aki ta heepi unu eti.

²⁵ Hën mbei misikuma mi o fika tu, fu mi sa heepi hii unu tuu fuun sa ko möön fesi a di biibi un sai de, ta wai ku ën. ²⁶ Nöo ee mi de te mi toona ko a unu, nöo di wai di un ta wai ku Jesosi Keesitu de kaa, nöo a o möön bigi eti.

Aki Paulosu ta da de taanga a dee sitaafu de ta tja.

²⁷ „Wë nöo dee sëmbe, fa soni o waka ku mi ku fa soni an o waka ku mi, nöo di de ma sabi eti e.“ Ma unu, un musu tan ta libi nöömö kumafa a fiti dee lö sëmbe dee piki di buka u Keesitu. Ee mi toona ko a unu, ee ma ko a unu seei, ma mi musu ta jei fuunu nöömö taa un ta hoi dou ku wan hati, un ta tuwë gogo a wan sê makandi fu sëmbe musu sabi taa di Buka u Masa Jesosi un ta biibi de, a de wan bumbuu buka.

²⁸ Fa so sëmbe ko de felantima ku unu de seei, dee sëmbe, ma wan musu panta e. Un musu ta hoi nango nöömö söndö fëëë. Nöo te un du sô, nöo de o ko si taa unu ta feni heepi a Gadu, ma de, de ta kaba a sôsö. Sô fuun libi ku dee felantima fuunu e, dee sëmbe.

²⁹ Biga fa un feni bunu a Gadu naandë fu di un nama ku „Jesosi„ Keesitu, nöo na fuun ta biibi nëen nöo a kaba e, ma fuun ta tja sitaafu fëen hedi tu. ³⁰ Nöo di sitaafu di un ta tja a Filipi ala, hën da di wan seei sitaafu un bi si mi tja de, ku di un jei mi ta tja aki tu. Hën da u tuu ta tja di wan sitaafu makandi e, dee sëmbe.

2

Aki Paulosu ta manda de

u de libi makandi.

¹ Wë dee sëmbe o, fa unu ku Masa Jesosi Keesitu ko di wan naandë, nöö an ta da unu degihati nö? Fa a lobi unu tjika naandë, nöö hati fuunu an ta dë bööböö nö? Fa un kisi di Akaa u Masa Gadu dë, an ta heepi unu fuun libi makandi a wan suti fasi nö? Wan ko ta abi fii ku tjalihati da unu na unu nö? ² Ma seei a fika wan soni eti o. Biga mi kë ta jei fuunu taa un tuu ta libi makandi ku wan hati nöömö. Mi kë ta jei taa un ta lobi unu seei ta fiti buka makandi ta biinga ku di wan soni nango nöömö.

³ Wan musu ta du soni fuun feni nëbai hedi e, dee sëmbe. Wan musu mbei taa i hei möön otowan tu, ma be i saka i seei da dee otowan fii ta luku de kuma de hei möön i. ⁴ Ja musu ta mēni fii wanwan soni nöö a kaba e, ma hibiwan fuunu musu ta mēni soni u di otowan fēen tu.

⁵ Dee sëmbe o, fasi fuunu musu djeesi di u Masa Jesosi Keesitu e. ⁶ Wë biga fa a sai dë, Gadu a dë. Hën ku Masa Gaangadu abi di wan hei. Ma an bi biinga faa hoi ën seei gingin a di hei a bi abi naandë e. Nönö. ⁷ Ma a butëen a wan së, nöö hën a bazia ko a goonliba aki ko dë kuma wan futuboi u libisëmbe. Sinkii fēen bi dë leti kuma libisëmbe, ⁸ nöö de bi ta si ën kuma libisëmbe nöö tu. Nöö hën wë a ta sakëen seei ta piki Gadu buka teefa i si a dëdë gbolo. Nöö di dëdë a dëdë naandë, nöö hën da di möön gaan sen dëdë u goonliba e. Biga de pekëen a lakpa pau kii. Sö a saka hënseei tjika.

⁹ Nöö fa a du dë, nöö hën wë mbei Masa Gaangadu weki ën tja go buta a di möön kaba hei kamian u mundu. Hën a dëen wan nē di hei möön hii nē, ¹⁰ taa hii mundu musu saka deseei nēen basu. Ee i dë a Gaangadu ala, ee i dë a goonliba aki, ee i dë a goonbasu seei, ma hibiwan sëmbe o saka tjökö kini a goon nēen fesi nöömö wan daka. ¹¹ Nöö hii mundu o ko piki taa Jesosi Keesitu hën nöö da Masa. Nöö gaan nëbai seei hën Tata Masa Gadu o kisi awaa.

Aki Paulosu ta lei de fa u de libi a oto sëmbe dendu.

¹² Wë dee lobi sëmbe u mi naandë, di mi bi dë a unu ala nöö un bi ta piki di Buka kaa. Nöö fa ma dë a unu mindi dë möön, nöö awaa seei un musu ta piki ën möön eti e. Un musu ta biinga nöömö ku gaan lesipeki, ku panta u Gadu, be di heepi un feni nēen musu dë u sëmbe sa si a unu libi. ¹³ Biga hënseei wë ta wooko a i hati fii kë du dee soni dee ta dëen piizii, nöö hënseei ta toona da i taanga tu fii sa du de.

¹⁴ Nöö dee sëmbe, wan musu ta kuutu soni a buka ta fia ku sëmbe e. ¹⁵ Ma hii libi fuunu musu ko gbelingbelin söndö föutu fu sëmbe sa si.

Fa dee oto sëmbe sai dë, de ta libi fanjanfanjan. Libi u de an ta kai ku Gadu möönsö. Ma un dee mii u Gadu musu dë a dee lö sëmbe naandë mindi leti kuma dee teeja a liba dee ta sëndë faja ta tuwë limbo a mundu. Sö di libi fuunu musu dë limbolimbo tjika. ¹⁶ Nöö dee sëmbe an dë a Masa Gadu së o si taa unu abi dee wöutu dee ta da sëmbe di libi u teego. Nöö te un libi sö kaa, nöö mi o wai seei a di daka [Masa Jesosi] Keesitu o toona ko e. Biga mi o si taa fa mi bi ta biinga ku unu dë, nöö ma wooko u söso.

¹⁷ Wë dee sëmbe, fa un ko ta biibi a Masa Gadu ta dini ën naandë, nöö a dë kuma wan paima un ta tja go dëen tangi e. Nöö ee a dë taa fu di Buka di mi ta konda aki hedi dëdë musu kii mi, nöö ma a' toobi. Mi o dë seei waiwai fu di dë. Biga di dëdë u mi o dë sö kuma mi mökisi miseei ku di paima di un ta tja go dëen dë. ¹⁸ Nöö unu seei tu, an o dë fuun kusumi fu di dëdë u mi hedi e, ma un musu ta wai ku mi fu di mi ku unu tuu sa tja di paima dë go da Gadu makandi.

Aki Paulosu taki soni u Timoteo.

¹⁹ Dee sëmbe o, fa mi dë aki mi a' di mēni taa abiti möön nöö Masa Jesosi o jabi pasi da mi u mi manda Timoteo ko haika unu. Nöö te mi jei unfa un dë, nöö mi o dë bööböö ku telu. ²⁰ Biga ma abi sëmbe aki kuma hën möönsö di ta mēni unu ku hii ën hati. Fa a sai dë, hiniwan juu a ta kë jei fa fuunu. ²¹ Ma dee otowan u ku de dë aki, de an dë sö e. De ta biinga ku deseei soni nöö. De aan toobi ku soni u Jesosi Keesitu wan bëtë.

²² Ma unu seei sabi Timoteo. Fa mi ku ën ta wooko makandi ta paaja di buka u Masa Jesosi, nöö a dë leti kuma wan mi ta heepi hën tata a wooko. Sö a ta libi bunu ku mi tjika. ²³ Nöö fëen hedi te mi jei andi o pasa ku mi aki, nöö mi o mandëen hesihesi ko a unu be un jei. ²⁴ Ma mi a' di biibi a Masa taa abiti möön miseei sa ko a unu tu.

Aki Paulosu taa a ta manda Epafodisi toona go.

²⁵ Nöö dee sëmbë, un haika e. Mi si taa a dë fanöudu fu mi manda Epafodisi toona ko a unu baka. Di un mandëen ko a mi aki faa sölugu mi, nöö mi ku ën libi suti seei kuma baa ku baa. U bi dë a di wooko makandi ta biinga seei fu di buka u Masa Jesosi musu paaja.

²⁶ Ma fa u dë aki, a ko ta hangi unu tee na soni. A ta mëni unu te a ta kusumi, fu di un bi jei taa a suwaki. ²⁷ Wë nöö a bi suwaki tuu o, tee a fika piki nöö a bi dëdë. Ma Gadu bi abi tjali u mi ku ën tuu, hën a heepi ën fu ma musu tja sitaafu a sitaafu liba. ²⁸ Nöö fëen mbei mi kë mandëen ko da unu hesihesi be un si unu seei wojo ku wojo, nöö miseei hati o kötö tu.

²⁹ Nöö fa i si a o ko a unu ala, nöö mi kë fuun kisi ën hoi ku wai e, biga unu ku ën tuu da sëmbë u Masa Jesosi makandi. Nöö sö wan sëmbë un musu a' lesipeki fëen e, ³⁰ biga fu di wooko u „Jesosi„ Keesitu hedi wë mbei a bi fika piki nöö a bi dëdë. A dë wan sëmbë an ta a' toobi ku ën libi, ma a ta biinga kodo ta heepi mi a unu kamian, fu di wan sa dë ku mi aki.

3

Aki Paulosu ta bai de u de musu köni ku dee sëmbë dee ta kë buta de a wëti basu.

¹ Wë un dee sëmbë u mi naandë, di unu ku Masa Jesosi ko di wan kaa, nöö un musu ta wai u di dë hedi.

Söö. Wë nöö fa a dë taa mi ta sikifi di wan seei soni da unu hibiwanten aki, nöö ma a' toobi. Ma mi o ta du ën nöömö biga mi si taa a dë wan soni di sa tjubi unu fu sëmbë an sa feni unu ganjan.

² Nöö mi o bai unu a wan soni e, dee sëmbë. Biga mi jei taa wanlö daguhatiböö sëmbë takulibima u goonliba ta ko a unu naandë u ko poi sinkii fuunu. „De taa un musu koti unu sinkii buta di maaka u Isaëli ufö un sa ko sëmbë u Masa Gaangadu.“ Ma wan musu piki de e!

³ Wë biga fa u dë aki, nöö u da dee sëmbë dee Gadu ta luku apaiti e, na dee sëmbë dee abi di maaka a sinkii. U da dee sëmbë Gadu buta di Akaa fëen a u hati fuu ta begi ën ta gafa. Nöö Jesosi Keesitu, hën wanwan u ta mëni faa heepi u. Hën wanwan u ta wai da, na di maaka dë möön.

⁴ Wë ee a dë taa Masa Gadu musu luku wan sëmbë a di fa de pai ën kiija a libisëmbë fasi, nöö misikuma sëmbë an sa möön mi a di dë. ⁵ Biga mi da wan Isaëli sëmbë seei dju. De pai mi a di lö u Benjamin, nöö baka aiti daka fëen, nöö hën de koti mi buta di maaka. Nöö a di së u dee Isaëli wëti fuu nöö mi bi dë basi seei, biga mi kisi lei fëen te mi ko wan Faliseima.

⁶ Ka mi bi ta du ën tjika dë, dee sëmbë, nöö mi nama ku dee Isaëli wëti fuu teee mi ko ta sitaafu dee biibima u Masa Jesosi seei „fu di de disa dee wëti dë u hoi“. Ee i luku ën te i kaba, nöö i sa si taa mi bi ta hoi dee gaangaan pisi ku dee pikipiki pisi fu dee Isaëli wëti tuu. Hii sëmbë bi sa si taa mi bi dë söndö föutu a dee soni dë.

Aki ta lei andi da dee soni Paulosu ta kai gaan soni

nëen libi awaa.

⁷ Ma fa mi ko nama ku „Jesosi„ Keesitu a baka aki, nöö dee lö soni i si mi bi ta kai gaan soni dë, nöö ma a' bisi ku de möön e. De ko dë sösö soni da mi seei. ⁸ Nöö na de nöö, ma fa mi ko luku hii soni te mi kaba aki, nöö ma si na wan soni a mundu di dë möön bumbuu soni da mi möön leki fa mi sa ko sabi Jesosi Keesitu mi Masa. Fëen mbei hii dee oto soni

tuu fia ko dë gaan sösö soni seei a mi wojo, nöö hën wë mi disa de tuu. Biga Masa Jesosi hën wanwan tö nöö mi kë.

⁹ Fa mi ku ën ko nama aki, nöö mi kë ko bumbuu sëmbë a Masa Gadu wojo tuú, ma na fu di mi ta hoi wëti mbei e, ma fu di mi ta biibi a „Jesosi„ Keesitu hedi. Wë biga te wan sëmbë i biibi nëen ufö Gadu ta tei i u bumbuu sëmbë tuutuu awaa.

¹⁰ Dee sëmbë o, di soni di mi kë, hën da u mi ko sabi Masa Jesosi gaanfa e. Mi kë feni di lö kaakiti dë a mi libi di bi weki ën baka a dëdë. Mi kë nama ku ën makandi a dee sitaafu dee a bi tja. Nöö fa a piki Masa Gadu buka tefa dëdë kii ën dë, nöö mi kë djeesi ën a di dë tu. ¹¹ Biga tee mi ko dë sö kaa, nöö mi abi di biibi taa mi o feni di njunjun libi di Masa Jesosi bi feni di a hopo baka a dëdë.

¹² Ma nöö fa mi ta fan aki seei, ma mi sabi taa ma dou ka fu mi dou eti e. Wë biga ma ko dë wan gbelingbelin sëmbë söndö föutu eti. Ma mi ta biinga nöömö fu mi musu ko kumafa Jesosi Keesitu bi kë u mi ko, di a tei mi ko sëmbë fëen. ¹³ Mi taki e, dee sëmbë, ma dou a di maaka dë eti e! Ma fa i si mi dë aki, a di biinga naandë nöö mi dë. Ma a' toobi ku dee soni dee bi pasa ku mi kaa, ma mi ta biinga seei ku dee soni dee dë a mi fesi ta ko. ¹⁴ Biga mi kë go dou fu mi wini di paima a Masa Gadu Köndë ala di a bi kai mi fu mi ko tei, fu di mi ku Jesosi Keesitu ko di wan.

¹⁵ Nöö fa mi ta fan ku unu aki, nöö uu dee sëmbë dee göö ko a fesi a di biibi, nöö be u tuu abi di wan pakisei a dee lö soni aki e. Ma ee wan sëmbë ja tifiهدي ku wan pisi fëen, nöö i disëen da Gadu, nöö a o da i fusutan fëen a bakaten. ¹⁶ Ma nöö di soni di u ko abi fusutan fëen kaa, nöö ku ën fuu libi e.

Aki ta lei kumafa dee biibima ku dee sëmbë an ta biibi tooka.

¹⁷ Nöö dee sëmbë o, un musu luku kumafa mi ta libi, nöö un djeesi mi e. Nöö te i si wan sëmbë ta libi a di fa u bi lei unu dë kaa, nöö un nama ku ën tu.

¹⁸ Biga wë fa u dë aki sëmëni sëmbë an dë ku u a wan së. Leti kumafa i si mi bi taki ën da unu sëmëni pasi kaa, nöö söseei mi o toona taki ën da unu wan pasi möön, ku gaan tjali a hati ku wata a wojo seei, taa sëmëni sëmbë ta libi felanti ku di dëdë „Jesosi„ Keesitu dëdë a di lakpa pau. De ta libi leti kuma an bi dë fanöudu faa bi musu dëdë da u.

¹⁹ Nöö fa i si de sai dë, nöö kaba seei de o kaba a sösö go a didibi faja e. Biga dee taku hangi u de hati, nöö a de baka nöö de ta kule, teefa i si a ko kuma gadu u de de ta dini. A sen soni baka nöö de ta waka e, ta suku gafa. Fa de sai u de dë, dee soni u di goonliba aki tö nöö ta dë a de pakisei.

²⁰ Ma u wa dë sö e, baa. Fa u dë aki, u da goonmii u Masa Gadu Köndë, nöö ku gaan piizii seei u dë aki ta luku Masa Jesosi Keesitu di Heepima fuu, faa musu ko a u. Biga wan daka a o bazia ko a u nöömö. ²¹ Nöö te a ko, nöö a o tooka dee goonliba sinkii fuu aki buta ko kuma di fëen seei. Nöö ku di gaan kaakiti fëen di ta mbei hii soni saka nëen basu, nöö ku ën wë a o du ën e.

4

Aki Paulosu ta manda wan apaiti buka da wanlö sëmbë.

¹ Dee sëmbë u mi dë, mi lobi unu e, nöö mi ta hangi unu seei. Unu da dee sëmbë mi ta wai da. Fa un bia ko piki di Buka u Masa Jesosi di mi tja ko da unu naandë, nöö mi ta feni gafa a Gadu fuunu hedi o. Nöö hën mbei wë mi kë fuun finga gingin a Masa Jesosi. Wan musu disëen möönsö.

² Nöö un de tu mujëe dë, Jodia ku Sentike, gaantangi mi begi unu taa be un ta dë makandi ku wan pakisei e, fa i si un tuu ta biibi a Masa Jesosi liba dë. ³ Nöö mi ta begi mi mati Sisigusi di mi ku ën bi ta wooko sö bunu dë, taa be a heepi de tu mujëe dë e. Biga de bi ta biinga seei ta heepi mi, mi ku de bi ta paaja di buka u Masa Jesosi makandi, u ku Kilemeti ku dee otowan tuu. Fa de sai dë, nöö de tuu në dë sikifisikifi a Masa Gaangadu buku ala fu de feni di libi u teego.

*Aki Paulosu ta lei de möön**fa biibima musu libi.*

⁴Nöo un haika e, dee sēmbē. Fa un ta biibi a Masa Jesosi liba dē, nöo sösö wai nöo fuun ta wai e. Mi o taki ēn da unu wan pasi möön taa un musu ta wai nango nöömö. ⁵Nöo un musu ta libi ku saka fasi a hii sēmbē dendu be de ta si, biga abiti möön nöo Masa Jesosi o toona ko.

⁶Nöo wan musu ta booko hedi a na wan soni e, ma un musu ta begi Masa Gadu nöömö ta dēen tangi. I musu ta tja hii dee fuka fii nango ta konda dēen, ⁷nöo a o da i kötöhati. Nöo di kötöhati di a o da i dē o bigi pasa hii sēmbē fusutan, nöo a hoi hii pakisei fii ku i hati tuu a Jesosi Keesitu liba.

⁸Nöo dee sēmbē u mi dē, fa i si un sai dē, „pakisei fuunu an musu ta dē a poipoi soni e. Ma dee soni dee dē tuutuu ku dee dē fanöudu ku dee soni dee dē leti, dee soni dee dē gbelingbelin a Gadu wojo, ku dee soni dee dē u lobi, ku dee soni dee dē u kai gaan soni, a dee lö bumbuu soni dē nöo fuun musu buta pakisei e. Wē biga dee soni dee dē u gafa nöo musu ta dē a unu hati un ta mēni.

⁹Nöo hii dee soni un bi lei a mi tuu ku dee un bi si mi ta du, nöo de fuun ta du e. Nöo Masa Gaangadu di nöo ta kötö sēmbē hati o dē ku unu.

*Aki Paulosu manda tangi da**dee sēmbē bi heepi ēn.*

¹⁰Dee sēmbē o, mi ta wai seei ta da Masa tangi fu di mi si maun fuunu möön e. Biga mi ko sabi taa un ta mēni mi eti. Ma fa i si mi taki ēn dē seei, ma mi sabi taa un bi ta mēni mi nöömö. Wan bi disa mi, ma di wan bi feni sēmbē nöo hēn wē mbei.

¹¹Ma fa mi ko ta wai aki seei, ma an dē taa mi bi dē fukafuka e. Biga mi lei kaa u mi dē tifiهدي hiniwan juu ku dee soni dee mi abi. ¹²Biga fa mi dē aki, nöo mi saandi de kai fuka. Söseei mi sabi unfa a dē te mi abi hia. A dee fasi dē tuu mi lei u mi libi. Ee mi abi, mi sabi unfa u libi taa mi abi. Ee ma abi, mi sabi unfa u libi taa ma abi. Mi lei u mi njan hia te mi abi hia, nöo mi lei u tja hangi te ma abi soni u njan. ¹³Hiniwan sootu pei soni di ko a mi, nöo mi dē tifiهدي ku ēn kaa, biga „Masa Jesosi,“ Keesitu ta da mi kaakiti.

¹⁴Ma tökuseei fa un du dē, nöo hēn da un du bunu e, dee sēmbē, biga un nama ku mi a dee sitaafu dee i si mi ta tja aki.

¹⁵Nöo sö mi ku unu bi dē kaa e. Biga unu seei sabi taa di ten di un bi ko piki di Buka njunjun, nöo dee oto biibima a dee köndëköndë an bi ta libi ku mi kumafa mi ku unu bi libi. Wē biga di ten mi kumutu a di pisiwata u Masadonia a unu ala u go paaja di Buka a dee oto köndë, nöo unu wanwan nöo da sēmbē di bi ta manda soni da mi. ¹⁶Fa mi dou a Tesalonika seei, nöo hēn un seti manda soni da mi wante te dou sömēni pasi, dee soni dee mi bi abi fanöudu.

¹⁷Ma nöo fa i si mi ta fan aki, dee sēmbē, an dē taa un musu ta manda soni da mi hiniwan juu e. Ma mi kē fuun ta libi a sö wan bunu fasi nango nöömö, be di paima fuunu di woon feni a Gadu musu ta göö nango nöömö tu.

¹⁸Fa un manda dee soni a Epafodisi da mi aki, nöo mi abi soni te a hia awaa. Soni seei an fuka mi möön. Nöo na mi nöo un da e, dee sēmbē, ma Masa Gadu seei wē un da tu. Wē biga di bunu di un du mi aki, nöo a suti dēen. A dē leti kuma wan paima un tja ko dēen, nöo hēnseei ta wai ku unu tu. ¹⁹Nöo fa a dē di Gadu u mi „ku unu,“ aki, nöo a abi sömēni gudu e, nöo a o da unu hiniwan u de di un abi fanöudu. A o da unu ēn te a hia tjika pasa maaka seei, fu di unu ku Jesosi Keesitu ko di wan.

²⁰Wē nöo Masa Gadu u Tata, hēn musu feni gafa ku nēbai nöömö. A tan sö.

Aki Paulosu tapa di biifi.

²¹„Söö. Wē ma a soni u taki möön möön leki,“ mi ta manda gaan odi da hii un dee sēmbē ala tuu, dee Gadu ta luku apaiti fasi fu di unu ku Jesosi Keesitu ko di wan. Nöo dee oto sēmbē fuu dee dē ku mi aki, nöo deseei ta manda gaan odi da unu tu. ²²Söseei hii dee oto

sëmbë u Masa Jesosi u di köndë aki tuu ta manda odi da unu tu. Nöö dee sëmbë fuu dee ta dë a di wosu u di Gaan Könu ta manda gaan odi da unu apaiti.

²³ Söö. Wë aki mi tapa di biifi taa Masa Jesosi Keesitu musu tja unu ku ën bunuhati e, dee sëmbë. A musu ta tii unu akaa. A tan sö.

Di biifi Paulosu manda da dee biibima u Kolosën

Wan wöutu a fesi.

Di ten Paulosu bi dë a dunguwosu, nöö hën a manda di biifi aki go wasiköi dee biibima u Masa Jesosi a di köndë de kai Kolosën, fu de an musu kumutu a di biibi. Biga a jei taa sëmbë ta ko ta ganjan de dë. De ta lei de wan oto fasi u de dini Gadu taa de musu hoi peipei wëti. Ma Paulosu taki da de taa de an musu buta deseei a wëti basu möön. Biga de abi Masa Jesosi, nöö a tjika kaa.

Aki di biifi seti.

¹ Wë dee sëmbë, mi da Paulosu e, wan u dee tjabukama u Jesosi Keesitu de ta kai apösutu di Masa Gadu buta ku ën seei kë fu mi ta tja di buka fëën dëën. Nöö mi ku u baaa Timoteo ² ta manda gaan odi da un dee sëmbë u Masa Gadu a Kolosën ala, dee ta biibi a Masa Jesosi Keesitu liba ta piki ën buka nöömö. Masa Gadu u Tata ku Masa Jesosi Keesitu musu ta tja unu ku de bunuhati e. De musu da unu böö.

Aki Paulosu ta wai fu di dee sëmbë piki di buka

u Masa Jesosi.

³ Wë nöö dee sëmbë, fa u ta begi hiniwanten da unu aki, nöö u ta da di Tata u Masa Jesosi Keesitu tangi fuunu hedi e. ⁴ Biga u ta jei u di libi fuunu kumafa un ta biibi a Jesosi Keesitu liba tjika, ku di fa un ta lobi hii dee oto sëmbë fëën dee ta waka nëën baka. ⁵ Sensi di un jei di tuutuu Buka u Gadu taa a abi wan suti libi nëën köndë u da unu, nöö hën un piki ën, hën un bia ko ta libi kumafa di Buka taki.

⁶ Nöö di Buka u ta taki aki, nöö hënseei da di Buka di ta paaja a hii goonliba fa u dë aki e. Möönmöön sëmbë ta piki ën ta bia de libi, leti kumafa unu seei bi piki ën di un jei taa sö wan bunuhati fasi Gadu abi tuu.

⁷ Nöö fa un jei di Buka dë, nöö u fusutan taa Epafasi, hën tjëën ko da unu ala. Nöö a dë wan futoou futuboi u „Jesosi” Keesitu e, di ta wooko ku u aki faa heepi unu ala. A dë wan sëmbë di u lobi aki seei. ⁸ Nöö hën seei konda da u kumafa di Akaa u Masa Gaangadu buta di lobi fëën a unu hati.

Aki Paulosu begi da dee sëmbë.

⁹ Nöö fëën mbei di mi ku Timoteo jei sö fuunu, nöö hën u ta begi Masa Gadu da unu nöömö, fuun musu ko sabi bumbuu fa a kë fuun musu libi, be un abi di fusutan ku telu di di Akaa u Masa Gadu ta da u. ¹⁰ Nöö u ta begi tu fuun sa ko libi bunu nëën wojo, leti kumafa a fiti u dee sëmbë fëën musu ta libi. U ta begi fuun musu ta libi bunu ku sëmbë a hii fasi nango nöömö. Möönmöön un musu ko sabi Masa.

¹¹ Nöö u ta begi ën tu faa musu da unu di kaakiti fëën a unu libi e. Biga di kaakiti u Gadu bigi te pasa maaka, nöö ee a ta wooko a unu nöö woon a’ taihati a soni. Woon sa tei hii dee soni dee ta miti unu ku pasensi, ku wai a hati seei. ¹² Woon ta da u Tata Masa Gadu tangi nöömö, u di a seeka u buta fuu feni dee bunu dee a abi u da u dee sëmbë fëën, dee dë nëën tii basu ta waka a di limbo fëën.

Sö u ta begi da unu e.

Aki Paulosu ta konda da de

fa Masa Jesosi hei tjika.

¹³ Dee sëmbë o, Masa Gaangadu puu u a di së u dungu, hën a tja u ko buta a di Tii u di lobi Womi Mii fëën basu. ¹⁴ Nöö di a du sö kaa, nöö wa o tja di sitaafu u dee hogilibi fuu möön e. Biga di Womi Mii u Gadu dë paka di paima puu u a Gadu bëë kaa.

¹⁵ Fa Masa Gadu sai dë, dee sëmbe, na wan sëmbe si ën ku wojo wan daka e, ma ee i si di Womi Mii fëen dë nöö hën da Masa Gadu seei i si dë kaa. Biga di wan sëmbe nöö de dë. Nöö hën fosu bi dë bifö hii soni u mundu ko, nöö a dë hedima u hii soni Gadu mbei.

¹⁶ Biga di Womi Mii fëen dë seei bi mbei hii soni. Dee soni dë a Masa Gadu Köndë a liba ala ku dee teeja u mundu ku dee soni a goonliba aki tuu, hën mbei de. So u de i sa si ku wojo, so u de ja sa si ku wojo seei, ma hën wanwan mbei hii de tuu. Nöö a mbei hii dee takima a goonliba aki, ku dee makiti a mundu ala tu.

Dee soni u taki dë tuu Masa Gaangadu manda di Womi Mii fëen faa mbei e, dee sëmbe, nöö fëen hedi hii dee soni dë tuu bi musu dë fëen wanwan tö. ¹⁷ Hën fosu bi dë ufö hii dee lö soni dë ko, nöö ku ën kaakiti a ta hoi de tuu fu de an musu booko pisipisi paaja fanjanfanjan.

¹⁸ Nöö fa u ku Masa Jesosi dë aki, nöö Masa Jesosi hën da hedi fuu e, nöö u da di sinkii fëen. Biga leti kumafa wan sëmbe hedi abi taki fëen sinkii, nöö sö Masa Jesosi abi taki a u dee sëmbe fëen liba. Hën abi di libi ta da u tu, biga hën da di fosu sëmbe di bi weki kumutu a dëdë. Fëen mbei a dë möön hei möön hii soni u mundu tuu.

¹⁹ Fa Masa Jesosi bi ko a goonliba aki, dee sëmbe, „nöö a ko ku libisëmbe sinkii, ma a bi dë Gadu seei gbelin e. Biga sö hën Tata bi kë fa a musu dë. ²⁰ Hën seei Masa Gadu tei faa musu paka di paima da u. Nöö hën a dëdë a di lakpa pau tuwëen buuu a goon paka da u te a kaba. Nöö hën i si a ko dë taa Masa Gadu ku hii soni u mundu sa toona ko bunu baka, dee u liba ala ku dee u goon aki tuu.

„Sö di Womi Mii u Gadu du da u e.”

Aki Paulosu ta konda fa Gadu manda di Mii fëen faa seeka libi fuu da u.

²¹ Dee sëmbe o, a fesi unu ku Gadu bi dë felantima e. Biga hii dee pakisei ku dee wooko fuunu tuu bi dë hogi nëen wojo. ²² Ma fa u dë aki, unu ku ën ko bunu u di Masa Jesosi dëdë da u hedi. Di libisëmbe sinkii fëen di a bi abi, ku ën a dëdë da u, faa seeka u buta gbelingbelin söndö föutu faa tja u ko da Gadu. Hën mbei kaagi fuunu an dë a Gadu möön. ²³ Ma un musu ta biibi nango nöömö e, dee sëmbe. Un musu dë gingin ta mëni dee bakaten bunu woon feni nëen, dee un bi jei a di Buka di a manda da unu.

Aki Paulosu ta biinga ku dee sëmbe u Masa Gadu u de feni

di bunu di Gadu kë da de.

Nöö di Buka i si u ta taki aki, a paaja a hii goonliba kaa. Mi seei ko dë wan sëmbe di ta kondëen nöömö tu. Hën da wooko u mi kaa. ²⁴ Nöö mi ta tja gaan sitaafu u di wooko Gadu da mi u mi ta du da unu e. Ma ma a’ toobi. Mi ta du ën waiwai seei. Biga di sitaafu mi ta tja aki, nöö a dë wan pisi u di sitaafu di bi fika u „Masa Jesosi, Keesitu musu tja u dee sëmbe fëen hedi, dee dë kuma hën sinkii. Mi ta heepi tja dee sitaafu go dou.

²⁵ Nöö söseei mi ko dë wan futuboi fuun dee sëmbe u Masa Gadu tu. Biga hënseei buta mi u mi heepi un „dee sëmbe dee na Isaëli sëmbe”. A manda mi u mi konda di Buka fëen da unu, be un tuu jei hii soni fëen. ²⁶ Nöö di Buka aki sö, a bi dë wan tjubitjubi soni fu sensi seti u goonliba, ma fa u dë aki Masa Gaangadu mbei a ko limbo da u dee sëmbe fëen. ²⁷ Biga a kë fuu ko sabi di gaan bunu di a kë da hii sëmbe.

Nöö di gaan waiti bunu u ta taki aki, hën da te i ko piki di buka, nöö Masa Jesosi Keesitu seei o ko ta libi a i hati, „ee i da Isaëli sëmbe, ee ja dë Isaëli sëmbe”. Nöö te di juu dou faa toona ko kisi di nëbai fëen a goonliba aki, nöö i seei o dë a dendu tu.

²⁸ Fëen mbei wë u ta konda dee soni u Jesosi Keesitu da hii sëmbe e. U ta bai de ta lei de ku hii di köni di u abi, be de sabi fa u de libi, fu te di juu dou fu de dou a Gadu fesi nöö de o dë gbelingbelin sëmbe kumafa Gadu kë. ²⁹ Hën da di soni mi ta biinga da e, ku hii di gaan kaakiti Gadu ta da mi u mi du di wooko fëen.

2

Aki Paulosu ta begi dee sëmbë u de hoi di biibi de ta biibi

a Masa Gadu.

¹ Wë nöö fa mi ta biinga taanga aki, nöö fuunu hedi wë e, dee sëmbë, un dee biibima a Kolosën dë ku dee u Laodisea, ku dee otowan dee an si mi fesi wan daka. ² Mi ta wooko sö fuun musu kisi degihati, be un dë ku wan hati ta lobi unu seei. Biga te un ta libi sö kaa, nöö woon ta fusutan soni u Gadu gbelingbelin seei. Nöö woon ko sabi dee tjubitjubi soni u „Masa Jesosi„ Keesitu awaa, dee Gadu u Tata bi abi nëen pakisei a fesi. ³ Nöö te wan sëmbë i ko sabi Masa Jesosi kaa, nöö joo feni kōni ku fusutan e. Biga hën nöö abi dee gaan gudu dë.

⁴ Nöö mi ta konda dee soni aki da unu, dee sëmbë, u sëmbë an musu ko ganjan unu ku dee bödjëebödjëe fan u de. ⁵ Biga aluwasi ee miseei an dë a unu mindi seei, ma mi hati dë a unu ala. Nöö te mi jei taa un dë gingin a pasi ta biibi „Jesosi„ Keesitu ku wan hati nango, nöö mi ta wai seei.

⁶ Wë dee sëmbë, fa i si un tei Jesosi Keesitu ko unu Masa dë kaa, nöö ku ën nöö un musu ta libi e. Biga unu ku ën ko di wan. ⁷ Nöö un musu dë a Masa Jesosi kuma wan pau di hën lutu go fundu a goon. Un musu ta biibi ën taanga nango möönmöön, leti kumafa i si de bi lei unu dë. Nöö hiniwan juu un musu ta dë ku tangi seei a unu hati u dee soni a bi du da unu.

Aki Paulosu ta bai de taa de an musu mbei sëmbë ganjan de buta a wëti basu möön.

⁸ Nöö un haika, dee sëmbë. Un musu kōni e, be na wan sëmbë musu ko lei unu wan oto fasi fuun dini Gadu. Biga de o ko biinga u de wini unu ku dee sösö lei u di goonliba aki taa ee i kē dini Gadu nöö i musu hoi dee pepei wëti u de, dee deseei mbei. Ma wan musu piki e. Biga dee lö lei dë an kumutu a Keesitu, ma a libisëmbë pakisei ku dee makiti dee ta tii goonliba de kumutu.

⁹⁻¹⁰ Wë biga di unu ku Masa Jesosi ko di wan kaa, nöö soni an ta makei unu möön e. Biga fa Masa Jesosi dë wan libisëmbë seei, ma Gadu seei gbelin a dë. Hën nöö da di hedima u hii dee basia u Masa Gadu Köndë, nöö a hei möön hii dee didibi tuu a mundu ala. Hii soni dë nëen basu, nöö nëen hii soni fuu dë.

¹¹ Nöö di unu ku ën ko di wan kaa, nöö hën Masa Gadu maaka unu u sëmbë musu sabi taa un da sëmbë fëen. Ma di maaka fuunu, hën an dë a sinkii kuma di u dee Isaëli sëmbë e. Nöö na libisëmbë maaka unu tu, ma „Jesosi„ Keesitu seei hën maaka unu. Biga a puu dee takuhati fasi fuunu tuwë.

¹² Nöö fa un kisi dopu dë, dee sëmbë, nöö hën ta lei taa un kaba ku di awoo libi fuunu. Biga di de kii Masa Jesosi bei, nöö unu ku ën wë de bi bei makandi dë e. Nöö Gadu weki ën puu a dëdë dëen njunjun libi dë, nöö hën da unu ku ën tuu kisi wan njunjun libi makandi. Biga un ko ta biibi taa Gadu abi kaakiti te tjika u puu unu a hogilibi basu.

¹³ Nöö a fesi un bi ta böö nöö, ma wan bi dë ku libi eti e. Biga unu ku Masa Gadu bi dë paatipaati u dee hogihati libi fuunu hedi. Wan bi dë sëmbë u Gadu kuma u dee Isaëli sëmbë, dee bi abi dee wëti u Gadu. Ma fa Masa Gadu weki Masa Jesosi puu a dëdë dëen njunjun libi dë, nöö a da unu njunjun libi tu. Biga unu ku ën ko di wan. A puu unu a bëe u hii dee hogi du fuunu.

¹⁴ A fesi un bi a' föutu a Gadu, nöö un bi musu kisi sitaafu kumafa Gadu bi buta, fu di un bi booko dee wëti fëen. A dë kuma hii dee wëti tuu dee u bi poi bi dë sikifisikifi a pampia, ma nöö hën Gadu tei di pampia naandë tja go peka a di lakpa pau ku Masa Jesosi, be a kaba ku dee wëti naandë. ¹⁵ Nöö a di lakpa pau dë seei tu, naandë Masa Jesosi wini hii dee didibi ku dee makiti u de tuu fiaa kaba de a sösö. A da de sen a hii mundu wojo, be hën wanwan nöö dë winima.

¹⁶ Söö. Wë nöö dee sëmbë, wan musu mbei na wan sëmbë toobi unu möön a di së u dee lö wëti dë e. Ee de ta kuutu unu taa wan ta hoi dee tjina u njanjan ku soni u bebe, ee

nasö saba, ee nasö dee oto peipei daka de ta hoi, nöö wan musu a' toobi ku de e. ¹⁷ Biga dee tjina u bi ta hoi dë bi dë wan soni nöö u bi ta du fuu ta mēni di ko u „Jesosi„ Keesitu a bi o ko. Ma fa u dë aki a ko kaa e, nöö an dë fanöudu fuu hoi dee lö wēti dë möön.

¹⁸ Nöö söseei wan musu piki ee wan sēmbē ko a unu ku gaan sakafasi ta taki taa Masa Gadu bi lei ēn wan soni, nöö fa a lei ēn dë nöö a si taa wan ta libi bunu. Sö wan libi wan o feni paima fēēn, biga wan ta saka unu seei kumafa a fiti ta begi dee basia u Masa Gadu köndē. Sö so sēmbē ta fan.

Ma nöö te wan sēmbē ko taki sö wan soni da unu, nöö wan musu piki ēn e. Biga dee lö sēmbē dë ta mēni taa de bumbuu möön hii sēmbē, ma na tuu. Gaan fasi ku dee taku pakisei u libisēmbē nöö de abi sö. ¹⁹ Fa de sai dë, de disa Masa Jesosi gaanduwe. Ma hēn da di Hedima fuu di ta sölugu u ta seeka fuu ko dë kumafa Gadu kē. Hēn ta hoi hii u tuu makandi kumafa dee tatai u sinkii ta hoi di sinkii fii makandi faa sa göö kumafa a dë fanöudu.

²⁰⁻²¹ Wē nöö dee sēmbē, kumafa u taki dë, unu ku „Masa Jesosi„ Keesitu dēdē makandi e, nöö un ko a wan njunjun libi dendu. Un kaba ku dee awoo guwenti fuunu dee un bi abi, ku dee awoo fasi u di goonliba aki. Nöö an dë fuun hoi dee gaduwēti dee libisēmbē ta buta da unu möön e, taa ja musu panjan disi, ja musu tesi di dë, ja musu nama a di soni dë.

Nöö di un kaba ku de kaa, nöö faandi mbei un musu toona go ta libi a peipei wēti basu möön baa? ²² Biga dee lö soni dë an dë wan wojo soni möönsö. Tuu u de di dë kaa, biga libisēmbē wēti nöö de dë.

²³ Nöö dee sēmbē dee ta lei i de, a djei taa de köni fu di de ta konda da i taa a sö wan fasi i musu ta dini Gadu. De taa i musu saka i seei gaanfa, be sēmbē si taa ja dë wan wojo soni. I musu ta pena i seei sinkii ta dēēn sitaafu. Ma fa de taki ēn dë seei, ma na köni de köni sö e. Biga dee lö wēti dë an ta puu dee taku hangi fii hati da i.

3

Aki Paulosu ta taki da de taa de musu suku dee soni u Masa Gadu dee a ta kai gaan soni.

¹ Dee sēmbē o, di unu ku „Jesosi„ Keesitu weki makandi ko a wan njunjun libi dendu naandē, nöö fēēn mbei hati fuunu musu dë a dee soni u Gadu Köndē ala e, ka Masa Jesosi dë sindosindo a di letimaun sē u Gadu. ² Wan musu ta buta pakisei a dee soni u di goonliba aki möön e, ma be un buta pakisei fuunu a dee soni u Gadu Köndē ala.

³ Biga fa unu ku „Jesosi„ Keesitu dēdē makandi dë, nöö dee soni u di goonliba aki an dë wan wojo soni da unu möön. Biga na di tuutuu libi fuunu disi eti e. Di waiti libi di un abi, nöö a dë tjubitjubi a „Masa Jesosi„ Keesitu ala. Biga u ku ēn dë di wan, leti kumafa hēn ku Gadu seei dë di wan. ⁴ Nöö te a toona ko a goonliba aki baka u kisi di nēbai fēēn, nöö unu seei o dë a dendu tu e, nöö sēmbē o si di tuutuu libi fuunu di un abi awaa.

Aki Paulosu ta bai de u de disa dee takulibi u goonliba.

⁵ Wē nöö dee sēmbē, di un sabi sö kaa, nöö un musu kaba ku dee takulibi u di goonliba aki e, kuma mötjö libi sö, fanafiti libi, dee taku hangi a di sē u manu ku mujēē, langawojo u soni. Wē biga ee i a' langawojo, nöö i dë leti kuma dee sēmbē dee ta waka a oto gadu baka. ⁶ Nöö fu dee lö soni dë hedi Gadu o kuutu dee sēmbē dee an kē piki ēn buka. A o sitaafu de ku gaan hatiboonu.

⁷ Nöö a fesi unu seei bi dë kuma de tu, ta libi a di leiki u dee taku hangi fuunu hati. ⁸ Ma fa u dë aki nöö wan musu libi sö möön e, dee sēmbē. Un musu kaba ku dee lö libi aki fiaa: dee hatiboonu fasi, buuse sēmbē, du soni ku otowan ku hogihati, ta guunjan di otowan fii ta tjēēn ta kosi, ta taki dee dēēwojo taki dee na fiti. Dee soni dë an musu dë a unu seei. ⁹ Ja musu ta lēgēdē ta mindi soni da di otowan fii ta ganjēēn. Biga i kaba ku hii dee awoo takuhati fasi dee un bi abi.

¹⁰ Masa Gadu da i wan njunjun hati kaa e, nöö a ta seekēēn faa ko dë kuma di fēēn seei. Nöö möönmöön i sabi ēn, möönmöön joo ko dë kuma hēn. ¹¹ Nöö antoobi möön aluwasi

ee i dë Dju sëmbe, ee ja dë Dju sëmbe, ee i koti di maaka u Dju, ee ja koti ën, ee i sabi soni, ee ja sabi wan wojo soni, ee i dë saafuma, ee i dë fiima. Biga di wan kodo sëmbe nöö u dë. Masa Jesosi hën nöö u tuu ta kai gaan soni. Hën nöö ta dë a u tuu hati.

Aki Paulosu ta konda da de fa u de musu libi bunu a goonliba.

¹² Dee sëmbe o, fa Masa Gadu tei u buta apaiti fëen seei aki, nöö a lobi u gaanfa e. Nöö fëen mbei un musu a' tjalihati u otowan. Un musu libi ku ën ku bunuhati, ku saka fasi. Nöö un musu abi sapifasi ta mëni di otowan fii ta hoi pasensi dëen. ¹³ Un musu a' tifiهدي da unu na unu e. Ee i ku sëmbe a' soni, nöö ja musu hoi ën a bëë, leti kumafa „Masa Jesosi, Keesitu an ta hoi i a bëë.

¹⁴ Nöö u hii dee libi aki tuu, nöö lobi hën da di mama u de e. Biga te un lobi unu na unu, nöö un sa libi makandi ku wan hati kumafa Gadu kë.

¹⁵ Fa un ko a „Masa Jesosi, Keesitu dë, dee sëmbe, nöö un ko dë bööböö. Fëen mbei na wan toobi musu dë a unu mindi. Biga un tuu dë di wan sinkii, nöö Gadu kai unu fuun ta libi makandi ku wan hati. Nöö un musu ta da Gadu tangi nöömö e.

¹⁶ Nöö un musu sabi dee wöutu u „Masa Jesosi, Keesitu bunu ta piki de nango nöömö. Un musu ta lei unu seei dee soni u Masa Gadu ta fan ku unu na unu ku fusutan ta kanda dee kanda dee dë a Gadu Buku ku dee di Akaa u Gadu ta da unu. Un musu ta gafëen ku hii unu hati ta dëen tangi nöömö fu dee soni dee a du da unu.

¹⁷ Nöö fa un ko dë sëmbe u Masa Jesosi aki, nöö hii dee soni un ta du ku dee un ta fan tuu musu kai ku ën e. Un musu ta da u Tata Masa Gadu tangi nöömö, biga Masa Jesosi jabi di pasi da u kaa fuu sa tja tangi ko dëen.

¹⁸ Nöö un dee mujëë, un musu ta piki unu manu buka a soni e. Biga sö a fiti biibima u Masa Jesosi fu de musu libi.

¹⁹ Nöö un dee womi dee abi mujëë a wosu, un musu lobi dee mujëë fuunu. Wan musu libi hogi ku de e.

²⁰ Nöö un dee mii, un musu ta piki dee gaan sëmbe fuunu buka a hii soni, biga sö Masa Jesosi kë fuun ta libi.

²¹ Nöö un dee tata, wan musu libi ku dee mii fuunu a wan fasi te de ko ta lasi hati e.

²² Nöö un dee sëmbe dee ta wooko a oto sëmbe basu, un musu ta piki dee basi fuunu buka e. Na te de sai dë ufö, kuma un ta suku gafa a libisëmbe. Nönö. Ma un musu piki de buka ku hii unu hati fu di un ta lesipeki Masa. ²³ Nöö fëen mbei hiniwan soni di woon ta du kaa, nöö un musu ta du ën ku hii unu hati. Biga na libisëmbe un ta wooko da e, ma Masa hën un ta wooko da. ²⁴ Nöö fa a dë Masa fuu dë, nöö hën o paka u di paima leti kumafa a paamusi u kaa, fu di u dë sëmbe fëen. ²⁵ Söseei tu, a o sitaafu hiniwan sëmbe di ta du hogi, leti kumafa a fiti dee du fëen. Biga an ta luku a fesi.

4

¹ Nöö un dee sëmbe ta a' sëmbe ta wooko a unu basu, un musu ta libi bunu ku de kumafa a fiti. Biga i seei sabi taa i abi wan Masa a i liba tu di ta dë a Gadu Köndë ala.

Aki Paulosu ta taki soni u begi.

² Nöö wan musu wei fu begi Gadu e, dee sëmbe. Ma hiniwan juu un musu ta dë kabakaba fu un begi ën ku hii unu pakisei, nöö un musu ta dëen tangi nöömö u di heepi di a ta heepi u.

³ Nöö un musu ta begi da u tu, dee sëmbe, u Gadu musu da u pasi fuu ta konda di Buka, be sëmbe jei dee tjubitjubi soni u Gadu dee bi ko a limbo a „Jesosi, Keesitu. Di Buka dë, fu di mi ta kondëen, fëen mbei wë i si de bui mi buta aki. ⁴ Nöö un ta begi da mi o, u mi sa kondëen limbolimbo nöömö, be hii sëmbe musu sa fusutëen. Biga hën da di wooko u mi kaa.

Aki Paulosu ta lei dee sëmbe kumafa de musu libi a dee sëmbe dee an ta biibi dendu.

⁵ Nöo te un dë a dee sëmbë dendu dee an ta biibi Masa Jesosi, nöo un musu mëni unu seei fuun ta libi ku fusutan e. Wan musu lasi di okasi fii du wan soni di sa tja heepi ko. ⁶ Nöo te woon fan ku sëmbë, nöo un musu fan a wan bunuhati fasi. Wan musu ta fan sösö soni, ma di fan fuunu musu abi goma. Nöo un musu sabi fa fuun ta piki dee sëmbë dee o ta hakisi unu soni, kumafa a fiti wan biibima.

Aki Paulosu ta tapa di biifi.

⁷ Nöo di fa hii soni u mi dë aki, nöo Tikikusi hën o kondëen da unu e. Di womi dë, a dë wan bumbuu futuboi u Masa Gadu di u lobi aki. Nöo a ta heepi u seei a di wooko u Gadu. ⁸ Nöo mi ta mandëen da unu ala fuun sa jei fa u dë aki, be hati fuunu ko kötö. ⁹ Hën ku Onësimusi, di sëmbë fuunu, o ko a unu ala makandi. Nöo te de ko, nöo de o konda hii soni di ta pasa aki da unu. Fa Onësimusi sai dë, a dë wan sëmbë di u lobi aki tu e, nöo u a futoou nëen liba.

¹⁰ Alisitakusi di mi ku ën dë a dunguwosu aki makandi, hënseei ta manda gaan odi da unu tu, dee sëmbë, hën ku Maikusi di dë famii u Banabasi. Nöo un bi kisi buka u Maikusi kaa, nöo te a ko a unu ala nöo be un hoi ën bunu e.

¹¹ Nöo Josua ta manda odi da unu tu. Hën seei da Jusitusi.

Dee sëmbë mi kai aki, de nöo da Dju sëmbë ta heepi mi a di wooko u Masa Gadu aki ta paaja di tii fëen a goonliba, nöo de ta da mi degihati seei.

¹² Nöo Epafasi, di dë wan sëmbë fuunu, manda gaan odi da unu tu. Hën seei dë wan futuboi u [Masa Jesosi,] Keesitu tu, nöo a ta begi taanga seei da unu fuun musu dë gingin a di biibi un ta biibi a Masa Jesosi. A ta begi fuun musu ko gaan sëmbë a di biibi e, be un sabi bumbuu kumafa Gadu kë fuun musu libi. ¹³ Nöo di mi sabi sö fëen, nöo mi kë fuun seei musu sabi sö tu taa a ta mbei möiti gaanfa da unu ku dee sëmbë u Laodisea ku dee dë a Hilapolisi tu.

¹⁴ Nöo di lobi data fuu de ta kai Lukasi, hënseei ta manda gaan odi da unu tu, hën ku Demasi.

¹⁵ Nöo un da dee biibima u Laodisea gaan odi da u e, dee sëmbë, ku Ninfa, ku hii dee sëmbë nango nëen wosu a keiki.

¹⁶ Nöo fa woon kisi di biifi aki, nöo un musu lesi ën da hii dee sëmbë u Masa Jesosi a unu ala, be de tuu jei ën. Nöo te un kaba u lesi ën dë, nöo un mandëen da dee biibima u Laodisea be de lesi ën a keiki ala tu. Nöo un tei di oto biifi di mi manda da dee sëmbë a Laodisea ala tja ko lesi a unu naandë tu.

¹⁷ Nöo un taki da Akipusi taa be a mbei möiti faa go dou ku di wooko u Masa di a buta nëen maun e.

¹⁸ Nöo fa mi dë a dunguwosu aki, nöo un musu ta mëni mi nöömö e, dee sëmbë. Na soni möönsö. Mi, Paulosu seepi, ta sikifi di pisi u di biifi aki ku miseei maun. Mi ta manda gaan odi da unu taa Masa Gadu musu dë ku unu ku ën bunuhati. A tan sö.

Di fosu biifi Paulosu manda da dee biibima u Tesalonika

Wan wöutu a fesi.

Tesalonika bi dë wan köndë a wan pisiwata de kai Masadonia. Nöö a di ten di di tjabukama u Masa Jesosi de kai Paulosu bi ta lontu ta paaja di buka u Masa Jesosi, nöö hën a go dou a Tesalonika. Hën a da dee sëmbe u di köndë di buka. Nöö di de jei ën, hën so u de piki tei Masa Jesosi fu de Gadu. Ma nöö dee oto sëmbe u di köndë an kë sö, nöö hën de mbei toobi ku Paulosu te a kumutu a di köndë go.

Nöö fa Paulosu go dë, a sabi taa dee biibima u Masa Jesosi a Tesalonika ta kisi sitaafu nöömö fu di de ta biibi hedi. Nöö a ta dëen bookohedi. Nöö hën a dë te wan pisi, hën a manda di kijoo de kai Timoteo faa go haika de luku ee de disa di biibi, ee de ta hoi dou.

Nöö di Timoteo go te a ko, hën a tja wan suti buka ko da Paulosu taa dee Tesalonika biibima ta hoi dou eti. Nöö di Paulosu jei sö, hën a mbei wan biifi manda da de u di wai di a ta wai ku de. Nöö hën wë da di pampia aki.

Nöö Paulosu taki sëmëni soni a di biifi aki tu u di fa Masa Jesosi o toona ko tei dee sëmbe fëen tja go. Nöö a ta leti dee Tesalonika biibima a di fa de musu libi fu tee Masa Jesosi toona ko.

Aki Paulosu ta da Gadu tangi u di fa dee biibima u Tesalonika hoi di biibi tjika.

¹ Wë dee sëmbe, mi Paulosu ku Timoteo ku Silifani, [hënseei da Silasi,] u ta mbei di biifi aki manda da un dee sëmbe fuu Tata Masa Gaangadu ku Masa Jesosi Keesitu, dee ta ko makandi a keiki a Tesalonika. Masa Gadu musu dë ku unu ku ën bunuhati e. A musu da unu kötöhati.

²⁻³ Wë nöö dee sëmbe, u kë fuun ko sabi taa hibiwanten te u ta begi nöö u ta mëni hii unu tuu a u Tata Masa Gaangadu fesi. U ta dëen tangi da unu seei. Biga u ta mëni fa un ta biinga da di wooko u Gadu fu di un ta biibi ën hedi, nöö u ta mëni tu fa un ta wooko taanga fu di di lobi u Gadu dë a unu hati. U ta mëni fa un ta tai hati a dee sitaafu dee un ta tja naandë te go dou, fu di un ta mëni dee soni Masa Jesosi Keesitu paamusi u taa de o pasa nöömö. Dee lö soni dë wë mbei u ta dëen tangi da unu e.

⁴ Wë nöö dee sëmbe, Gadu lobi unu tuú o, nöö u sabi taa a tei unu ko sëmbe fëen. ⁵ Nöö di soni mbei u sabi sö. Fa u bi tja di Buka u Masa Jesosi ko konda da unu naandë, nöö wa tjëen kuma sösö wöutu u ta taki nöö a kaba. Ma u ko ku di kaakiti u Gadu seei. Di Akaa fëen bi dë ku u, nöö hën u fan gbelingbelin ku unu, te un ko si taa di Buka dë, a dë wan gaan bumbuu soni fuun musu piki.

Nöö unu seei sabi fa u bi libi bunu a unu mindi a di lö ten naandë. Nöö di soni mbei u bi libi sö e, fuunu hedi wë, fuun sa bia ko a di së u Masa. ⁶ Hën wë i si un ko ta djeesi u ku Masa Jesosi tuú. Biga di un piki di Buka, nöö hën dee sëmbe fuunu köndë dë da unu sitaafu te fu kii, ma töku wan disa. Ma un kisi di Buka hoi ku wan gaan wai di di Akaa u Masa Gadu seei da unu. ⁷ Nöö hën un ko dë wanlö sëmbe di hii dee oto biibima u Masa Jesosi tuu musu djeesi, dee ta dë a unu pisiwata a Masadonia ala te dou ku dee ta dë a u a Giiki Köndë aki tu.

⁸ Ma fa u taki dë, na dee sëmbe u dee pisiwata fuu aki nöö jei fuunu e, dee sëmbe. Ma di buka u Masa Jesosi paaja seei a mundu, biga hii sëmbe tuu ko ta taki kumafa un ko ta biibi tjika. Te u ta waka an dë fuu ta kondëen da oto sëmbe möön, ⁹ biga hii sëmbe jei ën kaa. Nöö deseei tei ën ta konda da u kumafa un bi hoi u ku gaan piizii di u bi ko a unu naandë. De ta konda da u tu kumafa un disa dee ganjanganjan gadu ko ta waka a di tuutuu Gadu baka di ta libi u nöömö. ¹⁰ De ta konda da u taa un ta luku di Mii fëen nöömö, faa kumutu nëen Tata köndë ko a u. Sö fuunu de ta konda e, dee sëmbe. Nöö fa

Masa Jesosi sai dë, Gadu weki ën puu a dëdë tuu, nöö hën puu u a di sitaafu u Gadu di o ko.

2

Aki Paulosu taki u di wooko

di a bi du a Tesalonika.

¹ Wë nöö fa u fan dë, dee sëmbë, hën da unu seei musu sabi taa di ko u bi ko a unu naandë an bi dë u sösö. ² Ma nöö bifö u bi ko a unu u bi tja gaan sitaafu a Filipi e. De bi sösö u ala gaanfa, kumafa un sabi kaa. Ma nöö töku Gadu bi dë ku u, hën a da u hati te u pasa tja di Buka fëen ko da unu tu. Hën u ta kondëen nöömö, hii fa felantima fuu bi dë a unu köndë ala tu ta buta ku u.

Ma wa bi a' toobi ku dee felantima dë e. ³ Biga di Buka u ta tja aki tuutuu soni a dë, na ganjanganjan soni fuu sa ta tjëen ku ganjan fasi ta naki unu tëtë fuu wini soni a unu. ⁴ Nönö e, dee sëmbë. Ma u ta tjëen fu di Gadu seei futoou u te a butëen a u maun, hën mbei u ta tjëen ta konda. Nöö hën mbei tu wa ta suku u kondëen faa kai ku libisëmbë e, ma u ta suku faa kai ku Gadu. Biga hën ta wegi di hati fuu ta luku ee a dë limbolimbo.

⁵ Dee sëmbë o, unu seei sabi fa u bi libi a unu ala. Na wan ten seei u bi ta mbei möiti fuu kisi sëmbë tja ko a u ku suti oto e. Nöö na ku langahati u bi ko a unu tu. Biga na wan daka u tei di hei Gadu da u aki fuu ganjan unu njan. Fa u ta fan aki, Gadu seepi sabi taa tuutuu soni u ta taki. ⁶ Nöö fa u bi libi a unu mindi dë, wa bi ta suku bunu nê a na wan libisëmbë, na a unu, na a oto sëmbë möönsö tu, boiti a Gadu wanwan nöö.

⁷ Dee sëmbë, ka u dë tjabukama u „Masa Jesosi,” Keesitu tjika aki, nöö u bi sa buta ku unu seei fuun dini u. Ma nöö wa du sö. Ma u bi dë a unu mindi leti kuma wan mama ta kiija dee piki mii fëen. ⁸ U bi lobi unu tee na soni, hën mbei u bi ta wai seei taa u sa paati di Buka u Masa Gaangadu da unu. Nöö na di buka wanwan u bi paati da unu e, dee sëmbë, ma di libi fuu seei tu. Sö un ko dë wan hati soni da u tjika. ⁹ Wan mëni fa u bi wooko taanga di u bi dë a unu ala nö? Ndeti ku didia u bi ta wooko ku u seei maun, biga wa bi kë buta di hebi u soni u njan fuu a unu liba.

¹⁰ Unu seei, ku Masa Gaangadu tuu, bi si fa u libi bunu a un dee biibima u Masa Jesosi mindi di ten dë. U bi libi limbolimbo a Gadu wojo e. U libi a wan leti fasi ku unu te na wan sëmbë bi sa feni föutu a u. ¹¹ Nöö un sabi fa u bi ta tja unu tu leti kumafa wan tata ta kiija dee mii fëen dee a pai. ¹² Te un lasi hati, u ta da unu degihati. Te soni miti unu, u ta ko kërë pena ku unu. U bi ta buta ku unu fuun libi leti kumafa a fiti dee sëmbë dee nama ku di Gadu di u ta dini aki. Biga hën kai unu fuun ko dë a di tii fëen dendu, be un ko a dendu u di hei ku di waiti fëen di a abi.

¹³ Wë nöö dee sëmbë, hiniwan juu u ta da Masa Gadu tangi fuunu hedi e. Wë biga di u konda di Buka da unu naandë, nöö un piki ën leti kuma a Gadu a kumutu, na a libisëmbë. Nöö Gadu Buka a dë tuu o, nöö fa un ta biibi ën dë nöö a ta wooko a unu hati seei. ¹⁴ Nöö hën un ko djeesi dee biibima u Jesosi Keesitu dee ta dë a Judea. Fa de ta miti makandi a dee peipei köndë u Judea dë, nöö de ta kisi gaan sitaafu a dee oto Dju sëmbë kuma de, leti kumafa unu seei ta kisi sitaafu a dee sëmbë fuunu.

¹⁵ Dee sëmbë o, fa i si dee Dju sëmbë sai naandë, de hogi tuu o. Biga dee gaan sëmbë u de wë bi kii dee fesiten tjabukama u Gadu, nöö hën dee disi toona kii Masa Jesosi tu. Nöö hën awaa de toona ko ta jaka u puu a dee köndëköndë. Fa de sai naandë, dee soni de ta du an ta kai ku Gadu seei, kwetikweti. Nöö de ko felantima u hii sëmbë, ¹⁶ biga de ta biinga ku u nöömö fu wa musu konda di Buka da dee oto sëmbë dee an dë Dju. A di fasi dë, de ta tapa de u de an musu feni di heepi u Gadu möönsö.

Nöö fa de ta du ën naandë, nöö di hogi du u de hia te a ko dë tjongoo. Biga di hatiboonu u Gadu ta kai leti a de liba awaa.

Aki Paulosu ta taki fa a hangi dee biibima u Tesalonika tjika.

¹⁷ Dee sëmbe fuu o, fa i si dee sëmbe paati u ku unu ku taanga naandë, nöö a hati u e. Ma hii fa u paati a sinkii fasi fu di sati pisiten aki seei, ma pakisei fuu dë leti a unu naandë eti. U ta hangi unu te na soni. Nöö u mbei möiti te u wei fuu toona ko a unu. ¹⁸ Sömëni pasi kaa mi Paulosu seei bi kë ko a unu, ma di didibi, Saatan, ta tapa u. Hën wë mbei i si wa dou a unu ala eti.

¹⁹ Biga dee sëmbe, ambë seei u ta mëni fuu lei Masa Jesosi te a ko? Ambë da di hei fuu, ku dee sëmbe u ta wai da fa u dë aki? Na unu nö? Unu wë e, dee sëmbe. Fuunu hedi wë woo poolo a di daka di Masa Jesosi Keesitu o toona ko baka. ²⁰ Biga unu wë da di hei fuu e, ku di wai fuu u ta wai.

3

Aki Paulosu taki faandi mbei

a manda Timoteo.

¹ Wë dee sëmbe, u bi ta mëni unu tee wa saanfa u du möön. Nöö hën wë u kuutu taa woo manda Timoteo ko a unu ala, nöö mi ku Silasi wanwan o fika na Atene aki. ² Nöö hën wë i si u mandëen ko a unu e, baa. Wë nöö un sabi Timoteo, taa a dë wan sëmbe fuu vö. U ku ën tuu ta dini Gadu makandi ta paaja di buka u „Jesosi” Keesitu. Nöö hën wë u mandëen ko a unu ala faa ko da unu taanga ku degihati, be un go dou ku di biibi. ³ Biga wa kë na wan fuunu musu dë buujabuuja fu di dee sëmbe ta sitaafu unu hedi.

Ma nöö fa mi fan dë seei, dee sëmbe, ma un bi musu sabi taa sö woon kisi sitaafu fu di biibi hedi, na sö nö? ⁴ Biga di u ku unu bi sai dë, nöö u bi ta taki ën da unu nöömö taa ee wan sëmbe ko biibi a Masa Jesosi nöö a o kisi sitaafu nöömö. Sö u bi mbei un ko sabi kaa, dee sëmbe, nöö hën wë ta pasa ku unu fa u dë aki, kumafa unu seei sabi kaa.

⁵ Ma seei u bi panta da unu o, dee sëmbe. Hën mbei di mi si taa wa sa tan möön longi, nöö hën mi manda Timoteo be a ko haika unu, ee un dë a di biibi eti. Biga mi bi panta taa kandë di Gaan Tesima de kai di didibi ko tesi unu a wan fasi te a hai unu puu a di biibi. Nöö di wooko u bi wooko a unu mindi dë, nöö a ko dë u sösö.

Aki Paulosu ta taki u di suti njunsu di Timoteo bi tja ko dëen.

⁶ Wë nöö dee sëmbe, djunsu aki Timoteo toona ko a u. Nöö a tja wan suti njunsu fuunu ko da u e, nöö u ta wai seei. Biga a konda da u taa di lobi fuunu ku di fa un ta biibi, de dë seei tjentjen eti. Sö a ko taki da u aki. A taki da u tu taa te un ta mëni u, nöö un ta wai te na soni. Un ta hakisi ee na un ten seei u sa toona miti baka. Sö un ta hangi u tjika, leti kumafa u seei ta hangi unu aki tu.

⁷ Wë nöö dee sëmbe, di u jei taa un ta hoi a di biibi go dou eti, nöö u kisi degihati seei. Wa a’ toobi möön ku fa sëmbe ta sitaafu u aki ta da u fuka. ⁸ Biga di libi fuu toona ko suti da u, fu di u jei taa un dë gingin a Masa Jesosi eti.

⁹ Nöö wa saanfa u da Masa Gaangadu tangi da unu baa, fu di wai u ta wai da unu nëen fesi fa u dë aki e. ¹⁰ Ndeti ku didia u ta begi ën gaanfa faa sa da u pasi fuu ku unu miti fesi ku fesi möön. Biga u kë lei unu dee soni dee makei unu eti, fu di biibi fuunu musu sa ko dë telutelu. Sö u kë e, dee sëmbe.

¹¹ Hën mbei u ta begi u Tata Masa Gaangadu ku Masa Jesosi tu, fu di pasi sa jabi da u be u ko a unu. ¹² Nöö u ta begi da unu tu e, dee sëmbe, taa di lobi fuunu di un ta lobi unu na unu, ku di lobi di un ta lobi oto sëmbe musu ta göö nango möönmöön, leti kumafa di lobi di u ta lobi unu ta göö. ¹³ Gadu musu seeka dee hati fuunu be un dë gingin a di biibi e. Nöö te u Masa Jesosi toona ko a goonliba, hën ku dee basia fëen köndë, nöö woon dë gbelingbelin söndö föutu a Masa Gaangadu fesi. Sö u kë fuunu e, dee sëmbe.

4

Aki ta taki fa de musu du fu di libi u de sa da Gadu piizii.

¹⁻² Wë sò wë e, dee sëmbë. Di ten u bi dë a unu naandë, nöö u bi ta lei unu fa fuun libi te nöö Gadu sa wai ku unu. Di lei u lei unu dë, nöö Masa Jesosi seei wë manda u fuu lei unu sò e, kumafa un sabi kaa. Nöö leti sò nöö un ta libi tu. Wë ma nöö u kë fuun musu ta libi sò nöömō nango, fu di un nama ku Masa Jesosi.

³ Nöö u kë toona bai unu a wan soni möön. Fa un sai dë, Masa Gadu kë fuun libi a wan apaiti fasi dëen, söndō föutu. An kë fuun libi wan fanafiti libi di na kai ku di fa a buta fu manu ku mujëe musu libi e. Nöönö. ⁴ Ma hiniwan fuunu musu sabi fa fii tii i libi tololoo a di sè u manu ku mujëe soni. Libi fii musu dë seei limbolimbo a Gadu fesi, be sëmbë a' lesipeki fii.

⁵ Dee sëmbë o, wan musu libi kumafa dee sëmbë dee an sabi Gadu ta libi e. Biga fa de sai dë, hiniwan hogi di hati u de kë a di sè u manu ku mujëe, nöö de ta du ën waiwai kuma na hogi. Ma nöö unu wan musu libi sò e. ⁶ Biga na wan fuunu musu ta libi ku di otowan fii a dee lö hogi fasi dë. Nöö mi taki e, taa ee i du sò nöö Gadu an o disa i. A o sitaafu i nöömō u dee lö soni dë. Sö u bi bai unu kaa e. ⁷ Biga Gadu an kai u fuu ta libi a wan sundjusundju fasi, ma fuu libi wan gbelingbelin libi nëen fesi.

⁸ Fa u ta fan aki, nöö ee wan sëmbë ja kë piki dee soni u ta taki, nöö na libisëmbë buka ja kë piki e, ma Masa Gadu seei buka ja kë piki. Biga wë hën ta da u di Limbo Akaa fëen fuu sa libi wan limbolimbo libi nëen fesi.

⁹ Wë nöö dee sëmbë o, an dë fuu sikifi da unu möön fa fuun lobi unu seei makandi kuma baaa ku baaa e. Biga Gadu seei lei unu di soni dë kaa. ¹⁰ Nöö sò nöö un ta libi tu e. Biga un ta lobi hii dee otowan fuunu tuu, dee ta dë a hii Masadonia köndë ala kaa. Nöö u kë begi unu fuun musu ta libi nango sò möönmöön eti.

¹¹ Nöö u taki e, fa i si un sai dë, wan musu ta suku takitaki ku unu na unu e, ma un musu libi a wan pii fasi sò. Wan musu ta hulu dee otowan fuunu soni tumisi, ma hiniwan sëmbë musu ta hulu hënseei soni ta du fëen seei wooko kumafa a fiti. Na sò u bi taki da unu kaa nö? ¹² Biga ee hiniwan daka un ta libi sò, nöö dee sëmbë dee an ta biibi o ta lesipeki unu. Nöö an o dë fuun musu ta langi a sëmbë hiniwanten tu, taa hën nöö musu ta heepi i a soni.

Aki ta lei u fa di toona ko u Masa Jesosi o dë.

¹³ Wë nöö u kë fuun sabi wan oto soni möön, dee sëmbë. Di soni aki nama a dee otowan fuunu, dee bi ta biibi Masa Jesosi ma de dëdë kaa. Biga wa kë fuun musu ta kusumi gaanfa fu de hedi e, kumafa dee sëmbë dee an ta buta mēni u de a Gadu ta kusumi gaanfa te sëmbë u de dëdë.

¹⁴ Wë biga u ta biibi taa di Masa Jesosi dëdë nöö hën a toona weki baka. Nöö hën mbei u ta biibi tu taa te a o toona ko, nöö Gadu o tja dee otowan fuu bi dëdë dë, ko ku ën.

¹⁵ Nöö fa woo taki aki, nöö na soni u ta mindi e, biga Masa Jesosi seei bi taki di soni aki da u. A taa, uu dee sëmbë dee o dë ku libi a di ten di a o toona ko, nöö wa o waka a dee otowan fuu fesi dee bi dëdë kaa e. ¹⁶ Biga a di fasi aki sò di soni o pasa, dee sëmbë. Woo jei wan gaan bai o piki, nöö di gaan hedi basia u Gadu köndë o bai fan te a koti. Nöö wan tutu o piki kumutu a Gadu ala. Nöö di juu dë, nöö Masa Jesosi o kumutu tee a liba ala ta bazia ta ko. Nöö dee otowan fuu, dee sëmbë u Keesitu dee bi dëdë kaa, nöö de o weki wante, nöö de fosu o ta subi nango a Masa Jesosi. ¹⁷ Nöö fa i si de o nango dë, nöö u dee dë ku libi eti a di ten dë, u seei o hopo nango ku de makandi te a dee bundji ala pii, go miti ku Masa Jesosi. Nöö fa woo miti ku ën dë, nöö wa o paati ku ën möönsö e. U ku ën o dë makandi fu teego.

¹⁸ Wë nöö sò e, dee sëmbë. Fa i si u fan ku unu aki, nöö un tei dee wöutu aki nöö un ta da unu na unu taanga ku de.

5

Aki ta bai de taa de musu dë kabakaba ta luku di ko

u Masa Jesosi.

¹ Wë nöö fa u taa Masa Jesosi o toona ko baka dë, dee sëmbë, nöö di juu di a o ko ku dee soni dee o pasa ufö di ten dë dou, nöö an dë fanöudu u mi musu sikifi soni u de da unu. ² Biga un sabi kaa taa di daka dë, na wan sëmbë o sabi ën. A o ko vau sô, leti kumafa fufuuma ta ko a ndeti. ³ Biga di ten dë, dee sëmbë u di goonliba aki o ta taki taa: “Aai, hii soni dë bunu kaa. An dë fuu fëëë möön.” Ma te u de kë mëni, nöö di daka o dou a de vau sô, nöö kaba seei de o kaba a sôsô.

Wë nöö un sabi fa a dë ku wan mujëë te a dë ku bëë. Te juu fëën dou, nöö a musu u pali nöömö. Nöö sôseei di daka aki o ko nöömö tu. Na wan sëmbë o sa kule kumutu fu an kisi i.

⁴⁻⁵ Ma nöö dee sëmbë, an dë fu uun fëëë di daka dë. An o kisi unu kuma fufuuma a ndeti, biga uun dë ku mëni fëën kaa. Dee lö sëmbë u taki dë, nöö de dë a dungu sê e. A dë kuma de ta du soni a ndeti, biga de an saandi de ta du. Ma fa u ta biibi a Masa aki, dee sëmbë, nöö u dë a didia biga u ta si soni limbolimbo. ⁶ Wë nöö di wa dë sëmbë u ndeti, nöö wa musu libi kuma u ta duumi e. Nönö. Ma u musu dë seei ku wojo setiseti fuu saandi u ta du.

⁷ A ndeti sëmbë ta duumi e, so sëmbë ta dööngö. Fa de sai dë, de an ta saandi ta pasa. Nöö sô dee sëmbë u taki naandë dë tu. ⁸ Ma nöö u, wa musu dë sô e, dee sëmbë. Fa u dë sëmbë u didia aki, nöö u musu dë ku pakisei ta tii u seei kumafa a fiti.

Ja si fa dee sodati ta bisi felu soni ta tapa sinkii fu de an musu kisi makei te sëmbë suti de nö? Wë nöö sô seepi u dee sëmbë u Masa Jesosi aki musu dë tapatapa tu. Di biibi di u ta biibi a Gadu ku di lobi fëën di dë a u hati aki, de wë musu dë di felu bisi fuu fu wa kisi makei a di biibi. Sôseei tu di mëni u ta mëni fa Gadu puu u a hogi basu aki, hën o dë kuma di felu kaapusa u dee sodati. ⁹ Biga Gadu an pii u tei faa sitaafu u ku hatiboonu e. Nönö. Ma a pii u tei faa heepi u puu a sitaafu, fu di u nama ku Masa Jesosi Keesitu. ¹⁰ Biga hën da di Sëmbë di bi tei di dëdë fuu dëdë. Nöö di soni mbei a dëdë da u sô, biga a kë fuu ku ën ta libi makandi. Ee u dë ku libi a goonliba aki, ee u dëdë, ma u ku ën ta libi makandi nöömö.

¹¹ Wë nöö di un sabi sô kaa, dee sëmbë, nöö be un ta da unu seei degihati ta heepi unu na unu fuun nango fesi nöömö, leti kumafa un ta du dë kaa.

Aki Paulosu ta da de dee lasiti lai u di fa de musu libi möön.

¹² Wë dee sëmbë, mi kë begi unu baa taa be un mëni dee fesima fuunu, dee ta wooko taanga a unu dendu dë ta tii unu a di sê u Masa, be un ta lesipeki de e. Fa de sai naandë, nöö de ta leti unu fa fuun musu libi a Gadu wojo. ¹³ Nöö fëën mbei un musu abi gaan lesipeki da de. Nöö un musu ta lobi de tu fu di wooko de ta du dë hedi.

Nöö mi taki da unu e, taa un musu libi kötökötö fasi ku unu na unu. Wan musu ta suku takitaki.

¹⁴ Nöö u ta manda unu, dee sëmbë, taa ee wan malëngëma dë a unu mindi dë, nöö un bai ën be a wooko e. Ee wan fuunu dë fëëëfëëë, nöö un fan ku ën be a kisi degihati. Ee wan fuunu dë suwakisuwaki, nöö un musu heepi ën be a ko taanga. Un musu abi pasensi ku hii sëmbë. A dee lö fasi dë un musu ta libi e, dee sëmbë.

¹⁵ Nöö un musu luku bunu tu, fu ee wan sëmbë du hogi ku i nöö ja musu toona du hogi ku ën baka. Ma hiniwanten un musu ta biinga fuun libi bunu ku unu na unu te kisi ku hii oto sëmbë tuu.

¹⁶ Fa un sai dë, dee sëmbë, hiniwanten un musu ta wai. ¹⁷ Hiniwanten un musu ta begi tu.

¹⁸ Hii dee soni ta pasa ku unu, ee hogi ee bunu, tökuseei un musu sai dë ta da Gadu tangi nöömö. Nöö sô Gadu kë fuun libi e, fu di un nama ku Jesosi Keesitu hedi.

¹⁹ Nöö mi taki e, taa te di Akaa u Gadu ta wooko nöö wan musu tapëën e, ma un musu dëën pasi be a wooko go dou. ²⁰ Nöö te sëmbë kisi fan a Gadu, nöö wan musu sôsô dee soni dee a ta taki. ²¹ Ma un musu ta wegi hii soni luku ee de dë u Gadu tuu. Nöö te un si

taa a bunu, nöö un hoi ën. ²² Ma hiniwan soni di un si taa an bunu kaa, nöö un koti pasi dëën e, dee sëmbë.

²³ [Söö. Wë nöö mi o tapa di biifi aki e.] Masa Gaangadu, di nëën hii kötöhati ta kumutu ko, hën musu ta mbei un ko dë apaiti dëën seei söndö föutu. A musu tjubi unu akaa ku unu hati ku unu sinkii tuu be de dë gbelingbelin, fu te Masa Jesosi Keesitu toona ko nöö woon dë söndö föutu nëën wojo. ²⁴ Fa u ta taki aki, dee sëmbë, Masa Gaangadu hën bi kai unu fuun ko sëmbë fëën, nöö un sa futoou ën e. Hën wë o heepi unu fuun libi kumafa u taki aki.

²⁵ Wë un dee sëmbë fuu dë, un begi da u e. ²⁶ Nöö un da hii dee oto biibima ala gaan odi. Un baasa de da u seei.

²⁷ Nöö mi ta manda unu a di në u Masa taa hii dee otowan fuu dee ta biibi Masa Jesosi palalaa dou musu lesi di biifi aki.

²⁸ Dee sëmbë, Masa Jesosi Keesitu musu dë ku unu ku ën bunuhati e. A tan sö.

Di u tu biifi Paulosu manda da dee biibima u Tesalonika

Wan wöutu a fesi.

Disi da di u tu biifi di di tjabukama u Masa Jesosi de kai Paulosu sikifi manda da dee sëmbe u Masa Jesosi a di köndë de kai Tesalonika.

Nöö di soni mbei a mbei di biifi aki, biga wë dee biibima u Tesalonika, de ko ta fëë seei, de an saandi u de du. A dë sö taa de ko ta mën taa Masa Jesosi toona ko a goonliba kaa. A kandë di sitaafu de ta tja u di biibi hedi hën mbei de ko mën sö. Biga de bi sabi taa Masa Jesosi bi o ko sitaafu dee sëmbe u goonliba aki wan daka nöömö, nöö hën de ko ta mën taa kandë di daka naandë hën dou kaa.

Nöö di Paulosu sabi sö, hën a kë mbei de ko sabi taa nöön, an dë sö. Di daka an dou eti. Nöö hën a tei wanlö soni konda da de, dee musu pasa ufö Masa Jesosi o ko sitaafu dee sëmbe u di goonliba aki.

Hën a toona leti de tu fa de musu libi a tatai liba.

Dee soni aki, de abi di biifi aki.

Aki ta lei ambë abi di biifi.

¹ Söö. Wë Paulosu ku Silasi ku Timoteo, u wë ta mbei di pampia aki manda da un dee sëmbe ta miti makandi a Tesalonika naandë, dee nama ku u Tata Masa Gaangadu ku Masa Jesosi Keesitu. ² Wë nöö Masa Gaangadu u Tata ku Masa Jesosi Keesitu musu dë ku unu ku de bunuhati ta da unu kötöhati e.

Aki ta lei fa Paulosu ta wai ku dee Tesalonika biibima

ku di fa a ta begi da de.

³ Dee sëmbe fuu dë, u musu ta da Masa Gaangadu tangi fuunu hedi e, biga di biibi fuunu ta göö nango seei möönmöön. Nöö söseei di lobi di un ta lobi unu na unu ta göö möönmöön tu. Hën mbei a fiti fuu ta da Masa Gadu tangi da unu nöömö e, dee sëmbe. ⁴ Te u ta waka ta miti ku dee biibima u Masa Gaangadu a köndëköndë, nöö u ta njan buka seei fuunu hedi e. U ta konda kumafa un ta biibi tjika. Nöö u ta taki tu taa hii fa dee sëmbe fuunu köndë dë ta da unu sitaafu seei, ma un ta hoi pasensi nöömö nango kodo. Hën wë mbei u ta njan buka da unu e, dee sëmbe.

⁵ Ma nöö te un ta pakisei fa dee sëmbe ta sitaafu unu fu di un dë a di Tii u Gadu basu dë, dee sëmbe, nöö i sa si limbolimbo kumafa Gadu ta du soni ku leti tjika. Biga a ta seeka unu be un ko dë a di fa fuun sa njan di suti u di tii fëen fu nöömö nëen köndë.

⁶ Nöö mi taki da unu taa Gadu hën ta kuutu soni ku leti e. Nöö a o paka dee sëmbe dee ta sitaafu unu naandë. A o toona da de di sitaafu baka nöömö. ⁷ Ma nöö unu a o da böö u dee fuka i si un ta tja naandë. Nöö u seei o feni böö tu e, te Gadu mbei Masa Jesosi tja di kaakiti fëen ko a limbo. Biga di juu dë, a o kumutu a liba ala ta bazia ta ko, hën ku dee hebi basia fëen köndë. Nöö fa a o ko dë, a o ko ku gaan faja, ⁸ faa sitaafu dee sëmbe dee an sabi Gadu, dee an bi kë piki di Bunu Buka fuu Masa Jesosi Keesitu möönsö.

⁹ Nöö mi taki da unu gbelin taa di sitaafu dee sëmbe dë o feni, a o dë fu teego e. Biga Masa Jesosi o jaka de tuu puu nëen fesi. A o tapa de fu de an musu si di gaan waiti fëen möönsö ku di kaakiti di a abi kuma könu. ¹⁰ Ma nöö di ten dë, nöö hii u dee sëmbe dee bi dë fëen apaiti, nöö u tuu o ta bai ën në ta gafëen. A o bigi da u seei fa a hei ku fa a waiti tjika. Nöö di juu dë, nöö unu seei o dë a dendu tu e, fu di un bi piki u buka a dee soni fëen dee u bi tei konda da unu.

Aki ta lei fa Paulosu

ta begi da de.

¹¹ Wë nöö dee sëmbe, di a dë sō kaa, nöö fëen hedi u ta begi Gadu da unu nöömö, be un libi a wan fasi faa si taa a fiti tuu fuun feni dee soni dee a bi kai unu fuun feni nëen.

Nöö u ta begi ën tu, fu hiniwan bumbuu soni di un ta kē a unu libi, nöö Gadu musu heepi unu fuun feni ën. Söseei tu a musu da unu kaakiti fuun sa du hiniwan bumbuu soni te dou di un ta pakisei fii du fu di un ta biibi Masa Jesosi. ¹² Sō u ta begi da unu e baa. Biga ee a dë sō kaa, nöö Masa Jesosi Keesitu o kisi gaan nēbai fuunu hedi. Nöö hënseei o hopo unu tu fu di un nama ku ën hedi. Ma nöö fa i si a o hopo unu dë, na di bumbuu fuunu seei mbei e, ma fu di bunuhati u Masa Gaangadu ku Masa Jesosi Keesitu, hën mbei.

2

Aki ta lei dee soni dee musu pasa ufō Masa Jesosi o ko u ko sitaafu goonliba sëmbe.

¹⁻² Wë dee sëmbe, u kē taki wanlō soni möön u di fa u Masa Jesosi Keesitu o toona ko „fu ko kuutu goonliba sëmbe„ ku di fa a o kisi u hai tja ko nëen naandë. Biga wa kē sëmbe musu buuja unu ta toobi unu te wan saandi fuun pakisei a di soni dë liba.

A kandë wan sëmbe o ko a unu ko taki taa di Akaa u Gadu fan ku ën taa di daka dou kaa. Ee nasō, de o tja wan biifi ko da unu taa u sikifi ën. Ee nasō kandë de o taa a sō wan sëmbe de jei ën, taa di daka dë dou kaa. ³ Ma wan musu piki e, dee sëmbe. Wan mbei sëmbe ganjan unu a na wan fasi.

Wë biga bifō di kuutu daka naandë dou, nöö tu gaan soni musu pasa. Di fosuwan dë sō taa wanlō hila sëmbe o bia baka disa Gadu. Nöö di u tu, hën da di gaan poipoi sëmbe u mundu „di dee fesiten tjabukama bi taki soni fëen kaa„ nöö hën musu ko a limbo ufō be sëmbe sabi ën. Ma fa a o ko dë seei, ma Gadu bi buta gaanduwe kaa taa a o kabëen a sösō nöömö tuwë go a didibi faja.

⁴ Ma nöö te di lō sëmbe dë ko, nöö a o hopo hën seepi buta a hii soni liba. A o buuse hii soni dee de ta kai gadu te dou ku Masa Gaangadu seei. An o kē u sëmbe ta begi wan oto soni möön leki hën wanwan. Nöö a o go denda a di Wosu u Masa Gaangadu go hopo hënseei a hii mundu fesi ta mbei taa hën tō da Gadu. Sō a o hogi tjika e.

⁵ Nöö dee sëmbe, wan mēni möön nō, taa di ten mi bi dë ku unu ala nöö dee soni aki tuu mi bi taki da unu. Nöö dee soni dë, de musu pasa ufō Masa Jesosi o toona ko a goonliba.

⁶ Wë ma nöö un sabi ambë ta tapa di hogima naandë mbei an ko a döō eti, na sō nō? Awa. Ma te di juu fëen dou nöö a o ko a limbo nöömö. ⁷ Ma hii fa i si di wogi sëmbe dë an ko a limbo eti seei, ma nöö wan soni dë ta wooko ku kaakiti kaa a sōmēni tjubitjubi fasi. A ta buta libisëmbe u de an musu kē fika a tii basu. Ma nöö an sa go dou ka a kē eti e. Biga di Sëmbe di ta tapa di pasi dëen, nöö a o ta tapëen nango te wan pisi, nöö Gadu o puu ën. ⁸ Nöö fa Gadu o puu ën dë, nöö di hogima o booko ko a limbo wajaa seei awaa. Ma nöö mi taki da unu taa te di juu kisi nöö Masa o kabëen a sösō wantewante ku di ventu fëen buka. Biga fa i si Masa Jesosi o ko ku kaakiti, ku gaan waiti ku di Gadu fasi fëen dë, nöö a o booko di kaakiti u di Hogima dë tuu fiaa seei te an o dë wan wojo soni möön.

⁹ Fa i si di Hogima o ko naandë, nöö di didibi o dëen kaakiti faa du gaangaan wooko. A o ta du sōmēni foondofoondo soni kuma maaka ta mbei ën seei gadu. ¹⁰ Hii dee hogi soni dee a sabi taa libisëmbe lobi u du, nöö de tuu a o tja ko te a hia faa musu kisi sëmbe ganjan. Nöö dee sëmbe dee a o ganjan dë, de o dë dee sëmbe nango kaba a sösō kaa, fu di de an bi kē tei dee tuutuu soni Gadu bi taki da de möönsō fu de feni heepi nëen. ¹¹ Hën wë mbei i si Gadu o mbei a ganjan de a sō wan kaakiti fasi. Nöö fa de o piki dee ganjan soni dë, ¹² nöö di sitaafu u Gadu o kisi de nöömö. Biga ku sabi de bi disa dee letileti soni fëen go ta waka a hogi baka ta wai.

*Aki ta lei taa de musu hoi
go dou nöömö.*

¹³ Ma nöö un dee lobi sëmbë u Masa dë, u sabi taa un wan dë kuma dee sëmbë u taki naandë e. Hën mbei, a fiti fuu da Masa Gaangadu tangi fuunu hedi nöömö. Biga wë a pii unu tei a dee oto sëmbë dendu, fuun musu dë dee fosu sëmbë u Tesalonika naandë, dee ko feni heepi nëen. Di Akaa fëen wë, hën buta unu apaiti dëen sô e, dee sëmbë, fu di un piki dee leti soni fëen. ¹⁴ Biga fa i si u bi tja di Bunu Buka u Masa Jesosi ko konda da unu naandë, nöö hën wë Gadu kai unu e, fuun musu dë a dendu u di hei u Masa Jesosi Keesitu ku di waiti di a abi.

¹⁵ Wë nöö dee sëmbë, gaantangi, wan musu mbei sëmbë ganjan unu e. Nönö. Ma dee lei dee u bi lei unu di u bi dë ku unu naandë, ku dee u bi sikifi manda da unu, nöö be un taanpu seei ta hoi de gingin.

¹⁶⁻¹⁷ Dee sëmbë o, u Tata Masa Gaangadu lobi u e. A ta dë ku u ku ën bunuhati ta da u hati nöömö. Aai. A ta da u mënî nöömö tu u dee bumbuu soni dee o ko a bakaten. Nöö a musu dë ku unu e, hën ku Masa Jesosi Keesitu. De musu da unu taihati. De musu da unu kaakiti tu, fu ee un kë du wan bunu wooko nöö un musu sa du ën. Ee un kë taki wan bunu soni nöö un sa taki ën. Sô u ta begi ën da unu e, dee sëmbë.

3

Aki Paulosu ta hakisi de u de heepi ën begi a wantu soni libi.

¹ Wë dee sëmbë fuu dë, u kë taki wantu soni da unu aki eti ufö woo tapa di biifi. U kë fuun begi be di Buka u Masa musu paaja seei waaa go a hii kamian, be de piki ën tei u gaan soni kumafa a bi paaja a unu a Tesalonika naandë te un piki ën tei u gaan soni.

² Nöö un begi da u tu, be Gadu puu u a dee hogi sëmbë maun dee aan bisi ku ën. Biga na hii sëmbë ta biibi Gadu e.

³ Fa Masa Gaangadu sai dë, dee sëmbë, un sa a' futoou nëen taa a o mbei un ko dë gingin a di biibi. Nöö a o ta tjubi unu tu, be di didibi an feni pasi faa du unu hogi. ⁴ Fa u dë aki, u ta futoou Masa taa a ta heepi unu kaa fuun ta du dee soni u bi taki da unu nango nöömö. Nöö sô woon ta du de nango nöömö tu. ⁵ Masa musu mbei un ko fusutan di lobi fëen e, dee sëmbë, te dou a unu hati dendu. A musu heepi unu be un a' degihati a hii dee sitaafu un ta tja dë te go dou, leti kumafa u Jesosi Keesitu seei bi abi degihati a dee sitaafu dee bi miti ën tu, te go dou.

Aki a ta bai de u de an musu

ta malëngë.

⁶ Nöö dee sëmbë, woo bai unu a wan soni aki, nöö Masa Jesosi Keesitu seei da u taki fuu fan sô ku unu. U taki e, taa ee wan biibima dë a unu dendu naandë an kë wooko, nöö wan musu nama ku ën e. Söseei tu, wan musu nama ku dee sëmbë dee an ta libi a di fasi kumafa u bi lei unu fuun musu libi. ⁷ Nöö unu seei sabi fa u bi libi a unu dë, nöö sô un musu libi tu. Biga wa bi ta malëngë e. ⁸ Nöö wa bi ta njan sëmbë soni söndö u pakëen tu, ma ndeti ku didia u bi ta biinga ta wooko seei taangataanga. Biga wa bi kë dë wan hebi a unu liba fuunu musu sölugu u e. Kwetikweti.

⁹ Ma fa u ta fan aki, an dë taa wa bi abi leti fu hakisi unu fuun sölugu u e. U bi abi. Ma u libi sô nöö fuun musu djeesi u ta waka a u baka kumafa a fiti. ¹⁰ Biga di ten u bi sai a unu dë, nöö u bi ta bai unu gbelingbelin taa ee wan sëmbë an kë wooko nöö an musu njan tu. Sô u bi fan ku unu. ¹¹ Ma nöö tökuseei u ko jei taa fa u dë aki wanlö sëmbë dë a unu dë an ta kë ta wooko möönsö. Oto sëmbë soni nöö de ta waka ta hulu. Sô u jei aki.

¹² Wë nöö u taki e, taa fa i si Masa Jesosi Keesitu buta u a di wooko aki, nöö u tei di në fëen bai un dee lö sëmbë dë taa be un disa di daamadaama libi fuunu dë ko tan a wan kamian, be un ta wooko fuun feni soni u njan. ¹³ Ma nöö un dee otowan fuu dë, be un ta du bunu nango nöömö, wan musu wei möönsö.

¹⁴ Nöö dee soni dee u sikifi buta a di biifi aki, nöö ee wan sëmbë sai naandë an kë jei di fan, nöö sô wan sëmbë un musu ta köni ku ën e. Wan musu ta hulu ën möönsö, fu

sen musu kisi ën be a sabi taa an ta libi bunu. ¹⁵ Ma nöö wan musu luku ën kuma wan felantima e, ma be un ta bai ën nöö be a bia, kumafa i ta bai i baaa womi a soni.

Aki Paulosu tapa di biifi.

¹⁶ Söö. Wë nöö dee sëmbë, mi o tapa di biifi aki e. Masa Gaangadu di nëën hii kötöhati ta kumutu ko, nöö hën musu da unu kötöhati a hii fasi hiniwanten. A musu dë ku unu tuu.

¹⁷ Mi Paulosu ta sikifi di lasiti pisi u di biifi aki ku miseei maun, manda gaan odi da unu. Hën da di maaka fuun sa sabi dee biifi u mi taa a mi de kumutu tuu.

¹⁸ Masa Jesosi Keesitu musu libi ku unu tuu ku ën bunuhati, dee sëmbë. A tan sö.

Di fosu biifi di Paulosu sikifi da Timoteo

Wan wöutu a fesi

Timoteo bi dë wan kijoo di di gaan tjabukama u Masa Jesosi de kai Paulosu bi ta lei di wooko u Masa Gaangadu. De bi ta waka makandi ta paaja di buka u Masa Jesosi a dee köndëköndë. Nöo wan u dee köndë ka de bi go, hën de kai Efeise. Nöo ala Paulosu disa Timoteo kuma hedima faa tii dee sëmbe u Masa Jesosi dee ta dë a di köndë. Nöo bakaten hën mbei Paulosu mbei wan biifi manda dëen faa lei ën möön fini fa faa musu ta lei dee sëmbe, ku fa a musu tjëen seei a di wooko.

Nöo di biifi di a sikifi di ten dë, hën disa.

Aki Paulosu ta manda odi

da Timoteo.

¹⁻² Söö. Wë mi mii Timoteo, mi Paulosu wë ta mbei di pampia aki manda gaan odi da i e. Womi, fa i sai dë, nöo i da mii u mi seei gbelingbelin. Biga fa i si mi bi konda di buka u Masa Jesosi da i, nöo hën wë i piki ën seei leti kumafa wan mii ta piki ën tata buka a soni. Nöo u Tata Masa Gaangadu ku Masa Jesosi Keesitu tuu musu dë ku i ku de bunuhati e, ku de tjalihati, ta da i böö.

Söö. Wë baa, kumafa i bi sabi kaa, mi da wan tjabukama u Masa Jesosi nöo na miseei wë buta miseei e. Ma Masa Gaangadu di Heepima fuu, hën wë manda mi, hën ku Masa Jesosi Keesitu di u ta buta hii mëni fuu nëen liba taa dee soni a paamusi u, woo feni de nöömö.

Aki Paulosu ta bai Timoteo

faa tapa dee fasifasi lei.

³ Wë nöo womi, di ten di mi o ko a Masadonia aki, nöo mi bi fan ku i taa be i fika a Efeise ala fii musu tapa wanlö sëmbe sai naandë ta lei wanlö fasifasi lei. Biga dee lei u dee sëmbe dë an ta kai seei ku di buka u Masa Jesosi. ⁴ Fa dee sëmbe sai dë, de ta hai dee mindimindi soni ta konda ta kai dee gaan hia avoavo u de në, ta taki soni u de nöömö. Nöo dee lö soni naandë sö, söso buja ku toobi de ta tja ko e. Ma te u ta biibi dee soni u Gadu, nöo hën ta heepi u fuu du di wooko u Gadu kumafa a fiti.

Mi taki e, womi, kaba u di lei u dee sëmbe naandë, nöo söso fia tö a ta tja ko. ⁵ Ma nöo kaba u di Buka di Gadu manda u u ta lei aki, nöo hën da lobi. Nöo unfa di lobi dë sa ko? A sa ko te hati fii dë limbolimbo. A sa ko tu, te i piki di hati fii a di bunu soni a manda i. Nöo te i ta biibi Masa Gadu söndö ganjan, nöo hën ta tja lobi ko tu.

⁶ Ma nöo dee sëmbe dee u taki dë, de bia kumutu a di lei dë gaanduwe, go ta fan wisiwasi soni. ⁷ Fa de sai naandë, de kë abi di në taa de dë gaan leima u dee wëti u Gadu, ma deseei an sabi andi de ta taki. Biga de an sabi gogo fëen, de an sabi hedi fëen, ufö de ta fan sö gaanfa nëen liba.

⁸ Wë nöo, kijoo, fa i si u taki soni u dee wëti u Gadu naandë, nöo u sabi taa de dë gaan bumbuu soni, ee sëmbe ta wooko ku de a wan leti fasi. ⁹ Biga i sabi faandi mbei de ta buta wëti. De an ta buta wëti u tapa dee sëmbe dee ta libi a wan leti fasi e. Nönö, ma fa a tapa dee sëmbe dee na ta libi bunu, kuma dee sëmbe dee an ta libi a tii basu, dee sëmbe dee an kë piki sëmbe buka a soni, ku dee sëmbe dee an ta lesipeki Gadu, dee sëmbe dee ta du gaan hogi soni, dee sëmbe dee na a' toobi ku dee soni u Gadu, ku dee an kë dini Gadu möönsö.

Dee lö sëmbe naandë, u de hedi wë mbei wëti dë e, faa musu tapa de a dee soni de ta du dë. Biga sömëni pei gaan hogi dee lö sëmbe dë ta du. De ta kii sëmbe fu hogihati fasi te dou ku deseei mama ku tata, ¹⁰ de ta libi fanafiti a di së u manu ku mujëe soni, womi ta tei womi, mujëe ta tei mujëe, sëmbe ta kisi sëmbe tei tja go buta a katibo, de ta mindi

soni ta buta a oto sëmbe liba, ee de bi soi fu wan soni seei ma de aan toobi u de booko di soi. Nöo sëmëni hia oto pei hogi möön dee lö sëmbe dë ta du, fu di de bia baka disa di leti lei ¹¹ di ta kai ku di gaan waiti buka u di Gadu di dë u gafa nöömö. Nöo di Buka dë, hën Gadu futoou mi te a butëen a mi maun, fu mi sa ta tja ta paati da sëmbe.

Aki Paulosu ta konda fa Masa Jesosi libi ku ën

ku bunuhati tjika.

¹² Wë nöo womi, fa i si mi taki dë, nöo mi ta da Jesosi Keesitu tangi seei fu di a futoou mi teee a buta mi ko wookoma fëen, nöo hën a toona da mi kaakiti u mi du di wooko tu. Aai, di soni dë, a bigi da mi e. ¹³ Biga a fesi, nöo mi bi dë gaan hogisonima. Mi bi ta sösö Masa Jesosi taa an dë u Gadu. Mi bi ta sitaafu dee sëmbe dee ta biibi nëen liba gaanfa seei. Sö mi bi libi hogi ku ën tjika.

Ma nöo an hoi mi a bëë o. Nönö. Biga a sabi taa fa mi bi ta libi naandë, na ku sabi mi bi ta libi sö e, ma fu di ma bi ta biibi nëen mbei.

Nöo hën wë i si a a' tjalihati u mi gbolo, ¹⁴ nöo hën a naki mi gaan kölöku ku ën bunuhati. Biga a mbei mi ko ta biibi nëen liba, nöo hën a toona da mi di lobi di dee sëmbe dee nama ku ën ta feni. Aai womi, di soni dë nöo a bigi da mi e.

¹⁵ Wë Timoteo, mi o taki wan soni da i aki gbelin seei, kijoo. Nöo a dë wan gaan bumbuu taki di hii sëmbe musu piki waiwai. Hën da disi: Jesosi Keesitu ko a goonliba u heepi takulibima puu de a hogi basu. Nöo mi wë bi da di möön gaan takulibima a hii dee otowan dendu.

¹⁶ Wë nöo fëen hedi tu Jesosi Keesitu ko abi tjalihati da mi e. Aai. A hoi pasensi da mi seei, fu mi sa dë wan maaka da hiniwan takulibima kuma mi di kë ko biibi nëen, taa a sa feni di libi u teego tu.

¹⁷ Wë fa i si Masa Gadu sai dë, hën wë da di kaba Tiima u mundu fu nöömö e. Fa a dë fëen dë, an o dëdë möönsö. Libisëmbe an tjika u si ën ku wojo tu. Fa a sai dë, hën wanwan tö da Gadu u mundu, nöo hën nöo musu kisi gafa. Hën në nöo u musu ta hopo hiniwanten fu teego. A tan sö.

Aki Paulosu ta fan ku Timoteo kuma wookoma u Gadu.

¹⁸ Wë mi mii Timoteo, dee soni dee i si mi manda i fii du naandë, kijoo, wë nöo de kai seei ku dee soni dee hedima u keiki bi taki fii a fesi e, di ten di Akaa u Gadu bi ko a de liba. Wë nöo di i sabi sö kaa, nöo be i biinga seei go dou e, womi.

¹⁹ Nöo mi taki e, ta hoi di biibi di i si i ta biibi a Masa Jesosi naandë gingin e. Nöo i musu ta piki di hati fii nöömö te a ta manda i a wan bumbuu soni. Biga wanlö sëmbe an bi du sö, nöo hën wë di biibi u de kaba a sösö gbededee, leti kuma te i singi a dan tuwë lai fii go fiaa. ²⁰ Wan u dee sëmbe dee mi taki dë, da Himënëusi, wan da Alekesani. Ma nöo mi buta de tu sëmbe dë a di didibi maun kaa, be de lei taa de an musu ta waka ta mindi soni da Gadu ta poi ën në möön. Nöo da sö.

2

Aki Paulosu ta lei fa dee biibima u Masa Jesosi musu ta tja deseei.

¹ Wë womi Timoteo, awa mi o taki da i fa fii lei dee biibima u Masa Jesosi a i ala fa u de musu libi.

Söö. A di fosu kamian, nöo un musu ta begi Masa Gaangadu da hii sëmbe. Un musu ta tja dee fuka u de go a Gadu fesi ku djëmë. Un musu ta hakisi Masa Gaangadu faa limbo fesi da de, nöo un musu ta dëen tangi da de tu e. ² Un musu ta begi da könu ku gaama ku hii oto sëmbe dee dë a tii kaa. Biga te u begi sö nöo sonte de o tii u bunu, nöo u sa abi wan kötökötö libi pii sö fuu sa libi kumafa Gadu kë a hii futu.

³ Nöo te u ta begi sö kaa, nöo a dë wan bunu soni di suti da Masa Gaangadu u Heepima. ⁴ Biga fa Gadu sai dë, a kë hii sëmbe u goonliba tuu musu feni libi u teego nëen. A kë fu hii sëmbe musu ko sabi dee soni fëen, biga de nöo da tuutuu soni a mundu.

⁵ Biga wan kodo Gadu tö nöo dë a mundu e, hën da Masa Gaangadu. Nöo wan kodo Sëmbe tö ta taanpu a u libisëmbe ku Gadu mindi fu seeka taki da u. Hën da Jesosi Keesitu di bi tei libisëmbe sinkii. ⁶ Hën wë bi dëen seepi kuma wan paima paka puu u a hogi basu a di juu di Gadu buta. Nöo fa a du ën naandë, ku ën hii mundu sa si fa Gadu kë heepi u libisëmbe tjika.

⁷ Nöo fu mi sa ta konda di soni dë hedi mbei Gadu tei mi buta tjabukama fëen e. Nöo fa mi ta fan aki, na mindi mi ta mindi soni e, womi, ma tuutuu soni mi ta taki. Nöo Gadu buta mi leima tu, fu mi ta lei dee oto sëmbe na u Isaëli dee soni u Gadu. Biga de da dee tuutuu soni fuu musu biibi. Nöo sö e.

⁸ Wë nöo mi taki e womi, taa a hii kamian ka dee biibima ta ko makandi kaa, nöo mi kë dee womi sëmbe musu dë a fesi a di begi. Ma fa de ta hopo maun ta begi naandë, nöo hati u de musu dë limbolimbo. De an musu dë ku hatiboonu ta hoi sëmbe a bëë fa de ta begi dë e.

⁹ Nöo awaa mi o taki soni u di fa dee mujëe musu ta tja deseei. De an musu bisi a wan fasi u tja sen ko da de e, ma de musu bisi kumafa a fiti. Biga di gafa u de an musu dë a di fa de ta beei uwii, ta tuusi sëmëni goutu soni nasö djamati ta bisi dee gaan diidii koosu. Nönö. ¹⁰ Ma a musu dë a di fa de ta libi bunu ku sëmbe. Biga di lö gafa dë hën fiti dee mujëe dee ta abi di në taa de ta dini Gadu.

¹¹ Fa mujëe sai dë, de musu ta lei a wan saapi fasi ta saka de seei da dee womi. ¹² Mi seei ma ta da mujëe pasi un de ta lei sëmbe wajaa a lanti dendu ta pëë basi a womi sëmbe liba e. Nönö. Ma de musu ta hoi deseei a wan saapi fasi. ¹³ Faandi mbei, womi? Biga wë a fosu Gadu mbei Adam, a baka fëen ufö a mbei Eva. ¹⁴ Hën tu, di sindeki, na Adam a feni ganjan e. Ma Eva a ganjan, nöo hën a ko poi di wëti u Masa Gaangadu. ¹⁵ Nöo fu di dë hedi Gadu taa te mujëe o pai, nöo pai fëen o taanga.

Wë sö a ta pasa tuu. Ma nöo töku di soni an poi. Biga ee wan mujëe sëmbe ta biibi a Gadu ta hoi go dou ta lobi sëmbe ta libi a wan gbelingbelin fasi ku saka fasi nöo hënseei sa feni heepi a Gadu tu.

Sö e, womi.

3

Aki ta lei fa dee hedima

u keiki musu dë.

¹ Womi Timoteo, awaa mi o taki soni u di sëmbe di kë ko hedima u keiki. Mi taki e, ee wan sëmbe kë di wooko dë, nöo gaan bumbuu wooko a kë e. ² Ma fu dë hedima u keiki an dë sösö soni. Sö wan sëmbe musu dë gaan bumbuu sëmbe. Oto sëmbe an musu sa feni fasi a di libi fëen faa konda taa anbunu e. Fa a sai dë, a musu dë ku wan kodo mujëe tö. Nöo an musu dë wan sëmbe ta du soni ku hediwai, ma a musu sa u tii ën seei a soni. Nöo a musu dë a di fa u sëmbe sa lesipeki ën.

Sö wan sëmbe, womi, wosu fëen musu dë jabijabi da sëmbe e. Nöo a musu sabi fa u lei sëmbe soni te de fusutan. ³ Sö wan sëmbe, an musu dë bebema. Nönö. An musu abi taanga hatiboonu tu ta feti ku otowan, ma a musu abi wan saapi libi. An musu dë wan sëmbe di lo' u fia soni e. Nöo an musu abi langahati u möni tu, kwetikweti.

⁴ Nöo a musu dë wan sëmbe di sabi fa u tii hën wosu dendu a wan bunu fasi. A musu saanfa u kiija dee mii fëen te de ta lesipeki ën ta piki ën buka a soni. ⁵ Biga wë womi, ee wan sëmbe an sabi fa u tii hën seepi wosu dendu libi, wë nöo unfä a sa tii dee sëmbe u di keiki u Masa Gaangadu?

⁶ Nöo sö wan sëmbë, womi, an musu dë wan sëmbë di bi ko njunjun a di biibi e. Biga a kandë a o ko abi gaan fasi poi, nöo a o kisi di sitaafu di di didibi bi kisi fu di a ko abi gaan fasi.

⁷ Söseei tu, sö wan sëmbë musu abi bunu në a dee oto sëmbë dee an dë a biibi e, ma ee nasö nöo di didibi o kisi ën a di taapu fëen. Biga sëmbë o ta lei finga nëen nöo në fëen o poi.

Nöo da sö wan hedima u keiki musu dë e, womi.

Aki ta lei fa dee basia u keiki musu dë.

⁸ Nöo wan basia u keiki tu, a musu dë wan gbelingbelin sëmbë, di sëmbë sa lesipeki. Fa a sai dë, an musu dë wan sëmbë ta bia fan a buka te ja sa futoou ën a soni. Nöo an musu dë bebema tu. An musu ta suku u wini soni a wan fasi di na fiti. Kwetikweti. ⁹ Nöo a musu dë ku limbohata ta hoi hënseei bunu a dee fundu soni u Gadu dee a mbei u ko sabi fa u dë aki.

¹⁰ Nöo mi taki e, te de o buta wan basia faa wooko a keiki, womi, nöo be de wegi ën luku bunu ufö e. Nöo te de an feni wan fa nëen di na bunu nöo de sa butëen ko basia awaa.

¹¹ Nöo söseei dee mujëe tu e. De musu dë wan letileti sëmbë di sëmbë sa lesipeki. An musu dë wan sëmbë di ta waka ta tja sëmbë ta njan a baka, ma pakisei fëen musu dë limbolimbo. Nöo sëmbë musu sa futoou ën a hii soni tu.

¹² Nöo dee womi basia, de musu abi wan kodo mujëe tö. Nöo de musu sabi fa u tii wosu dendu libi u de bunu te dou ku dee mii u de tuu.

¹³ Nöo ee wan basia ta du di wooko fëen bunu, nöo i sabi andi o pasa o? A o feni bunu në a sëmbë. Nöo a o kisi futu seei a di wooko. Biga an o fëee u konda da sëmbë dee soni u Jesosi Keesitu dee a ta biibi.

Nöo sö e, womi.

Aki ta lei dee gaan soni

u di biibi.

¹⁴⁻¹⁵ Womi Timoteo, mi ta mëni u mi ko a i abiti möön e baa. Ma nöo fu di ma sabi ee soni o tapa mi fu ma sa ko, fëen mbei mi ta mbei di biifi aki u manda da i, be dee sëmbë u di famii u Masa Gaangadu musu sabi fa u de libi.

Biga u dee sëmbë u Masa Gaangadu famii, u wë da di keiki u di libilibi Gadu e. U ta mbei sëmbë si limbolimbo andi da di tuutuu lei u Gadu, nöo u ta tjubi di lei dë tu fu an musu poi kaba a sösö.

¹⁶ Wë nöo dee soni u ta biibi, womi, gaan soni de dë e. A fesi de bi dë tjubitjubi, ma fa u dë aki de ko a limbo da u fuu sabi. De da:

Gadu tei libisëmbë sinkii ko libi a goonliba aki.

Nöo di Akaa fëen bi dë ku ën tee hii mundu ko si taa a a' leti a dee soni a ta fan.

Dee basia u Masa Gaangadu köndë seei bi dë kotoigima fëen.

Dee bakama fëen tja soni fëen go konda da peipei nasiön u goonliba,

nöo sëmëni sëmbë ko biibi ën.

Hën seei wë Masa Gaangadu tei tja go a di waiti köndë fëen a liba ala.

De wë i si da dee soni dee u ta biibi, womi. Nöo ee wan sëmbë i ta biibi dee soni aki kaa, nöo a o heepi i fii kisi di fasi u Gadu a i libi.

4

Aki ta bai de a dee ganjan leima.

¹ Söö. Wë womi Timoteo, mi kë bai i a wan soni aki möön. Di Akaa u Masa Gaangadu fan ku u limbolimbo kaa, taa a bakaten nöo wanlö sëmbë o bia baka disa di fa de bi ta biibi a Masa Jesosi. Biga de o ta waka a dee hogi baka dee ta ko a sëmbë liba ta ganjan sëmbë. De o ta haika dee lei u dee didibi dë, hën mbei de o disa di biibi.

² Wë nöö dee sëmbë ta lei sëmbë dee lö soni dë, nöö ganjansëmbëma de dë e. De o ta mbei kuma tuutuu soni de ta taki, ma na tuu seei. Fa dee sëmbë sai dë, de ku hogidu guwenti te a ko de sinkii kaa. Nöö hën mbei an ta toobi de te de ta ganjan sëmbë a sö wan fasi.

³ Fa dee soni o ko a sëmbë liba dë, de o ta lei sëmbë u de hoi peipei wëti dee an dë fanöudu. De o taa ee i kë dë bumbuu sëmbë a Gadu wojo, nöö womi an musu abi mujëë, mujëë an musu abi manu. Sö de o taki. De o ta buta tjina da sëmbë a soni u njan taa sö wan soni ja musu njan mën.

Wë ma womi, uu dee sëmbë dee ta biibi a Gadu aki tee u ko sabi di gbelin lei fëën kaa, nöö wa o sa hoi dee lö wëti naandë e. ⁴ Biga u sabi taa hii soni di Gadu mbei buta da u, de tuu dë bumbuu soni. Na wan u de dë u tuwë, ma de dë fuu tei ku tangi. ⁵ Wë nöö di Gadu taki taa de bunu kaa nöö hën i begi nëën liba te i kaba da Gadu tangi, wë nöö hagi an dë nëën. I sa tei ën ku piizii.

Aki ta lei fa Timoteo musu du

di wooko bunu tjika.

⁶ Dee soni mi ta taki da i aki i musu tei de ta leti dee otowan fii e, womi. Nöö joo dë wan bunu wookoma da Jesosi Keesitu. Biga sensi a njönku ten fii i bi ta jei dee tuutuu soni u Gadu kaa dee u ta biibi aki. I bi kisi bumbuu lei seei, nöö hën i tei ën, hën i ta waka nëën baka te kisi fa u dë aki.

⁷ Nöö fa i sai dë, ja musu a' bisi ku dee peipei oto dee an ta kai ku Gadu, dee de ta mindi ta taki dë e. Ma i musu ta biinga ku i seei fii libi kumafa Gadu kë a hii futu.

⁸ Ja si fa sëmbë ta biinga ta djombo ta seki sinkii u de fia kule u de wini soni a goonliba aki nöö? Wë di soni dë a ta tjia wan piki wini tuu. Ma di biinga seki sinkii fii musu libi kumafa Gadu kë, womi, hën ta tjia hii wini ko da i. Biga te i biinga sö kaa, nöö joo feni dee bunu soni dee Gadu paamusi i a di libi u di ten u dë aki, te dou ku di oto libi di ta ko a bakaten tuu.

⁹ Söö. Wë nöö di soni i si mi taki dë, nöö gaan bumbuu soni a dë fu hii sëmbë musu piki tei ku telu. ¹⁰ Biga u sabi ambë u ta futoou. U sabi na ambë liba u ta buta di mëni fuu faa tjia u. A di libilibi Gadu liba wë e, womi. Hën da di Heepima fu hii sëmbë, ma möön gaanfa fuu dee sëmbë ta biibi nëën liba. Hën mbei u ta biinga seei fu sëmbë musu jei di buka fëën.

¹¹ Wë nöö di a dë sö kaa, nöö be i tei dee soni aki ta lei dee sëmbë a i ala e. Be i ta biinga ku de nöömö u de sabi de bunu.

¹² Söö. Wë baa mi taki e, fa i sai dë, ja musu mbei sëmbë dou i ku wojo fu di i njönku mbei e baa. Nönö. Ma be i libi a di fa u dee oto biibima tuu musu sa djeesi i. Di fa i ta fan, ku di fa i ta libi, ku di fa i ta lobi sëmbë, di fa i ta biibi a Masa Gaangadu, ku di fa i ta hoi i seei limbolimbo a Gadu wojo, womi, hii dee soni dë tuu musu dë a pasi fu sëmbë sa djeesi i a de.

¹³ Nöö fa i dë ku mëni u mi taa mi o ko naandë, nöö mi o kai wanlö soni da i aki fii ta du fu te mi ko: I musu ta lesi dee wöutu u Masa Gaangadu da dee sëmbë nöömö. I musu ta konda di buka fëën da de, ta leti de finifini a dee soni u Masa Gaangadu. Sö i musu ta du fu te mi ko e, womi.

¹⁴ Mi ta mëni di daka dee tiima u keiki bi buta maun a i liba, nöö hën di Akaa u Gadu ko a de hën de fan soni u di wooko di a da i fii du. Di daka naandë, i bi kisi wan apaiti köni. Nöö mi taki e, taa ja musu tuwë di köni naandë disa e, ma i musu ta wooko ku ën nango nöömö.

¹⁵ Dee soni mi ta fan ku i aki, womi, i musu ta du de ku hii i hati nango nöömö, nöö sëmbë o si taa i nango fesi seei. ¹⁶ Fa i sai dë, i musu ta mbei möiti nöömö be hii libi fii dë a tatai liba. Nöö di lei u Gadu di i ta lei sëmbë dë, hënseei musu dë a tatai liba tu e. I musu

köni seei fu ja tookëen. Nöo te i ta libi sö kaa nöo joo puu i seei a hogi basu, i ku dee oto sëmbë dee ta haika i dë tuu.

5

Aki ta lei fa Timoteo musu libi ku sëmbësëmbë u di keiki.

¹ Wë womi Timoteo, awaa mi o taki da i fa fii musu libi ku dee peipei sëmbë e, te joo lei de soni ee nasö te joo bai de a soni.

Ee a dë wan gaan womi möön i, nöo ja musu gandji dëen e, ma i musu dëen piimisi, nöo i fan ku ën kuma i tata.

Ee a dë wan kijoo mii kuma i seei, nöo i kai ën fan kuma i baa womi.

² Ee a dë wan gaan mujëe, nöo i musu fan ku ën ku lesipeki kumafa i ta fan ku i mama.

Ma nöo ee a dë wan njönku mujëe mii, nöo i musu mëni i seei fii fan ku ën ku limbohatai seei, leti kumafa i sa fan ku i sisa mujëe.

³ Nöo awaa mi o taki soni u dee gaan mujëe dee manu u de dëdë de fika a ganda. Womi, ee sö wan mujëe aan na wan kodo sëmbë seei nëen famii fu sölugu ën möönsö, nöo i sa kai ën në a keiki be keiki sölugu fëen. ⁴ Ma ee wan mujëe manu dëdë a fika a ganda, ma a abi miii ee nasö miii kai ën avo, nöo nëen i musu kai da di keiki u de sölugu e. Dee mii fëen, de musu sölugu ën. Biga hën da fosu soni di de musu du fu sëmbë si taa de ta waka a Masa Jesosi baka tuutuu. Leti fa dee gaan sëmbë u de bi sölugu de di de bi dë miii, nöo leti sö dee mii musu toona sölugu dee gaan sëmbë u de baka. Nöo ee de libi sö, nöo a bunu, a o suti da Gadu seei.

⁵ Wë ma nöo ee wan mujëe dë, manu fëen dëdë a fika a ganda mindi naandë, aan sëmbë möönsö u sölugu ën, ma a hopo ën seei da Masa Gaangadu ta begi ën ndeti ku didia. Nöo te i si sö wan mujëe, womi, nöo i musu kaabu i seei taa di sëmbë dë, a dë fanöudu u keiki sölugu ën.

⁶ Ma nöo ee i si wan mujëe manu fëen dëdë nöo hën a dë fëen ta waka ta daama a köndë nango a piizii söndö a ta pakisei andi a ta du, nöo mi taki da i taa di soni dë an bunu. Sö wan mujëe, fa i si a dë ku libi dë seei, ma nëen akaa a dëdë e. Nöo di lö mujëe dë, nëen de musu kai da keiki u de sölugu.

⁷ Hii dee soni mi ta taki da i aki, womi, i musu ta tei de ta lei dee sëmbë a i ala, be de libi fu sëmbë an musu kosi de taa de an ta libi bunu. ⁸ Biga ee wan sëmbë an ta sölugu hënseei wosu dendu ku dee famii fëen, nöo di sëmbë dë hogi möön leki dee sëmbë dee an dë a biibi. Fa a ta libi fëen dë, a dë kuma an nama ku Masa Jesosi seei.

⁹ Nöo awaa mi o lei i andi ku andi i musu luku ufö joo buta wan mujëe di hën manu an dë ku libi möön faa dë wan apaiti sëmbë da di keiki. Sö wan mujëe, a musu pasa sikisiteni jaa e. Nöo an bi musu waka ku oto womi möön leki hën manu. ¹⁰ Fa a sai dë, de musu ta konda fëen taa bumbuu soni wanwan nöo a bi ta du. A bi kiija dee mii fëen a wan bumbuu fasi. A bi ta hoi wakama waiwai nëen wosu. A musu dë wan mujëe di bi lo' u sölugu dee sëmbë u Masa Gaangadu ku sakafasi seei. Nöo a musu dë wan sëmbë di bi ta lobi u heepi oto sëmbë dee dë a fuka. De musu ta taki fëen taa bunu nöo a bi ta du. Nöo te wan mujëe dë sö, womi, nöo hën i sa buta faa dë wan apaiti sëmbë da di keiki.

¹¹⁻¹² Ma nöo dee njönku mujëe dee manu u de dëdë de fika a ganda naandë, nöo an dë fii buta de apaiti da di keiki e. Biga te wan pisi nöo di piizii u manu o ko a de liba. Pakisei u de o bia, nöo de o go ta suku manu möön. Nöo ee de dë sö, nöo Masa Gadu ku libisëmbë tuu o tei de fu hogi fu di de booko di buka di de bi mbei taa Jesosi, Keesitu nöo de o ta dini. De an hoi ën go dou kumafa de bi taki möön.

¹³ Nöo na di dë nöo womi, ma de o ko malëngë. Nöo de o ta waka nango ta ko ta daama a dee wosuwosu ta tjökö buka a sëmbë soni ta lëgëdë ta konda soni di an dë fanöudu.

¹⁴ Nöo fëen mbei mi taa dee njönku mujëe dee manu dëdë disa a ganda naandë, be de tei manu toou pai miii ta tii wosu dendu u de, be de ko abi soni u du. Nöo dee felantima fuu

an o sa feni pasi u kosi u. ¹⁵ Biga sëmëni mujëë kuma dee lö naandë bia baka disa Gadu kaa go ta libi u de kumafa di didibi kē, hën wë mbei mi taki sō, womi.

¹⁶ Wë mi kē taki wan soni möön u dee gaan mujëë dee dë sōndō manu. Ee wan mujëë dë a biibi, nöö hën a abi gaan sëmbe nëen famii di manu dëdë disa, nöö di mujëë dë, hën musu sölugu fu dee gaan sëmbe fëen e. Biga di lö hebi naandë an musu dë u di keiki. Nöö di keiki o sa feni pasi u sölugu dee gaan sëmbe dee dë a nöutu tuutuu.

Aki a ta taki u dee hedima

u keiki möön.

¹⁷ Wë awa mi o taki wan oto soni da i möön u dee sëmbe dee ta tii keiki. Dee ta du de wooko a wan bunu fasi, nöö de musu kisi möön hia hei ku paka tuu, fuu taki dee ta konda di buka da sëmbe bunu ku dee ta lei sëmbe a wan finifini fasi. ¹⁸ Biga ja jei fa di Buku u Gadu taki nö? A taa:

Ja musu tai di kau buka fu an musu njan

ka a ta wooko naandë.

Söseei a taa:

A fiti u wan wookoma

musu feni hën paima.

¹⁹ Nöö mi taki e, ee wan sëmbe tja wan kaagi u wan u dee tiima ko a i, nöö ja musu piki ën hesi e. I musu jei ën a tu nasō dii sëmbe a wan fasi fii sabi taa tuu, ufō fii piki awaa.

²⁰ Ma nöö te i ko si taa a du hogi tuu, nöö i musu gandji dëen a lanti fesi e, mbei hii dee sëmbe dee sai dë musu tei kōni nëen.

²¹ Timoteo, fa mi ta fan ku i aki, kijoo, nöö mi kē fii sabi taa Masa Gaangadu ku Masa Jesosi Keesitu ku dee basia u Gadu köndë tuu ta jei fa mi ta fan ku i aki. Nöö fëen mbei i musu ta du hii dee soni mi ta taki da i aki tuu da hii sëmbe, ja musu koti adjabëë da na wan sëmbe.

²² Söö. Wë nöö womi, te joo buta maun a sëmbe liba faa wooko da Gadu, nöö i musu kōni fu ja du ën hesi poi. Ma i musu wegi ën finifini luku ufō i du ën. Biga ee nasō, a kandë a baka nöö de o ko si taa di sëmbe dë an ta libi bunu, nöö a o dë taa i seei dë a dendu tu. Nöö fëen mbei wë mi fan sō, biga i musu hoi i seei limbolimbo a hii futu.

²³ Nöö mi taki e, womi, fa i si bëë ta hati i, i ta siki hesihesi dë, nöö na wata wanwan nöö fii bebe e. Ma i musu ta bebe wan piki win tu, nöö a o heepi i.

²⁴ Haika e, womi. So sëmbe di hogi di a ta du, a dë a döo kaa bifō de kai ën a kuutu. Ma so sëmbe ta du hogi a wan tjubitjubi fasi. Ma te wan daka a o ko a döo nöömō fu sëmbe sabi ën. ²⁵ Nöö söseei a dë a di bunu di sëmbe ta du tu. So fëen dë a döo kaa u hii sëmbe sa si. Ma u so sëmbe ta dë tjubitjubi, ma bakaten sëmbe o ko sabi ën biga a o ko a döo nöömō.

„Kijoo, dee soni dë i musu sabi fa i si i sai dë e.”

6

Aki ta lei fa dee saafu musu libi ku dee masa u de.

¹ Womi Timoteo, awa mi o taki da i fa wan saafu musu libi ku ën masa. Fa i si dee saafu sai dë, nöö de musu ta luku de masa u de kuma wan sëmbe di de musu lesipeki. Biga ee de libi sō, nöö sëmbe an o feni pasi u de kosi Masa Gaangadu ku di lei fëen di i si u ta lei sëmbe aki.

² A kandë wan saafu abi wan masa di ta biibi Masa Jesosi tu. Nöö hën da de dë baaa ku baaa makandi. Ma nöö di saafu an musu ta sösō di masa fëen fu di dë hedi e. Awaa seei a musu ta wooko möön taanga dëen. Biga möön a ta wooko dëen, möön di masa ta feni wini. Nöö hën da a ta heepi di fëen seei sëmbe di a lobi.

Kijoo, sō fii ta lei dee saafu e.

Aki ta lei taa di dini u Masa

ta tja hia wini ko tuu.

Nöö hii dee soni dee i si mi ta taki da i aki, womi, de tuu i musu tei ta lei dee sēmbē fii ala, nöö i ta buta ku de fu de tei de tu. ³⁻⁴ Ma nöö ee wan sēmbē tja wan oto lei ko ta lei di an ta kai ku di lei fuu Masa Jesosi Keesitu u ta lei aki, nöö gaan fasi di sēmbē dē abi e. Aan fusutan u soni. Biga an kē di bumbuu lei di sa heepi sēmbē u de libi a wan limbolimbo fasi a Masa Gadu wojo.

Fa dee lö sēmbē sai dē, de lobi u pii oto ta fan ta fia ku sēmbē. Te kaba fēēn, nöö sösö haun de o bia ta haun ku deseei, ta kosi deseei, ta taki föutu u otowan ta mēni hogi u de na de. Te wan pisi de an ta futoou na wan sēmbē möön. ⁵ De an o sa si de na de a wojo möönsö tu. Sö dee lö sēmbē naandē dē e, womi. A dē kuma dee hogi fasi u de puu dee tuutuu soni u Gadu a de hati fiaa. Nöö hēn de ko ta mēni taa te wan sēmbē i ta dini Gadu, nöö a ta tja gaan wini ko da i fii ko gudu.

⁶ Wē nöö womi, te i ta dini Gadu, nöö a ta tja gaan wini ko da i tuu e. Ma na möni wini a ta tja. Nönö. Ma te i ta libi kumafa Gadu kē ta tifiهدي ku dee soni i abi, nöö hēn da wan gaan wini fii kaa. ⁷ Biga di de pai u ko a goonliba aki, nöö wa bi tja na wan wojo soni ko ku u e. Nöö söseei te u dēdē, wa o tja na wan soni go tu. ⁸ Nöö fēēn mbei, ee u abi soni fuu njan pasa u libi ku koosu fuu tapa u sinkii, nöö a tjika fuu dē tifiهدي.

⁹ Biga wē ee wan sēmbē i ta suku fii ko gudu, nöö di soni i ta suku dē sa hai i tja go a sōmēni soni di sa puu i a di pasi u Gadu. Te kaba fēēn, a dē kuma taapu kisi i, ja sa ko kumutu möön. Biga sōmēni wisiwasi soni joo ta pakisei a i hati, nöö joo kē ta waka a de baka. Te fii sabi, libi fii poi kaba a sösö fiaa.

¹⁰ Biga wē di langawojo u möni, nöö a dē kuma wan lutu a i hati di sa nasi tja hii sootu pei hogi ko da i. Biga so sēmbē bi abi di lö langawojo dē kaa, nöö sapisapi de ta pusa ta kumutu tefa de disa di biibi fiaa. Nöö hēn de ko fika dē ku sōmēni gaan hila fuka a de hati.

Aki Paulosu ta da Timoteo wanlö lasiti lai.

¹¹ Ma nöö womi, i da sēmbē u Masa Gaangadu vö, hēn mbei i musu kule da hii dee hogilibi u taki dē, be de an dou a i. Nöö a dee lö soni aki baka fii ta kule e, womi: I musu biinga fii libi leti a Gadu wojo. I musu mbei möiti fu hii pakisei fii musu dē a Gadu. I musu ta biibi a Masa Gaangadu nöömö. I musu ta lobi sēmbē. I musu ta tai hati a hii dee fuka dee ta miti i. I musu ta libi ku saapi fasi ku sēmbē. Womi, a dee lö soni dē baka wē fii biinga e.

¹² Fa u ko ta biibi Masa Jesosi aki, nöö sōmēni soni dē ta biinga u puu u a di pasi fēēn. Nöö i musu ta fia ku dee soni dē ta feti di bunu feti go dou te nöö i feni di libi u teego. Biga fu di ten di i bi taki sö wan bumbuu soni a lanti fesi taa joo waka a Masa Jesosi baka, nöö kumutu a di ten dē a buta di libi u teego faa da i kaa.

¹³ Kijoo, fa i si mi ta fan ku i aki, mi ta fan ku i a Masa Gaangadu fesi di ta da hii dee soni a goonliba aki libi. Mi ta fan ku i a Jesosi Keesitu fesi tu, di an bi fēēē u taki di tuu da sēmbē möönsö, te dou ku Gaama Pontuisi Pilati seei. ¹⁴ Nöö mi taki e, taa be i go dou ku di wooko di i si Gadu buta a i maun naandē. I musu ta du ēn a wan gbelingbelin fasi söndö föutu e, fu te dou di daka di Masa Jesosi Keesitu o toona ko. ¹⁵ Biga Masa Gadu o mbei a ko nöömö a di juu di a buta.

Womi, fa Masa Gaangadu sai naandē, nēēn hii bunu dē. Hēn nöö da tiima u mundu. Biga hēn da di kaba hei Könu a hii könu liba, ku di kaba hei Masa a hii masa liba. ¹⁶ Fa a sai dē, hēn wanwan tö nöö an sa dēdē a mundu möönsö. A ta libi a wan gaan limbo dendu ta koti faja te na wan libisēmbē sa go dou ka a sai dē. Sēmbē an dē di si ēn ku wojo wan daka tu, biga libisēmbē wojo an sa kai nēēn möönsö. Fa a sai dē, di nēbai fēēn ku di kaakiti fēēn dē u nöömö teego. A tan sö.

¹⁷ Wē nöö Timoteo, mi taki e, taa dee sēmbē dee dē guduma a goonliba aki, nöö i musu bai de be de disa gaan fasi, be de an buta futoou a dee gudu u de. Biga dee gudu naandē, nöö de an dē wan soni di o tan fu nöömö, u sēmbē musu ta buta mēni a de liba. Ma Masa

Gaangadu wanwan nöö fii musu ta mēni e. Biga hēn ta da u hii dee soni dee u abi, fuu sa njan de ku piizii. An ta pindja soni da u.

¹⁸ Nöö fa dee guduma sai naandē, na di gudu u de, de musu luku kuma gaan soni e. Ma be de ta du bunu te a hia ta paati dee gudu u de da sēmbē ku wai hati. De an musu giii. ¹⁹ Nöö te de libi sö kaa, nöö hēn da de ta lai gudu a Gadu Köndē ala te a hia fu de sa njan a di bakaten libi. Biga di libi u teego di Gadu abi u da de a bakaten, hēn wē da di tuutuu libi, na di u goonliba aki. Nöö nēen baka de musu biinga.

Sö i musu ta bai dee guduma e, womi.

²⁰ Womi Timoteo, gaantangi mi begi i kijoo, tjubi dee soni dee i si Masa Gadu futoou i buta a i maun naandē e, be de an poi kaba a sösö. Nöö mi taki e, i musu kōni ku dee sēmbē dee ta fan hia ta taki dee wisiwasi soni u de dee an ta kai ku Gadu. Fa de ta fia u de dē ta mbei taa de sabi soni poi seei, ma ja musu haika de seei. ²¹ Biga so sēmbē bi ta fan dee lö fan dē, hēn wē sapisapi de hai kumutu disa di biibi a Masa Jesosi. Nöö fēen mbei baa mi ta bai i nēen.

Womi, Masa Gaangadu musu dē ku i ku ēn bunuhati e.

Di u tu biifi di Paulosu sikifi da Timoteo

Wan wöutu a fesi.

Di biifi aki, hën da di u tu biifi di di tjabukama u Masa Jesosi de kai Paulosu sikifi da di kijoo de kai Timoteo. A dë sö taa Paulosu ta paaja di buka u Masa Jesosi da sëmbe te wan pisi, nöö hën dee felantima fëen kisi ën hën de tjëen go söötö a dunguwosu a di köndë de kai Loomë. Nöö fa a dë a dunguwosu dë nöö a kë Timoteo musu ko nëen. Nöö hën a mbei di biifi aki manda dëen.

Nöö te i lesi di biifi aki, nöö joo sabi fa Paulosu ta fii u sëmëni soni. Biga a ta taki u di fa a lobi Timoteo tjika. A ta taki u di dëdë fëen seei di a o dëdë abiti möön. A ta taki fa sëmbe sëmbe libi ku ën fa a dë a dunguwosu dë. Nöö a ta leti Timoteo a di fa a musu du di wooko fëen kuma wan wookoma u Gadu. A ta lei tu fa di lasiti ten u di goonliba o dë.

Dee soni dë tuu joo lesi a di biifi aki.

Aki Paulosu ta manda odi

da Timoteo.

¹⁻² Söö. Wë mi Paulosu ta sikifi di pampia aki manda da Timoteo kuma miseei miii di mi lobi gaanfa. Kumafa i bi sabi kaa, kijoo, mi da wan tjabukama u Jesosi Keesitu. Masa Gaangadu seei feni ën u bunu faa kai mi ko buta a di wooko, fu mi musu ta konda da sëmbe u di libi di Gadu paamusi u taa u sa feni a Masa Jesosi Keesitu. Womi, u Tata Masa Gaangadu ku Jesosi Keesitu musu dë ku i ku de bunuhati ku de tjalihati ta da i kötöhati.

³ Wë nöö mi ta da Masa Gaangadu tangi da i o, di i si mi ta dini ku limbohathi söndö ganjan aki, leti kumafa dee gaan sëmbe u mi bi ta dini ën. Hii juu mi ta begi da i a ndeti ku didia, womi. ⁴ So juu mi ta mëni fa mi ku i bi paati, fa wata bi pasa a i wojo, nöö mi ta hang i seei. Mi kë si i be hati u mi toona wai te dou.

Aki Paulosu ta da Timoteo hati

a di wooko.

⁵ Te mi ta mëni i, womi, nöö mi ta mëni kumafa i seei ta biibi Gadu söndö ganjan tu e. A di fasi dë seei i avo Loisi ku i mama Euniki tuu bi ta biibi kaa, nöö mi sabi taa di lö biibi dë, a dë leti a i naandë tu. ⁶ Fëen mbei mi kë toona mëni i möön a di fa mi bi buta maun a i liba nöö hën Gadu da i wan apaiti köni fii musu sa wooko dëen. Wë nöö di köni i si naandë, i musu böö faja dëen be an kötö möönsö. ⁷ Biga wë fa Gadu da i di Akaa fëen naandë, an da i ën fii ta dë fëëfëë e. Ma fii dë ku kaakiti ta lobi sëmbe ta tii i seei a soni.

⁸ Wë nöö di a dë sö kaa, nöö ja musu ta hai baka te ja sa konda soni u Masa da sëmbe e. Nöö sen an musu ta kisi i da mi tu, te ja sa nama ku mi fu di mi dë a dunguwosu aki fu Masa Jesosi hedi. Ma Gadu musu da i kaakiti fu mi ku i sa tja dee sitaafu makandi. Biga dee sitaafu dee i si u ta tja aki, de dë fu di u ta konda di Bunu Buka u Masa Jesosi hedi.

⁹ Fa Masa Gadu sai dë, womi, a kai u puu a di hogilibi fuu basu fuu musu libi wan apaiti libi dëen. Nöö an dë taa di bumbuu fuu mbei a du ën sö e. Nönö. Ma fu di bunuhati di hënseei abi, ku di pakisei a bi abi a u liba gaanduwe kaa, hën mbei. Biga bifö a mbei goonliba, a bi buta taa a o manda Jesosi Keesitu ko. Sö a bi abi bunuhati fuu tjika kaa.

¹⁰ Ma nöö awaa ufö di bunuhati fëen dë ko a döo, di i si taa u Heepima Jesosi Keesitu ko tuu. Nöö fa a ko aki, a booko di kaakiti u dëdë fiaa, puu u a di fëë naandë basu. Nöö nëen ufö u ko sabi taa wan njunjun libi dë u feni, ku wan njunjun sinkii di an o poi kaba a söso möönsö, te u ta piki di Bunu Buka fëen.

¹¹ Wë nöö di Bunu Buka aki, hën wë i si Gadu buta mi tjabukama fëen kuma wan basia ta bai ta kondëen da sëmbe. A buta mi u mi ta lei dee sëmbe na u Isaëli ën a wan finifini fasi tu. ¹² Nöö fu di mi ta du di lö wooko dë, hën mbei mi dë a di sitaafu aki. Ma an dë taa sen ta kisi mi e. Nönö. Biga mi sabi di Sëmbe di mi ta futoou di futoou aki taa a abi

kaakiti tjika faa tjubi hii soni di mi buta nëen maun, fu tee dou di gaan daka ɿ di a o kuutu hii libisëmbë.

¹³ Söö. Wë womi, mi taki e, taa dee lei dee mi bi lei i, nöö gbelingbelin soni de dë e, fii seei musu tei ta maaka ku dee lei i ta lei sëmbë dë luku ee de kai a di wan. Nöö fa joo ta lei sëmbë dë, nöö i musu dë gingi a di biibi ta lobi sëmbë ku di lobi di i si u ta feni a Jesosi Keesitu. ¹⁴ Nöö di gaan bumbuu soni di Masa Gadu futoou i te a butëen a i maun naandë, womi, i musu köni ku ën gaanfa e. I musu ta tjubi ën ku di heepi u di Akaa u Gadu di i si ta libi a u hati aki, be an kaba a sösö.

Aki Paulosu ta taki kumafa dee oto biibima u Masa Jesosi

libi ku ën.

¹⁵ Söö. Wë womi, i seei sabi taa dee biibima fu Asia Köndë tuu go disa mi e, te dou ku Figelusi ku Hemogenesi. ¹⁶ Ma di womi de kai Onësifolu baa, mi ta begi dëen fu Masa Gaangadu musu a' tjalihati fëen ku dee sëmbë fëen wosu dendu tuu. Biga di womi dë, sen an kisi ën seei faa nama ku mi möönsö, hii fa mi dë buibui a dunguwosu aki. ¹⁷ Biga di a ko a Loomë aki, hën a ta waka ta suku mi a hii kamian teefa a si mi. ¹⁸ Nöö sëmëni pasi seei a ko a mi ko da mi degihati e. Nöö i seei sabi dee hia bunu a bi du mi tu di mi bi dë a Efeise ala. Fa a libi ku mi tjika dë, nöö Masa Gaangadu musu heepi ën a wan apaiti fasi e, a di gaan kuutu daka fëen. A musu a' tjalihati fëen.

2

Aki Paulosu ta taki da Timoteo fa a musu du di wooko fëen.

¹ Söö. Wë womi Timoteo, mii, i musu da Jesosi Keesitu pasi faa libi ku i ku ën bunuhati e, be a da i taanga ɿ di wooko. ² Nöö mi bi lei i ku dee otowan sëmëni soni, nöö i musu toona tei dee soni dë ta lei bumbuu sëmbë dee ta abi köni tjika u toona lei oto sëmbë tu.

³ Nöö mi o konda wanlö soni aki da i e, fa fii musu ta du di wooko fii, kijoo. Fa i sai dë, i musu ta dë kabakaba fii tja sitaafu da Jesosi Keesitu e, leti kumafa wan sodati dë kabakaba faa tja sitaafu dëen köndë. ⁴ Nöö i sabi fa wan bumbuu sodati ta dë nö, womi? An ta waka ta hulu soni a së së möönsö möön na di wooko di a sai dë. Biga a kë u di oposii musu ta wai ku ën u di fa a ta wooko.

⁵ Söseei tu, te wan sëmbë ta fia ta pëe wan pëe faa wini wan soni, nöö ee an pëe kumafa dee wëti u di pëe dë, nöö an o wini soni dë e.

⁶ Nöö söseei tu, di sëmbë di ta wooko taanga a wan goon, a fiti fu hën fosu musu feni di njanjan u di goon, na sö nö?

⁷ Womi, dee soni mi ta fan aki, nöö be i ta buta pakisei a de liba e, nöö Masa Gaangadu o mbei i sabi unfa de nama ku di fa i musu du di wooko fii.

⁸ Söö. Wë womi Timoteo, ta mëni Jesosi Keesitu nöömö taa hën da di Sëmbë di Masa Gaangadu bi weki puu a dëdë. Hën da di Bakamii u Könu Dafiti tu, di o sindo nëen könu sutuu fu teego. Ja musu fëekëtë dee soni dë, womi. Biga te mi ta konda di Bunu Buka, nöö de da dee soni mi ta taki nöömö.

⁹ Nöö fu di mi ta konda dee soni dë, fëen mbei i si mi dë a di sitaafu aki e, ka de bui mi buta a dunguwosu aki kuma wan sëmbë di du gaan hogi. Ma ma a' toobi e, womi. Biga mi sabi taa di wöutu u Gadu, hën an sa dë buibui möönsö. Nönö. ¹⁰ Nöö di a dë sö kaa, nöö hën mbei mi dë tifiهدي u tja hii fuka. Biga mi ta mëni dee sëmbë dee Gadu tei kaa u de ko sëmbë fëen. Mi kë u de musu feni di heepi u Gadu nöömö di a abi u da de a Jesosi Keesitu, be de njan di suti u di waiti köndë fëen fu teego.

¹¹ Nöö mi o taki wanlö soni aki, de dë tuu möön hii soni, womi. Ee u ku Masa Jesosi dëdë makandi, nöö u ku ën o libi makandi tu.

¹² Ee u hoi dou a dee sitaafu dendu, nöö u ku ën o tii makandi a bakaten. Ee u piki taa wa dë ku ën, nöö hënseei o piki taa an dë ku u tu.

¹³ Ma ee wa dë u futoou a dee soni u ta du, ma hën a o dë u futoou nöömö. Biga di fa a dë, sö nöö a o dë u nöömö, an o sa tooka möönsö.

Aki Paulosu ta lei Timoteo fa wan wookoma u Gadu musu dë.

¹⁴ Womi o, hii dee soni mi ta taki aki, nöö i musu toona ta konda de a baka futu da dee sëmbë dee Gadu buta a i maun e, kijoo. Nöö i musu ta bai de a Gadu fesi tu taa de an musu sai dë ta fia a peipei wöutu liba. Biga dee lö fia naandë an ta tja bunu ko, ma poi nöö de ta poi dee sëmbë dee ta jei de ta kaba de a sösö.

¹⁵ Nöö fa i seei sai dë, i musu ta biinga fu Gadu sa wai ku i a hii fa i ta libi. Nöö i musu wooko a wan fasi fu sen an musu kisi i a bakaten. I musu ta tei di wöutu u Gadu ta lei ën leti kumafa a dë e, biga tuutuu soni gbelingbelin a dë.

¹⁶ Nöö womi, ja musu nama ku dee sëmbë ta fan dee sösö fan dee an ta kai ku Gadu e. Biga dee sëmbë ta fan dee lö fan naandë, nöö libi u de o ta hogi nango nöömö te de ko dë kuma de an sabi Gadu seei. ¹⁷ Dee lei u dee lö sëmbë dë ta poi sëmbë libi leti kuma te wan hogi siki kisi i paaja a hii i sinkii. Nöö Himënëusi, ku Filitusi da tu u dee sëmbë dee libi a di lö fasi naandë. ¹⁸ Fa de sai dë, de kumutu disa di tuutuu lei u Gadu gaanduwe, nöö hën wë i si de go ta fan wanlö poipoi fan ta bai taa di weki baka a dëdë pasa kaa. Nöö ku dee lö fan naandë, de go ta poi sëmbë te de an saandi u de biibi möön.

¹⁹ Ma dee lei u Gadu an dë sö e, womi. De, de dë gingin kuma wan goonse di an sa seki. Nöö di goonse abi tu posu. Di fosuwan hën da: “Gadu sabi ambë da dee sëmbë fëën.” Di u tu, hën da: “Hibiwan sëmbë di ta piki taa a nama ku „Masa Jesosi,” Keesitu, nöö a musu disa hogi du.”

²⁰ Wë nöö i sabi fa a dë a wan gaan wosu dendu, womi. Sömëni pei soni dë nëën fii tei ta wooko ku de e. Goutu soni dë nëën, soofu soni dë nëën, pau soni, soni de mbei ku doti. Fa de sai dë, so u de dë fu du lagi wooko, so u de dë u du hei wooko, na sö nöö?

²¹ Wë nöö mi taki e, ee wan sëmbë i disa dee hogi soni u taki dë fii ta libi limbolimbo a Gadu fesi, nöö joo dë kuma wan u dee möön waiti soni u wan wosu di de sa tei du wan gaan wooko ku ën. Biga joo dë apaiti seei da Masa, nöö joo dë kabakaba faa tei i faa du hiniwan bumbuu soni ku i.

²² Womi Timoteo o, i musu kule da dee hangi dee ta ko a un dee njönku sëmbë hati e, dee na bunu u du. Ja musu da de pasi a i libi seei. Nöö haika dee soni dee fii musu ta kule a de baka: leti libi, biibi a Gadu, lobi, ku kötöhati. A dee lö soni aki baka i musu ta kule e, kijoo, nöö de o si taa i mökisi ku dee sëmbë u Gadu dee ta begi ën ku limbo hati.

²³ So seei dee sëmbë ta fia sösö fia naandë, womi, ja musu nama ku de nëën e. Biga i seei sabi taa toobi nöö de ta tja ko. ²⁴ Nöö ee wan sëmbë i dë futuboi u Masa Jesosi, nöö ja musu ta suku toobi, ma i musu ta libi a wan saapi fasi ku hii sëmbë. Fa i sai dë, i musu abi di köni fii lei sëmbë soni a wan bunu fasi ku pasensi.

²⁵ Ee sëmbë ta fia ku i a dee soni i ta lei, nöö i musu bai de, ma ku saka fasi e. Biga wë fa de abi taangajesi dë seei, ma ja o sabi. A kandë te wan ten, nöö Gadu o mbei hati u de bia te de ko piki dee tuutuu soni fëën. ²⁶ Nöö de o kisi fusutan tjika u de sa kumutu a di kamian awaa ka di didibi bi kisi de buta fu de musu ta du andi a kë.

3

Aki Paulosu ta lei fa sëmbë o ko hogi tjika a di lasiti ten

u goonliba.

¹ Wë nöö womi Timoteo, mi kë i sabi taa a dee lasiti daka u di goonliba aki, nöö wan tumisi hogi ten o ko e. ² Biga sëmbë u di ten naandë an o lobi oto sëmbë möön leki de seei nöö. De o abi langahati möön hii soni. De o ta njan buka ta mbei deseei taa de dë gaan womi. De o ta kosi Gadu ta dëen gaan buka. Di ten dë, de an o ta saka deseei a de mama ku de tata basu möönsö. De an o ta da sëmbë tangi tu, na Gadu, na libisëmbë, te de feni

bunu. Na wan pisi u di libi u de o kai ku Gadu möönsö. ³ De an o abi fii a de hati da na wan kodo sēmbē. De o ta hoi sēmbē a bēē ta mindi soni da sēmbē ta tja de ta njan a baka. Fa de sai dē, de an o ta hoi deseēi a tii möönsö. De o dē hogi leti kuma taku mbeti.

Womi, mi taki da i taa dee lö sēmbē dē an o lobi na wan soni di dē bumbuu möönsö. ⁴ Fa de sai dē, ja o sa futoou de, biga te fii sabi nöö de o ta tja i go sei da sēmbē. De o abi hesihati. De o ta abi gaan fasi. De o ta lobi piizii möön Gadu.

⁵ Nöö ku di tan u de dē seei de o ta mbei taa de ta nama ku Gadu, ma ee i luku de te i kaba, nöö de an ta da di kaakiti u Gadu pasi möönsö a de libi. Mi taki e, womi, taa dee lö sēmbē i si naandē, i musu bia baka da de e.

⁶ Wē biga de o ta waka ta naki sēmbē tētē kuma bumbuu sēmbē fii musu kai de ko a i wosu. Nöö ee wanlö wisiwasi mujēē sai a di wosu, nöö de o ta suku u de kisi de buta a di tii u de basu. Fa dee lö mujēē sai dē, de guwenti u ta piki dee hogi kē u de hati tee nöö awaa de ko ta fii di fuka u di hogilibi u de. ⁷ Nöö de o ta suku lai a hiniwan sēmbē, ma nöö de an sa fusutan dee tuutuu soni u Gadu möönsö e.

⁸ Dee lö leima u ta taki aki, de o dē leti kuma Janēsi ku Jambesi, „dee tofuma u Falao,„ dee bi ta fia ku Mosesi. Sö dee lö sēmbē aki o tuwē gogo ta fia ku di gbelingbelin lei u Gadu. Fa de sai dē, pakisei u de poi gaanduwe kaa te de an ta mēni bumbuu soni möönsö. De an kē ko sabi Gadu u de biibi ēn seei.

⁹ Ma nöö mi taki da i taa de an o sa ta ganjan sēmbē nöömö e. Biga leti kumafa i si Janēsi ku Jambesi gogo bi ko a döo wajaa da lanti, nöö leti sö nöö dee sēmbē aki gogo o ko a döo wajaa tu, u lanti si taa sösö de bi ta du.

Aki Paulosu ta taki kumafa hēnseei bi du di wooko.

¹⁰ „Wē ma Timoteo, i, i sabi kaa taa ma dē kuma dee lö sēmbē u taki dē, na sö nöö?“ Biga i sabi hii fa mi ta lei sēmbē, i sabi unfā mi ta libi tu. I saandi mi kē musu pasa a bakaten fa i si mi ta wooko aki. I sabi fa mi ta biibi Gadu tjika, womi. I sabi fa mi ta hoi pasensi ku sēmbē. I sabi fa mi ta lobi Gadu ku libisēmbē tuu.

Womi, i sabi fa mi bi hoi dou a hii dee soni dee pasa ku mi. ¹¹ I sabi kumafa sēmbē bi ta da mi sitaafu tjika. I sabi dee oto fuka tuu dee bi miti mi. I seei sabi fa de bi sitaafu mi na Antiokia, ku İkonium, ku Lisita tuu. Hii dee sitaafu dē mi bi tja, ma Masa Jesosi hēn wē bi heepi mi puu mi a de tuu.

¹² Wē nöö sö a dē e, womi. Ee wan sēmbē i kē libi gbelingbelin kumafa Gadu kē, fii ta waka a Jesosi Keesitu baka, nöö i musu u feni sitaafu a libisēmbē maun nöömö. ¹³ Dee takusēmbēma ku dee sēmbē ta ganjan sēmbē taa de dē leima dē, nöö de o ta hogi nango fesi nöömö. Fa de sai dē, de o ta ganjan sēmbē nöö sēmbē seei o ta ganjan de tu.

Aki Paulosu ta taki soni

u Gadu Buku.

¹⁴ Söö. Ma nöö womi Timoteo, dee lei i si i lei naandē te ko sinkii fii kaa, nöö i musu tan a de go dou e. Biga i sabi dee sēmbē dee bi lei i de, „taa i sa futoou de.“ ¹⁵ Fa i sai naandē, sensi di i bi dē piki mii seei, hēn wē i bi lei Masa Gaangadu Buku te sabi. Nöö di Buku dē, a abi kaakiti tjika u ta da i fusutan fii sa biibi a Jesosi Keesitu fii feni heepi nēēn.

¹⁶ Biga di fa hii dee pisipisi u di Buku u Gadu bi sikifi dē, nöö di Akaa fēēn seei wē ko a peipei sēmbē liba fu de sikifi de e. Hēn mbei di Buku sa heepi i fii sabi di lei u Gadu di dē tuutuu. A sa heepi i tu, fu te ja ta libi bunu nöö a leti i buta a pasi. A sa bai i seei fii disa hogilibi. Fa di Buku sai dē, a ta leti i fii sa libi kumafa Masa Gaangadu kē a hii futu. Sö di Buku u Gadu bumbuu tjika, womi. ¹⁷ Nöö ee wan sēmbē i ta dini Gadu nöö hēn i sabi di Buku fēēn, nöö joo dē a di kamian ka i sa du hiniwan bumbuu wooko di Gadu buta da i fii du.

4

Aki Paulosu ta fan ku Timoteo taanga u di fa a musu du

di wooko.

¹ Söö. Wë nöö womi, mi o manda i a wanlö soni aki e. Nöö fa mi o fan, Masa Gaangadu seepi ta jei, ku ën mii Masa Jesosi Keesitu di o ko a goonliba aki wan daka nöömö u tei di Könu Tii fëen. Fa a o ko dë, nöö a o kuutu hii sëmbë, dee libi wan ku dee dëdë wan tuu. Nöö a de fesi mi ta fan ku i, womi, ² taa i musu ta konda di Buka u Gadu nöömö da sëmbë e. Ee i a' peesa u kondëen, ee ja a' peesa seei, ee sëmbë kë jei ën, ee de an kë jei, ma töku i musu dë kabakaba fii ta kondëen nöömö. Ee wan sëmbë an ta libi bunu, nöö i musu leti ën buta a pasi. I musu bai ën seei be a disa di lö libi dë. Ee wan sëmbë lasi hati, nöö i musu fan ku ën dëen hati. Hii dee soni dë tuu i musu ta du a wan finifini fasi ku gaan pasensi.

³ Biga mi taki da i taa wan ten o dou, nöö libisëmbë an o kë haika di bumbuu lei möön. De o ta hai peipei leima tja ko, dee ta lei de dee soni de ta giini u de jei. ⁴ Sö de o booko jesi tapa tjika da di tuutuu lei, go ta haika mindimindi oto.

⁵ Ma nöö womi, hii fa soni o ta waka dë, ma i, i musu dë ku limbo pakisei nöömö e. Ja musu fëëe u tja sitaafu da Masa Jesosi Keesitu. I musu ta konda di Bunu Buka fëen da sëmbë nöömö ta hai de tja ko nëen së. Hii dee soni Gadu buta da i fii du a di wooko fii, nöö de tuu i musu du. Nöö sö mi fan ku i e, womi.

*Aki Paulosu ta taki soni**fëen seei.*

⁶ Nöö di soni mbei mi ta fan ku i sö. Biga di dëdë juu u mi ko zuntu kaa. Hii di libi u mi bi dë kuma wan wata mi bi ta tuwë da Gadu u dëen tangi, nöö awaa mi ta dou a di kaba pisi fëen. ⁷ Mi bi feti di bunu feti e, womi. Nöö di pasi Gadu buta da mi u mi kule nëen, nöö mi kule nëen te mi dou a di kaba pisi fëen fa mi dë aki. Nöö hii di ten dë, nöö mi bi dë a di biibi ku telu, ma kumutu nëen möönsö.

⁸ Nöö fa Masa Jesosi dë di Leti Kuutuma tjika naandë, nöö mi sabi taa a buta wan paima kabakaba da mi kaa, fu di mi bi ta libi a wan leti fasi nëen wojo. Nöö di paima dë, a o da mi ën a di daka di a o kuutu hii libisëmbë. Ma nöö an dë taa mi nöö o feni ën e, womi, ma hii u dee sëmbë bi ta hangi Masa Jesosi faa ko, u tuu o kisi ën.

Aki Paulosu ta taki wanlö soni da Timoteo apaiti.

⁹ Nöö mi taki e, womi, mi kë fii biinga fii ko a mi hesihesi e baa. ¹⁰⁻¹² Biga de go disa mi tuu. Demasi ko lobi dee soni u goonliba aki tee a disa mi go fëen a Tesalonika. Këlësënsi hën a go a Galasia, nöö Titusi go a Dalimatia. Tikikusi hën mi manda go a Efeise. Lukasi wanwan nöö dë ku mi aki a di mindi.

Nöö te joo ko, nöö be i tja Maikusi ko ku i e, biga a dë wan heepi da mi a di wooko.

¹³ Nöö mi begi i baa taa te i ta ko, nöö i go a Toasi e, a Kaapusi wosu, nöö joo si di djapona naandë di mi ta tapa da kötö, ku dee buku u mi dee sai naandë. Nöö mi begi i be i tja de ko da mi e. Ma dee mbeti kakisa buku, ja musu fëëkëtë de möönsö.

¹⁴ Nöö mi kë i sabi taa Alekesani di sëmbë di ta wooko ku köpö, nöö a du mi gaan hogi e. Aai. Ma nöö Gadu seei o pakëen kumafa a wooko. ¹⁵ Ma i musu köni ku ën e, womi, biga fa u bi sai naandë, nöö a bi dë gaan felantima fuu ta fia ku u, u di Buka di u ta tja hedi.

¹⁶ Nöö mi kë i sabi tu taa di fosu pasi di de kai mi a kuutu fu mi piki de andi mbei mi ta libi a di fasi aki, nöö na wan sëmbë bi sai dë fu heepi mi. De tuu go disa mi. Ma Gadu an musu hoi de a bëë.

¹⁷ Ma nöö fa mi fan dë seei, ma Masa hën an disa mi e. A taanpu ku mi, nöö hën a da mi kaakiti te mi fan seei a wan limbolimbo fasi. Nöö a di fasi dë, di pasi jabi u di Buka sa feni pasi paaja seei be hii dee sëmbë na u Isaëli musu sa jei ën. Nöö sö Masa heepi mi tjika. A puu mi a lëun buka seei fu de an feni mi kii.

¹⁸ Nöo hiniwan ten sö nöö a o ta heepi mi tu, ta puu mi a hogi maun nöömö, fu te mi dou bumbuu a di Köndë fëën ka a dë Könu fu nöömö. Fëën mbei fa Gadu sai naandë, womi, a musu abi hii nëbai ku hii waiti fu teego. A tan sö.

Aki Paulosu tapa di biifi.

¹⁹ Wë baa o, mi o tapa di pampia aki. Nöo mi kë i da Pesila ku Akila gaan odi da mi e, ku dee sëmbë dee ta dë a Onësifolu wosu. ²⁰ Mi kë i sabi taa Elatusi fika a Kolenti, nöo Toofimusi, hën mi bi disa sikisiki a Milete ala.

²¹ Nöo mi begi i baa, be i biinga seei kumafa i sa, fii ko a mi aki bifö di gaan kötö ten dou.

Jubulusi, Pudensi, Linusi, Kalaudia ku hii dee otowan fuu aki tuu ta manda gaan odi da i. ²² Masa musu dë ku i baa ku ën bunuhati ta tii di hati fii. A tan sö.

Di biifi Paulosu manda da Titusi

Wan wöutu a fesi.

Titusi bi dë wan u dee kijoo ta waka ku Paulosu ta lei di wooko u Masa Jesosi. Nöo hën Paulosu disëen a di gaan paati de kai Keeta faa seeka wanlô keiki dë. Di paati bi dë ku sëmëni köndë, nöo hiniwan u dee köndë ta abi wanlô biibima u Masa Jesosi nëen. Ma dee biibima an bi abi hedima u tja de eti, nöo hën Paulosu manda Titusi faa musu seeka dee keiki buta hedima a hiniwan u de. Hën a mbei di pampia aki manda taki dëen fa faa musu du di wooko.

Aki da seti u di biifi.

¹ Mi mii Titusi, wë mi Paulosu ta manda gaan odi da i taa mi dë. Kumafa i sabi kaa womi, mi da wan futuboi u Masa Gadu e. Nöo mi da wan tjabukama u Jesosi Keesitu tu. Biga a manda mi fu mi go konda di Buka fëen, be dee sëmbë a bi tei u de ko sëmbë fëen musu ko biibi nëen liba. A manda mi tu u mi mbei de ko sabi dee tuutuu soni u Gadu, be de libi kumafa Gadu kë a hii futu. ² Nöo te de piki di Buka ko ta libi sô kaa, nöo de o dë ku di sabi taa Masa Gadu o da de di libi fëen fu teego.

Biga gaanduwe a fesi bifö a mbei goonliba, Masa Gadu bi paamusi taa sô a o da u ën. Nöo Gadu an ta lëgëdë. Di soni a taki, a o du ën nöömö. ³ Nöo fa u dë aki, di juu dou fu di libi a paamusi dë ko a limbo da sëmbë. Nöo hën wë i si de ta konda da lanti fa u dë aki. Nöo a di wooko naandë Masa Gadu, di Heepima fuu, buta mi e.

⁴ Nöo ku di pampia aki mi manda gaan odi da i, baa, kuma womi mii u mi. Biga fa mi heepi i te i ko ta biibi Gadu kuma miseei aki, nöo hën da i ko womi mii u mi kaa. Nöo Masa Gadu ku di Heepima fuu, Jesosi Keesitu, musu dë ku i ku de bunuhati. De musu da i böö.

Aki Paulosu ta lei kumafa wan hedima u keiki musu dë.

⁵ Wë di soni mbei mi disa i a Keeta dë, womi, mi disa i fii musu seeka dee soni dee dë fanöudu u seeka eti. Nöo i musu buta tiima a hii dee keiki a dee köndëköndë dë tuu kumafa mi bi taki da i fii seeka dou.

⁶ Nöo mi bi taki da i taa fa joo buta dee hedima dë, nöo hii sëmbë musu si taa dee lö sëmbë dë ta libi bunu. Na wan libi u de seepi musu toobi sëmbë möönsö. De musu dë ku wan kodo mujëë, nöo de an musu waka ku oto mujëë möönsö. Dee mii u de seei musu ta waka a Masa Jesosi baka tu. De an musu ta libi fanjanfanjan, ma de musu ta piki de tata buka a soni.

⁷ Biga di hedima u di keiki hën da futuboi u Masa Gadu ta tii di keiki fëen dëen. Hën mbei a musu libi bunu fu na wan sëmbë musu sa kaagi ën.

Nöo an musu abi gaan fasi ta buta hënseei hei tumusi. Hati fëen an musu ta boonu hesihesi. Söseei an musu lo' u suku toobi ta buja ta feti ku sëmbë. An musu ta bebe daan ku win te a dööngö. An musu abi langahati u möni tumusi ta suku faa ko guduma.

⁸ Ma fa a sai dë, bumbuu soni wanwan nöo a musu ta suku. A musu lobi u kisi sëmbë hoi nëen wosu. A musu abi fusutan ta tii ën seei fu an ta du soni di na fiti. A musu ta libi bunu ku sëmbë. A musu ta hoi dee wëti u Masa Gadu ta libi wan apaiti libi dëen. ⁹ Nöo a musu ta dë ku di Buka u Masa Gadu nöömö kumafa a bi lei ën. An musu biëen möönsö. Ma a musu sabi ën bumbuu, faa sa lei dee oto biibima ta da de hati a di biibi. Söseei tu a musu sabi fa u leti dee sëmbë dee ta fia ku di Buka, buta de a pasi.

Aki Paulosu bai Titusi a dee sëmbë dee ta ganjan sëmbë

a di köndë.

¹⁰ Sô dee hedima u keiki musu dë e, womi, biga sëmbë sai dë dee an ta kë piki sëmbë buka a soni. De ta fan sösö ta ganjan sëmbë. Gaan së u de da dee Isaëli sëmbë dee ta kë

hoi dee awoo wëti u de eti. ¹¹ Nöo di fan u de dë musu kaba e. Biga de ta ganjan sëmbë ta toobi de ku di lei u de, te de ta puu hii famii a Masa Gadu. Nöo fu möni hedi wë de ta du sö e.

¹² Wan u dee nëbai sëmbë u Keeta seei ta kosi dee sëmbë fëen seei köndë taa: “Keeta sëmbë ta lëgëdë ta mindi soni ta ganjan sëmbë nöömö. De ta libi leti kuma mbeti u matu. De malëngë te de an ta du oto soni möön leki sindo njan nöo. Sö nöo de dë.” ¹³ Nöo fa di sëmbë taki dë, nöo leti sö dee Keeta sëmbë dë tuu. Na lëgëdë. Hën mbei baa i musu bai de taanga be de ta biibi a Masa Jesosi liba ku wan hati. ¹⁴ De an musu ta mëni dee kontu oto u dee Isaëli sëmbë möön. Söseei de an musu ta hoi dee wëti u dee sëmbë dee disa di Buka u Masa Gadu.

¹⁵ Biga ee wan sëmbë abi limbohati, nöo hii soni fëen dë limbolimbo kaa. „An dë faa hoi wëti ufö a dë limbolimbo.” Ma ee wan sëmbë aambi limbohati, nöo na wan soni fëen o dë limbolimbo möönsö. „Ee a hoi wëti seei an o heepi,” biga hii pakisei fëen te dou ku ën hati tuu poi. Hogi bebe ën kaa. ¹⁶ Dee lö sëmbë dë taa de sabi Masa Gadu, ma i ta si a di libi u de taa na tuu seei. Hii libi u de bita da Gadu, biga de an ta piki di buka fëen. Fa de sai u de dë, de an abi fasi u du bumbuu soni möönsö.

2

Aki Paulosu lei Titusi fa faa musu ta lei dee peipei sëmbë dee dë a dee keiki.

¹ Ma baa o, i musu ta lei sëmbë fa u de libi kumafa Masa Gadu taki e. ² I musu lei dee gaan womi fu de ta hoi deseei fu de an du soni di an fiti. De musu dë a di fa u sëmbë sa lesipeki de. De musu abi taihati ta biibi Masa Gadu ku wan hati. De musu lobi sëmbë. De musu ta waka a Masa Gadu baka nöömö.

³⁻⁴ Nöo i musu toona lei dee gaan mujëe u de libi ku lesipeki fasi kuma sëmbë u Masa Gadu. De an musu ta waka ta lëgëdë ta kosi sëmbë. De an musu ta bebe win ku daan te de ko bebesonima. Ma de musu ta lei dee wëndjë mujëe mii fa fu de libi bunu. De musu ta lei de fa fu de lobi de manu ku dee mii u de. ⁵ De musu ta lei de u de libi a wan lesipeki fasi ku bumbuu pakisei. De musu ta lei de fa fu de dë ku limbo hati. De musu ta lei de fu de ta du mujëe soni ta söluu dee sëmbë u de ta libi bunu ku de. De musu ta lei de fu de piki dee manu u de buka, ee nasö sëmbë o ta kosi di Buka u Masa Gadu taa an ta lei sëmbë bumbuu libi.

⁶ Nöo söseei i musu lei dee kijoo mii be de a' bumbuu pakisei ta libi a wan lesipeki fasi.

⁷ Nöo i seepi tu womi, i musu ta libi bunu a hii futu u sëmbë musu sa djeesi i e. Nöo fa i ta lei sëmbë di buka u Masa Gadu dë, nöo ja musu biëen möönsö, ma i musu ta lei de a wan tuutuu fasi ku limbo hati. ⁸ Di fan fii musu bunu fu te dee felantima fuu ta jei ën nöo de an o feni soni nëen u de sa kosi u. Ee de kosi u seei, ma de sen o kisi, biga di fan fii aan soni u sëmbë feni kosi.

⁹ Nöo i musu toona lei dee saafu be de piki di masa u de buka, be de ta libi a hii futu kumafa de masa kë. De an musu ta saanti de ta da de gaan buka. ¹⁰ De an musu fufuu soni u de tu, ma de musu libi be de masa futoou de a hii soni. Biga te de libi sö kaa nöo sëmbë o si, nöo de o gafa di buka u Masa Gadu taa di lei u di Heepima fuu a dë bumbuu soni.

¹¹ Wë biga fa u dë aki, Masa Gadu du hii libisëmbë wan gaan bunu. Biga fu di a abi bunuhati fuu nöo hën a manda Masa Jesosi ko a goonliba, faa puu u a di sitaafu di u bi o kisi a didibi faja.

¹² Nöo di Buka u Gadu u kisi dë, hën ta bai u a dee libi Gadu an lobi taa u musu kaba ku de. U musu kaba ku dee soni dee sëmbë u di goonliba aki ta hangi u de feni. U musu ta hoi u seei fu wa du soni di an fiti. U musu libi lesipeki fasi kumafa Masa Gadu kë fuu libi, hii fa u ta libi a di hogi ten u dë aki.

¹³ Nöo u musu dë a goonliba aki ku gaan wai a u hati seei ta mëni u Heepima Masa Jesosi faa toona ko a u. Biga di gaan makiti Gadu fuu dë o ko nöömö ku di gaan waiti

fëen sinkii di ta sëndë kuma sonuwojo. ¹⁴ Hën da di sëmbë di dëdë a u kamian faa puu hogi a u hati buta u ko wanlō limbohatai sëmbë fëen seei apaiti, dee ta biinga u libi bunu dëen.

¹⁵ Wë womi, hii dee soni mi ta taki da i aki tuu i musu tei ta konda da sëmbë e. I musu ta leti de ta biinga ku de fu de musu piki di buka u Gadu. Nöo te i ta fan ku de, nöo a musu dë a wan fasi fu de sabi taa Gadu hën manda i, nöo na wan u de o kosi i taa: “Di piki mii aki, andi a sabi?”

3

Aki Paulosu ta lei Titusi möön

fa faa lei dee sëmbë a di keiki.

¹ Nöo womi, i musu toona mēni dee sëmbë fii dë, u de musu ta saka deseei a dee sëmbë basu dee ta tii di köndë e. De musu ta hoi dee wēti u di köndë tu. Nöo de musu dë kabakaba u du hiniwan bumbuu wooko de kai de u de du.

² Nöo de an musu ta kosi sëmbë e. De an musu ta buja ku sëmbë tu, ma de musu a’ saapifasi ku lesipeki ta libi suti ku hii sëmbë.

³ Wë biga a fesi nöo sōseei u bi a’ sōsō pakisei tu. Wa bi kē piki na wan sëmbë buka, na u libisëmbë, na u Gadu seei. Hii pei hangī di dë a u libisëmbë hati, ku hii piizii u di goonliba aki tuu, bi ta ganjan u kisi buta a katibo. U bi ta dë nöömō ku di sōsō takuhati libi fuu dë, ta haun ku sëmbë ta buuse otowan, di otowan ta buuse u tu. Sō u bi dë a fesi.

⁴ Ma tefa juu dou hën Masa Gadu, di Heepima fuu, heepi u fu di a lobi u. A puu u fu wa kisi di sitaafu u didibi faja. ⁵ Ma na fu di u bumbuu mbei a heepi u sō e. Nönō. Ma fu di a a’ tjali fuu nöo hën a manda di Akaa fëen ko da u. Nöo hën di Akaa wasi di hati fuu puu hogi nēen. A da u wan njunjun hati, nöo hën u bia ko njunjun sëmbë kuma njunjun pai mii.

⁶ Nöo fa i si a da u di Akaa fëen dë nöo an pindjēen da u e, ma a da u ēn tuu ku telu fu di Jesosi Keesitu, di Heepima fuu, bi tei dëdë fuu dëdë. ⁷ Nöo di soni mbei a da u di Akaa fëen sō. A da u ēn ku ēn bunuhati faa sa heepi u ko bunu ku ēn, be u dë ku di sabi taa woo feni di libi fëen fu teego nöömō di a abi u da u.

⁸ Nöo womi, fa mi ta taki dee soni da i aki, tuutuu soni wë mi ta taki da i e. Fëen mbei i musu ta lei dee sëmbë dee ta biibi Masa Gadu naandë dee soni aki nöömō, be de buta deseei ku telu fu de ta libi bunu hiniwanten. Biga dee soni mi ta taki da i aki, nöo de dë bumbuu fan di sa tja heepi ko da sëmbë.

⁹ Ma ja musu sai dë kuma dee sëmbë dee ta fan sōsō fan. De ta kai dee fesiten sëmbë u de nē ta fia u de hedi. De toona sai dë ta fia ta buja a dee wēti u de liba möön. Dee lö fan dë an bunu. De aan heepi, nöo ja musu dë nēen.

¹⁰ Nöo womi, ee wan sëmbë ta konda wan oto buka te a ta puu sëmbë a di tuutuu lei u Gadu, nöo i musu bai ēn be a disa e. Bai ēn wan pasi. Di u tu pasi, ee an jei, nöo i disēen. Na hulu ēn möön. ¹¹ Biga i sabi taa di lö sëmbë dë an kē waka a Gadu baka. Hogi nöo a ta du, nöo hënseei sabi sō tu.

Aki da kaba u di biifi.

¹² Wë nöo womi, mi o manda Atemasi ko da i, ee nasō mi o manda Tikikusi. Nöo te wan u de dou a i ala, nöo i musu biinga be i ko a mi a di köndë de kai Nikopolisi. Biga ala mi kē go pasa di kötō ten.

¹³ Nöo un musu mbei möiti da Apolo ku di afokati de kai Zenasi fu te de kumutu a unu naandë u de go a dee oto kamian nöo de musu feni hii dee soni de abi fanōudu a di waka u de. ¹⁴ Biga dee sëmbë fuu ta dini Gadu dë musu lei u de ta heepi sëmbë ta puu de a fuka. Ee nasō, libi u de an o a’ heepi möönsō.

¹⁵ Sōō. Wë nöo hii dee sëmbë aki tuu ta manda gaan odi da i e. U ta manda gaan odi tu da hii dee sëmbë ala dee ta lobi u fu di u ku de tuu ta biibi a Masa Jesosi.

Nöö na soni möönsö, womi. Masa Gadu musu dë ku unu ku ën bunuhati.

Di biifi u Paulosu di a manda da hën mati Filemon

Wan wöutu a fesi.

Wë nöö a di ten u di tjabukama u Masa Jesosi de kai Paulosu, nöö de bi ta bai sëmbe a wojowojo. Nöö di sëmbe di i bai dë, nöö a o dë saafu fii ta wooko da i. Fa a sai dë, soni fii seei a dë. An sa du fa a kë, an sa waka fa a kë tu ee na i dëen pasi.

Wë nöö Paulosu bi abi wan mati fëen de kai Filemon. Nöö Filemon bi abi wan saafu fëen de kai Onësimusi. Nöö hën de dë te wan pisi, hën Onësimusi fufuu soni fëen masa Filemon, nöö hën wë a fusi go. Hën a nango tee a go dou a di köndë de kai Loomë, nöö hën a go miti ku Paulosu a dunguwosu. Nöö hën Paulosu konda di Buka u Masa Jesosi dëen, nöö hën a piki di Buka ko ta waka a Masa Jesosi baka.

Nöö hën de dë te wan daka, nöö hën Paulosu kë toona manda Onësimusi go nëen masa baka. Biga na Paulosu abi di saafu. Filemon hën abi ën, hën mbei a o mandëen go. Nöö hën Paulosu sikifi wan biifi dëen mati Filemon te a kaba, nöö hën a da Onësimusi di biifi faa tja go dëen.

Nöö di biifi Paulosu sikifi dë, hën wë disisi.

¹⁻² U lobi mati Filemon, mi Paulosu ku u baa Timoteo ta manda odi da i. Mati, fa i si i sai dë, wë nöö u ku i tuu ta wooko di wan kodo wooko da Masa Jesosi, nöö hën u ta mbei di pampia aki manda da i. Nöö ka i si mi ta mbei ën aki, nöö a dunguwosu mi dë, mati. De sötö mi aki fu di mi ta konda di buka u Masa Jesosi.

Nöö u ta manda gaan odi da i, ku u sisa Apifia, ku Akipusi di u ku ën ta biinga ku di wooko u Masa Jesosi makandi, ku hii dee sëmbe u Masa Jesosi tuu dee ta miti makandi a i wosu naandë. De tuu u ta manda gaan odi da. ³ Fa un sai dë, u Tata Masa Gaangadu ku Masa Jesosi Keesitu musu limbo fesi da unu. De musu ta da unu böö.

⁴ Te mi ta fan ku Masa Gaangadu, nöö mi ta mëni i e, mati, ta dëen tangi nöömö da i. ⁵ Wë biga mi ta jei fa i ta biibi Masa Jesosi ku fa i ta lobi ën tu. Nöö mi ta jei tu fa i ta lobi hii dee sëmbe fëen e. ⁶ Nöö mi ta begi ën da i, taa te sëmbe si di bunuhati libi fii dë, nöö de musu ko sabi möönmöön taa sëmëni bunu soni dë u feni te u ta waka a Jesosi Keesitu baka.

⁷ Wë biga mi ta jei kumafa i ta lobi dee sëmbe u Masa Gaangadu ta puu de a fuka. Nöö te mi ta jei sô, nöö mi ta wai te na soni. A ta da mi hati seei.

⁸⁻⁹ Nöö hën mbei mi o begi i wan gaan soni aki, mati. Mi bi sa tei Masa Jesosi në bai i taa di soni mi o begi i aki nöö hën i musu du. Ma ma kë bai i, biga mi ku i lobi poi. Begi mi ta begi i. Fa mi dë aki, nöö mi da Paulosu. Mi dë wan gaandigaandi tata a dunguwosu aki fu Masa Jesosi Keesitu hedi. Nöö hën mi kë begi i a wan soni.

¹⁰ Mi kë begi i da di womi mii u mi de kai Onësimusi. Di soni mbei mi kai ën miii u mi. Ka mi dë a dunguwosu aki nöö hën a ko aki, nöö hën mi konda di buka u Masa Jesosi dëen. Nöö hën a piki di buka ko sëmbe fuu, hën mbei mi ta kai ën mi mii.

¹¹ Wë i saandi di në Onësimusi kë taki kaa. A kë taki “heepi”. Wë nöö a fesi nöö di womi an bi abi heapi da i, mati. Ma fa u dë aki mi ku i tuu sa feni heapi nëen, biga di poipoi pisi fëen pasa kaa.

¹² Nöö mi ta toona mandëen ko da i. Nöö fa a o kumutu a mi aki, nöö hii pakisei u mi o dë nëen, biga a dë wan hati soni da mi. ¹³ Ma bi kë mandëen ko da i möön seei. Mi bi kë hoi ën aki, be a ta heapi mi a i kamian ta sölugu mi ka mi dë buibui aki fu di buka u Masa Jesosi hedi. ¹⁴ Ma fu di di dë fëen aki an bi dë wan soni di mi ku i bi taki, nöö hën mbei ma o hoi ën. Biga ma kë musu i fii heapi mi, mati. Ma ku i bunu pakisei nöö mi sa kë fii du mi sô wan bunu.

¹⁵ Nöö mi ko pakisei wan soni aki tu. Kandë di soni mbei a go disa i fu di wan pisiten dë, a go faa sa toona ko tan ku i fu teego. ¹⁶ Biga di sëmbe an dë sösö saafu möön e, mati.

Fa u ku ën dë a Masa Jesosi së makandi aki, nöö a ko dë wan hati sëmbë fuu. Mi feni ën fu mi womi mii, ma i seei feni ën a tu së. Wë biga a bi dë saafuma fii kaa a di së u wooko, bifö awaa a ko dë sëmbë fii a di së u Masa Jesosi.

¹⁷ Nöö ee i sabi taa mi ku i dë makandi a di wooko u Masa Jesosi tuu, nöö fa i si mi o mandëën ko da i dë, nöö mi begi i be i limbo fesi dëën leti kumafa i bi o limbo fesi da miseei. Sö mi ta begi i, mati. ¹⁸ Nöö ee a bi poi wan soni fii ee nasö a fufuu i, nöö mi kë fii disëën ufö, nöö te mi ko a i ala nöö mi o paka i di paima.

¹⁹ Mi Paulosu seei ta sikifi di soni aki ku miseei maun taa te mi ko nöö mi o ko paka i hiniwan paima di di womi abi a i. Nöö na langi fu di i bi a' paima fii paka mi hedi e, mati. Na di paima dë soni u ta taki. Fa i jei di Buka a mi hën i feni di libi u teego dë, nöö hën mbei mi taa mi a' paima a i fu tee mundu kaba. Ma nëën u ta taki aki. Di u tide nöö hën nöö u ta taki. ²⁰ Mi begi i, mati, fu di mi ku i tuu dë u Masa Jesosi, be i limbo fesi da di kijoo be mi wai.

²¹ Fa mi ta mbei di pampia aki, nöö mi sabi kaa taa joo du ën nöömö kumafa mi begi i. Nöö joo du ën te pasa tu.

²² Nöö mi kë begi i wan oto soni möön. Mi kë hakisi i fii seeka wan kamba u di wosu fii da mi fu mi ko pasa daka ku i. Biga ka i ta begi Masa Gaangadu da mi tjika dë, nöö mi a' di biibi taa a sa puu mi a dunguwosu aki nöömö be mi ko a i ala.

²³ Epafasi dë ku mi aki. Hën seei dë a dunguwosu tu fu di a konda di buka u Jesosi Keesitu hedi, nöö a ta manda gaan odi da i. ²⁴ Maikusi, Alisitakusi, Demasi, ku Lukasi, dee dë ku mi makandi a di wooko u Masa Jesosi aki, nöö de tuu ta manda gaan odi da i taa de dë.

²⁵ Na soni möönsö, mati. Masa Jesosi Keesitu musu limbo fesi da i. A tan sö.

Hebelejën (Di biifi u dee Isaëli biibima)

Wan wöutu a fesi.

Di biifi aki, de sikifi ën da dee Isaëli sëmbë dee ko ta biibi a Masa Jesosi. Nöo de an sabi ambë mbei ën, biga di sëmbë di mbei ën an sikifi ën në nëën. Nöo te i lesi ën te i kaba, i ta si kuma Paulosu hën mbei ën, ma a so kamian i ta si kuma nëën mbei ën.

Nöo dee sëmbë dee di biifi aki sikifi da, a djei kuma de an dë tifihi ku di fa de ta dini Gadu kuma sëmbë u Masa Jesosi. De kë toona go möön a di awoo fasi de bi ta dini ën kuma Isaëli sëmbë. Biga de toona ta mëni kumafa de bi ta tja mbeti nango ta kii da Gadu kuma paima. De toona ta mëni dee begima u de kumafa de bi dë, nöo de ta kë toona go a dee awoo soni dë baka.

Nöo hën di di sëmbë di mbei di biifi aki jei sö, hën a kë u dee Isaëli biibima musu sabi taa dee soni u abi a Masa Jesosi fa u dë aki, de bunu gaanfa möön dee soni de bi abi a fesi. Biga an dë fuu paka paima u na wan soni möön. An dë fuu hoi dee peipei wëti u Isaëli möön tu. Fa Masa Jesosi dëdë da u dë, nöo hën da a paka hii paima da u kaa, nöo a puu u a dee Isaëli wëti basu. Hën nöo ko dë di Mindima fuu ku Gadu fa u dë aki, nöo a bumbuu gaanfa möön dee mindima u Isaëli dee bi dë a fesi.

Nöo sëmëni oto soni möön di sëmbë di mbei di biifi aki tei konda fuu sabi fa soni ko möön bunu da u a di ten u dë aki.

Aki di biifi seti.

¹ Wë dee sëmbë, u kë taki wanlö soni da unu aki. A bi dë sö a fesi taa Masa Gadu bi ta manda dee tjabukama fëen u de musu ta fan ku dee fesiten sëmbë fuu. Nöo sëmëni pasi de bi ta fan ku de a peipei fasi. ² Ma nöo a di lasiti ten aki, nöo hën a manda di fëen seei Mii ko fan ku u awaa.

Wë nöo di Mii u Gadu u ta taki aki, a abi kaakiti e. Biga di ten di Masa Gadu bi mbei mundu, nöo hën wë da di Sëmbë di a bi buta mbei hii dee soni tuu dëen. Nöo fa a sai dë, Gadu buta taa a o dëen hii soni faa abi de nëën maun.

³ Fa joo si di Mii u Gadu dë, dee sëmbë, nöo i musu sabi taa Gadu seei wë i si dë kaa e. Biga hii fa Masa Gadu dë, ku hii waiti di a abi, nöo sö nöo di Mii fëen naandë dë tu. Nöo di fan fëen di a ta fan abi kaakiti e, ta hoi hii soni u mundu tuu a de kamian be de an ta waka fanjanfanjan. Hën wë bi dëdë di dëdë wasi dee hogi du fuu puu a u liba da u tefa a kaba, nöo hën a go sindo fëen a di möön kaba hei kamian a di letimaun së u Gadu a liba ala.

Di pisi aki ta konda fa Masa Jesosi hei möön dee basia

u Gadu Köndë.

⁴ Nöo fa u ta fan aki, dee sëmbë, nöo nëën i sa si taa Masa Jesosi hei möön dee basia u Masa Gadu Köndë gaanfa. Wë biga di në di a kisi taa a dë di Mii u Gadu, nöo hën ta lei limbolimbo taa a hebi möön de tuu. ⁵ Wë biga na un juu ten Gadu bi kai wan u dee basia fëen köndë, miii fëen? Nönö, an bi kai de sö e. Ma di Mii fëen di u ta taki aki, hën nöo a kai sö. Biga a bi taki a di Buku fëen taa:

Tide mi tja i ko buta a lanti fesi e,
be de si i taa ju da mi mii,

mi da i tata.

Nöo hën a toona taki möön taa:
Awaa de o ko sabi taa mi da i tata,
nöo ju da mi mii.

⁶ Nöo te Gadu o ta tja di Mii fëen ko a goonliba, nöo a di juu ten dë nöo a taa:

Be hii dee basia u mi dee dë a mi köndë tuu
ta lesipeki ën fu di hei di a abi.

Sö Gadu taki u di Mii fëën e.

⁷ Ma di soni di a buta u de sikifi u dee basia fëën köndë, an hebi sö e. „Futuboi u Gadu
nöö de dë.” Biga di Buku sikifi taa:

Dee basia Gadu abi,
a ta buta de fu de musu sa waka kuma ventu.
A mbei de futuboi fëën,
kuma faja tōngö sö nango ta ko kumafa a kë.
Sö Gadu taki u dee basia.

⁸ Ma te a o taki soni u di Mii fëën, „nöö an ta mbei sipootu e. Gadu seei a kai ën. Biga” a
taa:

Di Könu bangi fii i sindo nëën dë, Gadu,
ja o kumutu nëën möönsö.

Joo dë Könu u nöömö.

Nöö di tii fii ta dë wan leti tii seei.

⁹ Wë biga fa i sai dë,
nöö leti libi hën i lobi.

Ma hogilibi ja sa si a wojo seei.

Nöö fëën mbei Masa Gadu, di Gadu fii, hopo i.

A buta i hei möön hii dee otowan fii i ku de ta nama tuu.

Nöö fa a hopo i dë, nöö ku gaan piizii,

ku wai, a buta i a di hei dë.

Sö Gadu taki fëën mii. ¹⁰ Nöö söseei a wan oto kamian u di Buku „a kai ën “Masa” di” a
taa:

Masa, i wë seti di goonsei u di goonliba.

Dee soni dee dë a mundu ala,

nöö i wë mbei de buta sö e:

„dee teeja, libawojo, sonu, dee soni dë tuu,”
i wë tēmbë de sö.

¹¹ Ma hii fa i si de sai dë seei,

de tuu seei o kaba a söso nöömö wan daka.

Ma i, joo tan u nöömö.

Fa i si de sai u de dë,

de tuu o ko gaandi kuma koosu.

¹² Joo doba de kumafa de ta doba awoo koosu tja go buta a wan kamian
fii toona tei otowan.

Sö de o tooka e.

Ma i, fa i sai dë, ja o tooka möönsö.

Joo dë fu nöömö.

Sö wë Gadu taki da di Mii fëën e, dee sēmbë. ¹³ Ma na wan daka seei a taki sö da wan u
dee basia fëën e. Söseei tu na wan ten a kai wan u de wan daka taa:

Ko sindo a mi letimaun sē aki

be mi mbei dee felantima fii saka a i basu

kuma wan bangi di i ta buta futu.

¹⁴ Ma nöö dee basia fëën, de dë futuboi nöö na akaa fasi. Wa ta si de ku wojo ma Gadu
ta manda de u de musu ta wooko da u dee sēmbë fëën, dee a buta fuu feni hii di heepi
fëën di a abi u heepi u.

2

Aki ta bai de taa di baka buka aki hebi möön di fosuwan.

¹ Wë nöö dee sēmbë, dee soni u Gadu u ko jei fa u dë aki, nöö u musu ta köni nöömö be
wa misi de e. ² Wë biga di buka di Gadu mbei ku u a bakaten aki, a dë wan hebi buka.

Wan sabi fa a bi dë di Gadu mbei di fosu buka ku Isaëli sëmbë nö? Dee basia u Gaangadu köndë wë bi tja di buka dë ko, nöö a bi abi kaakiti e. Biga ee i misi wan piki pisi fëen seei, nöö i musu fu kisi ën sitaafu nöömö kumafa a fiti.

³ Wë nöö di gaan heepi Masa Gadu manda ko da u ku di baka buka di a mbei ku u aki wë? Ee u kai ën sösö soni, nöö na a möön hogi nö? Wë biga di aki sö, Masa Jesosi seei hën fosu tjëen ko konda da sëmbë, nöö dee sëmbë dee jei ën nëen, nöö hën de tei ën tja ko konda da u tu fuu jei.

⁴ Nöö fa de ta kondëen dë, Gadu seei dë ku de nëen. Biga a du sëmëni foombo soni a de liba ku sëmëni maaka u sëmbë musu si taa dee soni de ta taki dë, de dë tuutuu soni. Dee peipei köni u di Akaa fëen seei a paati da de kumafa a kë fu de musu abi, be sëmbë si taa a nama ku de a di buka de ta konda dë.

Sö di baka buka aki hebi tjika e.

Aki ta lei fa Masa Jesosi nama ku libisëmbë tjika.

⁵ Un boo luku di soni di u bi ta taki naandë, dee sëmbë. Fa di goonliba o pasa, njunjun wan o ko dë, nöö na a dee basia fëen köndë maun Gadu o buta di njunjun goonliba naandë e. Nönö. „Ma a libisëmbë maun a o butëen.” ⁶ Biga wan sëmbë bi hakisi Gadu soni a wan kamian u di Buku taa:

Ambë seei da libisëmbë di i ta mëni ën sö?

Ambë da wan libisëmbë mii di i a' pakisei fëen sö?

⁷ I bi mbei ën fu wan pisiten möön lagi möön dee basia fii köndë.

Nöö hën i toona hei ën dëen nëbai möön hii soni.

⁸ Hii soni i buta nëen basu.

Sö Gadu Buku taki e.

Wë di Gadu buta hii soni a u libisëmbë basu kaa, nöö na wan soni fika di dë a u liba möönsö. Ma töku wa ta si taa a dë sö eti e.

⁹ Ma wan soni u ta si tuu o, dee sëmbë, taa fa u dë aki, wan Libisëmbë dë di ko feni di hei dë. Hën da Masa Jesosi. Leti kumafa di Buku taki dë, söseei Gadu bi sakëen fu wan pisiten buta möön lagi möön dee basia fëen köndë. Biga di a ko dë a goonliba aki, a bi tja pena tefa a dëdë seei. Nöö a di dëdë fëen dë, nëen i sa si fa Masa Gaangadu abi bunuhati fuu libisëmbë tjika, dee sëmbë. Biga a mbei Masa Jesosi tei di dëdë fu hii sëmbë dëdë da u. Ma nöö baka u di dë hën a toona hopo ën, hën a dëen di möön hei në a mundu.

¹⁰ Fa Masa Gaangadu mbei hii soni dë, dee sëmbë, a mbei de fu de musu dë fëen seei. Nöö a bi abi nëen pakisei gaanduwe taa a o mbei sëmëni libisëmbë ko miii fëen. Nöö fu di woo dë miii fëen, nöö a o mbei woo dë a dendu u di hei ku di waiti di hën Masa Gaangadu abi. Nöö hën mbei a manda Masa Jesosi ko kuma wan Fesima, faa mbei pasi da u fuu feni di hei dë.

Wë nöö a bi fiti u di Fesima dë musu tja fuka e. Biga a sö wan fasi nöö Gadu bi sa seekëen faa ko wan kaba bumbuu fesima fuu. Nöö di sëmbë di i si Gadu buta faa heepi u sö dë, hën da Masa Jesosi e, dee sëmbë. ¹¹ Hën wë ta mbei u ko apaiti sëmbë gbelingbelin da Gadu söndö föutu. Nöö fa a ta heepi u tjika dë, u ku ën tuu ko dë di wan famii. Nöö fëen mbei sen an kisi ën faa kai u sëmbë fëen.

¹² Wan sabi fa a bi taki dëen Tata a di Buku nö? A taa:

Mi o ta konda soni fii da dee baaa u mi e.

Fa de o ta ko ta miti makandi dë,

mi o ta dë leti a de mindi naandë ta kanda ta kai i në ta gafa i.

„Wan si fa a kai u “baaa” nö?”

¹³ Nöö söseei „a fan kuma wan libisëmbë di,” a taki soni u Gadu a di Buku taa:

Mi o buta futoou u mi nëen liba.

Hën a toona taki möön taa:

Luku e. Luku mi aki, ku dee mii dee Gadu da mi.

Sö a nama ku u libisëmbë tjika e, dee sëmbë.

¹⁴ Wë leti kumafa i si u dee mii a taki dë abi sinkii ku gadjabia, nöö sö hënseei ko abi sinkii ku gadjabia tu, faa musu sa dëdë kuma wan libisëmbë. Nöö di dëdë fëen dë, hën

kaba di sëmbe a sösö di ta tja dede ko. Hën da di didibi. Masa Jesosi booko en kaakiti gbegedee, dee sëmbe. ¹⁵ Fa u bi de a fesi ta feëe dede a hii di libiten fuu de, naandë u bi de a katibo. Ma Masa Jesosi puu u a katibo de mbei u ko de fifi. ¹⁶ Nöo dee sëmbe dee i si a heepi sö, na basia u Gaangadu köndë e, ma u libisëmbe wë, kuma un dee böngö fu Abahamu de.

¹⁷ Nöo da sö i si taa Masa Jesosi bi musu ko de a hii pei futu leti kuma dee “baaa” feën e, dee sëmbe, faa sa de wan tjalihati Mindima ta fan ku Gadu da u. Fa u de aki, u ko abi wan futoou sëmbe ta wooko da Gadu. Hën seei bi paka da dee hogi du fuu, fuu sa ko bunu ku Gadu baka. ¹⁸ Biga fu di a bi de libisëmbe, hën mbei a ko sabi dee fuka di wan libisëmbe abi. Dee sömëni soni ta biinga u hai u fuu du hogi, de seepi bi ta biinga u hai en tu, tefa de deën fuka. Nöo hën mbei a sa heepi u awaa te u de a fuka e, dee sëmbe.

3

Aki ta lei fa Masa Jesosi hei möön Mosesi.

¹ Wë nöo dee sëmbe fuu de, un de sëmbe u Gadu apaiti e, biga a kai unu fuun ko sëmbe feën köndë. Hën mbei mi taki e, taa un musu buta pakisei fuunu gaanfa seei a Jesosi liba. Biga hën da di Tjabukama u Gadu di a manda ko, ufö hën da di Gaan Mindima fuu ku Gadu a di biibi di u de aki.

² Wë nöo un sabi fa de ta tei wan sëmbe buta faa tii sömëni hia sëmbe dee ta de a wan gaan wosu dendu. Wë sö nöo Gadu bi buta Mosesi faa musu tii hii dee sëmbe feën deën, a di ten de bi de a di sabana. Nöo Mosesi bi du di wooko a wan futoou fasi tuu, leti kumafa Gadu bi kë. Nöo hën a di bakaten aki, hën Gadu tei Masa Jesosi buta a di wooko de, faa tii dee sëmbe feën deën, kumafa Mosesi bi ta tii de a fesi. Nöo a ta wooko di wooko a wan futoou fasi tu, kumafa Mosesi bi ta wooko.

³ Ma fa i si Masa Jesosi ko a di kamian de, nöo a hebi möön Mosesi e. Nöo a abi möön nëbai tu. Wë biga hën da di Mii u di Sëmbe di, abi di wosu, nöo di Sëmbe di abi di wosu hën hebi möön hii dee sëmbe dee de a di wosu tuu, na sö nö? ⁴ Nöo hiniwan wosu ta abi hën basi, ma di gaan basi a hii soni liba nöo hën da Masa Gaangadu.

⁵ Fa Gadu bi buta Mosesi futuboi feën de, nöo a bi wooko bunu tuu kumafa Gadu kë, ta tii hii dee sëmbe dee de a di wosu dendu u Gadu. Ma hii fa a bi ta du de seei, a bi de wan peentje nöo fu lei u dee soni dee o ko a bakaten aki.

⁶ Ma Jesosi, Keesitu, fa a ko aki, nöo na wookoma u di wosu wanwan nöo a de e, ma hën da di Mii seepi u di Sëmbe di abi di wosu. Nöo hën abi taki a hii di wosu.

Nöo dee sëmbe dee ta de a di wosu u Masa Gaangadu dendu de, nöo u wë e. Nöo fa u ko sëmbe feën aki, nöo u musu biibi go dou söndö lasi hati. U musu de ku wai ta mëni dee soni dee Gadu paamusi u taa woo feni. Nöo ee u de sö kaa, nöo u sa de sëmbe fu di wosu u Masa Gaangadu dendu seei gbelin.

Aki ta lei fa dee Isaëli sëmbe bi lasi di böö di Gadu bi o da de.

⁷ Dee sëmbe, wan jei fa di Akaa u Gadu bi bai u nö? A taa:

Tide te un ko jei di töngö u Masa,

⁸ nöo wan musu mbei taangajesi deën e,

kumafa dee sëmbe fuunu u fesiten bi mbei taangajesi deën a di sabana, di ten de bi pooba Gadu luku.

De bi taanpu tuwë gogo a wan së taa de an de a mi du.

⁹ Dee gaan sëmbe fuunu wë bi pooba mi sö e,

hii fa de bi si dee gaan wooko dee mi bi du da de hii de föteni jaa longi.

¹⁰ Nöo hën wë mbei hati u mi bi boonu ku dee lö sëmbe de.

Hën mi taa:

“Fa i si de sai de, sö nöo u de.

Hati u de an ta fika ta mëni mi möönsö.

De an kë ko sabi möönsö fa mi ta libi ku de tjika.”

¹¹ Nöo fëen mbei hati u mi boonu ku de teee,
hën mi soi taa
na wan daka de o dou a di kamian möönsö, di mi bi abi u da de,
ka de sa feni böö.
Sö Gadu taki e, dee sëmbë.

¹² Nöo hën mbei un musu mëni unu seei, dee sëmbë fuu dë, be na wan fuunu seei musu
abi di lö hogihati di dee sëmbë dë bi abi. An musu dë taa wan kë biibi te un bia baka
kumutu disa di libilibi Gadu.

¹³ Wan jei fa di Buku taki “tide” nö? Wë nöo un musu ta da unu seei taanga hibiwan
daka u nöömö, wan musu wei, sö langa a dë tide eti. Ee nasö, nöo soni o ganjan i tja go
a hogi së tee ja o a’ bisi ku Masa Gadu möön seei. Nöo an musu pasa sö ku na wan kodo
fuunu e, dee sëmbë. ¹⁴ Ma ee wan sëmbë i ta hoi taanga a di biibi kumafa i bi seti ën tee
go dou, nöo hën da u ku i tuu o ta njan di suti u di libi di „Jesosi” Keesitu abi u da u.

¹⁵ Wë nöo un boo haika di soni di di Buku taki dë wan pasi möön. A taa:
Tide te un ko jei di töngö u Masa,
wan musu mbei taangajesi dëen e,
kumafa dee sëmbë u fesiten bi mbei taangajesi dëen.

¹⁶ Wë nöo ambë seei bi da dee sëmbë bi jei fa Gadu taki ma nöo de taanpu tuwë gogo
taa de an dë nëen? Na dee sëmbë dee Mosesi bi tja kumutu a Egepiti köndë nö? ¹⁷ Nöo
ambë da dee sëmbë Gadu hati bi boonu ku de föteni jaa longi? Wë na dee sëmbë dee bi
du hogi te de kai dëdë fika a di sabana dendu ala nö? ¹⁸ Nöo ambë da dee sëmbë dee a bi
soi da taa de an o dou a di kamian fëen ka de sa feni böö möönsö? Na dee sëmbë dee an
bi kë piki ën buka nö? De wë e, dee sëmbë.

¹⁹ Wë nöo hën wë u ko si taa de an feni di böö di Gadu bi kë da de möönsö, fu di de an
bi kë biibi ën hedi.

4

Aki ta lei taa Gadu abi wan böö u da u eti.

¹ Dee sëmbë o, wan jei fa Gadu bi paamusi dee sëmbë fëen dë taa a abi wan böö u da de
nö? Wë nöo di paamusi dë, a dë eti o. An tooka möönsö. Nöo fëen hedi u musu ta köni fu
na wan fuunu musu fika a baka te ja feni di böö dë. ² Wë biga de bi konda Gadu buka da
u aki leti kumafa de bi kondëen da dee sëmbë u di ten ala, ma töku an bi heepi de e, fu di
de bi jei ma de an bi kë biibi. ³ Ma fu di u ko ta biibi ën aki, nöo u, u ta feni di böö dë.

Fa dee oto sëmbë dë bi sai dë, nöo a kai da de leti kumafa Gadu bi taki di a taa:
Hati u mi boonu ku de teee,
nöo hën mi soi taa de an o feni di böö di mi abi u da de möönsö.

Ma fa Gadu soi da dee lö sëmbë dë seei, ma di böö u Gadu hën a bi sai dë kaa. Biga sensi
a fesiten di a mbei goonliba, nöo hii dee wooko fëen tuu a bi seeka buta dë kaa, „te dou
ku di böö fëen di a abi u da sëmbë”. ⁴ Nöo Gadu seepi feni di böö dë kaa. Wë biga a wan
pisi u di Buku de bi sikifi fa Gadu mbei goonliba a de sëbën daka dendu. Hën de taki wan
soni taa:

A di daka di fu mbei sëbën,
nöo nëen Gadu böö u hii dee wooko dee a bi wooko.

⁵ Nöo a baka u di dë ufö Gadu taki di soni u dee sëmbë dë taa:
De an o feni di böö di mi abi u da de möönsö.

⁶ Wë ma tökuseei di böö u Gadu a sai dë eti o, dee sëmbë, nöo sëmbë dë di o sa feni ën
nöömö. Dee otowan dee u bi taki dë, nöo de an feni ën möönsö fu di de bi jei di buka ma
de an kë piki ën. ⁷ Nöo hën Gadu toona buta wan oto ten möön fuu sa toona piki ën buka
be u feni di böö fëen, nöo hën da “tide”. Biga a baka sëmëni jaa fu di dee sëmbë bi mbei
taangajesi dëen, nöo hën a buta Dafiti faa fan di soni dë taa:

Tide te un ko jei di töngö u Masa,
nöo wan musu mbei taangajesi dëen.

⁸ Wë nöö u sabi taa baka u di Mosesi ku dee lö sëmbë naandë dëdë, hën Josua ko nëen kamian. Nöö hën tja dee Isaëli sëmbë go dou a Kaana naandë. Biga hën bi da di köndë di Gadu da de u de böö u hii di waka de bi ta waka a di sabana dendu. Ma nöö nëen bi da di tuutuu böö u Gadu di a bi mēni u da dee sëmbë fēen eti e. Biga ee hën bi da di böö fēen kaa, nöö an bi o taki taa woo sa feni ēn möön a wan oto ten.

⁹ Ma fa i si u dē aki, nöö wan böö fika eti da u dee sëmbë u Gadu. ¹⁰⁻¹¹ Nöö leti kumafa i si Gadu bi böö a di saba daka dē, nöö sōseei di sëmbë di o feni di böö aki o böö tu. Nöö un boo biinga taanga e, dee sëmbë, boo feni di böö u Gadu. Biga na wan kodo fuu seei musu lasi ēn fu di a dē taa piki wa kē piki ēn mbei, kumafa dee sëmbë ala bi lasi ēn. Un boo piki di fan u Gadu e, be u feni di böö fēen nöömö di a abi u da u.

¹² Wë biga dee Wōutu u Gadu a ta fan, nöö kaakiti ku libi dē a de e. De dē leti kuma wan ufangi di dē saapusaapu selenselen a de tu sē tuu, ta koti dee mindimindi u kamian te dou a di bonu dendu. Nöö sō di fan u Gadu dē e. Biga te i jei ēn, nöö a ta koti nango tee dou a i hatiböö kisi i akaa. A ta buta i i ta kuutu dee fasi fii ku dee soni dee dē a i hati, luku ee de bunu ee de an bunu.

¹³ Nöö u sabi taa na wan kodo u dee soni Masa Gaangadu mbei dē tjubitjubi dēen e, te dou ku libisëmbë hati seei. Hii soni tuu dē jabijabi hooo sō nëen wojo a ta si. Nöö sō wan Sëmbë wë u musu piki e, dee sëmbë, a di fa u ta libi a goonliba aki.

Aki ta lei u taa Masa Jesosi hën da di Mindima fuu ku Gadu.

¹⁴ Wë ma nöö un boo toona mēni di soni di u bi taki, dee sëmbë. U abi wan Gaan Mindima a u ku Gadu mindi ta heepi u e. Hën da Jesosi di Mii u Masa Gaangadu, nöö hën bi pasa langalanga go dou tee a Gaangadu Köndë a liba ala.

Nöö fa u ko ta biibi dee soni fēen aki, nöö be un hoi go dou e. ¹⁵ Wë biga di Gaan Mindima di u abi aki, an dē taa an ta fii ku u tee wan soni taanga da u poi fuu musu du. A ta fii ku u o. Biga dee soni dee ta pooba u puu u a di pasi u Gadu aki, nöö hii de tuu bi pooba u puu ēn tu di ten a bi dē libisëmbë a goonliba aki. Ma hën an bi du hogi wan daka möönsö.

¹⁶ Nöö hën mbei an dē fuu panta, dee sëmbë. Ma un boo go nëen waiwai go begi ēn ka a dē nëen könubangi dē ta tii u ku ēn bunuhati. Nöö a o abi tjali fuu, nöö a o ta heepi u a soni ku ēn bunuhati te u dē a wan fuka.

5

Aki ta lei fa wan mindima musu dē ku fa di wooko fēen

hebi tjika.

¹ Wë nöö dee sëmbë, un sabi fa dee Isaëli sëmbë dee an nama ku Masa Jesosi eti ta du. De ta abi wan sëmbë di dē di Gaan Mindima u de ku Gadu, nöö di sëmbë dē a dē wan libisëmbë kuma deseei di de tei a de dendu buta a di wooko. Nöö fa a sai a di wooko naandë, nöö a ta tja peesenti go da Gadu. So juu a ta kii mbeti ta tjuma da Gadu tu kumafa di wēti taki, u paka paima da sëmbë fu dee hogi de bi du.

² Wë nöö sō wan mindima musu ta fii ku dee sëmbë dee a ta heepi dē e. Wë biga fa de ta misi di wēti u Gadu fu di de an bi fusutēen bunu ta kumutu a pasi dē, nöö sōseei a sa miti ēn tu. ³ Hën mbei leti kumafa i si a ta kii dee mbeti da dee oto sëmbë ta tjuma ta paka paima da de dē, nöö sōseei a musu ta kii dēen seepi tu.

⁴ Nöö sō wan sëmbë an sa tei sō wan hei wooko buta nëen seei liba e, ee na Gadu hën kai ēn nëen, kumafa a bi kai di fosu mindima de kai Alon.

⁵ Wë nöö sōseei Masa Jesosi, Keesitu tu e, dee sëmbë. Fa a ko dē di Gaan Mindima fuu aki, nëen seei hei ēn seei sō e, ma Masa Gaangadu hën butēen a di lö wooko dē. Biga wë un sabi di soni di Gadu bi taki dēen ala kaa taa:

Tide mi tja i ko buta a lanti fesi e,

be de sabi taa ju da mi mii, nöö mi da i tata.

⁶ Nöö a taki a wan oto kamian u di Buku taa:

Ju da wan mindima kuma Melikiseideki.
 Nöö di mindima di i dë aki,
 ja o kumutu nëën möönsö.
 Joo dë nëën fu teego.
 Sö Gadu taki e.

Aki ta konda fa Masa Jesosi

dë Mindima tjika.

⁷ Nöö di Masa Jesosi bi dë a goonliba aki „nöö a bi tja fuka e. Nöö nëën a lei u fii ku sëmbë.” Biga a go a Gadu ku gaan begi, ku bai këë, ku wata a wojo seei, fu di a sabi taa Gadu nöö sa puu ën fu an musu dëdë di lö dëdë di a o dëdë naandë. Nöö Gadu jei di begi fëën tu, dee sëmbë. „An puu ën fu an musu dëdë, ma a dëën taanga faa tjëën,” fu di a sakëën seei nëën basu ku lesipeki.

⁸ Nöö sö u si taa hii fa hën Tata bi dëën taki fëën seei seei, ma a dee fuka dendu a lei u piki hën Tata buka a soni. ⁹ A di lö fasi dë wë a ko di möön gbelingbelin sëmbë u heepi u. Nöö fa u dë aki, hiniwan sëmbë di ta piki ën buka sa ko nëën awaa faa feni heepi nëën u teego. ¹⁰ Biga Gadu butëën Gaan Mindima fuu ku ën awaa. Nöö „an dë mindima a di fa dee Isaëli mindima ta dë, ma „a dë mindima a di fasi u Melikiseideki.

Aki ta lei ambë da gaan sëmbë a di biibi ku ambë da piki mii.

¹¹ Wë nöö fa u ta kai Melikiseideki në aki, dee sëmbë, hia soni dë nëën fuu sa taki e, ma a o taanga da unu fuun fusutan. Wë biga un malëngë u lei soni tumisi. ¹² Wë biga fu di juu ten di un ko a biibi, a bi longi tjika fu sonte un tuu bi sa bia ko leima ta lei otowan. Ma awaa seei un sai naandë eti fu sëmbë musu toona ta lei unu hii dee goonse pisi u di woto u Masa möön, dee un bi musu sabi gaanduwe kaa.

Fa un sai dë, un dë leti kuma wan piki mii di ta bebe bobi eti. Wan sa njan bumbuu njanjan eti. ¹³ Biga di sëmbë di ta bebe bobi, nöö hën da miii e. An ta fusutan di Buka u Gadu tjika faa sabi andi da leti libi ku andi da wogi libi a Gadu wojo. Biga piki mii nöö a dë eti.

¹⁴ Ma di gbelingbelin njanjan, nöö a dë u dee gaangaan sëmbë, dee bi ta guwenti u piki di Buka tee de ko ta sabi andi da hogi ku andi da bunu.

6

Aki ta kai dee fosu soni

dee wan biibima musu sabi.

¹ Wë dee sëmbë o, wan boo fika ku dee fosu pisi u di lei u „Jesosi,” Keesitu ta taki nango ta ko nöömö e, ma un boo go a dee möön fundu pisi awaa. Wan boo fika kuma miii, ma un boo ta lei nango te u ko gaangaan sëmbë a di biibi. Biga u bi sabi gaanduwe kaa taa u bi musu bia disa dee lö guwenti dee an heepi u fuu feni di libi u teego. U bi sabi kaa taa u musu ta biibi Gadu ta a’ futoou nëën. ² U bi sabi andi ku andi dee dopu kë taki. U bi sabi faandi mbei de ta buta maun a sëmbë mindihedi ta begi. U bi sabi taa te u dëdë, nöö woo weki baka. U bi sabi taa Masa Gaangadu hën o kuutu hii soni buta fa de musu dë u teego. ³ Dee lö soni dë tuu u bi lei sabi gaanduwe kaa, nöö ee Gadu da u pasi nöö un boo go a dee otowan awaa e.

⁴ Wë biga ee wan sëmbë wojo fii bi limbo wan pasi kaa, i bi fusutan soni u Gadu nöö hën i sai dë bia baka disëën, nöö unfa dee lei dë o du heepi i möön? Biga i bi tesi di bunu di Gadu da u luku fa a suti kaa. I ku dee otowan fii bi njan di bunu u di Akaa u Gadu makandi. ⁵ I bi fii di wöutu u Masa Gaangadu fa a suti tjika. I bi sabi soni u dee kaakiti dee ta dë a di libi di o ko a baka. ⁶ Sö wan sëmbë ee i bia kumutu disa dee soni dë, nöö unfa de sa du toona heepi i möön fii bia libi baka toona ko a Gadu möön? De an sa heepi i e baa.

Wë biga a dë leti kuma i seei toona ta tei di Mii u Gadu tja go peka a di lakpa pau möön, buta naandë da hii lanti ta hoi a sipootu ta kosi.

⁷ Biga ee wan goon dë, nöö hën tjuba ta kai nëen hiniwanten faa sa feni wata kumafa a dë fanöudu, nöö njanjan o ko bunu nëen da dee sëmbë dee bi wooko ën. Sö wan goon, Gadu wë i si dë ku ën e. ⁸ Ma ee wan goon dë, nöö sösö baakamaka ku gaanwomihati nöö ta göö nëen, nöö di lö goon dë an abi na wan wojo heepi. A hogi poi. A fika u de suti faja nëen tjuma puu dë. Nöö sö di sëmbë u taki dë, sö a dë. Nöö ee an mëni ën seei nöö di siba u Gadu o kisi ën e. A o kaba a sösö.

Aki a ta gafa dee sëmbë

a di fa de ta libi bunu.

⁹ Ma un dee lobi sëmbë fuu dë, hii fa u ta bai unu aki seei, ma na sö u sabi taa un dë e. Wë biga u ta abi mëni a unu liba sabi taa un ta libi wan möön bunu libi da Gadu, kumafa a fiti dee sëmbë dee feni di heepi u Gadu. ¹⁰ Nöö fa Gadu sai dë, an ta kuutu könku e, ma a ta kuutu leti a pasi. Nöö an o fëëkëtë dee bunu libi fuunu dee un ta libi naandë. A ta si fa un ta lobi ën ta heepi dee oto sëmbë fëen. Sö un ta libi nöömö. ¹¹ Nöö sö wë u kë tu e, dee sëmbë, fu hibiwan fuunu musu ta libi sö nango nöömö te dou. Biga te un ta libi sö kaa, nöö woon sabi gbelin taa woon kisi dee bunu u Gadu nöömö dee a abi u da u a bakaten.

¹² Fëen mbei wa kë fuun ko malëngëma e, dee sëmbë. Ma be un ta djeesi dee otowan nöömö, dee bi tai hati ta biibi tefa de feni dee soni dee Gadu bi paamusi de.

Aki ta lei taa te Gadu paamusi wan soni nöö an o bia.

¹³⁻¹⁴ Wë nöö dee sëmbë, un boo toona mëni di soni Gadu bi paamusi di gaan sëmbë fuu de kai Abahamu. A taa:

Mi taki da i gbelin taa mi o dë ku i ta heepi i,
nöö mi o mbei di böngö fii ko hia seei.

Sö Gadu bi taki da Abahamu. Wë nöö di ten a paamusi ën di soni dë, nöö ku soi a paamusi ën e. Nöö an dë taa a kai oto sëmbë në soi. Nönö. Ma hënseei në wë a kai soi taa a o du sö nöömö. Wë biga oto në an dë di hebi möön di fëen, faa tei soi nëen liba. ¹⁵ Nöö fa Gadu fan dë, hën Abahamu dë ta hoi pasensi ta luku di soni nöömö di Gadu bi paamusi ën dë, teefa a ko feni ën.

¹⁶ Wë biga sö a dë e, dee sëmbë. Te wan libisëmbë o soi, nöö a ta kai wan në di hebi möön di në fëen seei nöö a soi, fu di fan fëen musu a' gaan kaakiti. Nöö sëmbë an o sa feni soni u taki nëen liba möönsö, biga fa a taki dë, a tan sö.

¹⁷ Nöö fëen mbei di Masa Gaangadu paamusi dee sëmbë fëen taa a o da de di bunu fëen, nöö a taki ën ku soi. Biga a kë u de sabi taa di soni a paamusi dë an o kaba a mundu möönsö, a o pasa sö nöömö.

¹⁸ Nöö a ko dë tu soni u Gadu di an sa puu möönsö, di paamusi fëen ku di soi fëen. Nöö hën mbei hati fuu sa kötö gaanfa awaa e, dee sëmbë. Biga fa u kule go a Gadu fuu tei dee bunu a abi u da u, nöö u sabi taa an sa ganjan u. A o da u de nöömö.

¹⁹⁻²⁰ Nöö di sabi u ta sabi taa Gadu o da u dee soni a paamusi u dë, hën ta hoi hati fuu leti kuma wan hanka de tuwë fu hoi wan sipi faa tan pii a wan kamian. Nöö leti kumafa wan sipi hanka musu abi wan kamian ka a sa peka gingin, söseei di biibi fuu dë gingin a Masa Jesosi. Biga hën waka a u fesi kaa. A pasa di gaan koosu di bi tapa sëmbë fu de an sa dou a Gadu, hën a waka tololoo go dë leti ka Gadu dë ala, faa sai dë ta heepi u. Hën wë i si ko dë di Gaan Mindima fuu ku Gadu fu nöömö e, nöö a dë kuma Melikiseideki.

7

*Aki ta konda da u ambë da Melikiseideki ku fa hën
ku Masa Jesosi djei.*

¹ Wë nöö, dee sëmbë, fa u ta taki aki taa Masa Jesosi hën ko dë wan mindima kuma Melikiseideki, nöö andi di dë kë taki? Wë Melikiseideki bi dë wan hebi sëmbë u fosuten. Hën bi dë könu ta tii di köndë de kai Salem. Nöö a bi dë wan mindima tu e, ta fan ku di möön hei Gadu u mundu da libisëmbë.

Nöö di juu ten Abahamu bi go feti ku dee könu u oto köndë wini de tefa a toona ta ko, nöö hën di Melikiseideki aki go miti ku ën a pasi. Nöö hën a begi da Abahamu te a kaba kai di bunu u Gadu faa ko nëën liba. ² Nöö hën Abahamu paati dee gudu dee a wini a di feti a teni hipi, hën a da Melikiseideki wan hipi fu di a bi dë Mindima u libisëmbë ku Gadu.

„Nöö sö i si Melikiseideki ku Masa Jesosi djei, biga de tuu abi di wan wooko.”

Nöö fa di në u Melikiseideki sai dë, un sabi andi a kë taki nöö, dee sëmbë? A kë taki “Könu fu Leti Libi”. Nöö fa a bi dë könu u di köndë de kai Salem dë, nöö hën da a dë “Könu fu Kötöhati” tu, biga “Salem” hën da “kötöhati” a di töngö.

„Nöö söseei Masa Jesosi dë di Könu u Letilibi tu, ku di Könu fu Kötöhati, biga nëën dee soni dë ta kumutu.”

³ Nöö fa Melikiseideki sai dë, nöö wa jei tata fëën, wa jei mama fëën. Nöö de an sikifi fëën tu ambë da gaan sëmbë fëën, ambë da bakamii fëën di a abi. De an sikifi disa da u taa a sö wan daka de pali ën ku sö wan ten a dëdë. Di mindima wooko fëën di a bi dë, hën nöö fika dëën u nöömö, leti kuma di Mii u Masa Gaangadu.

⁴ Nöö luku fa di sëmbë naandë hei tjika. Biga hii fa Abahamu bi dë di möön hei gaan sëmbë fuu, ma tökuseei a da Melikiseideki hafu u dee gudu a bi wini a di feti. Sö Melikiseideki bi hei tjika e.

⁵ Wë nöö sö a dë a dee Isaëli wëti taa te i abi teni soni nöö di mindima o tei wan a i da Masa Gaangadu. Ma nöö di mindima u Isaëli, a musu dë fu di lö u Leifi, biga di lö dë nöö Gadu hei te a da de di wooko dë. Aluwasi fa hii Isaëli sëmbë seei dë Abahamu böngö, ma töku sëmbë u di lö u Leifi nöö ta tei soni a dee otowan.

⁶ Ma di Melikiseideki aki, hën an bi dë böngö u Leifi möönsö e, ma tökuseei a bi tei soni a Abahamu hën a kai di bunu u Gadu ko nëën liba.

Wë nöö sö u ko si taa hii fa Abahamu bi kisi dee gaan paamusi a Gadu, ma Melikiseideki bi möön hei möön hën. ⁷ Wë biga di möön hei sëmbë hën ta kai di bunu u Gadu ko buta a di otowan liba, na sö nöö?

⁸ Wë nöö dee sëmbë, a di soni u taki aki u ko si taa de dë tu pei mindima ta tei soni a otowan: dee mindima dee dë a di lö u Leifi, ku dee dë kuma Melikiseideki. Nöö de tooka e. Biga dee u Leifi, de ta dëdë, ma di aki sö wa jei dëdë fëën möönsö. Libi nöö fika dëën u nöömö, „kuma Masa Jesosi”.

⁹⁻¹⁰ Wë nöö u sa taki wan oto soni möön tu kumafa Melikiseideki hebi tjika. Biga fa hën ku Abahamu bi miti, a bi dëën dee soni dë, nöö fuu taki nöö Leifi seei wë bi dëën tu e, hii fa a bakaten hën ko ta pii soni a dee otowan. Biga di ten dë de an bi pai ën eti, ma a bi dë a di böngö u Abahamu ta ko eti.

Aki ta lei u faandi mbei di mindima musu tooka.

¹¹ Wë nöö di soni u Abahamu di u ta taki aki, nöö a baka fëën ufö Gadu ko buta di wëti taa dee sëmbë ta du di mindima wooko u Isaëli nöö de musu dë u di lö u Leifi. Nöö faandi mbei a di ten fuu aki wan oto pei mindima musu toona ko dë möön, kuma Melikiseideki baka? Andi mbei de an sa fika kuma de Alon go dou, dee dë u di lö u Leifi? Wë biga dee sootu pei mindima naandë, dee u Leifi, de an sa heepi u te u ko bumbuu sëmbë a Gadu wojo möönsö e, hën mbei di mindima musu toona tooka baka.

¹² Wë nöö ee di mindima tooka, nöö dee wëti dee nama ku ën seei musu tooka tu. ¹³ Wë nöö sö de tooka tuu e, dee sëmbë. Biga di Mindima fuu di ko a bakaten aki, hën an bi dë a di lö u Leifi möönsö kumafa di wëti bi buta. Ma hën bi dë u wan hii oto lö, nöö na wan sëmbë fu di lö dë bi ko dë mindima wan daka ta tjuma soni da Masa Gaangadu. ¹⁴ Biga wë hii u tuu sabi taa di Masa fuu an bi dë di böngö u Leifi e, ma a bi dë di böngö u Juda.

Nöö fa Gadu bi da Mosesi dee wëti dë, nöö na Juda bi kisi di mindima wooko e, ma Leifi hën bi kisi ën kumafa u bi taki dë kaa. Ma töku awa wan sëmbë u Juda ko abi di wooko dë.

¹⁵ Nöö da sö u ko si gbelingbelin taa di wëti ko tooka e, dee sëmbë. Wan oto pei mindima ko awaa nöö hën an dë kuma dee otowan. Disi toona ko dë kuma Melikiseideki baka. ¹⁶ Nöö an kisi di wooko fu di a dë a di mindima lö, ma a kisi ën fu di di libi fëen abi sö wan kaakiti tee dëdë an sa kii ën möönsö.

¹⁷ Fëen mbei Gadu bi taki fëen a di Buku taa:
I dë wan mindima kuma Melikiseideki,
nöö di mindima wooko fii dë,
an o kaba möönsö.

¹⁸ Nöö da awa u ko si taa dee lö wëti dë ku hii di awoo fasi fa libisëmbë bi musu ta dini Gadu, de tuu kaba awaa e. Nöö di soni mbei de kaba, fu di de an bi abi kaakiti u sa heepi u. ¹⁹ Fa di lö fasi u dini Gadu dë bi sai dë, an bi sa mbei na wan sëmbë ko bumbuu a Gadu wojo möönsö e, dee sëmbë. Ma fa Gadu ko tookëen a baka aki, hën u ko abi wan möön bunu soni fuu biibi. Biga u sabi awaa taa u sa nango dou te a Gadu nöömö awaa.

Aki ta lei u fa Masa Jesosi tooka ku dee oto mindima möön.

²⁰⁻²¹ Wë nöö, dee sëmbë, fa Jesosi ko dë u mindima aki, a tooka ku dee oto mindima a wan oto futu möön e. Biga dee otowan, na ku soi de bi ta buta de e, ma di i si aki hën ko dë mindima ku wan soi fu Gadu. Biga de bi taki fëen a di Buku taa:
Masa bi soi wan soi taa di mindima wooko fii dë an o kaba möönsö.
Nöö fa a taki ën dë, nöö an o tooka pakisei möönsö.
Sö di Buku taki e.

²² Nöö hën mbei u ko si taa di buka di Gadu mbei ku libisëmbë a bakaten aki, a dë möön hebi möön di a bi mbei a fesi. Biga di mindima u di buka aki, hën Gadu buta ku soi faa dë nöömö. Hën da Masa Jesosi seepi.

²³ Fa dee oto mindima bi dë, nöö de bi dë te a hia e, fu di dëdë an bi ta da na wan u de pasi fu de tan a di wooko fu nöömö. Fëen mbei wë de bi ta tooka. ²⁴ Ma di aki sö, Jesosi, hën a o libi u nöömö. Hën mbei di mindima wooko fëen o dë fu nöömö tu. ²⁵ Fëen mbei tu, ee wan sëmbë i kë go dou a Gadu, nöö Masa Jesosi fii begi e. Biga hën sa heepi u te dou fu di a ta libi nöömö faa ta fan ku Gadu da u.

²⁶ Wë nöö sö wan mindima u bi musu abi e, dee sëmbë, di dë apaiti gbelingbelin da Gadu söndö föutu. Fa a sai dë, na wan daka seei a bi du hogi kuma dee otowan e. Hën wë Gadu tja go buta te a di möön hei kamian u mundu ala. ²⁷ Nöö fa a dë a di mindima wooko dë, nöö an dë faa musu ta du kumafa dee oto mindima ta du e. De, de ta kii mbeti da Gadu hiniwan daka baka na baka ta paka u dee hogi di deseei ta du te de kaba, ufö de musu kii da dee oto sëmbë tu. Ma disí, wan kodo pasi tö a bi hopo hënseei da Gadu paka paima da libisëmbë fu nöömö.

²⁸ Fa u dë aki, Isaëli wëti dë sö taa wan Gaan Mindima musu dë ta fan ku Gadu da de. Nöö te de o buta di mindima dë, nöö wan libisëmbë de ta tei buta. Nöö fu di a dë wan libisëmbë, nöö an ta abi kaakiti tjika möönsö faa libi söndö föutu a Gadu wojo e. Ma di Gaan Mindima di Gadu buta ku soi a baka aki, hën da di Mii fëen seei. Nöö fu di a libi söndö föutu a goonliba aki, hën mbei a ko dë di kaba bumbuu Mindima fuu ku Gadu u nöömö.

8

Aki ta taki soni u di wosu u Gadu ka Masa Jesosi ta wooko

a liba ala.

¹ Wë nöö dee sëmbë, di mama u di soni di u ta fan aki dë sö taa u ko abi sö wan Gaan Mindima tuu, a u ku Gadu mindi. Hën da Masa Jesosi. Nöö di bangi fëen ka a go sindo dë, a dë leti a di kaba hebima kamian a letimaun së u Masa Gaangadu ka a dë nëen könubangi a liba ala.

² Nöo fa Masa Jesosi dë di Mindima fuu dë, a ta wooko a di leti Wosu fu Gadu e, di gbelingbelin wan, nöo di wosu dë an dë kuma di de bi ta begi Gadu a di sabana ala. Biga fa dee gaan sëmbë fuunu bi hopo di wosu u Gadu a di sabana dë, nöo ku deseei maun de bi hopo ën. Ma di Wosu di u ta taki aki, Masa Gaangadu seei hopo disi.

³ Fa dee mindima u Isaëli sai dë, dee sëmbë, hibiwan u de de ta buta u de musu ta tja soni go da Gadu. So juu de ta tja peesenti go dëen. So juu de ta tja mbeti fu de kii tjuma u paka paima. Nöo sö nöo a dë a di Mindima fuu a liba ala, a Masa Jesosi, tu. Fa a sai dë, sö hënseei musu abi soni fu tja go da Gadu tu.

⁴ Ma nöo Masa Jesosi, ee a bi dë a goonliba aki, de an bi o dëen pasi faa dë wan mindima e. Biga dee u goonliba aki, de ta tja soni ta tjuma da Gadu kumafa dee Isaëli wëti buta. Ma di mindima wooko u Masa Jesosi, hën an nama a dee Isaëli wëti möönsö.

⁵ Nöo fa dee mindima u Isaëli ta wooko a di Wosu u Gadu a goonliba aki, nëen da di tuutuu Wosu u Gadu eti e. Ma a dë kuma wan peentje u lei fa soni dë a Gadu ala. Fëen mbei wë Gadu bi bai Mosesi taanga di juu ten di a o mbei di fosu Wosu u Gadu a di sabana ala. A taa:

Mëni i seei bunu ku di Wosu di joo mbei dë,

fii mbei hii soni buta leti kumafa i si mi bi lei i a di kuun liba ala.

Di soni mbei a bai ën sö, fu di a kë u hii soni musu djeesi di fa soni dë a Gadu ala.

⁶ Nöo fa Masa Jesosi ta wooko di mindima wooko fëen a Gadu ala, nöo di wooko di a feni dë a bumbuu gaanfa möön di dee mindima bi ta wooko a di fesiten wosu u Gadu naandë. Wë biga di buka di Gadu mbei ku u a bakaten aki, a dë bumbuu gaanfa möön di a bi mbei ku dee sëmbë u di ten dë. Masa Jesosi seei wë tja di baka buka aki ko da u e, dee sëmbë, nöo a paamusi u möön bumbuu soni möön dee soni di oto buka bi paamusi.

⁷ Haika e, dee sëmbë. Ee di fosu buka di Gadu bi mbei ku dee gaan sëmbë fuunu a di ten u Mosesi bi a' kaakiti tjika fu sa heepi libisëmbë kumafa a dë fanöudu, nöo Gadu an bi o suku faa toona mbei wan oto buka ku u möön e. ⁸ Ma hënseei si taa di buka dë an heepi dee sëmbë fu de ko bumbuu tjika. Biga a feni föutu a de di a taa:

Un haika e, woo dë te dou wan ten,

nöo mi o toona mbei wan njunjun buka möön

ku dee lö u Isaëli te kisi dee lö u Juda.

⁹ Ma di njunjun buka an o dë kuma di mi bi mbei ku dee gaan sëmbë u de.

Biga fa i si mi bi tja dee gaan sëmbë u de

kumutu a Egepiti köndë ala,

nöo mi bi tja de leti kumafa wan tata ta tja hën mii a maun.

Sö mi bi tja de tjika.

Nöo hën mi mbei wan buka ku de.

Ma de an bi hoi di buka di mi mbei ku de dë e.

Nöo hën wë mbei miseei bia baka da de tu.

Sö Gadu taki. ¹⁰ Nöo hën a toona taa:

Di buka di mi o toona mbei ku Isaëli sëmbë a bakaten o dë sö taa

mi o tja dee wëti u mi go buta a de fusutan.

Tee a de hati dendu seei de o ta fii de.

Nöo mi o ko dë Gadu u de awaa,

nöo de o ko mi sëmbë.

¹¹ Nöo na wan sëmbë seei o dë ta buta ku di otowan fëen möön

taa a musu ko sabi mi.

Na wan baaa o ta buta ku ën baaa sö tu.

Biga hii de tuu o sabi mi kaa,

kumutu a dee möön gaan wan te dou a dee piki wan.

¹² Nöo fa de o ko sëmbë u mi dë,

nöo mi o a' tjali u de,

nöo ma o hoi dee hogi du u de a bëë möön.

Ma o ta mëni de möön seei.

Sö wë Gadu taki e, dee sëmbë.

¹³ Wë nöö di fa a taki u di njunjun buka aki, nöö nëen u ko si taa aan toobi ku di fosu buka möön. Di ala ko gaandi kaa. Nöö di soni di i si ko gaandi, te wan pisi a o kaba fiaa. De an o dë nëen du möön seei.

9

Aki ta lei fa di wosu u Gadu

a di sabana bi dë.

¹ Wë nöö dee sëmbë, di Gadu mbei di fosu buka ku dee gaan sëmbë fuunu a fesi dë, nöö a bi da de dee wëti fëen, ku unfa de musu ta begi ën ta dini. Nöö söseei a lei de unfa u de mbei di wosu fëen a goonliba aki.

² Nöö di Wosu u Gadu dë, a mbei ku mbeti kakisa leti kumafa de ta mbei pelawosu sö, ma a abi tu kamba. Nöö a di fosu kamba fëen, nöö naandë di gaan lampu bi ta dë ta tuwë limbo a di wosu, ku di tafa di de ta buta bëëë apaiti da Masa Gaangadu. Nöö di kamba dë, hën de bi ta kai di Hebi Kamian u Gadu.

³ Ma nöö a baka fu di kamba dë, nöö wan oto kamba bi dë tu, nöö a paati ku di fosuwan ku wan gaan degi koosu, hebi wan. Nöö di baka kamba dë, hën de kai di Kaba Hebi Kamian fu Gadu. ⁴ Nöö hën abi di goutu tafa de ta buta dee sumëë suti soni de ta tjuma da Masa Gaangadu, ku di kädë di de ta kai di Kädë u di Buka.

Nöö fa di Kädë u di Buka bi sai naandë, nöö de tapëen ku goutu te lontu dou. Nöö a di Kädë dendu i abi di goutu paniki di de bi buta so u di bëëë di kumutu a Gadu de kai “mana”, ku di kokoti fu Alon di bi nasi folo, ku dee paatapaata sitonu di de bi sikifi dee wëti u di Buka. Dee lö soni dë bi dë a di Kädë dendu.

⁵ Nöö a di Kädë liba i abi wanlö soni de mbei kuma dee libilibi soni dee ta dë a Gadu Köndë ala ku hanza, nöö de ta lei di waiti u Gadu fa a dë. Nöö dee hanza u de ta tuwë kötö a di Kädë tampa liba ka libisëmbë ta feni paadon a Gadu. Ma nöö dee soni dë tuu, wa sa taki de finifini nöunöu kumafa de bi dë e.

Aki ta lei fa de bi ta du a di fosu Wosu u Gadu.

⁶ Wë nöö di de seeka dee soni buta sö kaa, nöö dee begima nango hiniwan juu a di fosu kamba dë, fu de ta dë a di wooko ta dini Masa Gaangadu kumafa a dë fanöudu. ⁷ Ma nöö a di u mbei tu kamba dendu, naandë di Gaan Mindima nango hën wanwan tö wan pasi nöö a wan jaa dendu. Nöö fa a nango dë, na söndö buuu e. Biga a musu kii mbeti tei buuu lëmbë di Kädë faa paka da hënseei te a kaba, bifö a musu toona tei lëmbë paka da dee oto sëmbë fu dee soni de bi misi söndö de sabi. Sö di wëti bi dë kaa.

⁸ Wë nöö ku dee soni naandë di Akaa u Gaangadu bi ta lei limbolimbo taa sö langa di fosu wosu sai dë ku di gaan koosu di paati de tu kamba, nöö hën da di pasi an jabi eti fu sëmbë sa go dou a di Kaba Hebi Kamian ka Gadu dë.

⁹ Nöö fa u dë aki u ko fusutan wan oto soni tu. Hën da, fa sëmbë bi ta tja dee peesenti ko da Gadu dë ta kii mbeti dëen seei, ma dee soni dë an bi a' kaakiti tjika u seeka di sëmbë di ko begi Gadu a di fasi dë e, te hati fëen an ta latja möön u dee hogi a bi du. Na seei.

¹⁰ Biga dee lö soni dë, dee njanjan soni sö, soni u bebe, bamba sëmëni pei fasi u wasi, de bi dë döösë soni nöö fu sëmbë ta du kumafa dee wëti taki. Ma töku wan ten bi o ko nöömö di hii dee soni dë tuu o kaba, njunjun wan o ko.

¹¹ Wë nöö fa u dë aki, di ten ko kaa e, dee sëmbë. Biga „Jesosi” Keesitu hën tja di njunjun fasi ko fu dini Gadu, nöö bumbuu soni seei dë nëen dendu. Nöö Masa Jesosi seei da di Gaan Mindima u disi.

Aki ta lei fa de soni u tide djei dee bi dë a fesi, ku fa de

tooku ku deseei.

Fa Masa Jesosi ko dë Gaan Mindima fuu aki, dee sëmbë, hën an bi denda go a wan wosu di libisëmbë maun mbei e. Ma a go a wan möön bumbuu kamian, hebi wan, di an dë soni

u goonliba basu aki. ¹² Nöo fa a go naandë, an tja mbeti buuu, kuma dee kaabita sö ku dee kau mii dee dee mindima u goonliba aki ta kii ta tja buuu. Nönö. Fëen seei buuu wë a tja e. Nöo a waka seei langalanga go tee go dou a di Kaba Hebi Kamian ka Gadu dë a liba ala. Naandë sö a go e, di wan kodo pasi dë tö.

Nöo di soni di Masa Jesosi du dë, dee sëmbë, an o dë faa du ën a bakafutu möön kumafa dee oto mindima ta du. Wë biga di buuu fëen di kai a goon di wan pasi dë, hën paka di paima fu nöömö fu hii dee hogi du fuu libisëmbë.

¹³ Wë un sabi fa dee mindima u Isaëli ta du kaa. De ta tei di buuu u kaabita, ku dee womi kau, ku di sindja u dee njönku mujëe kau dee de bi tjuma, nöo de ta lëmbë sëmbë ta puu sundju a de fu de musu sa ko limbo. Ma hii fa de ta du dë seei, ma di buuu dë an ta limbo de hati dendu e. Nönö. Döösë soni nöo de ta du dë.

¹⁴ Ma nöo di buuu u „Masa Jesosi, Keesitu di a paka da u wë? An bumbuu gaanfa möön di buuu u dee lö soni dë nö? Biga hën ta limbo u hati ta puu dee hogi a u hati dee bi ta paati u ku Gadu, fu wa mëni de möön seei. Hën mbei u sa dini di libilibi Gadu waiwai awaa.

„Nöo i abi wan oto fasi di di buuu u Masa Jesosi tooka ku di u dee mbeti de ta kii da Gadu dë. Dee mbeti ta paka de buuu söndö de sabi. Ma Masa Jesosi, ku ën seei kë wë a hopo ën seei paka da u. Fa a du dë, di Akaa u Masa Gaangadu di dë u nöömö, hën wë heepi ën faa du sö e.

„Nöo leti kumafa dee mbeti de ta kii dë musu dë telutelu söndö föutu, nöo sö nöo, Masa Jesosi bi dë söndö föutu tu. Biga an du hogi wan daka.

¹⁵ Fa Masa Jesosi Keesitu du da u dë, dee sëmbë, hën mbei Gadu sa toona mbei wan hii njunjun buka ku u libisëmbë. Biga Masa Jesosi dëdë paka puu u fu wan musu kisi sitaafu u hii dee hogi u bi du di ten u bi dë a di fosu buka basu. Nöo awaa u dee sëmbë dee a kai fu ko nama ku ën a di njunjun buka aki, u sa feni hii dee bunu tuu awaa dee a bi paamusi faa da u. Nöo dee bunu naandë, de an o kaba a mundu möönsö.

Aki ta lei u fa di buuu u Masa Jesosi abi kaakiti tjika.

¹⁶⁻¹⁷ Wë nöo dee sëmbë, dee Buka u Gadu u ta taki aki, de dë leti kuma te wan sëmbë o mbei buka ku i taa te a dëdë nöo joo feni dee gudu fëen. Ma di sëmbë dë, de musu sabi bunu taa a dëdë tuu ufö joo feni dee gudu fëen e. Biga ee an dëdë, nöo di buka di a mbei dë aan kaakiti eti.

¹⁸ Nöo söseei di buka bi dë tu, di Gadu bi mbei ku dee gaan sëmbë fuunu a fesi. An bi sa abi kaakiti ee na wan soni bi dëdë tuwë buuu a goon. ¹⁹ Biga di Mosesi konda hii di buka pisipisi da dee sëmbë te a kaba kumafa dee wëti taki, nöo hën de tei kau mii buuu ku kaabita buuu hën de mökisi ku wata. Nöo hën de tei di uwii de kai “hisopu”, ku sikafu puuma di de bi bë, nöo hën de ta nama a di buuu ta lëmbë di buku di de bi sikifi di buka, ku hii dee sëmbë dee bi sai dë tuu te de kaba.

²⁰ Nöo hën Mosesi fan ku de taa:
Di buuu aki sö, nöo hën sitampu di buka
di Gadu mbei ku unu aki e,
fuun musu hoi ën.

²¹ Nöo söseei de lëmbë di Wosu u Gadu tu. Hii dee soni dee dë a di wosu dendu dee de ta wooko ku de apaiti, de tuu de lëmbë ku di buuu e. Ee nasö, de an bi o dë limbolimbo a Gadu wojo möönsö. ²² Nöo a fika piki möön, nöo hii soni tuu musu limbo ku buuu. Biga sö di wëti taki kaa. Wë biga ee buuu an kai a goon, nöo Gadu an bi o sa puu sëmbë a bëe u di hogi de du, fu de an kisi sitaafu.

²³ Wë nöo a bi dë fanöudu fu de ta kii dee mbeti dë e, dee sëmbë, ta tei di buuu ta seeka soni faa musu ko dë limbolimbo. Ma nöo hii fa de ta du dë seei, ma a dë kuma wan peentje nöo fii fusutan fa dee soni u Masa Gadu Köndë dë. Ma a Gadu Köndë ala wan möön bumbuu soni, hebi wan, bi musu dëdë paka fu de tei buuu fëen lëmbë soni. Ee nasö soni an sa seeka limbo tjika faa sa dë ka Gadu dë.

²⁴ Nöo di wosu ka de nango ta begi Gadu a goonliba aki, nöo hën seei dë wan peentje fuu lei soni nëen tu. Biga hën ta lei u taa a sö wan gaan hebi kamian Gadu ta dë a liba ala. Nöo na a di wosu di libisëmbë maun mbei aki Masa Jesosi Keesitu go e, dee sëmbë. Nönö. Ma a go te a liba ala ka Masa Gaangadu seei ta dë. Nöo fa a go dë, fu u libisëmbë hedi wë e.

²⁵ „Nöo Masa Jesosi ku dee Gaan Mindima u goonliba aki, de tooka a sëmëni soni.” Biga dee disi, na de seei buuu de ta tja go paka e, ma hën a paka ku fëen seei buuu. Hën tu, an dë fanöudu fu Masa Jesosi musu nango ta ko hiniwan jaa, kumafa dee disi nango a di Kaba Hebi Kamian u Gadu ta ko. Nönö. ²⁶ Biga ee sö, nöo fu sensi di ten di Masa Gaangadu mbei goonliba, nöo a bi o ta tja pena ta dëdë sëmëni pasi kaa, tee kisi fa u dë aki. Ma nöo an dë sö e. Wë biga a di mama u hii ten, nëen a ko di wan kodo pasi tö, hën a hopo ën seei da Gadu kuma wan paima, paka puu hogi du a u liba.

²⁷ Dee sëmbë o, Masa Gadu buta taa hibiwan libisëmbë musu dëdë wan kodo pasi tö, nöo a baka fëen a o kai i a kuutu. ²⁸ Nöo söseei wë „Jesosi” Keesitu dëdë wan kodo pasi tö. Nöo fa a dëdë dë, naandë Gadu kuutu ën da sitaafu, fu sëmëni sëmbë sa kumutu a di sitaafu de bi o kisi u dee hogi du u de. Nöo hën wë a toona go ka a bi kumutu, ma a o toona ko di u tu pasi e. „Ma nöo fa a o ko dë, na fa a dëdë paka da sëmbë u hogi du möön e, dee sëmbë. Nönö.” Ma a o ko faa puu u dee sëmbë dee ta luku ën tja go ka hogilibi an dë möön.

10

Aki ta lei faandi mbei Masa Jesosi ko a goonliba.

¹ Wë nöo dee sëmbë, „leti kumafa u taki dë,” dee soni dee dë a dee wëti u Isaëli bi dë soni u luku ku wojo nöo, fu sëmbë sa sabi fa dee möön bunu soni dee bi o ko a bakaten aki o dë. Ma de an bi dë dee tuutuu wan u dee soni eti e. Fëen mbei dee mbeti de ta tja ko ta kii hiniwan jaa baka na baka nöömö naandë, de an sa heepi dee sëmbë dee ta ko ta begi Gadu a di fasi dë möönsö u de sa ko dë gbelingbelin sëmbë söndö föutu a Gadu wojo.

² Biga ee de bi sa heepi, nöo dee sëmbë bi o ko dë limbolimbo a Gadu wojo di wan pasi. An bi o dë fu de musu ta tja mbeti nango ta kii baka na baka nöömö. Hën tu, ee dee soni bi a’ kaakiti tjika, nöo hati u dee sëmbë an bi o ta latja sö te de misi a wan soni, biga a bi paka kaa.

³ Ma an bi dë sö e. Fa dee sëmbë ta paka hiniwan jaa baka na baka dë seei, ma an ta puu dee hogi du u de a de liba möönsö. Ma a ta toona ta da de mën nöömö fu dee awoo hogi dee de bi du. An ta kaba a de hati möönsö. ⁴ Wë biga di buuu u dee lö soni dë, dee womi kau, de kaabita sö, an tjika u sa puu hogi a sëmbë liba e, kwetikweti.

⁵ Nöo fëen mbei a di ten di Masa Jesosi ta ko a goonliba, hën a fan ku Gadu taa:

Dee soni dee de ta tja ko kii ta paka i dë,
na de wë i bi kë e.

Ma i seeka wan libisëmbë sinkii da mi,
„fu mi sa go du di soni di i kë awaa.”

⁶ Biga dee soni de ta kii ta tjuma ta da i tangi,
ku dee de ta tjuma ta paka paima u hogi du,
ja a’ piizii ku de seei.

⁷ Nöo hën mbei mi taa:
“Wë luku, mi ko e, Gadu,
fu mi ko du di soni di i kë awaa.
Sö de bi sikifi u mi buta a di buku kaa.”
Sö Masa Jesosi taki e.

⁸ Wë ja jei fa a taki dë nö? Hii fa di Isaëli wëti buta da de taa de musu ta tja dee soni dë ko da Gadu seei, ma töku Masa Jesosi taa: “Dee mbeti dee de ta tja ko ta kii ta da i dë, ku dee peesenti dee de ta da i, ku dee de ta tjuma ta paka paima u hogi du, na de i bi kë.

Ja a' piizii ku de.” ⁹ Nöo hën a toona taki taa: “Wë luku, mi ko fu mi ko du di soni di i kë awaa.”

Wë nöo sö i si taa Jesosi Keesitu puu dee awoo soni dee bi dë, buta di Gadu kë. ¹⁰ Nöo hën a ko e, hën a dëdë paka dee hogi du fuu da u ku ën seei sinkii di wan pasi dë fu nöömö. Hën wë da di soni Gadu bi kë e, dee sëmbë. Nöo hën mbei u sa ko dë gbelingbelin a Gadu wojo söndö föutu awaa.

Aki ta lei fa di paima di Masa Jesosi paka hebi tjika.

¹¹ Dee sëmbë o, fa dee mindima u Isaëli dee ta taanpu ta du di wooko u de sai dë, nöo di wan paima nöo wë de ta tja ko hiniwan daka baka na baka naandë e. Ma an ta heepi möönsö u puu hogi du a sëmbë liba.

¹² Ma di oto Mindima u ta taki aki, wan kodo pasi tö a tja wan paima go paka, nöo hën tjika fu nöömö fu paka dee hogi du fu hii u libisëmbë tuu. Nöo di a paka te a kaba, nöo hën a go sindo fëen a di kaba hebima kamian a di letimaun së u Gadu. ¹³ Nöo kumutu a di ten dë, hën a sai dë ta luku fu Gadu musu booko dee felantima fëen saka buta nëen basu, kuma wan piki bangi i ta buta futu. ¹⁴ Fa a sai dë, an dë fa a hopo paka oto paima möön e. Biga di wan kodo paima dë, hën tjika kaa faa seeka hii u dee sëmbë dee dë apaiti da Gadu tuu. Fa a paka da u dë, nöo u ko seei gbelingbelin sëmbë a Gadu wojo kaa, nöo sö nöo woo dë fu nöömö.

¹⁵ Nöo di soni naandë wë di Akaa u Gadu bi taki a fesi e, di a taa:

¹⁶ Sö wan buka mi o mbei ku de a bakaten.

Mi o tja dee wëti u mi go buta a de fusutan.

Tee a de hati dendu seei de o ta fii de.

Nöo hën a toona taki möön, a taa:

¹⁷ Dee awoo hogi du u de, kumafa de bi booko dee wëti u mi, ma o mēni dee soni dë möön seei.

Sö a taki e.

¹⁸ Wë nöo ka Gadu an ta hoi dee hogi du u sëmbë a bëë möön, nöo an o dë u paka paima möön tu e, dee sëmbë. Kaba u di soni di dë.

Aki ta lei fa Masa Jesosi

heepi de tjika.

¹⁹ Dee sëmbë u mi o, fa Masa Jesosi tuwë di buuu fëen a goon da u dë, hën wë jabi di pasi da u fuu sa waka fuu seei waiwai go dou leti a di Kaba Apaiti Kamian ka Gadu dë.

²⁰ Biga di gaan koosu di bi tapa di pasi da u, hën an dë möön. Di sinkii u Masa Jesosi di de sitaafu tefa de kii ën dë, hën wë da di gaan koosu di tēnē jabi da u fuu sa go dou a Gadu awaa.

²¹ Nöo fu di di pasi jabi da u sö kaa, u ko abi sö wan bumbuu Gaan Mindima ta tii u dee sëmbë dee dë a di wosudendu u Gadu, nöo an dë fuu panta e, dee sëmbë. ²² Ma un boo nango a Gadu ta begi ën ku limbohati söndö ganjan. Un boo go nëen ku bumbuu biibi seei sabi taa an o jaka u. Wë biga di hati fuu lëmbë ku di buuu fu Masa Jesosi kaa. Fa u dë aki, an ta latja möön u dee hogi u bi du. Nöo di sinkii fuu seei, hënseei wasi ku wan limbolimbo wata, [biga u waka a Masa Jesosi baka te u tei dopu].

²³ Nöo fa u ta piki sëmbë taa woo feni bunu a Gadu a bakaten dë, dee sëmbë, nöo wan boo disa u biibi sö e. Ma un boo hoi gingin nëen. Wë biga di sëmbë di paamusi u di bunu dë, a dë wan sëmbë di u sa abi futoou nëen liba. An o ganjan u möönsö.

²⁴ Nöo di u sabi sö kaa, nöo un boo buta mēni a di fa u sa du heepi u seei fuu libi bunu ta lobi u seei makandi. ²⁵ Wan boo disa u ta miti makandi e, kumafa so sëmbë ta disa. Ma un boo ta ko makandi ta da u seei taanga nöömö. Di soni dë, a dë gaan fanöudu soni da unu e, fa un ko ta si taa di daka ta zuntu di Masa Jesosi o toona ko aki.

Aki ta bai de a wan gaan soni.

²⁶ Nöo mi kë bai unu a wan soni möön e, dee sëmbë. Ee wan sëmbë i bi ko sabi dee soni u Masa Gaangadu, gbelingbelin wan kaa, nöo hën i ta du hogi ku sabi nango nöömö, nöo paima an fika da i möön e, di sa paka puu i fu ja kisi sitaafu a Gadu. ²⁷ Fa i sai dë, nöo ku panta nöo joo ta dë ta luku di kuutu u Gadu di a o kuutu i, ku di gaan faja di i si o tjuma dee felantima fëen.

²⁸ Wan sabi fa a bi dë a fesi nö, dee sëmbë? Ee wan Isaëli sëmbë i sösö dee wëti dee Gadu da Mosesi taa ja dë nëen, nöo i musu dëdë. Ee tu dii sëmbë si i, hën de konda taa sō wan soni i bi du tuu, nöo sëmbë an bi dë u sa puu i möönsö fu ja dëdë e.

²⁹ Wë nöo unfa i mēni? Ee a dë sō taa di sëmbë di misi dee lö wëti naandë sa kisi sō wan gaan sitaafu, nöo ee wan sëmbë ta makisa di Mii u Masa Gaangadu aki ku basufutu wë? Na wan möön gaan sitaafu a o kisi ö? Biga a ta sösö di buuu di bi sitampu di Buka di Gadu mbei ku u aki, di buuu di bi limbo ën kaa. A ta sösö di Akaa u Gadu di ta libi ku u ku sō wan bunuhati. Nöo sō wan pei sëmbë i musu kisi wan gaan sitaafu. ³⁰ Nöo di sitaafu di i si joo kisi dë, na libisëmbë o da i ën e. Biga u sabi ambë bi taki di soni dë taa:

Mi a fika da, fu mi toona paka dee sëmbë
dee ta du hogi.

Gadu wë taki sō e, dee sëmbë. Nöo a dë sikifisikifi a wan oto kamian u di Buku möön taa: Masa, hën o kuutu dee sëmbë fëen.

³¹ Nöo a dë wan gaan soni u panta da tuutuu, fii musu ko kai a di libilibi Gadu maun fu hën musu sitaafu i.

Aki ta bai de fu de an musu

disa di biibi.

³² Dee sëmbë o, fa i si mi ta fan ku unu aki, un musu toona mēni di ten wojo fuunu bi ko limbo njunjun. De bi ta toobi unu seei ta fuka unu, ma tökuseei wan bi hai baka disa möönsö. ³³ So juu de bi ta buta unu a lanti fesi ta da sen ta sitaafu. So juu oto sëmbë bi kisi dee lö sitaafu dë, nöo hën un taanpu ku de. ³⁴ Un bi ta kusumi makandi ku dee otowan fuunu dee de bi tuwë a dunguwosu. Di ten di de bi tei dee gudu fuunu, wan bi kai ën gaan soni möönsö, ma un bi dë ku wai seei fu di un sabi taa un abi wan möön bumbuu gudu a Gadu ala di an o kaba a sösö möönsö. ³⁵ Fa un bi dë fuunu ku kötöhati ku wai dë, nöo wan musu bia möönsö e, dee sëmbë. Sō nöo un musu ta dë nöömö, nöo woon feni gaan paima seei a Gadu.

³⁶ Fëen mbei wan musu lasi hati e, ma be un tai hati go dou. Be un ta du kumafa Masa Gadu kë fuun ta du nöömö, nöo woon kisi dee soni dee a bi paamusi unu. ³⁷ Wë biga fa u dë aki an o dë longi möön, nöo di soni de bi sikifi a Gadu Buku o ko pasa taa:

Di sëmbë di bi taa a o ko, nöo a o ko tuu e,
a di leti ten fëen.

An o lati.

³⁸ Nöo di sëmbë di biibi te a ko gbelingbelin a mi wojo,
hën o feni libi.

Ma ee i ta hai baka disa nöo ma o a' piizii ku i e.

Sō Gadu taki e, dee sëmbë.

³⁹ Ma fa u taki ën dë seei, ma wa dë a dee sëmbë dë dendu e, dee ta hai baka fu de go kaba a sösö. Ma u dë a dendu u dee sëmbë ta biibi ën, dee a heepi te u feni libi nëen kaa.

11

Aki ta lei andi da biibi.

¹ Wë dee sëmbë o, di soni de kai biibi, andi dëen? Wë biibi hën da wan soni dë a i hati i ta mēni nöo i sabi gbelingbelin taa joo feni ën nöömö. Sōseei tu, a dë wanlö soni ja ta si ma i sabi gbelingbelin taa de dë tuu. Hën wë da biibi e. ² Nöo di biibi dë dee gaan sëmbë u Isaëli bi abi, hën mbei de bi feni gafa.

³ Nöo u seei tu, fa u ta biibi aki, nöo hën mbei u ko sabi taa dee wöutu u Gadu wë mbei goon ku liba ku hii soni tuu. An dë taa a tei dee soni libisëmbë wojo sa si nöo hën a mbei de e, ma fan nöo a fan, nöo hën dee soni ko.

Aki ta taki soni u di biibi u Abeli.

⁴ Wë nöo un boo toona mēni fa so u dee fesiten sëmbë u Isaëli bi ta biibi Gadu.

Fa Abeli bi sai dë, nöo a biibi Gadu e, hën wë a tja wan paima go tjuma da Gadu di bumbuu möön di fëen baaa Kain. Nöo di fa a biibi dë mbei Gadu tei ën fu wan bumbuu sëmbë te hënseei gafëen taa a tja wanlô bumbuu paima ko dëen. Nöo hii fa Abeli dëdë gaanduwe kaa, ma töku di biibi di a bi ta biibi dë mbei u ta lei soni nëen eti.

Aki ta taki soni u di biibi u Enöku.

⁵ Nöo sōseei Enöku bi ta biibi Gadu, hën mbei Gadu puu ën a goonliba aki söndö dëdë kii ën. De suku ën te de wei, de an si ën möönsö, biga Gadu bi tei ën puu tja go fiaa. Ma nöo de bi ta taki sō fëen kaa bifö di soni dë pasa taa Gadu bi abi piizii ku ën te tjika.

⁶ Nöo sō e, dee sëmbë. An dë taa Gadu sa a' piizii möönsö ku wan sëmbë di an ta biibi e. Kwetikweti. Biga te wan sëmbë joo ko nëen, nöo i musu biibi taa a dë. Nöo sōseei tu i musu biibi taa a ta paka dee sëmbë dee ta suku ën ku wan hati.

Aki ta taki soni u di biibi u Noa.

⁷ Nöo Noa bi ta biibi Gadu tu e. Hën mbei Gadu bi wasiköi ën fu dee soni dee o ko ma de an bi dë u si eti. Nöo hën Noa kisi lesipeki u Gadu, hën a mbei di gaan sipi faa tjubi dee sëmbë fëen wosu dendu fu de an dëdë a di wata. Nöo di fa Noa biibi Gadu dë, nöo hën puu gogo u dee otowan a döo taa de, de an bi kē biibi möönsö. Fëen mbei de kaba a sösö. Ma Noa hën a fika ku libi e, nöo hën Gadu kondëen a dendu u dee sëmbë dee a ta tei u bumbuu sëmbë fu di de ta biibi ën hedi.

Aki ta taki soni u di biibi u Abahamu.

⁸ Nöo sōseei Abahamu bi ta biibi Gadu tu. Hën mbei di Gadu kai ën faa musu kumutu a di köndë fëen go a wan oto köndë di a o kisi a bakaten, nöo hën a piki e. Nöo hën a tei pasi, hën a nango söndö faa sabi naasë a nango.

⁹ Nöo di fa a ta biibi Gadu dë, hën mbei tu aan toobi faa libi kuma wan wakama a di köndë di Gadu bi paamusi ën dë. Biga na a wan bëtë wosu a ta libi e, ma a ta libi fëen a wanlô mbeti kakisa wosu kuma pelawosu sō, hën ku dee böngö fëen, dee Isaki ku Jakopu. Biga de tuu abi dee paamusi u Gadu makandi. ¹⁰ Fa Abahamu bi ta sai fëen dë, nöo a ta mēni wan köndë eti di o ko, nöo di köndë dë o dë seei fu nöömö, kuma wan wosu de mbei ku bumbuu sitonu posu. Nöo di Sëmbë di buta fa di köndë dë musu mbei, ku di Sëmbë ta mbei di köndë seei, hën da Masa Gaangadu.

¹¹ Fa Abahamu biibi Gadu tjika dë, hën wë mbei a kisi kaakiti faa sa pali wan mii, hii fa di jaa fëen faa pali bi pasa gaanduwe kaa nöo di mujëe fëen Sala seei tu an bi sa pali. Ma tökusee de pali e. Wë biga fa Gadu paamusi Abahamu wan mii dë, nöo Abahamu futoou ën fu di a sabi taa a dë wan sëmbë di i sa a' futoou nëen liba, nöo di soni a taki o ko pasa nöömö. ¹² Nöo hii fa i si taa a di sē u pali miii, nöo a bi dë kuma wan dëdëdëdë sëmbë di na sa pali möönsö, ma töku a pali e. Nöo hën di wan kodo sëmbë dë hën ko abi bakamii te a hia kuma dee teeja a liba ala ku dee sandu sii dee dë a ze di na wan sëmbë sa konda.

¹³ Fa u ta taki soni u dee sëmbë aki sō, nöo de tuu dëdë bifö de feni hii dee soni Gadu bi paamusi de. Ma tökusee te dou a di dëdë ten u de seei, de ta biibi Gadu eti. A dë kuma de bi ta si dee soni te a longi ala, nöo de ta wai da de seei. Hii fa de ta libi a goonliba aki seei, ma de ta piki kodo taa de an dë u goonliba aki. Wakama nöo de dë. ¹⁴ Nöo ee wan sëmbë i taki sō kaa, nöo hën da i ta mēni wan oto köndë eti, di dë fii seei.

¹⁵ Ma nöo fa i si dee sëmbë bi ta mēni wan oto köndë dë, nëen da di köndë ka de bi kumutu e. Wë biga ee hën de bi ta mēni nöo de bi sa toona go nëen baka. Ma an bi dë sō.

¹⁶ Ma di köndë di de ta hangi fu de go naandë, nöo a dë wan möön bumbuu köndë di dë a Gadu ala. Nöo fëen mbei sen an kisi Masa Gaangadu faa taa a dë Gadu u de, biga a bi seeka di köndë dë da de kaa.

17-18 Nöo Abahamu fa a sai dë, a bi ta biibi Gadu tuu o. Biga di ten di Gadu poobëen luku, nöo a piki. An niinga u tja di wan kodo womi mii fëen dë go faa tjuma da Gadu kuma wan paima kumafa Gadu mandëen. Hii fa Gadu bi ta paamusi ën taa Isaki, di mii fëen naandë, hën o pai mbei böngö dëen, ma nöo an hoi di mii a baka möönsö. Ma a go u go du di soni di Gadu taki dëen. ¹⁹ Wë biga a kuutu ku ën hati taa ee a kii di mii seei, ma Gadu abi taanga tjika faa sa toona weki ën baka. Nöo ee fuu taki, nöo sö a pasa tu e. Biga Abahamu toona feni hën mii, Gadu puu ën a dëdë „buka” tuu.

Aki ta taki soni u di biibi

u Isaki ku Jakopu.

²⁰ Wë nöo söseei Isaki biibi Gadu tu. Nöo fëen mbei di a o dëdë hën a fan ku dee mii fëen, Jakopu ku Esau, te a kaba konda fa soni o waka ku de a bakaten. Hën a hopo maun a de liba fu Gadu musu limbo fesi da de.

²¹ Nöo Jakopu, sö a bi ta biibi tu. Hën mbei di a o dëdë, hën a hopo maun a dee mii u Josëfu liba tu, fu Gadu musu limbo fesi da de. Fa a bi gaandi dë seei te a ta hëngi a di kokoti fëen, ma töku a ta begi Gadu ta gafëen eti.

Aki ta taki soni u di biibi

u Josëfu.

²² Nöo söseei Josëfu biibi Gadu tu. Fëen mbei di a bi sabi taa a o dëdë, nöo hën a fan ku dee sëmbë fëen manda de taa te a dëdë nöo de musu tjubi dee dëdëbonu fëen, fu te de o toona go a de köndë nöo de tja de go ku de go bei. „Wë biga a bi ta biibi taa te wan daka Masa Gadu o puu dee Isaëli sëmbë fëen a Egepiti köndë nöömö kumafa a bi paamusi de, toona tja de go a de köndë Kaana baka.”

Aki ta taki soni u di biibi u Mosesi ku dee sëmbë fëen.

²³ Söseei di tata u Mosesi ku ën mama biibi Gadu tu e. Hën mbei wë di de pai ën, de tjubi ën dii liba a wosu dendu naandë. Hii fa di könu u Egepiti bi buta di wëti dë taa de musu kii hii dee njunjun pai womi mii u Isaëli sëmbë, ma de an fëë u de booko di wëti dë. Biga de si taa di mii aki sö dë wan apaiti mii, nöo an musu dëdë.

²⁴ Nöo di juu ten di Mosesi ko bigi tjika, nöo hënseei ta biibi tu e. Hën mbei an kë fika a Egepiti köndë dë ta tja di në taa a dë mii u di mujëe mii u könu Falao möön. ²⁵ Ma a ta kuutu ku ën hati taa a möön bunu dëen faa saka go tja sitaafu ku dee sëmbë u Gadu makandi, möön leki fa a sai ku dee sëmbë u Egepiti köndë ta njan dee piizii u de, dee an ta kai ku Gadu. Fa dee lö piizii sai naandë, a wan ten nöo de o kaba nöömö, „ma dee u Gadu an o kaba möönsö.”

²⁶ Nöo hën a sakëen seei tja sen e, fu di Heepima di o ko hedi. Biga a si taa di nama a o nama ku dee sëmbë u Gadu dë, nöo a möön bunu dëen möön dee hia gudu fu Egepiti köndë. Biga a o kisi wan möön bumbuu paima a Gadu a bakaten. ²⁷ Di fa a biibi Gadu tjika dë, nöo hën mbei wë a kumutu fëen a Egepiti köndë. Aan toobi seei ee könu hati boonu ku ën, ma a go fëen fiaa. Nöo hën a hoi go dou leti kuma hënseei wojo ta si Gadu nëen fesi dë, di libisëmbë wojo an sa si. Biibi nöo a biibi taanga sö.

²⁸ Nöo baka u di dë, nöo fu di a ta biibi Gadu, hën mbei a buta dee Isaëli sëmbë fëen u de njan di daka de ta kai Pasika. A di daka dë, de bi kii mbeti tei nongö lëmbë dee wosu dööbuka u de, fu di basia u Masa Gadu Köndë an musu kii dee fosu womi mii u de „kumafa a o kii dee fosu womi mii u dee Egepiti köndë sëmbë.”

Aki ta taki soni u di biibi

u dee Isaëli sëmbë.

²⁹ Nöo söseei tu, dee Isaëli sëmbë u di ten ala bi ta biibi tu e. Nöo fëen mbei de waka a di Bë Ze dendu pasa go dou a di oto së tela ala, leti kuma de dë a wan dëdëe goon ta waka. Ma di dee Egepiti sëmbë bi go u go waka a de baka, nöo hën de dëdë kaba a söso fiaa a di wata.

³⁰ Nöo dee sëmbë u Isaëli dee ko a baka, nöo deseei biibi Gadu tu. Fëen mbei di de waka lomboto di köndë de kai Jelikou sëbën daka, nöo hën dee sitonu peni ta tapa di köndë de booko holou kai a goon, hën de waka go tei di köndë.

Aki ta taki u di biibi u Lakabu.

³¹ Nöo söseei di jajo mujëe de kai Lakabu di bi ta libi a di köndë de kai Jelikou bi ta biibi Gadu tu e. Hën mbei di dee sëmbë u Isaëli puu sëmbë u go luku di köndë ee unfa de sa booko ën, nöo hën di mujëe de kisi dee sëmbë hoi tjubi nëen wosu. Hën mbei di de booko di köndë, nöo de an kii ën kumafa de kii dee otowan dee an bi kë piki Gadu buka.

Aki ta lei fa sëmëni soni bi pasa fu di sëmbë bi ta biibi.

³² Wë andi seei de u mi musu taki möön, dee sëmbë? Wë biga di ten ko sati da mi kaa u mi musu konda da unu fa Gidion bi ta biibi, fa Baaki bi ta biibi, fa Simison bi ta biibi, fa Jefita bi ta biibi, fa Dafiti bi ta biibi, fa Samueli ku dee oto fesiten tjabukama u Gadu bi ta biibi. ³³ Biibi nöo de bi biibi Gadu sö, nöo so u de wini köndë, so u de ko hedima ta tii köndë a wan leti fasi. So u de ta biibi tefa de kisi dee paamusi u Gadu dee a bi da. So u de biibi te de tapa di mbeti de kai lëun buka seei fu an njan de kii. ³⁴ So u de biibi te Gadu booko di kaakiti u faja saka da de, an tjuma de kii möönsö. So u de, a fika piki de kii de ku sëufangi, ma di biibi de biibi Gadu nöo hën puu de. So u de an bi taanga, ma di biibi di de biibi Gadu mbei de ko taanga. So u de bi kisi gaan kaakiti a feti dendu seei fu de feti go dou, hën de fon dee gaan hia sodati u oto köndë tuu fiaa jaka de puu tuwë go. ³⁵ So u dee mujëe, dee sëmbë u de bi dëdë nöo de toona feni de baka e. Di biibi u de wë mbei de toona weki baka.

Aki ta lei taa na hii biibima

ta kumutu a sitaafu.

„Ma fa i si u ta taki ën aki seei, ma na hii dee biibima tuu kumutu a sitaafu e.” Biga so u de, dee hogihatima da de gaan sitaafu kii. De bi sa disa di biibi kumutu a di sitaafu, ma de an kë. Wë biga de sabi taa ee de dëdë seei, ma te de toona weki nöo de o feni wan möön bumbuu libi.

³⁶ So u de bi de tifiهدي a hii fasi, ee de ta mbei de fa, ee de ta kosi de, ee de ta fon de, ma de bi de u de nöo. So u de, de tai ku bui tja go söötö a dunguwosu. ³⁷ So u de, de vinde sitonu naki de kii pii. So u de, de san koti puu a mindi. So u de, de kii ku sëufangi. So u de bi de a sitaafu te de ko fika de wanwan tö ta bisi sikapu kakisa ku kaabita kakisa fu koosu u de. Pena nöo de bi pena sö.

Sö wë libisëmbë bi ta sitaafu dee sëmbë bi ta biibi de tjika e, ta du peipei hogi ku de. ³⁸ So u de an bi a’ tan kamian hën de go ta waka ta lontu a dee sabana kamian, a dee kununu liba, ta libi a dee sitonu baaku ku dee doti baaku. Fa i si dee sëmbë de bi ta biibi Gadu ta tja sitaafu tjika de, nöo dee oto sëmbë u goonliba aki an bi waiti tjika e, fu de ku sö wanlö bumbuu sëmbë musu nama seei.

³⁹ Wë nöo dee sëmbë u taki aki, nöo de tuu kisi gafa fu di de bi ta biibi Gadu hedi, dee sëmbë. Ma di soni di Gadu paamusi de, hën nöo de an bi feni eti a di libiten u de. ⁴⁰ Biga Gadu bi ta mëni wan möön bumbuu soni faa du da u a di ten fuu aki. Nöo di a du ën kaa, nöo u ku dee sëmbë u taki de tuu makandi sa ko bumbuu sëmbë gbelingbelin a Gadu wojo awaa söndö föutu.

12

Aki ta lei u fa fuu ta kule

a di pasi u Gadu.

¹ Wë nöo dee sëmbë, fa u bi taki u dee hia sëmbë gidjii de, nöo u musu tei hati a de e. Biga de da kotoigima „ta lei u taa Gadu de wan Gadu di u sa a’ futoou nëen liba.”

Boo taa di libi fuu a goonliba aki, u dë kuma te wan sëmbe ta fia kule faa wini wan paima. Sö u musu kule bunu a di pasi di Gadu buta da u. Dee soni dee ta hebi u fu wa sa kule bunu, nöö u musu puu de a u sinkii tuwë. Söseei tu, dee soni dee lo' u kisi u a di libi fuu ma de an ta kai ku Gadu, nöö u musu lusu de puu mbei de an kisi u tuwë. Nöö un boo tai hati e, dee sëmbe, ta kule a di pasi liba nöömö di Gadu maaka buta da u fuu kule nëen.

²Ja sabi fa a dë te wan sëmbe ta fia kule nö? A abi wan maaka tee nëen fesi ala di a ta luku nöömö faa kule tololoo go dou nëen. Wë sö nöö u seei abi wan maaka tu e. Hën da Masa Jesosi. Nöö wa musu puu wojo nëen möönsö e. Biga hën da di Sëmbe di waka a u fesi kaa ta lei u fa fuu musu biibi, nöö hën da di Sëmbe ta seeka di biibi fuu tu, faa musu dë gbelingbelin a Gadu wojo.

Nöö di Masa Jesosi bi dë a goonliba aki, hënseei bi abi wan maaka nëen fesi tu di a bi ta biinga u dou nëen. Hën da di wai di a o wai a bakaten. Nöö fëen mbei aluwasi fa di sitaafu u di lakpa pau bi hebi dëen u tjai, ma tökusee a tjëen e, dee sëmbe. An bi a' toobi ku di sen di de dëen naandë. Nöö hën a tja di sitaafu dë te a kaba, nöö hën a go sindo fëen a di kaba hebi kamian a di letimaun së u Gadu ala.

³Wë nöö hën wë fuun ta mën e, dee sëmbe, fa a bi tja sö wan gaan sitaafu a dee takuhati sëmbe maun. De bi ta biinga seei u booko ën saka ta fon mën ku buka, ma nöö an piki. Nöö ee un dë ta mën fa a tja di sitaafu dë tjika, nöö wan o lasi hati a dee fuka fuunu.

⁴Wë biga fa un ta biinga dë ku dee soni dee an ta kai ku Gadu fu de an wini unu, nöö wan biinga kuma Masa Jesosi eti e. Biga na wan daka buuu kumutu a unu sinkii eti.

Aki ta lei fa u de musu luku

dee sitaafu dee de ta kisi.

⁵Dee sëmbe o, fa un ta tja sitaafu dë, a sa kë un fëekëtë di fan Gadu bi fan ku unu fu da unu hati ö? A kai unu mihi fëen taa:

Mii o, di kiija Masa ta kiija i aki ta da i sitaafu,

ja musu tei ën kuma wan sösö soni e.

Ja musu lasi hati te a ta gandji da i.

⁶Wë biga di sëmbe di a lobi, hën wë a ta kiija.

Söseei di sëmbe di a tei ko mihi fëen,

hën a ta sitaafu te a du hogi.

Sö Gadu taki e.

⁷Hën mbei te un ta tja sitaafu, nöö un musu ta luku ën kuma Gadu hën ta kiija unu kuma wan tuutuu mihi fëen. Wë biga unsë un sabi wan mihi di hën tata an ta kiija ta gandji da so juu? ⁸Ma ee ja ta kisi kiija kumafa dee oto mihi u Gadu ta kisi, nöö hën da ja dë wan leti mihi fëen e, ma i dë oto tata mihi.

⁹Wë un sabi fa a dë a goonliba aki, dee sëmbe. U ta abi tata aki di ta kiija u, nöö u ta lesipeki de, na sö nö? Wë nöö di kiija fuu Tata a liba wë? Na u musu saka möön gaanfa dëen möön dee tata fuu u goonliba aki nö? Biga Gadu hën ta kiija di akaa fuu, fuu feni libi u teego. ¹⁰Nöö fa dee tata fuu u goonliba aki sai dë, de ta kiija u fu wan pisiten nöö, ku wan kiija di de ta mën taa sonte hën sa bunu da u. Ma Gadu hën ta kiija ku wan gbelingbelin kiija seei. Biga a sabi taa sö wan kiija o heepi u fuu ko dë bumbuu kuma hënseei, söndö föutu a u libi.

¹¹Nöö a dë sö tuu taa te i ta kisi sitaafu a di kiija liba nöö ja ta si ën kuma wan bumbuu soni da i, biga a ta hati i. Ma ee i tai hati tei di sitaafu dë, nöö a bakaten nöö joo si taa a mbei i ko ta libi a wan leti fasi a Gadu wojo, ku wan bööböö hati seei.

¹²Nöö sö e, dee sëmbe. Fa i si un ta tja sitaafu dë, nöö wan sindo dë gudjuu möön e. Ma un hopo taanpu be dee suwakisuwaki maun fuunu ku dee suwakisuwaki kini fuunu ko taanga baka. ¹³Un musu ta waka tololoo a di pasi u Masa Jesosi e, ta koti ën ku sinkii

tee a ko gbegedee. Nöo te dee sëmbë dee an bi sa waka taanga ta ko, nöo de o feni ën limbolimbo fu de waka, nöo de o ta waka a di pasi te de ko kisi deseei.

Aki ta lei u fa wan biibima

musu libi.

¹⁴ Nöo awaa woo taki wantu soni u di fa un musu libi kuma biibima. Fa un sai dë, dee sëmbë, un musu mbei möiti be un ta libi fiifi ku hii sëmbë e. Un musu dë seei gbelingbelin sëmbë apaiti da Masa Gaangadu. Biga ee wan sëmbë ja dë sö, nöo ja o si Masa. ¹⁵ Nöo un musu köni tu, fu na wan fuunu musu lasi di bunu di Gadu kë da u ku ën bunuhati.

Nöo ee wan hogi soni bi pasa ku i, nöo ja musu hoi ën a hati faa fika dë mbei lutu e. Biga te fii sabi a sa ko wan gaan toobi soni da i ta poi sëmëni sëmbë libi.

¹⁶ Nöo be un köni tu e, mbei na wan fuunu musu libi a wan fanafiti fasi a di së u manu ku mujëe.

Nöo wan musu dë kuma di womi de kai Esau e, dee sëmbë. Biga Esau an bi a' toobi ku Gadu, nöo hën a du sösö te a lasi di leti a bi o abi kuma di fosu mii fëën tata. Hii dee gaan bunu dë tuu a sei fu wan kodo paabi baafu hedi. ¹⁷ Nöo un sabi taa a bakaten a bi toona kë ën, ma an bi sa feni ën möön. Hii fa a toona ta suku ën ku wata wojo ku këe seei, ma de an dëen möön. Biga a poi kaa.

Aki ta lei u möön fa di fesi buka ku di baka buka tooka.

¹⁸ „Dee sëmbë o, fa un ko a Gadu aki, nöo an dë kumafa a bi dë a fesi e, di ten Gadu da Isaëli sëmbë dee wëti.” A di ten ala de bi dou a wan gaan kununu u goonliba aki. Nöo di kununu ta kisi faja, kamian ko baaka dungudungu pii, gaangadu ta koti faja ta bai, hii mundu bi dë ku panta tee na soni. ¹⁹ De jei wan tutu ta piki, wan töngö ta piki a di kununu dë liba, ta fan ku de. Gadu wë ko ta fan ku de sö e. Nöo de fëëe seei tee na soni. Hën de begi Mosesi taa be di töngö dë an musu fan ku de möön, biga de an sa tjëen. ²⁰ Söseei tu de fëëe di wëti taa na nama seei de musu go nama a di kununu dë. Ee wan mbeti seei go nama nëen, nöo de musu tei sitonu naki ën kii wante. ²¹ Hii dee soni dë bi dë wan gaan panta soni te Mosesi seei taa: “Mi ko fëëe tee sinkii u mi ta tëëmë.” A sö wan fasi Gadu bi da de di fosu buka e, dee sëmbë.

²² „Ma fa un ko a Gadu a bakaten aki, nöo an dë sö möön e. Biga na a di kununu ala un ko.” Ma un ko dou a di kununu de kai Sion di dë a Jelusalen dendu, nöo di Jelusalen dë, an dë u goonliba aki. Ma hën da di köndë u di libilibi Gadu di dë a liba ala. Un ko dou a dee gaan hila basia u Masa Gaangadu köndë dusudusu wan, ka de dë makandi ta wai tee na soni. ²³ Un ko mökisi a di keiki u Gadu, nöo hii u dee sëmbë dee dë a di keiki aki tuu dë kuma wan fosupai mii di o kisi di bunu fëën Tata a bakaten. Biga në fuu tuu dë sikifisikifi a liba ala kaa. Un ko dou a Masa Gaangadu seei, di Kuutuma di ta kuutu ku leti a hii sëmbë liba. Un ko mökisi ku dee akaa u dee sëmbë dee Gadu bi tei fu bumbuu sëmbë di de bi dë a goonliba aki, nöo fa u dë aki de ko dë söndö föutu tuutuu awaa. ²⁴ Un ko dou a Masa Jesosi tu e, dee sëmbë, di tja di njunjun buka ko, di Gadu mbei ku u aki. Nöo un ko dou tu a wan buuu di ta taki wan möön suti soni da u möön leki di u Abeli di bi ta bai ta hakisi paima. Biga di buuu i si dë, ku ën de lëmbë u puu dee hogi du fuu a u liba mbei u ko limbo.

²⁵ Nöo fa Masa ta fan ku unu fa u dë aki, nöo wan musu mbei taangajesi dëen, dee sëmbë. Biga di a bi fan ku dee sëmbë ala ta bai de a soni, nöo a wan kununu u goonliba a bi dë ta fan ku de. Nöo ee de bi niingëen, nöo aan fa u de bi sa du te nöo de an bi o kisi sitaafu e.

Wë nöo ee sö a bi pasa di a fan ku de a di goonliba aki, nöo di ka a dë a Gadu Köndë ala ta fan ku u wë? An dë möön hebi nö? Nöo ee u bia baka dëen, nöo woo kisi wan möön gaan sitaafu seei.

²⁶ Di Gadu bi fan ku dee sëmbë a di ten ala, nöo di fan fëen bi seki di goonliba. Ma nöo fa u dë aki a ko paamusi wan soni taa:

Mi o ko seki goonliba wan pasi möön e,
ma na goonliba wanwan mi o seki.
Goon ku liba tuu mi o seki.
Sö Gadu taki e.

²⁷ Nöo fa a taki “di wan pasi möön” dë, a dë sö taa hii dee soni dee dë u seki tuu o puu kai kaba a sösö di wan pasi dë wante, dee soni Gadu mbei buta a liba ala ku dee a mbei buta a basu aki tuu. Nöo di soni mbei a o pasa sö, fu dee soni dee an sa seki kaba a sösö nöo musu fika.

²⁸ Ma uu dë sëmbë u wan köndë di an o seki kaba a sösö möönsö, nöo Gadu hën da di Könu u di köndë dë. Nöo di u sabi sö kaa, nöo un boo ta da Gadu tangi ta lesipeki ën gaanfa a wan leti fasi di fiti ën. ²⁹ Wan boo dë felantima fëën e. Wë biga di Gadu di u ta begi aki, a abi kaakiti tjika kuma faja faa tjuma hii poipoi soni kaba a sösö fiaa.

13

Aki ta lei fa u musu libi.

¹ Dee sëmbë o, un musu ta lobi unu seei makandi nöömö kuma baa ku baa e, leti kumafa un ta du dë kaa.

² Nöo wan musu fëekëtë u kisi oto sëmbë hoi a unu wosu e. Wë biga sö wanlö sëmbë bi du kaa, nöo hën de bi tei basia u Masa Gadu Köndë gbolo söndö de sabi.

³ Nöo un musu ta mëni dee otowan fuunu dee dë a dunguwosu, leti kuma unu seei dë makandi ku de a dunguwosu dë tu. Söseei tu, ee so fuunu ta kisi sitaafu, nöo a musu dë da un dee otowan leti kuma unu seepi ta kisi di lö sitaafu dë tu.

⁴ Nöo di fa manu ku mujëë ta libi, a musu dë wan gaan lesipeki soni da hii sëmbë e. Wan womi an musu waka ku wan oto mujëë di an dë mujëë fëën a wosu, nöo söseei tu wan mujëë an musu waka ku wan oto womi di an dë manu fëën. Ee wan sëmbë i booko di wëti dë, nöo Gadu o kuutu i da i sitaafu e. Biga a o kuutu hiniwan sëmbë di ta libi a wan fasi di na fiti di fasi di a buta fu manu ku mujëë musu libi.

⁵ Fa un sai dë, dee sëmbë, wan musu lobi möni te a kisi unu buta nëën basu e, ma un musu ta tifiهدي ku dee soni un abi kaa. Biga Gadu bi taki taa:

Ma o disi i seepi, kwetikweti.

Na wan juu mi o disa i wanwan möönsö.

⁶ Nöo hën mbei u sa taki seei söndö panta a u hati taa:

Masa hën da mi Heepima. Ma o fëëë.

Andi seei wan sösö libisëmbë sa du ku mi?

⁷ Nöo dee sëmbë o, un musu ta mëni dee fesima fuunu e, dee bi tja di buka u Gadu ko konda da unu. Un musu luku un wini de wini a di libi u de, nöo un ta djeesi de a di fa de ta biibi.

⁸ Jesosi Keesitu, fa a sai dë, an ta tooka e. Di fa a bi dë jeside ku tide, sö nöo a o dë u nöömö teego.

Aki ta bai de a wanlö njunjun lei sëmbë ta tja ta lei.

⁹ Nöo mi taki e, dee sëmbë, wan musu ta bia nango ta ko a dee sëmëni njunjun lei de ta tja ko ta lei unu naandë e. Biga de ta toona buta wëti a unu liba möön, kuma sö wan soni un musu njan mën a sö wan fasi. Nöo ee i hoi dee lö wëti dë seei, un heepi de abi da i? Döösë soni nöo de dë, ma de an sa tooka di hati fii möönsö. Ma di bunuhati u Gadu di a abi ta heepi u, hën nöo sa da u taanga fuu ko kumafa a kë.

¹⁰ Wë biga wan kamian dë ka de paka dee hogi du fuu da u kaa e, hën da di lakpa pau. Nöo di sëmbë di paka de da u, hën da Masa Jesosi. Nöo di paka dë an nama seei a soni u njan a wëti fasi e. Nöo dee sëmbë dee ta suku heepi nöömö a dee awoo döösë wëti u Isaëli, de aan leti u de mökisi ku u a di kamian aki.

¹¹ Fa i si di Gaan Mindima u Isaëli bi ta tja di buuu u dee mbeti go paka a di Kaba Hebi Kamian naandë seei, ma tökuseei a döösë u di kampu ala de bi ta tja di mbeti sinkii go

tjuma. ¹² Nöo söseei a bi pasa ku Masa Jesosi tu. A döösë u di köndë a go tja di sitaafu. Naandë a tuwë di buuu fëen paka di paima da u fuu ko limbo a Gadu wojo. ¹³ Fëen mbei, dee sëmbë, ee de ta luku u kuma wan döösë sëmbë fu di u ta biibi a Masa Jesosi liba hedi, nöo an musu bigi da u. Ma un boo go nëen ala a döösë u di köndë nöo, go tja sen ku ën makandi. ¹⁴ Biga u sabi taa dee köndë ka u ta libi a goonliba aki, de an o dë fu nöömö e, ma u ta luku wan oto köndë a Gadu ala di o ko, nöo hën o dë u nöömö.

Aki ta lei fa u musu libi möön.

¹⁵ Fa Jesosi paka di paima da u dë, dee sëmbë, nöo a dë fuu ta gafa Gadu nöömö. Biga te u du sö, nöo a o dë kuma wan suti peesenti u ta tja ko dëen ta dëen tangi. Nöo di lö peesenti dë, a fiti wi dee sëmbë dee ta piki taa u ku ën nama.

¹⁶ Nöo wan musu fëekëtë u ta libi bunu ku sëmbë e, ta paati dee bunu dee un abi da unu na unu. Biga Gadu ta tei dee lö libi dë tu kuma wanlö peesenti un ta tja ko dëen, nöo a ta wai ku de seei.

¹⁷ Dee sëmbë o, un musu ta saka unu seei a dee fesima fuunu dee ta heepi unu a di biibi e. Te de taki wan soni da unu, nöo be un ta piki de buka. Wë biga de da dee sëmbë dee ta luku unu fu hati fuunu dë a Gadu nöömö, nöo te wan daka de o piki Gadu soni fëen. Hën mbei un musu ta piki de buka a soni, be de sa dë waiwai a di wooko u de. Wan musu mbei de dë fukafuka, biga ee nasö nöo an o tja bunu ko da unu tu.

¹⁸ Fa u dë aki, dee sëmbë, u si kuma u abi wan limbo hati, an ta toobi u a soni möön, nöo u kë fuun ta begi da u be u ta libi a sö wan leti fasi nango nöömö.

¹⁹ Nöo mi kë fuun begi da mi apaiti baa taa abiti möön mi o sa toona ko a unu baka. Sö mi kë fuun begi da mi e, dee sëmbë.

Aki di biifi ta tapa.

²⁰⁻²¹ Wë dee sëmbë o, Masa Gadu di nëen hii kötöhati ta kumutu musu dë ku unu e. A musu da unu hii dee soni un abi fanöudu fuun libi kumafa a kë. Biga fa a weki Masa Jesosi a dëdë dë, hën da a tei di buuu fëen kuma paima hën a sitampu di njunjun Buka a mbei ku u libisëmbë fu nöömö. Nöo hën a butëen faa kiija u kumafa wan Bumbuu Sikafuma ta kiija dee sikapu fëen.

Fa Gadu sai dë, nöo a musu ta seeka di libi fuu e, dee sëmbë. A musu mbei Jesosi Keesitu ta heepi u nöömö fuu libi fa a kë. Fa a sai dë, hën abi hii gafa ku hii nëbai fu nöömö teego. A tan sö gbelin.

²² Nöo dee sëmbë u mi dë, mi ta hakisi unu piimisi e, fu dee fan mi fan aki kuma wan lai sö fu da unu taanga. Di fan u mi sati, ma be un tei ën sö nöo kumafa mi sikifi ën dë.

²³ Nöo mi kë fuun sabi taa de puu u mati Timoteo [a dunguwosu e]. Nöo ee a ko a mi a di ten aki, nöo mi ku ën o ko haika unu ala makandi.

²⁴ Un da dee fesima fuunu ku dee oto sëmbë u Gadu ala tuu gaan odi da mi taa mi dë. Dee otowan fuu dee ta biibi Masa a Italia köndë, de seei ta manda gaan odi da unu tu e.

²⁵ Masa Gadu musu tja unu tuu ku ën bunuhati. A tan sö.

Di biifi u Jakobosi

Wan wöutu a fesi.

Wë dee sëmbë, un haika e. Di biifi aki, nöö wan sëmbë de kai Jakobosi hën sikifi ën, nöö de si kuma a dë wan baaa u Masa Jesosi. Nöö hën an bi dë wan u dee Gaan Tjabukama u Masa Jesosi de ta kai apösutu, ma a bi dë hedima u keiki a Jelusalen. Nöö a mbei di pampia aki da dee biibima u Masa Jesosi dee paaja libi a dee kamiankamian. A konda da de taa di biibi a Masa Jesosi an dë wan soni faa dë a i hati i ta konda ku buka nöö a kaba, ma a musu dë u si a di libi fi.

Aki di biifi seti.

¹ Ku di pampia aki mi, Jakobosi, ta manda gaan odi da un dee sëmbë u dee tuwalufu lö u Isaëli dee paaja libi a dee kamiankamian u goonliba, dee tei di biibi a Masa Jesosi. Fa mi ta fan ku unu aki, nöö mi da wan u dee futuboi u Masa Gadu ku ën mii Masa Jesosi Keesitu.

Aki Jakobosi ta konda da dee sëmbë fa u de libi te soni miti de.

² Wë nöö dee sëmbë, te soni miti unu a peipei futu nöö an musu bigi da unu poi e, ma wai un musu ta wai. ³ Biga hën da Masa Gadu ta tesi unu ta luku ee woon biibi ën go dou. Nöö te bakaten nöö joo si bunu fëen nöömö, biga ee ja disa di biibi i ta biibi nëen, nöö joo ko a' degihati fii hoi go dou. ⁴ Nöö di fa joo ta hoi pasensi ta tja dee sitaafu dë, nöö hën o puu föutu a i buta i ko wan gbelingbelin sëmbë a Gadu wojo.

⁵ Dee sëmbë o, ee wan sëmbë i si taa ja a' fusutan tjika a soni, nöö i musu begi Gadu faa da i fusutan e, nöö a o da i ën. An o tei i u hogi biga a lo' u da sëmbë bumbuu soni.

⁶ Ma nöö te joo begi, nöö i musu a' di biibi a Gadu taa a o da i di soni i ta begi ën naandë nöömö. Ma ee i ta panta kuma an sa da i ën, nöö i dë kuma sekiwata nango ta ko. Tide i biibi disi, amanjan i biibi di dë. ⁷ Nöö sö wan sëmbë ja musu a' di mën taa ee i begi Gadu soni nöö a o da i ën. ⁸ Biga i dë ku tu hati, ja ta fika a wan kamian.

⁹ Nöö un dee pooti sëmbë dë a unu dendu dë, un musu ta wai e. Biga un bi dë möfina sëmbë, ma fa u dë aki un ko dë nëbai sëmbë a Gadu wojo.

¹⁰⁻¹¹ Söseei tu, un dee guduma musu ta wai tu, fu di un saka unu seei te wan dë a dee gudu fuunu basu möön.

Biga ee i gudu seei, i dë kuma wan folo ta jabi a mamate a hanse tee na soni, ma te di sonu jabi te sapate nöö di waiti fëen kaba kaa. Te wan pisi a puu kai a goon, a pondi. Nöö sö ta pasa ku dee guduma dee ta dë a gudu baka. De ta mbei möiti ta booko hedi ta wooko, tee wan pisi de dëdë go fiaa. Ja jei soni u de möön.

¹² Haika e, dee sëmbë. Ee wan sëmbë nöutu ko miti i a di biibi ma nöö i tai hati te di nöutu dë ko pasa, nöö di sëmbë dë i naki gaan kölöku e. ¹³ Biga Masa Gadu abi wan paima nëen köndë faa da i, hën da di libi u teego di a paamusi dee sëmbë dee lobi ën.

Ma nöö ee wan sëmbë hati fii ta manda i fii du hogi, nöö ja musu taa Masa Gadu hën manda i e. Biga leti kumafa Masa Gadu seei an ta pakisei faa du hogi, nöö söseei an o manda i fii du hogi tu. ¹⁴ Ma te i si wan soni ta manda i fii du hogi, nöö i musu sabi taa dee taku hangi dee dë leti a i hati dë, de wë ta hai i fii du di hogi e. ¹⁵ Nöö di taku hangi dë, te a göö ko bigi kaa nöö a ko toon hogi du, nöö hogi du hën ta tja dëdë. [Biga hën ta paati sëmbë ku Gadu.]

¹⁶ Wë nöö dee lobi sëmbë u mi dë, na mbei sëmbë ganjan unu e. ¹⁷ Fa hii soni ta ko a u a di goonliba aki, nöö dee bumbuu wan dee ta tja heepi ko, nöö de nöö Masa Gadu ta manda da u. Hën wë mbei di sonu ku di libawojo ku dee teeja tuu dee ta tja limbo ko. Ma hii fa dee soni dë ta tooka nango ta ko, ma hënseei an ta tooka möönsö. Fa i si a sai dë,

nöö sö a ta dë nöömö. „Hën mbei ja musu pena mēni ēn a hogi du, biga di bumbuu fasi fēen an ta tooka möönsö.”

¹⁸ Nöö Gadu abi bunuhati fuu tuu e, dee sēmbē. Biga a bi abi di pakisei nöömö faa heepi u ko sēmbē fēen, fuu feni wan njunjun libi. Nöö hën a manda di buka fēen ko da u di ta lei u soni gbelin kumafa a dë a Gadu. Nöö fa u ko sēmbē fēen aki, hën mbei fa u dë aki u ko dë a fesi u hii dee soni dee a mbei.

*Aki Jakobosi taki da de taa de an musu haika di Buka nöö,
ma de musu du fa a taki tu.*

¹⁹ Nöö wan soni un musu sabi, dee lobi sēmbē u mi dë. Hën da wan musu hesi u taki soni tumisi e, ma un musu hesi u jei soni. Söseei hati fuunu an musu lo’ u boonu hesi tu.

²⁰ Biga di hatiboonu u wan libisēmbē an ta heepi i fii libi di leti libi di Gadu kē e.

²¹ Nöö ee un kē libi kumafa Gadu kē, nöö un musu disa hii dee peipei fanafiti libi. Un musu kaba ku dee hogihati libi u di ten u dë aki, nöö un bia ko a’ sakafasi ta mēni di Wöutu u Masa Gadu di a bi paandi a unu hati. Biga di Wöutu fēen abi kaakiti tjika u puu unu a hii dee lö hogilibi dë.

²² Nöö un haika, dee sēmbē, wan mbei hati fuunu ganjan unu. Wan musu ta haika Gadu Wöutu nöö a kaba e, ma un musu ta du dee soni dee di Wöutu ta manda u fuu du.

²³ Biga ee wan sēmbē i ta haika Gadu Wöutu nöö ma ja ta du dee soni a ta taki da i fii du, nöö i dë leti kuma wan sēmbē di luku ēn fesi a sipei te a kaba hën a hopo go fēen. ²⁴ Nöö fa a go dë, hën a fēekētē fiaa fa ēn fesi bi dë.

²⁵ Ma ee wan sēmbē i ta jei di Wöutu nöö i toona ta pakisei dee soni i jei dë nöömö te nöö i hopo go du kumafa i jei ēn dë, nöö dee soni i ta du dë tuu o tja i a bunu liba. Biga dee wöutu u Masa Gadu dë gbelingbelin söndö föutu, nöö de ta puu u a hogilibi basu fuu feni böö.

²⁶ Nöö ee wan sēmbē i taa i ta dini Gadu, ma ja sa hoi i buka fu ja taki soni di an fiti, nöö di sēmbē dë, ganjan i ta ganjan i seei e. Na Gadu i ta dini. Sösö i ta du. ²⁷ Biga di leti fasi fii dini Gadu u Tata, nöö hën da disi: i musu ta heepi dee sēmbē dee dë fanöudu fii heepi, kuma dee mii dee na a’ gaan sēmbē u sölu de, ku dee mujē manu dēdē disa de. Nöö i musu hoi i seei fu ja mökisi ku dee soni u di goonliba aki de na bunu a Gadu wojo. Nöö ee i libi sö, hën da i ta dini Gadu a wan gbelingbelin fasi e, dee sēmbē.

2

Aki Jakobosi ta bai de taa de an musu hei sēmbē möön sēmbē.

¹ Wē dee sēmbē o, un haika e. Unu da biibima u Masa Jesosi Keesitu, di gaan nēbai Masa u mundu. Nöö wan musu hei wan sēmbē möön wan. ² Biga ee tu sēmbē ko a di keiki fuunu, nöö hën wan u de bisi fiafia koosu buta goutu andelu a finga nöö di otowan bisi tēnētēnē koosu, ³ nöö hën un fan ku di guduma ku lesipeki taa: “Mati luku, go sindo a di möön hei kamian ala,” nöö hën un taki da di pootima taa: “Womi, ko sindo leti a mi fesi a goon aki,” ⁴ nöö andi un du dë? Nēen da un hei wan sēmbē möön wan fu di a dë guduma nö? Nöö hën da pakisei fuunu an bunu, kwetikweti. ⁵ Nöö na sö Masa Gadu hën a ta libi e! Biga hën ta tei dee pootima u di goonliba aki u de musu ko biibi a Masa Jesosi Keesitu, fu de feni dee gaan waiti gudu nēen köndē dee a bi paamusi dee sēmbē dee lobi ēn. ⁶ Ma unu, wan ta libi sö e. Un ta da dee pootima sen.

Dee sēmbē o, un pakisei di soni bunu e! Dee guduma un ta hei dë, na de da dee sēmbē ta ganjan unu njan ta tja go a kuutu nö? ⁷ Nöö deseei wē ta kosi Masa Jesosi ta poi di bumbuu nē fēen di unu ta tja taa un dë sēmbē fēen. Nöö fa un ta hei sö wan sēmbē, hën da un ta du bunu nö? Na seei.

⁸ Ma te i ta hoi di gaan bumbuu wēti dë taa i ta lobi sēmbē kumafa i lobi i seei, nöö hën da i ta du bunu. Biga sö a dë a Gadu Buku. ⁹ Ma ee i ta luku taa di ala hei nöö di otowan möfina, nöö na Gadu soni i ta du möön e. Hën da i ta libi hogi ta booko Gadu wēti.

¹⁰ Wë nöö, dee sëmbë, wan musu hoi dee wëti u Gadu hafuhafu e, ma un musu hoi de tuu ku telu. Biga ee wan sëmbë i ta poi ee wan kodo seei, nöö hën da i pasa Gadu buka kaa. ¹¹ Biga di wan seei Gadu di taa ja musu tei oto sëmbë mujëë, ja musu tei oto sëmbë manu, hënseei taa ja musu kii sëmbë. Wë nöö ee ja tei oto sëmbë mujëë, ja tei oto sëmbë manu, ma i kii sëmbë, nöö hën da i booko Gadu wëti kaa e.

¹² Hën mbei hiniwan soni di joo taki ku hiniwan soni di joo du, nöö i musu dë ku di mën nöömö taa wan daka Masa Gadu o kuutu i a de. Biga te a dou di juu, nöö a o luku ee u bi ta hoi dee wëti dee a bi da u fu puu u a wogi du basu buta ko fii. ¹³ Nöö fa a o kuutu u dë, nöö ee wan sëmbë ja bi a' tjalihati u sëmbë nöö sösesee Gadu an o a' tjalihati fii tu. Ma ee i bi ta a' tjalihati u sëmbë, nöö ja o fëë te Gadu o kuutu i. Biga a o a' tjalihati fii baka.

Aki Jakobosi ta lei de taa di biibi a Gadu ku buka nöö

aan heepi.

¹⁴ Wë nöö dee sëmbë, ee wan sëmbë i taa i a' biibi a Gadu ma ja ta libi a di fasi, nöö di biibi fii dë o heepi i nöö? A sa puu i a didibi faja nöö? Nönö, an sa puu i e. ¹⁵ Biga ee wan oto biibima kuma i ko a i, hën a taa aan koosu faa bisi ee nasö aan soni u njan, ¹⁶ nöö hën i taki dëen taa: “Masa Gadu musu dë ku i e, mati. Go këndë faja nöö i njan be bëë fii fuu,” ma fa i taki dë seei ja dëen wan wojo soni, nöö hën da i heepi ën nöö? Nönö. ¹⁷ Sösesee ee wan sëmbë taa a ta biibi a Gadu ma an ta libi a di fasi u sëmbë sa si taa a ta biibi, nöö di biibi dë, a dë wan sösö biibi dëen. Aan heepi.

¹⁸ A kandë fa mi ta taki aki, sëmbë dë a unu dendu dë di o sa kë fia ku mi taa: “Wë i sabi nöö? I, i ta hoi Gadu wëti ta du soni kumafa Gadu kë, ma mi, ma dë sös. Mii ta biibi a mi hati nöö a kaba.”

Ma nöö ee wan sëmbë taki sös da mi, nöö i sabi fa mi o piki ën nöö? Mi o piki ën taa: “Wë, i sabi nöö? Fa mi dë aki, ee sëmbë luku mi libi te de kaba nöö de o si taa mi ta libi a di fasi. Mi ta biibi a Gadu tuu. Ma, fa ii sai dë, ee de luku libi fii te de kaba, nöö de o si taa ja ta libi a di fa. Nöö unfä de o du sabi taa i ta biibi a Gadu?”

¹⁹ Wë nöö sösesee kandë i taa i ta biibi taa Masa Gadu hën wanwan nöö da di Gadu u mundu fuu begi, oto gadu an dë möönsö. Wë nöö fa i taki dë nöö a bunu, ma di dë seei an tjika e. Biga dee didibi seei ta biibi sös tu, hën mbei de ta dëdë ku panta sös.

²⁰ Un dee wisiwasima dë, unfä mi sa du te nöö un ko fusutan taa ee i taa i a' biibi a Gadu ma ja ta libi a di fa, nöö di biibi fii dë wan sösö soni, aan heepi da i. ²¹ Biga luku di fesiten sëmbë fuu de kai Abahamu. Fa a bi sai dë, di libi a bi libi kumafa di biibi fëen bi dë a Gadu, hën wë mbei a ko dë wan bumbuu sëmbë a Gadu wojo e. Wë biga a bi tei di wan kodo womi mii fëen tö di a bi abi tja go faa tjuma da Gadu kumafa a mandëen. ²² Ja si nöö? Sös Abahamu bi ta biibi Gadu tjika. Fa Gadu ko fan ku ën dë, hën a piki. Nöö hën a go u go du di soni Gadu taki dëen. Nöö fa a du dë, nöö di biibi fëen ko dë wan gbelingbelin biibi awaa.

²³ Nöö sös i si a pasa kumafa de sikifi ën a di Buku u Gadu taa fu di Abahamu biibi Gadu, hën mbei a ko wan bumbuu sëmbë a Gadu wojo. Nöö hën de kai ën Gadu mati. ²⁴ Nöö sös u si taa di libi di wan sëmbë ta libi kumafa Gadu kë, hën ta buta i i ko dë söndö föutu a Gadu wojo e, dee sëmbë. Na te i ta biibi ku buka wanwan.

²⁵ Nöö sösesee a bi pasa ku di jajo mujëë de ta kai Lakabu. A bi ta dë a di köndë de kai Jelikou ma a bi ta fëë Gadu. Nöö hën a tjubi dee sëmbë u Masa Gadu nëen wosu, dee bi ko luku di köndë a wan tjubi fasi, hën a lei de oto pasi u de musu toona go. Nöö fu di a bi libi a sös wan fasi, nöö hën mbei a ko dë wan bumbuu sëmbë a Gadu wojo e.

²⁶ Biga leti kumafa u sabi taa wan sinkii söndö akaa aan libi, nöö sösesee biibi ku buka söndö du aan wan wojo heepi tu.

3

Aki Jakobosi ta lei fa sëmbë buka hogi tjika.

¹ Wë nöö mi kë fan ku un dee sëmbë ta suku fuun ko leima a dee soni u Gadu. Mi taki e, un musu mëni unu seei o. Biga fa un ta lei sëmbë soni u Gadu dë, nöö ee wan sëmbë ja ta libi a di fasi i ta lei dë, nöö Gadu o sitaafu i möön dee otowan tuu.

² Nöö fa u ta taki aki, nöö hii u tuu ta mbei föutu ta misi Gadu. „Nöö fa woon ta fan ta lei sëmbë dë, nöö un musu kõni ku dee soni un ta taki ku unu buka e.” Biga sëmbë buka hogi. A taanga u tii. Ma ee i ta biinga ku ën te i ko ta tii ën tololo, nöö dee oto kamian fii sinkii o dë sösö soni da i fii tii. Biga di sëmbë di an ta taki sösö ku ën buku, nöö hën dë söndö föutu.

³ Nöö sëmbë buka piki, hën sinkii bigi, ma luku dee gaangaan hasi. I ta buta wan piki tii sö a de buka, nöö ku ën i ta tii ën tja go ka i kë. Di tii piki, di hasi bigi, ma tökuseei di tii dë hën ta tja di hasi. ⁴ Söseei wan gaan sipi, aluwasi fa a bigi ku aluwasi fa di ventu di ta tuusi ën ta a’ kaakiti tu, ma wan piki pada nöö ta tii ën ta tjëen go ka di sëmbë abi ën kë faa go.

⁵ Nöö söseei sëmbë buka dë tu e, dee sëmbë. A dë wan piki soni a u sinkii, ma a ta du gaan wooko ta taki gaangaan soni. ⁶ Leti kumafa wan piki faja sa tjuma wan gaan matu, nöö sö di buka fuu sa du gaan hogi e. Biga hii dee hogi u goonliba aki tuu, a sëmbë buka de ta kumutu ta paaja ta kaba hii libi fuu a sösö. Biga di didibi seei, hën ta buta sëmbë u de ta suti faja a soni ku de buka.

⁷ Nöö hii dee libi soni u di goonliba aki dë a libisëmbë basu kaa, de sa tii de kumafa de kë: mbeti, ku fou, ku sindeki, ku dee soni ta libi a wata tuu. ⁸ Ma na wan sëmbë dë tjika u tii ën seei te nöö an mbei föutu ta taki sösö soni ku ën buka e. Biga hiniwanten sëmbë buka ta dë kabakaba ku bita u poi sëmbë libi kaba a sösö. ⁹ Ku ën u ta gafa Masa Gadu u Tata, nöö ku ën seei u toona ta siba libisëmbë di Gadu bi mbei faa dë kuma ën seei. ¹⁰ Bunu ku hogi tuu ta kumutu a di wan seei buka. Nönö, dee sëmbë, di dë an fiti sö e. Na sö di mundu mbei. ¹¹ Biga suti wata ku bita wata an ta kumutu a di wan seei baaku. ¹² Nöö manjan an sa pai apeesina, kökönötö an sa pai awaa. Söseei tu, di peti di ta puu suti wata an sa puu bita wata möön.

Aki ta taki u tu pei fusutan.

¹³ Wë un haika e, dee sëmbë. Ee wan sëmbë dë a unu mindi dë, nöö hën a mëni taa a a’ bumbuu pakisei ku fusutan, nöö a musu dë u si a di libi fëen e. Sëmbë musu si dee bumbuu du fëen de a ta du, ku sakafasi ku fusutan. ¹⁴ Ma ee i ta haun da otowan ta suku bunu fii wanwan, ja a’ toobi ku di otowan fii möönsö, nöö an bunu e. Nöö ee sö i ta libi, nöö ja musu ta waka ta mindi soni ta njan buka taa i abi fusutan. ¹⁵ Biga di lö fusutan dë na a Gadu a ta kumutu e, ma goonliba fusutan di dë. Didibi fusutan seei a dë, nöö di Akaa u Masa Gadu an dë a dendu seei. ¹⁶ Biga ka sëmbë ta haun ku deseei ta suku bunu u de wanwan, nöö naandë buuja ku hii pei hogilibi dë.

¹⁷ Ma di sëmbë di Gadu da fusutan, nöö a o dë u si nëen libi e. Biga hati fëen o dë limbolimbo, nöö a o ta libi fiifii ku sëmbë. A o ta lesipeki sëmbë. An o a’ taangajesi. A o ta a’ tjalihati u sëmbë. Hiniwanten a o ta mbei möiti faa heepi sëmbë a soni. An o ta luku taa wan sëmbë hei möön di otowan. An o ta ganjan sëmbë a soni tu. Sö dee sëmbë o libi e, dee abi di fusutan u Gadu.

¹⁸ Nöö dee sëmbë dee lo’ u libi fiifii ku sëmbë ta heepi otowan u de libi fiifii ku de na de tu, nöö dee lö sëmbë dë o ta tja di bunu libi u Gadu ko a sëmbë dendu te a hia e.

4

Aki Jakobosi ta lei de taa de musu saka deseei a Gadu basu.

¹ Wë dee sëmbë o, faandi mbei un lo’ u kisi toobi ku unu seei sö? Na dee taku pakisei fuunu hati ta manda unu fuun libi dee lö libi dë nö? ² Biga dee soni un ta kë wan ta feni de, nöö hën mbei hati fuunu ta boonu ku unu seei tee un ta mëni fuun kii otowan. Un ta haun ta biinga fuun musu abi wan soni, ma wan ta feni ën möönsö. Nöö hën un ta buja

ta feti ta du soni ku unu na unu. Ma di soni mbei wan ta feni ën, hën da fu di wan ta begi Gadu faa da i ën. ³ Nöo ee un ta begi ën wan soni seei, ma wan ta feni ën, fu di wan ta begi kumafa a fiti tu. Biga te un ta begi nöo un ta suku soni fuunu seei musu kisi piizii, nöo a kaba.

⁴ Dee sëmbe o, un dë leti kuma wan mujëe di disa di manu fëen go ta lobi oto womi. Biga un disa Masa Gadu, nöo hën un go ta lobi dee soni u di goonliba aki dee Gadu an lobi. Wë nöo ee wan sëmbe i ta lobi dee soni dë, nöo ja sabi taa i ku Gadu dë felantima nö?

⁵ Wë unfa un mëni? Un ninga taa u sösö de bi sikifi a di Buku u Gadu taa:

Di Akaa u Masa Gadu di a buta a u hati aki,
a ta haun o.

Biga an kë oto soni musu ko a u hati möönsö.

Ma a ta biinga ku u

fuu musu dë fëen wanwan vö.

⁶ Sö Masa Gadu a' toobi ku u tjika e, dee sëmbe, hën mbei a ta heepi u ku ën bunuhati. Nöo di heepi a ta heepi aki, a taanga möön dee taku mëni fuu hati e.

Wan sabi fa a sikifi a Gadu Buku nö? A taa:

Gadu ta saka dee sëmbe dee a' gaan fasi,

ma dee sëmbe dee ta saka deseei dëen

nöo de a ta heepi ku ën bunuhati.

⁷ Nöo hën mbei un musu saka unu seei a di tii u Gadu basu. Un musu feti ku di didibi fu an ko a i hati, nöo a o kule go disa i. ⁸ Pusa go a Gadu e, nöo Gadu seei o pusa ko a i tu.

Un dee sëmbe dee dë ku tu hati, un disa dee hogilibi fuunu e. Un puu dee taku pakisei a unu hati. ⁹ Dee hogi du un bi ta du musu ta hati unu e. Wan musu go sai dë ta lafu, ma un musu ta kai wolo da dee hogi libi fuunu. Wan musu dë ta wai, ma këe fuun musu ta këe. ¹⁰ Un saka unu seei da Masa Gadu e, dee sëmbe, be a hopo unu.

Aki Jakobosi ta taki da de taa de an musu ta kosi otowan ta kuutu soni u de.

¹¹ Nöo dee sëmbe u mi o, fa un ta kosi unu seei ta guunjan unu na unu a baka dë, nöo un musu disa e. Biga te i ta kosi di otowan fii ta si hogi pisi fëen hiniwan juu, nöo hën da i ta sösö di wëti u Masa Gadu seei taa an bunu. Biga Gadu bi da u di wëti taa u musu lobi di otowan fuu. Wë nöo dee wëti u Gadu, na wan sëmbe sa taki ee de bunu ee de an bunu, ma i musu piki de nöo.

¹² Wë biga Masa Gadu hën nöo ta buta dee wëti, nöo hën nöo sa kuutu soni fuu paati adjabëe ku leti da u. Hën nöo sa buta u a sitaafu u dee hogi du fuu, nöo hënseei nöo sa puu u a sitaafu tu. Wë nöo ambë da ju fii ko dë ta kuutu soni u di otowan fii?

Aki Jakobosi ta bai de fu de mëni Gadu a dee soni

de ta du.

¹³ Wë un dee sëmbe dee ta fan dee lö fan aki taa: "Amanjan woo go a sö wan köndë, nöo woo go tan dë wan jaa ta wooko ta bai soni ta sei, nöo woo feni wan gaan hia möni,"

¹⁴ nöo un sootu fan un ta fan dë? Un sabi ee amanjan woon dë ku libi nö? Naa unfa un ta pakisei u di libi fuunu? Biga di libi fuu dë kuma wan sumuku fii si pala sö, nöo ja si ën möön.

¹⁵ Nöo ka fuun fan a di fasi dë, nöo un musu taa: "Ee Gadu kë, nöo sö wan soni mi o du." ¹⁶ Wan si ö? Di gaan fasi un abi, hën ta mbei un ta njan buka ta konda sëmëni soni a buka. Nöo dee lö pei fan dë an bunu.

¹⁷ Wë nöo sö e, dee sëmbe. Ee wan sëmbe i sabi unfa fii libi bunu ma ja ta libi sö, nöo hën da i du hogi kaa.

5

Aki Jakobosi ta bai dee

guduma möön.

¹ Un dee guduma, un musu bai kää taa un kaba a sösö awaa. Biga di sitaafu juu fuunu ta ko e. ² Dee gudu fuunu kaba a sösö. Kopikopi njan dee koosu fuunu tuu flaa. ³ Di möni fuunu seei an dē wan wojo soni möön, un butëen dē te a poi. Nöo di poi fëen dē, hën o kuutu unu taa wan bi wooko bunu ku ën.

Nöo fa di gudu fuunu kaba a sösö dē, nöo sö unu seei kaba a sösö tu e. Biga di gihi hati fuunu dē mbei un kisi wan sitaafu kuma te faja ta tjuma i.

Nöo fa un lai dee gudu fuunu a wosu dē, dee sëmbë, wan sabi taa di goonliba aki o kaba djunsu nö? ⁴ Dee sëmbë bi wooko da unu seei un njan dee möni u de tuu flaa, nöo awaa di kää u de dou a Masa Gadu jesi awaa. Di sëmbë di abi taki a hii mundu liba jei.

⁵ Fa un sai dē, un bi ta libi kumafa un kē a di goonliba aki e. Un bi ta njan ta bebe fuunu, nöo un ko fatu kuma wan fatu kau di de ta kiija ta seeka, fu te juu dou de tjëen go kii. ⁶ Biga dee bumbuu sëmbë u di köndë seei un bi ta buta u de musu kii puu, nöo de an bi mbei möiti möönsö fu de puu deseei a unu maun. «Nöo fa u dē aki nöo Gadu seepi o seeka unu awaa e. Söö.»

Aki Jakobosi ta fan ku dee biibima u de tai hati.

⁷ Ma nöo un dee biibima dē, un musu tai hati fu tefa Masa Jesosi ko puu unu a dee sitaafu fuunu basu e. Wan si fa dee sëmbë ta paandi goon ta hoi pasensi nö? Te de paandi goon te de kaba, nöo de ta tai hati ta luku di tjuba faa kai nasi di alisi, te juu dou a göö ko lepi u de koti. ⁸ Nöo söseei un musu dē tu e. Wan musu lasi hati, ma un musu ta hoi dou, biga abiti möön Masa Jesosi o toona ko.

⁹ Nöo hën mbei wan musu dē ta kai unu seei në ta guunjan unu na unu e. Ee un du sö nöo woon kisi gaan sitaafu, biga fa mi taki aki, di Gaan Kuutuma seei dē leti a dööbuka kaa ta ko.

¹⁰ Dee sëmbë u mi o, un luku dee fesiten tjabukama dee Gadu bi manda, kumafa de bi ta tai hati ta tja sitaafu, be unu seei ta djeesi de a dee sitaafu ta miti unu tu. ¹¹ Dee sëmbë dē bi tai hati go dou, nöo hën u taa de naki kölöku. Masa Gadu tja de a bunu liba.

Nöo un luku di sëmbë de kai Jopu tu, fa a bi hoi degihati a dee soni dee bi miti ën dē. An bi disa Masa Gadu möönsö. Nöo baka fëen, hën Gadu toona dëen soni te a hia pasa maaka. Biga Gadu abi tjalihati u sëmbë e.

Aki Jakobosi ta lei de peipei soni u de musu du.

¹² Wë nöo dee sëmbë, wan soni mi kē un musu sabi, hën da wan musu tei soni ta soi nëen liba e. Na dee soni u goonliba aki, na dee soni u liba ala, na wan sootu soni seei un musu ta tei ta soi nëen liba möönsö. Ma te un taki aai, a musu tan aai. Te un taa nönö, a musu tan nönö fu Masa Gadu an musu sitaafu unu.

¹³ Nöo ee wan sëmbë fuunu dē ku fuka, nöo be a begi Masa Gadu e. Ee wan sëmbë hati dē ku wai, nöo be a ta kanda ta gafa Gadu.

¹⁴ Ee wan sëmbë dē a unu mindi sikisiki nöo be a kai dee tiima u keiki e, be de ko nëen ko begi dëen nöo de lobi fatu nëen sinkii a Masa në. ¹⁵ Nöo fa de o begi ku biibi dē, nöo di sikima o ko bunu. Biga Gadu o hopo ën. Nöo ee a bi du hogi, nöo Gadu o puu ën a bëë.

¹⁶ Hën mbei mi taki da unu taa un musu fan ku unu seei ta konda dee hogi dee un ta du ku unu na unu, nöo un ta begi da unu seei. Nöo Gadu o kula unu. Biga te wan sëmbë ta libi bunu kumafa Gadu kē, nöo di begi fëen a ta begi Masa Gadu nöo a ta wooko gaan wooko e.

¹⁷ Wë biga luku di fesiten tjabukama u Gadu de kai Elia. A bi dē wan libisëmbë leti kuma u tu. Ma nöo hën a begi wan begi u tjuba an musu kai. Hën a tan dii jaa ku sikisi liba longi, tjuba seei an kai möönsö. ¹⁸ Nöo hën a baka fëen hën a toona begi u tjuba musu kai, nöo hën tjuba toona kai a goonliba, hii soni toona nasi baka. «Hën mbei mi taki da unu taa un musu ta begi e, dee sëmbë.»

¹⁹ Wē dee sēmbē u mi o, ee wan fuunu bi ta waka a di tuutuu lei u Gadu baka te nōō hēn a disa go ta libi takulibi, nōō hēn wan otowan go tei ēn toona tja ko da Gadu baka, ²⁰ nōō di sēmbē di heepi ēn dē musu sabi taa a puu wan sēmbē a di sitaafu u didibi faja e, di a bi o kisi. Biga a heepi ēn u Gadu an musu hoi dee hogilibi fēēn a bēē mōōn.

Da sō a dē e, dee sēmbē.

„Wē nōō mi o tapa di biifi aki. Jakobosi ta manda gaan odi da unu. A tan sō.”

Di fosu biifi u Petuisi

Wan wöutu a fesi.

Di tjabukama de kai Petuisi bi dë wan u dee tuwalufu bakama u Masa Jesosi, dee bi ta waka ta lontu ku ën. Nöo hën sikifi di biifi aki. Nöo a sikifi ën da dee biibima u Masa Jesosi dee dë wakama a oto köndë, faa da de degihati a dee sitaafu dee ta miti de. A taa de musu mëni dee soni Gadu buta da de u de feni a bakaten, nöo de hoi go dou a di biibi. Nöo a taki sëmëni soni da de tu unfa sëmbë u Masa Jesosi musu libi.

Aki Petuisi ta manda odi da de.

¹ Dee sëmbë o, mi, Petuisi, ta mbei di pampia aki. Mi da wan u dee Tjabukama u Jesosi Keesitu, nöo mi ta manda di biifi aki da un dee sëmbë u Masa Gaangadu dee dë paajapaaja kuma wakama a dee peipei köndë u goonliba, kuma Pontusi, Galasia, Kapadosia, ku Asia, te kisi Bitinia. ² Fa un sai dë, unu da sëmbë dee u Tata Masa Gaangadu bi sabi gaanduwe a fesi kaa taa woon ko sëmbë fëen. Nöo hën a pii unu tei fuun musu piki di buka u Jesosi Keesitu, be di buuu fëen puu dee hogi du fuunu a unu liba. Fa u dë aki, un ko dë bumbuu sëmbë gbelingbelin a Masa Gaangadu wojo, nöo di Akaa fëen wë heepi unu te un ko sö e, dee sëmbë.

Masa Gaangadu musu dë ku unu e, ta heepi unu gaanfa ku ën bunuhati. A musu da unu kötöhati seei.

Aki Petuisi ta gafa Gadu fu dee soni dee u sabi taa woo feni a bakaten fu di u ta biibi.

³ Un boo ta gafa Masa Gaangadu e, dee sëmbë. Hën da di Tata fuu Masa Jesosi Keesitu ku ën Gadu tu, nöo u musu hopo ën në. Biga a bi abi gaan tjalihati fuu, nöo hën a tooka u hati mbei u ko wan hii njunjun sëmbë kuma tide pai mii. Fa a weki Jesosi Keesitu baka a dëdë dë, a mbei u ko ta abi wan gaan biibi a u hati di an ta kaba möönsö, taa woo feni libi a Gadu nöömö a bakaten.

⁴ Nöo u sabi tu taa woo feni hii dee soni dee Gadu abi u da u, fu di u dë sëmbë fëen. Nöo dee soni dee woon feni dë, de an dë kuma soni u goonliba aki e. Biga na wan daka seei de o sa poi kaba a sösö möönsö. De an o lasi di waiti u de möönsö tu, fu wa kai de soni möön. Nöo de dë leti a Masa Gaangadu köndë ala, ka Gadu seei ta tjubi de da u fuu feni de a bakaten.

⁵ Nöo fu di un ta biibi ën hedi, dee sëmbë, nöo a ta tjubi unu ku ën kaakiti fu te di lasiti daka dou. Nöo di juu dë, hii di heepi fëen di a bi abi kabakaba kaa faa heepi u, hën tuu o ko a limbo awaa u sëmbë si.

⁶ Nöo te un ta mëni dee soni dë nöo un musu ta wai e, hii fa un ta tja sëmëni pei sitaafu ku fuka a di mindi aki. ⁷ Wë biga dee sitaafu dee un ta tja naandë, de dë kuma wan soni ta pooba unu luku nöo, u sëmbë sa si taa di biibi un ta biibi Masa Jesosi dë wan tuutuu soni. Na sipootu un ta mbei.

Dee sëmbë o, un sabi fa dee sitaafu dë da unu nö? De dë kuma te de ta jö goutu puu kaka, fii sa puu di gbelingbelin goutu tei. Sö wë dee sitaafu ta heepi di biibi fuunu faa musu ko gbelingbelin. Ma di biibi fuunu dë, a bumbuu pasa goutu gaanfa e. Biga hën an dë wan soni o poi kaba a sösö möönsö, kumafa goutu ta kaba a sösö. Nöo ee un ta biibi go dou, nöo woon feni gafa ku nëbai di juu ten Masa Jesosi Keesitu o ko a limbo u sëmbë si di kaakiti fëen di a abi.

⁸ Fa Masa Jesosi sai dë, dee sëmbë, hën da di Sëmbë di wan bi si wan daka, ma tökuseei un ta lobi ën. Hii fa wan ta si ën fa u dë aki seei, ma un ta biibi nëen liba, nöo hën Gadu buta wan gaan wai a unu hati te wan sa kondëen da sëmbë fa a dë. ⁹ Nöo di soni mbei un ta wai sö, fu di Gadu ta heepi unu ta seeka di hati fuunu fu an musu kaba a sösö. Hën wë da di soni di un bi suku a Masa Jesosi di un ko biibi ën e.

10-11 Wë nöö di heepi Gadu ko ta heepi u a di ten aki, nöö hën wë dee fesiten tjabukama fëen bi ta biinga seei fu de fusutan e, ma de an bi sa fusutëen möönsö. Biga di ten de bi dë a goonliba aki, nöö di Akaa u di Keesitu bi ta ko a de liba, nöö de bi ta konda fa Gadu o heepi u a bakaten aki ku ën bunuhati. De bi ta konda seei fa di Paamusi Kõnu o ko a goonliba ko tja pena, te bakaten nöö a o kisi sömëni nëbai. Nöö fa de ta fan dee lö soni dë, nöö de bi kë sabi ee na un ten de o pasa, ku andi ku andi musu pasa bifö di lö ten dë o dou.

Ma hii fa de ta suku fini a dee soni dë, ma de an ko sabi de möönsö. 12 Nöö hën de ko fusutan taa na soni u de de dë, ma de dë fu wi dee sëmbë dee o ko a bakaten aki.

Nöö hën u dë tee di ten aki, „nöö hën wë i si Masa Jesosi ko e”. Nöö hën dee tjabukama fëen ko konda di Buka fëen da unu te de kaba. Nöö di Buka dë, hën wë da di wan seei soni di dee fesiten tjabukama bi ta taki. Nöö fa dee sëmbë konda di buka da unu dë, nöö ku di kaakiti u di Akaa u Gadu di a manda kumutu a liba ala ko da u, ku ën wë de kondëen.

Nöö, dee sëmbë, dee soni u ta taki aki, gaan soni de dë e. Biga dee basia u Masa Gaangadu dee ta dë a Gadu Kõndë ala seei ta bendi ta luku ee deseei sa sabi soni u de tu.

Aki ta lei u fa u musu libi

di njunjun libi.

13 Nöö hën mbei un musu buta ku unu seei, dee sëmbë, fu wan fika gudjuu dë. Un musu tai hati ta buta mëni gaanfa a dee bunu Gadu o da unu ku ën bunuhati a di ten di a o tja Jesosi Keesitu ko a limbo.

14 Nöö leti kumafa wan mii ta piki ën tata buka a soni, nöö söseei un musu ta piki Gadu buka a soni tu. Wan musu ta nama ku dee lö hogs dee di hati fuunu bi lobi u du di ten wan bi sabi Gadu e. 15 Wë biga di Sëmbë di kai unu fuun ko nëen aki, a dë wan limbolimbo Sëmbë söndö föutu, nöö sö un musu dë tu e, dee sëmbë. Libi fuunu musu dë gbelingbelin a hii futu. 16 Biga Gadu bi taki a di Buku taa:

Mi dë limbolimbo söndö föutu,
nöö söseei un musu dë tu.

17 Dee sëmbë o, fa un ko ta kai Gadu unu Tata aki, hën ta kuutu hii sëmbë makandi a di fa i ta libi. Nöö fëen mbei un musu ta mëni ën nöömö ta lesipeki ën gaanfa, hii di ten un ta libi kuma wakama a goonliba aki. 18 Wë biga an dë taa wan soni di sa poi kaba a söso kuma möni sö a tei paka puu unu a di söso libi di un bi lei a dee gaan sëmbë fuunu e. 19 Ma di buuu u „Jesosi” Keesitu di dii möön hii soni, hën wë paka puu unu. Fa de kii ën dë, nöö a bi dë kuma dee sikafu mii de bi ta kii ta paka paima u hogs du nöömö naandë. Nöö leti kumafa dee sikafu mii bi musu dë gbelingbelin söndö föutu, nöö söseei Masa Jesosi bi dë tu.

20 Wë nöö gaanduwe kaa bifö goonliba mbei, Masa Gaangadu bi buta taa sö a o manda Masa Jesosi ko paka di paima dë da u. Ma tefa di bakaten aki bifö di soni dë ko a limbo fuun sa feni heepi nëen awaa.

21 Nöö di nama un ko nama ku Masa Jesosi dë, dee sëmbë, hën heepi unu fuun ko biibi Gadu e. Biga un ko sabi fa a weki Masa Jesosi a dëdë te a tjeën go te a di möön hei kamian a liba ala. Hën mbei un ko ta buta mëni nëen gaanfa taa hii dee soni a bi paamusi unu tuu, woon feni de nöömö.

22 Dee sëmbë o, un bi jei di tuutuu lei u Gadu kaa, nöö hën wë i si un ta piki ën tefa hati fuunu ko dë limbolimbo, un ko ta lobi unu na unu söndö ganjan. Ma nöö un musu ta lobi unu seei möön taanga eti e, ku hii unu hati. 23 Biga un ko feni wan hii njunjun libi awaa kuma wan njunjun mii di de pai. Ma di lö böngö di i si pai unu dë, na libisëmbë böngö e, di sa kaba a söso, ma di wöutu fu Gadu wë. Hën da di böngö di mbei un feni di njunjun libi dë.

Nöo fa di wöutu u Gadu sai dë, dee sëmbë, a dë kuma wan libilibi soni ta wooko a u hati dendu ta seekëen, nöo an o kaba a sösö möönsö. ²⁴ Biga un sabi di soni di Gadu bi taki. A taa:

Hii libisëmbë tuu dë kuma ahun ta lenguwa jööö sö.

Nöo hii nëbai fu wan libisëmbë dë kuma wan folo ta dë a sabana, te fi sabi a dëe puu kai kaba a sösö.

²⁵ Ma di wöutu u Masa, hën a ta dë fu nöömö.

Nöo hën wë da di wöutu i si de bi tja ko konda da unu e, dee sëmbë.

2

¹ Wë di un ko jei dee soni dë kaa, nöo un musu disa dee hogi fasi dee un bi abi e, dee takuhati fasi sö, bödjëe fasi, ganjan sëmbë fasi, haun, ku waka njan sëmbë a baka. Un musu puu dee soni dë tuu fiaa a unu libi.

²⁻³ Nöo fa i si i bi tesi luku fa Masa abi bunuhati tjika dë, nöo i musu ta dë nëen baka nöömö leti kuma wan tide pai mii ta hangi di bobiwata fëen mama. Sö un musu ta abi hangi da di wöutu u Gadu fuun musu ta sabi soni fëen. Nöo ee un dë sö, nöo woon nango a fesi seei, te un ko gaangaan sëmbë a di biibi.

Aki ta taki soni u di wosu u Gadu ku di mama sitonu

u di wosu.

⁴ Dee sëmbë, un boo toona mëni di soni di bi dë sikifisikifi a Gadu Buku e. De bi tuwë wan sitonu a kapëe, ma Gadu si ën kuma wan gaan bumbuu soni. Nöo hën a tei ën buta ko di mama sitonu u di wosu fëen. Ma nöo di Sitonu i si dë, libilibi soni a dë e, dee sëmbë. Biga Masa Jesosi hën wë da di sitonu dë. Ku ën Gadu seti di wosu fëen.

⁵ Nöo fa un ko ta biibi ën dë, nöo unu seei ko kuma wanlö libilibi sitonu tu, di Gadu ta tei ta nama ku Masa Jesosi makandi faa mbei hën wosu. Ma nöo di wosu u ta taki aki, na soni u si ku wojo e. Akaa soni a dë.

Nöo na di wosu nöo Gadu tei unu mbei e, dee sëmbë, ma a tei unu tu fuun ko dë wanlö apaiti sëmbë fëen kuma mindima ta tja peesenti go dëen. Nöo dee peesenti un ta tja go dëen dë, deseei an dë u si ku wojo tu. Soni na akaa fasi deseei dë tu e, nöo de ta suti da Gadu seei, fu di unu ku Jesosi Keesitu nama.

⁶ Nöo di soni u bi taki dë, de bi sikifi ën buta a di Buku u Gadu taa: Un luku, mi tja wan sitonu go buta a Sion dë.

Ku ën mi o seti di wosu u mi.

Nöo di sitonu dë, a dii möön hii soni.

A dë wan gaan bumbuu sitonu di mi tei apaiti.

Nöo ee wan sëmbë i abi biibi nëen liba,

nöö ja o lasi möönsö fi tja sen a bakaten.

Sö Gadu taki e, dee sëmbë.

⁷ Wë nöo di Sitonu i si de taki dë, gaan bumbuu soni seei a dë tuu da u dee sëmbë ta biibi ën. Ma dee sëmbë dee an kë biibi, nöo „an dë wan wojo soni da de”. De dë kuma dee sëmbë dee di Buku bi taki ta mbei wosu. A taa:

Di sitonu di dee sëmbë dee ta mbei wosu an bi kë seei te de tuwë a kapëe,

hën ko dë di mama sitonu u di wosu.

⁸ Ma di Buku taki wan oto soni u di Sitonu dë tu taa:

A dë wan sitonu di sëmbë ta naki futu nëen ta kai.

Hën ta tuwë sëmbë.

Wë da sö i si taa a buta kaa taa dee sëmbë dee an ta kë piki di buka u Masa Jesosi, nöo sö de o kaba a sösö.

⁹ Ma unu, wan dë sö e, dee sëmbë. Fa un ko ta biibi Masa Jesosi dë, nöo un ko dë wanlö apaiti sëmbë dee Gadu tei ko fëen seei. Un ko dë a dendu u wan könu famii ta tja peesenti

go da Gadu. Un ko dë wan föluku u Gadu di dë fëen vö, fuun musu ta konda da sëmbë kumafa a bumbuu tjika, ta gafëen.

Biga a kai unu puu a dungu tja ko a di waiti limbo fëen. ¹⁰ Wan bi dë wan wojo soni a wan ten ala e, dee sëmbë, ma fa u dë aki un ko dë wan apaiti sëmbë fu Gadu gbolo. A di ten ala wan bi si fa Gadu abi tjalihati, ma awa un ko si ën awaa.

Aki ta lei fa u musu libi wan bunu libi ku saka fasi.

¹¹ Un dee lobi mati u mi o, fa u dë aki wan dë goon mii u di goonliba aki möön e, ma un dë wakama nöö. Döösë sëmbë seei un dë. Nöö fëen mbei mi begi unu baa taa dee hogi soni dee libisëmbë ta hangì u du, wan musu ta da de pasi a unu libi möönsö. Biga de ta biinga u poi di hati fuunu kaba a sösö.

¹² Ma unu musu ta libi bunu a dee sëmbë dee na ta biibi naandë wojo e. Nöö fa de o ta kosi unu taa un ta du hogi dë seei, ma de o ko si gbelin taa bumbuu soni nöö un ta du. Nöö bakaten de o ko ta gafa Masa Gadu fuunu hedi a di daka di a buta faa ko a u.

¹³ Fa un ko nama ku Masa dë, nöö un musu ta saka da hii dee tii dee lanti buta e. Un musu ta saka da di könu biga hën da di möön hei wan. ¹⁴ Nöö un musu ta saka da dee takima tu, dee a pii tei buta a kamiankamian. Biga di soni mbei a buta de, fu de musu ta sitaafu dee sëmbë ta du hogi, nöö de gafa dee sëmbë ta du bunu.

¹⁵ Gadu kë fuun ta libi bunu e, dee sëmbë. Biga te un ta libi sö, nöö dee sëmbë dee ta fan söndö fusutan ta kosi unu dë, nöö de o ko dë pii. Biga de o ko si taa sösö soni de ta taki.

¹⁶ Fa Masa Gadu puu unu a dee peipei wëti basu buta ko fii dë, nöö un musu libi kuma fima tuu. Ma ja musu dë ta du hogi fu di i kumutu a wëti basu hedi, kwetikweti. Ma be i toona ta saka i seei da Gadu kuma wan saafuma fëen.

¹⁷ Nöö i musu ta libi a wan lesipeki fasi ku hii sëmbë. I musu ta lobi dee otowan dee ta biibi Masa Jesosi kuma i. Nöö i musu ta fëëë Masa Gaangadu tu e, fu wan du na wan soni di an kai ku ën. I musu ta lesipeki könu ta luku ën fu wan hei sëmbë tu.

¹⁸ Nöö mi kë taki wan soni da un dee saafuma dee ta wooko da wan goonliba masa. Mi taki e, un musu ta lesipeki dee masa fuunu gaanfa e, dee sëmbë. Un musu ta saka a de basu. Nöö fa mi fan dë, na dee ta libi bunu ta abi pakisei a unu liba nöö e, ma dee ta libi hogi ku unu tu.

¹⁹ Wë biga ee wan sëmbë i ta kisi sitaafu di ja bi musu kisi ma i ta tjëen ku pasensi fu di i ta mënì Gadu hedi, nöö hën da i ta libi seei kumafa Gadu kë.

²⁰ Ma ee i bi du hogi nöö hën de fon i fëen hedi, nöö i tjëen ku pasensi fu di i sabi taa hogi i bi du tuu, nöö di dë an dë gaan soni e. Biga i seei suku ën. Ma ee bunu nöö i ta du nöö i kisi sitaafu fëen, nöö hën i tjëen söndö guunjan, hën da i libi kumafa Gadu kë. ²¹ Biga fa Gadu kai unu fuun ko sëmbë fëen dë, nöö a fiti fuun tja sitaafu ku pasensi e, dee sëmbë. Biga „Masa Jesosi” Keesitu seei bi tja sitaafu fuu hedi söndö guunjan, nöö fëen mbei u musu ta tjëen sö tu. Nöö te u du sö, hën da u ta waka nëen baka a di lö futu dë tu.

²² Fa Masa Jesosi sai dë, a libi leti kumafa di Buku bi taki fëen e, taa:

Hën an bi du hogi wan daka.

Na wan ten seei a taki ganjanganjan soni.

²³ Biga di dee sëmbë bi ta kosi ën ta dëen gaan buka ku gaan sen dë, nöö an jabi buka kosi de möönsö e. Di de du hogihogi ku ën, an bë wojo da de möönsö tu, ma a disa de da di Sëmbë di ta kuutu a wan leti fasi.

²⁴ Nöö fa i si a tja dee hogi du fuu nëen sinkii a di lakpa pau dë, nöö wa dë a de basu möön e. U dëdë da de, fuu sa toona libi wan bunu libi awaa.

Dee sëmbë o, dee maaka dee Masa Jesosi kisi nëen sinkii dë, de wë kula unu e, mbei un ko bunu. ²⁵ Fa un bi sai dë, un bi dë leti kuma wanlö sikapu na abi tiima. Sö un bi ta waka fanjanfanjan tjika. Ma fa u dë aki un ko feni di leti sëmbë di fu tii unu. Nöö di Sëmbë dë, hën ta luku di hati fuunu be a dë tololoo a pasi.

3

Aki ta lei fa manu ku mujëe musu libi ku deseei.

¹ Nöo awaa mi kë fan ku un dee mujëe dë ku manu taa be un ta saka unu seei a dee manu fuunu basu e. Nöo ee wan fuunu sai dë hën manu an piki di buka u Gadu eti, nöo a o bia piki ën söndö i fan ku ën. ² Biga a o si taa i ta libi wan gbelingbelin libi ku lesipeki u Gadu.

³ Nöo fa i si un ta beei di uwii fuunu a dee peipei fasi dë, so juu un ta bisi gaan waiti koosu, ee nasö goutu soni a unu sinkii, nöo na a dee lö soni dë un musu suku gafa e, dee mujëe. ⁴ Ma di gafa fuunu musu dë a di fa i hati dë. Te i ta libi a wan saapi fasi, pii fasi sö, hën da di soni Gadu ta kai gaan waiti soni e. Nöo di waiti dë an o saka möönsö.

⁵ Sö wan waiti dee mujëe u fesiten bi abi kaa, dee bi dë apaiti da Gadu ta mëni ën fu de feni wini nëen a bakaten. Fa de bi sai dë, nöo de bi ta saka da dee manu u de. ⁶ Biga luku fa Sala bi ta saka dëen manu Abahamu ta kai ën “Masa”. Nöo ee un ta libi a sö wan leti fasi nöo woon ko ta djeesi Sala kuma unu da mii fëen. Nöo an o dë fuun ta dë fëëfëë.

⁷ Nöo un dee womi dee dë ku mujëe, un musu ta fii da dee mujëe fuunu e. Un musu ta lesipeki de fu di de da di möön suwaki wan. Wë biga fa un sai dë, unu ku de tuu o feni di libi u Gadu makandi di a o da unu ku ën bunuhati fu di un dë sëmbë fëen. Nöo te un ta libi bunu ku dee mujëe fuunu, nöo Gadu o piki dee begi fuunu tu.

Aki ta lei taa a möön bunu fii tja sitaafu fu wan soni di ja du, möön leki i tjëen fu di i du hogi.

⁸ Nöo awaa mi o fan ku hii unu tuu taa be un ta libi makandi ku wan hati e. Un musu ta fii ku dee otowan fuunu ta lobi unu seei kuma baaa ku baaa. Un musu ta abi tjalihati da unu na unu, ta libi ku sakafasi. ⁹ Ee wan sëmbë du hogi ku i, ja musu du hogi ku ën baka e. Ee wan sëmbë kosi i, disëen. Na toona kosi ën baka, ma begi Gadu dëen be a feni bunu. Biga sö Gadu bi kai i fii libi, dee sëmbë, nöo joo feni bunu nëen.

¹⁰ Biga wë haika fa di Buku taki. A taa:

Ee wan sëmbë i kë abi piizii ku di libi fii,
nöo i musu ta duwengi i seei fu ja fan taku fan.

Ee i kë u di libi suti da i,
nöo i musu köni fu ja ganjan sëmbë ku buka.

¹¹ I musu kaba ku hogi du, nöo i bia ta du bunu.

I musu ta suku fii dë fiifi ku hii sëmbë.

A di dë baka fii ta biinga nöömö.

¹² Biga Gadu ta luku dee sëmbë ta libi bunu nëen wojo
faa heepi de,

nöo a dë setiseti jesi faa jei dee begi u de.

Ma di sëmbë di ta du hogi,

hën a o bia baka da.

Sö di Buku taki e.

¹³ Wë be mi hakisi unu wan soni, dee sëmbë. Ee i ta biinga nöömö fii ta du bunu wanwan, nöo ambë da di sëmbë di o du hogi ku i? ¹⁴ Ma etiseei ee i kisi sitaafu fu wan bunu soni di i du hedi, nöo hën da Gadu naki i kölöku e.

Ja jei fa di Buku taki nö? A taa:

Na fëë libisëmbë te de ta bë wojo da i e.

Na panta da de seei.

¹⁵ Ma Masa Jesosi Keesitu hën nöo fuun ta mëni a wan apaiti fasi a unu hati, dee sëmbë, biga hën da di Masa fuu. Hën da Gadu seei.

Nöo i musu ta dë kabakaba hiniwanten fu ee wan sëmbë hakisi i taa: “Unfa i du ta pakisei taa joo feni wini a bakaten?” nöo i musu sabi fa u piki ën. Ma ja musu piki ën ku gaan fasi e, ma ku saapi fasi, ku lesipeki. ¹⁶ Biga hati fii musu ta dë limbolimbo nöömö a hii futu.

Fa i ku „Jesosi„ Keesitu ko di wan dë, dee sëmbe, nöö i musu ta libi bunu nöömö e. Nöö te i libi sō, nöö sen musu u kisi dee sëmbe dee bi ta suku u poi unu nē fu takuhati fasi dë. Biga de o si taa sösō de bi ta du.

¹⁷ Dee sëmbe o, ee Gadu si taa a fiti fii tja sitaafu, nöö a möön bunu i tjëen fu wan bunu soni di i du hedi, möön leki fu wan hogi soni di i du. ¹⁸ Biga „Jesosi„ Keesitu seei bi tja sitaafu tee fa de kii ën dë, hii fa an bi du hogi wan daka. Fa a dëdë dë, nöö dee hogilibi fuunu wë a paka di wan pasi dë fu nöömö e. Di Bunulibima dë hën tja sitaafu a u dee takulibima aki kamian, faa sa tja u ko a Gadu.

Fa de kii Masa Jesosi dë, dee sëmbe, a dëdë tuu, ma di akaa fëen hën a fika ku libi. ¹⁹⁻²⁰ Nöö hën a go konda di buka u Gadu da dee akaa u dee sëmbe bi dëdë a di ten u Noa, ka de bi go dë a di kamian ka de an sa kumutu möön. Dee sëmbe dë, de an bi kē piki di buka u Gadu a di ten di Noa bi ta mbei di gaan boto. Hii fa Gadu bi ta wasikōi de ta hoi pasensi da de seei, ma nöö de an bi kē piki möönsō. Fëen mbei aiti sëmbe nöö bi fika ku libi, dee na dëdë a wata a di ten dë.

²¹ Nöö hën di wata dë, hën da wan soni ta lei u fu di dopu di u ta dopu fa u dë aki. An dë taa sundju a ta puu a u sinkii e, ma a ta lei sëmbe taa u mbei buka ku Gadu ku wan limbolimbo hati, fuu sa feni heepi nëen. Nöö di heepi dë, u sa feni ën fu di Jesosi Keesitu bi toona weki baka a dëdë. ²² Nöö di a weki baka, hën a subi go tee a liba ala e, nöö awa a dë a di kaba heima kamian a letimaun sē u Gadu. Nöö hii dee basia u Masa Gaangadu köndë tuu, ku hii takima, te kisi ku hii dee kaakiti u mundu tuu fiaa dë nëen basu fa u dë aki. Hën abi taki a de liba.

4

Aki ta lei fa wan njunjun libi

dë fanöudu tjika.

¹ Söö. Wë dee sëmbe, kumafa u taki dë, „Jesosi„ Keesitu hën tja sitaafu nëen sinkii. Nöö sō nöö unu seei musu dë kabakaba u tja sitaafu tu e. Wë biga te i ta tjëen söndö guunjan fu di i ta mēni Masa Jesosi hedi, nöö a o ta seeka di hati fii te nöö joo ko kaba seei ku hogi du. ² Nöö dee taku hangi ta ko a u libisëmbe hati, ja o dë a de leiki möön, ma joo ta dë a Masa Gaangadu leiki fu hii di libiten fii di fika da i a goonliba aki. Fa a kē fii du, nöö sō joo du.

³ Biga un bi ta libi te tjika kaa kumafa dee sëmbe an sabi Gadu ta libi e. Un bi ta du fanafiti soni a di sē u manu ku mujëe. Un bi ta miti makandi ta bebe ta dööngö ta bai ta kai olo ta booko Gadu wēti tee, ta begi dee soni dee an dë fanöudu fuun begi. Dee lö libi dë wë un bi ta libi.

⁴ Ma fa u dë aki, wan ta libi sō möön. Nöö a ko bigi seei da dee sëmbe unu ku de bi ta libi dee lö libi dë makandi. A ko fika de ta luku unu kuma wan hii oto sëmbe fu di wan ta kule go mökisi ku de möön a dee peipei hogi de ta du. De ko ta kosi unu seei. ⁵ Ma de musu fu piki di Sëmbe nöömö e, di dë kabakaba fu kuutu hii sëmbe, dee dëdë wan ku dee libi wan tuu.

⁶ Fëen mbei di buka u Masa Jesosi bi konda da dee sëmbe dee dëdë kaa e, fu aluwasi fa de bi kisi sitaafu dëdë a libisëmbe fasi seei, ma nöö di akaa u de sa feni libi a Gadu.

Aki ta lei fa i musu wooko

ku dee köni Gadu da i.

⁷ Dee sëmbe o, fa u dë aki di ten ko zuntu u hii soni musu kaba, nöö un musu dë ku fusutan e, fuun sa begi Gadu a wan bumbuu fasi. ⁸ Ma di gaan soni, hën da un musu ta lobi unu na unu makandi gaanfa. Biga ee i lobi wan sëmbe, nöö ee a ta du sömēni soni seei dee an ta kai, ma nöö ja o si de biga i lobi ën.

⁹ Nöö un musu ta kisi unu seei ta hoi a wosu ku piizii e, söndö guunjan, dee sëmbe.

¹⁰ Nöo fa Masa Gaangadu paati dee köni fëen da unu dë, hiniwan fuunu musu ta wooko ku di fëen a wan fasi di ta heepi otowan e. Biga a da unu de peipei ku ën bunuhati, nöo un musu ta wooko ku de a wan futoou fasi. ¹¹ Kuma ee wan sëmbë i abi di köni fii ta konda Gadu wöutu da sëmbë, nöo i musu fan gbelingbelin be de sabi taa Gadu wöutu seei di dë. Ee wan sëmbë i ta heepi sëmbë a soni, nöo ja musu du ën ku i seei kaakiti. Ma i musu du ën ku di kaakiti u Gadu. A hii dee lö soni dë tuu, Masa Gaangadu hën nöo musu kisi gafa e. Biga hën wë ta da u dee köni fu di u nama ku Jesosi Keesitu. Fa a sai dë, hën nöo musu feni hii nëbai ku hii kaakiti fu nöömö teego. A tan sö.

Aki ta taki soni u sitaafu möön.

¹² Wë un dee lobi sëmbë u mi dë, wan musu tei di sitaafu un ta tja naandë u wan gaan soni e, hii fa a hebi seei. Wan musu luku ën kuma wan soni di an bi musu miti unu. ¹³ Ma be un ta wai seepi. Biga un ko ta fii makandi ku „Masa Jesosi, Keesitu a dee sitaafu dee a bi tja. Nöo tee di juu ten dou faa ko a limbo fu hii sëmbë musu si di gaan waiti fëen di a abi, nöo woon ko ta wai gaanfa seei awaa.

¹⁴ Ee sëmbë kosi unu fu di un nama ku Masa Jesosi Keesitu hedi, nöo hën da Gaangadu naki unu köloku e, dee sëmbë. Wë biga di nëbai Akaa fëen seei, hën wë dë a unu liba dë.

¹⁵ Ma nöo dee sitaafu dee un ta tja dë, de an musu dë fu di i bi kii sëmbë e, ee nasö fu di i bi fufuu. An musu dë tu fu di i ta hulu sëmbë soni hedi, ee nasö fu hiniwan sootu pei hogi i sa du. Na fu dee lö soni hedi un musu kisi sitaafu e, dee sëmbë. ¹⁶ Ma ee fu di un nama ku Masa Jesosi Keesitu hën abi di sitaafu de ta sitaafu unu dë, nöo sen an musu kisi unu fu di dë hedi e. Ma be i ta gafa Gadu nöo fu di a si taa i waiti tjika u ta tja di në taa i nama ku Masa Jesosi.

¹⁷ Fa u dë aki, nöo di ten kisi fu di kuutu u Gadu musu seti. Nöo ku u dee sëmbë fëen wosu dendu fosu wë a o seti ën. Wë nöo ee u dee sëmbë fëen seei a ta sitaafu fa u dë aki, nöo dee sëmbë dee an kë piki ën buka wë? Na di u de o möön hebi nö? ¹⁸ A dë leti kumafa de bi sikifi a di Buku taa:

Ee dee sëmbë Gadu ta luku nëen wojo fu bumbuu sëmbë,
ee de musu tja sö wan gaan sitaafu
ufö Gadu sa heepi de „puu hogi a de hati,
nöo dee oto sëmbë wë, dee an dë a Gadu soni seei,
ku dee hogilibima.

Di u de an o möön hebi u tja nö?

¹⁹ Nöo da sö e, dee sëmbë. Ee Masa Gadu kë fuun musu ta tja sitaafu ufö, nöo un disa unu seei nëen maun nöo e, be un ta du bunu nango nöömö. Biga hën mbei unu, nöo a dë wan Sëmbë di i sa abi futoou nëen liba nöömö.

5

Aki ta taki soni u dee sikapu u Gadu ku dee tiima u de.

¹ Awa mi kë fan ku unu dee sëmbë dee ta dë tiima fu otowan. Fa mi dë aki, miseei dë wan tiima tu e, hën mbei mi sa feni pasi u fan ku unu sö. Biga miseei bi si ku miseei wojo fa „Masa Jesosi, Keesitu bi tja sitaafu di a bi dë a goonliba aki. Nöo te di juu kisi fu di waiti fëen di a abi musu ko a limbo u hii mundu si, nöo miseei o dë a dendu ta njan di piizii dë tu.

² Nöo mi taki e, taa un musu ta luku dee sëmbë u Gadu bunu, dee dë a unu maun dë. Un musu dë da de kuma wan sëmbë ta luku sikapu ta tja de buta a pasi tololoo fu de an kaba a sösö. Sö un musu ta dini de tjika. Nöo wan musu ta du ën a wan duwengi fasi e, ma be un ta du ën ku piizii, ku wai hati seei. Biga sö Gadu kë. Nöo wan musu du ën tu fu di un giini u möni hedi, ma fu di un abi wan gaan hangi a unu hati fu heepi sëmbë.

³ Fa Gadu buta dee sēmbē a unu maun fuun ta luku de dēen dē, nōō wan musu ta pēē basi a de liba e, ma be un ta libi ku de a wan suti fasi fu de sa djeesi unu. ⁴ Nōō te di Mōōn Gaan Sikafuma ko a limbo u hii sēmbē si ēn, nōō woon kisi wan gaan paima nēēn.

„Dee sēmbē o, wan sabi fa de ta du te wan sēmbē wini a wan fia kule nō? De ta bisi ēn wan uwii kaapusa ta wai ku ēn fu di hēn da di winima. Sō wan paima di sēmbē dē ta kisi.„ Ma di paima fuunu di woon kisi a bakaten, a o mōōn waiti gaanfa mōōn di uwii kaapusa u di winima dē e, biga di fuunu an o dēē kaba a sōsō mōōnsō.

⁵ Nōō awaa mi o taki wan soni da un dee kijoo mii tu taa un mēni dee sēmbē dee dē gaan wan fuunu e, fuun saka unu seei a de basu. Nōō hiniwan daka un musu ta abi saka fasi da unu na unu, kuma wan koosu di i lo' u ta bisi hiniwan daka, an ta kumutu a i sinkii. Sō di sakafasi musu dē gaan soni da unu tjika. Wē biga a dē a di Buku taa: Gadu dē felantima u dee sēmbē dee abi gaan fasi, ma dee sakafasi sēmbē a ta heepi ku ēn bunuhati.

⁶ Nōō fēēn mbei i musu saka i seei a Masa Gaangadu basu, be a tii i ku ēn kaakiti maun. Nōō te di juu kisi nōō hēnseei o hopo i.

⁷ Nōō be i tuwē hii dee fuka fii tuu da Gadu e, dee sēmbē, biga a a' toobi ku i.

⁸ Nōō mi taki e, un musu dē setiseti ku wojo limbo. Biga di gaan felantima fuunu de kai di didibi ta waka zuuu sō ta lontu leti kuma hogimbeti ta suku ambē a sa feni faa tēnē pisipisi njan. ⁹ Nōō i musu abi biibi a Gadu fii sa taanpu tuwē gogo dēēn e, be an feni i kisi.

Fa un ta tja sitaafu dē fu di un ta biibi ēn hedi, nōō na unu nōō ta tja dee sitaafu dē e, dee sēmbē. Sō nōō dee otowan fuunu dee ta biibi Masa a kamiankamian a di goonliba aki ta tja de tu.

¹⁰ Nōō di Gadu fuu di abi hii bunuhati o dē ku unu e. Hēn bi kai unu fuun ko feni di waiti fēēn di ta dē u nōōmō, fu di un ko nama ku Jesosi Keesitu. Nōō dee sitaafu an o dē u nōōmō e, dee sēmbē, ma de o dē u wan pisiten nōō. Nōō baka fēēn, nōō Gadu o da unu bōō. A o mbei un ko taanga gingin a di biibi, kuma wan sitonu posu di an sa hōn kai.

¹¹ Fa Gadu sai dē, hēn nōō da di Gadu di abi kaakiti fu nōōmō e. A tan sō.

Aki Petuisi ta tapa di biifi.

¹² Fa mi ta mbei di biifi da unu aki, dee sēmbē, nōō Silifani di mi ta si u wan futoou sēmbē fuu, hēn wē heepi mi sikifi ēn. Nōō mi mbei ēn a wan sati fasi sō fuun feni degihati nēēn. Biga dee soni mi sikifi aki, de ta lei unu di bunuhati u Gadu fa a dē tuutuu soni tjika, nōō un musu taanpu nēēn gingin e, dee sēmbē.

¹³ Nōō dee biibima u Masa Jesosi dee ta ko makandi a Babilon, dee Gadu bi pii tei leti kumafa a tei unu, nōō de ta manda gaan odi da unu e, ku Maikusi di mi ta si kuma mi seei miii.

¹⁴ Nōō un da unu na unu gaan odi e, ta baasa unu seei makandi a wan lobi fasi.

Nōō sō e, dee sēmbē. Un musu dē ku kōtōhati, hii un dee sēmbē tuu dee ko nama ku Jesosi Keesitu. A tan sō.

Di u tu biifi u Petuisi

Wan wöutu a fesi.

A di biifi aki, Petuisi bai dee biibima u Masa Jesosi a dee peipei lei sēmbē ta tja ko ta ganjan de dē. Biga so sēmbē ta lei de taa Masa Jesosi an o toona ko möön, nöö de sa libi u de kumafa de kē.

Ma Petuisi taa ee de libi hogilibi, nöö de o kisi sitaafu fēen nöömö te di kuutu daka u Gadu dou. Hēn mbei de musu biinga u de libi kumafa Gadu kē.

Aki di biifi seti.

¹ Söö. Wē dee sēmbē, mi Simon Petuisi ta mbei di pampia aki. Fa mi dē aki, mi dē wan futuboi fu Jesosi Keesitu, biga mi da Tjabukama fēen. Nöö mi ta mbei di biifi aki da un dee sēmbē dee ko ta biibi Masa Jesosi. Nöö mi sabi taa di biibi fuunu dē, a dē wan gaan bumbuu soni seei da unu, leti kumafa a dē da u tu.

Nöö di soni mbei u ko ta biibi, dee sēmbē, fu di di Gadu fuu di u ta dini aki ku di Heepima fuu, Jesosi Keesitu, ta wooko ku leti. De an ta luku taa wan sēmbē bunu möön otowan, „nöö hēn wē mbei u ku unu tuu ko ta biibi ēn makandi.

² Wē nöö fa un ko sabi Masa Gadu ku Masa Jesosi dē kaa, nöö un musu ko sabi de möönmöön eti e. Biga möön un ko sabi de, nöö möön de o dē ku unu ku de bunuhati ta da unu böö.

Aki ta lei fa u musu libi fu di Gadu kai u ko sēmbē fēen.

³ Nöö mi taki e, dee sēmbē, di fa Masa Gadu abi kaakiti tjika dē, nöö a da u hii soni u abi fanöudu fuu sa abi libi fu teego, hēn tu fuu sa libi a wan leti fasi nēen wojo a goonliba aki. Nöö fu di u ko sabi ēn, hēn mbei a da u dee soni dē. Biga hēn kai u fuu sa kisi di waiti fasi di hēnseei abi, nöö a kai u tu fuu ko bumbuu sēmbē a hii fasi leti kumafa hēnseei dē.

⁴ Wē nöö di u dē a dendu u dee soni dē kaa, nöö Gadu paamusi u sōmēni gaan bumbuu soni e. Nöö ee u tei dee soni a paamusi u naandē ta libi ku de, nöö woo ko kisi di fasi u Gadu a u libi. Nöö dee poipoi libi u goonliba aki an o feni u kisi möönsö, biga wa o ta mēni de seei fuu kē de.

⁵ Dee sēmbē, fa i si un ko ta biibi Masa Jesosi dē, nöö an tjika eti e. Ma i musu biinga fii libi bunu a hii futu. Nöö na di dē nöö, ma i musu biinga tu fii sabi soni „u Gadu, möön fini. ⁶ Nöö na di dē nöö, ma i musu biinga fii tii i seei a soni tu. Nöö na di dē nöö, ma i musu biinga fii ta abi taihati a soni go dou. Nöö na di dē nöö, ma i musu biinga fii ta mēni Gadu a hii soni di i ta du. ⁷ Nöö na di dē nöö, ma i musu biinga fii libi ku dee otowan fii kuma baaa ku baaa. Nöö na di dē nöö, ma i musu biinga fii lobi di otowan fii te dou söndö ganjan e.

⁸ Biga ee dee lö soni u kai dē ta göö ta ko möönmöön a di libi fii, nöö di fa i ko sabi Masa Jesosi Keesitu dē, nöö an o dē u sösö. Ma a o tja gaan wini ko da Gadu. ⁹ Ma ee dee lö soni dē an dē u sēmbē si a i libi, nöö hēn da ja a’ fusutan. I dē kuma bookowojoma, ja sabi naasē i nango, kuma i fēekētē taa Gadu bi wasi dee hogi du fii puu a i liba.

¹⁰ Dee sēmbē, wan si taa Masa Gaangadu kai unu tei fuun ko sēmbē fēen nö? Wē nöö un musu biinga be a dē sö tuu a unu libi fu sēmbē si e. Biga te un biinga ku dee soni u taki dē, nöö wan o kai kumutu a di pasi u Gadu möönsö. ¹¹ Nöö te di juu dou, nöö de o tei unu ku gaan wai seei a di köndē ka di Heepima fuu Masa Jesosi Keesitu dē könu ta tii fu nöömö.

¹² Ma fa mi ta fan aki seei, dee sēmbē, ma mi sabi taa un sabi dee soni dē kaa e. Biga un ta hoi gingin a dee tuutuu soni u Gadu dee un bi kisi. Ma tökusei mi o toona ta taki de da unu a bakafutu nöömö. ¹³ Nöö a bunu tu fu mi toona ta mēni unu a dee soni de fu sö langa libi dē a mi sinkii eti. ¹⁴ Biga wē mi sabi taa abiti möön nöö di sinkii u mi aki o

go fika a wan sē ala. Sō Masa Jesosi Keesitu lei mi limbolimbo kaa. ¹⁵ Nōō fēēn mbei mi o ta biinga seei fu te di ten mi go, nōō dee soni aki musu fika da unu, un ta mēni nōōmō.

Aki Petuisi ta taki fa a bi si

di hei u Masa Jesosi.

¹⁶ Dee sēmbē o, wan sabi fa u bi konda da unu kumafa Masa Keesitu Jesosi abi kaakiti tjika nō, ku fa a o toona ko a di goonliba aki? Wē nōō dee soni naandē, na mindimindi soni u bi taki da unu e. Nōō na libisēmbē kōni u bi tei taki de da unu tu, kwetikweti. Ma u seei bi si di hei fēēn ku di kōnufasi fēēn di a abi ku u seei wojo. ¹⁷⁻¹⁸ Biga di a bi dē a goonliba aki, nōō u ku ēn bi dē makandi a di kuun liba naandē. U seei jesi bi jei limbolimbo kumafa di tōngō bi kumutu a liba ala fan ku u. Di juu dē, hēn Tata, di da di gaan nēbai Gadu fu mundu, bi dēēn gaan hei di a taa: “Wan si di lobi Womi Mii u mi aki nō? Libi fēēn ta kai ku mi tee.”

Sō wan tōngō kumutu a di kaba hebi kamian ala e, nōō u bi dē leti dē di di soni pasa.

¹⁹ Wē nōō fa u si di soni dē, dee sēmbē, nōō dee soni dee tjabukama bi sikifi a fesi, de tuu ko dē mōōn limbo da u awaa. Nōō a o bunu da unu tu ee unu seei tei dee soni dee tjabukama bi sikifi ta pakisei. Biga de o dē da unu kuma wan faja ta sēndē a dungu ta lei unu di pasi, fu tee di daka Masa Jesosi toona ko. Nōō a di daka dē, nōō hii fusutan fuunu tuu o ko limbo seei gbegedee, kuma di gaan teeja di ta tja didia ko.

²⁰⁻²¹ Nōō wan soni un musu sabi gbellingbelin, dee sēmbē, taa dee soni dee tjabukama u Gadu bi sikifi buta a Gadu Buku, nōō na wan u de de bi sikifi ku deseei kōni e. Nōō. Ma fu di dee tjabukama bi dē apaiti sēmbē u Gadu, nōō hēn di Akaa fēēn ko a de liba hēn de sikifi de. Nōō sō.

2

Aki ta lei taa te i du hogi,

nōō joo kisi sitaafu fēēn.

Jud. 3-13

¹ Ma nōō dee sēmbē, fa i si u bi taki u dee fesiten tjabukama u Gadu dē, nōō ganjansēmbēma bi dē leti a de dendu dē e, ta mbei taa de ta tja Gadu buka tu. Nōō leti sō nōō ganjan leima o dē a unu mindi dē tu, nōō sapisapi de o ta tja dee lei u de ta ko fu de kaba sēmbē a sōsō puu a Gadu pasi.

Ma fa dee lō leima o sai dē, libi u de o ta lei taa Masa Jesosi an bi puu de a hogilibi basu eti e. Nōō fēēn mbei hesihesi seei de o hai di sitaafu u Gadu ko a de liba. ² Biga sōmēni sēmbē o bia ko ta waka a de baka ta libi di wan seei poipoi libi, sensen wan, di de ta libi naandē. Nōō a di fasi dē, de o ta mbei sēmbē ko ta kosi dee bumbuu lei u Gadu dee a buta da u aki.

³ Fa i si dee lō leima sai dē, langahati tō nōō de abi sō, nōō de o ta mindi sōmēni soni ta taki fu de sa feni soni a unu njan. Ma nōō mi taki da unu taa di sitaafu di de o kisi a Gadu, a bi dē gaanduwe a de liba zēngēē dē kaa, kuma lakpē. Nōō soni an o tapēēn fu an kai a de liba.

⁴ Biga na dee basia fēēn kōndē seei Gadu bi disa sōndō da sitaafu e, di de bi booko hēn wēti. A tuwē de go a di gaan sitaafu kamian a wan dungudungu baaku dendu tapa buta dē, fu te di daka dou, nōō a kuutu de da sitaafu.

⁵ Nōō sōseei tu, a di ten u Noa Gadu an bi disa dee sēmbē dee bi libi hogi nēēn wojo. A bi sitaafu de e. Biga a singi hii di goonliba tuu pii, kaba dee hogi sēmbē naandē fiaa puu. Noa ku dee sēbēn sēmbē fēēn wanwan nōō bi fika. Nōō di soni mbei Gadu tjubi de, biga Noa hēn bi ta konda da dee sēmbē u di ten dē fa u de musu libi bunu a Gadu wojo.

⁶ Sōseei tu, Gadu an bi disa de tu kōndē de kai Sodom ku Gomola sōndō da de sitaafu e. A tjuma de seei gililili fia te a fika sōsō sindja, fu dee hogi sēmbē u dee kōndē dē hedi.

Nöö a di fasi dë a buta wan maaka da dee oto sëmbe dee o ko a baka, be de tei kōni a de taa ee deseei ta poi Gadu wēti nöö sōseei a o sitaafu de tu.

⁷ Di juu dë, nöö Lotu wanwan tō nöö a bi puu, biga hën bi ta libi a wan leti fasi a Gadu wojo. Fa a bi dë a dee sëmbe mindi dee bi ta libi sōndō wēti naandë, nöö a bi dë fukafuka a hati seei fu dee gaan hōgi sensen libi de bi ta libi dë hedi. ⁸ Biga hënseei bi ta si ku ën wojo, a ta jei ku ën jesi daka na daka dee soni de ta du, nöö dee poipoi libi u de naandë bi ta da di bumbuu sëmbe dë gaan fuka seei nëen hati. Nöö hën Gadu puu ën fu an musu kisi sitaafu mōkisi ku dee hogilibi sëmbe naandë.

⁹ Nöö sō i ta si taa Gadu sabi fa faa puu dee sëmbe dee ta libi bunu nëen wojo fu de an kisi sitaafu. Ma nöö a sabi tu, fa faa hoi dee sëmbe dee ta libi hōgi nëen wojo, buta de fu tee di daka dou faa kuutu de da de di sitaafu di de bi musu kisi awaa.

¹⁰ Ma nöö dee sëmbe dee o kisi di mōon gaan sitaafu, nöö de da dee sëmbe dee ta hopo deseei ta tuwë fu de piki dee gaan poipoi soni de hati ta kē du. Nöö di soni mbei de o kisi sitaafu sō, fu di de an ta kē dë a tii basu mōonsō.

Aki ta taki soni u dee ganjansëmbe.

Nöö dee poipoi leima u ta taki aki, un be mi konda soni u de da unu. Fa de sai dë, nöö de abi degihati e. Gaanfasima seei de dë. De an ta fēē na wan wojo soni seei. Biga dee gaan hei tiima u goonliba aki te kisi dee u mundu ala tuu de ta kosi. Sō de abi degihati tjika.

¹¹ Ma nöö dee basia u Gadu Kōndë, hii fa de abi kaakiti ku taki mōon dee sëmbe u ta taki aki, ma de an o kosi dee lō hebi tiima dë e. Na wan daka de o kaagi de da Gadu. «Biga de sabi di kaakiti u de.» ¹² Ma dee taku leima mi ta taki aki, de, de aan toobi. De ta sōsō hii soni te dou ku dee soni dee de an ta fusutan tuu.

Fa dee leima sai naandë, de dë leti kuma hōgi mbeti e, biga de an ta du soni ku pakisei. De ta du di soni de kē du nöö a kaba. Nöö fa de ta du hōgi ku sëmbe ta poi de libi kaba a sōsō tjika dë, nöö a fiti u de kisi de kii tu, kumafa de ta kii takumbeti. ¹³ Nöö mi taki da unu, taa te wan daka Masa Gadu o kaba de a sōsō tu e. A o paka de di paima u di hōgi di i si de ta du dë.

Biga fa dee leima u ta taki aki sai dë, hiniwan hōgi pakisei di ko a de hati, nöö de ta du ën seei wajaa a lanti a ndeti ku didia sōndō sen. Hën da piizii u de kaa. Fa de sai dë, de dë leti kuma sumuku udu a otowan dendu, fii puu tuwë go a wan sē ala. Biga hii fa i si de dë ku unu a tafa sindosindo ta njan ku unu makandi naandë, piizii u deseei tō nöö de ta suku. ¹⁴ De ta tuwë wojo ta luku dee mujëe u de kisi tja go booko Gadu wēti. De an ta kaba seei u du hōgi mōonsō. Sō dee sëmbe naandë dë e.

Fa de sai dë, de ta suku u hai dee sëmbe dee an dë sō taanga a di biibi tja go a de, fu de libi hogilibi kuma de. Nöö di langa bëe u mōni di de abi, hën buta de de lei fa u de wini mōni a sëmbe tee de ko basi fēen. Mi taki da unu taa di siba u Gadu dë a dee lō sëmbe dë liba e.

¹⁵ Nöö dee sëmbe u ta taki aki, de kumutu a Gadu pasi gaanduwe kaa. De lasi go ta libi kumafa di mii u Beoli de kai Biliam bi ta libi e. Biga Biliam bi lobi mōni tefa an bi a' toobi u du hōgi faa feni ën. ¹⁶ Ma wan bi jei di soni bi pasa ku ën nō? Di mbeti de kai buliki a ta waka nëen liba dë, hën musu bia fan ku ën a libisëmbe tōngō. Nöö sō i si taa di gaan tjabukama u Gadu naandë, nöö wan buliki hën Gadu bi musu tei bai ën puu a di wisiwasi fasi fēen di a ta waka dë, ufō a sa jei.

¹⁷ Wë nöö dee lō poipoi leima dee mi ta taki aki, be mi konda soni u de da unu mōon kumafa de dë. De dë kuma wan kiiki ka i nango ta ba wata fii bebe, nöö hën i naki te i go dou, a dëe koti kalalaa. Ja feni wata nëen fii bebe mōonsō. Sō dee lō sëmbe dë dë e. De dë kuma te tjuba baaka faa kai fii feni wata, te wan pisi wan gaan ventu ko böö ën vuuu tjëen pasa fiaa, ja feni wata mōonsō. Sō dee sëmbe i si naandë dë. Hën mbei Gadu seeka wan gaan dungu kamian faa tuwë de go.

¹⁸ Dee lö sēmbē dē, de ta waka ta poolo ta taki sösö ta njan buka. Nöo fu di de sabi taa hogi pakisei ta dē a libisēmbē hati kaa, hēn de ta taki soni nöömö fu de weki dee hogi pakisei dē. Biga de ta suku dee sēmbē dee bi kumutu djunsudjunsu a hogilibi basu, u de toona tja de go ta du hogi möön. Sö dee sēmbē aki hogi tjika e. ¹⁹ De ta paamusi de taa ee de ko nama ku de, nöo de o dē fiifi, de aan fu hoi wēti möön. Ma hii fa i ta jei naandē, deseei an dē fiifi e. Hogilibi wini de buta nēen basu gaanduwe. Biga di soni di ja sa kumutu nēen basu, nöo i da saafu fēen kaa.

²⁰ Wē nöo mi taki e, so u dee sēmbē aki bi kumutu a dee poipoi libi u di goonliba aki basu te de kaba. Biga de bi ko sabi Jesosi Keesitu di dē u Masa ku u Heepima. Hēn de toona sai dē ta du sösö teefa hogilibi toona wini de möön, de ko möön hogi möön leki fa de bi dē a fesi.

²¹ Wē mi taki e, a bi sa möön bētē ee de an bi sabi fa u de libi bunu a Gadu wojo wan daka, möön leki de ko sabi ēn te de kaba hēn de bia toona go a dee awoo libi u de go ta booko Gadu wēti möön. Di dē hogi poi e, dee sēmbē. ²² Sö wan sēmbē, i sa maakēen leti kumafa de ta koti wan nōngö taa, di soni dagu balaki, hēn seei a toona go njan. Söseei de taa i wasi hagu a wata te i kaba, hēn a toona go logoda a pötöpötö dendu möön.

Dee sēmbē i si u ta taki aki, nöo sö de dē e.

3

Aki ta taki taa sēmbē o mbei

de fa, fu di de ta biibi taa

Masa Jesosi o toona ko.

¹ Sö wē un haika, dee lobi mati u mi naandē, disi mbei di u tu pampia di mi ta sikifi da unu kaa. Nöo a hii de tu pampia tuu mi ta konda soni a bakafutu da unu, be pakisei fuunu musu dē limbolimbo. ² Nöo mi kē fuun toona mēni dee soni dee fesiten tjabukama u Masa Gadu bi taki, ku dee soni Masa Jesosi u Heepima bi taki tu, dee un bi jei a u dee Tjabukama fēen seei buka.

³ A di fosu kamian nöo mi kē fuun sabi taa a di kaba ten nöo wanlö mbeisēmbēfama o ko, nöo de o ta waka a dee taku kē u de hati baka. Nöo de o ta mbei un dee sēmbē u Gadu fa seei. ⁴ De o taa: “Wē di Jesosi bi paamusi taa a o toona ko a di goonliba aki, nöo naasē a dē? Dee gaan sēmbē fuu bi dēdē gaanduwe kaa ma soni an tooka möönsö. [De an weki baka möönsö u Gadu musu kuutu de, kumafa un ta taki.] Biga sensi Gadu mbei goonliba tee kisi di ten aki, nöo hii soni dē di wan seei fasi eti.” Sö de o ta taki ta tuwē da unu.

⁵ Ma nöo fa de o ta fan dē, kē seei wē de an kē sabi fa soni tooka tjika kaa e. [Nöo de an kē sabi tu fa di fan u Gadu abi kaakiti tjika u te a taki wan soni nöo a ta pasa.] Biga di Gadu mbei goonliba, nöo hēn a fan. Hēn wē di fan fēen paati di wata buta hafu a liba, hafu a basu, di goonliba fuu aki ku dee teeja ku dee oto soni u ta si a liba ala tuu fika a mindi. ⁶ Nöo a baka fēen hēn Gadu si taa libisēmbē ta libi hogi poi, hēn a tei dee wata dē hēn a singi hii di goonliba kaba a sösö pii, be an fika kumafa a bi dē. [Nöo fa dee sēmbē ta fan taa soni an tooka möönsö dē, nöo de an sabi taa sö dee lö soni dē bi pasa nö?]

⁷ Nöo hēn a bakaten, hēn Gadu toona fan möön. A taa di goonliba fuu aki ku dee teeja te dou ku dee oto soni tuu dē a liba ala, de tuu o tjuma kaba wan daka nöömö. Sö a taki buta dē kaa e. Ma nöo fa u dē aki, a ta tjubi dee soni dē eti, be di gaan kuutu daka dou ufö. Biga te wan daka, nöo Gadu o kuutu dee sēmbē dee an bi a’ bisi ku di fan fēen te a kaba, nöo a o manda de go kaba a sösö. Nöo di juu dē, dee soni u taki dē tuu o tjuma kaba a sösö. Sö Gadu taki buta e, dee sēmbē. ⁸ [Hēn mbei wan musu piki dee sēmbē ta mbei sēmbē fa dē e.

Nöo wa musu pakisei tu taa kumafa libisēmbē ta konda daka aki, nöo sö Gadu hēn a ta konda. Nönö.] Biga a Masa Gadu wojo a dē sö taa wan daka dē kuma wan dusu jaa, wan dusu jaa dē kuma wan daka. Nöo sö e, dee sēmbē.

⁹ Söseei wan musu pakisei kuma de taa fa Masa Jesosi taa a o toona ko dë, nöö a ta buuja poi. Nönö, kwetikweti. Ma pasensi nöö a ta hoi da libisëmbë sö. Fa i si a sai dë, an kë fu na wan kodo sëmbë musu lasi kaba a sösö. Ma a kë u hii sëmbë musu bia de libi ko nëën, fu de sa kumutu a di sitaafu di u taki dë basu.

Aki ta lei andi o pasa te

Masa Jesosi toona ko.

¹⁰ Söö. Wë dee sëmbë, un musu sabi taa te Masa Jesosi o toona ko nöö a o ko kuma wan fufuuma. Biga na wan sëmbë o sabi di daka. Nöö te a ko, nöö hii dee soni dee dë a liba ala tuu o bai gbou sö paaja go fiaa, de an o dë u si möön seei. Di juu dë, nöö di goonliba aki ku hii dee soni tuu dë nëën dendu o tjuma gbegedee kaba fiaa.

¹¹ Nöö dee sëmbë, di i si dee soni dë o pasa sö, nöö an fiti fuu libi limbolimbo da Gadu nö? ¹² Fa u ta luku di daka dë, nöö un boo ta watji ën seei ku wai ta biinga ta du soni fu di daka musu ko möön hesi. Biga hii fa i si dee soni u di mundu aki o jö kaba a sösö ku di gaan kendi dë, ¹³ ma nöö wan oto paamusi dë eti e, dee sëmbë. Masa Gadu paamusi u taa wan njunjun goonliba ku wan njunjun mundu o ko a dee di dë kamian. Nöö di njunjun goonliba di o ko dë, nöö hogilibi an o dë nëën fu poi ën möönsö e. Nönö. Ma leti libi wanwan nöö o dë nëën. Sö wë Masa Gadu paamusi u e.

¹⁴ Wë di un ta luku sö wan soni ku wai sö kaa, dee sëmbë, nöö un musu biinga seei fu te Masa Jesosi toona ko, nöö woon dë limbolimbo söndö föutu ku kötöhati nëën fesi.

¹⁵ Nöö un musu abi ën a unu pakisei taa fa Masa Jesosi an ko aki eti nöö pasensi a ta hoi da libisëmbë. Biga a kë da de pasi u de kumutu a dee hogilibi u de basu, hën mbei an ko eti.

„Nöö fa mi ta fan aki taa Gadu o sitaafu hogilibi,» nöö sö nöö u lobi baaa Paulosu ta sikifi tu, ku di gaan fusutan di Masa Gadu dëën. ¹⁶ Biga hiniwan biifi di a ta sikifi te a dou a dee lö soni aki, nöö sö nöö a ta taki tu. „Hii fa a taki taa Gadu puu u a dee wëti u Isaëli basu, ma hënseei tu ta lei taa wa musu libi hogi libi möön e.»

Fa dee biifi u Paulosu sai naandë, dee sëmbë, soni dë a de dendu di ja sa fusutan wantewante e. Nöö fëën mbei dee sëmbë dee an sabi soni tjika ku dee sëmbë dee an dë gingin a di biibi, nöö de ta tei dee fan fëën tja go a sösö së. Nöö sö de ta du ku hii dee oto pisi u Gadu Buku tuu. Ma nöö fa i si de ta du ën naandë, nöö de seei wë de ta kaba a sösö e.

¹⁷ Wë dee sëmbë, di i si un sabi dee soni aki a fesi kaa, nöö un musu köni seei ku dee fasifasi lei u dee sëmbë ta libi söndö wëti naandë. Wan be de kisi unu tja go ku de e, fuun kai kumutu a di bumbuu kamian un sai naandë. ¹⁸ Ma nöö un musu ta da Gadu pasi be a sa lei unu hën bunuhati möönmöön. Un musu ko sabi Jesosi Keesitu di Heepima fuu möönmöön tu. Biga hën da u Masa, nöö hën wanwan tö abi nëbai a mundu fa u dë aki te kisi fu teego. A tan sö.

Di fosu biifi u Johanisi

Wan wöutu a fesi.

Di sëmbë de kai Johanisi, a bi dë wan u dee tuwalufu bakama u Masa Jesosi dee bi ta waka ta lontu ku ën. (Bakaten de ko ta kai de Tjabukama.) Nöo hën mbei di pampia aki manda da wanlô biibima u Masa Jesosi a dee kamiankamian. A mbei ën da de fu di wanlô ganjansëmbëma bi ko a de ko ta mbei taa Gadu manda de. Ma na Gadu manda de e, ma de ko u ko ganjan dee biibima. Biga de ko ta lei de wanlô poipoi soni ta mindi soni da Masa Jesosi. Hën de toona lei de taa an dë fii hoi Gadu wëti, i sa libi fii kumafa i kë. Hën mbei Johanisi mbei di pampia aki, fa a leti de buta a pasi.

Aki Johanisi ta lei ambë

da Masa Jesosi.

¹⁻² Wë dee sëmbë, fa mi o fan ku unu aki, nöo mi o seti di fan ku wanlô soni u „di Sëmbë de ta kai„ di Wöutu u Gadu. „Hën seei da Masa Jesosi.“

Nöo a bigi u mundu Masa Jesosi bi dë kaa. „A bi dë ku Masa Gadu a liba ala teefa juu fëen dou, hën a saka ko a goonliba aki fuu sa si di libi u Gadu tuutuu. Nöo hën di a ko,„ u ku dee otowan fuu bi jei di fan fëen. U bi si ën ku u seei wojo. U panjëen ku u seei maun. Nöo hën u toona ta konda da unu taa di Sëmbë dë, nëen di Libi u Teego dë di Masa Gadu manda da u aki.

³ Nöo dee soni u bi jei dë ku dee u seei wojo bi si, deseei u toona ta konda da unu aki, fuun musu sa feni di suti libi di u ku Masa Gadu ku ën Mii Jesosi Keesitu ta libi ku u seei.

⁴ Nöo hën i si u ta mbei di pampia aki da unu fuun musu dë waiwai te dou.

Aki Johanisi ta lei de taa ee wan sëmbë dë u Gadu nöo a musu

ta libi limbolimbo.

⁵ Söö. Nöo di Buka di Masa Jesosi bi da u fuu musu toona konda da unu, nöo hën nöo i si u ta konda da unu aki taa Masa Gadu aan na wan piki hogi nëen hati möönsö. A dë limbolimbo te dou. Na wan piki dungu seei dë nëen. ⁶ Nöo ee wan sëmbë i ta libi hogilibi ma i ta mbei taa i ta libi ku Gadu, nöo hën da i ta mindi soni e. Hën da a di së u dungu i dë, biga ja ta libi a wan tuutuu fasi. ⁷ Ma ee u ta libi a di së u limbo kumafa Masa Gadu ta libi limbolimbo, nöo woo ta libi suti ku u seei. Nöo woo dë limbolimbo tu. Biga fu di Jesosi Keesitu, di Mii u Gadu, lasi ën buuu fuu hedi kaa, nöo Masa Gadu ta puu dee hogilibi fuu tuu a u hati fuu ta dë limbolimbo.

⁸ Ma ee u ta mbei taa wa du hogi wan daka, wë nöo u seei u ta ganjan. Nöo hën da wa ta taki di tuu, biga wë u ta du hogi.

⁹ Ma ee u piki taki aai u du hogi tuu, nöo Masa Gadu an o hoi dee hogi du fuu nëen bëë möön. A o ta puu dee hogilibi tuu a u hati nöömö kumafa a bi taki. Wë biga an ta ganjan sëmbë möönsö.

¹⁰ Ma ee u piki taki nönö wa du hogi wan daka, nöo hën da u ta fia ku Masa Gadu taa a mindi soni da u. Nöo hën da di buka fëen an dë a u hati.

2

¹ Wë dee lobi mii u mi dë, di pampia i si mi ta mbei da unu aki sö, mi ta mbei ën fu wan musu du hogi. Ma ee a ko dë taa un du hogi, nöo un musu sabi taa i abi wan Sëmbë dë a Masa Gadu bandja di ta begi ën da u. Hën da Jesosi Keesitu, di Sëmbë di an du hogi wan daka. ² Nöo hënseei paka di paima da u. Nöo di paima di a paka da u dë, hën da di dëdë a dëdë fuu hedi, fu Masa Gadu an hoi dee hogi du fuu nëen bëë möön. Ma na u wanwan a dëdë paka di paima da e, ma a dëdë pakëen da hii mundu.

³ Nöo ee u ta piki Masa Gadu buka ta libi kumafa a kë, nöo woo sabi tuutuu taa u ku ën dë. ⁴ Ma ee wan sëmbe i ta mbei taa i sabi Masa Gadu ma töku ja ta piki ën buka ta libi kumafa a kë, nöo hën da ja sabi ën. Soni i ta mindi. Di buka u Masa Gadu an dë a i hati. ⁵⁻⁶ Ma ee wan sëmbe i ta piki ën buka nöo hën da i lobi ën tuutuu ku wan hati.

Nöo ee i kë sabi taa i ku Gadu dë, nöo i musu ta luku i libi ee i ta libi bunu. Biga di sëmbe di ku Gadu dë, nöo hën ta libi kumafa Masa Jesosi bi ta libi di a bi dë a di goonliba aki.

Aki Johanisi da de

wan njunjun wëti.

⁷ Nöo un dee lobi mati u mi dë, mi ta manda wan wëti da unu aki taa un musu lobi unu seei. Nöo an dë wan njunjun wëti e. A dë di awoo wëti di de bi tja ko konda da unu a fesi. ⁸ Ma töku a ko dë kuma wan njunjun wëti aluwasi fa a bi dë a fesiten seei. Biga te un ta piki di wëti aki ta lobi sëmbe kumafa Masa Jesosi ta lobi sëmbe, nöo sëmbe ta si andi da tuutuu lobi awaa. Nöo di dungu u bi dë ta pasa, limbo ta ko kaa.

⁹ Ma ee wan sëmbe ja lobi dee oto biibima kuma i seepi nöo ja sa konda taa i dë a limbo e. A dungu i dë. ¹⁰ Ma ee wan sëmbe i lobi dee oto biibima kuma i seei, nöo hën da i dë a limbo. Soni an dë u bia i hati te nöo i go du hogi. Söseei ja o ganjan di otowan fii faa lasi pasi tu. ¹¹ Ma ee wan sëmbe i ta buuse di otowan fii, nöo a dë kuma i ta waka a dungu söndö faja, ja ta si soni. Ja sa' naasë i nango.

Aki ta lei ambë Johanisi

sikifi di biifi da.

¹² Wë un dee mii, mi ta mbei di pampia aki da unu biga Masa Jesosi paka da unu kaa, nöo Gadu an ta hoi dee hogi du fuunu nëen bëë möön.

¹³ Wë nöo un dee gaan womi, mi ta mbei di pampia aki da unu tu, biga un sabi di Sëmbe di bi dë a seti u mundu.

Wë söseei un dee kijoo, mi ta mbei di pampia aki da unu tu, biga un wini di didibi kaa.

Nöo un dee piki mii dë, mi ta mbei di pampia aki da unu tu, biga un sabi u Tata a liba kaa.

¹⁴ Nöo un dee gaan womi, mi ta mbei di pampia aki da unu, biga un sabi di Sëmbe di bi dë a seti u mundu.

Dee kijoo mii, mi ta mbei di pampia aki da unu biga un ta biibi taanga a Masa Gadu. Di buka fëen ta dë a unu hati nöömö. Un wini di didibi kaa.

¹⁵ Dee mii o, wan musu lobi dee soni u di goonliba aki e, dee an ta kai ku Gadu. Biga ee i ta lobi de, nöo hën da ja ta lobi u Tata Masa Gadu. ¹⁶ Biga dee taku kë u libisëmbe hati ku langawojo ku gaan fasi, nöo dee lö soni dë dë soni u goonliba. De an dë fuu Tata Masa Gadu. ¹⁷ Nöo a a' wan daka di goonliba aki o kaba ku hii dee lö libi dë tuu fia. Ma dee sëmbe dee ta piki Masa Gadu buka, de, de an o kaba möönsö, ma de o dë u teego.

Aki Johanisi ta bai de taa de musu mëni deseei ku dee buusema u Masa Jesosi.

¹⁸ Dee mii o, di kaba ten u goonliba dou kaa e. Biga de bi taki da unu kaa taa te wan ten wan Gaan Buusema u Masa Jesosi Keesitu o ko a goonliba. Nöo fa u dë aki, u musu sabi taa di kaba juu ta zuntu, biga di fasi u di sëmbe dë dë a sëmëni sëmbe hati ta wooko kaa. ¹⁹ De bi dë ku u a fesi ma de kumutu go u de, biga u ku de an dë di wan. Biga ee u ku de bi dë di wan, nöo de an bi o go. Ma de kumutu go, hën mbei hii mundu si taa u ku de an dë di wan.

²⁰ Ma unu, wan dë sö e. Biga Masa Gadu tuwë di Akaa fëen a unu liba kaa. Nöo hën ta mbei un ko sabi fuun wegi dee buka luku undi da ganjan wan ku undi da tuutuu wan.

²¹ Wë nöo fa i si mi ta mbei di pampia da unu aki, na fu di wan sabi dee tuutuu soni u Masa Gadu mbei e, ma fu di un sabi de. Nöo un sabi taa di Buka u Masa Gadu ku di buka u dee ganjansëmbe an dë di wan. ²² Biga di sëmbe di o ko ta fia taa Masa Jesosi

nëen da di Paamusi Könu Masa Gadu manda ko da u aki fuu ta biibi ën, nöö di sëmbë di ko taki sö, hën da wan ganjansëmbëma. A dë buusema seei u Masa Jesosi. An kë u Tata Masa Gadu, nöö an kë di Womi Mii fëen tu.

²³ Nöö ee wan sëmbë ko ta fia taa Masa Jesosi an dë di Womi Mii u Gadu, nöö Masa Gadu hën Tata an o dë ku di sëmbë dë seei. Ma ee wan sëmbë i ta piki taa: “Aai, Masa Jesosi Keesitu hën da di Womi Mii u Masa Gadu tuu,” nöö hën Tata o dë ku i.

²⁴ Nöö dee mii, di Buka de bi taki da unu a fesi, hën un musu ta hoi a unu hati ta biibi nöömö e. Nöö te un du sö kaa, nöö unu ku di Womi Mii u Masa Gadu ku ën Tata tuu o nama ko dë di wan fu nöömö. ²⁵ Nöö Masa Gadu o da unu di soni di a paamusi u, hën da di njunjun libi fëen di a o da u fuu ta libi nöömö u teego.

²⁶ Fa mi ta mbei di pampia aki, nöö mi ta mbei ën fu dee ganjansëmbëma hedi e, fu di de ta biinga u ganjan unu. ²⁷ Ma unu, fa un sai dë, Masa Gadu tuwë di Akaa fëen a unu liba kaa, nöö hën ta dë a unu hati nöömö. Wan a’ fanöudu fu sëmbë lei unu möön biga di Akaa ta lei unu hii soni. Nöö fa a ta lei unu soni dë, a ta lei unu tuutuu soni e. An ta ganjan unu. Nöö fëen mbei un musu ta dë a Masa Jesosi leiki nöömö, kumafa a taki da unu. Wan musu bia toona disëen möönsö.

²⁸ Aai, sö a dë tuu, dee mii. Fa unu ku Masa Jesosi ko di wan dë, nöö wan musu disëen möönsö e. Biga a a’ wan daka nöö a o toona ko a goonliba aki. Nöö te a ko, nöö ee u bi tan nëen leiki nöö wa o dë pantapanta. Sen an o kisi u fuu waka go nëen fesi.

²⁹ Wë nöö di un sabi taa Masa Gadu hën an ta du hogi möönsö, bunu wanwan nöö a ta du, nöö un musu sabi taa dee sëmbë dee ta libi bunu nöö de da miii fëen gbelingbelin.

3

Aki Johanisi ta lei de u de libi kuma de da miii u Gadu.

¹ Dee sëmbë o, de ta kai u Masa Gadu mii e. Nöö sö a dë. U da mii fëen tuu. Wë nöö ee u ta tja di në taa u da Gadu mii, nöö nëen da Masa Gadu lobi u te na soni nö? Ma nöö dee sëmbë dee an sabi Masa Gadu, de an sa sabi soni fuu. Biga ee ja sabi soni fu wan tata, nöö ja o sabi soni fëen mii tu.

² Wë dee lobi mati u mi dë, fa u dë aki u da miii u Masa Gadu tuu. Nöö wa sabi fa woo dë eti e. Ma u sabi nöö taa te a o ko nöö u seei wojo o si ën kumafa a dë, nöö woo tooka ko kuma hën seei. ³ Nöö ee u dë ku di mëni aki, nöö woo ta biinga u hogi musu kumutu a u hati, fuu ko dë limbolimbo kumafa Masa Jesosi seei dë limbolimbo. ⁴ Biga di sëmbë di ta du hogi, nöö hën ta booko dee wëti u Masa Gadu. Biga hogilibi hën ta booko wëti. ⁵ Ma nöö u sabi taa Masa Jesosi bi ko a di goonliba aki u ko paka puu hogi a u liba da u.

Fa Masa Jesosi sai dë, dee mii, na wan piki sundju seei dë nëen hati e. Hii ën hati tuu dë limbolimbo, biga an du hogi wan daka. ⁶ Fëen mbei ee i ku Masa Jesosi nama ko di wan, nöö ja o sa ta libi hogilibi nöömö. Biga di sëmbë di ta libi sö an sabi Masa Jesosi. An ta fusutan soni fëen möönsö.

⁷ Wë nöö un dee mii dë, un haika e. Wan mbei sëmbë ganjan unu. Biga di sëmbë di ta libi leti kumafa Masa Gadu kë, hën da bumbuu sëmbë kuma Masa Jesosi Keesitu. ⁸ Ma ee wan sëmbë libi an ta kai ku Gadu wëti, nöö sëmbë u di didibi di dë e. Biga di didibi bi ta libi hogi nöömö, sensi a fesiten tee kisi tide. An disa möönsö. Hën mbei di Womi Mii u Masa Gadu ko a di goonliba aki faa poi dee wooko u di didibi.

⁹ Fëen mbei ee wan sëmbë dë miii u Gadu nöö an sa ta libi a wan fasi nöömö di an ta kai ku Gadu. Biga Gadu dëen wan hati kuma di fëen seei di a abi, hën mbei an sa ta libi hogi libi nöömö biga Masa Gadu hën dëen Tata. ¹⁰ Nöö ee i kë sabi ambë da dee mii u Gadu ku ambë da dee mii u didibi, nöö i luku a di libi u de nöö joo sabi. Biga di sëmbë di an ta libi bunu, nöö hën an sa dë mii u Gadu e. Söseei ee wan sëmbë ja ta lobi di otowan fii, nöö ja dë Masa Gadu mii tu. ¹¹ Wë biga di awoo buka di un bi ta jei a fesi te kisi tide, nöö hën da disi: u musu ta lobi di otowan fuu.

¹² Nöo wan musu abi hogihati kuma Kain. Kain bi dë sëmbe u didibi, hën mbei a a' hogihati tefa a kii ën baaa. Nöo faandi mbei a kii ën? A kii ën fu di hën baaa bi ta libi bunu, hën mbei a haun ku ën tefa a kii ën.

¹³ Wë nöo dee sëmbe, fëen mbei te u si wan sëmbe ta buuse u, nöo an musu bigi da u. Biga dee sëmbe dee an dë a di së u Masa Gadu, nöo de an o lobi u möönsö.

¹⁴ Ma u, u feni wan njunjun libi a Gadu. A fesi u bi dë kuma dëdë sëmbe ma u bi ta böö nöö. Ma fa u ko dë aki, u sabi taa u feni wan njunjun libi biga u ko ta lobi dee sëmbe u Masa Jesosi.

Ma di sëmbe di ta buuse di otowan fëen, nöo hën an kumutu a di së u dëdë ko a libi eti e. ¹⁵ Biga ee wan sëmbe i buuse di otowan fii, nöo hën da wisihatiböö i abi. Nöo un sabi taa ee wan sëmbe i a' wisihatiböö, nöo ja abi di teego libi u Masa Gadu möönsö.

¹⁶ Dee mii o, ee u kë saandi da lobi, nöo u musu luku a Masa Jesosi Keesitu, fa a bi tei di dëdë fuu dëdë paka di paima fuu da u. Hën wë da lobi e. Nöo söseei u seei tu, u musu dë kabakaba fuu sa dëdë da di otowan fuu. ¹⁷ Ma ee wan sëmbe i dë nöö i a' dee soni u goonliba aki, nöo hën i si otowan fii ta pena fu di aambi soni ma ja dëen soni möönsö, nöo di sëmbe dë ja lobi Masa Gadu e.

¹⁸ Wë nöo dee mii u mi dë, wan musu ta lobi sëmbe ku buka wanwan e, ma a musu dë u si a i libi tuutuu. ¹⁹ Nöo te u ta lobi sëmbe ta libi bunu ku de, nöo u sabi gbelin taa u dë a di së u Masa Gadu, nöo wa o fëëë ën fuu go nëen fesi. ²⁰ Ma aluwasi u seei hati taki da u taa wa libi bunu, ma töku Gadu hei möön libisëmbe hati e. A sabi hii soni.

²¹ Ma nöo ee hati fuu taki da u taa u ta libi bunu, nöo woo sa waka waiwai go a Masa Gadu fesi. ²² Nöo woo feni dee soni u ta hakisi, biga a si taa u ta piki ën buka ta libi kumafa a kë.

²³ Nöo di buka fëen di u musu piki nöö a dë tu fasi. Di fosu wan dë taa u musu biibi taa Jesosi Keesitu hën da di Womi Mii u Masa Gadu. Hën da di Paamusi Könu di a manda da u. Nöo di u tu dë taa u musu lobi u seei makandi kumafa a bi taki da u kaa. ²⁴ Nöo di sëmbe di ta piki Masa Gadu buka, nöo hën ku Gadu dë di wan. A ta libi ku Gadu, nöo Gadu ta libi ku ën. Nöo u sabi taa sö a dë tuu, biga di Akaa u Masa Gadu di a da u aki, hën dë a u hati ta piki u taa sö a dë.

4

Aki Johanisi ta lei de fa fu de musu wegi dee buka luku

ee naasë de kumutu.

¹ Wë nöo dee lobi mati u mi dë, un haika e. Sömëni sëmbe o ta tja buka ko da unu taa di Akaa u Masa Gadu hën manda de ko. Ma nöo wan musu piki ku de wante e. Ma i musu wegi ën luku ee naasë di lö buka dë kumutu, ee Gadu buka, ee didibi buka. Biga fa u dë aki, wanlö hia ganjansëmbe ma ta waka ta lontu a hii goonliba ta ganjan sëmbe taa de dë tjabukama u Masa Gadu, ma na tuu seei.

² Nöo ee wan sëmbe da i wan buka taa sö wan soni di Akaa u Masa Gadu taki, nöo hën i kë sabi ee tuu ee ganjan, nöo i musu luku ee unfa a o taki u Jesosi Keesitu. Ee a taa a kumutu a Masa Gadu Köndë ko libisëmbe a goonliba aki, nöo i musu sabi taa a dë Gadu buka tuu. ³ Ma ee a fia taa nönö, Jesosi Keesitu na a Gadu a kumutu, nöo i musu sabi taa na buka u Gadu di dë. Hën da wan buka u di buusema u Masa Jesosi Keesitu. Biga de bi taki da unu kaa taa a a' wan daka di Gaan Buusema u Masa Jesosi o ko a goonliba. Nöo fa u dë aki, di fasi fëen dë a sömëni sëmbe hati ta wooko kaa.

⁴ Nöo dee sëmbe u mi dë, un haika e. Unu da sëmbe u Masa Gadu, nöo dee ganjansëmbe ma dë an sa feni unu ganjan. Dee lö sëmbe dë an dë a di së u Masa Gadu, de dë a dee soni u di goonliba aki nöö. De ku di didibi tuwë gogo a wan së. Ma un wini de. Wë biga di Akaa u Gadu a unu hati dë abi kaakiti möön leki didibi.

⁵ Ma nöo te dee ganjansëmbe ma ta fan nöo dee sëmbe dee an dë ku Masa Gadu ta piki de buka, biga di fan u de ta kai ku de.

⁶ Ma u, wa dë sō e. U da sēmbē u Gadu. Nōō dee sēmbē dee sabi Gadu, nōō de ta haika u. Ma dee sēmbē dee an sabi Gadu nōō de an ta haika u mōōnsō.

Nōō sō u ta paati dee buka ta luku fuu sabi undi u de dē u di Akaa u Masa Gadu, ku undi u de dē u di Buusema fēēn.

⁷ Wē nōō un dee lobi mati u mi dē, un boo lobi u seei e. Biga Masa Gadu hēn abi lobi. Nōō di sēmbē di ta lobi di otowan fēēn, hēn da mīi u Gadu. Hēn sabi Masa Gadu. ⁸ Ma di sēmbē di an ta lobi di otowan fēēn hēn an sabi Gadu e. Biga Masa Gadu, hēn hatibōō da lobi. ⁹ Nōō u si taa Masa Gadu lobi u tuu. Biga a tei di wan kodo Womi Mii fēēn tō di a abi, manda ko a di goonliba aki fuu sa feni di teego libi u Masa Gadu.

¹⁰ Dee sēmbē o, ee i kē saandi da lobi, nōō ja musu luku a di fa u lobi Gadu e, ma i musu luku a di fa Gadu lobi u. Biga a tei di wan kodo Womi Mii fēēn manda ko a di goonliba aki ko tei di dēdē fuu dēdē fuu an hoi dee hogidu fuu nēēn bēē mōōn. ¹¹ Wē nōō, un dee lobi mati u mi dē, di Masa Gadu lobi u sō kaa, nōō an fiti fuu lobi u seei tu nō?

¹² Na wan libisēmbē si Masa Gadu wan daka e. Ma te u ta lobi u seei makandi, nōō hēn da Masa Gadu ta dē a u hati. Nōō fa i si u ta lobi u seei dē, nōō di lobi u Gadu di u abi a u hati o ko dē telutelu.

¹³ Biga wē Masa Gadu tuwē di Akaa fēēn a u liba kaa, nōō fēēn mbei u sabi taa u ku ēn dē. U ku ēn ko di wan. ¹⁴ Nōō u seei bi si Masa Jesosi tuu di a ko. Nōō fa u si ēn dē, nōō hēn u toona tei ta konda da lanti taa u Tata Masa Gadu manda di Womi Mii fēēn ko a di goonliba aki tuu, faa ko dē di Heepima u hii mundu. ¹⁵ Nōō di sēmbē di piki a lanti taa Masa Jesosi hēn da di Womi Mii u Gadu tuu, nōō di sēmbē dē, hēn ku Gadu ta libi makandi. De ko di wan.

¹⁶ Wē fa u ta taki aki, nōō hēn mbei u ko sabi tuutuu taa Gadu lobi u. Biga Gadu, hēn abi lobi. Nōō di sēmbē di ta lobi di otowan fēēn, hēn ku Masa Gadu ko di wan kaa. ¹⁷ Nōō fa u ku ēn ko di wan aki, di lobi di u lobi ēn, mōōnmōōn a o ta gōō ta ko tee a ko dē ku telu. Nōō te u ku Masa Jesosi ko miti fesi ku fesi a di Gaan Kuutu Daka, nōō wa o dē fēēēfēēē. Biga fa u dē a goonliba aki seei, ma libi fuu djeesi di fēēn kaa.

¹⁸ Haika e, dee sēmbē. Di soni de ta kai lobi, hēn ku fēēē an ta koti e. Biga ee wan sēmbē lobi i ku hii ēn hati kumafa Gadu kē, nōō ja o fēēē ēn. Ma te i si i fēēē wan sēmbē, nōō di soni mbei i ta fēēē ēn, i pakisei taa a sa du i wan hogi. Nōō fa i si i ta fēēē ēn dē, nōō hēn da di lobi makei.

¹⁹ Wē nōō dee sēmbē, Masa Gadu hēn fosu lobi u, nōō hēn mbei u seei sa toona lobi otowan tu. ²⁰ Nōō ee wan sēmbē i dē nōō ja ta lobi dee otowan fii ma i ta mbei taa i lobi Gadu, nōō hēn da soni i ta mindi. Biga di sēmbē i ta si ku i wojo mii dē hēn ja lobi, nōō unfa i sa lobi Gadu di ja si ku wojo wan daka? ²¹ Biga Masa Jesosi seei da u di wēti aki taa: “Ee i lobi Masa Gadu, nōō sōseei i musu u lobi di otowan fii tu.”

5

¹ Wē nōō ee wan sēmbē i ta biibi taa Masa Jesosi hēn da di Paamusi Kōnu di Masa Gadu manda da u aki tuu, nōō hēn da i dē wan mii u Gadu. „Hēn da i Tata.”

Wē nōō ee i lobi wan tata, nōō joo lobi dee mii fēēn tu. ² Nōō ee u lobi Masa Gadu ta piki ēn buka, nōō hēn da u ta lobi dee oto mii fēēn kaa. ³ Biga ee u lobi Masa Gadu tuu, nōō woo hoi dee wēti fēēn dee a da u fuu hoi. Nōō dee wēti fēēn an hebi da u poi. ⁴ Biga hii u dee mii u Gadu feni di kaakiti kaa fuu tai hati disa di hogi libi di sēmbē ta libi a di goonliba aki. Biga di biibi di u dee mii u Gadu ta biibi a Masa Jesosi, hēn ta wini hogi du.

⁵ Nōō dee sēmbē dee ta biibi taa Masa Jesosi hēn da di Womi Mii u Gadu, nōō de nōō sa abi taihati u de disa dee hogi du u di goonliba aki.

Aki Johanisi konda soni u de

dii kotoigi u Masa Jesosi

⁶ Wē nōō dee mii, Jesosi Keesitu hēn da di Sēmbē di ko a goonliba tuu. Nōō ee i kē fia, nōō i luku fa soni waka a di wata dopu fēēn, ku di dēdē fēēn di a dēdē lasi ēn buuu fuu

hedi. Nöo te i luku ën te i kaba nöo joo si taa hën da di Womi Mii u Masa Gadu di ko a goonliba tuu. Nöo na di dopu fëen wanwan nöo fii musu mëni e, ma i musu mëni di dëdë fëen ku di dopu fëen tuu. Biga di wan soni nöo di Akaa fëen ta taki ku de, taa Masa Jesosi hën da di Womi Mii u Masa Gadu tuutuu. Nöo di Akaa an ta mindi soni, tuutuu soni nöo a ta taki. ⁷⁻⁸ Söö. Nöo a dë sö taki taa di dopu fu Masa Jesosi, ku di dëdë fëen di a dëdë lasi ën buuu fuu hedi, ku di Akaa fëen, de dii soni dë tuu dë kotoigi ta taki da u gbelingbelin taa Masa Jesosi hën da di Womi Mii u Gadu tuu.

⁹ Wë nöo ee i guwenti u piki te libisëmbë taki soni da i, nöo te Masa Gadu taki soni da i wë? Na i musu piki ën möön eti nö? Biga Gadu buka hebi möön libisëmbë buka. Nöo di soni di a ko taki da u aki, hën da Masa Jesosi da di Womi Mii fëen. ¹⁰ Nöo di sëmbë di ta biibi a Masa Jesosi liba, a sabi te dou nëen hati dendu taa tuu, Masa Jesosi da di Womi Mii u Gadu.

Ma di sëmbë di an ta biibi a Masa Gadu, nöo hën ta sösö ën. Biga a ta mbei taa Gadu mindi soni fu di a taa Masa Jesosi hën da di Womi Mii fëen.

¹¹ Nöo Masa Gadu taki tu taa a da u wan njunjun libi kaa fuu libi u teego. Nöo di libi dë, a di Mii fëen nöo u sa feni ën. ¹² Nöo ee wan sëmbë i nama ku di Womi Mii u Gadu dë, nöo ii feni di njunjun libi dë kaa e. Ma ee ja nama ku ën, nöo ja abi di libi dë möönsö.

Aki Johanisi tapa di biifi.

¹³ Wë dee mii o, mi mbei di pampia aki sö manda da un dee sëmbë ta biibi a di Womi Mii u Masa Gadu liba, fuun musu sabi taa di njunjun libi u teego u ta taki aki, nöo un abi ën kaa. ¹⁴ Nöo u sabi tu taa te u begi ën wan soni, nöo ee di begi kai ku di pakisei fëen, nöo a o jei. ¹⁵ Nöo te u sabi taa a jei u kaa, nöo woo dë ku di sabi nöömö taa a o da u di soni di u begi ën dë.

¹⁶ Nöo ee i si taa di otowan fii ta du hogi, ma nöo di hogi di a ta du dë an bigi poi fu Masa Gadu musu sitaafu ën kii, nöo i musu begi Gadu dëen be a toona dëen libi. Ma a a' di hogi fii du di musu mbei Gadu kii i puu, nöo nëen u ta taki. Ma ee a sa mbei a fika ku libi, nöo i musu begi dëen. ¹⁷ Te i pasa Masa Gadu buka hën wë da i du hogi kaa e. Ma a a' di hogi fii du an bigi poi fu Masa Gadu musu kii i fëen hedi.

¹⁸ Nöo u sabi taa wan mii u Gadu an sa ta libi hogilibi nango nöömö, biga Masa Jesosi seei ta tjubi ën u di didibi an sa feni ën du hogi.

¹⁹ Wë nöo dee mii, u sabi taa u dë sëmbë u Masa Gadu, nöo hii dee oto sëmbë u di goonliba aki tuu dë a didibi basu. ²⁰ Nöo söseei u sabi tu taa di Womi Mii u Masa Gadu ko kaa, faa da u fusutan fuu sa sabi di tuutuu Gadu. Nöo fa u dë aki, u ku di tuutuu Gadu ko di wan kaa. Biga u ku di Womi Mii fëen, Jesosi Keesitu, ko dë di wan. Nöo di tuutuu Gadu dë, hën wë abi di libi u teego faa da u.

²¹ Söö. Wë dee mii u mi dë, na soni möönsö möön leki, un mëni unu seei, fu wan waka a dee ganjanganjan gadu u goonliba aki baka e. A tan sö.

Di u tu biifi u Johanisi

Wan wöutu a fesi.

Disi da di u tu biifi u di Tjabukama u Masa Jesosi de kai Johanisi. Nöo a di biifi aki a ta kai ën seei Gaan Sëmbë u keiki. Nöo a mbei di biifi manda da wan mujëë. Ma fa a taa mujëë dë, nöo wa sabi ee mujëë tuu, ee keiki a ta kai sö.

Nöo di biifi aki ku di fosuwan di Johanisi sikifi, di wan soni nöo de tuu taki.

¹ Wë di pampia aki, di Gaan Sëmbë fu keiki hën ta mbei ën manda gaan odi da wan mujëë di Masa Gadu tei u ko sëmbë fëën. Mi ta mbei ën dëën ku dee mii fëën tuu, taa mi dë.

Wë nöo dee sëmbë, fa mi ku unu dë a di biibi aki, nöo mi lobi unu tuutuu e. Ma na mi wanwan, ma mi ku hii dee sëmbë dee sabi di tuutuu lei u Gadu, mi ku de tuu lobi unu.

² Biga di lei u Gadu u ta taki aki, nöo hën ta dë a u hati nöömö, an o kumutu möönsö.

³ Nöo mi ta manda gaan odi da unu taa fa u ta waka a dee lei dë baka ta lobi dee otowan fuu makandi, nöo u Tata Masa Gadu ku Masa Jesosi Keesitu, di Womi Mii fëën, tuu o libi ku u ku de bunuhati. De o a' tjalihati fuu, nöo de o da u böö.

⁴ Nöo di mi ko aki, nöo hën mi ko si wanlö mii fii, nöo de ta libi a dee tuutuu lei u Gadu leti kumafa u Tata Masa Gadu manda u fuu libi. Nöo di mi si sö, nöo mi wai seei.

⁵ Söö. Wë Mujëë, haika e. Mi kë da i wan wëti aki, ma na njunjun soni a dë e. Di awoo wëti fuu di de bi konda da u a fesi, nöo hën nöo. Hën da u musu lobi u seei. ⁶ Nöo di lobi u ta taki aki, nöo hën da u musu ta piki di buka u Masa Gadu ta libi kumafa dee wëti fëën ta taki. Nöo u musu lobi dee otowan fuu ta libi bunu ku u seei. Hën da di wëti kaa e.

⁷ Nöo di soni mbei mi taki sö, fu di wanlö hia sëmbë ta waka ta lontu ta mindi soni taa Jesosi Keesitu an bi ko dë libisëmbë a goonliba aki. Nöo dee sëmbë dë, de da ganjansëmbëma e. De da buusema u di Paamusi Könu Masa Gadu manda ko da u. ⁸ Nöo un mëni unu seei ku de e, fu wan musu lasi di bunu un ta suku a Masa Gadu dë. Un musu ta mbei möiti fuun feni dee paima fuunu tuu ku telu.

⁹ Nöo ee wan sëmbë i disa dee soni dee [Masa Jesosi] Keesitu bi lei i nöo hën i go tei wanlö oto soni ta biibi, nöo Masa Gadu an o dë a soni fii möön e. Ma di sëmbë di ta biibi di tuutuu lei nango nöömö, nöo Masa Gadu ku di Womi Mii fëën tuu o dë ku i.

¹⁰ Nöo fëën mbei ee wan sëmbë tja wan oto buka ko a unu di an ta kai ku di buka u Masa Jesosi, nöo di sëmbë dë wan musu tei ën buta a unu wosu seei. ¹¹ Biga te i ta kisi ën ku wai, nöo a o dë taa i ku ën tuu ta du di hogi makandi.

¹² Söö. Wë nöo mi abi sëmëni soni a mi hati fu mi taki da unu eti, ma ma kë sikifi de e. Mi seei kë ko a unu, be mi ku unu miti fan fesi ku fesi, nöo woo dë waiwai te dou.

¹³ Söö. Wë na soni möönsö möön leki dee mii u di lobi sisa fii, di Gadu tei ko sëmbë fëën tu, manda gaan odi da i taa de dë bumbuu.

Di u dii biifi u Johanisi

Wan wöutu a fesi.

Disi mbei di u dii biifi u di Tjabukama u Masa Jesosi de kai Johanisi. Nöo a di biifi aki a toona ta kai ën seei di Gaan Sëmbë u keiki möön, nöo a mbei ën manda da wan womi de ta kai Gajusi. Nöo a ta taki soni u dee sëmbë dee ta tja di Buka ta paaja, ufö a ta taki u wanlö oto sëmbë möön.

¹ Wë di pampia aki, di Gaan Sëmbë u keiki hën ta mbei ën manda gaan odi da di lobi mati fëen de kai Gajusi, taa a dë. Fa mi ku i dë a di biibi aki, nöo mi lobi i tuutuu seei, mati. ² Nöo i musu dë bumbuu e, leti kumafa mi sabi taa di akaa fii dë bumbuu kaa. Hii soni fii tuu musu dë tololo a pasi.

³ Nöo fa mi dë aki, mi dë waiwai ku i o. Biga dee sëmbë fuu ta ko ta gafa i da mi aki taa i ta libi bunu, i ta waka a di pasi ta piki di lei u Masa Gadu ku hii i hati. ⁴ Wë nöo te mi ta jei sö taa dee mii u mi ta piki di lei u Masa Gadu, nöo mi ta wai te na soni. Soni seei an dë a goonliba di ta da mi wai kuma di dë.

⁵ Wë mati Gajusi, di bunu di i ta du dee bakama u Masa Jesosi dë, nöo a dë wan gaan bumbuu wooko seei e. Biga dee awoo sabima fii ku dee njunjun sëmbë dee ja sabi tuu i ta sölugu. ⁶ Nöo dee sëmbë i ta heepi dë, nöo de ta ko ta konda da u dee biibima aki taa sö i ta libi bunu ku de. Nöo sö Gadu kë fii libi tu e, mati. Ja musu disa möönsö, biga sö de ta waka ta lontu a di wooko liba. ⁷ Fa de dë a pasi nango dë, nöo fu Masa Jesosi hedi wë e. Nöo de an ta suku heepi a dee sëmbë dee an ta biibi. ⁸ Hën mbei u dee sëmbë u Masa Jesosi musu heepi de e. Nöo hën da u ku de tuu ta dë a di wooko u Masa Gadu makandi ta tja di lei fëen ta paaja.

⁹ Söö. Wë nöo haika e. Mi bi mbei wan pampia manda da un dee sëmbë u Masa Gadu dë kaa. Ma di sëmbë de kai Dioteefesi aan toobi ku u. A kë hënseei musu dë fesima a di keiki, nöo an kë piki taa mi a' taki a unu liba möönsö. ¹⁰ Nöo te mi ko a unu ala, nöo woo kuutu di soni naandë. Biga a ta kosi mi a baka ta mindi soni da mi. Nöo an tjikëen eti e. Hën a toona ta du hogihogi ku dee sëmbë ta waka ta paaja di buka u Masa Jesosi, dee ta ko a unu dë. Biga te de ko dë, nöo an ta kë ta hoi de. Nöo te dee otowan kë heepi de, nöo a ta tapa de tu. A di keiki seei a ta jaka de ta puu, fu di de kë heepi dee wakama.

¹¹ Nöo mati, fa i si i dë a goonliba aki, na djeesi dee lö sëmbë dee ta du hogi naandë e. Ma i musu djeesi dee sëmbë dee ta du bunu. Biga di sëmbë di ta libi bunu ku sëmbë, nöo hën da sëmbë u Masa Gadu. Ma di sëmbë di ta libi hogi ku sëmbë nöo an sabi Gadu e.

¹² Nöo di womi de kai Dëmëtusi, fa a sai dë, nöo hii sëmbë ta gafëen taa a dë bumbuu sëmbë. Wë nöo sö a dë tuu, biga libi fëen ta kai ku di lei u Masa Gadu. Mi seei si ën sö tu hën mi taki ën da i, nöo i sabi taa ma o ganjan i.

¹³ Wë nöo mi a' wanlö hia soni a mi hati u mi taki da i eti, ma ma kë sikifi de a pampia manda da i. ¹⁴ Mi seepi kë ko a i hesihesi, be mi ku i sa fan fesi ku fesi.

¹⁵ Söö. Wë na soni möönsö e, mati, möön leki hati fii musu ta dë bööböö. Nöo dee mati fuunu aki manda gaan odi da i ku hii dee mati fuu dee dë a i ala tuu, hiniwan sëmbë ku fëen odi.

Di biifi u Judasi

Wan wöutu a fesi.

Di biifi aki sö, wan biibima de kai Judasi hën sikifi ën, nöö de si kuma a bi dë wan u dee baaa u Masa Jesosi.

Nöö di soni mbei a mbei di pampia aki. A ko sabi taa wanlö leima ko a wanlö biibima u Masa Jesosi ko ta taki taa fa Masa Jesosi bi dëdë paka dee hogi du da de, nöö an dë u de ta hoi wëti möön. De sa libi hogilibi kumafa de kë. Sö dee leima ta lei dee biibi sëmbë. Nöö hën Judasi ta bai de taa de an musu piki di soni dë, biga an dë sö. Nöö hën a hai sëmëni oto u fesiten konda da de kumafa Gadu bi sitaafu wanlö sëmbë dee bi du hogi.

Nöö ee Gadu bi sitaafu dee sëmbë u fesiten ala, nöö hën da ee sëmbë du hogi pasëën buka fa u dë aki, nöö sö a o sitaafu de tu. Sö Judasi ta bai dee sëmbë. Nöö a ta konda da de fa dee leima naandë hogi tjika tu, de an dë soni u futoou.

Nöö di a ko faa tapa di biifi, hën a taki da dee biibima taa be de libi kumafa a fiti. Nöö hën a gafa Masa Gadu dëën tangi.

Nöö hën da di biifi aki.

Aki di biifi seti.

¹ Söö. Wë dee sëmbë, mi Judasi wë ta sikifi di pampia aki manda da un dee sëmbë dee u Tata Masa Gadu kai ko dë sëmbë fëën apaiti. Fa mi dë aki, mi dë wan futuboi u Jesosi Keesitu, nöö mi da wan baaa u Jakobosi tu.

Dee sëmbë, Gadu lobi unu e, nöö a ta tjubi unu a Masa Jesosi. ² Nöö a musu dë ku unu te tjika, ku ën lobi, ku ën tjalihati, ta da unu böö.

Aki Judasi ta taki soni u dee ganjansëmbëma.

2 Pet. 2:1-17

³ Wë dee sëmbë, mi bi dë kabakaba këë seei u mi sikifi soni da unu möön fini u di fa Gadu ta puu u ku unu makandi a hogi basu ta heepi u a hii soni, ma nöö mi ko si taa a möön bunu mi sikifi wan hii oto soni da unu.

Mi taki e, dee sëmbë, un musu biinga seei da di Buka u Gadu di a buta a u dee sëmbë fëën maun fuu biibi aki. Fa a da u di buka di wan pasi dë sö kaa, nöö u musu hoi ën sö e. Wan musu mbei sëmbë tookëën da u möönsö.

⁴ Nöö di soni mbei mi taki sö. Mi jei taa wanlö sëmbë fusi saapi ko dë leti a unu dendu dë söndö un sabi, nöö dee lö sëmbë dë an dë ku Gadu a wan së möönsö. Biga di fa Gadu libi ku u ku ën bunuhati fuu kumutu a wëti basu aki, nöö hën de ta tei tja go a sösö së. De taa Gadu puu u a wëti basu kaa, nöö u sa du hii hogi fa u kë. Biga wëti an dë u sitaafu u möön. Sö dee sëmbë dë ta taki, nöö sö de ta libi tu. De an ta kë piki möönsö taa Jesosi Keesitu hën nöö da Takima a hii sëmbë liba. Hën nöö da u Masa.

Wë nöö mi taki da unu seei gbelin, taa fa de ta libi dee lö libi dë, nöö Gadu o kuutu de da sitaafu nöömö. Sö a bi sikifi gaanduwe kaa.

Aki a ta toona mëni de a wanlö sëmbë Gadu bi sitaafu.

⁵ Dee sëmbë, mi kë toona mëmbë unu a wanlö soni bi pasa, hii fa mi sabi taa un sabi de kaa.

Wan bi jei fa Gadu bi puu dee Isaëli sëmbë fëën a dee Egepiti sëmbë basu mbei de ko fii nö? Ma nöö bakaten, sëmëni u de an bi kë biibi ën möön, nöö hën a manda dëdë go kii de wante.

⁶ Nöö un bi jei tu taki taa so u dee basia u Masa Gadu Köndë an bi kë tan a dee kamian ka Gadu bi buta de, hën de kumutu go ta du di soni de kë. Nöö hën wë Gadu kisi de buta a wan gaan dungu kamian tai de ku këti gingin te de an sa kumutu. Nöö a dë ta luku te di gaan kuutudaka dou bifö a o kuutu de da de sitaafu awaa.

⁷ Nöo un bi jei tu fa dee sēmbē u Sodom ku Gomola ku dee oto kōndē sēmbē a de bandja naandē bi ta libi. Hiniwan hōgi hangī bi ta ko a de hati de ta tei waiwai, te de poi hii dee wēti dee Gadu buta u fa womi ku mujēē musu libi. „Te dou di juu nöo hēn Gadu an sa tjēēn möön, hēn a tjuma dee kōndē dē gililili puu gbegedee.” Fa u dē aki, dee kōndē dē fika kuma wan maaka da hiniwan sēmbē di ta libi dee lö libi naandē taa ee i libi sö nöo söseei Gadu o sitaafu i tu ku di faja di ta kisi nöömō söndō tapa.

Sö wē Gadu bi sitaafu dee peipei sēmbē dē tjika e, fu di de an libi bunu.

Aki a ta taki soni u

dee ganjansēmbēma möön.

⁸ Ma nöo dee sēmbē u ta taki aki, deseei ta libi a di wan seei fasi dē tu. Fa de sai dē, a dē leti kuma sunjan de ta sunjan. Biga de an ta mēni möönsö taa a bakaten de sa kisi sitaafu u di libi de ta libi dē. Fa de ta libi dē, sundju nöo de ta sundju deseei sö, biga de an ta kē dē a tii basu möönsö. Nöo na wan makiti u mundu seei de ta fēēē möönsö tu, te dou ku dee hebi tiima dee ta dē a mundu seei de ta kosi ta da gaan buka.

⁹ Ma dee basia u Gadu Kōndē an dē sö. Biga hii fa di hedibasia u de de kai Mikaēli hebi tjika dē seei, ma hēnseei an o da dee lö makiti u mundu dē gaan buka e. Biga di hēn ku didibi bi ta fia u di dēdē sinkii u Mosesi seei, ma an puu na wan kodo kosi nēēn buka kosi di didibi. Ma a taki dēēn nöo taa: “Masa hēn o du ku i.”

¹⁰ Ma nöo dee oto sēmbē u ta taki aki, fa i si de sai dē, nöo de ta da gaan buka nango nöo, ta kosi hii soni te dou ku dee soni de an sabi seei. De dē leti kuma mbeti. De ta du go dē nöo a kaba ta libi söndō fusutan. Nöo mi taki da unu taa fa i si de ta du dē, poi nöo wē de ta poi deseei kaba a sösö sö.

¹¹ Nöo mi taki e, dee lö sēmbē i si naandē, di siba u Gadu kisi de kaa. Biga de abi taangajesi leti kumafa Kain bi abi taangajesi da Gadu tefa a bi hopo du gaan hōgi.

Nöo di langabēē u möni di dee sēmbē abi te kaba, hēn wē buta de de kule go ta libi di fasifasi libi di Biliam bi libi, fu di hēn seei bi abi langabēē u möni tu.

Fa de sai dē, nöo de ta mbei taangajesi da Gadu kumafa Koola bi mbei teefa a dēdē wan gaan hōgi dēdē leti a di sabana dendu naandē. Nöo söseei dee sēmbē u ta taki aki o kaba a sösö kuma Koola tu e.

¹² Fa de sai a unu dendu naandē, de dē leti kuma sumuku udu a otowan dendu. Te un ko sindo fuun njan makandi fu di un lobi unu seei, nöo de aan toobi u de hai ko sindo njan ku unu makandi ta mbei kuma unu ku de dē di wan.

Fa de sai dē, de dē leti kuma wanlō sēmbē ta kiija sikapu ma de an ta da dee sikapu soni u njan. De seei nöo de ta sölugu te de ko fatu.

De dē kuma te tjuba baaka i ta mēni taa a o kai fii feni wata, te wan pisi wan gaan ventu ko böö ēn tja go fiaa. Sö dee lö sēmbē naandē dē, fa i si de sai dē. Ee i ta langi a de, nöo ja o feni heepi möönsö.

Fa i si i ta si de dē, nöo de dē leti kuma wan fuuta pau di an ta pai möönsö, te wan pisi a dēē tjakaa fika naandē u de go hōn puu tuwē. Mi taki da unu taa sö Gadu o du ku dee lö sēmbē dē tu e.

¹³ Fa de sai naandē, de dē leti kuma pököpökō u sekiwata ta ko ku ēn kaakiti, ma sundju nöo a ta tja ko buta a bandja sē. Sö dee sēmbē dē ta ko ku kaakiti ma sensen soni nöo de ta tja ko ta puu disa dē.

De dē kuma teeja ta kumutu a tii ko ta waka fanjanfanjan te de kaba a sösö fiaa a mundu. Sö dee sēmbē naandē ta waka söndō tii e. Ma mi taki da unu taa Gadu seeka wan gaan dungudungu kamian buta dē ka a o tuwē de go u teego.

¹⁴ Dee sēmbē o, un haika fa di bumbuu sēmbē u fesiten de kai Enöku bi taki kaa u dee lö pei sēmbē aki. Enöku hēn mbei di u sēbēn u dee bakamii u Adam. Nöo a wan juu dē, Masa Gadu bi dēēn wan buka, nöo hēn a taa:

Masa ta ko ku wanlō dusudusu sēmbē dee dē fēēn seei vö,

¹⁵ nöo a o kuutu a hii sēmbē tuu liba.

Nöö dee sēmbē dee na bi a' bisi ku ēn, de tuu a o sitaafu.
 Fa dee sēmbē sai dē, de ta du sōmēni pei hogi dee na ta kai ku Gadu.
 De ta fan sōmēni gaangaan fan ta kosi ēn.
 Hii dee soni dē tuu mbei a o kuutu de da sitaafu e.
 Hēn di buka dē Masa Gadu da Enōku fa a taki.

¹⁶ Wē dee sēmbē dee Enōku bi taki dē, na de da dee sēmbē u ta taki aki nō? Fa de dē a unu dendu dē, waka nōö de ta waka ta konda soni a buka ta suku föutu a sēmbē u de feni tja go ta konda. Fa de sai dē, ku dee taku kē u de hati nōö de ta biinga. De ta waka ta njan buka ta taki gaangaan taki. De ta ganjan sēmbē ta naki tētē u de feni wini a de. Dee lö sēmbē naandē, sō de dē fa i si de sai naandē.

Aki Judasi ta lei de fa

de musu libi.

¹⁷ Wē nōö dee sēmbē u mi dē, mi kē mēmbē unu a wan soni. Wan jei fa dee tjabukama u Jesosi Keesitu bi bai unu nō? ¹⁸ De bi taki taa a di kaba lasiti ten u goonliba aki, nōö wanlö mbeisēmbēfama o hopo ko „ta sōsō di buka u Gadu. Fa de o ko dē, nōö a dee taku kē u de hati nōö de o ta waka.

¹⁹ Wē dee sēmbē dee tjabukama bi taki dē, na de u ta taki aki ö, dee ta tja paati ko a unu dendu naandē? Biga fa de sai dē, nōö di Akaa u Gadu an ta tii libi u de seei. A dee taku kē u de hati baka wanwan tö nōö de ta waka nōö a kaba.

²⁰ Ma nōö un dee sēmbē u mi naandē, un wan musu dē sō e. Biga di un piki di buka kaa, nōö hēn da un feni wan apaiti biibi seei di dē u Gadu. Nōö un musu heepi unu seei makandi be di biibi fuunu musu ta göö möönmöön u sēmbē si ēn a unu libi.

Nōö un musu ta begi nōömö tu, ku di kaakiti u di Akaa u Gadu. ²¹ Un musu ta hoi unu seei a wan fasi ka di lobi u Gadu sa dou a unu, nōö a di lobi dē seei dendu un musu dē ta watji di ko fuu Masa Jesosi Keesitu. Biga wan daka a o ko nōömö, nōö woo feni di libi u teego di a bi buta da u kaa fu di a abi tjalihati fuu.

²² Nōö unu seei musu abi tjalihati tu e, dee sēmbē. Un musu saa dee sēmbē dee an dē taanga a di biibi eti. ²³ Nōö dee sēmbē dee ta kumutu a di pasi u Gadu, un musu toona kisi de hai puu tja ko buta baka, leti kumafa i ta hai sēmbē puu a faja.

Nōö dee sēmbē dee kumutu a pasi kaa, un musu abi tjalihati u de e. Ma fa i si de ta waka ta piki dee hogi pakisei u de hati naandē, nōö un musu fēēē fu de an hai unu tja go a dee du u de. Dee koosu de ta bisi a de sinkii seei u de du dee soni dē, de musu dē wan nasinasi soni da unu tee wan kē nama a de.

Aki a ta tapa di biifi.

²⁴⁻²⁵ Wē dee sēmbē, u ta buta unu a Masa Gadu maun e. Biga hēn da di Heepima fuu di mbei Jesosi Keesitu u Masa ko dēdē faa puu u a dee hogilibi fuu basu. Hēn wanwan tö nōö abi kaakiti tjika u tjubi u fu wa musu kai kumutu a di pasi. A abi kaakiti tu u puu föutu a u te u ko dē gbelingbelin, faa sa tja u go ka a ta dē ku di gaan waiti fēēn. Nōö ku gaan piizii seei a o du ēn.

Fa a sai dē, hēn wanwan tö nōö da Gadu. Hēn da könu u mundu, nōö a abi hii waiti ku hii makiti ku hii taki. Sō a bi dē kaa ufö mundu mbei, nōö sō a o dē fu teego. A tan sō.

Akoalimbo (Dee soni dee Masa Jesosi tja ko a limbo da Johanisi)

Wan wöutu a fesi

Söö dee sëmbe, wë di lasiti pisi u di Gadu Buku aki, nöö Johanisi hën sikifi ën di a ko gaan sëmbe. Nöö kumafa u bi taki a dee oto pisi u di Buku aki kaa, Johanisi bi dë wan u dee tuwalufu sëmbe dee Masa Jesosi bi pii tei a oto sëmbe dendu fu de waka nëen baka, nöö hën de ko dee gaan tjabukama u Masa Jesosi de kai Apösutu. Nöö di ten Johanisi mbei di pampia aki nöö a bi dë a wan paati a ze mindi. De bi tjëen go disa ala faa tja sitaafu fu di a ta waka ta paaja di buka u Masa Jesosi hedi.

Nöö di pampia aki ta taki u wanlô soni Masa Jesosi bi tja ko a limbo da Johanisi a di ten di a bi dë a di paati. Dee soni aki bi dë tjubitjubi soni da libisëmbe, ma Johanisi ko si de ku ën seei wojo kuma sunjan ma na sunjan. Biga tuutuu soni de dë, nöö de ta taki u wanlô soni bi pasa kaa, ku dee ta pasa a di ten u Johanisi dë, ku dee o ko pasa a bakaten. Ma nöö so u de taki a wödu fasi.

Nöö dee soni Johanisi konda aki, a konda de da dee sëmbe u Masa Jesosi dee bi ta miti makandi a sëbën köndë a di ten dë, faa da de kötôhati ku degihati u de musu hoi go dou. Biga sëmbe bi ta sitaafu de gaanfa seei fu di de ta biibi a Masa Jesosi liba.

Nöö te joo lesi di pisi u Gadu Buku aki, nöö joo si sëmëni soni nëen di o taanga u fusutan. Ma te i lesi ën te i kaba nöö joo ko si gbegedee taa Masa Gaangadu ku di Miii fëen di de ta kai di Sikafu Mii a di pampia aki, nöö de da kaba Winima a mundu u teego. Nöö te i nama ku de, nöö i seei o dë winima tu.

Aki di pampia seti.

¹ Wë dee sëmbe, mi Johanisi ta sikifi di pampia aki da unu e. Nöö dee soni mi o sikifi aki, nöö de dë wanlô soni dee Jesosi Keesitu tja ko a limbo da u dee sëmbe ta dini ën. Masa Gaangadu seei da Masa Jesosi de, faa musu mbei u ko sabi de. Nöö fa woo taki de aki, nöö abiti möön nöö de o ko pasa e.

Nöö a di fasi aki Masa Jesosi mbei u ko sabi de. A manda wan basia fëen köndë ko a mi Johanisi ko lei mi de, fu di mi dë futuboi fëen. ² Nöö fa mi ta sikifi dee soni aki, nöö de tuu mi jei ku miseei jesi, mi si de ku miseei wojo. A Gadu seei de kumutu, nöö de ta lei u soni u Jesosi Keesitu. ³ Nöö fëen mbei ee hën wan sëmbe i tei dee fan u Gadu aki ta lesi, nöö Masa Gadu o mbei i feni bunu e. Söseei tu, ee wan sëmbe i ta haika de te i tei de buta a i hati ta libi ku de, nöö Gadu o mbei i feni bunu tu. Biga abiti möön nöö de o ko pasa.

Aki Johanisi ta manda odi da dee sëmbe u Masa Jesosi dee dë a sëbën köndë u Asia.

⁴ Söö. Wë mi Johanisi ta sikifi di pampia aki manda da dee sëmbe u Masa Jesosi dee ta miti makandi a sëbën köndë u Asia.

Dee sëmbe o, fa Masa Gadu sai dë, nöö a bi dë kaa te kisi di ten di u dë aki, nöö a o dë u nöömö tu. Nöö hën wë musu dë ku unu ku ën bunuhati. A musu mbei un feni böö, hën ku di Akaa fëen tuu. Fa di Akaa u Masa Gadu sai dë, a dë telutelu a hii fasi e, soni seei an makei ën. Nöö a dë leti a Gadu fesi dë ka a dë sindosindo a di könubangi fëen. Nöö a musu dë ku unu tu, ⁵ hën ku Jesosi Keesitu di bi konda dee soni u Gadu gbelingbelin da u.

Fa i si Masa Jesosi sai naandë, dee sëmbe, hën wë da di fosu sëmbe di dëdë weki fu an dëdë möön. Hën da di Sëmbe di abi taki a hii dee könu dee dë a goonliba aki tuu. Nöö hën wë lobi u sö tee a dëdë tuwëen buuu a goon paka puu u a hogi du basu. ⁶ A mbei u ko dë sëmbe a di könu tii fëen dendu, nöö hën a buta u ko mindima fuu sa ta tja libisëmbe ko a Gadu fesi. A buta u fuu sa ta dini Masa Gadu di da hën Tata ku di Gadu fëen tu. Wë nöö dee sëmbe, a musu kisi gafa ku hii kaakiti hiniwanten fu teego. A tan sö.

⁷ Nöö un luku ala e.

A dë a dee bundji dendu a liba ala ta saka ta ko.

Nöö hii sëmbë wojo tuu o si ën,

te dou ku dee sëmbë dee bi manda sëmbë u de pekëen ku peegu a di lakpa pau.

De tuu o si ën.

Nöö fa de o si ën dë, nöö hii dee nasiön sëmbë u goonliba tuu o ta bai ta këë fëen hedi.

Leti fa u taki ën dë, nöö sö a o dë e.

⁸ Masa Gadu hën taki sö, dee sëmbë. Hën a taa: “Mi da di kaba fosu wan ku di kaba lasiti wan u hii soni. Mi bi dë kaa nöö mi dë fa u dë aki nöö mi o dë u nöömö tu. A mi hii kaakiti u mundu dë.” Sö Masa Gadu taki.

Aki Masa Jesosi tjëen seei

ko lei Johanisi.

⁹ Wë nöö kumafa mi bi taki kaa, nöö mi Johanisi ta sikifi di pampia aki. Nöö mi dë wan sëmbë u Masa Jesosi leti kuma unu seei. Mi ta tja gaan sitaafu fëen hedi, leti kumafa unu seei ta tja tu. Nöö mi dë leti a di Njunjun Tii u Gadu dendu kuma unu tu, nöö Gadu ta da mi degihati fu mi hoi go dou leti kumafa i si a ta da unu ën tu.

Nöö dee soni i si mi o taki aki, nöö mi si de a di paati de ta kai Patimosi di dë a ze mindi. De tja mi ko tjökö a di paati aki fu di de an kë u mi musu ta konda dee wöutu Masa Gadu da sëmbë nöö de an kë u mi taki dee soni u Masa Jesosi dee mi sabi. Hën mbei de tja mi ko tuwë disa aki.

¹⁰ Nöö di daka di mi si dee soni aki, nöö a bi dë di daka u Masa Gadu. Di juu dë, nöö di Akaa u Gadu bi dë a mi liba hebi, nöö te fu mi mëni, hën mi jei wan töngö leti kuma afematutu ta piki seei limbolimbo. ¹¹ A taki da mi taa: “Dee soni dee joo si aki, nöö de tuu i musu sikifi buta a pampia e, nöö i musu manda di pampia go da dee sëmbë u mi dee ta miti makandi a mi në a sëbën köndë u Asia. Nöö dee disi da dee köndë: Efeise, Similina, Peegamu, Tiatila, ku Saadisi, Filadelifia, ku Laodisea. A dee köndë dë tuu i musu manda di pampia go e.”

¹² Wë nöö fa mi jei di fan naandë, hën mi bia luku ee ambë da di sëmbë ta fan ku mi naandë. Nöö hën mi si sëbën soni kuma goutu tamundu faja, ¹³ nöö leti a de mindi dë mi si wan Sëmbë kuma libisëmbë ma a tooka. Nöö a bisi wan gaan langa djapona sö ta kai nëen futu u goon ala zëë. Nöö a dë ku wan goutu banti nëen hati. Nöö sö wan Sëmbë mi si dë e, dee sëmbë. ¹⁴ Fa mi si ën dë, di uwii fëen hedi dë wetiweti faan sö kuma maaun, nöö wojo fëen ta sëndë kuma te faja ta kisi gililili sö. ¹⁵ Nöö futu fëen dë limbolimbo gbegedee kuma köpö di de bi buta a faja jö puu hii sundju te a fika di köpö wanwan njënjën.

Nöö fa a ta fan dë, nöö töngö fëen ta giinta leti kuma wan gaan dan. ¹⁶ Nöö di mi luku nëen leti maun së, nöö hën mi si sëbën teeja nëen maun. Nöö wan saapusaapu ufangi di de maa a de tu së tuu ta kumutu nëen buka. Nöö fesi fëen ta koti faja leti kuma tuwalufu juu sonu, sö a ta sëndë tjika.

Sö wan Sëmbë mi si a dee goutu tamundu mindi e, dee sëmbë.

¹⁷ Nöö fa mi si ën dë, hën mi tombi kai gbolou a goon nëen fesi dë, leti kuma mi dëdë. Fëë nöö mi fëë sö. Ma nöö hën a tëndë di leti së maun fëen ko buta a mi liba, hën a taa: “Na fëë sö e. Mi wë da di seti ku di kaba u hii soni. ¹⁸ Fa i si mi dë aki, nöö mi da di Sëmbë di o libi fu teego. Biga mi bi dëdë tuu, ma luku, mi toona weki baka. Nöö hën mbei mi abi dee söötö u dëdë ku dëdë köndë tuu. ¹⁹ Nöö dee soni joo si aki, nöö de tuu i musu sikifi e, dee ta pasa a di ten aki, ku dee o pasa a bakaten tuu.

²⁰ “Nöö haika e, andi dee goutu tamundu ku dee teeja a mi leti së maun aki kë taki. Dee sëbën teeja aki, nöö de da dee tiima fu dee sëmbë u mi dee ta miti makandi a dee sëbën köndë u Asia mi kai dë. Nöö dee goutu tamundu aki, de da dee sëmbë u mi seei dee ta miti makandi a dee lö köndë dë.”

Sö wë di Sëmbë di mi si dë taki da mi e.

2

Aki Masa Jesosi ta fan ku dee sëmbë fëen a Efeise.

¹ Hën di Sëmbë toona fan ku mi möön, a taa: “Söö. Awaa mi kē fan ku di sëmbë di ta tii dee sëmbë u mi a di köndë de kai Efeise. Mi kē fii sikifi dëen taa:

Mi di Sëmbë di ta fan aki, Mi wë ta hoi dee sëbën teeja a mi leti maun. Mi da di Sëmbë ta waka ta lomboto a dee sëbën goutu tamundu faja mindi „ta wegi soni ta luku”. Nöö miseei wë ta fan di fan aki.

² Nöö mi taki e, taa mi ta si hii dee bunu sondi dee un ta du, kumafa un ta biinga tjika dë. Nöö mi si taa un ta hoi go dou söndö lasi hati. Mi sabi taa wan ta kē ta si takulibima a wojo seei. Nöö mi si taa un wegi dee sëmbë luku dee ta ko a unu kuma tjabukama u mi, nöö un ko si taa de dë ganjansëmbëma. ³ Nöö mi si fa un ta hoi pasensi go dou a dee fuka ta miti unu fu di un nama ku mi hedi. Wan ta hai baka disa mi möönsö. Hii dee bunu soni dë tuu mi ta si e.

⁴ Ma nöö mi si wan föutu a unu eti di an bunu da mi seei. Hën da wan ta lobi mi kumafa un bi lobi mi a fesi möön. Di lobi fuunu ko booko saka. ⁵ Wë nöö un wegi luku fa un bi dë fajafaja a fesi, ku fa un ko dë fa u dë aki. Nöö mi taki e, un bia unu libi, be un toona libi kumafa un bi ta libi a fesi. Biga ee nasö, nöö mi o ko puu di goutu tamundu fuunu nëen kamian e.

⁶ Ma fa mi taki aki seei, ma wan oto bunu pisi dë a di libi fuunu möön. Hën da un ta buuse dee soni dee sëmbë u di feleniki de kai Nikolaiti ta du, leti kumafa miseei ta buuse de tu.

⁷ Söö. Wë nöö di sëmbë di abi jesi nëen bandjajesi u jei soni, nöö be a jei andi di Akaa u Gadu ta taki da dee sëmbë u mi a dee köndëköndë. Nöö ee wan sëmbë i wini dee soni ta tapa pasi da i fii du fa Gadu kē, nöö di sëmbë dë i dë bunu e. Biga mi o da i pasi fii njan di fuuta u di pau di de ta kai di Pau u di Libi u Teego. Nöö di pau i si dë, a dë leti a di waiti kamian u Gadu dendu de kai Paladëisi. Hën di soni dë wë mi bi kē taki da dee sëmbë u mi a Efeise e.”

Aki Masa Jesosi ta fan ku dee sëmbë fëen a Similina.

⁸ “Söö. Nöö awaa mi kē fan ku di sëmbë di ta tii dee sëmbë u mi a di köndë de kai Similina. I musu sikifi dëen taa:

Mi, di Sëmbë i si ta fan aki, nöö mi da di fosu wan ku di lasiti wan u mundu. Mi bi dëdë tuu, ma nöö mi toona weki baka, nöö mi ta fan di fan aki.

⁹ Wë nöö mi taki e, taa mi sabi dee gaan fuka dee un ta abi, ku dee sitaafu dee un ta tja. Mi sabi fa un ta pena tjika a di goonliba aki, ma a Gadu ala nöö un abi gudu te a hia e. Nöö mi sabi fa dee Dju sëmbë ta kosi unu ta tja unu nē ta poi a köndë. Fa de ta du dë, de ta mbei deseei taa de da dee sëmbë u Gadu apaiti, ma nöö wan piki e. Sëmbë u di didibi seei de dë.

¹⁰ Nöö mi taki e, taa wan musu fëëë dee sitaafu dee o ko a unu. Biga di didibi sa buta so fuunu un go a dinguwosu faa pooba unu luku unfa un dë ku mi tjika, nöö woon kisi sitaafu fu wan sati ten sö. Nöö a o hebi da unu fuun tjai tuu, ma nöö un musu ta a’ futoou a mi nöömö. Ee a dë fii dëdë seei, ma be un tei ën nöö, nöö woon wini wan gaan paima a mi, hën da di libi u teego. Nöö sö mi taki da unu e, dee sëmbë.

¹¹ Nöö di sëmbë di abi jesi nëen bandjajesi u jei soni, nöö be a jei andi di Akaa u Gadu ta taki da dee sëmbë u mi a dee köndëköndë. Nöö ee wan sëmbë i wini dee soni ta tapa pasi da i fii du fa Gadu kē, nöö di sëmbë dë i dë bunu e. Biga ja o dëdë di dëdë di ta paati libisëmbë ku Gadu fu teego.

Hën di soni dë wë mi bi kē taki da dee sëmbë u mi a Similina.”

Aki Masa Jesosi ta fan ku dee sëmbë fëen a Peegamu.

¹² “Söö. Awaa mi o fan ku di tiima u dee sëmbë u mi a di köndë de kai Peegamu. I musu sikifi dëen taa:

Mi, di Sëmbë ta fan aki, mi da di Sëmbë te mi ta fan nöö a dë kuma wan ufangi di dë maamaa a de tu së buka fëen tuu, sö dee wöutu u mi abi kaakiti tjika. Nöö mi wë ta fan di fan aki.

¹³ Nöö mi taki e, taa mi ta si di köndë ka un ta libi naandë taa di didibi seei hën ta libi leti dë tu ta tii ën. Ma fa a dë fëen sindosindo nëen könubangi dë seei, ma un dë gingin a mi së eti. Biga di de kii Antipasi, di sëmbë di bi ta konda sondu u mi a sö wan futoou fasi dë, nöö un si ma wan disa mi u biibi möönsö.

¹⁴ Ma nöö mi si wanlö föutu a unu e, di na bunu da mi seei. Biga sëmbë dë leti a unu mindi dë ta tei di hogi lei u di fesiten lukuma de kai Biliam. Fa Biliam bi sai dë, hën bi da Könu Balaki hogi lai unfa a sa du kisi dee Isaëli sëmbë u mi poi kaba a söso. Biga a taki dëen taa te dee sëmbë u Balaki o tuwë njanjan da dee gadu u de, nöö de musu kai dee Isaëli sëmbë tja ko a de dendu be de njan ku de makandi. Nöö naandë de o kisi de puu a dee wëti u Gadu te dou a di së u manu ku mujëe soni tuu. Sö wan hogi lai Biliam da Könu Balaki. Nöö sëmbë dë leti a unu dendu naandë ta da dee lö lai dë eti e.

¹⁵ Nöö söseei tu, sëmbë dë leti a unu dendu dë ta lei sëmbë dee poipoi lei u dee Nikolaiti sëmbë ta puu de a Gadu së. ¹⁶ Wë nöö mi taki e, taa un musu bia kumutu a dee sondu naandë. Ma ee nasö, abiti möön mi o ko a unu ko feti ku dee sëmbë dë ku di ufangi di dë a mi buka aki.

¹⁷ Söö. Wë nöö di sëmbë di abi jesi nëen bandjajesi u jei soni, nöö be a jei andi di Akaa u Gadu ta taki da dee sëmbë u mi a dee köndëköndë e. Nöö ee wan sëmbë i wini dee sondu ta tapa pasi da i fii du fa Gadu kë, nöö di sëmbë dë mi o da di njanjan u Gadu de kai 'mana' di dë tjubitjubi da oto sëmbë. Nöö mi o da di sëmbë dë wan wetiweti sitonu faan tu, ku wan njunjun në sikifisikifi nëen. Nöö di sëmbë di o kisi ën dë, hën nöö o sabi andi di në dë kë taki. Hën di soni dë wë mi bi kë taki da dee sëmbë u mi a Peegamu."

Aki Masa Jesosi ta fan ku dee sëmbë fëen a Tiatila.

¹⁸ "Söö. Wë nöö awaa mi kë fan ku di tiima u dee sëmbë u mi a di köndë de kai Tiatila naandë. I musu sikifi dëen taa:

Mi di sëmbë ta fan aki, mi da di Mii u Gadu seei di abi wojo kuma faja ta kisi gililii. Mi wë da di sëmbë abi di futu ta sëndë kuma köpö felu njëinjëin, nöö mi wë ta manda di buka aki da unu.

¹⁹ Nöö mi taki e, mi sabi hii dee bunu dee un ta du a Tiatila ala. Mi sabi di gaan lobi fuunu tu. Mi sabi fa un ta biibi Gadu tjika. Mi sabi fa un ta dini oto sëmbë ta heepi de. Nöö mi sabi fa un ta tai hati ta biibi Gadu tu. Wan hai baka möönsö. Mi sabi taa un ta du bumbuu soni gaanfa möön leki fa un bi du a fesi. Dee soni naandë tuu mi sabi e.

²⁰ Ma nöö fa mi fan dë seei, ma un abi wan föutu a mi eti. Hën da un ta disa pasi da di hogi mujëe de kai Isebeli faa musu ta kai mi në taa mi dëen buka faa tja ko da unu. Un ta disëen faa musu go dou ku dee poipoi lei fëen. Nöö a ta hai dee futuboi u mi baka u de libi sëmëni fanafiti libi a di së u manu ku mujëe. A ta buta unu fuun njan di njanjan de ta tuwë da dee gadu u de dë. Sö wanlö hogi di mujëe dë ta du e.

²¹ Wë nöö fa i si a ta du ën dë, nöö mi dëen ten longi tjika faa bi musu bia disa di jajo libi fëen naandë, ma an kë jei möönsö. ²² Wë nöö [fu di a bi lobi u dë a bedi kaa, nöö] mi o manda wan hebi siki ko nëen, be a fika a bedi u kooo. Nöö dee sëmbë ku ën bi ta libi dee lö libi dë, nöö mi o mbei de kisi gaan hebi sitaafu te tjika de, ee de an bia disa dee hogilibi u de naandë. ²³ Dee sëmbë dee abi di wan hati kuma hën, de tuu mi o kii puu naandë e.

Nöö te mi du sö kaa, nöö hii dee oto sëmbë u mi dee ta miti a dee köndëköndë tuu o ko sabi taa mi da di Sëmbë di ta wegi libisëmbë hatiböö ku de pakisei tuu ta luku. Nöö mi o paka hiniwan sëmbë leti kumafa i bi libi. Nöö sö mi taki e.

²⁴ Ma nöö mi abi wan oto buka fii da dee otowan u mi dë, dee an ta piki di poipoi lei u di mujëe naandë möönsö. Fa un sai dë, dee sëmbë, nöö un dë bunu e. Biga wan go

lei dee lö köni u Saatan dē möönsö, dee de ta gafa ta kai gaan tjubitjubi köni. Nöo fëen mbei ma o buta na wan oto hebi a unu liba möönsö, ²⁵ möön leki fuun hoi unu seei a dee soni un abi naandē kaa go dou nöömö, u te mi toona ko.

²⁶ Nöo mi taki e, taa ee wan sēmbē wini dee soni dee ta tapa pasi dēen nöo a ta hoi go dou ku dee soni dee mi ta mandēen faa du, nöo di sēmbē naandē hēn mi o da taki a dee nasiōnnasiōn u goonliba palalaa te dou. ²⁷ Nöo leti kumafa mi Tata da mi taki, nöo söseei mi o toona da di sēmbē dē taki tu. Biga di Buku bi taki taa:

A o ta ko a de liba ku gaan kaakiti seei,

kuma te i naki wan doti paabi ku felu kodjo gboo booko pisipisi.

Sö di Buku taki e. Nöo sö wan kaakiti mi o da dee lö sēmbē dē tu. ²⁸ Nöo di paima di mi o da de, a o dē wan gaan waiti soni limbolimbo kuma di gaan mamate teeja di ta tja didia ko.

²⁹ Söö. Wē nöo di sēmbē di abi jesi nēen bandjajesi u jei soni, nöo be a jei andi di

Akaa u Gadu ta taki da dee sēmbē u mi a dee köndëköndë e.

Sö wē mi bi kē taki da dee sēmbē u mi a Tiatila.” So Masa Jesosi fan ku mi.

3

Aki Masa Jesosi ta fan ku dee sēmbē fëen a Saadisi.

¹ Hēn Masa Jesosi fan möön, a taa: “Wē nöo awaa mi o fan ku di sēmbē ta tii dee sēmbē u mi dee ta miti makandi a di köndë de kai Saadisi. I musu sikifi dēen taa:

Mi di sēmbē ta fan aki, mi abi di Akaa u Gadu di dē telutelu söndö föutu a hii fasi fëen. Mi wē ta hoi dee sēbēn teeja a mi maun dendu, nöo mi ta fan ku unu aki.

Nöo mi taki e, taa mi sabi dee soni dee un ta du ala, nöo mi si fa un abi nē a hii dee köndëköndë taa un dē seei kendikendi a di sē u Masa Gadu soni. Sö nē fuunu paaja. Ma mii sa piki unu taa wan dē sö seei e! ² Nöo un musu weki hopo seeka di bumbuu libi fuunu pikiwan di fika da unu dē eti, bifö a kaba a söso. Biga ma si di libi fuunu seei taa a dē ku telu a Gadu fesi e, kwetikweti. ³ Un musu toona pakisei dee soni de bi konda da unu a fesi, nöo un bia toona piki de baka. Ma ee nasö, mi o ko a unu leti kuma wan fufuuma ta ko a wan juu di wan o mēni, nöo mi o kuutu unu seei.

⁴ Ma nöo fa i si mi taki dē seei, ma mi sabi taa un abi wantu sēmbē a unu dendu eti, libi u de dē seei gbelingbelin. Nöo dee lö pei sēmbē dē, mi ku de o ta waka makandi ku weti koosu a sinkii faan. Biga sö de libi fiti.

⁵ Nöo ee wan sēmbē i wini dee soni ta tapa pasi da i fii du fa Gadu kē, nöo di sēmbē dē i seei o ko feni di lö bisi dē tu. Nöo ma o kaabu i nē puu möönsö a di Buku ka dee sēmbē nē dē sikifisikifi dee o feni di libi u teego e. Ma mi o kai di sēmbē dē nē a mi Tata ku dee basia fëen köndë tuu fesi, taa mi ku ën nama.

⁶ Söö. Wē nöo di sēmbē di abi jesi nēen bandjajesi u jei soni, nöo be a haika andi di Akaa u Gadu ta konda da dee sēmbē u mi dee dē a dee köndëköndë e.

Sö wē mi bi kē taki da dee sēmbē u mi a Saadisi.”

Aki Masa Jesosi ta fan ku dee sēmbē fëen a Filadelifia.

⁷ Hēn Masa Jesosi toona fan möön, a taa: “Wē nöo awaa mi o fan ku di sēmbē ta tii dee sēmbē u mi a Filadelifia. I musu sikifi dēen taa:

Mi di Sēmbē ta fan aki, mi dē apaiti da Gadu tuutuu nöo na wan piki ganjan seei dē a mi. Nöo mi wē abi di söötö a mi maun fu mi sa jabi di döo go sindo a di könubangi u Könu Dafiti. Nöo te i si mi jabi wan döo, nöo na wan sēmbē o sa tapēen e, nöo te mi tapa wan döo na wan sēmbē o sa jabi ën tu. Nöo mi wē ta fan di fan aki.

⁸ Nöo mi taki e, taa mi sabi di libi fuunu fa un ta libi naandē. Nöo mi jabi wan döo a unu fesi di na wan sēmbē sa tapa e. Biga mi sabi taa a libisēmbē wojo, nöo wan abi wan bētē kaakiti, ma mi ta wai ku unu. Biga dee soni u mi un bi jei, nöo un ta hoi de nöömö. Na wan daka un hai baka disa mi möönsö.

⁹ Nöo fa dee Dju sēmbē dē a unu ala ta sösö unu ta mbei de seei kuma de da dee bumbuu sēmbē u Gadu apaiti dē, ma nöo na sō de dē a Gadu wojo e. Fa i si de sai dē, mindisonima de dē, didibi seei de dē. Nöo mi o mbei de ko saka kai a goon a unu fesi wan daka nöömö piki taa unu wē mi bi lobi „tei ko sēmbē u mi apaiti.”

¹⁰ Nöo fu di un bi hoi dou ku pasensi kumafa mi bi manda unu, nöo fēen mbei mi o tjubi unu fu di sitaafu di o ko a hii goonliba an musu kisi unu. Mi o tjubi unu da di lö tesi dē.

¹¹ Nöo un haika e, dee sēmbē. Abiti möön mi o ko. Nöo be un hoi go dou a dee soni dee un ta piki naandē kaa, be na wan sēmbē musu ganjan unu kisi te un lasi di hei di dē fuun kisi a bakaten.

¹² Nöo ee wan sēmbē i wini dee soni ta tapa pasi da i fi du fa Gadu kē, nöo di sēmbē dē mi o tei buta kuma posu a di Wosu u Masa Gadu, di dē di Gadu u mi tu. Sō a o dē gingin tjika, te na wan daka seei de o sa puu en dē möönsö. Nöo mi o sikifi dii nē buta nēen. Wan u dee nē o dē di nē u Masa Gadu. Wan u de o dē di njunjun nē u miseei. Wan u de o dē di nē u di köndē u mi di o kumutu a Gadu a liba ala bazia ko a goon, hēn da di Njunjun Jelusalen. De dii nē dē tuu mi o sikifi a dee lö sēmbē dē, „be sēmbē sabi taa de da sēmbē u mi tuutuu.”

¹³ Söö. Wē nöo di sēmbē di abi jesi nēen bandjajesi u jei soni, nöo be a jei andi di Akaa u Gadu ta konda da dee sēmbē u mi a dee köndëköndë e. Nöo sō mi bi kē taki da dee sēmbē u mi a Filadelfia.”

Aki Masa Jesosi ta fan ku dee sēmbē fēen a Laodisea.

¹⁴ “Nöo awaa mi o fan ku di sēmbē ta tii dee sēmbē u mi a di köndë de kai Laodisea. I musu sikifi manda dēen taa:

Mi di Sēmbē ta fan aki, Mi da di Sēmbē ta konda dee soni u Gadu gbelingbelin söndö misi. Te mi ta fan, nöo sō nöo a dē kaa. Nöo hii dee soni dee Gadu mbei tuu fiaa, nöo a mi wanwan de kumutu. Nöo mi wē ta fan di fan aki.

¹⁵ Wē mi taki e, mi sabi hii dee libi dee un ta libi ala taa wan dē kötökötö a di sē u Masa Gadu soni e. Ma nöo wan dē kendikendi tu. A bi o möön bunu da mi ee un bi dē kötökötö ee nasö un dē kendikendi. ¹⁶ Ma di un dē gbölöö sō kuma wan wata di na bunu u bebe, nöo fēen mbei mi o fula unu puu a mi buka tuwē abiti möön. ¹⁷ Biga fa un sai dē, nöo un ta mbei unu seei taa un dē guduma, un dē fa un kē, un abi hii soni kaa. Sō un ta mēni. Ma hii fu di dē, un dē seei gaan hogihedisēmbē, penama, makisamakisa sēmbē un dē. Un dē pēnēpēnē söndö koosu a sinkii, un dē bookowojoma u sēmbē musu ko kēē pena ku unu. Ma wan sabi sō möönsö.

¹⁸ Nöo mi o da unu wan lai aki e. Un ko a mi, ko bai tuutuu goutu di de jö a faja puu sundju te a ko gbegedee, nöo woon dē tuutuu guduma awaa. Un ko a mi ko bai limbo koosu faan fuun bisi, be wan waka pēnēpēnē möön. Un ko bai wojo deesi a mi fuun tuwē a wojo, nöo wojo fuunu o ko limbo fuun si soni bunu awaa.

¹⁹ Nöo mi taki e, di sēmbē di mi lobi nöo hēn mi ta gandji da ta kiijēen ku sitaafu faa musu ko bumbuu sēmbē. Nöo un biinga e, be un bia disa dee hogilibi fuunu dee un abi dē.

²⁰ Fa i si mi dē aki, mi dē taanputaanpu leti a unu dööbuka ta naki di döö fuunu nöömö. Nöo ee wan sēmbē i jei mi töngö nöo hēn i jabi döö da mi, nöo mi o ko a dendu nöo mi ku i o ta njan makandi.

²¹ Nöo di sēmbē di wini dee soni dee ta tapa pasi dēen, nöo hēn mi o da pasi fu mi ku en sa sindo makandi a di könubangi u mi, leti kumafa mi bi wini dee soni bi ta tapa pasi da mi, nöo hēn mi ku mi Tata ko sindo makandi a di könubangi fēen.

²² Söö. Wē nöo di sēmbē di abi jesi nēen bandjajesi u jei soni, nöo be a jei andi di Akaa u Gadu ta konda da dee sēmbē u mi a dee köndëköndë e. Sö wē mi bi kē taki e, da dee sēmbē u mi a Laodisea.”

Sö wanlö buka Masa Jesosi manda da dee sēmbē fēen dee dē a dee köndëköndë.

4

Aki Johanisi si fa de ta begi Gadu a Gadu Köndë.

¹ Nöö hën a baka di Masa Jesosi da mi dee buka sö kaa, hën mi hopo wojo luku liba, hën mi si wan döo te ala jabijabi hoo sö. Nöö hën mi jei di wan seei töngö di bi ta fan ku mi a fesi ta piki limbolimbo kuma te de ta böö afematutu. A kai mi taa: “Ko a liba aki, nöö mi o mbei i ko sabi dee soni ku dee soni o pasa a bakaten.”

²⁻³ Nöö hën di Akaa u Gadu ko a mi liba wante. Nöö hën mi si wan könubangi dë ku wan Sëmbë nëen sindosindo ta koti faja seei kuma dee gaan dii djamati sitonu de ta kai jasipisi ku koonaleini. Sö di Sëmbë dë waiti tjika. Nöö mi si wan mutjama lontu di könubangi, a waiti möön hii soni, hënseei dë kuma di djamati sitonu de kai samalagida.

⁴ Nöö hën mi luku möön, hën mi toona si tuwenti-a-fö könubangi möön, de lontu di fosuwan dë buta a mindi. Nöö tuwenti-a-fö tiima dë sindosindo a dee könubangi dë. Nöö fa mi si dee tiima dë, nöö de tuu dë ku weti koosu limbolimbo faan, ku goutu kaapusa a de hedi kuma könu kaapusa. ⁵ Nöö mi ta si di gaan könubangi a mindi dë ta koti faja seei kuma te gaangadu ta koti faja, liba ta bai, sëmëni gaangaan giinta mi ta jei ta kumutu a di könubangi naandë. Nöö hën mi luku a di könubangi fesi, hën mi si sëbën tamundu faja dë sëndësëndë ta kisi. Hën di Akaa u Gadu wë di dë telutelu a hii fasi, hën wë i si da dee faja dë e.

⁶ Nöö hën mi tuwë wojo luku möön hën mi si wan ze, gaan limbo soni gbegedee kuma gaasi, ma a möön waiti möön gaasi. Hën seei dë a di gaan könubangi u mindi dë fesi tu.

Nöö di mi toona luku di könubangi möön, nöö hën mi si fö gaan soni, libilibi wan, lontu ën. Fa mi si de dë, nöö hii de sinkii dë ku wojo djaaa te dou, baka ku fesi tuu. ⁷ Nöö di fosuwan u dee libilibi soni ta djei lëun. Di u tu ta djei womi kau. Di u dii, fesi fëen dë kuma libisëmbë. Di u fö ta djei wan gbanini ta buwa. ⁸ Nöö hibiwan u de abi sikisi hanza, nöö kumafa u taki dë, wojo u de dë djalalaa hii de sinkii te dou a de hanza basu. Nöö fa de sai naandë, de an ta wei u gafa Masa Gaangadu möönsö. Ndeti ku didia de ta gafëen ta taki taa:

Ke Masa Gadu oo, i wanwan tö nöö dë limbolimbo söndö föutu.

Masa Gadu, i wanwan tö abi hii kaakiti a mundu.

I bi dë kaa, nöö i dë fa u dë aki eti,

nöö i o dë u nöömö tu.

Sö de ta taki.

⁹ Nöö fa dee fö libilibi soni sai dë, nöö sö de ta gafa Masa Gadu nöömö di dë a di könubangi dë, ta hei ën ta dëen tangi. Biga hën nöö da di Gadu u teego di an o dëdë möönsö.

¹⁰ Nöö de tuwenti-a-fö tiima dee bi dë sindosindo a dee könubangi naandë, nöö deseei ta tjökö kini ku fesi a goon a Masa Gadu fesi ta puu dee könu kaapusa u de a de hedi ta tuwë a goon nëen fesi naandë. Nöö de ta gafëen ta bigi ën, biga hën da di Gadu ta libi u nöömö. De ta taki taa:

¹¹ Ke Masa Gadu o, i bigi.

I nöö waiti tjika fii kisi gafa e.

I wanwan fiti fii kisi hei, ku makiti a mundu o.

Biga fa i sai naandë,

nöö i wë mbei hii soni u mundu tuu.

Nöö fu di i bi kë sö,

nöö hën mbei i mbei de buta fa i si de sai dë.

Sö de ta gafëen ta taki.

5

Aki ta taki u wan pampia di hebi te na wan libisëmbë

a' hati u jabi ën.

¹ Nöo di mi toona luku möön, hën mi si taa di Sëmbë di dë sindosindo a di könubangi, a abi wan pampia nëën leti maun panjanpanjan. Di pampia dë lolulolu, nöo a sikifi a dendusë ku döösë tuu. Nöo fa mi si di pampia dë, a dë palakipalaki gingin ku sëbën sitampu fu sëmbë an musu jabi ën.

² Nöo hën mi si wan gaan hebi basia u Masa Gadu Köndë ta bai basia taanga seei taa: “Ambë dë bumbuu tjika fu sa booko dee sitampu a di lolulolu pampia aki jabi ën?”

³ Ma fa di basia bai dë seei, de an feni na wan sëmbë möönsö di bumbuu tjika u jabi di pampia dë, an dë a liba ala, an dë a goonliba aki, an dë a goonbasu seei tu u de feni. ⁴ Nöo a bigi da mi tee ma saanfa u du, nöo hën mi kää te a bigi, fu di a dë taa na wan sëmbë fiti u sa jabi di pampia luku andi dë nëën dendu möönsö.

⁵ Ma nöo hën wan u dee tuwenti-a-fö tiima taki da mi taa: “Mati, na kää möön e. Kabuka. Sëmbë dë di bumbuu tjika u booko dee sëbën sitampu jabi di pampia lolu e. Hën de kai di Lëun fu di lö u Juda. Hën da di bakamii u Könu Dafiti di Gadu bi taki taa a o manda ko fu tii goonliba, nöo hën nöo sa du di soni naandë. Biga hën wini hii soni a mundu tuu kaa. Nöo kabuka e. Na kää möön.”

⁶ Nöo fa a taki dë, hën mi toona luku di kamian möön, ka de fö libilibi soni ku de tuwenti-a-fö tiima dë. Nöo hën mi si wan Sikafumii, a dë taanputaanpu leti mindi a di könubangi liba dë. Nöo fa mi si ën dë, nöo a djei da mi kuma de bi kii ën wan daka. Nöo a abi sëbën tutu nëën mindi hedi, ku sëbën wojo sii. Sö mi ta si ën. Nöo dee tutu ku dee wojo dë, de kë taki u di Akaa u Masa Gadu di dë telutelu a hii fasi, di Gadu ta manda go a hii goonliba palalaaa te dou.

⁷ Söö. Nöo hën wë di Sikafumii tei di pampia lolu di dë a di letisë maun u di Sëmbë di dë sindosindo a di gaan könubangi. ⁸ Nöo fa a tei ën dë kaa, hën dee fö libilibi soni u bi taki dë ku de tuwenti-a-fö tiima, hën de tuwë deseei a goon nëën fesi. Nöo dee tiima naandë, de tuu seei dë ku wan pei gitati a maun ta pëë, de dë ku goutu komitji a de maun tu. Nöo wan sumëë suti soni dë a dee komitji dendu di de ta tjuma da Gadu. Nöo fa i ta si di sumuku fëën ta puu nango a liba dë, nöo a ta da i mënii u dee hia begi dee sömëni sëmbë u Gadu bi ta begi ën nöömö.

⁹ Nöo hën de ta kanda wan njunjun kanda da di Sikapumii taa:

I wë bumbuu tjika u tei di pampia lolu

booko dee sitampu fëën e.

Biga i wë de bi kii.

Ku di buuu fii i paka di paima bai libisëmbë da Gadu

kumutu a hii pei nasiön,

ku hii pei lö,

ku hii pei föluku,

ta fan hii dee peipei töngö u goonliba tuu.

¹⁰ Nöo hën i tja de ko buta a di Könu Tii fii basu.

I mbei de ko dë mindima ta tja libisëmbë ko a Gadu fesi.

Nöo de wë o tii di goonliba e.

Hën di kanda dë dee tiima ta kanda.

¹¹ Nöo di juu ten dë, hën mi ko ta jei sömëni basia u Gadu Köndë, dusudusu milionmillion, de hai ko gidjii dë leti ka dee könubangi sai dë ku dee fö libilibi soni, ku de tuwenti-a-fö tiima. Nöo hën de ta wai ta piizii tee. ¹² De ta kanda ta bai ta taki taa:

I wë, di Sikapu Mii de bi kii,

I wanwan tö nöo abi di waiti tjika

fii fendi hii kaakiti u mundu,

ku hii gudu,

ku hii köni,

ku hii taanga,

ku hii nëbai,

ku hii lesipeki,
ku hii gafa.
Sö wë i bumbuu tjika e.
Di Sikafu Mii wë de ta bigi sö e.

¹³ Nöo hën mi toona jei hii sondi dee dë ku libi a liba ala ku dee u goonliba aki, te kisi ku dee u ze ku dee dë a goonbasu tuu. Hii de tuu ta kanda seei ta taki taa:

I di Sëmbë di dë sindosindo a di könubangi dë,
ku di Sikapumii,
un musu kisi gafa e,
ku waiti
ku nëbai
ku kaakiti fu teego.

¹⁴ Nöo fa de ta kanda dë, nöo dee fö libilibi sondi dë ta piki taki: “Aai, leti sö a dë tuu.” Nöo de tuwenti-a-fö tiima ta tuwë deseei a goon ta hei Masa Gadu di dë sindosindo a di könubangi naandë.

„Sö wan gaan soni mi si e, dee sëmbë.”

6

Aki de booko sikisi u dee sitampu.

¹ Nöo hën wë mi toona luku möön, hën mi si di Sikafumii booko di fosuwan u dee sitampu u di pampia. Nöo hën mi jei wan u dee fö libilibi sondi bai a wan taanga töngö leti kuma te liba ta bai, a taa: “Ko o! Ko!”

² Nöo fa a bai dë, hën mi si wan weti hasi leti a mi fesi dë, ku wan sëmbë nëen liba. Nöo di sëmbë dë ku wan bö setiseti nëen maun. Nöo hën de dëen wan winima kaapusa faa buta a hedi, nöo a nango kuma wan gaan winima faa go wini feti.

Nöo sö wë di fosuwan u dee sitampu, sö hën a bi dë.

³ Nöo hën di Sikafumii booko wan otowan u dee sitampu möön. Nöo hën mi jei wan otowan u dee libilibi sondi naandë bai taa: “Ko o! Ko!”

⁴ Nöo hën mi bia luku hën mi si wan bë hasi hëii ta ko ku wan sëmbë nëen liba sindosindo. Nöo hën di sëmbë ko dou, hën de dëen wan gaan së ufangi, nöo de dëen makiti tu faa musu go puu fii a goonliba, be sëmbë ku sëmbë musu ta feti ku deseei ta kii de na de.

Nöo sö di u tu sitampu, sö soni fëen dë.

⁵ Nöo hën di Sikapumii toona booko di u dii sitampu. Nöo hën mi jei di u dii u dee libilibi soni ta bai taa: “Ko o! Ko!”

Nöo hën mi si wan baaka hasi piöö sö, ku wan sëmbë sindosindo nëen liba ku wan wegii nëen maun. ⁶ Nöo hën mi jei kuma wan töngö ta piki kumutu a de fö libilibi sondi naandë dendu, a taa: “Wan pontu boon, wan daka wooko möni. Dii pontu alisi, wan daka wooko möni. Nöo un köni ku fatu ku win e!”

Nöo sö di u dii sitampu, sö soni fëen dë.

⁷ Nöo hën di Sikafumii toona booko di u fö u dee sitampu. Nöo hën mi jei di u fö u dee libilibi sondi bai taa: “Ko o! Ko!”

⁸ Nöo hën mi bia luku, hën mi si wan oto hasi, a dë seei fökiii sö. Nöo Dëdë dë nëen liba sindosindo, nöo Dëdëköndë seei ta waka nëen baka ta ko. Nöo hën de da Dëdë taki taa a musu kaba wan hii pisi u dee libisëmbë u goonliba ku feti, ku hangi, ku siki, ku hogimbeti.

Nöo sö wë di u fö sitampu, sö soni fëen dë.

⁹ Nöo hën mi si di Sikafumii toona booko di u feifi u dee sitampu.

Nöo hën mi bia luku hën mi si wan begi tafa ka de ta tjuma soni da Gadu. Nöo hën mi luku a di tafa basu, nöo hën mi si wanlö hia akaa u dee sëmbë dee de bi kii, fu di de bi ta konda di buka u Gadu ta taki soni fëen da sëmbë.

¹⁰ Nöo hën dee akaa bai taanga taa: “Ke Masa oo, i di Makiti Gadu a liba, i wanwan tö nöo dë limbolimbo apaiti söndö föutu. I ta hoi di taki fii nango nöömö söndö puu buka. Wë nöo un longi joo tan möön ufö joo kuutu dee sëmbë dee bi kii u aki, da de sitaafu?” Sö de hakisi Gadu.

¹¹ Nöo hën de da de weti koosu faan u de musu bisi. Hën de taki da de taa: “Tan ufö e. Biga wanlö oto futuboi u Gadu dë fu de musu kii fu Masa Jesosi hedi eti, kumafa de bi kii unu.” Nöo sö de piki de.

Sö wë di u feifi sitampu, sö soni fëen dë.

¹² Nöo hën wë mi si di Sikafumii booko di u sikisi sitampu. Nöo hën goonliba ko ta seki gaanfa, di sonuwojo ko dungu kankan ma a dë kasakasa kuma anakitapu. Nöo hën di libawojo ko bë hëii sö, kuma buuu. ¹³ Nöo dee teeja a gadu ala ta puu ta kai a goon gililii sö, kuma te wan gaan ventu ko ta sakwi figa ta puu njanjan ta tuwë, leti sö de ta puu ta kai. ¹⁴ Nöo mundu ala jabi seei wajaa, kuma wan soni bi tapëen hën de lola ën puu, di kamian fika hoo jabijabi.

Nöo di juu ten dë, hii dee gaan kununu a dee kamiankamian ku dee paati dee dë a di ze dendu, de tuu go kumutu ka de bi dë, de an dë u si möön seei. ¹⁵ Nöo hii sëmbë u goonliba ta kule nango tjubi a baaku ee nasö a dee sitonu basu a dee kununu mindi. Fëëë nöo de fëëë sö. Dee kõnu u goonliba, ku dee hebi tiima, dee sodati hedima, ku dee guduma, dee sëmbë bi abi makiti a goonliba, dee sëmbë bi dë fiifii te kisi dee saafuma tuu, sö de tuu ta kule seei gililii nango suku kamian u de tjubi. ¹⁶ Hën de ta bai ta kai wolo ta begi dee kununu ku dee gaan sitonu fu de musu kai a de liba tapa de. Biga de an kë fu di wojo u di Sëmbë di dë sindosindo a di kõnubangi a liba ala musu kai a de sinkii. Söseei de an kë u di hatiboonu u di Sikafumii musu kai a de liba tu. ¹⁷ Biga di gaan kuutudaka u Gadu faa puu hatiboonu a libisëmbë liba, nöo hën wë dou dë e, nöo ambë sa tja di soni dë?

Nöo sö wë di u sikisi sitampu, sö soni fëen dë e, dee sëmbë.

7

Aki ta taki soni u 144.000 sëmbë dee kisi di sitampu

u Gadu a de mindifesi.

¹ Nöo a baka fëen möön, nöo hën mi si fö basia u Masa Gaangadu köndë, de dë taanputaanpu a dee fö huku u di goonliba. Fa de sai naandë, nöo de ta tapa de fö ventu fu de an musu böö ko a di goonliba möön. De an musu böö ko a tela, de an musu böö go a ze, de an musu böö a dee pau hedi möön tu.

² Nöo hën mi toona luku a di së u sonu kumutu ala, hën mi si wan oto basia u Gadu Köndë ta subi ta ko zuuu sö, kuma te sonu ta booko ta ko. Nöo fa mi si di basia ta ko dë, nöo a dë ku wan soni nëen maun faa maaka sëmbë buta di sitampu u di libilibi Gadu a de.

Nöo hën a bai da dee oto fö basia dee bi kisi di makiti u de sa tapa di ventu ta poi di goonliba ku di ze. ³ A taki da de taa: “Un tan ufö e! Wan du hogi a di goonliba eti, na a tela, na a di ze, na a dee pau hedi tu. Biga u musu naki sitampu a dee futuboi u Gadu mindifesi ufö.”

⁴ Nöo hën de naki di sitampu da de te de kaba. Nöo dee sëmbë dee kisi di sitampu naandë, nöo mi jei un mēni de dë. De dë 144.000 sëmbë kumutu a dee tuwalufu lö u Isaëli:

⁵ a di lö u Juda, 12.000

a di lö u Lubëni, 12.000

a di lö u Gati, 12.000

⁶ a di lö u Asë, 12.000

a di lö u Nafutali, 12.000

a di lö u Manase, 12.000

⁷ a di lö u Simion, 12.000

a di lö u Leifi, 12.000
 a di lö u Isakali, 12.000
⁸ a di lö u Zebulon, 12.000
 a di lö u Josëfu, 12.000
 a di lö u Benjamin, 12.000.
 Dee sëmbë dee kisi di sitampu naandë, nöö sö de hia tjika.

Aki Johanisi ko si wanlö

gaan hia sëmbë möön.

⁹ Nöö hën mi bia luku a di së ka di könubangi dë möön, hën mi si wanlö gaan hia sëmbë dë taanputaanpu a di Sikafumii fesi. De hia tee sëmbë an tjika u konda de. Nöö de dë sëmbë dee kumutu a hii pei nasiön, ku hii pei lö, ku hii pei föluku, ta fan hii dee peipei töngö u goonliba tuu. Nöö de dë bisibisi ku weti djapona faan, nöö de dë ku palo maun a de maun ta wai da di Sikafu Mii.

¹⁰ Nöö hën wë de bai taanga, taa:

Aai o, Masa Gaangadu,
 i wë da di Gadu fuu,
 di dë sindosindo a di könubangi,
 nöö a ju ku di Sikafumii wë
 hii heepi ta kumutu ta ko a u libisëmbë aki e!
 Nöö sö de bai.

¹¹ Nöö hën mi si dee basia u Masa Gadu Köndë, de dë taanputaanpu gbitii lontu hii di kamian dë ko kai, ka dee tiima ku dee fö libilibi soni ku di könubangi sai dë. Nöö de ta tuwë deseei a di könubangi fesi ka Masa Gadu dë sindosindo. De ta kai ku fesi a goon ta bigi Gadu ta lesipeki ën taa:

¹² “Aai Masa Gadu,
 i wanwan tö nöö musu feni gafa,
 ku nëbai,
 ku köni,
 ku tangi,
 ku lesipeki,
 ku makiti ku hii kaakiti a mundu.
 I wanwan nöö abi de fu teego nöömö.
 A tan sö.”

¹³ Nöö hën wan u de tuwenti-a-fö tiima naandë hakisi mi taa: “Wë dee sëmbë dee dë ku weti koosu faan a sinkii dë, ambë da de, mati? Unsë de kumutu ko aki?”

¹⁴ Nöö hën mi piki ën taa: “Wë nönö mati, ma sabi soni u de. Ma a kandë i, i sa sabi.”

Hën a piki mi taa: “Söö. Wë mati, dee sëmbë i si naandë, de pasa di gaan hogi sitaafu söndö bia baka disa Gadu. De wë da dee sëmbë bi tei di paima di di Sikafumii bi paka da de, di a dëdë tuwëen buuu a goon. Hën wë mbei i si de ko dë limbolimbo faan sö.

¹⁵ “Nöö hën mbei tu de sa taanpu a di könubangi u Masa Gaangadu fesi dë ta dini ën ndeti ku didia, leti ka i si a dë a di Wosu fëen naandë. Nöö hënseei wë o tjubi de e, fu soni an musu du de möön. ¹⁶ Hangi seei an o kisi de möön, dëwata an o kisi de möön tu, sonu an o tjuma de. Na wan taanga kendi seei de o fii möön a mundu. ¹⁷ Biga di Sikafumii di i ta si a di könubangi dë, nöö hën o kiija de ta tja de kumafa wan bumbuu sëmbë ta kiija sikafu. Nöö a o ta tja de go ka de sa bebe di wata di ta da libi u teego. Nöö Masa Gadu seei o feki di wojowata puu a de wojo fu de an musu këe möön a mundu.”

Nöö sö wë di tiima dë fan ku mi e.

¹ Nöo hën di Sikafumii booko di u sēbēn sitampu fu di pampia lolu awaa. Nöo hën mundu ko dē pii sō wan hii hafu juu langa. Na wan soni seei i ta jei di ten dē möön.

² Nöo hën mi bia luku, nöo hën mi si sēbēn basia u Masa Gadu Kōndē, dee hebiwan seei dee ta taanpu a Gadu fesi. Nöo hën de da de sēbēn tutu, hiniwan ku fēen.

³ Hën mi luku, hën mi si wan oto basia möön ku wan goutu paabi nēen maun, nöo a di lö paabi dē de ta tjuma sumēē suti soni da Gadu.

Hën di basia waka go a di goutu tafa ka de ta tjuma soni da Gadu a di könubangi fesi dē. Nöo di a go dou, hën de dēen wanlö hia sumēē suti soni faa musu tjuma a di tafa liba da Gadu, mökisi ku dee begi u dee sēmbē u Gadu. ⁴ Nöo dee begi ku di sumuku u dee sumēē suti soni ta mökisi makandi ta subi nango te a Masa Gadu fesi a liba ala.

⁵ Nöo hën di basia dē tei faja a di begitafa hën a lai ēn a di goutu paabi te a fuu, nöo hën a vindēen tuwē go a goonliba. Nöo di juu dē, liba ta koti faja hwaihwai, kamian ta bai gbalalala ta giinta gililili, goonliba ta seki.

Aki fö u dee basia u Gadu böö dee tutu u de.

⁶ Nöo hën de sēbēn basia ta seeka fu de böö dee tutu u de.

⁷ Nöo hën wan u de böö di fēen tutu. Nöo hën mi si ēisi logologo kuma tjumbu mökisi ku faja ku nōngō, ta kumutu a liba ta kai. A dē kuma sēmbē ta hiti de ta ko a goonliba. Nöo hën wan hii pisi u goonliba ku pau fēen ku uwii fēen tuu tjuma kaba a sōsō fiaa.

Nöo sō wē a pasa di de böö di fosu tutu.

⁸ Nöo hën baka u di dē, hën di u tu basia böö di fēen tutu. Nöo hën mi si wan gaan gindi soni kuma gaan kununu sō ta kisi faja gililii. Hën de tei ēn hiti go a ze dendu djuvu, nöo hën wan hii pisi u di ze bia ko buuu hēi sō. ⁹ Nöo wan hii sē u dee soni dee ta libi a di ze dēdē kaba a sōsō fiaa, sōseei sōmēni u dee sipi bi dē a di ze kaba a sōsō tu.

Nöo sō wē a pasa di de böö di u tu tutu.

¹⁰ Nöo hën di u dii basia böö di fēen tutu. Nöo hën mi si wan gaan teeja kumutu a liba, ta kisi faja gililii sō ta ko. Hën a kai go a wan hii pisi u dee liō te kisi ku dee kiikihedi.

¹¹ Nöo di teeja naandē hën wē de ta kai Bita. Nöo fa a kai dē, nöo wan hii sē u dee wata u goonliba ko bita tee, nöo sōmēni hia sēmbē dēdē fu di de bebe di wata dē hedi.

Nöo sō wē a pasa di de böö di u dii tutu.

¹² Nöo hën di u fö basia böö di fēen tutu. Nöo hën wan soni pasa ku di sonu te wan hii pisi fēen ko dungu kankan, an ta sēndē möön. Sōseei wan hii pisi u di libawojo ku wanlö hia teeja ko dungu pii. Nöo dee soni dē wē mbei wan hii pisi u didia ku wan hii pisi u ndeti an abi na wan piki limbo möön seei.

¹³ Nöo fa mi ta luku dē, nöo hën mi si wan gbanini ta buwa ta lontu, mi jei a bai kai dii buka olo taa: “Mi bai helu oo, mi bai helu! Mi bai helu da dee sēmbē ta libi a di goonliba aki, fu de dii tutu dee fika dee dee basia musu böö eti. Biga dee soni dee o pasa dē, nöo de hogi poi.” Nöo sō mi jei di gbanini bai.

9

Aki Johanisi si wanlö hogi atiti.

¹ Nöo hën di u feifi basia böö ēn tutu, nöo hën mi si wan teeja di bi kumutu a liba kai a goonliba. Nöo di teeja naandē, de dēen di sōötō di ta jabi di döō u di baaku di na abi goon. ² Nöo di a jabi ēn, nöo hën mi si sumuku ta kumutu nēen gbitii sō kuma te soni ta tjuma a wan gaan onfu dendu. Nöo fa a ta puu sumuku dē, nöo te i hopo wojo luku liba ja sa si sonuwojo möön, na gaangadu seei i sa si. Sō di sumuku degi tjika.

³ Nöo hën mi si wanlö soni kuma gaan atiti ta kumutu gililili a di sumuku dendu naandē ta buwa ta paaja a goonliba. Nöo hën de da dee atiti poosian leti kuma kukutulabu. ⁴ Nöo de bai de taa de an musu njan dee ahun u goon, de an musu kai a pau hedi njan dee pau wiwii, de an musu njan na wan kuwakuwa uwii u goonliba. Ma dee sēmbē dee an abi di maaka u Gadu a de mindifesi, nöo de de musu njan. ⁵ Ma nöo

fa de o go njan de dë, nöö de an musu njan de kii, ma de musu sitaafu de nöö. Biga te de njaan i gbalau sö, nöö a o ta hati i seei leti kuma te kukutulabu njaan i. Nöö feifi liba longi de o sitaafu libisëmbë a di lö fasi dë. ⁶ Nöö di juu dë, sëmbë o ta kai dëdë ta suku ën te de wei, dëdë o kule go tjubi da de.

⁷ Nöö fa mi si dee atiti dë, de djei hasi dee dë kabakaba kää u go a feti. Nöö de dë ku wan goutu kaapusa a de hedi kuma könu kaapusa, nöö fesimindi u de dë kuma libisëmbë.

⁸ Nöö di uwii u de a de hedi, nöö a dë leti kuma mujëe uwii ma tanda u de dë kuma di mbeti de kai lëun tanda. ⁹ Nöö hatimindi u de dë ku felu djakiti. Nöö te de ta buwa, nöö dee hanza u de ta giinta kuma wanlö gaan hia hasi ku dee wagi u de ta kule nango a feti.

¹⁰ Nöö labu u de dë kuma di u kukutulabu, nöö nëen di poosian u de dë. Ku ën de ta suti sëmbë ta sitaafu de feifi liba longi.

¹¹ Nöö fa dee atiti sai naandë, nöö de abi wan könu. Hën da di basia u di baaku di na abi goon naandë. Nöö hën abi taki a de liba. Nöö di könu abi wan në, a Dju töngö de ta kai ën Abadon, ma nöö a Giiki töngö de ta kai ën Apolion. „Dee në kë taki “Di sëmbë di ta poi soni ta kaba a sösö”.”

¹² Söö. Nöö di fosu wan u dee helu di di gwanini bi bai hën di dë, nöö a fika tu helu eti u ko.

Aki di u sikisi basia böö ën tutu.

¹³ Nöö hën di u sikisi basia böö hën tutu, nöö hën mi jei wan töngö kumutu a dee fö huku u di goutu tafa a Masa Gadu fesi naandë, ka de ta tjuma sumëe suti soni dëen. ¹⁴ A ta fan ku di basia di böö di tutu naandë taa: “Dee fö basia dee dë taitai a di gaan lio de kai Efaata, nöö fii lusu de e.”

¹⁵ Nöö hën de lusu dee basia. Nöö fa de lusu de dë, nöö de bi dë kabakaba kää kaa ta luku di jaa ku di liba ku di wiki ku di daka ku di juu faa dou, be de hopo go kii wan hii gaan pisi u dee sëmbë u goonliba. ¹⁶ Nöö mi jei fa dee sodati u de hia tjika e. De dë tuhöndö-miliön sodati.

¹⁷ Nöö fa mi ta si dee soni aki sö, nöö mi si di bisi u dee sodati ku di bisi u dee hasi u de. De tuu ta bisi felu djakiti bë, ku baau, ku kooko. Nöö dee hasi hedi dë leti kuma lëun, nöö faja ku sumuku ku wan gaan tingitingi soni de kai zuwalufu ta kumutu a de buka dendu. ¹⁸ Nöö dee soni ta kumutu a de buka dë, hogi soni fu mundu de dë e. Biga di faja ku di sumuku ku di zuwalufu siki wan hii gaan pisi u goonliba sëmbë kii pii.

¹⁹ Nöö di poosian u dee hasi an dë a de buka nöö e, ma a dë a de labu tu. Biga di labu u de abi buka leti kuma sindeki nöö ku ën de ta njan sëmbë.

²⁰ Ma nöö fa i si dee hogi dë ta kii sëmbë seei, ma dee sëmbë dee fika an ta disa dee soni de ta dini möönsö. Dee soni dee ta ko a sëmbë liba, ku dee pindigadu dee de ta mbei ku goutu, soofu, köpö, sitonu, nasö pau, de tuu de ta begi eti. Fa dee soni de ta begi sai dë, de an sa si soni, de an sa fan ku de buka, de an sa jei soni ku de jesi, de an sa waka ku de futu, ma eti seei dee sëmbë sai dë ta begi de nango nöömö. De an ta disa möönsö. ²¹ Söseei de an ta disa sëmbë u kii möönsö tu, de ta du dee tofu wooko u de nango nöömö, de an ta disa di puta libi u de möönsö, de an ta disa soni u fufuu. Sö dee lö sëmbë dë abi taangajesi tjika.

10

Aki wan hebi basia u Gadu ko ku wan piki pampia.

¹ Nöö hën mi si wan oto basia, gaan makiti wan, kumutu a Masa Gadu Köndë ta bazia zalalala ta ko a goon. Fa a ko dou naandë, nöö a bisi wan soni kuma bundji sö, nöö wan mutjama dë nëen hedi. Nöö fesi fëen ta koti faja kuma sonuwojo, nöö panteja fëen dë heii sö kuma faja posu. ² Nöö a dë ku wan piki pampia nëen maun jabijabi. Nöö fa a saka ko dou dë, hën a taanpu djam sö, letisë futu fëen dë te a ze, töötösë futu fëen dë te

a tela liba. ³ Nöo hën a bai taanga, leti kuma te lëun ta bai. Nöo fa a bai dë, nöo hën dee sëbën bai fu liba ala tuu ta giinta ta piki.

⁴ Nöo di mi jei dee soni dee sëbën bai ta taki, nöo mi bi kē sikifi de. Ma nöo hën mi jei wan tōngō a liba fan ku mi taa: “Nönō womi, na sikifi dee soni dë e. De musu fika tjubitjubi a i dë.”

⁵ Nöo di basia di mi si dë, di bi taanpu ku wan sē futu a ze ku wan sē futu a tela, nöo hën wë a hopo leti maun fëen a liba a Masa Gadu fesi. ⁶ Di Gadu di ta libi u teego di mbei liba ku goon ku di ze ku hii dee soni dee dë a de tuu, nëen fesi a hopo maun. Nöo hën a kai Masa Gadu nē djula taa: “Di juu dou! ⁷ Te di u sëbën basia böö di fëen tutu, nöo di tjubitjubi soni di Masa Gadu bi konda da dee futuboi fëen a fesi, dee tjabukama, nöo hën wë o ko pasa ku telu awaa.” Sö di basia taki.

⁸ Nöo hën mi toona jei di tōngō di bi kumutu a liba ala möön. A taki da mi taa: “Haika e. Ja si di piki pampia di dë jabijabi a di basia maun dë nö? Go tei ën nëen.”

⁹ Nöo hën mi waka go taanpu a di basia fesi, hën mi hakisi ën faa da mi di pampia.

Hën a taki da mi taa: “Antoobi. Tei ën, nöo i njan mën e. Nöo te i njan mën, nöo a o suti a i buka kuma hōniwata, ma te i guli ën go a i bēë, nöo a o ko bita da i.”

¹⁰ Nöo hën mi tei di pampia nöo hën mi njan mën. Nöo a pasa leti kumafa di basia bi taki da mi tuu. Biga fa mi njan mën dë, nöo a suti seei a mi buka kuma hōniwata, ma di mi guli ën go a mi bēë nöo a ko bita.

¹¹ Nöo hën di basia fan ku mi möön taa: “Haika e. Masa Gadu o lei i sōmēni soni eti dee o pasa ku dee kōnukōnu, ku dee nasiōnnasiōn, ku hii pei sēmbē dee ta fan dee tōngōtōngō u goonliba. Nöo te a lei i dee soni, nöo joo ta konda de tuu da sēmbē e.” Nöo sö di basia fan ku mi te a kaba.

11

Aki ta taki u tu sēmbē Gadu o manda ko fu taki soni dēen.

¹ Söö. Nöo hën de da mi wan langa soni kuma baluma sö u maaka soni. Nöo hën de taki da mi taa be mi maaka di Wosu u Masa Gadu ku di kōpō begitafa di de ta tjuma soni da Gadu tu. Nöo hii dee sēmbē dee dë a di Wosu ta begi, mi musu konda de te mi kaba un mēni de dë. ² Ma an dë u mi pena maaka di djai dendu ka di Wosu dë, biga di dë o dë u dee sēmbē dee an dë u Gadu ufō. Nöo fa de o da de di kamian dë, nöo de o sai dë a di kōndē u Gadu ta du hogi soni te dou fōteni-ku-tu liba longi. Sö de taki da mi.

³ Ma nöo hën de toona taki da mi taa tu sēmbē o ko naandē bisibisi ku djodjo a de sinkii, „nöo di bisi u de, hën ta lei fa dee hogilibi u dee sēmbē u goonliba ta tjika de,“. Nöo fa de o ko naandē, Gadu o da de kaakiti u de kisi fan nëen ta konda da sēmbē hii dee fōteni-ku-tu liba dë. „Hën da dii jaa ku hafu.“ Sö de taki da mi.

⁴ Wë de tu sēmbē ta konda soni u Gadu dë, nöo de wë da de tu oleifi pau e, „di di fesiten tjabukama u Gadu de kai Sakaliasi bi taki,“. Nöo de da de tu tamundu faja tu, dee ta dë taanputaanpu a Masa Gaangadu fesi nöömō, di Gadu di abi di goonliba aki. ⁵ Nöo fa dee sēmbē o ko ta konda soni u Gadu dë, nöo ee wan sēmbē i kē du de hogi nöo wantewante faja o kumutu a de buka dendu ko tjuma i kii puu dë. Hiniwan sēmbē kaa di o kē pooba fu du hogi ku de, nöo a di wan seei fasi dë nöo de o dēdē.

⁶ Nöo fa de tu sēmbē u Masa Gadu o ko dë, de o ko ku gaan makiti e, „kuma dee fesiten tjabukama u Gadu,“. Biga de o sa tapa tjuba be an musu kai hii di ten di de ta kisi fan a Gadu ta konda soni da sēmbē naandē. Nöo de o abi makiti tu u mbei hii wata bia ko gadjabia. De o abi makiti u de mbei hii sootu pei hogi paa ja go a sēmbēsēmbē so hesi kumafa de kē.

⁷ Ma nöo a baka u di de o kaba dee fan u de dë, nöo wan gaan taku mbeti, hogi wan, o kumutu a di baaku di na abi goon naandē dendu, nöo a o ko feti ku de te a wini de, nöo a o kii de. ⁸ Nöo fa a o kii de dë, nöo dee dēdē sinkii u de o fika a sitaati gindigindi dë, leti a di gaan kōndē naandē ka i si de bi manda di Masa u de go kii a lakpa pau. Fa dee sēmbē

u Jelusalen sai dë, de hogi tee sëmbe ta kai di köndë u de Sodom ee nasö Egepiti köndë, sö de hogi tjika.

⁹ Nöo fa i si di mbeti o ko kii de tu sëmbe u Gadu dë, nöo hii dee nasiönnasiön sëmbe u goonliba tuu o ta si de dëdëdëdë a goon naandë. Hii dii daka ku hafu longi sinkii u de o dë a goon. Na wan sëmbe o da pasi u de bei de puu naandë möönsö. ¹⁰ Nöo di juu ten dë, dee sëmbe u goonliba o ta wai te na soni u di dëdë dee sëmbe naandë dëdë. De o ta mbei piizii ta manda soni da de na de a dee kamiankamian. Sö de o ta wai tjika e, biga de tu tjabukama u Gadu dee bi ta da de sitaafu sö, nöo de dëdë.

¹¹ Ma nöo a baka u de dii daka ku hafu dë, nöo Masa Gaangadu o da de böo ku libi baka e, nöo de o hopo taanpu a pë. Nöo hii dee sëmbe dee bi si de taa de bi dëdë, nöo hati u de o latja.

¹² Nöo di juu dë, de o jei wan taanga bai kumutu a liba ala kai de taa: “Un subi ko a liba aki.” Nöo de o ta hopo nango zaaa a wan bundji dendu te de go pii. Nöo hii dee felantima u de tuu o ta luku de diin, fa de ta hopo nango a liba dë. ¹³ Nöo di juu naandë, goonliba o ta seki gidigidi tee nöo wan hii pisi u di köndë o booko kai holou. Nöo sëbën dusu sëmbe o dëdë u di seki di goonliba o seki naandë.

Nöo dee sëmbe dee fika dee di seki u di goonliba an kii, nöo de o ko fëëë gaanfa seei, nöo de o bia ta hopo Masa Gadu në awaa, di Gadu di ta dë te a hei ala.

¹⁴ Söö. Wë nöo di u tu helu hën di dë e, nöo di u dii ta ko awaa.

Aki di u sëbën basia u Gadu

böö hën tutu.

¹⁵ Nöo hën di u sëbën basia u Masa Gaangadu köndë böo di fëën tutu awaa. Nöo hën mi ta jei sëmëni töngö ta piki taanga a liba ala. De taa:

Aai o, awa ufö goonliba kumutu a dee könu u goonliba maun e,
nöo hën a ko a di Tii u Masa Gadu,
ku di Könu fëën de kai di Keesitu di a bi paamusi u.

Hën o dë Könu fu nöömö,
Di Tii fëën an o kaba möönsö a mundu.

¹⁶ Sö de ta bai. Nöo de tuwenti-a-fö tiima dee bi dë sindosindo a dee könubangi lontu di gaan könubangi u Masa Gaangadu naandë, nöo de ta tuwë deseei a goon ta tapa fesi ta bai Masa Gaangadu në ¹⁷ taa:

Aai Masa Gaangadu,
i wë da di Gadu di abi hii makiti.
I bi dë kaa,
nöo i dë te kisi fa u dë aki eti. Aai.
Nöo u da i tangi o,
Biga awaa i ko ku di gaan kaakiti fii,
fii tii goonliba ku telu awaa.
Awaa joo seti di könutii fii.

¹⁸ Dee peipei nasiön u goonliba,
hati u de bi ta boonu ku i.
Ma awaa ufö i seei hati o ko boonu ku de awaa.
Biga di juu fii kisi
fii musu kuutu dee dëdë sëmbe.
Di juu kisi fii paka dee futuboi fii,
dee tjabukama ku dee sëmbe fii dee bi ta hopo i në,
lagiwan ku heiwan tuu.
De tuu o kisi di paima u de awaa.
Dee sëmbe dee bi poi di goonliba fii kaba a sösö,
nöo awaa juu fii kisi fii poi de kaba a sösö tu.
Sö de tuwenti-a-fö tiima ta taki.

¹⁹ Nöo fa u mbei dë, nöo hën di Wosu u Masa Gaangadu a liba ala jabi hooo, nöo nëen dendu i sa si di Këndë di bi dë a di Wosu u Gadu a goonliba aki. „Nëen dendu de bi ta hoi di buka di Gadu bi mbei ku libisëmbë, di de bi ta booko nöömö. Di juu dë, nöo gaangadu ta koti faja hwaihwai, goonbasu ta giinta, liba ta bai, goonliba ta seki ta jabi. Nöo ëisi pisi logologo ta kumutu a liba ta kai a goon gulululu.

Nöo sö mi si e, dee sëmbë.

12

Aki ta taki u wan mujëë

ku wan hogi kaima.

¹ Wë nöo hën baka u di dë hën mi si wan maaka, gaan foombo wan, a liba ala. Mi si wan mujëë bisibisi ku sonu a sinkii, nöo di libawojo dë nëen basufutu. Nöo a dë ku wan könu kaapusa nëen hedi, nöo di kaapusa dë ku tuwalufu teeja. ² Nöo fa mi si di mujëë naandë, a dë ku bëë. Nöo juu fëen kisi faa pai, bëë ta njan mën te a ta kai olo seei.

³ Ma nöo hën mi toona si wan oto soni a liba dë möön kuma maaka. Mi si wan gaan gindi kaima bë hëi sö. A dë ku sëbën hedi ku teni tutu. Nöo hiniwan u dee hedi fëen dë bisibisi ku könu kaapusa. ⁴ Nöo ku di labu fëen a feki wan hii pisi u dee teeja a liba ala puu tuwë ko a goonliba. Nöo fa di kaima sai dë, a dë leti a di mujëë fesi dë, setiseti pii ta watji ën fu te a pai di mii tuwë a goon, nöo a feni ën njan puu dë.

⁵ Nöo te wan pisi hën di mujëë pai di mii tuu. A dë wan womi mii. Ma nöo di a pai ën tuwë a goon, nöo hën de kisi di mii tei wante tja go da Masa Gadu ka a dë nëen könubangi ala sindosindo. Biga di Mii naandë, hën o tii hii goonliba ku wan gaan kaakiti, leti kuma te wan felu ta naki doti paabi booko pisipisi. Sö di tii fëen o hebi tjika.

⁶ Ma nöo di mujëë, hën a kule go te a wan sabana kamian di Gadu bi seeka dëen faa musu ta tjubi ta kisi sölugu wan-dusu-ku-tu-höndö-ku-sikisiteni-daka longi. „Hën da dii jaa ku hafu.„

⁷ Nöo hën mi luku a Masa Gadu Köndë ala möön, nöo hën mi si wan gaan feti hopo ala. „Di gaan hedibasia u Masa Gadu Köndë de kai, Mikaëli ku dee basia fëen go feti ku di gaan kaima. Nöo hën di gaan kaima ku dee basia fëen ta feti baka. ⁸ Nöo hën de ta feti teee, ma nöo di gaan kaima an wini, biga an taanga tjika. Nöo di hën ku dee basia fëen lasi kaa, nöo de an da de pasi u de tan a Gadu Köndë ala möön e. ⁹ Biga de kisi de vinde puu ala tuwë go a goon.

Wë nöo di gaan bë kaima i si dë, hën wë da di didibi e, Saatan seei, di ta ganjan sëmbë a hii di goonliba. Hën wë de wini sö e. De hiti ën ku dee basia fëen tuu tuwë go a goonliba gbolo.

¹⁰ Nöo hën mi jei wan taanga töngö sö kumutu a Gadu Köndë taa:

Aai, u böö e.

Awa u si di heepi u di Gadu fuu

fa a bigi tjika.

U ko si di gaan kaakiti fëen di a abi. Aai.

Awa di Tii fëen o paaja a mundu awaa.

Nöo woo ko si di Könu fëen di a bi paamusi faa da u,

fa a abi taki tjika.

Biga di könkuma an dë a liba aki möön e.

Fa a bi dë aki, a bi ta sei dee otowan fuu da Gadu ndeti ku didia,

nöo awa de vindëen puu aki tuwë go a goon.

¹¹ Nöo ku dii soni wë dee sëmbë u Gadu wini di könkuma dë e.

De wini ën ku di buuu u di Sikafumii di a bi dëdë tuwë da de.

Nöo de wini ën fu di de bi ta piki nöömö taa de ku di Sikafumii nama.

Nöo de wini ën tu fu di de an bi ta fëë u de dëdë fu di Sikafumii hedi.

Ku de dii soni dë wë de wini di könkuma.

¹² Wë nöö Gadu Köndë, ku un dee sëmbë dë nëen tuu, un wai e!

Aai, un piizii seei.

Biga u böö u di hogi dë.

Ma helu u di goonliba ku di ze,

biga di didibi saka ko a unu awaa.

Nöö fa a saka ko dë, a ko ku taanga hatiboonu,

biga a sabi taa ten fëen ko sati.

Sö mi jei di töngö bai taki.

¹³ Nöö hën di di gaan kaima ko si sö taa de hiti ën puu a liba ala, nöö hën a seti kule ku di mujëe di bi pai di mii. ¹⁴⁻¹⁶ Ma nöö di juu ten dë, hën Gadu da di mujëe hanza kuma wan gaan gbanini sö, faa sa buwa go tjubi a di sabana kamian di Gadu bi seeka dëen.

Nöö di di kaima si taa di mujëe nango, nöö hën a ta puu wan gaan hia wata nëen buka ta tuwë nango nëen baka djululu kuma wan lio ta kule faa musu kisi ën kii kaba a sösö. Ma nöö goonliba heepi di mujëe. Biga a jabi hooo bebe di wata fiaa, an kisi di mujëe möönsö.

Nöö hën di mujëe buwa go te a di sabana dendu, nöö ala a go fika hii de dii jaa ku hafu longi, ka di kaima an sa dou nëen.

¹⁷ Nöö hën di di kaima si taa wë nöönö, an sa kisi di mujëe möönsö, nöö hati fëen boonu te na soni. Hën a taa: “Mi o go buta ku dee oto mii fëen awaa.” Nöö dee oto mii fëen, de da dee sëmbë dee ta piki Gadu buka ta hoi a dee lei u Jesosi dee a bi konda da de.

¹⁸ Nöö hën wë di bë kaima go dë a di gaan ze bandja ala pii ufö.

13

Aki ta taki u wan mbeti di kumutu a ze.

¹ Söö. Nöö hën wë mi toona si wan oto mbeti möön kumutu a ze, hënseei dë ku sëbën hedi ku teni tutu tu „kuma di kaima möön”. Nöö dee tutu fëen tuu dë ku könü kaapusa, nöö hiniwan u dee hedi fëen dë ku gaan hogi në sikifikifi ta kosi Masa Gaangadu ta sösö ën. ² Nöö di mbeti aki, fa mi si ën dë, sinkii fëen dë pëndëpëndë kuma takumbeti, ma futu fëen degi kuma di hogi mbeti de kai “beer”. Nöö buka fëen djei lëun. Nöö sö di mbeti naandë dë e.

Nöö di gaan kaima u bi taki soni fëen dë, a da di mbeti aki gaan kaakiti e. Biga a dëen di könubangi fëen faa musu sindo, hën a dëen gaan taki a sëmbë liba.

³ Nöö fa mi si di mbeti dë, nöö a bi kisi wan gaan makei a wan u dee hedi fëen. A bi fika piki nöö a dëdë, ma fa u dë aki sö nöö a toona ko bunu gbelingbelin baka. Nöö di soni dë bigi seei da hii sëmbë u goonliba, fu di a dë taa di mbeti dë kisi sö wan makei ma a kula ko bunu. Hën de tuu ko ta waka nëen baka. ⁴ Nöö de tei hën ku di gaan kaima tuu kuma gadu u de de ta begi, biga di kaima hën bi da di mbeti naandë taki. De taa: “Ambë seei dë a goonliba kuma di mbeti aki? Jee? Ambë seei sa hopo taa i nango feti ku ën?” Sö de ta taki ta gafa di mbeti.

⁵ Nöö fa di mbeti dë sai dë, nöö hii föteni-ku-tu liba longi a feni pasi faa ta njan buka ta taki gaangaan taki ta sösö Masa Gaangadu. Hii de dii jaa ku hafu dë a abi taki a sëmbë liba tu ta tii de. ⁶ Nöö a ta jabi buka ta fan takutaku fan ta tuwë ta kosi Masa Gadu ku di kamian ka a sai dë, te dou ku hii dee sëmbë dee ta dë nëen köndë tuu a ta kosi. Sö a ta du nöömö.

⁷ Nöö a ta feni pasi tu faa feti ku dee sëmbë u Gadu wini de. Fa a sai dë, nöö a feni taki a hii sëmbë u goonliba liba, a hii pei nasiön, ku hii pei lö, ku hii pei föluku dee ta fan dee peipei töngö u goonliba, de tuu ko dë nëen basu. ⁸ Nöö hii de tuu tei ën kuma gadu u de de ta begi, ma boiti dee sëmbë dee në dë sikifikifi a di Buku u di Libi u Teego. Nöö di Buku dë, di Sikafumii di bi dë u de kii fu sensi Gadu mbei goonliba, hën abi ën.

⁹ Wë nöö ee wan sëmbe i abi jesi u jei soni, nöö be i haika e. ¹⁰ Ee wan sëmbe de kisi i buta a sitaafu fu di ja begi di mbeti naandë hedi, nöö ja a' kõni fëen, be de du sō nöö. Ee a kai da i fu de musu kii i ku sē ufangi fu di ja begi di mbeti, nöö be de kii i nöö. Nöö fa u ta fan aki, nöö a dē fanōudu u dee sëmbe u Gadu musu abi taihati ku gaan futoou a Masa Gadu liba nöömö.

Aki ta taki u wan mbeti di kumutu a goonbasu.

¹¹ Söö. Nöö hën mi toona si wan oto mbeti möön, ma disu, a goonbasu hën a kumutu. Nöö a abi tu tutu kuma wan sikafu mii, ma a ta fan leti kuma di hogi kaima. ¹² Nöö fa disu ko aki, nöö a ko ku hii di taki di di oto mbeti u bi taki dē abi. Biga a ta wooko dëen. Nöö hën wë a buta ku hii sëmbe tuu taa de musu ta begi di fosu mbeti nöömö, di bi kisi makei nëen hedi dē.

¹³ Nöö di njunjun mbeti aki, nöö a ta du sëmëni foondofoondo soni e. A ta kai faja kumutu a liba ta puu ta kai a goon a hii lanti fesi.

¹⁴ Nöö fa a ta heepi di fosu mbeti ta du dee foondo wooko naandë, nöö ku de a ta ganjan sëmbe u goonliba. Biga a buta de u de mbei wan pindi te de kaba da di fosu mbeti di bi abi di makei nëen hedi. ¹⁵ Hën a kisi wan gaan kaakiti faa musu da di pindi böö faa sa ta böö, nöö di a du sō, nöö hën di pindi ko ta fan.

Nöö hën di mbeti ta duwengi hii sëmbe taa de musu ta gafa di pindi ta begi ën kuma gadu. Ee wan sëmbe ja kē du sō, nöö de o kii i. ¹⁶ Hën a buta taki taa hii sëmbe, gaan sëmbe ku piki mii, guduma ku penama, fiima ku saafuma tuu musu kisi wan sitampu a de leti maun nasō a de mindifesi. ¹⁷ Ee wan sëmbe ja abi di lö sitampu naandë, nöö ja o sa bai soni möön, ja o sa sei soni da sëmbe tu.

Söö. Wë nöö di sitampu u taki aki, a dē di nöbu u di mbeti ku di nē fëen e. Hën wë dee sëmbe musu ta tja ufō de sa bai soni, ee nasō ufō de sa sei soni da sëmbe. ¹⁸ Wë nöö aki i ta si taa fusutan dē fanōudu e, fii wegi di nöbu naandë luku ee andi a kē taki. Biga a dē di nöbu u libisëmbe. Hën da sikisi-höndö-ku-sikisiteni-ku-sikisi.

14

Aki Johanisi toona si di Sikapu Mii möön ku wanlō hia

sëmbe fëen.

¹ Nöö di mi bia luku möön, nöö hën mi si di Sikapu Mii taanputaanpu te a di kununu de kai Sion liba, nöö a dē ku 144.000 sëmbe nëen bandja. Nöö hii dee sëmbe dē tuu ta tja di nē fëen ku di nē fëen Tata sikifisikifi a de mindifesi.

² Nöö hën mi haika, hën mi jei wan gaan bai ta piki a liba ala. A ta piki kuma te gaan dan ta giinta gililili sō, kuma te gaangadu ta bai, kuma te sëmëni sëmbe ta pëe wan pei soni kuma gitali. Hii dee peipei soni dē tuu mi ta jei a di bai dē dendu.

³ Nöö hën wë dee hia sëmbe naandë, de tuu ta kanda wan njunjun kanda di sëmbe an jei wan daka. De ta kandëen leti ka de dē a di kõnubangi u Gadu fesi naandë, nöö de fö libilibi soni ku de tuwenti-a-fō tiima tuu sai naandë tu. Nöö di kanda di de ta kanda naandë, nöö dee sëmbe wanwan nöö sa lei ën. Oto sëmbe an sa sabi ën boiti de 144.000 sëmbe naandë, dee Masa Jesosi paka tei a dee oto sëmbe dendu ko fëen dju. ⁴ Fa i si de sai naandë, nöö de an poi dee wëti u Gadu möönsō a di sē u manu ku mujëe, de dē u de limbolimbo gbelingbelin a Masa Gadu wojo. Nöö hiniwan kamian ka di Sikapu Mii ta waka nango, nöö deseei ta waka nëen baka nango tu. Dee sëmbe de wë di Sikafu Mii paka tei a libisëmbe dendu, nöö de da dee fosu sëmbe dee dē kuma wan paima da Masa Gadu ku di Sikafu Mii. ⁵ Fa de sai naandë, nöö na wan sëmbe o jei ganjan ku mindisoni woto a de buka, biga de dē söndö föutu tee dou.

Nöö de wë da dee sëmbe dee dē ku di Sikafu Mii taanputaanpu naandë.

Aki Johanisi si dii basia u Gadu Köndë oto a oto baka ta ko.

⁶ Nöo hën mi bia luku möön, hën mi si wan oto basia u Masa Gadu Köndë ta buwa a liba, nöo hën abi di Bunu Buka di dë u teego faa musu konda da dee peipei sëmbe u goonliba. Hii pei nasiön sëmbe, ku hii pei lö, ku hii pei föluku dee ta fan hii dee peipei töngö u goonliba, de tuu a musu konda di buka da.

⁷ Nöo hën wë a bai basia taa: “Heei! Heei! Lanti, un haika! Un musu saka unu seei da Masa Gadu e! Un musu hopo ën në. Biga di juu kisi faa musu kuutu a libisëmbe liba. Un musu begi Masa Gaangadu ta gafëen, di mbei liba ku goonliba ku ze ku hii dee baaku ka wata ta kumutu ta ko.” Nöo sö di basia bai taki.

⁸ Nöo hën mi bia luku möön, hën mi si wan oto basia u Gadu Köndë möön ta buwa ta ko a di otowan baka, nöo hënseei ta bai basia tu taa: “Heei, dee sëmbe, un haika ooo, un haika e! Di gaan köndë de kai Babilon, a kai e! A booko kai seei. Di köndë dë, hën bi buta hii nasiön sëmbe u goonliba u de musu ta du peipei hogi ta libi fanafiti libi a di së u manu ku mujëe, nöo awa ufö de o tja di sitaafu u di hatiboonu u Gadu a de liba awaa. Nöo sö mi taki da unu e!”

⁹ Nöo hën mi toona si wan oto basia u Masa Gadu Köndë, di u mbei dii, ta buwa ta ko a di naandë baka. Nöo hën seei ta bai basia tu taa: “Ee wan sëmbe i begi di mbeti ku di pindi fëen, ee nasö i tei di nöbu fëen a i mindifesi ee nasö a i maun, ¹⁰ nöo sö wan sëmbe Gadu hati o boonu ku i e. Nöo di gaan sitaafu di a abi u da i, an o puu ën hafu da i seei. A o da i ën tuu ku telu. Nöo joo go dë a di hogi faja di o ta tingi zuwalufu da i, ta tja sitaafu. Nöo dee basia u Masa Gadu Köndë ku di Sikapu Mii tuu o sai leti dë ta si taa sö wan soni ta pasa ku i. ¹¹ Nöo di faja dë, an o tapa möönsö e. Di sumuku fëen o ta puu nöömö nango a liba. Sö wan sitaafu wë dee lö sëmbe dë o ta tja u nöömö, ndeti ku didia. De an o feni böö möönsö. Nöo sö mi taki da unu e, dee sëmbe.” Sö di basia ko naandë bai taki.

¹² Nöo fa u jei dë, fëen mbei mi taki da un dee sëmbe u Gadu dee ta hoi dee wëti fëen ta biibi Masa Jesosi dë taa wan musu disa möönsö e. Be un tai hati hoi go dou nöömö.

¹³ Nöo hën mi toona jei wan oto töngö a liba möön. A taa: “Söö. Wë nöo i musu sikifi taa bigi u tide nöo dee sëmbe dee nama ku Masa Jesosi, nöo de naki kölöku ee de dëdë.”

Nöo hën di Akaa u Gadu piki taa: “Aai, sö a dë tuu. Gaan kölöku seei de o abi. Biga de o böö fu hii dee taanga wooko de bi ta wooko. Fa i si de sai dë, nöo di libi de bi ta libi a pasi nöo paima fëen o faaka de e.” Sö di Akaa taki.

Aki di goonliba lepi tjika u koti.

¹⁴ Nöo hën mi bia luku, hën mi si wan bundji wetiweti faan sö a mi fesi dë, nöo nëen liba mi si wan sëmbe sindosindo kuma libisëmbe sö, ma a tooka. Nöo fa mi si ën dë, a dë ku wan goutu könu kaapusa nëen hedi, nöo wan gaan saapu ufangi selenselen sö dë nëen maun.

¹⁵ Nöo hën mi si wan basia u Gadu kumutu a di Wosu u Masa Gadu. Nöo hën a bai taanga da di sëmbe dë sindosindo a di bundji liba taa: “Söö. Wë di koti ten dou e. Di goonliba lepi tjika u koti buta a suwa awaa. Nöo fii koti oo, koti!” Sö a bai.

¹⁶ Nöo hën wë di soni aan soni. Hën di sëmbe di dë a di bundji liba ku di ufangi a maun, nöo hën a koti a hii di goonliba te dou.

¹⁷ Nöo hën mi bia luku möön, hën mi si wan oto basia u Masa Gadu Köndë kumutu a di Wosu u Gadu a liba ala möön. Nöo hën seei dë ku wan gaan saapu ufangi nëen maun selenselen.

¹⁸ Hën wan oto basia u Gadu di ta wooko a di Wosu u Gadu dë ta seeka di faja ka de ta tjuma soni da Gadu, a kumutu ka a ta wooko ala. Nöo hën a bai taki da di oto basia naandë di dë ku di ufangi nëen maun taa: “Söö. Koti dee doloifi bondji e, puu a dee doloifi pau u goonliba. Biga de lepi tjika.”

¹⁹ Nöo hën wë di basia naandë hai ufangi tja ko, nöo hën a ta koti dee doloifi bondji a goonliba ta hai ta tja ko te a kaba. Nöo hën a tei de tuwë go a di hatiboonu baki u Masa Gadu dendu, ²⁰ di dë a döösë u di köndë u Gadu a wan së buka. Nöo hën de makisa dee doloifi nëen. Nöo fa de ta makisa de, nöo mi ta si gaan hila buuu ta kule ta kumutu a di

baki djulululu sö, kuma wan lio di langa dii höndö kilomëti, a sa fundu kuma wan feifi futu sö. Sö di buuu ta kumutu a di baki dë dendu hia tjika.

15

Aki Johanisi si sēbēn basia ku sēbēn sitaafu u Gadu.

¹ Nöo hēn mi si wan oto gaan foondo maaka a liba ala möön. Mi si sēbēn basia u Masa Gadu Köndē, nöo de dë ku sēbēn sitaafu möön. Nöo de da dee kaba lasiti sitaafu u Gadu, biga te de pasa kaa nöo di hatiboonu u Gadu seei o kaba tu.

² Nöo hēn mi toona si wan oto soni möön kuma ze, ma a dë kuma gaasi ku faja mökisimökisi. Nöo fa mi si ēn dë, nöo wanlō sēmbē dë nēen bandja taanputaanpu. Dee lō sēmbē dë, nöo de bi wini di mbeti ku di pindi fēen tuu. Nöo de an bi da sēmbē pasi möönsö u de sitampu di nöbu u di mbeti a de mindifesi.

Nöo dee sēmbē naandē, de tuu Gadu da wan soni kuma gitali a de maun de ta pēē, ³ nöo de ta kanda wan kanda. Nöo a dë kuma di kanda di Mosesi di gaan futuboi u Gadu di bi dë a fesiten bi ta kanda ta gafa Gadu. Sö de ta kandēen ta gafa di Sikafu Mii. De ta kanda ta taki taa:

Ke Masa Gadu ooo, di makiti Gadu u mundu,
dee soni dee i ta du, de bigi e.

Aai. De foondo tu.

Fa i sai dë, nöo i dë di könu ta tii fu nöömö.

Hii dee fasi fii seei dee i abi,

de tuu dë gbelingbelin söndö ganjan,

nöo i a leti a dee soni i ta du.

⁴ Masa Gadu o, ambē seei dë a mundu

di an sa saka hēn seepi da i

ta hopo i nē ta konda kumafa i dë?

Biga i wanwan tö seei dë a mundu limbolimbo söndö föutu.

Nöo hii pei nasiön sēmbē u goonliba tuu

o ko tjökö kini a i fesi

ta hopo i nē, Masa Gadu.

Biga fa u dë aki, nöo a ko a döo wajaa,

taa dee du fii dë letileti söndö föutu.

Nöo sö di kanda ta taki.

⁵ Nöo hēn a baka u di dë, hēn mi luku a liba ala möön, hēn mi si di Wosu u Masa Gadu döo dë jabijabi hooo, te dou a di kamian ka Masa Gadu seei ta dë. ⁶ Nöo hēn mi si dee sēbēn basia u bi taki dë, de ta kumutu a di Wosu u Gadu ko a döo, nöo de abi dee sēbēn lasiti sitaafu u Gadu. Fa mi si de dë, nöo de bisi gaan limbo koosu a de sinkii ta koti faja te na soni, nöo de banti de hatimindi ku goutu banti.

⁷ Nöo hēn wan u de fö libilibi soni u ta taki nöömö aki, hēn a da hiniwan u dee basia wan goutu komitji fuufuu ku di hatiboonu u Masa Gadu di ta libi nöömö fu teego. ⁸ Nöo di juu dë, sumuku ta puu a di Wosu u Gadu dendu te di Wosu dendu tapa ku sumuku gbitii. Nöo di sumuku i si dë, a Gadu wē a ta kumutu e, nöo hēn ta lei di hei ku di kaakiti fēen di a abi.

Nöo fa i si u mbei dë, nöo na wan sēmbē seei sa denda go a di Wosu dendu möön e, solanga dee sitaafu de sēbēn basia abi naandē an pasa.

16

Aki ta taki u dee sitaafu di dee basia u Gadu ta kandi

ta tuwē a goonliba.

¹ Nöo hēn mi haika, hēn mi jei wan töngö kumutu a di Wosu u Masa Gadu a liba ala möön. A bai fan ku de sēbēn basia u Masa Gadu Köndē u bi taki dë taa: “Söö. Wē di soni

na a' soni. Un musu go kandi de sēbēn komitji dee dē fuufuu ku di hatiboonu u Gadu dē, tuwē go a goonliba.”

² Nöo hēn di fosu basia kandi di komitji fēēn tuwē go a goon. Nöo hii dee sēmbē dee dē ku di sitampu u di mbeti a de fesimindi ta begi di pindi fēēn, hēn wē kasikaasi kisi de kpatii hii de sinkii ta kii de ku njan.

³ Nöo hēn di u tu basia kandi di fēēn komitji tuwē a di ze. Nöo hēn di ze wata bia ko buuu kuma dēdē sēmbē buuu. Nöo hēn hii dee soni dee dē ku libi a di ze dendu tuu dēdē kaba a sösö djee.

⁴ Nöo hēn di u dii basia hēn a kandi di fēēn komitji tuwē a dee liolio ku dee baaku ka wata ta kumutu ta ko, hēn hii wata u de bia ko nōngö.

⁵ Nöo hēn mi jei di basia di abi taki a dee wata liba bai taki taa:

Aai, Masa Gadu, i dē apaiti söndö föutu.

I bi dē kaa, nöo joo dē u nöömö.

Dee kuutu dee i ta kuutu aki

nöo i a' leti nēēn.

⁶ Biga dee sēmbē bi kii dee apaiti sēmbē fii ku dee tjabukama fii,

tuwē buuu u de a goon u sösö,

nöo awa i toona ta da de buuu u de bebe.

Aai oo, i a' leti e.

Biga sö di paima u de fiti.

Nöo sö de taki.

⁷ Nöo hēn mi jei wan tōngö kumutu a di begitafa naandē taki taa:

Aai oo, Masa Gadu, i wē abi hii makiti u mundu e.

Dee kuutu dee i ta kuutu, i ta a' leti a de,

nöo i ta du de a wan leti fasi tu.

Sö mi jei a taki.

⁸ Nöo hēn di u fö basia kandi di fēēn komitji tuwē a di sonuwojo, nöo hēn di sonu ko kendi taanga tee ta tjuma sēmbē u goonliba. ⁹ Nöo fa a ta tjuma de naandē, nöo de ta tja sitaafu seei, ma ka u de disa di hogilibi u de bia suku Masa Gadu fu hopo ēn nē, nöo hēn de sai naandē ta kosi ēn nöömö ta taki taku fēēn a peipei futu. Hii fa Gadu abi makiti a dee sitaafu naandē liba seei, ma dee lö sēmbē dē an kē saka deseei dēēn möönsö.

¹⁰ Nöo hēn di u feifi basia kandi di fēēn komitji tuwē go a di könubangi u di mbeti liba, ka a ta sindo ta tii libisēmbē, hēn wan gaan dungu ko tapa hii dee köndē ka a ta tii dou kankan. Nöo dee sēmbē dee sai naandē, de ta fuka te na soni. De ta bai ta kai wolo ta njan tanda. Hogi nöo di sitaafu hogi sö. ¹¹ Ma nöo hii fa i si de ta tja pena ku fuka dē, dee kasikaasi ta kii de ku njan seei, ma de an ta bia disa dee hogilibi u de möönsö. Hēn de sai naandē ta kosi Masa Gadu ta taki taku fēēn tee ka a dē a liba ala.

¹² Nöo hēn di u sikisi basia, hēn a kandi di fēēn komitji tuwē a di gaan lio de kai Efaata, nöo hēn di lio dēē seei fika pasi a mindi da dee könu u sonukumutu ku dee sodati u de, fu de waka.

¹³ Nöo hēn mi toona si di bē kaima möön, ku di fosu mbeti hogiwan, ku di oto mbeti di ta tja buka da di fosu mbeti ta ganjan sēmbē, nöo hēn mi si dii soni kuma tödö kumutu a de buka dendu. ¹⁴ Nöo dee tödö dē, nöo dee akaa u dee didibi wē de dē e. Nöo de ta du sōmēni gaan foondofoondo soni ta ganjan sēmbē ta hai tja ko a de. De ta waka a dee köndēköndē u goonliba tuu te dou nango ta hai dee könu tja ko makandi u de feti di gaan feti a di Daka di di Gadu di abi hii makiti u mundu buta.

¹⁵ Nöo hēn mi jei wan tōngö taa:

Un haika e.

Mi o ko a unu a wan köni fasi

kumafa wan fufuuma ta ko a ndeti.

Nöo ee wan sēmbē i dē ku wojo ku koosu bisibisi a i sinkii,

nöo i naki bunuhedi e.

Biga sēmbē an musu ko si i pēnēpēnē u sen musu kisi i.

Nöö sö di töngö taki.

¹⁶ Nöö hën de dii akaa u dee didibi hën de waka a hii goonliba pii dee könu u dee köndëköndë tuu te de kaba, nöö hën de tuu hai ko makandi a di kamian di dee Dju ta kai Amagedon fu de go a di feti.

¹⁷ Nöö hën di u sēbēn basia ko kandi di fēen komitji, lasiti wan, tuwē go a di ventu dendu.

Nöö hën mi jei wan gaan töngö kumutu te a di könu sutuu u Masa Gaangadu a di Wosu dendu dē. A taa: “Söö. Kaba fēen disi e!”

¹⁸ Nöö di juu dē, liba ta koti faja hwaihwai, gaangadu ta bai gbalam gbalam, gaan giinta ta piki gililili, goonliba ta seki ta latja ta jabi. Nöö di seki di goonliba seki dē, nöö fu kumutu a di ten di Masa Gaangadu mbei goonliba buta sēmbē nēen u te dou di ten aki, nöö goonliba an bi seki sö wan daka. ¹⁹ Nöö fa a seki naandē, hën di gaan köndē „de kai Babilon” booko a dii pisi. Nöö hii dee oto köndē u dee nasiōnnasiōn tuu kai booko pisipisi tu.

Wē nöö a di fa dē sö Gadu mēni di gaan köndē de kai Babilon e, kumafa a hogi tjika. Nöö hën a tei wan gaan kan lai di hatiboonu fēen nēen te a fuu pöö, hën a duwengi ēn faa bebēen. ²⁰ Nöö hii dee paati a dee ze dendu tuu go tee na wan u de dē u si möön. Hii dee gaangaan kununu an dē u feni möön tu, goonliba ko dē palalaa „te kamian an dē u tjubi möön”. ²¹ Nöö hën ēisi ta kumutu a liba ala dombodombo ta kai gbii gbii ta naki sēmbē ta kii. Dee ēisi dombo naandē, wan u de ta hebi kuma feifiteni kilo sö.

Nöö fa dee soni pasa dē seei, ma dee sēmbē fika a goonliba ta kosi Masa Gaangadu eti ta taki taku fēen fu di gaan sitaafu de ta tja naandē hedi.

17

Aki Johanisi si wan mötjö mujëe.

¹ Nöö hën wan u dee sēbēn basia dee bi abi dee sēbēn komitji ko a mi. Hën a taki da mi taa: “Ko go ku mi, nöö mi o lei i di sitaafu di di gaan mötjö mujëe di dē sindosindo a dee sōmēni wata mindi o kisi. ² Fa a sai naandē, hii dee könu u goonliba ku dee sōsō sinkii sēmbē tuu a butēen seei da de u de libi mötjö libi ku ēn tee a döögö de. Leti kuma te win döögö wan sēmbē, nöö sö a döögö de poi pakisei u de tjika.”

³ Nöö fa di basia fan dē, hën a tja mi go te a wan sabana dendu. Ma na mi sinkii go e, mi akaa. Nöö hën mi go si wan mujëe, a dē sindosindo a wan mbeti liba. Nöö di mbeti dē, sinkii fēen bē hēi sö, nöö a abi sēbēn hedi, ku teni tutu a dee hedi fēen. Nöö hii ēn sinkii tuu dē sikifisikifi ku wanlō hogi nē ta sōsō Masa Gadu.

⁴ Nöö di mötjö mujëe di i si a di mbeti liba sindosindo naandē, a dē bisibisi ku gaan dii soni nēen sinkii te a hia. Biga a bisi baau ku bē koosu, nöö a bisi sōmēni djamati sitonu ku goutu soni, ku diidii konda ta koti faja njēngēnjēngē te na soni. Nöö a dē ku wan goutu kan nēen maun. Nöö di kan dē fuufuu pöö ku sōsō hogi, ku poipoi soni, sensen wan. Nöö dee soni dē wē ta lei unfa di mötjö libi fēen hogi tjika.

⁵ Nöö wan wödu dē sikifisikifi a di mujëe mindifesi taa:

DISI DA DI GAAN BABILON,
DI GAAN MÖTJÖ MAMA U MUNDU.
HËN TA PAAJA MÖTJÖ LIBI A GOONLIBA
TA LEI SËMBË HII POIPOI LIBI,
SENSEN WAN DI NA FITI LIBISËMBË U DU A GOONLIBA.

Sö wan hogi mujëe mi si dē e.

⁶ Nöö fa mi ta luku di mötjö naandē, nöö mi si taa a dē döögödöögö ku di buuu u dee sēmbē u Gadu, dee de bi kii fu di de bi ta piki gbelin taa de nama ku Masa Jesosi.

Nöö a bigi da mi seei fa mi si di mujëe naandē.

⁷ Nöo hën di basia hakisi mi taa: “Mati, faandi mbei di soni dë bigi da i sô? Wë haika e. Mi o puu dee tjubitjubi soni da i. Di mujëë, ku di mbeti di a dë nëën liba dë di abi dee sëbën hedi ku dee teni tutu, de tuu mi o puu da i be i sabi andi de kë taki.

⁸ “Fa i ta si di mbeti naandë, nöo a bi dë kaa e, ma fa u dë aki an dë möön. Ma te wan pisi, nöo a o kumutu a di baaku di na abi goon toona ko baka. Ma nöo fa a o ko dë, nöo a o ko faa kaba a sösö go u kooo awaa.

“Nöo te a o toona ko, nöo a o foondo dee sëmbë dee në u de an dë sikifisikifi a di Buku u Libi fu sensi Masa Gadu mbei goonliba. Te dee lö sëmbë dë si di mbeti a o bigi da de seei. Biga di mbeti dë an bi dë möön. A bi go ma nöo te u de kë si hën a toona ko baka.” Sö di basia taki da mi.

⁹ Nöo hën a toona fan ku mi möön, taa: “Mati, fa mi o fan ku i aki sô, nöo i musu abi fusutan ku köni e, ufö i sa sabi dee soni mi o taki aki.”

Nöo hën a taa: “Haika e. Dee sëbën hedi u di mbeti naandë, de kë taki u dee sëbën kununu ka di mötjö mujëë dë a de liba. Söseei tu de kë taki u sëbën könu. ¹⁰ Nöo feifi u dee könu tii pasa go kaa e, nöo di u mbei sikisi nöo hën dë ta tii eti. Nöo di u mbei sëbën nöo hën an dou eti e. Nöo fa i si a o hopo ko dë, nöo a musu u ko ma fu wan sati ten sô nöo, nöo soni fëen o kaba.

¹¹ “Söö. Wë nöo di mbeti di i si an bi dë möön naandë ma te wan pisi a toona ko, nöo hën kë taki taa wan oto könu, di fu mbei aiti, o ko. Ma fa a o ko naandë, nöo a bi dë wan u dee sëbën dee bi tii kaa. A bi tii te a go, nöo hën a toona ko a tii möön. Sö di mbeti dë kë taki. Ma fa a o ko dë, nöo te wan pisi, nöo a o go kaba a sösö fu nöömö.

¹² “Nöo de teni tutu a di mbeti hedi i ta si naandë, nöo de seei da könu tu e, ma de an ko a tii eti. Nöo te juu u de dou, nöo de o kisi makiti u de ku di mbeti tuu sa tii makandi, ma fu wan sati pisiten nöo. ¹³ Nöo fa i si dee teni könu o tii dë, nöo de tuu o wooko ku di wan kodo pakisei. Biga hii makiti u de ku hii taki u de tuu o dë a di mbeti maun.

¹⁴ “Nöo de o hopo go feti ku di Sikafu Mii, ma di Sikafu Mii o wini de e. Biga hën da di Masa a hii masa liba, hënseei da di Könu a hii könu liba. Nöo fa a o wini de dë, a o abi wanlö hia sëmbë nëën sê dee a bi pii tei buta ko sëmbë fëen apaiti. De tuu o ta waka nëën baka ku di wan kodo hati, nöo hën ku de tuu makandi o wini dee könu e.”

¹⁵ Nöo hën di basia fan ku mi möön taa: “Dee wata dee i si di mujëë dë a de mindi sindosindo naandë, nöo de wë da dee gaan hia sëmbë u mundu e, dee peipei nasiön sëmbë, ku dee peipei lö, ku dee peipei föluku ta fan dee peipei töngö u goonliba.

¹⁶ “Nöo di mbeti di u taki dë, ku dee teni tutu fëen tuu, o ta buuse di mötjö mujëë te de an sa si ën a wojo seei. Nöo de o puu hii soni nëën di a abi, te a fika pënëpënë ku maun tjululuu. De o njan mën te de kaba, nöo di fëen di o fika de o tjuma a faja fiaa puu dë.

¹⁷ Ma nöo fa i si de o ta du ën dë, nöo Masa Gadu wë butëen a de hati u de du sô e. Nöo a o buta de teni könu fu de saka hii di tii u de ku telu da di mbeti, faa musu pasa a bakaten leti kumafa Gadu bi buta.

¹⁸ “Wë nöo di mujëë dë, nöo hën wë da di gaan köndë de kai Babilon e, di ta buta hii dee könu u di goonliba aki tuu nëën basu.”

Nöo sô di basia taki da mi e.

18

Aki di gaan köndë de kai Babilon kai.

¹ Nöo a baka u di dë, hën mi si wan oto basia u Masa Gaangadu köndë kumutu a liba ta bazia ta ko a goon. Nöo fa a ko dë, nöo a abi gaan makiti, nöo di waiti fëen sinkii di a abi ta limbo hii goonliba. Sö a abi poosian tjika.

² Nöo hën wë a bai basia taa:

“Heei, un haika ooo, lanti un haika e.

Di gaan köndë de kai Babilon nöo a booko ooo,

a booko kai holou seei.

Fa i si u dë aki, a ko fika wan kamian ka dee didibi nöo ta libi.

Mi taki e, a ko dē wan kamian seei ka dee soni bi ta mbei deseei gadu ta daama nango ta ko.

Na ala dee tingi fou ku hii dee taku fou u goonliba tuu na bunu wan hai go fika ta libi.

³ Fa di köndē bi sai naandē,
nöö hii dee nasiönnasiön sēmbē u goonliba tuu
njan di poipoi libi fēen kaa tefa de dööngö. Aai.
Dee könu u goonliba seei
njan di fanafiti libi fēen naandē ku en makandi.
Nöö di langahati sēmbē bi abi u dee soni fēen,
hēn mbei dee wēnkēma ko gaan guduma seei.
Ma nöö fa u dē aki
a booko kai o,
a kai kaba a sösö gbegedee!”
Sö di basia bai taki.

⁴ Nöö hēn wē mi jei wan töngö piki a liba ala möön, a taa:
“Un kumutu a di köndē naandē e,
un dee sēmbē dee dē u mi.
Wan musu nama ku en a dee hogi du fēen a ta du,
fu dee sitaafu a o tja an musu kisi unu.

⁵ Biga fa a sai dē,
nöö dee hogi du fēen lai oto a oto liba
tee dou a Masa Gadu Köndē aki.
Sö de hila tjika.
Nöö Gadu an fēekētē de e.

⁶ Nöö mi taki e,
a musu kisi paima fu dee hogi dee a bi ta du naandē.
Aai.
De musu sitaafu en tu toon möön hebi möön fa a bi sitaafu otowan.
Di kan di a bi lai da sēmbē u de bebe,
nöö de musu lai en tu pasi fuufuu dēen,
be a bebēen tuu.
Sö de musu dēen gaan sitaafu tjika.

⁷ Fa a bi ta libi hebi tjika dē kuma guduma
ta njan buka a hii soni,
leti sö nöö de musu toona penēen dēen fuka e. Aai.

Biga fa a sai naandē,
a bi ta sindo ta taki nēen hati taa:
‘Fa mi dē aki,
könu mi dē e.
Ma dē kuma dee mujēe manu u de dēdē, de fika a ganda.

Nönö. Di soni de kai kusumi,
na wan ten seei mi o sabi en a mundu möönsö.’
Sö a bi ta taki nēen hati.

⁸ Nöö fēen mbei wē a o kisi dee lö sitaafu dē e.
A di wan kodo daka de o ko nēen liba seei gililii sö ku telu.
Aai.

Ee fuu taki en,
nöö kusumi, ku hangi ku dēdē tuu o ko nēen a di wan kodo daka.
Faja o ko tjumēen kaba a sösö djee.

Biga di Kuutuma fēen da Masa Gaangadu seei
di abi hii kaakiti u mundu.”
Sö di fan di kumutu a liba ala, nöö sö a taki e.

⁹ Nöö fa di köndē o ta tjuma, sumuku fēen o ta hopo nango a liba naandē, nöö dee könu
u goonliba dee bi ta libi di poipoi libi hogi wan ku en makandi, nöö de o si di sitaafu fēen

di a kisi, nöö de o ta bai ta kää ta kusumi seei te a bigi. ¹⁰ Ma de an o sa go zuntu ku en e, biga de o fëëë poi. De o panta seei ta täämë. Nöö de o taanpu te a longi ala ta bai taa:

“Ee, aai oo maingë, a tjali!

Babilon, di gaan gindi nëbai köndë naandë,

hën kisi sitaafu sö hesi nö?

Aai, wë a bigi!”

Sö de o ta kää pena ta konda soni a buka.

¹¹ Nöö dee sëmbe dee bi ta bai soni a dee kamiankamian u goonliba ta tja go ta sei a Babilon dë, nöö deseei o ta kää ta kusumi tu. Biga dee sipi u de dë lailai ku hii pei gudu, ma sëmbe an dë u bai de möön. ¹² Dee goutu soni, soofu soni, djamati sitonu, dee gaan diidii konda, dee peipei koosu gaan dii wan, baaubaa, ku bë, ku dee linzo koosu, dee lasua sö, hii peipei dii pau dee ta sumëë suti, dee tëmbe de ta tëmbe ku zaun tanda, pau, köpö, ku dee de ta tëmbe ku hanse sitonu, ¹³ dee peipei soni de ta tuwë a njanjan faa ko suti, dee peipei soni de ta tjuma a dee begitafa da dee gadu u de, dee gaan dii sumëësuti fatu, peipei win u bebe, fatu u lobi a sinkii, boon u jasa soni, dee alisi fania sö, kau, sikafu, hasi, dee gaan dii wagi dee hasi ta tja, dee libisëmbe dee de ta tja ko sei u saafu, te kisi dee de ta sei buta da fanafiti libi ta poi pakisei u de, dee lö soni dë tuu seei sëmbe an o dë u bai de möön.

¹⁴ Nöö dee sëmbe bi ta tja de ta sei dë, nöö de o kää pena da di köndë taa:

“A tjali baa.

Hii dee soni dee i bi ta giii u de,

na wan u de fika da i möön e.

Hii dee gudu fii ku di nëbai i bi abi,

de an dë u si möön.

De tuu kaba fiaa.

Aan fa joo du te joo sa feni de möön a mundu oo.”

Nöö sö de o ta bai ta taki.

¹⁵ Nöö dee wënkëma dee bi ta sei soni da dee sëmbe u Babilon tefa de ko gaan guduma dë, nöö deseei o si fa di köndë ta pena, nöö de o panta tee. De o tuwë gogo te a wan së ala ta konda soni a buka taa:

¹⁶ “Ee, aai oo maingë,

di soni aki a tjali.

A bigi da u.

Di gaan nëbai köndë naandë,

hën kaba a sösö sö. Aai.

Di köndë dë,

hën wë bi abi hii dee gaan diidii koosu sö,

bë ku baau.

Hën bi abi dee peipei goutu soni ku dee djamati,

ku dee diidii konda dee ta koti faja njëngënjëngë.

¹⁷ Nöö hën sö hesi hii dee gudu dë kaba a sösö tuu fiaa!

A bigi a mundu e baa!” Sö de o ta bai ta kää ta taki.

Nöö dee kabiteni u dee sipi, ku dee matoosi, ku dee sëmbe dee ta waka a dee sipi, ku hii dee sëmbe kaa dee ta woko a dee sipi u de feni soni u njan, hii dee lö sëmbe dë tuu o taanpu a longi tu, ta luku fa di köndë ta tjuma ta kaba a sösö.

¹⁸ Nöö fa de o ta si di sumuku ta puu gbii nango a liba naandë, nöö de o bai taa:

“Ee aai oo, maingë,

di nëbai foto hën ko sö nö?

Biga na wan köndë seei bi dë a mundu aki

di i bi sa tei maaka ku en.

Aai maingë, wë a bigi.”

¹⁹ Nöo de o ta ba gudugudu ta hiti a de hedi ta bai ta kää ta konda soni a buka ta kusumi taa:

“U kai wolo da i oo,
u kai wolo da i e,
i di gaan köndë naandë.
Di soni aki bigi da u poi.
Biga dee sëmbë dee bi ta waka a di ze ta sei soni
i wë bi mbei de ko gaan guduma.
Ma nöo fa u dë aki,
nöo hën i poi kaba a sösö wantewante sö nö?
Aai, wë a bigi.”
Sö de o ta kää pena ta taki.

²⁰ “Wë ma nöo un dee sëmbë u Masa Gadu Köndë,
un musu wai e.
Un wai seei,
un dee tjabukama u Masa Jesosi
ku un dee fesiten tjabukama u Gadu.
Un wai oo,
hii un dee sëmbë u Gadu tuu.
Biga Masa Gadu paka di köndë dë baka
u dee hogi dee a bi du unu e.”

²¹ Nöo hën wan gaan makiti basia u Masa Gaangadu köndë hopo wan gaan gindi sitonu kuma di de ta lala soni, nöo hën a tuwëen a di ze dendu dubuu pii.

Nöo hën a taa:
“Sö de o hiti i tu e,
ju di gaan köndë de kai Babilon dë.
Sö joo kai hebi tjika.
Nöo fa de o tuwë i dë,
nöo ja o dë u si ku wojo möön a mundu e, kwetikweti.

²² Dee gitalima fii,
ku dee kandama,
ku dee sëmbë bi ta böö foloiti ku tutu,
na wan kodo u de o dë u jei a i möön.
Dee tëmbëma dee bi ta mbei dee soni a i dë,
na wan u de o dë a i möön e.
Na wan kodo u dee mbii giinta seei o dë u jei a i möön.

²³ Faja an o dë ta sëndë a i möön tu.
Nöo fa wan womi ku ën njunjun mujëë bi ta fan suti ku deseei dë,
ma di fan dë an o dë u jei a i möön e.
Fa i bi sai dë,
nöo dee sëmbë dee bi ta sei soni a i,
de bi dë gaan hebi sëmbë u goonliba.
Hii nasiön sëmbë u goonliba tuu
i bi ta dööngö ta hai ta tja ko a i dë
ku dee gaan tofu fii,
ku dee ganjan fii,
ta poi de ta kaba a sösö.

²⁴ Fa i si i sai dë,
a di doti fii dë
nëen wë de feni di buuu u dee tjabukama u Gadu
ku hii dee oto sëmbë fëen dee de bi kii a goonliba aki.
Hën wë mbei joo kisi sö wan gaan hogi sitaafu e.”
Nöo sö mi jei di basia bai taki.

19

Aki dee sēmbē u Gadu ta wai

fu di Babilon kai.

¹ Nöo hēn a baka u di dē, hēn mi jei soni ta giinta a liba ala kuma wanlō gaan hia sēmbē ta bai taa:

Aai oo, dee sēmbē,
un boo ta gafa di Gadu fuu e!
Biga hēn abi hii heepi a mundu.

Fa a sai dē, a waiti e,
nöo a a' nēbai tu.
Hēn abi hii makiti u mundu.

² Dee kuutu dee a ta kuutu, a ta a' leti a de,
nöo a ta kuutu a wan leti fasi tu.
Biga a kuutu di gaan mōtjō mujēē
di bi poi hii goonliba ku di fanafiti libi fēēn.

A dēēn di sitaafu di fiti ēn.
Biga nēēn maun de feni di buuu u dee futuboi u Gadu dee de bi kii.

Hēn wē mbei Gadu dēēn di sitaafu dē sō e.

³ Nöo hēn mi jei de bai wan pasi mōōn taa:

Aai oo, un gafa Masa Gadu e.
Biga fa a tjuma di gaan köndē dē,
nöo sumuku fēēn ta puu nango a liba ala fu nöömō.

⁴ Nöo hēn de tuwenti-a-fō tiima ku dee fō libilibi soni, hebi wan dē, nöo hēn de kai ku fesi a goon a Masa Gaangadu fesi dē ta gafēēn ka a dē a di könubangi sindosindo naandē.

Nöo hēn de taa:
Sō a dē. Un boo gafa Gadu e!

⁵ Nöo hēn mi jei wan oto tōngō kumutu leti ka di könubangi sai naandē. A taa:

Aai, tuu, un gafa di Gadu fuu.
Hii un dee sēmbē dee ta dini ēn ta lesipeki ēn,
pikiwan ku gaanwan tuu,
un gafēēn e!

⁶ Nöo hēn mi toona jei wan giinta fu wanlō gaan hia sēmbē ta piki kuma wan gaan dan ta mbei woōo, kuma liba ta bai gbalamgbalam sō. De ta bai taa:

Aai, dee sēmbē, un gafa Gadu e.
Hēn da Masa fuu.
Hēn wē abi hii makiti.
Fa a sai dē,
nöo hēn da könu u mundu ta tii hii soni.

⁷ Un piizii ku ēn.

Un boo wai ku ēn ta bai ēn nē.
Biga di juu di di Sikafu Mii musu toou ku di mujēē fēēn,
nöo a dou e.
Fa i si u dē aki,
di mujēē seekēēn seei te a kaba kaa.

⁸ Nöo fa i si a bisi dē,
a dē ku gaan limbo koosu gbelingbelin,
waiti wan seei ta koti faja njēinjēin.
Sō wan koosu wē de dēēn faa bisi e.
(Wē nöo di koosu naandē, dee sēmbē, hēn wē ta lei kumafa dee sēmbē u Gadu ta libi limbolimbo nēēn wojo tjika e.)

⁹ Nöo hën di basia di ta lei mi dee soni taki da mi taa: “Söö. Wë sikifi sö e, mati, taa: ‘Dee sëmbë Gadu kai fu de ko a di toouwosu u di Sikafu Mii ko njan di piizii, nöo de a’ kölöku e.’ ”

Hën a taki da mi taa: “Dee soni dee i si mi ta tei ta konda da i aki, nöo de dë tuutuu soni, gbelingbelin wan. Biga a Gadu seei wë de kumutu.”

¹⁰ Nöo di mi jei a taki sö, hën wë mi kai a di basia dë futu ku fesi a goon naandë, u mi musu begi ën. Ma nöo hën a bai mi taa: “Nönö e, mati, na du sö e. Biga fa i si mi dë aki, nöo mi dë wan futuboi u Gadu leti kuma i seei ku dee otowan fii dee i si tei dee soni dee Masa Jesosi bi konda. Sö nöo u tuu dë e. Gadu wanwan fii musu begi. Biga hën nöo Masa Jesosi bi mbei sëmbë ko sabi di a bi dë a goonliba aki, nöo hën nöo di Akaa bi ta buta a dee tjabukama hati tu u de ta konda soni fëen da sëmbë. Nöo hën mbei hën nöo i musu begi.”

Aki Masa Jesosi ku dee sodati u Gadu Köndë miti feti ku dee felantima fëen.

¹¹ Nöo hën mi bia luku, hën mi si liba ala jabi hooo. Hën mi si wan weti hasi ku wan Sëmbë nëen liba sindosindo. Nöo di Sëmbë dë, hën de kai Futoou ku Leti. „Biga i sa futoou ën a hii soni dee a ta du, nöo dee soni a ta taki, de tuu dë gbelingbelin soni.” Hën ta kuutu ku leti, nöo söseei a ta feti ku leti tu. ¹² Fa a sai dë, nöo wojo fëen ta sëndë kuma faja, „ku ën a ta si hii soni tuu tee dou,” nöo a dë ku sëmëni könu kaapusa nëen hedi. Nöo wan nê dë sikifisikifi nëen di oto sëmbë an sa sabi möönsö, boiti hën wanwan tö nöo sabi ën.

¹³ Nöo a ta bisi wan gaan langa djapona nëen sinkii, nöo di djapona dë kuma de tuusi ën a buuu toona puu. Nöo di oto nê fëen, hën da di Wöutu u Gadu.

¹⁴ Nöo fa a dë a di hasi liba ta waka ta ko dë, nöo dee sodati u Masa Gaangadu köndë tuu dë nëen baka sililii ta ko, nöo de tuu dë a weti hasi liba tu, ku gaan limbo koosu faan a de sinkii. ¹⁵ Nöo wan sê ufangi saapusaapu selenselen a de tu sê ta kumutu a di Fesima dë buka dendu. Ku ën a o feti ku dee felantima fëen u hii dee nasiön tuu te a wini de. A o ta tii de ku gaan kaakiti seei, leti kuma te wan felu kai a wan doti paabi liba booko ën pisipisi. Nöo fa i si a o ta ko dë, nöo hën o makisa hii dee doloifi njanjan dee dë a di hatiboonu baki u Masa Gaangadu dendu, di abi hii makiti u mundu.

¹⁶ Nöo wan nê dë a di djapona fëen ku ën asakpaa tuu taa:

DISI DA DI KÖNU A HII KÖNU LIBA,
KU DI MASA A HII MASA LIBA.

Aki wan basia ta bai da fou

u de jei.

¹⁷ Nöo hën mi bia luku leti a di sonuwojo ala, hën mi si wan basia u Gadu taan-putaanpu. A ta bai da hii dee tingifou ta buwa a liba ala taa:

Un hai ko ooo!

Un hai ko e!

Un ko njan di gaan njan di Masa Gaangadu ta seeka da unu.

¹⁸ Biga hia gbamba o dë u njan e! --

dee könu,

ku dee sodati hedima,

ku dee gaan hebima u mundu,

ku hasi,

ku dee sëmbë bi ta waka a dee hasi liba,

sö di gbamba hia tjika e!

Un hai ko njan dee sinkii u hii pei libisëmbë dee dë a goonliba e:

fima ku saafuma,

lagima ku hebima,

pikiwan ku gaanwan tuu.

Un tuu ko njan e!

Sö di basia bai da dee fou.

¹⁹ Wë nöö fa a bai dë, hën mi si di mbeti ku dee kõnu u goonliba ku hii dee sodati u de, ka de bi hai go zunta ta seeka fu de go feti ku di Sëmbë di dë a di weti hasi liba ku dee sodati fëen.

²⁰ Nöö hën wë aan soni. Hën di Fesima dë ku dee sodati fëen hën de kisi di mbeti gbolo, ku di ganjan tjabukama fëen di bi ta du dee foondofoondo wooko da di mbeti. Di ganjan tjabukama dë, hën bi ganjan hii dee sëmbë dee dë ku di nöbu u di mbeti a de mindifesi tuu, dee ta begi di pindi fëen. Hën ku di mbeti seei tuu de kisi ku libi vinde voo tuwë go a di gaan faja kuma ze di ta kisi ku zuwalufu fu nöömö. ²¹ Nöö hën de toona kii dee bakama u di mbeti tuu puu ku di sëufangi di dë a di Fesima buka dë.

Nöö hën wë dee fou kai de na de e, nöö hën de go ta njan dee dëdëdëdë sëmbë a goon naandë teefa bëë u de fuu.

Sö wan soni mi si e, dee sëmbë.

20

Aki ta taki u di dusu jaa tii u Masa Jesosi ku fa de du

ku di didibi.

¹ Nöö hën a baka u di dë, hën mi si wan basia u Masa Gadu Köndë möön kumutu a liba ala ta bazia ta ko. Nöö fa a ta ko dë, nöö a dë ku wan sөөтө mii nëen maun. Nöö di sөөтө mii dë, hën ta jabi di baaku di na a' goon. Nöö a dë ku wan gaan këti nëen maun tu.

²⁻³ Nöö hën a kisi di gaan bë kaima gbaa, di oto në fëen da di awoo sindeki, hën da di didibi Saatan seei. Nöö hën wë a bui ën ku di këti te a kaba, vinde viin go a di baaku di na abi goon naandë dendu. Nöö fa a vindëen tuwë go dë, nöö a o sai dë wan dusu jaa longi bifö de o toona lusu ën baka.

Nöö hën di basia sөөтө di baaku buka te a kaba naki sitampu nëen gbai be di kaima tan a di kamian dë. An musu kumutu faa go ta ganjan dee nasiönnasiön sëmbë u goonliba möön, hii dee dusu jaa longi naandë. Ma nöö a baka u di dë, nöö de musu toona lusu ën fu wan sati pisiten sö.

⁴ Nöö di mi toona luku möön, nöö hën mi si wanlö sëmbë sindosindo a wanlö kõnubangi dë. Dee sëmbë naandë, de Gadu da taki fu de musu dë kuutuma.

Nöö hën mi toona si dee akaa u dee sëmbë dee de bi koti hedi kii fu di de bi nama ku Masa Jesosi ta konda di buka u Gadu. Dee lö sëmbë naandë, de an saka deseei da di mbeti ku di pindi fëen wan daka möönsö, de an tei di maaka fëen a de mindifesi nöö de an tei ën a de maun tu. Nöö de wë toona weki ko dë ku libi e, nöö de ku Masa Jesosi tuu ta tii makandi a de dusu jaa longi dë.

⁵ Nöö fa dee sëmbë toona weki dë, hën wë o dë di fosu wekibaka u dëdë sëmbë. Ma dee oto sëmbë an o weki baka eti e. Te dee dusu jaa pasa ufö de o weki. ⁶ Fa dee fosu sëmbë weki dë, nöö de dë apaiti sëmbë u Gadu, nöö de dë bunu. Biga di u tu dëdë di ta paati libisëmbë ku Gadu fu nöömö, an o kisi de möönsö. Nöö fa de sai naandë, de o abi di mindima wooko ta tja sëmbë go a Gadu ku Masa Jesosi di Keesitu, nöö de ku ën o ta tii di tii makandi di wan dusu jaa longi dë.

Aki ta lei fa di didibi kaba a sösö.

⁷ Nöö a baka u de dusu jaa dë nöö de o lusu di didibi puu a di baaku dendu ka de bi tuwëen go. ⁸ Nöö a o ta waka a hii kamian u goonliba ta lontu ta kai dee nasiönnasiön sëmbë u de musu hai ko fu de feti ku Gadu. Nöö dee sëmbë a o ganjan hai tja ko dë, nöö de o ta kai de Gögi ku Magögi, nöö de o hia teee kuma dee sandu sii dee dë a di ze bandja di na wan sëmbë sa konda.

⁹ Nöö fa dee hia sëmbë o kumutu a hii köndë u goonliba dë, nöö de o booko ku baai gililili hai ko lontu dee sëmbë u Gadu, ka de dë a di köndë di a lobi dë. Hën da Jelusalen. Nöö de o paaja lontu di köndë buta a djegi u de feti ku ën. Ma nöö di juu dë, wan gaan soni o pasa. Faja o kumutu a liba ala kai a de liba tjuma de kii tuu fiaa puu dë.

¹⁰ Nöo de o kisi di didibi di bi ganjan dee hia sēmbē di gaan ganjan naandē, nöo de o tuwēen go a di gaan faja di ta kisi u nöömō ta tingi zuwalufu, ka de bi hiti di mbeti ku di ganjan tjabukama tuwē go kaa. Nöo naandē wē de o fika ta tja gaan sitaafu fu teego. De an o kumutu dē möönsō.

Aki ta lei di kaba lasiti kuutu

u Gadu.

¹¹ Nöo hēn mi bia luku, hēn mi si wan gaan könubangi wetiweti faan sō, ku wan Sēmbē nēen sindosindo. Nöo fa u mbei dē, hēn mundu ku goon go kumutu a di Sēmbē naandē fesi te de an dē u si möön seei, kwetikweti. „Sō wē di kaakiti u Gadu bi hebi a di kamian dē e.”

¹² Nöo hēn mi si dee dēdē sēmbē, heiwan ku lagiwan tuu, taanputaanpu a di Sēmbē di dē a di könubangi fesi.

Nöo aan soni, hēn de jabi dee buku. Nöo hēn de tei wan oto buku bi sai dē möön de kai di Buku u Libi, nöo hēn de jabi ēn tu. „Nöo a di buku naandē, dee sēmbē dee kisi di libi u teego nē dē sikifisikifi.” Nöo hēn de kuutu dee dēdē sēmbē dee dē taanputaanpu dē te dou kumafa de bi libi a goonliba. Biga hii fa de bi libi a goonliba tuu dē sikifisikifi a dee buku de jabi naandē dendu.

¹³ Nöo fa de du dē, nöo di ze seei puu hii dee dēdē sēmbē dee bi dē nēen dendu tuu tja ko, nöo dēdē ku dēdēköndē seei puu dee sēmbē u de tja ko tu. Nöo hēn di Sēmbē di dē a di könubangi kuutu hiniwan u dee lö sēmbē dē te dou kumafa de bi libi.

¹⁴ Nöo hēn de tei dēdē ku dēdē köndē tuu tuwē ku telu go a di gaan faja dendu. Nöo di faja dē, hēn wē da di u tu dēdē e. Naandē dee sēmbē dee o paati ku Gadu o go dē fu nöömō. ¹⁵ Nöo hiniwan sēmbē di nē an dē sikifisikifi a di Buku u Libi, nöo de o hiti ēn tuwē go a di gaan faja kuma ze dē dendu.

Sō wan gaan soni mi si möön e, dee sēmbē.

21

Aki ta taki u di njunjun mundu ku di njunjun goonliba di o ko.

¹ Nöo hēn mi bia luku möön, hēn mi si wan njunjun mundu ku wan njunjun goonliba, biga di fosu mundu ku di fosu goonliba an dē möön. Nöo di ze seei an dē u si möön tu. De tuu pasa go fiaa.

² Nöo hēn mi si di apaiti köndē u Masa Gaangadu, hēn de kai di Njunjun Jelusalen, ta kumutu a Gadu ala ta saka ta ko. Nöo fa a ta ko dē, nöo a hanse leti kuma wan mujēē de seeka bisi te de kaba kēē da wan womi faa tööu ku ēn. Sō di köndē waiti tjika.

³ Nöo hēn mi jei wan töngō piki leti a di könubangi naandē. A bai taanga taa: “Fa u dē aki, nöo di tan kamian u Masa Gaangadu ko dē a libisēmbē dendu e. Aai. Masa Gadu o ta libi ku libisēmbē awaa. De o dē sēmbē fēēn, nöo hēnseei o dē Gadu u de tu. ⁴ Nöo fa de o ko sēmbē fēēn dē, nöo a o feki hiniwan u de wojowata puu. Kēē an o ta kisi de möön. Dēdē ku tjali ku kusumi an o dē a de dendu möön tu. Sōseei sinkii hati an o dē möön seei, kwetikweti, biga dee awoo soni dee bi dē tuu pasa go kaa.”

⁵ Nöo hēn di Sēmbē dē sindosindo a di könubangi naandē taki taa: “Wan si ö? Mi ta tooka hii soni buta ko njunjun.”

Nöo hēn a taki da mi taa: “Dee soni i si mi ta konda da i aki, nöo i musu de tuu sikifi e. Biga bumbuu soni seei de dē fi sa a’ futoou a de liba, nöo de tuu seei o ko pasa.”

⁶ Nöo hēn a taki da mi möön taa: “Wē a kaba. Mi wē da di seti u hii soni ku di kaba fēēn. Nöo ee wan sēmbē dēēwata kisi i nöo be i ko a mi e, nöo mi o tja i go ka di wata fu di libi u teego ta kumutu. Nöo di wata dē an o dē fii paka ufō mi da i ēn.

⁷ “Nöo hii dee suti soni u ta taki aki tuu dē u di sēmbē di wini dee soni dee bi ta tapa pasi dēēn faa du fa Gadu kē. Dee lö sēmbē dē o dē miii u mi e, nöo mi o dē Gadu u de.

⁸ “Ma nöö dee sëmbë ta fëëë sëmbë te de an sa nama ku mi, ku dee sëmbë dee an kē biibi a mi liba, ku dee sëmbë dee ta du dee soni ma sa si a wojo, dee kiisëmbëma, dee sëmbë ta libi fanafiti libi a di sē u manu ku mujëë, ku dee tofuma, dee wisima, dee sëmbë ta begi oto gadu, dee mindisonima, mi taki da i taa di kamian u dee lö sëmbë dē, nöö hën o dē di gaan faja ze di ta kisi gililili dē ta tingi zuwalufu. Nëën dendu dee lö sëmbë dē o dē e. Hën wë da di u tu dëdë.” Sö di Sëmbë sindosindo a di könubangi dē taki da mi.

Aki ta taki fa di Njunjun Jelusalen o hanse tjika.

⁹ Nöö hën wan u dee sëbën basia u Gadu Köndë di bi abi dee sëbën komitji ku dee lasiti sitaafu u Gadu, nöö hën wë a ko a mi. Hën a taa: “Ko boo go. Be mi tja i go lei di tööu mujëë u di Sikafu Mii.”

¹⁰ Nöö hën a tei mi na akaa fasi tja go tee a wan gaan kuun liba, hei wan, nöö hën a mbei mi si di köndë u Masa Gaangadu, di njunjun Jelusalen di ta kumutu a Gadu ala ta bazia ta ko. ¹¹ Nöö fa a ta ko naandë, nöö a ta sëndë seei. Nöö di sëndë fëën, hën di waiti u Gadu di a abi, hën i ta si dē e. Nöö a hanse teee, i ta si ën kuma di djamati sitonu de kai jasipisi, sö a ta koti faja tjika. Nöö a dē limbolimbo gbegedee tu, kuma gaasi.

¹² Nöö de mbei wan gaan hei peni lontu di köndë, nöö di peni abi tuwalufu dööbuka fii denda go a di köndë dendu. Nöö hiniwan u dee dööbuka naandë ta abi wan u dee nē u de tuwalufu lö u Isaëli sikifisikifi nëën liba, nöö a abi wan basia u Masa Gadu ta watji ën.

¹³ Nöö dee dööbuka dē a de fö sē kanti u di peni. Dii u de dē a di sē u sonukumutu, dii dē a di sē u sonugo, dii dē a di sē u basusë, dii dē a di sē u libasë.

¹⁴ Nöö fa di peni u di köndë sai dē, a mbei a tuwalufu gaan sitonu liba. De da goonseu fu di peni. Nöö hiniwan u dee sitonu abi di nē u wan u de tuwalufu tjabukama u di Sikafu Mii sikifisikifi.

¹⁵ Wë nöö fa di basia ta fan ku mi naandë, nöö a dē ku wan goutu pau nëën maun, faa maaka di köndë ku dee dööbuka fëën ku di peni fëën tuu, luku unfa de langa tjika. ¹⁶ Nöö di köndë mbei fökanti e, langa fëën ku baai fëën dē makandi.

Nöö hën di basia maaka di köndë te a kaba ku di pau dē nëën maun naandë, nöö a langa kuma tu-dusu-ku-fö-höndö kilomëti sö. Nöö di baai fëën ku di hei fëën dē tu-dusu-ku-tu-höndö kilomëti sö tu. ¹⁷ Nöö hën a maaka di degi u di peni te a kaba tu, nöö a dē kuma 60 mēti sö. Nöö hii fa wan basia u Gadu hën maakëën seei, ma a maakëën ku di wan seei maaka di libisëmbë ta maaka soni.

¹⁸ Nöö fa di peni sai dē, ku di djamati sitonu de kai jasipisi de mbei ën e, nöö a dē gaan hanse soni. Nöö di köndë seei mbei ku goutu wanwan tö, nöö di goutu dē dē limbolimbo gbegedee kuma gaasi sö, ta koti faja njëngënjëngë. Sö a limbo tjika.

¹⁹⁻²⁰ Nöö de tuwalufu sitonu u taki dē, dee dē di goonseu u di peni, nöö deseei dē bisibisi ku gaan hanse djamati sitonu, hiniwan sitonu ku hën pei djamati:

Di fosuwan de bisi ën ku di djamati sitonu de kai jasipisi.

Di u tu de bisi ën ku di djamati sitonu de kai safla.

Di u dii de bisi ën ku di de kai agaati.

Di u fö de bisi ën ku di de kai samalagida.

Di u feifi de bisi ën ku di de kai saadonisi.

Di u sikisi de bisi ën ku di de kai koonaleini.

Di u sëbën de bisi ën ku di de kai kiisoliti.

Di u aiti de bisi ën ku di de kai belileesi.

Di u nëigi de bisi ën ku di de kai tapasiön.

Di u teni de bisi ën ku di de kai kiisopasi.

Di u ëlufu de bisi ën ku di de kai hiasin.

Di u tuwalufu hën de bisi ku di djamati sitonu de kai ametisi.

„Nöö fa u kai dee peipei sitonu dē, nöö so u de dē bē, so u de dē guuunguuun, so u de dē kuma jaiffolo sö, so u de dē kuma baau, so u de dē kookokooko. Fa de sai dē, de dē gaan hanse soni e, ta koti faja njëinjëin.” Nöö sö de mbei di goonseu u di peni hanse tjika.

²¹ Söö. Nöö de tuwalufu döo u di peni mbei ku wan hanse soni tu, kuma di weti konda faan sö de kai paaleli. Hiniwan döo mbei ku wan sii fëen.

Nöö di gaan pasi u di köndë naandë mbei ku goutu wanwan limbolimbo gbegedee te dou. Nöö fa di goutu sai dë, i sa si pasa nëen te dou a goon kuma gaasi, sö a limbo tjika.

Nöö sö wë di köndë waiti e, dee sëmbë.

²² Nöö fa mi si di köndë naandë, nöö Wosu u Gadu an dë nëen dendu e. An dë fanöudu, biga Masa Gaangadu di abi hii makiti, ku di Sikafu Mii, nöö de dë a hii di köndë kaa. „An dë fii go a kamian u go begi de möön.”

²³ Nöö sonu ku libawojo an dë fanöudu u tuwë limbo da di köndë tu. Biga di waiti u Gadu ku di limbo u di Sikafu Mii ta tuwë limbo da hii di köndë kaa.

²⁴ Nöö ka di köndë o limbo tjika dë, nöö hii sëmbë u goonliba o dë a di limbo dë dendu ta libi. Nöö hii dee könu u di goonliba tuu o tja hii nëbai u de ko a di köndë kaa. ²⁵ Nöö dee döo u di köndë an o ta tapa möönsö. Jabijabi nöö de o ta dë hii daka, biga ndeti an o dë möön. ²⁶ Nöö di nëbai ku di hei fu hii nasiön o dë a di köndë naandë dendu.

²⁷ Ma nöö fa u taki aki, ee wan soni an dë limbolimbo, nöö an o sa ko a di köndë e. Dee sëmbë ta du fanafiti soni, sen soni, ganjan, mindi soni, de an o ko dë. Ma dee sëmbë dee në dë sikifisikifi a di Buku u di Sikafu Mii, nöö de nöö o sa pasa ko a di köndë dendu u de feni di libi u teego.

22

Aki Johanisi ta tapa di pampia.

¹ Nöö hën wë di basia lei mi di lio di abi di wata u di libi u teego. Fa mi si di lio dë, nöö a dë seei limbolimbo gbegedee ta koti faja njëngënjëngë sö, nöö a kumutu leti ka di könubangi u Masa Gadu ku di Sikafu Mii dë. ² Nöö di lio ta kule seei langalanga leti a mindi u di gaan pasi u di köndë, nöö a de tu së bandja tela fu di lio, nöö i abi di pau de ta kai Di Pau u di Libi u Teego. Nöö tuwalufu pasi di pau i si dë ta pai a wan jaa dendu, hiniwan liba a ta pai wan pasi. Nöö di uwii fëen ta kula hii nasiön u goonliba.

³ Nöö di juu ten dë, na wan soni o dë möön di siba dë nëen liba e. Nöö di könubangi u Masa Gadu ku di Sikafu Mii o dë leti a di köndë ganda mindi. Nöö naandë dee futuboi fëen o ta dini ën. ⁴⁻⁵ De o ta si ën fesi hiniwan juu, nöö di në fëen o dë a de mindifesi. Nöö sö hën ku de o ta tii makandi fu nöömö teego.

Nöö di juu ten dë, ndeti an o dë möön e. Nöö de an o abi lampufaja fanöudu möön u limbo kamian. Sonu seei an o dë fanöudu möön faa tuwë limbo ko a di köndë, biga di waiti Masa Gaangadu abi, hënseei da di limbo u di köndë kaa.

⁶ Nöö hën di basia taki da mi taa: “Söö. Wë haika e. Dee soni dee i si ku dee i jei aki, nöö tuutuu soni de dë e. Nöö i sa a’ futoou a de liba biga a Masa Gadu seei de kumutu. Fa i si a bi ta manda di Akaa fëen ko a dee tjabukama fëen liba a fesiten u de ta konda soni dëen, nöö söseei a manda di basia fëen ko konda dee soni dee o pasa abiti möön da i tu. Biga a kë fu dee futuboi fëen musu sabi de.” Nöö sö di basia taki da mi.

⁷ Nöö Masa Jesosi seei fan tu. A taa: “Mi ta ko djunsu e. Nöö di sëmbë di o ta piki dee soni dee dë a di Buku aki u dee soni o ko a bakaten, nöö di sëmbë dë hën o feni bunu a Gadu.”

Sö wë Masa Jesosi taki.

⁸ Wë nöö mi Johanisi, miseei piki tu taa miseei si dee soni aki ku miseei wojo, mi jei de ku miseei jesi. Nöö de bigi da mi tee mi kai a di basia di ta lei mi de dë fesi, fu mi begi ën. ⁹ Ma a taki da mi taa: “Nönö mati, na du sö e. Biga mi dë wan futuboi u Masa Gadu leti kuma i seei ku hii dee otowan fii, dee tjabukama u Gadu ku hii dee sëmbë dee ta piki dee soni dee dë sikifisikifi a di Buku aki. Nöö ja musu begi mi e. Masa Gaangadu hën wanwan nöö i musu begi.”

¹⁰ Nöö hën a toona taki da mi taa: “Haika e. Dee soni dee dë a di Buku aki, de ta taki u dee soni o pasa a bakaten, nöö ja musu hoi de buta kuma wan tjubitjubi soni. Biga di

ten ta zuntu u de pasa. ¹¹ Nöo di sëmbe di ta du hogi, nöo be a ta du hogi nango nöömö, nöo a o si. Di sëmbe di ta libi fanafiti libi, nöo be a ta libi sö go dou, nöo a o si. Ma nöo di sëmbe di ta libi bunu a Gadu wojo, nöo be hënseei libi sö go dou tu e. Di sëmbe di de apaiti da Gadu, nöo be a de sö go dou.” Sö a taki da mi tefa a kaba.

¹² Nöo haika fa Masa Jesosi taki möön. A taa: “Mi o ko hesihesi e. Nöo te mi ko, nöo mi o tja paima ko paka hiniwan sëmbe kumafa i bi libi a goonliba.

¹³ “Mi wë da di A ku di Z, di fosuwan ku di lasiti wan. Mi da di bigi ku di kaba u hii soni.

¹⁴ “Nöo mi taki e, kölöku u di sëmbe di ta wasi ën koosu fa a ta de limbolimbo. Biga joo feni pasi u denda go a di köndë dendu fii go njan di fuuta u di pau u di libi u teego.

¹⁵ “Ma nöo dee sëmbe dee ta libi doti libi kuma dagu, ku dee sëmbe dee ta du tofu wooko ta wisi otowan, ku dee ta booko Gadu wëti a di së u manu ku mujëe, dee sëmbe dee ta kii sëmbe, ku dee ta biibi oto gadu, ku dee mindisonima, ku dee lëgëdëma, nöo dee lö sëmbe de, de an o sa denda go a di köndë möönsö e.

¹⁶ “Nöo mi Jesosi, miseei manda di basia u mi faa konda hii dee soni aki da un dee sëmbe dee ta miti makandi a mi në, be un sabi de. Nöo mi wë da di Böngö u Könu Dafiti, di bakamii fëen di di Buku bi taki taa o ko könu. Mi da di gaan waiti teeja di ta tja didia ko.” Sö Masa Jesosi taki.

¹⁷ Nöo fa a fan de, hën di Akaa fëen ku di mujëe u di Sikafu Mii tuu ta piki taa: “Aai, Masa, ko e!” Nöo di sëmbe di ta jei di kai de, nöo hënseei tu musu piki taa: “Aai, ko o, Masa!” Nöo ee wan sëmbe deewata kisi i, nöo be i ko e. Hiniwan sëmbe di kë kaa, nöo be i ko tei di wata u di libi u teego u ta taki aki. Biga di wata de, a de u feni söndö i paka fëen.

¹⁸ Wë nöo un dee sëmbe dee ta jei dee soni dee de sikifisikifi a di Buku aki fu ko pasa a bakaten, mi kë bai unu a soni e. Mi taki e, taa ja musu sikifi wan soni buta a liba möön leki dee soni dee de sikifisikifi aki kaa. Biga ee i du sö, nöo Gadu o tja dee sitaafu dee de sikifisikifi a di Buku aki ko buta a i liba tu.

¹⁹ Nöo ja musu puu soni a dee soni dee de sikifisikifi aki tu. Biga ee i du sö, nöo Gadu o puu i tu, fu ja feni dee suti soni dee di Buku aki ta taki. Sö wan sëmbe ja o sa ko a di köndë fëen dendu möönsö, nöo ja o sa feni di fuuta u di pau u di libi u teego njan möönsö tu.

²⁰ Wë nöo di Sëmbe di taanpu kuma kotoigima taa dee soni aki de sö tuu, nöo hënseei taa: “Aai, mi o ko hesihesi tuu.”

Soni antoobi, Masa Jesosi. Ko fii nöo!

²¹ Söö. Wë dee sëmbe, u tapa aki e. Masa Jesosi Keesitu musu de ku unu ku ën bunuhati. A tan sö.